

שבוע פרשת במדבר

(21 – 27 May 17)

כ"ה אייר – ב' סיון תשע"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:
**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרֶתָּ בִּי גִשְׁמָתִי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
 כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
 וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי
 תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
 בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֱהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו
 לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:
 יְבָרְכֵךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְדֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדֵּךְ: יִשְׂאֵל
 יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:
 וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
 וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
 בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָו לְעוֹלָם וָעַד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
 מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּךָ
 הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
 וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
 וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמְעֵנוּ אֵל מְצֹוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
 אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל
 לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
 וּמְלַקֵּשׁ, וְאֶסְפֶּתְךָ דִּגְגְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ
 לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאֶכְלָתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
 וְסַרְתָּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
 אַף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא
 תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵה אֲשֶׁר יי
 נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
 וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
 וּלְמִדְתָּם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
 וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
 וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְכוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
 נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדַרְתָּם,
 וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
 וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
 תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים
 אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
 קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיִית לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
 אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרִיבִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
 מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
 לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
 אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמּוֹךְ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנִיךָ.**

כדאי לשכלל יד, בן אב - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מתורתו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלוואה" (או בראש־יתבות "לה") ("ו") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמך וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָיִ: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצְרֵי שְׁאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיִּגְזַן אֲמָצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי יְהוָה מִלְּטָה נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דַּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹכֵן נַפְשִׁי לְמִנוּחַיִכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלַיִכִי: ח כִּי חִלְצַת נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדְּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הַאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בְּחַפְזִי פִּלְהֲאָרֶם פֶּזֶב: יב מִהֲאָשִׁיב לִיהוָה
כָּל־תַּגְּמוֹלוֹהִי עָלַי: יג פֹּסֵם־יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד נִדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקָּר בְּעֵינַי יְהוָה הַפְּוֹתָה לְחַסְדָּיו: טז אֲנִי יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי־עֲבַדְךָ בְּן־אֲמָתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי:
יז לָךְ אֲזַבַּח וְזֶבַח תֹּודָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח נִדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדָה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחִצְרוֹת |
בֵּית יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר בשני פסוקים רמו על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאֲמַת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

נקודות משיחות קודש – מזמור קטז מתוך "תהילות מנחם"

ט – אתהלך לפני הוי בארצות החיים

"ארצות החיים" במשמעות הפנימית

א. הפירוש¹ ב"אתהלך לפני הוי" – בארץ ישראל, (שהיא) "ארצות החיים" – כי בה אוכל לחיות, ולא כמו שהי' עד עתה, שהייתי מגורש מארץ ישראל מפני שאול, וקרוב הייתי לשכון בין המתים.

אולם עדיין צריך ביאור, למה הפסוק נקט "ארצות (החיים)" לשון רבים, ולא ארץ החיים, בלשון יחיד?

ומבואר בחסידות² ש"ארצות החיים" – קאי על עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, שמבטאים ב' ענינים בעבודה: (א) המשכה מלמעלה למטה. (ב) העלאה מלמטה למעלה. ודוד נתן שבח והודי' על שזכה לעבוד בב' ענינים אלו³.

(וביאור הענין בב' אופנים⁴: א) כאשר התחתון הוא בהעלאה מלמטה למעלה, אזי הוא בהתעלמות ממצבו התחתון, והוא בחי' עלמא דאתכסיא. אך ההמשכה מלמעלה, שהוא ענין הגילוי והירידה, הוא בחי' עלמא דאתגליא.

המשך בעמוד רטו

(1) ראה מצו"ד ופרש"י ועוד.

(2) תו"א ויצא כב, ד. וראה גם אוה"ת שם רטו, סע"ב ואילך. וראה גם אגה"ק סו"ס ח. שם סו"ד. תו"א ר"פ וישב. וראה אוה"ת שם רנא, ב. אוה"ת לתהלים (יהל אור) כאן (ושם כ"כ אופנים בארצות. עיי"ש).

(3) ראה ד"ה חייב איניש לבסומי בפוריא ה'תשי"ח שזהו הביאור במדרש (שמו"ר פכ"ה, ח) "כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ורחבה" – לראות שולחן שהוא ערוך בג"ע, שנאמר אתהלך לפני ה' בארצות החיים". עיי"ש.

(4) ושניהם מיוסדים על המבואר בתו"א שם.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטז, קיז ג
- (ג) מאמר ד"ה והיה מספר בני ישראל
שבת פרשת במדבר, ב' סיון, ה'תשכ"ו ו
- (ד) מאמר ד"ה בשעה שהקדימו
ליל א' דחג השבועות (לפנות בוקר), ה'תשכ"ו טז
- (ה) שיחת יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר, ה'תשכ"ו לב
- (ו) שיחת שבת פרשת במדבר,
ב' סיון, ה'תשכ"ו לה
- (ז) ר"ד לילות חג השבועות, בעת הסעודות, ה'תשכ"ולט
- (ח) שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ו מא
- (ט) משיחות ש"פ במדבר, ערב חג השבועות, ויום ב' דחג
השבועות ה'תשנ"א נד
- (י) לקוטי שיחות פרשת במדבר כרך יח סג
- (יא) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל סו
- (יב) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר סז
- (יג) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת במדבר סח
- (יד) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר צד
- (טו) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת במדבר צה
- (טז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר קו
- (יז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קח
- שיעורי רמב"ם**
- (יח) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדבר קיא
- (יט) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדבר קנז
- (כ) – ספר המצוות לשבוע פרשת במדבר קעה
- (כא) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף מ' עד דף מו' קעח
- (כב) נביאים וכתובים
ישעיה פרק מב, איוב פרק כד רו
- (כג) משניות – מסכת עירובין
ביאור קהתי רח
- (כד) עין יעקב מסכת תענית רטז
- (כה) מסכת בבא בתרא עם ביאורים
מדף קיט עד דף קכה ריח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כו) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן רמו
- (כז) שולחן ערוך הלכות פסח
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רמו
- (כח) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן רמט
- (כט) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רנב
- (ל) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רנג
- (לא) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רנד
- (לב) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רנה
- (לג) ספר המאמרים תש"ד
אדמו"ר מוהר"צ רנה
- (לד) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"צ רנו
- (לה) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"צ רנח
- (לו) ביאורים לפרקי אבות פרק ו' רנט
- (לז) חומש לקריאה בציבור רס
- (לח) קריאת התורה למנחת שבת קודש רסט
- (לט) לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר רע
- (מו) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רעא

הוראות כ"ק אדמו"ר לחג השבועות

- 1 על פי הוראת חז"ל¹ דמזכירים "ומזרזין . . בשעת מעשה" – כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם
2 אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:
- 3 (א) ב"תיקון ליל שבועות" – בכל הדפוסים שראיתי – הסיום דספר יצירה הוא: "... נאמנת בפנים .
4 . אחד בפה ואחד בלב".
- 5 ולפי עניות דעתי אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל.
6 וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: "... נאמנת ג' רעות ללשון
7 דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג' טובות ללשון שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת".
- 8 ומענין לענין: ב"תיקון" שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב"י: "אנן בחביבותא
9 תליא מילתא דכתיב כו", הובאו רק ב' פסוקים.
- 10 וצ"ל ככזה: "אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה' אלקיך וכתיב מאהבת ה' אתכם וכתיב אהבתי
11 אתכם אמר ה'".²
- 12 (ב) כמדובר כמה פעמים – על פי מאמר רז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזאת
13 בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני ה' סיני ומקבלין את התורה" – כשם שאמירת
14 עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים –
15 כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,
16 כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות.
17 ולהעיר אשר מתן תורה הוא על-ידי אשר "בנינו עורבים אותנו".⁴
- 18 (ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום – בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות.
19 ועל-דרך-זה בכל ערב שבת קודש⁵ וערב יום-טוב כו".⁶

(משיחת יום ב' דחה"ש תשמ"ג)

- (1) מכילתא (ורש"י) יתרו יט, כד.
(2) עיין לקוטי לוי"צ הערות לזהר פ' נשא ס"ע שנה ואילך –
ביאור ג' פסוקים אלו.
(3) פסיקתא דר"כ פ' בחודש השלישי (הובא ברוקה סרצ"ו).
(4) שהש"ר פ"א, ד (א).
(5) אף ד"פרש שבתכם לא קאמר" ואצ"ל הכנסת אורחים
כביו"ט (זח"ב פח, ב. סידור עם דא"ח רא, א. שם ד"ה יגלה לך
– רג, ג ואילך).
(6) ועיין תניא פל"ז (מח, ב).

אגרות קודש

ב"ה, ערב חגה"ש, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... נהייתי במ"ש בעניני הישיבה, והעיקר בהסיום שעומדים הם על המשמר בכדי שיהי המוסד
מתאים לכונות מיסדו הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואין לך דבר העומד בפני הרצון,
מובן שנכונה במאד מאד הסברא לעשות מחנה קיץ, וכמובן שצ"ל בהתרחבות יותר מבשנים שעברו,
והרי כבר כתבתי כ"פ ולכמה עוסקים בכגון דא, שזהו נוגע להחורף שבא אחרי הקיץ, נוסף על התועלת
שמתוסף על אתר מהפעולה במבקרי המחנה שיש לפעול בהם יותר, כיון שבקיץ אין עוסקים לימודים
אחרים, וגדול זכות התעסקותו בכל הנ"ל לראות ברכת והצלחת השי"ת, אלא שכ"פ ככה בהנוגע לושנתם
לבניך כפשוטו ולגדלם ביחד עם זוגתו תחי' לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה אמיתית.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהצלחה.

1 המספר, הכינוי ואחדות הממלכות) ואם כן צריך להבין מדוע באו יחד
 2 בהמשך אחד באותה נבואה?
 3 הקשר דפסוקים הנ"ל לחג
 4 השבועות, דהנה פסוקים אלו הם בהפטרות פְּרֻשֶׁת
 5 בַּמְדָּבָר, שְׁלֵעוּלָם בכל קביעות,
 6 מבלי הבדל באיזה יום בחודש תחול
 7 שבת פרשת במדבר ובאיזה יום
 8 בשבוע יחול חג השבועות קורִין
 9 אותה את פרשת במדבר קוֹדֵם
 10 חג השבועות ולא אחריו (דלא
 11 כְּפֻרְשַׁת נִשְׂא, שָׂרָק לְפַעְמִים
 12 בקביעות מסויימת קורִין אותה
 13 קוֹדֵם חג השבועות אבל בדרך
 14 כלל פרשת נשא נקראת בשבת
 15 שלאחר חג השבועות), וְלִכְּנֹן
 16 מאחר שתמיד קוראים את פרשת
 17 במדבר לפני חג השבועות בְּהִכְרַח
 18 לומר שיש לה שְׂכִיכוֹת פנימית,
 19 בתוכנה ועניינה לחג השבועות,
 20 ועל-דרך שְׂמַצִּינוּ בְּנוֹגַע
 21 לְפָרְשַׁת נְצֻבִים, שְׂפִינֹן
 22 שְׁלֵעוּלָם בכל קביעות קורִין
 23 אותה בשבת קוֹדֵם ראש
 24 השנה (דלא כְּפֻרְשַׁת וַיִּלָּךְ,
 25 שָׂרָק לְפַעְמִים בקביעות מסויימת
 26 קורִין אותה קוֹדֵם ראש-
 27 השנה אבל לפעמים קוראין אותה
 28 אחרי ראש השנה, בשבת תשובה)³,
 29 יש לה לפרשת נצבים שְׂכִיכוֹת
 30 פנימית, בתוכנה ועניינה לְרֵאש־
 31 השנה⁴ כמבואר בהרחבה בילקוטי
 32 תורה לרבנו הזקן פרשת נצבים
 33 ובמאמרי חסידות רבים נוספים.
 34 ומזה מהאמור שבוודאי יש קשר
 35 בין פרשת במדבר וחג השבועות
 36 מוֹכְּנֹן, שְׂגָם הַהִפְטָרָה
 37 דְּפָרְשַׁת בַּמְדָּבָר, שְׂבָה
 38 נֶאֱמָרוּ פְּסוּקִים הַנִּזְכָּר, פסוקי
 39 הנבואה שבהם נפתח המאמר הנוכחי
 40 יש לה להפטרות שְׂכִיכוֹת פנימית
 41 בתוכנה ועניינה לחג השבועות, כפי שיתבאר להלן.

1 בהפטרות של פרשת השבוע, פרשת במדבר, אומר הנביא הושע:
 2 וְהָיָה לְעֵתִיד לְבוֹא יִהְיֶה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא
 3 יִמְדוּ שְׂאֵי אֲפֶסֶר לְמַדּוֹר אוֹתוֹ וְלֹא יִסְפָּרוּ וְאֵי אֲפֶסֶר לְסַפּוֹר אוֹתוֹ מֵרֶב,
 4 כלומר, בני ישראל היו במספר גדול כל-כך עד שלא היה ניתן למדור ולספור
 5 אותם וְהָיָה וְעוֹד יִהְיֶה לְעֵתִיד לְבוֹא
 6 בְּמִקּוֹם תְּמוֹרֵת זֹאת אֲשֶׁר יֹאמְרוּ
 7 לְהֵם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא עָמִי אַתֶּם
 8 יֹאמְרוּ לְהֵם בְּנֵי אֵל חַי. והנביא
 9 ממשיך ואומר מה עתיד להיות לבני
 10 ישראל לעתיד לבוא וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי
 11 יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּיו
 12 בניגוד למצב שבו בני יהודה ובני
 13 ישראל מחולקים לשתי ממלכות,
 14 לעתיד לבוא הם יתאחדו וְשָׂמוּ
 15 לְהֵם רֹאשׁ אֶחָד גּוֹ' משותף
 16 לשניהם כִּי גְדוֹל יוֹם יִזְרְעֵאל
 17 היום שבו יתקבצו בני ישראל שהיו
 18 מפוזרים כזרעים על פני השדה.
 19 וְיִדְוַע הַדִּיּוּק בְּזָה, השאלה
 20 הנשאלת על פסוק זה בתורת החסידות
 21 שְׂבִתְחִלָּה בפתח הדברים נֶאֱמָר
 22 וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 23 היינו שִׁיחֵיהָ בְּאוֹפֵן שֶׁל
 24 מִסְפָּר דְּקָא, כלומר, למרות שבני
 25 ישראל יהיו רבים מאד, בכל זאת
 26 הריבוי שלהם מוגדר כמספר וְאַחֲרֵי-
 27 כֵּן בהמשך הפסוק נֶאֱמָר שבני
 28 ישראל יהיו רבים עד כדי כך אֲשֶׁר
 29 לֹא יִמְדוּ וְלֹא יִסְפָּרוּ, שָׂדָהוּ
 30 עֲנִינֹן שְׁלֵמַעְלָה מִמְסָפָר ולא
 31 מוגדר במספר כלל, ונמצא שהפסוק
 32 סותר את עצמו מראשו לסופו!
 33 גַּם צָרִיף לְהִבִּין דבר נוסף בפסוק
 34 זה מֵהֵי הַשְׂכִּיכוֹת הקשר בין
 35 הַתְּחִלָּת הַכְּתוּב, וְהָיָה מִסְפָּר
 36 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ', לְהַמְשֵׁךְ
 37 הַכְּתוּב וְהָיָה בְּמִקּוֹם גּוֹ',
 38 יֹאמְרוּ לְהֵם בְּנֵי אֵל חַי,
 39 וְלְפָסוּק שְׁלֵאֲחֲרָיו וְנִקְבְּצוּ
 40 וְגוֹ' כִּי גְדוֹל יוֹם יִזְרְעֵאל
 41 שלכאורה נראה שהם שלושה דברים שונים ללא כל קשר ושייכות ביניהם

בס"ד. שבת פרשת במדבר, ב'
סיון, ה'תשכ"ו
(הנחה בלתי מוגה)

1 וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא
 2 יִמְדוּ וְלֹא יִסְפָּרוּ מֵרֶב, וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר
 3 יֹאמְרוּ לְהֵם לֹא עָמִי אַתֶּם יֹאמְרוּ לְהֵם בְּנֵי אֵל חַי.
 4 וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּיו וְשָׂמוּ לְהֵם
 5 רֹאשׁ אֶחָד גּוֹ' כִּי גְדוֹל יוֹם יִזְרְעֵאל¹. וְיִדְוַע
 6 הַדִּיּוּק בְּזָה², שְׂבִתְחִלָּה נֶאֱמָר וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי
 7 יִשְׂרָאֵל, הֵינּוּ שִׁיחֵיהָ בְּאוֹפֵן שֶׁל מִסְפָּר דְּקָא,
 8 וְאַחֲרֵי-כֵן נֶאֱמָר אֲשֶׁר לֹא יִמְדוּ וְלֹא יִסְפָּרוּ, שָׂדָהוּ
 9 עֲנִינֹן שְׁלֵמַעְלָה מִמְסָפָר. גַּם צָרִיף לְהִבִּין מֵהֵי
 10 הַשְׂכִּיכוֹת בֵּין הַתְּחִלָּת הַכְּתוּב, וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי
 11 יִשְׂרָאֵל גּוֹ', לְהַמְשֵׁךְ הַכְּתוּב וְהָיָה בְּמִקּוֹם גּוֹ'
 12 יֹאמְרוּ לְהֵם בְּנֵי אֵל חַי, וְלְפָסוּק שְׁלֵאֲחֲרָיו וְנִקְבְּצוּ
 13 וְגוֹ' כִּי גְדוֹל יוֹם יִזְרְעֵאל. גַּם צָרִיף לְהִבִּין
 14 הַשְׂכִּיכוֹת דְּפָסוּקִים הַנִּזְכָּר לחג השבועות, דִּהְנֵה
 15 פְּסוּקִים אֵלּוּ הֵם בְּהִפְטָרַת פְּרֻשֶׁת בַּמְדָּבָר,
 16 שְׁלֵעוּלָם קורִין אותה קוֹדֵם חג השבועות (דלא
 17 כְּפֻרְשַׁת נִשְׂא, שָׂרָק לְפַעְמִים קורִין אותה קוֹדֵם
 18 חג השבועות)³, וְלִכְּנֹן בְּהִכְרַח לומר שיש לה
 19 שְׂכִיכוֹת לחג השבועות⁴, וְעַל-דֶּרֶךְ שְׂמַצִּינוּ בְּנוֹגַע
 20 לְפָרְשַׁת נְצֻבִים, שְׂפִינֹן שְׁלֵעוּלָם קורִין אותה
 21 קוֹדֵם ראש השנה (דלא כְּפֻרְשַׁת וַיִּלָּךְ, שָׂרָק
 22 לְפַעְמִים קורִין אותה קוֹדֵם ראש-השנה)³, יש
 23 לה שְׂכִיכוֹת לְרֵאש־הַשְּׁנָה⁴. וּמִזֶּה מוֹכְּנֹן, שְׂגָם
 24 הַהִפְטָרָה דְּפָרְשַׁת בַּמְדָּבָר, שְׂבָה נֶאֱמָרוּ פְּסוּקִים
 25 הַנִּזְכָּר, יש לה שְׂכִיכוֹת לחג השבועות.

(1) הושע ב, א-ב - הפטרות פ' במדבר. (2) ד"ה והי' מספר בני ישראל במאמרי אדה"ו תקס"ה ח"ב ע' תקפו. ד"ה הנ"ל במאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' קיג. וראה תו"ח מקץ רכב, ג. המשך תערי"ב ח"א ריש ע' קסה. ובכ"מ. (3) ראה תוס' מגילה לא, סע"ב. (4) ראה לקו"ש ח"ח ע' 1 הערה 1.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בבחינה שלמעלה מן המספר, "לא יספר", היינו שגם בעולם המוגבל בהגדרות מאד מסוימות, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בנושא המספר יומשך בחינת בלי-גבול, וגם בגבול עצמו יהיה ניכר המקור והשורש הנעלה באור האלוקי האינסופי שלמעלה מכל מדידה והגבלה שנהו מה שגפצל והתחדש בעולם במתן-תורה, שגם בעולם המוגבל, בעולם הזה הגשמי שיש בו גדרים והגבלות ברורות שנהו כללות הענין דמצרים, מלשון מיצר וגבול, (והרי למתן תורה קדמה יציאת מצרים שמסמלת את היציאה מגדרים וביטול ההגבלות) יהיה גילוי אור אין-סוף הבלי-גבול שלמעלה מכל מדידה והגבלה. וממשיך ומוסיף ביאור בענין פעולת הבלי-גבול שלמעלה מהגבלות בתוך הגבול המוגדר והמוגבל: ובפטריות יותר, הנה מספר הוא מכוון על ענין המצות שנתנו במספר קבוע ומוגדר, תרני"ג מצות דאורייתא מן התורה וזו מצות דרבנן שתקנו חכמים, ונתנו המצוות שיש להם מספר ניתנו למספר בני ישראל לבני ישראל שגם הם במספר קבוע המתחלק לששים ריבוא ששים רבבות, שש מאות אלף ניצוצות כלליים של נשמות כו', שהן עצמן מתחלקות לניצוצות רבים (ולכן למעשה יש הרבה יותר משש מאות אלף נשמות פרטיות) שפדי שיומשכו למטה הוצרכו להיות בבחינת התחלקות, ולבוא במספר דוקא הנשמות הן אמנם מהות רוחנית ולכן לא היו אמורות להתחלק בחלוקה מוגדרת של מספר מסויים, אבל כיוון שהכוונה העליונה היא שהנשמות ירדו למטה לעולם הזה, להתלבש בגוף גשמי, היה צורך שיהיה בנשמות עניין של התחלקות והגדרה. וירידתם של הנשמות מהמקור והשורש העליון שלהם באלקות למטה לעולם הזה היא צורך עליה, כדי שכתוצאה מהירידה הזו, הנשמה תגיע לדרגה גבוהה יותר מכפי שהייתה לפני הירידה ועד כדי כך שתתעלה מעל המידה והגבול של בחינת המספר להיות בבחינת רצוא וצמאון כו', על חיות הקודש שבמרכבה העליונה נאמר שהן "רצות רצוא ושוב",

1 (ב) והענין בזה, תחילה המאמר מתייחס לשאלה הראשונה, איך ליישב את הסתירה לכאורה בין תחילת הפסוק ממנה עולה שבני ישראל יהיו רבים מאד אך עדיין יהיה להם מספר, לסופו ש"לא ימד ולא יספר", ומבאר 4 דפירוש הפתוב והנה מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד 5 ולא יספר הוא שהמספר 6 עצמו יהיה בבחינה שלמעלה 7 מן המספר כלומר שיש כאן חידוש 8 ופלא כפול, אשר לא זו בלבד שיהיו 9 רבים כל כך עד שלא יהיה ניתן לספור 10 אותם אלא שגם המספר שלהם 11 (שעניינו יתבאר להלן) יהיה "למעלה 12 מן המספר" ונעלה מההגדרות של 13 מספר. דהנה, מספר כל מספר, הן 14 מספר קטן והן מספר גדול, מורה 15 על ענין ההגבלה, וכמו שמצינו 16 אפילו לגבי עניינים אלוקים רוחניים 17 החל מההגבלה דעשר 18 ספירות הקודש-ברוך-הוא משפיע 19 את אורו ומתגלה באמצעות עשרה 20 כוחות שבהם אורו 'מתלבש', 21 וההתלבשות היא בצורה שמתחלקת 22 לכוחות שונים ויש לה מספר מסויים 23 היא הגבלה (והדבר ייתכן לאחר 24 שהאור האלוקי האינסופי שאינו מוגבל 25 עבר צמצום והגבלה והתמעט) ועשר 26 הספירות הם בהגבלה מעצם העובדה 27 שהם במספר מוגבל ומוגדר, 28 המספר עשר, עשר ולא תשע, 29 עשר ולא אחד עשר (כמו 30 שנתבאר לעיל במאמר דיבור- 31 המתחיל כי תשא שנאמר בשבת פרשת 32 משפטים, פרשת שקלים שנה זו, 33 תשכ"ו שנינו המספר הוא 34 אחד מד' הפירושים וענינים שישנם בענין הספירות, 35 כמבואר בארוכה ב'אור התורה' פרשת חיי שרה שיש ארבעה 36 טעמים לכך שעשר הכוחות והאורות העליונים נקראים בשם ספירות – לשון 37 אבן ספיר המאירה, לשון סיפור והגדה (גילוי), לשון ספר וסופר וכן לשון 38 גבול ומספר), וענין זה של מספר מוגבל מתחיל בענין הספירות ונמשך 39 בכל דבר רוחני שיש בו את ההגבלה הזו והולך ונמשך גם בדברים הגשמיים 40 (שהם משתלשלים משורשם ומקורם ברוחניות) ועד לתכלית ההגבלה 41 שבעולם. והפונה כאן בפסוק שלמעשה יוצר שילוב בין "מספר" ל"לא 42 יספר" היא שהמספר עצמו המסמל את הגבול וההגדרה יהיה

(5) ראה מאמרי אדה"ז שם ע' תקפז. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' קיד ואילך. אוה"ת פרשתנו ע' סג. תו"ח שם. (6) ספר יצירה פ"א מ"ד. (7) ד"ה כי תשא דש"פ משפטים, פ' שקלים פ"ב (סה"מ תשכ"ו ע' קכו). (8) קו, ב ואילך. (9) ראה תו"א שמות מט, סע"ד ואילך. וארא נז, ב ואילך. יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ. (10) ראה לקו"ת פרשתנו ו, סע"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הלוך וחזור, והמשמעות הפנימית היא שהן נמצאות כל הזמן ב'רצוא' -
2 תשוקה להתעלות ולהיכלל באלוקות, ו'שוב' - חזרות למדרגתן ולמילוי
3 התפקיד שנקבע להן, ובענייננו - ירידת הנשמה לגוף נחשבת 'ירידה צורך
4 עליה' כי על ידי הירידה הזו הנשמה נמצאת במצב של 'רצוא' וצימאון
5 ותשוקה באלוקות מתוך רצון לצאת
6 מההגבלות ומגדרי המציאות **שָׁאוּ**
7 **יְהִיהַ "מִסְפָּר" הַזֶּה** המספר
8 עצמו, היינו המדידה וההגבלה של
9 נשמות ישראל תהפוך להיות **בְּכַחֲבִינָתָ**
10 **"אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסְפָּר"**,
11 **שְׁזָהוּ עֲנֵנָּה הַתְּשׁוּבָה**, יציאה
12 והתעלות למעלה ממדידה והגבלה של
13 המצב שקודם התשובה, כמבואר
14 בתורת החסידות שתוכן עניין התשובה
15 הוא התעלות של האדם לדרגה כזו
16 שבה מתגלה הקשר העצמי הפנימי
17 של הנשמה עם הקודש-ברוך-הוא
18 בעצמו, בבחינה שבה החטא לא פוגם
19 מלכתחילה **שְׁהִיא** התשובה
20 **לְמַעַל מִסְפָּר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת**
21 **כִּי** האור האלוקי שירד למטה בסדר
22 והדרגה מדרגה לדרגה שהוא גבול
23 ומספר כמו עניין המצוות שהם במספר
24 קבוע ומוגדר, כאמור לעיל.
25 (ג) **וְזָהוּ גַם מַה שֶׁכְּתוּב בַּחֲמִשָּׁן**
26 וסיום פסוק זה **כִּי גְדוֹל יוֹם**
27 **יְזַרְעָאֵל**. והענין **בְּזָה**, על-פי
28 תורת החסידות **דְּהִנְהָ פִּירוּשׁ**
29 **"יְזַרְעָאֵל"** הוא שילוב של שני
30 מילים 'זריעת אל', לפי פשוטו
31 הכוונה לקיבוץ בני ישראל שהתפזרו
32 על-ידי האל כזרעים שמפוזרים על פני
33 השדה. ולפי התוכן הפנימי של
34 הדברים **דְּקָאֵי הַכוּנָה עַל הַמְצוּת**
35 **שֶׁפְּלִיטוּן הוּא עֲנֵנָּה הַצְּדָקָה וְחֶסֶד**, שהם דברים כלליים הכוללים
36 את כל המצוות (כפי שמובא בחסידות שבתלמוד ירושלמי הצדקה נקראת
37 בשם "מצווה" סתם) **כִּי חֶסֶד נִקְרָא בְּשֵׁם אֱלֹהִים**, וכשם שמידת החסד
38 בספירות העליונות קשורה בשם "אל" כך קיום המצוות ששקשר בצדקה
39 וחסד פועל "זריעה" של "אל" **וְהוּא עֲנֵנָּה זְרִיעַת הַמֶּשֶׁכָּה וְגִילוי**
40 **"פִּיזוּר"** של **אֲרוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁבְּמִצְוֹת** שהן רצון ה' ויש בהן אורות
41 אלוקיים עליונים **שֶׁיִרְדוּ** אורות עליונים אלו **וְנִתְגַּשְׁמוּ** כחוצאה מכך
42 שהתלבשו **בְּעֲנֵנָּים גְּשָׁמִיִּים**, כמו **צִיצִית שֶׁל צֶמֶר וְתַפְּלִיזִין עַל**
43 **הַקֶּלֶף**, ו**צְדָקָה בְּכֶסֶף דוּמָם**, שכל אלה הן דוגמאות לייריה של

האורות העליונים במצוות, והתלבשות שלהם בגשמיות שפועלת בהם הגשמה
וְעַל-דִּרְךָ-זֶה בְּכָל שְׁאַר הַמְצוּת שבכולן יש אורות עליונים, **שְׁזָהוּ**
ירידת האורות מלמעלה והתלבשותם בגשמיות הוא **בְּדוּגְמַת הַזְרִיעָה**
בְּגִשְׁמִיּוֹת, שְׁזוֹרְעִין חֲטָה בְּאַרְצָה, שְׁטוּמְנִין הַגְרָעִין בְּעֶפְרָ
שְׁמִכְסָה עֲלֵיו וַיִּרְקַב בָּהּ,
וְדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה על-ידי
שהגרעין נרקב **נַעֲשִׂית אַחֲרֶיךָ**
הַצְּמִיחָה בְּתוֹסֶפֶת מְרֻבָּה
כִּי, בכמות גדולה לאין שיעור ביחס
לגרעין הנורע **וּכְמֵאֲמַר רַבּוּתֵינוּ**
וְלִכְלוּם אֲדָם זוֹרַע סָאָה
מידת נפח קטנה **אֶלָּא כְּדִי**
שִׁיתוֹסְפוּ על הזרעים המעטים הללו
כְּמָה כוֹרִין כמות גדולה הרבה יותר
(כל כור מכיל 30 סאה), **וְהִנְנוּ**
שְׁעַל-יְדֵי רִקְבוֹן הַגְרָעִין
בְּאַרְצָה, דווקא באמצעות הליך
שנראה כאיבוד הגרעין, למעשה
הגרעין פועל את פעולתו, **כִּי אֲזִי**
מִתְעוֹרֵר כַּח הַצּוּמֵחַ שֶׁבְּאַרְצָה
לְהַצְמִיחַ בְּרַבּוּי כִּי בכמות
גדולה, **שְׁזָהוּ** הכוח שקיים באדמה
להצמיח כמות עצומה של צמחים הוא
מֵעֵין בְּחִינַת אֵין-סוּף ובלשון
רבנו הזקן בתניא (אגרת הקודש, סימן
כ): "יש כוח ועוז שביסוד העפר
והוא מאמר תדשא הארץ וכו' להיות
פועל בקרב הארץ תמיד לעולם ועד ...
להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין
ליש תמיד מדי שנה בשנה שהוא מעין
בחינת אֵין-סוּף שאם יתקיים עולם הזה
ויכיו רבבות שנים יצמיחו מדי שנה
בשנה" **וְכֵן** ברומה למבואר לעיל
לגבי זריעת גרעינים באדמה והשפעת
ופעולת הגרעין על כוח הצומח שבארץ הוא **בְּעֲנֵנָּה זְרִיעַת הַמְצוּת**
ופעולת והשפעת האורות העליונים שבמצוות, **שְׁעַל-זֶה נֶאֱמַר הַבְּאִים**
יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב (שֶׁהוּא עֲנֵנָּה הַבִּטּוּל של בני ישראל, "יעקב" **בְּדוּגְמַת**
רִקְבוֹן הַגְרָעִין שנקרב וכמו נאבד באדמה, אבל דווקא הביטול גורם
להתעלות גדולה **וְעַל-יְדֵי-זֶה) יִצִּין וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וְ(עַד**
מתקיים בבני ישראל מה שנאמר בהמשך פסוק זה) **מְלֵאוּ פְּנֵי הַבַּל**
תְּנוּבָה, שְׁגַם בְּתַבַּל בעולם עצמו **וְשָׁנוּ הַעֲנֵנָּה דְתְּנוּבָה** פירות
וצמיחה, **שֶׁהוּא גַם מְלֵשׁוֹן 'תְּנוּ בָהּ'**, במובן של לתת, להחדיר
ולהכניס בה היינו **שְׁפִיחָה** האור האלוקי הנמשך בכוחו של הביטול

(11) ראה לקו"ת שם, סע"ג ואילך. ח, א. מאמרי אדמו"ר הזקן שם ע' תקפת. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' קיז ואילך.
אוה"ת שם. (12) פסחים פז, ב. וראה תו"א ר"פ בשלח. (13) תניא אגה"ק סוס"כ (קלב, ב). (14) ישעי' כז, ו. וראה תו"א

ביאור בדרך אפשר

42 שאינו פועל העלם והסתר וממילא אינו מחשיך כל כך, אֶלֶּא) גַם אֵת
43 מְצִיאֹת הַחוֹשֶׁף שְׁמַעְלִים וּמְסִתֵּיר וּמַגְנֵד עַל הָאֹר, באופן
44 פעיל והוא חושך הרבה יותר חשוך, שְׁזָהוּ התוכן הפנימי של דברי חכמינו
45 ז"ל שְׁפַעוּלַת הַתְּשׁוּבָה הִיא שְׁזָדוּנוֹת הַחַטָּאִים עֲצַמִּם נַעֲשׂוּ לוֹ
46 פְּזִיזוֹת נַחֲשָׁבִים לוֹ כַּמְצוּת, הִיִּינוּ
47 שְׁמַהֲפָכִים לטוב אֶפִּילוֹ אֵת
48 הַזְּדוּנוֹת, שְׁזָהוּ "זדונות" היינו
49 עבירה במזיד חס־יְשׁוּלִים עֲנָנִי שֶׁל
50 מַגְנֵד בְּתַכְלִית, בניגוד לעובר
51 עבירה בשוגג שאננם עושה היפך רצון
52 ה' אבל לא מתוך כוונה נגד ה' ואילו
53 העושה עבירה בודון מנגד לאלוקות
54 בתכלית כיון שְׁיֹדַע אֵת רְבוּנוֹ
55 וּמְכֹן לְמַרּוֹד בּוֹ, וּמְכַל־מְקוֹם
56 בכוח התשובה גַם חוֹשֶׁף זֶה הוּא
57 חושך חמור מאד מִתְּהַפֵּף לְאוֹר וּוּ
58 הדרגה הגבוהה והפנימית יותר
59 המשכת קדושה בעולם על ידי המצוות
60 שנמשלה כאן לזריעה, כמבואר לעיל.
61 וְזָהוּ גַם מַה שְׁתָּוֹב בַּהֲמִשָּׁךְ
62 פְּסוּקֵי הַפְּטֵרָה זֶה וְהִיא בְּמְקוֹם
63 אֲשֶׁר יֵאָמֵר לָהֶם לֹא עֲמִי
64 אַתֶּם, יֵאָמֵר לָהֶם בְּנֵי אֵל חֵי,
65 בתחילת המאמר נשאלה השאלה מהו
66 הקשר בין פסוק זה לפסוק שלפניו
67 המדבר על מספרם הרב של בני ישראל
68 ולפסוק שאחריו המדבר על אחדות בין
69 ממלכת יהודה וממלכת ישראל, ולפי
70 המבואר לעיל הקשר מובן, כי בתחילה
71 מדובר על גילוי בחינת "אין מספר"
72 (למעלה ממדידה והגבלה) בתוך
73 ה"מספר" (גבול ומידה) והמשכת
74 האורות העליונים של המצוות בתוך
75 גרדי העולם הזה, וענין זה של הפיכת חושך והעלם לעולם לאור שנפעל על
76 ידי עבודת התשובה הוא גם התוכן הפנימי של פסוק זה המדבר על הפיכת
77 בני ישראל ממצב של "לא עמי" למצב של "בני אֵל חֵי", והכתוב מדייק
78 ואומר "במקום אשר יאמר ... פִּירוּשׁ בְּמְקוֹם הַזֶּה מִמֶּשׁ, שהמהפך
79 מ"לא עמי" ל"בני אֵל חֵי" לא מתרחש על-ידי בריחה והתנתקות מהמצב
80 הקודם אלא על-ידי הפיכת המצב וה"מקום" הקודם עצמו לאור עַל־דֶּרֶךְ
81 מֵאָמֵר רְבוּתֵינוּ ז"ל¹⁹ שְׁעֲנֵן הַתְּשׁוּבָה כדי לוודא שהתשובה היא
82 אמיתית צְרִיף לְהִיּוֹת בְּאוֹתָהּ אֲשֶׁה, בְּאוֹתוֹ פָּרַק וּבְאוֹתוֹ

ביאור בדרך אפשר

1 לאלוקות נִקְלַט בְּבַחֲיַנַת תִּבְלַת (כְּפִי שְׁמַבְאָר ה'צִמַח צְדָק' הַעֲנָן
2 בְּזָה), וּבְכִלְלוֹת הוּא עֲנָנִי הַמְשַׁכֶּת אֹר אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְבוּל
3 שלמעלה ממדידה והגבלה ולכן הוא נמשך דווקא על ידי הביטול (על דרך
4 שכוח הצומח שבארץ מתערר דווקא על ידי ריקנות הגרעין) לְמַטָּה דִּקְאָ
5 שיבוא ויאר גם בתוך ההגבלות
6 והגדרים של העולם הזה (ברומה
7 לאמור לעיל לגבי המשכת והארת
8 בחינת "אין מספר" במספר עצמו).
9 וּיְתִירָה מְזָה, לא זו בלבד
10 שהאורות העליונים מאירים גם בעולם
11 אלא יתר על כן כְּמוֹ שְׁתָּוֹב
12 בפסוק זה המתאר את הגדולה
13 והחשיבות של ה"זריעה" שעל ידי
14 קיום המצוות כִּי גְדוּל יוֹם
15 יְזַרְעָאֵל, "יוֹם" דִּקְאָ, הפסוק
16 מדייק ואומר על כך את הביטוי "יוֹם"
17 המסמל אור וגילוי הִיִּינוּ שְׁנַעֲשֶׂה
18 הַכֹּל גם מה שעד עתה היה היפך
19 האור והגילוי, גם הוא נעשה פְּחִינַת
20 יוֹם, וְכְמוֹ שְׁתָּוֹב וְלִילָה
21 כִּיּוֹם יֵאָר, היינו שגם הלילה שהוא
22 זמן החושך, מתהפך להיות אור וגילוי
23 דְּכִאֲשֶׁר גַם הַלִּילָה מֵאִיר כְּמוֹ
24 יוֹם, אָזִי נַעֲשֶׂה הַגְּדֵלָה גִידוּל
25 ותוספת פְּעֻנָן הַיּוֹם (ובלשון
26 הכתוב גְדוּל יוֹם), כי לאחר שגם
27 הלילה נעשה יוֹם, יש יותר יום מכפי
28 שהיה קודם לכן שְׁעֲנָנִי זֶה
29 ברוחניות נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי
30 הַתְּשׁוּבָה, שְׁעַל־יְדֵה מְהַפְּכִים
31 גַם אֵת חוֹשֶׁף לְאוֹר, ברומה
32 להפיכת ה"לילה" ל"אור", כדברי
33 חכמינו ז"ל שעל ידי תשובה (בררגה
34 גבוהה) החטאים עצמם, הזדונות, הופכים לזכויות.
35 וּבְפִרְטִיּוֹת יוֹתֵר, לתוספת ביאור בענין הפיכת החושך לאור הַנֶּה יְדוּעַ
36 בתורת החסידות שְׁיֵשׁ ב' דַּעוֹת פְּעֻנָן הגדרת מהותו של החוֹשֶׁף,
37 אִם זֶה רַק הָעֵדֶר הָאוֹר, וכאשר אין אור, ממילא חשוך או שְׁיֵשׁ
38 מְצִיאֹת שֶׁל חוֹשֶׁף שְׁמַסְתִּיר וּמַעְלִים וּמַגְנֵד עַל עֲנָנִי הָאוֹר
39 (וכפי שמובא בחסידות שמנוסח הברכה "יוצר אור ובורא חושך" מובן
40 שהחושך הוא מציאות ולא רק העדר). וּמַעְלַת הַתְּשׁוּבָה הִיא
41 שְׁעַל־יְדֵה מְהַפְּכִים מחושך לאור (לא רַק אֵת הָעֵדֶר הָאוֹר

שמות נג, ג ואילך. 15) תו"א שם נד, א. 16) אוה"ת שמות ע' צח. 17) תהלים קלט, יב. 18) ראה סה"מ עטר"ע יז ואילך.
סה"מ קונטרסים ח"ב שמב, א ואילך. ד"ה היום הרת עולם תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' ח ואילך). 19) יומא פו, ב. 20) תו"כ
ופרש"י בחוקותי כו, יד. 21) ראה לקו"ת שם ו, ב. ז, ד. אוה"ת פרשתנו שם ע' סד.

שבת פרשת במדבר, ב' סיון, ה'תשכ"ו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֹדָה", שְׁעֲנֵן הַהוֹדָאָה הוּא לְמַטָּה מֵעֲנֵן הַשָּׁכֶל, 43
 2 ומשמעותו היא שהגם שהאדם איננו מבין את הדבר בשכלו, בכל זאת הוא 44
 3 מודה, ובעבורת האדם הכוונה הודאה במציאות ה' גם כשאין כל הבנה והשגה 45
 4 בגדולת ה' וההודאה היא למטה מהשכל וְלְמַטָּה גַם מֵעֲנֵן הַמִּדּוֹת, 46
 5 שְׁעִיקָרָן עֵיקַר הַמִּדּוֹת הוּא 47
 6 בְּחִינַת חֶסֶד-גְּבוּרָה-תְּפָאֲרָת, 48
 7 שהן ה'תנועות' העיקריות של הרגש 49
 8 שֶׁהֵן לְמַעְלָה גַם מִבְּחִינַת 50
 9 גִּצְחַת-הוֹד-יְסוּד, שהן מידות 51
 10 שקשורות יותר לעניין המעשה בפועל 52
 11 וְעַל-אַחַת-פְּמַה-וְכַמָּה 53
 12 לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַמְּלָכוֹת, 54
 13 שכל עניינה הוא המשכת והעברת 55
 14 המידות כלפי חוץ וְהוּא עֲנֵן 56
 15 הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה 57
 16 ונמצא ש"ישראל" נעלה מ"יהודה" 58
 17 בהרבה כמעלת המידות על ספירת 59
 18 המלכות והם שונים באופן עבודתם, 60
 19 שעבודת ישראל היא בדרך המשכה 61
 20 מלמעלה למטה ועבודת יהודה היא 62
 21 בדרך העלאה מלמטה למעלה. 63
 22 וְעַל-זֶה נֶאֱמַר כֹּאן בַּהַפְטָרָה 64
 23 וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי 65
 24 יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו, שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת 66
 25 יַחְדָּו שִׁלּוּב וְחִיבוּר עַד לְאַחֲדוּת בֵּין 67
 26 יְעִירֵי-אַנְפִּין וּמְלָכוֹת, 68
 27 הַעֲלָאָה וְהַמְּשָׁכָה, מ"ה 69
 28 וּב"ן. כֹּאשֶׁר שֵׁם הוֹי' כְּתוּב בְּמִילּוּי 70
 29 אוֹתוֹת אֱלֹהִים, הֵינּוּ יוֹד, ה"א, ו"ו, 71
 30 ה"א הַגִּמְטְרִיאָה שֶׁל הָאוֹתוֹת הַלּוּל 72
 31 הֵיא מ"ה (45) וְאֵילוּ כֹּאשֶׁר שֵׁם הוֹי' 73
 32 נִכְתָּב בְּמִילּוּי אוֹתוֹת ה"א, הֵינּוּ יוֹד, 74
 33 ה"ה, ו"ו, ה"ה הַגִּמְטְרִיאָה שֶׁל 75
 34 הָאוֹתוֹת הַלּוּל הֵיא ב"ן (52), וּמְבוּאֵר בְּחִסְדוֹת שְׁעִינּוּ שֶׁל שֵׁם מ"ה הוּא 76
 35 הַמְּשָׁכָה, וְעֵינֵינוּ שֶׁל שֵׁם ב"ן הוּא הַעֲלָאָה. וְאֵם כֹּן יַחְדָּו ז"א וּמְלָכוֹת, הַמְּשָׁכָה 77
 36 וְהַעֲלָאָה הוּא גַם יַחְדָּו שֶׁל שֵׁם מ"ה וְשֵׁם ב"ן (וְהַמִּיּוּחָד בִּיַּחְדָּו לְגַבֵּי הַמְּשָׁכָה 78
 37 וְהַשְּׁפָעָה רְגִילָה הוּא שְׁבָרְךָ כֵּלל הַשְּׁפָעָה וְהִירִידָה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי מְדֻרְגָה 79
 38 לְדִרְגָה הֵיא בְּאוֹפֵן כֹּזֵה שֶׁהַחִיצוֹנוּת וְהוֹסֵף שֶׁל דִּרְגָה אַחַת הוֹפְכַת לְהִיּוֹת 80
 39 הַפְּנִימִיּוֹת וְהוֹרָא שֶׁל הַדִּרְגָה שֶׁתַּחְתֶּיהָ הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ, וְאֵילוּ כֹּאשֶׁר יִשְׁנָה 81
 40 הַשְּׁפָעָה הַפְּנִימִיּוֹת וְהוֹתֵן שֶׁל דִּרְגָה אַחַת הֵיטֵר אֶל הַפְּנִימִיּוֹת וְהוֹתֵן שֶׁל 82
 41 הַדִּרְגָה הַבָּאָה וְנוֹצֵרַת בִּינֵיהֶם הַתַּאחְדוֹת הַדְּבָר נִקְרָא 'יַחְדָּו'. 83
 42 וְיִתְּרָה מְזָה, כֹּאן מְדוּבָר בִּיַּחְדָּו עֲמוּק וּפְנִימִי בִּיּוֹתָר הַנְּרַמּוּ בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 84

1 מְקוֹם, כְּלוּמֵר, הַתְּשׁוּבָה הֵיא בְּיוֹדָאִי אֲמִיתִית רַק כֹּאשֶׁר הָאָדָם עוֹמֵד בְּפְנֵי 1
 2 אוֹתוֹ נִסְיוֹן בְּדוּק שְׁבַעבֵר נִשְׁכַּל בּוּ וּבְכֹל זֹאת הוּא עוֹמֵד בְּנִסְיוֹן וּמִתְגַּבֵּר עַל 2
 3 יִצְרוּ כִּפְ"ל שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הֵנָּה יְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזִכְיֹת 3
 4 כֹּאשֶׁר הִדְגַשׁ וְהַחֲדִישׁ הוּא עַל כֵּךְ שֶׁהוֹדוֹנוֹת עֲצֻמִּים הוֹפְכִים מַחוּשֵׁךְ לְאוֹר 4
 5 וְנֹעֲשִׂים זְכוּרוֹת. 5
 6 (ד) וְהֵנָּה בֵּינָן שְׁפָלְלוֹת עֲנֵן 6
 7 הַעֲבוּדָה הַמְּטָרָה הַכְּלִלִית שֶׁל 7
 8 עֲבוֹדַת ה' הוּא לְהַמְּשִׁיף בְּחִינַת 8
 9 בְּלִי-גְבוּל (אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא 9
 10 יִסְפֵּר) אוֹר אֱלוֹקֵי שֶׁלְמַעֲלָה מִמִּדְיָה 10
 11 וְהַגְּבֵלָה בְּעֲנֵן הַגְּבוּל (מִסְפָּר) 11
 12 כִּפְ"ל, בְּתוֹךְ גְּדִיר הַגְּבוּל הָרִי 12
 13 מוֹבָן, שְׁעַל-דְּרָף-זֶה מַעֲיֵן 13
 14 הַמְּשָׁכָה שֶׁל גְּבוּל בְּתוֹךְ גְּבוּל צָרִיף 14
 15 לְהִיּוֹת גַם אֲצֵל הָאָדָם הַעוֹבֵד 15
 16 שֶׁהֵרִי מוֹבָן שִׁישׁ קֶשֶׁר יִשִּׁיר בֵּין הַגּוֹרָם 16
 17 הַפּוֹעֵל וְהַתּוֹצֵאָה הַנִּפְעֵל. וְזֶהוּ מַה 17
 18 שְׁתָּרוּב בַּפְּסוּק הַבֵּא בַּהַפְטָרָה זוֹ 18
 19 וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי 19
 20 יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו, וְשָׁמוּ לְהֵם 20
 21 רֹאשׁ אֶחָד גו'. שְׁבַענִיין זֶה בֵּא לְיַדִּי 21
 22 בִּיטוֹי הַתּוֹכֵן שֶׁל הַמְּשָׁכָה שֶׁלְמַעֲלָה 22
 23 מִהַגְּבֵלָה בְּתוֹךְ הַגְּבוּל בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם 23
 24 (וְזֶה הַקֶּשֶׁר שֶׁל הַפְּסוּקִים הַבָּאִים בּוֹזֵה 24
 25 אַחֵר זֶה), כִּפִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר. 25
 26 וְהַעֲנֵן בְּזָה, דְּהֵנָּה "יִשְׂרָאֵל" 26
 27 הַבְּחִינָה הַנְּרַמּוֹת בַּפְּסוּק זֶה בְּמַלְכוֹת 27
 28 יִשְׂרָאֵל הוּא בְּחִינַת יְעִירֵי-אַנְפִּין 28
 29 דְּאֲצִילוֹת, הַמִּדּוֹת (חֶסֶד, גְּבוּרָה 29
 30 וְכו') כִּפִּי שֶׁהֵן בַּעֲשֵׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת 30
 31 הַנִּקְרָאוֹת "זַעֲרֵי אַנְפִּין" (פְּנִים זַעֲרִיּוֹת) 31
 32 כִּי בִּיחַס לְמוֹחִין שֶׁלְמַעֲלָה מִהַמִּדּוֹת 32
 33 (וְכֵן בַּהַשׁוּאָה לְמִדּוֹת כִּפִּי שֶׁהֵן 33
 34 לְמַעֲלָה מֵאֲצִילוֹת וְנִקְרָאוֹת "אֵרִיךְ אַנְפִּין") יֵשׁ בְּהֵן אוֹר מוֹעֵט, "זַעֲרֵי", 34
 35 שְׁעִינּוּ בְּעֲבוּדָה הוּא הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כְּמְבוּאֵר 35
 36 בְּחִסְדוֹת שֶׁהַתְּקִיבוֹת הָאָדָם לְאֱלוֹקוֹת יְכוּלָה לְהִיּוֹת בְּשֵׁתִי צוּרוֹת: הַמְּשָׁכָה 36
 37 אֱלוֹקִית מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה וְהַעֲלָאָה שֶׁל הָאָדָם מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה, וּבַעֲנִינּוּ בְּחִינַת 37
 38 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵיא כְּנֶגֶד הַמִּדּוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת ("זַעֲרֵי אַנְפִּין" דְּאֲצִילוֹת) הֵיא הַמְּשָׁכָה, 38
 39 כֵּשֶׁם שֶׁבְּאֱלוֹקוֹת הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה הֵיא עַל-יַדִּי מִידַת חֶסֶד וְשֹׂאֵר 39
 40 הַמִּדּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת וְ"יְהוּדָה" הוּא בְּחִינַת מְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת 40
 41 (שְׁלֹכֵן הַמְּלָכִים הֵם מְשַׁבֵּט יְהוּדָה), שְׁעִינּוּ בְּעֲבוּדָה הוּא 41
 42 הַהוֹדָאָה (כְּכַתוּב בְּתוֹרָה שֶׁהֵשֵׁם יְהוּדָה הוּא מְלִשׁוֹן "הַפְּעֵם 42

ביאור בדרך אפשר

45 עכשיו, בזמן הגלות, מה־שְׁאִי־כֵן לְעֵת־לְבָא יְהִי אָחַד בְּאָחַד
 46 יִגְשׁוּ שְׁתֵּי הַבְּחִינֹת שְׂכֵת רְחוּקֹת זו מִזו יגשו ויתקרבו זו לזו עד שתהיה
 47 ביניהם אחדות מוחלטת לְהִתְפַּלֵּל זֶה בְּזֶה בְּתַכְלִית הַיְחִוּד
 48 ההתאחדות וְהִתְפַּלְלוּת, כמו אור הנר שמתקרב לאבוקה ונכלל בה תוך
 49 כדי איבוד מציאותו וכך שתי הבחינות
 50 'יחודא תתאה' ו'יחודה עילאה' יתחברו
 51 ויתאחדו עַד שְׂתַתְּעֵלָה בְּחִינַת
 52 'יחודא־תתאה וְתִתְפַּלֵּל לְגַמְרֵי
 53 בְּיחודא־עֵילָאָה, ושוב לא יהיה
 54 מצב של 'יחודא תתאה' כלל
 55 וְתִתְפַּשֵּׁט תרד ותתגלה בְּחִינַת
 56 'יחודא־עֵילָאָה לְמִטָּה בעולם
 57 הזה שעכשיו יש בו נבראים שרואים
 58 עצמם למציאות ובחינת 'יחודא עילאה'
 59 תאיר ותתגלה למטה כְּמוֹ שְׁהוּא
 60 לְמַעְלָה, וְאָז יְהִי "ראש
 61 אָחַד" בְּלְבָד וכשם שבני ישראל
 62 לא יהיו עוד שתי ממלכות כי ממלכות
 63 ישראל ומלכות יהודה יהפכו לממלכה
 64 אחת, וברוחניות – לא יהיו שתי
 65 בחינות נפרדות של 'יחודה תתאה'
 66 ו'יחודא עילאה' אלא רק בחינת 'יחודא
 67 עילאה' בלבד, כי בחינת 'יחודא תתאה'
 68 תהיה נכללת בבחינת 'יחודא עילאה'.
 69 וְלְהַעִיר גַּם מִהֶמְבָּאָר
 70 בְּקוֹנִטְרָס עֵץ הַחַיִּים, מאת
 71 הרבי הישיב נ"ע אִיךָ שְׂבִהֲכֶרַח
 72 שְׂתַהֲיָה הָעֵבֹדָה דְּיִחודא־
 73 עֵילָאָה כָּל אָחַד וְאָחַד,
 74 למרות שאחדות ה' בדרגה של 'יחודא
 75 עילאה', היינו מתוך הכרה שהכל בטל
 76 לאלוקות ב"ביטול במציאות" וכאילו
 77 אינו קיים, היא דרגה גבוהה, למעשה
 78 כל אחד ואחד נדרש להגיע לכך, וטעם
 79 הדבר הוא כיוון דְּבַעֲבוּדָה דְּיִחודא־תַתְּאָה כאשר ההכרה באחדות ה'
 80 היא ברמה של "ביטול היש" בלבד הרי כיוון שיחד עם הביטול עדיין יש
 81 תחושה מסוימת של יישות ומציאות עצמית בְּנִקְלָה הוּא שְׂיִפּוּל
 82 מִפְּדֻרְגָתוֹ חֲסֵי־שְׁלוֹם ואם תהיה ירידה יתכן שאחריה תבוא ירידה
 83 והתדרדרות נוספת וְיִהְיֶה יֵשׁ גָּמּוּר כּוֹ, ללא כל ביטול וְלִזְאֵת
 84 בְּהֶכְרַח הוּא שְׂפָל אָחַד וְאָחַד יִיגַע אֶת עֲצָמוֹ ויתאמץ ככל
 85 הדרוש על מנת לְבֹא לְבַחֲינַת הַבֵּיטוּל דְּיִחודא־עֵילָאָה, "ביטול
 86 במציאות" ללא כל תחושה של יישות כלל וְעַל־יְדִי־זָה גם אם למעשה
 87 לא יגיע ל"יחודא עילאה" ו"ביטול במציאות" כמלוא המידה, הרי בזכות
 88 המאמץ להגיע ליחודא עילאה' אזי לפחות תוּכַל לְהִיּוֹת עֹבֹדָתוֹ

ביאור בדרך אפשר

1 וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ אָחַד, היינו שלא מספיק שִׂיתְקַבְּצוּ יַחְדוֹ
 2 לְמִקּוֹם אָחַד, נכאמר בפסוק הקודם שה' יקבץ את בני ישראל המפוזרים
 3 כזרעים והיו ביחד בתוך רִשׁוֹת הַיְחִיד אחת, כך שהמקום בו הם נמצאים
 4 מאחד אותם אָבַל עֲדִין יִשְׁאָרוּ ב' עֲנִינִים שונים, שְׂאָז כאשר
 5 האחדות לא מושלמת יְכֻלִּים
 6 לְהִיּוֹת עדיין יש אפשרות שיהיו גַּם
 7 בְּמַעַמְד וּמַצֵּב שֶׁל פִּירוּד
 8 והקיבוץ יחד למקום אחד לא יביא את
 9 האחדות הרצויה (שְׂזָהוּ עניין
 10 הפירוד וחוסר האחדות בבריאה
 11 פְּלִלוֹת הַעֲנִין דְּחִטָּא עֵץ
 12 הַדְּעַת, שְׁהוּא מְקוֹר כָּל
 13 הַחֲטָאִים וְעוֹנוֹת וּפְשָׁעִים
 14 שעושים פירוד בין החוטא והבריאה
 15 והקדוש־ברוך־הוא, בניגוד למצוות
 16 שפועלות חיבור ואחדות), אֲלָא
 17 כְּפִי שְׂמַמְשִׁיךְ בְּתוֹב, שבנוסף
 18 להתקבצות במקום אחד יהיה גורם
 19 נוסף שיאחד אותם, וזאת באחדות
 20 מלאה ומושלמת וְשָׂמוּ לָהֶם רֹאשׁ
 21 אָחַד, שְׂיִהְיֶה עֲנִין אָחַד מִמֶּשׁ.
 22 והולך ומבאר את עניין האחדות
 23 המושלמת שעל־ידי (איחוד ממלכת
 24 ישראל וממלכת יהודה על־ידי־ה'
 25 שלשתיהן יהיה) "ראש אחר":
 26 וְהַעֲנִין בְּזָה, שְׂעַכְשׁוֹ בעבודת ה'
 27 בזמן הזה, לפני קיבוץ בני ישראל
 28 ואיחוד הממלכות יֵשׁ שְׂנֵי
 29 רֹאשִׁים, בְּחִינַת 'יחודא־
 30 עֵילָאָה וְיִחודא־תַתְּאָה, מבואר
 31 בזהר שיש שתי דרגות באחדות ה':
 32 יחודא עילאה (יחוד עליון) – אחדות
 33 בדרגה גבוהה, היינו שכל העולמות
 34 והנבראים בטלים לאלוקות בביטול
 35 מוחלט והם כאין ממש, ו'יחודא תתאה' (יחוד תחתון) – אחדות בדרגה יתור
 36 נמוכה שבה הביטול לא מוחלט. ובאופן כללי – 'יחודא עילאה' הוא מלמעלה
 37 למטה היינו מצד הקדוש־ברוך־הוא בעצמו שלמעלה מהתלבשות בנבראים,
 38 ו'יחודא תתאה' הוא מלמטה למעלה, היינו הביטול לאלוקות כפי שהוא מצד
 39 האור האלוקי המלוּבש בנבראים, ושני האופנים באחדות ה' הם שני עניינים
 40 שונים שְׂאִינָם מִשְׁתִּימִים כְּאָחַד, כִּי בְּחִינַת 'יחודא־עֵילָאָה הִיא
 41 בְּחִינַת בֵּיטוּל בְּמַצִּיאוֹת, בחינה שבה הנבראים בטלים לאלוקות
 42 לחלוטין כאילו אינם קיימים במציאות וּבְחִינַת 'יחודא־תַתְּאָה הִיא
 43 בְּחִינַת בֵּיטוּל הֵישׁ בְּלְבָד, שבה הנבראים רואים את עצמם כמציאות
 44 קיימת, ומבטלים רק את היישות שלהם אך לא את עצם מציאותם, וזה המצב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בבחינת יחודא-תתאָה עבֹדָה אַמִּיתִית כּו' ולפחות "ביטול היש"
 2 שלו יהיה באמת. וּכְלָלוֹת הָעֲנָנִין בְּזָה, התוכן הכללי של מאמץ לבוא
 3 ל"יחודא-עילאה" הוא לעבוד את ה' באופן כזה שְׁגָם בְּעֹבֹדָה דְּבִחִינָה
 4 יחודא-תתאָה, שהיא ביטול ברמה נמוכה יותר, כאמור, וְעַד
 5 לְהִתְעַסְקוֹת בְּל"ט מְלָאכוֹת
 6 דְּעוֹבְדֵי דְחוֹל, היינו שלמעשה
 7 האדם בא במגע עם ענייני העולם
 8 הגשמי והם תופסים מקום אצלו, בכל
 9 זאת צְרִיף לְהִיּוֹת נִרְגָּשׁ גַּם
 10 הָעֲנָנִין דְּיחודא-עֵילָאָה וצריכה
 11 להיות יגיעה להגיע לירי הכרה שבעצם
 12 הכול בטל במציאות. וְעַל-יְדֵי-זָה
 13 על ידי שכעת עושים מאמץ ומתייגעים
 14 להגיע ל"יחודא-עילאה" יְהִיָּה
 15 לְעֵתִיד-לְבוֹא הַחִיבוֹר
 16 וְהַהִתְפַּלְלוֹת דְּיחודא-תתאָה
 17 וְיחודא-עֵילָאָה בְּאוֹפֵן שְׁיִהְיָה
 18 "ראש אַחַד" בְּלְבַד, שיהיה רק
 19 "יחודא-עילאה" וגם בעולם הגשמי
 20 יהיה ניכר ונרגש שבעצם הוא בטל
 21 לגמרי ואין לו שום מציאות עצמאית,
 22 כמבואר לעיל, שְׁזָהוּ עַל-דֶּרֶךְ
 23 הָאָמוֹר לְעֵיל לְשָׁגַם הַמִּסְפָּר
 24 הַדְּרִיִּים וְהַהִגְבּוּלוֹת עֲצָמוּ יְהִיָּה
 25 בְּבִחִינָה שְׁלֹמְעֵלָה מִהַמִּסְפָּר
 26 בלי גבול ומידה.
 27 ה) וְזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לַכֶּךְ
 28 שְׁקוֹרִין פְּסוּקִים הַנִּלְ
 29 בְּהַפְטָרָה שְׁלֹפְנֵי חַג
 30 הַשְּׁבֻעוֹת, כּנוֹכַח לְעֵיל בְּתַחִילת
 31 הַמַּאמֵר שֶׁפִּרְשַׁת בְּמַדְבַּר, וּמִמִּילָא
 32 הַהַפְטָרָה שֶׁלָּה, נִקְרָאת תְּמִיד, בְּכֹל
 33 קְבִיעוֹת, לְפָנֵי חַג הַשְּׁבֻעוֹת, זִמְנָן מִתָּן
 34 תּוֹרָה בְּיָוֵן שְׁבִהֵם כְּפִסּוּקִים אֵלֶּה
 35 הַמְדַבְּרִים עַל מִסְפָּרֵם הַגְּדוֹל שֶׁל בְּנֵי
 36 יִשְׂרָאֵל וְעַל הַמַּהפֶּךְ מִ"לֹא עִמִּי" לִ"בְנֵי אֵל-חַי" וְעַל אִיחּוֹד "יִשְׂרָאֵל"
 37 ו"הוֹדָה" מוֹדְגָשׁ כְּלָלוֹת הָעֲנָנִין דְּמִתְּנִי-תּוֹרָה, לְהַמְשִׁיךְ אֶת
 38 הַבְּלִי-גְבוּל (בְּלִי מִסְפָּר) לְמִטָּה (מִסְפָּר) דְּנֻקָּא, וְזֶה גַם הַתּוֹכֵן
 39 שֶׁל מִתָּן תּוֹרָה, לְהוֹרִיד וּלְגַלּוֹת אֱלוּקוֹת שֶׁלֹּמְעֵלָה מִהָעוֹלָם בְּתוֹךְ הָעוֹלָם
 40 שְׁזָהוּ הַטַּעַם עַל כֵּךְ מַה שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה
 41 דְּנֻקָּא, בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, בְּהִיּוֹתָם בְּמַעַמְד וּמַצְבַּ שְׁלֹמְצִירִים
 42 (עֲרוֹת הָאֶרֶץ) יְרֻדְתָּם, וְיִצְרֵר-הָרַע יֵשׁ בְּיַנְיָכֶם, כְּמִסּוּפֵר בְּגִמְרָא

שכאשר המלאכים טענו אל הקדוש-ברוך-הוא "תנה הודך על השמים" ובקשו
 שהתורה תינתן להם, ענה להם משה רבנו – האם ירדה למצרים, האם יש
 לכם אב ואם, האם יש לכם יצר הרע, הרי שיש כוונה מיוחדת בניתוח התורה
 דווקא לבני ישראל כפי שהם בעולם הזה התחתון לאחר שירדו למצרים שהיא
 המקום הנחות ביותר ברוחניות ("ערות
 הארץ") והיו שקועים שם בטומאה ויש
 להם יצר הרע, ובכל זאת יעסקו בתורה
 ומצוות וימשיכו אלוקות למטה,
 ומצבם של בני ישראל בעולם הזה הוא
 נחות עַד כְּדֵי כִּף שִׁישׁ בְּהֵם דְּמִיּוֹן
 לאינם יהודים, להבדיל, שְׁצִרִיף
 לְהִיּוֹת הָעֲנָנִין דְּאֵתָה בְּתַרְתָּנוּ
 מְפָל הָעַמִּים, וּבְנֵו בְּחֵרֶת מְפָל
 עִם וְלָשׁוֹן (שְׁעֲנָנִין זָה הִיָּה
 בְּמִתְּנִי-תּוֹרָה כְּמוֹכָא בְּהַלְכָּה
 שְׁבַאמִירָת "יבנו בחרת מכל עם ולשון"
 בכרכות קריאת שמע יש לכוון למתן
 תורה), כְּמַבּוֹאֵר בְּתַנְיָא שְׁקָאֵי
 נושא הבחירה של הקדוש-ברוך-הוא
 בעם ישראל מבין האומות מתייחס
 עַל הַגּוֹף הַחֲמִירִי הַבְּחִירָה שֶׁל
 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַם יִשְׂרָאֵל מְכַל
 העמים היא הבחירה בגוף הגשמי
 והחומרי הַנְּדָמָה הַדּוּמָה
 בְּחֲמִירֵיתוֹ לְגוֹפֵי אוֹמוֹת
 הָעוֹלָם, כְּמַבּוֹאֵר בְּחִסּוּדוֹת
 שֶׁהַבְּחִירָה לֹא מִתִּיַּחֲסַת לְנִשְׁמָה
 היהודית כי המושג בחירה שייך
 (לאמתו של דבר) רק לגבי בחירה בין
 שני דברים דומים לגמרי ואם לאחד
 מהם יש יתרון מוכח על השני ברור
 שהוא מועדף שְׁזָהוּ עֲנִיּוֹן זֶה שְׁבו
 היהודי דומה לגוי הוא מְדַרְגָּה
 תַּחְתּוֹנָה בְּיֹתֵר, וְאֵף-עַל-פִּי-
 כֵּן, דְּנֻקָּא שָׁם כְּאִשְׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 היו במצב ירוד והיה צורך לבחור בהם מבין העמים נִתְּנָה הַתּוֹרָה,
 שְׁהִיא לְמַעְלָה מִמְּדִידָה וְהַגְּבֻלָּה שֶׁל הָעוֹלָם וְהַנְּבִיאִים, וְעַד
 שְׁעַל-יְדֵי-זָה עַל יְדֵי גִילּוֹי וְהַמְשַׁכַּת הַתּוֹרָה, הַבְּלִי גְבוּל, בְּתוֹךְ הָעוֹלָם
 הַמוֹגְבַל פּוֹעֲלִים גַּם בְּחֻשָּׁף הָעוֹלָם עֲצָמוּ שֶׁהוּא הָעוֹלָם וְהַסֵּתֵר הַכִּי
 גְּדוֹל שְׁיִתְּהַפֵּךְ לְאוֹר, שְׁזָהוּ עֲנִיּוֹן דְּ"לִילָה פִּיּוֹם יְאִיר", שְׁגַם
 הַלִּילָה שֶׁהוּא חוֹשֶׁךְ וְהַסֵּתֵר וְהַפּוֹךְ לְיוֹם שֶׁהוּא אוֹר וְגִילּוֹי פְּנִל
 בְּפִירוּשׁ הַפְּסוּק בְּהַפְטָרָה זֹו "כִּי גְדוֹל יוֹם יְזַרְעָאֵל", שְׁיִהְיָה

(26) מקץ מב, ט. שם, יב. קהלת רבה פ"א, ד (בסופו). (27) שבת פח, סע"ב ואילך. (28) תפלת העמידה דיו"ט. (29) ברכות ק"ש דשחרית. (30) מג"א או"ח ס"ס ק"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ד. (31) פמ"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הכל גם הלילה וההעלם בַּחֲנִינָת יוֹם ועוד זה יתיקיים לעתיד לבוא, בימות
2 המשיח.
3 וְעֲנִינָן זֶה של הפיכת החושך לאור והלילה ליום מוֹדַגְשׁ בַּחֲג
4 הַשְּׁבוּעוֹת, פִּדְיוֹעַ מִנְהֵג פֶּל יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת גְּעוּרִים להישאר
5 ערים ולא לישון בְּלִיל חַג
6 הַשְּׁבוּעוֹת, שְׁזָהוּ פְדִי וְעֲנִינָן זֶה מוֹדַגְשׁ בַּחֲג הַשְּׁבוּעוֹת, פִּדְיוֹעַ מִנְהֵג פֶּל
7 לְהַמְשִׁיף מלמעלה למטה גַם 2 יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת גְּעוּרִים בְּלִיל חַג הַשְּׁבוּעוֹת³²,
8 מִבְּחִינַת לְלֵלָה פִּיּוֹם יְאִיר 3 שְׁזָהוּ פְדִי לְהַמְשִׁיף גַם מִבְּחִינַת לְלֵלָה פִּיּוֹם
9 העובדה שלא ישנים כליל חג השבועות
10 אלא נשארים ערים קשורה בכך שבחג
11 השבועות ממשכיים מלמעלה את עניין
12 הפיכת החושך לאור שכאשר היא
13 נמשכת אזי "לילה כיום יאיר".
14 וְעַל-דֶּרֶךְ שְׂמָצִינוּ בְּנוֹגַע לְיוֹם 8 שְׁגַם לְעַת עָרַב יִהְיֶה אֹרֶךְ³⁷, וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
15 הַשֶּׁבֶת, שְׁלֹא נֶאֱמַר בּוֹ "וַיְהִי עָרַב בּוֹ וַיְהִי 9 ל"ו³⁸ ל"ו שְׁעוֹת שִׁמְשָׁה אוֹתָהּ הָאוֹרָה. וְזָהוּ גַם
16 עָרַב וַיְהִי בְקָרָ" כְּמוֹ בְּשֵׁשֶׁת 10 מָה שְׁדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל³⁹ הַחַיִּיב דְּשִׁלֵּשׁ
17 יָמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁבֶל אֶחָד מֵהֶם 11 סְעוּדוֹת בְּשֶׁבֶת מִמָּה שְׁפָתוֹב⁴⁰ וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה
18 נֹאמַר "וַיְהִי עָרַב וַיְהִי בּוֹקֵר יוֹם אֶחָד ... 12 אֲכַלְוָהוּ הַיּוֹם, כִּי שֶׁבֶת הַיּוֹם לָהּ, הַיּוֹם לֹא
19 שֵׁנִי" וְכִי אֲבָל לִגְבֵי שֶׁבֶת לֹא נֹכַח 13 תְּמַצְאָוּהוּ בַּשָּׂדֶה, ג' פְּעָמִים "הַיּוֹם", וְהֵינּוּ שְׁגַם
20 הַמְּרוֹשֵׁג "עָרַב" וְהֵינּוּ לְפִי שְׁיֵשׁ בּוֹ 14 עַל סְעוּדַת הַלְּלֵלָה נֶאֱמַר אֲכַלְוָהוּ הַיּוֹם⁴¹, וְהָרִי
21 בְּכָל שֶׁבֶת וּשְׁבֵת, גַם עַתָּה לִפְנֵי 15 יוֹם הוּא עֲנִינָן הָאוֹר, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב⁴² וַיִּקְרָא אֱלֹקִים
22 הַגְּאוּלָּה, יֵשׁ בְּכָל שֶׁבֶת הָאֲרָה 16 לְאוֹר יוֹם, שְׁזָהוּ עֲנִינָן דְּ"לֵלָה פִּיּוֹם יְאִיר".
23 מִבְּחִינַת יוֹם שְׁפוּלוֹ שֶׁבֶת, זְמַן 17 אַף עֲדִין צָרִיף לְהִבְיֵן, הַעֲנִינָן
24 הַגְּאוּלָּה שֶׁבּוֹ חוֹשֶׁךְ יִתְהַפֵּךְ לְאוֹר וְאֵין 18 דְּלֵלָה פִּיּוֹם יְאִיר (גְּדוֹל יוֹם יִזְרַעְאֵל),
25 בּוֹ הַעֲלָמוֹת וְהַסְתָּרִים וְאֵין בּוֹ חוֹלִין 19 שְׁעֲנִינּוּ בַּעֲבוּדָה הוּא עֲנִינָן הַתְּשׁוּבָה, שְׁעַל-יָדָה
26 אֵלָּא כּוֹלוֹ קְדוּשָׁה וְכוּלּוֹ שֶׁבֶת שְׁזָהוּ 20 זְדוּנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ בְּזִכְיֹת (כִּנ"ל סַעִיף ג), הָרִי זֶה
27 בְּחִינָה זוֹ ב"יוֹם" הַיּוֹם גַם עֲנִינָן יוֹם 21 שִׁיף לְשִׁבְעַ דְּנִחְמָתָא, שְׁזָהוּ הַהֲכָנָה לְחוּדְשׁ
28 שְׁפוּלוֹ אֲרוּף, אֲמַרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל 22 תְּשָׁרִי, שְׂאֵז הוּא עֲנִינָן הַתְּשׁוּבָה, פִּדְיוֹעַ⁴³ שְׁעֲנִינּוּ
29 שֶׁהַאֲלֵף הַשְּׁבִיעִי לְקִיּוֹם הָעוֹלָם יִהְיֶה 23 שֶׁל חוּדְשׁ תְּשָׁרִי הוּא עֲבוּדַת בְּעַלֵי תְשׁוּבָה -
30 "יוֹם שְׁכוּלוֹ אֲרוּךְ" וּמוֹסְבֵר עַל כֵּךְ 24 מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, מֵהַ-שְּׂאִינ-בֵּן חוּדְשׁ נִסָּן
31 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁהַכוּנָה שִׁיחִיהּ בּוֹ 25 שְׁעֲנִינּוּ הוּא עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים - מְלֻמָּעְלָה לְמֻטָּה,
32 גִּילּוֹי אֱלוּקוֹת מִמְקוֹר נַעֲלָה בִּיּוֹתָר 26 וְכִינּוֹן שְׁחַג הַשְּׁבוּעוֹת אֵינן לוֹ יוֹם קְבוּעַ בַּחֲדָשׁ,
33 מִבְּחִינַת "אֲרִיךְ אַנְפִּין" שֶׁנִּמְשַׁךְ 27 ל"ו שְׁעוֹת שִׁמְשָׁה אוֹתָהּ הָאוֹרָה וּבִלְלִיל שֶׁבֶת הָרֵאשׁוֹן לֹא שִׁקְעָה
34 מִלְּמַעְלָה מַעֲלָה עַד לְמַטָּה מִטָּה שְׁגַם 28 אֲמַרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
35 לְעַת עָרַב בַּעַת חוֹשֶׁךְ יִהְיֶה אוֹר 29 שֶׁהַאֲלֵף הַשְּׁבִיעִי לְקִיּוֹם הָעוֹלָם יִהְיֶה
36 וְגִילּוֹי, וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל 30 "יוֹם שְׁכוּלוֹ אֲרוּךְ" וּמוֹסְבֵר עַל כֵּךְ
37 ל"ו שְׁעוֹת שִׁמְשָׁה אוֹתָהּ הָאוֹרָה וּבִלְלִיל שֶׁבֶת הָרֵאשׁוֹן לֹא שִׁקְעָה 31 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁהַכוּנָה שִׁיחִיהּ בּוֹ
38 הַשֶּׁמֶשׁ, כִּנְאֻמֵּי מְדַרְשׁ לִגְבֵי הָאוֹר שֶׁבָרָא ה' בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה: "ר' לוי בִּשְׁם 32 גִּילּוֹי אֱלוּקוֹת מִמְקוֹר נַעֲלָה בִּיּוֹתָר
39 רַבִּי זְעִירָא אָמַר: ל"ו שְׁעוֹת שִׁמְשָׁה אוֹתָהּ הָאוֹרָה, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שֶׁל עָרַב שֶׁבֶת, 33 מִבְּחִינַת "אֲרִיךְ אַנְפִּין" שֶׁנִּמְשַׁךְ
40 וַיִּבֶּן שֶׁל לֵילִי שֶׁבֶת וַיִּבֶּן שֶׁל שֶׁבֶת, כִּיּוֹן שֶׁשִׁקְעָה הַחֲמָה בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת הַתַּחֲלִיל 34 מִלְּמַעְלָה מַעֲלָה עַד לְמַטָּה מִטָּה שְׁגַם
41 חוֹשֶׁךְ מִמְשַׁמֵּשׁ וּבֵא...". 35 לְעַת עָרַב בַּעַת חוֹשֶׁךְ יִהְיֶה אוֹר
42 וְזָהוּ גַם מָה שְׁדָרְשׁוּ לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל 36 וְכִינּוֹן שְׁחַג הַשְּׁבוּעוֹת אֵינן לוֹ יוֹם קְבוּעַ בַּחֲדָשׁ,
37 ל"ו שְׁעוֹת שִׁמְשָׁה אוֹתָהּ הָאוֹרָה וּבִלְלִיל שֶׁבֶת הָרֵאשׁוֹן לֹא שִׁקְעָה
38 הַשֶּׁמֶשׁ, כִּנְאֻמֵּי מְדַרְשׁ לִגְבֵי הָאוֹר שֶׁבָרָא ה' בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה: "ר' לוי בִּשְׁם
39 רַבִּי זְעִירָא אָמַר: ל"ו שְׁעוֹת שִׁמְשָׁה אוֹתָהּ הָאוֹרָה, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שֶׁל עָרַב שֶׁבֶת,
40 וַיִּבֶּן שֶׁל לֵילִי שֶׁבֶת וַיִּבֶּן שֶׁל שֶׁבֶת, כִּיּוֹן שֶׁשִׁקְעָה הַחֲמָה בְּמוֹצָאֵי שֶׁבֶת הַתַּחֲלִיל
41 חוֹשֶׁךְ מִמְשַׁמֵּשׁ וּבֵא...".
42 וְזָהוּ גַם מָה שְׁדָרְשׁוּ לְמַדּוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל 26 וְכִינּוֹן שְׁחַג הַשְּׁבוּעוֹת אֵינן לוֹ יוֹם קְבוּעַ בַּחֲדָשׁ,

(32) שו"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ד ס"ג. (33) לקו"ת שם ח, א. (34) ראה אוה"ת שם ע' סה. (35) תמיד בסופה. (36) ראה קידושין לט, ב. חולין קמב, א. תו"א תולדות יח, ד. (37) זכר"י יד, ז. (38) ב"ר פי"א, ב. (39) שבת קיז, סע"ב. (40) בשלח טז, כה. (41) ראה אוה"ת בשלח ע' תרד. (42) בראשית א, ה. (43) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שס. תרנ"ב ס"ע ג.

ביאור בדרך אפשר

1 ביציאת מצרים בחודש ניסן שעיקר ההתקרבות בין הקדוש-ברוך-הוא ובני
 2 ישראל הייתה מלמעלה, על-ידי שהקדוש-ברוך-הוא נגלה עליהם וגאלם,
 3 וכמבואר בחסידות שלכן חודש תשרי שעניינו עבודת ה' ב"אתערותא
 4 דלתתא", בהתאם לגדרי האדם, הוא החודש שבו נברא העולם ומסמל את
 5 הנהגת העולם על-ידי הקדוש-ברוך-
 6 הוא בדרך הטבע, וחודש ניסן שעניינו
 7 עבודת ה' בדרך "אתערותא דלעילא",
 8 שלא לפי הגדרים של האדם והעולם,
 9 הוא החודש שבו הייתה הגאולה
 10 ממצרים ובו עתידין להיגאל והוא
 11 מסמל את הנהגת העולם על-ידי
 12 הקדוש-ברוך-הוא בניסים שלמעלה
 13 מהטבע וכן שחג השבועות
 14 בשונה מכל שאר המועדים שהתאריך
 15 שלהם מפורש בתורה כמו חג הסוכות
 16 בט"ו בתשרי, חג הפסח בט"ו בניסן
 17 וכד' אין לו יום קבוע בהודש,
 18 אלא קביעותו היא ביום
 19 החמישים לספירת העומר
 20 שמתחילה הפסח, שמתחילה
 21 בט"ו בניסן, למחרת היום הראשון של
 22 חג הפסח ומשכת שבעה שבועות,
 23 ארבעים ותשעה ימים שבסימנם חל חג
 24 השבועות הרי זה חג השבועות
 25 והתוכן הפנימי שלו שנק' להודש
 26 ניסן, שענינו הוא עבודת
 27 הצדיקים, ולא עבודת בעלי
 28 תשובה שהיא בתקופת "שבע
 29 דנחמתא" בתור הכנה לחודש תשרי,
 30 ואם כן נשאלת השאלה למה נקבעו
 31 פסוקים אלה שמדברים על הפיכת
 32 חושך לאור, עבודת התשובה, דווקא
 33 בסמיכות לחג השבועות הבא בהמשך לחג הפסח וחודש ניסן?
 34 אך הענין הוא, שכללות ענין התשובה שעיקרו אמנם בחודש
 35 תשרי ישנו באופן כללי גם בחודש ניסן, ובהקדים מה שנתבאר
 36 לעיל במאמרי חג הפסח של שנה זו, תשכ"ו, ממאמר ה'צמח
 37 צדק' שבחודש ניסן שנה זו, תשכ"ו, מלאו מאה שנה להסתלקותו ב"ג ניסן
 38 תרכ"ו בענין התוכן הפנימי של האמירה בליל הסדר הא לחמא עניא
 39 די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, זה (המצה) לחם העוני שאכלו
 40 אבותינו בארץ מצרים שענין לחם עוני (שפנה דוקא במצה שעשויה
 41 מקמח ומים בלבד יוצאים ידי חובת אכילת מצה ואילו במצה
 42 עשירה, שנילושה במי פרות, אף שאפשר מן הדין לאפות אותה בצורה שלא

ביאור בדרך אפשר

תחמיץ ותהיה כשרה לאכילה בפסח לא יוצאים ידי חובת המצווה לאכול מצה
 43 בפסח) הוא העבודה דאתפניא, עבודת ה' בדרך של כפיית הרע
 44 והחושך המתנגד לקדושה (והיא דרגה נמוכה יותר מדרגת "אתהפכא" שבה
 45 הרע והחושך נהפך לטוב ואור) וזהו גם מה שהיציאה ממצרים
 46 היתה באופן ד"ברח העם",
 47 כמבואר בתנ"א וזה לשון רבנו
 48 הזקן בתניא: "דלכאורה הוא תמוה,
 49 למה הייתה כזאת, וכי אילו אמרו
 50 לפרעה לשלחם לחופשי לעולם לא
 51 היה מוכרח לשלחם" אלא שזהו
 52 הצורך "לברוח" ממצרים הוא מפני
 53 שהרע שבנפשות ישראל
 54 עדין היה בתקפו בחלל השמאלי כו',
 55 כמבואר בספר
 56 התניא שהחלל השמאלי שבלב הוא
 57 מקום משכנה של הנפש הבהמית ושל
 58 היצר הרע ולכן כיוון שבעת היציאה
 59 ממצרים בני ישראל עדיין לא הודככו
 60 מהרע שבו היו שקועים במצרים, הם
 61 לא קיבלו את התורה מיד אלא
 62 הוצרכו לעבודה הרוחנית
 63 דספירת העומר, שהיא ביור
 64 וזיכור נפש האדם שנוסף על
 65 המבואר על התוכן והענין של
 66 ספירת העומר בר"ן רבנו ניסים
 67 מ'מדרש אגדה שבני ישראל
 68 ספרו את הימים עד מתן-
 69 תורה מצד הרגש הגעגועים
 70 למתן-תורה, מתוך תשוקה וציפייה
 71 להגיע למתן תורה יש בזה בספירת'
 72 הימים במובן הרוחני גם הענין
 73 דביור וזיכור פרטי המדות
 74 דנפש הבהמית, שכן בספירת העומר לא מסתפקים בביור וזיכור כללי
 75 אלא העבודה היא לזכור ולברור את כל פרטי המידות, כפי שכל אחת משבע
 76 המידות כוללת את כל השבע, החל מ"חסד שבחסד" ועד "מלכות
 77 שבמלכות", בסך הכול ארבעים ותשעה פרטים בארבעים ותשעה ימי העומר
 78 שזהו ענין זה של ביור וזיכור המידות של הנפש הבהמית בימי ספירת
 79 העומר הוא הטעם על מה שמנחת העומר שמקריבים ביום הראשון
 80 של ספירת העומר, ט"ז בניסן, אינה כמו כל המנחות שבאות מן
 81 החטים - מאכל אדם, אלא כמו מנחת סוטה שבאה מן
 82 השעורים דוקא, מאכל בהמה, כדברי חכמינו ז"ל - היא עשתה
 83 מעשה בהמה, קרבנה ממאכל בהמה וחינו, לפי שביציאת מצרים

(44) ד"ה והניף דאחרון של פסח פ"ח ואילך (סה"מ תשכ"ו ע' קצא ואילך). וש"נ. (45) אוה"ת דרושים לפסח ע' תנח ואילך.
 (46) הגדה של פסח. (47) פ' ראה טז, ג. (48) רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה ה"כ. פ"ו ה"ה. שו"ע וראדה"ז או"ח תס"ב ס"א.
 (49) בשלח יד, ה. (50) ספ"א. (51) סוף מסכת פסחים. (52) סוטה יד, א. וראה לקו"ת אמור לה, ד. לו, א. (53) ח"ג צז, סע"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הוא גורם תחושה של צמאון לאילוקות ביתר שאת. ומזה מוכן שגם
 2 בחודש ניסן החודש של יציאת מצרים (ולא רק בחודש תשרי שבא אחרי
 3 "שבע נחמתא", כאמור לעיל) ישנו ענין התשובה, ולכן ראוי ונכון
 4 לקרוא הפטרה זו שמדברת על עניין התשובה בסמיכות לחג השבועות שבא
 5 בהמשך לחודש ניסן אלא שאכן יש
 6 הבדל בין עניין התשובה כפי שהוא
 7 בחודש תשרי לעניינו כפי שהוא
 8 בחודש ניסן, שזהו עבודת התשובה
 9 של חודש ניסן ענין התשובה
 10 כפי ששייך אצל צדיקים,
 11 ועל-דרך המאמר⁵⁶ בוורה
 12 שמשיח אמת לאתבא
 13 צדיקא בתויבתא בא להחזיר את
 14 הצדיקים בתשובה, כי בזמן הזה
 15 צדיקים אינם עומדים במקום שבעלי
 16 תשובה עומדים, כי מי שהיה רחוק
 17 ונתקרב זוכה להתקרבות גדולה
 18 במיוחד, ולעתיד לבוא, בימות המשיח, גם הצדיקים יזכו למעלת התשובה
 19 [כפי שצויין בהערה כאן, סיום המאמר חסר].

1 הנה רק הענין דאתכפאי, כאמור שהרע עדיין היה בתקפו רק שלפי
 2 שעה התגברו עליו ולכן הוצרך להיות לאחרי-זה לאחר היציאה
 3 ממצרים בדרך של "כי ברח העם" הענין דספירת העומר, כדאיאתא
 4 כמבוא בזהו שזהו התוכן הפנימי של ספירת הימים כהכנה למתן תורה
 5 בתור תהליך של בירור וזיכרון
 6 על-דרך מה שכתוב לגבי טהרת
 7 אשה נידה וספרה לה גו' שהוא
 8 תהליך של הזדככות וטהרה, וגם
 9 ספירת העומר שמתחילה למחזרת
 10 היציאה ממצרים בדרך של "אתכפאי"
 11 היא כדי לפעול ברור
 12 והתהפכות המדות באופן של
 13 אתהפכא שלמעלה מ"אתכפאי",
 14 כאמור. והרי פללות הענין
 15 דאתכפאי שהיה ביציאת
 16 מצרים הוא על-דרך ענין
 17 התשובה שאף היא יציאה מהרע
 18 אל הטוב וכמבואר בחסידות שאמנם ב"אתהפכא" יש יתרון של הפיכת הרע
 19 לטוב, אבל ב"אתכפאי" יש יתרון מיוחד שהיא באה מתוך ריחוק שדווקא

ואילך. נתבאר בד"ה וספרתם תר"ל; תרנ"ב. 54) מצורע טו, כת. 55) ראה ד"ה דבר גו' קדושים תשכ"א (תורת מנחם - ספר המאמרים אייר ע' רנז). לקו"ש ח"ד ע' 1302. 56) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב. 57) חסר סיום המאמר (המו"ל).

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום חמישי עמ' א

27 כלומר אחיו הוא ברמאות.
 28 ממשיכה הגמרא: [אמרה ליה] רחל ליעקב, ומי שרי להו לצדיקי -
 29 וכי מותר לצדיקים, לסגווי ברמאותא - ללכת ברמאות. אמר לה
 30 יעקב, אין - כן, שנאמר (שמואל ב' כב כז) 'עם נכר תקבר ועם עקש
 31 תתפל' - עם איש נקי ובר לבב תתנהג בברירות וביושר, ועם עקש
 32 ההולך בדרך עקלקלה אף אתה תתנהג עמו בעקמומיות.
 33 מה עשה יעקב כדי שלא ירמה אותו לבן, מפר לה לרחל סימנין,
 34 שכשתבנס עמו לחופה תאמר לו וידע שהיא רחל. כי קא מעיילי
 35 לה ללאה - כשהכניס לבן את לאה לחופה במקום רחל, סברה
 36 רחל, השתא מיכספא אהתאי - עכשיו תתבייש אחותי שיעקב
 37 יגלה שאינה כלתו. מה עשתה, מפרתניהו ניהלה - מסרה לה את
 38 הסימנים. והיינו דכתיב (בראשית כט כה) 'ויהי בבקר והנה היא לאה,
 39 מבלל דעד השתא לאו לאה היא - וכי עד הבוקר לא היתה לאה,
 40 אלא מתוך סימנים שמסר לה יעקב לרחל, ומפרתה ללאה, לא הוה
 41 דעד לה עד התיא שעתא - לא ידע יעקב עד הבוקר שהיא לאה.
 42 הגמרא מביאה מימרות נוספות בענין בני יעקב: בעא מיניה אבא
 43 חליפא קרויא, מרבי חייא בר אבא, בבבלין - כשהכתוב מנה את
 44 מספר הבאים למצרים בכללותם אתה מוצא שבעים, שנאמר (שם
 45 מו כז) 'כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים' / בפרשן -
 46 וכשאתה מונה אותם לפי שמותם המפורטים שם (פסוקים יח"כ) אתה
 47 מוצא שבעים חסר אהר, וכיצד יתכן הדבר.
 48 אמר ליה רבי חייא בר אבא, האומה היתה עם דינה, ולא נמנתה
 49 בפירוש, דכתיב בשמות היורדים מצרימה (שם טו מו) 'ואת דינה בתו,
 50 ית' / בא לרבות שהיתה לדינה תאומה. שאל אותו אבא חליפא:
 51 אלא מעתה - לפי דבריך, אם כן תאומה היתה גם עם בנימי, דכתיב

1 דרבים ומשאלת - ושואלת, גדול, מה מעשיו, אמרו לה איש רע
 2 הוא, מלכמם ו-גזול) את הבריות. ועוד היתה שואלת, קמו, מה
 3 מעשיו, ואמרו לה, 'איש הם ישב אהלים' (שם כה כז), והיתה בוכה על
 4 שתפול בחלקו של עשיו הרשע, עד שנשירו ריסי עיניה, ועל זה
 5 אמר רבי יונתן שלאה ביקשה רחמים להנשא ליעקב, ולכן זכתה
 6 להקדים ולהנשא ליעקב לפני רחל.
 7 הגמרא מביאה ראייה מפסוק נוסף זכתה לבכורה מחמת
 8 שבקשה רחמים שלא תפול לידי עשיו; והיינו דכתיב (שם כט לא)
 9 'וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה ורחל עקרה, ויש לברר,
 10 מאי 'שנואה', אילמא שהיתה שנואה ממש, וכי אפשר לומר כן,
 11 והרי בגנות פהמה ממה לא דבר הפתוב, אלא כתבה התורה
 12 'הבהמה אשר איננה טהורה' / וכי בגנות צדיקים דבר הפתוב. אלא
 13 כך כוונת הפסוק, ראה הקדוש ברוך הוא ששנואין מעשה עשו
 14 בפניה, לכן 'ויפתח את רחמה', וילדה את הבכור ליעקב.
 15 הגמרא ממשיכה לברר את דרשתו של רבי יונתן. ושואלת הגמרא:
 16 ומאי - מה כוונת רבי יונתן במה שאמר צניעות היתה פה ברחל.
 17 משיבה הגמרא: דכתיב (שם כט ג) 'ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא
 18 וכי בן רבקה הוא', ויש להקשות. והלא יעקב בן אחות אביה הוא,
 19 שהרי היה בן רבקה אחות לבן, ומדוע אמר לה שהוא אחי אביה,
 20 אלא כך היה המעשה, אמר לה יעקב לרחל, מינסבת לי - האם
 21 ברצונך להנשא לי, אמרה ליה, אין - כן, מיהו, אבא רמאה הוא,
 22 ולא נבלת ליה - אבל אבי רמאי הוא. ולא תוכל לו. אמר לה, מאי
 23 רמאותיה - לאיזו רמאות כוונתך. אמרה ליה, אית לי אחתא
 24 דקשישא מינאי - יש לי אחות שמבוגרת ממני, ולא מנסבת לי
 25 מפמה - ולא שיאני אבי לפניה, ולא ירמה אותך. אמר לה יעקב
 26 אחיו אני ברמאות, וזהו שאמר יעקב לרחל 'כי אחי אביה הוא'

ביאור בדרך אפשר

אמרו חכמינו ז"ל בגמרא:

1 בְּשֵׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע¹, כמסופר בתורה, "ויקח
 2 ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע",
 3 והקדימו 'נעשה' ל'נשמע', שקיבלו על עצמם לקיים את דברי התורה עוד לפני
 4 ששמעו וידעו במה המדובר, בָּאוּ
 5 שְׁשִׁים רְבֹוא שש מאות אלף שֶׁל
 6 מְלֹאכֵי הַשָּׂרֵת לְכָל אֶחָד
 7 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְקָשְׂרוּ לוֹ שְׁנֵי
 8 כְּתָרִים, אֶחָד כְּנָגֵד נַעֲשֶׂה
 9 וְאֶחָד כְּנָגֵד נִשְׁמָע². וְעוֹד
 10 זֹאת, בנוסף לכך שעל אמירת 'נעשה'
 11 ונשמע' זכו בני ישראל לשני כתרִים
 12 אלה שֶׁבְּשֵׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ
 13 יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, יִצְתָה
 14 בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לְהֶן: מִי גָלָה
 15 לְבַנֵי רֹז וְזוֹ הִיא הַקְּדָמָת 'נעשה'
 16 ל'נשמע' שְׁמֵלֹאכֵי הַשָּׂרֵת
 17 מִשְׁתַּמְשִׁין בּוֹ, דְּכַתִּיב³ בְּרָכוּ
 18 ה' מְלֹאכֵיו גְּבֵרֵי כַח עֲשֵׂי
 19 דְּבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ,
 20 בְּרִישָׁא, כַּחֲחִילָה נֹאמֵר "עֲשֵׂי"
 21 וְהָדָר וְאֵחָר כֵּן "לְשִׁמְעָע"² הִרִי
 22 שֶׁהַמְּלֹאכִים מְקִדְמִים 'נעשה' ('עושי')
 23 ל'נשמע' (לשמעו).
 24 וְהִנֵּה, לְפִי הַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁל
 25 הַמוֹרָגִים 'נעשה' ו'נשמע'
 26 שֶׁ"נַעֲשֶׂה" הוּא עֲנִין קַבְּלַת־
 27 עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם וְהַנְּכוֹנוּת לְקִיּוּם אֵת
 28 מִצְוֹת הַתּוֹרָה כַּמַּעֲשֶׂה בְּפוּעַל,
 29 וְ"נִשְׁמָע" הוּא עֲנִין הַהֲבָנָה
 30 וְהַשְׂגָּה שֶׁל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה), צְרִיף
 31 לְהַבִּין, מֵהוּ הַחֲדוּשׁ וְהַפְּלֵא
 32 הַגְּדוֹל בְּכֶף שֶׁ"הִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל
 33 נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע", עַד כְּדֵי כֶּף
 34 שִׁיִּצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה מִי
 35 גָלָה רֹז זֶה לְבַנֵי, דְּלִכְאוּרָה,
 36 אֵיזָה "רֹז" סוּד נִפְלֵא יֵשׁ בְּזָה,
 37 הִרִי מוֹכֵן אֶפִּילוֹ בְּשֶׁכַל הַפְּשׁוּט
 38 שֶׁקִּיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת צְרִיף
 39 לְהִיּוֹת מִצַּד קַבְּלַת־עוֹל דְּוָקָא,
 40 גְּזֵרַת הַמְּלָךְ, כְּלוּמֵר, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת
 41 אֵת רִצּוֹן ה', וְלֹא מִצַּד הַהֲבָנָה
 42 וְהַשְׂגָּה שֶׁל שֶׁכַל הָאָדָם, כִּי

ביאור בדרך אפשר

44 הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הֵם שֶׁכַל הַבּוֹרָא
 45 וְצִיּוּנֵי הַבּוֹרָא הַמִּצְוֹת, וּמִצַּד רְחוֹק הָעֵרֶךְ שֶׁל הַנְּבִרָא לְגַבֵי
 46 הַבּוֹרָא, שֵׁשׁ בֵּינֵיהֶם פֶּעַר עֲצוּם וְאִין בֵּינֵיהֶם שׁוּם דְּמִיּוּן וְהַשְׁוָאָה לֹא
 47 שְׂעִרְכוּ רְחוֹק וּפְחוּת לְאִין שִׁיעוֹר מַעֲרֻכוּ
 48 הַנַּעֲלָה שֶׁל הַבּוֹרָא אֵיזוֹ הַשְּׂגָה
 49 אֶפִּילוֹ הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה כְּלִשְׁהִי כְּעִנְיָנִי
 50 הַבּוֹרָא, וְאֶדְרָבָה, הָאֶפְשָׁרוּת
 51 שֶׁתְּהִיָּה לְנְבִרָא אֵיזוֹ הַבְּנָה
 52 וְהַשְּׂגָה כּוֹ', לְמִרּוֹת רִיחּוֹק הָעֵרֶךְ
 53 הַעֲצוּם זֶהוּ עֲנִין שֶׁל "רֹז"
 54 (עֲנִין חֲדוּשׁ נִפְלֵא וְסוּדִי),
 55 כִּיּוֹן שְׂאִין זֶה הַאֶפְשָׁרוּת לְהַבִּין
 56 אֶפִּילוֹ מַעֲט מְאֹד מֵהַשְּׂגַת הַבּוֹרָא
 57 אֲלֵא מִצַּד "חֶסֶד הַרְוִי"
 58 עֲלִינוּ, שְׂגָלָה לְנוּ מְקַצָּת
 59 'טַעֲמָא דְקָרָא' הַסִּיבּוֹת וְהַנִּימוּקִים
 60 שֶׁל פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה וּמְקַצָּת טַעֲמֵי
 61 מִצְוֹת, הַסִּיבּוֹת וְהַנִּימוּקִים שֶׁל הַרְצוֹן
 62 הַעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמִּצְוֹת וְלֹא זֹאת, אִם
 63 לֹא הַאֶפְשָׁרוּת שֶׁנִּיתְּנָה לְנוּ מִצַּד חֶסֶד ה'
 64 לֹא שִׁיף לֹא יִתְכַן כָּלֵל שֶׁתְּהִיָּה
 65 לְנִבְרָאִים אֵיזוֹ הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה כּוֹ'
 66 בְּעִינְיֵי הַבּוֹרָא, אֶפִּילוֹ הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה
 67 מוּעַט מְאֹד, וְאִם־כֵּן הִרִי מוֹכֵן
 68 בְּפִשְׁטוּת שְׂאִי־אֶפְשָׁר לְקַבֵּל
 69 הַתּוֹרָה אֲלֵא עַל־יְדֵי קַבְּלַת־
 70 עוֹל דְּוָקָא, וְאִין זֶה הַעוֹבְדָה
 71 שְׁקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת מְבוֹסָס עַל
 72 קַבְּלַת־עוֹל וְלֹא עַל הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה עֲנִין
 73 שֶׁל "רֹז" אֵלֵא דְבַר פְּשׁוּט וּמוֹכֵן
 74 מֵאֲלוֹ.
 75 וְגַם, לְפִי הַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט
 76 שֶׁ"נִשְׁמָע" הוּא עֲנִין הַהֲבָנָה
 77 וְהַשְּׂגָה שֶׁל הָאָדָם בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה,
 78 צְרִיף לְהַבִּין דְּבַר נוֹסֵף, מֵהוּ
 79 הַטַּעַם שֶׁנִּתְּנָה הַמְּלֹאכִים לְהֵם
 25 טַעֲמָא דְקָרָא וּמְקַצָּת טַעֲמֵי מִצְוֹת, וְלֹא זֹאת, לֹא שִׁיף כָּלֵל שֶׁתְּהִיָּה אֵיזוֹ
 26 הַבְּנָה וְהַשְּׂגָה כּוֹ', וְאִם־כֵּן הִרִי מוֹכֵן בְּפִשְׁטוּת שְׂאִי־אֶפְשָׁר לְקַבֵּל הַתּוֹרָה אֲלֵא
 27 עַל־יְדֵי קַבְּלַת־עוֹל דְּוָקָא, וְאִין זֶה עֲנִין שֶׁל "רֹז". וְגַם, לְפִי הַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט
 28 שֶׁ"נִשְׁמָע" הוּא עֲנִין הַהֲבָנָה וְהַשְּׂגָה, צְרִיף לְהַבִּין, מֵהוּ הַטַּעַם שֶׁנִּתְּנָה לְהֵם

בס"ד. ליל א' רחג השבועות
 (לפנות בוקר), ה'תשכ"ו
 (הנחה בלתי מוגה)

(1 משפטים כד, ז. 2. שבת פח, א. 3) תהלים קג, כ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ז"ל משווים בין הקדמת נעשה לנשמע של בני ישראל להקדמת נעשה לנשמע
 2 שמצינו במלאכים מוכן, שהענין ש"הקדימו ישראל נעשה
 3 לנשמע" הוא ברוגמת מה שכתוב במלאכים "עשי דברו
 4 לשמע בקול דברו" ובני ישראל דומים בכך למלאכי השרת. ועל-פי
 5 המבאר בזהר⁴ בפרוש "עשי
 6 דברו לשמע בקול דברו",
 7 "עשי דברו" ודאי, דמתקנין
 8 להאי דבר המתקנים ועושים דבר
 9 זה (ז"י מאכן אויף דעם דבר
 10 מחדשים ויוצרים את הדבר), ומכאן
 11 ולהלאה, פיון דאתקנת, כיוון
 12 שהדבר נתקן פדיון אינון קימין
 13 "לשמע" מה דאיהי אמת
 14 אוי הם עומדים 'לשמע' מה היא
 15 אומרת. הרי מוכן, מדברי הוזהר
 16 ש'עושי דברו' פירושו שהמלאכים
 17 מתקנים ועושים את הדבר, שפן
 18 הוא גם כמה ש"הקדימו
 19 ישראל נעשה לנשמע",
 20 שהפרוש ד'נעשה" הוא (לא
 21 רק קבלת עול לעשות ולקיים
 22 את התורה ומצות, כפי
 23 המשמעות הפשוטה של 'נעשה' אלא
 24 גם) ש'ישראל הם "עשי
 25 דברו", שהם בני ישראל הם אלה
 26 שהם עושים ופועלים את גלוי
 27 דברו של ה' תברך במתן-
 28 תורה, בעשרת הדברות,
 29 שבהם בעשרת הדברות שנתגלו
 30 וניתנו במתן-תורה נכללים כל
 31 תרני"ג המצות וכל התורה
 32 כולה⁵.
 33 ולאחרי הענין ד'נעשה",
 34 "עשי דברו", לאחר שבני ישראל
 35 פעלו ועשו את (גילוי) דברו אזי
 36 באים בני ישראל גם ל'שמע
 37 בקול דברו", שזהו ענין
 38 ד'נשמע" על-ידן דברי הוזהר
 39 לגבי המלאכים שהם גם 'עושי דברו'
 40 המתקנים ועושים את הדבר וגם באים
 41 לאחר מכן ל'שמע בקול דברו'. אף
 42 צריך להבין, כיצד באמת
 43 יכולים ישראל להיות "עשי

1 לבני ישראל פתר אחד גם כנגד "נשמע", דבשלקמא. כלומר, הדבר
 2 מוכן ומתקבל הפתר שנתן להם כנגד "נעשה", הרי זה לפי
 3 ש"נעשה" הוא ענין קבלת-עול שלמעלה מהשכל, כי השכל
 4 וההבנה מובלים לפי יכולת האדם, אבל קבלת-עול היא ביטול המציאות
 5 האישית אל מול רצון ה' מעל ומעבר
 6 למה שמוכן ומתחייב על-פי השכל
 7 וכנגד זה כנגד הביטול שלמעלה
 8 מהשכל נתן להם פתר, שהוא
 9 ענין העטרה שלמעלה
 10 מהראש בו נמצא המוח והשכל
 11 וסובב ומקיף את הראש, אבל מה שפך נתינת
 12 הפתר (שלמעלה מהראש) - ל'נשמע" שהוא
 13 ענין הבנה והשגה (שזהו ענינו של הראש,
 14 בחינת המוחין). ועל פן צריך לומר, שגם
 15 "נשמע" הוא ענין של קבלת עול, שלמעלה
 16 מהשכל, שלכן נתן להם פתר (גם) כנגד
 17 "נשמע", ואלו קבלת-עול מצד "נעשה" הוא
 18 ענין נעלה ועמוק יותר, בכחינת "רז".
 19 ויובן הענין מהמשך מאמר רז"ל הנ"ל, שזהו
 20 "רז שמלאכי השרת משתמשין בו,
 21 דכתיב ברכו ה' מלאכיו, גבורי כח עושי דברו
 22 לשמוע בקול דברו", שמהו מוכן, שהענין
 23 ש"הקדימו ישראל נעשה לנשמע" הוא ברוגמת
 24 מה שכתוב במלאכים "עשי דברו לשמע בקול
 25 דברו". ועל-פי המבאר בזהר⁴ בפרוש "עשי
 26 דברו לשמע בקול דברו", "עשי דברו" ודאי,
 27 דמתקנין להאי דבר (ז"י מאכן אויף דעם דבר),
 28 ומכאן ולהלאה, פיון דאתקנת, פדיון אינון קימין
 29 "לשמע" מה דאיהי אמת. הרי מוכן, שפן הוא
 30 גם כמה ש"הקדימו ישראל נעשה לנשמע",
 31 שהפרוש ד'נעשה" הוא (לא רק קבלת עול
 32 לעשות ולקיים את התורה ומצות, אלא גם)
 33 ש'ישראל הם "עשי דברו", שהם בני ישראל הם אלה
 34 שהם עושים ופועלים את גלוי דברו של ה'
 35 תברך במתן-תורה, בעשרת הדברות,
 36 שבהם בעשרת הדברות שנתגלו וניתנו במתן-תורה
 37 נכללים כל תרני"ג המצות וכל התורה כולה⁵.
 38 ולאחרי הענין ד'נעשה", "עשי דברו", אחרי הכתוב מקדים
 39 "עושי דברו", נעשה, ל'שמע בקול
 40 דברו, 'נשמע' שמהו מוכן שחכמינו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְּבָרוֹ, לַפְּעוּל וְלַעֲשׂוֹת כְּלָלוֹת עֲנִין הַתְּגָלוֹת הַתּוֹרָה
2 בְּמִתְּן-תּוֹרָה וּמִנֵּן וְאֵין יֵשׁ לָהֶם אֶת הַכּוּחַ לַכֵּךְ?
3 (ב) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה⁶ כְּלָלוֹת הָעֲנִין וּלְבַאֵר עַל
4 פִּי חִסְדוֹת אֶת הַחוּכֵן הַכִּלְי דְּמִתְּן-תּוֹרָה בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, שְׁיָרֵד
5 הַנִּי' עַל הַר סִינַי בְּרַעַשׁ גְּדוֹל,
6 קוֹלוֹת וּבְרָקִים כּוֹ', כְּפִי שְׂמִתוֹאֵר
7 בְּתוֹרָה בְּפִרְסוּת, דְּלִכְאוּרָה, הָרִי
8 רוֹב עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת הֵם
9 דְּבָרִים פְּשׁוּטִים וּמוֹכֵנִים מֵאִלְיָהֶם
10 שְׁגָם הַשְּׁכָל הָאֲנוּשִׁי מַחֲיָבִים,
11 כְּמוֹ מִצְוֹת כִּיבוֹד אֵב וְאֵם, אוֹ 'לֹא
12 תִּגְנוּבוּ' אוֹ 'לֹא תִרְצַח' וְלִמָּה בַעַת
13 אִמְרִית וּתְנִיתִי צִוּוּיִים אֱלֹה הַוּצָרָךְ
14 לְהִיּוֹת גּוֹדֵל הַרְעַשׁ (שְׁטוּרְעֵם)
15 (סַעֲרָה), קוֹלוֹת וּבְרָקִים כּוֹ' ?
16 וְגַם צָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ כְּלָלוֹת
17 הַחֲדוּשׁ דְּמִתְּן-תּוֹרָה, הָרִי גַם
18 לִפְנֵי מִתְּן-תּוֹרָה קִימוֹ הָאֲבוֹת
19 אֲבָרָה יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֵת כָּל
20 הַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁷ בְּגִמְרָא
21 קִיָּם אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ כָּל הַתּוֹרָה
22 כּוֹלָה עַד שְׁלֹא נִתְּנָה, וְהִינּוּ⁸
23 אֲבָרָהֶם קִיָּם אֶת כָּל הַתּוֹרָה מִפְּנֵי
24 שְׁלֵמֵד אֵת כָּל הַתּוֹרָה שְׁהָרִי אִי
25 אֲפִשֵׁר לִקְיָם אֶת הַתּוֹרָה מְבַלִּי לְלִמּוֹד
26 אוֹתָהּ, וּבְנִדְאִי לְמַד אֲבָרָהֶם אֶת כָּל
27 הַתּוֹרָה גַּם-בֶּן לִיִּצְחָק בְּנִי,
28 וְיִצְחָק לְמַד אֶת כָּל הַתּוֹרָה
29 לִיעֲקֹב וּבְנִי (וּכְמֵאֲמַר רַז"ל⁹)
30 אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ יָקֵן וְיֹשֵׁב
31 בִּישִׁיבָה הִיָּה, וְכֵן יִצְחָק
32 (וְיַעֲקֹב), וְהִנְחִיל יִצְחָק לָהֶם
33 לִיעֲקֹב וּבְנִי גַם קִיָּם כָּל
34 הַתּוֹרָה, וְאֵם-בֶּן מֵהוּ הַחֲדוּשׁ
35 שְׂבִמִּתְּן-תּוֹרָה וְהָרִי לִימּוֹד הַתּוֹרָה
36 וְקִיָּם הַתּוֹרָה הִיּוּ גַם לִפְנֵי מִתְּן-תּוֹרָה
37 בְּהַר סִינַי?
38 (ג) וְהָעֲנִין בְּזֵה, כְּמֵאֲמַר
39 בְּאֲרוּכָה בְּמִקּוֹם אַחֲרָי¹⁰,
40 בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת, שְׂבִמִּתְּן-תּוֹרָה
41 נִתֵּן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַפֶּחַח הַמִּיּוּחַד שְׁלֹא

היה ביד האבות להמשיך מלמעלה למטה ולפעול קדושה אלוהית
בדברים הגשמיים שבהם מקימים המצוות, כמו הצמר שבו
מקימים מצוות ציצית והעור שבו מקימים מצוות תפילין וכיוצא בזה בשאר
המצוות שקיומן בחומרים גשמיים מה שאין בן קודם מתן-תורה,
הנה אף שגם המצוות שקימו
האבות היו בדברים חומרים
גשמיים, כמו עבודת אברהם
בהכנסת אורחים שהיתה
בגשמיית פשוטו (כמסופר
בתורה שבכתב¹¹ ובארוכה
יותר בתורה שבעל-פה¹² כיצד
אברהם אבינו הכניס אורחים וסיפק
להם מזון גשמי), וכן עבודת
יצחק בתפירת הבאות¹³,
וכן עבודת יעקב במקלות¹⁴,
שכל זה היה בגשמיית
פשוטו, שהרי אין מקרא
יוצא מידי פשוטו¹⁵, ובודאי
הכתוב מדבר על בארות כפשוטם ועל
מקלות כפשוטם, ואברהם ויצחק פעלו
בעבודתם בבאות גשמיים ובמקלות
גשמיים דברים דומים לפעולתם של
ישראל על ידי קיום המצוות (וכמבואר
בקבלה וחסידות שפעולת יעקב
במקלות היתה בדומה לפעולה של
קיום מצוות תפילין לאחר מתן תורה)
מפלי-מקום למרות הדמיון לכאורה
בין עבודת האבות לפני מתן תורה
ועבודת בני ישראל לאחר מתן תורה,
על-ידי עבודתם של האבות
בדברים גשמיים פעלו את
כל ההמשכות של האור האלוהי
מלמעלה למטה רק ברוחניות,
אבל בדברים הגשמיים
עצמם שבהם התעסקו, כמו הבאות

דְּבָרוֹ, לַפְּעוּל וְלַעֲשׂוֹת כְּלָלוֹת עֲנִין הַתְּגָלוֹת
הַתּוֹרָה בְּמִתְּן-תּוֹרָה.
(ב) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תַּחֲלָה⁶ כְּלָלוֹת
הָעֲנִין דְּמִתְּן-תּוֹרָה בְּעֶשְׂרֵת
הַדְּבָרוֹת, שְׁיָרֵד הַנִּי' עַל הַר סִינַי בְּרַעַשׁ גְּדוֹל,
קוֹלוֹת וּבְרָקִים כּוֹ', דְּלִכְאוּרָה, הָרִי רוֹב עֶשְׂרֵת
הַדְּבָרוֹת הֵם דְּבָרִים פְּשׁוּטִים שְׁגָם הַשְּׁכָל
הָאֲנוּשִׁי מַחֲיָבִים, וְלִמָּה הַוּצָרָךְ לְהִיּוֹת גּוֹדֵל
הַרְעַשׁ (שְׁטוּרְעֵם), קוֹלוֹת וּבְרָקִים כּוֹ' וְגַם צָרִיף
לְהִבִּין מֵהוּ כְּלָלוֹת הַחֲדוּשׁ דְּמִתְּן-תּוֹרָה, הָרִי גַם
לִפְנֵי מִתְּן-תּוֹרָה קִימוֹ הָאֲבוֹת אֵת כָּל הַתּוֹרָה,
כְּמֵאֲמַר רַז"ל⁷ קִיָּם אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ כָּל הַתּוֹרָה
כּוֹלָה עַד שְׁלֹא נִתְּנָה, וְהִינּוּ⁸ מִפְּנֵי שְׁלֵמֵד אֵת כָּל
הַתּוֹרָה, וּבְנִדְאִי לְמַד גַּם-בֶּן לִיִּצְחָק בְּנִי, וְיִצְחָק
לְמַד לִיעֲקֹב וּבְנִי (וּכְמֵאֲמַר רַז"ל⁹ אֲבָרָהֶם אֲבִינוּ
יָקֵן וְיֹשֵׁב בִּישִׁיבָה הִיָּה, וְכֵן יִצְחָק וְיַעֲקֹב),
וְהִנְחִיל לָהֶם גַּם קִיָּם כָּל הַתּוֹרָה, וְאֵם-בֶּן מֵהוּ
הַחֲדוּשׁ שְׂבִמִּתְּן-תּוֹרָה.

וְהָעֲנִין בְּזֵה, כְּמֵאֲמַר בְּאֲרוּכָה בְּמִקּוֹם
אַחֲרָי¹⁰, שְׂבִמִּתְּן-תּוֹרָה נִתֵּן הַפֶּחַח
לְהַמְשִׁיךְ וְלַפְּעוּל קְדוּשָׁה בְּדָבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים
שְׂבִיבָהֶם מְקִיָּמִים הַמְּצוּת, מֵהַ-שְּׂאִי־בֶן קוֹדֵם
מִתְּן-תּוֹרָה, הֵנָּה אֵף שְׁגָם הַמְּצוּת שְׂקִימוֹ הָאֲבוֹת
הָיוּ בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים, כְּמוֹ עֲבוֹדַת אֲבָרָהֶם
בְּהַכְּנַסַת אֲוֹרְחִים שְׂהִיָּתָה בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּפִשׁוּטוֹ
(כְּמִסּוּפֵר בְּתוֹרָה שְׂבִכְתָּב¹¹ וּבְאֲרוּכָה יוֹתֵר
בְּתוֹרָה שְׂבִעַל-פֶּה¹²), וְכֵן עֲבוֹדַת יִצְחָק בְּחִפְרִית
הַבְּאוֹרוֹת¹³, וְכֵן עֲבוֹדַת יַעֲקֹב בְּמִקְלוֹת¹⁴, שְׁכָל זֶה הָיָה בְּגִשְׁמִיּוֹת כְּפִשׁוּטוֹ,
שְׂהָרִי אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיַּדִּי פְּשׁוּטוֹ¹⁵, מִפְּלִי-מִקּוֹם עַל-יַדִּי עֲבוֹדַתְּם בְּדָבָרִים
כָּל הַהִמְשָׁכוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּהִי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה רַק בְּרוּחָנִיּוֹת,
אֲבָל בְּדָבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים אֲבָל בְּדָבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים עֲצָמָם
שְׂבִיבָהֶם הַתְּעַסְקוּ, כְּמוֹ הַבְּאוֹרוֹת

(6) בהבא לקמן - ראה ד"ה בשעה שהקדימו באוה"ת במדבר (שבועות) ס"ע קנו ואילך. (7) יומא כח, ב. משנה קידושין פב, א. (8) ראה תו"א יתרו סו, ד. (9) יומא שם. (10) ראה סה"מ תרע"ח ע' קע ואילך. ובכ"מ. (11) וירא יח, ב ואילך. (12) ב"מ פו, ב. ועוד. (13) תולדות כו, יח ואילך. (14) ויצא ל, לו ואילך. זהר (ס"ת) ח"א קסב, א. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' יב. תו"ח בראשית מה, ד. ועוד. (15) שבת סג, א. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 והמקלות, לא נעשה שנוי כו'. והקדושה האלוקית לא חדרה בתוכם.
 2 וזהו החדוש דמתן-תורה, שעל-ידי קיום המצוות של בני
 3 ישראל לאחר מתן תורה ממשיכים קדושה בדרךים הגשמיים
 4 שבהם מקיימים את המצוות. וכן בתורה, שהיא התורה עצמה
 5 כתובה בדיו על הקלף והקלף
 6 הופך להיות חפץ קדוש, ותכליתה
 7 המטרה של ירידת התורה למטה היא
 8 שתבא בהכנה והשגה במח
 9 הגשמי של האדם הלומד
 10 תורה וגם על-ידי כך הקדושה חודרת
 11 בתוך גשמיות העולם הזה.
 12 וזהו שאמרו רבותינו ז"ל¹⁶
 13 במדרש שקודם מתן-תורה
 14 היתה גזרה ש'עליונים עולמות
 15 עליונים רוחניים, היינו ענייני אלקות,
 16 לא ירדו לתחתונים לעולם הזה
 17 הגשמי, ותחתונים לא יעלו
 18 לעליונים", וכל זמן שהגזירה הזו
 19 שגזר הקדוש-ברוך-הוא הייתה קיימת,
 20 לא היה יכול להיות חיבור בין 'עליונים'
 21 ותחתונים' ולא הייתה אפשרות
 22 להמשיך ולהחדיר קדושה אלוקית
 23 בעולם הזה הגשמי ובמתן-תורה
 24 בטלה הגזרה ונוצרה האפשרות
 25 להמשיך קדושה בתוך הגשמיות, כי
 26 החדוש דמתן-תורה שלא היה
 27 קודם לכן, בלימוד התורה ועבודת
 28 המצוות של האבות הוא שתהיה
 29 המשכת הקדושה האלוקית
 30 בדרךים הגשמיים שבהם
 31 מקיימים את המצוות למטה, שזהו
 32 ענין ש'תחתונים הדברים
 33 הגשמיים יתקדשו ויתעלו יעלו
 34 לעליונים", על-ידי זה
 35 ש'עליונים ענייני אלוקות ירדו
 36 לתחתונים ויפעלו את המשכת
 37 הקדושה האלוקית למטה".

שגווה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה
 מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו
 מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים? אמר לו הקדוש ברוך
 הוא למשה: החזיר להן תשובה... אמר לפניו: ריבונו של עולם, תורה שאתה
 נתת לי מה כתיב בה, אנוכי ה' אלוךך
 אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר
 להן: למצרים יורדתם לפערה
 השתעבדתם תורה למה תהא לכם?...
 מיד הודו לו להקדוש-ברוך-הוא...
 ולכן התורה "לא בשמים
 היא"¹⁹ אלא ניתנה ללמוד אותה
 דוקא למטה, ואדרבה, לא זו בלבד
 שהלכות התורה לא נפסקות ונקבעות
 בשמים אלא להיפך כמאמר חכמינו
 ז"ל על הפסוק ב'שיר השירים'
 "חברים מקשיבים לקולך"
 גו'²⁰, ש'עליונים' צבא
 השמים והמלאכים באים לשמוע
 חדושי תורה מה'תחתונים"
 בני ישראל, וכמאמר רז"ל²¹
 שהקב"ה אומר למלאכי
 השרת: אני ואתם גלף
 לשמוע הפסק-דין של בית-
 דין של מטה, כדברי המדרש לגבי
 קביעת החדשים והמועדים על-ידי
 בית-דין של מטה, "אלה מועדי ה'
 מקראי קודש וגו'... אמר להם הקדוש-
 ברוך-הוא לישראל, לשעבר (לפני
 שמצוות קידוש החדש וקביעת
 המועדים ניתנה לבני ישראל) היה
 בידו, שנאמר עשה ירח למועדים, אבל
 מכאן ואילך, הרי מטרה בידכם
 ברשותכם", ועוד נאמר במדרש,
 " כשמתכנסין מלאכי השרת לפני
 הקדוש-ברוך-הוא לומר אימתי ראש
 השנה ואימתי יום הכיפורים, הקדוש-
 ברוך-הוא אומר להם, לי מה אתם
 שואלים, אני ואתם נלך אצל בית-דין של מטה...". והינו, שגם למוד
 התורה למעלה אצל הקדוש-ברוך-הוא ומלאכי השרת, נמשך ונפעל
 ומתחדש מלמוד התורה למטה דוקא. ועל-פיה יובן גם
 מה שמתן-תורה היה ברעש גדול, קולות וברקים כו',
 למרות שלכאורה מדובר בדברים פשוטים ומובנים מאלהם שזהו מצד
 גודל החדוש של מתן-תורה בהמשכת העליון'
 לתחתון', והעלאת ה'תחתון' לעליון'.

שואלים, אני ואתם נלך אצל בית-דין של מטה...". והינו, שגם למוד
 התורה למעלה אצל הקדוש-ברוך-הוא ומלאכי השרת, נמשך ונפעל
 ומתחדש מלמוד התורה למטה דוקא. ועל-פיה יובן גם
 מה שמתן-תורה היה ברעש גדול, קולות וברקים כו',
 למרות שלכאורה מדובר בדברים פשוטים ומובנים מאלהם שזהו מצד
 גודל החדוש של מתן-תורה לא בתוכן הציווי שהוא פשוט אלא

38 וזהו גם הטעם הפנימי על מה שתורה נתנה למטה בעולם הזה
 39 הגשמי דוקא, וכפי שהשיב משה רבנו על טענת המלאכים
 40 "תנה הודך על השמים"¹⁷, כלום למצרים ירדתם כו'
 41 יציר-הרע יש ביניכם וכו'¹⁸, (וכספור הגמרא: "בשעה שעלה משה
 42 למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש-ברוך-הוא: ריבונו של עולם, מה
 43 לילד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גווה

(16) נתחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. (17) תהלים ח, ב. (18) שבת פח, סע"ב ואילך. (19) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב. (20) שה"ש ח, יג. (21) שמו"ר פט"ו, ב. דב"ר פ"ב, יד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּהֲמִשְׁכַּת הָעֵלְיוֹן** הקדושה האלוקית ל'תַּחְתּוֹן' העולם הזה הגשמי,
2 **וְהַעֲלָאת ה'תַּחְתּוֹן** גשמיית העולם הזה ל'עֵלְיוֹן' לאלוקות, והרעש
3 והקולות והברקים היו בגלל החידוש הגדול והפלא הזה, כפי שממשיך
4 ומבאר.
5 **וְהַבְּאֹר בְּזָה, דְּלִכְאוּרָה,**
6 **כִּי־צַד יִתְכַן פְּאָמַת שׁ"עֵלְיוֹנִים** 1 **וְהַבְּאֹר בְּזָה, דְּלִכְאוּרָה, כִּי־צַד יִתְכַן בְּאָמַת**
7 **יָרְדוּ לַתַּחְתּוֹנִים, וְתַחְתּוֹנִים** 2 **שׁ"עֵלְיוֹנִים יָרְדוּ לַתַּחְתּוֹנִים,**
8 **יַעֲלוּ לְעֵלְיוֹנִים** 3 **וְתַחְתּוֹנִים יַעֲלוּ לְעֵלְיוֹנִים.** אף הַעֲנִין הוא,
9 שְׁבִין 'עֵלְיוֹנִים' וְתַחְתּוֹנִים' אֲכַן יש פַּעַר
10 עֲצוּם וְהֵם שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה לְגַמְרֵי
11 בְּמַהוּתָם וְאִיךְ יִכּוֹל לְהִיטֵי חִיבוּר
12 בִּינֵיהֶם?
13 **אֶף הַעֲנִין הוּא, דְּהִנְהָ כְּתִיב** 7
14 **בְּשִׁירַת חֲנָה, בְּסִפְרֵי שְׂמוּאֵל אֶל־**
15 **דְּעוֹת הַיְיָ, שׁ"ש' בְּיַדֵּעַת אֱלֹקוֹת**
16 **שְׁתֵּי דְעוֹת שִׁטוֹת, גִּישוֹת שְׁהֵן**
17 **הַפְּכִיּוֹת זֹו מִזֹּו** 23, **'דַּעַת**
18 **תַּחְתּוֹן', שְׁהִיא הִבְנָה וְיַדֵּעַת**
19 **בְּאֱלֹקוֹת מְלֻמְטָה לְמַעֲלָה, כְּפִי**
20 **שֶׁהַנְּבִאִים הַתַּחְתּוֹנִים מְבִיטִים עַל**
21 **הָעֵלְיוֹנִים כְּפִי שְׁנִדְמָה לְנֹו**
22 **הַתַּחְתּוֹנִים שְׁלֻמְטָה בְּעוֹלָם הַזֶּה**
23 **הַגְּשְׁמִי הוּא ה'יֵשׁ' מְצִיאוֹת**
24 **אֲמִיתִית שְׁקִימַת וְלֻמְעָלָה הוּא**
25 **ה'יֵאִין' הַעֲדַר הַמְצִיאוֹת, שְׁהִרִי**
26 **הַמְצִיאוֹת הַתַּחְתּוֹנָה מוֹחֲשִׁית לְנֹו וְאִילוֹ**
27 **הַמְצִיאוֹת הָעֵלְיוֹנָה לֹא מוֹבֵנַת וְלֹא**
28 **מוֹשַׁגַּת לְנֹו וְזֶהוּ שְׁאָנֹו אֹמְרִים**
29 **שְׁהַבְּרִיאָה הִיא מ'אִין לֹא־דַבֵּר**
30 **לִישׁ מְצִיאוֹת. וְדַעַת עֵלְיוֹן,**
31 **כְּפִי שְׂרׁוּאִים וּמְבִינִים אֵת הַמְצִיאוֹת**
32 **לְמַעֲלָה לְמַטָּה, הַרִי זֶה**
33 **לְהַפְּךָ, שְׁלֻמְעָלָה הַמְצִיאוֹת**
34 **הָאֱלֹקִית הַרוּחִנִית הוּא ה'יֵשׁ'**
35 **מְצִיאוֹת אֲמִיתִית, וְלֻמְטָה כְּלֹא**
36 **חֲשִׁיב מְמָשׁ הַמְצִיאוֹת הַגְּשְׁמִית**
37 **הִיא חֲסֵרַת עֵרֶךְ וְכֵאִילוֹ אִינֵה קִימַת.**
38 **וְזֶהוּ כְּלָלוֹת הַחֲלֹוֹק הַהַבְּדֵל**
39 **הַכְּלָלִי שְׁבִין "עֵלְיוֹנִים" וְרוּחִנִים (שְׁאָצְלָם**
40 **אֱלֹקוֹת הוּא 'דַּעַת עֵלְיוֹן') ל"תַּחְתּוֹנִים" גְּשְׁמִיִים (שְׁאָצְלָם**
41 **הַיַּדֵּעַת הַגְּשִׁישָׁה לְעֵנִינֵי אֱלֹקוֹת הוּא 'דַּעַת תַּחְתּוֹן'), בְּאֹפְן שְׁיֵשׁ**
42 **גְּזָרָה שְׁגוּר הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא (עַד מִתְּנ־תּוֹרָה שְׁאוּ בְּטֵלָה הַגְּזִירָה)**
43 **שׁ"עֵלְיוֹנִים לֹא יָרְדוּ לַתַּחְתּוֹנִים, וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ**

(22) שְׂמוּאֵל־א ב, ג. (23) רֵאֵה תו"א יִתְרוֹ סח, א. לְקו"ת פ' רֵאֵה כג, ד. שְׁמַע"צ פג, א. שְׁה"ש מזו, ב. וּבְכ"מ. (24) רֵאֵה לְקו"ת פִּינַחֵס פ, סַע"ב. וּבְכ"מ.

בשעה שהקדימו

כא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ואפילו לא בשום 'קוץ' שמעל אות מסוימת פלל²⁴, והכוונה להקדוש-

2 ברוך-הוא בעצמו, למעלה מכל הדרגות שנרמזות באחד השמות הקדושים,

3 כמבואר בחסידות שברוך-כלל נאמר "אני ה' אלוקים" וכדומה, אבל כאן

4 נאמר "אנכי" ונאמר על כך בוזה, שהכוונה ל"אנכי מי שאנכי". כלומר, יש

5 דברים שבאים דרך 'שמות' שונים, כמו

6 שם 'א-ל', 'אלוקים' וכו', ויש עצמותו

7 של הקדוש-ברוך-הוא שלמעלה מכל

8 שם ותואר, ומתן תורה במעמד הר-סיני

9 בא מאת עצמותו של הקדוש-ברוך-

10 הוא, הוא עצמו נתגלה לעיני העם ונתן

11 את התורה, ונגלוי זה מהבחינה הכי

12 עליונה, 'אנוכי' נמשך בדברים

13 פשוטים ביותר שאודותם

14 מדובר בהמשך עשרת

15 הדברות כמו 'לא תגנוב' ו'לא

16 תרצח', והרי זה רמז לענין חיבור

17 'עליונים' ו'חתונים' שנפעל במתן

18 תורה.

19 ד) והנה בכדי לעזור

20 ההמשכה וההתגלות של אור

21 אלוקי מבחינה היותר נעלית

22 הנ"ל, בחינת 'אנוכי מי שאנוכי',

23 והוצרכה להיות עבודת בני-

24 ישראל באופן שהוא מעין

25 ודוגמה לזה, כמבואר בחסידות

26 שההארה הנמשכת מלמעלה היא

27 בהתאם לעבודת האדם הגורמת

28 ופועלת את ההמשכה שזהו מה

29 ש"הקדימו בני ישראל נעשה

30 לנשמע", וכפי שיוסבר בהמשך

31 כיצד הקדמת נעשה לנשמע גורמת

32 המשכה והתגלות עליונה ביותר.

33 ויובן²⁵ בהקדים מאמר רז"ל

34 במשנה²⁶ במסכת ברכות למה

35 קדמה פרשת "שמע" פרשה

36 ראשונה של קריאת שמע ל"והיה

37 אם שמע", פרשה שנייה של קריאת שמע, כדי שיקבל עליו האדם

38 עול מלכות שמים שזה עניינה של פרשה ראשונה הפותחת בפסוק

39 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד' תחלה ואחר-כך מקבל עליו עול

40 מצות שזה עניינה של פרשה שנייה הפותחת בפסוק 'והיה אם שמע תשמעו

41 אל מצותי' (שפזה בקבלת עול מצוות נכלל גם קבלת עול תורה,

42 שהרי פפרשת "והיה אם שמע" מדובר גם אודות למוד

43 התורה ככתוב ולמדתם אתם את בניכם לדבר בס'). ועל-דרך מאמר

רז"ל במכילתא²⁷ מדרש הילכתי על ספר שמות שבאשר בני-
 ישראל בקשו מהקב"ה "גזור עלינו גזרות", אמר להם
 הקדוש-ברוך-הוא: קבלו מלכותי תחלה ואחר-כך אגזור עליכם
 גזרות וכך גם בקריאת שמע, פרשה ראשונה עוסקת בקבלת עול מלכות
 שמים ופרשה שנייה עוסקת בקיום
 המצוות, הגזירות של הקדוש-ברוך-
 הוא. והענין בזה, שגם עול
 מצות (שלאחרי קבלת עול
 מלכות שמים) הוא באופן
 של קבלת עול, היינו מתוך ביטול
 להציון ה' (ולא רק במידה המתחייבת
 על-פי ההבנה של ההיגיון האנושי)
 וכמודגש גם במאמר
 המכילתא "אגזור עליכם
 גזרות", "גזרות" דיקא,
 חכמינו ז"ל דייקו וקראו כאן למצוות
 בשם 'גזירות' להורות שזו גזירה
 שחובה לקיים בכל מצב, בין אם
 מבינים את הטעם והנימוק של המצווה
 ובין אם לא מבינים כמו שאמרו
 חכמינו ז"ל לגבי מצוות פרה אדומה
 (ומצוות נוספות שאין להן הסבר וטעם
 שכלי) "חוקה חקקתי, גזרה
 גזרתי²⁸ אין לה רשות
 להרהר אחריה"²⁹ ואף כאן
 נקטו בלשון גזרה, אלא שהחלוק
 בין עול מצות עניינה של פרשה
 שנייה לעול מלכות שמים
 עניינה של פרשה ראשונה הוא,
 שעול מצות הוא הפטול של
 האדם לרצון העליון האלוקי,
 ועול מלכות שמים הוא
 הפטול של האדם לבעל הרצון,
 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו, שזהו
 קבלת-עול פללית כלומר, יש
 ביטול של האדם וקבלת עול אל הרצון
 האלוקי כפי שהוא בא לידי ביטוי ברצונות פרטיים, במצוות שונות, ובביטול
 זה האדם מתקשר לרצונות האלקיים הפרטיים ויש ביטול של מוכנות כללית
 לעשות את רצון ה' וזהו ביטול עמוק ופנימי יותר שבו האדם מתקשר ל'בעל
 הרצון', הקדוש-ברוך-הוא בעצמו (וכפי שיתבאר עוד להלן). וצריך
 להקדים בשלב ראשון קבלת-עול פללית ביטול ל'בעל הרצון' (עול
 מלכות שמים) לקבלת-עול פרטית ביטול לרצונות הפרטיים
 (עול מצות). וזהו גם ענין הקדמת 'נעשה' ל'נשמע',

25) ראה גם רד"ה בשעה שהקדימו באוה"ת שם ע' קלח. 26) ברכות יג, א. 27) יתרו כ, ג. 28) ראה תנחומא חוקת ג. שם ח. במדב"ר רפי"ט. ועוד. 29) ראה יומא סז, ב. פירש"י ר"פ חוקת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כַּמְבָאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה' דְּבוּר־הַמִּתְחִיל בּמֵאמַר הַפּוֹתַח בַּפּסוּק
 2 (בִּשְׁוֹר הַשִּׁירִים) "צִאֲיָנָה וּרְאִינָה" 30 (פּסוּק שֶׁחִמְּנוּ ז"ל מִקְשָׁרִים
 3 אוֹתוֹ לַמֶּתֶן תּוֹרָה), שֶׁהַבְּטוּל ד'נִשְׁמַע" הַנִּכְנָוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 4 'לִשְׁמֹעַ' וְלִקְבַל אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה הוּא הַבְּטוּל לְרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן,
 5 וְהַבְּטוּל ד'נִעֲשֶׂה" הַנִּכְנָוֹת
 6 לִקְיָם אֶת הַמִּצְוֹת כּפּוֹעֵל הוּא
 7 הַבְּטוּל הַכִּלְי לְבַעַל הָרִצּוֹן,
 8 שֶׁהוּא הַמְקוֹר הַשּׁוֹרֵשׁ לְכָל
 9 הָרִצּוֹנוֹת הַפְּרִטִיִּים, וְנִקְרָא בְּלִשׁוֹן
 10 הַוּוֹר "רְעוּא דְּכָל רְעוּיִן" רִצּוֹן
 11 כָּל הַרִצּוֹנוֹת, וּמִמֶּנּוּ מִיְּבַעַל הַרִצּוֹן,
 12 הַמְקוֹר הַכִּלְי שֶׁל הַרִצּוֹנוֹת,
 13 נִמְשָׁכִים הָרִצּוֹנוֹת הַפְּרִטִיִּים
 14 שֶׁבְּכָל רַמ"ח מִצְוֹת־עֲשֶׂה
 15 וְשִׁס"ה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה.
 16 וְהֵינּוּ, ש"נִשְׁמַע" פְּרוּשׁוֹ
 17 שֶׁמְקַבֵּל עָלָיו לְשִׁמּוֹר
 18 וְלַעֲשׂוֹת מִצְוָה פְּרִטִית מִצּוּוֹה
 19 מִסּוּיִמַת מִתְרַי"ג מִצְוֹת, שְׂאָז
 20 הַתְּקַשְׁרוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם לֵאלוּקוֹת
 21 הִיא בְּבַחֲיַנַת הָרִצּוֹן הַפְּרִטִי
 22 שֶׁבְּמִצְוָה זוֹ, שֶׁהוּא הַמְשָׁכָה
 23 פְּרִטִית אַחַת מִסּוּיִמַת מִבַּחֲיַנַת
 24 'רְעוּא דְּכָל רְעוּיִן הַנ"ל. אִךְ
 25 עֲנִיֵן הַקְּדָמַת "נִעֲשֶׂה"
 26 ל'נִשְׁמַע", שֶׁמִּשְׁמַעוּ בִּיטוּל כִּלְי
 27 לִיְבַעַל הַרִצּוֹן לִפְנֵי הַבִּיטוּל לְרִצּוֹן
 28 פְּרִטִי כּוֹה אוֹ אַחֵר, הֵינּוּ שְׂאָמְרוֹ
 29 "כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נִעֲשֶׂה",
 30 לְכָל אֲשֶׁר יִחְפוֹץ וְלֹא בִּיטוּל
 31 שֶׁמּוּגַבֵּל לְרִצּוֹן פְּרִטִי מִסּוּיִם הֵנְנוּ
 32 מוֹכִינִים לַעֲשׂוֹת, הָרִי זוֹ
 33 הַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁל הָאָדָם הַמִּתְבַּטֵּל
 34 בְּבַחֲיַנַת 'רְעוּא דְּכָל רְעוּיִן',
 35 שֶׁהוּא הַמְקוֹר שֶׁל כָּל הַרִצּוֹנוֹת
 36 הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁלְמַעַלָּה עֲדִין
 37 מִהַתְּגַלּוֹת הָרִצּוֹן כִּפִּי שְׂבָא לִידִי
 38 גִּילּוֹ וּבִיטוּי בַּעֲנִיֵן פְּרִטִי מִסּוּיִם,
 39 וּמִשָּׁם מִהַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר הַכִּלְי שֶׁל
 40 הַרִצּוֹן יְכוּל לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ בְּמָה
 41 בַּחֲיַנַת רִצּוֹן כּוֹ' דְּרִגּוֹת שׁוֹנוֹת
 42 שֶׁל רִצּוֹן, וְרִצּוֹן בַּעֲנִינִים שׁוֹנִים.
 43 וְעַל זֶה עַל הַקְּדָמַת 'נִעֲשֶׂה' ל'נִשְׁמַע'
 44 בְּמוֹבֵן שֶׁל קִבְּלַת עוֹל כִּלְיִית וּבִיטוּל לִיְבַעַל הַרִצּוֹן נִאָּמַר שְׂכָאִשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת, למעלה מ'סדר השתלשלות' שבו האור האלוקי יורד
2 ונמשך מלמעלה למטה בצורה מסודרת והדרגתית והאור המאיר בו הוא מדוד
3 ומגובל, ודווקא כשהתגלה אור שלמעלה מ'השתלשלות' הָיָה יָכוֹל לְהִיּוֹת
4 הַחֲדוּשׁ דְּמִתְּ-תוֹרָה שֶׁתְּהִיָּה הַמְּשַׁכֵּת אֲלֵקוֹת לְמִטָּה,
5 "עֲלִיּוֹנִים יֵרְדוּ לְתַתְּחוֹנִים",
6 וְעַל-יְדֵי-זֶה "תַּתְּחוֹנִים יַעֲלוּ
7 לְעֲלִיּוֹנִים", וכמבואר לעיל שעל
8 ידי העבודה של הקדמת נעשה לנשמע,
9 הביטול לבעל הרצון, נמשך מבחינה
10 שלמעלה מסדר השתלשלות ונפעל
11 חיבור בין האדם, 'תחתונים',
12 ל'עליונים', האור האלוקי שלמעלה
13 ממדידה והגבלה.
14 (ה) וְעַל-פִּי-זֶה בִּיאור הַמְּשַׁמְעוֹת
15 הַפְּנִימִית שֶׁל הַקְּדָמָת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע,
16 ביטול לבעל הרצון יוֹבֵן שֶׁהַעֲנָן
17 שֶׁ"הַקְּדָמִי יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה
18 לְנִשְׁמָע", הוא בתוכנו וענינו
19 כְּמוֹ עֲנָן "עֹשֵׂי דְבָרוֹ, לְשִׁמְעוֹ
20 בְּקוֹל דְּבָרוֹ" שֶׁנֶּאֱמָר
21 בַּמִּלְאָכִים שֶׁגַם בּוֹ יֵשׁ הַקְּדָמָת
22 נַעֲשֶׂה' (עושי דברו) ל'נשמע'
23 (לשמוע בקול דברו), כפי שממשיך
24 ומבאר.
25 וְהַעֲנָן בְּזָה, דְּהִנֵּה, דְּבַר ה'
26 (הנרמז במילה "דְּבָרוֹ" בפסוק זה)
27 הוּא בְּחִינַת הַמִּלְכוּת, וכמבואר
28 בחסידות, הקשר של ספירת המלכות
29 לענין הדיבור נרמז בפסוק (בקהלת)
30 'דבר מלך שלטון, כלומר, שלטונו של
31 המלך מתבטא בדיבורו ובציוויו,
32 שֶׁמִּמֶּנָּה מספירת המלכות (שדרכה
33 בא ונמשך אור כל הספירות שלמעלה
34 ממנה) נִמְשַׁכֵּת ויורדת מלמעלה
35 למטה חִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת כּו',
36 וְהֵינּוּ, שְׂבָה גוֹפָא עֲצָמוֹ
37 שְׁהוּא יִתְבָּרַךְ מִלֶּךָ עֲלֵיהֶם, על
38 העולמות וכל הנבראים, הָרִי הֵם
39 חִים וְקָמִים.
40 אֵף עֵדִין צָרִיף לְהִבִּין מֵהִיכָן
41 תְּהִיָּה הַתְּעוֹרְרוֹת לְמַעֲלָה, כביכול, לְהַתְּהוּוֹת מִדָּה זוֹ שֶׁל מַלְכוּת
42 (וממילא השפעת חיות) על העולמות, דְּבִשְׁלָמָא כלומר, הדבר מובן
43 ומתקבל בְּמִלֶּךָ בְּשֵׁר-וֹדֵם, שֵׁישׁ מְצִיאוֹת שֶׁל עִם זולת המִלֶּךָ

כדבר נפרד ומציאות בפני עצמה (דָּאָף שֶׁ"אֵין מִלֶּךָ בְּלֹא עִם"³¹,
וללא עם לא ייתכן מציאות של מלוכה, ואם כן לכאורה הקשר בין המלוכה
והעם הוא הדוק מאד, אבל מכל-מקום הָרִי מְצִיאוֹת הָעִם יִשְׁנָה גַם
לְכֵן מִאֲחַר שֶׁמְצִיאוֹת הָעִם הוּא דְבַר
נִפְרָד מִמְצִיאוֹת הַמֶּלֶךְ מִתְּעוֹרְרַת בּוֹ
בְּמִלֶּךְ מִדַּת הַמִּלְכּוּת ורצון
לְהַתְּנַשְׂאוֹת עֲלֵיהֶם וְלוֹמַר
אֲנִי אֲמַלּוֹךְ כּו' (וְהֵינּוּ
והתעוררות זו אצל המלך היא עַל-
יְדֵי-זֶה שֶׁהָעַם מְעוֹרְרִים
אֲצִלוֹ אֶת הַרְצוֹן לְמַלְכוּת, כִּי
מִצַּד עֲצָמוֹ הֵנָּה כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמָר עַל
שְׂאוֹל הַמֶּלֶךְ "מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה
גְּבוּהַ מִכָּל הָעַם"³² ומצד עצמו
הוא מרומם ונבדל מלמלוך על העם
הפשוט, וְצָרִיף לְפַעוּל בּוֹ בְּמִלֶּךָ
ולעורר בו רצון שֵׁישְׁפִיל אֶת
עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת מִלֶּךָ עֲלֵיהֶם על
העם שנחותים ממנו), מֵהַ-שְּׂאִין-
כֵּן לְמַעֲלָה במלכותו של הקדוש-
ברוך-הוא על העולמות, שֶׁטָּרַם
הַתְּהוּוֹת מִדַּת הַהַתְּנַשְׂאוֹת
בספירת המלכות למעלה לֹא הִיָּתָה
מְצִיאוֹת שֶׁל עִם כְּלָל, שֶׁהָרִי
רַק עַל-יְדֵי הַמִּלְכּוּת
וְהַהַתְּנַשְׂאוֹת הֵם כֹּל הַעוֹלָמוֹת
מִתְּהוּים מֵאֵין לֹא-דִבְרוֹ לִישׁ
ומציאות, אִם-כֵּן עַל מִי תְּהִיָּה
הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַתְּגוּלוֹת וְהַתְּעוֹרְרוֹת
מִדַּת הַהַתְּנַשְׂאוֹת, מֵאֲחַר
שֶׁבְּאֵמַת אֵין כָּאֵין מְצִיאוֹת שֶׁל
עִם כְּלָל זולת עַל-יְדֵי
הַתְּנַשְׂאוֹת זוֹ וְכֹל זְמַן שֶׁהַתְּנַשְׂאוֹת
לֹא קִיַּמְתָּ, שׁוֹם מְצִיאוֹת לֹא קִיַּמְתָּ?
אֵף הַעֲנָן הוּא, שֶׁעַל-יְדֵי
הַשְּׂאָגָה שֶׁל הַמִּלְאָכִים
(כְּדֹאִיתָא בְּדִהַר הַנִּי"ל⁴ בסמוך
לדברי הוזהר הנזכרים לעיל על הנאמר
על המלאכים 'גיבורי כוח עושי דברו
לשמוע בקול דברו', נאמר בוזהר על
הפסוק 'הכפירים שואגים לטרף'
תְּקִיפִין כּו') וענין זה של שאגת המלאכים הוא בְּבִחִינַת 'אוֹר
חוֹזֵר', כמבואר בקבלה וחסידות, האור האלוקי נמשך ומתגלה בשני

(31) בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. תניא שעהיוה"א רפ"ז. (32) שמואל-א ט, ב. ונתבאר באוה"ת וירא ח"ד תשסד, ב. שה"ש ח"ב ע' תיד ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אופנים, 'אור ישר', הארה מלמעלה, מצד האלוקות, למטה, אל
2 הנבראים. 'אור חזר', אור אלוקי הנמשך על ידי העלאה מלמטה, מצד
3 הנבראים, למעלה, לאלוקות, ועל כך מבואר כאן שעל ידי השאגה, מתוך רצון
4 והתעוררות להתעלות ולדבוק באלוקות, הרי הם המלאכים מעוררים
5 למעלה במהותו ועצמותו
6 'אור חזר', הרי הם מעוררים למעלה במהותו
7 ועצמותו יתברך להיות לו רצון למדת המלוכה.
8 'עשי דברו', דמתקנין להאי דבר, שהם
9 גורמים את בנין המלכות הנקרא דבר ה'. ואחר
10 שובניית מדת המלכות על-ידי השאגה של
11 המלאכים, אזי הם מקבלים מנגה הנשפעה,
12 שזהו ענין "לשמע בקול דברו" (ברישא "עשי
13 דברו", ואחר-כך "לשמע בקול דברו"). וכמו-
14 כן בישראל, שעל-ידי ש'הקדימו נעשה
15 'נשמע' עוררו והמשיכו בחינת רצון דכל
16 הפרטיות נמשך אחר-כך גלוי הרצונות
17 מצות לא-תעשה. ונמצא, שהם גרמו תחלה
18 עשית הרצונות הפרטיות דמ"ח מצות-עשה
19 ושס"ה מצות לא-תעשה על-ידי המשכתם
20 מפעולת המלכות רצון רצון דכל רצון, בעל
21 הרצון, שיהיה הוא יתברך רוצה בהן, שזהו
22 על-דרך "עשי דברו". ולאחרי שישראל הקדימו
23 "נעשה" ופעלו המשכת הרצונות הפרטיות
24 שברמ"ח מצות-עשה ושס"ה מצות לא-תעשה,
25 אזי היה גם הענין ד"נשמע", שפעלו וקבלו
26 הרצונות הפרטיות (על-דרך "לשמע בקול
27 דברו" לאחרי "עשי דברו").
28 'אור חזר' כו', בדרך העלאה
29 והתעוררות מלמטה למעלה, כך גם
30 בישראל, שמה שעוררו
31 ופעלו למעלה גלוי בחינת
32 רצון דכל רצון, והמשכת
33 הרצון הכללי ברצונות פרטיות,
34 כמבואר לעיל, היה זה על-ידי
35 הקדמת המצור ומצוק של
36 גלות ושעבוד מצרים, מתוך
37 המצוקה והקושי (פידוע בתורת
38 חסידות בענין "פור הברזל" במצרים, שפעל שונדככו
39 בגי'ישראל ונעשו ראויים לקבלת התורה³³), שעל-ידי זה באו לידי צעקה
40 רצון רצון כללי נמשך אחר-כך בשלב מאוחר גלוי הרצונות
41 הפרטיות שבכל רמ"ח מצות-עשה ושס"ה מצות לא-

(33) ראה תו"א יתרו עד, א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 באו לידי צעקה בבחינת 'אור חוזר', כמו שכתוב³⁴ ויאנחו
2 בני ישראל גו' ויצעקו, זעקה וצעקה בדומה לשאגת המלאכים, ותעל
3 שועתם אל האלקים, והינו, שהיו בתכלית המצר, ללא
4 התפשטות כלל של המציאות שלהם, מלבד נקודת החיות כו',
5 ועל ידי זה שבני ישראל קראו אל
6 ה' מתוך מצוקה ומיצר נעשה גם
7 ענין המצר והצמצום למעלה
8 באלוקות, להניח את הכל את
9 הגילויים וההתפשטות של האור
10 האלוקי על הצד, ולירד
11 ולצמצם ולהשפיל את עצמו
12 בכניוול להתלבש ברצונות
13 פְּרָטִיִּים שֶׁבַמְצוֹת שהם רצונות
14 עם מדידה והגבלה וגודרים, לא כמו
15 הרצון הכללי שהוא כלי גבול ולמעלה
16 מהגודרים, וכן לרדת ולהתלבש
17 בחכמת התורה שגם זו ירידה
18 וצמצום לתוך פרטים, אף שמצד
19 עצמו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו
20 נעלה ומרום מכל הגדרה שהיא ולכן
21 הרי הוא למעלה מבחינת
22 הרצון ומבחינת החכמה
23 (וכמבאר ב'שער היחוד
24 והאמונה'³⁵ שבספר התניא
25 בפרוש הכתוב³⁶ "כולם
26 בחכמה עשית", שלגביה
27 יתברך נחשבת מדרגת
28 ה'חכמה' עם כל מעלתה כאלו
29 היא בחינת ומדרגת 'עשיה'
30 שהיא הדרגה הנמוכה ביותר, כשם
31 שבכוחות של נפש האדם כוח המעשה
32 הוא כוח נחות וחינוני לעומת כוח
33 השכל, אבל לגבי הקדוש-ברוך-הוא
34 בעצמו, החכמה והמעשה שווים וגם
35 התלבשות בחכמה היא ירידה וצמצום
36 (והשפלה לגביו).
37 (1) והנה העלוי המעלה הגדולה
38 דבחינת 'יעוא דרעוין' הרצון
39 העליון הכללי שהמשיכו ישראל
40 מלמעלה למטה על-ידי הקדמת
41 'נעשה' ל'נשמע', שזהו
42 רצון כללי זה המקור והשורש לכל

ברצונות האלוקים הפְּרָטִיִּים שֶׁבַרְמ"ח מְצוֹת-עֲשֵׂה וְשִׁס"ה
מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, הוא כמו העלוי שיש בתורה לגבי מְצוֹת,
כפי שממשיך ומבאר.
שְׁתוּרָה נְקֻרָת 'אָדָם', כמו
שְׁתוּרָה³⁷ בתורה לגבי מצוות פרה
אדומה זאת התורה אָדָם,
שְׁהִיא התורה בבחינת צִיּוּר
דמות ותבנית אָדָם, וכשם שהאדם
הוא 'צִיּוּר' של רַמ"ח אַבְרָיִם
וְשִׁס"ה גִּידִים כך גם התורה,
שְׁזָהוּ עֲנִין התוכן של מְצוֹת
התורה, פְּיֻדוּע שֶׁרַמ"ח
מְצוֹת-עֲשֵׂה וְשִׁס"ה מְצוֹת
לֹא-תַעֲשֶׂה הֵן מְכוּוֹנֹת פְּנִיָּה
רַמ"ח אַבְרָיִם וְשִׁס"ה
גִּידִים³⁸. אָמֵנָם, עַקֵּר קְרִיאַת
שֵׁם 'אָדָם' הוא לא על שם
האברים והגידים אלא בעיקר על
שֵׁם הַדָּם שֶׁבַאֲבָרַיִם, פִּי
'אָדָם' הוא אותיות א' דָם³⁹.
וְהֵנָּה⁴⁰ אָנוּ רוֹאִים בְּעֵינֵי
הַדָּם שֶׁבַגּוּף האדם, שְׁאֵף
שֶׁמְתַלַּבֵּשׁ בְּרַמ"ח אַבְרָיִם
שֶׁהֵם שׁוֹנִים זֶה מִזֶּה בְּמֵהוּת
ובתכונותיהם, מִכָּל-מְקוֹם מֵהוּת
הַדָּם הוּא בְּכָל הָאֲבָרַיִם
בְּשׁוּהוּ, וְאֵין שְׁנוּי בֵּין הַדָּם
שֶׁבְּרֹאשׁ לְדָם שֶׁבְּרַגְלֵי,
שֶׁהֲלוֹכוֹ הוֹרִימָה של הדם היא
בְּשׁוּהוּ בְּכָל הָאֲבָרַיִם לֵאלֹהֵי הַבְּדֵל
בְּאִיזָה אֲבֵר מְדוּבֵר, וְכִידוּע בְּעֵינֵי
הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַלּוּף הַחַיּוֹת של
הַגּוּף הַמְּלוּבָּשֵׁת בְּדָם הוּא
הַנְּפִשׁ⁴¹ שְׁיֻצָא זֶרֶם הַדָּם
מֵהֵלֵב וְסוֹבֵב וְהוֹלֵף אֶל כָּל
הָאֲבָרַיִם וְחוֹזֵר אֶל הֵלֵב כו'⁴²

(34) שמות ב, כג. (35) פ"ט. (36) תהלים קד, כד. (37) חוקת יט, יד. ראה זהר ח"ב קיז, ריש ע"ב. ח"ג כט, ב (ברע"מ). ובכ"מ.
(38) ראה זח"א קע, ב. (39) של"ה כא, א. (40) ראה גם לקו"ת במדבר יג, א ואל"ף. (41) פ' ראה יב, כג. (42) ראה גם תניא
אגה"ק סל"א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (פִּמְבָאָר בְּסַפְרֵי הַרְפוּאָה). וְעִנְיָנוּ בְּנִמְשָׁל בְּתוֹרָה שְׁנִקְרָאת 'אָדָם'
 2 הוּא הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא הָאֵרֶת וְהַמְשַׁכֵּת בְּחֵינַת 'רְעוּא דְרַעְוִין',
 3 רַצוֹן הַרְצוּנוֹת, הֵינְנוּ הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן הַכִּלְי שֶׁלְמַעְלָה מִבְּחֵינַת
 4 הַתְּחַלְקוֹת שֶׁל הַרְצוֹן הַעֲלִיּוֹן לְרַצְוֹנוֹת הַפְּרָטִיִּים שֶׁבְרַמ"ח
 5 מִצְוֹת-עֲשֵׂה וְשִׁס"ה מִצְוֹת
 6 לֹא-תַעֲשֶׂה שֶׁפְּנִינְד רַמ"ח
 7 אֲבָרִים וְשִׁס"ה גִּידִים כְּמוֹ הָדָם
 8 שֶׁאֵמַנְס מִגִּיעַ לְכָל הָאֲבָרִים, אֲבָל זוֹרֵם
 9 בְּכוֹלָם בְּשׂוֹה וּמֵהוּת הָדָם שֶׁבְרָאשׁ הִיא
 10 בְּדִיק כְּמוֹ מֵהוּת הָדָם שֶׁבְרִגְלָה וְזֶהוּ
 11 גַּם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ
 12 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא לְמַעְלָה
 13 מֵהַתְּחַלְקוֹת שֶׁל גִּדְרֵי זְמַן
 14 וְקוֹמָה שֶׁהֵם הַגִּדְרִים וְהַהֲגַבְלוֹת שֶׁל
 15 הַמִּצְוִיאוֹת הַגִּשְׁמִיּוֹת, כְּמֵאֲמַר
 16 רַנ"ל⁴³ כָּל הַעוֹסֵק בְּתוֹרַת
 17 עוֹלָה בְּכָל זְמַן וּבְכָל מָקוֹם בְּאֵלוֹ
 18 הַקְּרִיב עוֹלָה, גַּם כְּאֲשֶׁר
 19 הַלְמוּד הוּא בְּלִילָה וּבַחֲזוֹן
 20 וְאֵילוֹ הַקְּרִיב קְרִבּוֹת חֵיבֵת לְהִיּוֹת
 21 בְּפָנִים, בְּחוּךְ הַעוֹדָה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 22 וּבִיּוֹם וְלֹא עַל-יְדֵי כְּהֵן וְגַם מִי
 23 שֶׁאֵינוֹ כוֹהֵן הַעוֹסֵק בְּלִמּוּד תּוֹרַת קִרְבָּן
 24 עוֹלָה נֹחַשׁ כְּמִקְרִיב עוֹלָה, אִף
 25 שֶׁהַקְּרִיב קִרְבָּן עוֹלָה בְּפוּעַל אִפְשֵׁרִית
 26 רַק עַל יְדֵי כוֹהֵן, שֶׁבְּאֲוִפֵּן כְּזֶה
 27 בַּחֲזוֹן אִוּ בְּלִילָה אִוּ עַל יְדֵי מִי שֶׁאֵינוֹ
 28 כוֹהֵן אִי-אֶפְשָׁר לְקַיֵּם מִצְוֹת
 29 הַקְּרִיבָת עוֹלָה, וְאִף-עַל-פִּי-כֵן
 30 עַל-יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה כְּנוֹשָׂא זֶה
 31 שֶׁל הַקְּרִיבָת קִרְבָּן עוֹלָה הֲרִי זֶה
 32 בְּאֵלוֹ הַקְּרִיב עוֹלָה, וְהֵינּוּ
 33 הַסִּיבָה לְכֵן שֶׁלִּמּוּד הַתּוֹרָה הוּא
 34 לְמַעַל מִגִּדְרֵי הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם הִיא לְפִי
 35 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא בְּחֵינַת 'רְעוּא
 36 דְרַעְוִין' הַרְצוֹן שֶׁלְמַעְלָה
 37 מֵהַתְּחַלְקוֹת כו' לְרַצְוֹנוֹת פְּרָטִיִּים.
 38 וְלִהְיֶיר שֵׁישׁ עַל-דֶּרֶךְ-זֶה עֵינִין
 39 שֶׁלְמַעַל מֵהַתְּחַלְקוֹת לְגִדְרִים גַּם
 40 בְּמִצְוֹת, בְּמִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה,
 41 שֶׁעַל-יְדֵיהֶן בְּאִמְצוּעוֹת הַתְּשׁוּבָה יְכוּלִים לְתַקֵּן וְלִמְלֹא לְהַשְׁלִים אֵת
 42 כָּל מַה שֶׁהִחְסִירוּ וּפְגְמוּ חִסֵּי-שְׁלוֹם קְרִיּוֹם הַמִּצְוֹת, וְהֵינּוּ

לְפִי שְׂמִצּוֹת הַתְּשׁוּבָה יֵשׁ לֵה יִתְרוֹן מִיּוֹד שֶׁמְגַעַת בְּכַחֲשֵׁינַת 'רְעוּא
 דְרַעְוִין' שֶׁהוּא הַמְּקוֹר שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְשָׁכִים כָּל הַרְצוּנוֹת
 הַפְּרָטִיִּים שֶׁבְּפְרָטֵי הַמִּצְוֹת⁴⁴ וְכֹאשֶׁר הָאָדָם 'נוֹגַע' בְּדִרְגַת הַרְצוֹן
 שֶׁלְמַעַל מֵהַתְּחַלְקוֹת לְפָרְטִים, אִזִּי גַם אִם בְּפִרְט מְסוּיִים יֵשׁ לוֹ חֲסָרוֹן אִוּ פֶּגַם
 בְּגַלל אִי קִיּוֹם מִצְוֹת-עֲשֵׂה אִוּ עֲבִירָה
 עַל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, הַחֲסָרוֹן נִשְׁלַם
 וְהַפֶּגַם נִתְקַן. אֲמָנָם, לְמִרוֹת הַדְּמִיּוֹן
 בֵּין מִצְוֹת הַתְּשׁוּבָה לְתוֹרָה בְּכֵךְ
 שֶׁשֵׁינֵיהֶם קְשׁוּרִים בְּרַצוֹן הַכִּלְי, וְרַעוּא
 דְרַעְוִין, עֲדִיין יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּינֵיהֶם, מַה
 שֶׁהַתְּשׁוּבָה הִיא בְּכַחֲשֵׁינַת
 'רְעוּא דְרַעְוִין' שֶׁלְמַעְלָה
 מֵהַתְּחַלְקוֹת, הֲרִי זֶה רַק לְגַבִּי
 הַתְּחַלְקוֹת שֶׁבְּכָל שְׂאָר
 הַמִּצְוֹת שֶׁכָּל הַמִּצְוֹת הֵן פְּרָטִים
 מְסוּיִיִּים וּמוֹגִדְרִים, וְאֵילוֹ מִצְוֹת
 הַתְּשׁוּבָה הִיא עֵינִין כִּלְי, אֲבָל גַּם
 בְּעֵינֵי הַתְּשׁוּבָה יֵשׁ עֵינֵן שֶׁל
 הַתְּחַלְקוֹת וְשֵׁנִיִּים כו'⁴⁵
 לְאִוּפְנִים שׁוֹנִים וְלְדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת (וְלִכֵּן
 הַתְּשׁוּבָה הִיא לֹא לְמַעַל מֵהַתְּחַלְקוֹת
 מִמֶּשׁ, כְּמוֹ הַתּוֹרָה, כִּפִּי שֶׁמִּמֶּשֶׁךְ
 וּמִבְּאֵר), וּכְמִבְּאֵר בְּתַנְיָא⁴⁶
 שֶׁעָקַר הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּלִב, שֶׁהִיא
 עֵיקַר הַתְּשׁוּבָה הוּא הַצַּעַר
 וְהַחֲרָטָה עַל הַמַּעֲשֵׂה הַלֵּא רַצוֹן וְהַלֵּב
 יֵשׁ בּוֹ בְּחֵינַת וּמְדַרְגוֹת
 רַבּוֹת, וְיִיתְכֵן שֶׁהָאָדָם מִתְחַרֵּט וְשׁוֹב
 בְּתְשׁוּבָה בְּלִיבּוֹ בְּמִדְרִיגָה מְסוּיִמַת אֲבָל
 עֲדִיין יֵשׁ מְקוֹם יוֹתֵר עֲמוּק וְיוֹתֵר פְּנִימִי
 בְּלִב שֶׁשֵׁם אֵינוֹ מְצַטַּעַר וּמִתְחַרֵּט כֹּל
 כֵּךְ וְהַכֵּל לְפִי מַה שֶׁהוּא אָדָם
 בְּהַתְּאֵם לְמַעֲמָדוֹ וּמְצַבּוֹ שֶׁל הָאָדָם
 הַעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה שֶׁאֵם יֵשׁ לוֹ כּוֹחוֹת
 וְכּוֹשְׁרוֹת טוֹבִים בְּמִיּוֹד, הַעֲבֹדָה
 הַנְּדִרְשָׁת מִמֶּנּוּ הִיא בְּאִוּפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר
 מִמִּי שֶׁאֵין לוֹ כּוֹחוֹת וְכּוֹשְׁרוֹת אֵלֶּה
 וְלְפִי הַזְּמַן וְהַמְּקוֹם כו',
 וְלִכֵּן, גַּם לְאִתְרֵי שֶׁכָּבֵר עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה, יְכוּל
 לְהִיּוֹת שֶׁהֵיּוֹם לֹא נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ כו'. וְאֵלוֹ
 לְמַצַּב וּלְזְמַן וּלְמְקוֹם שֶׁבָּהֶם הִיָּה בְּאוֹתָה שֶׁהָיָה לְהִיּוֹת שֶׁהֵיּוֹם לֹא
 נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתוֹ כו' אֵלֶּה הֵיּוֹם נְדִרְשָׁת מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה נַעֲלִית יוֹתֵר.

(43) שו"ע אדה"ז או"ח מהר"ת סוס"א. מהד"ק שם סי"א. הל' ת"ת פ"ב סי"א. ועד"ז בבעל הטורים ר"פ צו. בחיי ס"פ ויקהל. צו ז, לו. וראה מנחות בסופה. (44) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, סע"ב ואילך. דרמ"צ לט, ב. (45) ראה גם לקו"ת שה"ש כג, ד. (46) פכ"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ומדברים אלו בספר התיני מובן שגם במצוות התשובה שהיא אכן מצווה
2 כללית, יש דרגות ובחינות שונות. ואלו אמתיות התגלות בחינת
3 'רעוא דרעוין' שלמעלה מהתחלקות לגמרי, גילוי הרצון
4 הכללי שבו באמת אין התחלקות כלל הרי זה בענין התורה דוקא
5 (ורק מצד ענין ההתפללות
6 שבתורה ומצות כיוון שהתורה
7 כלולה במצוות והמצוות כלולות
8 בתורה, יש דוגמתו של גילוי הרצון
9 הכללי בתורה גם במצות,
10 במצות התשובה) וכפי שממשיך
11 ומבאר את התגלות 'רעוא דרעוין'
12 בענין התורה.
13 (ז) והענין בזה, דהנה⁴⁷, אף
14 שהתורה היא בחינת 'אדם',
15 ד'אורייתא מחכמה נפקת'⁴⁸,
16 כדברי הוהור ש'התורה מחכמה
17 יצאה', כלומר התורה נובעת ונמשכת
18 מספירת החכמה העליונה (והרי
19 החכמה היא עניינו של האדם), הרי
20 זה שורש התורה הוא מחכמה רק
21 כפי שנקמשת ויוצאת
22 ('נפקת' יצאה ונמשכה) התורה
23 מההעלם אל הגלוי, אבל
24 בשרשה ומקורה הראשון
25 שממנו לוקחה, כתיב⁴⁹
26 'וממדבר מתנה', היינו שמקור
27 התורה הוא מ'מדבר' שפחינת
28 'מדבר' היא למעלה מעלה
29 מבחינת 'אדם', כי במדבר
30 כתיב⁵⁰ 'אשר לא עבר בה
31 איש ולא ישב אדם שם ולפי
32 פשוטו הכתוב מדבר בחיסרון של
33 המדבר שאינו ראוי למגורי אדם, אבל
34 לפי המשמעות הפנימית, הכוונה
35 ל'מדבר' הנעלה מכדי שאדם יוכל
36 לשבת בו. ושורש התורה, בחינת
37 'מדבר', נעלה מבחינת 'אדם' שממנו
38 התורה נמשכת בפועל. ובאדם
39 גופא עצמו הוא הבחינה המקבילה
40 לבחינת 'מדבר' שלמעלה מבחינת 'אדם' כפי שהיא קיימת באדם עצמו היא
41 ענין המצח⁵¹, שהוא תמיד במדרגה ובצורה אחת ולא נפרים
42 בו שנויים כמו בפנים כו' שההבעה שלהם מתחלפת, והינו לפי

שהמצח הוא כלי לבחינת הרצון שלמעלה מהתחכמה,
בחינת 'רעוא דכל רעוין', שהוא למעלה מהתחלקות,
כמבואר לעיל באריכות, ובבחינה זו כפי שהיא למעלה באלוקות, הנקראת
'מדבר' והיא למעלה מהבחינה הנקראת 'אדם' נאמר⁵² "כי הקדוש-ברוך"
הוא לא אדם הוא להנחם"
ולהתחרט, ואינו משנה ומחליף את
דעתו, שלא שיקף שם בבחינת
הרצון הכללי, בחינת 'מדבר' שנויים
כמו בבחינת 'אדם'. וענינו
של הרצון הכללי בנפש האדם
הוא בחינת ה'יחידה'
שבנפש, שנקראת 'יחידה'
על שם שנקבלת מבחינת
'יחיד'⁵³ וקשורה בהקדוש-ברוך"
הוא בעצמו, בחינת 'אנת הוא
חד ולא בחושבון'⁵⁴, אתה אחד
ולא בחשבון, היינו לא אחד מן המניין
שאחריו יש שני אלא יחיד שאין דומה
לו, וכיוון שיחידה' שבנפש מקבלת
מיחיד, לכן היא בחינה שאין בה
התחלקות ורבויו של מדרגות
שונות ורבות, ולכן אין בה גם
שנוי כו', כי רבויו ושנוי -
הינו הך ענינים אחד כי שניהם
נובעים מכך שהבחינה היא כזו שיש
בה גדרים, הגבלות ושנויים, ואילו
ביחיד' באלוקות וביחידה' שבנפש
אין שינויים ואין ריבוי ואין התחלקות
לדרגות שונות.
וזהו ענין התורה, ששרשה
ומקורה מבחינת 'מדבר',
'אשר לא ישב אדם שם',
למעלה מבחינת 'אדם', למעלה
מהשכל והחכמה, אלא לפי שכל
ענין התורה הוא לודת
ממדרגתה כפי שהיא למעלה להיות
נמשכת למטה דוקא, לכן
נמשכה התורה וירדה בהתגלות
בבחינת 'אדם', שזהו
ש'אורייתא מחכמה נפקת', יציאת והמשכת התורה מן ההעלם אל
הגילוי היא מבחינת החכמה, כמבואר לעיל, אבל עקרה ושרשה
ומקורה הראשון הוא מבחינת "שלא ישב אדם שם", למעלה

(47) ראה גם לקו"ת שם כב, א. כג, סע"ב ואילך. (48) זח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. (49) חוקת כא, יט. עירובין נד, א. (50) ירמ"י ב, ו. (51) ראה גם אוה"ת במדבר בתחילתו. (52) שמואל-א טו, כט. (53) ראה לקו"ת פ' ראה כה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 57. וש"נ. (54) תקו"ז בהקדמה (יז, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מבחינת 'אדם' שָׁהוּ בְּחִינַת הַרְצוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַחֲכֵמָה, בְּחִינַת
 2 ה'בְּתָר' שמעל עשר הספירות (כשם שהכתר כפשוטו הוא מעל הראש).
 3 וְלִהְיֶיר גַּם מִהֲדִירַע בְּעִנְיָן "פְּנִימִיּוֹת אַבָּא, פְּנִימִיּוֹת
 4 עֵתִיק" 55 כמבואר בקבלה וחסידות, בבחינת 'כתר עליון' יש מדרגה
 5 עמוקה ופנימית הנקראת 'עתיק יומין'
 6 והיא עניין התענוג הנעלה אפילו
 7 מעניין הרצון. ר'פנימיות אבא', העומק
 8 והפנימיות של החכמה קשורה בעומק
 9 ובפנימיות של התענוג, כי בחכמה
 10 מאירה האמת, ללא הסברים
 11 והסתעפויות של העניין, ובה העניין
 12 הוא בבחינת ראייה (לא כמו בנינה שם
 13 הרעיון הוא בבחינת שמיעה) ובהשגה
 14 בדרך זו ישנו תענוג של הנפש עצמה,
 15 וכך גם למעלה באלוקות 'פנימיות
 16 אבא', העומק והפנימיות של החכמה,
 17 קשורה ב'פנימיות עתיק', העומק
 18 והפנימיות של בחינת 'עתיק יומין'
 19 העונג העליון. וְהִינּוּ, ש'בְּתָר'
 20 בְּכָלֵל הוּא עֲנֵן הַרְצוֹן (שְׂבִיחָה
 21 שְׂפָה שְׁנוּיִים כו'), וְאֵלוּ
 22 פְּנִימִיּוֹת הַבְּתָר, וּבְפָרֵט
 23 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק', הוּא לְמַעְלָה
 24 גַּם מַעֲנֵן הַרְצוֹן, וְהוּא עֲנֵן
 25 בְּחִינַת 'רְעוּיָן דְּכָל רְעוּיָן',
 26 בְּחִינַת בַּעַל הַרְצוֹן הַמְקוּר לְכָל
 27 הַרְצוֹנוֹת הַפְּרִטִיִּים, שְׂבִיחָה זו
 28 בחינת 'בעל הרצון' עוֹרְרוּ בְּנֵי-
 29 יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי הַקְּדָמַת
 30 "נַעֲשֶׂה" ל'"נִשְׁמַע", שְׁהוּא
 31 אמירת 'נעשה' לפני 'נשמע', הנכונות
 32 לעשות את כל המצוות בפועל. עֲנֵן
 33 הַבְּטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן, כְּנִל
 34 בְּאֲרוּכָה.
 35 (ח) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף עוֹד עֲנֵינ
 36 בְּבִאּוֹר הַשְּׂיִכּוֹת דְּהַקְּדָמַת
 37 "נַעֲשֶׂה" ל'"נִשְׁמַע", שְׁתּוֹכְנָה
 38 הוּא הַבִּטּוּל שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבַחֲנִית
 39 'בעל הרצון', כמבואר לעיל, לְקַבְּלַת
 40 הַתּוֹרָה שְׁהִיא הַתּוֹרָה בְּחִינַת
 41 "מְדַבֵּר אֲשֶׁר לֹא יֹשֵׁב אָדָם

שָׁם", שָׁהוּ גַּם שְׁתַּעֵם הַפְּנִימִי עַל מָה שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּמְדַבֵּר
 דְּרָקָא 56 ולא במקום יישוב בני אדם. דְּהִנְהָ 57, הַמְדַבֵּר אֵינן בּוֹ שׁוֹם
 צְמִיחָה שֶׁל צוּמַח מְכַל סוּג שְׁהוּא, אֲלֵא רַק עֵפֶר הָאֶרֶץ שְׁהוּא
 בְּחִינַת דוּמָם 58, וכידוע הבריאה נחלקת לארבעה סוגים כלליים (דומם,
 חי, מדבר) והדומם נחות
 מהצומח וְהִינּוּ, לְפִי שְׂתוֹקֶף
 חוּם הַשְּׂמֶשׁ הַשּׁוֹרֵר בְּמַדְבַּר
 שׁוֹרֵף וּמְכַלָּה אֶת הַלְּחֻלּוּחִית
 שְׂבַעֲפֹר הָאֶרֶץ, עַד שְׂאִינּוּ
 רְאוּי לְזִרְיָעָה, שְׁלֹא יִצְמַח
 שָׁם בְּמַדְבַּר מְאוּמָה, וְגַם בַּעֲלֵי-
 חַיִּים לֹא יִמְצְאוּ שָׁם, מְפָנִי
 שְׂאִינָם יְכוּלִים לְסָבּוֹל אֶת
 תּוֹקֶף הַחוּם, וּמְפָנִי הָעֵדֶר
 מַחֲתָם שָׁם כִּיוּן שְׁאֵין בְּמַדְבַּר
 צוּמַח, אֵין לְבַעֲלֵי חַיִּים מוּזוֹן, וְכָל-
 שְׂפָן שְׂאִינּוּ רְאוּי הַמְדַבֵּר לְיִשׁוּב
 בְּנֵי אָדָם (וְלֹא כְּמוֹ שְׂדֵה,
 שְׂאֵף שְׂאִינּוּ מְקוּם יִשׁוּב בְּנֵי
 אָדָם, מְכָל-מְקוּם יֵשׁ בּוֹ בְּשֵׁדָה
 כָּל מִינֵי צְמַחִים, עֲשָׂבִים
 וּתְבוּאוֹת וְאֵילָנוֹת, וְלִכְּנָן יֵשׁ
 בּוֹ גַּם בַּעֲלֵי-חַיִּים כו').
 וַיִּתְּרָה מְזָה, הַמַּצֵּב בְּמַדְבַּר הוּא
 כּוֹחַ שְׂבַאֲרֵץ גּוּפָא עֲצֻמָּה וְנִשְׂאָר
 רַק חֶלֶק הַדוּמָם שְׂבוּ, דְּהִינּוּ
 דוּמָם שְׂבִדוּמָם. דְּהִנְהָ, בְּאֶרֶץ
 גּוּפָא עֲצֻמָּה כְּלוּלִים בְּהַעֲלֵם
 גַּם בְּחִינַת צוּמַח-חֵי-וּמְדַבֵּר,
 וְכִידּוּעַ שְׁהַכָּל הָיָה בְּחִלּוֹת
 הַבְּרִיאָה מִן הָעֵפֶר 59 וכמפורש
 בתורה שהאדם נברא מעפר האדמה,
 וְכוּלָם כָּל הַנְּבִרָאִים מְקַבְּלִים מוּזוֹן
 וְחַיּוֹת מִן הָאֶרֶץ, שְׂיֵשׁ בָּהּ כַּחַ
 הַצּוּמַח כו', וַיֵּשׁ אֶרֶץ מְגַדְּלַת
 חֲקָמִים וְכוּ' 60 כיוון שהנבראים
 הוּא מְבַחֲנִית "שְׁלֹא יֹשֵׁב אָדָם שָׁם", שְׁהוּ
 בְּחִינַת הַרְצוֹן שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַחֲכֵמָה, בְּחִינַת
 ה'בְּתָר'. וְלִהְיֶיר גַּם מִהֲדִירַע בְּעִנְיָן "פְּנִימִיּוֹת
 אַבָּא, פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק" 55. וְהִינּוּ, ש'בְּתָר' בְּכָלֵל
 הוּא עֲנֵן הַרְצוֹן (שְׂבִיחָה שְׂפָה שְׁנוּיִים כו'), וְאֵלוּ
 פְּנִימִיּוֹת הַבְּתָר, וּבְפָרֵט 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק', הוּא
 לְמַעְלָה גַּם מַעֲנֵן הַרְצוֹן, וְהוּא עֲנֵן בְּחִינַת
 'רְעוּיָן דְּכָל רְעוּיָן', בְּחִינַת בַּעַל הַרְצוֹן, שְׂבִיחָה
 זו עוֹרְרוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי הַקְּדָמַת "נַעֲשֶׂה"
 ל'"נִשְׁמַע", שְׁהוּא עֲנֵן הַבְּטוּל לְבַעַל הַרְצוֹן,
 כְּנִל בְּאֲרוּכָה.
 (ח) וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף בְּבִאּוֹר הַשְּׂיִכּוֹת דְּהַקְּדָמַת
 "נַעֲשֶׂה" ל'"נִשְׁמַע", לְקַבְּלַת הַתּוֹרָה
 שְׁהִיא בְּחִינַת "מְדַבֵּר אֲשֶׁר לֹא יֹשֵׁב אָדָם שָׁם",
 שָׁהוּ גַּם שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּמְדַבֵּר דְּרָקָא 56.
 דְּהִנְהָ 57, הַמְדַבֵּר אֵינן בּוֹ שׁוֹם צְמִיחָה, אֲלֵא רַק
 עֵפֶר הָאֶרֶץ שְׁהוּא בְּחִינַת דוּמָם 58, וְהִינּוּ, לְפִי
 שְׂתוֹקֶף חוּם הַשְּׂמֶשׁ שׁוֹרֵף וּמְכַלָּה אֶת
 הַלְּחֻלּוּחִית שְׂבַעֲפֹר הָאֶרֶץ, עַד שְׂאִינּוּ רְאוּי
 לְזִרְיָעָה, שְׁלֹא יִצְמַח שָׁם מְאוּמָה, וְגַם בַּעֲלֵי-
 חַיִּים לֹא יִמְצְאוּ שָׁם, מְפָנִי שְׂאִינָם יְכוּלִים לְסָבּוֹל
 אֶת תּוֹקֶף הַחוּם, וּמְפָנִי הָעֵדֶר מַחֲתָם שָׁם,
 וְכָל-שְׂפָן שְׂאִינּוּ רְאוּי לְיִשׁוּב בְּנֵי אָדָם (וְלֹא כְּמוֹ
 שְׂדֵה, שְׂאֵף שְׂאִינּוּ מְקוּם יִשׁוּב בְּנֵי אָדָם, מְכָל-
 מְקוּם יֵשׁ בּוֹ כָּל מִינֵי צְמַחִים, עֲשָׂבִים וּתְבוּאוֹת
 וְאֵילָנוֹת, וְלִכְּנָן יֵשׁ בּוֹ גַּם בַּעֲלֵי-חַיִּים כו'). וַיִּתְּרָה
 מְזָה, שְׂבַאֲרֵץ גּוּפָא נִשְׂאָר רַק חֶלֶק הַדוּמָם שְׂבוּ,
 דְּהִינּוּ דוּמָם שְׂבִדוּמָם. דְּהִנְהָ, בְּאֶרֶץ גּוּפָא כְּלוּלִים בְּהַעֲלֵם גַּם בְּחִינַת
 צוּמַח-חֵי-וּמְדַבֵּר, וְכִידּוּעַ שְׁהַכָּל הָיָה מִן הָעֵפֶר 59, וְכוּלָם מְקַבְּלִים מִן הָאֶרֶץ,
 שְׂיֵשׁ בָּהּ כַּח הַצּוּמַח כו', וַיֵּשׁ אֶרֶץ מְגַדְּלַת חֲקָמִים וְכוּ' 60. וְאֵלוּ בְּמְדַבֵּר, הִנְהָ

(55) ראה פרי עץ חיים שער הק"ש פט"ו. רמ"ז לזח"ג רס, ב. רעו, ב. לקו"ת נצבים מט, ד. סה"מ ה'ש"ת ע' 49 ואילך ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם. (56) ראה לקו"ת שה"ש כג, סע"ב ואילך. אוה"ת במדבר ס"ע יא ואילך. (57) בהבא לקמן - ראה ד"ה נשא את ראש גוי' תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שכח ואילך). (58) ראה גם לקו"ת במדבר ד, א. (59) קהלת ג, כ. (60) ראה זח"א (מהנ"ע) קכה, סע"א. סה"מ תרצ"ב ע' קעו. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 רק הנקודה העצמית בעת הלימוד, הינו, מה שהוא כלי לקבל,
 45 שזהו העצמיות שלו הנקודה העיקרית והמרכזית של כל המציאות שלו
 46 שהוא מקבל, ואז אינו בבחינת משפיע כלל, אפילו לא
 47 משפיע לעצמו, הינו, שמשתדל להבין את הענין לעצמו, כי
 48 באשר יושב לפני רבו, הרי
 49 הוא טרוד לקבל את עצם
 50 נקודת שכל הרב, ואידי
 51 דטרוד למבלע לא פליט"62,
 52 לא רק לזולתו, אלא אפילו
 53 לעצמו, כלומר, בשעה שהתלמיד
 54 מנסה להסביר את הדברים לעצמו,
 55 התלמיד מעמיד את עצמו במצב של
 56 משפיע. וכאשר הוא עומד ב'תנועה'
 57 נפשית של משפיע, הוא כבר לא
 58 'מקבל' מסור לחלוטין. כלשון חכמינו
 59 ז"ל "אידי דטריד למיבלע - לא
 60 פליט": בשעה שהכלי טרוד לבלוע,
 61 הוא אינו פולט, וזה מצבו של התלמיד
 62 בעת שהוא יושב לפני רבו, בחינת
 63 'מקבל' בלבד כדי לתת לרב להסביר
 64 את הדברים - והוא רק מקבל.
 65 ורק לאחר שמתרחק מרבו,
 66 אזי מתחיל להתבונן בשכל
 67 היענין השכלי שקבל מרבו
 68 להבינו לעצמו, שאז לאחר
 69 שכבר אינו יושב מול רבו, אינו
 70 בבחינת מקבל בלבד, אלא
 71 הוא בבחינת התפשטות
 72 להשפיע לעצמו ולהבין את
 73 השכל שקבל, לברר ולנתח
 74 את השכל שמקבל מרבו
 75 שיהיה מוכן ומוזג היטב
 76 בשכלו, מהי הנקודה ומה
 77 הם הפרטים, מהו העקר
 78 ומהו הטפל וכו', לאחר השיעור,
 79 כאשר התלמיד כבר לא יושב מול רבו,
 80 מצבו וה'תנועה' הנפשית שבה הוא
 81 נמצא משתנים, ועכשיו הוא כבר לא
 82 'מקבל' בלבד אלא מתבונן בדברים כדי
 83 להשפיע לעצמו הבנה טובה בכל
 84 הפרטים, ולאחרי שבה להבנה והשגה, בא גם לבחינת הדעת
 85 שכוללת חסד וגיבורה ומכריע הדעת משלבת בין חסד והגיבורה
 86 שמצד עצמם הם עניינים שונים וסותרים, ומכריע ויוצר את האיוון הנכון

1 שואבים חיות מהארץ, גם לגבי בני אדם אמרו חכמינו ז"ל שלארץ יש השפעה
 2 על התכונות של האנשים החיים באותה מדינה (וכמבואר במאמר אדמו"ר
 3 הריי"צ: "... דעל ידי חטא עין הדעת נעשה תערוכות טוב ורע... וכמו בעפר
 4 הרי יש ארץ טובה ושמנה ונותנת את יכולה הטוב כתבואת השדה והכרם
 5 וכמו ארץ זבת חלב ודבש, ומגדלת
 6 אנשים חכמים יפים ובעלי מדות
 7 טובות. ויש ארץ רזה ודלה, אשר
 8 תבואתה ופרייה רע, ומגדלת טפשים
 9 ובעלי מדות מושחתות...", ואלו
 10 במקרב, הנה מצד חום
 11 השמש, שהוא חזק וחקיף במיוחד
 12 במדבר יצאו ונכלו חלקי
 13 הצומח-חי ומדבר שבארץ.
 14 ואינם קיימים באדמת המדבר. והינו,
 15 שנקשר גם באיכות ותכונות
 16 העפר, ונשאר בו רק בחינת
 17 הדומם שבדומם, שאין ממנו
 18 השפעה כלל.
 19 וענינו של 'הדומם שבדומם'
 20 בבחינת 'המדבר' שבאדם
 21 הוא ענין הבטול בתכלית,
 22 ביטול מוחלט של המציאות האישית,
 23 בבחינת פוץ וצמצום כל
 24 עצמותו של האדם, עד שנשאר
 25 בו רק בחינת נקודתו
 26 העצמית, בחינת הפתר שבו,
 27 שלמעלה מהתחלקות לעניינים שונים
 28 בעלי גדרים שונים שאז כשאינו לו
 29 שום 'התפשטות' בשום צורה של
 30 התגלות, הוא בבחינת דומם
 31 שבדומם, שגם לעצמו אינו
 32 בבחינת השפעה כלל, כמו
 33 המדבר, שגם בארץ אין בו
 34 רק חלק הדומם בלבד ולא קיים
 35 בו ולא מתגלה בו שום דבר נוסף.
 36 ויובן תוכנו וענינו של ביטול מוחלט
 37 זה המקביל לבחינת 'דומם שבדומם'
 38 של עפר המדבר, ממשל התלמיד
 39 היושב לפני רבו שעליו להיות
 40 כביטול מוחלט, כמאמר רז"ל61
 41 כל תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מור
 42 וכו' (תכונה), שצריך להיות התלמיד הלומד תורה מרבו בתכלית
 43 הבטול כלפי רבו, מבלי שיהיה כל ביטוי למציאות שלו שנשארת בו

61 ראה שבת ל, ב. פסחים קיז, א. 62 ראה חולין קח, ב. רמ"א יו"ד סימן ע סעיף א. וראה גם אוה"ת במדבר (דרושים לשבועות) ע' קי. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **בַּיְנֵיהֶם, וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁךְ** הרעיון שבתחילה התלמיד קיבל מרבו מתוך
2 כיוון מציאותו, מתוך ביטול מוחלט, יורד ונמשך בו בסופו של דבר בכל
3 חלקי השכל שלו ואחר כך **בַּמְדוּת שְׂבַלְב,** וְעַד לְמַחְשָׁבָה דְבוּר
4 וּמַעֲשֵׂה בְפוֹעַל. וְכַל זֶה שֶׁהוּא עֲנִיין שֶׁל 'מִשְׁפִּיעַ' וְהַתְּפִשׁוּת 'אֵינֹו
5 שֶׁיְךָ בְּאֲשֶׁר הַתְּלִמִיד יוֹשֵׁב לְפָנָי
6 רְבוּ, שֶׁהָרִי נֹוֶסֶף לְכָךְ 1
7 שֶׁ"חֲכָם אֵינֹו מְדַבֵּר וְאֵינֹו מִבְטָא 2
8 אֵת עֲצֻמוֹ כִּלְל לְפָנָי מִי שֶׁגָּדוֹל 3
9 מִמָּנוּ"⁶³, וְעַל-אַחַת-כַּמָּה- 4
10 וְכַמָּה לְפָנָי רְבוּ, וְעַל-אַחַת- 5
11 כַּמָּה-וְכַמָּה בְּאֲשֶׁר הָרֵב הוּא 6
12 בְּעֵלֹוּי שְׂבָאִין-עֲרוּף, וּבִין הָרֵב 7
13 וְהַתְּלִמִיד יֵשׁ פְּעוּר עֲצוּם, הִנֵּה עוֹד 8
14 זֹאת, שֶׁהוּא תְּכִלִּית הַבְּטוּל 9
15 לְלֹא הַתְּפִשׁוּת כִּלְל, אֲפִילוֹ 10
16 לֹא לְהַשְׁפִּיעַ לְעֲצֻמוֹ וְלִהְבִּין 11
17 הַשְׂכָּל שֶׁמְקַבֵּל מִרְבוּ, כַּמְבוּאֵר 12
18 לְעִיל בְּאִרְיוֹת אֲלֹא הוּא בְּחִינַת 13
19 כְּלִי רִיקוֹן⁶⁴ שֶׁכֵּל עֲנִינֵנו לְהִיּוֹת כְּלִי 14
20 לְקַבֵּל אֵת מַה שְׂבִתוּכוֹ, וּבִיטוּל זֶה הוּא 15
21 מִצַּב נִפְשֵׁי שֶׁל בְּחִינַת דּוּמָם 16
22 שְׂבִדוּמָם, כְּמוֹ הַמְדָּבָר, 17
23 כְּנֹ"ל. 18
24 וְזֶהוּ הַתּוֹכֵן וְהַעֲנִיין שֶׁל בִּיטוּל זֶה 19
25 גַּם עֲנִיין הַקְּדָמַת "נַעֲשֵׂה" 20
26 לְ"נִשְׁמַע", שֶׁהוּא הַבְּטוּל 21
27 לְבַעַל הַרְצוֹן, תְּכִלִּית הַבְּטוּל, 22
28 יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַבְּטוּל 23
29 דְ"נִשְׁמַע" שֶׁמְקַבֵּל עַל עֲצֻמוֹ 24
30 לְעֵשׂוֹת רְצוֹן פְּרָטִי זֶה⁶⁵, 25
31 כַּמְבוּאֵר לְעִיל בְּאִרְיוֹת בְּדוּגְמַת 26
32 הַבְּטוּל דְ"מְדַבֵּר" שֶׁהוּא בִּיטוּל 27
33 מוֹחֵלֵט כּוֹ הָאֵדָם נִמְצֵא בְּחִינַת 28
34 דּוּמָם שְׂבִדוּמָם שֶׁאֵין בּוֹ עֲנִיין שֶׁל 29
35 'מִשְׁפִּיעַ'. 30
36 וְלָכֵן עַל-יְדֵי-זֶה בְּגַלֵּל הַבִּיטוּל 31
37 הַמוֹחֵלֵט לְגִמְרֵי זָכוֹ לְקַבֵּלֵת 32
38 הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת "מְדַבֵּר 33
39 אֲשֶׁר לֹא יֹשֵׁב אָדָם שָׁם", 34
40 כַּמְבוּאֵר לְעִיל, וְעַל-יְדֵהָ עַל יְדֵי 35
41 הַתּוֹרָה בְּאִים לְתְּכִלִּית הַבְּטוּל 36
42 שֶׁל יְרָאָה יְרֵאת-שָׁמַיִם מִתּוֹךְ בִּיטוּל

(63) אבות פ"ה מ"ז. (64) ברכות מ, א. וראה סה"מ תרל"ד ע' שב ואילך. עטר"ת ע' תרנא ואילך. תרצ"א ע' שנג ואילך. תרצ"ג ע' תקלח ואילך. (65) ראה ד"ה בשעה שהקדימו תש"ט פ"ב (סה"מ תש"ט ע' 148 ואילך). (66) ואתחנן ו, כד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שבהקדמת נעשה לנשמע בני ישראל דומים למלאכים אלא יתירה מזו
2 שגדלה מעלתם של בני ישראל עוד יותר ממעלת המלאכים,
3 כי מה שהמלאכים הם "עשי דברו" הרי זה בנוגע לבחינת
4 הדבור ספירת המלכות שהוא הדיבור שלמעלה המקור להתהוות
5 העולם, שזהו ענין עשרה
6 מאמרות שבהם נברא העולם⁶⁷, ואלו מה שישאל
7 הם "עשי דברו" בפועל, הרי זה בנוגע לעשרת הדברות
8 (פוללות התורה ומצות) שהם פנגד עשרה מאמרות, אבל
9 למעלה מהם כו', עשר הדברות שבהם באה התורה הם למעלה מעשרה
10 מאמרות שבהם נברא העולם פנדוע⁶⁸ דברי הוזהר בפרוש
11 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹
12 "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
13 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
14 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
15 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
16 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
17 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
18 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
19 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
20 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
21 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
22 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
23 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
24 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
25 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
26 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
27 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
28 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
29 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
30 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
31 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
32 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
33 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
34 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
35 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש
36 הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש הכתוב⁶⁹ "עשרה עשרה הפך בפרוש

(67) אבות רפ"ה. (68) זח"ג יא, ב. (69) נשא ז, פו. (70) לשון הכתוב - אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בספר תיקון שובבים - הובא ונתבאר בספר לב דוד להחיד"א פכ"ט. (71) שם ע' קסה (הובא לעיל ס"ד). וראה גם אוה"ת שם בתחלתו. (72) נתבאר בלקו"ש ח"ד ע' 1307. ח"ח ע' 272. ועוד.

בס"ד. שיחת יום א' פ' במדבר, כ"ה אייר, ה'תשכ"ו

– להכינוס דנשי ובנות חב"ד תחינה* –

בלתי מוגה

- 1 א. עומדים¹ אנו עתה בעיצומם של ימי ספירת העומר - הימים שמקשרים את הימים-טובים פסח
2 ושבוועות - קרוב יותר לחג השבועות.
- 3 חג השבועות הוא "זמן מתן תורתנו" - שבו עשה הקדוש-ברוך-הוא אותנו (על-ידי התורה) לעם, עם
4 שלו, עם אלקי, והעניק לנו חירות אמיתית² - התורה היא חיינו³, חיות אלקית, שהחזיקה אותנו בכל
5 שינויי המצבים והמאורעות במשך אלפי שנה מאז שניתנה לנו, ובכח התורה נמשיך ללכת הלאה, עד
6 לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
- 7 בכדי לקבל דבר יקר וטוב, ובפרט דבר שנוגע ומוכרח לחיים - נדרשת הכנה, במדה האפשרית, לפי
8 תנאי הזמן והסביבה. וכן הוא בנוגע לקבלת התורה - שהקדוש-ברוך-הוא קבע לבני-ישראל שבעה
9 שבועות אלו בתור זמן הכנה לקבל את המתנה היקרה של התורה. בימים אלו צריך כל יהודי - איש
10 ואשה, גדול וקטן - להיות חדור כולו בהכנה הראויה לקבלת התורה; לא להסתפק בכך שהקדוש-ברוך-
11 הוא נותן את התורה, אלא להכשיר את עצמו להיות מקבל התורה, ועד שהתורה תהיה אצלו המנהיג
12 ומורה-הדרך היחידי בחיי היום-יום, מקור החיים ויסוד כל מציאותו.
- 13 ב. כיון שהתורה היא היסוד של כל חיי בני-ישראל בכל פרטיהם, הרי מובן שהיא כוללת כל הדרוש
14 לסדר החיים, שנחלק בכללות לב' אופנים: ישנו סוג חיים שמתבטא בדברים רגילים, יום-יומיים,
15 שנחשבים למאורעות טבעיים, שבהם לא ניכרת השפעה של כחות מיוחדים; וישנו סוג של מאורעות
16 בחיים שבהם מתבטאת הנהגה בלתי רגילה, על-טבעית, שמושפעת מכחות מיוחדים - התגלות של
17 השגחה פרטית.
- 18 שני דרכי החיים הנ"ל נקראים בספרים⁴ הנהגה טבעית והנהגה נסית: הנהגה שהקדוש-ברוך-הוא מנהיג
19 את העולם בדרך הטבע, שחוזרת ונשנית יום אחרי יום ושנה אחרי שנה; והנהגה שלמעלה מהטבע, שהם
20 הנסים שמראה הקדוש-ברוך-הוא לאלו שראויים לכך. ואף שאין זה מאורע יום יומי, הנה על-ידי
21 התבוננות עמוקה בחיי היום-יום, יכול כל אחד להכיר ולהרגיש בחייו גם את ההנהגה הנסית, מתוך
22 תקוה שהקדוש-ברוך-הוא ימשיך להנהיג אותו הן בהנהגה טבעית והן בהנהגה נסית, באופן טוב,
23 ובשמחה וטוב לבב.
- 24 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לכל אחד מישראל בתור פרט, כן הוא ביחס לעם ישראל בתור כלל.
25 וכפי שהדבר מתבטא בכל דור עצמו, כן הוא בנוגע לכללות דברי ימי החיים של בני-ישראל מאז שנעשו
26 לעם, ועוד לפני-זה - מאז שהעולם קיים.
- 27 חלוקה זו קיימת גם בתורה, שלימודה מביא לידי מעשה - קיום המצוות, שיש בהם שני סוגים: יש
28 מצוות שתוכנן להזכיר ליהודי שידע שהנהגה הטבעית וכל הענינים הטבעיים באים ומונהגים
29 מהקדוש-ברוך-הוא; ויש מצוות שסגולתן מתבטאת בחיזוק ההכרה העמוקה שבעת הצורך מראה
30 הקדוש-ברוך-הוא נס, ומתנהג עם בני-ישראל בכלל בדרך שלמעלה מהטבע.
- 31 ויש מצוות שכל אחת מהן כוללת ומורה על שני אופני הנהגת הקדוש-ברוך-הוא בעולם - הן ההכרה
32 שהנהגה הטבעית היא בידיו של הקדוש-ברוך-הוא, והן תוקף הזכרון על הנהגה נסית, שהקדוש-ברוך-
33 הוא מראה את חסדו לבני-ישראל באופן שלמעלה מהטבע.

(2) ראה אבות פ"ו מ"ב.

(3) ראה ברכות סא, ב. ועוד.

(4) ראה עקידה פ' בא עה"פ החודש ג' (שער לח). הובא ונת'

בארה"ת בראשית יח, ב ואילך. ועוד.

(* ראה גם שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון בסופה (תורת

מנחם - התוועדות חמ"ו ע' 406). וש"נ.

(1) נדפס (באידיש) ב"די אידישע היים" חוברת כח ע' א

ואילך.

ג. אחת ממצוות אלו - היא המצוה שנקבעה לנושא הכינוס של נשי ובנות חב"ד בשנה זו - מצות
 שבת, שכוללת הוראה ומוסר-השכל בשני האופנים הנ"ל:
 מצות שבת היא חלק מעשרת הדברות, שנאמרו בתורה ב' פעמים. בפעם הראשונה - בפרשת יתרו -
 מבארת התורה את הטעם של מצות שבת: "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. . וינח ביום
 השביעי"⁵, ולכן, כאשר יהודי מקיים מצות שבת כפי שצוה הקדוש-ברוך-הוא, שלאחרי ש"ששת ימים
 תעבוד" יהיה "יום השביעי שבת לה' אלקיך"⁶, על-ידי שמירת קדושת השבת כפי רצון ה' - אזי מתעוררת
 ומתחזקת אצלו האמונה וההכרה השכלית שהעולם אינו מציאות בפני עצמו חס-שולום, אלא
 הקדוש-ברוך-הוא בראו ומנהיגו באופן של ששת ימים של בריאה ויום שביעי של שבת.
 ואותם שבעת ימי בראשית חוזרים ונשנים בכל שבוע⁷: הקדוש-ברוך-הוא מקיים את העולם בתמידות,
 ועל-פי המבואר בחסידות⁸ - מהוה הקדוש-ברוך-הוא "בכל יום תמיד מעשה בראשית"; בכל יום תמיד
 נברא העולם מחדש על-ידי הקדוש-ברוך-הוא כמו בששת ימי בראשית, ובבוא יום השבת נח
 הקדוש-ברוך-הוא ומצווה זאת גם על בני-ישראל. וכאשר יהודי מקשר ומאחד, כביכול, את הנהגתו עם
 הנהגת הקדוש-ברוך-הוא, אזי נעשה "שותף"⁹ עם הקדוש-ברוך-הוא, בורא ומנהיג העולם.
 ונמצא שתוכן ענין השבת הוא - הבעלות של ההשגחה העליונה בשייכות להנהגה טבעית.
 ואילו בפרשת ואתחנן¹⁰ - שבה חוזרים ונשנים עשרת הדברות - נאמר "וזכרת כי עבד היית בארץ
 מצרים ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה ובזרוע נטויה על כן צוה ה' אלקיך לעשות את יום השבת",
 והיינו, שיום השבת מזכיר לבני-ישראל שהקדוש-ברוך-הוא הוציא אותם ממצרים על-ידי מעשי נסים,
 בדרך שלמעלה מהטבע, כדי שיהיו (בני חורין מפרעה מלך מצרים בזמנו, וגם מכל הגבלות (מצרים)
 העולם בכל זמן, ויהיו) עבדים להקדוש-ברוך-הוא לעולם.
 החירות הנסית ממצרים והעבדות להקדוש-ברוך-הוא, מתבטאים בכך שיהודי שומר את השבת,
 על-ידי שמונע את עצמו מעשיית דבר האסור, ומקדש את עצמו על-ידי המצוות שצריך לקיימן ביום זה.
 ובכך מראה יהודי את ידיעתו וזכרונו התמידי והמוכרחי לחייו, שגם עתה מנהיג הקדוש-ברוך-הוא את
 בני-ישראל בהנהגה נסית, למעלה מהטבע, כמו ביציאת מצרים.
 כלומר: מחד גיסא, צריך יום השבת להחדיר אצל יהודי את התודעה וההכרה - שיהיה חדור בה גם
 בימות החול - שגם הנהגת העולם בדרך הטבע היא לאמיתו של דבר השגחה פרטית של
 הקדוש-ברוך-הוא, שבורא ומהוה תמיד את העולם בכל פרטיו; ומאידך גיסא, צריך יום השבת להחדיר
 אצל יהודי את הזכרון התמידי והמוכרחי, שלא רק ביציאת מצרים הראה הקדוש-ברוך-הוא נסים, ואילו
 עכשיו הננו עבדים חס-שולום לסביבה, כמו אומות העולם, שנתונים תחת מרות חוקי העולם, גם אם
 אינם בהתאם לציווי התורה ומנוגדים אליה, אלא צריך לזכור שכשם שביציאת מצרים אמר
 הקדוש-ברוך-הוא "עבדי הם"¹¹, "ולא עבדים לעבדים"¹², היינו, שבני-ישראל הם עבדים אך ורק
 להקדוש-ברוך-הוא, ולחלוטין אינם תחת מרותם של אלו שבעצמם אינם אלא עבדים, כך צריך יום השבת
 לשמש בתור זכרון והוראה יום-יומיים, שכאשר יהודי פוגש מצב של ניגוד בין דרישת העולם לציווי
 התורה ב'שולחן ערוך' - אזי "עבדי אתם"! רק בעלותו של הקדוש-ברוך-הוא שולטת על יהודי; והנהגתו
 של הקדוש-ברוך-הוא עם בני-ישראל היא תמיד למעלה מהטבע, הנהגה נסית מופלאה.
 ואז ברור הדבר שתהיה לו שבת מנוחה; והרי שבת הוא יום ש"מינייה מתברכין כולוהו יומין"¹³, כך,
 שעל-ידי קיום מצות שבת כדבעי, מתברכים מהשבת כל ימי השבוע בקדושה וברכה.

(10) ה, טו.

(11) בהר כה, מב. שם, נה.

(12) קידושין כב, ב. וש"נ.

(13) זח"ב סג, ב. פח, א.

(5) כ, יא.

(6) שם, יו"ד.

(7) ראה לקר"ת שה"ש כה, סע"א. ובכ"מ.

(8) תניא שעהיו"א בתחלתו. ובכ"מ.

(9) שבת יו"ד, א. קיט, ריש ע"ב.

1 ד. וכמדובר בהזדמנות קודמת¹⁴ - מתחילה ההכנה והכניסה לשבת לפני התחלת המעט-לעת של יום
 2 השבת:

3 דקות אחדות לפני כן - צריך להדליק נרות שבת, ולהכניס אורה בעולם שהוא עדיין חולין. ועל אורה
 4 זו מברכים "אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת קודש". נרות שבת צריכים להאיר בביתו
 5 של יהודי, באופן שמיום השבת נעשים מוארים לאחרי-זה גם ימות החול; ומביתו של היהודי צריכה
 6 האורה להתפשט בכל הסביבה.

7 ובהכרח שמצות נרות שבת היא בזמן הכנסת השבת, כדי להאיר גם את החולין. ובזה מתבטא גם
 8 תוכן ענין השבת: בכחו של יהודי לפעול - על-ידי מצוות הקדוש-ברוך-הוא - שגם בית שמצד עצמו
 9 יכול להיות חסר בו חס-ושלום האורה הדרושה, יהפוך לבית מואר וקדוש, שמח ומאושר בגשמיות
 10 וברוחניות.

11 ועל-פי פסק-דין ה'שולחן ערוך'¹⁵, על יסוד הוראת המשנה והגמרא¹⁶ - נתן הקדוש-ברוך-הוא מצוה
 12 זו בעיקר לנשים, כך, שזהו התפקיד והזכות שניתן לאשה בישראל, שתוכל לפעול את ההכנה והכניסה
 13 של אור וקדושת השבת, באופן שיומשך ויאיר בכל ימות החול.

14 ה. וזהו גם הלימוד ומוסר-השכל מסיפור חז"ל במדרש¹⁷ אודות הראשונה מאמותנו (שרה רבקה רחל
 15 ולאה): כאשר שרה אמנו הדליקה ביום ששי נר שבת, הנה למרות שכמות השמן היתה מספיקה לדלוק
 16 רק במשך השעות הדרושות בשבת, דלקו הנרות והאירו עד לערב שבת הבא. דבר זה היה בכחה בגלל
 17 גודל צדקותה ומעשיה הטובים.

18 וההוראה מזה: כל אשה בישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, והיינו, שכל אשה בישראל יש
 19 לה בירושה כח על-טבעי זה, שכאשר מדליקה נרות שבת בברכה - שהקדוש-ברוך-הוא קידשה בציווי
 20 זה ונתן לה את הכח הדרוש לזה - יומשכו אור וחום השבת לא רק במשך יום השבת, אלא ילוו ויחדרו
 21 גם את כל ימי השבוע עד ליום ששי הבא, שאז תחזור ותדליק נרות שבת מתוך קדושה מחודשת, תוספת
 22 אור וחום.

23 וכאמור לעיל, שעל-ידי-זה נעשה ביתו ואורח חייו של היהודי מואר בשני האופנים: הן במאורעות
 24 היום-יום הרגילים והטבעיים, והן במאורעות שאינם רגילים - בכל אחד מב' האופנים, מונהג היהודי
 25 ומוגן על-ידי הקדוש-ברוך-הוא, "שומר ישראל"¹⁸.

26 ועל-ידי-זה שכל אחד מישראל הופך את ביתו למשכן ומקדש להקדוש-ברוך-הוא, בית שבו שורה
 27 הקדוש-ברוך-הוא - "ושכנתי בתוכם"¹⁹, "בתוך כל אחד ואחד"²⁰ - בית שבו גם ימות החול מתעלים
 28 בהעילוי והקדושה של שבת ויום טוב, אזי יגן עלינו הקדוש-ברוך-הוא בכל הזמנים, ויוליכנו עד ליום
 29 המואר של הגאולה האמיתית והשלימה, במהרה ממש ("גאָר אין גיכּן"), על-ידי משיח צדקנו.

30 ו. ה' יתברך יברך את כל אחת מכן, וכולכן יחד, להאיר את בתיכן ואת הבתים שמסביבכן בקדושת
 31 התורה ומצוות - "קדשנו במצוותיו",

32 ואור זה יאיר ויבהיק הן את דרך החיים הרגילה והנורמלית, והן את המאורעות הבלתי רגילים,
 33 כך, שבכל מקום ותמיד תאיר הידיעה וההכרה: הקדוש-ברוך-הוא נמצא יחד אתנו, אנחנו עמו של
 34 הקדוש-ברוך-הוא והקדוש-ברוך-הוא הוא אלקינו שמנהיג אותנו.

35 ותזכו להנהיג את הבית מתוך בריאות ושמחה, לחנך ולגדל את הילדים לתורה לחופה ולמעשים
 36 טובים, ולהעמיד "דור ישרים יבורך"²¹ - דורות טובים ובריאים בגשמיות וברוחניות גם יחד.

17 ב"ר פ"ס, טז. הובא בפרש"י עה"ת חיי שרה כד, סז.

18 תהלים קכא, ד.

19 תרומה כה, ח.

20 ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

21 תהלים קיב, ב.

14 ראה שיחת יום א' פ' בהו"ב, כ"א אייר (לכינוס דנשי
 ובנות חב"ד) תשכ"א ס"ד (תורת מנחם - התועדויות ח"ל ע'
 301).

15 טושר"ע (ואדה"ז) או"ח סרס"ג ס"ג (ס"ה).

16 שבת לא, ב ואילך.

בס"ד. שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א-ב. ביאור ענינו של ב' סיון, שבו "התחיל¹ משה להתעסק עמהם בענין קבלת התורה .. אמר להם¹ ואתם² תהיו לי ממלכת כהנים וגוי"³ (וכן הוא בכל שנה³, ובאופן נעלה יותר משנה לשנה, כמובן מ'אגרת הקודש⁴ בנוגע לראש-השנה⁵), כפירוש רש"י⁶: "שרים" * (ולא "כהנים" כפשוטו, "משרת לאלקות") ** - דכיון *** שלאחרי-זה נאמר "וגוי קדוש", הרי מובן, ש"ממלכת כהנים" כאן לא קאי על ענין הקדושה (הבדלה) לה', אלא על ענין השררה בנוגע להנהגת העולם, על-ידי העבודה בעיני הרשות⁹, "כל¹⁰ מעשיך

(* ומעתיק גם התיבות "ואתם תהיו לי", שלכן, אי אפשר לפרש שחלק מהם יהיו ממלכת כהנים, וגוי - כל הגוי - עכ"פ קדוש.

** אין לומר שלרש"י הוקשה איך אפשר לומר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" (שלכן העתיק תיבות אלו), שכל ישראל הם כהנים (כפשוטו), בה בשעה שכהנים הם משבט לוי דוקא - כי: (1) כמה מפשטני המקרא מפרשים כהנים כפשוטו, ואי אפשר לשוות כולם טועים בענין פשוט כל-כך. (2) באם אי אפשר כלל לפרש כהנים כפשוטו, לא היה רש"י מוכרח להביא ראיה (לפירושו "שרים") ממקום אחר ("כמה דאת אמר⁸ ובני דוד כהנים היו"), כמו שלא הביא בשמות ב, טז. (3) ועוד ועיקר: דוקא לפירוש רש"י - הנה לא רק שאפשר, אלא שכן היה בפועל ממש - כל ישראל כהנים כפשוטו ונבדאי לא רק משבט לוי, שהרי בפרשת יתרו וזמנה (דבזה עסקינן) - הכהנים הם אלו "הנגשים אל ה'" (יט, כב) "אף הבכורות שהעבודה בהם" (פרש"י שם), אלא שבאו אחר-כך הלויים בשליחותם, וכפירוש רש"י בפרשת השבוע ג, ח.

*** גם יש לומר שלרש"י הוקשה הכפל עוד הפעם "ואתם תהיו לי" (שלכן העתיק תיבות אלו) לאחרי אמרו "והייתם לי", וזה מכריח לומר שזוהי הוי' מסוג אחר - לא הנגשים וקרבים לפני ה', כהראשונה, סגולה לי משאר האומות, כי אם - שרים ומושלים בעולם.

וגם: הצירוף ממלכת (מלוכה והנהגת מדינה) כהנים (נגשים ועומדים לפני ה') - אינו גלאטיג כלל בפשט.

מצד החושך כפול ומכופל יתכן שלא ידעו אם הוא "תלמיד תיקן", וע"ד מ"ש הרמב"ם (ריש הל' ממרים) בנוגע לגזרות ותקנות ומנהגות שנתפשטו בכל תפוצות ישראל, שיש בהם התוקף דמ"ע ("על פי התורה אשר יורוך") ומל"ת ("לא תסור גוי ימין ושמאל").

ולהעיר, שחלק הפשט - אחד מד' חלקי פרד"ס שבתורה שהם כנגד ד' עולמות אבי"ע (נסמן בלקו"ש חכ"א ע' 36) - הוא כנגד עולם העשי, ולכן, אף שגם בחלק הפשט יש ששים ריבוא פירושים (נסמן בלקו"ש ח"ז ע' 412), הרי הפירוש היותר קרוב לפשט אינו אלא אחד - כמו הלכה למעשה, שיכולה להיות רק כדעה אחת (אף ש"אלו ואלו דברי אלקים חיים" (עירובין יג, ב. וש"נ)).

(7) פרש"י ויגש מז, כב.

(8) שמואל"ב ח, יח.

(9) אף שגם בענין זה הובדלו בני מאוה"ע, שאצלם גם עניני הרשות הם קדושה, וע"ד ההבדלה בענין המצוות, כמובאר בענין "הבאים ישרש יעקב גוי" (תו"א שמות נג, ד), שרק כאשר איש ישראל מניח תפילין ה"ז נעשה חפצא דקדושה (משא"כ גוי שמניח תפילין אינו פועל מאומה), וכן הוא בכל המצוות, שהרי "הוקשה כל התורה כולה לתפילין" (קידושין לה, א. וש"נ).

(10) אבות פ"ב מ"ב.

(1) שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תצד. וראה גם שיחת ר"ח סיון תשי"א בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ע' 121). וש"נ.

(2) יתרו יט, ו.

(3) דכיון שענין זה הובא בשו"ע להלכה, הרי מובן, שזהו ענין שנוגע גם עתה. וכל זה - נוסף לכך ש"הימים האלה נזכרים ונעשים" (אסתר ט, כח). ולהעיר, שזהו בנקל יותר מאשר בפעם הראשונה, שהרי עתה צ"ל רק הענין ד"נזכרים", ועי"ז "נעשים" בדרך ממילא (ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונתבאר בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט), משא"כ בפעם הראשונה הוצרך להיות ענין העשי, ובשביל זה ה' צורך בכחות מיוחדים, שהרי "כל התחלות קשות" (פרש"י יתרו יט, ה), וכידוע בענין "פתח כו", שזוה"ע של פתיחת הצינור (נסמן בלקו"ש ח"כ ס"ע 74).

(4) סי"ד.

(5) ואף שבאגה"ק מדובר אודות ר"ה - הרי בנוגע לר"ה גופא נימנו במשנה (ר"ה בתחלתה) "ארבעה ראשי שנים הם", והיינו, שהענין הכללי דר"ה נמשך בפרטיות בארבעה ראשי שנים, וזוה מובן גם בנוגע לכל ענין מיוחד בשנה, ובנדוד, ענינו של ב' סיון, שממנו נמשך על כל השנה.

(6) פשוטו של מקרא, והרי רש"י הוא מפשטני המקרא שנתקבלו בכל תפוצות ישראל, שזוהי ההוכחה שזהו בגדר כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני כן, לולי זאת, הנה

1 יהיו לשם שמים" ו"בכלל¹¹ דרכיך דעהו"¹², שזהו עיקר החידוש דמתן-תורה, שגם כאשר "למצרים¹³
 2 ירדתם" ו"יצר הרע יש ביניכם"¹⁴, יהיו בני-ישראל "שרים"¹⁵, למשול ולהנהיג את עניני העולם לבררם¹⁶
 3 ולהחדיר בהם אלקות; ורק לאחר-יזה באים¹⁷ לענין הכהונה כפשוטו, שזהו ענין "וגוי קדוש" - הוגה
 4 על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 18 ואילך.

* * *

5 ג. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל והיה מספר בני-ישראל אשר לא ימד ולא יספר גו'.

* * *

6 ד. בהמשך להמדובר לעיל (במאמר¹⁸) אודות ענין המספר, שצריך להמשיך בו הבחינת ד"לא ימד
 7 ולא יספר"¹⁹ - יש להדגיש גם את החשיבות של ענין המספר כשלעצמו, כמודגש בפרשת השבוע, פרשת
 8 במדבר (שקורין לעולם לפני חג השבועות²⁰, בתור הכנה למתן-תורה), שבה מדובר אודות מנין
 9 בני-ישראל, ועד שבגלל זה נקרא הספר כולו בשם "חומש הפקודים"²¹.

10 ולהעיר, שאף שענין המספר הוא לכאורה ענין של חסרון, כיון שיש כאן רק מציאותו של היחיד
 11 והפרט - הרי גם אחד מישראל יכול להיות נחשב ל"רב", כמו שכתוב²² בקשר להכנה למתן-תורה: "פן
 12 יהרסו גוי ונפל ממנו רב", "אפילו הוא יחידי חשוב לפני רב" [ולכן מצינו במדרשי חז"ל²³ שהענין
 13 דמתן-תורה היה תלוי בכך שלא יחסר אפילו אחד מישראל, יהיה מי שיהיה, אפילו נושא פסל מיכה
 14 (כמדובר פעם²⁴), שבזה מודגשת החשיבות של כל אחד מישראל], ועד שגם אחד מישראל יכול להיות
 15 שקול כנגד כל העולם כולו, ועד שמכריע את כל העולם כולו לכף זכות (כמו שכתב הרמב"ם²⁵), כך,
 16 שענין המספר אינו חסרון.

17 ואדרבה - ענין המספר הוא למעליותא, וכפי שפירש רש"י בתחלת הפרשה: "מתוך חיבתן לפניו מונה
 18 אותן כל שעה".

(פ"ג) בענין "מה יפה ירושתנו", "ירושה שנפלה לו הון עתק

שלא עמל בו".

(16) ולא כמו לאחר גמר הבירור, שזהו"ע ד"בן מאה
 (שלימות הבירור בכל פרטי הדרגות שמספרם מאה) כאילו מת
 ועבר ובטל מן העולם" (אבות ספ"ה. וראה תורת מנחם -
 התוועדויות חמ"א ע' 199 הערה 53. וש"נ).

(17) וע"ד המבואר בלקו"ת (ואתחנן ו, ג. שה"ש כב, ד)
 בפירוש מארז"ל (פסחים ג, א. וש"נ) "אשרי מי שבא לכאן
 ותלמודו בידו", שע"י לימוד התורה בעוה"ז זוכים ללימוד התורה
 בגן עדן.

(18) פ"ב ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 412
 ואילך).

(19) הושע ב, א.

(20) תוס' מגילה לא, סע"ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב.
 טשו"ט סת"ח ס"ד.

(21) יומא סח, ב (ובפרש"י). סוטה לו, ריש ע"ב. מ, ב
 (במשנה).

(22) יתרו יט, כא ובפרש"י.

(23) מכילתא שם, יא. דב"ר פ"ד, ח.

(24) ראה גם שיחת ש"פ במדבר, מבה"ח וער"ח סיון תשי"ט
 ס"ה (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ה ע' 312).

(25) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(11) משלי ג, ו.

(12) והיינו, שגם הענין ד"בכל דרכיך דעהו", שאינו הכנה
 ללבד, כמו "כל מעשיך יהיו לשם שמים", אלא באופן שע"י
 "דרכיך" גופא נעשה "דעהו" (ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ) -
 אין זה ענין של מצוה, שהרי אין מברכים על זה "אשר קדשו" ..
 וצווננו" (כמו אכילת קדשים).

(13) שבת פח, סע"ב ואילך - ב"סוגיא דמ"ת" (כפי שנקראת
 בלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר).

(14) כולל גם אצל בינוני, שאף שכאשר נופל לו הרהור רע,
 "דוחהו בשתי ידיים ומסיח דעתו מיד שנוכר שהוא הרהור רע כו"
 (תניא ספ"ב), מ"מ, הרי נופל במחשבתו הרהור רע כו'.

(15) "שרים" דוקא, ולא "מלך", שהרי המלך עצמו מובדל
 מבני המדינה, והנהגת בני המדינה היא באמצעות השרים, שמצד
 פעולתם בשליחותו של המלך הרי הם כמו המלך עצמו, אבל
 אעפ"כ, מודגשת אצלם השייכות לבני המדינה (בדוגמת הפעולה
 ד"דעהו" ב"דרכיך").

וזהו גם מ"ש רש"י "כמה דאת אמר ובני ת"ח כהנים היו" -
 כי, בדוד* כתיב (דברי הימים"א כב, ח) "דם לרוב שפכת גוי"
 (שלכן לא ה' יכול להיות בנין ביהמ"ק על ידו), שזהו כללות
 הענין דבירור העולם. וענין זה שייך לכל בני"י (גם למי שאינו
 מוגיש את עצמו כמו "שר") - להיותם "בני דוד", שהרי "האב
 זוכה לבן כו" (עדיות פ"ב מ"ט), ובלשון רבינו הזקן בתניא

(* נזכר גם ענין הקבלת-עול של דוד, ש"הקים עולה של תשובה" ו"עולה של תורה" (ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ס"ע 72 ואילך.
 וש"נ).

ה. ובהמשך לזה יש לבאר פירוש רש"י על הפסוק²⁶ "אך את מטה לוי לא תפקוד" - שאין הכוונה
שלא למנותם כלל (שהרי גדלה מעלת המנין), אלא שאין למנותם "בתוך בני ישראל", כִּי־אם לבדם, ועל
זה מפרש רש"י ב' פירושים: "כדאי הוא לגיון²⁷ של מלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר, צפה
הקדוש־ברוך־הוא שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מִבֵּן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר:
אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל".

הביאור בפירוש רש"י,

- הצורך בב' הפירושים²⁸, והחילוק ביניהם, שלפי פירוש הא', נפקדו גם הלויים, אלא שנמנו באופן
שונה, ולפי פירוש הב', מנין הלויים (שהיה על־ידי השכינה ובת קול כו') לא היה בגדר "תפקוד", כדי
שלא תחול עליהם ה"גזירה (ש)על כל הנמנין"²⁹, שמצדה אין הבדל בין צדיק לרשע³⁰ (כולל גם שבט
לוי שלא השתתפו בעצת מרגלים³¹ - כמובן ממה שכתוב בהתחלת הגזירה³² "אכנו גו' ואעשה אותך לגוי
גדול", "אותך" דייקא, ולא אותך ושבטך*), אלא שאחר־כך נחלפה ל"במדבר הזה יפלו (בני־ישראל)
גו'"³⁵), אלא שהוציאם הקדוש־ברוך־הוא מכלל הגזירה (על־ידי השינוי באופן מנינם), כיון ש"הם שלי
(מפני) שלא טעו³⁶ בעגל"³⁷ (ועל־פי־זה מתורן מדוע נקט רש"י "שלא טעו בעגל", ולא שלא טעו
במרגלים, שזהו החטא המדובר כאן³⁸);

(* ועל־דרך־זה לאחר־י חטא העגל כתיב³³ "ואעשך אותך לגוי גדול", ולא אותך ושבטך, אף ששבט לוי
לא חטא - ש"ביקש להם (הקדוש־ברוך־הוא) לכלות הטובים עם הרעים", ו"ונתפלל עליהם כמה שנאמר³⁴
ויחל משה .. מחל הקדוש־ברוך־הוא ואמר שלא יאבד את כולם" (במדב"ר פ"ט, מד ובמת"כ).

כניסתם לארץ ("מ'שמייסט אים און ער גייט אריין"!)...
30) שלכן הוצרך הקב"ה להיות "מודג בתי ישראל מבין בתי
מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט" (פרש"י בא
יב, יא), ועאכו"כ בין בני" עצמם.
31) פרש"י דברים א, כג.
32) שלח שם, יב.
33) תשא לב, יו"ד.
34) שם, יא.
35) שלח שם, כט.
36) "טעו" דייקא (ראה לקו"ש שבפנים ס"ט) - כלשון חז"ל
(ב"ר פ"ח, ח) בנוגע למ"ש (בראשית א, כו) "נעשה" לשון רבים
"כתוב והרוצה לטעות טעה".
37) ולהעיר ממי"ש בזהר (ח"א נב, ב. קכו, ב. ח"ב קצג,
סע"ב) שע"י חטא העגל חזרה לבני" הוזהמא שפסקה מהם ב"מ"ת
(שבת קמו, רע"א. וש"נ), אף שלא חזרה לגמרי (כדמוכח בשבת
שם - ראה לקו"ש חכ"א ע' 151 הערה 52), משא"כ אצל הלויים
שלא חטאו בעגל.
38) כפי שהקשו מפרשי רש"י (רא"ם ושפ"ח). - ובגלל זה
הוצרכו לומר ש"שמא י"ל שגם הלויים טעו בדברי המרגלים*,
ועם כל זה לא הענישם מפני שלא טעו בעגל", ורק "שאר
השבטים שטעו בשניהם יחד .. נגזרה בהם הגזרה של ארבעים
שנה, וזהו שאמר הכתוב (שלה יד, לד) תשאו את עוונותיכם
ארבעים שנה .. ופירש רש"י (שם, לג) ולא נאמר תשאו את
עוונכם, שתי עוונות**, של עגל ושל תלונות המרגלים ..
שמעשעו העגל עלתה גזירה זו במחשבה, אלא שהמתין להם עד
שתמלא סאתן .. אבל הלויים שלא חטאו בעגל, ולא עלתה גזירה
זו במחשבה עליהם, אין לגזור עליהם עכשיו כו'".

26) א, מט.

27) שפירושו גודר של אנשי חיל, כפי שמצינו בגמרא
ומדרשים (ראה הנסמן בערוך ערוך לגיון), ועד שתיבה זו היא גם
בלשונות דאזה"ע, כמו באנגלית: "לידושאן" (ראה ערוך שם.
וראה גם לקו"ש חכ"ז ע' 19 בשוה"ג להערה 16).

28) נתבאר גם הטעם שרש"י מפרש בפי' הא' "כדאי הוא
לגיון של מלך להיות נמנה לבדו", ולא כבמדרש (במדב"ר פי"א,
יא־יב) שתחילה הובא הפי' ש"הי' גלוי לפני המקום שימותו כולם
במדבר כו" - כי: (א) ע"פ פשוטו של מקרא, ענין המנין הוא רק
למעליותא - "מתוך חיתבן כו", ולכן לא יכול רש"י לפרש בפי'
הראשון שהמנין קשור עם ענין הגזירה; משא"כ במדרש, שמפרש
ענין המנין בב' אופנים: למעליותא - ש"יעלו לגדולה, כמה דתימא
ישא פרעה את ראשו והשיבך על כנך", אבל גם לגריעותא - "כמה
דתימא ישא פרעה את ראשו מעליך ותלה אותך על העץ". (ב)
מצד המשך הכתובים, "ואתה הפקד את הלויים גו" (שם, נ), מינוי
ושררה על המשכן - מתאים יותר הפי' ששבט לוי נמנה לבדו
להיותו "לגיון של מלך" (כבלקו"ש שבפנים ס"ב).

29) נתבאר גם הדיוק ד"הנמנין מִבֵּן עשרים שנה ומעלה" -
שהמנין הבן עשרים שנה ומעלה הוא "לצאת ולבוא לצבא"
(פרש"י שלח יד, כט), שעיקרו (לא בשביל הזמן שהיו במדבר,
שהיו מוקפים בענני הכבוד, אלא) בשביל הכניסה לארץ לכבוש
ל"א מלכים (שעל זה אמרו הגוים "מבלתי יכולת ה' גו" (שם, טז
ובפרש"י)), ומובן, שמי שממאס בארץ, אין ביכולתו (גם אם אינו
בכלל העונש) להשתתף בכיבושה (כמו "הירא ורך הלבב" (פ'
שופטים כ, ח)), ולכן, עי"ז שיצאו מכלל "הנמנין מִבֵּן עשרים שנה
ומעלה", ה"ה כמו הפחותים מבני עשרים שנה, שכיון שאינם בגדר
יוצאי צבא, הנה גם אם אינם רוצים ליכנס לארץ, אין זה מעכב את

(* ורק "מתחלה לענין השילוח, לא היו עמיהם אפילו בעצה, אבל בחזרתם, כשבאו המרגלים והוציאו דבת הארץ, וישאו כל העדה את קולם
ויבנו וגו' (ובגלל זה נקבעה בבי' לדורות (ראה סוטה לה, א)), באותה בבי' הי' גם שבט לוי כו'".

(** וע"ד פירוש רש"י (קרח טז, ד) "משל לבן מלך שסרח על אביו ופיס עליו אוהבו פעם ושתיים ושלש, כסרח רביעיית, נתרשלו ידי האוהב
כו", והיינו, שע"י הוספת חטא נעשה מצב חמור יותר כו'.

- 1 ביאור החילוק בין מנין בני-ישראל, מספר כפשוטו, מנין הלויים "על פי ה'", בגדר מספר, לאהרן
- 2 "שלא היה במנין הלויים"³⁹, למעלה מכל גדר ומספר⁴⁰ - בשייכות לעבודה דבירו העולם⁴¹;
- 3 והשייכות לספירת העומר: ספירת מ"ט יום, המשכת שער הנו"ן על-ידי ספירת מ"ט יום, בגדר מספר,
- 4 והבחינה דשער הנו"ן שבאה בדרך מתנה שאינו בגדר מספר כלל, שזוהי המעלה הפנימית והאמיתית
- 5 שמתגלה אצל בני-ישראל בחג השבועות, זמן מתן-תורה⁴² -
- 6 הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴³ ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ג בתחלתו.

לכין האומות", ו"לא הגלה הקב"ה את ישראל לכין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", כמבואר בחסידות (ראה תו"א בראשית ו, רע"א. ר"פ לך לך. ובכ"מ) דקאי על ניצוצי קדושה שמתבררים ע"י בני", ש"אחד מכם גולה לברכריא כו" (שהש"ר פ"ב, ח (ב)).

42) ויש לקשר ענין זה עם לימוד פרקי אבות ביום הש"ק זה הפרק שנקרא בשם "קנין תורה" - קנין דייקא, כידוע בפירוש "ברוך קונן", ש"הקנין אינו היות דבר חדש, כ"אם יציאה מרשות המוכר לרשות הלוקח כו" (תו"א משפטים עה, ד), וענינו בתורה - שבאה למטה כמו שהיא למעלה, "ואהי" אצלו אמון גו" (משלי ח, ל), "נעלמה מעיני כל חי" (איוב כח, כא), ללא שינויים.

43) בשילוב שיחת ש"פ במדבר תש"מ.

39) כפי שמפרש רש"י (פרשתנו ג, לט) הטעם ש"נקוד על ואהרן".

40) וענינם בעבודה: מצד כחות פנימיים, מצד כחות מקיפים שפועלים גם על הכחות הפנימיים, ומצד בחי' היחידה (ע"ד תקו"ז בהקדמה יז, א) "אנת הוא חד ולא בחושבן"; "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" (ואתחנן ו, ו).

41) ויש לקשר זה עם מ"ש בהפטרה: "ונקבצו גו' כי גדול יום יזרעאל" (הושע ב, ב) - דקאי על קיבוץ ואסיפת הניצוצות ע"י קיום המצוות שנמשלו לזריעה [כמ"ש (שם יז"ד, יב) "זרעו לכם לצדקה", והרי צדקה היא כללות כל המצוות (ראה תניא פל"ז)], שעל ידה נעשית הצמיחה בתוספת מרובה (כמשנת"ל במאמר פ"ג (תורת מנחם - התועודיות חמ"ו ע' 413)), ועל זה אמרו רז"ל (פסחים פז, ב) "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוזן

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד ב

29 קָאָמֵר אָבָא שְׂאוּל, אֲלָא לְעֵנִין יִצְרֵהָ, דְּבִי מִיתְצַר וְלָד
 30 מִמְצַיְעֵתֵיהּ מִיתְצַר - שכשנוצר הוולד מאמציעתו נוצר, אָבָל לְעֵנִין
 31 חַיִּיתָא, דְּבִלְיָ עֲלָמָא יוֹדוּ שְׂעִיקָא חַיִּיתוּ בְּאַפִּיָה הוּא, דְּכְתִיב, "כֹּל
 32 אֲשֶׁר נִשְׁמַת רִיחַ חַיִּים בְּאַפִּיו וְגו'".
 33 עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר,
 34 מִמְקוֹם שֶׁנֶּעֱשָׂה חֵלֶל, מְצוּאָרוֹ. מְבֹאֵר הַגְּמָרָא, מֵאֵי טַעְמָא דְרַבִּי
 35 אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, בְּדִבְרֵיב "לָתֵת אוֹתָהּ אֶל צוּאָרֵי חֵלְלֵי רְשָׁעִים",
 36 הָרִי שֶׁהַחֵלְלוֹת קְרוּיָה עַל שֶׁם הַצּוּאָר, וּבְעֵינֵינוּ הֵלָא נֹאמַר 'אִשֶׁר
 37 סְבִיבוֹת הַחֵלְלֵי.
 38 מִשְׁנָה. אַחַר שֶׁמֵּדוּדוּ זְקֵנֵי הַסְּנַהֲרִין אֵל הַעִיר הַקְּרוּבָה, נִפְתְּרוּ זְקֵנֵי
 39 יְרוּשָׁלַיִם וְחֵלְכוּ לְהָן, זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר נִשְׁמַצָּת קְרוּבָה מְבִיאִין
 40 עֲגֻלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא מְשַׁבֵּה בְּעוֹל - כְּלֵי שִׁמְנִיחִים אוֹתוֹ עַל הַבַּהֲמָה
 41 כְּדֵי לְכוּן הַחֲרִישָׁה שֶׁתְּהִיָּה כְּרֹאֵי, וְאֵין חֵמוֹם פּוֹסֵל בָּהּ, וּמִזְוִרִין
 42 אוֹתָהּ לְנַחַל אֵיתָן, וּמִהוּ אֵיתָן, כְּמִשְׁמַעוֹ, קִשְׁיָה - שְׁהוּא בְּרֹאֵן
 43 סְלַע, שֶׁהִיא קִשְׁיָה, וּמִכֵּל מְקוֹם אֵתָהּ עַל פִּי שְׂאִינוּ אֵיתָן בְּשֶׁר, שֶׁלֹּא
 44 נֹאמַר אֵיתָן אֵלָא לְמַצּוּהָ. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִיין - בְּסִכּוֹן גְּדוֹל
 45 מֵאַחֲרֵיהּ מִמּוֹל עֶרְפָּה, וּמִקוֹמָהּ שֶׁנֶּעֱרְפָה בּוּ אֲסוּר מְלִוְדוּעַ
 46 וּמִלְעָבוֹד בּוּ עוֹלָם, וּמִזְוִרָה לְסָרוּק שֶׁם פִּשְׁתָן, וּלְנִקְר - לְסַתֵּת שֶׁם
 47 אֲבָנִים אַחַר הָעֶרְפָּה. מְכוּין שְׂאִינִים עֹבְדוֹת קִרְקַע. זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר
 48 רֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בְּמִים בְּמִקוֹם עֲרִיפָה שֶׁל עֲגֻלָּה, וְאוֹמְרִים, 'יְדֵינוּ
 49 לֹא שִׁפְכָה אֶת תְּרֵם תְּרוֹה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ, תְּמָה הַתְּנַא, וְכִי עַל
 50 דְּעֵתֵינוּ עֲלָתָה שְׂזוֹקֵנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דְמִים הֵן שֶׁהוֹצְרָנוּ לְזַמַּר,
 51 'יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם, אֲלָא 'יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכוּ הַכּוֹוֹנָה, שֶׁלֹּא גֶרְמָנוּ
 52 שִׁישְׁפָךְ דְּמוּ, וְהֵינּוּ, שְׁלֹא בָּא הַהֲרוּג עַל יְדֵינוּ וּפְמָנְהוּ (בְּלֹא
 53 מְיוּן) שֶׁאֵם שִׁלְחָנוּ אוֹתוֹ לְלַךְ מוּזוֹן, יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ הוֹצַרְךְ
 54 לְגוּזוֹל מִן הַבְּרִיּוֹת וּמִתּוֹךְ כֵךְ נַהַרְגָּ. וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ הַכּוֹוֹנָה, וְלֹא
 55 רְאִינוּהוּ וְהַנְּהַנְהוּ לְלַכַּת לְדַרְכוּ יַחֲדֵי (בְּלֹא לְוִיָּה),

1 ומבאר הגמרא את טעם המחלוקת, בְּמֵאֵי קְמִיפְלִגֵי, מָר - רבי
 2 אליעזר סָבַר, נוֹפִיָה בְּדוֹכְתֵיהּ נִפְיָל - גּוֹפוֹ שֶׁל הַהֲרוּג בְּמִקוֹם שֶׁעִמַּד
 3 בוּ בִשְׁעַת הַמַּכָּה שֶׁם נִפְל, וְאֵילוּ רִישָׁא דְנַפְיָו וְנִפְיָל - הָרֹאשׁ דְּרַבּוּ
 4 לְזוּד מִמְקוֹמוֹ וְלִפְלוֹל בְּמִקוֹם אַחַר, וְלִכְךָ קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמִקוֹם הַגּוֹף,
 5 שֶׁשֶׁם הִיא נִפְיָלוֹתוֹ. וְמָר - רְבִי עֳקִיבָא סָבַר, רִישָׁא תֵיבָא דְנִפְיָל נִפְיָל
 6 - הָרֹאשׁ דְּרַבּוּ לִפְלוֹל בְּמִקוֹם שֶׁהוּתוֹ וְנַהַרְגָּ, וְאֵילוּ גּוֹפָא הוּא דְרֵהִיט
 7 אֲוִיל - הַגּוֹף דְּרַבּוּ לְרוּץ אַחַר שֶׁהוּכָה וְלִפְלוֹל בְּמִקוֹם אַחַר, וְלִכְךָ
 8 קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמִקוֹם הָרֹאשׁ, שֶׁשֶׁם הִיא נִפְיָלוֹתוֹ.
 9 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה, מֵאֵין הָיוּ מוֹדְדִין, רְבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר מְטִיבוֹרוּ, רְבִי
 10 עֳקִיבָא אָמַר מְחֻטְמָנוּ. מְבֹאֵר הַגְּמָרָא, בְּמֵאֵי קְמִיפְלִגֵי הַתְּנַאִים
 11 שֶׁבְּמִשְׁנָה, מָר - רְבִי עֳקִיבָא סָבַר, עֵינֵיךְ חַיִּיתָא בְּאַפִּיָה - עֵינֵיךְ
 12 חַיִּיתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא בֶּאֱפָה, וּמִמִּילָא שֶׁם הִיא עֵינֵיךְ הַהֲרִיגָה שְׁבוּ,
 13 וְלִכְךָ מוֹדְדֵי מְחֻטְמָנוּ. וְמָר - רְבִי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, עֵינֵיךְ חַיִּיתָא
 14 בְּמִיבוֹרֵיהּ - עֵינֵיךְ חַיִּיתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא בְּטִיבוֹרוּ, וּמִמִּילָא שֶׁם הִיא
 15 עֵינֵיךְ הַרִיגָתוֹ, וְלִכְךָ מוֹדְדֵי מְטִיבוֹרוּ.
 16 שְׁוֹאֵל הַגְּמָרָא, לִימָא מְחֻלּוֹת רְבִי אֱלִיעֶזֶר וְרְבִי עֳקִיבָא, בִּי הֵנִי
 17 תְּנַאֵי - תְלוּיָהּ בְּמְחֻלּוֹת תְּנַאִים אֵלּוּ, שְׁנֵינוּ בְּרִייתָא, מְהֵינֵן
 18 הוֹלֵד נּוֹצֵר - מִתְחִיל לְהוֹצֵר בְּמַעֵי אִמּוֹ, מְרֵאשׁוֹ, וְכֵן הוּא אָמַר
 19 "מְמַעֵי אִמִּי אֲתָהּ גּוֹזֵן" שֶׁפִּירוּשׁוֹ, אַתָּה יִצְרַנִי בְּמַעֵי אִמִּי מְרֵאשׁי,
 20 וּמִנֵּן שְׁגַחֵי הוּא כִּינּוּי לְרֵאשׁ, וְאוֹמַר, 'עוֹ נִרְדָּה וְהַשְׁלִיכֵי וְגו'"
 21 שֶׁפִּירוּשׁוֹ גּוֹזֵת שֶׁעַר הָרֹאשׁ. אָבָא שְׂאוּל אָמַר, הוֹלֵד מִתְחִיל
 22 לְהוֹצֵר מְטִיבוֹרוּ, וּמְשַׁלְּחַ שְׂרָשׁוֹ אֵילָף וְאֵילָף, וְאֵם כֵךְ נֹאמַר,
 23 שְׂרִבֵי עֳקִיבָא שֶׁאִמְרָ שְׂעִיקָר חַיִּיתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בֶּאֱפָה, הוּא מְשוּם
 24 שֶׁסָבַר כֵּתָנָא קָמָא שֶׁתְּחִילַת יִצְרַתָּה הִיא מְרֵאשׁוֹ, וְרְבִי אֱלִיעֶזֶר
 25 שֶׁאִמְרָ שְׂעִיקָר חַיִּיתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בְּטִיבוֹרוּ, הוּא מְשוּם שֶׁסָבַר
 26 כֵּתָנָא שְׂאוּל שֶׁתְּחִילַת יִצְרַתָּה הִיא מְטִיבוֹרוּ.
 27 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, אֲפִילוּ תֵיבָא שְׂרִבֵי עֳקִיבָא הַסּוֹבֵר שֶׁמִּוֹדְדֵי מְחֻטְמָנוּ
 28 סָבַר כְּשִׂיטָת אָבָא שְׂאוּל שֶׁיִצְרַתָּה הוֹלֵד הִיא מְטִבוֹרוּ, שְׂעַד בְּאֵן לֹא

בס"ד. ר"ד לילות חג השבועות, בעת הסעודות, ה'תשכ"ו.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- א. דובר אודות המנהג לומר בליל שבת קודם "לכה דודי" ששה מזמורים, ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שהמקור להתחיל מ"לכו נרננה" הוא מנהג הרמ"ק.¹
- ב. דובר אודות אופן אחיזת ה"לחם משנה" בשבת, ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שנתפרש ב'שולחן ערוך'² - על-פי קבלה - כיצד עושין ביום השבת וכיצד עושין בליל שבת (והראה בידיו הקדושות אופן הנהגת אדמו"ר מהוריי"צ).³
- ג. כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א התעניין אצל הרב עזריאל זעליג שי' סלונים - שהיה בליובאוויטש שמונה שנים - על דבר הנהגת כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן. ובין הדברים נזכר מנהגו, שאחר אכילת דגים, היה שותה כוס יין (כמעט שלם) ואומר "לחיים", ואחר-כך היה שותה מעט מים, ושופך קצת מים על ידיו ומנגב שפתיו.
- [אחד הנוכחים - שלא השתתף בסעודה - ביקש מאחד המסובים מעט משקה לומר "לחיים". ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שעל-פי דין⁴ - אם יברך תחילה על יין, יפטור גם את המשקה⁵ (והוסיף בבת-שחוק: אף שיתכן שאצלו ה"משקה" עיקר...)].
- אחד המסובים הזכיר אודות הנהגת ר' הלל מפאריטש⁶ (שכבר בצעירותו היה בקי בכתבי האריז"ל, והיו לו הנהגות מיוחדות), לטבול את הלחם במלח שבע פעמים (ולא ג' פעמים, כנהוג), ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א: אולי כנגד ז' המדות, אבל לא שמעתי אודות מנהג כזה, והרי גם "על-פי הקבלה" יש לטבול .. במלח ג' פעמים⁸ (כדאיאתא בסידור האריז"ל⁹).
- [בהמשך להמדובר אודות ר' הלל, הזכיר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א את הסיפור¹⁰ אודות זהירותו שלא לנסוע בעגלה על גבי גשר, שבאחת מנסיעותיו התנמנם ונרדם, ולפני שהעגלה הגיעה אל הגשר, התעורר מעצמו, וירד מן העגלה כו'.]
- ג. דובר אודות אמירת "תיקון ליל שבועות"¹¹ - שר' הלל היה אומר 'תיקון' גם בליל ב' דהג השבועות, וכבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן היה משלים אמירת ה'תיקון' דליל ב' בנסיעתו ל"נאות דשא" אחרי חג השבועות.
- אחד המסובים סיפר שבליובאוויטש לא היו מספיקים לומר 'תיקון', כיון שהיו עסוקים עם חזרת המאמר (שאמירתו היתה לפני מעריב¹²), ובעת ה"חזרה" היו כבר צריכים לומר ברכות השחר... ואמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:
- יש להזהר שלא יסיקו מזה שאין צורך לומר 'תיקון'.
- מתנגדים אינם אומרים 'תיקון', באמרם, שאין ענין לומר ג' פסוקים מהתחלה וג' פסוקים מהסוף כו'... קודם מתן-תורה - טוענים הם - מוטב ללמוד סוגיא בעיון. (והוסיף בבת-שחוק:): וזה גופא

(ס"ל) בענין טבילת הפת במלח (נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז הקצרים ע' תק).

(8) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקס"ז ס"ח. וש"נ.
(9) בכוונת המוציא.

(10) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 104. וראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"ל ריש ע' 145.

(11) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' קפב. וש"נ.
(12) נזכר גם אודות זמני אמירת המאמרים אצל רבותינו נשיאינו, שהצ"צ הי' אומר מאמר בחג השבועות לפנות בוקר (ראה גם אוצר מנהגי חב"ד חג השבועות ע' רצט).

(1) ראה שער הכולל פי"ז ס"ז. וש"נ.

(2) או"ח ר"ס עדר. שו"ע אדה"ז שם ס"ב. וש"נ.

(3) ברשימה נוספת, שמתאים גם עם המבואר בקבלה, שבלייל שבת המלכות היא למטה מז"א, וביום השבת שוים בקומתם (ראה פע"ח שער השבת פ"כ. מאמרי אדה"ז תפלה ע' תנו. ע' תפד).

(4) והוסיף בבת-שחוק, שבמ"ת ניתנה גם נגלה דתורה.

(5) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקע"ד ס"ד. וש"נ.

(6) ראה ר"פ מתולדותיו בתחלת ספרו פלה הרמון בראשית ושמות. וראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ע' תקח ואילך. וש"נ.

(7) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר גם המבואר בס' מאה שערים

1 (שמתנגדים אינם אומרים 'תיקון') מהוה הוכחה שצריכים לומר 'תיקון'... כדאיתא ב'של"ה'¹³, וכמובא
2 שם המעשה עם ר"ש אלקבץ וה'בית יוסף'.

3 והורה כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א להרש"ג שיכריז שצריכים לומר 'תיקון'¹⁴.

4 ד. כמענה לשאלת הרש"ג אם אמירת תיקון ליל שבועות הוא תיקון על שינת בני-ישראל בליל
5 שבועות - אמר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שהתיקון על השינה היא בעצם העובדה שנעורים בליל
6 שבועות¹⁵; ואילו אמירת ה'תיקון' קשור עם המבואר ב'זהר'¹⁶ אודות ההכנה לקבלת התורה על-ידי כ"ד
7 קישוטין - תיקונן - דכלה.

8 ובהמשך לזה דובר אודות שינת בני-ישראל, דלכאורה תמוה היתכן ששכבו לישון לפני מתן-תורה,
9 ובפרט על-פי דברי הר"ן¹⁷ אודות גודל התשוקה והגעגועים לקבלת התורה? - וביאר כבוד-קדושת
10 אדמו"ר שליט"א¹⁸, שענין זה קשור עם גילוי שער הנו"ן במתן-תורה, שכן, מ"ט השערים - המשכתם
11 היא על-ידי עבודה, ולכן אילו היו ישנים, הרי זה חסרון, מה-שאי"ן כן שער הנו"ן שנמשך מלמעלה,
12 ללא עבודה - חשבו בני-ישראל שיומשך על-ידי השינה. ומכל-מקום היה חסרון בדבר - וכדמוכח מזה
13 שלא התעוררו משנתם לקראת מתן-תורה - כי לפני מתן-תורה לא צריכים לישון, ללא חשבונות!

14 ה. דובר אודות "אקדמות"¹⁹, שלא נהגו לאומרם בליובאוויטש²⁰ (ויש אומרים, שזהו מפני שרבינו
15 הזקן לא כללם בסידורו²¹).

16 [הרש"ג אמר, שאין להוכיח מזה שלא אמרו "אקדמות" אצל כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב)
17 נשמתו-עדן, שהרי ידוע שלא היה מתערב בעניני בעלות (בעל-הבית/שקייט) בבית הכנסת²², וגם אדמו"ר
18 מהוריי"צ לא היה מתערב בזה²³. וכבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א הסכים עמו].

19 וסיפר כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א אודות אביו כבוד-קדושת הרלו"צ זכרונו-לברכה, שבתחילה
20 לא היה אומר אקדמות, אבל בתקופה האחרונה של רבנותו (קודם מאסרו)²⁴, היה נעמד על הבימה ואומר
21 "אקדמות" מתוך התעוררות ובכיה (בהתאם לתוכן התיבות שיש בהם ענינים נפלאים כו'), מפני צורך
22 השעה - לעורר את הקהל.

23 ו. דובר גם אודות דברי הגאון הרגצ'ובי²⁵ [שבילדותו לקחו אביו אל ה'צמח-צדק' שברכו בלמדנות
24 בנגלה²⁶] ששולל את המנהג דקריאת מגילת רות בברכה, בניגוד לדברי הגר"א²⁷.

25 ז. בליל ב' העיר הרש"ג דבר-מה בנוגע להקדמת נעשה לנשמע בחמשה בסיון, ושאל האם
26 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א התייחס לזה במאמרו דיבור-המתחיל בשעה שהקדימו²⁸. ואמר
27 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, שיש מרבתינו נשיאינו ריבוי מאמרים דיבור-המתחיל בשעה שהקדימו,
28 ואינם מתייחסים לענין הנ"ל.

21 אבל ראה שער הכולל פ"מ סי"ז, ש"מן הסדר אין הכרע, כי בסידורים הראשונים שנרפסו בחיי אדמו"ר לא נמצאו כלל הקריאות לשלש רגלים".

22 ראה גם שיחת יום א' דחה"ש תשי"ג ס"ג (תורת מנחם - התועדויות ח"ח ס"ע 194). וראה גם שם הל"ו ע' 133. וש"נ.
23 הרש"ג רצה להביא רא"י לאי-התערבות אדמו"ר מהוריי"צ, מקביעת המזווה בדירתו ע"פ היכר ציר, גם במרפסת שהכניסה אל"י היא (לא מהחורן, אלא) דרך אחד מחדרי הבית. ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאכן שאלו אותו על זה: הרי אי אפשר להכנס מהחורן? והשיב, שיטפסו דרך הגג... (ראה גם אג"ק חי"ט ע' שכו. וש"נ).

24 ברשימה אחרת: לאחר עליית הבולשביקים לשלטון.

25 שו"ת צפע"נ (דווינסק) ח"ב סוס"ח.

26 סה"ש תש"ב ע' 108.

27 בהגותיו לשו"ע או"ח סוס"צ.

28 דליל א' דחה"ש (לקמן ע' 8 ואילך).

13 במסכת שבועות שלו - קעט, ב ואילך.

14 בעת ההכרזה טעה הרש"ג ואמר "תיקון חצות"... וחיך כ"ק אדמו"ר שליט"א ואמר, שבנוגע ל'תיקון חצות', כותב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בקונטרס התפלה (פי"א), שזהו ענין שיש בו חילוקי דרגות כו'.

15 ראה מג"א או"ח רסת"צ.

16 ח"ג צ, ב ואילך.

17 סוף פסחים.

18 ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ב סל"ג ואילך (תורת מנחם - התועדויות חל"ד ע' 51 ואילך). וש"נ.

19 ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשי"ז סי"ב ואילך (תורת מנחם - התועדויות ח"כ ע' 46 ואילך). וש"נ.

20 כמענה לשאלת כ"ק אדמו"ר שליט"א בנוגע למנהג בביהכ"נ"ס חב"ד בירושלים, השיב הרב סלונים, שבמנין הראשון אומרים אקדמות, אבל במנין השני מתפללים חסידים-קנאים שאין מניחים לאמרם...

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.

א. על-פי סדר הרגלים (והרי גם סדר בתורה הוא תורה¹) - חג הפסח הוא הראשון, חג השבועות הוא השני, וחג הסוכות הוא השלישי, שהרי חג הפסח נקרא "ראש השנה לרגלים", ועד שבגלל זה נקרא גם "אחד בניסן" "ראש השנה לרגלים", כיון ש"רגל שבו ראש השנה לרגלים"².

וכיון שהקדימה בזמן באה מצד הקדימה במעלה, וכפי שמצינו לדינא, שדבר החביב, הנאה והקדוש יותר, קודם (בזמן) לברכה³, והיינו, שמצד הקדימה במעלה, באה גם הקדימה בזמן, הרי מובן שכן הוא גם בנוגע לסדר הרגלים, שהסיבה לכך שחג הפסח קודם בזמן לחג השבועות, היא, בגלל שהוא קודם גם בפנימיות הענינים.

אבל אף-על-פי-כן, הא גופא שחג הפסח קודם, נאמר ונתגלה בתורה, שניתנה בחג השבועות.

ועל-דרך שמצינו בנוגע לענין התשובה, שמגעת למעלה מהתורה, שלכן יכולים על ידה למלא את החסרון בקיום המצוות ואפילו בלימוד התורה [ועד שעל-ידי-זה ניתוסף באופן ד"כפלים לתושיה"⁴, כפי שמביא רבינו הזקן ב'אגרת התשובה'⁵ מאמר רז"ל⁶ "אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא שני דפים כו", "כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו, שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל"] - שענין זה גופא שיש מעלה בתשובה לגבי תורה, נאמר ונתגלה בתורה דוקא⁷.

ונמצא, שחג השבועות נותן כח לחג הפסח להיות "ראש השנה לרגלים"; אלא שהנתינת-כח של חג השבועות אינה מצד היותו אחד משלש הרגלים, "מועדים לשמחה"⁸, אלא מצד הענין המיוחד שישנו בחג השבועות - שבו ניתנה התורה, והיינו, שזהו מצד כח התורה⁹.

ב. וזוהי המעלה המיוחדת של חג השבועות - שבו ניתנה התורה, והרי התורה פועלת בכל הענינים: איתא בגמרא¹⁰: "רב יוסף . . אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא", והיינו, שעל-ידי מתן-תורה נעשית מציאות חדשה - יוסף דקדושה.

והענין בזה¹¹:

טבעו של כל אדם, שמשעה שנולד מתחיל לכבוש חלקים בעולם - החל מאכילתו ושתייתו כו', עד "בן עשרים לרדוף"¹², שזהו ענין "וכבשוה"¹³. אמנם, כיבוש זה מצד עצמו יכול להיות באופן שעניני העולם נשארים "בשוקא", ברשות-הרבים; ואילו על-ידי התורה פועלים לכבוש חלקים מ"שוקא", רשות הרבים, ולעשות מהם מציאות של קדושה.

והענין בזה - שהתורה מקיפה וחודרת את כל מציאות האדם, החל מיום הוולדו [נועד לפני זה, כשהיתה הנשמה למעלה, ועוד לפני שהיתה בעולמות העליונים - שהרי התורה קדמה לעולם¹⁴, וכבר אז ישנה המציאות של ישראל, כידוע ש"ישראל" ראשי-תיבות יש ששים ריבוא אותיות לתורה¹⁵, כך,

(8) נוסח תפלת (וקידוש) דיו"ט.
 (9) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשח"י בתחלתה (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ג ע' 34 ואילך). וש"נ.
 (10) פסחים סח, ב.
 (11) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 211 ואילך. התוועדויות תשמ"ט ח"ג ע' 274 ואילך.
 (12) אבות ספ"ה.
 (13) בראשית א, כח.
 (14) פסחים נד, א. וש"נ. ב"ר פ"א, ד. ועוד.
 (15) מג"ע אופן קפו.

(1) ראה פסחים ו, ב. של"ה חלק תושבע"פ, כלל לשונות בתחלתו (תב, ב).
 (2) ר"ה ד, סע"א.
 (3) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקס"ח ס"ה ואילך. סרי"ב ס"ט. וש"נ.
 (4) איוב יא, ו. וראה שמו"ר רפמ"ו.
 (5) ספ"ט.
 (6) ויק"ר רפכ"ה.
 (7) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'תח. וראה גם לקו"ש חי"ח ע' 121. וש"נ.

- 1 שמיד כשישנה מציאות התורה, ישנה גם המציאות דישראל, ונמשכת בכל עניינו, כמו אכילה ושתייה,
2 שגם הם נעשים חלק מענין הקדושה.
- 3 וענין זה מודגש בכך שמצינו מעלה מיוחדת בחג השבועות לגבי שאר הימים טובים לדינא - לא
4 בנוגע ללימוד התורה, אלא בנוגע לאכילה ושתייה, כדאיתא בגמרא¹⁰: "הכל מודים בעצרת דבעינן נמי
5 לכם (שישמח בו במאכל ומשתה¹⁶), מאי טעמא, יום שניתנה בו תורה הוא" (להראות שנוח ומקובל יום
6 זה לישראל שניתנה תורה בו¹⁶), ולכן, "מר בריה דרבנא כולא שתא הוה יתיב בתעניתא לבר מעצרתא
7 . . יום שניתנה בו תורה".
- 8 וההסברה בזה¹⁷ - דלכאורה תמוה: כיצד יתכן שהענין ש"נוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה
9 בו" יתבטא באכילה ושתייה דוקא?! - כיון שענינה של התורה הוא לפעול בכל הענינים, גם בענינים
10 הגשמיים כמו אכילה ושתייה, כנזכר לעיל.
- 11 וזהו החידוש של מתן-תורה לגבי "כמה יוסף איכא בשוקא" - שעל-ידי התורה נעשית המציאות של
12 יוסף דקדושה, שענינו הוא כמו שכתוב¹⁸ "יוסף ה' לי בן אחר", וכפי שמפרש ה'צמח צדק'¹⁹, שענינו
13 של יוסף הוא לעשות מ"אחר" - "בן".
- 14 וזהו גם כללות הענין ש"התורה ניתנה לעשות שלום בעולם"²⁰ - שלום בין העולם להקדוש-ברוך-
15 הוא²¹, שנשלמת הכוונה להיות לו יתברך דירה בתחתונים²².
- 16 ג. וכל זה צריך להיות באופן ד"קשוט עצמך ואחר-כך קשוט אחרים"²³:
- 17 לכל לראש צריכה להיות עבודתו בנוגע ל"אחר" שבו - הגוף ונפש הבהמית, שנקראים בשם "אחר"
18 לגבי נפש האלקית, לעשות מהם "בן", "בנים אתם לה' אלקיכם"²⁴; ואחר-כך צריך לפעול זאת גם על
19 הזולת (שהרי יש ענינים שכבר פעל על עצמו, ואילו הזולת לא הגיע עדיין למדרגה זו, ולכן צריך לפעול
20 בו שלימות זו); ועד שפועל בכללות העולם, "שוקא", שיהיה מציאות של קדושה - "בן".
- 21 ועד שבאים לקיום היעוד "ונתתי שלום בארץ"²⁵ - על-ידי הקדמת ענין השלום בעצמו, בין נפש
22 האלקית לנפש הבהמית²⁶, ולאחרי-זה גם השלום בינו ובין העולם, על-ידי בירור העולם כו', שעל-ידי-זה
23 פועל גם שלום בין העולם להקדוש-ברוך-הוא (כנזכר לעיל),
- 24 כולל גם שלום מלשון שלימות²⁷ - כפי שהיה קודם חטא עץ הדעת, ש"עולם על מילואו נברא"²⁸,
25 כמו שכתוב²⁹ "אלה תולדות השמים והארץ", תולדות מלא³⁰, וכמו-כן במתן-תורה, שאז "פסקה
26 זוהמתן"³¹, ועד להשלימות דלעתיד-לבוא, "אלה תולדות פרץ"³²,
- 27 ובאופן שכל זה נמשך גם בגשמיות, בבני חיי ומזוני רויחי.

* * *

- 28 ד. בנוגע למנהג לקרות מגילת רות בחג השבועות - שיש על זה כמה טעמים³³ - כותב רבינו הזקן

(16) פרש"י שם.
(17) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ד סי"ד (תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 48 ואילך). וש"נ.
(18) ויצא ל, כד.
(19) אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ויחי שפו, א ואילך. שצ, א ואילך. שצו, ב ואילך. ועוד.
(20) רמב"ם הל' חנוכה בסופן (מספרי נשא ו, כו - ראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך. וש"נ).
(21) שהש"ר רפ"ז.
(22) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טו. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
(23) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.
(24) פ' ראה יד, א.
(25) בחוקותי כו, ו.
(26) ראה לקו"ת מטות פו, ד.
(27) לקו"ת ראה ל, רע"ג.
(28) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ג, ג. פי"ד, ז.
(29) בראשית ב, ד.
(30) ב"ר פי"ב שם.
(31) שבת קמו, רע"א. וש"נ.
(32) רות ד, יח.
(33) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשי"ב סי"ח; תשי"ז הערה 171; תשח"י סמ"ד ואילך; תשכ"ב סכ"ג; ר"ד לילות חה"ש (בעת הסעודות) ס"ו (תורת מנחם - התוועדויות ח"ה ע' 252; ח"כ ע' 65; חכ"ג ע' 65 ואילך; חל"ד ע' 39; חמ"ז ע' 7). וש"נ.

1 ב'שולחן ערוך³⁴: "נוהגין לקרות מגילת רות בשבועות שהוא זמן מתן-תורה, כדי ללמוד שלא ניתנה
2 תורה אלא על-ידי יסורין ועוני, כמו שהיה לרות כשנתגיירה".

3 והענין בזה:

4 רואים במוחש בלימוד התורה, שבעת הלימוד נופלים קושיות, העלמות והסתרים כו', וככל שהלימוד
5 הוא בעיון והעמקה יותר, נערמים בדרכו יותר העלמות והסתרים כו', שגורמים לו יסורים גדולים.

6 והגע עצמך: לאחרי שהכין שיעור ובנה בנין שלם - נופלת לו קושיא כו', ובגלל שמחפש את האמת
7 ורוצה להגיע לאמיתית הענין, אינו מתבייש, וסותר את כל הבנין, למרות גודל היסורים שבדבר.

8 ו"כך היא דרכה של תורה"³⁵; דוקא באופן כזה - הקשור עם יסורים כו' - לוקחים את התורה³⁶.

9 וזהו גם מה שמצינו בנוגע לבבלי וירושלמי, שאף שיש מעלה בתלמוד ירושלמי, ש"אין תורה כתורת
10 ארץ ישראל"³⁷, מכל-מקום, הלכה כבבלי³⁸ - בגלל שבתלמוד בבלי יש ריבוי קושיות, העלמות והסתרים,
11 יותר מאשר בתלמוד ירושלמי, שדוקא על-ידם באים לביורור אמיתית הענין³⁹.

12 ועל-דרך-זה מצינו גם בנוגע ליסורים גשמיים:

13 איתא בגמרא⁴⁰ שכאשר רבי פנחס בן יאיר פגש את רשב"י לאחרי שהיה במערה י"ג שנה, וראה את
14 יסורי גופו - "דהוה ביה פילי בגופי וכו'" (בקעים סדקים מחמת החול) - אמר לו, "אוי לי שראיתוך
15 בכך", והשיב לו רשב"י: "אשריך שראיתני בכך כו'", כיון שדוקא על-ידי-זה ניתוסף אצלו בלימוד
16 התורה.

17 והגע עצמך:

18 בודאי גם רבי פנחס בן יאיר לא היה להוט אחר תענוגים גשמיים, ולא היה נוגע לו היופי הגשמי
19 כו', ואף-על-פי-כן, בראותו את הצער והיסורים של רשב"י, אמר לו: "אוי לי שראיתך בכך", והיינו,
20 שקבל והתרעם על כך שהתורה למעלה נמשכת ממקום כזה (הקשור עם העלמות והסתרים כו') שמשם
21 צריך להיות נמשך למטה ענין של יסורים גשמיים.

22 ואילו רשב"י - לא זו בלבד שלא התרעם על כך, אלא אדרבה - אמר: "אשריך שראיתני בכך כו'",
23 בידעו ש"כך היא דרכה של תורה".

24 ה. אך עדיין צריך להבין: איך מתאים הענין ד"יסורין ועוני" לצורך קבלת התורה עם הצורך "להראות
25 שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו" (כפי שמביא רבינו הזקן בעצמו⁴¹ בהמשך הדברים) !?
26 והביאור בזה - שצריך לפעול על הגוף שהענין ד"יסורין ועוני" בשביל לקבל את התורה יהיו אצלו
27 "נוח ומקובל".

28 וענין זה נעשה על-ידי התפילה, שפועלת זיכוך הגוף:

29 אף-על-פי שגם תורה פועלת זיכוך הגוף, כפי שרואים במוחש, מכל-מקום, אין זה מגיע למעלת
30 הזיכוך שנעשה על-ידי תפילה.

31 וטעם הדבר - כיון שכל ענין התפילה קשור עם מציאות האדם:

32 תורה - ענינה הוא שהאדם מבין דבר שלמעלה ממנו, בידעו שהדבר הוא למעלה ממנו, אלא שרצונו
33 שתהיה לו איזו השגה בדבר שלמעלה ממנו.

וש"נ.

34 אור"ח סתצ"ד סי"ג.

35 ראה גם תורת מנחם - התועדויות ח"מ ע' 142. חמ"ו

35 אבות פ"ו מ"ד.

ס"ע 125. ועוד.

36 לשלימות הענין - ראה לקמן סט"ו.

40 שבת לג, סע"ב (ובפרש"י).

37 ב"ר פט"ז, ד.

41 שם סי"ח.

38 ראה אנציק' תלמודית (כרך ט) ערך הלכה ס"ד (ע' רנ).

1 ואילו תפילה - כל ענינה הוא "שיהא אדם . . שואל צרכיו שהוא צריך להם"⁴², ובאופן ד"דע לפני
 2 מי אתה עומד"⁴³ (והרי ידיעה זו ישנה אצל כל אחד מישראל, מי יותר ומי פחות), ולכן נעשה על-ידי-זה
 3 זיכור הגוף, עד שגם הגוף יחפוץ ב"יסוריך ועוניי" בשביל קבלת התורה.

4 ו. ויש לקשר ענין זה עם ההסתלקות של דוד המלך בחג השבועות⁴⁴:

5 בנוגע לבקשת דוד "יהיו לרצון אמרי פי"⁴⁵, איתא במדרש⁴⁶ שבקשתו היתה ש"יהו קורין בהן (בפסוקי
 6 ספר תהלים) ונוטלין שכר עליהן כנגעים ואהלות", היינו, שכאשר יהודי יאמר פרק בתהלים, יחשב הדבר
 7 כאילו למד ענין עמוק בתורה.

8 ונמצא, שספר תהלים - שחיבר דוד - הוא ממוצע בין תורה לתפילה⁴⁷, כי ספר תהלים הוא אחד
 9 מכ"ד כתבי קודש⁴⁸, שלכן שייך לתורה, ועד שנחשב כלימוד "נגעים ואהלות"; וביחד עם זה, ענינו של
 10 ספר תהלים כפשוטו הוא שירות ותשבחות, בקשת צרכים, ושבח והודיה להקדוש-ברוך-הוא על השפעת
 11 הטובה, שזהו כללות ענין התפילה, שיש בה ג' ענינים אל⁴².

12 ועל-פי הידוע שביום ההסתלקות עולה "כל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו" בתכלית העילוי כו"⁴⁹,
 13 ולכן, בחג השבועות שבו נסתלק דוד, עולה כל העמל שעמלה נפשו במשך שבעים שנות חייו, כולל
 14 ובמיוחד הענין דספר תהלים שלו - נמצא, שבחג השבועות מודגש החיבור של ענין התורה עם ענין
 15 התפילה (ענינו של ספר תהלים).

16 וענין זה (החיבור דתורה ותפילה) קשור גם עם ענין השלום שבנתינת התורה (כנזכר לעיל סעיף ב).
 17 וכיון שבחג השבועות מודגש החיבור של תורה עם תפילה, הרי ישנה גם פעולת זיכור הגוף שעל-ידי
 18 התפילה, שגם הגוף יחפוץ ב"יסוריך ועוניי" בכדי לקבל את התורה⁵⁰.

* * *

19 ז. חג השבועות הוא גם יום ההסתלקות של הבעל-שם-טוב.

20 וכפי שסיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר בהתוועדות של חג השבועות⁵¹ - שחל ביום הרביעי
 21 וביום החמישי, כקביעות שנה זו, וכפי שהיתה הקביעות בשנת הסתלקות הבעל-שם-טוב (תק"כ) -
 22 שהסתלקות הבעל-שם-טוב היתה ביום ראשון של חג השבועות, כדמוכח ממאמר רבינו הזקן⁵² שיום
 23 הסתלקות הבעל-שם-טוב הוא "יום שבו ניטלו המאורות", שזהו יום רביעי בשבוע [שבו ניתלו המאורות,
 24 ואילו הסתלקותו היא בבחינת "ניטלו המאורות"], שבו חל בשנת תק"כ יום ראשון של חג השבועות.

25 וראיה נוספת, ממה שמקובל אצלנו, שהרב המגיד קיבל את הנשיאות ביום השלישי שהוכפל בו כי
 26 טוב, למחרת יום ההילולא הראשון של הבעל-שם-טוב (שנה ויום לאחרי הסתלקותו), ובשנת תקכ"א חל
 27 ביום השלישי בשבוע יום שני של חג השבועות, ומזה מוכח, שהסתלקות הבעל-שם-טוב היתה ביום
 28 ראשון של חג השבועות.

29 והרי ענינו המיוחד של הבעל-שם-טוב - כל העמל שעמלה נפשו בחייו, שעולה ביום ההילולא שלו
 30 - הוא גילוי פנימיות התורה (שבדורות אלו האחרונים מותר ומצוה לגלות זאת החכמה⁵³), וכהלשון
 31 שאמר על זה כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁵⁴: "חשף הוי' את זרוע קדשו"⁵⁵.

בעומר (דש, סע"ב ואילך). ועוד.

(50) חסר הסיום (המו"ל).

(51) תרצ"ט בתחלתה (סה"ש תרצ"ט ע' 333).

(52) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ג ס"א-יג (לקו"ד ח"א לב, א. שם מב, סע"א). - נעתק ב"היום יום" ו סיון, א דחה"ש.

(53) תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב).

(54) בקונטרס תורת החסידות פ"א (ע' 5). ולאח"ז באג"ק

שלו ח"ד ע' שיג.

(55) ישע"י נב, י"ד.

(42) רמב"ם ריש הל' תפלה.

(43) ראה ברכות כח, ב.

(44) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. הובא בתור"ה

אף עצרת - חגיגה יז, א. רות רבה פ"ג, ב.

(45) תהלים יט, טו.

(46) יל"ש עה"פ (רמז תרעח). ועוד.

(47) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 81. וש"נ.

(48) ראה ב"ב יד, סע"ב.

(49) ראה תניא אגה"ק סכ"ד-כח. סידור (עם דא"ח) שער הל"ג

1 ובענין זה (גילוי פנימיות התורה) ניתוסף עוד יותר על-ידי רבינו הזקן,
 2 - ולהעיר גם מסיום דברי רבינו הזקן (ביום הרביעי שלמחרת הגאולה דיי"ט כסלו) בנוגע ליום הרביעי
 3 שבו ניטלו המאורות בהסתלקות הבעל-שם-טוב: "אבל בו ביום ניתלו המאורות"⁵⁶ (שכוונתו בזה היתה
 4 בנוגע לעצמו כו') -
 5 ועד להחיבור של נגלה דתורה עם פנימיות התורה, שהיתה בעיקר אצל רבינו הזקן:
 6 בנוגע להמגיד - ידועה גדלותו בנגלה דתורה עוד לפני בואו אל הבעל-שם-טוב, ועל-אחת-כמה-זכמה
 7 לאחרי כן, בעלייתו מחיל אל חיל⁵⁷. ועל-דרך-זה בנוגע לבעל-שם-טוב - כידוע שהמגיד ורבינו הזקן
 8 הפליאו את הגאונות של הבעל-שם-טוב בנגלה דתורה⁵⁸. אבל, עיקר ענינם בגלוי היה גילוי פנימיות
 9 התורה, כפי שרואים בספריהם שרובא דרובא הם עניני פנימיות התורה.
 10 ואילו אצל רבינו הזקן היו בגלוי שני הענינים: נגלה דתורה ופנימיות התורה, ולכן נקרא⁵⁹: "בעל
 11 התניא" - תורת החסידות, פנימיות התורה, "והשולחן ערוך" - נגלה דתורה⁶⁰.
 12 וגם ענין זה קשור עם ענין השלום שבנתינת התורה - שעל-ידי-זה נעשה החיבור (שלום) בין נגלה
 13 דתורה לפנימיות התורה.
 14 ומטעם זה היה רבינו הזקן מחבב ביותר את היום-טוב דחג השבועות, כידוע.
 15 ח. והעיקר - בנוגע לכל האמור לעיל - שצריך לדעת שכל סיפור אינו סיפור בעלמא, אלא יש בו
 16 הוראה בחיי יום יום⁶¹,
 17 ולא עוד אלא שצריך לקיימה באופן של סיפור - מלשון ספירות⁶² (ולהעיר ש"סיפור" הוא אחד מד'
 18 הפירושים שב"ספירה"⁶³), שהוא ענין של ספירות ובהירות, כדאיתא ב'זהר'⁶⁴ "מאי מספרים . . דנהרין
 19 ונצצין כו'", והיינו, שכל ענין של עבודה נעשה בשלימות, עד מיצוי הנפש⁶⁵, שאז נעשה מאיר ובהיר,
 20 וכמו בנתינת הצדקה, שנותן ממה שהתייגע בכל כחות נפשו כו'⁶⁶, עד שנעשה מאיר כו', וכפי שסיפר
 21 כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁶⁷ הסיפור הידוע שהביאו לרבינו הזקן מטבעות כסף שהיו מבריקים
 22 ונוצצים, ובהמשך לזה הביא כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר⁶⁸ תורת רבינו הזקן⁶⁹ על הפסוק⁷⁰ "וספרתם
 23 לכם": וספרתם הוא מלשון ספירות ובהירות, וספרתם לכם, צריכים לעשות שיהיה ה"לכם" בהיר.
 24 וזהו כללות הענין דמתן-תורה - שתמורת המעמד ומצב ד"יוסף בשוקא", יעשו מעניני העולם דברים
 25 המאירים.
 26 ובאופן כזה צריכה להיות עבודת כל אחד מישראל - להאיר את הימים ואת הלילות, ולהאיר את ביתו
 27 וכל עניניו, ועל-ידי-זה ניתוסף בברכת ה' בכל המצטרך לו למטה מעשרה טפחים, מידו המלאה הפתוחה
 28 הקדושה והרחבה⁷¹.

* * *

(63) ראה פרדס ש"ח פ"ב. הובא ונת' בהמשך תער"ב ח"א ע' קנט ואילך.
 (64) ח"ב קלו, ב.
 (65) ראה תניא אגה"ק ס"א (קב, סע"ב).
 (66) ראה תניא פל"ז (מח, ב). אגה"ק ס"ד (קו, א).
 (67) "התמים" ח"ו ע' צד ואילך.
 (68) כ"ה גם באג"ק חכ"ב ע' תמו.
 (69) נעתק ב"היום יום" י אייר.
 (70) אמור כג, טו.
 (71) נוסח ברכה הג' דבריה"ז.

(56) ראה לקו"ד שם מב, סע"א.
 (57) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 87. וש"נ.
 (58) ראה כתר שם טוב בהוספות ש"כ. וש"נ. וראה גם תורת מנחם שם. וש"נ.
 (59) ראה גם לקו"ש ח"ו ס"ע 36 ואילך. וש"נ.
 (60) בענין זה נזכר גם שענינם של הבעש"ט והמגיד הוא שתי הבחינות שבכתר: עתיק ואריך, וענינו של רבינו הזקן הוא ספירת החכמה (ראה תורת מנחם - התוועדויות חכ"ז ע' 31. וש"נ).
 (61) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ס"ע 152 ואילך. וש"נ.
 (62) ראה גם סה"ש תש"ד ע' 88.

- 1 ט. דובר לעיל (סעיף ב) שענינה של התורה לעשות שלום ואחדות בעולם.
- 2 וענין זה מודגש מיד במתן-תורה - שאז היה הדיבור "אנכי גו"⁷² יוצא ונשמע מכל ד' רוחות העולם
- 3 ומלמעלה ולמטה⁷³, כך, שהבריאה כולה הכריזה "אין עוד מלבדו"⁷⁴.
- 4 ועל-דרך-זה בכל יום - כמאמר רז"ל "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים"⁷⁵, ואפילו "חדשים"⁷⁶ ממש
- 5 (ללא כ"ף הדמיון) - שכללות העבודה היא לפעול שהעולם יכריז "אין עוד מלבדו".
- 6 ובענין זה צריכה להיות העבודה מלמטה דוקא, כידוע המשל שכדי "להגביה איזה דבר מן הארץ ..
- 7 צריכים לאחוז בחלקים התחתונים שבו דוקא, כמו בהגבהת כותלי בית, שצריכים להתחיל להגביה הקורה
- 8 התחתונה דוקא, ואז ממילא יוגבהו גם העליונות הימנה, מה-שאיין-כן אם היה מתחיל מאמצע הכותל,
- 9 לא היה מגביה התחתונים"⁷⁷.
- 10 י. ובאופן כזה היתה גם הנהגת דוד המלך והבעל-שם-טוב, שיום ההסתלקות שלהם הוא בחג
- 11 השבועות, זמן מתן-תורה:
- 12 איתא בגמרא⁷⁸: "כך אמר דוד לפני הקדוש-ברוך-הוא, רבנו של עולם, לא חסיד אני (בתמיה), שכל
- 13 מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, ואני, ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא, כדי לטהר
- 14 אשה לבעלה".
- 15 והענין בזה:
- 16 כיון שדוד המלך היה במעמד ומצב ש"משכמו ומעלה גבוה מכל העם"⁷⁹, היתה צריכה להיות עבודתו
- 17 לכל לראש בעניני קדושה גופא, ורק אחר-כך לירד גם למטה כו'. ואף-על-פי-כן מדגישים את התעסקותו
- 18 של דוד דוקא עם ה"עם" שלמטה משכמו, בנוגע לענינים ששייך בהם טומאה וצריך לפעול בהם ענין
- 19 של טהרה - "לטהר אשה לבעלה".
- 20 זאת ועוד:
- 21 גם הענין ד"לטהר אשה לבעלה" היה יכול להיעשות באופן שדוד יפסוק את הדין בשבתו בחדרו,
- 22 וימסור את הפסק-דין לסנהדרין גדולה שהיתה בסמיכות לחדרו, והם ימסרו הפסק-דין לסנהדרין קטנה,
- 23 והם ימנו בית-דין של שלשה אנשים, וימסרו את הפסק-דין על-ידי ה"שמש"...
- 24 ואף-על-פי-כן אומר דוד: "ידי מלוכלכות כו'"; אמנם רק ה"ידיים" בלבד, ולא חסו-שלום הראש,
- 25 שצריך להיות מונח בעניני קדושה, אבל הידיים של דוד המלך בעצמו "מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא,
- 26 כדי לטהר אשה לבעלה".
- 27 ועל-דרך-זה מציינו בהנהגת הבעל-שם-טוב - שלמרות שהיו לו תלמידים גדולי עולם, התעסק בעצמו
- 28 גם עם אנשים פשוטים (וקודם התגלותו היתה עיקר התעסקותו עם אנשים פשוטים), ונסע בעצמו
- 29 למקומות רחוקים כו', להתעסק ולפעול עם אנשים כאלו שלולי זאת לא היו יודעים שחסר להם דבר-מה.
- 30 וזוהי ההוראה בנוגע לכל דור ודור, שצריכים להתעסק גם עם החוץ - "יפוצו מעינותיך חוצה"⁸⁰,
- 31 כהוראת והנהגת רבותינו נשיאינו בעקבתא דמשיחא, ובפרט בדורות האחרונים דעקבתא דמשיחא.
- 32 יא. ויש לקשר ענין זה עם הפטרת היום - יום ב' של חג השבועות:
- 33 בהפטרת היום מדובר אודות מתן-תורה - "אלקה מתימן יבוא וקדוש מהר פארן גו"⁸¹, "כשבאת
- 34 ליתן את התורה חזרת על עשו וישמעאל כו"⁸²; "עמד וימודד ארץ"⁸³, "מדד .. ולא מצא הר שתנתן

(72) יתרו כו. ב. ואתחנן ה, ו. (73) ראה תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט. תקו"ז תכ"ב (סד, ב). תניא פל"ו (מו, א). (74) ואתחנן ד, לה. (75) שו"ע אדה"ז או"ח סס"א ס"ב. וש"נ. (76) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז. (77) תו"א בראשית ד, א. (78) ברכות ד, א. (79) לשון הכתוב - שמואל-א ט, ב. (80) משלי ה, טז. (81) חבקוק ג, ג. (82) פרש"י עה"פ. וראה פרש"י מגילה לא, א. (83) שם, ו.

1 בו התורה אלא סיני⁸⁴; "ראה ויתר גוים גו"⁸³, "ראה שבע מצוות שקיבלו עליהם בני נח, כיון שלא
2 קיימו, עמד והתיר ממונן לישראל"⁸⁵.

3 ונוסף לזה מדובר בהפטרה גם אודות זמן הגלות - "כי תאנה לא תפרח וגו"⁸⁶, ולכן יש צורך
4 שהקדוש-ברוך-הוא יתן כח ותוקף למלא את השליחות ללא מניעות ועיכובים, כהמשך הכתוב⁸⁷: "אלקים
5 אד' חילי", ועד שזוכים לנצחון - "למנצח", ונותנים להקדוש-ברוך-הוא שבח והודיה על זה -
6 "בנגינות"⁸⁷.

7 וענין זה נפעל על-ידי העבודה דבחינת הרגלים דוקא - "וישם רגלי כאילות"⁸⁷ - שזוהי העבודה
8 דדרא דעקבתא דמשיחא, ובלשון הקבלה: "מטו רגלין ברגלין"⁸⁸, היינו, שהעבודה אינה מצד הבנה
9 והשגה, אלא מתוך מסירות-נפש, שישנה ברגל יותר מאשר בראש (כולל גם המוח שבראש)⁸⁹, ועוד זאת,
10 שאין זה ענין שנשאר רק אצלו, אלא רץ ברגליו גם למקום רחוק, ועושה זאת ברגלים קלות, "קלילין
11 כאילתא"⁹⁰, ללא מניעות ועיכובים, ומגיע למקום (דרגא) גבוה ביותר - "ועל כמותי ידריכני"⁸⁷, ועד
12 לענין הנצחון, כנזכר לעיל.

13 וכללות הענין בזה - שענין הנצחון נעשה על-ידי בחינת הרגלים דוקא, ובלשון הכתוב⁹¹: "שש מאות
14 אלף רגלי העם אשר אנכי (כפירוש רבינו הזקן⁹² שקאי על "אנכי הוי' אלקיך") בקרבו", וכמבואר בהמשך
15 ההלילולא⁹³ ש"אנשי החזיל הם דוקא עושים את הנצחון". - הן אמת ש"הקדוש-ברוך-הוא עוזרו", ולולי
16 זאת "אינו יכול לו"⁹⁴, ועל זה נאמר "אלקים אד' חילי", שהקדוש-ברוך-הוא נותן כח ותוקף (כנזכר
17 לעיל), אבל עדיין נשארת הבחירה, וצריך למלא את השליחות בעצמו, עד שמגיעים לענין ד"למנצח
18 בנגינות".

19 יב. אחד הפרטים בעבודה שבבחינת רגלים, קשור עם המנהג לילך לבתי-כנסיות לשמח יהודים
20 בשמחת יום-טוב בכלל, והשמחה דנתינת התורה בפרט.

21 ויהי רצון שעל-ידי-זה תומשך העבודה שבבחינת רגלים על כל השנה כולה, ובאופן ד"וישם רגלי
22 כאילות ועל כמותי ידריכני", ועד להענין ד"למנצח", כולל גם הנצחון של הקדוש-ברוך-הוא באופן ד"ויו
23 נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי"⁹⁵, בגאולה העתידה על-ידי משיח צדקנו, שאז יהיה הענין
24 ד"בנגינות" באופן של "שיר חדש", לשון זכר⁹⁶.

25 ולכן: כל אלו שהלכו לבתי-כנסיות⁹⁷ - יאמרו עתה "לחיים" מתוך שמחה, ועל-ידי-זה ימשיכו שמחה
26 וחיות בעבודה שבבחינת רגלים, אשר על ידה יתוסף כמה פעמים ככה גם בעבודה דהבנה והשגה במוחין
27 ובעבודת התפלה שבלב, כיון שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה⁹⁸, ובאופן ד"בנגינות", מתוך
28 שמחה של מצוה, ו"שמחת עולם על ראשם"⁹⁹.

* * *

29 יג. על-פי האמור יש לבאר גמרא תמוהה במסכת שבת, בהמשך לסוגיא דמתן-תורה (כפי שנקראת
30 על-ידי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר¹⁰⁰):

(84) ויק"ר פי"ג, ב.	(94) סוכה נב, ריש ע"ב. וש"נ.
(85) ב"ק לח, א.	(95) ישעי' סג, ג.
(86) שם, זי. וראה י"ש עה"פ (רמז תקסה).	(96) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב.
(87) שם, יט.	(97) יש לציין, שלאחרי שהקהל חזר מהתהלכה, מסר הרב
(88) זח"ב רנח, א, ובמק"מ שם.	חדקוב שי' בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א: שיקויים מ"ש בהפטרה
(89) ראה בהנסמן בתורת מנחם סה"מ אב ע' רה הערה 28.	דמחר - "למנצח בנגינות".
(90) פי' התרגום (עה"פ).	(98) תו"א בראשית א, ב. וראה אוה"ת שם (כרך 1) תתרכו, ב ואילך.
(91) בהעלותך יא, כא.	(99) ישעי' לה, יר"ד. נא, יא.
(92) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ב סי"ג (תורת מנחם - התוועדיות חל"ע ע' 32). וש"נ.	(100) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"ו ע' 419 הערה 13.
(93) ד"ה באתי לגני תשי"י פי"א (סה"מ תשי"י ע' 132).	

1 איתא בגמרא¹⁰¹: "מאי דכתיב¹⁰² כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו
2 גואלנו מעולם שמך, לעתיד-לבוא יאמר לו הקדוש-ברוך-הוא לאברהם, בניך חטאו לי, אמר לפניו,
3 רבוננו-של-עולם, ימחו על קדושת שמך. אמר (הקדוש-ברוך-הוא), אימר ליה ליעקב וכו'. אמר לו ליצחק,
4 בניך חטאו לי, אמר לפניו, רבוננו של עולם, בני ולא בניך (בתמיה), בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע,
5 קראת להם בני בכורי¹⁰³, עכשיו, בני ולא בניך וכו'".

6 ולכאורה אינו מובן:

7 מהו עומק תוכן המענה, עד כדי כך, שאברהם ויעקב לא היו יכולים לחשוב על זה, אלא יצחק דוקא?
8 ומהו החידוש שבדבר לגבי הקדוש-ברוך-הוא, שעל-ידי-זה נתבטלה הטענה והגזירה על בני-ישראל -
9 הרי בודאי ידע זאת מקודם לכן?!

10 יד. ויובן בהקדים השייכות המיוחדת של יצחק לחג השבועות:

11 ידוע שג' הרגלים הם כנגד ג' האבות¹⁰⁴: פסח כנגד אברהם, דכתיב¹⁰⁵ "לושי ועשי עוגות", ופסח
12 היה¹⁰⁶; שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק¹⁰⁷; וסוכות כנגד
13 יעקב, דכתיב¹⁰⁸ "ולמקנהו עשה סוכות".

14 וההסברה בזה - שהרי נוסף על התאמת הפסוקים, צריכה להיות ההתאמה גם בתוכן ובפנימיות
15 הענינים:

16 ענינו של חג הפסח, שבו יצאו בני-ישראל "משעבוד לגאולה ומאפילה לאור גדול"¹⁰⁹, למרות היותם
17 במעמד ומצב ד"את ערום ועריה"¹¹⁰, "הללו עובדי עבודה-זרה והללו כו"¹¹¹ - הוא בזכות עבודתו של
18 אברהם אבינו, שהתעסקותו בהכנסת אורחים ("לושי ועשי עוגות") היתה גם ביחס לערביים שהשתחו
19 לאבק שעל רגליהם¹¹², שזוהי הדרגא היותר תחתונה שבעבודה-זרה, שהרי גם בעבודה-זרה יש חילוקי
20 דרגות של ראש גוף ורגל, כמובן ממה שכתוב בנוגע לנבוכדנצר "אנת הוא ראשה די דהבא"¹¹³, ואילו
21 ההשתחוואה לאבק שעל הרגלים, היא למטה גם מבחינת הרגל¹¹⁴. ואף-על-פי-כן, גם עמהם היה אברהם
22 אבינו גומל חסדים. ובזכות זה נגאלו ישראל ממצרים, עם היותם במעמד ומצב ירוד כו'.

23 ולעומת זאת, עבודתו של יעקב אבינו, שהעמיד את בית ישראל באופן ש"מטתו שלימה"¹¹⁵, שייכת
24 לחג הסוכות - "חג האסיף"¹¹⁶, שבו אוספים את כל ריבוי הענינים כו', כולל גם ריבוי המקנה, ומתוך
25 ידיעה שאין זה באופן ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"¹¹⁷, ולא עוד אלא שנרגש אצלו שהמקנה
26 אינו אלא דבר עראי כמו סוכה, שזהו הפירוש במה שכתוב "למקנהו עשה סוכות" (כדאיתא בספרי
27 מוסר¹¹⁸), והיינו, שזהו רק "מעבר" כדי לבוא לטרקלין, שזהו ענין התורה והתפילה.

28 ועדיין צריך להבין השייכות של יצחק לחג השבועות, זמן מתן-תורה - דלכאורה, מהי שייכותו של
29 יצחק לתורה יותר מאשר אברהם ויעקב, הרי "אברהם אבינו זקן ויושב בישיבה היה .. יעקב אבינו זקן
30 ויושב בישיבה היה"¹¹⁹, ואדרבה, דוקא בנוגע ליעקב מצינו שייכות מיוחדת לתורה, כמו שכתוב¹²⁰ "ויקם

(101) שבת פט, ב. ב"מ פו, ב. הובא בפרש"י וירא יח, ד.

(102) ישעי' סג, טז.

(103) שמות ד, כב.

(104) זח"ג רנז, ריש ע"ב. טואו"ח סו"ס תיו.

(105) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מזו, לא. ועוד.

(106) משפטים כג, טז. תשא לד, כב.

(105) וירא יח, ו.

(107) עקב ח, יז.

(106) ב"ר פמ"ח, יב. פרש"י שם, י"ד. תוד"ה אלא - ר"ה

(108) ראה ספר חן טוב (ויניציאה שס"ה, פראג שע"ח), ונחל

(107) פרדר"א ספל"א.

קדומים (להחיד"א) וישלח עה"פ. ועוד. וראה גם תורת מנחם -

(108) וישלח לג, יז.

התוועדיות חמ"ה ע' 191 הערה 40. וש"נ.

(109) נוסח הגש"פ.

(109) יומא כח, ב.

(110) יחזקאל טז, ז. וראה מכילתא ופרש"י בא יב, ו.

(110) יומא כח, ב.

(111) ראה זח"ב קע, ריש ע"ב. מכילתא בשלח יד, כח. שמו"ר

פמ"ג, ח. הובא ביל"ר בשלח יד, כט.

1 עדות ביעקב ותורה שם בישראל, כיון ש"יעקב איש תם יושב אהלים"¹²¹, אהלו של שם ואהלו של
 2 עבר¹²², וכפי שמבאר ה'צמח צדק'¹²³ ש"שם" קאי על תורה שבכתב (דכל התורה שמותיו של
 3 הקדוש-ברוך-הוא¹²⁴), ו"עבר" קאי על תורה שבעל-פה, ואם כן, מהו הטעם שחג השבועות, זמן
 4 מתן-תורה, הוא כנגד יצחק דוקא?

5 טו. ויש לבאר זה על-פי האמור לעיל (סעיף ד) "שלא ניתנה תורה אלא על-ידי יסורין ועוני":
 6 לימוד התורה צריך להיות לא בגלל הטעם והעריבות ("געשמאָק") שבהבנת והשגת התורה, "כי היא
 7 חכמתכם ובינתכם גו"¹²⁵, ובודאי לא בשביל שיתקרא רב או חכם¹²⁶, בשביל שכר גשמי או שכר רוחני,
 8 אפילו השכר ד"תלמוד תורה (ש) כנגד כולם"¹²⁷, אלא מתוך קבלת עול דוקא, בגלל ציווי הקדוש-ברוך-
 9 הוא.

10 ומה שאמרו רז"ל¹²⁸ "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ", ובלאו-הכי לא תהיה הצלחה
 11 בלימודו, היינו, שלא יגיע לתכלית העמקות כו' (ואז אינו יוצא ידי-חובה לימוד התורה¹²⁹) - הרי זה
 12 לאחרי הקדמת ענין הקבלת-עול, שהיא "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה"¹³⁰, והיינו, שמתמסר בכל
 13 מציאותו ללימוד התורה.

14 כאשר סיבת לימוד התורה היא בגלל שמבין את יוקר התורה - הנה לפי ערך הבנת יוקר התורה, כן
 15 הוא החפץ בלימוד התורה; אם הוא מבין יותר את יוקר התורה - יגדל יותר הרגש ד"לבו חפץ", ואם
 16 הוא מבין פחות את יוקר התורה - יפחת הרגש ד"לבו חפץ". אבל כאשר הלימוד הוא באופן של מסירת
 17 נפש, שמתמסר לגמרי לתורה בכל מציאותו, עד שמציאותו נעשית מציאות התורה - אזי ישנו אמיתית
 18 הענין ד"לבו חפץ".

19 וזהו הענין שהקדמת נעשה לנשמע, כמו שנתבאר לעיל במאמר¹³¹ שהענין ד"נעשה" הוא הביטול
 20 לבעל הרצון, רעוא דכל רעוין, ששם נמצאים הרצונות הפרטיים בהעלם, ועד שאין שם רצונות פרטיים,
 21 אפילו לא בהעלם, ודוקא על-ידי ביטול זה זכו ישראל לקבל את התורה, ולהמשיך את הרצונות הפרטיים
 22 - תרי"ג מצוות.

23 טז. אמנם, בשביל זה לא מספיק לשער את ענין המסירות-נפש, שזהו ענין המסירות-נפש בכח, אלא
 24 יש צורך במסירות-נפש בפועל דוקא.

25 וזוהי מעלתו של יצחק - שאצלו היה ענין המסירות-נפש בפועל:

26 אצל יעקב - היה ענין של יסורים, כמו שכתוב¹³² "ביום אכלני חורב וקרר בלילה גו"; אצל אברהם
 27 - היה גם ענין של מסירות-נפש, שהשליכוהו לכבשן האש¹³³, אבל באופן של נשמה בגוף, שזוהי רק
 28 הכנה למסירות-נפש בפועל.

29 ואילו אצל יצחק היה ענין המסירות-נפש בפועל - שהרי בשעת העקידה פרחו נשמתו¹³⁴, ועד ש"אפרו
 30 של יצחק כאילו צבור על-גבי המזבח"¹³⁵.

31 יעקב הוא אמנם "בחיר שבאבות"¹³⁶, ואברהם הוא "ראש למאמינים"¹³⁷; אבל ענין המסירות-נפש
 32 בפועל היה אצל יצחק דוקא.

(121) תולדות כה, כז.
 (122) ב"ר פס"ג, יו"ד. פרש"י עה"פ.
 (123) ראה לקו"ת ואתחנן ה, סע"א. אוה"ת תולדות (כרך א)
 קמה, ריש ע"ב. (כרך ד) תתכא, רע"א.
 (124) רמב"ן בהקדמתו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. ועד"ז זח"ב
 פז, א. ובכ"מ.
 (125) ואתחנן ד, ו.
 (126) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. וש"נ.
 (127) פאה פ"א מ"א.
 (128) ע"ז יט, א.
 (129) ראה תורת מנחם - התועדויות חמ"ג ס"ע 78. וש"נ.
 (130) תניא רפמ"א.
 (131) ד"ה בשעה שהקדימו דליל א' דחה"ש פ"ד (תורת מנחם
 - התועדויות חמ"ז ע' 11 ואילך).
 (132) ויצא לא, מ.
 (133) ב"ר פל"ח, יג. פרש"י נח יא, כח.
 (134) זח"א ס, א (בתוספתא). וראה פדר"א פל"א (קרוב
 לסופו).
 (135) ירושלמי תענית פ"ב ה"א. ועוד.
 (136) ראה ב"ר רפע"ו. זח"א קיט, ב. קלג, א. קמו, ב. קעא,
 ב. שעה"פ תולדות כז, כה.
 (137) ראה שמו"ר פכ"ג, ה. שהש"ר פ"ד, ח (ב). ועוד.

- 1 יז. ועל-פי-זה יש לבאר הטעם שחג השבועות הוא כנגד יצחק - לפי שתקיעת שופר של מתן תורה
2 היה בשופר מאילו של יצחק:
- 3 ובהקדים הקושיא (ששואל רבינו הזקן ורבותינו נשיאינו שלאחריו¹³⁸) על הפסוק¹³⁹ "וכל העם רואים
4 את הקולות גו' ואת קול השופר", דלכאורה, "הקולות" (לשון רבים) כוללים גם את "קול השופר", ולמה
5 נתפרט "קול השופר" ביחוד? - ומזה מוכח, ש"קול השופר" הוא ענין עיקרי במתן-תורה.
- 6 וטעם הדבר - לפי שתקיעת שופר של מתן תורה היתה בשופר מאילו של יצחק, שבזה מודגשת
7 המסירות-נפש של יצחק, מסירות-נפש בפועל, שעל-ידי-זה זכו ישראל למתן-תורה.
- 8 וזהו גם מה שהענין דמתן-תורה היה באופן ש"על כל דיבור ודיבור פרחו נשמתן"¹⁴⁰ - לא רק על
9 הדיבור "אנכי", אלא "על כל דיבור ודיבור", בכל עשרת הדברות שכוללים כל פרטי תרי"ג מצוות¹⁴¹ -
10 שזהו ענין המסירות-נפש בפועל שעל-ידי-זה מקבלים את התורה.
- 11 ועל-פי-זה מובן הטעם שדוקא יצחק משיב על דברי הקדוש-ברוך-הוא "בניך חטאו לי", באמרו, "בני
12 ולא בניך (בתמיה), בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי וכו'" - כי, כללות הענין
13 דמתן-תורה (על-ידי הקדמת נעשה לנשמע) היה על-ידי המסירות-נפש דיצחק, ועל-ידי-זה נעשה גם
14 ביטול הגזירה כו', כפי שמצינו בגמרא¹⁴² בפירושו הפסוק¹⁴³ "וכהשחית ראה ה' וינחם", "מאי ראה ..
15 אפרו של יצחק ראה".
- 16 יח. וענין זה נוגע גם בכל דור ודור - כי, כל נשמות ישראל שבכל הדורות היו במעמד הר סיני¹⁴⁴,
17 ואצל כל אחד מישראל ישנו הענין ד"פרחה נשמתן" בירושה מאבי זקנו כו' שהיה נוכח במעמד הר סיני
18 בגופו, ופרחה נשמתו בפועל ממש, והרי ענין המסירות-נפש הוא ענין נצחי¹⁴⁵, שאינו יכול להתבטל,
19 אלא שהוא בהעלם וצריך לגלותו.
- 20 אמנם, עכשיו מספיק ענין המסירות-נפש שברגל¹⁴⁶, בבחינת "מה לי קטלה כולא מה לי קטלה
21 פלגא"¹⁴⁷.
- 22 והעיקר - שתמורת הענין ד"פרחה נשמתן", יהיה הענין ד"החזירה הקדוש-ברוך-הוא להן בטל שעתיד
23 להחיות בו את המתים", "והוא טל תורה"¹⁴⁸ (החל מ"אנכי גו'", דלא אתרמיז כו'¹⁴⁹), כפי שיהיה
24 בשלימות בגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח צדקנו.

* * *

25 יט. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל חביבין ישראל.

* * *

- 26 כ. בהמשך לפרשה דמתן-תורה נאמר¹³⁹: "וכל העם רואים את הקולות", ומפרש רש"י: "רואין את
27 הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר".
- 28 כלומר: בנוגע ל"קולות" מתאים ענין השמיעה, וכיון שבכתוב נאמר "רואים את הקולות", בהכרח
29 לומר שהיו "רואין את הנשמע".

(144) פרד"א פמ"א. שמו"ר פכ"ח, ו. תנחומא יתרו יא. זח"א
צא, א.
(145) ראה תניא פכ"ה.
(146) ראה לעיל סי"א.
(147) ב"ק סה, א. ועוד. וראה תו"א בשלח סא, ב. ובכ"מ.
(148) תניא ספל"ו. וראה בהנסמן שם ב"מ"מ, הגהות והערות
קצרות" (ע' רכד).
(149) ראה לקו"ת פינחס פ, ב. ובכ"מ.

(138) ראה סד"ה וכל העם רואים תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 217).
וראה גם רד"ה הנ"ל תרס"ה (סה"מ תרס"ה ע' רלה).
(139) יתרו כ, טו.
(140) שבת פח, ב. שמו"ר פכ"ט, ד. שהש"ר פ"ה, טז (ג).
תניא רפל"ד. פל"ו (מו, ריש ע"ב).
(141) ראה פרש"י משפטים כד, יב. תורה שלימה כרך טז
מילואים ע' רה ואילך. וש"נ.
(142) ברכות סב, ב.
(143) דברי הימים-א כא, טו.

- ורש"י מוסיף: "שאי אפשר לראות במקום אחר", דיש לומר, שכוונתו בזה לשלול את הפירוש¹⁵⁰ 1
 שהקול דמתן-תורה היה בו ממש, אש או עשן כו' - כי, אם הענין ד"רואים את הקולות" היה באופן 2
 האמור, הרי אין זה חידוש שהיה רק במתן-תורה, אלא זהו ענין שיכול להיות גם במקום אחר, וכדי 3
 לשלול זאת, מוסיף רש"י שכאן היה ענין מיוחד "שאי אפשר לראות במקום אחר". 4
- פירוש הנ"ל יש לו מקום על-פי דרך הדרוש, אבל כיון שרש"י מפרש פשוטו של מקרא, לכן מפרש 5
 "רואים את הקולות" כפשוטו: "רואין את הנשמע". 6
- כא. המשך השיחה, שמקורו של פירוש רש"י הוא במכילתא, שלדעת ר' ישמעאל "רואין הנראה 7
 ושומעין הנשמע", ולדעת רבי עקיבא "רואין הנשמע ושומעין הנראה"; וביאור הענין¹⁵¹, שמעלת הראיה 8
 שעל ידה מתאמת הדבר הנראה ונחקק בנפש יותר מאשר על-ידי שמיעה (כמובן מהדין ש"אין עד נעשה 9
 דיין"¹⁵²), וזהו שבמתן-תורה היו "רואין את הנשמע", היינו, שמצד גילוי עצמות אור-אין-סוף 10
 במתן-תורה נעשה אצלם ענין הרוחניות והאלקות באופן של ראייה מוחשית, ואילו הענינים הגשמיים היו 11
 אצלם רק בבחינת שמיעה והבנה - "שומעין את הנראה"¹⁵³; וביאור שיטת ר", שהחידוש דמתן-תורה 12
 הוא בהמשכת אלקות למטה, בגדרי הטבע, ולכן היו "רואין הנראה ושומעין הנשמע" - הוגה על-ידי 13
 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹⁵⁴ ב'לקוטי שיחות' חלק ו עמוד 119 ואילך. 14
- כב. ויש לבאר הענין בעבודה בכל יום: 15
- ובהקדמה - שכל ענין בתורה אינו ענין שאירע רק בעבר, וכפתגם הבעל-שם-טוב¹⁵⁵ בפירוש דברי 16
 המשנה¹⁵⁶ "הקורא את המגילה למפרע לא יצא", שכאשר קורא את סיפור המגילה כפשוטו, "אין מקרא 17
 יוצא מידי פשוטו"¹⁵⁷, הסיפור שאירע עם אחשוורוש והמן ואסתר כו', אלא שחושב שזהו רק סיפור 18
 שאירע בעבר, "למפרע", אזי "לא יצא". 19
- וכן הוא בנוגע לכל עניני התורה, כפי שדרשו רז"ל¹⁵⁸ על הפסוק¹⁵⁹ "והודעתם לבניך ולבני בניך", 20
 "וכתיב בתריה¹⁶⁰ יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע, אף 21
 כאן באימה וביראה וברתת ובזיע", והיינו, שכל יום הוא כמו ה"יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב", 22
 כיון שבכל יום ישנו הענין דמתן-תורה, וכפי שאומרים בברכת התורה בכל יום: "נותן התורה", לשון 23
 הוה¹⁶¹. 24
- וכפי שמבאר רבינו הזקן¹⁶² - "שלאכאורה אינו מובן דמיון זה, מה להלן אף כאן כו', שהרי במעמד 25
 הר סיני וכל העם רואים את הקולות, ופנים בפנים דבר ה', מה-שאין-כן בעסק התורה של כל אדם 26

(150) ראה תו"ש עה"פ אות תלא.

שאין צריך להעיד אין נעשה דיין, לר"ע דאמר במסכת מכות (ו),
 (א) אפילו הן מאה כולן עדים. וטעמא מפרש בפרק ראוהו ב"ד
 (ר"ה כו, א), משום דכתיב (מסעי לה, כה) והצילו העדה, והנך,
 כיון דתזו דקטל, תו לא חזי ל' זכותא".

(153) אמנם, עיקר העבודה צריך להיות בהענין ד"רואין את
 הנשמע" (שרק ענין זה הובא בפירוש רש"י), היינו, שענין
 האלקות יהי' אצלו באופן של ראי'; ואילו בנוגע להענין
 ד"שומעין את הנראה" (שעניני העולם יהיו אצלו באופן של
 שמיעה) - הנה אם יש ביכלתו לפעול זאת בעצמו, מה טוב, ואם
 לאו, צריך לעסוק בעיקר בענין ד"רואין את הנשמע", וע"י
 הרגילות וההתמדה בזה, הנה סוכ"ס יבוא בדרך ממילא גם להענין
 ד"שומעין את הנראה".

(154) בשילוב שיחת ש"פ נשא שנה זו.

(155) ראה כתר שם טוב בהוספות ס"ק. וש"נ.

(156) מגילה רפ"ב (יז, א).

(157) שבת סג, א. וש"נ.

(158) ברכות כב, א.

(159) ואתחנן ד, ט.

(160) שם, יו"ד.

(161) ראה של"ה כה, א. לקו"ת תויעה כג, א. ובכ"מ.

(162) תו"א יתרו סז, ב.

(151) ובהקדם המבואר בדרושי חסידות (המשך תער"ב ח"א
 פ"ט. סה"מ תרפ"ה ע' רצה. ועוד), שבמ"ת היתה התגלות עצם
 הנפש, וכיון ששם נמצאים כל הכחות באופן של פשיטות
 והתאחדות, ללא התחלקות, הנה גם התגלותם היתה באופן כזה,
 ולכן היו יכולים לראות את הנשמע ולשמוע את הנראה. אבל,
 עפ"ז אינו מובן, מדוע הי' ענין זה רק בנוגע לכחות והחושים
 ראי' ושמיעה, ולא בנוגע לשאר הכחות והחושים, ובפרט היותר
 נעלים, כמו חוש הריח, והראי', שע"י ריח חזק יכולים לעורר
 ממצב של התעלפות, משא"כ ע"י מראה נפלא (ראי') או דיבור
 (שמיעה).

(152) ראה תוד"ה הנח - כתובות כא, ב: "טעמא דאין עד
 נעשה דיין, משום דבעינן שיעידו לפני הדיינין, כמו שמפרש
 רשב"ם (ב"ב קיד, א) דכתיב (פ' שופטים יט, יז) ועמדו שני
 האנשים, אלו העדים, לפני ה', אלו הדיינין. ויש מפרשים, משום
 דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, ואם העדים נעשו דיינין, עדות
 שאין אתה יכול להזימה היא, שלא יקבלו הזמה על עצמן. .
 ודוקא בעד המעיד אמרינן דאין עד נעשה דיין, דשייכי הני טעמי,
 אבל עד שאינו צריך להעיד, כגון שיש אחרים שיעידו, או כגון
 שראוהו ביום שאינו צריך להעיד דלא תהא שמיעה גדולה מראי',
 נעשה דיין. ודוקא בדיני ממונות. אבל בדיני נפשות, אפילו עד

1 כשלומד בפני עצמו, אלא הענין הוא . . כי גם עסק התורה שבכל אחד ובכל זמן הוא דבר ה' ממש
2 שנאמר למשה מסיני", כיון ש"כל הקורא ושונה הקדוש-ברוך-הוא קורא ושונה כנגדו"¹⁶³, והיינו, שכאשר
3 קורא הפסוק "אנכי הוי' אלקיך", אזי הקדוש-ברוך-הוא קורא כנגדו ואומר "אנכי הוי' אלקיך", וכאשר
4 יתבונן בזה, אזי "תפול עליו אימה ויראה כאילו קיבלה היום מהר סיני".

5 ומזה מובן גם בנוגע לכל פרטי הענינים דמתן-תורה, הן הענינים שהיו בתור הכנה למתן-תורה, כמו
6 "הגבל את ההר"¹⁶⁴, והן הענינים שהיו במתן-תורה עצמו, כמו הענין שהיו רואים את הנשמע ושומעין
7 את הנראה, שגם הם שייכים במתן-תורה שבכל יום.

8 כג. והענין בזה:

9 כאשר שואלים יהודי - בהיותו במעמד ומצב שהנשמה מלוכשת בגוף המעלים ומסתר - מה הוא
10 רואה? אזי משיב, שהוא רואה את מציאות העולם, ומה רואה בעולם - גשמיות וחומריות; ורק אחרי כן
11 מתחיל להתבונן בכך שאין דבר עושה את עצמו¹⁶⁵, וממשיך להתבונן במאמר רז"ל¹⁶⁶ "מה הנשמה
12 ממלאה את הגוף כך הקדוש-ברוך-הוא ממלא את העולם", ולכן, כשם שבנוגע לגופו יודע בוודאות
13 שישנה נשמה שמחיה את הגוף, אף שמעולם לא ראה אותה, כך גם בנוגע לעולם שהוא "גוף גדול"¹⁶⁷,
14 שבודאי יש כח אלקי שמהווה ומחיה את העולם, אבל ענין זה הוא אצלו באופן של שמיעה בלבד, ואילו
15 מציאות העולם היא אצלו באופן של ראייה.

16 ואילו כאשר הנשמה היתה למעלה, קודם ירידתה למטה - הנה על זה נאמר¹⁶⁸ "חי הוי' גו' אשר
17 עמדת לפניו" (כמו שנתבאר לעיל במאמר¹⁶⁹), ובעמדה קמי קודשא-ברוך-הוא היתה רואה אלקות, ולא
18 את המציאות של עולם הזה הגשמי, ולכל היותר היו מספרים לה שישנו עולם גשמי שבו ישנם עניני
19 אכילה ושתייה וכיוצא בזה, ושם יש צורך באזהרה ש"לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם גו"¹⁷⁰, כיון
20 ש"העין רואה והלב חומד"¹⁷¹, אבל ענינים אלו הם אצלה באופן של שמיעה, ואילו הראיה היא באלקות.

21 והרי זה חילוק מן הקצה אל הקצה: בהיותה למעלה - היה אצלה ענין האלקות באופן של ראייה,
22 ומציאות העולם באופן של שמיעה [וכיון שזהו באופן של שמיעה בלבד, הנה אף ששמעה זאת
23 מהקדוש-ברוך-הוא, יכולים לשכנע אותה שמציאות העולם אינה אלא "אחיזת עינים"]; ואילו בירידתה
24 למטה - הרי זה להיפך.

25 ובלשון החסידות¹⁷²: למעלה - היה אלקות בפשיטות ומציאות (עולם) בהתחדשות, ואילו למטה -
26 נעשה מציאות (עולם) בפשיטות ואלקות בהתחדשות, היינו, שאלקות הוא באופן של שמיעה בלבד, וגם
27 אלו שיש להם "שמיעה טובה" כל כך עד שמגבירים את שמיעת האלקות על ראיית המציאות, הרי זה
28 נשאר באופן של שמיעה בלבד.

29 וזהו גם מה שכתב רבינו הזקן ב'תניא'¹⁷³, ש"אפילו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים
30 . . הוא דבר בפני עצמו כו" - כיון שענין האלקות הוא אצלו באופן של שמיעה בלבד, ואילו ענין הישות
31 והמציאות הוא אצלו באופן של ראייה.

32 וכל זה היה עד מתן-תורה - כל זמן שהיתה הגזירה שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו
33 למעלה¹⁷⁴, ולכן, אצל העליונים היה אלקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות, ואילו אצל התחתונים היה
34 מציאות בפשיטות ואלקות בהתחדשות;

(163) תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(170) שלח טו, לט.

(171) פרש"י וראב"ע עה"פ.

(172) סה"מ תש"ו ע' 30. תורת מנחם סה"מ שבט ע' שפח.

ועוד.

(173) פל"ה (מד, סע"א ואילך).

(174) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

(165) ראה חובת הלבבות שער היחוד פ"ה.

(166) ראה ברכות יו"ד, א. ויק"ר ספ"ד. מדרש תהלים קג, א.

(167) מו"נ ח"א פע"ב. וראה סה"מ תש"ט ע' 40 בהערה.

(168) מלכים"א יז, א.

(169) פ"ג (תורת מנחם - התוועדיות חמ"ז ע' 21).

1 אבל במתן-תורה נתבטלה הגזירה, ונעשה החידוש שתחתונים יעלו למעלה, שהנשמה למטה תוכל
2 להיות באותו מעמד ומצב כפי שהיתה למעלה,

3 והיינו, שתמורת זה שקודם מתן-תורה היתה ידיעת אלקות על-ידי משלים כו', ומציאות העולם היתה
4 באופן של ראייה - יהיה להיפך, שענין האלקות יהיה באופן של ראייה (רואים את הנשמע), והיינו, שהענין
5 ש"כל הנמצאים . . לא נמצאו אלא מאמתת המצאו"¹⁷⁵ הוא אצלו באופן ש"עינינו ראו ולא זר"¹⁷⁶, ואילו
6 גשמיות העולם שעד עתה היתה אצלו באופן של ראייה, תהיה באופן של שמיעה (שומעים את הנראה),
7 עד שיש צורך בראייה והוכחה שיש מציאות של עולם, ואין זה "אחיזת עינים" [כדמוכח מזה שהתורה
8 אומרת¹⁷⁷ "בראשית ברא אלקים גו'" (כמבואר בארוכה בדרושי אדמו"ר מהר"ש¹⁷⁸), וכן קיום המצוות
9 הוא על-ידי דברים גשמיים דוקא, כמו תפילין בקלף גשמי, וכן בשאר המצוות, שהרי "הוקשה כל התורה
10 כולה לתפילין"¹⁷⁹], אבל העולם אינו דבר נפרד ממקורו, אלא הוא כלול במקורו, ואף-על-פי-כן אינו
11 מתבטל ממציותו;

12 ועל-דרך-זה עליונים ירדו למטה, היינו, שהרוחניות מתאחדת עם הגשמיות, כפי שהיה בעשרת
13 הדיברות שלא היתה להם בת-קול, כיון שדבר ה' נקלט במציאות הגשמית של פרטי הנבראים
14 דומם-צומח-חי-מדבר שבעולם¹⁸⁰, ועד שבמציותו של היש הנברא רואים את היש האמיתי¹⁸¹.

15 וזהו גם מה שכתב רש"י בענין "רואין את הנשמע", "שאי אפשר לראות במקום אחר" (כנזכר לעיל
16 סעיף כ) - שענין זה שייך רק ב"מקום" דמתן-תורה, שזהו מקום האחדות, "ה' אחד ושמו אחד"¹⁸²,
17 וכמודגש בעשרת הדיברות שנאמרו "בדיבור אחד"¹⁸³, 'עשה' ו'לא-תעשה' ביחד, ועד שרוחניות וגשמיות
18 נעשים מציאות אחת, מה-שאינ-כן ב"מקום אחר", שאינו המקום דמתן-תורה.

19 כד. ומזה מובן גם בנוגע למתן-תורה שבכל יום:

20 קודם מתן-תורה שביום זה, נמצא יהודי במעמד ומצב שהוא ממשש בשר גשמי, העץ שממנו נעשה
21 השולחן וכיוצא בזה, אלא שלהיותו בן אברהם יצחק ויעקב, ובמדריגת צדיק, יש לו גם כח האמונה,
22 ומתייגע לפעול על עצמו שהאמונה לא תהיה בבחינת מקיף, אלא תחדור בפנימיותו, אבל לאחרי כל זה,
23 צריך עדיין לעמוד על המשמר, כיון שיכול לבוא "עמלק" ולהטיל ספק וקרירות כו', והיינו, לפי שענין
24 האלקות הוא אצלו בבחינת שמיעה בלבד.

25 אבל כאשר ישנו הענין דמתן-תורה - כשמברך "נותן התורה", לשון הוה - אזי נעשה אצלו הענין
26 ד"רואין את הנשמע", ועד לראיית כח הפועל שבנפעל (שעד עתה היה אצלו בבחינת שמיעה בלבד),
27 כידוע הסיפור אודות ה'צמח צדק'¹⁸⁴, שלא ראה את קורת-הגג ("באלקן"), אלא את הכח האלקי שבו,
28 ואילו המציאות של "קורת-הגג" היתה אצלו בבחינת שמיעה בלבד - "שומעין את הנראה".

29 וכן הוא בכל יום ויום - שהענינים שהיו אצלו תחילה באופן של שמיעה בלבד, נעשים אצלו באופן
30 של ראייה, בתכלית הוודאות כו', ואילו עניני העולם (שכל מציאותם אינה אלא "בשביל ישראל ובשביל
31 התורה"¹⁸⁵) נעשים אצלו באופן של שמיעה בלבד.

*

(175) רמב"ם הל' יסוה"ת בתחלתן.

(176) שם רפ"ח.

(177) בראשית א, א.

(178) ד"ה מי כמוכה תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ס"ע קסא ואילך).

(179) קידושין לה, א. וש"נ.

(180) ראה שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ג ס"כ (תורת מנחם -

התוועדויות חל"ז ע' 37). וש"נ.

(181) ראה ביאורה"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(182) זכרי' יד, ט.

(183) מכילתא ופרש"י יתרו כ, א. ועוד.

(184) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ו ע' 25. וש"נ.

(185) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

בס"ד. משיחות ש"פ במדבר, ערב חג השבועות ויום ב' דחג השבועות ה'תנש"א.

תרגום מאידית

24 המדגישה עוד יותר ונותנת תוספת כחות גם
25 במילוי כללות הכוונה דיום-טוב זה.

26 ב. השייכות דחג השבועות, זמן מתן תורתנו,
27 עם שבת – מודגשת במאמר חז"ל⁷: "דכולי עלמא
28 בשבת ניתנה תורה לישראל".

29 כיון שהענינים הם בתכלית הדיוק (כנ"ל),
30 ועאכור"כ הקשורים עם הענין הכללי דמתן-תורה,
31 מובן שזה ש"בשבת ניתנה תורה" (וכן הוא "לכולי
32 עלמא") הוא מכיון של(נתינת ה)תורה ולשבת
33 ישנה שייכות פנימית.

34 ויש לומר אחד הביאורים בזה⁸: שבת ענינה –
35 מנוחה. כמאחז"ל⁹ "מה הי' העולם חסר מנוחה,
36 באת שבת באת מנוחה". ובלשון ברכת המזון
37 דשבת (מיוסד על לשון המשנה¹⁰) "הרחמן הוא
38 ינחילנו (ל)יום שכולו שבת ומנוחה לחיי
39 העולמים"¹¹. ובהדגשה יתירה – בלשון תפלת
40 מנחה דשבת¹²: "יום מנוחה . . מנוחת שלום . .
41 מנוחה שלימה שאתה רוצה בה" (ובכמה מקומות
42 עוד לשונות של מנוחה).

43 ענין המנוחה בעולם נפעל בשלימותו ע"י מתן
44 תורה – כמאחז"ל¹³ על הפסוק¹⁴ "ויהי ערב ויהי
45 בוקר יום הששי", "ה' יתירה למה לי, מלמד
46 שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם
47 ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו

1 א. דובר פעמים רבות, שבנוסף לתוכן הכללי
2 של יום-טוב שבו שוות כל השנים, ישנם גם
3 לימודים מיוחדים מהקביעות המיוחדת של היום-
4 טוב בשנה מסוימת, המדגישים ומבהירים –
5 ומוסיפים כחות לביצוע – הלימוד הכללי של
6 היום-טוב בכל השנים.

7 שנה זו מתייחדת בכך שחג השבועות בא מיד
8 לאחר יום השבת; זאת אומרת, שהעבודה דחג
9 השבועות נעשית עם ותחת ההשפעה דיום השבת
10 קודש, ובפרט שאין ביניהם שום הפסק דימי
11 ועובדין דחול. באופן שישנה חזקה של שלשה
12 ימי-קדושה רצופים¹.

13 ושבת זו היא גם – שבת פרשת במדבר².

14 קביעות כזו מחולקת גם בכך שהיום הראשון
15 דחג השבועות הוא ביום ראשון בשבוע, שהוא
16 בדוגמת יום ראשון דמעשה בראשית, כמובן
17 מהשיר של יום זה³; ובהמשך לזה באים מיד ליום
18 השני בשבוע⁴, ולאחרי זה – אסרו חג – ביום
19 השלישי בשבוע.

20 כל הענינים, ובפרט הקשורים עם הקביעות ע"פ
21 תורה של הימים-טובים והפרשיות בתורה⁵, הם
22 בהשגחה פרטית⁶ ובתכלית הדיוק. ומזה מובן,
23 שמקביעות זו דחג השבועות ישנה הוראה מיוחדת

(1) ראה בארוכה המכתבים כלליים דתחלת שנה זו, ושיחת
ש"פ האזינו שנה זו – ביאור העילוי דקביעות שנה זו, שמימי
ר"ה, וימים ראשונים ואחרונים (בחז"ל) דסוכות, נכנסו תיכף ליום
השבת, וכן ביי"ט כסלו, ובימי הפורים. ועוד. וכמדובר כמ"פ
במשך השנה העילוי וההדגשה דענין של שלשה (חזקה) בשנה זו
– ראה מכתב י"א ניסן שנה זו. ועוד.

(2) ש"המנהג הפשוט שיהיו קורין במדבר סיני קודם עצרת"
(רמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב. טוש"ע אור"ח סתכ"ח ס"ד).

(3) ראה לקו"ת ש"ה"ש כה, סע"א: "אנו מונין היום יום ראשון
בשבת . . וקשה הרי כבר עברו רבבות ימים משימ"ב עד עתה
וא"כ איך אומרים היום יום ראשון כו', אלא . . כל יום א' הוא
ממש יום ראשון כמו יום א' של ששת ימי בראשית כו'". וראה
גם סה"מ תשרי ע' 192. וראה הנסמך בהערה 27.

(4) ובארץ ישראל יום השני הוא אסרו חז.

(5) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א).

(6) כש"ט הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

(7) שבת פו, ב.

(8) ראה גם (באו"א) ת"א יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך.
ובכ"מ.

(9) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א (ד"ה ויכל).
וראה בר"פ פ"י, ט ובמתנות כהונה שם (ד"ה "שאנן") בשם חז"ל.

(10) תמיד בסופה.

(11) שכל שבת הוא מעין (וההכנה ל)ה"יום שכולו שבת
ומנוחה" (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' א'קכח. ועוד).

(12) הטעם שאומרים זה דוקא בתפלת מנחה דשבת י"ל – כי
אז הוא גילוי דשלימות מנוחת שבת. אבל ענין זה שייך לכל היום,
כמפורש בהתפלה: "יום מנוחה".

(13) שבת פח, א. וראה גם ע"ז ג, א.

(14) בראשית א, לא.

והליכה ממקום אחד למקום אחר קשורה 24
 בטלטול²² ושינוי ממקומו ומצבו הקודם²³.
 יום השבת הביא מנוחה בעולם ("באת שבת 26
 באת מנוחה")¹⁹, כיון שהבריאה נסתיימה בששת 27
 ימי בראשית, "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, 28
 ויכל אלקים גו' מלאכתו אשר עשה"²⁴, ונרגש בכל 29
 העולם ובכל פרטי העולם – בכל השינויים וחילוקי 30
 דרגות דזמן ומקום – איך שהכל נברא מה' אצד²⁵, 31
 הכוונה אחת דהקב"ה בכל פרטי הבריאה, שהיא 32
 נעלית משינויי הזמן והמקום²⁶, ולכן הרי היא 33
 מביאה מנוחה בכל הבריאה, בהיותה קשורה עם 34
 "מנוחה", הן בזמן – כידוע²⁷ ששבת היא עלי' 35
 שלמעלה מבחי' זמן, ולכן מתחילים אח"כ לספור 36
 שוב: יום ראשון בשבוע וכו', והן במקום – 37
 כמ"ש²⁸ "שבו איש תחתיו אל יצא איש ממקומו 38
 ביום השביעי"²⁹, מנוחה וקביעות במקום³⁰. 39

1 אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו¹⁵, כמש"כ¹⁶ "ארץ 1
 2 יראה ושקטה", "בתחלה יראה ולבסוף (במ"ת) 3
 שקטה"¹⁷.
 4 ולכן סבירו להו "דכולי עלמא (ש)בשבת ניתנה 5
 6 תורה", כיון שע"י נתינת וקבלת התורה נפעלה 7
 8 מנוחה ו"שקטה" דעולם, שלימות הענין ד"באת 9
 10 שבת באת מנוחה" (שהיתה "חסר" בששת ימי 11
 12 בראשית, קודם שבאה השבת)¹⁸.
 13 ג. הביאור בכך שמנוחה נפעלה דוקא ע"י שבת 14
 15 ותורה (מתן תורה וקבלת התורה):
 16 העולם מצד עצמו נברא באופן דשינוי ותנועה 17
 18 (היפך המנוחה, "חסר מנוחה")¹⁹, ולכל לראש – 19
 20 השינויים דכללות ענין הזמן (יום ראשון, יום שני 21
 22 וכו'), שענינו וגדרו הוא – חילוף ושינוי דעבר הוה 23
 24 ועתיד (ובכללות – קדימה ואיחור), וכל הנבראים 25
 26 שבעולם (שגדרו הוא זמן ומקום²⁰) כפופים 27
 28 לשינויי הזמן, באופן שהם משתנים כל הזמן²¹; 29
 30 ונוסף לזה ישנם השינויים הפרטיים של כל נברא 31
 32 בעולם.

33 ולהוסיף, שגם ההתחלקות דמקום – חילוקי 34
 35 הדרגות דמעלה ומטה, והשינויים ממקום למקום – 36
 37 קשורים עם היפך המנוחה (ואדרבה – שינוי), כיון 38
 39 שכל מקום יש לו ענינים והנהגות שונים כו',

(15) השישי משמע השישי המיוחד . . ששי בסיון שניתנה בו 1
 תורה (פרש"י שבת שם).
 (16) תהלים עו, ט.
 (17) שבת שם. ע"ז שם.

(18) ומה שאחז"ל ש"באת שבת באת מנוחה" ביום השביעי 1
 למעשה בראשית (ריבוי שנים לפני מ"ת) – י"ל: א) מנוחת שבת 2
 בעולם שנעשה במ"ת (לאחרי הצינוי לישראל על קיום מצות 3
 שבת) הוא באופן נעלה יותר ממנוחת שבת לפני מ"ת (הבאה 4
 מלמעלה*)¹⁸, ע"ד העילוי של כל המצוות לאחרי מ"ת לגבי קיומם 5
 לפני מ"ת. ב) ועיקר: פעולת מנוחת שבת בעולם היא על התנאי 6
 (שעשה הקב"ה עם העולם בתחלת בריאתו) שישראל יקבלו את 7
 התורה (כולל – מצות שבת). וקיום התנאי פעל מנוחה בעולם 8
 למפרע (בתחלת בריאתו).

(19) ראה בארוכה תפארת ישראל (להמהר"ל) פ"מ.
 (20) ראה שעה"ה א"פ"ז (פב, א). לקו"ת בהר מא, ב. ברכה 1
 צח, א. ובכ"מ. – וראה לקו"ש חכ"ו ע' 61 ואילך.
 (21) כמאמר "כל הוה נפסד", תינוק משנולד מתחיל להתייבש 2
 (ראה בחיי בראשית א, כח).

(* ע"ד שמנוחת העולם (נח מלשון מנוחה ונייחא) (ראה פרש"י 1
 בראשית ה, כט. ב"ר פ"ל, ה) שנעשה ע"י המבול ("לא ישבותו" נח 2
 ח, כב) היא נעלה יותר מהמנוחה שנפעלה ע"י השבת במעשה 3
 בראשית קודם המבול.

(22) ובפרט טלטולי גברא דקשין מדאיתתא (כתובות כח, א.
 סנהדרין כו, א).

(23) וכמובן גם מדיני התורה בנוגע לשינוי מנהגי האדם לפי 1
 מנהגי המקום שהלך לשם או לפי המקום שיצא משם (ראה 2
 לדוגמא פסחים רפ"ד. ועוד).

(24) בראשית ב, א"ב.

(25) ראה חינוך מצוה לב, שאיסור מלאכה בשבת הוא כדי 1
 "לקבוע בנפשותינו אמונת חידוש העולם כו' ונזכר ביום אחד בכל 2
 שבוע ושבוהו שהעולם נברא בששה ימים חלוקים ובשביעי לא 3
 נברא דבר, ובכל יום ויום נבראו ענינים חלוקים להורות על הרצון 4
 פשוט כו'. וע"פ המבואר בפנים יובן יותר השון החינוך "בכל 5
 יום ויום נבראו ענינים חלוקים להורות על רצון הפשוט" – כי 6
 במנוחת שבת נתגלה אחדותו ית', הרצון אחד, בכל פרטי חילוקי 7
 הבריאה.

(26) ראה גם לקו"ש חט"ו ע' 55 ואילך.

(27) לקו"ת וסה"מ תש"ד שבהערה 3. אוה"ת שבועות ע' פו.
 ברכה ע' א'תצא. א'תצט. ובכ"מ.

(28) בשלח טז, כט.

(29) ואף שאיסור זה (יציאה ממקומו) הוא על "אלפיים אמה" 1
 של תחום שבת (עירובין נא, א) ** וגם זה הוא דוקא מחוץ לעיר, 2
 אבל מותר לאדם לצאת ממקומו הקבוע (רשות היחיד שלו) 3
 ולהלך כל העיר וחוצה לה אלפיים אמה (ראה רש"י עירובין מא, 4
 ב ד"ה כאילו. ועוד), הרי מדויק ל' הכתוב "אל יצא איש 5
 ממוקומו", מובן, שכל זה נכלל ב"מקומו" של האדם, ואין בזה 6
 גדר טלטול והיפך הקביעות והמנוחה. וראה שו"ע אדה"ז או"ח 7
 סשצ"ו ס"א: "עד אלפיים נקרא מקומו כו'", עיי"ש.

(30) ואף שאמרו חז"ל בנוגע להמסעות במדבר "על פי ה' יחנו 1
 על פי ה' יסעו כמאן דקביעו להו דמי" (בהעלותך ט, יח. כג. 2
 עירובין נה, ב). מ"מ אי"ז שלימות הקביעות ומנוחה – כפי שהוא 3
 ביום השבת. והרי בפשטות לא היו המסעות בשבת (כיון שקשור 4
 לכמה מלאכות וכו').

(**) ראה הדיעות בזה – שו"ע אדה"ז רשצ"ו. ועוד.

בתחנתונים³⁵. לכן הביא זה מנוחה ("שקטה") בכל³³
 העולם.³⁴
 עד שמזה נמשכת מנוחה גם בפרטי ושינויי³⁵
 הזמן והמקום – ע"ד מנוחת שבת, ש"מיני'³⁶
 מתברכין כולהו יומין³⁶, ששת ימי הבריאה, כאשר³⁷
 עסוקים במלאכת העולם (הסדר דתנועה ושינוי) –
 שגם כאשר עסוקים עם פרט שבפרט, נמצאים³⁹
 במנוחה, ועושים כל פרט מתוך מנוחה, במילא ה"ז⁴⁰
 נעשה בשלימות.⁴¹

ד. ובפרטיות יותר – בעבודת השם:
 אע"פ שבעבודת יהודי ישנם כו"כ פרטי דרגות⁴³
 ואופנים – שלימות העבודה (מתוך מנוחה) היא⁴⁴
 דוקא כאשר בכל פרטי עבודת היהודי נרגשת⁴⁵
 נקודה אחת ויחידה: "אני (לא³⁷) נבראתי (אלא³⁷)"⁴⁶
 לשמש את קוני".⁴⁷

וכפי שזה בקיום המצוות: נוסף על הכוונה⁴⁸
 פרטית בכל מצוה ומצוה (מהתרי"ג מצוות), צריכה⁴⁹
 להיות (קודם לכן) הכוונה כללית³⁸ כנוסח ברכת⁵⁰
 כל המצוות – "אשר קדשנו במצוותיו וצווננו" (ורק⁵¹
 לאחרי זה מזכירים את המצוה הפרטית), הכוונה⁵²
 בכל המצוות שמקיימים את רצונו של הקב"ה³⁸.⁵³

ובלשון המשנה³⁹ והובא להלכה בהתחלת⁵⁴
 השו"ע⁴⁰ – "לעשות רצון אביך שבשמים" (לאחרי⁵⁵
 שמונה את ארבעת אופני העבודה: "הוי עז כנמר⁵⁶
 וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי"), ובדיוק הלשון⁵⁷
 "רצון אביך" ולא "מצוות אביך":⁵⁸

"מצוות" קאי (גם) על התחלקות המצוות⁵⁹
 לפרטים – תרי"ג מצוות דוקא, "לא תוסיפו גו' ולא⁶⁰
 תגרעו"⁴¹, וכל מצוה מחולקת מכל שאר המצוות⁶¹
 באופן קיומה וכו', עד ש"אין עושים מצות חבילות⁶²
 חבילות"⁴², "דבעינן שיהא לבו פנוי למצוה⁶³

והשלימות בענין זה נפעל במתן-תורה –
 כשבנ"י קבלו את התורה מהקב"ה, כיון שזוהי²
 התכלית שלשמה נברא העולם (בשביל התורה³
 ובשביל ישראל³¹), וכאשר נפעלת בגלוי תכלית כל⁴
 הבריאה – שהיא תכלית אחת ויחידה – באופן⁵
 שנוגש בכל העולם, בכל פרטי העולם (זמן⁶
 ומקום)³² – הרי זה מביא מנוחה בכל העולם, ע"י⁷
 קיום התנאי "שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית.⁸
 אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין".⁹

והביאור בזה – כפי שהוא בפשטות הדברים,¹⁰
 בטבע בני אדם: כאשר אדם אינו מרגיש את¹¹
 הכוונה ותכלית בחייו (ש"אני נבראתי לשמש את¹²
 קוני³³), אינו יכול להיות במנוחה והתיישבות¹³
 אמיתית, כיון ששינויי הזמן והמקום וכל ריבוי¹⁴
 הפרטים ופרטי פרטים שבחייו גורמים אי-שקט¹⁵
 תמידי, ש"חוצה" אותו; דוקא כאשר הוא מרגיש¹⁶
 את הכוונה והתכלית הטמונה בכל הפרטים, הרי זה¹⁷
 מביא לו מנוחה, שהיא למעלה מתנועה ושינוי¹⁸
 דפרטי החיים, ובמילא – לשלימות האדם, וכפי¹⁹
 שרואים בפשטות שאדם נמצא בשלימות יתירה²⁰
 כאשר יש לו מנוחה, מנוחת הנפש ומנוחת הגוף.²¹

ותירה מזו: זה מביא מנוחה לא רק להאדם²²
 עצמו, אלא גם לכל הענינים שהוא עושה בעולם,²³
 שהם נעשים בשלימות יתירה וביתר הצלחה כאשר²⁴
 הם נעשים מתוך מנוחה, עד שזה מביא מנוחה בכל²⁵
 העולם כולו.²⁶

ועד"ז מובן גם, להבדיל, בנוגע למתן-תורה:
 כאשר בנ"י קבלו את התורה נתגלתה התכלית דכל²⁸
 הבריאה – בשביל התורה ובשביל ישראל, שבנ"י²⁹
 יקבלו תורה ומצוות ויקיימו אותם, וישפיעו גם על³⁰
 אוה"ע שיקיימו את ז' מצוות בני נח שלהם³⁴,³¹
 ועי"ז יעשו מכל העולם דירה לו יתברך³²

(35) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקתי ג. במדבר"ר פי"ג, ו.
 תניא פל"ו.
 (36) נסמן בהערה 30.
 (37) גירסת המלאכת שלמה ועוד, קידושין שם.
 (38) ראה תניא רפמ"א. שער האמונה פי"ג. עטרת ראש דרוש
 לעשיית נח, ב ואילך. המשך תרס"ו ע' נז. סה"מ מלוקט ח"ב ע'
 נז.
 (39) אבות פ"ה מ"כ.
 (40) טור ושו"ע אדה"ז או"ח רס"א.
 (41) ואתחנן ד, ב. ובפ' ראה יג, א: לא תוסף עליו ולא תגרע
 ממנו.
 (42) ברכות מט, א. וש"נ.

וע"פ המבואר לקמן בפנים (סי"ב), יש לומר, שמנוחת שבת
 (ש"מיני' מתברכין כולהו יומין" (ראה זח"ב סג, ב. פח, א)) נמשך
 הכח לקביעות ומנוחה גם במסעות שבמדבר, שהוא היפך ממקום
 מנוחת האדם ("בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" (ירמי'
 ב, ו)).
 (31) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.
 (32) ראה זבחים קטו, א. וראה תנחומא שמות כה. שמו"ר
 פ"ה, ט. פרש"י יתרו כ, ב.
 (33) משנה וברייתא סוף קידושין.
 (34) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י: צוה משה רבינו מפי
 הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח.

29 להיות) שוב, כמ"ש⁵¹ "והחיות רצוא ושוב".
 30 ואדרבה: העבודה שבלב קשורה דוקא עם תנועה
 31 דרצוא ושוב, עד שחיות האדם ע"י השפעת הדם
 32 מן הלב תלוי בכך שתמיד יהי דפיקו דליבא,
 33 תנועה תמידית דרצוא ושוב, ועד"ז מוכן בנוגע
 34 לעבודה שבלב (אהבה), שצריך להיות באופן
 35 דרצוא ושוב, הרצוא מביא לשוב (בכלים), ולאח"ז
 36 מביא השוב לרצוא נעלה יותר, ואח"כ מביא השוב
 37 לרצוא נעלה יותר, ולאח"ז לשוב נעלה יותר וכן
 38 הלאה. משא"כ "שוב לאחד" מדגיש שהשוב צריך
 39 להיות לדבר אחד ויחיד – לא לריבוי, ואפילו לא
 40 שתי תנועות דרצוא ושוב!?

41 ויש לומר הביאור בזה: שלימות העבודה היא
 42 דוקא מתוך מנוחה, עד שאפילו במקום דשינוי
 43 ותנועה (רצוא ושוב), יהי ענין המנוחה. וזה נפעל
 44 דוקא על-ידי-זה שנגרש רצון ה' – רצון אחד
 45 (הכוונה ותכלית אחת) – בכל פרטי העבודות. ולכן
 46 אומרים ש"אם רץ לבך שוב לאחד": תכלית השוב
 47 צריך להיות לא (רק) להגיע לרצוא נעלה יותר,
 48 אלא "לאחד" – לקיים את רצונו של הקב"ה. ז.א.
 49 שהוא מרגיש בזה לא את שינוי התנועה דלבו
 50 (רצוא או שוב), אלא את קיום רצונו של הקב"ה
 51 שהוא "אחד" (ובזה אין שום נפק"מ אם זה רצוא
 52 או שוב). ויתירה מזה (כלשון הידוע⁵²): – אפילו
 53 נצטוונו לחטוב עצים.

54 ועי"ז נמשך אחר-כך ה"לאחד" גם בפרטי
 55 העבודות ופרטי תנועות הלב, רצוא ושוב.

56 ו. וזה נפעל ע"י ביטול האדם להקב"ה, שהוא
 57 מרגיש שכל מציאותו היא רק עבד לה' "לשמש את
 58 קוני". ודוקא ע"י ביטולו כעבד לה' – נעשה "עבד
 59 מלך מלך"⁵³, שנעשה (דבר אחד עם) מציאות
 60 המלך (כביכול).

61 וע"ד הפירוש הידוע בחסידות⁵⁴ עה"פ⁵⁵ "תפלה
 62 לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו", שתוכן
 63 ה"תפלה לעני" היא בזה ש"לפני ה' ישפוך שיחו",

1 אחת⁴³. משא"כ "רצון" הוא למעלה מהתחלקות
 2 (ושינוי דרגות) – רצון הוא אחד ויחיד, הן בנוגע
 3 לפרטי הדבר שהוא רוצה הרי הרצון בכל פרט הוא
 4 בשוה, והן בנוגע לכללות הענינים, הרי "אין הרצון
 5 משתנה לפי אופן הענינים שהרצון בהם", "נאמר
 6 שבדבר זה הרצון הוא באופן כך ובדבר זה הרצון
 7 הוא באופן כך"⁴⁴.

8 ולכן נאמר הלשון "לעשות רצון אביך
 9 שבשמים" – כיון ששלימות העבודה (מתוך
 10 מנוחה) היא בכך שבקיום כל המצוות תורגש
 11 נקודה אחת ויחידה – שמקיימים בזה את רצונו של
 12 הקב"ה.

13 ואח"כ ה"ז נמשך גם בפרטי המצוות, כפי שכל
 14 מצוה היא "במקומה" (כמצוה פרטית) – כידוע
 15 שכל מצוה כלולה (ויש בה מעין) מכל שאר
 16 המצוות, ולכן "העוסק במצוה פטור מן המצוה"⁴⁵,
 17 כיון שהוא כולל בזה את שאר המצוות, במילא ע"י
 18 קיום מצוה זו הרי זה "כמו שמקיים גם זה"⁴⁶
 19 (המצוה שני)⁴⁷.

20 ה. ענין הנ"ל רואים בהדגשה במצוות אהבת ה'
 21 [שכוללת את כל מ"ע⁴⁸, וגם את מצוות יראת ה'
 22 הכוללת את כל מצוות ל"ת⁴⁸] – "ואהבת את ה'
 23 אלקיך בכל לבבך"⁴⁹:

24 אהבה שבלב קשורה דוקא עם תנועה ושינוי –
 25 בבחי' רצוא ושוב. אעפ"כ איתא שהעבודה צריכה
 26 להיות באופן ד"אם רץ לבך שוב לאחד"⁵⁰,
 27 ולכאורה אינה מובנת תוספת תיבת "לאחד".
 28 לכאורה הי' מספיק לומר "אם רץ לבך (צריך

(43) תוד"ה לפי – מו"ק ח, ב.

(44) סה"מ קונטרסים ח"ב ע' שיב. וראה גם שם ע' שנ. סה"מ
 תרס"ה ע' רסח. ובכ"מ. לקו"ש ח"ג ע' 67 ואילך.

(45) סוכה כה, א.

(46) צפע"נ כללי התורה והמצוה בערכו. וראה שיחת ש"פ
 מקץ שנה זו ס"ד. וש"נ.

(47) ומ"מ לא נאמר "מצוות" (אלא "רצון אביך שבשמים"),
 כי גם העוסק במצוה פטור מן המצוה (מפני שכלול בזה כל
 המצוות) הי' ניכר החסרון "בריחא דלבושיכו" (ראה המשך
 תרס"ו ס"ע סח ואילך).

(48) תניא רפ"ד. ובכ"מ.

(49) ואתחנן ו, ה.

(50) ספר יצירה פ"א מ"ח. – בס"י שלפנינו: שוב למקום.
 וראה אוה"ת יתרו ע' התקעח. ע' התקפא. סה"מ תרנ"ט ע' ריג
 בהערה. – ובתקו"ז בהקדמה (ז, א): אם רץ לבך שוב לאחור
 (נ"א לאחד). ובכסא מלך כתב ע"ז שוב לאחד גרסינן.

(51) יחזקאל א, יד.

(52) ראה לקו"ת שלח מ, א.

(53) ספרי ופרשי דברים א, ז. ובשבועות מז, ב: עבד מלך
 כמלך.

(54) כש"ט סצ"ז. אור המאיר פ' וישלח.

(55) תהלים קב, א.

1 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה⁶⁰ נכפי שהי'
 2 אצל משה רבינו, שע"י הביטול בתכלית שלו,
 3 "ונחנו מה"⁶¹, היתה אצלו גם עשירות⁶², "תפלה
 4 למשה"⁶³, תפלת עשיר⁶⁴. באופן שגם בחילוקי
 5 הדרגות דסדר השתלשלות נרגשת אחדותו ית', וגם
 6 במקום השינוי ותנועה יש לו שלימות המנוחה.
 7 ויש לומר שענין זה מרומז גם בתיבת "מלך"
 8 ("עבד מלך מלך"), ר"ת מוח לב כבד⁶⁵:
 9 החילוק בין מוח ולב הוא, שהמוח אינו
 10 מתנענע. ואדרבה: שלימות המוחין היא דוקא ע"י
 11 מנוחה והתיישבות. לעומת זאת הלב מתנענע
 12 בתמידות (רצוא ושוב דדפיקו דליבא), ודוקא בזה
 13 מתבטאת חיות הלב והשפעת הדם אל הגוף, ועד"ז
 14 המדות שבלב (אהבה וכו') – שנמצאות בתנועה
 15 ותשוקה, בבחי' רצוא ושוב (כנ"ל).
 16 ע"י עבודת העבד (ביטול) – נעשה "עבד מלך
 17 מלך", החיבור דשני הענינים: מנוחת המוח
 18 ותנועת הלב, מנוחת המוח נמשכת וחודרת גם
 19 בתנועת הלב (המדות) באופן ד"מוח שליט על
 20 הלב"⁶⁶, ויתירה מזו – סוף סוף אין זה באופן
 21 דשליטה (בעל-כרחך), אלא באופן פנימי (ברצון).
 22 והכח לזה הוא ע"י ביטול העבד – שמגיע ברצון
 23 המלך עד בעצם המלך, שלמעלה מהתחלקות גם
 24 דמוחין, וזה נותן כח להמשיך מנוחה אמיתית
 25 ("מנוחה שלימה") בכל כחות הנפש, ולחבר את
 26 מנוחת המוח עם תנועת הלב. וי"ל שזה מרומז
 27 ב"כבד", שבו נקרא הדס⁶⁷ (שבא מהלב) במקום
 28 אחד (באופן של מנוחה).
 29 ז. וענין זה – הגילוי דעצם המלך, מלך מלכי
 30 המלכים הקב"ה ע"י ביטול העבד (בנ"י) נפעל
 31 בשלימות ובגלוי במתן-תורה:

60 נוסח ברכה השלישית דברה מ"ז.

61 בשלח טז, ז.

62 נדרים לח, א.

63 תהלים צד"ק, א.

64 ראה זח"א קסח, ב. וראה ד"ה תפלה למשה תר"ס (ע'
 מט ואילך). תשכ"ט (קונטרס י"א ניסן שנה זו). – נעתקו ב"קובץ
 י"א ניסן שנת הצד"ק" (קה"ת תשנ"א) אות יח, כא.

65 ראה ניצוצי אורות וניצוצי זהר לזח"ב קנג, א. וש"נ.

66 זח"ג רכד, סע"א. וראה תניא פי"ב (יז, רע"א). פי"ז (כג,

א). פ"ל (לח, ב). פנ"א (עא, סע"א).

67 חולין קט, ב.

1 כיון שעל-ידי-זה שעומד בתכלית הביטול, הרי
 2 תפלתו היא דוקא לדבר עם הקב"ה בעצמו.
 3 עד"מ החילוק בין עני ועשיר כפשוטו: עשיר –
 4 בגלל השגתו בעשירות – יכול לפעמים לבקש את
 5 הגילויים של המלך, כסף וזהב וכיו"ב, כפי שהמלך
 6 נמצא מחוץ לארמון שלו, לבוש בלבושים ומוקף
 7 בשרי המלך, עבדי המלך צבא המלך וכו', במקום
 8 לדבר עם המלך עצמו כפי שהוא נמצא בחדרו.
 9 משא"כ עני – דוקא משום שאין לו כלל השגה
 10 בגילויי המלך, מבקש לדבר דוקא עם המלך
 11 ובמילא לבד בחדרו.
 12 ועד"ז בעבודת ה': תפלת עשיר – בגלל השגתו
 13 בגדלותו ית', הגדלות דסדר השתלשלות, מלאכי
 14 השרת (שרפים חיות ואופנים), עד בעשר ספירות
 15 וכו' – יכולה להיות בכך שיבקש את הגילויים
 16 הגדולים שלמעלה כפי שהמלך נמצא לבוש
 17 בלבושים ומוקף במשרתי המלך, מלאכי עליון,
 18 שהם ריבוי גדול ואדיר, "אלף אלפים ישמשוני"
 19 ורבו רבבון קדמוהי יקומון⁶⁶, עד ש"לגדודיו אין
 20 מספר"⁶⁷. או שהוא (העשיר) יבקש אפילו גילויים
 21 נעלים בעבודת ה' – אהבה ויראה (כסף וזהב
 22 רוחניים) וכיו"ב, עד הגילויים דדרגות וספירות הכי
 23 נעלות בסדר השתלשלות, שלמרות גדלותן – הרי
 24 הן קשורות עם חילוקי דרגות, לא "שוב לאחד",
 25 הקב"ה בעצמו (ה' אחד), ובמילא גם אין לו מנוחה
 26 בשלימות כיון שנרגשים אצלו חילוקי הדרגות
 27 שלמעלה (כנ"ל);
 28 משא"כ תפלה לעני – אחד שעומד בתכלית
 29 הביטול (כעני) – הרי דוקא בגלל ביטולו (והעדר
 30 ההשגה בהגילויים שלמעלה), מתבטאת תפלתו
 31 ב"לפני ה' ישפוך שיחור", לדבר עם המלך בעצמו,
 32 עצמותו ית', ע"ד אני מתפלל לדעת זה התינוק⁶⁸,
 33 שתינוק אינו יודע אודות ספירות וגילויים וכו',
 34 אלא אודות "אלוקה מצוי"⁶⁹ עצמותו ית', לא שייך
 35 (למעלה) מכל הגילויים והתוארים.

36 ודוקא ע"י תכלית הביטול דעבד – שעל-ידי-זה
 37 נעשה "עבד מלך מלך" (כנ"ל) – מקבל הוא אח"כ
 38 גם את כל הגילויים ועשירות דהקב"ה, מידו

66 דניאל ז, י.

67 איוב כה, יג. וראה חגיגה יג, סע"ב.

68 שרש מצות התפלה להצ"צ פ"ח (דרמ"צ קיח, א).

69 תר"א וירא יד, ב.

ומזה נמשך הכח ממתן תורה לפעול מנוחה
 ("שקטה") בכל העולם כולו, על-ידיזה שמתגלית
 התכלית והכוונה דכל הבריאה, כנ"ל.

ה. עפ"ז מובן גם סדר העבודה דבנ"י כהכנה
 למתן-תורה:

לאחרי יציאת מצרים היתה אצלם העבודה
 במ"ט ימי הספירה בכירור פרטי המדות דחסד
 שבחסד עד מלכות שבמלכות (עבודה בבחי' שינויים
 בכל יום ויום מדרגא לדרגא); ולאחרי המ"ט ימים –
 בסיום דמלכות שבמלכות, תכלית הביטול
 ד"תפלה לעני", הגיעו ליום החמישים (שער הנו"ן),
 כידוע שמלכות מגיעה בכתר, עד בפנימיות הכתר,
 "לפני הוי" – הגילוי דמתן תורה,⁷⁹ "אנכי ה'
 אלקיך", עד באופן שזה נעשה "אלקיך" –
 "כתך וחיותך".⁸⁰

וביחד עם זה קבלו בנ"י את כל הגילויים דסדר
 השתלשלות, גילוי מעשה המרכבה,⁸¹ וירד ה' על
 הר סיני על כסא הכבוד שלו⁸² וכו', נוסף על
 הגילויים והשפעות גשמיים ועשירות גשמית
 שהיתה להם מביזת מצרים וביזת הים, הכל חדרור
 בהכרה ב"שוב לאדמה".

ט. ע"פ הנ"ל תובן הנתנית כח מקביעות שנה
 זו, שנכנסים הישר משבת לזמן מתן תורתנו, ביום
 ראשון בשבוע:

בכל שבת נפעל (בדוגמת שבת הראשונה) ענין
 המנוחה בהבריאה, "באת שבת באת מנוחה".
 ובכל יום ראשון חוזרים מחדש הענינים שקרו ביום
 ראשון הראשון דמעשה בראשית – בריאת כל
 העולם כולו מחדש (החל מבריאת הזמן מחדש,
 יום ראשון), "בראשית ברא אלקים את השמים ואת
 הארץ"⁸³, "את השמים לרבות תולדותיהם ואת
 הארץ לרבות תולדותיהם"⁸⁴.

ועד"ז הוא גם בנוגע למתן תורה: בזמן מתן
 תורתנו בכל שנה ניתנת התורה "מחדש", ע"ד כפי
 שהי' במ"ת בפעם הראשונה [כהלשון "נותן"]

(79) ראה לקו"ת במדבר יב, א ואילך.
 (80) ראת לקו"ת שם טו, רע"ד. ועוד.
 (81) ראה משפטים כד, י ואילך.
 (82) פרש"י יתרו יט, כ.
 (83) בראשית א, א.
 (84) פרש"י בראשית א, יד.

במ"ת הי' הגילוי ד"אנכי ה' אלקיך"⁶⁸, גילוי
 עצמותו ית' בראי' חושיית⁶⁹, "אתה הראת
 לדעת"⁷⁰, וההקדמה לזה היתה הביטול בתכלית
 דעם ישראל, על-ידיזה ש"הקדימו ישראל נעשה
 לנשמע", ועי"ז קשרו המלאכים לכאו"א מישראל
 "שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע"⁷¹,
 ובפרטיות יותר – ישנם ה"ג' עטרות" שבני
 המדינה עשו למלך⁷², שבנ"י נתנו להקב"ה, ו"נתן
 בראשו אחת ושתיים בראשם של בניו"⁷². דוקא ע"י
 ביטול העם נעשה הכתרת המלך, כיון שביטולם
 מגיע "לפני הוי", בעצמותו ומהותו ית', ושם
 נתעורר ומשם נמשך רצונו להיות מלך, ועל-ידיזה
 מתהווה כל סדר השתלשלות, עד עשי' למטה
 (כמבואר בדרושי ראש השנה⁷³).

וכפי שהי' במתן תורה בפשטות, שיחד עם זה
 שהי' "קבלו מלכותי" – נקודה אחת בכל הענינים,
 הי' אח"כ "אגזור עליכם גזירות"⁷⁴, פרטי המצוות.
 אבל באופן שבכל הפרטים ישנה מנוחה שבאה ע"י
 הנקודה אחת שבכל המצוות.

ועד"ז בתורה עצמה – נוסף על גילוי התורה
 מלמעלה, "וירד ה' על הר סיני . . . וידבר אלקים
 את כל הדברים האלה לאמר"⁷⁵, ניתנה התורה
 באופן ש"לא בשמים היא"⁷⁶, אלא דוקא למטה,
 ופס"ד התורה נעשים דוקא ע"י הכרעת השכל
 דב"ד שלמטה, "ובאת אל הכהנים . . . ואל השופט
 אשר יהי' בימים ההם"⁷⁷, כפי שהם מעריכים את
 התנאים ומצב העולם. ודוקא שם ממשיכים מנוחה
 ושלום דתורה, שכל התורה ניתנה לעשות שלום
 בעולם⁷⁸.

(68) יתרו כ, ב.
 (69) ראה תניא פל"ו (מו, א).
 (70) ואתחנן ד, לה.
 (71) שבת פח, א.
 (72) ויק"ר פכ"ד, ח. וראה סה"מ עזר"ת ע' רכה, שהכתר
 השלישי הוא כנגד שהקדימו נעשה לנשמע (נוסף על שני הכתרים
 שכנגד נעשה ונשמע).
 (73) סידור (עם דא"ח) שער התקיעות רמה, ד ואילך.
 (74) מכילתא יתרו כ, ג.
 (75) יתרו יט, כ. כ, א.
 (76) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.
 (77) שופטים יז, י. ואחז"ל "אין לך אלא שופט שבימיך"
 (ספרי ופרש"י עה"פ. וראה גם ר"ה כה, ב).
 (78) רמב"ם סוף הל' חנוכה (מספרי נשא ו, כג – ראה לקו"ש
 ח"ח ע' 349 ואילך).

36 ממנוחת והתיישבות האדם ("לא ישב אדם שם"),
 37 ועאכו"כ שעי"ז נעשית מנוחה גם בשאר העולם
 38 (מקום מושב האדם).

39 ולהוסיף, שענין זה מודגש גם בכך שבתחלת פ'
 40 במדבר מדובר אודות מנין בני ישראל במדבר סיני:
 41 מנין קשור עם קביעות והתיישבות – דבר שבמנין
 42 אינו בטל⁹⁰. ובפרט מנין בני"ש שמתוך חיבתן לפניו
 43 מונה אותם כל שעה⁹¹, וזה מוסיף עוד יותר
 44 בקביעות⁹² ומנוחה שלהם. לאידך גיסא מנין בני"ש
 45 ה' דוקא במדבר, "ולא ישב אדם שם" – המשכת
 46 המנוחה למטה במקום דהיפך ההתיישבות⁹³.

47 וי"ל דוגמא לדבר – במנין דמעשר בהמה
 48 (להבדיל), שמונים דוקא כאשר הבהמות אינן
 49 עומדות במנוחה במקום אחד, אלא כאשר הן
 50 יוצאות מן הדיר⁹⁴, עד שמגיעים לעשירי –
 51 ו"העשירי יהי' קודש"⁹⁵, קדש מלה בגרמי⁹⁶,
 52 שלימות המנוחה וההתיישבות].

53 יא. ההוראה לפועל מהאמור לעיל:
 54 כיון שבזמן מתן תורתנו בכל שנה ניתנת התורה
 55 (באופן חדש) מחדש, והיא ניתנת למטה דוקא
 56 ("לא בשמים היא"), באופן שמתוסף חידוש
 57 במנוחה שבעולם – מובן שבני"ש צריכים בכל שנה
 58 לקבל את התורה (מחדש) באופן חדש, "בכל יום
 59 יהיו בעיניך חדשים"⁹⁷ עד חדשים ממש, ובאופן
 60 שהם "קולטים" זאת בשכלם למטה, עד באופן של
 61 (ממש מלשון) ממשות.

62 ועאכו"כ בשנה זו, כאשר נכנסים הישר משבת
 63 לזמן מתן תורתנו ביום ראשון – צריך החידוש בזה
 64 להיות ביתר שאת וביתר עוז, ובשני הקצוות:
 65 קבלת התורה מחדש מתוך הכרה בנותן התורה,
 66 ושהתורה היא תכלית כל הבריאה כולה, ובמילא
 67 מביא זה לחידוש בהמנוחה אצל יהודי בעבודתו
 68 ומביא מנוחה בעולם; וביחד עם זה – להמשיך
 69 מנוחה מהתורה בכל פרטי המצוות, בכל פרטי

1 התורה" לשון הוה⁸⁵], ויתירה מזה – באופן
 2 ד"מעלין בקודש"⁸⁶.

3 ועפ"ז מובן שכאשר נכנסים הישר משבת לזמן
 4 מתן תורתנו – בלי הפסק דעובדין דחול – נמצאים
 5 בהדגשה שני לימודים:

6 (א) כיון שההכנה וערב חג השבועות הוא
 7 שבת, שענינה הוא מנוחה, כללות התוכן דמתן
 8 תורה (שלכן "דכולי עלמא בשבת ניתנה תורה"⁸⁷)
 9 – הרי זה נותן תוספת כח להמשכת המנוחה בזמן
 10 מתן תורתנו, בכואנו הישר מההשפעה דמנוחת
 11 שבת.

12 (ב) כיון שזמן מתן תורתנו הוא ביום ראשון
 13 בשבוע – הרי זה מדגיש עוד יותר שהמנוחה
 14 (דמתן-תורה) נמשכת גם במציאות העולם
 15 שמתהווה ביום זה (ראשון) מחדש (ע"ד יום
 16 ראשון דמעשה בראשית), המשכת מנוחה בעולם
 17 שקשור עם שינוי והתחלקות דזמן ומקום.

18 ויתירה מזה: החידוש במציאות העולם נמשך
 19 מהחידוש דתורה (בזמן מ"ת), כמאמר⁸⁸ אסתכל
 20 באורייתא וברא עלמא, במילא מובן שהחידוש
 21 דזמן מ"ת בשנה זו קשור עוד יותר עם חידוש
 22 בהמשכת המנוחה ("שקטה") בקיום העולם.

23 י. עפ"ז מובנת גם השייכות המיוחדת עם
 24 (שבת) פ' במדבר דוקא:

25 מתן תורה ה' דוקא במדבר. ומובן, שאין זה
 26 מקרי ח"ו, אלא בהשגחה פרטית (במכ"ש מכל
 27 עניני העולם), כיון שלמתן תורה יש שייכות עם
 28 ענין המדבר.

29 ויש לומר אחד הביאורים בזה: בעולם גופא
 30 (שמצ"ע הוא "חסר מנוחה") העדר המנוחה
 31 וההתיישבות האדם – הוא במדבר, שמדבר הוא "לא
 32 ישב אדם שם"⁸⁹: אם הוא אדם, אין מקומו במדבר,
 33 ועאכו"כ אין זה מקומו בהתיישבות ("לא ישב אדם
 34 שם"). והחידוש דמ"ת הוא – המשכת מנוחה
 35 ("שקטה") אפילו במקום שהוא בתכלית ההיפך

(90) ביצה ג, ב. וש"נ. שו"ע יו"ד סק"י ס"א. שו"ע אדה"ז
 סתמ"ז ס"ב.

(91) פרש"י ר"פ במדבר.

(92) ראה לקו"ש ח"ח ע' 25. וש"נ.

(93) ראה לעיל הערה 30.

(94) בכורות נח, ב במשנה. רמב"ם הל' בכורות רפ"ז.

(95) בחוקתי כז, לב.

(96) זח"ג צד, ב. וראה סידור עם דא"ח ר, ג ואילך.

(97) פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג. תבוא כו, טז.

(85) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ועוד.

(86) ברכות כח, א. וש"נ.

(87) ולהעיר שבזמן הוה (שקביעות החדשים הוא ע"פ
 החשבון) יום א' דחגה"ש (י' סיון) אא"פ לחול ביום השבת.

(88) זח"ב קסא, א-ב.

(89) נסמן בהערה 30.

35 וכפסק־דין אדמו"ר הזקן בהלכות תלמוד תורה¹⁰⁴:
 36 "לחדש חדושי הלכות רבות לפי רוחב שיש בלבו
 37 וישוב דעתו". וכידוע שלכל יהודי יש את זקנו
 38 המיוחד בתורה – "ותן חלקנו בתורתך"¹⁰⁵ – שבו
 39 יש בכחו להיות תלמיד המחדש בתורה.
 40 בדורות שלפנינו היו זהירים בנוגע לחידושי
 41 תורה (אפילו כאשר אין זה להלכה למעשה, אלא
 42 בדרך פלפול בלבד), הן בנוגע לכתיבת חידושי
 43 תורה, ועאכ"כ בנוגע לפרסומם בדפוס. וההנהגה
 44 היתה ש"לא כל הרוצה כו' יטול"¹⁰⁶, אלא דוקא
 45 לאחרי כו"כ תנאים שמוכיחים שהחידושים היו
 46 מכוונים לאמיתתה של תורה כו'.
 47 משא"כ בדורות שלאחרי זה, עד בדורנו זה –
 48 הרי מחד גיסא, צריכה אמנם להיות זהירות יתירה,
 49 כיון שלא כל אחד שכותב חידושי תורה וכותב
 50 פסקי דינים ניתן לסמוך עליו, אבל לאידך, בגלל
 51 ירידת הדורות – צריכים לחפש אופנים רבים ככל
 52 האפשר להוסיף בלימוד התורה, באופן ד"יגדיל
 53 תורה ויאדיר"¹⁰⁷, כולל יגדיל בפרט זה.
 54 ולכן¹⁰⁸ כדאי לעודד ולזרז את כל אלו השייכים
 55 לחדש בתורה – ובתנאי שנלמדת ע"פ כללי התורה
 56 כפשוט – שאפילו אם אין הם בטוחים אם
 57 חידושיהם מכוונים לאמיתתה של תורה, הרי לא
 58 רק שלא יתעכבו מלכתוב החידושים, אלא –
 59 ישתדלו לכתבם, ולפרסם זאת גם בדפוס (בקובץ
 60 מיוחד בפ"ע, או בקובץ הכולל חידושי תורה גם
 61 מאחרים), ולא רק בין חבריהם ותלמידיהם, אלא
 62 גם בין לומדי תורה בכלל,
 63 ועיקר טעם הדבר הוא – כנ"ל – כיון שרואים
 64 בפועל, ומעשה רב, שעל־ידי־זה מתוסף ב"יגדיל
 65 תורה ויאדיר", בחיות ותענוג בלימוד התורה, הן
 66 בנוגע לעצמו, כפי שרואים בפשטות את התועלת
 67 שמתוספת בלימוד התורה על־ידי־זה שצריכים
 68 לכתוב זאת לאחרים, והן בנוגע לאחרים ("קנאת

1 הכחות שלו ובכל פרטי עבודתו, עד בכל פרטי
 2 העולם.
 3 החל מזה שמתחדש אצלו חידוש בלימוד
 4 התורה שלו מתוך הכרה בנותן התורה, ובמיוחד –
 5 ע"י לימוד פנימיות התורה, "דע את אלקי אביך
 6 ועבדהו בלבב שלם"⁹⁸, וביחד עם זה – לימוד
 7 התורה בהבנה והשגה דשכל האדם. ובפשטות: כל
 8 יהודי יוסיף חידוש – בכמות ובאיכות – בלימוד
 9 התורה,
 10 הן בשיעורים כלליים השווים לכל נפש, כולל
 11 ובמיוחד בזמנים אלו – באמירת פרקי אבות בכל
 12 שבתות הקיץ, ומה טוב – שילמדו משנה אחת (או
 13 כמה משניות) בעיון, בהבנה והשגה,
 14 וכמו"כ בשיעורי חת"ת הידועים – ללמוד בכל
 15 יום את שיעור החומש (כפי שנחלק לימי השבוע),
 16 שיעור תהלים (כפי שנחלק לימי החודש) ושיעור
 17 תניא (כפי שנחלק לימי השנה) – ושלשה שיעורים
 18 אלו הם כנגד ג' הרועים הקשורים עם חג
 19 השבועות: חומש – כנגד משה רבינו שקיבל תורה
 20 מסיני⁹⁹. תהלים – ספרו של דוד המלך, שמת
 21 בעצרת¹⁰⁰, ותניא – ביאור בתורת ישראל הבעש"ט
 22 שגם יום ההילולא שלו הוא בחגה"ש¹⁰¹;
 23 וגם מה טוב ונכון וכו' בלימוד הרמב"ם (כפי
 24 שנחלק לשנה אחת (בערך) ע"י לימוד ג' פרקים
 25 ליום, או לג' שנים ע"י לימוד פרק אחד ליום, או
 26 בספר המצוות),
 27 והן בשיעורים הפרטיים בכל חלקי התורה של
 28 כל אחד ואחת, כל חד לפום שיעורא דילי'.
 29 יב. ובענין זה (הוספה וחידוש בתורה בקשר עם
 30 זמן מתן תורתנו) יש להציע לעורר ולעודד אודות
 31 ענין נוסף – לפרסם ולהדפיס חידושי תורה.
 32 ובהקדמה:
 33 ידוע שיש בכחו של כל יהודי, ויתירה מזה –
 34 יש לו חיוב, לחדש בתורה¹⁰², "לאפשה לה"¹⁰³,

(98) דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב.

(99) אבות רפ"א.

(100) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. רות רבה פ"ג,

ב. תורה"אף עצרת – חגיגה יז, א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 21 ואילך. וש"נ.

(101) לקו"ד ח"א לב, א. מב, א. וראה לקו"ש ח"ח ע' 22.

(102) אגה"ק סכ"ו (קמה, א).

(103) זח"א יב, ב.

(104) פ"ב ס"ב.

(105) אבות פ"ה מ"ב.

(106) לשון המשנה – ברכות טז, ב.

(107) ישע"י מב, כא. חולין סו, ב.

(108) ראה גם ספר השיחות תשמ"ח ח"א ע' 249 ואילך.

30 הגלות והן היפך המנוחה דהגלות פנימי בעבודת
31 השם,

32 כולל ופשוט – הביטול דכל ההעלמות
33 והסתרים דגלות, וכל השאלות ובפרט בהגאולה
34 ומשיח צדקנו, שזה בא מצד הגלות עצמה, מצד זה
35 שנולדנו בגלות וגדלנו בגלות, במילא הרי אנו
36 "אנשי גלות" ר"ל, ונמצאים ב"מצב-גלותי" – שכל
37 זה יתבטל, ויתהפך (ע"י תשובה אמיתית), ע"י
38 גילוי אצל עצמו והדגשת הנשמה (חלק אלוקה
39 ממעל ממש¹¹²), שנמצאת למעלה מגלות, ונמצאת
40 במצב של מנוחה, מעין שבת ומנוחה לחיי
41 העולמים.

42 וכל זה בא באופן דמיד – "מיד" ר"ת משה,
43 ישראל (הבעש"ט), דוד מלכא משיחא, ג' הרועים
44 הקשורים עם חג השבועות (כנ"ל) – ותיכף ומיד
45 ממש: תיכף לת"ח ברכה¹¹³, מיד ר"ת כנ"ל, ממש
46 – באופן של ממשות, בגשמיות וחומריות העולם,
47 באופן שעושים מחומריות גשמיות, ומהגשמיות –
48 כלי לרוחניות, עד לרוחניות הכי נעלית, עד
49 לכביכול עצמותו ית', שקשור דוקא עם יש
50 הגשמי¹¹⁴,

51 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו,
52 ובאופן של זריזות – לפעול ולעשות ענין זה, ודוד
53 מלכא משיח יבוא ויגאלנו וכל אחד מאתנו אומר
54 למשיח צדקנו "שלום עליכם", עליכם לשון רבים
55 – כולל כל נשמות דכל בני שבדור הגאולה, והוא
56 משיב לכל אחד בנפרד "עליכם שלום" [עליכם"
57 לשון רבים כולל – מעשינו ועבודתינו דכל יהודין,
58 ו"עליכם שלום" לכל בני יחדיו,
59 ועוד והוא העיקר – מיד.

1 סופרים תרבה חכמה¹⁰⁹) – שזה (התועלת שבזה)
2 היא הבחינה הטובה ביותר לצורך הדבר.

3 וכאמור, הגם שיתכן שהחידוש אינו מתאים
4 לגמרי לאמיתתה של תורה (כנ"ל), הרי זה כדאי.
5 ובפרט שיכולים להזהר בזה בכך שלא יפסקו
6 מסקנא להלכה, או אפילו כשכותבים מסקנא –
7 יכולים להוסיף שזהו: לפענ"ד, או אין לסמוך על
8 זה, וכיו"ב.

9 ולהוסיף, שכאשר מפרסמים את החידושים
10 בדפוס לאחרים – הרי טבע בן אדם (מפני כבוד
11 עצמו, ומנהג העולם), גם דנה"ב, שיזהר עוד יותר
12 ויסתכל שוב ויעיין במה שכותב ומפרסם.

13 ויישר כחם של כל לומדי תורה ומקיימי מצוות
14 בהידור שינצלו את ההתעוררות דזמן מתן תורתנו
15 זה להשתדלות לחדש בתורה (ע"פ כללי התורה)
16 ולפרסם את חידושיהם – ויהי רצון ולהתפלל
17 להתקרב ככל היותר לדרגת תלמיד ותיק, וכל מה
18 שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני¹¹⁰.

19 יג. ויהי רצון, שההוספה וחידוש בלימוד
20 התורה בבואנו מזמן מתן תורתנו – יוסיף עוד יותר
21 במנוחה, מנוחת הנפש ומנוחת הגוף דלומדי
22 התורה, מתוך בריאות הנשמה ובריאות הגוף,
23 ומנוחה דכל בני ככל מקום שהם,
24 וכן גם במנוחה ככל העולם כולו.

25 עד שזה יביא בקרוב את המנוחה האמיתית
26 והשלימה – ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי
27 העולמים", ביטול הגלות דבנ"י, שגלות היא היפך
28 הכי גדול דמנוחה והתיישבות דבנ"י – "אוי לבנים
29 שגלו משולחן אביהם"¹¹¹, שמתבטלים הן טלטולי

(109) כ"ב כא, סע"א, כב, רע"א.

(110) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. הנסמן בלקו"ש חייט ע' 252 הערות 20-21.

(111) ברכות ג, סע"א.

(112) תניא רפ"ב.

(113) ברכות מב, א.

(114) ראה אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב). ביאורי הזהר לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד א

7 מוסיפה אף הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב 'ולא תנה' וכתוב 'ולא תנבו', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא לאחר, פ"מ לְגוֹלָן שגול בית, שאינו חזר. שואלת הגמרא, לִימָא מה שהוצרך למעט גזלן דְּלֵא כְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, דְּאֵי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אפשר למעט גזלן מסיבה אחרת שהרי הָא אָמַר – דרש מהאמור בפרשה 11 וְרַבִּי הַלֵּבִי שכוונת התורה לְזֶה הַמְתִּירָא 12

1 מְרַבָּה אֵף הַכּוֹנֵה בֵּית שְׁעַר אֲכַסְדָּרָה וּמְרַבֶּסֶת שְׁעוּיִים לְדַרְיֵסֶת רגל ולא להשתמש בהם, תְּלַמּוּד לִזְמַר 'בֵּית', מַה בֵּית הָרְאִוִי 2 לְדִירָה אֵף כָּל הָרְאִוִי לְדִירָה, לְמַעַט אֵת אֵלוֹ שְׁאִינִם עוֹמְדִים 3 לְחַשְׁמִישׁ דִּירָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר, שֶׁהַבֵּית שְׁנֵאמַר 4 בַּתּוֹרָה הוּא 'בֵּית' בְּמִשְׁמַעוֹ, וְחֹזֵר מִהַמְלַחְמָה רַק עַל בֵּית רַגִּיל, 5 וְלֹא עַל אֵלוֹ שֶׁהוֹכְרוּ בְּמִשְׁנֵה וּבְבִרְיֵיתָא. 6

לקוטי שיחות פרשת במדבר כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

ב.

הקשיים המתעוררים לפי פרש"י

- 29 תוך לימוד דברי רש"י נראה במבט ראשון ש"קבלת
30 הדמים וזריקה והקטרה" הן דוגמאות ל"עבודות
31 המסורות לכהנים". אך אם נאמר כך, אינם מובנים
32 מספר דברים כדלהלן:
- 33 א) האריכות בדברי רש"י. (א) לשם מה מביא רש"י
34 דוגמאות? היה עליו לומר בקיצור "עבודות המסורות
35 לכהנים". (ב) אם הוא מפרט כדי לשלול את העבודות
36 המתבצעות לפני קבלת הדמים, מתאימה יותר,
37 לכאורה, ההתבטאות "מקבלה ואילך" עבודות
38 המסורות לכהנים". (ג) אם אמנם צריך לפרט דוגמאות,
39 מדוע דוקא שלוש דוגמאות אלו?
- 40 ב) הסדר בדברי רש"י: תחילה הוא מציין את
41 הדוגמאות, ורק אחר-כך "עבודות המסורות לכהנים",
42 בעוד שהיה צריך להיות להיפך: תחילה הכלל "עבודות
43 המסורות לכהנים", ורק אחר-כך הפרטים "נגון קבלת
44 דמים..."
- 45 ג) ועיקר: אם קבלה, זריקה והקטרה הן, כמוסבר
46 לעיל, "עבודות המסורות לכהנים", היה צריך להכתב
47 "ושאר עבודות המסורות לכהנים"?
- 48 מן האמור לעיל מובן, שרש"י מתכוון לומר
49 ש"ושמרו את כהונתם" כולל שני סוגים שונים: (א)
50 קבלת דמים וזריקה והקטרה" – עבודות שאינן
51 "מסורות לכהנים". (ב) "ועבודות המסורות לכהנים" –
52 סוג אחר.
- 53 ואם כך תמוה:
- 54 א) רש"י עצמו כבר אמר בתחילת פרשת ויקרא⁸
55 "מקבלה ואילך מצוות כהונה", וכיצד, איפוא, ניתן
56 לומר ש"קבלת דמים וזריקה והקטרה" אינן מן
57 ה"עבודות המסורות לכהנים"?

א.

דברי רש"י ו'אבן עזרא' על המילים "ושמרו
את כהונתם"

- 1 בפסוק¹ "ואת אהרן ואת בניו תפקוד ושמרו את
2 משמרת כהונתם והזר הקרב יומת", מסביר רש"י² את
3 המילים "ושמרו את כהונתם" ואומר: "קבלת דמים
4 וזריקה והקטרה³ ועבודות המסורות לכהנים". כלומר,
5 רש"י סובר שב"כהונתם" הכוונה היא לעבודות
6 הכהנים, ופירושה של המילים "ושמרו את כהונתם"
7 הוא, שאין להתיר ל"זר" לבצע אחת מעבודות אלו⁴
8 ("והזר הקרב יומת")
- 9 לעומת זאת מפרש אבן-עזרא⁵ את המילים "ושמרו
10 את כהונתם" באופן אחר: "שלא יבואו לידי פסלות".
11 כלומר, הכהנים צריכים לשמור את עצמם (את כהונתם
12 שלהם), שלא יפסלו לכהונה (על-ידי טומאה וכדומה).
13 יש להבין: מניין לרש"י שיש להסביר את המילה
14 "כהונתם" שלא כפשוטה (הכהונה עצמה, כפירושו של
15 אבן-עזרא), אלא "עבודות המסורות לכהנים"⁶?
- 16 [לא יתכן לומר, שרש"י אומר כך מפני ההכרח
17 שבסיום הפסוק "והזר הקרב יומת", המדבר אודות זר
18 המבצע אחת מעבודות הכהנים, ולכן הכרחי לומר שגם
19 בתחילת הפסוק מדובר על עבודת הכהנים. מפני שאם
20 כך הוא הדבר, היה רש"י מצטט ב"דיבור המתחיל" גם
21 את המילים של סוף הפסוק, או, לפחות רומז להן
22 באמצעות הביטוי "וגומר".
- 23 ואמנם, סוף הפסוק איננו מחייב הסבר זה, שהרי
24 ניתן לומר, ש"והזר הקרב יומת" איננו המשך לענין של
25 "ושמרו את כהונתם", אלא ענין אחר].
- 26 כמו-כן יש להבין: מדוע מצטט רש"י ב"דיבור
27 המתחיל" גם את המילים "ושמרו את", ואיננו מסתפק
28 בציטוט המילה "כהונתם" בלבד, שאותה הוא מסביר?

ברש"י (משא"כ אם "ושמרו את כהונתם" הוא הקדמה ל"והזר הקרב יומת" – שאז אי"צ רש"י לפרש במה היא השמירה).

(5) ועד"ז פי' בחזקוני כאן.

(6) משא"כ בפ' קרח (יח, ז) שמפורש "תשמרו את כהונתכם) לכל דבר המזכיר וגו'".

(7) פרש"י ויקרא א, ה.

(8) שם.

(1) פרשתנו ג, י.

(2) בד"ה השני. וראה לקמן בפנים ס"ג השייכות דפרש"י זה לד"ה הראשון.

(3) בדפוס ראשון (וכן בכמה כתי"י) דרש"י: והקטר.

(4) ראה גם אברבנאל וספורנו כאן.

במשכיל לדוד מפרש שכונת רש"י היא ד"ושמרו" פירושו "שתהי (העבודות) דוקא בטהרה" * (עיי"ש). אבל פירוש זה לא נרמז אפילו

ובמקדש, ולכן מציינת התורה מיד "ואת אהרן ואת בניו תפקוד... והזר הקרב יומת".

ה.

יש כאן מקום לטעות שעבודות מסוימות מותרות ללויים

והביאור בזה:
 על האמור קודם-לכן¹⁶, שעל הלויים לשמור את "משמרת בני ישראל", מסביר רש"י: "שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שהלויים באים תחתיהם בשליחותם...".

וכיוון שהלויים הם שלוחי כל בני ישראל "לצרכי המקדש" היה מקום לומר, שהעבודות בהן אנו מוצאים שגם ישראלים ביצעו אותן (כדלקמן), מותרות, או צריכות להיעשות, אחרי הקמת המשכן, על-ידי הלויים "תחתיהם בשליחותם".

וזהו כוונת רש"י בכך שעל "ושמרו את כהונתם" הוא מפרט: "קבלת דמים וזריקה והקטרה", כי אצל עבודות אלה מוצאים, שכל בני ישראל בצעו אותן לפני כן (כפי שיוסבר להלן בסעיף ו), ולכן ניתן היה לחשוב שעתה מבצעים אותן הלויים "תחתיהם בשליחותם", ולפיכך כתובה מיד האזהרה "ושמרו את כהונתם והזר הקרב יומת".

בכל זאת אין רש"י מסתפק בכך, ומוסיף גם את הסוג השני "ועבודות המסורות לכהנים" – אלה הן העבודות שנמסרו מלכתחילה לכהנים – למרות שאין אפשרות לסברא שגם לזר (ללוי) מותר לבצען: כיוון שכאן מוכרח להאמר הציווי "ושמרו את כהונתם" בקשר ל"קבלת דמים וזריקה והקטרה", הרי ברור שהאזהרה "ושמרו את כהונתם" חלה על כל העבודות, גם אלה שהיו מלכתחילה "מסורות לכהנים", מתוך קל-וחומר.

ו.

הסברא שעבודות אלו מותרות ללויים נובעת מדיני קרבן פסח

היכן מוצאים שבני ישראל עשו את העבודות המוזכרות לעיל, עד כדי כך שבגלל זאת קיימת אפשרות לסברא שעתה הן שייכות ללויים (בשליחות בני ישראל)?

ב) אם יימצא הסבר לכך ש"קבלת דמים וכו'" אינן "עבודות המסורות לכהנים", הרי אינו מובן: מנין לרש"י הוכחה שב"ושמרו את כהונתם הכוונה היא גם לעבודות שהן אינן "מסורות לכהנים"?

ג.

ההכרח לכך שהכוונה היא לעבודות המסורות לכהנים

והביאור בזה:
 ההכרח לכך שב"ושמרו את כהונתם" הכוונה איננה לעצם הכהונה (כפי ה'אבן עזרא') אלא ל"עבודות המסורות לכהנים": פסוק זה מופיע לאחר ההוראה על תפקיד ומינוי חדש לאהרן ובניו, כפי שרש"י מסביר "תפקוד" – "לשון פקידות...". אם "ושמרו את כהונתם" מכון לכך שעל הכהנים להישמר "שלא יבואו לידי פסול" בכהונתם (כדברי אבן-עזרא), הרי אין זה תפקיד חדש¹⁰ – הן הם כבר הוזהרו על כך בפרשת אמור¹¹ בפירוט שמירת הכהן על כהונתו¹².
 לפיכך סובר רש"י שהתפקיד החדש כאן הוא להיזהר שזר לא יבצע את ה"עבודות המסורות לכהנים". המילים "ושמרו... והזר הקרב יומת" מדברות אודות אותו תפקיד.
 בכך יובן מדוע מצטט רש"י ב"דיבור המתחיל" גם את המילים "ושמרו את", שמבטאות לשון של ציווי לתפקיד, שהרי ההוכחה לפירושו היא מכך שהפסוק מפרט כאן את התפקיד החדש לאהרן ובניו.

ד.

שאלה נוספת המתעוררת על הפסוק

רש"י מתרץ עוד קושי שמתעורר בפסוק:
 גם הפסוקים הקודמים¹³ וגם הפסוקים הבאים¹⁴ מדברים על הלויים (עבודתם, מנינם ועוד), וכיצד איפוא מתאים לכאן הציווי לאהרן ובניו – הכהנים – "ושמרו את כהונתם"? מקומו של הפסוק הוא, לכאורה, לפני כן¹⁵, כאשר התורה אומרת "אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים אשר מלא ידם לכהן", או במקום דומה לזה.
 מזה מובן, שמן הנלמד על עבודת הלויים ניתן היה להסיק של"זר" מותרות עבודות מסוימות במשכן

13) ג, ה ואילך.
 14) שם, יא ואילך.
 15) פסוק ג' (או אחרי פסוק ד').
 16) פסוק ח'.

9) כאן בדה"ה הראשון.
 10) ובראב"ע כאן מפרש "תפקדם" – "לתת פקודה כו".
 11) ראה גם שמיני י, ט"יוד וברש"י שם. ועוד.
 12) וגם: לפירוש הראב"ע אינה מובנת השייכות ד"ושמרו גו" לכללות פרשה זו.

ז.

ההוראה מכך בעבודת ה':

25 אם ישנו הבדל כזה בין הסוגים השונים בתוך בני
 26 ישראל עצמם (שעליהם נאמר²⁷ באופן כללי, על כולם,
 27 "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים..."), שאפילו עבודת
 28 שיש לבני ישראל קשר אליהן, אלא שהן "צרכי
 29 המקדש" שלהם, בכל זאת חל עליהם ציווי חמור של
 30 "והזר הקרב יומת" – לא רק שאין הדבר גורם לתוספת
 31 קדושה, אלא להיפך, הוא גורם לענין ההעדר של עצם
 32 מציאותם ("יומת"),

33 בודאי ובודאי וכל־שכן כאשר מדובר על המחיצה
 34 וההפרדה שבין ישראל לעמים, שכאשר רוצים "לערב"
 35 (שלא באמצעות גיור כהלכה) "זר" אמיתי, זר באמת,
 36 אחד מן ה"עמים"²⁸, בתוך עם ישראל, תוך חישוב
 37 מוטעה, שאמנם יש כאן סכנה גדולה לעם ישראל, אך
 38 נעשית כאן טובה לגוי – הרי האמת היא בדיוק להיפך:
 39 גם בשבילו זהו נזק עצום כי הוא הופך לתקלה גדולה
 40 לכולם, עד להיפך ממצאותות²⁹.

41 רק כאשר אין משנים את מעשיו של בורא העולם
 42 ונותן התורה, "המבדיל בין ישראל לעמים", ניתן
 43 להגיע לשלום האמיתי³⁰ ולטוב בעולם, לכל באי
 44 עולם³¹.

(משיחת ש"פ במדבר תשל"ד)

1 דברים אלו מפורשים בפשוטו של מקרא¹⁷ בפרשת
 2 בא¹⁸:

3 בענין קרבן פסח במצרים נאמר הציווי "ולקחו מן
 4 הדם ונתנו על שתי המזוזות... ואכלו את הבשר... צלי
 5 אש... על כרעיו ועל קרבו". רואים, איפוא¹⁹, שבני
 6 ישראל עשו שלשה דברים: (א) "ולקחו מן הדם",
 7 הכוונה בכך היא (כפי שמסביר רש"י) "לקבלת הדם".
 8 (ב) "ונתנו..." – במקום עבודת ה"זריקה"²⁰. (ג) "צלי
 9 אש" – כעין עבודת ה"הקטרה"²¹ על אש המזבח.

10 לפיכך ניתן היה לחשוב שגם אצל פסח דורות
 11 (הדומה לפסח מצרים, ואשר לכן נלמדות הלכות שונות
 12 בפסח דורות מפסח מצרים, כמובא בפירוש רש"י
 13 לפרשת בא²²) שייכות עבודות אלו לבני ישראל²³,
 14 והלויים עושים זאת "תחתיהם בשליחותם", כדי למנוע
 15 זאת מופיע מיד האזהרה "ושמרו את כהונתם, קבלת
 16 דמים וזריקה והקטרה..." כפי שהוסבר לעיל²⁴.

17 והשאלה: כיצד ניתן לחשוב שעבודות אלו יכולות
 18 להתבצע גם על-ידי לויים, בעוד שרש"י מסביר בפסוק
 19 המופיע לפני־כן ש"מקבלה ואילך מצוות כהונה" (כפי
 20 שצויין לעיל בסעיף ב') איננה קשה כלל, שהרי פסוק
 21 זה (ופירוש רש"י) אמורים לגבי עולה (ובדומה לכך גם
 22 בשאר הקרבנות הכתובים בתחילת ספר ויקרא), אך אין
 23 מצויין בפסוק שגם העבודות של פסח דורות (ושל
 24 מעשר²⁵) חייבות להיעשות רק על-ידי כהנים²⁶.

(24) ועפ"י צ"ע מי עשו העבודות בפסח מדבר שהקריבו בי"ד ניסן
 בשנה השנית לצאתם ממצרים (בהעלותך ט, א ואילך) – שהרי הציווי
 דפרשתנו הי' לאח"כ "באחד לחדש השני גוי" (ריש פרשתנו).

אבל ראה פרש"י בהעלותך שם, ז: יורק הדם עלינו כהנים טהורים.
 (25) וגם בכבוד נאמר רק לקטן (קרח יח, יז) "את דמם תזרוק גוי ואת
 חלבם תקטיר גוי". וא"כ קודם הציווי דפ' קרח מקום לטעות שאפ"ל ע"י
 הלויים [אבל יש לחלק – כי בכור צריך ליתן לכהן ואינו שייך כלל
 לישראל].

(26) וע"ד ההלכה נלמד זריקה וכו' דפסח ומעשר ממש"נ בכבוד
 (כנ"ל בהערה הקודמת) "את דמם תזרוק גוי" – זבחים לו, א – וא"כ
 צ"ל ע"י כהן ("תזרוק", "תקטיר").

אבל: (א) הכתוב נאמר לאחרי פרשתנו (כבהערה הקודמת). (ב)
 וניקד: דרשה הנ"ל לא הובאה בפרש"י, פשוטו של מקרא.

(27) יתרו יט, ו. ובבע"ט שם: כהנים גדולים. [אבל בפרש"י: שרים].
 (28) שאפילו הטובים שבהם – עליהם נאמר ועמדו זרים (ישעי' סא,

ח). ולהעיר מערכין יא, ב.

(29) ראה סנהדרין נח, סע"ב: אזהרה שלהן זו היא מיתתן.
 (30) ראה זבחים (קטז, סע"א) שאו"ה באו – במו"ת – לבלעם והרגיעם
 שה' נותן התורה לישראל כו' בשלום.

(31) שכולל גם או"ה (משנה ר"ה פ"א מ"ב). וראה רמב"ם הל' תשובה
 פ"ג ה"ג: כל אחד ואחד מבאי העולם. שם סוף הל' שמיטה ויובל.
 ולהעיר ממש"כ (הל' מלכים ספ"ח) דחסדי או"ה יש להם חלק לעוה"ב.
 וראה לקו"ש ח"ח ע' 345-6 בהערות).

(17) שלכן אי"צ רש"י לפרשו, כי מכיון שהוא סיפור מפורש
 בפשט"מ, בודאי אפילו ה"בן חמש" למקרא וזכר אותו.

(18) יב, ד"ט.

(19) וגם ע"ד ההלכה כן הוא. וראה צפע"נ עה"ת פ' בא. וש"נ. וראה
 לקו"ש חכ"ו ע' 78 ואילך.

(20) להעיר ג"כ מלשון רש"י (שם, כב) "לשלש המתנות".

(21) ראה פסחים צו, א: "אימורי פסח מצרים היכא אקטרינהו.. שויסקי
 עבוד". ובמאירי שם: "שצלאום בשפוד ושרפום לשם גבוה". אבל בר"ח
 שם: "כלומר צלו אותם מיני מאכל ואכלום" וכ"כ בערוך ע' שויסקי.
 פסקי רי"ד פסחים שם. וראה פרש"י קדושין ע, א ד"ה בר שויסקלן. וצ"ל
 שההיתר לאכלם הוא מפני שעדיין לא נצטוו על איסור חלב. אבל קשה
 לומר בפשט"מ שכל בני" אכלום, שהרי בודאי כו"כ מבני" קיימו כל
 התורה כולה עד שלא ניתנה, כמדובר כמה פעמים – וגם ע"פ פ"ש"מ
 (לפרש"י).

ובכל אופן, מכיון שצלאום ע"פ הציווי (גם את"ל שאח"כ אכלום)
 ה"ז דוגמת הקטרה.

(22) ראה לדוגמא: יב, ו (ד"ה קהל עדת ישראל). שם, מז*. וראה
 פרש"י שם, יד (ועוד). רמב"ן שם, ט. וראה גם פרש"י בהעלותך ט, ג.

(23) ולהעיר ע"ד ההלכה מדעת היראים (סימן תה. ובהשלם – תטו)
 דמצות קרבן פסח היא: "צוה הקב"ה את ישראל שיעשו את הפסח ..
 ועשיית הפסח היינו שחיתנו וזריקת דמו והקטר אימוריו .. ואע"פ
 שזריקת דמו כו' כהנים עושים ולא ישראל כיון שהקרבן של ישראל
 ובמצוות ישראל עושים כו'".

(*) שהרי לפרש"י (שם, מג) "בי"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו" – היינו שהדינים שבפרשה זו נאמרו לפסח מצרים (משא"כ להרא"ב ע"ע שם). ונלמד מזה גם לפסח דורות, כבפנים.

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית ל"ג, יח: וַיָּבֵא יַעֲקֹב שְׁלֹם עִיר שְׂכֵם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן כִּבְאוֹ מִפְּדֹן אֲרָם וַיַּחַן אֶת־פְּנֵי הָעִיר:

ויבא יעקב ש"לם – שלם הוא קו האמצעי, ומבאר דיוק מאחזי"ל (בי"ק ל"ג): "ירי יעקב משלם"

נחלת יעקב¹ היא נחלה בלי מצרים, שיעקב הוא קו² האמצעי, שעולה עד פנימיות הכתר, וכן הבריח³ התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה. דקו האמצעי הוא דוקא השלימות, וכמאמר⁴ קוב"ה לא שריא אלא באתר שלים, כשיש שלימות, ובאתר שלים הוא קו האמצעי דוקא.

ואין הפירושו שהאתר שלים הוא האתדל"ת לקוב"ה, זה אינו, כי קוב"ה הוא למעלה מאתדל"ת, רק הפירושו הוא, כשיש אתר שלים, שיש שלימות, אז נמשך קוב"ה, פנימיות הכתר, ואתר שלים הוא הקו האמצעי דוקא, שיש בו שלימות שכולל שני הקוין, וכמו שעל יעקב נאמר ויבא יעקב שלם, שלם הוא קו האמצעי.

(1) ראה שבת קיח, א.

(2) ראה לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב. לעיל סימן טז הערה 6.

(3) מבריח מן הקצה אל הקצה: לשון זה מקורו מהנאמר גבי בריחי קרשי המשכן, שהבריחים העליונים והתחתונים היו עשויים משתי חתיכות, כל בריח הגיע רק עד חצי הכותל (רש"י תרומה כו, כו), משא"כ "הבריח התיכון גו' מבריח מן הקצה אל הקצה" (שם, כח).

והענין ע"ד הסוד: "בריה התיכון" (האמצעי) קאי על מידת הרחמים, שהיא ספירת התפארת, שב"קו האמצעי", כידוע שחסד (אהבה) הוא בימין, גבורה (יראה) בשמאל, ותפארת (רחמים) "גופא", באמצע (תקוני זהר בהקדמה); ומעלת מידת הרחמים שב"קו האמצעי" היא, שמבריח מן הקצה אל הקצה, מקצה היותר עליון לקצר היותר תחתון.

(4) ראה זהר חלק ג' צ, ב. לקוטי תורה אמור לה, א.

ובדרז"ל⁵ ר' יעקב משלם, והבן.

ועיין בלקוטי תורה סוף פרשת⁶ מסעי, בד"ה נחלת יעקב, ובפרשת תזריע⁷ בד"ה קמפלגי במתיבתא דרקייע, ובד"ה⁸ יו"ט של ר"ה תרס"ה, במאמר ויקרא אלקים לרקייע שמים, מאדמו"ר ז"ל נבג"מ זיע"א.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קיב

(5) בבא קמא לט, ב. ת"ר שור חרש שוטה וקטן שנגח, רבי יעקב משלם חצי נזק, (ושואל הגמ') ר' יעקב מאי עבידת' (בלשון בתמי', מה עשה רבי יעקב שישלם, והגמ' מתרין) אלא אימא רבי יעקב אומר משלם חצי נזק ע"ש.

ומבאר כאן גודל דיוק לשון חז"ל, שאין כאן ח"ו איזה מליצה או חסר תיבה, אלא דרו"ל מרמז דהשם "יעקב" — דהוא על שם יעקב הראשון — הוא בחי' "משלם", מלשון שלם ושלימות. עיין לקמן סימן קח. (ראה עד"ז לקוטי שיחות חלק יח עמוד 129).

(6) לקוטי תורה פרשת מסעי עמוד צו, ב.

(7) לקוטי תורה פרשת תזריע עמוד כב, ג.

(8) ראה ספר המאמרים שם עמוד נט. וז"ל "איתא בפרד"ס ש"א פ"ב דתפארת יש לה ב' מציאות, הא' מה שהיא בחי' רחמים ואינה כוללת עדיין חו"ג וזהו בחי' המעולה שבה, והב' מה שכולל חו"ג כו'.

והענין דהנה אם נאמר דתפארת הוא רק בחי' התכללות חו"ג א"כ הרי אינו שייך מדת התפארת כ"א כאשר יש חו"ג (ועמ"ש בשער סדר האצ"י פ"ו שאם אין מחלוקת מכריע למה כו') ובאמת הלא התפארת ספי' בפ"ע והיינו מה שיש מציאות לתפארת גם בלי התכללות חו"ג, ולפי משנת"ל מוכן שזהו בחי' רוממות העצמות דא"ס שמאיר בתפארת שהוא בחי' רחמים פשוטים בלי התכללות חו"ג וכנ"ל שזהו בחי' פשיטות הא"ס ממש כו' ובכח זה תפארת כולל חו"ג כו' והנה מבואר בפרד"ס שם דבחי' רקייע זהו בחי' העליונה שבה ושמים הוא הבחי' [תחתונה] שבה שכוללת חסד וגבורה, וזהו שמים אש ומים כו', והיינו דבחי' רקייע הוא בחי' רוממות הא"ס שמאיר בתפארת שזהו עצם התפארת שאינו שייך עדיין לחו"ג רק נמצאה ביניהם" ע"ש.

אגרות קודש

בי"ה, י"ב אייר, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר נחום שמרי" שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מתחלת אייר והקודם לו.

הנה ת"ח על הבשו"ט של ההתועדות, והעיקר בהתעוררות של המתועדים בהנוגע לימים שאחרי ימי התועדות, ובטח גם לאחר זה הנה משגיחים כל אלו שהיכולת בידם על זה שתבוא ההתעוררות בפועל גם בימות החול.

ומ"ש שבני מערבא לא ראו רבי מימיהם, וגם השבוע ששהה כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' זה בדרך מקיף. הרי מקיף סו"ס נכנס בפנימיות, ואחד הדברים בזה (בדרך מלמעלמ"ט הוא) ע"י שממשיכים מקיף יותר נעלה, או בדרך (מלמעלמ"ע) כשמשתדלים להמשיך המקיף בפנימיות ע"י עבודה, והרי שני

המשך בעמוד הבא

ונראה עפ"מ"ש במש"ז או"ח סי' תק"ס בשם מהרי"ט דמה ששוברין כלי זכוכית בנישואין להראות שכלי זכוכית שנשבר עדיין יש לו תקנה⁴ להתיכו מחדש, וכן בנישואי כנסת ישראל להקב"ה הגם שישאל חוטאים וגלו עתידין לחזור כשיחזרו בתשובה, וזהו שנמשלו ישראל לחול שעושין ממנו זכוכית (ועיין שבת ט"ו ע"ב ושם ט"ז ע"א ותבין) לפי שיש להם תקנה גם כשנשברו.

ודבר זה הורה להם יצחק באמרו פלגא עלי ופלגא עלך כדאיתא בשבת פ"ט דגם כשנשברו מחצה למחצה יש להם תקנה, ויש לרמוז ולהבין הענין דנודע שיש חטא מצד חלק החומר המתאוה ודבר זה נגרם בביראתו ית"ש את האדם על אופן זה ולכן אמרו חז"ל בסוכה נ"ב שהקב"ה מתחרט על שברא יצר הרע, ואמנם אם האדם חוטא בשכלו זה אינו בטבע היצירה אדרבא ראוי לשכל לנטות אחר שרשו העליון, וזה שכתוב פלגא עלי כי החלק השכלי תיקן יצחק בעקדה שמסר נפשו באמונתו לדברי אברהם אביו שאמר בשם ד' וכמ"ש בשו"ת החתם סופר חלק אורח חיים סימן ר"ח, דזהו שאומרים ועקדת יצחק לזרעו היום וגו' לפי שאצל אברהם ששמע מפי הקב"ה אין הנסיון גדול כל כך כמו ביצחק שלא שמע רק מפי אביו הנביא והאמין לקולו ופלגא עלך זהו חלק החומרי שנגרם מצד טבע הבריאה.

וזה שכתוב והי' מספר בני ישראל כחול הים שאם יחזרו בתשובה יש להם תקנה, וזה שכתוב (הושע ב, א) והי' במקום וגו' יאמר להם בני אל חי, וזה שכתוב ושמו להם ראש אחד זהו זכותו של יצחק לבד שהי' בנו יחידו של אברהם וכמו שכתוב קח נא את בנך את יחידך כי אברהם ויעקב אמרו ימחו על קדושת שמך ורק יצחק הגין בעדם.

ובזה יש לומר מה שכתוב בתענית כ"ד ב' בעובדא דר"י דשלף מסאנו ונחית מיטרא וחזת ר"מ אגודא דנהר פפא מה"ש בדמות מלחי דקא מלי ארבי בחול ונעשה קמח, דהכוונה בזה שנמשלו ישראל לחול הים שממנו מתהווה הזכוכית שגם שנשבר יש לו תקנה על ידי זה נעשה להם קמח בנס שאם אין תורה אין קמח משא"כ אם יש תורה יש קמח. תכלת מרדכי

ג, מה – קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת בהמתם והיו לי הלויים אני ה'

ג. "והיו לי הלויים אני ה' ראשי-תיבות "א"ל"י"ה"ו, כי הוא יברר לעתיד ייחוס המשפחות כאז"ל. (משנה סוף עדיות).

שבט מיהודה

(4) שכלי זכוכית שנשבר עדיין יש לו תקנה: עיין בענין זה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת נשא סימן לא.

א, ב – וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחודש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר

א. איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו יובן בס"ד על פי מה שכתבו המפרשים ז"ל דשמירת המועדים הוא תיקון לעון העגל שהי' בשש שעות דהם ט"ו יום¹ שעולים ש"ס שעות ונתבטל איסור שש שעות דעגל בש"ס שעות של מועדים.

והנה ידוע שהמועד נקרא אות גם ידוע דשלוש רגלים הם כנגד שלשה אבות פסח בחינת יצחק, ושבועות יעקב, וסוכות אברהם. וז"ש באותות הם שלש רגלים שנקראו אותות שהם מתייחסים לבית אבותם, יחנו בני ישראל בקדושתם ושמירתם, ואז אף על פי שהם חטאו והי' מנגד במעשה העגל הנה בעתה יהי' תיקון סביב. [אותיות] ביב ס', ר"ל חלל ס', כי ביב ר"ל חלל כמ"ש רז"ל עומדת על פי הביב שהוא ר"ל על פי החלל ודומה לזה (איוב יא, יב) איש נבוב ילבב. נבוב ר"ל חלול דיתבטל איסור העגל בששים כדן איסור שנפל לתוך ששים שהוא בטל, ועל ידי זה לאהל מועד מקום הראת שכינה יחנו.

או יובן בס"ד [מנגד] אותיות מן ג"ד רמז לשם שדי שהוא ג' אותיות ושם אדני שהוא ד' אותיות שנפגמו בחטא אדם וחווה כמ"ש המקובלים² ז"ל בפסוק (בראשית ג, יד) הנחש השיאני [בשם הראב"ד ז"ל דבחטא אדם הראשון נפגמו ב' דלת"ן משם אדני"ו ושם שד"י, ונשאר משם שד"י ש"י, ומשם אדני"ו אנ"י] שנשאר ש"י ואנ"י אותיות השיאני, הנה בעתה בתיקון שני שמות אלו אז יתקרבו ישראל אל פני הקודש וסביב לאהל מועד יחנו.

בן איש חי – דרשות

ב. במד"ר³ (במדב"ר פ"ב, יד) והי' מספר בני ישראל כחול הים, אתה מוצא אברהם שנתברך בככבים שנאמר (בראשית טו, ה) הבט נא השמימה וספור הכוכבים, יצחק נתברך בחול הים כו' (בראשית טז, י) ארבה את זרעך וגו' כחול אשר על שפת הים, יעקב נתברך בעפר וכו' הי' נצרך לומר בני יצחק ואינו אומר כן אלא והי' מספר בני ישראל אלא בשעה וכו' מסר יצחק ליעקב וכו', עוד איתא במד"ר שם מה דרכו של חול מכניסו לאור ומוציאו בולים ועושין הימנו כלי זכוכית וכו' ויש להבין מה ענין חשיבות ישראל לזכוכית, ועיין מגילה דף ו' חול זו זכוכית לבנה.

(1) ימי השלש רגלים, סוכות ז' ימים, פסח ז' ימים, שבועות יום א'.
(2) כמ"ש המקובלים ז"ל בפסוק הנחש השיאני: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת נשא סימן נא. פרשת ויצא סימן רצא. פרשת תצוה סימן צב.
(3) במד"ר והי' מספר בני ישראל: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת במדבר סימן נב, ובהנמסן שם.

המשך מהעמוד הקודם

הדברים ביד זקני אנ"ש שבירושת"ו הוא, ע"י שיחזרו לפניהם מאמרי דא"ח שתורתו של הרבי הי"ז פנימיותו ועצמותו, וע"י שידריכום בהנהגותיו בדרך אשר הורה לנו בחיי היום יומי...
ברכה לבשו"ט בכל הני"ל.

♦ יום ראשון כ"ה אייר ♦

א ומליל יי עם משה במדבר דסיני
במשפן זמנא פחד לירחא תנינא פשתא
תנינא למפקהון מארעא דמצרים למימר:

א (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֹהֶל
מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

וּכְשָׁבָה לְהַשְׁרֹת שְׁכִינְתוֹ עֲלֵיכֶם - מִנְּאָן. בְּאַחַד בְּנִיסָן
הַיּוֹם הַמִּשְׁכָּן וּבְאַחַד בְּאֵיר - מִנְּאָן.

ג"י וַיְדַבֵּר בְּמִדְבַר סִינַי בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ • מֵתוֹךְ
חֲבֹתָן לְפָנָיו, מוֹנֶה אוֹתָם כֹּל שְׁעָה: כְּשִׁיצְאוּ מִמִּצְרַיִם,
מִנְּאָן, וּכְשִׁנְפְּלוּ בַעֲגָל - מִנְּאָן לִידַע מִנֵּן הַנוֹתְרִים,

כלי יקר - עזי והדר

עשר אֶלֶף, נמצא עשרים וָרבע
מחנות בסך שש מאות אֶלֶפִים, עוד
עשה מן שש פְּעָמִים עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם
אֶלֶף שלש מחנות ישָׁאָרוּ תשעה
אֶלֶפִים, וְהַלּוֹיִם עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף,
סך הכל עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה מחנות. וְאִם
על פי שִׁישׁ כָּאֵן מוֹתְרוֹת תשעה
אֶלֶפִים, מִכָּל מְקוֹם אֵין לְצִמְצָם
בַּתְּחֻתוֹנִים, כִּי הַמִּיתָה מְכַלָּה בָהֶם
וּשְׂמָא לֹא יִתְמַלֵּא הַמְסַפֵּר מִן הַפְּחוּתִים
מִכֵּן עֶשְׂרִים כֹּל כֶּךָ מְהֵרָה:

וְהַלּוֹיִם נִמְנָו מִכֵּן חֹדֶשׁ, כִּי לְמוֹד אוֹתוֹ
שֶׁבֶט לְהִיּוֹת נִמְנָה מִכֵּסֶן, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בִּירְמִיָּה הַכֹּהֵן (א ה) וּבְגֵרָם
תִּצַּא מִרְחֹם הַקִּדְשִׁיתִי (ראה רש"י להלן ג
טו) וְעַל כֵּן הָעֲנָן מְכַרְח שֶׁבְּכָל
הַמְסַפְרִים לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל פְּחוֹת מִן
שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף חוּץ מִן הַלּוֹיִם. אִם עַל
פִּי שֶׁבְּמִסְפַּר רֵאשׁוֹן הָיוּ שֵׁשׁ מֵאוֹת
אֶלֶף עִם הַלּוֹיִם, וְלֹא הָיוּ עֶשְׂרִים
וּשְׁמוֹנֶה מִחְנוֹת בַּתְּחֻתוֹנִים לְהַקְפָּה
שְׁבָעָה עֲנָנִים, מִכָּל מְקוֹם עֲדִין לֹא כָּא
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁרֹת שְׁכִינְתוֹ
בַּתְּחֻתוֹנִים לַעֲשׂוֹת לוֹ מִדּוֹר שֶׁל קִבְע
בַּתְּחֻתוֹנִים, וְעַכְשָׁו בְּאַחַד בְּאֵיר
שְׁבַתְלָתִין יוֹמִין הָיוּ חֻזְקָה כִּי תִהְיֶה
דִּירְתוֹ קִבְע, 'וְכֹא אֱלֹהִים וְכָל קֹדְשִׁים
עִמּוֹ' (ע"פ זכריה יד ה) לְקִבְע דִּירְתָה
בַּתְּחֻתוֹנִים (בַּתְּפֹאֲרֵת אָדָם לְשֶׁבֶט בֵּיתוֹ)
(ישעיה מד יג), מֵאָז הִצְרַף לְמִנּוּתָם לְהוֹדִיעַ
שֶׁהֵם צְרִיכִין לְהִיּוֹת כְּמִסְפַּר זֶה, כְּדִי
לְמַלְאוֹת עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה מִחְנוֹת שֶׁל
עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף בָּאוֹת וְמִן אֲשֶׁר
הוֹשִׁיב ה' שְׁכִינְתוֹ יְשִׁיבָה שֶׁל קִבְע
בְּאֹהֶל מוֹעֵד, לְכֶךָ נֶאֱמַר כָּאֵן בְּאֹהֶל
מוֹעֵד. וְזֶה פְרוּשׁ יִקְר וּמִתְיָשֵׁב עַל

ברוך הוא על יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי יְרֹדוּ
עִמּוֹ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף מְרַכְּבוֹת שֶׁל
מִלְאֲכֵי הַשְּׁרָת, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח יח)
'וַרְכַב אֱלֹהִים רִבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנָאָן ה'
'בָּם', רְצָה לוֹמַר שִׁישׁ מְסַפֵּר וְהָ אִזּוּ ה'
'בָּם', הַשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה בָּם. וְכֵן מִצִּינּוּ
בְּמִחְנֵה לַיּוֹם שֶׁנֶּאֱמָרוּ מִחְנֵה שְׁכִינָה
שֶׁהָיוּ עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף. עַל כֵּן הִצְרַף
לְמִנּוֹת גַּם אֵת יִשְׂרָאֵל, לִידַע אִם יֵשׁ
בָּהֶם כְּחֻשְׁבוֹן הַזֶּה שְׂרָאִיִּין לְהַשְׁרָת
הַשְּׁכִינָה בְּכָל שֶׁבֶט וּשְׁבֶט:

וְהַצְרִיכוּ יִשְׂרָאֵל לְמִנְּן שְׁשִׁים רְבוּא
דְּקָא לֹא פְחוֹת, לְפִי שְׁכֹתָב
רְבִנּוּ בְּחִי פְרָשָׁה זו (ב ה) 'שְׁבְכָל מְקוֹם
שֶׁהַשְּׁכִינָה מִצוּיָה שֶׁם תִּמְצָא אַרְבַּע
מִחְנוֹת שְׁכִינָה' וּבְסִפֵּר הַפְּרָדָס שֶׁעַר
פְּרֻטֵי הַשְּׁמוֹת פְּרָק ב' דף ק"ח כְּתִב
שִׁישׁ עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה מִחְנוֹת שְׁכִינָה,
וּמֵהִיכָן לְמַד לוֹמַר כֵּן. אוֹמַר אֲנִי
שֶׁלְמַד זֶה מִן מְסַפֵּר זֶה שְׁבֹא עַל יְדֵי
הַשְּׂרָתָה הַשְּׁכִינָה בְּהַקְפָּה שְׁבָעָה עֲנָנִים
(ראה רש"י להלן י לה) וְתוֹכוֹ רְצוּף אֲהַבְהוּ
בְּמִחְנֵה לַיּוֹם (ע"פ שיה"ש ג ט), וּבְכָל עֲנָן
וְעַן הִיָּה כְּבוֹד ה', וּבְכָל מְקוֹם שְׁכָבוֹד
ה' מִצוּי בּוּ אֵין שֶׁם פְּחוֹת מִן אַרְבַּע
מִחְנוֹת שְׁכִינָה שְׁבְכָל מִחְנֵה וּמִחְנֵה
עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף, נִמְצָא בְּשְׁבָעָה
עֲנָנִים עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה מִחְנוֹת בְּכָל עֲנָן
אַרְבַּע מִחְנוֹת. צֹא וְחֻשַׁב עֶשְׂרִים
וּשְׁמוֹנֶה פְּעָמִים עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם, תִּמְצָא
שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְעוֹד שְׁשֵׁה עֶשֶׂר אֶלֶף,
כֶּךָ הָיוּ יִשְׂרָאֵל שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשָׁה
אֶלֶף, וְהַלּוֹיִם עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף, סך
הַכֹּל שֵׁשׁ מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים וְחֻמְשָׁה אֶלֶף.
כִּי בְּכָל מֵאָה אֶלֶף יֵשׁ אַרְבַּע פְּעָמִים
עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף, וְנִשְׁאָרוּ שְׁנַיִם

א (א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר
סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לֵאמֹר. וּבְפָרְשַׁת וַיִּקְרָא (א א) כְּתִיב
(ומאהל מוֹעֵד), לְפִי שֶׁבְּפַעַם הָהוּא וְלֹא
יְכַל מֹשֶׁה לְכוּא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שְׁכֵן
עָלָיו הָעֲנָן (שמות מ לה), עַל כֵּן הִיָּתָה
הַקְרִיאָה אֵלָיו 'מֵאֹהֶל מוֹעֵד' אֶל חוּץ
לְאֹהֶל מוֹעֵד. אֲבָל בְּאַחַד בְּאֵיר כְּבָר
הִיָּה מֹשֶׁה יְכוּל לְכוּא אֶל תוֹךְ הָאֹהֶל,
כֹּא אֵלָיו הַדְּבוּר בְּאֹהֶל מוֹעֵד (ומעל
הַכְּפָרָתוֹ) כְּדֵאִיתָא בְּסוּף פְּרָשַׁת נִשָּׂא
(להלן ט פט). וְאֵין צְרָךְ בְּמֵה שְׁפָרַשׁ רִשׁוּי
שֶׁם 'בָּא כְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַרְבִּיעִי כו':
וְכֵה שֶׁנֶּקֶט בְּאֹהֶל מוֹעֵד, לְהוֹדִיעַ טַעַם
לְמְסַפֵּר זֶה. וְהוּא לְפִי שְׁבָא
לְהַשְׁרֹת שְׁכִינְתוֹ בְּתוֹכָם, לְשׁוֹן
'לְהַשְׁרֹתוֹ' מוֹרָה עַל הָעֲמֵדָת הַשְּׁכִינָה
דִּירַת קִבְע שְׁמֵהּ, וְאֵין דִּירַת קִבְע
בְּפָחוֹת מְשֻׁלְשִׁים יוֹם (ראה מנחות מד), עַל
כֵּן בְּאַחַד בְּנִיסָן (וְהוּקַם הַמְּשֻׁבָּן) (שמות מ
י) וְבוּ בַּיּוֹם יְרֵדָה הַשְּׁכִינָה לְחוּץ אֹהֶל
מוֹעֵד, וְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם שֶׁנֶּשְׂרָאָה
שְׁעֶשֶׂה לוֹ ה' מִדּוֹר בַּתְּחֻתוֹנִים דִּירַת
קִבְע מִנְּאָם בְּאַחַד בְּאֵיר, וְלֹא מִנְּאָם
תְּכָף בְּאַחַד בְּנִיסָן כִּי עֲדִין לֹא הִחְזִיק
בְּמִדּוֹר זֶה:

וְנִרְאָה לִי לְתוֹן טַעַם לְמִנְּן זֶה בְּזִמְן
הַשְּׂרָתָה הַשְּׁכִינָה, לְפִי שֶׁאֲמָרוּ
רְבוּתֵינּוּ וְל (בבמות טו) 'אֵין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא מְשַׁרְה שְׁכִינְתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל בְּפָחוֹת
מִן עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף שֶׁנֶּאֱמַר (להלן י טו)
וּבְגִתָּחָה יֹאמַר שׁוּבָה ה' רְבִבוֹת אֶלְפֵי
יִשְׂרָאֵל', וְטַעַמּוֹ שֶׁל דְּבַר, לְהַשְׁוֹת
מְלֻכּוֹתוֹ יְתִבְרַף בְּאַרְעָא כְּעִין מְלֻכּוֹתָא
דְּרְקִיעָא (ראה ברכות נח), כְּאֲמָרוּ רְבוּתֵינוּ
וְל (במדבר ב א) 'בְּשַׁעָה שֶׁנֶּגְלָה הַקְדוּשׁ

גלוי חבתם של ישראל

במדבר סיני . . באחד לחדש

מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה (א, א. ובפרש"י)

לכאורה תמוה הדבר, הרי טעם הדבר שסופרים דברים החביבים הוא שמפני יקדם רוצה האדם לדעת מנינם המדייק, אך הקב"ה ש"לפניו נגלו כל תעלומות" בודאי יודע את מספרם המדייק של בני ישראל, וא"כ מדוע הוא מונה אותם כל שעה?

ויש לבאר בזה, הנהגה חביבותם של ישראל לפני המקום שמפני כן מונה אותם, אינה נובעת ממעלתם בעבודת הש"ת, שהרי יש בה בחינות ומדרגות שונות, ואין אחד דומה לחברו בדרגתו. ומזה שבעת מנין בני ישראל לא היה חלוק בין איש

לרעהו, וכלם - מה"גדול שבגדולים" עד ה"פחות שבפחותים" - נמנו בשנה, נמצא שחביבותם לפני המקום שלשמה נמנו היא הנקדה שבה שוים כל ישראל, ואין בזה חלוקים. והיא נקודת היהדות ("דער פינטעלע איד") שבלב כל אחד מישראל, שנמצאת בכל אחד בשנה. אך נקודה זו שבלב, דרגתה געלית עד מאד, וגבוה מעל גבוה היא, ולכן אין "חבתם" זו של ישראל באה לידי גלוי, ואינה נפרת (ע"ד הרגיל).

ולכן מונה אותם הקב"ה כל שעה, שמנין זה הוא "להודיע חבתן" (רש"י ר"פ שמות), דחבתן זו של ישראל, שהיא נקודת היהדות, תבוא לידי גלוי, ותנדע לכל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 2)

וקשה, למה לא מנאם ביום הקמת המשכן. ויש לומר, דהנה בנוגע להקמת המשכן מודגיש הכתוב בפרשת פקודי

באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם (רש"י

א, א)

כלי יקר - עוז והדר

תמצה למנות מן פסוק וייתן אל משה ככלתו שנאמר בחדש תמוז אחר ארבעים יום שהוריד הלוחות, או יהיה מכון המספר עשרה חודשים עד החדש השני של שנה השנית, כי אז נשלמו הנשואין, וכתב לה ה' כתבה לידיע מאיוז ומן תטרף הלוקחות, כי נשתעברו להם בכתבה ארצות שבעה אמות, שאם בחטאם יגלו מן הארץ יוכלו לחזור ולטרף מידם ולומר ומן שטרנו קודם, לכך נאמר כאן באהל מועד כי הוא ומן הנשואין לשבת ביה:

וכן הנפירו רבותינו ו"ל במסכת תענית (כח) שני זמנים אלו, ודרשו וביום חתנתו (שחי"ג א) זו מתן תורה, וביום שמחת לבו (שם) זה בנין בית המקדש, כי בשני זמנים אלו נשלם הוויג. והזכיר באחד לחדש מן הטעם שנתבאר, וכדי שיהיה הוויג דומה בדומה נאמר (פסוק ב) שאו את ראש בני ישראל, וכדעת הפוסק (במדבר א ט) האומר שפדרך שנאמר בהקדוש ברוך הוא והמתנשא לכל לראש (דברי הימים א' כט א), כך נתתי לכם תלוי ראש כו', ומה ענין זה לכאן, אלא כדי שיהיה הוויג דומה בדומה כבבבול: תורה ב

טו. השני הוא ביום חגבת המשכן, שנאמר (להלן זא) ויהי ביום פלות משה להקים, פרש רש"י (שם) שביום שהוקם המשכן נמסרו ישראל להקדוש ברוך הוא ככלה לחתן. שמע מינה שמתן תורה הוא זמן הארוסין, ויום הוקם המשכן הוא זמן הנשואין, (וכתפארת אדם לשבת ביה) (ישעיה מד יא), כמוכן מן לשון נמסרו דהינו לבית מדור אחד. וכיני ביני כמו עשור חודשים, כמו שנאמר (בראשית כד נח) ותשב הנערה אתנו ימים או עשור, והינו עשרה חודשים שנותנין לכתולה ומן בין ארוסין לנשואין, להתקשט בעשרים וארבעה מיני קשטין שנזכרו בישעיה (ג יח"ב, ראה כתובות נז):

וכרי להדמות וויג של ישראל להקדוש ברוך הוא בכל צד אל סתם וויג, הגביל הקדוש ברוך הוא גם כן ומן לישראל עשרה חודשים מן ראש חודש סיון שבו נתאסרו בתורה אשר צוה לנו משה, עד ראש חודש ניסן שבו הוקם המשכן ונשלם הוויג מכל וכל, כי בזמן זה יתקשטו ישראל בעשרים וארבעה ספרים ומתוך זה ראוי לדור באהל מועד מדור אחד לשניהם. ולפי שזמן נשואין שלשים יום (עיי' כתובות ח), על כן נמשך הזמן עד אחד לחדש השני בשנה השנית. ואם

אופנו במספר שש מאות אלף, אשר בו יצאו רב המפרשים (וללקט) טעם מספיק (ולא מציאו) (ע"פ שמות טז כז):

באחד לחדש השני בשנה השנית.

צריך זמן זה שכתוב כאן, אמרו במדרש תנחומא (ט) משל למלך שנסא אשה ולא כתב לה כתבה לה לימים מצא עניו בת טובים וכתב לה כתבה וכתב לה זמן כו', עני נסח המדרש בליקוט (רמז תרפד). דעת בעל מדרש זה, שיום מתן תורה הוא יום ארוסין, כי הקדוש ברוך הוא ארס את ישראל על ידי זאת התורה, כמו שנאמר (דברים לג) ותורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, ודרשו רבותינו ז"ל (פסחים מט) מורשה מארשה. ותדע, כי לקהלת יעקב, לא נאמר, אלא מארשה קהלת יעקב, משמע שקהלת יעקב הוא מארשה להקדוש ברוך הוא על ידי שנתן לה התורה במקום טבעת קדושין, כמו שנאמר (ישעיה נד ה) וכי בעליך עשירי:

והנה מצינו לרבותינו ז"ל שהמשילו וויג ישראל להקדוש ברוך הוא לזווג כלה לחתן בשני זמנים. האחד הוא בשעת מתן תורה, שנאמר (שמות לא ט) וייתן אל משה ככלתו, חסר כתיב, שנמסרה התורה ככלה מקשטת בעשרים וארבעה ספרים (תנחומא תשא

אחר (מצד גדל עלוי המשקן), מנאם באחד באיר, שדומה קצת ליום הקמת המשקן.

שהיתה "באחד לחדש", זוהי אחת העטרות שנטל אותו יום, ורצה ה', שגם המגןן השיך למשקן יהיה באחד לחדש, ביום זכאי ומכין שביים הקמת המשקן לא היה שר ענן

ב קבילו ית חשפון פל כנשפתא דבני ישראל לזרעיתהון לבית אבהתהון במגןן שמהן פל דכורא לגלגלתהון:

(ב) שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם:

יקום על שבט אביו. לגלגלתם. על ידי שקלים בקע לגלגלת.

כ"ה למשפחתם. דע מגןן כל שבט ושבט. לבית אבתם. מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 25 - מותוך 'לקראת שבת')

חשיבות בני ישראל על ידי המגןן

נפרת בהם עצמם בגלוי, ולכך אינם בטלים. משא"כ ענן ה'מגןן' הוא שגם דבר ששקלעצמו אין נפרת בו חשיבותו, הרי כשהולכים ומונים אותו, מקבל חשיבות ואינו בטל. ועד"ז הוא בבני ישראל: מגןנם ע"י הקב"ה, מגלה דרנא נעלית בעם ישראל, אשר גם כשבחיצוניותם לא נראית מעלתם בגלוי ולכאורה שוים הם לגויים רח"ל, הרי גם אז לא יתבטלו. שפינון שהקב"ה מנה וספר אותם, נכר שחביבים הם לפניו.

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (א, ב) גבי הצרך למנות את בני ישראל אף שודאי מגןנם ידוע הוא לפני המקום, כתב בשל"ה (שמו, סע"א ואלך) שעל ידי הספירה נעשו ישראל "דבר שבמגןן", ו"דבר שבמגןן לא בטל" (ביצה ג, ב). ולכאורה מדוע הצרכו למגןן דוקא, והרי ישנם דברים נוספים שמחמת חשיבותם אינם בטלים, כ'ברייה' (חולין ק, א), 'בע"ח' (זבחים עג, א) ועוד. והבאור בזה: בשאר דברים שאינם בטלים, הרי חשיבותם

כלי יקר – עז והדר

בשבעים נפש ירדו מצרימה ונתמטעו שמה (מעצור רעה ויגון) (ההלים קו לט) והשלכת הבנים ליאור, ופתאום נמצאו במספר ראשון שש מאות אלה לבד מטף ונשים, ודאי היה בפעם ההוא מקום לחוש לעין הרע, מה שאין כן בשאר מספרים כי כבר החזקו בעם רב ועצום: ועל כן מנאם דוד המלך בלא חצאי שקלים (ראה ברכות סב), כי ודאי לא עבר על מצות התורה שהרי הכתוב אומר (מלכים א' טו ה) ורק בדבר אוריה החתי, אלא שמצות השקלים לא היתה כי אם למספר ראשון, כי בו היה יותר בית מחוש שלא יקבלו נזק מן עין הרע. הן בדרך הטבע באמור, הן מצד הענש, כי היה המספר ההוא קרוב למעשה העגל והיה הדין נותן שיפלו רבים מהם מצד ענש המעשה ההוא, וכשנודע על ידי המספר שנשארו שש מאות אלה יהיה הדבר חדוש ושלטא בהם עינא בישא, כי החטא מסיע לזה, על כן היו צריכין אז לכפרה על נפשותם ולהצילם מעין הרע, מה שאין כן בכל המספרים: תורה ג

ימד ולא יספרו, כפי הפשט אין זה קשיא, כי אצל הקדוש ברוך הוא ודאי יש להם מספר, ככוכבים שמוציאן ומכניסן במספר כך יש להם מספר להורות שהקדוש ברוך הוא משגיח על כל אחד בפרטות, ומה שנאמר 'אשר לא ימד ולא יספר', הינו אצל בני האדם שבודאי לא יוכלו לספר אותם לגדל רביון: כל זכר לגלגלתם. פירש רש"י על ידי שקלים. והרבה מן המפרשים חלקו עליו ואמרו שמספר זה היה בלא שקלים, ולשון המקרא מוכיח שאמר לגלגלתם. וחשבו לתרץ למה דוקא מספר ראשון היה על ידי שקלים, לפי שהיו צריכין אז לעבודת המשקן. ותרין זה דחוק, ולי נראה שודאי טעם השקלים היו להציל מן עין הרע השולט בדבר מנוי (ראה ריקאנטי שמות ל יב), ודוקא במגןן שהוא דבר חדוש, דרך משל שבזמן שראוין מאה זהובים אצל איש עני שחוקתו שאין לו, יותר העין הרע שולט בו ממה שראוין אצל העשיר אלה זהובים, כי כבר החזק באיש אמיד. כך ישראל בצאתם ממצרים היו מחוקקים במתי מספר, כי

(ב) שאו את ראש וגו'. אף על פי שרש"י (שמות ל יב) פירש שהוא לשון קבלת חשבון, מכל מקום הזכירו בלשון שאו (כי תשא) (שם) (נשא) (להלן ד יב), כי מצד המספר ינטלם וינשאם בניתר שאת על כל העמים אשר אין להם מספר פרטי, כמו הקש הזה שאין דרך בעל הגרן לתן לו מגןן, כך אין לאמות השגחה פרטית כי אם פללית לקיום המין כשאר בהמות וחיות ארץ. אבל כל איש מישראל משגח בפרטות, ואפלו אחד מהם חשוב כאמה שלמה, כמו שנאמר (שמות יט בא) ונפול ממנו רב) ואפלו אחד מהם שיפל דומה כי רב הוא' (רש"י שם). על כן נתן להם הקדוש ברוך הוא מספר כמו לכוכבים שנאמר בהם (ישעיה כו) והמוציא במספר צבאם לכלם בשם יקראו, כך נאמר כאן במספר שמות וגו', להורות שומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד) (הריאל יב א) וכל אחד יש לו השגחה פרטית: ומה שמקשה (וימא כב) קראי אהרדי, 'פתיב (הושע ב א) ויהיה מספר בני ישראל) שמע מינה שיש להם מספר, ואחר כך פתיב (כחול הים אשר לא

(ג) מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵדָה כָּל-יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאוֹתֵיכֶם וְאַתְּהוֹן:
גמבר עשרין שנין ולעלא כל נפק חילא בישראל תמנון תהון לחיליהון את ואהרן:

כ"ה - כל-יציא צבא • מגיד, שאין יוצא בצבא פחות מבן עשרים.

(ד) וְאַתְּכֶם יְהִי אִישׁ אִישׁ לַמִּטָּה אִישׁ רֵאשׁ לְבַיִת-אַבְתָּיו הוּא:
דועמכון יהון גברא גברא לשבטא גבר ריש לבית אבקהתיה הוא:

כ"ה - ואתכם יהיו • כשתפקדו אותם, יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט.

(ה) וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֵאוּבֵן אֶלְיָצוֹר בֶּן-שְׂדִיאוֹר:
ה ואלין שמות הנשים אשר יעמדו אתכם לראובן אליצור בן שדיאור:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יז עמ' 1 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

נשיאי המטות בנשיאי כל ישראל

נשיא כל שבט ושבט, שכל י"ב הנשיאים היו צריכים להשתתף במנין כל ישראל, ולא רק במנין השבט שלהם. ועל פי זה יש לומר, שבעת מנין בני ישראל נתמנו הנשיאים במנוי חדש שלא היה להם לפני זה. דעך אז הנהיגו הנשיאים רק את השבט שלהם, ובעת מנין בני ישראל נתמנו על כל ישראל.

וזהו מה שאז נקראו הנשיאים "אלה קרואי העדה", דפרושו שיהיו "נקראים לכל דבר חשיבות שבבעדה" (א, טו ובפירוש"). והיגו, שאז נתמנו הנשיאים להיות "נקראים" לא

ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם (א, ה) פרשת מנין בני ישראל נאמרה למשה בראש חודש איר, "באחד לחודש השני בשנה השנית" (פרשתנו א, א), ואם כן יש לעין, הרי כבר בחודש ניסן שלפני זה, כשהביאו הנשיאים את גדת המשכן היו כבר דועים למשה (ראה נשא ז, א ואילך), ואם כן לאיזה צרך נאמרו לו כאן שמות הנשיאים?

ויש לבאר זה, דהנה על הפסוק (א, ד) "ואתכם יהיו איש איש למטה", פירש רש"י "כשתפקדו אותם יהיו עמכם

כלי יקר - עוז ודוד

עמו, אלא היה דן אותם כאחד שבטי ישראל, כאחד מן שאר שבטים. כך נשיאים אלו היו כשרים והיה כל אחד איש למטה, לכל השבט היה וכאיש גבורתו (שופטים ח כא) לנהג עליהם נשיאתו ברמה, ולא זו לכל השבט הרחוקים קצת ממנו, אלא אפלו היה ראש לבית אבתיו, הקרובים אלו ביותר גם להם היה לראש לנהג נשיאות עליהם:

ומה שלא נזכרו הנשיאים במספר ראשון, לפי שעבשו היה מחלקם לארבעה דגלים וכל נשיא היה צריך לידע מי ומי ההולכים וזוניהם על דגלו. ואהרן לא נזכר במספר ראשון, לפי שהיה לידע הנוהגים מנפילת מעשה העגל אשר אהרן היה סבתו, על כן לא היה שמה, כי אם כן בהשראת השכינה אשר אהרן סבה לה על ידי הקרבנות: תורה ה

מעשרים שנה, מכל מקום לא בגבורת איש יחפץ ה', כי אם בכונתא תליא מלתא, וכל בן עשרים מצד היותו בר עונשין בבית דין של מעלה, או ביותר הוא מדקדק במעשיו ומסתמא יש לו אז יותר זכיות שיגנו בעדו במלקמה, שהרי הפהן מכריו ורבים כ) ומי האיש הירא מעברות שבדו ולף וישוב לביתו) (ראה סוטה מג), וכל פחות מבן עשרים מסתמא אינו מדקדק כל כך במעשיו ואין לו כל כך זכיות שיכריעו על חובותיו: תורה ד

(ד) ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבתיו הוא. מדקאמר איש איש למטה מה חזר ואמר איש ראש לבית אבתיו הוא. וקרוב לומר שהוא דומה למה שקתבו המפרשים בפסוק (בראשית מט טו) ודן ידיו עמו כאחד שבטי ישראל, שלא היה מחניף לשבטו שנקראו

(ג) מבן עשרים שנה ומעלה וכו'. אם מספר זה היה בעבור השראת השכינה למה אמר כל יציא צבא, מה ענין יוצא צבא להשראת השכינה. ולפי מה שפרשתי למעלה (פסוק א) שהיה צרך מספר זה לידע אם יש שם עשרים ושנים אלה לכל מחנה שכינה מן עשרים ושמונה מחנות כדי שיהיו דגמת צבאות של מעלה, שפיר קאמר כל יציא צבא והוא הראוי להיות כאחד מצבא המרום, כדאיאתא במדרש (שמו"ר טו ו) שישראל נקראו צבאות שנאמר (שמות יב מא) ויצאו כל צבאות ה', כדרך שהמלאכים נקראו צבאות שנאמר (ישעיה לו טו) וה' צבאות אלהי ישראל ישב הכרבים):

ופשוטו הוא שיוצא צבא הינו למלקמה, כי אלו לא חטאו במרגלים היו נכנסין לארץ מיד. ואף על פי שלפעמים יש בן חיל בפחות

שְׁכַתוֹב (תשא לא, ב ואילך) "רְאֵה קְרָאתִי בְשֵׁם בְּצִלְאֵל גֹּי וְאִמְלֵא אוֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים". וְכִמוֹ כֵן בְּנִדּוֹן דִּידוֹ, דְּעַל יְדֵי הַקְרִיאָה בְּשֵׁמוֹת הַנְּשִׂאִים נִתְּמַנּוּ לְהִיּוֹת "קְרוּאֵי הָעֵדָה", לְכָל דְּבַר חֲשִׁיבוֹת שְׁבַעֲדָה כְּלָה.

רק לְדַבְרִים הַנוֹגְעִים לְשִׁבְטֵיהֶם, כִּי־אִם לְכָל דְּבַר חֲשִׁיבוֹת "שְׁבַעֲדָה" כְּלָה. וְעַל־פִּי־זֶה יוֹבֵן מָה שֶׁנֶּאֱמָרוּ כָּאֵן שְׁמוֹת הַנְּשִׂאִים, דְּהַרִי מְצִינּוּ שְׁמֹנְיֵי הַקְבָּ"ה בָּאִים עַל־יְדֵי קְרִיאָה בְּשֵׁם, וְכִמוֹ

וְלִשְׁמֵעוֹן שְׁלֵמִיאֵל בְּרִצְוֵי־שִׁדִי :

(ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיאֵל בְּרִצְוֵי־שִׁדִי :

ז לְיִהוּדָה נַחֲשׁוֹן בְּרִצְוֵי־נֶדֶב :

(ז) לְיִהוּדָה נַחֲשׁוֹן בְּרִצְוֵי־נֶדֶב :

ח לְיִשְׁשַׁכָּר נִתְנַאֵל בְּרִצְוֵי־עָר :

(ח) לְיִשְׁשַׁכָּר נִתְנַאֵל בְּרִצְוֵי־עָר :

ט לְזַבּוּלָן אֱלִיאָב בְּרִצְוֵי־חֶלְוִי :

(ט) לְזַבּוּלָן אֱלִיאָב בְּרִצְוֵי־חֶלְוִי :

י לְבִנְיָ יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישְׁמַע בְּרִצְוֵי־עֲמִיהוּד לְמִנְשֵׁה לְמִנְשֵׁה גְּמִלִיאֵל בְּרִצְוֵי־חֶלְוִי :

(י) לְבִנְיָ יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישְׁמַע בְּרִצְוֵי־עֲמִיהוּד לְמִנְשֵׁה גְּמִלִיאֵל בְּרִצְוֵי־חֶלְוִי :

יא לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בְּרִצְוֵי־עֲדֹנִי :

(יא) לְבִנְיָמִן אֲבִידָן בְּרִצְוֵי־עֲדֹנִי :

יב לְדָן אַחִיעֶזֶר בְּרִצְוֵי־שִׁדִי :

(יב) לְדָן אַחִיעֶזֶר בְּרִצְוֵי־שִׁדִי :

יג לְאָשֶׁר פְּנַעִיאֵל בְּרִצְוֵי־עַכְרָן :

(יג) לְאָשֶׁר פְּנַעִיאֵל בְּרִצְוֵי־עַכְרָן :

יד לְגָד אֱלִיסָף בְּרִצְוֵי־עֹאֵל :

(יד) לְגָד אֱלִיסָף בְּרִצְוֵי־עֹאֵל :

טו לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בְּרִצְוֵי־עֵינָן :

(טו) לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בְּרִצְוֵי־עֵינָן :

טז אֶלִיָן מְעֲרַעֵי כְּנַשְׁתָּא רַבְרָבִי שְׁבַטֵי אַבְהַתְהוֹן רִישֵׁי אֶלְפִיא דִּישְׂרָאֵל אַנּוּן :

(טז) אֶלֶה קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִשְׁוֹת אַבּוֹתָם רִאשֵׁי אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם :

כ"ה אֶלֶה קְרוּאֵי הָעֵדָה • הַנִּקְרָאִים לְכָל דְּבַר חֲשִׁיבוֹת שְׁבַעֲדָה.

יז וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֵת גְּבֻרָא הָאֵלִין דִּי אַתְפְּרָשׁוּ בְּשִׁמְהֵן :

(יז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת :

כ"ה אֶלֶה הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה • אֵת שְׁמֵיהֶם עֶשֶׂר נְשִׂאִים הִלְלוּ. אֲשֶׁר נִקְבוּ • לוֹ כָּאֵן בְּשֵׁמוֹת.

יח וַיְהִי כִּל כְּנַשְׁתָּא אַכְנָשׁוּ בְּחֵד לְיִתְחַא תְּנַנְא וְאַתְחַסּוּ עַל זְרַעֲיִתְהוֹן לְבֵית אַבְהַתְהוֹן כְּמִנְן שְׁמֵהֶן מִכּוּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וְלַעֲלָא לְגַלְגַּלְתְּהוֹן :

(יח) וַיָּאֵת כָּל־הָעֵדָה הַקְּהִילוּ בְּאַחַד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְיַלְדּוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אַבְתָּם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה לְגַלְגַּלְתָּם :

כ"ה אֶלֶה וַיִּתְיַלְדּוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם • הִבְיָאוּ סְפָרֵי יַחֲוִסֵיהֶם וְעַדִי חֲזַקְתָּ לְדַתְּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְהַתִּיחַס עַל הַשְּׁבַט.

(יט) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: ׀

◆ יום שני כ"ו אייר ◆

כח וַיְהִי בְּכִנּוּי רְאוּבֵן בְּיָמֵי מֹשֶׁה וַיִּשְׁרָא לְתוֹלְדֹתָהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֵהוֹן לְגִלְגָּלְתָהוֹן כֹּל דְּכוּרָא מִבְּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא:

כט מְנַגְּיָהוֹן לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן אַרְבַּעִין וְשֵׁטָא אֶלְפִין וְחֲמֵשׁ מְאָה:

ככ לְבַנְי שְׁמַעוֹן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן מְנַגְּיָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֵהוֹן לְגִלְגָּלְתָהוֹן כֹּל דְּכוּרָא מִבְּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא:

כג מְנַגְּיָהוֹן לְשִׁבְטָא דְשִׁמְעוֹן חֲמִישִׁין וְתִשְׁעָה אֶלְפִין וְתֵלַת מְאָה:

כד לְבַנְי גַּד תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא:

כה מְנַגְּיָהוֹן לְשִׁבְטָא דְגַד אַרְבַּעִין וְחֲמִישָׁא אֶלְפִין וְשִׁית מְאָה וְחֲמִישִׁין:

כו לְבַנְי יְהוּדָה תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא:

כז מְנַגְּיָהוֹן לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה שְׁבַעִין וְאַרְבַּעָא אֶלְפִין וְשִׁית מְאָה:

כח לְבַנְי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיתָהוֹן לְבֵית אַבְהֵתָהוֹן בְּמִנְצֵן שְׁמֵהוֹן מִבְּר עֶשְׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כֹּל נֶפֶק חֵילָא:

(כ) וַיְהִי בְּכִנּוּי רְאוּבֵן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתָּם כֹּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵדָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:

(כא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן שֵׁשָׁה וְאַרְבַּעִים אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מְאוֹת: פ

(כב) לְבַנְי שְׁמַעוֹן תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם פְּקֻדֵיו בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתָּם כֹּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵדָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:

(כג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה שְׁמֹנֶה וְתִשְׁעָה וְחֲמִישִׁים אֶלֶף וְשָׁלֹשׁ מְאוֹת: פ

(כד) לְבַנְי גַּד תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵדָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:

(כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה גַּד חֲמִשָּׁה וְאַרְבַּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מְאוֹת וְחֲמִישִׁים: פ

(כו) לְבַנְי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵדָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:

(כז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יְהוּדָה אַרְבַּעַה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מְאוֹת: פ

(כח) לְבַנְי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵדָה כֹּל יֵצֵא צָבָא:

כט מנַגִּיהוּן לְשִׁבְטָא דִּישְׁכַּר דִּישְׁכַּר חֲמִשִּׁין
וְאַרְבַּעַא אֲלָפִין וְאַרְבַּע מָאָה :

(כט) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יִשְׁשַׁכַּר אַרְבַּעַה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

ל לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתְהוֹן בְּמִנְזָן שְׁמֵהּ מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין
וְלַעֲלֵא כֹל נַפֵּק חֵילָא :

(ל) לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלַעֲלֵה כֹל יֵצֵא
צָבָא:

לא מנַגִּיהוּן לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֹן חֲמִשִּׁין וְשִׁבַּע
אֲלָפִין וְאַרְבַּע מָאָה :

(לא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה זְבוּלֹן שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לב לִבְנֵי יוֹסֵף אֲפֵרַיִם תּוֹלְדֵיהוֹן
לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית אַבְהֵתְהוֹן בְּמִנְזָן שְׁמֵהּ
מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין וְלַעֲלֵא כֹל נַפֵּק חֵילָא :

(לב) לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֲפֵרַיִם תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וְלַעֲלֵה כֹל יֵצֵא צָבָא:

לג מנַגִּיהוּן לְשִׁבְטָא דְאַפֵּרַיִם אַרְבַּעִין
אֲלָפִין וַחֲמִשׁ מָאָה :

(לג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֲפֵרַיִם אַרְבַּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ
מֵאוֹת: פ

לד לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתְהוֹן בְּמִנְזָן שְׁמֵהּ מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין
וְלַעֲלֵא כֹל נַפֵּק חֵילָא :

(לד) לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלַעֲלֵה כֹל יֵצֵא
צָבָא:

לה מנַגִּיהוּן לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וַתִּרִין
אֲלָפִין וּמֵאוֹתָן :

(לה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמֵאוֹתָיִם: פ

לו לִבְנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתְהוֹן בְּמִנְזָן שְׁמֵהּ מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין
וְלַעֲלֵא כֹל נַפֵּק חֵילָא :

(לו) לִבְנֵי בְנִימִן תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלַעֲלֵה כֹל יֵצֵא
צָבָא:

לז מנַגִּיהוּן לְשִׁבְטָא דְבְנִימִן תְּלָתִין וַחֲמִשָּׁא
אֲלָפִין וְאַרְבַּע מָאָה :

(לז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה בְנִימִן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לח לִבְנֵי דָן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזַרְעֵיהוֹן לְבֵית
אַבְהֵתְהוֹן בְּמִנְזָן שְׁמֵהּ מִכַּר עֶשְׂרִין שְׁנִין
וְלַעֲלֵא כֹל נַפֵּק חֵילָא :

(לח) לִבְנֵי דָן תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבְּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלַעֲלֵה כֹל יֵצֵא
צָבָא:

לט מנגייהון לשבטא דדן שתין ותריין אלפין
ושבע מאה:

(לט) פקדיהם למטה דן שנים וששים אלף ושבע
מאות: פ

מ לבני אשר תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנזן שמזון מפר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא:

(מ) לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מנן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

מא מנגייהון לשבטא דאשר ארבעין וחד
אלפין וחמש מאה:

(מא) פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף
וחמש מאות: פ

מב בני נפתלי תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנזן שמזון מפר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא:

(מב) בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מנן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו)

לחבר לבני ראובן. וכך עשו בכל שבט. אך כשנשאלו כל
השבטים ולא נשאר רק נפתלי, לא היה צורך לכתב את
השמות בגליון נפרד, אלא אמרו: בני נפתלי אלו שנשארו
- כך מספרם.

בני נפתלי (א, מב) כתב האריז"ל: בעת המנזן רשמו בפנקס
ששים רבוא שמות - פלוני משבט פלוני, ופלוני משבט
פלוני. לאחר מכן הוציאו כל השמות של שבט ראובן
וכתבו אותם בגליון בפני עצמו, ואמרו: את השם הזה יש

מג מנגייהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלת
אלפין וארבע מאה:

(מג) פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף
וארבע מאות: פ

מד אליו מנניא די מנא משה ואהרן
וברבי ישראל תריין עשר גברין גברא חד
לבית אבהתהי הווי:

(מד) אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי
ישראל שנים עשר איש איש אחד לבית אבתיו
היו:

מה ויהו כל מנניא בני ישראל לבית
אבהתהון מפר עשרין שנין ולעלא כל נפק
חילא בישראל:

(מה) ויהיו כל-פקודי בני-ישראל לבית אבתם מנן
עשרים שנה ומעלה כל-יצא צבא בישראל:

מו ויהו כל מנניא שית מאה ותלתא אלפין
וחמש מאה וחמשין:

(מו) ויהיו כל-הפקדים שש-מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים:

מז ולנאי לשבטא דאבהתהון לא אתמניאו
ביניהון:

(מז) והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם: פ

מח ומליל יי עם משה למימר:

(מח) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(מט) אַךְ אֶת־מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֵאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מט פָּרָם יָת שְׂבִיטָא דְלוֹי לֹא תִמְגִי וְיָת חֲשִׁבְנָהוּן לֹא תִקְבַּל פְּגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

על כל הנמנין מבין עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר, אמר: אל יהיו אלו בפלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל.

כ"ט אַךְ אֶת־מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד • (במדבר רבה, ב"ב קכא) פְּדַאי הוּא לְגִיזֵן שֶׁל מְלַךְ לְהִיּוֹת נִמְנָה לְבָדוּ. דְּבָר אַחֵר: צָפָה הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזֵרָה

וְאֵת מִנֵּי יָת לְוִאי עַל מִשְׁכַּנְא דְסִהְדוּתָא וְעַל כָּל מְנוּהֵי וְעַל כָּל דֵּי לֵה אַנְוֵן יִטְלוּן יָת מִשְׁכַּנְא וְיָת כָּל מְנוּהֵי וְאַנְוֵן יִשְׁמִשְׁנָה וְיִסְחֹר וְיִסְחֹר כְּחֹר לְמִשְׁכַּנְא יִשְׂרוּן:

(ג) וְאֵתָה הַפְּקֹד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדוּת וְעַל כָּל־כְּלָיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הֵמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהֵם יִשְׂרְתוּהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכַּן יַחְנוּ:

כ"ט וְאֵתָה הַפְּקֹד אֶת־הַלְוִיִּם • כְּתַרְגוּמוֹ: "מְגִי", לְשׁוֹן מְנוֵי שֶׁרָרָה עַל דְּבָר שֶׁהוּא מְמַנָּה עָלָיו, כְּמוֹ (אסתר א): "וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים".

כ"ט וְאֵתָה הַפְּקֹד אֶת־הַלְוִיִּם • כְּתַרְגוּמוֹ: "מְגִי", לְשׁוֹן מְנוֵי שֶׁרָרָה עַל דְּבָר שֶׁהוּא מְמַנָּה עָלָיו, כְּמוֹ (אסתר א): "וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים".

נא וּבְמִטְל מִשְׁכַּנְא יִפְרְקוּן יָתָה לְוִאי וּבְמִשְׂרֵי מִשְׁכַּנְא יִקִּימוּן יָתָה לְוִאי וְחֵלוּנֵי דִיקָרְב יִתְקַטֵּל:

(נא) וּבְנִסְעַת הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יִקִּימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוּמָת:

שם ומקימין אותו. והזר הקרוב. לעבודתם זו. וימת. בידי שמים.

כ"ט יוֹרִידוּ אֹתוֹ • כְּתַרְגוּמוֹ: "פְּרָקוּן". כְּשֶׁבְּאִין לִסַּע בְּמִדְבָר מִמְסַע לְמַסַּע הָיָו מְפָרְקִין אוֹתוֹ מִהַקְמָתוֹ וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַד מְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שָׁם הָעָנָן וְיַחְנוּ

כלי יקר - עז והדר

שנמשלו לקש שאין לו מספר (ראה במדבר א ד). אָבַל הַלְוִיִּם אֵין צִרְךָ לָהֶם לְהִרְאוֹת הַתְּנַשְׂאוֹתֵם עַל יְדֵי הַמִּסְפָּר, כִּי בְּלֹא הֵכִי יֵשׁ לָהֶם נְשִׂיאת רֵאשׁ בְּמַה שֶׁעֲשָׂאֵם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּקִידִים עַל בֵּיתוֹ הַקְדוּשׁ, לְכָף אָמַר אַחֵר וְאֵת רֵאשֵׁם לֹא תִשָּׂא וְגו', וְאֵתָה הַפְּקֹד אֵת הַלְוִיִּם, לומר לָךְ שְׂמִצַּד שֶׁנַּעֲשׂוּ פְּקִידִים יֵשׁ לָהֶם נְשִׂיאוֹת זוֹלַת הַמִּסְפָּר שֶׁבְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי לְגִיזוֹן מְלַךְ הַמַּה וְכָל רוֹאֵיהֶם יִכִּירוּם כִּי הֵם (וְרַע בְּרַךְ ה') (ישעיה סא ט). אָבַל הַבְּכוֹרִים שֶׁנִּפְסְלוּ מִן הָעֲבוּדָה עַל יְדֵי מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, הִצְרַכּוּ לְנְשִׂיאת רֵאשׁ עַל יְדֵי הַמִּסְפָּר, לְכָף פִּרְט אֶצְלָם שְׁנִיָּהֶם. וְמַה שֶׁנֶּאֱמַר לְשׁוֹן 'נִשְׂא' אֶצְל בְּנֵי קֹהַת וּבְנֵי גֵרְשׁוֹן, הִינּוּ לְתַן לָהֶם נְשִׂיאוֹת רֵאשׁ כְּנֶגֶד בְּנֵי מְרָרִי, כִּי עֲבוּדַת שְׁנִיָּהֶם יוֹתֵר מְקֻדְשִׁים מִמֶּשָׂא בְּנֵי מְרָרִי, עַל כֵּן לֹא הִזְכִּיר 'נִשְׂא' אֶצְל בְּנֵי מְרָרִי: תורה נ

וּבְדִסְמוּךְ לְזֶה צוּי וְאֵתָה הַפְּקֹד אֵת הַלְוִיִּם עַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת (פסוק א, נִרְאִין הַדְּבָרִים שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁהוֹכִיר 'שָׂאוּ' 'נִשְׂא' 'כִּי תִשָּׂא' הַכֵּל הוּא לְשׁוֹן מַעֲלָה וְנְשִׂיאוֹת רֵאשׁ הַנִּרְאָה בְּנִסְפָּרִים בִּיתֵר שֶׁאֵת עַל זוֹלַתָּם, כִּי כָּל דְּבָר חָשׁוּב וְסָפוּן יֵשׁ לוֹ מִסְפָּר: וְכֵּן רְאִיתִי לְתַרְץ הַרְבֵּה שְׁנוּיִים, כִּי בְּיִשְׂרָאֵל נֶאֱמָרוּ שְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת, (שָׂאוּ אֵת רֵאשׁ) (לעיל א א), וְאַחֵר כֶּף אָמַר (שם פסוק א) (ותפקדו אתם לצבאתם). וּבְלִוְיִם לֹא הוֹכִיר כִּי אִם לְשׁוֹן פְּקִידָה, (פקד את בני לוי) (להלן ג טו). וּבְכַבֹּרוֹת חוֹר וְהוֹכִיר שְׁנִיָּהֶם, (פקד כל בכר) וְגו' (ושא את מספר שמתם) (שם פסוק ט). וְאֶצְל בְּנֵי קֹהַת וּגְרִשׁוֹן הוֹכִיר לְשׁוֹן 'נִשְׂא' (להלן ד ב, מא) וְלֹא אֶצְל מְרָרִי (שם פסוק כט). וְזֶה לְפִי שֶׁהַפְּקִידָה הִינּוּ הַמִּסְפָּר, וְשָׂאוּ הִינּוּ לְשׁוֹן נְשִׂיאוֹת הַמַּעֲלָה אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל הָיָו צְרִיכִין לְזֶה לְהִרְאוֹת חֲבָתָן נֶגֶד כָּל הָאֲמוֹת

(מט) אַךְ אֶת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד וְגו'. אִם לֹא יִפְקֹד אוֹתָם פְּשִׁיטָא שְׂלֵא יִקְבַּל סְכוּם מְנִינָם, מַה תְּלַמּוּד לומר וְאֵת רֵאשֵׁם לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְמַה הִיָּה הַמְקָרָא חֶסֶר בְּאֶמְרוֹ אַךְ אֵת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלְפִי מַה שֶׁפָּרַשׁ רַש"י בְּסִמוּךְ (להלן ג טו) 'שְׁהִיָּה הַמְנִיָּן (על פי ה'), כִּי הַשְׂכִּינָה מְקֻדְמַת לְפָנָיו וְבַת קוֹל יוֹצֵא מִן הָאֵהָל וְאוֹמֶרֶת כֶּף וְכֶף תִּינּוֹקוֹת יֵשׁ בְּאֵהָל, נוֹכַח לומר שֶׁבְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָאֲמוּר, אֵינּוּ מוֹסֵב כִּי אִם עַל וְאֵת רֵאשֵׁם לֹא תִשָּׂא, כְּאֵלּוֹ אָמַר אַךְ אֵת מִטָּה לְוִי לֹא תִפְקֹד כְּלָל אֶפְלוּ שְׂלֵא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכָל אַךְ לְמַעַט בָּא (ראה ר"ה יז) כֶּף בָּא לְמַעַט וְלומר דְּקָא אֵתָה לֹא תִפְקֹד אוֹתָם לְבִדְךָ, אָבַל בְּצִרוּף הַשְׂכִּינָה וְהַבַּת קוֹל תִּפְקֹדָם, לְכָף נֶאֱמַר (להלן ג טו) (פקד את בני לוי), הִינּוּ עַל יְדֵי הַשְׂכִּינָה, אָבַל אֵתָה לְבָד לֹא תִפְקֹדָם:

(ג) וַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דָּגְלוֹ
עַל טַקְסָה לְחִילֵיהוֹן:
לְצַבָּאתָם:

כ"ט - וְאִישׁ עַל־דָּגְלוֹ • כְּמוֹ שֶׁהַדָּגְלִים סְדוּרִים בְּסֵפֶר זֶה; שֶׁלְשָׁה שְׁבָטִים לְכָל דָּגֵל.

(ג) וְהַלְוִיִּם יַחְנוּ סָבִיב לְמוֹשֶׁה הָעֹדֵת וְלֹא־יְהִיהַ
קֶצֶף עַל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־
מִשְׁמֶרֶת מוֹשֶׁה הָעֵדוּת:

כ"ט - וְלֹא־יְהִיהֶה קֶצֶף • אִם תַּעֲשׂוּ כְּמַצְוֵתִי לֹא יְהִיהֶה
קֶצֶף, וְאִם לֹא - שְׂיִכְנְסוּ זָרִים בְּעַבְדוֹתָם זֶה - יְהִיהֶה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות סדך כח עמ' 1)

ישראל למחנה לויים - יהיה קצף, אבל אין הכרח שזה
יתבטא בפעל ממש, בענש. ב. אם נעשה מעשה של
פריצת המחצות, "שיכנסו זרים בעבודתם" - יהיה קצף
בפעל.

וְאִם לֹא, שְׂיִכְנְסוּ זָרִים בְּעַבְדוֹתָם זֶה, יְהִיהֶה קֶצֶף (רש"י)
א. נג
יש לשאל, מדוע מוסיף "ואם לאו". יהיה קצף, והרי
מקלל לאו אתה שומע הן. ויש לומר, שרש"י רומז שיש
שני שלבים בקצף. א. אם לא נשמר על המחצות בין מחנה

(ג) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ:

נג ועבדו בני ישראל ככל דיפקיד ויית
משה בן עבדו:

♦ יום שלישי כ"ז אייר ♦

ב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ב) אִישׁ עַל־דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבַיִת אֲכַתֶּם יַחְנוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִנְּגֵד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יַחְנוּ:

יהודה ויששכר וזבולן שאוהו מן המזרח, וראובן
ושמעון וגד מן הדרום וכו', כדאיתא ב'תנחומא'
בפרשה זו. מנגד • מרחוק מיל, כמו שנאמר ביהושע
(יהושע א): "אף רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים
אמה", שיוכלו לבא בשבת, משה ואהרן ובניו,
והלויים חוננים בסמוך לו.

כ"ט - בְּאֶתֶת • כל דגל יהיה לו אות: מפה צבועה
תלויה בו, צבעו של זה לא כצבעו של זה, צבע כל
אחד כגון אבנו הקבועה בחשן, ומתוך כך יכיר כל
אחד את דגלו. דבר אחר: "באתת לבית אבתם",
באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאוהו ממצרים,
שנאמר (בראשית א): "ויעשו בניו לו בן כאשר צנם":

כלי יקר - עז והדר

השולמית) (שם א) הדבק בנו ובא
אצלנו ונעשה מקף דכסים והגמונים,
וישראל משיבין ומה תחזו בשולמית
כמחלת המחננים) (שם) רצה לומר מה
גדלה אתם נוהגים לנו, שמא גדלה
אתם יכולין לתת לנו כמו שנתן

ישראל את המלאכים דגלים דגלים
ונתאו להיות דגלים כמותם, ובפסוק
(שיר השירים א) (מי זאת הנשקפה כמו
שחר), דרשו (במדבר שם ד) שהיו האמות
מסתכלין במעלתן של ישראל והיו
תמהים כו' ואומרים (שובי שובי

ב (ב) איש על דגלו באתת לבית
אבתם. מצינו בכמה
מדרשים (במדבר ב ב' תנחומא י"א)
המגדילים מאד ענין הדגלים, ודרשו
עליהם פסוק וברשם אלהינו נדגלו
(תהלים ב) שבשעת מתן תורה ראו

(א) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב:

כ"ז - קדמה • לפנים, הקרויה "קדם". ואיזו? זו רוח מזרחית, והמערב קרוי "אחור".

כלי יקר - עזר והדר

משה יששכר (פסוק ה), שנגאמר בו (דברי הימים א' יב לא) (ומבני יששכר יודעי בינה לעתים). **משה זבולן** (פסוק ו), שנגאמר בו (שופטים ה יד) (ומזבולן משכים בשבט ספר). ועוד שיהיה מחזיק ידי יששכר, ועל כן לא אמר יעליו משה זבולן, כי לא רצה לעשותו טפל למטה יששכר, להורות שהלומדה והמחזיק בלומדיה שקולים המה. ונגאמר בהם **ראשנה יסעו** (פסוק ט), כי להם משפט הראשית במלחמה, כי מלחמתן של ישראל אינן בקרב וחנית, כי אם צריכין להיות חמושים מזינים בחמשה חמשי תורה שנחלקו לשבעה ספרים דהינו מזינים (ראה דברי רבינו שמות יג יז), והיא כלולה במספר עשרים ושבע אותיות במספר ראשי תבות של יהודה יששכר זבולן, לומר לה שזכות התורה מטיעתן במלחמה והם ראש דגל המורה על הנצחון:

דגל מחנה ראובן שמעון גד תימנה, שנקרא דרום על שם דר רום, שהשמש דר ברומו, כך כל הנכנע בטבע לסוף הקדוש ברוך הוא מגביהו, וההכנעה ראש לכל המדות הטובות. ומדה זו היתה אצל **ראובן** כי הוא הודה ולא בוש במעשה בלהה (בראשית לה כב), כאמרו רבותינו ז"ל (סוטה א) 'מי גרם לראובן שיודה' כו', כמו שמביא רש"י פרשת ואת הבכרה (לג א), וזה נמשך מן מדת הענוה, כי כל גבה רוח הוא בוש מלהודות על האמת. ומן **שמעון** היו מלמדים וסופרים ועניינים (ראה רש"י בראשית מט ו) אשר בהם ההכנעה מצויה יותר מבולתם. וכן **גד** היתה בעל צדקה, שנגאמר בו (דברים לג כא) (צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל), רצה לומר כי 'משפטיו' דהינו על פי שורת המשפט, לא היתה צריק לילף כי אם עם ישראל ולא בראש החלוצי, ועל צד הצדקה הילף לפניהם ב'צדקת ה' (והולך לפני מחנה ישראל) (שמות יד ט). וכדי שלא תאמר שמא מחמת גבה

אלהינו. לכך אמרו 'מה תחזו בשולמית' וגו', כי נצחון שלכם הוא נצחון אנושי וכל זה אינו שנה למחולת המחנים' המורה על נצחון אלהי, כי והמה פרעו ונפלו (שם פסוק ט) כי הדבר בספק אם מנצחים, ונאנחנו קמנו ונתעודדו (שם) כי בודאי נוצחים כל הלוחמים בשם ה', ועוד שהעקר חסר אצלכם, דהינו מראה כבוד ה' הוא האות אשר אליו יישירו כל השוכנים סביב המרפז, לכך נאמר **באתה**, כדי להיות להם השכינה אות אשר נגדו יישירו עפפיהם' (ע"פ משלי ד כח): תורה ג

(ג) והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה. טעם לסדר הדגלים על זה האפן כבר דברו בו הראשונים איש לפי שכלו. והקרוב אלי לומר בזה, שהם על סדר ארבע מדרגות הכוללים כל שלמות אנושי, והם קנין החקמה, ואחריה קנין המדות, ואחריהם קנין הגבורה, ואחר כלם קנין העשר, כי כך סדרם הרמב"ם (בשמונה פרקים). ורבותינו ז"ל אמרו (נדרים לח) 'אין השכינה שורה כי אם על חכם, עשיר, גבור, וענו, כי הענוה ראש לכל המדות. על כן הדגלים אלו שבאו להשראת השכינה אשר בתוכם, סדרם על זה האפן איש איש על מעלתו, לומר לה ראויין אלו שתשרה עליהם השכינה, כי כל ארבע מעלות אלו נמצאו בהם:

יהודה יששכר זבולן ראשנה יסעו, כי מהם תצא תורה, על כן נאמר כפל **קדמה מזרחה** להורות כי מהם תצא אור התורה. כי ביהודה נאמר (בראשית מט ט) ולא יסור שבט מיהודה ומחלק מבין רגליו, אלו ראשי גליות ונשיאי ארץ ישראל (סנהדרין ה), ואין מחלק אלא תורה, שנגאמר במשה (דברים לג כא) (כי שם חלקת מחקק ספון), ובתיב (משלי לא ה) ופן ישתה וישכח מחקקו. **והחנים עליו**

אלהינו **דגל מחנה יהודה מזרחה כו'** (פסוק א). וכל משכיל יפלא בעיניו מה קול המלה זו, ומדוע קול הקרה' הומה) על זה (ע"פ מלכים א' א מא), (ומה יקר וגדולה נעשה) ב'ישראל אל (ע"פ אסתר ו א עד אשר התאוה להם כל כך: **והקרוב אלי לומר בזה**, שעקר חשקם של ישראל היה להראות לכל העמים כי 'שם ה' נקרא עליהם ויראו מהם' (ע"פ דברים כח י), ועל ידי זה ישאו דגל הרוממות והנצחון בכל ארבע רוחות העולם, כי על ידי שהם מסובבים בכל ארבע רוחות והשכינה והארון באמצע תל שהכל פוזין אליו, יראו כל העמים כי ילכו בשם ה', והוא האות אשר אליו יישירו עיני כל השוכנים בעגול סביב, כאמרו רבותינו ז"ל (תענית לא ע"י"ט) 'לעתיד יעשה הקדוש ברוך הוא לצדיקים מחול בגן עדן וכבודו יתברך באמצע שנגאמר (ויקרא כו יא) (והתהלכתי בתוכם), כי כל הפניות שהצדיקים פוזין הכל הוא מול פני השכינה וכן בעולם הזה. וזה אות הדגל, כי הוא סימן הנצחון במלחמה, ודגל זה הוא בשם ה' כי לא בתוכם ירשו ארץ' (תהלים מד ד) כי בשם ה', וכן המלאכים על ידי שהם סובבים כסא כבודו יתברך מוראם על כל הנמצאים, כמו שנגאמר (שיר השירים ו י) ואימה כנגלותו, כי על ידי סיבוב זה תהיה מוראם על כל האמות כמו המלאכים שהכל יראים מהם:

ועל דגלים אלו הכטח יעקב שנגאמר בו (בראשית כח יד) (ופרצת ימה וקדמה) גו', לכך נאמר **איש על דגלו באתה**, דהינו באותות שמטר להם אביהם יעקב כו', כי במראה נראה אליו ענין הדגלים בפסוק (בראשית כח יד) (ופרצת ימה) וגו' (ראה תנחומא יב). לכך מתחיל הפזמור (תהלים כב, ב) (ו ישגבך שם אלהי יעקב) וגו', ועל זה אמר ובשם אלהינו נדגלו לשא דגל הרוממות והנצחון בכל ארבע רוחות בשם

ד) וַיִּצְבְּאוּ וַיִּפְקְדוּהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁבְעִים אֱלֹהִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת:

ה) וְהַחֲנִים עָלָיו מִמֶּה יִשְׁשָׁכֶר וְנִשְׂיֵא לְבָנָי יִשְׁשָׁכֶר נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעֵר:

ו) וַיִּצְבְּאוּ וַיִּפְקְדוּ אַרְבַּעַה וַחֲמִשִּׁים אֱלֹהִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

ז) מִמֶּה זְבוּלוֹן וְנִשְׂיֵא לְבָנָי זְבוּלוֹן אֱלִיאָב בֶּן־חִלוֹן:

ח) וַיִּצְבְּאוּ וַיִּפְקְדוּ שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֱלֹהִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

ט) כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מֵאֵת אֱלֹהִים וְשִׁמְנִים אֱלֹהִים וְשִׁשְׁת־אֲלָפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצִבְאֹתָם רֵאשֻׁנָה יִסְעוּ: ס

כ"ט - ראשנה יסעו • כשרואין הענן מסתלק, תוקעין הכהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה, וכשהולכין הולכין כדרף חנינתן: הלויים והעגלות

י) דָּגַל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תִּימְנָה לְצִבְאֹתָם וְנִשְׂיֵא לְבָנָי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׂדִיאוֹר:

זה הפחות שבכלם, לכה נאמר בו (פסוק לא) לאחרינה יסעו: ופנינת כלם אל השכינה שבאמצע, פי כלם (וכאחד טובים) (קהלת יא ז) כשמשמשין בהם לשם שמים. ויהודה ראש דגל, פי הוא מלך ונקרא (גור אריה) (בראשית מט ט), על בן דינו לילך בראש במלחמה. וכן וכן גור אריה (שם פסוק כב) הלה באחרונה, פי עקר המלחמה פנים ואחור. וראובן בכור, ראש דגל. וכן אפרים ראש דגל, פי יוסף הבכור: תורה ד

מצד התכת הלחה השרשית, פי יום המנות מתחיל מיום הולדו, על בן חנינתם לרוח מערב, פי באותו רוח השמש הולך וחסר: דגל מחנה דן אשר נפתלי צפנה, אשר משם (זקב יאתה) (איוב לו כב), ושלשתן היו בעלי עשר, שנאמר (בראשית מט ט) (מאשר שמנה לחמו), וכתוב (דברים לג כג) (נפתלי שבע רצון ומלא ברפת ה') היא תעשיר' (ע"פ משלי י כב), ושבת דן עשה עגלי זקב בעבור רב זקב שהשפע להם (ראה מלכים א יב), ועל בן היה מאסף לכל המחנות. וקנין

לבם הלכו בראש, תלמוד לומר (בראשית מט יט) וגד גדוד וגודנו והוא יגד עקב), הגדוד הלה בענה כעקב זה המורה על גדר הענה, שנאמר (משלי כב ד) (עקב ענה יראת ה'): דגל מחנה אפרים מנשה ובנימין ומה שלשים יסעו, פי מעלת הגבורה שלישית, וכתוב בהם (תהלים א) (לפני אפרים ובנימן ומנשה עוררה את גבורתך) וגו', פי יוסף בכור שור' (דברים לג יז) אשר לו הכח והגבורה, ובנימין זאב יטרף (בראשית מט כז). וקנין זה הולך ופוחת, פי מיום ליום תש כחו של אדם

(יא) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵי שְׁשֵׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ
מֵאוֹת:

יא וחילה ומנגייהו ארבעין ושתא אלפין
וחמש מאה:

(יב) וְהַחֹנֶם עָלָיו מִפְּתֵה שְׁמֵעוֹן וְנָשִׂיא לְבַנֵּי שְׁמֵעוֹן
שְׁלֵמִיאל בֶּן-צֻרִישַׁדַּי:

יב ודי שרון סמיכין עלוהי שבטא דשמעון
ורבא לבני שמעון שלמיאל בר צורישדי:

(יג) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם תְּשַׁעַה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת:

יג וחילה ומנגייהו חמשין ותשע אלפין
ותלת מאה:

(יד) וּמִפֶּתַח גֶּדֶר וְנָשִׂיא לְבַנֵּי גֶדֶר אֶלְיָסָף בֶּן-רְעֹוֹאֵל:

יד ושבטא דגדר ורבא לבני גדר אלסוף בר
רעואל:

(טו) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

טו וחילה ומנגייהו ארבעין וחמשה אלפין
ושית מאה וחמשין:

(טז) כָּל-הַפְּקֻדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן מֵאֵת אֶלֶף וְאַחַד
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וָאַרְבַּע-מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים לְצַבְאֹתָם
וְשָׁנִים יִסְעוּ: ׀

טז כל מנגינא למשרית ראובן מאה אלף ואחד
וחמשים אלפין וארבע מאה וחמשים לחילהוון
בתגימא נטליון:

(יז) וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה
כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ אִישׁ עַל-יָדוֹ לְדֹגְלֵיהֶם: ׀

יז ונטל משפן זמנא משרית לואי בגו
משריתא קמא דשרון בן נטליון גבר על
אתרה לטקסיהוון:

יז • וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד • לְאַחַר שְׁנֵי דְגָלִים הַלְלוּ •
כַּאֲשֶׁר יַחֲנוּ בֵּן יִסְעוּ • כְּמוֹ שִׁפְרָשְׁתִּי, הַלְכִיתֶן
כַּחֲנִינֶתֶן, כָּל דְגָל מִהַלֵּף לְרוּחַ הַקְּבוּעָה לֹא • עַל-יָדוֹ •

על מקומו. ואין לשון 'יד' זו ממשמעו. רוח של
צדו קרוי "על ידו", הסמוכה לו לכל הושטת ידו.
אינשו"ן איש"א בלעז.

(יח) דָּגַל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצַבְאֹתָם יִמָּה וְנָשִׂיא לְבַנֵּי
אֶפְרַיִם אֱלִישַׁמֶּע בֶּן-עַמִּיהוּד:

יח טקס משרית אפרים לחילהוון מערבא
ורבא לבני אפרים אלישמע בר עמיהוד:

(יט) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

יט וחילה ומנגייהו ארבעין אלפין וחמש
מאה:

(כ) וְעָלָיו מִפְּתֵה מְנַשֶּׁה וְנָשִׂיא לְבַנֵּי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל
בֶּן-פְּדָהצֹר:

כ ודי סמיכין עלוהי שבטא דמנשה ורבא
לבני מנשה גמליאל בר פדהצור:

יז • וְעָלָיו • כַּתְּרָגוּמוֹ: "וְדַסְמִיכִין עֲלוֹהֵי".

(כא) וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שָׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמֵאוֹת:

כא וחילה ומנגייהו תלתין ותריין אלפין
ומאתן:

(כב) וּמִפֶּתַח בְּנִימָן וְנָשִׂיא לְבַנֵּי בְנִימָן אֲבִידָן בֶּן-גְּדֵעֲנִי:

כב ושבטא דבנימן ורבא לבני בנימן אבידן
בר גדעוני:

כג וחילה ומגנייהון תלתין וחמשה אלפין וארבע מאה:

(כג) ויצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלף וארבע מאות:

כד כל מגנייא למשרית אפרים מאה ותמני אלפין ומאה לחיליהון בתליתמא נטלין:

(כד) כל־הפקדים למחנה אפרים מאת אלף ושמן־ת אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו: ם

כה טקס משרית דן צפונא לחיליהון ורבא לבני דן אחיעזר בר עמישדי:

(כה) דגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן־עמישדי:

כו וחילה ומגנייהון שתין ותריין אלפין ושבע מאה:

(כו) ויצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ושבע מאות:

כז ודי שרון סמיכין עלוהי שבטא דאשר ורבא לבני אשר פגעיאל בר עכרון:

(כז) והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן־עכרון:

כח וחילה ומגנייהון ארבעין וחד אלפין וחמש מאה:

(כח) ויצבאו ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות:

כט ושבטא דנפתלי ורבא לבני נפתלי אחירע בר עינן:

(כט) ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן־עינן:

ל וחילה ומגנייהון חמשין ותלתא אלפין וארבע מאה:

(ל) ויצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות:

לא כל מגנייא למשרית דן מאה וחמשין ושבעא אלפין ושית מאה בבתרתא נטלין לטקסיהון:

(לא) כל־הפקדים למחנה דן מאת אלף ושבעה וחמשים אלף ושש מאות לאחרנה יסעו לדגליהם: פ

לב אליו מגניי בני ישראל לבית אבתהון כל מגניי משריתא לחיליהון שית מאה ותלתא אלפין וחמש מאה וחמשין:

(לב) אלה פקודי בני־ישראל לבית אבתם כל־פקודי המחנת לצבאתם שש־מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים:

לג ולואי לא אתמניאו בגו בני ישראל קמא די פקיד יי ית משה:

(לג) והלואים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה יהוה את־משה:

לד וַעֲבֹדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל דֵּי פִקְדֵי יְיָ יֵי זֵת
מִשֶּׁה בֶּן שָׂרֹן לְטָקְסִיָּהוּן וְכֵן נָטְלִין גָּבֵר
לְזַרְעֵיתָהוֹן עַל בֵּית אֲבֹתָהוּי:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה בְּיַחְזָנוּ לְדַגְלֵיהֶם וְכֵן נָסְעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ
עַל-בֵּית אֲבֹתָיו: פ

◆ יום רביעי כ"ח אייר ◆

ג (א) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דְּבַר יְהוָה
אֶת-מֹשֶׁה בְּתַר סִינֵי:

מַעֲלָה עָלָיו הַפְּתוּב כְּאֵלּוּ לְדָו. בְּיוֹם דְּבַר ה' אֶת-מֹשֶׁה • נַעֲשׂוּ אֵלּוּ הַתּוֹלְדוֹת שְׁלוֹ, שְׁלַמְדָן מֵה שְׁלַמְד מִפִּי הַגְּבוּרָה.

כ"ח • וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה • וְאֵינּוּ מְזַכֵּר אֶלֶּא בְּנֵי אֶהְרֹן. וְנִקְרְאוּ "תּוֹלְדוֹת מֹשֶׁה", לְפִי שְׁלַמְדָן תּוֹרָה. מְלַמֵּד, שְׁכָל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (נ"פ לקו"ש כרך כג עמ' 8 ואילך - מו"ת 'לקראת שבת')

המלמד בן חברו תורה פאלו ילדו

שגם חיות האדם מתחדשת בכל רגע ורגע ממש. והנה חיי בני ישראל תלויים ועומדים בלמוד התורה הק', וכמו שאומרים (ברכות ק"ש של ערבית) "כי הם חיינו ואנך ימינו". והפורש מן התורה ענשו כרת (סנהדרין צט, א), כי ה"ז כפונש מן החיים ר"ל.

ועל-פי-זה יבאר הא ד"קל המלמד בן חברו תורה" ה"ז "כאלו ילדו", כי באם לא היה מלמדו תורה ברגע זה, לא היה "בן חברו" מקבל את חיותו המחודשת מהקב"ה התלויה בתורה, ורק מכיון שלמדו מקים הקב"ה ובורא את "בן חברו" מחדש. ומוכן שה"ז "כאלו ילדו" ממש.

ואלה תולדות אהרן ומשה

מלמד שכל המלמד בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב

כאלו ילדו (ג, א. ובפרש"י)

לכאורה יש לתמוה, הרי כמו שבלידה גשמית רק אמו היא המולידה אותו, כמו כן בלמוד התורה היה צ"ל שרק זה שלמדו תורה בפעם הראשונה הוא זה ש"כאלו ילדו", ואם כן מדוע "כל המלמד בן חברו" (ולא רק בפעם הראשונה) ה"ז "כאלו ילדו"?

ויש לבאר בזה, ע"פ תורתו ה'דועה של הבעש"ט שכל רגע ורגע מחיה הקב"ה את העולם, ובורא אותו מחדש (עו' בזה בארקה בספר התנאי שער היחוד והאמונה פ"א). ונמצא על-פי-זה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יג עמ' 9)

ודגליהם ויבין שבט לוי ומנינם ב"תולדות אהרן ומשה". ויש לומר, דהנה רש"י כתב לגבי שבט לוי ש"כדאי הוא לגיון

ואינו מזכיר אלא בני אהרן (רש"י ג, א)

יש לשאל, מדוע הפסיקה התורה בין מנין בני ישראל

כלי יקר - עוז והדר

שמתו בעון שלא היו להם בנים, כבד פרשנו פרשת שמות (ויקרא י א) שבבעבודה זרה כף המדה שהקדוש ברוך הוא (פקד עון אבת על בנים על שלשים ועל רבעים) (שמות כ, ה) ורצה לומר לפעמים הקדוש ברוך הוא ממתין עד דור שני ולפעמים עד דור שלישי או רביעי, ואלו הנה להם בנים אז לכבודו של אהרן הנה הקדוש ברוך הוא ממתין עוד דור אחד או שנים, אף מאחר שבנים לא היו להם הנה הענין מכרח לפקד העון עליהם: תורה ב

כאלו ילדו, ונעשו תולדותיו ביום דבר ה' את משה בהר סיני (לך רד) וגו' (שמות לב) וְאַחַר כֵּן הִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם בְּהַר וְנִעְתַר לוֹ ה' שֶׁם עַל הַהָר. וּבִשְׂאֵמֶר אֶלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה הַזִּכֵּיר מֹשֶׁה בְּעִבּוֹר אֶלְעָזָר וְאַיִתְמָר שֶׁהֲצִיל מִן הַמִּיתָה. וּמֵה שְׂאֵמֶר אַחַר כֵּן (פסוק א) אֶלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן וְלֹא הַזִּכֵּיר מֹשֶׁה, אֲמַר כְּלָפִי נָדָב וְאַבִּיהוּא כִּי אוֹתָם לֹא הֲצִיל מִן הַמִּיתָה. וּבְנֵה מִיִּשְׁבַּע מֵה שֶׁהֲזִכֵּיר כֵּן מִיתָת נָדָב וְאַבִּיהוּא וְהַשְׂאֵרוֹת אֶלְעָזָר וְאַיִתְמָר: וְמֵה שְׂאֵמֶר (פסוק ד) וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וְאַיִתָּא לְמֵאן דְּאֲמַר (יבמות סד)

ג (א) וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה וְגו'. פֶּרֶשׁ רִש"י לְפִי שְׁמִשֶׁה לְמַדָּם תּוֹרָה דּוֹמָה כְּאֵלּוּ יְלָדָם, וְנַעֲשׂוּ תּוֹלְדוֹתָיו בְּיוֹם שְׂדֵבֵר ה' אֶתּוֹ בְּהַר סִינֵי. וְקִשָּׁה דְאֵם בֶּן כָּל יִשְׂרָאֵל תּוֹלְדוֹתָיו כִּי לְכֹלֶם לְמַד תּוֹרָה. וְעוֹד לְמַה חִזּוֹר וְאֲמַר (פסוק א) אֶלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן וְלֹא הַזִּכֵּיר אֶת מֹשֶׁה. וְנִרְאָה לְפָרֶשׁ לְפִי שְׂאֵמֶר (דברים טו) וּבְאֶהְרֹן הִתְאַנֵּף ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ וְאֵין הַשְׁמִדָה אֶלֶּא כְּלוּי בָּנִים כִּי כְּמוֹ שְׂפָרֶשׁ רִש"י פְּרָשַׁת עֵקֶב (שם) וְהוֹעִיֵּלָה תְּפִלַּת מֹשֶׁה לְחֻצָּאִין, נִמְצָא שְׂאוֹתָן שְׁנֵי בָּנִים שֶׁהֲצִיל מֹשֶׁה בְּתַפְלָתוֹ, דּוֹמָה

פג שייעור יומי ליום רביעי כ"ח אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - ג - פרשת במדבר

של מלך להיות נמנה לבדו, ומיבן אפוא, שאף אהרן ובניו, | להיות נמנים לבדם. ולכן לא נמנו בני משה, כי הכתוב
"הכהנים המשחים" (שהם למעלה משבט לוי), צריכים | מדבר רק בכהנים, שהם למעלה מן הלויים.

(ב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן | נָדָב וַאֲבִיהוּא
אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: | בְּוָאֵלֶּיךָ שְׁמֵהּ בְּנֵי אֶהֱרֹן בּוֹכְרָא נָדָב
וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר:

(ג) אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵנים הַמְּשֻׁחִים | ג אֵלֶּיךָ שְׁמֵהּ בְּנֵי אֶהֱרֹן כְּהֵנָּה דְאֶתְרַפֵּיאוּ
אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן: | דִּי אֶתְקָרַב קָרְבָּנְהוֹן לְשִׁמְשָׁא:

(ד) וַיִּמַּת נָדָב וַאֲבִיהוּא לְפָנָי יְהוָה בְּהִקְרַבְכֶם אִשׁ | ד וַיִּמַּת נָדָב וַאֲבִיהוּא קָדָם יְיָ בְּקָרְבִּיהוֹן
זָרָה לְפָנָי יְהוָה בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנָיִם לֹא־הָיוּ לָהֶם | אֲשֶׁמָּה נִקְרִימָה קָדָם יְיָ בְּמִדְבַּרָא דְסִינַי
וּבְנֵינָי לֹא הָיוּ לְהוֹן וְשִׁמְשׁ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר | וּבְנֵינָי לֹא הָיוּ לְהוֹן וְשִׁמְשׁ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר
עַל אִפֵּי אֶהֱרֹן אֲבִיהוֹן: | עַל אִפֵּי אֶהֱרֹן אֲבִיהוֹן:

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: | ה וַיְדַבֵּר יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(ו) הִקְרַב אֶת־מִטָּה לְוִי וְהֶעַמְדַתְּ אֹתוֹ לְפָנָי אֶהֱרֹן | ו הִקְרַב יְיָ שְׁבָטָא דְלוֹי וְתַקִּים יְתָה קָדָם
הַכַּהֵן וְשִׁרְתוֹ אֹתוֹ: | אֶהֱרֹן כְּהֵנָּה וּשְׁמִשׁוֹן יְתָה:

כ"ט וְשִׁרְתוֹ אֹתוֹ • ומהו השירות? ושמרו את־ | אֶתְרָא תְּשָׂאוּ אֶת־עֹן הַמִּקְדָּשׁ, וְהַלְוִיִּם הִלְלוּ מִסִּיעִין
מִשְׁמֵרְתוֹ. לְפִי שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ עָלָיו שְׁלֵא יִקְרַב | אֹתָם, זֹו הִיא הַשְּׁרוּתָה.
זָר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יח): "אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבִית־אָבִיךָ

(ז) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֵרְתוֹ וְאֶת־מִשְׁמֵרַת כָּל־הָעֵדָה | ז וְשָׁמְרוּ יְיָ מִשְׁרֵתָה וְיַת מִשְׁרֵת כָּל כְּנִשְׁתָּא
לְפָנָי אֶהֱל מוֹעֵד לְעַבְדֵי אֶת־עַבְדַּת הַמִּשְׁפָּן: | קָדָם מִשְׁפֵּן זְמָנָא לְמַפְלַח יְיָ שְׁלַחַן
מִשְׁפָּנָא:

כ"ט וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֵרְתוֹ • כָּל מְנוִי שֶׁהָאָדָם מִמֶּנָּה | ח וְיִשְׁרִיּוּן יְיָ מִשְׁרֵתָה וְיַת זְמָנָא וְיַת מִשְׁרֵת
עָלָיו וּמִטָּל עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ, קְרוּי "מִשְׁמֵרַת" בְּכָל | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח יְיָ שְׁלַחַן מִשְׁפָּנָא:
הַמִּקְרָא וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּבִגְתָן וְתַרְשֵׁ

(ח) וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלָי אֶהֱל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֵרַת | ח וְיִשְׁרִיּוּן יְיָ כָּל מְנוִי מִשְׁפֵּן זְמָנָא וְיַת מִשְׁרֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעַבְדֵי אֶת־עַבְדַּת הַמִּשְׁפָּן: | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַפְלַח יְיָ שְׁלַחַן מִשְׁפָּנָא:

כ"ט וְאֶת־מִשְׁמֵרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שְׁפָלֶן הָיוּ זְקוּקִין | ט בְּשִׁלְיַחֲוֹתָם, לְפִיכָךָ לּוֹקְחִים מֵהֶם הַמַּעֲשָׂרוֹת בְּשִׁכְרָן,
לְצַרְכֵי הַמִּקְדָּשׁ, אֲלֵא שֶׁהַלְוִיִּם בָּאִים תַּחֲתֵיהֶם | שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח) "כִּי־שִׁכְרָא הוּא לְכֶם חֶלֶף עַבְדַּתְכֶם".

(ט) וְנִתְתָּה אֶת־הַלְוִיִּם לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים | ט וְתַתָּה יְיָ לְוָאֵי לְאֶהֱרֹן וּלְבָנָהֵי מִסִּיעִין
הָמָּה לֹו מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: | הַיְהִיבִין אַנְוִן לָהּ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט נְתוּנִים הָמָּה לֹו • לְעִזְרָה. מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • | ט נְכַדְלוּ לְכָךָ בְּגִזְרַת הַמִּקּוֹם וְהוּא נְתָנָם לֹו, שֶׁנֶּאֱמַר
כְּמוֹ "מֵתוּךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". כְּלוּמַר, מִשָּׂאָר כָּל הָעֵדָה | ט (שם ח): "וְאַתָּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתָנִים וְגו'".

(י) וְאֶת־אֶהָרָן וְאֶת־בְּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְּם וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת: פ

יָנִית אֶהָרָן וְיָנִית בְּנוֹהֵי תַמְנֵי וְיִטְרֹן יָת כְּהֻנַּתְהוֹן וְחִלוּנֵי דִיקָרֵב תִּקְטָל:

כ"ח - וְאֶת־אֶהָרָן וְאֶת־בְּנָיו תִּפְקֹד • לְשׁוֹן 'פְּקִידוֹת', וְאִינוּ לְשׁוֹן 'מִנְיָן'. וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְּם • קִבְּלַת דְּמַיִם וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה, וְעִבּוּדוֹת הַמְסוּרוֹת לַכֹּהֲנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח בתחילתו - מתוך 'לקראת שבת')
שלילת זרים מפל עבודות הכהנים

דְּמַיִם וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה, וְהוּא בְּזִמְן הַקְרַבְתָּ קִרְבָן הַפֶּסַח בְּמִצְרַיִם (בא יב, זט). וְעַל כֵּן הָיָה מְקוּם לוֹמַר, שְׂגַם לְדוֹרוֹת עִבּוּדוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְהַעֲשׂוֹת אִף ע"י הַלְוִיִּים בְּשִׁלְחֹתְכֶם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה כְּלִלוֹת עִבּוּדַת בְּנֵי לֵוִי הִיא בְּתוֹר שִׁלְחֹת כָּלֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּכֵן קְרוּיָה עִבּוּדְתֶם (פִּרְשַׁתְּנוּ ג, א) "מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ראה לקו"ש ח"ג עמ' 9).
וּבְכַדֵּי לְשַׁלֵּל סְבָרָא זו, כְּתִבָּה הַתּוֹרָה אֲזַהֲרָה מִיַּחְדָּת לַכֹּהֲנִים לְשַׁמֵּר עִבּוּדְתֶם וְלֹא לְתַנְּהָ לְזָר, בְּעַת עוֹשְׂקָה אוֹדוֹת עִבּוּדַת הַלְוִיִּים. לְהוֹרוֹת, דְּאִף שֶׁבְּפֶסַח מִצְרַיִם הָיְתָה הָעִבּוּדָה שֶׁיָּקַת לְיִשְׂרָאֵל, הָרִי כְּעַת הֵם עִבּוּדַת הַכֹּהֲנִים בְּלִבָּד, וְ"הָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת". וְלִכֵּן הִדְגִישׁ רַש"י דְּוָקָא ג' עִבּוּדוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהֵם יֵשׁ יוֹתֵר מְקוּם לְסַבְּרָא שְׂאִף הַלְוִיִּים יִהְיוּ כְּשָׂרִים בְּעִבּוּדְתָהּ.

וְאֶת־אֶהָרָן וְאֶת־בְּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְּם וְהָזַר הַקָּרֵב יוֹמֵת:
וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנַּתְּם - קִבְּלַת דְּמַיִם וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה וְעִבּוּדוֹת הַמְסוּרוֹת לַכֹּהֲנִים (ג, י. ובפרש"י)
וְזִרְיָדֵי הַלְוִיִּים:

(א) מִדּוּעַ נִקְטָב פְּסוּקָה זֶה הַמְזַהֵר אֶת הַכֹּהֲנִים לְשַׁמֵּר אֶת כְּהֻנַּתְּכֶם, בֵּין הַפְּסוּקִים הַעוֹסְקִים בְּעִבּוּדַת הַלְוִיִּים.
(ב) כֵּן תְּמוּנָה מֵה שֶׁבָּחַר רַש"י כְּדָגְמָא לְעִבּוּדוֹת עֲלֵיהֶם צְרִיכִים הַכֹּהֲנִים לְשַׁמֵּר, דְּוָקָא ג' עִבּוּדוֹת אֱלֹהֵי קִבְּלַת דְּמַיִם, וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה.
וְהַבְּאוּר: לְכַשְׁנֵתְבּוֹנוֹן נִמְצָא, שֶׁרַק בְּשִׁלַּשׁ עִבּוּדוֹת מְכַל הָעִבּוּדוֹת הַמְסוּרוֹת לַכֹּהֲנִים, מִצְּאֵנוּ רַאִינוּ שֶׁעֲשָׂאוֹם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעִצְמוֹם, וְהֵם שִׁלַּשׁ הָעִבּוּדוֹת שֶׁזָּכַר רַש"י: קִבְּלַת

יא ומליל יי עם מ'שה למימר:

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב וַאֲנִי הָיָה לְקַחְתִּי אֶת־הַלְוִיִּים מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּים:

(יב) וְאִנִּי הָיָה לְקַחְתִּי אֶת־הַלְוִיִּים מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּים:

תְּמוּנָתָם. לְפִי שֶׁהָיְתָה הָעִבּוּדָה בְּבִכּוּרוֹת, וְכִשְׁחֲטָאוּ בְּעֵגֶל נִפְסְלוּ, וְהַלְוִיִּים שֶׁלֹּא עָבְדוּ עִבּוּדַת אֱלִילִים נִבְחָרוּ תַּחְתֵּיהֶם.

כ"ח - וְאִנִּי הָיָה לְקַחְתִּי • וְאִנִּי מֵהֵיכָן זִכִּיתִי בְּהֵן? • מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שֶׁיְהִיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְרִין אוֹתָן לְשֵׁרוֹת שְׁלִי, עַל־יְדֵי הַבְּכוֹרוֹת זִכִּיתִי בְּהֵם וְלִקְחָתִים

יג אֲרִי דִילִי כָּל בּוֹכְרָא בְּיוֹמָא דְקַטְלִית כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם אֶקְדְּשִׁית קְדָמִי כָּל בּוֹכְרָא בְּיִשְׂרָאֵל מֵאַנְשָׁא עַד בְּעִירָא דִילִי הֵוֹן אֲנָא יי:

(יג) כִּי לֹא כָּל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַפְּתִי כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָּל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יְהִיוּ אֲנִי יְהוָה: פ

כלי יקר - עוז והדר

לְלוֹיִם נָתַן מַעֲלָה וְשִׁרְרָה, וְעַל הַבְּכוֹרוֹת הִטִּיל עַל הַפְּדִיּוֹן: וְאִם נֹאמַר שֶׁהִטִּיל עַל הַלְוִיִּים עִבּוּדוֹת בְּמֵה שֶׁיַּעֲמִדוּ לְפָנֵי אֶהָרָן וְשִׁרְתוּ אוֹתוֹ, וְכַתִּיב (פְּסוּק ט) נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה לוֹ, וְלִפְנֵי זֶה שֶׁפִּיר קָאֵמַר כִּי לִי כָּל בְּכוֹר וְגו' לֹאמַר שֶׁבְּאוֹתוֹ וְזֵן הָיָה הַדִּין

זו, הֵלֵא גַם מִיָּמִים קְדָמוֹנִים הָיְתָה הָעִבּוּדָה בְּבִכּוּרוֹת. וְעוֹד שֶׁבְּיוֹם הַכּוֹתוֹ כָּל בְּכוֹר לֹא נָתַן לְבִכּוּרִים שׁוּם שִׁרְרָה, וְאֶדְרָבָה הִטִּיל עֲלֵיהֶם עַל הַפְּדִיּוֹן וְחִיָּבָם לְתַן חֲמֵשׁ סְלָעִים בְּעִבּוּר שֶׁהִצִּילָם מִמַּכַּת בְּכוֹרוֹת. וְאִם כֵּן מֵה עֲנִין קְדוּשׁ הַבְּכוֹרוֹת לְקְדוּשׁ הַלְוִיִּים, כִּי

(יג) כִּי לֹא כָּל בְּכוֹר וְגו'. שׁוֹאֵל אֲנִי שְׂאֵלָה אַחַת וְזֶה תִּאְרָה, אִם נָתַן ה' לְלוֹיִם בְּמִנּוּי זֶה מַעֲלָה וְשִׁרְרָה 'כִּי הִבְדִּיל אוֹתָם מִעַדַת יִשְׂרָאֵל לְעַמּוּד לְשֵׁרֵת לְפָנָיו' (ע"פ לַחֲלֹן טו טז), אִם כֵּן מִדּוּ שְׂאֵמַר כִּי לִי כָּל בְּכוֹר בְּיוֹם הַפְּתִי וְגו', וְכִי בְּזִמְן הַהוּא נָתַן ה' לְבִכּוּרִים שִׁרְרָה

◆ יום חמישי כ"ט אייר ◆

(י) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי לֵאמֹר: יד ומליל יי עם משה בְּמִדְבַר סִינַי לְמִימְרָ: לְמִימְרָ:

(טו) פָּקֹד אֶת־בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה תִּפְקְדֵם: טו מְנִי יְת בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָהוֹן לְזַרְעֵיהֶוֹן כָּל דְּכוּרָא מִפְּר יִרְחָא וּלְעֵלָא לְמִנְגְוֹן: אֶת הַמְּנַנְן.

כ"ט"י «מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה • מְשִׁיבָא מְפַלֵּל נְפְלִים, הוּא נִמְנָה לִיקְרָא שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם: לְמוֹד הוּא אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט לְהִיּוֹת נִמְנָה מִן הַבֶּטֶן, שְׁנַאֲמַר (שם כו): "אֲשֶׁר יִלְדָה אֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם" עִם כְּנִיסְתָּהּ בְּפֶתַח מִצְרַיִם יִלְדָה אוֹתָהּ וְנִמְנֵית בְּשִׁבְעִים נְפֹשׁוֹת, שְׁבַשְׂאָתָהּ מוֹנָה חֲשׁוֹבוֹנָם לֹא תִמְצָאֵם אֶלָּא שְׁבַעִים חֲסֵר אַחַת, וְהִיא הַשְּׁלִימָה אֶת הַמְּנַנְן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יח עמ' 6 הע' 4 - מותר לקרוא שבת)

מְנַנְן יוֹכְבֵד מִן הַבֶּטֶן

ובמִפְּרָשִׁים (גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד, ועוד) בָּאָרוּ בְּאוֹפְנִים שׁוֹנִים.

וְיֵשׁ לוֹמַר בְּזֶה עַל־דֶּרֶךְ הַצַּחֲחוֹת:

בְּדֶרֶךְ כָּל "אֲזַלְיִן בְּתַר רוּבָא" וְלִכֵּן נִמְנֵית יוֹכְבֵד כְּבַר "מִן הַבֶּטֶן", דְּאִין חוֹשְׁשִׁים לְמַעוֹט שְׁהֵם נְפְלִים, מַה־שְּׂאִין־כֵּן מְנַנְן הַלְוִיִּים הֵיךְ נִוְגַע לְפִדְיוֹן בְּכוֹרוֹת, וְהַכֵּל הוּא שְׂ"אִין הוֹלְכִין בְּמִזְמוֹן אַחַר הַרְב" (בבא קמא כז, רע"ב), וְלִכֵּן נִמְנֵוּ רַק "מִבֶּן חֹדֶשׁ", כְּשִׁיבָאוּ בְּדָאוֹת מַחֲשֵׁשׁ נְפִל.

פָּקֹד אֶת־בְּנֵי לְוִי . . מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה תִּפְקְדֵם:

מְשִׁיבָא מְפַלֵּל נְפְלִים הוּא נִמְנָה כּו', לְמוֹד הוּא אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט לְהִיּוֹת נִמְנָה מִן הַבֶּטֶן, שְׁנַאֲמַר אֲשֶׁר יִלְדָה אוֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם, עִם כְּנִיסְתָּהּ לְמִצְרַיִם יִלְדָה אוֹתָהּ, וְנִמְנֵית בְּשִׁבְעִים נְפֹשׁוֹת (ג, טו. ובפרש"י)

יֵשׁ לְעַזְרָא, מֵאִי שְׁנָא יוֹכְבֵד שְׁנִמְנֵתָה כְּבַר "מִן הַבֶּטֶן" עוֹד לְפָנֵי שְׁהִיְתָה בַת חֹדֶשׁ, מִמְּנַנְן בְּנֵי לְוִי שְׁהִיְתָה רַק "מִבֶּן חֹדֶשׁ" מִפְּנֵי שְׂאֵז "יִצָא מִכָּל נְפְלִים"?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 256)

הַעֲדוּת", הֵינּוּ שֶׁהַפֶּסֶק מַחְנֶה הַלְוִיִּים הוּא אֶחָד מֵאוֹפְנֵי שְׁמִירַת הַמִּשְׁכָּן. וְהֵרִי הַחֲנִינָה סָבִיב לְמִשְׁכָּן הִיא גַם עַל־יְדֵי הַקִּטְטִיִּים, וְעוֹד יוֹתֵר מֵהַגְּדוֹלִים, שְׁיִצְאוּ תְּכּוּפוֹת מֵהַמַּחְנֶה לְעַבְד עֲבוֹדָתָם בְּמִשְׁכָּן וְכְדוּמָה.

נִמְנָה לִיקְרָא שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ (רש"י ג, טו)

יֵשׁ לְשַׂאֵל, כִּיצַד נִקְרָא לְוִי קָטָן, בֶּן חֹדֶשׁ, "שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ". וְיֵשׁ לְבָאֵר עַל־פִּי מַה שְׁפָתוֹב "וְהַלְוִיִּים יִחַנו סָבִיב לְמִשְׁכָּן . . (וְעַל יְדֵי זֶה) וְשִׁמְרוּ הַלְוִיִּים אֶת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכָּן

(טו) וַיִּפְקֹד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה פֶּאֶרְשֶׁר צִוָּה: טו וַיִּמְנָא יְתֵהוֹן מֹשֶׁה עַל מִימְרָא דִּינִי כְּמָא דְאַתְפִּקֵד:

כ"ט"י «עַל־פִּי ה' • אָמַר מֹשֶׁה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ הוּא: הֵיאָף אֲנִי נִכְנַס לְתוֹךְ אֲהֵלֵיהֶם לְדַעַת מְנַנְן יוֹנְקֵיהֶן? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: עֲשֵׂה אֶתָּה שְׁלֵךְ וְאֲנִי

כלי יקר - עזר והדר

שְׁקַנְס אוֹתִי לְפִסְלֵנִי מִן הַעֲבוּדָה, וְלָמָּה זֶה אֶתָּן עוֹד תְּמוּרָתִי חֲמִשׁ שְׁקָלִים. עַל זֶה אָמַר כִּי לִי כָּל בְּכוֹר בְּיוֹם הַבְּתִי וְגו', עַל כֵּן דִּין יֵשׁ לִי עֲלֵיהֶם מֵאִז וְגַם עַתָּה לְהַטִּיל עֲלֵיהֶם פִּי שְׁנַיִם מִן הַקִּטְטוֹת, אֶחָד בְּעִבּוּר חוּב יִשָּׁן שִׁישׁ לִי עֲלֵיהֶם שְׁהַצֵּלְתִּים מִן הַמָּוֶת, וְאֶחָד בְּעִבּוּר שְׁחָטָאוּ בְּעֵגֶל. וּפְרוּשׁ זֶה נְכוּן מִצַּד הַעֲנִיָּן: תוֹרַת יִד

וְנִתְּנָה לְלוֹוִים. אִךְ שְׁהִיָּה גְלוּי לְפָנֵי יִתְבָּרַךְ שְׂאֵף עַל פִּי שְׁכָל בְּכוֹר יִתֵּן לְוִי תַחְתּוֹ, מִכָּל מְקוֹם סוּף שִׁישְׁאָרוּ מֵאֵתִים שְׁבַעִים וּשְׁלֹשָׁה בְּכוֹרִים שְׁלֹא יוֹכְלוּ לְהַעֲמִיד בְּמִקְוָמָם לְוִיִּים וַיִּצְטָרְכוּ לְפִדְיוֹן חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים לְגִלְגֶּלֶת, וְיֵשׁ כָּאֵן מְקוֹם לְלוֹן אֵל הַבְּכוֹר וְלוֹמַר וְכִי בְּשִׁבִיל שְׂאִין כָּאֵן בְּמִקְוָמִי לְוִי אֲצַטְרַךְ לְתַן חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים, וְכִי לֹא דִי בְּזוֹ

נִוְתָן לְהַטִּיל עֲבָדוֹת זֶה עֲלֵיהֶם. מִכָּל מְקוֹם קוֹשָׁה לָמָּה יִטִּיל ה' עֲבָדוֹת זֶה עַל הַלְוִיִּים, וְכִי בְּשִׁבִיל שְׁלֹא נִפְסְלוּ בְּעֵגֶל יִטִּיל עֲלֵיהֶם עֲבָדוֹת זֶה: אֲמַנָּם לְכַבֵּי לֹא כֵן יִדְמָה, כִּי בְּיָדֵי שְׁרָרָה נִתֵּן ה' לְלוֹוִים וְלֹא עֲבָדוֹת, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (להלן טו ט) וְהִמַּעַט מִמֶּם כִּי הִבְדִּיל ה' וְגו', וּלְפָנִים הִיְתָה עֲבוּדָה זֹו בְּבָכוֹרוֹת וְנִפְסְלוּ בְּעֵגֶל

- (יא) וַיְהִי־וַאֲלֹהַּ בְּנֵי־לֵוִי בְשֵׁמֹתָם גִּרְשׁוֹן וְקַהֲתָ וּמֵרָרִי:
 יוֹהוֹוֹ אֲלֵיָן בְּנֵי לֵוִי בְשֵׁמֹתֵהוֹן גִּרְשׁוֹן וְקַהֲתָ וּמֵרָרִי:
 יה ואליו שמות בני גרשון לזרעיתהון לבני ושמעי:
- (יב) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבָנָי וּשְׁמָעִי:
 יט ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל:
- (יג) וּבְנֵי מֵרָרִי לְמִשְׁפַּחְתָּם מַחֲלִי וּמוּשִׁי אֱלֹהֵם הֵם מִשְׁפַּחַת הַלֵּוִי לְבַיִת אֲבֹתָם:
 כ ובני מררי לזרעיתהון מחלי ומושי אליו אנון ורעית לואי לבית אבהתהון:
- (יד) לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְבִנִי וּמִשְׁפַּחַת הַשְּׁמָעִי אֱלֹהֵם הֵם מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשָׁנִי:
 כא לגרשון ורעית לבני ורעית שמעי אליו אנון ורעית גרשון:
- כ"ט - לגרשון משפחת הלבני • כלומר, לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי. פקודיהם כד וכו'.
- (טו) פְּקֻדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה פְּקֻדֵיהֶם שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:
 כב מנניהון במנין כל דכורא מבר ירחא ולעלא מנניהון שבכא אלפין וחמש מאה:
- (טז) מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשָׁנִי אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ יָמָה:
 כג ורעית גרשון אחורי משכנא ישרון מערבא:
- (יז) וַנִּשְׂאֵי בֵּית־אֵב לְגִרְשָׁנִי אֱלִיסָף בֶּן־לֵאלִ:
 כד ורב בית אבא לבית גרשון אליסף בן לאל:
- (יח) וּמִשְׁמֵרַת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן בְּאֵהָל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֵהָל מִכִּסֵּהוּ וּמִסָּדָף פֶּתַח אֵהָל מוֹעֵד:
 כה ומשרת בני גרשון במשכן זמנא משכנא ופרסא חופאה ופרסא דתרע משכן זמנא:
- כ"ט - המשכן • ריעות התחנות. והאהל • ריעות עזים העשויות לגג. מכסהו • עורות אילים ותחשים. ומסדף פתח • הוא היילון.
- (יט) וְקַלְעֵי הַחֲצֵר וְאֵת־מִסְדָּף פֶּתַח הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו לְכָל עֲבֹדָתוֹ:
 כו וקלעי החצר ואת מסדף פתח החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת מיתריו לכל עבודתו:
- כ"ט - ואת מיתריו • של משכן והאהל, ולא של חצר.
- (כ) וּלְקַהֲתָ מִשְׁפַּחַת הָעֵמֶרְמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעֲזִיאוֹלִי אֱלֹהֵם הֵם מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי:
 כז ולקהת משפחת העמרמי ומשפחת היצהרי ומשפחת החברוני ומשפחת העזיאלי אלם הם משפחת הקהתי:

כז ולקהת ורעית עמרם ורעית יצהר ורעית חברון ורעית עזיאל אליו אנון ורעית קהת:

כח במנן כל דכורא מבר נרְחא ולעלא תמניא אלפין ושית מאה נטרי מטרתא דקודשא :

(כח) במספר כל-זכר מבין-חדש ומעלה שמנת אלפים ושש מאות שמרי משמרת הקדש:

כט זרעית בני קהת ישרון על צדא דמשפנא דרומא :

(כט) משפחת בני-קהת יחנו על ירך המשפן תימנה:

לשכנו", לךך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחדשים להם דגל ראובן החונים תימנה. "אוי לרשע ואוי איש עם קרח ועדתו, שנמשכו עמהם במחלקתם.

ל רב בית אבא לזרעית קהת אליצפן בר עזיאל :

(ל) ונשיא בית-אב למשפחת הקהתי אליצפן בן עזיאל:

לא ומשרתהון ארונא ופתורא ומנרתא ומדבחה ומני קודשא די ישמשון בהון ופרסא וכל פלחנה :

(לא) ומשמרתם הארן והשלחן והמזבחת וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסד וכל עבדתו:

היא הפרכת, שאף היא קרויה פרכת המסד.

לב ואמרקלא דממנא על וברבי לואי אלעזר בר אהרן פהנא דמתחות ידוהי ממנן נטרי מטרת קודשא :

(לב) ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן-אהרן הכהן פקדת שמרי משמרת הקדש:

ועל מה היא נשיאותו? פקדת שמרי משמרת הקדש - על-ידו היה פקדת כלם.

לג למררי זרעית מחלי זרעית מושי אלין אנון זרעית מררי :

(לג) למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם משפחת מררי:

לד ומנניהון במנן כל דכורא מבר נרְחא ולעלא שתא אלפין ומאתן :

(לד) ופקדיהם במספר כל-זכר מבין-חדש ומעלה ששת אלפים ומאתים:

לה ורב בית אבא לזרעית מררי צוריאל בר אביחיל על צדא דמשפנא ישרון צפונה :

(לה) ונשיא בית-אב למשפחת מררי צוריאל בן אביחיל על ירך המשפן יחנו צפנה:

לו ודי מסיר למטרת בני מררי דפי משפנא ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי וכל מנוהי וכל פלחנה :

(לו) ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשפן ובריחיו ועמדיו ואדניו וכל-כליו וכל עבדתו:

לז ועמודי דדרתא סחור סחור וסמניהון וסניהון ואטניהון :

(לז) ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם:

לח ודי שרון גדם משפנא קדומא גדם משפן ומנא מדינחא משה ואהרן ובנוהי נטרין מטרת מקדשא למטרת בני ישראל וחינוגי דיקרב יתקטל :

(לח) והחנים לפני המשפן קדמה לפני אהל-מועד ומזרחה משה ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב ומת:

מחזקתי" (ד"ה א יב): "ומבני יששכר יודעי בינה וגו'"
מאתים ראשי סנהדראות, ומזבולן (שופטים ה): "משכים
בשבת סופר".

כ"י - משה ואהרן ובניו - וסמוכין להם דגל מחנה
יהודה והחונים עליו יששכר וזבולן, "טוב לצדיק
טוב לשכנו". לפי שהיו שכניו של משה שהיה עוסק
בתורה, נעשו גדולים בתורה, שנאמר (תהלים ט): "יהודה

לט כל מבני לזאי די מנא משה ואהרן על
מימרא דיי לזרעיתהון כל דכורא מבר
ירחא ולעלא עשרין ותריין אלפין:

(לט) כל-פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן על-פי
יהוה למשפחתם כל-זכר מבין-חדש ומעלה שנים
ועשרים אלה:

ומאתים. ולמה לא כללן עם השאר, ויפדו את
הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים
בכורות העודפים על המנין, לפדיון? אמרו רבותינו
במסכת בכורות (ט): אותן שלש מאות לויים - בכורים
היו, ודיים שיפקיעו עצמם מן הפדיון.

כ"י - אשר פקד משה ואהרן - נקוד על "ואהרן",
לומר שלא היה במנין הלויים (בכורות ד). שנים ועשרים
אלף - ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים: בני
גרושון - שבעת אלפים וחמש מאות, בני קהת -
שמונת אלפים ושש מאות, בני מררי - ששת אלפים

♦ יום שישי א' סיון ♦

מ ואמר יי למשה מני כל בוכריא דכריא
לבני ישראל מבר ירחא ולעלא וקבל ית
מנין שמיההון:

(מ) ויאמר יהוה אל-משה פקוד כל-בכר זכר לבני
ישראל מבין-חדש ומעלה ושא את מספר שמתם:

כ"י - פקד כל-בכר זכר וגו' מבין-חדש ומעלה - משיצא מכלל ספק נפלים.

כלי יקר - עזי והדר

שהבעלים לא היו יכולין לעמד וזולת
הנשים. ועוד מסיק שם שהיו פרים
ורבים בשדה, שמע מינה שאפלו
בשעת הגזרה לא גרשו נשותיהם.
אלא ודאי מה שמסיק 'עמדו כלם
וגרשו נשותיהם', הינו כל בני שבט לוי
שלא היו בכלל השעבוד, ומכל מקום
היו יראים מן גזרת וכל הבן היולד
היארה תשליכהו (שמות א כב), שהרי על
יום אחד צוה אפלו על בני המצרים
רש"י שם, על בן יראו גם המה פן יעבר
עליהם כוס זה, ועמדו רב שבט לוי זמן
רב בלא נשים כמו שעמד עמרם זמן
רב בלא אשה, ועל בן היה שבט לוי
מתי מספר. וזה טעם נכון ומתישב על
הלב יותר מכלם:

וכתב ד' בהם מצד היותם מועטים, כי
כן מצינו בהרבה מקומות
שהקדוש ברוך הוא בוחר במועט, כמו
שנאמר (דברים ז) ולא מרובכם וגו' כי
אתם המעט. וכן בשלש משפחות אלו
גרושון קהת ומררי היה מררי של
באבולסין, על בן גתרסן מן משא של
הקדש ונתן למועטים. ודבר זה מבאר
מעצמו: תורה מ
חסלת פרשת במדבר

וזה טעם רחוק וכי אין מעצור לה'
להושיעו ולפרנס משרתיו עושי רצונו
(ע"פ שמואל א יד ט). ויש אומרים שהיה
הארון מכלה בהם (ראה תנחומא כב) והינו
ארונו של יעקב, והוא דעת הרמב"ן
שהזכרנו וכמבאר למעלה פרשת ויצא
(בראשית ל ט) בפסוק ועל בן קראה שמו
(לוי [דן]). ויש אומרים שצפה הקדוש
ברוך הוא שלא יהיו בלם צדיקים, על
כן העביר רבים מהם מן העולם,
ונשארו קב ונקי כדי שיהיו כל
העוסקין עם הארון צדיקים, וזה
שאמרו 'שהיה הארון מכלה בהם':

ולי נראה לפי שמצינו (סוטה יב) בגזרת
פרעה שגרש עמרם את אשתו
ועמד זמן רב בלא פריה ורביה, שהרי
בת מאה ושלשים שנה היתה יוכבד
כשעשה בא לקוחין שניים, ומה
שאמרו רבותינו ז"ל (שם) 'עמדו כלם
וגרשו נשותיהם', מסתמא לא כל
ישראל עשו כן כי איך היו יכולין
לעמד זמן רב בלא אשה, שהרי אמרו
רבותינו ז"ל מסכת סוטה (יא) 'בזכות
נשים צדקניות נגאלו אבותינו כו',
ומסיק שם כל הטובות שעשו לבעליהן
כשהיו בעבודת פרה, שמע מינה

(לט) שנים ועשרים אלה. כבר אמרנו
(לעיל א א) לפי שהם מחנה
שכינה ואין השכינה שורה בפחות מן
עשרים ושנים אלה, על כן מעטם
הקדוש ברוך הוא והעמידם על מספר
זה להורות שאין מחנה שכינה פחותה
מעשרים ושנים אלה. והרמב"ן (פסוק ד)
כתב לפי שלא היו בכלל ענוי מצרים
(ראה תנחומא וראו ט) על כן לא היו בכלל
הרבוני, כי כל מי שהיה בכלל ופן
(שמות ט) היתה בברכת [בן ירבה]
(שם פסוק יב, ראה רש"י שם). אף על פי שזה
דרך דרש, מכל מקום נראה להוסיף בו
באור, כי לא הרבה אותם ה' נגד
הטבע רק כדי להפיר עצת גוים אשר
בקשו להמעיטם על ידי העוני, ורצה
(ה' שייצר מהם כל אשר יזמו לעשות)
(ע"פ בראשית יא ט), ויארבה הרבה אותם
חוץ מן הטבע כי הולידו ששה בכרס
אחד (שמרר ח), אבל שבט לוי שלא היו
בכלל הענוי, על כן לא היה צריך
להיבנותם כנגד הטבע ופרו ורבו כדרך
כל העולם. וזה באמת טעם נכון, ויכול
להיות שזהו דעת הרמב"ן:
ויש אומרים שלקף לא נתרבו כדי
שהיה נקל לישראל לפרנסם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 7)

שם "נפלים", כי כלפי שמיא אין ספק (ומה שלא נמנו גם הפחותים מכן חדש - הוא משום 'לא פלוג'). אף מנן הבכורות לא היה "על פי ה'", אלא על-ידי משה, ואצלו הרי זה "ספק נפלים".

משיצא מקלל ספק נפלים (רש"י ג, מ)
ולעיל (פסוק טו), אצל מנן הלויים, נקט "משיצא מקלל נפלים". ויש לומר, דהנה במנן הלויים יצאה בת-קול מן האהל והודיעה "כף וכף תינקות יש באהל זה", ולכן כתב

מא ותקרב ית לואי קדמי אנא יי חלף כל בוכרא בבני ישראל וית בעירא דלואי חלף כל בוכרא בבכירא דבני ישראל :

(מא) ולקחת את-הלויים לי אני יהוה תחת כל-בכר בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת כל-בכור בבהמת בני ישראל:

מב ומנא משה קמא די פקיד יי תהי ית כל בוכרא בבני ישראל :

(מב) ויפקד משה באשר צוה יהוה אתו את-כל-בכור בבני ישראל:

מג ויהו כל בוכרא דכרא במנן שמקו מבר ירחא ולעלא למנגיהון עשרין ותריין אלפין מאתן ושבעין ותלתא :

(מג) ויהי כל-בכור זכר במספר שמות מבין-חדש ומעלה לפקדיהם שנים ועשרים אלף שלשה ושבעים ומאתים: פ

מד ומליל יי עם משה למימר :

(מד) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

מה קרב ית לואי חלף כל בוכרא בבני ישראל וית בעירא דלואי חלף בעיריהון ויהוין משמשין קדמי לואי אנא יי :

(מה) קח את-הלויים תחת כל-בכור בבני ישראל ואת-בהמת הלויים תחת בהמתם והיו-לי הלויים אני יהוה:

פטרי תמורים של ישראל. תדע, שהרי מנה העודפים באדם ולא מנה העודפים בבהמה.

ש"י ואת-בהמת הלויים וגו'. לא פדו בהמות הלויים את בכורי בהמה שהורה של ישראל, אלא את פטרי תמוריהם, ושה אחד של בן לוי פטר כמה

מ וית פרקן מאתן ושבעין ותלתא דיתירין על לואי מבוכרא דבני ישראל :

(מו) ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים העודפים על-הלויים מבכור בני ישראל:

תמשת שקלים לגלגלת. כף היטה מכירתו של יוסף, עשרים כסף, שהיה בכור של רחל.

ש"י ואת פדויי השלשה וגו'. ואת הבכורות הצריכין להפדות בהם - אלו השלשה ושבעים ומאתים העודפים בהם ויתרים על הלויים, מהם תקח

מז ותסב חמש חמש סלעין לגלגלתא בסלעי קודשא תסב עשרין מעין סלעא :

(מז) ולקחת חמשת חמשות שקלים לגלגלת בשקל הקדש תקח עשרים גרה השקל:

מח ותתן כספא לאהרן ולבניו פרקן דיתירין בהון :

(מח) ונתתה הכסף לאהרן ולבניו פדויי העודפים בהם:

מט ונסיב משה ית כסף פרקנהון מן
 דיתירין על פריקי לואי:
 (מט) ויקח משה את כסף הפדיום מאת הערפים
 על פדויי הלויים:

מט"א הערפים על פדויי הלויים • על אותן שפדו הלויים בגופן.

ממז בוכריא דבני ישראל נסיב ית כספא
 אלה ותלת מאה ושתין וחמש סלעין
 בסלעי קודשא:
 (נ) מאת בכור בני ישראל לקח את הכסף חמשה
 וששים ושלוש מאות ואלף בשקל הקדש:

חמשת שקלים! ", יאמר לי: "אני מפדויי הלויים!".
 מה עשה? הביא שנים ופוערים אלף פתקין וכתב
 עליהן: "בן לוי". ומאתים ושבעים ושלושה פתקין
 כתב עליהם: "חמשה שקלים", בללן ונתנן בקלפי.
 אמר להן: בואו וטלו פתקיקם לפי הגורל.

מט"ב חמשה וששים ושלוש מאות ואלף • כך סכום
 החשבון: חמשת שקלים לגלגלת, למאתים בכורות
 - אלף שקל, לשבעים בכורות - שלש מאות וחמשים
 שקל, לשלוש בכורות - חמשה עשר שקל. (במדבר רבה.
 סנהדרין יז) אמר: כיצד אעשה? בכור שאמר לו: "תן

נא ויהב משה ית כסף פריקנא לאהרן
 ולבנוהי על מימרא דיי כמא די פקיד יי ית
 משה:
 (נא) ויתן משה את כסף הפדויים לאהרן ולבניו
 על פי יהוה כאשר צוה יהוה את משה: פ

♦ שבת קודש ב' סיון ♦

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:
 ד (א) וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר:

ב בפילו ית חשבון בני קהת מגו בני לוי
 לזרעיתיהון לבית אבהתהון:
 (ב) נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי
 למשפחתם לבית אבתם:

אמרו: "בן שלשים לכת". והיתר על בן חמשים,
 כחו מכחיש מעטה.

מט"ג נשא את ראש וגו' • מנה מהם את הראויין
 לעבודת משא, והם מבן שלשים עד בן חמשים
 שנה; והפחות משלשים לא נתמלא כחו. מכאן

ג מבר תלתין שנין ולעלא ועד בר חמשיין
 שנין כל דאתי לחילא למעבר עבדתא
 במשפן זמנא:
 (ג) מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה
 כל בא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד:

ד דיין פולחן בני קהת במשפן זמנא קדש
 קודשא:
 (ד) זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש
 הקדשים:

מט"ד קדש הקדשים • המקדש שבכלן: הארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרכת וכלי שרת.

ה ויעול אהרן ובנוהי במשל משריתא
 ויפרקון ית פרכתא דפרסא ויכסון בה ית
 ארונא דסהדותא:
 (ה) ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את
 פרכת המסך וכסו בה את ארון העדת:

בני קהת אלא לשאת. בנסע המחנה • פשהענן
 מסתלק, הם יודעים שישעו.

מט"ה ובא אהרן ובניו וגו' • יכניסו כל כלי וכלי
 לנרתקו המפרש לו בפרשה זו, ולא יצטרכו הלויים

וַיִּתְּנוּ עָלָיו עֹזר תַּחַשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּגַד־כְּלִיל
וַיִּפְרְסוּן לְבוּשׁ גְּמִיר תְּכֵלֵא מְלֻעָלֵא וַיִּשְׁוּן
אַרְיֵחָהּי:

(א) וַיִּתְּנוּ עָלָיו כֶּסֶף עֹזר תַּחַשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּגַד־כְּלִיל
תְּכֵלֵת מְלֻמְעָלָה וְשָׁמוֹ בְּדָיו:

וְעַל פְּתוּרָא דְלַחַם אֲפִיָא יִפְרְסוּן לְבוּשׁ
תְּכֵלֵא וַיִּתְּנוּ עָלָיוֹת יַת מְגִיסָא וַיַּת בְּזִיכָא
וַיַּת מְכִילְתָּא וַיַּת קְסוּוֹת נְסוּכָא וְלַחַם
תְּדִירָא עָלָיוֹת יְהִי:

(א) וְעַל שְׁלַחַן הַפְּנִים יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֵת וַיִּתְּנוּ עָלָיו
אֶת־הַקְּעֵרֶת וְאֶת־הַכַּפֶּת וְאֶת־הַמְּנַקִּית וְאֶת קְשׁוֹת
הַנֶּסֶךְ וְלַחַם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:

כ"ט • קְעֵרֶת וְכַפֶּת קְשׁוֹת וּמְנַקִּית • כְּבֹד פְּרָשְׁתִּי בְּמִלְאֲכַת הַמִּשְׁכָּן • הַנֶּסֶךְ • הַכֶּסֶף, לְשׁוֹן מִסָּךְ, אֲשֶׁר יִסָּךְ בָּהֶם.

ח וַיִּפְרְסוּן עָלָיוֹת לְבוּשׁ צְבַע זְהוּרִי וַיִּכְסוּן
יְתֵה בְּחוֹפָאָה דְּמִשְׁךְ סַסְגוּנָא וַיִּשְׁוּן יַת
אַרְיֵחָהּי:

(ח) וּפְרָשׁוֹ עָלֵיהֶם בְּגַד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכֶסֶף אֹתוֹ
בְּמַכְסֵה עֹזר תַּחַשׁ וְשָׁמוֹ אֶת־בְּדָיו:

ט וַיִּכְסוּן לְבוּשׁ תְּכֵלֵא וַיִּכְסוּן יַת מְנַרְתָּא
דְּאַנְהוּרִי וַיַּת בּוּצִינְקָא וַיַּת צְבֻתָּא וַיַּת
מַחְתִּיתָּא וַיַּת כָּל מְגִי מִשְׁחָא דִּי יִשְׁמְשׁוּן
לֵה בְּהוּן:

(ט) וְלָקְחוּ בְּגַד תְּכֵלֵת וְכֶסֶף אֶת־מְנַרְתַּת הַמָּאוֹר
וְאֶת־נִרְתֵיהָ וְאֶת־מְלַקְחֵיהָ וְאֶת־מַחְתִּיתֶיהָ וְאֶת
כָּל־כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם:

מְצֻדָּה, וְחֹתֶה בַּה אֶת דִּשְׁן הַנְּרוֹת כְּשִׁמְיֵטִיכּוֹן.
לוצי"ש בלעז, שְׁנוֹתָנִים בְּהוּן הַשָּׁמֶן
וְהַפְּתִילוֹת.

כ"ט • מְלַקְחֵיהָ • כְּמִין צְבַת שְׁמוּשָׁךְ בַּה אֶת הַפְּתִילָה
לְכָל צַד שִׁרְצָה. מַחְתִּיתֶיהָ • כְּמִין בַּף קְטֻנָּה, וְשׁוּלְיָהּ
פְּשׁוּטִין וְלֹא סְגֻלָּגִילִים וְאִין לֵה מַחְצֵה לְפָנֶיהָ אֵלֹא

וַיִּתְּנוּ יְתֵה וַיַּת כָּל מְנַהָא לְחוֹפָאָה דְּמִשְׁךְ
סַסְגוּנָא וַיִּתְּנוּ עַל אַרְיֵחָא:

(י) וַיִּתְּנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מַכְסֵה עֹזר תַּחַשׁ
וַיִּתְּנוּ עַל־הַמוֹט:

כ"ט • אֶל־מַכְסֵה עֹזר תַּחַשׁ • (כלים לב) כְּמִין מְרֻצוּף.

יא וְעַל מְדַבְּחָא דְדַהֲבָא יִפְרְסוּן לְבוּשׁ תְּכֵלֵא
וַיִּכְסוּן יְתֵה בְּחוֹפָאָה דְּמִשְׁךְ סַסְגוּנָא וַיִּשְׁוּן
יַת אַרְיֵחָהּי:

(יא) וְעַל מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֵת וְכֶסֶף אֹתוֹ
בְּמַכְסֵה עֹזר תַּחַשׁ וְשָׁמוֹ אֶת־בְּדָיו:

יב וַיִּכְסוּן יַת כָּל מְגִי שְׁמוּשָׁא דִּי יִשְׁמְשׁוּן
בְּהוּן כְּקוּדְשָׁא וַיִּתְּנוּ לְלְבוּשׁ תְּכֵלֵא וַיִּכְסוּן
יְתֵהוּן בְּחוֹפָאָה דְּמִשְׁךְ סַסְגוּנָא וַיִּתְּנוּ עַל
אַרְיֵחָא:

(יב) וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשֵּׁרֶת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם
בְּקֹדֶשׁ וַיִּתְּנוּ אֶל־בְּגַד תְּכֵלֵת וְכֶסֶף אוֹתָם בְּמַכְסֵה
עֹזר תַּחַשׁ וַיִּתְּנוּ עַל־הַמוֹט:

כ"ט • אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשֵּׁרֶת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם בְּקֹדֶשׁ • בְּתוֹף הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, וְהֵן כְּלֵי הַקְּטֹרֶת שְׁמִשְׁרְתִין
בָּהֶן בְּמִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי.

יג וַיִּכְסוּן יַת קַטְמָא דְּמַדְבְּחָא וַיִּפְרְסוּן
עָלָיוֹת לְבוּשׁ אַרְגָּוֹן:

(יג) וַיִּדְשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוֹ עָלָיו בְּגַד אַרְגָּמוֹן:

כארי בשעת המסעות ואינה שורפתו, שְׁהִיו כּוֹפִין
עָלֶיהָ פְּסֻכְתָּר (עירובין קד) שֶׁל נְחֹשֶׁת.

כ"ט • וַיִּדְשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת. וַיִּדְשְׁנוּ
יִשְׁלוּ אֶת הַדִּשְׁן מֵעָלָיו. וּפְרָשׁוֹ עָלָיו בְּגַד אַרְגָּמוֹן •
(יומא כא) וְאֵשׁ שִׁירְדָה מִן הַשָּׁמַיִם רְבוּצָה תַּחַת הַבְּגָד

יִדְוּ וַיִּתְּנוּ עֲלוֹהֵי יָת כָּל מְנוּחֵי דֵי יִשְׁמָשׁוּן
עֲלוֹהֵי כְהוֹן יָת מַחֲתִיתָא וַיָּת צְנוּרִיתָא וַיָּת
מְגֻרִפִיתָא וַיָּת מְזֻרְקִיא כָּל מְגֵי מְדַבְחָא
וַיִּפְרְסוּן עֲלוֹהֵי חוּפָאָה דְמִשְׁךְ סִסְגוּנָא
וַיִּשׁוּן אַרְיֵחוּהֵי :

(יד) וַנִּתְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם
אֶת־הַמַּחֲתֹת אֶת־הַמְּזֻלְגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־
הַמְּזֻרְקֹת כָּל כְּלָי הַמְּזֻבָּח וּפְרָשׁוּ עָלָיו כְּסוּי עוֹר
תַּחַשׁ וְשָׂמוּ בְדָוִי:

כְּדֵי שִׁתְּעַכְּלוּ יָפָה וּמְהֵרָ. יָעִים • הֵם מְגֻרְפוֹת, וּכְלָעוּ
וּוִידִי"ל אֵינֶנּוּ שׁוֹפְעֵל, וְהֵן שֶׁל נַחֲשֵׁת וּבְהֵן מְכַבְּדִין
אֶת הַדָּשָׁן מֵעַל הַמְּזֻבָּח.

כִּי"א • מַחֲתֹת • שִׁבְהֵן חוֹתִים גְּחִלִים לְתַרומַת הַדָּשָׁן,
הַעֲשׂוּיָה כְּמִין מַחֲבַת שְׂאִין לָהּ אֶלָּא שְׁלֹשׁ מַחֲצוֹת,
וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֶבֶת אֶת הַגְּחָלִים. מְזֻלְגֹת • צְנוּרִיּוֹת
שֶׁל נַחֲשֵׁת, שִׁבְהֵן מְכִין בְּאֵיבָרִים שֶׁעַל הַמְּזֻבָּח לְהַכְּנֹן

טו וַיִּשְׂאֵי אֶהֱרֹן וּבְנוֹהֵי לְכִסְאָהּ יָת קוּדְשָׁא
וַיָּת כָּל מְגֵי קוּדְשָׁא בְּמִשְׁל מְשֻׁרִיתָא וּבְתַר
כֵּן יַעֲלוּן כְּגֵי קֶהֶת לְמִשְׁל וְלֹא יִקְרִבוּן
לְקוּדְשָׁא וְלֹא יִמּוּתוּן אֲלֵין מְטוּל כְּגֵי קֶהֶת
בְּמִשְׁכַּן וּמָנָא :

(טו) וְכִלְיָה אֶהֱרֹן וּבְנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו
הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעֵי הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְּנֵי־קֶהֶת לְשֵׂאת
וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּנֵי־קֶהֶת
בְּאֶהֱל מוֹעֵד:

וַיִּמְנוּרָה וּכְלֵי שְׂרָתָ. וּמָתוּ • שְׂאֵם יִגְעוּ
- חִיבִין מִיָּתָה בִּידֵי שְׁמַיִם.

כִּי"ב • לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ • הָאֲרוֹן וְהַמְּזֻבָּח. וְאֶת־כָּל־כְּלָי הַקֹּדֶשׁ • הַמְּנוּרָה וּכְלֵי שְׂרָתָ. וּמָתוּ • שְׂאֵם יִגְעוּ
- חִיבִין מִיָּתָה בִּידֵי שְׁמַיִם.

טז וַיִּדִּי מְסִיר לְאֶלְעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן כִּהְנָא
מִשְׁחָא דְאַנְהִרוּתָא וּקְטֹרֶת בּוּסְמִיא וּמְנַחֲתָא
תְּדִירָא וּמִשְׁחָא דְרִבּוּתָא מְטֹרֶת כָּל מִשְׁכַּנָּא
וְכָל דֵּי בֵּה בְּקוּדְשָׁא וּבְמְנוּהֵי :

(טז) וּפְקֻדֹת אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר
וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמְנַחֲת הַתְּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה
פְּקֻדֹת כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבְכָלֵיו:

לְצוּוֹת אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְעַל מִשְׁאוֹ וְהוּא הַמִּשְׁכָּן
וְכָל־אֲשֶׁר־בוֹ, כָּל הַסְּדוּרִים לְמַעֲלָה בְּכַרְשָׁה זוֹ. אֲבָל
מִשָּׂא בְּנֵי גֵרֶשׁוֹן וּמְרָרִי, שְׂאִינָן מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים,
עַל־פִּי אִיתְמַר הָיָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּכַרְשַׁת נָשָׂא.

כִּי"ג • וּפְקֻדֹת אֶלְעָזָר • שֶׁהוּא מְמַנֶּה עֲלֵיהֶם לְשֵׂאת
אוֹתָם: שֹׁמֵן וּקְטֹרֶת וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וּמְנַחֲת הַתְּמִיד,
עָלָיו מְטָל לְצוּוֹת וּלְזֹרֵז וּלְהַקְרִיב בְּעַת חֲנִינָתוֹ. פְּקֻדֹת
כָּל־הַמִּשְׁכָּן • וְעוֹד הָיָה מְמַנֶּה עַל מִשָּׂא בְּנֵי קֶהֶת

יז וּמִלֵּיל יָי עִם מִשָּׁה וְעִם אֶהֱרֹן לְמִימְרָ:

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן לֵאמֹר:

יח לֹא תִשְׁיַעֲזוּן יָת שְׁבָטָא זְרַעַנַת קֶהֶת מִגּוֹ
לְדָאִי :

(יח) אֶל־תִּכְבְּרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי מִתּוֹךְ
הַלְוִיִּם:

כִּי"ד • אֶל־תִּכְבְּרִיתוּ • אֵל תִּגְרְמוּ לָהֶם שְׂיִמּוּתוֹ.

יט וַיִּדָּא עֲבִידוֹ לְהוֹן וַיַּחֲזוּן וְלֹא יִמּוּתוּן
בְּמִקְרָבָהוֹן לְקֹדֶשׁ קוּדְשִׁיא אֶהֱרֹן וּבְנוֹהֵי
יַעֲלוּן וַיִּמְנוּן יָתְהוֹן גְּבֵר גְּבֵר עַל פְּלִחְנָה
וּלְמִטּוּלָה :

(יט) וְזֹאת | עֲשׂוּ לָהֶם וַחֲזִיו וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם
אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֶהֱרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם
אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאוֹ:

כ וְלֹא יַעֲלוּן לְמַחְזִי כֵּד מְכַסֵּן יָת מְגֵי
קוּדְשָׁא וְלֹא יִמּוּתוּן: פ פ פ

(כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לְרִאוֹת כְּבָלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ:

עָלְיוּ בְּגָד פְּלוֹנֵי וְכִסּוּ אוֹתוֹ בְּמִכְסָה פְּלוֹנֵי, וּבְלוּעַ שְׁלוֹ הוּא כְּסוּיֹו: 9

כִּי־יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֻלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ • לְתוֹךְ יָרְתַק שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁתִי לְמַעַלָּה בְּפָרְשָׁה זוֹ, וּפְרָשׁוּ

~ נקודות משיחות קודש ~

(לקוטי שיחות כרך ח עמ' 9)

כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁתִי לְמַעַלָּה בְּפָרְשָׁה זוֹ (רש"י ד, ט)

יְקָבִים". וּלְפִי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר, לְכַאוֹרָה, שֶׁעַל־יְדֵי כְּסוּי הַגְּדִים, אֵף שֶׁהָיוּ כְּנֶרְתַק, לֹא 'נְבֻלַע' הַקֹּדֶשׁ (שְׁמִשְׁמְעוּ שְׁנֵתִיכֶם מִכָּל צַד, כְּדָבָר הַבְּלוּעַ).

רש"י מדיק"ב "בְּפָרְשָׁה זוֹ". וְנִמְוִקוּ עִמּוֹ: בְּפָרְשַׁת תִּשְׁא מִפְּרֶשׁ רש"י שְׁבַגְדֵי הַשָּׂרָד, הֵינּוּ 'בְּגָדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שְׁנֵי הָאֲמוּרִים בְּפָרְשַׁת מִסְעוֹת', הֵיוּ עֲשׂוּיִים "יְקָבִים

קנ"ט פסוקים, חלקיהו" ס'ימן. חסלת פרשת במדבר

ההפטרָה לקריאה בציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסו - רסח

אומרת הגמרא, וְתִנְיָא נְמִי גְבִי עֲגֵלָה בִּי הָאֵי גְוֹנָא - כאותם
 דרשות ששנינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה בעול',
 אֵין לִי שְׁפוּסֵל בַּה אֱלָא עוֹל, שְׂאָר עֲבוּדוֹת מִנֵּין שְׁפוּסוֹת בַּה,
 תְּלָמוּד לֹמַר לִפְנֵי זֶה בְּפִסּוּק, 'אֲשֶׁר לֹא עֲבַד בַּה', הָרִי שֶׁעֲבוּדָה
 מִכָּל מְקוֹם פּוֹסֵלֵת בַּה, אִם בֶּן, מַה תְּלָמוּד לֹמַר בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק
 'עוֹל, לֹמַר, עוֹל פּוֹסֵל בַּה בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוּדָה בֵּין שְׁלֹא בִּשְׁעַת
 עֲבוּדָה - אִפְלוּ אִם הִנִּיחוּ דַבֵּר עֲלֶיהָ שְׁלֹא לְשֵׁם עֲבוּדָה, כְּגוֹן לְהַקֵּל
 מִשְׁאֵו מִיָּדוּ, וְאִילוּ שְׂאָר עֲבוּדוֹת אֵין פּוֹסֵלוֹת בַּה אֱלָא בִּשְׁעַת
 עֲבוּדָה - כְּגוֹן שֶׁהִנִּיחַ עֲלֶיהָ מִשְׁאֵו כְּדִי לְהוֹלִיכּוּ, וְלֹא כִּשְׁהִנִּיחַ עֲלֶיהָ
 בְּאִקְרָאִי.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, מְדוּעַ מְרַבִּים שְׂאָר עֲבוּדוֹת בַּעֲגֵלָה, וְאִימָא שְׁמַה
 שְׁנֵאמַר בְּתַחֲלִילַת הַפְּסוּק 'אֲשֶׁר לֹא עֲבַד בַּה' שְׁמִשְׁמְעוּ כֹל עֲבוּדָה,
 הָרִי הוּא כְּלָל, וְמַה שְׁנֵאמַר אַחַר כֵּךְ 'עוֹל', הָרִי הוּא פְּרָט, נִמְצָא
 שֶׁהוּא כְּלָל וּפְרָט, וְהָרִי אֵין כְּבֻלַע אֱלָא מַה שְׁבַפְרָט, נִמְצָא עוֹל
 אֵין - יִפְסוֹל בַּה, אֲבָל מִיָּדִי אֲחֵרִינָא לֹא יִפְסוֹל בַּה. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא,
 'אֲשֶׁר' שְׁנֵאמַר כֹּאן רְבִינָא הוּא וּמְרַבָּה אֶת שְׂאָר הָעֲבוּדוֹת, וְלִכְךָ אֵין
 דוֹרְשִׁים כֹּאן כֹּלל וּפְרָט.
 אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, בְּעֵי מִינֵיהּ מְרַבֵּי יוֹחֲנָן - שְׂאֵלְתִי אֶת רַבִּי יוֹחֲנָן,
 מִשִּׁיבַת עוֹל שְׁפוּסֵלֵת בַּעֲגֵלָה, כְּכִמְהָ הִיא פּוֹסֵלֵת. אֲמַר לִי
 מִשְׁתַּמְשׁוֹךְ בְּמֵלֵא עוֹל הִיא נִפְסֵלֵת. אִיבְעִינָא לְהוּ - הִסְתַּפְקוּ בְּנֵי בֵית
 הַמְּדַרְשׁ, 'כִּמְלֵא עוֹל' שְׁאמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, הֵאִם לְאִרְבּוֹ שֶׁל עוֹל אִמְרוּ,
 אוֹ לְרַחְבּוֹ. אֲמַר לְהוּ הָהוּא מְרַבֵּן וְרַבִּי יַעֲקֹב שְׁמִינִי, לְדִידִי
 מְפָרְשָׁא לִי מִינֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחֲנָן - לִי פִירֵשׁ רַבִּי יוֹחֲנָן, מִשִּׁיבַת עוֹל
 לְרַחְבּוֹ שֶׁהוּא טַפַּח. שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא, וְלִימָא אִם כֵּךְ שִׁיעוּר
 הַמְּשִׁיבָה הוּא טַפַּח וְלִשְׁם מַה הוֹצִיחַ עוֹל. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא, הָא קָא
 מְשַׁמְעַ עֲלֵן רַבִּי יוֹחֲנָן כְּכֵךְ, שִׁיעוּרָא דְעוֹל לְרַחְבּוֹ טַפַּח הוּי, לְמַאי
 נְפָקָא מִינָהּ כְּכֵךְ שִׁיעוּר עוֹל הוּא טַפַּח, לְמַקְחָ וּמְכָרָ - שֶׁהַפְּסוּק
 עִם חֲבֵרוֹ לְמַכּוֹר לֹו עוֹל סֵתַם, צִרְיָן לֵת לֹו עוֹל בְּרוּחַב טַפַּח.
 אֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן שְׂאוּל, מִפְּנֵי מַה אֲמַרְהָ תוֹרָה הִבִּיא עֲגֵלָה
 בְּנִחְל, אֲמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, יָבֹא עֲגֵלָה שֶׁהִיא דְּבַר שְׁלֹא עֲשֵׂה
 עֲדִיין פִּירוֹת שֶׁהִיא בַת שְׁנֵתָה הִיא וְלֹא יִלְדָה, וְיַעֲרַף בְּנַחַל אֵיתָן
 שֶׁהוּא בְּמִקְוֶם קֶשֶׁה שְׂאֵין עוֹשֶׂה פִּירוֹת, וְיִכְפַּר עַל מִי שְׁלֹא הִנִּיחוּ
 לַחֲלַל זֶה לְעֲשׂוֹת פִּירוֹת. מְבַרֵּרֵת הַגְּמָרָא, מַאי כּוּונַת רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן
 שְׂאוּל שְׁלֹא הִנִּיחוּ לוֹ לַעֲשׂוֹת פִּירוֹת, אִילִימָא פִּירוֹת פְּרִיָּה וְרַבִּיָּה
 שְׁלֹא הִנִּיחוּ לְהִרְוֵג לְעִטּוֹק בַּה, אֱלָא מְעַתָּה אֲזַנּוּ וְאִסְרִים שְׁנִמְצָאוּ
 חֲלָלִים, הִבִּי נְמִי דְלֹא עָרְפִינָן - וְכִי אֵין עוֹרְפִים עֲלֵיהֶם עֲגֵלָה, מִכִּיּוֹן
 שְׂאִינִם רְאוּיִים לְלַדְתָּ, אֱלָא פִירוֹת אֵלוֹ הַכּוּוֹנָה שְׁלֹא הִנִּיחוּ לוֹ
 לַעֲשׂוֹת עוֹד מִצְוֹת.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵה, וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ אֶל נַחַל אֵיתָן, אֵיתָן בְּמִשְׁמְעוֹ קֶשֶׁה.
 תֵּנּוּ רַבְּנָן, מִנֵּין לְאֵיתָן שְׁהוּא קֶשֶׁה, שְׁנֵאמַר בְּפִרְשַׁת בְּלַעַם,
 כִּשְׂרָאָה אֶת הַקֵּינָה,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד א

תאמר כך. משיבה הגמרא, וכי תימא, איך למיפרך על קל וחומר
 זה, מה לעגלה שלכך פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שכן
 שנים פוסלות בה שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, תאמר
 בפרה שקלה היא בכך שאין השנים פוסלות בה, לכך לא יפסלו בה
 שאר עבודות. אי נמי עוד ניתן לפרוך את הקל וחומר, קדשים
 יוכיחו, שמום פוסל בהן, ואין עבודה פוסלת בהן, הרי שאין פסול
 המום גורם שעבודות יפסלו בה, לכך אמרה הברייתא שיש ללמוד
 זאת מגזרה שוה, נאמר כאן 'עול', ונאמר להלן 'עול', מה להלן
 בעגלה, אף שאר עבודות פוסלות, אף כאן בפרה, אף שאר
 עבודות פוסלות. ועתה, אחר שנתבארה הברייתא, מקשה ממנה
 הגמרא על דברי רב, ומקומו שבאמתה - הרי המקור שיפסלו בפרה
 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן
 בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עד שתמשוך, אף כאן בפרה,
 לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק רב בכך בין
 פרה לעגלה.
 מתרצת הגמרא, תנא' היא - דבר זה, מהו המקור ששאר עבודות
 מלבד עול פוסלות בפרה, שני במחלוקת תנאים, דאימא תנא
 דמייתי לה בגזרה שוה מעגלה והיא הברייתא האמורה, ואימא
 תנא דמייתי לה ששאר עבודות פוסלות בפרה מגופה דפרה -
 מפרשת פרה אדומה עצמה, דתניא, נאמר בפרה 'אשר לא עלה
 עליה עול', אין לי שיפסול בה אלא עול, שאר עבודות מנין,
 תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עול', ולא נאמר 'אשר לא עלה
 עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה עליה' מכל מקום גם אם
 אינה עול, אם בן, כיון שלא דווקא עול פוסל בה, מה תלמוד לומר
 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה, כלומר שהניח העול
 לצורך שהפרה תישא את העול, בין שלא בשעת עבודה - שאינו
 צריך שהפרה תישא עכשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי
 להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא
 בשעת עבודה - כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח
 עליה באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה
 לעגלה, שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך,
 לא למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר כברייתא זו,
 שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.
 מקשה הגמרא, לדברי הברייתא שלמדה את שאר העבודות מגופה
 של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואימא, 'אשר לא
 עלה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כלל, ומה שנאמר
 אחריו 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל ופרט, והמדה היא,
 שכשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט, שהפרט פירושו
 של כלל, נמצא, עול אין - יפסול בה, אבל מידי אחרניא לא יפסול
 בה. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבינא הוא, ומרבה את
 שאר העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט</p>	<p>יום ראשון - כ"ה אייר פרק קיט, מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו</p>
<p>יום חמישי - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום שני - כ"ו אייר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק</p>
<p>יום שישי - א' סיון פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט</p>	<p>יום שלישי - כ"ז אייר מפרק קכ עד סוף פרק קלד</p>
<p>שבת קודש - ב' סיון פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכך היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עב, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 144, א"ס ב"ה.

יום ראשון כ"ה אייר

העליונים, קף נמצא בתחתונים ממש. - הרי שגם
 בהמצאותו אין הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות
 התחתונים, כי כשם שהוא נמצא בעולמות העליונים, באותה
 מדה הוא נמצא גם בעולמות התחתונים. וההבדל שבין
 עולמות עליונים ותחתונים, הוא מצד
 המשכת החיות אשר אין-סוף פרוף-הוא
 ממשך ומאיר גילוי מההעלם - כפי שיסביר
 שההתגלות היא כדי להחיות העולמות
 והנבראים שבתוכם, כי חיותם, היא ההתגלות
 האלקית שבהם - ובכך מתבטא ההבדל שבין
 העולמות העליונים לעולמות התחתונים -
 באיזו מדה ההתגלות: בעולמות העליונים
 ההארה מהחיות האלקית היא יותר בהתגלות
 מאשר בעולמות התחתונים. בדברו כאן, בענין הגילוי וההעלם,
 מסביר רבנו הזקן, במאמר המוסגר, שזהו אחד הטעמים מדוע
 קוראים לחיות האלקית שבעולמות, בשם "אור" [שזה אור
 מהטעמים שההשפעה והמשכת החיות מכונה בשם "אור"
 על-דרך-משל - במקום "שפע" שקוראים הווקרים להשפעת
 החיות האלקית - זה נקרא ב"קבלה" בשם "אור". אחד הטעמים
 לכך הוא: שכן, המושג אור, מבטא את ההתגלות מההעלם -
 בתחילה היה האור מוסתר ונעלם במאור, ולאחר מכן הוא
 נמשך ממקורו, שהוא ה"מאור", ומתגלה בתור "אור", כלומר:
 גילוי מההעלם באופן שהארה בלבד מההעלם באה בגילוי -
 שלא כמו ב"שפע", שעצם הדבר כמו שהוא - יכול להיות
 נשפע, כמו למשל, "שפעת מים", שהמים עצמם שהיו בתחילה
 במקום אחד, יימשכו במקום אחר. ואילו, "אור" ענינו גילוי מן
 ההעלם, שהארה בלבד מההעלם באה בהתגלות. זהו טעמו של
 דבר, מדוע החיות האלקית הנמשכת בעולמות - נקראת בשם
 "אור", מפני שהיא גילוי מן ההעלם]. המשכת החיות, שאין-סוף
 ברוך-הוא ממשיך ומגלה, היא - להחיות העולמות והנבראים
 שבהם, - שבכך, קיים כבר הבדל בין העולמות העליונים לבין
 העולמות התחתונים, שהעולמות העליונים מקבלים -
 המשכה וחיות זו, בבחינת גילוי קצת יותר מהתחתונים, -
 מאשר העולמות התחתונים. כלומר: גם בעולמות העליונים אין
 האור והחיות בהתגלות ממש - אלא קצת יותר מאשר בעולמות
 התחתונים. וכל הנבראים שבהם - בעולמות העליונים,

1 וככה ממש, על-דרך-משל, אין-סוף פרוף-הוא ממלא כל
 2 עלמין - כל העולמות, להחיותם, - כמו שלמדנו במשל הנפש,
 3 שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור אין-סוף ברוך
 4 הוא "ממלא כל עלמין", ממלא ונמצא בכל העולמות, וכל
 5 עולם יש נבראים לאין קץ ותכלית, רבוא
 6 רבבות מיני מדרגות מלאכים ונשמות כו', -
 7 מספר נבראים בלי גבול בכל עולם, וכן רבוי העולמות אין לו קץ וגבול
 8 והנבראים על גבול על גבול, שיהיה על גבול על גבול
 9 כו'. - ישנם עולמות בלי מספר, וכל עולם הוא
 10 למעלה מהעולם השני - שכן, ההתחלקות בדברים
 11 ברוחניות, היא רק באשר לדרגה, וכשאומרים
 12 "הרבה עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא
 13 במדרגה אחרת, עולם אחד למעלה מהשני,
 14 ובכך ההתחלקות הגדולה בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא
 15 ההתחלקות באברים, בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה,
 16 אי אפשר לומר שמהות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש
 17 יותר מאשר ברגלים - כך גם בנמשל, שמבחינת 'מהות ועצמות
 18 אין-סוף' אין הבדל בין עולם לעולם, אלא - ה"אין-סוף" נמצא
 19 בכל העולמות בשווה, והוא בהעלם בכל העולמות בשווה.
 20 והנה, מהותו ועצמותו של אין-סוף פרוף-הוא שיהיה
 21 בעליונים ותחתונים, כמשל הנשמה הנפרד לעיל, - שמהות
 22 ועצמות הנשמה היא למעלה מהתחלקות, ואי אפשר לומר
 23 שהיא נמצאת במוחין שבראש יותר מאשר ברגלים. וכמו
 24 שכתוב ב'תקונים': 'דאיהו - הקב"ה, סתימו דכל סתימין',
 25 - הוא נעלם מכל הנעלמים, פרוש - לא שהוא נעלם יותר
 26 מאשר כל הנעלמים, אלא שהוא נעלם גם מכל הנעלמים:
 27 דאפילו בעלמין סתימין דלעילא הוא סתום ונעלם בתוכם,
 28 - שאפילו בעולמות הנעלמים שלמעלה, הוא מוסתר בתוכם
 29 איננו מתגלה, כמו שהוא סתום ונעלם בתחתונים, - כמו
 30 שהוא בהעלם בעולמות התחתונים, כי לית מהשכת תפיסא
 31 ביה כלל, - אין מחשבה ש"תתפוס" בו כלל, אפילו בעולמות
 32 עליונים, - הרי שלא שייך להבדיל ולומר שבעולמות
 33 התחתונים, 'מהות ועצמות אין-סוף ברוך-הוא' לא מתגלה
 34 אלא הוא בהעלם בתוכם, ואילו בעולמות העליונים הוא
 35 מתגלה - כי גם בעולמות העליונים הוא בהעלם בדיוק כמו
 36 בעולמות התחתונים. ונמצא, כמו שצויי שם - בעולמות

43 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א, ומתהוה ומתיהו בחיות ואור
44 אשר ממשך ומאיר לו, אור המלכש ומכסה ומסתר בתוך
45 תלבושים הרבים והעצומים המעלימים ומסתירים האור
46 ותחיות, עד שאין נראה ונגלה שום אור וחיות רק דברים

47 חמריים ונשמיים,

48 ונראים מתים, - נדמה

49 שאלה הם דברים מתים,

50 שאין בהם חיות רוחנית,

51 וכפי שהדבר בכדור הארץ

52 החומרי, כדלהלן. אך

53 בתוכם יש אור וחיות

54 המהיה אותם מאין ליש

55 תמיד, שלא יחזרו

56 להיות אין ואפס

57 בשיהיו, - לפני שנבראו.

58 שכן, לא די במה שהם

59 נבראו פעם אחת בששת

60 ימי בראשית, אלא, תמיד,

61 בכל עת ובכל רגע, על

62 האור והחיות האלקי

63 לחדש ולהוות מחדש

64 מאין ליש - הרי, שתמיד

65 ישנם בהם האור והחיות

66 האלקי המהווה אותם,

67 למרות שאין הם נראים,

68 ואור זה הוא מאין-סוף

69 ברוך-הוא, רק שנתלכש

70 בלבושים רבים, וכמו

71 שכתוב ב'עין חיים',

72 שאור וחיות בדרך הארץ החמרי הנראה לעיני בשר, הוא

73 ממלכות דמלכות דעשיה, - "מלכות דעשיה" היא הספירה

74 התחתונה ביותר ב"עולם העשיה", וב"מלכות" עצמה, ישנה הרי

75 התכללות מכל עשר הספירות, שהתחתונה שבהן היא

76 "מלכות", וזהו "מלכות דמלכות דעשיה" - בחינת "מלכות"

77 שבספירת "מלכות" של העולם התחתון ביותר - עולם הזה,

78 ובתוכה - ישנה, מלכות דיצירה וכו', - וכך הלאה, שבתוך

79 מלכות ד"יצירה" ישנה התכללות של "עולם הבריאה" וכו', עד

80 שבתוך כלן - בספירות של כל העולמות - כולל גם "עולם

81 העשיה", ישנן עשר ספירות דאצילות¹² - "עולם האצילות"

82 הוא העולם העליון ביותר, והספירות של "עולם האצילות" -

83 המיוחדות - הספירות של "עולם האצילות" מאוחדות

84 במאצילן איין-סוף ברוך-הוא: - הרי, שגם בכדור הארץ

1 מקבלים - חיות גלויה זו, כל אחד כפי כחו ותכונתו*, -

2 כמו שלמדנו במשל, שכל אבר מקבל חיות מהמוח "כפי מזגו

3 ותכונתו", כך גם בנמשל, מקבל כל נברא את חיותו, "כפי מזגו

4 ותכונתו", כלומר: עד כמה שיש בכוחו לקבל, ובאיזה אופן

5 ותכונה תנגלה בו החיות

6 - אם באופן של מוחין

7 ושכל, או באופן של מדות

8 "ואבל לא שה"תכונה" 2

9 מסתירה הגילוי כ"א 3

10 'ממשיך ומאיר לו' - 4

11 הערת כ"ק אדמו"ר 5

12 שליט"א, שהיא תבנית 6

13 ובחינת המשכה 7

14 הפרטית אשר אין-סוף 8

15 ברוך-הוא ממשך 9

16 ומאיר לו; - לאותו נברא 10

17 פרטי. והתחתונים, אפלו 11

18 הרוחניים, אינם 12

19 מקבלים - את החיות 13

20 האלקית, בבחינת גלוי 14

21 בל-בדק, - כמו העולמות 15

22 העליונים, רק בלבושים 16

23 רבים אשר אין-סוף 17

24 ברוך-הוא מלכיש בהם 18

25 - באותם לבושים, תחיות 19

26 והאור אשר ממשך 20

27 ומאיר להם להחיותם. - 21

28 שהחיות האלקית 22

29 הנמשכת להחיות את 23

30 העולמות התחתונים, מלובשת בהרבה לבושים המסתירים,

31 שהחיות לא תהיה בהתגלות; הסתרה גדולה זו שהלבושים

32 מסתירים, איננה רק בכמות, במספר הלבושים המסתירים על

33 החיות, אלא גם באיכות: מדובר בסוג לבוש שונה, המסתיר

34 בצורה כזו, שנברא ממנו עולם גשמי. שכן, גם במספר רב של

35 לבושים בלבד, היו מתהווים מהחיות נבראים רוחניים; כדי

36 שיווצרו נבראים כמו שבעולם הגשמי - נדרש סוג לבוש אחר

37 לגמרי - ובלשון התניא: "וכל-בדק עצמו ונקרו תלבושים

38 אשר אין-סוף ברוך הוא מלכיש ומסתיר בהם האור

39 ותחיות, - לא רק שהלבושים הם גדולים ורבים במספר, אלא

40 הם מסוג כזה שההסתרה עצמה שהם מסתירים, היא גדולה

41 וחזקה יותר, עד אשר ברא בו - באור וחיות אלה, עולם הזה

42 החמרי והגשמי ממש, - "כי ישנו עולם העשי' רוחני"¹⁰ -

ליקוטי אמרים

שבהם מקבלים כל א' כפי כחו ותכונתו שהיא תכונת

ובחי' המשכה הפרטית אשר א"ס ב"ה ממשיך ומאיר

לו, והתחתונים אפי' הרוחניים אינם מקבלים בבחי'

גילוי כ"כ רק בלבושים רבים אשר א"ס ב"ה מלכיש

בהם החיות והאור אשר ממשיך ומאיר להם להחיותם

וכ"כ עצמו ונקרו הלבושים אשר א"ס ב"ה מלכיש

ומסתיר בהם האור והחיות עד אשר ברא בו עוה"ז

החומרי והגשמי ממש ומהווה ומחייהו בחיות ואור

אשר ממשיך ומאיר לו אור המלוכש ומכוסה ומוסתר

בתוך הלבושים הרבים והעצומים המעלימים ומסתירי'

האור והחיות עד שאין נראה ונגלה שום אור וחיות רק

דברים חומריים וגשמיים ונראים מתים אך בתוכם יש

אור וחיות המהוה אותם מאין ליש תמיד שלא יחזרו

להיות אין ואפס כשהיו ואור זה הוא מא"ס ב"ה רק

שנתלכש בלבושים רבים וכמ"ש בע"ה שאור וחיות

כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר הוא ממלכות

דמלכות דעשיה ובתוכה מלכות דיצירה* וכו' עד

שבתוך כולן י"ס דאצילות המיוחדות במאצילן א"ס

ב"ה:

* [ברפוסים הקודמים ה' כתוב "מלכות דמלכות דעשיה" ונ"ל

דצ"ל "מלכות דיצירה" וכו' באנה"ק סי' כ"ה המתחיל להבין אמרי בינה

כו. אשר נמצא לפנינו נוף כתי"ק.]

9. "כפי כחו ותכונתו" - הנמשל על הנאמר במשל: 'מזגו ותכונתו' - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

"כנראה כוונתו ודיוקו כאן החומרי והגשמי ממש - לענין ההתהוות מאין ליש ממש, היינו כדור הארץ החומרי, היינו רק חלק הדומם, [וענין הצמיחה, חיות ומדבר - בא מאור וחיות אחר ונגלה יותר מהנ"ל אף שגם הוא ממל' דמל' דעשי' [לקמן קלב, ע"ב בתחלתו], ובזה מובן כמה דיוקים בל': מאין ליש [דלכאורה הרי כבר אמר שמדובר בעוה"ז כו'] הנראה לעיני בשר ועוד. משא"כ עולם העשי' סתם (שכולל גם העשי' הרוחני) - כותב לקמן (ספנ"ב ופנ"ג) מל' דעשי' (ולא מל' דמל'). 11. "שנ"פ פ"א - בשער מ"ג פ"א גירסות שונות. ולהעיר ממשנת חסידים מס' עשי' גופנית פ"א משנה ב" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 12. "ראה לקמן קמ, א: "הארה שבאצ"י בוקעת כו' ובעוה"ז החומרי" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

העולמות: בעולמות העליונים החיות היא יותר בהתגלות, 7
 ובעולמות התחתונים היא פחות בהתגלות, עד שבעולם הזה 8
 הגשמי - החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית כלל. ברם, מבחינת 9
 'מהות ועצמות איך-סוף ברוך-הוא' - אין כל הבדל בין העולמות 10
 העליונים לבין העולמות התחתונים, כי אור איך-סוף, מוסתר גם 11
 בתחתונים וגם בעליונים, והוא נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים. 12

1 החומרי ישנם אור וחיות של איך-סוף ברוך-הוא, הבאים עליידי
 2 הספירות של העולמות (שהן - ה"ספירות" - האלקות של
 3 העולמות), והם נמשכים דרך לבושים המכסים ומסתירים על
 4 החיות, שלא תיראה. זהו ההסבר על ההבדל שבין העולמות
 5 העליונים לבין העולמות התחתונים, הנובע מהאור והחיות
 6 הנמשכים מאור איך-סוף ברוך-הוא, להוות ולהחיות את

יום שני כ"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 144, פרק נב. וכמו שבנשמת... עד עמ' עג, מהשמש.

52 בְּלִלּוֹת הַמְּשֻׁבֵּת הַחַיּוֹת, לְחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים
 53 שֶׁבָּהֶם - הוּא מְלַבֵּשׁ וְנִכְלָל בְּרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ
 54 וְתַבְרָגָה, - שֶׁל הַקַּב"ה, הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם "מַחִי"ן, - סְפִירוֹת כּוֹתֵר
 55 (רִצּוֹן), חֻכְמָה, בִּינָה וְדַעַת - נִקְרָאוֹת "מוֹחִי"ן לְמַעַלָּה, וּבִחוּץ
 56 מְלוּבֶשֶׁת וְנִכְלַלְת

13 בפרק נב. בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה
 14 שהיתה בקדשי-קדשים ובמקומות מסויימים נוספים, כאשר יש להבין
 15 לכאורה: מה משמעות "השראת השכינה" - במקום זה או אחר, והרי
 16 "מלא כל הארץ כבודי"? ורבנו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" - מגופו
 17 ונפשו יודע האדם, שנשמתו
 18 נמצאת בכל גופו ובכל אבריו
 19 - ובכל זאת, עיקר מקום
 20 הנשמה, הוא במוחין
 21 שבראש. והרי, כלפי עצם
 22 הנשמה, אי אפשר לומר כך,
 23 שכן עצם הנשמה נמצא בכל
 24 האברים באופן שווה, הוא לא
 25 נמצא במוחין שבראש יותר
 26 מאשר ברגלים; אלא, הכוונה
 27 להמשכה הכללית והגלויה
 28 של החיות, הנמשכת
 29 מהנשמה להחיות את הגוף,
 30 לפני שהיא מתפשטת בגוף
 31 לפי מזגו ותכונתו של כל אבר
 32 - על המשכה כללית וגלויה

ליקוטי אמרים

פרק נב וכמו שבנשמת האדם עיקר גילוי כללות
 החיות הוא במוחין וכל האברים
 מקבלים אור וכח לכד המאיר להם ממקור גילוי החיות
 שבמוחין ככה ממש עד"מ עיקר גילוי כללות המשכת
 החיות להחיות העולמות והברואים שבהם הוא מלוכש
 ונכלל ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ית' הנק' בשם
 מוחין והן הן המלוכשים בתורה ומצותיה וגילוי כללות
 המשכה זו הוא מקור החיות אשר העולמות מקבל' כל
 א' בפרטות רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה
 כדמיון אור המתפשט מהשמש עד"מ וכחות אברי הגוף
 מהמוח הנ"ל ומקור זה הוא הנקרא עלמא דאתגליא
 ומטרונית' ואימא תתאה ושכינה מלשון ושכנתי בתוכם

ההמשכה הכללית של
 החיות, והיא ההתגלות
 הראשונה של איך-סוף
 ברוך-הוא בעולמות, והן
 הן - הרצון, החכמה,
 הבינה והדעת שלמעלה,
 המְלַבְּשִׁים בְּתוֹרָה
 וּמְצוֹתֶיהָ. - שכן, ההלכה
 עצמה או המצוה עצמה,
 - זהו רצונו של הקב"ה,
 שרוצה שההלכה תהיה
 כך וכך, או שהמצוה
 תהיה באופן כזה; והשכל
 וההבנה של ההלכות
 וטעמי המצוות - הם
 ה"חכמה-בינה-דעת" שלמעלה - הרי, בתורה ובמצוות
 מלוכשים המוחין שלמעלה, שבהם ישנה ההמשכה הכללית
 של החיות האלקית לעולמות. וגילוי בְּלִלּוֹת הַמְּשֻׁבֵּה זו -
 כשהמשכה הכללית שבמוחין - באה לידי התגלות, שכיפי
 שרבנו הזקן מסביר להלן, הרי כשהמשכה מהמוחין באה
 בספירת המלכות, הוא מְקוֹר הַחַיּוֹת, אֲשֶׁר הָעוֹלָמוֹת
 מְקַבְּלִים כָּל אֶחָד בְּפִרְטוֹתָן. רַק הָאֵרָה מְתַפְּשֶׁטֶת וּמְאִירָה
 מְקוֹרָהּ זֶה, - לא מדובר כאן על המשכה הכללית שבמוחין,
 אלא - על התגלותה - של המשכה זו. התגלות זו - היא מקור
 החיות שמקבלים כל העולמות והנבראים, כל אחד מהם -
 ההארה הפרטית השייכת אליו. הארה והתפשטות זו, היא:
 כְּדַמְיוֹן אֹרֹךְ הַמִּתְפַּשֵּׁט מִהַשֶּׁמֶשׁ עַל-הַדָּרָךְ-מְשֻׁל, - כמשל
 האור שהוא הארה בלבד מהשמש, וכמשל וְכַחוֹת אַבְרֵי הַגּוּף
 - המתפשטים, מִהַמֶּחֶךְ הַנּוֹכָר לְעֵיל. - בפרק נ"א. וּמְקוֹר זֶה -
 שהוא כבר התגלות מההמשכה הכללית שבמוחין, הוא
 הַנִּקְרָא - בתורת הקבלה, "עֲלֵמָא דְאַתְגְּלִיא", - עולם של
 התגלות, כי כאן מתחילה ההתגלות של אלקות בעולמות, וכן
 הוא נקרא ו"מְטְרֹנִיתָא", - מלכה, המקבלת מהקב"ה - המלך
 של המלכה, ו"אִמָּא תַתְּאָה", - המדריגה התחתונה יותר של

33 זו שמן הנשמה, אומרים שיעקר מקומה, הוא במוחין שבראש, ומשם
 34 נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל כל שאר אברי הגוף. כך - הסביר
 35 רבנו הזקן - גם בנמשל של אלקות ועולם. מבחינת 'עצמות ומחות
 36 איך-סוף ברוך-הוא', אין מקום לחלק בין העולמות העליונים לבין
 37 העולמות התחתונים - כי גם הימצאותו של אור איך-סוף בעולמות
 38 העליונים - הוא בהעלם, עד כדי כך, ששום מחשבה, גם של הנבראים
 39 שבעולמות העליונים, אין באפשרותה "לתפוס" ולהשיג אותו; ובאשר
 40 לעצם הימצאותו של אור איך-סוף - הרי הוא נמצא באופן שווה
 41 בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים. ההתחלקות בין העולמות
 42 העליונים לבין העולמות התחתונים (כמו שהדבר במשל של
 43 ההתחלקות באברים) היא מצד המשכת וגילוי החיות מאיך-סוף ברוך-
 44 הוא, להתהוות העולמות והנבראים ולהחיותם: החיות בעולמות
 45 העליונים היא בהתגלות יותר מאשר בעולמות התחתונים. בפרק הבא,
 46 אותו אנו מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר בנמשל (של
 47 אלקות ועולם) מה שנאמר במשל, שהגילוי של החיות הכללית, הוא
 48 במוחין שבראש.
 49 וְכִמוֹ שֶׁבְּנִשְׁמַת הָאָדָם עֵקֶר גְּלוּי בְּלִלּוֹת הַחַיּוֹת הוּא בְּמוֹחִין,
 50 וְכָל הָאֲבָרִים מְקַבְּלִים אֹרֹךְ וְכַח לְכַד, הַמְּאִיר לָהֶם מְקוֹר
 51 גְּלוּי הַחַיּוֹת שֶׁבְּמוֹחִין - כְּכֹה מְשֻׁל, עַל-הַדָּרָךְ-מְשֻׁל, עֵקֶר גְּלוּי

- 1 "אימא", כי גם "בינה" נקראת "אימא" (ככתוב: "אם (אם) לבינה
2 תקרא"), אלא – בינה היא "אימא עילאה", המדריגה העליונה
3 שב"אימא", ומלכות נקראת "אימא תאדה", ו"שכינה" –
4 מלשון "ושכינתי בתוכם"², – שכינה והתגלות³. להלן יסביר
5 רבנו הזקן – כפי שהרבי
6 שליט"א מפרש זאת⁴
7 משמעותם של כל
8 התוארים האמורים, 1
9 המתארים את תכונתו 2
10 ופעולתו של מקור החיות: 3
11 מקור החיות נקרא "עלמא" 4
12 דאתגליא" – על שם 5
13 שמקור זה הוא ראשית 6
14 התגלות אור אינסוף, – 7
15 ומכיוון שהמקור עצמו 8
16 הוא ענין של התגלות, לכן
17 הוא עצמו (מצד תכונתו העצמית) נקרא בשם "עלמא
18 דאתגליא" (עולם של התגלות), ולא משום שהוא מחיה עלמא
19 דאתגליא; מקור החיות נקרא גם "מטרוניתא" (מלכה), מפני
20 שהוא אשר ממשיך ומאיר לעולמות בְּחִינַת גְּלוּי, – ולכן,
21 זה בדוגמת "מטרוניתא" (מלכה) שעל-ידיה נמשכים ומתגלים
22 עניניו של מלך. הרי, שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של
23 אור אינסוף, המתגלה מאור אינסוף ב"מטרוניתא" (מלכה).
- 1 על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אור א"ס אשר
2 ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי ומקור זה נמשך
3 לכל א' האור וחיות פרטי הראוי לו ושוכן ומתלבש
4 בתוכם להחיותם ולכן נקרא אם הבנים עד"מ וכנסת
5 ישראל שממקור זה נאצלו נשמות דאצי' ונבראו
6 נשמות דבריאה וכו' וכולן אינן רק מהתפשטות החיות
7 והאור מהמקור הזה הנק' שכינה כהתפשטות האור
8 מהשמש
- 1 ומתלבשת בעולמות
2 ובנבראים, להחיותם. עד
3 כאן למדנו, איך הוא מקור
4 לעולמות ונבראים בכלל,
5 להלן – נלמד איך הוא
6 מקור לנשמות ישראל:
7 ולכן – הוא נקרא – גם
8 כן, "אם הבנים" על-
9 דרך-משל, – "בנים" היינו
10 נשמות ישראל, ונקרא גם ו"בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שממקור זה
11 נאצלו נשמות דאצילות – שהם אינם נבראים, אלא
12 "נאצלים", ונבראו נשמות דבריאה וכו'. וכלן – גם העולמות
13 והנבראים וגם הנשמות, אינן רק מהתפשטות החיות והאור
14 – המתפשטים ונמשכים, מהמקור הזה הנקרא "שכינה",
15 כהתפשטות האור מהשמש. – שהוא הארה בלבד מהשמש
16 – כך גם כל אלה הם הארה בלבד ממקור זה.

יום שלישי כ"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, אבל השכינה עצמה... עד עמ' עג, מצות התורה.

- 1 אָבֵל הַשְּׂכִינָה עֲצָמָה, שְׁהִיא רֵאשִׁית הַגְּלוּי וְעֵקְרוֹ, מֵה
2 שְׁאִינְסוּף בְּרוּךְ-הוּא מְאִיר לְעוֹלְמוֹת בְּחִינַת גְּלוּי, וְהִיא
3 – השכינה, מקור כל
4 הַמְּשֻׁבּוֹת הַחַיּוֹת שֶׁבְּכָל
5 הָעוֹלְמוֹת [שֶׁבֶל הַחַיּוֹת
6 שֶׁבָּהֶם – שבעולמות, אינו
7 רק אור המתפשט
8 מִמֶּנָּה – מהשכינה, באור
9 הַמְּתַשֵּׁשׂ [השמש] –
10 הרי השכינה עצמה,
11 שהיא מקור כל החיות של
12 העולמות – אי אפשר
13 לעולמות לסבל ולקבל
14 אור שכינתה, שתשכן
15 בהם, אלא לכוש המעלים
16 ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי
17 במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש
18 שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד.
- 1 אָבֵל הַשְּׂכִינָה עֲצָמָה, שְׁהִיא רֵאשִׁית הַגְּלוּי
2 שְׁאִינְסוּף בְּרוּךְ-הוּא מְאִיר לְעוֹלְמוֹת בְּחִינַת גְּלוּי, וְהִיא
3 – השכינה, מקור כל
4 הַמְּשֻׁבּוֹת הַחַיּוֹת שֶׁבְּכָל
5 הָעוֹלְמוֹת [שֶׁבֶל הַחַיּוֹת
6 שֶׁבָּהֶם – שבעולמות, אינו
7 רק אור המתפשט
8 מִמֶּנָּה – מהשכינה, באור
9 הַמְּתַשֵּׁשׂ [השמש] –
10 הרי השכינה עצמה,
11 שהיא מקור כל החיות של
12 העולמות – אי אפשר
13 לעולמות לסבל ולקבל
14 אור שכינתה, שתשכן
15 בהם, אלא לכוש המעלים
16 ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי
17 במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש
18 שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד.

ליקוטי אמרים

אבל השכינה עצמה שהיא ראשית הגילוי

- 1 ראה משלי ג, ב; ברכות נז, א (וחדושי אגרות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין
מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא
מלכות דאצי' וכו' דבריאה וכו' וכיון שמסתיע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') – משא"כ בל' התניא מצ"ע –
שאינו בל' ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות 'על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אוא"ס" הם ביאור על
מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמחי' עלדאת"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת
מטרוניתא שע"י שנמשכים ונתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על
"אימא תאדה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנתי בתוכם ומוסיף

1. ראה משלי ג, ב; ברכות נז, א (וחדושי אגרות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין
מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא
מלכות דאצי' וכו' דבריאה וכו' וכיון שמסתיע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') – משא"כ בל' התניא מצ"ע –
שאינו בל' ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות 'על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אוא"ס" הם ביאור על
מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמחי' עלדאת"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת
מטרוניתא שע"י שנמשכים ונתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על
"אימא תאדה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנתי בתוכם ומוסיף

המוחין למעלה, המלכשים בתורה ומצותיה, הנגלית לנו
 ולבנינו, — הם יכולים להיות "לבוש" לאור השכינה, ושלבוש
 זה לא יתבטל באור השכינה — וכל כך למה? דאורייתא מהכמה
 נפקת, — שכן, התורה באה מן "חכמה", היא חכמה עלאה
 — חכמה עליונה, ספירת
 החכמה של "עולם
 האצילות", דלעילא
 לעילא מעלמא
 דאתגליא, — שלמעלה
 מעלה מהעולם של
 התגלות. "עלמא
 דאתגליא" הוא, כאמור,
 בחינת "שכינה" — ראשית
 הגילוי — "ו"חכמה
 עילאה", שלמעלה
 מהתגלות בכלל, הרי היא

למעלה ולמעלה מ"עלמא דאתגליא", דאיהו חכים וקא
 בחכמה ידיעה וכו', — הקב"ה חכם (בבחינת חכמה
 ד"אצילות") אבל לא ב"חכמה" הידועה, וכמו שנתבאר לעיל,
 שאור אינסוף ברוך הוא מלכש ומיחד בחכמה עלאה, —
 בחכמה העליונה, והוא יתברך וחקמתו אחר. — הרי שחכמה,
 וכן גם שאר הבחינות של מוחין שלמעלה (כמו בינה ודעת) הם
 למעלה בהרבה מאשר מדריגת אור השכינה, ולכן יכולים הם
 להיות לבוש לאור השכינה ולא להתבטל במציאות באור זה.
 ברם, כיצד יכולים המוחין שלמעלה לשמש בתור לבוש, וכיצד
 יכולים הנבראים לקבל לבוש זה — בשעה שהוא למעלה גם
 מאור השכינה? — רק — זהו מפני שחכמה עילאה ותורה⁵
 שירדה בסתר המדרגות ממדרגה — עליונה, למדרגה —
 תחתונה, בהשתלשלות העולמות, עד שנתלכשה בדרבים
 גשמיים, שהן תרי"ג — 613, מצות התורה. — שבהם ירדה
 ונתלבשה התורה, ובידידתה במדריגות ובדרבים הגשמיים
 התחתונים — יש בכוחה להיות לבוש המסתיר על אור השכינה.

מכיוון שהשכינה היא מקור החיות של כל העולמות והנבראים,
 שחיותם היא הארה בלבד מהשכינה (כמו אור השמש שהוא
 הארה מהשמש), הרי, אם השכינה (המקור עצמו) היתה מאירה
 בהם, היו הם נמצאים אז במקורם, והיו בטלים במציאות, כמו
 שאור השמש בטל
 במציאות בהיותו במקור
 שלו. וכדי שהשכינה
 תתלבש בעולמות
 ובנבראים, מן ההכרח
 שהיא תתלבש בלוש
 המעלים ומסתיר על האור
 שלה, שדוקא אז — בכוח
 העולמות והנבראים
 "לקלוט" ולקבל את האור
 ולא להתבטל במציאות.
 אך, נשאלת השאלה:

באיזה לבוש מדובר, שיש ביכולתו להעלים ולהסתיר על אור
 השכינה, ושהוא עצמו לא יתבטל במציאות? מכיוון שהשכינה
 היא הרי מקור כל הנבראים, הרי היא מקור גם ללוש זה,
 ובשעה שהשכינה מאירה באותו לבוש, והוא נמצא במקורו —
 הרי על הלוש להתבטל במציאות? אלא — מסביר רבנו הזקן
 להלן — לבוש זה, הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה שבתורה
 ומצוות, והוא מדריגה עליונה יותר מאשר מקור החיות של
 העולמות הנקרא "שכינה". לכן — אין לבוש זה מתבטל בפני אור
 השכינה, בהיותו מדריגה שלמעלה מהאור. "אלא שעפ"ז
 אדרבה עוד תוגדל הקושיא שאם אור השכינה א"א לסבול כו'
 עאכו"כ מה שלמע' מזה — ומתריך: "רק שירדה...". — לשון כ"ק
 אדמו"ר שליט"א.

ובלשון התניא: "ומהו הלבוש שיוכל להסתירה ולהלכישיה,
 — שיהיה בכוחו להסתיר על אור השכינה, ולא יתבטל —
 הלוש עצמו, במציאות באורה? הוא רצונו יתברך
 וחקמתו וכו' — ובינתו ודעתו, שכאמור הם כולם מהווים ענין

יום רביעי כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, ובידידתה בהשתלשלות... עד עמ' 146, כמ"ש בתיקונים.

עולם ועולם — המוחין שלמעלה, המלוכשים בתורה שבכל
 עולם, הם היכל קדשי-קדשים שבאותו עולם, ושם שורה
 השכינה, השוכנת
 ומתגלה באותו עולם.
 וכמו שכתוב ב'זהר'
 ו'עין חיים', שהשכינה
 שהיא — בספירות
 העליונות — בחינת וספירת
 מלכות דאצילות [שהיא

ובידידתה בהשתלשלות מעולם לעולם — גם השכינה ירדה
 ונתלכשה פה בכל עולם ועולם, — בחכמה שלמעלה,
 הנמצאת בתורה שבכל
 עולם, מלוכש אור
 השכינה, וזהו היכל
 קדשי-קדשים שפכל¹⁰
 עולם ועולם, — קדשי-¹¹
 קדשים הוא מקומה של¹²
 השראת השכינה בכל¹³

ליקוטי אמרים

ובידידתה

בהשתלשלו' מעולם לעולם גם השכינה ירדה ונתלכשה
 בה בכל עולם ועולם וזהו היכל ק"ק שבכל עולם
 ועולם וכמ"ש בזהר וע"ה שהשכינה שהיא מלכות

אח"כ עוד ענין בנוגע לנשמות (כהקדמה ל"הנגלות לנו ולבנינו כו") "ולכן נקרא אם הבנים ונסת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנס"י או הבנים). 5. "ואולי הכוונה רק לתורה ראה פ"ד ל' זה ממש. ועיין רפני"ג: ח"ע דאצי' שהיא כללות התורה וצ"ע" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

34 בתחילה בחכמה-בינה-דעת שב"עולם הבריאה", ולאחר מכן
 35 התלבשה ב"מלכות" שב"עולם הבריאה", נמשך התלמוד
 36 שלפנינו, וכמו שנתבאר לעיל בשם ה'תקונים', שבעולם
 37 הבריאה מאירות ומשפיעות שם חכמתו ובינתו ודעתו של
 38 אי"סוף ברוך-הוא

38 אי"סוף ברוך-הוא
 39 בבחינת צמצום עצום,

40 - הם יורדים ונמשכים
 41 באופן של צמצום חזק
 42 ועצום, בכדי שיוכלו
 43 הנשמות והמלאכים
 44 שהם בעלי גבול
 45 ותכלית לקבל השפעה
 46 מבחינת חכמה-בינה
 47 דעת אלו, - מחכמה-
 48 בינה-דעת של אי"סוף
 49 ברוך-הוא, כפי שהן
 50 בעצם, לא היה ביכולת
 51 הנשמות והמלאכים
 52 לקבל; אלא, דוקא, כפי
 53 שהן יורדות ונמשכות
 54 ב"עולם הבריאה" באופן
 55 מצומצם ביותר - הם
 56 יכולים לקבל. ולכן נמשך

57 משם - מ"עולם הבריאה", התלמוד, - לא ה"משנה", אלא
 58 ה"תלמוד" - גמרא, שהוא - ה"תלמוד", גם-כן בחינת חכמה-
 59 בינה-דעת, שהתלמוד הוא טעמי ההלכות על פורו,
 60 והמעשים - ענין של טעם ושכל, הם בחינת חכמה-בינה
 61 דעת, - מוחין; וההלכות עצמן - שב"משנה", הן ממדותיו
 62 של אי"סוף ברוך-הוא, שהן: - בחינות, חסד דין רחמים -
 63 תפארת, כו', שמהן - מהמדות, נמשך התהר והאסור,
 64 והקשר והפסול, והחיוב והפטור, - היתר וכשר - חסד,
 65 איסור ופסול - גבורה, כמו שכתוב ב'תקונים'. - שההלכות
 66 הן מהמדות שלמעלה.

1 - מלכות דאצילות, בחינת גלוי אור אי"סוף ברוך-הוא
 2 וחיית שמאיר לעולמות, ולכן - מפני שהיא בחינת גילוי
 3 מאור אי"סוף ומהחיות, לכן היא נקראת "דבר ה'" ו"רוח
 4 פיו", כפיכול - שכן, "דיבור" הוא ענין הגילוי - לגלות בדיבור
 5 מה שהיה נעלם במחשבה,
 6 על-דרך-משל, כמו

7 שבאדם הדבור הוא
 8 מגלה מחשבתו
 9 הסתומה ונעלמה
 10 להשומעים] - כך גם
 11 למעלה, שבחינת מלכות
 12 ד"אצילות", שהיא בחינת
 13 הגילוי של אור אי"סוף
 14 ושל החיות שהיו לפני זה
 15 בהעלם - נקראת "דבר
 16 ה'" זהו כפיכול הדיבור
 17 שלמעלה המגלה אלקות
 18 בעולמות. ובכן, "שכינה"
 19 זו, שהיא "מלכות
 20 דאצילות" - היא
 21 מתלבשת בחיכל קדשי-
 22 קדשים דבריאה שהיא
 23 חכמה-בינה-דעת
 24 דבריאה, ובהתלבשותן -

24 דבריאה, ובהתלבשותן - כשחכמה-בינה-דעת של "עולם
 25 הבריאה" ו"יחד עם מלכות דאצילות שבתוכן (כנ"ל, שממקור
 26 זה - ונבראו בו) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א] מתלבשים
 27 במלכות דבריאה - נבראו הנשמות והמלאכים שבבריאה.
 28 - הנשמות והמלאכים של אותו עולם, הם כבר בבחינת נבראים
 29 של אותו עולם, ולא אלקות של אותו עולם, והם מתהווים
 30 מבחינת ה"מלכות" של אותו עולם; הרי, שהנשמות והמלאכים
 31 של "עולם הבריאה" מתהווים מבחינת "מלכות" של "עולם
 32 הבריאה"; וגם משם - מספירת המלכות של "עולם הבריאה",
 33 שבה מלוכשת בחינת השכינה - מלכות דאצילות", שהתלבשה

ליקוטי אמרים

דאצילות [שהיא כח' גלוי אור א"ס ב"ה וחיית שמאיר
 לעולמות ולכן היא נקראת דבר ה' ורוח פיו כפיכול
 עד"מ כמו שבאדם הדבור הוא מגלה מחשבתו
 הסתומה ונעלמה להשומעים] היא מתלבשת בהיכל
 ק"ק דבריאה שהיא חב"ד דבריאה ובהתלבשותן
 במלכות דבריאה נבראו הנשמות והמלאכי שבבריאה
 וגם משם נמשך התלמוד שלפנינו וכמוש"ל בשם
 התיקונים שבעולם הבריאה מאירות ומשפיעות שם
 חכמתו ובינתו ודעתו של א"ס ב"ה בבחי' צמצום עצום
 בכדי שיוכלו הנשמות והמלאכים שהם בעלי גבול
 ותכלית לקבל השפעה מבחי' חב"ד אלו ולכן נמשך
 משם התלמוד שהוא ג"כ בחי' חב"ד שהתלמוד הוא
 טעמי ההלכות על כורייין והמעשים הם בחי' חב"ד
 וההלכות עצמן הן ממדותיו של א"ס ב"ה שהן חסד דין
 רחמים כו' שמהן נמשך ההיתר והאיסור והכשר והפסול
 והחיוב והפטור כמ"ש בתיקוני'.

יום חמישי כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 146, ובהתלבשות מל' דאצילות... עד עמ' עד, שכינה.

73 ובהתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה; - היא
 74 לאחר מכן, מתלבשת
 75 בחיכל קדשי-קדשים
 76 דיצירה שהוא חכמה-
 77 בינה-דעת דיצירה. - כן,
 78 שישנה השראת השכינה

ליקוטי אמרים

ובהתלבשות מלכות
 במלכות דבריאה מתלבשת בחיכל ק"ק דיציר'
 שהוא חב"ד דיצירה ובהתלבשותן במלכות דיצירה

6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בכפ"ג דהתורה היא א"ס כי הוא היודע כו' כולא חד - לכן כ' לפנינו וע"ד מש"כ בכפ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה, א): ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארזן לבר כו'". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר 'ובהתלבשותן במל' דבריאה') (כי: 1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך ע"ז הם ענינים דברי' (עלדאכ"ס) - משא"כ התלבשות זו שמעלימה כ"כ עד שהנמשך ע"ז הם ענינים דיצירה (עלדאכ"ג). 2) י"ל דאין בוז - התלבשות בחב"ד דבריאה, כ"א - מל' במל' (ראה לקמן מל' דאציר' מלוכשת במל" ובהג"ה

1 ימינא, גבורה דרועא (זרוע) שמאלא" - לְהַקְלֵם מִסְמְרָא דְחָסֵד, 43
 2 - מבחינת ומדת החסד - בא פסק ההלכה להקל, דְּהִינּוּ לְהַתִּיר 44
 3 שְׂיֻבָּל - הדבר המותר, לְעֵלוֹת אֶל ה', - שתוכל להיות עליה 45
 4 לאותו דבר בקדושה. שכן, דבר המותר שיהודי משתמש בו 46
 5 לענין של קדושה ומצוה - 47
 6 עולה החיות שבו 48
 7 בקדושה, והרי זה ענין של 49
 8 חסד, או לְהַחֲמִיר כּו'; - 50
 9 שהדבר אינו היתר, 51
 10 ובמילא אי אפשר שתהיה 52
 11 לו עליה לקדושה, והרי זה 53
 12 ענין של "גבורה" ו"דין", 54
 13 שאותו דבר לא יוכל 55
 14 לעלות. אלה הם שני 56
 15 הקווים הכלליים של 57
 16 המדות שלמעלה, שמחן 58
 17 באות ההלכות שבמשנה, 59
 18 וְהַכֵּל, - גם תלמוד גם 60
 19 משנה, עַל־פִּי חֻכְמָה 61
 20 עֲלָאָה - חכמה עליונה, 62
 21 דְאֲצִילוֹת, וּבִינָה וְדַעַת 63
 22 בְּלוֹלוֹת בָּהּ, - ב"חכמה", 64
 23 וּמִיחֻדוֹת - המשנה 65
 24 והתלמוד, וכן ההארה 66
 25 שמחכמה-בינה-דעת 67

26 ומדות שממנה נמשכים המשנה והתלמוד, בְּאִין־סוּף בְּרוּךְ 68
 27 הוא, כִּי בְּתוֹךְ פְּלֵן מְלַבְּשֵׁת חֻכְמַח־בִּינַה־דַעַת דְאֲצִילוֹת, 69
 30 שְׂאוֹר אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא מִיחַד בְּתֵן בְּתַבְּלִית תִּיחֻד. - הרי, 70
 31 כשהשכינה מתלבשת בהיכל קדשי-קדשים של "עולם היצירה", 71
 32 ולאחר מכן בבחינת מלכות של "עולם היצירה" - נמשך חלק מן 72
 33 התורה, שהוא "משנה" - שהוא הכלי לאור השכינה כפי שהוא 73
 34 מתגלה ב"עולם היצירה". וְכֵן בְּדִרְךָ זֶה - שבתחילה מתלבשת 74
 35 השכינה בבחינת מלכות של "עולם היצירה", וְיִרְדָּה הַשְּׂכִינָה 75
 36 וְנִתְלַבְּשָׁה בְּהֵיכַל קְדְשֵׁי־קְדָשִׁים דַעְשָׂה. וְכֵל עוֹלָם מִג' 76
 37 עוֹלָמוֹת אֱלוֹ - בריאה, יצירה, עשיה, מִתְחַלֵּק לְרַבְבוֹת 77
 38 מְדֻרְגוֹת, הַנִּקְרָאוֹת גַּם בְּן עוֹלָמוֹת פְּרָטִים, וּמְלָכוֹת 78
 39 דְאֲצִילוֹת - שהיא, כאמור, בחינת ה"שכינה", מְלַבְּשֵׁת 79
 40 בְּמְלָכוֹת הַגָּהָה * (וְכֹה יוֹכֵן לְשׁוֹן הַפְּתוּב: "מְלָכוֹתָךְ 80
 41 מְלָכוֹת כֹּל עוֹלָמִים" - מלשון הפסוק, משמע, שיש "מלכותך", 81
 42 המלכות שלך, ויש "מלכות כל עולמים", המלכות של כל 82
 43 העולמות, ועל כך אומרים, שמלכותך, המלכות שלך, היא 83
 44 הפנימיות של מלכות כל העולמות, כי בבחינת "מלכות" של כל 84

1 דעת ד"יצירה" - מתלבשת ב"מלכות" של "עולם היצירה" - 1
 2 נוֹצְרוּ הַרוּחוֹת - בחינות הנשמות הנקראות "רוח", שכן ישנן 2
 3 שלש מדריגות בנשמות - נפש, רוח ונשמה, והרי "נפש" היא 3
 4 מ"עשיה", "רוח" - מ"יצירה", ו"נשמה" - מ"בריאה". כשלמדנו 4
 5 אודות "עולם הבריאה", 5
 6 נאמר שממלכות 6
 7 ד"בריאה" נוצרות 7
 8 ה"נשמות" - המדריגה של 8
 9 "נשמה". ועתה, כשאנו 9
 10 לומדים אודות "מלכות" 10
 11 דיצירה" - אומר רבנו 11
 12 הזקן, שממנה נוצרות 12
 13 ה"רוחות" - המדריגה של 13
 14 "רוח", וְהַמְּלָאכִים 14
 15 שְׂבִיצִירָה. - גם בחינות 15
 16 ה"רוח" שבנשמות וגם 16
 17 המלאכים של "עולם" 17
 18 היצירה" - נתהוו ממלכות 18
 19 ד"יצירה"; וְגַם מְשֵׁם - 19
 20 ממלכות ד"יצירה", הִיא 20
 21 הַמְשָׁנָה שְׁלִפְנֵינוּ, שְׂהִיא 21
 22 הַלְּבוֹת פְּסוּקוֹת, 22
 23 הַנִּמְשָׁכוֹת גַּם בְּן 23
 24 מִחֻכְמַח־בִּינַה־דַעַת שֶׁל 24
 25 אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא. * - 25

26 כשם שלמדנו ביחס לתלמוד שהוא בא מחכמה-בינה-דעת של 26
 27 אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, כי התלמוד מורכב מהטעמים והשכל של 27
 28 ההלכות, כך גם ביחס למשנה, שלמרות שההלכות עצמן באות 28
 29 מבחינת המדות, בכל זאת, מכיוון שבהן גלומים הטעמים, שהם 29
 30 ענין של שכל וטעם, - הן גם כן נמשכות מחכמה-בינה-דעת של 30
 31 אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא, רַק שְׂבִיחוֹת חֻכְמַח־בִּינַה־דַעַת שְׂהֵם 31
 32 טַעְמֵי הַהֲלָכוֹת, הֵם מְלַבְּשִׁים וְגַנְזִים בְּגוֹפֵי הַהֲלָכוֹת, וְלֹא 32
 33 בְּבִיחַת גְּלוּי. - בגמרא, הטעמים של ההלכות - בהתגלות. 33
 34 ואילו, במשנה פסק ההלכה בלבד הוא בהתגלות - ולא הטעם, 34
 35 וְגוֹפֵי הַהֲלָכוֹת שְׂהֵן בְּבִיחַת גְּלוּי - במשנה, הֵן הֵן הָאֲרֵת 35
 36 מְדוֹתָיו שֶׁל אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא בְּבִיחַת גְּלוּי, - כאמור, 36
 37 שפסק הלכה להיתר - זהו חסד, ופסק הדין לאיסור - זהו גבורה, 37
 38 כְּמוֹ שְׂתַבְּאָר לְעֵיל בְּשֵׁם ה'תְּקוּנִים' דְשִׁית סְפִירָן מְקַנְנִין 38
 39 בְּצִיצִירָה, - שש ספירות ומדות של אִין־סוּף - שהן מדות "עולם" 39
 40 האצילות" - נמצאות ומאירות ב"עולם היצירה", שְׂהֵן דְרָךְ פְּלֵל 40
 41 שְׁנֵי קוּי, - שש המדות נחלקות בשני קווים כלליים: יָמִין - 41
 42 שהוא "חסד", וּשְׂמָאל - שהוא "גבורה", כי "חסד דרועא (זרוע)

"מל' מלכות") - משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריאה - כל עניניו - מוכרחת התלבשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם - בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל - דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחיין - וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריאה (שלצורך עולם היצירה) - צ"ל מקורם התלבשות בחב"ד דבריאה (וכ"מ קצת בסי' בדרוש שלאחר עלינו (שער הת"ת)) - הרי כזה פעולת חב"ד דבריאה רק במדה שתוכל מל' דבריאה לפעול בענין דיצירה - רחוק הערך מבריאה (במשל - המשכה ממוחיין דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו - שאינו שייך כלל לשכל). 9. הערת כ"ק ארמו"ר שליט"א: "שהרי כל התורה היא חכ' של או"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".

מקבלים אור וחיות מבחינת שכינה זו (המלוּבשת בהיכל
 קדשי־קדשים שבאותו עולם), שכן, **כִּי בְּלֹם נִבְרָאוּ בְּעֵשְׂרָה**
מֵאֲמֵרוֹת שְׁבַמְעֵשָׂה בְּרֵאשִׁית¹¹, שָׁהֵם – עשרת המאמרות,
"דְּבַר ה'" הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "שְׁכִינָה" – כפי שלמדנו שענינו של
 "דבר ה'" הוא לגלות את
 מה שהיה מוסתר ונעלם.
 שזהו גם כן ענין השכינה
 – התגלות האור האלקי
 שלמעלה מהעולם, בתוך
 העולם. הרי, שבחינת
 מלכות של "עולם"
 האצילות" (הנקראת בשם
 "שכינה", והיא "דבר ה'")
 שנתגלה בעשרת
 המאמרות), היא זו
 שממנה נמשכים
 ומתפשטים אור וחיות בכל העולמות והנבראים. המשכה
 והתפשטות זו באה עלידי תורה, שהיא היכל קדשי־קדשים
 (בו מתלבשת שכינה בתחילה) בכל עולם, והיא המשמשת
 כ"לבוש" לאור השכינה:

ליקוטי אמרים

הגהה

(ובזה יובן לשון הכתוב מלכותך
 מלכות כל עולמים):

והנה מהשכינה המלוּבשת
 בהיכל ק"ק של כל עולם ועולם כללי או פרטי
 נמשך ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והנבראים
 שבו נשמות ומלאכים וכו' כי כולם נבראו בעשרה
 מאמרות שבמעשה בראשית שהם דבר ה' הנקרא
 בשם שכינה:

1 העולמות – מלוּבשת מלכותך – מלכות ד"אצילות": שֶׁל כָּל
 2 עוֹלָם פְּרָטִי – א) היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם
 3 פרטי, יוֹרְדָת – ב) מלכות ד"אצילות" (עלידי ההתלבשות
 4 האמורה) יורדת, וּמֵתְלַבֶּשֶׁת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת,
 5 בְּהִיכַל קְדָשֵׁי־קְדָשִׁים,
 6 שְׁהוּא חֲכֻמָּה־בִּינָה־דַעַת
 7 שְׁבַעֲוֹלָם שְׁלֻמָּטָה מִמֶּנּוּ 1
 8 בְּמִדְרָגָה. – בחינת מלכות 2
 9 של "עולם האצילות" 3
 10 כפי שהיא מלוּבשת 4
 11 ב"מלכות" של עולם 5
 12 עליון יותר, מתלבשת 6
 13 בחכמה־בינה־דעת, של 7
 14 עולם שלמטה 8
 15 במדרגה¹⁰. וְהֵנָּה, 9
 16 מֵהַשְּׁכִינָה – מלכות
 17 ד"אצילות", הַמְלַבֶּשֶׁת בְּהִיכַל קְדָשֵׁי־קְדָשִׁים שֶׁל כָּל עוֹלָם
 18 וְעוֹלָם, כְּלָלִי אוּ פְּרָטִי, נִמְשָׁךְ וּמֵתְפַשֵּׁט מִמֶּנָּה אֹר וְחַיּוּת
 19 לְכָל הָעוֹלָם וְהַנְּבְרָאִים שָׁבוּ, נִשְׁמוֹת וּמֵלָאכִים וְכוּ', –
 20 וכן שאר הנבראים שבאותו עולם, כמו ההיכלות וכו', כולם

יום שישי א' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עד, פרק נג והנה כשהי'... עד עמ' 148, ל"ח].

בהמשך פרק נ"ג, יסביר רבנו הזקן, את ההבדלים שבין מדרגת אור
 השכינה שהאירה בבית המקדש הראשון, לבין מדרגת אור השכינה
 שהאירה בבית המקדש השני, ולבין מדרגת השכינה המאירה כיום
 עלידי תורה ומצוות.
 וְהֵנָּה, כְּשֶׁהָיָה בֵּית
 ראשון קָיָם, שָׁבוּ הָיָה
 הָאָרוֹן וְהַלּוּחֹת בְּבֵית
 קְדָשֵׁי־קְדָשִׁים – הָיְתָה
 הַשְּׁכִינָה, שְׁהָיָה מְלַבֶּשֶׁת
 דְּאֲצִילוֹת, שְׁהָיָה בְּחִינַת
 גְּלוּי אוֹר אֵי־סוּף בְּרוּךְ –
 הוּא, – שאור שהוא
 בעצם "אי־סוף" ולמעלה
 מ"עולם" – מתגלה בעולם, הרי שכינה זו היתה – שוֹרֵף שָׁם,
 – בקדשי־קדשים שבבית המקדש, וּמְלַבֶּשֶׁת בְּעֵשְׂרָת
 הַדְּבָרוֹת, – שבלוחות הברית, שהיו מונחים בארון שבקדשי־
 קדשים, בֵּיתֶךָ שֶׁאֵת יוֹתֵר עֵץ, בְּגִלּוּי רַב וְעֵצוֹם יוֹתֵר מִגְּלוּיָהּ
 – של השכינה, בְּהִיכַלוֹת קְדָשֵׁי־קְדָשִׁים שְׁלֻמָּעֵלָה בְּעוֹלָמוֹת
 עֲלִיוֹנִים. – הכוונה לעולמות "עשירה" ו"צירה"¹¹, כי גם ב"עולם"
 היצירה" הרי מאירה רק מדרגת שכינה כפי שהיא לאחרי

41 פְּרָק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור
 42 שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי שיוכל להאיר בעולם.
 43 לבוש זה, הוא – "תורה"; ובכל עולם, מהזוהים המוחזן והתורה, שהם
 44 החכמה, בינה ודעת של אותו עולם – "היכל קדשי קדשים" של אותו
 45 עולם, שבו שורה שכינה;
 46 ולאחרי שחכמה־בינה־דעת
 47 של אותו עולם (שבחן שורה 10
 48 השכינה) יורדות בבחינת 11
 49 "מלכות" של אותו עולם – 12
 50 מתהווים הנבראים והענינים 13
 51 של אותו עולם. עלידי 14
 52 ההתלבשות ב"מלכות" של 15
 53 אותו עולם, נמשך ויורד גם
 54 אור השכינה, שיוכל להאיר ב"היכל קדשי קדשים" של אותו עולם,
 55 שהוא למטה במדרגה. כך מוסברים הדברים ביחס לכל העולמות, עד
 56 לעולם העשיה הרוחני. בפרק נ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו
 57 הזקן, שאור השכינה מאיר גם בעולם הזה הגשמי. בזמן שבית המקדש
 58 היה קיים האיר אור השכינה ב"היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש.
 59 ואילו, לאחרי חורבן בית המקדש – התורה שיהודי לומד והמצוות
 60 שיהודי מקיים, הם הן "היכל קדשי קדשים", שבו שורה השכינה כיום.

ליקוטי אמרים

פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה
 הארון והלוחות בבית ק"ק היתה
 השכינה שהיא מלכות דאצילות שהיא בחי' גילוי אור
 א"ס ב"ה שורה שם ומלוּבשת בעשרת הדברות בית
 שאת יותר עז בגילוי רב ועצום יותר מגילוייה בהיכלות
 ק"ק שלמעלה בעולמות עליונים כי עשרת הדברות הן

10. החלוקה ל-א)ב)ג) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי שליט"א שההתלבשות בקדשי קדשים שבכל עולם – מתייחסת למלכות דאצילות – ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבנו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוּבשת בהיכל ק"ק...". 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות – שזהו בראשית – כפשוטו התחלת של ברא – מאין ליש". 1. הערת כ"ק

38 האמורים. וכדי לחקקן – את עשרת הדברות, בלוחות אבנים
 39 גשמיים – לא ירדה – חכמה עילאה שהיא תורה, ממדרגה
 40 למדרגה, כדרך השתלשלות העולמות – המשתלשלים
 41 מעולם עליון יותר לעולם תחתון יותר, שכך הוא הרי הסדר,
 42 שעד שהיא יורדת לעולם
 43 הזה הגשמי, היא צריכה
 44 לעבור ההשתלשלות של
 45 עולמות יצירה ועשיה
 46 הרוחניים, שלמעלה
 47 מהעולם הזה הגשמי, ורק
 48 אז, זה בא לעולם הזה
 49 הגשמי, עד עולם הזה
 50 הגשמי, כי עולם הזה
 51 הגשמי מתנהג
 52 בהתלשלות השבע
 53 הגשמי, – ההשפעה
 54 האלקית היורדת בעולם
 55 הזה הגשמי, מתלבשת
 56 בלבוש של "שבע", ואילו
 57 ב"לוחות", לא היה כך, אלא, "והלחת מעשה אלהים המה,
 58 – יצירה אלקית, שבה נראית אלקות, ולא טבע, והמכתב
 59 מכתב אלהים הוא", – כתב אלקי, שבו נראית אלקות,
 60 למעלה מהשבע של עולם הזה הגשמי, הנשפע – העולם
 61 הזה הגשמי מקבל השפעתו, מהארת השכינה שבהיכל
 62 קדשי-קדשים העשיה, ששמנה – מהארת שכינה זו, – נמשך
 63 אור וחיות לעולם העשיה, שגם עולם הזה בכללו, –
 64 העולם הזה הגשמי, שהוא הוא העולם הזה, כלול ב"עולם
 65 העשיה" המקבל את חיותו מהארת השכינה שבהיכל קדשי-
 66 קדשים של "עולם העשיה" (לאחרי התלבשות ב"מלכות"
 67 ד"עשיה"); אך, ב"לוחות", לא היה כך, אלא בחינת חכמה
 68 עילאה – חכמה עליונה, דאצילות, שהיא כללות התורה
 69 שבעשרת הדברות, נתלכשה במלכות דאצילות ודבריא
 70 לבדן, – בלעדי התלבשות בעולמות שלמטה מהם, והן לבדן
 71 – חכמה דאצילות" כפי שהיא מלובשת במלכות דאצילות
 72 ובמלכות דבריא, בלעדי ההתלבשות שלאחריה, המיוחדות
 73 באור אינסוף שבתוך – הן הנקראות בשם "שכינה",
 74 השורה בקדשי-קדשים דבית ראשון, עלידי התלבשותה

1 התלבשותה בהיכל קדשי-קדשים שב"עולם הבריאה", ולאחרי
 2 התלבשותה ב"מלכות" שב"בריאה" (שהתלבשות זו, מאפשרת
 3 שתוכל להאיר בהיכל קדשי-קדשים של "עולם היצירה").
 4 ואילו, השכינה ששרתה בבית המקדש הראשון, הגם שאף שם,
 5 היה זה עלידי
 6 התלבשותה ב"מלכות"
 7 שב"עולם הבריאה", אך
 8 היה זה באופן שהסתרה
 9 מהתלבשות זו, היתה
 10 מעטה יותר, ואותו אור
 11 שהאיר (בבית המקדש)
 12 אחרי הסתרה זו, עדיין
 13 שייך רק ל"עולם"
 14 הבריאה" ולא ל"עולם"
 15 היצירה" – ולמרות שבית
 16 המקדש הוא הרי בעולם
 17 הזה הגשמי, וכיצד,
 18 איפוא האירה שם
 19 מדריגת שכינה, בצורה
 20 נעלה, וחוקה יותר וביתר גילוי, מאשר בעולמות העליונים? –
 21 הרי זה, משום: כי עשרת הדברות הן כללות התורה בלה,
 22 – הן כוללות את כל התורה כולה, כפי שמוסבר באזהרות רבי
 23 סעדיה גאון, כיצד כלולות בעשרת הדברות, כל תרי"ג מצוות
 24 התורה, (ולמעשה מהתחלת פרק כ'). דנפקא מגו חכמה
 25 עילאה, – שהיא (התורה) באה מ"חכמה עילאה" (חכמה
 26 שב"עולם האצילות"), דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא, –
 27 שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות, כמו "מלכות" של
 28 "עולם האצילות", בחינת ה"שכינה", הנקראת "עלמא
 29 דאתגליא", כי זוהי ההתגלות של אור אינסוף בעולמות –
 30 והרי, תורה היא למעלה מ"עלמא דאתגליא", למעלה
 31 מ"שכינה", ולכן יש בכוח התורה להיות "לבוש" שלא יתבטל
 32 בפני אור השכינה המתלבש באותו לבוש. אך, לבוש המסתיר,
 33 הוא דוקא כשהוא יורד בענין שלמטה משכינה, שלכן הוא
 34 מסתיר על אור השכינה שיוכל להתקבל; ברם, התורה, כפי
 35 שבאה בעשרת הדברות שבלוחות, איננה באופן שתהיה כמו
 36 הענינים שבעולם הגשמי, אלא – כפי שיוסבר להלן – היא
 37 נשארה באותה מדריגה שלמעלה מהעולמות העליונים

אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (הדכוונה רק ליצירה ועשי) וכהטעם "כי עשה"ד כו' דאצי' ובריאה לבדן והן לבדן כו'", (אלא 1) עפ"ז צ"ע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', (2) צ"ע האריכות שלפ"ז "ביתו שאת יותר עז בגילוי רב ועצום" איך זה ביתו וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, (3) ועיקר – בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט כפי שהפני בתניא – דעלי קאי – שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג. ולכן נלפענ"ד – דמפרש בתניא ב' מעלות שבביהמ"ק: (1) מצד האור – עשה"ד הן כללות כו' (ראה ג"כ בביאור הר"ש שי קארף). (2) מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") – לא ירדה כו' [בסי' שם – מעלה שלישית – שבדברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות העליונים: (1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנ"ל" (סי' שם אלא שהלוחות פעלו שעי"ז ניתוסף גם בהיכל ק"ק דבריא – כצ"ל כדי שלא יקשה בסי' מיני' ובי', וכמושי"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק – בריאה מצ"ע או כשמאיר מאצי'), (2) השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), (3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת ערל"ג) [וכיון שממלא נמשך מקום, ומסובב – למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן המדה"]. 2. שמות כה, טז.

- 1 - של השכינה, בעשרת הדברות החקוקות בלוחות שבארון
 2 גנם - האותיות החקוקות בלוחות, היה בהן משום ענין של
 3 "נס", כמאמר חכמינו ז"ל, שהאותיות "מ" ו"ס" שבלוחות -
 4 "בנס היו עומדים", כי
 5 בהיותן חקוקות מעבר
 6 לעבר, לא יכלו לעמוד - 1
 7 רק בנס, שהרי לא ניתן 2
 8 להן במה להיתפס, 3 בעולם הבריאה כנודע לי"ח]
 9 ועשרת הדברות
 10 שבלוחות, היו ומעשה אלהים חיים - הוא השם שבספירת
 11 "בינה" של "עולם האצילות", המאיר ב"עולם הבריאה",

ליקוטי אמרים

התלבשותה ב' הדברות החקוקות בלוחות שבארון
 בנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתכסיא המקנן
 בעולם הבריאה כנודע לי"ח]

יום שבת קודש ב' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

- 23 ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, - בין חמשת
 24 הדברים שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו
 25 וזרונים לברכה: שלא היתה שכינה שורה בו, פרוש - לא,
 26 שבבית המקדש השני לא היתה השראת השכינה כלל, אלא

ליקוטי אמרים

ובבית שני שלא היה

- 27 הכוונה: מדרגת שכינה
 28 שהיתה שורה בבית
 29 ראשון שלא פדרך 4
 30 השתלשלות העולמות, 5
 31 - אותה מדרגת השכינה 6
 32 - לא היתה שורה בבית 7
 33 השני, אלא בחינה קטנה 8
 34 יותר של שכינה, שאינה 9
 35 בערך כלל למדרגת 10
 36 השכינה שבבית ראשון, 11
 37 אלא בבית שני היתה 12
 38 שורה - השכינה, פדרך 13
 39 השתלשלות והתלבשות 14
 40 מלכות דאצילות - כפי 15
 41 שהיא מתלבשת במלכות 16
 42 דבריאה, ודבריאה - 17
 43 מלכות של עולם

- 54 ושני, לבר כהן גדול - היה מותר לו להיכנס שם, ביום
 55 הפורים. ו"משחרב בית המקדש - כולל גם "היכל קדשי
 56 קדשים" שבבית המקדש, הרי באיזה היכל של קדשי-קדשים
 57 מתלבשת השכינה? שהרי, כאמור, התלבשות השכינה היא רק
 58 ב"היכל קדשי-קדשים"
 59 שהוא לבוש לאור
 60 השכינה - יסביר רבנו
 61 הזקן להלן, שתורה
 62 ומצוותיה הן הם "היכל
 63 קדשי-קדשים" וה"לבוש"
 64 לאור השכינה, אין לו
 65 להקרושי-ברוך-הוא
 66 בעולמו אלא ד' אמות
 67 של הלכה בלבד, 5 -
 68 תורה, היא ה"היכל קדשי-
 69 קדשים" המאחדת את
 70 הקב"ה עם העולם,
 71 ש"הקדוש", אור שהוא
 72 קדוש ומובדל, אור
 73 השכינה, יהיה "ברוך"
 74 (מלשון המשכה) - ימשך

- בעולם. ו"אפלו אחד שיושב ועוסק בתורה - שכינה עמו",
 75 פדאיתא - כמו שכתוב בפרכות פרך קמא, - בפרק ראשון
 76 של מסכת ברכות²⁰ - פרוש "שכינה עמו" - שבהיותו נברא
 77 של עולם הזה הגשמי, מאיר בו אור השכינה, - באיזו מדרגה
 78 של הארת השכינה, מדובר? - פדרך השתלשלות והתלבשות
 79 מלכות דאצילות במלכות דבריאה ויצירה ועשיה. - שלא
 80 כהשראת השכינה בקדשי-קדשים (אפילו) של בית שני, שלא
 81 היתה על-ידי התלבשות במלכות ד"עשיה". ההבדל שבין
 82 השראת השכינה שבתורה לבין המשכת והארת השכינה
 83 בעולם בכלל, שבאה גם כן דרך אותו סדר השתלשלות -

- 44 הבריאה, במלכות דיצירה, ודיצירה - ומלכות של "עולם
 45 היצירה" כפי שהיא מתלבשת בהיכל קדשי-קדשים דעשיה,
 46 - בחכמה-בינה-דעת, הנקראת "היכל קדשי-קדשים", של
 47 עולם העשיה, וקדשי-קדשים דעשיה - בלי ההתלבשות של
 48 מלכות של "עולם העשיה", ה"ה מתלבש בקדשי-קדשים
 49 שבבית המקדש שלמטה, ושרתה בו - בבית המקדש השני,
 50 השכינה - אותה מדרגת שכינה של מלכות דיצירה
 51 המתלבשת בקדשי-קדשים דעשיה. ולכן - מפני שבקדשי-
 52 קדשים שבבית המקדש, היתה השראת השכינה, לא ה"ה
 53 רשאי שום אדם לבגס שם, - בקדשי-קדשים שבבית ראשון

30 של הלכה דוקא בא במקום קה"ק, ולא עוסק בתורה סתם אף
 31 שגם אז השכינה עמו - ומבאר שבוה יש גם מעלת הרצון, -
 32 בארובה באגה"ק סכ"ט. וְתַרְנִיג - 613, מְצוֹת הַתּוֹרָה עִם
 33 שְׁבַע מְצוֹת דְּרַבְנָן בְּגִימְטְרִיא "בְּתַר", 620, שְׁהוּא רְצוֹן
 34 הָעֲלִיּוֹן בְּרוֹדְהוּא - רצון
 35 נקרא כתר, כי רצון הוא
 36 ענין של מקיף, כמו הכתר
 37 שהוא מקיף על הראש
 38 והמוחץ - ראה בארובה
 39 לקמן ב"אגרת הקודש"
 40 סימן כ"ט, הַמְּלַבֵּשׁ -
 41 הרצון העליון מלובש,
 42 בְּחֻכְמָתוֹ וּבְפָרְדוֹ, -
 43 כלומר: לזה שהתורה היא
 44 חכמתו יתברך -
 45 שבידידתה בהשתלשלות
 46 העולמות, היא מהווה
 47 "היכל קדשי קדשים"

ליקוטי אמרים

ועשיה כי תרי"ג מצות התורה רובן ככולן הן מצות מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ו וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבד עד שיוציא בשפתיו וקי"ל דעקימת שפתיו הוי מעשה ותרי"ג מצות התורה עם שבע מצות דרבנן בגימטריא כתר"ר שהוא רצון העליון ב"ה המלובש בחכמתו יתברך המיוחדת באור א"ס ב"ה בתכלית היחוד וה' בחכמה יסד ארץ היא תורה שבעל פה דנפקא מחכמה עילאה כמ"ש בזהר דאבא יסד ברתא.

48 לשכינה - מיתוסף כאן גם הענין של רצון העליון שהוא למעלה
 49 מחכמה, וזהו במיוחד ב"דבר הלכה" ומצוות שהם רצון הקב"ה,
 50 הַמְיַחֲדוֹת - חכמתו ורצונו יתברך, בְּאוֹר אֵיין־סוֹף בְּרוֹדְהוּא
 51 בְּתַכְלִית הַיְחוּד. - בהקשר למה שלמדנו שתורה באה
 52 מ"חכמה עילאה" - יסביר רבנו הזקן להלן, שגם תורה שבעל־
 53 פה באה מ"חכמה", ובלשון ה"תניא": וְה' בְּחֻכְמָה יָסַד אֶרֶץ
 54 - היא תורה שבעל־פה - שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו "יסוד"
 55 הקב"ה ב"חכמה", דְּנִפְקָא - "ארץ" זו, שהיא תורה שבעל־פה,
 56 יוצאת מַחְכְּמָה עֲלֵאָה - מחכמה העליונה, בְּמִו שְׁכִתוּב בְּזוֹר
 57 ד' אַבְגָּא - חכמה, יָסַד בְּרִתְא - מלכות; שהיא תורה שבעל־
 58 פה, "מלכות פה, תורה שבעל־פה קרינן לה".

1 מתבטא בכך שבעולם, זה בא עלידי לבוש של "קליפת נוגה",
 2 מדישאיין'כן בתורה ומצוות. טעמו של דבר, מדוע השראת
 3 השכינה שעלידי תורה, צריכה גם כן לעבור דרך ההתלבשות
 4 במלכות של "עולם העשיה" - יוסבר להלן, שהוא, מפני
 5 שהמצוות והתורה, הן
 6 ברובן הגדול, מצוות
 7 מעשיות - מצוות שיש
 8 לעשותן ב"מעשה" - הרי
 9 שאור השכינה בא כאן
 10 בענין של "מעשה"
 11 ו"עשיה", לכן זה צריך
 12 להיות עלידי התלבשות
 13 גם ב"מלכות" שב'עולם
 14 העשיה", כִּי תַרְנִיג -
 15 613, מְצוֹת הַתּוֹרָה, רָצוֹן
 16 בְּבָלָן הֵן מְצוֹת
 17 מְעֻשׂוֹת, וְגַם - המצוות,
 18 הַתְּלוּיּוֹת בְּדַבּוּר

19 וּמְחַשְׁבָּה, בְּמִו תְּלַמּוּד תּוֹרָה וּבְרַכַּת הַמּוֹזוֹן וּקְרִיאַת־שְׁמַע
 20 וְתַפְלָה - שהגם שמצוות אלו קשורות במחשבה - לחשוב
 21 ולהבין מה שלומדים ולחוש ולהרגיש בכוונה שבקריאת שמע
 22 ושבתפילה - הרי שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הָא קְרִיָא
 23 לָן - מקובל עלינו, ד'תְּהַהוּר לָאו בְּדַבּוּר דְּמִי", - מחשבה
 24 איננה כמו דיבור, וְאִינוּ יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּהַהוּר וְכוּנָה לְבַד
 25 - גם לא בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב ביצר לדבר, שזה נקרא
 26 "הרהור", עַד שְׁיוּצֵיא בְּשַׁפְתָּיו, וְקִיָּמָא לָן - ומקובל עלינו
 27 באופן הברור ביותר, ד'עַקִּימַת שַׁפְתָּיו - בשעת הדיבור, הֵוִי
 28 - הוּא, מְעֻשָׂה - כך, שגם במצוות אלו, ישנו הענין של מעשה
 29 ועשיה. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועדיין צ"ל הדיוק דד"א

המשך ביאור למסכת סוטה ליום אחד וארבעים לעומר עמ' א

13 השביעית בְּשִׁמְיֻטָּה, שהרי לא מנו שמיטות אלא לאחר ארבע עשרה
 14 שנה משנכנסו לארץ, ולכן בְּתַב רְחֻמָּא שְׁמִיטָה' לחדש שקריאה
 15 זו תלויה בשנת השמיטה, וְאִי בְּתַב רְחֻמָּא שְׁמִיטָה' הֵוִה אַמִּינָא
 16 שקוראים בְּסוֹף הַשְּׁמִיטָה, לפני ראש השנה של השנה השמינית,
 17 שהרי 'מקץ שבע שנים' משמע בסוף שנה, ולכן בְּתַב רְחֻמָּא
 18 'בְּמוֹעֵד' לחדש שזה במועד שאחר השמיטה. וְאִי בְּתַב הַפּוֹסֵק רַק
 19 'בְּמוֹעֵד' הֵוִה אַמִּינָא שהקריאה היא מְרִישׁ שְׁתָּא - בראש השנה,
 20 שאף הוא נקרא 'מועד', ולכן בְּתַב רְחֻמָּא בְּחַג הַסּוּכוֹת, וְאִי בְּתַב
 21 רְחֻמָּא רַק 'בְּחַג הַסּוּכוֹת' הֵוִה אַמִּינָא שיכול לקרוא אַפִּילוּ ביום
 22 מִזֵּב אַחֲרוֹן של סוכות. בְּתַב רְחֻמָּא הַתִּיבוֹת 'בְּבּוּא כָּל יִשְׂרָאֵל',
 23 והיינו

1 ברכת מְחִילַת הָעֲזוֹן שֶׁמְבָרַךְ הַכֹּהֵן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים.
 2 נִמְרָא. שִׁנּוּ בַּמִּשְׁנָה שֶׁקְרִיאַת הַמֶּלֶךְ הִיא 'בְּשִׁמְיֻנִי, וּבַפּוֹסֵטוֹת
 3 הַכוּוּנָה לְשִׁמְיֻנִי עֲצֵרָת, וּמִקְשָׁה הַגְּמֵרָא בְּשִׁמְיֻנִי סְלִקָא דְּעֵתָךְ - הרי
 4 מְבּוּאָר שֶׁהִיא זֶה בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג הַסּוּכוֹת. וּמִיִּשְׁבֵּת,
 5 אִיָּא 'בְּשִׁמְיֻנִי' - בשנה השמינית.
 6 כְּתוּב בַּתּוֹרָה 'מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים, בְּמוֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסּוּכוֹת,
 7 בָּבּוּא כָּל יִשְׂרָאֵל לִרְאוֹת אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר, תִּקְרָא
 8 אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֹגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם". שׂוֹאֵלֶת הַגְּמֵרָא, וְכָל הֵוִי
 9 סִימָנִים שֶׁל מוֹעֵד הַקְרִיאָה לְמַה לִּי. וּמְבֹאֵרָת, שְׁכַל הַלְשׁוֹנוֹת צְרִיכִי,
 10 דְּאִי בְּתַב רְחֻמָּא רַק 'מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים, הֵוִה אַמִּינָא נִימְנוּ שֶׁבַע
 11 שָׁנִים מִהַשְּׁתָּא - מִשְׁנַת הָאֲרֻבְעִים לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, שֶׁהִיא שְׁעַת
 12 הַצִּיּוּר, וְאִזּוּ יִקְרָאוּ בְּפִרְשַׁת הַמֶּלֶךְ, וְאָף עַל גַּב דְּלָא מְתַרְמֵי הַשְּׁנָה

יום ראשון

יום ראשון

כה אייר, מ לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וככה . . . "עב" בתחתונים ממש.

ממאמרי רבנו הזקן בשנת תקנ"ה בליאזנא: "שכר מצוה מצוה", המצוה בעצם עצמותה היא השכר, והתגלות העצמות תהיה לעתיד, אבל זהו הקרן קימת של המצוה. אמנם פרותיה אדם אוכל בעולם הזה, והוא בכל מצוה ומצוה בעניינה, דכאשר צריך לאותו דבר הוא נענה.

יום שני

יום שני

כו אייר, מא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וההבדל . . . "עב" להחיותם.

קדם צווי "הוכח תוכיח", כתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מקדם להוכחה. ואחרי זה כתיב "ולא תשא עליו חטא", שאם לא פעלה ההוכחה, בודאי אתה האשם, שלא היו דברים היוצאים מן הלב.

יום שלישי

יום שלישי

כז אייר, מב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: וכ"כ עצמו . . . א"ס ב"ה.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ספר ששמע מאביו [=אדמו"ר מהר"ש] בשם ה"צמח צדק" ששמע מרבנו הזקן, שהיה קורא את עצמו בשם בן להרב המגיד, ובשם נכד להבעל-שם-טוב.

יום רביעי

יום רביעי

כח אייר, מג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה-קלט.
תניא: פרק נב. וכמו . . . "עג" האור מהשמש.

באתר החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר, אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" - זהו אמר. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו אתה.

יום חמישי

יום חמישי

כט אייר, מד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ג.
תניא: אבל השכינה . . . "עג" השמש בלבד.

עלית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל. ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להנשע בגשמיות וברוחניות.

יום
שישי

יום ששי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

עד י"ב בח'ש - ועד בכלל - אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: ומהו הלבוש . . . "עג" התורה.

"זרוק חוטרך לאוירך, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר - על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזור]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים, להסיר את הפסויים ולקבע לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהג במנהגי עזת החסידים.

שבת
קודש

שבת

ב סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ובירידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח - דקבלת שבת - אומרים בלחש.

ופרוש עלינו כו' - דקבלת שבת - בצמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרישת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פירש "שאו" כפרוש הרב אבן-עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל-ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצעקרים אמר רבנו הדרוש "וארשתין לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו - שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום-טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד ב

17 הגמרא, רבי יהודה מיוחדין שבזקניך, גמר בגזרה שוה זקני' זקני' 17
18 מ'זקני' העדה' האמור בסמיכה על פר העלם דבר של צבור, מה 18
19 זקני' האמור להלן בפר העלם דבר, הם מיוחדין שבצעה, כפי 19
20 שנאמר זקני העדה, אף כן במדידת עגלה ערופה צריך שיהיו 20
21 מיוחדין שבצעה שהם מסנהדרין גדולה, ומשופטי' למד שצריך 21
22 עוד שנים. מקשה הגמרא, אי גמר רבי יהודה גזרה שוה מפר העלם 22
23 דבר, להמרה לכולה מילתא מהתם - נלמד בגזרה שוה זו את כל 23
24 דין הדיינים, וגם שצריך חמישה, ואם כן, זקני' ושופטי' שכתבה 24
25 תורה בעגלה ערופה למה לי לכתבם כלל. 25
26 חזרת בה הגמרא, אלא לעולם לא נאמרה גזרה שוה זו של זקני 26
27 זקני', ולדברי הכל יש צורך בשתי דרשות, ללמדנו שצריך שיהיו 27
28 מסנהדרין, ושצריך שיהיו מסנהדרין גדולה, וטעמו של רבי יהודה 28
29 שמרבה עוד שני דיינים אינו מ'שופטי' כפי שסברנו, שהרי הוא 29
30 נצרך לסנהדרין גדולה, אלא וי'ו של 'שופטי' באה למנינא 30
31 להביא עוד שנים, ורבי שמעון שאינו מרבה עוד דיינים, הוא כי 31

1 דיינים, מנין ילמד שצריכים דיינים להיות מבית הגדול, משיבה 1
2 הגמרא, מ'זקני' זקני' נפקא - ממה שהיתה יכולה התורה לכתוב 2
3 זקני', וכתבה זקני', הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש ממנה למיוחדין 3
4 שבזקניך. 4
5 אומרת הגמרא, ורבי שמעון שדרש דין מיוחדין מ'שופטי', ולא מן 5
6 הכ"ף של זקני', ולכן אינו דורש מ'שופטי' להצריך עוד שני 6
7 דיינים, סבר שמן הכ"ף של זקני' לברא עדיין אין ללמוד דין 7
8 מיוחדין, כי אי כתב דקמא זקני' ללא הכ"ף, הוה אמינא 8
9 שלמדידת העיר כשרים אפילו זקני' השוק שאינם סנהדרין, כתב 9
10 דקמא זקני' עם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו מן הסנהדרין, ואי כתב 10
11 דקמא זקני' ולא היה נכתב גם 'שופטי', הוה אמינא שלמדידת 11
12 העיר כשרים אפילו סנהדרין קמנה יש בכל עיר ועיר, כתב 12
13 דקמא גם 'שופטי' למיוחדין שבשופטי' - שצריך לכך דיינים 13
14 מסנהדרין גדולה היושבת בירושלים בלשבת הגזית. 14
15 שואלת הגמרא, ורבי יהודה, הרי ודאי מזקני זקני' צריך ללמוד 15
16 מזה למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למיוחדין שבזקניך, משיבה 16

יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ז

גילוח מצורע על ידי כהן

מצות גילוח המצורע יכולה להתקיים בגילוח שתי שערות בלבד (וכמבואר בהלכה זו). זוהי קושיית התוספות, הרי גילוח המצורע יכול להתקיים מבלי לעבור על איסור הקפת הראש, כאשר אשה או נכרי יגלחו תחילה את פאות הראש ואחר כך הכהן יגלח את השערות שנותרו, ואם כן מצות הגילוח נעשית על ידי הכהן מבלי לעבור על ה'לא תעשה' של הקפת הראש.

וה'אבני נזר' (וי"ד ס"ו פר בהגה) הקשה על תירוץ זה:

'מל ולא פרע את המילה, כאילו לא מל' (רמב"ם הל' מילה פ"ב ה"ד). אך מכל-מקום גם המילה (החיתוך) היא מצוה ודוחה את השבת. ואף שהמילה (החיתוך) אינה מעכבת – ואם אין לו אלא עור הפריעה קיים את המצוה בשלימותה – הרי היא חלק מן המצוה. וכך צריך לומר גם לענין מצות תגלחת מצורע, אף שרק שתי שערות אחרונות מעכבות – גם גילוח השערות הראשונות הוא מצוה וצריך להיעשות על ידי כהן.

הלכות טומאת צרעת פרק יא, הלכה ג: **כִּשְׁהוּא מְגַלַּח בְּשֵׁתֵי הַתְּגִלְחוֹת, אֵינּוּ מְגַלַּח אֶלָּא בְּתַעֲר... וְאֵינּוּ מְגַלַּח אֶלָּא בְּהֵן.** מקור דברי הרמב"ם הוא ב'תורת כהנים' (מצורע פ"א ה"א): "והובא אל הכהן... אין לי אלא טומאתו וטהרתו בכהן... תגלחתו בכהן מנין, תלמוד-לומר תורת המצורע".

והנה, תגלחת המצורע היא מצות 'עשה' על המצורע לגלח את כל שער ראשו ודוחה את איסור ה'לא תעשה' של הקפת פאות הראש. והקשו התוספות (שביעות ג, א ד"ה ועל): מדוע דוחה ה'עשה' את ה'לא תעשה', והרי אפשר לקיים את המצוה על ידי אשה (שאינה מצוה על 'בל תקיף') או נכרי? ותמה ה'שער המלך' (הל' ע"ז פ"ב ה"א): הרי גילוח המצורע נעשה רק על-ידי כהן!

ותירצו אחרונים (חתם סופר יור"ד ס"ו קמ, מנ"ח מ' שעג בשם הר"מ

איגרא):

יום שני כ"ו אייר ה'תשע"ז

ירושלים לא נתחלקה לשבטים

ה'כסף משנה' שדברי הרמב"ם נסמכים על משמעות הגמרא ב'זבחים' שבצדדים אלו לא היה יסוד כיוון שהוא חלקו של יהודה, והיינו שנתחלק לשבטים, ואיך פסק הרמב"ם כאן שירושלים אינה מטמאת בנגעים כי 'לא נתחלקה לשבטים'? והביאור:

שיטת הרמב"ם היא שבתחילה, לכל הדעות, ירושלים נתחלקה ליהודה ובנימין, כמשמעות הפסוקים (יהושע טו, סג. שופטים א, כא), והמחלוקת היא מה היה בהמשך הזמן: לדעה אחת 'לא נתחלקה לשבטים', כי מאחר וירושלים נצרכה לכל ישראל, הפקיעו את חלק זה של יהודה ובנימין לכל ישראל. ואילו האומרים 'ירושלים נתחלקה לשבטים' סוברים שחלוקת ירושלים ליהודה ובנימין נשארה לתמיד.

ולכן, ירושלים אינה מיטמאת בנגעים, כי לאחר שהפקיעו אותה מיהודה ובנימין אינה נחשבת 'בית ארץ אחותכם'. ואילו לענין יסוד המזבח, כיון שבעת החלוקה צידי המזבח המזרחי והדרומי לא היו בחלקו של בנימין ואי אפשר היה לבנות את היסוד - נשאר מצב זה לתמיד.

(שיח יצחק יומא יב, א)

הלכות טומאת צרעת פרק יד, הלכה יא: **וְרוֹשְׁלַיִם וְחוּצַת הָאָרֶץ, אֵינּוּ מְטַמְּאִין בְּנִגְעִים - שְׁנֵאמַר: "בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻתְכֶם", וְיִרוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה לְשִׁבְטִים.**

נחלקו תנאים האם ירושלים נתחלקה לשבטים או לא (יומא יב, א) ולפי הדעה שנתחלקה, היה הר הבית מחולק לשני שבטים: הצד המזרחי של ההר, עד צידו המזרחי של מזבח החיצון, היה בחלקו של יהודה, והחלק המערבי כולל המזבח עצמו היה בחלקו של בנימין. ואומרת הגמרא (זבחים נג, ב) "רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין". כלומר: ה'יסוד', החלק התחתון של המזבח, שהיה בנובחה אמה בלט מחוץ למזבח אמה, ואותה אמה בצידו המזרחי והדרומי של המזבח היתה בחלקו של יהודה, והיא הרצועה של יהודה שנכנסה לחלקו של בנימין. וכיון שהמזבח היה צריך להיות בחלקו של בנימין, לא היה 'יסוד' בצידו המזרחי והדרומי של המזבח שהוא בחלקו של יהודה. ולפי זה יש להקשות:

בהלכות בית הבחירה (פ"ב ה"ה) כתב הרמב"ם: "יסוד המזבח... וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד", וכתב

יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ז

טומאה למפרע בראיית כתם

למפרע רק 'מעט לעת' (ואם בדיקת הבגד היתה בתוך 'מעט לעת', טמאה משעת הבדיקה, לעיל ה"ד) ואילו בראיית כתם טמאה למפרע עד שעת הבדיקה אף קודם 'מעט לעת'. והחמירו בכתמים יותר מבדם, כי בדם אין הדבר מצוי שכותלי בית הרחם יחזיקו את הדם יותר מ'מעט לעת', ואילו בכתם שלא ידוע מתי יצא מגופה, לא נתנו בו שיעור של 'מעט לעת' (ספר האשכול הל' נדה ס"ו לא. וראה כס"מ).

והקשה ה'סדרי טהרה' (יור"ד ס"ו קצ סקע"ד):

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ג, הלכה ז: **הַרְוֹאֵה בְּתָם - טַמְאָה לְמַפְרַע... וְכֵן הַבְּגָד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַכֶּתֶם, טַמְא לְמַפְרַע; עַד כִּמָּה? עַד שֶׁתֵּאמַר: 'בְּדִקְתִּי הַחֲלוּק הָזֶה, וְלֹא הָיָה עָלָיו כֶּתֶם'.**

הרואה כתם, טמאה למפרע עד השעה שבדקה את הבגד ולא היה עליו כתם או עד שעת כיבוס הבגד (כי בכיבוס חזקתו ברוק – כס"מ).

וראיית הכתם חמורה מראיית דם, כי בראיית דם טמאה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קט

ויש שביארו (מי נפתח אמנה פ"ד. חמדת שלמה יו"ד סי' כ):
בהל' 'אסורי ביאה' מדובר שבדיקת הבגד היתה תוך 'מעט
לעת' מראיית הכתם, והבגד טמא רק עד שעת הבדיקה,
והאשה שראתה את הכתם טמאה למפרע 'מעט לעת', כי
מבדיקת הבגד אין הוכחה שהאשה לא ראתה דם (ויתכן ששהה
בין כותלי בית הרחם ואח"כ הגיע אל הבגד). ואילו בהלכה זו מדובר
שהבדיקה היתה קודם 'מעט לעת' וכיון שהבגד טמא עד
שעת הבדיקה, גם האשה שראתה את הכתם טמאה עד זמן
זה, כי מאחר שאי אפשר לדעת מתי יצא הדם מגופה, יש
להחמיר עד שעת הבדיקה.

לכאורה, דברי הרמב"ם כאן שהרואה כתם טמאה למפרע
עד שעת הבדיקה ואף קודם 'מעט לעת', הם בסתירה לדבריו
בהלכות אסורי ביאה (פ"ט ה"ז) שבראיית כתם טמאה למפרע
רק 'עד עשרים וארבע שעות'!
וב'פתחי נדה' (נדה נג, ב. וכו"כ ב'חידוד הלכות' נדה נב, ב) ביאר:
כאן מדובר ברואה כתם על בגדה וטמאה למפרע עד שעת
הבדיקה אף שהוא קודם 'מעט לעת'. ואילו בהלכות אסורי
ביאה מדובר שראתה כתם על בשרה, וטמאה רק 'מעט לעת'
כיון שיותר מכך לא שיכח שישאר הכתם על הבשר אלא הוא
מתייבש ונופל.

מעוברת - מאימתי דיה שעתה? יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ז

וה'משנה אחרונה' תמה: איך ניתן לומר שלדעת תנא קמא
משהוכר עוברת 'דיה שעתה' אף אם לא עברו שלושה חדשים
- הרי כבר ביאר סומכוס שהכרת העובר היא רק לאחר
שלושה חדשים. והוסיפה הגמרא (שם) שהעובר ניכר בסוף
שלושה חדשים לא רק בלידה לתשעה חדשים אלא גם
היולדת לשבעה חדשים, עוברת ניכר רק לסוף שלושה
חדשים, ואין אומרים שהעובר ניכר לסוף שליש תקופת
ההיריון דהיינו חדשיים ושלש (רש"י שם ד"ה דילדה)?
ולדבריו זהו ביאור מחלוקת תנא קמא ורבי יוסי:
לדעת תנא קמא, מעוברת אינה מטמאה למפרע רק לאחר
שלושה חדשים אף אם ראתה דם בתוך שלושה חדשים אלו.
ואילו לדעת רבי יוסי אין אומרים 'דיה שעתה' אלא לאחר
שעברו עליה שלוש עונות (תשעים יום) משניכר העובר בלי
שתראה דם.
והרמב"ם הפוסק כתנא קמא, שמעוברת משהוכר עוברת
דיה שעתה, היינו, משעברו שלושה חדשים מתחילת ההיריון
ואפילו ראתה בהם דם.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ד, הלכה א: אַרְבַּע
נָשִׁים דִּין שְׁעָתָן וְאִינן מְטַמְּאוֹת לְמַפְרָע; וְאֵלּוּ הֵן - מְעַבְרַת...
אִיזוּ הִיא מְעַבְרַת? מְשִׁיבַר עֲבָרָה.
מעוברת שראתה דם, לדעת תנא קמא משהוכר עוברת
אינה מטמאה למפרע (נדה ז, ב). ומבאר סומכוס בשם רבי מאיר
שהכרת העובר היא לאחר שלושה חדשים מתחילת ההיריון
(שם ה, ב). ואילו לדעת רבי יוסי מעוברת היא משעברו עליה
'שלוש עונות' (תשעים יום) ואז אינה מטמאה למפרע.
והקשה ה'תוספות יום טוב' (שם פ"א מ"ד):
במה נחלקו רבי יוסי ותנא קמא, הרי גם לדעת רבי יוסי
אינה מטמאה למפרע אם עברו עליה תשעים יום (עונה בינונית
= שלושים יום). היינו שלושה חדשים, וכדעת תנא קמא?
ותירץ (בתירוצ השני):
לדעת רבי יוסי, גם אם הוכר העובר - אם לא עברו עליה
תשעים יום אין אומרים 'דיה שעתה', אלא מטמאה למפרע
(מעט לעת או מפקידה לפקידה). אך לדעת תנא קמא, אף אם
לא עברו תשעים יום (שלוש עונות) אם הוכר עוברת אינה
מטמאה למפרע.

טומאת אויר כלי חרס יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ז

במקצת הגוף הרי זה כנוגעת בכלו. אך כלי חרס מקבל
טומאה רק מאוירו מדין 'תוך' ('כל אשר בתוכו יטמא'), ולכן
הזב שהכניס יד או רגל לאויר הכלי אינו מעביר טומאה כי
רק האבר שנכנס לאויר הכלי יש לו דין 'תוך' ולא מה שחוץ
ממנו, ואינו כטומאת מגע שמגע מקצת הגוף כמגע כולו,
וממילא אבר יחיד אינו מטמא באויר כלי חרס כי 'אין הנדה
מטמאה לאיברים'.
ואילו לדעת הראב"ד דין 'תוך' האמור בכלי חרס שנטמא
מאוירו הוא רק כתנאי לקבלת הטומאה, אבל אין זה מחייב
שכולו או רובו של המטמא יהיו בתוך הכלי, אלא כשם
שבטומאת מגע נגיעת אבר אחד היא כנגיעת כל הגוף, כך
גם הימצאות אבר אחד ב'תוך' הכלי היא כהימצאות כל הגוף
בתוכו. ודין הגמרא ש'נדה אינה מטמאה לאיברים' נאמר רק
בטומאת משכב ומושב החלה רק בהישענות כל הגוף או
רובו ולא בהישענות איברים בודדים.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח, הלכה ד: זָב
שְׁהֻכְנִים יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ לְאוֹיֵר בְּלִי חָרֶשׁ - הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בּוֹ
מִתּוֹכוֹ וְלֹא הִנִּידוֹ - חָרִי זֶה מְהוּרִי; שְׂאִין הַנֶּהָדָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ
מְטַמְּאִין לְאֵבְרִים.
והראב"ד השיג: הרי כלי חרס מטמא מאוירו, היינו,
האויר נטמא ממגע ידי הזב והנדה. ומה שאמרו בגמרא (שבט
פב, א) שאין הנדה מטמאה לאיברים, הרי זה לענין טומאת
משכב ומושב (מדרס) שמעבירה את הטומאה רק אם משקל
כל הגוף או רובו נסמך על המשכב או המושב, אבל אם
תשים רק אבר אחד, ידה או רגלה, אינה מטמאה.
ומבאר הגר"ח מברסק (חידושי רבינו חיים הלוי כאן):
לדעת הרמב"ם, משמעות דברי הגמרא 'נדה אינה
מטמאה לאיברים' היא שטומאת הנדה (והזב) שונה משאר
הטומאות בכך שהעברת הטומאה נעשית על ידי כל הגוף
או רובו, ובכל זאת מטמאה במגע היד משום שכשנגעה

נאמנות לטהרה ולמעשרות

יום שישי א' סיון ה'תשע"ז

ומשמע שמשעה שקיבל על עצמו, הרי הוא בחזקת טהרה ואינו צריך להעיד על בגדיו שהם טהורים. ואת יסוד החילוק יש ללמוד מלשון המשנה, שבנאמנות על המעשרות נאמר (דמאי פ"ב משנה ב) 'המקבל עליו להיות נאמן...'", ואילו לגבי טהרה נאמר (שם משנה ג) "המקבל עליו להיות חב"ד...". כלומר, לגבי מעשרות הקבלה היא שיהא נאמן על כך, ולשם כך צריך להעיד על פירותיו שהם מתוקנים, אך לגבי טהרות הקבלה היא שהוא עצמו ינהג כ'חבר' וממילא בגדיו הם בחזקת טהרה ואין צורך בעדות על כך.

ומכך נובע חילוק נוסף בין הדינים: להלן (ה' ה) כתב הרמב"ם "המקבל דברי חברות צריך לקבל בפני שלשה חברים", ואילו במעשרות כתב (שם) "שיקבל דברים אלו ברבים" ולא הזכיר שיהיו חברים, משום ששם מדובר על קבלת נאמנות בלבד, ואילו כאן מקבל על עצמו להימנות בין החברים ולכן עליו לקבל זאת בפני אנשים שהם חברים.

(ארץ חיים ורעים סי' ט)

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק י, הלכה א: עם הארץ – אף על פי שישראל הוא, וישנו בתורה ומצוות – הרי הוא בחזקת טמא, ויגדלו מדרגם לטהרות. . ולעולם הוא בחזקת זו עד שיקבל עליו דברי חברות.

וכן מצינו במעשרות, שעם הארץ אינו נאמן להעיד על תבואה שהיא מעושרת ולכן התבואה הנקנית ממנו נחשבת 'דמאי', אך אם יקבל עליו לנהוג בקביעות כ'חבר', יהיה נאמן.

וכתב הרמב"ם (הל' מעשר פ"י ה"א): "צריך שיקבל דברים אלו ברבים, וכשיבואו עדים נאמנים שיקבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד, הרי זה נאמן לומר על פירותיו מעושרין הן".

ומדיוק לשון הרמב"ם עולה חילוק בין ההלכות: במעשר כתב שאם יקבל על עצמו דברים אלו יהיה נאמן לומר על פירותיו שהם מתוקנים, ומשמע שאין פירותיו בחזקת מעושרים עד שיאמר שהם מעושרים, ואילו בהלכה זו כתב "ולעולם הן בחזקה זו עד שיקבל עליו דברי חברות",

איזו שחיטה מטהרת מידי נבילה?

שבת קודש ב' סיון ה'תשע"ז

נפלו' ואין במינו שחיטה, כמו בהמה טמאה שאין השחיטה מטהרתה מטומאת נבילה כיון שהיא מופקעת מדין שחיטה? ותירץ:

לכן שמונה חי אכן לא תועיל שחיטה אף אם לא נטרף כי 'אין למינו שחיטה', אך הרמב"ם משמיענו שבן שמונה חי שנמצא במעי אמו נטרף, היינו דינו כטריפה, ולכן כל זמן שהוא חי, אף שאסור באכילה (שהרי הוא טריפה) אינו מטמא כי אינו נבילה, אבל אם יישחט הוולד, כיוון שאין למינו שחיטה אין זו שחיטה ואינה מטהרת מטומאת נבילה.

וה'בכור שור' (חולין עב, ב) תירץ באופן אחר:

כוונת הרמב"ם ב'מצא בה בן שמונה חי נטרף' היא שנטרף על ידי אמו, כלומר שאמו היתה טריפה, ואף ששחיטתה מטהרת את עצמה מידי נבילה – את וולדה בן השמונה אינה מטהרת. ודין זה הוא רק בוולד חי בן שמונה (נפלו), כי בן תשעה יש לו תקנה בשחיטת עצמו, אבל בן שמונה שאין למינו שחיטה – אין לו תקנה.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ב, הלכה ו: מצא בה בן שמונה חי נטרף – אף על פי שנשחט אחר שנטרף, אין שחיטתו מטהרתו מידי נבילה; לפי שאין למינו שחיטה.

עובר בן שמונה חדשים שנמצא חי במעי אמו – בשחיטת אמו נטהר העובר, ואף הותר באכילה (הל' מאכלות אסורות פ"ה ה"ד). וכאן מדובר שהאם לא נשחטה וכיוון שעובר הנוולד לשמונה חדשים הוא נפלו', דינו כנבילה ולא מועילה לו שחיטה לטהרו מידי נבילה. ואינו דומה לטריפה שנשחטה שאף שאסורה באכילה מועילה השחיטה לטהרה מטומאת נבילה, כי "יש במינה שחיטה", היינו הטריפה היא מהמינים הטהורים שיש בהם דין שחיטה, מה שאין כן עובר בן שמונה חדשים שהוא נפלו' ואינו בר קיימא, לא נאמר בו דין שחיטה כלל, ולכן אין השחיטה מוציאה אותו מידי נבילה (ראה כס"מ).

וה'כסף משנה' דייק בלשון הרמב"ם שכתב "מצא בה בן שמונה חי נטרף – אין שחיטתו מטהרתו", והקשה: הרי גם אם העובר לא נטרף אין שחיטה מועילה לו כלל, כי הוא

כאשר הקדוש ברוך הוא נותן לבני ישראל גשמיות, אזי עושים בני ישראל מהגשמיות – רחוניות.

משיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ה אייר ב' סיון תשע"ז

שְׂבַעַת יָמִים. וְאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה, שְׁנֵאמַר: 34
מְחוּץ לְאַהֲלוֹ³² - מְלַמֵּד שְׂאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה. 35
וְהַמְצָרֶעֶת מִתְּרַת³³ בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה. 36

2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. 3) בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו".] 4) ספל גדול. 5) אמנם בגמרא סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה. 6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. 7) מי מעיין או נהרות שוטפים. 8) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת. 9) מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות תרבות. 10) כשרות לאכילה. 11) שיקח אותן הכהן בכונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע פרשת א הלכה ו: "ולקח למיטה" לשם מיטה, בין איש לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר לבית. 12) הבריאה יותר. 13) בפני המצורע. 14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור כרע המטה. 15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. 16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח. 17) צמר צבוע במיץ גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. 18) פירוש, אם טבל בנוזל זה צמר אחר. 19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. 20) תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. 21) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). 22) צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. 23) שהורדה קליפתם. 24) היא תולעת השני שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. 25) מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות", בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. 26) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. 27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם אמרו: "חמש ושש פעמים" ומובן שהכוונה הרבה פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השדה, אבל כשהגיעה לשדה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה

יום א' כ"ה אייר ה'תשע"ז הלכות טומאת צרעת

פָּרָק אֶחָד עָשָׂר

1) יבאר שטהרת המצורע ותגלחתו מצוות-עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור והתגלחת והזייה, ושאר מעשיו אם כשרים בלילה, ודין טהרת מצורע איפה ומתי נוהגת, והכשרים לטהר מצורע, ואם מטהרים שנים כאחת, צפור השחוטה והמשתלחת אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן.

1 א. טְהַרְתָּ מִצָּרַע מִצּוֹת עֲשֵׂה², וְתִגְלַחְתּוּ פְּשִׁיטָה־ 2 מִצּוֹת עֲשֵׂה³. פִּיּוֹצֵד מִטְּהַרִּין אֶת הַמְצָרֶעַ? מִבִּיא 3 מְזַרְק⁴ שֶׁל חֶרֶשׁ חֲדָשׁ, וְקִבְּלָהּ הִיא⁵ שִׁיחָהּ [חֲדָשׁ], 4 וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית⁶ מִיִּם חֲיִים⁷ הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ 5 אוֹתָן מִי חֲטָאת⁸, וְשִׁעוֹר זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִבִּיא 6 שְׁתֵּי צְפָרִים דְּרוּרִי טְהוּרוֹת¹⁰ לְשֵׁם טְהַרְתָּ צָרַעַת¹¹, 7 שְׁנֵאמַר: וְלָקַח לְמִטָּה. וְשׁוּחַט אֶת הַבְּרוּרָה¹² 8 שֶׁבִשְׁתֵּיתָהּ עַל הַמַּיִם שֶׁבְּכִלֵי חֵרֶס, וּמִמָּצָה עַד שִׁיחָהּ 9 הָדָם נֶכַר בְּמַיִם, וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצָּפוּר הַשְּׁחוּטָה 10 בְּפָנָיו¹³. וְדָבַר זֶה קִבְּלָהּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ 11 אֲרָז, וּמִצּוֹת שִׁיחָהּ אֲרָכּוֹ אִמָּה וְעִבּוֹ פְּרִיבֵעַ פְּרַע 12 מִפְּרָעֵי הַמָּטָה¹⁴, וְאִזּוֹב שְׂאִין לוֹ שֵׁם לְיִי¹⁵, כְּמוֹ 13 שְׂבֵאֲרָנוּ, אֵין פְּחוֹת מִטְּפָח¹⁶, וְשִׁנֵּי תוֹלַעַת¹⁷, מִשְׁקָלוֹ 14 שֶׁקֶל. וְאִם טַעֲמוֹ¹⁸ - פֶּסֶל¹⁹, כְּצִבְעִית הַתְּכֵלֶת²⁰. וְכָל 15 הַשְּׁעוּרִים - הִלְכָה²¹. וְלִקְחָהּ עִם שֶׁלְשֶׁתָּן הַצָּפוּר 16 הַחִיָּה. וְאֲרַבְעָה מִיָּנִין אֵלָיו²² מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ 17 אֲרָז וְאִזּוֹב שֶׁנִּתְקַלְפוּ²³ - פֶּסוּלִין. וְכוּרְףֵי הָאִזּוֹב עִם 18 הָאֲרָז בְּלִשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית²⁴, וּמִקְיָה²⁵ לְהֵן רֵאשֵׁי 19 אֲנָפִים וְרֵאשׁ הַזֵּנָב שֶׁל צָפוּר הַחִיָּה, וְטוֹכֵל אֲרַבְעָתָן 20 בְּמַיִם שֶׁבְּכִלֵי וּבָדָם שֶׁעֲלִיתָהּ, וּמִזָּה שְׁבַע פְּעָמִים עַל 21 אַחַר יְדוֹ שֶׁל מִצָּרַע, וּמִשְׁלַח אֶת הַצָּפוּר. וְכִיּוֹצֵד 22 מִשְׁלַחָהּ? עוֹמֵד בְּעִיר וְזוֹרְקָהּ חוּץ לְחוּמָה. וְאִינוּ 23 הוֹפֵף פָּנָיו לֹא לֵיָם וְלֹא לְעִיר וְלֹא לְמִדְּבָר²⁶, 24 שְׁנֵאמַר: מְחוּץ לְעִיר לְעִיר אֵל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. שְׁלַחָהּ וְחִזְרָה 25 - חִזְרָה וּמִשְׁלַחָהּ, אֶפְלוּ מֵאָה פְּעָמִים²⁷. וְאַחַר כֵּן 26 מְגַלַּח הַכֹּהֵן אֶת הַמְצָרַע. פִּיּוֹצֵד מִגְּלַחָהּ²⁸? מְעַבֵּיר 27 תַּעַר עַל כָּל בְּשׂוֹר הַנְּרָאָה, אֶפְלוּ בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית 28 הָעֵרְוָה שְׁעָר שְׁעַל כָּל הַגּוֹף, עַד שִׁיעֲשֵׂה פְּדִלְעַת. 29 שְׁנֵאמַר: אֶת כָּל שְׁעוֹר²⁹. אִם כֵּן, לְמָה נֵאמַר רֵאשׁוֹ 30 וְזָקְנוֹ וְגִבּוֹת עֵינָיו³⁰? לְרִבּוֹת כָּל פִּיּוֹצֵא בְּהֵן, וְלִמְעַט 31 שְׁעָר שֶׁבְּתוֹף הַחֲטָם, לְפִי שְׂאִינוּ נְרָאָה³¹. וְאַחַר כֵּן 32 מְכַסֵּס בְּגָדָיו וְטוֹכֵל, וְיִטְהַר מִלְטִמָּא פְּבִיאָה וּמִלְטִמָּא 33 מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכְנֵס לְפָנִים מִן הַחוּמָה, וּמוֹנֵה

21 וּשְׂאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלוּ - 21
22 בְּכַהֲנִים, וּשְׂאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכַהֲנִים בֵּין 22
23 בְּיִשְׂרָאֵל.

24 ו. טְהַרְתָּ מִצְרַע זוּ נִוְהַגְתָּ בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָהּ לְאֶרֶץ, בַּפְּנֵי 24
25 הַבַּיִת וְשֵׁלָא בַּפְּנֵי הַבַּיִת. וְכֵהֵן שִׁטְמָאוּ מִצְוֶה לְטַהְרוֹ, 25
26 שְׁנֵאמַר: לְטַהְרוֹ אוֹ לְטַמְאוּ. וְהִפְלֵ פְּשָׁרֶיךָ⁴⁰ לְטַהֵר 26
27 אֶת הַמִּצְרַע, אִפְלוּ זָבִי⁴¹ וְאִפְלוּ טָמֵא מֵת. וְאִין מִצְרַע 27
28 מִטְהַר מִצְרַע. וְאִין מִטְהַרִּין שְׁנֵי מִצְרַעִין כְּאַחַת, 28
29 שְׁאִין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת.

40 כל הכהנים. (41 בתורת כהנים פרשת מצורע פרשת א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא בכהן שמותר לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שוב וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה.

30 ז. עַץ אֲרוֹ וְאֲזוּב וְשְׁנֵי תוֹלַעַת שְׁטֵהַר בְּהֵן מִצְרַע זֶה 30
31 - מִטְהַר בְּהֵן מִצְרַעִים אַחֲרֵים. וְכֵן צְפוֹר הַמְּשַׁתְּלַחַת 31
32 מִתֵּר לְטַהֵר בְּהֵ מִצְרַעִים אַחֲרֵים מֵאַחַר שְׁנֵשְׁתְּלַחָה, 32
33 וּמִתְרַת בְּאִכְלָהּ⁴². אֲבָל הַצְּפוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה 33
34 בְּהֵנָּה. וּמֵאִמְתִּי תֵאָסֵר? מִשְׁעַת שְׁחִיטָתָה. שְׁחִטָּה 34
35 וְאִין שָׁם אֲזוּב וְלֹא עֵץ אֲרוֹ וְלֹא שְׁנֵי תוֹלַעַת⁴³ - הֲרִי 35
36 זוֹ אֲסוּרָה בְּהֵנָּה, שְׁשְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה שְׁמָה 36
37 שְׁחִיטָה⁴⁴. וְהָאוֹכֵל פְּזִיזַת מִצְפוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר 37
38 עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. שְׁנֵאמַר: זֶה אֲשֶׁר לֹא 38
39 תֹאכְלוּ מֵהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שְׁזֶה לְרִבּוֹת 39
40 הַצְּפוֹר הַשְּׁחוּטָה. וְשְׁנֵאמַר: טְהוּרָה תֹאכְלוּ - הָא 40
41 אַחֲרַת לֹא תֹאכְלוּ; וְלֹא הֵבֵא מִכֹּל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה. 41

42 והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילווחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. (43 ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. (44 מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה (פרט לכיסוי הדם).

42 ח. אִין לִקְחִין שְׁתֵּי הַצְּפָרִים מִצְפָּרֵי עֵיר הַנְּדֻחַת, 42
43 וְלֹא מִצְפָּרִים שֶׁהִחְלִיפִין בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְלֹא מִצְפָּרִים 43
44 שֶׁהֲרָגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצְוֹת⁴⁵ שִׁיחִיו שְׁתִּיחֵן שְׁוֹת 44
45 בְּמִרְאָה, בְּקוּמָה וּבְדָמִים, וְלִקְחִיתֶן כְּאַחַת. אִף עַל 45
46 פִּי שְׁאִינֶן שְׁוֹת אוֹ שְׁלַקַּח אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר 46
47 - כְּשֵׁרוֹת. לָקַח שְׁתֵּי הַצְּפָרִים לְשֵׁם אִישׁ - כְּשֵׁרוֹת 47
48 לְטַהֵר בְּהֵן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בְּהֵן 48
49 אִישׁ; לְטַהֵר בְּהֵן בַּיִת מְנַגֵּעַ - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר אֲדָם; 49
50 לְקַחֵן לְאָדָם - כְּשֵׁרוֹת לְבַיִת מְנַגֵּעַ. שְׁנֵאמַר: וְלָקַח 50
51 לְמִטְהַר.

ולטהרת מצורע אחר. (28 תגלחת ראשונה. (29 לרבות מקומות שאינם גלויים. (30 פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. (31 כלל, ואינו דומה לשיעור של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זרועו (כסף משנה). (32 "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו. (33 כריתות ח, ב "מחוץ לאהלו" ולא מחוץ לאהלה. לא ביאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפוי). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעוזיהו בימי צרעתו, ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עוזיהו שמר על המצוות כמו שכתוב (מלכים ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבת קרבנות.

1 ב. כָּל שְׂבַעַת הַיָּמִים³⁴ הָאֵלוּ עֲדִין הוּא אֲב הַטְּמָאָה. 1
2 מִטְמָא אָדָם וְכֹלִים בְּמַגַּע, לֹא בְּמִשָּׂא. שְׁהָרִי הוּא 2
3 אוֹמֵר: וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְכַפֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר - 3
4 מִלְּמַד שְׁהָיָה מִטְמָא בְּגָדִים. וְכַפֵּס שְׁהָיָה מִטְמָא 4
5 בְּגָדִים בְּמַגַּע, כִּף מִטְמָא אָדָם בְּמַגַּע; שְׁפָל הַמִּטְמָא 5
6 בְּגָדִים - מִטְמָא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מְגַלְחוֹ הַפֶּהֶן 6
7 תְּגַלְחַת שְׁנֵי פְּרָאוֹנָה, וּמְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, 7
8 וְיִטְהַר מִלְּטְמָא אַחֲרֵים, וְהָרִי הוּא כָּכָל טְבוּלֵי יוֹם³⁵ 8
9 וְאוֹכֵל בְּמַעֲשָׂר. הָעָרִיב שִׁמְשׁוֹ - אוֹכֵל בְּתְרוּמָה³⁶; 9
10 הַבֵּיא כְּפָרְתוֹ - אוֹכֵל בְּקָדְשִׁים, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוֹ³⁷.

34 נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא. (35 טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. (36 אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. (37 בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א.

11 ג. כִּשְׁהוּא מְגַלַּח בְּשֵׁתֵי הַתְּגַלְחוֹת אִינוּ מְגַלְחֵי אֵלָא 11
12 בְּתַעֲרָ. וְאִם גִּלַּח שְׁלֹא בְּתַעֲרָ אוֹ שְׁהִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת 12
13 - לֹא עֲשֵׂה כְּלוֹם. וְאִינוּ מְגַלְחוֹ אֵלָא כְּהֵן. וְאִם שָׁרִי 13
14 שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת בְּתְגַלְחַת רְאוּשׁוֹנָה וְגִלְחָן בְּשֵׁנִיָּה - לֹא 14
15 עֲלָתָה לּוֹ אֵלָא תְּגַלְחַת אַחַת בְּלִבָּד, וְהָרִי הִיא 15
16 רְאוּשׁוֹנָה³⁸. וְכֹל הַיּוֹם כִּשְׁר לְטְהַרְתָּ הַמִּצְרַע.

(38) וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים.

17 ד. תְּגַלְחַת³⁹ הַמִּצְרַע וְטְבִילָתוֹ וְהַזָּאתוֹ אִינֶן מְעַכְבוֹת 17
18 זוֹ אֶת זוּ, וּשְׂאֵר כָּל מַעֲשָׂיו מְעַכְבִּים.

39 בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים.

19 ה. שְׁחִיטַת הַצְּפוֹר וְהַתְּגַלְחַת וְהַהֲזִיָּה - בַּיּוֹם, וּשְׂאֵר 19
20 כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בְּלַיְלָה. אֵלוּ - בְּאֲנָשִׁים,

21 שְׁפֹשֶׁה וְכֹהֵהָ¹³ מִשְׁנֵי הַמְּרֹאוֹת שֶׁהִסְגֵּר בָּהֶן, או
 22 שֶׁהוֹסִיף הַמְּרֹאֶה לְהֵאָדִים וְלִהְיוֹרִיק וְלֹא פָּשָׂה - וְכִבֵּס
 23 מְקוֹם הַנִּגְעַת וְיִסְגֵּיר שְׂבַעַת יָמִים שְׁנֵית¹⁴. וְכִסֹּף
 24 שְׂבֹעַ שְׁנֵי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רֹאֵה: אִם פָּהָה
 25 לְמְרֹאֶה שְׁלִישִׁית¹⁵ - הָרִי זֶה טְעוֹן כְּבוֹס וְטֵהוֹר¹⁶; וְאִם
 26 נִשְׁתַּנָּה הַנִּגְעַת מִמָּה שֶׁהָיָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יִרְקָק
 27 וְנִעְשָׂה אֲדָמָדָם אוֹ אֲדָמָדָם וְנִעְשָׂה יִרְקָק - קוֹרְעַ
 28 מְקוֹם הַנִּגְעַת וְשׂוֹרֵף¹⁷ מֵה שְׂקָרְעַ, וְתוֹפֵר מְטִילִת¹⁸
 29 בְּמְקוֹם שְׂקָרְעַ, וּפּוֹטֵר שְׂאָר הַבְּגָד, וּמְכַבֵּסוֹ כְּלוּ
 30 כְּבוֹס שְׁנֵי וּמְטַבֵּילוֹ וְטֵהָר; וְאִם עָמַד בְּמְרֹאֶה שֶׁהִסְגֵּר
 31 בּוֹ בַּתְּחִלָּה - יַחְלִיטוּ וְיִשְׂרָף אֶת כְּלוּ¹⁹.

(2) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק יד, ה"ד. ראה למעלה פ"א ה"ז. (3) ויקרא יד, מט. (4) שם ה"ב. (5) עלים של עץ התמר. (6) צמר צבוע אדום. פסק כסומכוס, בתוספתא נגעים פ"א ה"ג. (7) 'תורת כהנים' שם ה"ב. (8) שני הסגרים בני שבוע ימים. (9) את כל הבגד. (10) בשבוע ראשון. (11) מיד, בלי הסגר שני. (12) מפורש בתורה (שם יג, נב). (13) ומראהו ירוק בינוני או אדום בינוני. (14) שני המקרים הראשונים, היינו: א. עמד במראהו אבל לא פשה, ב. פשה וכהה - מבוארים בנגעים פ"א מ"ה, אבל הדין השלישי: או שהוסיף המראה וכו', קשה לפרשו, ולכאורה דומה לגמרי לדין הראשון. והמבי"ט בקרית-ספר פירש, שהאדמיות או הירקות נתחזקו עוד יותר ממה שהיו לפני ההסגר. (15) אבל מירקק לאדמדם או להיפך - יבואר דינו בפיסקה הבאה. (16) ב'תורת כהנים' נגעים פרק טו ה"ו, אמרו: "והנה כהה הנגע" למראה שני ולא למראה שלישי. פסוק זה מדבר אחרי הסגר שני, ומצריך קריעת מקום הנגע, ומשמע מזה שאם נשתנה למראה שלישי אינו צריך קריעה. (17) דין זה למד רבינו מדרשת ה'תורת כהנים' המובאה בהערה הקודמת, שהכתוב "והנה כהה" מדבר במראה שני, היינו מירקק לאדמדם ולהיפך. דעת רבינו, שכל מה שאינו ירקק או אדמדם, אפילו הוא ירוק או אדום - נקרא מראה שלישי, וכן כל מראה אחר שהוא ו'מראה שני' היינו מירקק לאדמדם ומאדמדם לירקק. ובכסף-משנה מבאר, שרבינו מפרש את הכתוב (שם, נה) "והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו" שלא הפך אפילו למראה שני, ורק אז הוא טמא. ומכאן, שאם הפך למראה שני אינו טמא, ודינו כמו אם כהה. הראב"ד משיג על הלכה זו בצורה חריפה, וראה כסף-משנה. (18) טלאי. "ומנין שהוא טולה עליו מטלית? תלמוד לומר: ואם תראה עוד (ויקרא יג, נו), ואין עוד אלא מקומו" (תורת כהנים שם ה"ד). פירוש, ואם יישאר חור במקום שהיה בו הנגע - אין אפשרות שייראה שם נגע שנית. (19) שם משנה ה: העומד בשני - יישרף.

32 ב. נִגְעַת²⁰ שֶׁהָיָה יִרְקָק וּפָשָׂה אֲדָמָדָם אוֹ שֶׁהָיָה
 33 אֲדָמָדָם וּפָשָׂה יִרְקָק - הָרִי זֶה פְּשִׁינ²¹.

(20) שם משנה ד. (21) ב'תורת כהנים' נגעים פרק יד, ב, דרשו מהכתוב "והיה" בלשון יחיד, מלמד שמצטרפים זה עם זה.

1 ט. שְׁחַט⁴⁶ אַחַת מֵהֶן וְנִמְצְאָת שְׁלֹא הָיְתָה דְרוֹר -
 2 יִקַּח זֹגַג לְשִׁנְיָה, וְהִרְאִשׁוּנָה מִתְּרַת בְּאֹכִילָה. שְׁחַט
 3 הָאַחַת וְנִמְצְאָת טְרִפָּה - יִקַּח זֹגַג לְשִׁנְיָה, וְהִרְאִשׁוּנָה
 4 מִתְּרַת בְּהִנָּהָה.

(46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה ראב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחטה אינה דרור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בן זוג דרור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע: ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרור או שנולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה.

5 י. נִשְׁפָּף הַדָּם⁴⁷ - מְנִיחִין אֶת הַמְּשַׁלַּחַת עַד
 6 שְׁתַּמּוּת⁴⁸. מִתָּה הַמְּשַׁלַּחַת - יִשְׁפָּף הַדָּם⁴⁹ וְיִקַּח
 7 שְׁתֵּים אַחֲרוֹת.

(47) לפני ההזאות. (48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחטה אסורה בהנאה. (49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טומאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שתיו צבוע וערכו לבן, ודין כמה שיעור בגד מטמא בנגעים.

8 א. צְרַעַת בְּגָדִים - בְּגָרִיס², בְּצַרְעַת אָדָם; אֲבָל פְּחוֹת
 9 מִבְּגָרִיס - טֵהוֹר. וְשִׁלְשָׁה סִמְנֵי טִמְאָה יֵשׁ בָּהֶן:
 10 יִרְקָק, אֲדָמָדָם, וְהַפְּשִׁינ. וְשִׁלְשָׁתָן מְפָרְשִׁין
 11 בַּתּוֹרָה³. יִרְקָק הוּא הִרְקָ שְׁפִירְקִין⁴, שֶׁהוּא יִרְקָ
 12 הַרְבֵּה, כְּנִנְיָ הַטָּוֵס וְכֵהוּצֵי הַדְּקָל⁵; וְאֲדָמָדָם הוּא
 13 אָדָם שְׂבָאָדָמִים, שֶׁהוּא אָדָם הַרְבֵּה, כְּזֵהוּרִית⁶ יָפָה.
 14 וְשְׁנֵי מְרֹאוֹת אֵלוֹ מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה. בְּמְרֹאֶה
 15 יִרְקָק אוֹ אֲדָמָדָם מְסַגֵּרִין אֶת הַבְּגָד, וְאִם עָמַד
 16 בְּמְרֹאֶה זֶה שְׁנֵי שְׂבֹעֹת⁸ - מַחְלִיטִין וְשׂוֹרְפִין⁹. וְכֵן
 17 אִם פָּשָׂה¹⁰ - מַחְלִיטִין וְשׂוֹרְפִין¹¹. בְּצִדָּה בְּגָד
 18 שְׁנֹאֶה בּוֹ נִגְעַת יִרְקָק אוֹ אֲדָמָדָם - מְסַגֵּירוֹ שְׂבַעַת
 19 יָמִים, וּבְשִׁבְעֵי רֹאֵה: אִם פָּשָׂה - מַחְלִיטוֹ וְשׂוֹרְף
 20 אֶת כָּל הַבְּגָד¹²; וְאִם עָמַד בְּמְרֹאֶהוֹ וְלֹא פָּשָׂה, אוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

35) משנה שם. (36) חתך מבגד שהיה בו נגע ונסגר ונטהר. (37) תפר את החתיכה הזו בבגד שלא נראה בו נגע מעולם. (38) מכיון שהיה לה זיקה לבגד מנוגע, אין זיקה זו נפקעת ממנה ע"י חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר בה הנגע. מובן מאליו, שהבגד הראשון יישרף. (39) מפני שלא פקעה זיקתו למטלית, והריהו כאילו חזר לבגד עצמו. (40) פירוש, צריך להסגיר את הבגד השני, שהרי נולד בו נגע, וסימני הטומאה או הטהרה שיוולדו במטלית, כוחם יפה לגבי כל הבגד. יוצא מזה, שלמטלית יש זיקה בשני הבגדים. (41) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטלית תישרף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה טהרה עולמית (קרית ספר. וראה ברטנורא).

38 ח. בגד שפא פלו בפתחלה ירקרק או אדמדם -
 39 מסגיר⁴² שבווע אחר שבווע. אם עמד בו שני
 30 שבועות - ישרף. אבל בגד שהסגירו ופשה הנגע
 31 בכלו ונעשה ירקרק או אדמדם, או שפטרו ואחר
 32 שפטרו בא פלו ירקרק או אדמדם - הרי זה טהור⁴³.
 33 פנס ופשה - ישרף.

42) כדין נגע קטן. ראה למעלה פ"ו ה"ב. (43) ברייתא סנהדרין פז, ב: "ר' נתן בן אבטולמוס אומר: מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת באדם, ונאמר קרחת וגבחת בבגדים. מה להלן פרח ככולו טהור, אף כאן פרח ככולו טהור". והשווה רבינו דין פריחה בבגדים לדין נתקים, שהפריחה מטהרת בהם אפילו אחר הפיטור (למעלה פ"ח ה"ב), ולא כבהרת שהפריחה מטמאה רק מתוך החלט או מתוך הסגר (ראה פ"ו ה"א). ראה ראב"ד ומשנה-למלך.

34 ט. בגד⁴⁴ שמוכין יוצאין על פניו מן האריג, פגון
 35 סגוס⁴⁵ של צמר, ונראה בו נגע - אינו מתטמא, עד
 36 שרואה הנגע במוכין ובאריג עצמו⁴⁶. וזה שנאמר
 37 בבגדים: בקרחתו או בגבחתו, קרחתו - אלו
 38 השחקים⁴⁷, גבחתו - אלו החדשים⁴⁸.

44) נגעים פ"א מ"א. (45) באידיש - פליש, שחוטים יוצאים מהאריג ובלטים על פניו. (46) בשניהם יחד. (47) אריג ישן שנקרחו המוכין שיצאו ממנו. (48) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פט"ו ה"ט. גבחתו = גבהתו, שח"ת וה"א מתחלפים (קרבן אהרן בשם פסיקתא זוטרתא).

39 י. הבגדים⁴⁹ הצבועים אינן מטמאין בנגעים,
 40 בין שצבועין בידי אדם בין שצבועין בידי
 41 שמים⁵⁰, עד שיהו לבנים⁵¹. בגד ששתיו⁵² צבוע
 42 וערב⁵³ לבן, ערב⁵⁴ צבוע ושתיו לבן - הפל
 43 הולף אחר הנראה⁵⁴. פחות משלש אצבעות על
 44 שלש אצבעות מן האריג⁵⁵ אינו מטמא בנגעים⁵⁶.

49) שם מ"ג. (50) בטבע, כגון צמר מטלאים שחורים. (51) ב'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ד דרשו מהכתוב לפשתים ולצמר (ויקרא יג, מח) מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה. הפשתן הוא לבן מטבעו, ושם דרשו: "מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו", פירוש, אין דרך העולם לצבוע פשתן.

1 ג. נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע ופשה לו
 2 הנגע - אינו פשוין, עד שפשה לחוץ²². שאין
 3 פשוין הנגע לתוכו פשוין בין באדם בין בבגדים
 4 ובתים.

22) "מה נתק שאין הפשוין לתוכו, כך נגע שאין הפשוין לתוכו". 'תורת כהנים' שם פרק ח ה"ד, ראה למעלה פ"ד ה"א.

5 ד. הפשוין²³ הסמוך²⁴ בבגדים - פל שהוא²⁵,
 6 והרחוק או החוזר - פגריס. פיצד? פגד שהסגר
 7 ונולד בו נגע אחר פגריס רחוק מן הנגע שהסגר בו
 8 - הרי זה פשוין וישרף; ואם היה פחות מפגריס -
 9 אין משגיחין בו. וכן פגד שקרע ממנו הנגע בסוף
 10 שבווע שני, כמו שבארנו, וחזר בו נגע פגריס -
 11 ישרף. וכן פגד שפשה בו הנגע אחר שנפטר²⁶ -
 12 ישרף.

23) נגעים פ"א מ"ז. (24) לנגע העיקרי = לאום. (25) אפילו פשה פחות מכגריס - טמא. (26) שטיהרו אותו.

13 ה. מי שמכבס²⁷ את הנגע בשבווע ראשון, כמו
 14 שבארנו, צריך לכבס מעט מן הבגד שחוצה לו,
 15 שנאמר: את אשר בו הנגע²⁸. וכל נגעי בגדים
 16 שמכבסין אותן - מעבירין עליהן שבעה סממנין²⁹
 17 שמעבירין על הפתם, פדרף שמעבירין על הפתמים,
 18 כמו שבארנו³⁰ בענין נדה.

27) 'תורת כהנים' שם פט"ו ה"ה. (28) ולא נאמר "את הנגע", משמע המקום שהנגע בו. (29) זבחים זה, א. (30) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה, הלכה לו.

19 ו. בגד³¹ שקרע ממנו מקום הנגע ותפר מטלית, כמו
 20 שבארנו, וחזר נגע פגריס על הבגד - מתיר³² את
 21 המטלית ומצילה³³, ושורף שאר הבגד. חזר הנגע
 22 על המטלית - שורף את הפל³⁴.

31) נגעים שם מ"ו. (32) מפרידה מן הבגד. (33) מן הטומאה, מפני שבאה מבגד טהור. (34) במשנה, הגירסא: "שורף את הבגד". ומפרש רבינו שהכוונה לכל הבגד עם המטלית, שהוא עכשיו חלק מן הבגד (קרית ספר). והר"ש במשנה שם מפרש, שהמטלית נידונה כבגד בפני עצמו, ואם יש בה שלוש על שלוש (מרובע של שלוש אצבעות) מסגירה כדין כל נגע, ואם אין בה כשיעור זה אינה מיטמאה בנגעים כלל. ובתוספתא נגעים פ"ו ה"ו משמע כדברי הר"ש, אבל רבינו הסתמך על המשנה, שנאמר בה סתם: שורף את הבגד.

23 ז. הטולה³⁵ מן המסגר³⁶ בטהור³⁷ וחזר נגע על הבגד
 24 - שורף את המטלית³⁸. חזר על המטלית - הבגד
 25 הראשון המסגר ישרף³⁹, והמטלית תשמש את הבגד
 26 שהיא תפורה בו בסממנין⁴⁰: אם עמד בעיניו שני
 27 שבועות או פשה - שורפין הפל⁴¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' כ"ה אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קטו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כאן. 3) בצמר, השתי הם חוטים דקים והערב יותר עבים, אבל בפשתן אין הבדל ניכר (רבינו בפירושו על המשנה, נגעים פ"א, מ"ח). 4) עור בעל גוון לא לבן מטבעו, אבל הצבוע בידי אדם אינו מטמא. בפרק הקודם אמרנו שצמר ופשתים מטמאים רק לבנים ולא בעלי גוון אחר ואפילו הם מטבעם כך, אבל עור מטמא אף הצבוע, כתנאי שהוא כך בידי שמים. פסק כרבי שמעון (שם מ"ג) נגד רבי יהודה, מפני שגם רבי מאיר סובר כמותו בצבוע בידי אדם (כסף-משנה). 5) צמר שאינו טווי, אלא דופקים עליו בכוח עד שהוא מתחבר. 6) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פ"ג, הי"ב.

52) חוטי האורך. 53) חוטי הרוחב המעורבים בשתי. 54) מה שבוטל ונראה יותר לעין. זה תלוי בסוג האריגה. תוספתא נגעים פ"ה ה"ג. 55) וחוטי צמר ופשתים, נאמר שיעורם בפרק הבא. 56) מפני שאינו ראוי לכלום. משנה נגעים פ"ב, ב.

1 יא. בַּגְדֵי שֶׁאֵרְג בּו פְּחוֹת מְשֻׁלַּשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְנִרְאָה
2 בּו נִגְע וְאַחַר כֵּן הַשְּׁלִימוּ לְשֻׁלַּשׁ עַל שְׁלֹשׁ -
3 טְהוֹרִים.⁵⁸

57) שם. 58) שאין הנגע מטמא אלא אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא. ראה למעלה פ"ו ה"ד.

4 יב. הַתּוֹפְרוֹ⁵⁹ מְטַלְיוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשׁ עַל
5 שְׁלֹשׁ וְעֵשָׂה מֵהֶן בְּגָד - הֵרִי זֶה מִטְּמֵא בְּנִגְעִים;
6 שְׁהַתּוֹפֵר פְּאֵרוֹג, וְכֹלֹ בְּגָד אֶחָד הוּא.

59) דין זה נלמד מהמשנה המובאת בהלכה הבאה.

7 יג. בְּגָדֵי⁶⁰ שֶׁהוּא מְטַלְיוֹת מְטַלְיוֹת⁶¹, מֵהֶן צְבוּעִין
8 וּמֵהֶן לְבָנִים⁶², וְנִרְאָה נִגְע בְּלֶבֶן שְׁבוּס⁶³ - מִסְּגִירִין
9 אוֹתוֹ. אִם עָמַד שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - נִטְמָא כְּלוֹ וְיִשְׁרָף⁶⁴.
10 וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנִּגְע בְּמְטַלְיֹת לְבָנָה אַחֲרֵת - הֵרִי זֶה
11 פְּשִׁיזִין, אָף עַל פִּי שֵׁשׁ בֵּינֵיהֶם צְבוּעֵ⁶⁵. הֵיךְ כְּלוֹ
12 צְבוּע וְכוּ פֶס אֶחָד לְבָן, אֶפְלוֹ כְּגָרִיס⁶⁶, וְנִרְאָה בּו
13 נִגְע⁶⁷ - יִסְגִיר; שְׁאִם עָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא
14 פָּקַה שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - יִשְׁרָף⁶⁸.

60) שם פ"א משנה ז. 61) כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. 62) "קייטא" בלשון המשנה. 63) אם נראה בצבוע אינו מטמא כלל, כמו שנתבאר למעלה ה"י. 64) כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע קובע. 65) מפני שבבגדים מטמא פשיון הרחוק מן הנגע. והמדובר כשהפשיון הוא כגריס, אבל בפחות מגריס אין פשיון רחוק מטמא. ראה למעלה ה"ד. 66) פירוש, אפילו כל הפס הלבן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהיה הפשיון לצבוע אינו מטמא. 67) כגריס, שפחות משיעור זה אינו טעון הסגר. 68) ואם כן, אפשר שיטמא בלא פשיון. כר' יהודה בן בתירה במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1 יבאר מין הבגדים שמתמאים בנגעים, בגד מוסגר שצבעו או מכרו לגוי או נתערב באחרים, בגד מוחלט שנתערב באחרים, ובגדים המנוגעים שמשלחים אותם חוץ לעיר.

15 א. אֵין מִטְּמֵא² בְּנִגְעִים אֶלֶא בְּגָדֵי צֹמֵר וּפְשִׁתִּים
16 בְּלֶבֶד, אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הַעֵרֵב³ שֶׁל צֹמֵר וּפְשִׁתִּים, וְכֹל
17 כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין קֶשֶׁה בֵּין רֶךְ. אָף הָעוֹר הַצְּבוּעֵ בִּיְדֵי
18 שְׂמִימִים⁴ מִטְּמֵא בְּנִגְעִים. וְהַלְבָּדִים⁵ - כְּכַבְּדִים,
19 וּמִטְּמֵאִין בְּנִגְעִים. וְהָאֵהָלִים⁶ מִטְּמֵאִין בְּנִגְעִים, בֵּין
20 שְׁהִיּוּ שֶׁל צֹמֵר וּפְשִׁתִּים בֵּין שְׁהִיּוּ שֶׁל עוֹר.

2) בתורה (ויקרא יג, מז - מח) נמנו רק אלה המפורשים

21 ב. כָּל הַבְּגָדִים⁷ שֶׁל צֹמֵר וּפְשִׁתִּים מִטְּמֵאִין בְּנִגְעִים,
22 חוּץ מִבְּגָדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן
23 הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יִרְאוּ פְּתֻחָה⁸. בְּגָד שֶׁהוּא כְּלָאִים⁹
24 מִן הַצֹּמֵר וּמִן הַפְּשִׁתִּים - מִטְּמֵא בְּנִגְעִים¹⁰.

7) שם מ"א. אפילו של נשים ועבדים וקטנים (רבינו בפירושו על המשנה). ראה למעלה פ"ט ה"א. 8) אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל, דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פ"ו ה"ד), מפני שבגד זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי (הר"ש בפירושו שם). ומדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבגד של ישראל, שאם לא כן - גם בבגד של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן (משנה-למלך לקמן פ"ד הי"ב). 9) מעורב. 10) 'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ב. ואע"פ שאסור ללבשו.

25 ג. צֹמֵר גְּמָלִים¹¹ וְצֹמֵר רְחֵלִים שְׁטוֹאֵן זֶה עִם זֶה:
26 אִם רֹב מִן הַגְּמָלִים - אֵינוֹ מִטְּמֵא¹² בְּנִגְעִים, וְאִם רֹב
27 מִן הַרְחֵלִים - מִטְּמֵא בְּנִגְעִים¹³; מְחַצֵּה לְמַחְצֵה -
28 מִטְּמֵא בְּנִגְעִים. וְהוּא הַדִּין פְּשִׁתָּן וְקַנְבוּס¹⁴ שְׁטַרְפָּן
29 זֶה בְּזֶה. וְרַחֵל בַּת עֵזֶ¹⁵ - אֵין הַצֹּמֵר שְׁלֵה מִטְּמֵא
30 בְּנִגְעִים. בְּגָד שֶׁהִיָּה שְׁתִּיּוֹ וְעָרְבוּ קַנְבוּס אוֹ
31 שְׁתִּיּוֹ קַנְבוּס וְעָרְבוּ פְּשִׁתָּן - אֵינוֹ מִטְּמֵא¹⁶ בְּנִגְעִים.
32 וְכֵן אִם הִיָּה שְׁתִּיּוֹ אוֹ עָרְבוּ פְּשִׁתָּן אוֹ צֹמֵר וְהִשְׁאָר
33 נוֹצֵה שֶׁל עֵזִים וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֵינוֹ מִטְּמֵא בְּנִגְעִים.

11) שם מ"ב. 12) שהצמר בטל ברוב. 13) מפני שהצמר לא נתבטל ברוב (בתוספתא פ"ה מטהר רבי שמעון בן יהודה, מפני שזה כספק, וספק נגעים להקל. ראה 'תפארת ישראל' כאן). 14) גדל בשדה ודומה לפשתן (האנף בלע"ז). 15) בכורות יז, א. 16) ואין הולכים בזה אחר הנראה כמו בערבו לבן ושתיו צבוע (ראה למעלה פ"ב ה"ו). תוספתא נגעים פ"ה ה"ג: "בגד ששתיו סריקין ועירבו צמר, שתיו צמר ועירבו סריקין - אינם מטמאין בנגעין". ומפרש רבינו שסריקין הוא מין משי. והר"ש במשנה נגעים פ"א מ"ד פירש - צמר צבוע.

ד. הָעוֹר¹⁷ שֶׁאֵינוֹ מְעַבֵּד - אֵינוֹ מִטְּמֵא בְּנִגְעִים¹⁸. וְכֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 (ראה פכ"ב מהל' כלים ה"ו). 33 שהרי בפחות מכגריס
2 אין נגע מטמא כלל. 34 נאד. 35 ילקוט, שהרועים
3 שמים בהם חפצייהם. 36 הנאד והילקוט דרכם להיות
4 קשורים תמיד מצד אחד, והכפלים שבמקום הקשר אינן
נראים. והנגע שבכפלים אלה אינו מטמא מפני שאינו נראה
אלא-אם-כן מתירים את הקשר. 37 אם נולד נגע בצד זה
ופשה מצד שני, הרי זה פשיון ומטמא מפני שלפעמים
מהפכים אותם ומשתמשים בהם כשהם מהופכים.
38 משמע שבכגריס אין הנגע פושה מצד לצד. וכן משמע
בתוספתא נגעים פ"ה הי"ג.

21 ז. סְדִין³⁹ הַמְקַמֵּט - מִפְּשִׁיטִין אֶת קַמְטִיו וְרוֹאִין אֶת
22 נִגְעוֹ.

39 תוספתא שם פ"א ה"ה.

23 ח. הַשְּׂתִי וְהַעֲרִב⁴⁰, בֵּין שָׁל צָמֵר בֵּין שָׁל פִּשְׁתָּן,
24 מִטְּמָאִין בְּנִגְעִין מִיַּד מִשְׁיִטּוֹ, אֶף עַל פִּי שְׂלֵא לְבִן
25 הַפִּשְׁתָּן⁴¹ וְלֹא שְׂלֵק הַצָּמֵר⁴². וְכִמְהָ יִהְיֶה⁴³ בְּפִקְעֵת⁴⁴
26 שָׁל טוֹי וְהַטְּמָא בְּנִגְעִים? פְּדִי לְאַרְגַּ מִמֶּנּוּ שְׂלֵשׁ עַל
27 שְׂלֵשׁ שְׂתֵי וְעֶרְב, בֵּין שְׂהִיתָה כְּלָה שְׂתֵי בֵּין שְׂהִיתָה
28 כְּלָה עֶרְב⁴⁵. הִיתָה הַפִּקְעֵת מְקַבְּצַת מַחוּטִים פְּסוּקִין⁴⁶
29 - אֵינָה מְטַמְּאָה בְּנִגְעִים.

40 חוטים טווים, המיוחדים לשתי או לערב. 41 את
הפשתן מבשלים במים חמים ומתלבן. 42 את הצמר אין
מבשלים אלא שורים אותו במים חמים, כדי לרככו (רבינו
בפירושו על המשנה). פסק כחכמים, בנגעים פי"א מ"ח.
43 שם. 44 חוטים כרוכים על קנה חלול. 45 כל
החוט היה מסוג אחד. 46 ולא קשרם, אלא הם מונחים
זה על זה, אבל אם קשרם - מטמאים ('ברטנורא', וכן
משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם, שכתב: 'יחובר
חוט "על" חוט).

30 ט. שְׂתֵי פִקְעִיּוֹת⁴⁷ הַמְעֵרוֹת זֹו לְזֹו בְּחוּט⁴⁸, וְכֵן
31 הַשְּׂתִי שֶׁמְקַצְתּוֹ לְפוֹף⁴⁹ עַל הַכְּפָד הַעֲלִיּוֹנָה⁵⁰
32 וּמְקַצְתּוֹ לְפוֹף עַל הַכְּפָד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דְפֵי
33 חֲלוּקִין⁵¹ שֶׁמְעֵרוֹת בְּחוּט אֶחָד, וְנִרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד
34 מֵהֵן - הַשְּׂנֵי טְהוֹר, אֶף עַל פִּי שְׁחוּט אֶחָד מֵהֵבֵר
35 בִּיגִיחֵן. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּנִפְשׁ הַמְּסַכֵּת⁵² וּבִשְׂתֵי
36 הָעוֹמֵד⁵³, אֶף עַל פִּי שֶׁמְקַצֵּת הַנֶּגַע בְּבִגְד⁵⁴ וּמְקַצְתּוֹ
37 בִּשְׂתֵי⁵⁵ - הַרִי זֶה טָמֵא. נִרְאָה הַנֶּגַע בִּשְׂתֵי הָעוֹמֵד
38 לְבִדּוֹ⁵⁶ - הָאֲרוֹג טְהוֹר⁵⁷; נִרְאָה בְּאֲרוֹג לְבִדּוֹ⁵⁸ -
39 הַשְּׂתֵי הָעוֹמֵד טְהוֹר⁵⁹. נִרְאָה בְּסִדִּין - שׁוֹרֶף אֶת
40 הַנִּימִין⁶⁰; נִרְאָה בְּנִימִין - הַסִּדִּין טְהוֹר⁶¹. פֶּשֶׁה מִן
41 הַנִּימִין לְסִדִּין - הַסִּדִּין טָמֵא⁶².

47 משנה, שם פי"א, מ"ט. 48 מחוברות זו לזו בחוט
הכרוך על שתייהן. 49 כרוך. 50 בכסא האריגה
קבועות שתי קורות עגולות, העליונה בראש האריג ועליה
כרוכים חוטי השתי שטרם נארגו והם מחוברים לחוטים
שנארגו כבר המונחים על הקורה התחתונה. 51 משנה,
שם. בתקופת המשנה היו החלוקים עשויים משני חלקים

1 הָעוֹר שֶׁהוּא גֹלֵם קֹדֵם שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ פְּלִים - אֵינּוּ
2 מִטְּמָא בְּנִגְעִים; שְׁנֹאמֵר: פְּלֵי הָעוֹר¹⁹. וְכָל פְּלֵי
3 הָעוֹר, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן²⁰ בֵּין מְקַבְּלֵיהֶן²¹ כָּל שֶׁהֵן -
4 מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים.

17 כדי שהעור יהיה ראוי לשימוש רצוי, מעבדים אותו ע"י
שרייה ממושכת במים שנותנים בהם מלח, קמח ועפצים.
18 'תורת כהנים' פי"ג ה"ט וה"י. 19 שם. 20 דברים
שאינן להם בית קיבול, כגון לוחות, כסאות וכדומה.
21 כלים שיש להם בית קיבול, כגון נאדות. (בהל' כלים
פ"א ה"י כותב רבינו, שפשוטי כלי עור אינם מקבלים
טומאה, וברור שהוא מחלק בין קבלת טומאה ובין טומאת
נגעים, והסתמך בזה על ה'תורת כהנים' שם הי"ב שמרבה
עורות אוהלים מן הכתוב (ויקרא יג, נא) "לכל אשר יעשה
העור למלאכה", ראה משנה-למלך כאן).

5 ה. עוֹרוֹת חִיָּה שְׂבִיִּים²² - אֵינן מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים. חֲבֵר
6 לְהֵן מִן הַגְּדֵל בְּאַרְץ, אֶפְלוֹ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה שָׁל צָמֵר
7 אוֹ פִּשְׁתִּים אוֹ עוֹר בְּהֵמָה וְחִיָּה הַמְעַבְדִּין כָּל
8 שְׁהוּא²³, וְעָשָׂה מֵהֵן פְּלִים - מִטְּמָאִין²⁴ בְּנִגְעִים.
9 וְהוּא שֶׁיַּחְבְּרָנוּ לוֹ כְּדֶרֶךְ חֲבוּרֵי בְּגָדִים לְטְמָאָה²⁵.

22 משנה, נגעים פ"א, מ"א. 23 שם. ב'תורת כהנים' שם
ה"ט למדו זה מן הכתוב "או בעור". בין שהמשיחה מצמר
ופשתים ובין שהיא מעור - מטמאה בכל שהיא. 24 גם
העור הימי. ראה 'תוספות יום טוב' כאן. 25 היינו לא
פחות משתי תפירות, שלגבי קבלת טומאה מועיל חיבור זה
לדון שני החלקים כבגד אחד, שאם נגעה טומאה באחד
מהם נטמא כל הבגד.

10 ו. כָּל פְּלִי²⁶ הָרְאוּי לְהַטְּמָא בְּשֶׁאֵר הַטְּמָאוֹת²⁷, אֶף
11 עַל פִּי שְׁאִינוּ מִתְּטָמָא בְּמִדְרַס הַזֵּב²⁸ מִפְּנֵי שְׂלֵא
12 נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - הַרִי זֶה מִטְּמָא בְּנִגְעִים.
13 כְּגוֹן קְלַע²⁹ שָׁל סְפִינָה, וְהַפְּרָכָת, וְשִׁבִּים³⁰ שָׁל
14 שְׂבִכָה³¹, וּמִטְּפָחוֹת סְפָרִים³², וְהַאֲבֵנֵט, וְרִצְעוֹת
15 מְנַעַל וְסִנְדֵּל שְׁיֵשׁ בֵּהֵן רַחֵב פְּגָרִים³³ - הַרִי אֵלּוּ וְכָל
16 פִּיּוּצָא בֵּהֵן מִטְּמָא בְּנִגְעִים. וְאֵינן צְרִיף לֹאמֵר שֶׁאֵר
17 הַפְּלִים, כְּגוֹן פְּרִים וּכְסָתוֹת. הַחֲמַת³⁴ וְהַתְּרַמְלֵי³⁵
18 נִרְאִין כְּדֶרֶךְ³⁶, וּפּוֹשֶׂה הַנֶּגַע מֵתוֹכָן לְאַחֲרֵיהֶן
19 וּמֵאַחֲרֵיהֶן לְתוֹכָן³⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בֵּהֵן מִפְּלֵי
20 הָעוֹר³⁸ הַכְּפוּלִין.

26 שם מ"א. 27 כגון נגיעה בשרץ או בטמא מת.
28 הזב מטמא את הדבר שדרס ('דרס' כולל שכב, ישב
ורכב) עליו אפילו לא נגע בו, כגון שאבן מונחת על הדבר
הראוי לטמא מדרס (פרטי דיני מדרס, מבוארים בהל'
מטמאי משכב ומושב). 29 מפרש. 30 הצעיף הדק
שהנשים משלשלות על פניהן ('תפארת ישראל').
31 הכיפה שהן חובשות על הראש (רבינו בפירושו למשנה,
כלים פכ"ד מט"ז). 32 שאינן מצוירות ואינן מיוחדות
לספרים בלבד, אבל מצוירות ראויות רק לספרים. ולפיכך
אינן מקבלות טומאה כלל, מפני שאינן בגד, אלא חומר גלם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום א' כ"ה אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7 **טְהוֹרָה⁷², וּמִתֵּר בְּהִנְיָתוֹ⁷³. הֵיְתָה בְּהֵן אַחַת שְׁלֹשׁ עַל**
8 **שְׁלֹשׁ וְנִרְאָה בָּהּ נִגַע - הִיא לְבִדָּה טְמֵאָה.**

66) שם מ"ב. (67) נתבאר למעלה (ה"א), שבגדי גויים אינם מטמאים בנגעים, וכן צבועים, ומפני שאינם ראויים לטומאה עכשיו אינם מיטמאים, אף-על-פי שבשעה שנולד הנגע היו ראויים, תוספתא שם פ"ה ה"י. (68) ואי אפשר להכיר את המנוגעים, כגון אם המוסגר פשה וכהה וצריך להסגירו שנית (למעלה פ"ב ה"א) ונתערב במנוגעים כהים כמותו מתחילה. (69) שכל אחד הוא ספק מנוגע לפני שנוקק לטומאה (= לפני שנחלט) וספק נגעים כגון זה - להקל. וישנה עוד אפשרות של תערובת, כגון שנתערב בבגדי גויים מנוגעים. מס' נגעים פ"א מ"ב. (70) לבגד מוסגר. שם. (71) חתיכות דקות מאוד. (72) שאין הטומאה חלה על מטליות קטנטות. (73) בגד מנוגע אסור בהנאה, שהרי התורה מצווה לשורפו. ומשמיענו, שלא רק הטומאה אינה חלה עליהם אלא גם איסור הנאה לא חל.

9 **יב. בְּגֵד מִחֻלְטָה⁷⁴ שֶׁנִּתְעַרְבָּה⁷⁵ בְּאַחֲרִים - בְּלֵן טְמֵאִין**
10 **וְיִשְׂרָפוּ, אֲפִלוּ אֶחָד בְּכֶמְה אֲלָפִים⁷⁶. וְכֵן אִם קִצְצוּ**
11 **וְעָשְׂהוּ מוֹכִיזִין - הֲרִי הֵן טְמֵאִין⁷⁷, וְאִסוּר בְּהִנְיָתָן.**

74) שם. (75) ואינו מכירו, כגון בבגדי גויים או כגון שקרע מטלית מן הבגד שהיה מנוגע ונטהר, ותפר במקום החור מטלית אחרת ואח"כ חזר הנגע למטלית שקרע ונטמא הבגד (למעלה פ"ב ה"ז) ונתערב בבגדים מטולאים כמותו. (76) כיון שנוקק לטומאה, ספיקו טמא. ולמה אינו בטל ברוב? הרא"ש במשנה מפרש, שמוסגר אינו חמור כל כך, ולכן בטל ברוב, אבל מוחלט החמור - אינו בטל. בתורת כהנים נגעים פי"ד הלכה י"א, דרשו: "צרעת ממארת" (ויקרא יג, נא) תן בו מאירה שלא תהנה ממנו. (77) טומאת החלט אינה נפקעת ע"י השינוי.

12 **יג. אֶחָד בְּגֵד⁷⁸ או כְּלִי עוֹר או שְׁתִי או עֵרֵב הַמְּסַגֵּר**
13 **או הַמְּחַלֵּט לְעֵנָן טְמֵאָה. הֲרִי הוּא אָב מְאֻבּוֹת**
14 **וּבְמִשְׁאֵה וּבְבִיאַה, וְעוֹשֶׂה מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב אֲפִלוּ מִתַּחַת**
15 **הָאֶבְיָן⁸⁰. פִּיּוֹצַד בְּגֵד מְנַגֵּעַ או שְׁתִי או עֵרֵב או כְּלִי**
16 **עוֹר הַמְּנַגֵּעִין שֶׁהַכְּנִיס מֵהֵן אֲפִלוּ פְּזִית⁸¹ לְבֵית טְהוֹר**
17 **- נְטֻמָּא כֹּל אֲשֶׁר בְּפִית, בֵּין אָדָם בֵּין פְּלִים, וְנִעְשׂוּ**
18 **כְּלֵן רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה. וְכֵן מְשֻׁכָּב וּמוֹשָׁב הַמְּנַח תַּחַת**
19 **הָאֶבְיָן, וְהַגִּיחַ פְּזִית מֵהֵן לְמַעְלָה מִן הָאֶבְיָן - נְטֻמָּא**
20 **הַמְשֻׁכָּב או הַמוֹשָׁב.**

(78) בתורת כהנים שם פט"ז, למדו זה מהיקש לבית המנוגע. (79) ראה למעלה פ"י ה"א והי"ב. (80) ראה ראב"ד וכסף-משנה. (81) נגעים פ"ג מ"ח.

22 **יד. מְטֻלֵית שְׁנִישׁ בָּהּ שְׁלֹשׁ⁸² עַל שְׁלֹשׁ, אָף עַל פִּי**
23 **שְׂאִין בָּהּ פְּזִית - פִּינֹן שְׁנֹכְנִס רַבָּה לְבֵית טְהוֹר**
24 **טְמֵאָתוֹ⁸³. הִיּוּ בָּהּ פְּמָה זִיתִים⁸⁴ - פִּינֹן שְׁנֹכְנִס מְמַנָּה**
25 **פְּזִית לְבֵית טְהוֹר נְטֻמָּא. אָף עַל פִּי שְׁפָל הַשְּׁעוּרִין**
26 **הַלֵּכָה לְמִשְׁה מְסִיעִים⁸⁵, הֲרִי הוּא אוֹמְרָם⁸⁶: לְכָל נִגַע**

(ועל שם כך נקרא "חלוק") אחד תלוי לאדם מלפניו, והשני מגבו, וקושרים את שני החלקים בחוט או ברצועה, והאורג עושה שני החלקים במחובר ומשאיר ביניהם רצועה של חוטי שתי לבדם, והקונה גזור במקום זה ומפרידם. (52) האריג שיש בו שתי וערב נקרא "מסכת", ונפש המסכת הוא חוט הערב שהאורג הכניסו כבר לתוך השתי אלא שאינו צמוד עדיין לאריג, והאורג מכה עליו בכלי המיוחד לכך ונצמד לאריג. ונקרא נפש, מפני שהוא נמצא בשתי ומחזקו, כנפש היושבת בתוך הגוף ומחזקת אותו. (53) חוטי השתי המתוחים בכסא האריגה מוכנים לאריגה. (54) כלומר, בנפש המסכת שהיא כבר חלק מהבגד הנארג. (55) העומד. במשנה שם שנינו: "בנפש המסכת ובשתי העומד, הרי אלו מיטמאים בנגעים מיד", ומפרש רבינו כגון שהנגע היה מקצתו בשתי, ומקצתו בנפש המסכת. (56) ובנפש לא נראה. (57) כל האריג, ואפילו נפש המסכת, טהורה. אם מקצת הנגע בשתי ומקצתו בנפש, הנגע מצרפם. ואם לאו משתיך חוט הנפש לאריג בלי כל זיקה לחוט השתי. ודוגמה לכך אתה מוצא בסוף הלכה זו בדין נימים. (58) אפילו בנפש המסכת. (59) מאותו הנימוק עצמו שנאמר בנראה בחוט העומד לבדו. וכתב הר"ש, שמדובר כשדעתו לקצצו ולא לארוג יותר וטהור חלק החוט שייפרד מן האריג, אבל אם בדעתו לארוג - לא גרע החוט מנימין שבסדין שבסוף הלכה זו (פירוש זה, מסלק כל הקשיים שהתלבטו בהם רבים). (60) נגעים פ"א מ"י. נימין הם החוטים שמשאירים בקצות הסדין או הטלית לגוי והם טפלים לסדין, ולפיכך הנגע שבסדין מטמא גם אותם. (61) שהסדין אינו טפל לנימין. (62) תוספתא נגעים פ"ה ה"י. (גירסת הגר"א שם: הסדין טהור. וראה ר"ש במשנה כאן, שהביא תוספתא זו בגירסת אחרת).

1 **י. חֲלוּק⁶³ שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נִגַע - מְצִיל אֶת הָאֲמֵרִיזוֹת⁶⁴**
2 **שְׁבוּ. אֲפִלוּ הֵיְתָה הָאֲמֵרָה צָמֵר או פְּשָׁתִים⁶⁵ -**
3 **מְצִילָה וְאִינָה נִשְׂרָפָת.**

(63) משנה, שם. (64) על שפת החלוק תופרים חתיכת בד עבה או פס זהב שתופרים על שפת החלוק לקישוט. (65) צבוע שאינו מיטמא בנגעים (רא"ש בפירושו למשנה), אבל אימרות מצמר לבן טמאות. בתורת כהנים נגעים פט"ו ה"ג, דרשו דין זה מן הכתוב (ויקרא יג, נז) "אשר בו הנגע", היינו דבר המיטמא בנגעים. [במשנה: "אפילו הן ארגמן", ונדחק שם ה'תוספות יום-טוב' לפרש את ה'אפילו'. ולפי מה שאמרנו, שאינו מציל את הלבן, מובנת המילה "אפילו", היינו לא רק מין שאינו מטמא כלל בנגעים, כגון מתכת או צמר גמלים וכדומה, אלא אפילו ארגמן שהוא צמר מציל אותו מפני שהוא צבוע, ואף-על-פי שבבגד עצמו שמקצתו צבוע ונולד נגע בחלק הלבן הכל טמא (למעלה פ"ב ה"ג), גזירת הכתוב היא באמריזות. וכן משמע בתורת כהנים (שם).

4 **יא. בְּגֵד⁶⁶ מְסַגֵּר שֶׁצָּצְעוּ או מְכָרוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים -**
5 **טְהוֹר⁶⁷. וְכֵן אִם נִתְעַרְבַּ בְּאַחֲרִים⁶⁸ - כְּלֵן טְהוֹרִים⁶⁹.**
6 **קִצְצוּ⁷⁰ וְעָשְׂהוּ מוֹכִיזִין⁷¹ פְּחוֹת מְשֻׁלֵּשׁ עַל שְׁלֹשׁ -**

1 הַצְרַעַת וְלִנְתָק, וְלִצְרַעַת הַפְּגָד וְלִבְיַת - הַקִּישׁ נִגְעֵי
2 אָדָם לְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבְתִים. וְהַשְׁוֶה הַמְצַרֵּעַ לְמַת⁸⁷,
3 שְׁנֵי אֵלֶּם: אֵל נָא תְהִי כְּמַת. מָה הַמַּת בְּבִיטָה, אִף אֵלֶּם
4 בְּבִיטָה.

(82) אצבעות. (83) תוספתא נגעים פ"ז ה"ו. פסק כתנא-
קמא. (84) ברייתא יבמות קג, ב. (85) עירובין ד, ב.
(86) בהקדמתו לפירוש המשנה מבאר רבינו, שכמה הלכות
שנאמרו למשל בעל-פה, יש להן רמז במקרא, ואומר רבינו
כאן, שזו אחת מהן. (87) 'ספרי' בהעלותך, פיסקא קה.

5 טו. בְּגָדִים הַמְּנַגְעִים⁸⁸ - מְשַׁלְחִין אוֹתָן חוּץ לְעִיר,
6 בֵּין שְׁהִיְתָה מְקַפֶּת חוּמָה בֵּין שְׁאִינָה מְקַפֶּת. וְזֶה
7 חֵמֶר בְּבָגְדִים מִבְּאֵדָם⁸⁹.

(88) תוספתא שם פ"ז ה"ג. (89) שאדם המנוגע משתלח
מערים מוקפות חומה בלבד (למעלה פ"י ה"ז).

יוֹם שְׁנֵי כ"ו אִיר ה'תשע"ז

פְּרָק אַרְבַּעַת עֶשְׂרִי

1 יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם
ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר
האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים
שיהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם
מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגויים.

8 א. צְרַעַת בְּתִים - בְּשְׁנֵי גְרִיסִין² זֶה בְּצַד זֶה. נִמְצָא
9 רִחַב הַנֶּגַע כְּמוֹ מְקוֹם צְמִיחַת שֵׁשׁ שְׁעֵרוֹת³ בְּגוֹף,
10 וְאָרְכּוֹ כְּשֵׁתִים עֶשְׂרֵה שְׁעֵרוֹת בְּרִבּוּעֵי⁴. וְהַפְּחוֹת
11 מְשַׁעוֹר זֶה בְּבָתִּים - טְהוֹר. וְכָל הַשְּׁעוּרִין הַלֵּכָה
12 לְמִשְׁחָה מְסִינֵי⁵.

(2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגרים
(למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע
והנה הנגע (ויקרא יד, לז) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני
נגעים. (3) שיעור הגריס. (4) לא כגריס מעוגל. (5) דעת
רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא
אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה.

13 ב. שְׁלֹשָׁה סִמְנֵי טְמֵאָה⁶ יֵשׁ בְּבָתִּים: מְרָאָה יִרְקָק,
14 וְאֲדָמָדָם, וְהַפְּשִׁיזוֹן. וְכֵלֶן מְפָרְשִׁין בְּתוֹרָה. וְשְׁנֵי
15 הַמְרָאוֹת מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה⁷. וְהַפְּשִׁיזוֹן הַסְּמוּךָ⁸ - כָּל
16 שְׁהוּא, וְהִרְחֹק⁹ - כְּגָרִיס. אֲבָל הַחוּזוֹר אַחַר הַטּוֹחַ -
17 בְּשְׁנֵי גְרִיסִין.

(6) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה",
הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה
אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה
הם: פשיון, ושיער לבן ומחיתה. (7) למד דין זה מבגדים
(למעלה יב, א). (8) נוגע באום (אום = נגע העיקרי).
(9) אם יש הפסק בינו לבין האום.

18 ג. אֵין נִגְעֵי בְּתִים מְטֵמְאִין עַד שְׁהִיְתָה מְרָאָה הַנֶּגַע

19 שְׁפָל מִן הַקִּיר¹⁰; שְׁנֵי אֵלֶּם: שְׁקַעְרֹרֶת - שְׁהִיְתָה
20 שׁוֹקְעִין בְּקִירוֹת. וּבְשְׁנֵי הַמְרָאוֹת¹¹ מְסִגְרִין אוֹ
21 מְחִלִּיטִין¹², וּבְפִשְׁזוֹן נוֹתְצִין¹³, וְאִם פָּשָׂה אַחֲרֵי
22 הַטּוֹחַ - נוֹתֵץ אֶת כָּל הַבֵּית, כְּמוֹ שְׁתִּיבְאָר.

(10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור.
(11) ירקק או אדמדם. (12) כלומר, אין מחליטים לעולם
אלא באחד משני המראות האלה. (13) את המקום המנוגע.

23 ד. כְּשִׁירָאָה נִגַּע בְּבִיַת - אֲפִלּוֹ חֶסֶם, שְׁיֹדַע וְדָאֵי
24 שְׁזָה נִגַּע, לֹא יִגְדוֹר וְיֹאמֶר: נִגַּע נְרָאָה לִי בְּבִיַת, אֲלֵא
25 אוֹמֵר לְפָנֶיךָ¹⁴: כְּנִגַּע נְרָאָה לִי בְּבִיַת. וְצָוָה הַכֹּהֵן וּפְנֹו
26 אֶת הַבֵּית, אֲפִלּוֹ חֲבִילֵי עֲצִים וְחֲבִילֵי קָנִים¹⁵, וְאַחַר
27 כֶּף יָבֹוא הַכֹּהֵן וְיִכְנַס וְיִרְאָה הַנֶּגַע.

(14) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע
פרשתא ה הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים
(תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע
שנאמר (דברים כד, ח"ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' וזכור
את אשר עשה ד' למרים". מה ענין זה לזה? אלא ללמד
שלא נענשה אלא על לשון הרע (שדיכרה במשה)". מטרת
התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושישמר מלשון הרע.
(15) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר, גזרה התורה
שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של
ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית.
בירונו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלויה בדברי
הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור.

28 ה. בֵּית אֲפֵל - אֵין פּוֹתְחִין בּוֹ חַלּוֹנוֹת לְרָאוֹת אֶת
29 הַנֶּגַע¹⁶; אֲלֵא אִם אֵין הַנֶּגַע נְרָאָה בּוֹ - טְהוֹר. וְאַחַר
30 שְׁיִרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע יֵצֵא וְיַעֲמֵד עַל פֶּתַח הַבֵּית
31 בְּצַד הַמְּשַׁקּוֹף וְיִסְגִיר אוֹ יַחֲלִיט¹⁷ אוֹ יִפְטוֹר;
32 שְׁנֵי אֵלֶּם: וְיֵצֵא הַכֹּהֵן מִן הַבֵּית וְהִסְגִיר אֶת-הַבֵּית. -
33 לֹא שְׁיִסְגִיר וְהוּא בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹ בְּתוֹךְ הַבֵּית הַמְּנַגֵּעַ,
34 אוֹ פִּתַח הַמְּשַׁקּוֹף, אֲלֵא בְּצַד פֶּתַח¹⁸. וְאִם עָמַד
35 פִּתַח הַמְּשַׁקּוֹף אוֹ שְׁהַלֵּךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִיר - הָרִי זֶה
36 מְסִגֵּר.

(16) שם פרק ב משנה ג. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא
ה, הלכה י"א: "כנגע נראה ל"י - ולא לאורי. (17) במשנה
אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו
שאינן הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. (18) עומד
על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל
אינו צריך לסגרו ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן
בנדרים נו, ב שסגירה ממש אמרו).

37 ו. אֵין הַבֵּית מְטֵמָא בְּנִגְעִים עַד שְׁהִיְתָה בּוֹ אַרְבַּע
38 אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה לוֹ אַרְבַּעַת
39 כְּתָלִים, וְהוּא כְּנוֹי בְּאֶרְץ בְּאֲבָנִים וְעָפָר וְעֲצִים,
40 שְׁנֵי אֵלֶּם: אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֲצָיו וְאֶת עָפָרוֹ. אֲבָל אִם
41 הָיָה בּוֹ פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ
42 שְׁהִיְתָה עָגֹל, אוֹ שְׁהִיְתָה כְּעֵל שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים אוֹ כְּעֵל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו הלכה ד), מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן.

יג. בית שצדו אחד עובד פוכבים וצדו אחד ישראל, צדו אחד בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ - אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבארץ ישראל מטמאין בנגעים בין צבועים בידי אדם בין צבועים בידי שמים²⁹.

(29) ולא כבגדים שרק הלבנים מיטמאים.

יד. בית האשה³⁰, בית השתפין, בית הפנסת או בית המדרש שיש בהן דירה לחזנין או לתלמידים - מטמאין בנגעים.

(30) יומא יא, ב מפרש שם בגמרא, מפני שנאמר (ויקרא יד, לה): "ובא אשר לו הבית" אפשר יעלה על דעתך לדרוש: לו ולא לה, לו ולא להם (בית השותפים), משמעו שמיטמאים, מפני שנאמר (שם, לד): "בבית ארץ אחותכם" משמע כל בית שהוא בארץ ישראל.

טו. קירות האבוס³¹ וקירות המחיצה³² שפפית - אין מטמאין בנגעים.

(31) אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל בו את בהמתו. (32) בפירושו על המשנה מפרש רבינו שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הסגר נגעי בתים ואיך חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והכוונה אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע אחר חליצה וטיחה.

א. נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה שבועות², שהן תשעה עשר יום; שיום שביעי עולה לכאן ולכאן, ויום שלשה עשר עולה לכאן ולכאן. נמצאת אתה למד, שאם צריך לשלשה שבועות - רואהו בשביעי, וביום שלשה עשר, וביום תשעה עשר. והסגר בתים שלשה שבועות אינו מפרש בתורה. וכן רב דיני נגעי בתים דברי קבלה הן.

(2) נגעים פ"ג מ"ז.

ב. וכל הדינין המפרשין בהן בתורה ובדברי קבלה כף הם: כשיבוא הפהן ויראה הנגע שוקע ורקוק או אדמדום, כמו שבארנו, יסגיר שבועת ימים. ואפלו מצאו פלו³ בתחלה ורקוק או אדמדום - יסגיר⁴. ובשביעי רואהו: אם פהה הנגע, ואין צריך לומר

1 חמשה, או שהיה פנוי בספינה או תלוי על ארבע קורות¹⁹ - אינו מטמא בנגעים. היה פנוי על ארבעה צמודים²⁰ - מטמא בנגעים.

(19) הבולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע. (20) בארבע זוויותיו והגג נשען עליהם.

ז. כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה, שתי אבנים בכל פתל, פדי שיהיה כל פתל ראוי לנגע; שאין הבית מטמא בנגעים עד שיראה בו כשני גריסין על שתי אבנים, שנאמר: את האבנים אשר בהן הנגע. וכמה עצים²¹ יהיו בו? פדי לתן תחת המשקוף²². ועפר? פדי לתת בין פצים²³ לחברו. אבל אם היה בו פחות משעורים אלו - אינו מטמא בנגעים.

(21) שם משנה ד. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך שיהיו שני עצים. ונראה שכוונתו כאן לשיעור גושם של שני העצים. (22) הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. (23) הסדקים שבין נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים.

ח. הלבנים והשיש אינן חשובין פאבנים. בית שאחד מצדיו מחפה בשיש ואחד בסלע ואחד בלבנים ואחד בעפר - אינו מטמא בנגעים.

ט. בית שלא היה בו אבנים ועצים כשעור ונראה בו נגע ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר - טהור²⁴.

(24) מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא בנגעים.

י. בית שספכו בזרעים - בטלן²⁵. הואיל ומשמשין תשמיש עץ - הרי הן פעץ, ואם נטמא הבית - נטמאו עמו טמאה חמורה, כמו שיתבאר.

(25) ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים שאינם מטמאים טומאה חמורה.

יא. ירושלים וחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים; שנאמר: בבית ארץ אחותכם, וירושלים לא נתחלקה לשבטים²⁶. ובתי העובדי פוכבים שבארץ ישראל²⁷ אין מטמאין בנגעים.

(26) ואינה אחותכם, מגילה כו, א. ופסוק זה ממעט גם חו"ל, מפני שאינה אחותכם של עם ישראל. (27) אפילו שבארץ ישראל.

יב. הלוקח בתים מן העובדי פוכבים - יראה בתחלה²⁸.

(28) כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

1 אם הֵלֵךְ - קוֹלֵף מְקוֹם הַנֶּגַע בְּלֶבֶד, וְהִפִּית טְהוֹר; 2 מִצְאוּ שֶׁעֲמַד בְּעֵינָיו וְלֹא פָּשָׂה - מִסְגִּיר שְׁבוּעַ שְׁנִי. 3 וְרוֹאֵהוּ בַיּוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר: אִם כָּהֵן הַנֶּגַע אוֹ הֵלֵךְ 4 לוֹ - קוֹלֵף מְקוֹם הַנֶּגַע וּמְטַהֵר אֶת הַפִּיט בַּצִּפְרִים; 5 וְאִם מִצָּא הַנֶּגַע שֶׁפָּשָׂה בְּסוֹף שְׁבוּעַ שְׁנִי אוֹ שֶׁעֲמַד 6 בְּעֵינָיו - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע וּמְקַצֶּה⁵ 7 הָעֵפֶר אֶל מַחוּץ לְעִיר⁶ וְטַח אֶת כָּל הַפִּיט וּמְסַגִּירוֹ 8 שְׁבוּעַ שְׁלִישִׁי. וּבַיּוֹם תִּשְׁעָה עָשָׂר רוֹאֵהוּ: אִם חִזָּר 9 בּוֹ נֶגַע כְּשֵׁנִי גְרִיסִין - הִרִי זֶה פְּשִׁיזִין אַחֲרֵי הַטּוֹחַ, 10 וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַפִּיט; וְאִם לֹא חִזָּר בּוֹ נֶגַע - מְטַהֵרוֹ 11 בַּצִּפְרִים. וְכָל זְמַן שִׁיחִזָּר בּוֹ הַנֶּגַע קִדְּם שֶׁיִּטְהָרוּ 12 בַּצִּפְרִים - הִרִי זֶה יִנְתָּץ; וְאִם נִרְאָה בּוֹ נֶגַע אַחַר 13 שֶׁטְהָרוּ בַּצִּפְרִים - יִרְאָה בַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע 14 בְּסוֹף שְׁבוּעַ רֵאשׁוֹן - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע 15 וּקוֹצֵה הָעֵפֶר חוּץ לְעִיר וְטַח אֶת כָּל הַפִּיט וּמְסַגִּירוֹ 16 שְׁבוּעַ שְׁנִי. וְרוֹאֵהוּ: אִם מִצָּא בּוֹ נֶגַע כְּשֵׁנִי גְרִיסִין - 17 הִרִי זֶה פְּשִׁיזִין אַחֲרֵי הַטּוֹחַ, וְנוֹתֵץ אֶת כָּל הַפִּיט; 18 וְאִם לֹא חִזָּר בּוֹ נֶגַע - מְטַהֵרוֹ בַּצִּפְרִים. וְכָל זְמַן 19 שִׁיִּרְאָה בּוֹ נֶגַע קִדְּם טְהָרָה בַּצִּפְרִין - יִנְתָּץ; וְאִם 20 נִרְאָה בּוֹ אַחַר שֶׁטְהָרוּ בַּצִּפְרִים - יִרְאָה בַּתְּחִלָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה הנותל בינו לבין חברו שניהן חולצין בו".

מדבריו משמע שחולצין כל האבנים שבינו לבין חברו גם כאלו שאינן אבני זווית. אבל לדעת רש"י (חולין קכ"ח, ב.) שמה ש"שניהם חולצין" הוא רק "באבן שבמקצוע" וכמו שפירש את דברי המשנה בנגעים (פי"ג, ב.) "אבן שבזווית כשהוא חולץ חולץ את כולו" "אבן המנוגעת שבזווית שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזווית לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני הצדדים שאבן זו יש עליה חיוב לחלוץ את כולה (גם הצד שלא נראה בו הנגע).

ויש לומר שהרמב"ם ורש"י נחלקו בפירוש מאמר חז"ל "אוי לרשע ואוי לשכנו", שלדעת הרמב"ם השכנות היא סימן על מהותם האמיתית של השכנים שבמהותם שייכים זה לזה. אבל לשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכנו" פירושו שיש לשכן השפעה פנימית על שכנו ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזווית הבית גם לצד החלק של השכן, אבל לא את האבנים של השכן בעצמו.

(על"פי לקר"ש חלק ג' עמוד 12)

13 שם. 14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים: וחלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות. 15) שהנגע בו. 16) בלשון יחיד.

35 ה. אָבֵן שֶׁבְּזוּיֹת¹⁷, בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא חוֹלֵץ - חוֹלֵץ אֶת 36 כָּלָה, וּבְזִמְנֵן¹⁸ שֶׁהוּא נוֹתֵץ - נוֹתֵץ אֶת שְׁלוֹ¹⁹ וּמְנִיחַ 37 אֶת שָׁל חֲבֵרוֹ²⁰. וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם תִּהְיֶה זֹו שָׁל 38 חֲבֵרוֹ כְּמוֹ יָד לְאָבֵן שְׁלוֹ²¹.

17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית אחר. 18) שנאמר "וחלצו". 19) את הבית המנוגע. 20) שנאמר "ונתץ" בלשון יחיד. 21) פירוש, אם חלק האבן שבבית חבירו נידון כבית יד לחלק שלו, ומביאה את הטומאה לבית חבירו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל. בעיא שלא נפשטה בחולין קכח, ב.

39 ו. פִּיט²² שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע וְהִיָּתָה עֲלֵיהָ עַל גְּבִי²³ - 40 נוֹתֵץ אֶת הַקּוֹרוֹת לְעֲלֵיהָ²⁴; נִרְאָה כְּעֲלֵיהָ - נוֹתֵץ אֶת 41 הַקּוֹרוֹת לְפִיט. לֹא הִיָּתָה עֲלֵיהָ עַל גְּבִי - אָבֵנִי 42 וְעֲצִי וְעֵפֶר²⁵ כֵּלָן נִתְצִין עִמּוֹ²⁶. וּמִצִּיל אֶת הַמְּלֻבְּנִין²⁷ 43 וְאֶת סְרִיגֵי הַחֲלוּנוֹת²⁷.

22) נגעים פי"ג מ"ג. 23) ובה אין נגע. 24) כלומר, הקורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא נותץ את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את העליה. 25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן

3) כל הבית. 4) כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. 5) קולף. 6) פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים במשנה שם פי"ג, א.

21 ג. כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ⁷ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁבָּהֶן הַנֶּגַע - אֵינוֹ 22 חוֹלֵץ פְּחוֹת מִשְׁתֵּי אָבָנִים⁸. וְאֵינוֹ נוֹטֵל אָבָנִים מִצַּד 23 זֶה וּמְבִיאָן לְצַד זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקְחוּ אָבָנִים אַחֲרוֹת. 24 וְלֹא עֵפֶר מִצַּד זֶה וּמְבִיא לְצַד זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעֵפֶר 25 אַחַר יָקַח וְטַח אֶת הַפִּיט. וְאֵינוֹ טַח בְּסִיד, אֲלֵא 26 בְּעֵפֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעֵפֶר אַחַר יָקַח וּגְוַמַּר. אֵינוֹ מְבִיא 27 אָבֵן⁹ אַחַת תַּחַת שְׁתֵּים¹⁰ שֶׁחִלֵּץ, וְלֹא שְׁתֵּי אָבָנִים 28 תַּחַת אָבֵן אַחַת חֲלוּצָה¹¹, אֲלֵא מְבִיא שְׁתֵּים תַּחַת 29 שְׁתֵּים. וְיֵשׁ לוֹ לְהִבְיֵא שְׁתֵּים תַּחַת שְׁלֹשׁ¹².

7) שם פי"ב מ"ו. 8) שנאמר (ויקרא יד, מ): "וחלצו את האבנים" בלשון רבים. 9) גדולה. 10) קטנות. 11) אין לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל-כרחינו לומר, שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחלץ, ואפילו אם חלץ כמה אבנים, ואע"פ שמותר להביא פחות ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא, ו'תוספות יום טוב'. 12) אם הוציא שלוש, מותר להביא במקומן שתיים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלוץ יותר מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין להביא שתיים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלץ יותר מאחת).

30 ד. הִיָּה הַכֶּתֶל¹³ בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ - שְׁנִיָּהּ חוֹלֵצִין 31 וְשְׁנִיָּהּ קוֹצִים אֶת הָעֵפֶר וְשְׁנִיָּהֶם מְבִיאִין אָבָנִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"ו אייר - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והגביה את העץ. (5) שם מ"ח. (6) ב'תורת כהנים' (פ') נגעים יד, (יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם בהם נאמר "צרעת ממארת". (7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד. נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פ"ג ה"טו' בד"ן בגדים מנוגעים.

23 **ב. פית מסגור⁸ אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר:**
24 **והבא אל הפית כל ימי הסגור אתו יטמא עד הערב.**
25 **אבל המחלט מטמא מתוכו ומאחוריו, שהנוגע בו**
26 **מאחוריו - טמא. שנאמר: צרעת ממארת בפית טמא**
27 **הוא. וכי טהור היה? אלא להוסיף לו טמאה על**
28 **טמאתו, שיהיה פלו טמא⁹ ויטמא מאחוריו. וכן**
29 **אבנים שיש בהן הנגע במסגור מטמאין מאחוריהן¹⁰.**
(8) משנה, שם יג, ה. (9) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' שם פ"ד ה"ג. (10) תוספתא נגעים פ"ו ה"ד. והאבנים האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.

30 **ג. אחד המסגור והמחלט¹¹ מטמא פביאה¹². כיצד?**
31 **פית שהיה מסגור¹³ על גבי פית מנוגעת¹⁴, בין מחלט**
32 **בין מסגור, או אילן שהוא מסך עליו - העומד תחת**
33 **האילן או הנכנס לפית החיצון טמא, שהרי הוא**
34 **והפית הטמא תחת אהל אחד¹⁵. וכן אבן מנוגעת**
35 **הנכנסת לאהל והנחה שם - נטמא כל אשר באהל.**
36 **היתה מנחת תחת האילן וטהור עובר - נטמא. היה**
37 **הטהור עומד תחת האילן ועבר אדם באבן מנוגעת**
38 **- לא טמאהו; ואם הניחה שם - טמאהו. שמושב**
39 **המנוגע פמוהו, בין אדם בין פלים בין אבנים ועציו**
40 **ועפרו¹⁶.**

(11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. (12) אם כל הבית נכנס לאוהל אחר. (13) מכסה מלמעלה. (14) כגון שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה גגו של בית המנוגע. (15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים שם מ"ו. (16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י ה"ב בהערות.

41 **ד. המאהיל¹⁷ בידו על אבן מנוגעת או שהאיהלה**
42 **עליו - טהור, עד שיגע¹⁸.**

(17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. (18) ומה שאמרנו בה"ג שאבן המנוגעת מטמאה באוהל, היינו כשדבר אחר מאהיל על האבן ועל האדם או הכלי (הג"ר"א בביאור ה'תוספתא' (שם).

43 **ה. טהור¹⁹ שנכנס לבית מנוגע דרך אחוריו, אפלו**
44 **נכנס פלו חוץ מחטמו - טהור; שנאמר: והבא אל**
45 **הפית - דרך ביאה טמאה תורה²⁰.**

(19) גמרא שבועות יז, ב. (20) וכשנכנס כולו דרך אחוריו נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא, שהם טמאים. שם.

46 **ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא - נטמא²¹.**

חלק מבני המנוגע. (26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם "ממעל לשטה הקורה". (27) שבכות שבחלונות, העשויות לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

1 **ז. הלוקח אבנים²⁸ מפית מסגור²⁹ ובנאן בבית טהור:**
2 **חזר הנגע למסגור³⁰ - חולץ את האבנים³¹ שפטהור;**
3 **נראה נגע על האבנים שפנה - המסגור ינתן³²,**
4 **והפית השני מסגורין אותו³³ בנגע זה, פדין כל פית**
5 **שנראה בו נגע בתחלה.**

(28) שם מ"ה. (29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב). (30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנתצו. (31) את האבנים שלקח מאותו בית ובנאן בבית הטהור, שהרי הן חלק מהבית הטעון נתיצה. (32) מפני שחזר הנגע לאבנים השייכות לבית. (33) ואין חולצים אותן מיד, מפני שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה פ"ב ה"ז בד"ן בגדים).

6 **ח. כיצד מטהרין³⁴ את הפית המנוגע? אחר החליצה**
7 **והטיחה מביא מים חיים בכלי חרס ושתי צפרים**
8 **ועץ ארז ואזוב ושני תולעת, פטהרת אדם שבארנו**
9 **לכל דבר. אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו**
10 **של מצרע, ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף**
11 **של פית מבהוין. ושאר כל מעשיהן שוין.**

(34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד) ומבוארים במשנה (שם פ"ד).

פרק נששה עשר

(1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם, והמוסגר והמוחלט אם מטמא בביאה, אם צריך הכנסת רוב בבית המנוגע, וכמה ישיה ויטמאו בגדיו, מי שהיה עומד בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו', שינוי האמור בכגדים ובבתים שקראוהו תורה צרעת שהיא אות ופלא בישראל.

12 **א. בית המנוגע - אב² מאבות הטמאות³, כל הנוגע**
13 **בו נטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או**
14 **אבנים ועצים ועפר של פית קשנותצין אותו - פלן**
15 **אבות טמאות, וכל פזית מהם מטמא אדם וכלים**
16 **במנוגע ובמשא⁴ ובביאה. כיצד? אם נכנס פזית⁵ מהן**
17 **לבית טהור - נטמא כל אשר בפית מאדם וכלים,**
18 **שפלן מטמאין פביאה פאדם מצרע. וכלן אסורין**
19 **בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד - הרי זה אסור**
20 **בהנאה. שנאמר: צרעת ממארת - תן בו מארה⁶ ואל**
21 **תהנה בו. וכלן משלחין אותן חוץ לעיר, אף על פי**
22 **שאינה מקפת חומה⁷.**

(2) נגעים פ"ג מ"ד. (3) ראה למעלה פ"ג ה"ג. (4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה

26 יָדְיוּ בַלְבָד מִיָּדָה. ³⁸ וְאִם נִשְׁתַּחֲוּוּ שָׁם פְּדֵי אֲכִילַת
 27 הַשְּׁעוּר - נִטְמָאוּ טַבְעוֹתָיו, וְאִם לֹא - טְהוֹרוֹת.³⁹
 34 (משנה, שם. 35) לפני ששהה כשיעור. (36) על
 37) מפני שהידים נגררות אחרי הגוף
 הנמצא בפנים. (38) טומאת ידים מדרבנן. (39) כחכמים,
 שם. ונימוקם, מכיוון שהכניסו דרך מלבוש אינן טמאות
 אלא אם שהו כשיעור, ואף-על-פי שגוף האדם נשאר בחוץ.
 30 ט. פל המצייל⁴⁰ בצמיד פתיל⁴¹ באהל המת - מצייל
 31) מן המצוי; וכל המצייל מן המצוי באהל
 32) אפילו היה מגלה בבית המנוגע - הרי זה
 33) כפי חרס או כלי אבנים וכלי אדמה
 וכיוצא בהן שהיו אכלין ומשקין וכלים בתוכן והיו
 34) אף על פי שאינן מקפין צמיד
 35) פתיל - הן וכל מה שבתוכן טהור. הבור והדות⁴⁴
 36) שפית המנוגע⁴⁵, אף על פי שהן מגלין - כלים
 שבתוכן טהורין.

40) שם מ"ב. (41) כל הכלים שאינם מקבלים טומאה
 כלל, כגון כלי אבנים וכלי אדמה וכן כלי חרס שהם
 מקבלים טומאה מתוכם ולא מגבם (אם נגעו טומאה בדופן
 הכלי מבחוץ) מציילים את מה שבתוכם מליטמא באוהל
 המת אם הם מכוסים ב"צמיד פתיל". פירוש, בכיסוי מהודק
 ומחובר יפה (ראה הל' טומאת מת פכ"א ה"א).
 42) אפילו אין הכיסוי מחובר. כרבי יהודה שם.
 43) מבואר לקמן. (44) בור - חפורה באדמה. דות - בנויה
 על הקרקע. (45) המציילים באוהל המת על מה שבתוכם
 כשהם מכוסים.

37 י. הצרעת הוא שם האמור בשתפות, פולל ענינים
 38 הרבה שאין דומין זה לזה. שהרי לבן עור האדם
 39 קרוי צרעת, ונפילת קצת שער הראש או הזקן קרוי
 40 צרעת, ושנוי עין הבגדים או הפתים קרוי צרעת.
 41 וזה השנוי האמור בבגדים ובפתים, שקראתו תורה
 42 צרעת בשתפות השם, אינו ממנהגו של עולם, אלא
 43 אות ופלא היה בישראל כדי להזהיר מלשון הרע.
 44 שהמספר בלשון הרע - משתנות קירות ביתו⁴⁶. אם
 45 חזר בו - יטהר הבית; אם עמד ברשעו עד שהתן
 46 הבית - משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב
 47 ושוכב עליהן. אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד
 48 ברשעו עד שישרפו - משתנין הבגדים שעליו. אם
 49 חזר בו - יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישרפו -
 50 משתנה עורו ויצטרע, ויהיה מבדל ומפרסם לבדו,
 51 עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים, שהוא הליצנות
 52 ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואמר:
 53 השמר בנגע הצרעת. זכור את אשר עשה יי אלהיך
 54 למרים בדרך. הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע
 55 למרים הנביאה! שדברה באחיה, שהיתה גדולה
 56 ממנו בשנים וגדלתו על ברכה וספנה בעצמה

1 וכן טלית²² טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש
 2 לבית טמא - נטמאת. וכן כלי חרס²³ שהכניס אורו
 3 לבית טמא - נטמא²⁴. אבל שאר פלים - עד שיכניס
 4 רב הפלי²⁵, משיכניס רבו נטמא מיד²⁶. במה דברים
 5 אמורים? בכלים שנוכנסו חלוצין²⁷; אבל אדם
 6 מישראל שנוכנס לבית מנוגע והוא לבוש בגדיו
 7 וסנדליו פרגליו וטבעותיו פדיו²⁸ - הרי האדם טמא
 8 מיד, ובגדיו טהורים עד שיששהה שם כדי שישב²⁹
 9 אדם ויאכל פשלו ביצים³⁰ פת חטים בלפתן³¹.
 10 שנואמר: והשכב בבית יכבס את בגדיו, והאכל בבית
 11 יכבס את בגדיו. וכי תעלה על דעתך שאין בגדיו
 12 מתטמאין עד שיאכל שם? ! אלא לתן שעור לשוכב
 13 באוכל. ואחד השוכב או היושב או העומד, אם
 14 שהה כדי לאכל שעור אכילה האמורה - נטמאו
 15 בגדיו.

(21) כשנוכנס דרך ביאה, ועל זה אמרה תורה: "והבא אל
 הבית וכו' יטמא עד הערב" (נגעים פי"ג מ"ח). (22) שם.
 (23) תוספתא פ"ז ה"ז. (24) כלי חרס מיטמא אם נגעו
 טומאה באויר שבתוכו, ואפילו לא נגעו בכלי עצמו,
 ולפיכך כשנגע אורו באויר הבית - נטמא. (25) ורובו
 ככולו. (26) ואפילו הוציאם ללא כל שהיה. (27) שאין
 אדם מלובש בהם. (28) כלומר, באצבעותיו.
 (29) בתקופת המשנה ולפניה, נוהגים היו לאכול את
 הסעודות הקבועות בהסיכה, היינו נשענים על גבי בגדים
 רכים לשמאלם. (30) פחות מזה היא אכילת עראי. במשנה
 (שם מ"ט) אמרו: "כדי אכילת פרס (פרס = חצי ככר)".
 ודעת רבינו שחצי ככר הוא כשלוש ביצי תרנגולת בינוניות.
 (31) מכיון שפת חטים טעים, והלפתן מוסיף לו טעימות -
 הוא נאכל מהרה.

16 ז. מי שנוכנס³² לבית מנוגע וכליו על כתפיו וסנדליו
 17 וטבעותו בכפיו - הוא והן טמאין מיד; שאינו מצייל
 18 מליטמא מיד אלא פלים שהוא לבוש בהן. וכן
 19 העובד פוכבים והתהמה שהיו לבושים בכלים
 20 ונוכנסו לבית המנוגע - נטמאו הפלים מיד³³. אבל
 21 העובד פוכבים אינו מקבל טמאה, פתמה.

(32) שם מ"ט. דין זה הוא ביאור מורחב למה שנאמר בהלכה
 הקודמת: "בכלים שנוכנסו חלוצים". (33) ככלים חלוצים.
 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י: "יכול (אתה לחשוב)
 הבהמה והגוי יהו מציילים בגדים בבית המנוגע (שלא
 ייטמאו מיד), תלמוד-לומר: "וכבס בגדיו" (מכאן אתה
 למד) המטמא בגדים מצייל בבית המנוגע, יצאו הבהמה
 והגוי שאין מטמאים בגדים (שהרי אינם מקבלים טומאה
 כלל) - אין מציילים בגדים בבית המנוגע.

22 ח. מי שהיה³⁴ עומד בבית מנוגע ופשט ידיו³⁵ חוץ
 23 לבית וטבעותיו פדיו³⁶, אם שהה כדי אכילת
 24 השעור - נטמאו הטבעות אף על פי שהם בחוץ³⁷.
 25 וכן העומד בחוץ ופשט ידו לבית מנוגע - נטמאו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בעיקר... כו". וצריך להבין הרי כאן רוצה הרמב"ם לתאר חומרת לשון הרע עד היכן היא. והלא דברי הבאי, דיבור בגנות הצדיקים, נתינת דופי בדברי הנביאים וכפירה בעיקר אינם לשון הרע אלא עניינים חמורים אחרים, ומדוע בחר הרמב"ם להביא סדר השתלשלות שיחת הרשעים שסופה כפירה בעיקר דווקא בסיום הלכות טומאת צרעת ולא בהלכות דעות.

ויש לומר שאריכות לשונו של הרמב"ם בדבר "שיחת הרשעים" באה להבהיר את גדרו של לשון הרע שבו שני עניינים. האחד שהוא מזיק את חבירו בדברי לשון הרע שלו הבאים מתוך מידות רעות של קנאה או שנאה וכו'. והשני הוא לשון הרע מצד הדיבור עצמו שהמדבר בו מושך עצמו לתוך הרע כי הגם שכוח הדיבור שבאדם הוא כח חיצוני המבטא החוצה את האדם, בכל זאת הוא קשור לעצם האדם שתוארו הוא "מדבר" ולכן דיבור לשון הרע מושך את האדם עוד יותר אל הרע.

לכן הביא הרמב"ם הדוגמא ממרים, שהרי האופן הראשון של היזק חברו על ידי לשון הרע שמדבר אינו שייך בה, וכמו שמדגיש הרמב"ם בעצמו "לא דברה בגנותו אלא טעתה כו" ומשה לא הקפיד כלל על דבריה כו' ואף שלא גרמה שום היזק למשה נענשה מיד.

זהו גם תוך העונש על לשון הרע שבתחילה "השתנו קירות ביתו" ואם "עמד ברשעו" משתנין כלי העור שבביתו, "עמד ברשעו" משתנין הבגדים שעליו ואם לא עשה תשובה "משנתנה עורו ויצטרע" שמתאים לסדר כניסת הרע באדם המדבר לשון הרע. בתחילה זהו רק עניין חיצוני הקשור בדיבור שלו שאינו פוגע באחר כלל ואח"כ הולך הרע ונטמע באדם עוד ועוד עד שמצטרע ממש.

בהסבר זה יובנו גם דברי אדמוה"ז על הפסוק "אדם כי יהיה בעור בשרו כו" שהרי אדם הוא השם הכי נעלה יותר מגבר איש ואנוש, ואיך יתכן שתהיה באדם הנעלה צרעת שהיא מהטומאות הכי חמורות. ומסביר שם שהרע של לשון הרע הוא עניין חיצוני ואינו נכנס בפנימיותו של אדם אלא נמצא בו בבחינת פסולת בלבד "בסוף מלבושיו" ומטעם זה אין נגע צרעת בזמננו כי בימינו אפילו "הצדיק והטוב עדיין הרע קצת בפנימיותו". ולכאורה לשון הרע הוא מהעבירות החמורות ושקלוהו חז"ל (ערכין טו, ב.) כנגד שלוש עבירות שדינם "יהרג ואל יעבור" ו"כאילו כפר בעיקר". כי שם מדבר בגדר הנ"ל של לשון הרע מצד עצמו שעדיין אינו מזיק לחברו רק שהרע שבדיבור עצמו עלול למשוך את המדבר ולהביאו מקום נמוך, ולכן כתב שהוא עניין ש"בסוף מלבושיו".

(על פי לקו"ש חלק כ"ב עמוד 65)

(46) מקורות סיום נאה ומלכב זה הם: מדרש רבה ויקרא

1 לְהַצִּילוּ מִן הַיָּם, וְהִיא לֹא דִבְרָה בְּגִנּוּתוֹ אֶלָּא טַעַתָּהּ
2 שֶׁהִשְׁתּוֹתוּ לְשֹׂאֵר נְבִיאִים, וְהוּא לֹא הִקְפִיד עַל כָּל
3 הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנּוּ מְאֹד, וְאָף
4 עַל פִּי כֵן מְדַבֵּר וְעֵנֵשׁוּהָ בְּצַרְעָתָהּ; קַל וְחֹמֶר לְבִנְי אָדָם
5 הַרְשָׁעִים הַטְּפָשִׁים, שֶׁמְרַבִּים לְדַבֵּר גְּדוּלוֹת וְנִפְלְאוֹת.
6 לְפִיכָף רָאוּי לְמִי שֶׁרוּצֶה לְבָנוֹן אֲרֻחֹתָיו לְהִתְרַחֵק
7 מִיִּשְׁבִּיתָן וּמִלְדַבֵּר עִמָּהֶן, כְּדִי שְׁלֹא יִתְפַּס אָדָם
8 בְּרִשְׁתּוֹ רְשָׁעִים וְסִכְלוֹתֵם. וְזֶה דֶרֶךְ יִשְׁבִּית הַלְצִים
9 הַרְשָׁעִים: בְּתַחֲלָה מְרַבֵּין בְּדַבְרֵי הַבְּאִי, פְּעֻנְזֵן
10 שֶׁנֶּאֱמַר: וְקוֹל כְּסִיל כְּרֹב דְּבָרִים. וּמִתּוֹךְ כֵּן בָּאִין
11 לְסִפּר בְּגִנּוּת הַצַּדִּיקִים, פְּעֻנְזֵן שֶׁנֶּאֱמַר: תֵּאֱלָמְנָה
12 שְׁפִתַי שֶׁקָּר הַדְּבָרוֹת עַל צַדִּיק עֲתָק. וּמִתּוֹךְ כֵּן יִהְיֶה
13 לְהֵן הֶרְגֵּל לְדַבֵּר בְּנְבִיאִים וּלְתַת דְּפִי בְּדַבְרֵיהֶם,
14 פְּעֻנְזֵן שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי מִלְעֵבִים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים
15 וּבּוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתְעַתְּעִים בְּנְבִיאָיו. וּמִתּוֹךְ כֵּן בָּאִין
16 לְדַבֵּר בְּאֱלֹהִים וְכּוֹפְרִין בְּעֶקֶר, פְּעֻנְזֵן שֶׁנֶּאֱמַר:
17 וַיַּחֲפְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל יְיָ
18 אֱלֹהֵיהֶם. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר: שְׁתּוּ בַשָּׁמַיִם פִּיהֶם
19 וְלִשְׁוֹנָם תִּחַלְףוּ בְּאָרְצָן. מִי גָרַם לָהֶם לְשִׁית בַּשָּׁמַיִם
20 פִּיהֶם? לְשׁוֹנָם שֶׁהִלְכָה תַחֲלָה בְּאָרְצָן. זֶה הִיא שִׁיחַת
21 הַרְשָׁעִים, שֶׁגּוֹרְמַת לְהֵן יִשְׁבִּית קְרִנּוֹת וַיִּשְׁבִּית
22 כְּנִסְיוֹת שֶׁל עַמִּי הָאָרְצִי וַיִּשְׁבִּית בְּתֵי מִשְׁתָּאוֹת עִם
23 שׁוֹתֵי שֶׁכָּר. אֲכַל שִׁיחַת כְּשֶׁרִי יִשְׂרָאֵל אֵינָה אֶלָּא
24 בְּדַבְרֵי תוֹרָה וְחֻקֵּיהָ. לְפִיכָף הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵר
25 עַל יָדָן וּמְזַכֶּה אוֹתָן בָּהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲזַ נְדַבְרוּ יִרְאֵי יְיָ
26 אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיִּקְשָׁב יְיָ וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרֹתָן
27 לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וְלַחֲשָׁבֵי שְׁמוֹ.

סליקו להו הלכות טמאת צרעת

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אלא אות ופלא היה בישראל... כו".

ההבדל בין נס ובין פלא הוא שנס זה עניין שלמעלה מהטבע לגמרי ומתגלה תוך שידוד מערכות הטבע, אבל פלא הוא נס המלוּבש בטבע. וזה שכּוּתב הרמב"ם כאן "אות ופלא" כי נגע הצרעת מצד אחד בא כנגע טבעי בבית או בבגד, אבל מצד שני הוא פלא שאחרי שמופיע בבית ולא עשה תשובה יופיע בבגד ואם לא עשה תשובה יופיע בעור וכו'

(על פי לקו"ש חלק ל"ג עמוד 165 הערה 13)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כרי להזהירים מלשון הרע... כו".

ובהמשך ההלכה מתאר את "דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבין בדברי הבאי... ומתוך כך באין לדבר בגנות הצדיקים... ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם... ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין

10 נקדים דינים יסודיים אחדים, שידעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחריו, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטמאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. 11 בלי כל סיבה חיצונית. 12 על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבהלה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. 13 פרט לבעל ראייה אחת. 14 לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

10 ג. קטנה בת יום אחד מטמאה בנדה; בת עשרה 10
11 ימים - בזיבה¹⁵; בת שלש שנים ויום אחד מטמאה 11
12 את בועלה¹⁶, כמו שיתבאר.

15 שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכלם דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. 16 להיות אב הטמאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה.

13 ד. קטן בן יום אחד מטמא בזיבה. ואחד גרים 13
14 ועבדים ואחד¹⁷ ישראל מטמאין בנדה ובזיבה. 14

17 בין ובין.

15 ה. סריס אדם¹⁸, סריס חמה¹⁹ מטמאין בזיבה פשאר 15
16 הבריאיין.

18 שנסתרס על ידי אדם. 19 נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

17 ו. אין האשה מטמאה בלבן²⁰, ולא האיש באדם²¹; 17
18 אלא האשה באדם, והאיש בלבן.

20 אם הזיבה היא לבנה. 21 בזיבה אדומה.

19 ז. טמטום²² ואנדרוגינוס²³ - נותנין עליהם חמרי 19
20 האיש וחמרי האשה²⁴: מטמאין בלבן פאיש, 20

פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

יום ג' כ"ז אייר ה'תשע"ז

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצות עשה, וזהו פרטן: א) דין טמאת נדה. ב) דין טמאת יולדת. ג) דין טמאת זבה.

ד) דין טמאת זב.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1 יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטמאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טמטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהיזע, וזוב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

1 א. הזב² והזבה³ והנדה⁴ והיולדת⁵ - כל אחד 1
2 מארבעתן אב מאבות הטמאות⁶. מטמא פלים במגע, 2
3 ומטמא אדם במגע ובמשא, ומטמא משכב ומושב 3
4 ומרפב מתחתיו ועושה אותן אב טמאה⁷, ומטמא 4
5 מדף⁸ על גבו⁹.

2 כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. 3 שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. 4 האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. 5 יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. 6 ראשי טמאות, שמשמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטמאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטמאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטמאות. 7 דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. 8 זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. 9 דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טמאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטמאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טמאה קלה) על גבו.

6 ב. אחד¹⁰ זבה קטנה ואחד זבה גדולה, ואחד זבה 6
7 מחמת עצמה¹¹ או מחמת אנס¹², ואחד זב בעל שתי 7
8 ראיות¹³ או בעל שלש - טמאת פלן שנה לטמא 8
9 אחרים¹⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' כ"ז אייר - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 מְרַגְלִיּוֹת⁴¹ - הָאִשָּׁה טְמֵאָה טְמֵאתָ עָרַבְתָּ. אֲבָל אֵינָהּ
25 נְדָה⁴³ עַד שֶׁתִּרְאֶה אֶחָד מִחֲמֵשֶׁה דָּמִים הַמְטַמְּאִין
26 אוֹתָהּ.

39 נעקרה ממנו חתיכת בשר. (40 מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. (41 נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. (42 שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). (43 ליטמא שבעת ימים.

27 יא. היזעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה
28 אלא מחוץ למקור⁴⁴.

44 והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

29 יב. זוכו של זב - אב מאבות הטמאות פזב,
30 שְׁנֵאֵמַר: זוכו טמא הוא. ומטמא במגע ובמשא בכל
31 שהוא. ראיה ראשונה של זב אינה מטמאה במשא
32 והרי היא פשקבת זרע⁴⁵, בין מאיש גדול בין מאיש
33 קטן. וכן המשפכות והמושבות שישב עליהם
34 משראה ראיה ראשונה עד שראה השניה - טהורים.
35 שאינו קרוי זב אלא אחר ראיה שניה, כמו שבארנו
36 בהלכות מחסרי פירה. ראה אחת מרבה פשתים⁴⁶ -
37 אין טמא אלא המסיט⁴⁷ טפה אחרונה⁴⁸.

45 טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. (46 זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. (47 מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. (48 שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

38 יג. ראיה ראשונה של מצרע מטמא במשא.
39 שְׁנֵאֵמַר: כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. הרי
40 הצרוע פזב גמור: מה זב גמור - זוכו מטמא
41 במשא, אף מצרע - ראיתו הראשונה מטמאה
42 במשא.

43 יד. רק הזב ושקבת זרעו ומימי רגליו - כל אחד
44 משלשתן אב טמאה דין תורה, ומטמא בכל שהוא
45 במגע ובמשא⁴⁹. הרי הוא אומר ברק: וכי ירק הזב
46 בטהור. ומימי רגליו ושקבת זרעו אי אפשר שלא
47 יהיה בהם צחצוחי זיבה⁵⁰ כל שהוא.

49 כזוב. (50 טיפות זעירות.

48 טו. אחד זב ואחד נדה וילדת וזבה - כל אחד מהן
49 רקו ומימי רגליו אב טמאה פזב. וכן כל מקום
50 שנאמר בהלכות אלו הזב - אחד הזב ואחד שאר
51 הארבעה⁵¹.

51 כלומר, השאר של הארבעה.

52 טז. תשעה משקין פזב. שלשה מהן אב טמאה.

1 ובאדם פאשה. וטמאתן בספק²⁵. לפיכך אין שורפין
2 עליהן תרומה וקדשים²⁶, ואין חזבין עליהן על
3 טמאת מקדש וקדשיו²⁷. ראה לבן ואדם פאחד -
4 שורפין עליהן את התרומה ואת הקדשים²⁸, אבל
5 אין חזבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו; שנאמר:
6 מזכר עד נקבה תשלחו²⁹ - עד שיהיה הטמאה
7 טמאת זכר ודאי או טמאת נקבה ודאית³⁰. וכן
8 הנוגע בלבן ואדם שלו³¹ פאתח³² - אינו חזב על
9 טמאת מקדש וקדשיו. נגע הוא בעצמו בלבן ואדם
10 שראה - הרי זה חזב על ביאת המקדש.

22 שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. (23 ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. (24 מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. (25 אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. (26 אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (27 אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. (28 שהרי טומאתם וודאית. (29 והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. (30 ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. (31 של הטומטום ואנדרוגינוס. (32 ונטמא וודאי.

11 ח. דם הנדה או דם הזבה או דם היולדת מטמא
12 בכל שהוא במגע ובמשא. שְׁנֵאֵמַר: והדדה בנדתה
13 והזב. מפי השמועה³³ למדו, שפדוה פמוה. וכבר
14 בארנו בענין אסור נדה, שחמשה דמים טמאים
15 באשה; אבל אם ראתה דם ירק - הרי הוא טהור.
16 ואינו כמו רקה ושאר משקין היוצאין ממנה³⁴,
17 שְׁהָרַק מִתַּעֲגֵל וְיֹצֵא וְזֶה שׁוֹתֵת וְיֹרֵד³⁵.

33 קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. (34 שהם טמאים ומטמאים. (35 טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

18 ט. אשה שניצא הולד מדפנה ויצא עמו דם מן הדפן
19 - הרי אותו דם אב מאבות הטמאות פדם הנדה
20 והלדה והזיבה, שהמקור³⁶ מקומו טמא³⁷; והאשה
21 טהורה³⁸ עד שניצא ממנה דם דרך הרחם.

36 המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. (37 והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. (38 פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

22 י. מקור האשה שנוקרה³⁹ ונפל לארץ - האשה
23 טמאה טמאת ערב⁴⁰. וכן מקור שהזיע פשתי טפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא כשהוא לח. (9) כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא-קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין (שם).

ג. זב שהניח פיו על פי הכוס ונמלך שלא לשתותו 24
- המסיט את הפוס טהור¹⁰. שטה ממונו הזב פל 25
שהוא - המסיטו טמא, מפני משקה פי הזב¹¹. 26

(10) ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס.
(11) כשהאדם שותה אי-אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

ד. זב ששנף¹² את הפת ואת הבצל - המסיטין¹³ 27
טהור¹⁴. נשף את הקישות והמלפפון¹⁵ - המסיטין 28
טמא, מפני משקה פי הזב המתערב בהן. 29

(12) שם. (13) את הפת או את הבצל. (14) שאין הרוק מתערב עם דבר יבש. (15) שיש בהם הרבה לחות.

ה. קלפי פולין¹⁶ וקלפי תורמוסין¹⁷ שקצצין¹⁸ העובד 30
פוכבים - המסיטין טמא; שכל העובדי פוכבים 31
בזבים לכל דבריהן, כמו שיתבאר¹⁹. הקלפין 32
שבשוקין²⁰ - הולכין בהן אחר הרב²¹. 33

(16) שם. (17) מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע פעמים להפיג מרירותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה (ביצה כד, ב). (18) בתוספתא, הגירסא "שפסקין". ופירש הגר"א שקלפם בפיו. (19) לקמן ה"ו. (20) ואין אנו יודעים אם הם של ישראל או של גויים. (21) אם רוב מביאי הקליפים לשוק הם גויים - טמאים, ואם רובם יהודים - טהורים.

ו. דם²² טמא שנתערב במים, אם בטלו מראיו - 34
הכל טהור. נתערב בדם טהור ובנין²³ - רואין אותו²⁴ 35
כאלו הוא מים²⁵. וכן רק טמא שנתערב במים: אם 36
היה קרוש²⁶ כבדתו - הרי זה טמא; ואם נמחה 37
במים, אם בטלו מראיו - הכל טהור. נתערב ברק 38
אחר - רואין אותו כאלו הוא מים. וכן מי רגליו 39
של טמא שנתערבו במים: אם בטלו מראיהן - הכל 40
טהור, ואם לאו - טמא. נתערב ביין או במי רגלים 41
טהורין - רואין אותו כאלו הוא מים. נתערבו במי 42
רגלים של עובדי פוכבים - הולכין אחר הרב²⁷. 43
פיצד? פלי שהיו ישראל ועובדי פוכבים מטילין 44
שם מי רגליהם: אם רב עובדי פוכבים - הכל טמא, 45
ואם רב ישראל - הכל טהור; מחצה למחצה - הכל 46
טמא. וכן אם נתערב מי רגלי עובד פוכבים זה במי 47
רגלי ישראל זה - הולכין אחר הרב. 48

(22) שם ה"ב. (23) יין אדום, ואין מראה הדם מתבטל בהם. (24) את הדם הטהור והיין. (25) אם היה מראה הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכוו - טהור.

והן: רקו, ושכבת זרעו, ומימי רגליו. פל אחד 1
מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו. 2
שלושה מהן פולד הטמאה. ואלו הן: דמעת עינו, 3
ודם מגפתו²⁸, וחלב האשה. פל אחד מאלו כמשקין 4
טמאין, שאין מטמאין אדם²⁹ אבל מטמאין כלים 5
מדברי סופרים, כמו שבארנו. ושלושה מהן טהורין. 6
ואלו הן: זעתו, ולחה סרוחה היוצאים ממנו, 7
והרעי. הרי אלו שלושה מן הזב ונחבריו³⁰ כמותן³¹ 8
משאר האדם³². פיהו וניעו³³ ורירו³⁴ ומי האף שלו 9
- הרי הן פרוק לכל דבר, ובכלל הרק הן חשובין. 10
דם היוצא מפי אמה³⁵ ודם השותת מפיו - הרי הן 11
בכלל דם מגפתו. הנה מוצץ ורוקק דם - הרי זה 12
מטמא פרוק; שהדם שמוצץ אי אפשר לו בלא 13
צחצוחי רק. 14

(52) דם הזב מפצע שבגופו. (53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. (54) זבה נידה ויולדת. (55) דינם כמו משקין אלו. (56) מאנשים טהורים. (57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. (58) נוזל הזב מן הפה מאליו. (59) אבר הזכר.

פרק שני

(1) יבאר דם נידה זכה ויולדת זוכו של זב אם מטמא לח ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטווהו נידה וכיוצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

א. דם נדה² וזכה ויולדת מטמא לח ויבש, אבל 15
זוכו של זב ורקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא פל 16
זמן שהוא לח, אבל יבש יותר מדאי אינו מטמא. 17
ועד כמה? אם שורין אותן פשוטין מעת לעת 18
וחוזר לכמות שהיה - הרי זה מטמא בלח³. אם היו 19
המים פשוטין בתחלתן, אף על פי שאינן פשוטין 20
בסופן⁴. וכל הדברים האלו דברי קבלה הן. 21

(2) נדה נד, א. (3) ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור. (4) ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעת-לעת היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן נקוסה שם נו, א (ראה כסף-משנה, ומדבריו משמע שגירסא אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה-למלך).

ב. פשתן⁵ ששואתו נדה⁶ - המסיטו⁷ טהור⁸. ואם 22
היה לח⁹ - מטמא, מפני רק פיה. 23

(5) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (6) ודרכן של נשים להרטיב את החוטים ברוקן אגב טויה. (7) מזיזו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא-הדין לנוגע, ונקט "המסיטו" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלח מטמא גם בהיסט. (8) מפני שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ג' כ"ז אייר - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קכו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זרע הזב. ומאחר שיוֹדְעִין בְּטִמְאַתָּם שְׁהִיְתָה מְדַבְּרֵי
סוֹפְרִים, לֹא יָבֹאוּ לְשִׁרְף עֲלֵיהֶם תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴⁷.
נִמְצָאתָ לְמֹד, שְׂזוּבוּ שָׁל עוֹבְד פּוֹכְבִים, וְדָם נִדָּה
אוּ דָם זֵיבָה וְלִדָּה שָׁל פֶּת עוֹבְדַת פּוֹכְבִים, וּבֶת
עוֹבְד פּוֹכְבִים וְהַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים עֲצָמָן אֶף עַל פִּי
שְׁהֵם נִקְיִים מִן הַתּוֹרָה⁴⁸ מִדָּם הַזָּב, וְרֵק הַעוֹבְדֵי
פּוֹכְבִים וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן, וּמִשִּׁבְבָן וּמִרְכָבָן, וּבוֹעַל
עוֹבְדַת פּוֹכְבִים - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ אֵב טִמְאַה מְדַבְּרֵי
סוֹפְרִים⁴⁹. לְפִיכֶף אֵין חֲכִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיאַת מְקַדֵּשׁ
וְקִדְשִׁים⁵⁰, וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכֻלָּן
מִטְּמָאִין אֲדָם וְכֻלִּים כְּמַגַּע, וּמִטְּמָאִין אֲדָם כְּמִשָּׂא,
כְּזָב לְכָל דָּבָר; אֲלֹא שְׁהִטְמָאָה מְדַבְּרֵיהֶן, כְּמֹו
שְׂבִאֲרָנוּ. וְדָם הַנְּקִירִית - כְּרִקָּה וּכְמִימֵי רִגְלֵיהֶם,
מִטְּמָא לֹחַ וְאֵינוֹ מִטְּמָא יָבֵשׁ⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"העבדים מטמאין בזיבה ובנדה ובלידה בישראל אבל הגויים אין מטמאין בו".

וטעם הדבר הוא שכל עניין הטומאה שייך רק במקום הקדושה כי "רוח הטומאה... אינה מתאוה לשרות אלא במקום הקדושה" כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות ולכן אין שייך אצל אומות העולם עניין הטהרה האמיתית כי אין רוח הטומאה מתאוה לשרות עליהם שהרי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות, ונמצא תוכנה של הלכה זו שבח ומעלה לישראל.

והוראה יש מזה לעבודת האדם: כתיב "רק אתכם אהבתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" כי התכלית ב"עוונותיכם" הוא רק כדי שיהיה "זדונות נהפכו לו כזכויות" ויתווסף בו עליו של סוג זכויות נעלה יותר שאינו שייך כלל מצד הבריאה כשלעצמה אלא רק מצד עבודת האדם. ופשיטא שמדובר כאן על "חטא" מלשון חסרון כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" היינו חסרים, שגם אחר עבודתו ומעלתו - צדיק גמור, עדיין חסר לו העילוי של עבודת התשובה וצועק אל ה' "אלקים אל דמי לך" שיבוא כבר משיח ואז יתמלא חסרונו שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא".

(על פי יין מלכות החדש ספר טהרה סימן ט"ז)

41) זבים פ"ב מ"א, ר'תורת כהנים' פרק זבים פרשתא א, א.
42) שם, פרשת תזריע פרשתא א, א. 43) נדה לד, א.
44) עבודה זרה לו, ב. 45) שם לו, א. 46) טבעית.
47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידיים.
48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנז': "אע"פ שהם נקיים מדם וזוב", פירוש, שלא ראו דם (הגוייה) וזוב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיותר. כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים,

26) כלומר, סמך (בכתב-יד תימן - "קשור"). 27) מפני שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

1 ז. שוֹאֲלִין²⁸ [פְּלִין] מִי רִגְלִים מִכָּל מְקוֹם²⁹ וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא שָׁל נְדוּת הֵן, שְׁלֹא נַחֲשָׁדוּ בְּנוּת יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס אֶת מִי רִגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נְדוּת.

28) שם. 29) מיהודים.

4 ח. חֲרָס³⁰ שְׁהִיָּה הַזָּב אוּ הַזָּבָה מְטִילִין בּוֹ מִי רִגְלֵיהֶן וְכַפְסוֹ³¹ פְּעַם רֵאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה - הָרִי הַמְשַׁקֵּין שְׂכַפְסוֹ בְּהֵן טְמָאִין, וּפְעַם שְׁלִישִׁית - טְהוּרִין, בֵּין שְׂכַפְסוֹ בְּמִים בֵּין שְׂכַפְסוֹ בְּמֵי רִגְלִים³², שְׁהָרִי לֹא נִשְׂאָר בָּהּ לְחִלּוּחִית מִימֵי רִגְלִים³³.

30) עביט של חרס. 31) שטפו. 32) טהורים. 33) של הזב.

9 ט. זָבָה³⁴ שְׁנַעְקָרוּ מִימֵי רִגְלֵיהֶם³⁵ בְּסוֹף שְׂבַעַת יְמֵי הַסְּפִירָה, וְיָרְדָה וְטָבְלָה, וְהִטְלָה מִים אַחַר הַטְּבִילָה - הָרִי הֵן סָפַק, אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין³⁶ וְזָבָה הִיְתָה³⁷, אוּ אַחַר הַיִּצִּיאָה³⁸ שְׁהִיא טְהוּרָה. וְכֵן³⁹ עוֹבְדַת פּוֹכְבִים⁴⁰ שְׁנַעְקָרוּ מִימֵי רִגְלֵיהֶם, וְנִתְגַּיְרָה וְטָבְלָה, וְהִטְלָה מִים אַחַר שְׂטָבְלָה - הָרִי זֶה סָפַק, אִם אַחַר עֲקִירָה הוֹלְכִין וְהָרִי הֵן כְּמִי רִגְלֵי הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים הַטְּמָאִים, אוּ אַחַר יִצִּיאָה וְהָרִי הֵם כְּמִימֵי רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוּרִים.

34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. 35) נעקרו ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. 36) העקירה קובעת. 37) ומימי רגליה טמאים. 38) ההטלה. 39) שם. 40) שדינה כזבה מדרבנן.

18 ל. הַעֲבָדִים⁴¹ מִטְּמָאִין בְּזֵיבָה וּבְנִדָּה וּבְלִדָּה⁴² כִּי־יִשְׂרָאֵל, אֲבָל הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים אֵין מִטְּמָאִין לֹא בְּזֵיבָה וְלֹא בְּנִדָּה וְלֹא בְּלִדָּה דִּין תּוֹרָה. שְׁנַאֲמַר: דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְרַתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יְהִיָּה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמָאִין בְּזֵיבָה, וְלֹא הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים. וְחֲכָמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הַעוֹבְדֵי פּוֹכְבִים שִׁיטְמָאוּ פְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, זְכָרִים וּנְקִבּוֹת⁴³. וְהוּא שִׁיְהִיָּה הַזָּכָר בֵּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים⁴⁴ וְיוֹם אֶחָד וְלִמְעֻלָּה, וְהַנְּקִבָּה בֶּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵ וְיוֹם אֶחָד וְמַעֲלָה; אֲבָל הַקְּטָנִים לְמִשָּׁה מְזַמֵּן זֶה - לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶן טְמָאָה. שְׁעָקָר הַגְּזוּרָה הִיא, כְּדִי שְׁלֹא יְהִי תִינוּק יִשְׂרָאֵל רִגְלֵי אֲצֵל הַעוֹבְד פּוֹכְבִים בְּמִשְׁפַּבּ זְכוּר, וּפְחוּת מְזַמֵּן זֶה אֵין בִּיאַתָּן בִּיאָה. בַּעַת שְׁגָזְרוּ עֲלֵיהֶן - לֹא גָזְרוּ עַל שְׂכַבַת זְרַע⁴⁶ שְׁלֵהֶן, אֲלֹא שְׂכַבַת זְרַעוֹ שָׁל עוֹבְד פּוֹכְבִים טְהוּרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְנֵי מָה לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמָאָה? כְּדִי לְהוֹדִיעַ שְׂטִמְאַתָּן מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. שְׁהָרִי הַכָּל יוֹדְעִין, שְׂאֵלוֹ הָיוּ זְבִין דִּין תּוֹרָה - הִיְתָה שְׂכַבַת זְרַעֵם אֵב הַטְּמָאָה כְּשְׂכַבַת

24 נְדָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? פְּשִׁיחָהּ הַבּוֹעֵל בֶּן תִּשְׁעֵי
25 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹¹, וְהַנִּבְעֵלֶת הֵיחָה בַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים
26 וְיוֹם אֶחָד¹²; אָבֵל פְּחוֹת מִכָּאן - אֵינּוּ מִתְטַמֵּא מִשּׁוֹם
27 בּוֹעֵל נְדָה, אֲלֵא מִשּׁוֹם נּוֹגֵעַ בְּנְדָה בְּלִבָּד, שֶׁהוּא וְלֹד
28 וְאֵינּוּ אָב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזָּב - הֲרִי הוּא פְּנוּגָע בּוֹ¹³.
29 וְאֶחָד הַנוֹגֵעַ בְּזָב אוֹ הַנִּבְעֵלֶת מִן הַזָּב¹⁴.

9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. (10) 'תורת כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י. (11) נדה מה, א. (12) שם מד, ב. (13) שם עג, א. (14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל.

30 ד. הַנְּדָה וְהַזָּבָה וְשׁוֹמֵרֶת יוֹם כְּנָגְדַי יוֹם וְהַיּוֹלְדֶת
31 אֶף עַל פִּי שְׁלֵא רָאֵתָה דָם - כְּלָם מִטְּמֵאוֹת
32 לְמַפְרָע מַעַת לַעַת אוֹ מִפְּקִידָה לְפִקְדָה¹⁵. וְזֶהוּ
33 הַנִּקְרָא מַעַת לַעַת שֶׁבְּנְדָה. פִּיזָד? אִשָּׁה שֶׁהֵיחָה
34 טְהוּרָה וְאֵין לָהּ וְסֵת¹⁶, וּבְדָקָה עֲצָמָה בְּשִׁחְרִית
35 וּמִצָּאָה טְהוּרָה, וּבְחִצֵּי הַיּוֹם בְּדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה
36 דָם - הֲרִי כָּל הַטְּהוּרוֹת שֶׁעֲשִׂתָּה מְשַׁעֵת פְּקִידָה
37 רֵאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה שְׁנֵיהֶם טְמֵאוֹת לְמַפְרָע¹⁷.
38 וְכֵן אִם בְּדָקָה הַיּוֹם וּמִצָּאָה טְהוּרָה, וְלֹאֲחֵר שָׁנִים
39 אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּדָקָה וּמִצָּאָה דָם - כָּל הַטְּהוּרוֹת
40 שֶׁעֲשִׂתָּה מַעַת שֶׁבְּדָקָה וּמִצָּאָה דָם עַד עֲשָׂרִים
41 וְאַרְבַּע שָׁעוֹת¹⁸ לְמַפְרָע טְמֵאוֹת. וְעַד¹⁹ שְׁלֹאֲחֵר
42 הַתְּשֻׁמִּישׁ - הֲרִי הוּא כְּפִקְדָה, וְשִׁלְפָנֵי הַתְּשֻׁמִּישׁ
43 - אֵינּוּ כְּפִקְדָה, מִפְּנֵי שְׁאֵינָה בּוֹדְקֶת בּוֹ יָפָה²⁰.

15) מבדיקה לבדיקה. (16) זמן קבוע לראיית דם. רוב הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים, נקבע לה וסת ביום זה. (17) חוששים שמא בא הדם תיכף אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. (18) אבל הטהרות שנגעה בהן לפני מעת לעת - טהורות, אף-על-פי שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א. (19) המטלית שבדקה בו. (20) שם ה, א.

44 ה. אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וְסֵת וְרָאֵתָה דָם בְּשַׁעַת וְסֵתָה -
45 דִּיחָה שְׁעֵתָה²¹ וְאֵינָה טְמֵאָה לְמַפְרָע²². הַגִּיעַ שְׁעַת
46 וְסֵתָה וְלֹא בְּדָקָה עֲצָמָה, וְלֹאֲחֵר יָמִים בְּדָקָה עֲצָמָה
47 וּמִצָּאָה דָם - הֲרִי זֶה טְמֵאָה לְמַפְרָע וְהִיא בְּחֻזְקָת
48 נְדָה מְשַׁעֵת וְסֵתָה. וְזֶה הִיא טְמֵאָה וְסֵתוֹת הָאֲמִירָה
49 בְּכָל מְקוֹם. וְאִם מִצָּאָה עֲצָמָה טְהוּרָה כְּשֶׁבְּדָקָה אַחַר
50 הַנִּסָּת - הֲרִי זֶה טְהוּרָה²³.

21) מטמאת רק את הטהרות שנגעה בהן משעת וסתה ואילך. משנה, שם ב, א. (22) משנה, שם לט, א. והטעם, שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. (23) שם טז, א - מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.

ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זוב. (49) כאן הכוונה גזירת חכמים. (50) ראה למעלה פ"א ה"ז. (51) שלא כדם ישראלית שמתמא לח ויבש. כבית-הלל במשנה שם.

פָּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר הבעול נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.

1 א. בּוֹעֵל נְדָה - כְּנְדָה², שֶׁהוּא אָב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָה
2 שֶׁל תּוֹרָה. מִטְּמֵא פְּלִים בְּמַגָּע, וּמִטְּמֵא אָדָם בְּמִשְׁאָא³
3 וּבְמַגָּע, וּמִטְּמֵא בְּהַסָּטָא⁴, וּמִטְּמֵא מִשְׁכָּב וּמִרְקָב
4 כְּנְדָה⁵.

2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב איש אותה ותהי נדתה עליו". פירוש, הבעול טמא כנדה, 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ז, ה"ג. (3) אם טהור נשא את בועל הנדה, או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. (4) ולא נשא אותו - נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא פירושה אפילו לא הניד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך משא שאינן היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לטהרות, אות 1). (5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו, שמתמא משכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדן נדה, מה שאין-כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה בין משכב למרכב (ראה משנה-למלך כאן).

5 ב. אֵין מִשְׁכָּב בּוֹעֵל נְדָה וּמִרְקָבוֹ כְּמִשְׁכָּב נְדָה
6 וּמִרְקָבָהּ. שֶׁהַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְקָב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נְדָה
7 - אָב מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאָה, וּמִשְׁכָּב בּוֹעֵל נְדָה וּמִרְקָבוֹ
8 - וְלֹד טְמֵאָה⁶, כְּכִלִּים שֶׁנוֹגְעַ בְּהֵן, שְׁאֵינָן מִטְּמֵאִין
9 אָדָם וְלֹא פְּלִים אֲלֵא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבָּד. וְלָמָּה
10 נִגְרַעַ טְמֵאָת מִשְׁכָּבוֹ מִטְּמֵאָת מִשְׁכָּבָהּ? מִפְּנֵי
11 שֶׁנֶּאֱמַר בְּבוֹעֵל נְדָה: וְתֵהִי נְדָתָה עָלָיו וְטְמֵא
12 שְׁבַעַת יָמִים; וְנֶאֱמַר בּוֹ: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
13 עָלָיו יִטְמָא. מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר: וְתֵהִי נְדָתָה עָלָיו,
14 אֵינִי יוֹדַע שֶׁהוּא מִטְּמֵא מִשְׁכָּב! וְלָמָּה נֶאֱמַר?
15 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַכְּתוּב נִתְקַן⁸ מִטְּמֵאָה
16 חֲמוּרָה, מִלְּטְמֵא אָדָם וְכִלִּים, וְתֵלְאוֹ בְּטְמֵאָה
17 קִלְיָה, שֶׁהֵיחָה מִשְׁכָּבוֹ וְלֹד, וְלֹא יִטְמָא אָדָם וְכִלִּים
18 אֲלֵא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבָּד, כְּשֶׁאֶר וְלִדּוֹת
19 הַטְּמֵאוֹת.

6) נדה לב, ב. (7) הלא כתבה תורה: "ותהי נדתה עליו", ומשמע שדינו כנידה ממש? (8) שם לג, א.

20 ג. אֶחָד הַבָּא עַל הַנְּדָה אוֹ עַל שׁוֹמֵרֶת יוֹם כְּנָגְדַי יוֹם⁹
21 אוֹ עַל הַיּוֹלְדֶת. [בֵּין כְּדַרְכָּן בֵּין שְׁלֵא כְּדַרְכָּן.] אֶחָד
22 הַמַּעֲרָה¹⁰ וְאֶחָד הַגּוֹמֵר. בֵּין גְּדוּל שְׁבָא עַל הַקְּטָנָה
23 בֵּין קָטָן שְׁבָא עַל הַגְּדוּלָה - מִתְטַמֵּא מִשּׁוֹם בּוֹעֵל

1 ו. כָּל אִשָּׁה²⁴ שֵׁישׁ לָהּ וְסֵת²⁵ - תִּרְגֵּישׁ פְּעֻמָּהּ :
 2 מִפְּהֶקֶת, או מִתַּעֲטֹשֶׁת, או חוֹשֶׁשֶׁת²⁶ פִּי כְּרֶסֶה²⁷
 3 וְשִׁפּוּלֵי מַעֲיָה²⁸, או אוֹחֲזָתָה צְמֻרֹרִית²⁹, או רֹאשָׁה
 4 כְּבֵד עָלֶיהָ או אִיבְרִיָּה כְּבִדִּין וְכִיּוּצָא בְּאֵלוּ. וַיֵּשׁ
 5 אִשָּׁה שְׂדֵרְפָה לְרֹאוֹת בַּעַת שְׁיִתְחִיל בָּהּ מִקְרָה אֶחָד
 6 מֵאֵלוּ מִיַּד בְּתַחֲלֹתוֹ, וַיֵּשׁ אִשָּׁה שְׁתַּמְתִּין³⁰ בְּמִקְרָה
 7 זֶה שְׁעָה או שְׁפִתִים וְאַחַר כֵּן תִּרְאֶה הַדָּם בְּסוֹף
 8 הַיּוֹסֵת. הֵייתָ לְמוֹדָה³¹ לְהִיּוֹת רוֹאֶה בְּתַחֲלֵת הַיּוֹסֵת
 9 - כָּל הַטְּהוֹרוֹת שְׁעֻשְׂתָּה בְּתוֹךְ הַיּוֹסֵת טְמֵאוֹת³²;
 10 הֵייתָ לְמוֹדָה לְהִיּוֹת רוֹאֶה בְּסוֹף הַיּוֹסֵת - כָּל
 11 הַטְּהוֹרוֹת שְׁעֻשְׂתָּה בְּתוֹךְ הַיּוֹסֵת טְהוֹרוֹת³³, וְאֵינָה
 12 חוֹשֶׁשֶׁת אֲלֵא מְשַׁעָה שְׂדֵרְפָה לְרֹאוֹת עַד עַת
 13 שְׁמֻצָּאָה דָּם.

24 משנה, שם סג, א. 25) כשם שקובעת וסת לימים
 (ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל
 מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים ("וסתות דגופא"),
 אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש
 לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות
 המנויות כאן קודמות לראיית הדם. 26) מרגישה כבדות
 וכאב. 27) מקום הטבור. 28) אותו מקום.
 29) צמרמרות. 30) שתמשך ותשאר במצב זה.
 31) רגילה בכך. 32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם,
 אבל אם לא מצאה - טהורות, כמו שנתבאר בה"ה.
 33) משנה, שם.

14 ז. הַרְוָאָה פְּתָם³⁴ - טְמֵאָה לְמִפְרַעַע עַד עַת הַפְּקִידָה³⁵.
 15 וְכֵן הַבְּגָד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַפְּתָם טְמֵא לְמִפְרַעַע³⁶. וְעַד
 16 פְּמָה? עַד שְׁתֹּאמַר: בְּדִקְתִּי הַחֲלוּק הַזֶּה וְלֹא הָיָה
 17 עָלָיו פְּתָם. אֲפֹלוּ כְּפִסְתּוֹ וְלֹא בְּדִקְתּוֹ³⁷ - טְמֵא מִקְדָּם
 18 הַכְּפִיס לְמִפְרַעַע עַד שְׁעַת בְּדִיקָה. וְאֲפֹלוּ נִמְצָא הַפְּתָם
 19 לַח³⁸ - הֲרִי זֶה מְטֵמֵא לְמִפְרַעַע עַד שְׁעַת הַבְּדִיקָה;
 20 שְׁאֵינִי אוֹמֵר: מִזְּמִיִּם הָיָה שָׁם³⁹ וְעַתָּה נִפְלוּ עָלָיו מִיִּם
 21 וְנִעְשָׂה לַח.

34) שם ד, ב - אם מצאה כתם של דם על גופה או על בגדה
 (דיני כתם מבוארים בהל' איסורי ביאה פ"ט). 35) אפילו
 אם עבר יותר ממת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו
 למשנה). יוצא מזה חומרא בכתם יותר מבראיית דם ממש,
 שהרי בראייה קובע הזמן הקצר יותר: או מת לעת או שעת
 הבדיקה (ראה למעלה ה"ד). וטעמו של דבר מבואר
 בכסף-משנה בשם הר"י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא
 להרגיש בכתם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם
 ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. 36) הטהרות
 שנגעו בבגד אחרי שנבדק - טמאות. 37) כשהיא אומרת
 שלא בדקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה.
 שם נו, ב. 38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכתם
 טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא-קמא במשנה שם נו, א.
 39) ונתייבש.

22 ח. וְכָל הַנְּשִׁיִּים שֶׁדִּין שְׁעֻתָן⁴⁰ - כְּתָמָן פְּרֵאֲתָן⁴¹,
 23 וְאֵינוּ מְטֵמֵא אוֹתָן לְמִפְרַעַע. כָּל אֵלוּ הַנְּשִׁיִּים

24 הַטְּמֵאוֹת לְמִפְרַעַע, בֵּין רֹאֲתָה דָם בֵּין מְצָאָה פְּתָם
 25 - מְטֵמֵאוֹת מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב לְמִפְרַעַע לְטֵמֵא אָדָם
 26 וּבְגָדִים. וְכֵן רָקַן וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן טְמֵאִין לְמִפְרַעַע.
 27 וְאֲפֹלוּ כָּלִי חֲרָשׁ הַמְקַף צְמִיד פְּתִיל⁴² מְטֵמֵאוֹת
 28 אוֹתוֹ לְמִפְרַעַע. אֲבָל אֵינָן מְטֵמֵאוֹת אֶת הַבוֹעֵל
 29 לְמִפְרַעַע מִשּׁוּם בּוֹעֵל נְדָה, אֲלֵא מִשּׁוּם נוֹגֵעַ
 30 בְּלִבָּד⁴³. אֲבָל הַרְוָאָה פְּתָם - הַבוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחַר
 31 שְׁנִמְצָא הַפְּתָם טְמֵא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נְדָה⁴⁴.

40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן
 פ"ד ה"א. 41) דין הכתם כדין ראית דם, כרבי חנינא בן
 אנטיגנוס שם ה, א. 42) כיסוי צמוד ומהודק לכלי. כלי
 חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט
 ע"י נדה וזב וזבה. 43) ואינו מטמא משכב ומושב. שם ו,
 א. כתנא-קמא בברייתא. 44) משנה, שם יד, א. "ומודים
 חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שטמאה את בועלה".

32 ט. מְעַבְרַת שֶׁהוּצִיא הַעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהִחְזִירָה - אָמוּ
 33 טְמֵאָה לְדָה⁴⁵. וְטְמֵאָת יוֹלְדֵת יָד⁴⁶, וְטְמֵאָת מַעַת
 34 לְעַת⁴⁷ או מְפַקְדָה לְפַקְדָה לְמִפְרַעַע כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ⁴⁸,
 35 וְטְמֵאָת וְסִתּוֹת⁴⁹, וְטְמֵאָת פְּתָמִים⁵⁰ - הַכָּל מִדְּבָרֵי
 36 סוֹפְרִים. וְטְמֵאָתָן מִסְּפֵק. לְפִיכֵן אֵין שׁוֹרְפִין עָלֵיהֶן
 37 תְּרוּמָה וְקִדְוָשִׁים⁵¹, אֲלֵא תוֹלִין⁵². וְכֵן חֲלִין שְׁנַעֲשׂוּ
 38 עַל טְהוֹרַת הַקִּדְוָשׁ⁵³ שְׁנִטְמָאוּ בְּאֵלוּ - תוֹלִין. אֲבָל
 39 הַנְּעֻשִׁים עַל טְהוֹרַת הַתְּרוּמָה, וְחֲלִין הַטְּבוּלִין
 40 לְחֵלָה⁵⁴ - אֵין מִתְטַמְּאִין⁵⁵ כָּל אֵלוּ הַטְּמֵאוֹת שֶׁהֵן
 41 מִדְּבָרֵיהֶן. נִמְצָאָת אוֹמֵר, שְׁכָּל אַחַת מֵאֵלוּ הַנְּשִׁיִּים,
 42 וּמִשְׁכָּבָן וּמִרְכָּבָן וְרָקַן וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן, וּבוֹעֵל רוֹאֶה
 43 פְּתָם מֵאַחַר שְׁנִמְצָא הַפְּתָם, וּבוֹעֵל יוֹלְדֵת מֵאַחַר
 44 שְׁנִיּוֹת הָאִיבְרִי⁵⁶ וְחֹזֵר - כָּלן אֲבוֹת טְמֵאוֹת מִדְּבָרֵי
 45 סוֹפְרִים.

45) מימרא של רב הונא, שם כת, א. 46) בספרים
 שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה "יד". הכוונה
 לדין שנאמר למעלה: "שהוציא העובר את ידו". ומשמיענו
 רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטומאות האחרות
 המנויות כאן. בדפוס רומא (ר"מ) ובכת"י תימן, אין
 סוגריים. 47) ראה למעלה ה"ד. נדה טו, א: "מת לעת
 דרבנן". 48) המעתיק שמחק את המילה "יד", העמיד כאן
 נקודה ויש למחקה. 49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה
 עצמה זמן מסוים אחרי שעת וסת ומצאה דם - טמאה
 למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה"ה). וטומאה למפרע
 זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א.
 50) שם טו, א: "וכתמים דרבנן". 51) ראה למעלה פ"ב
 ה"ג. 52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשאים
 ועומדים בספק. 53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם
 ייעשו באותה הזהירות וההרחקה מכל טומאה המחייבות
 בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה
 מטהרת קודש. 54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה,
 נקראת "טבל". 55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון.
 56) של העובר.

יום ד' כ"ח אייר ה'תשע"ז

פרק רביעי

30 חֲדָשִׁים אַחֲרֵים וְאַחַר כֶּף רֵאֲתָהּ - דִּיּהָ שְׁעָתָהּ; עֶבְרוּ
31 עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֲרֵים וְרֵאֲתָהּ - מְטַמְּאָהּ
32 לְמַפְרָעוֹ.²¹

17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם שצמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראייה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה מקרה והוחזקה תינוקת זו בדם נידות. (18) מעת לעת או מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי הראיות הראשונות נשארו כדין ודיין שעתן אף על פי שהוברר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקות. (19) בלי ראייה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. (20) נידונה כראיה ראשונה. (21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות הראשונות אינן מטמאות למפרע.

ד. תינקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה
33 - דִּיּהָ שְׁעָתָהּ; שְׁנִיָּהּ - מְטַמְּאָהּ לְמַפְרָעוֹ.²² עֶבְרוּ
34 עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים²³ וְאַחַר כֶּף רֵאֲתָהּ - דִּיּהָ
35 שְׁעָתָהּ;²⁴ עֶבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֲרֵים וְאַחַר
36 כֶּף רֵאֲתָהּ - מְטַמְּאָהּ לְמַפְרָעוֹ.²⁵
37

22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה מצויים בה ולפיכך ראייה שנייה מעידה על בגרותה לדבר זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. (23) ללא ראייה. (24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות קבועה. (25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

ה. מְעַבְרַת וּמְנִיקָה וְזִקְנָה וּבְתוּלָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם
38 לְרֵאוֹת שָׂרָאוּ רֵאִיהָ רֵאוֹנָהּ - דִּין שְׁעָתָן; רֵאוֹ פֵּעַם
39 שְׁנִיָּהּ - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרָע כְּכֹל הַנְּשִׂיִם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.
40 וְאִם רֵאוּ הָרֵאוֹנָה בְּאַנְסוֹ²⁶ - אִף בְּשְׁנִיָּהּ דִּין שְׁעָתָן.
41

26) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

ו. מְעַבְרַת אוּ מְנִיקָה שֶׁרֵאֲתָהּ דָּם וְעָבְרוּ עָלֶיהָ
42 שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים וְאַחַר כֶּף רֵאֲתָהּ - דִּיּהָ שְׁעָתָהּ; עֶבְרוּ
43 עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים אַחֲרֵים וְרֵאֲתָהּ פֵּעַם שְׁנִיָּהּ,
44 שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לְרֵאִיהָ רֵאוֹנָהּ - מְטַמְּאוֹת
45 לְמַפְרָעוֹ.²⁷ הַרְוָאָה דָּם אַחַר דָּם טְהוֹרָה²⁸ בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים
46 וְאַרְבַּע שָׁעוֹת²⁹ - דִּיּהָ שְׁעָתָהּ. וְכֹל שֶׁדִּיּהָ שְׁעָתָהּ, אִף
47 עַל פִּי שֶׁאֵינָה מְטַמְּאָה לְמַפְרָע - צְרִיכָה שֶׁתְּבַדֵּק
48 עֲצָמָה תְּמִיד. וְכֹל אִשָּׁה הַמְּרַבֶּה לְבִדָּק - מְשַׁבַּחַת;
49 חוּץ מִן הַנְּדָה וְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טְהוֹר, שֶׁאֵין הַבְּדִיקָה
50 מוּעֵלֶת לָהּ כְּלוּם.³⁰
51

1) יבאר הנשים שדיין שעתן ואינן מטמאות למפרע, תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

א. אַרְבַּע נְשִׂיִם דִּין שְׁעָתָהּ² וְאֵינָן מְטַמְּאוֹת לְמַפְרָעוֹ.
2 וְאֵלוֹ הֵן: מְעַבְרַת וּמְנִיקָה, וּבְתוּלָה וְזִקְנָה. אִי זֶה הִיא
3 מְעַבְרַת? מְשִׁיבַר עֶבְרָה³. הֵיחָה בְּחֻזְקַת מְעַבְרַת
4 וְרֵאֲתָהּ דָּם, וְאַחַר כֶּף הַפִּילָה רוּחַ⁴ אוּ דָּבָר שֶׁאֵינּוּ
5 וְלָד - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקָתָהּ⁵ וְדִיּהָ שְׁעָתָהּ. רֵאֲתָהּ דָּם וְאַחַר
6 כֶּף הַפֶּר עֶבְרָה⁶ - הֲרִי זֶה מְטַמְּאָה לְמַפְרָע כְּכֹל
7 הַנְּשִׂיִם. אִי זֶה הִיא מְנִיקָה? כֹּל עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַה
8 חֲדָשׁ מִיּוֹם הַלֵּדָה. אֶפְלוּ מֵת בְּנָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה אוּ
9 שֶׁגִּמְלָתָהּ אוּ נִתְנַתְּהוּ לְמְנִיקָה - דִּיּהָ שְׁעָתָהּ. אֶבֶל
10 אַחַר עֶשְׂרִים וְאַרְבַּעַה חֲדָשׁ, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מְנִיקָה
11 וְהוֹלֶכֶת - הֲרִי זֶה טַמְּאָה לְמַפְרָע כְּכֹל הַנְּשִׂיִם. אִי זֶה
12 הִיא בְּתוּלָה? כֹּל שֶׁלֹּא רֵאֲתָהּ דָּם מִיָּמֶיהָ. בְּתוּלַת
13 דָּמִים⁷ אָמְרוּ, לֹא בְּתוּלַת בְּתוּלִים⁸. כִּי־צַד? אֶפְלוּ
14 נִשְׂאֵת וְרֵאֲתָהּ דָּם מִחֻמַּת נְשׂוּאִין⁹, אוּ יִלְדָה וְרֵאֲתָהּ
15 דָּם מִחֻמַּת לֵדָה - עֲדִין הִיא בְּתוּלָה לְעִנְיַן טַמְּאָה
16 וְדִיּהָ שְׁעָתָהּ. אִי זֶה הִיא זִקְנָה? כֹּל שֶׁעָבְרוּ עָלֶיהָ
17 שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ וְלֹא רֵאֲתָהּ דָּם. וְאִי
18 זֶה הִיא סָמוּךְ לְזִקְנוּתָהּ? כֹּל שֶׁחִבְרוּתֶיהָ קוֹרְאוֹת לָהּ
19 זִקְנָה בְּפִיָּהּ וְאֵינָה מְקַפְּדַת¹⁰. עֶבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ
20 עוֹנוֹת¹¹ וְרֵאֲתָהּ, וְחִזְרוּ וְעָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עוֹנוֹת
21 אַחֲרוֹת אוּ פְחוֹת אוּ יִתְרָה¹² וְרֵאֲתָהּ - הֲרִי הִיא כְּכֹל
22 הַנְּשִׂיִם וּמְטַמְּאָה לְמַפְרָעוֹ.

2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה).
3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. (4) שלפוחית מליאה רוח. (5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. (6) סמוך לראייתה. (7) שלא ראתה דם לפני כן. (8) שלא נבעלה. (9) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. (10) ואף על פי שהיא מתביישת. (11) עונה היא שלושים יום. (12) ימי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

ב. בְּתוּלָה¹³ שֶׁרֵאֲתָהּ דָּם אֶפְלוּ שׁוֹפְעַת¹⁴ כֹּל שֶׁבָּעָה
23 אוּ דוֹלְפַת¹⁵ - הֲרִי זֶה פֵּעַם אַחַת¹⁶. רֵאֲתָהּ דָּם וּפְסָקָה
24 וְחִזְרָה וְרֵאֲתָהּ - הֲרִי זֶה שְׁתֵּי פְעָמִים.
25

13) בתולת דמים. (14) בלי הפסק. (15) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. (16) ודיה שעתה.

ג. תינקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה דם פעם ראשונה ושנייה - דִּיּהָ שְׁעָתָהּ; רֵאֲתָהּ פֵּעַם שְׁלִישִׁית - מְטַמְּאוֹת לְמַפְרָעוֹ.¹⁸ [עֶבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים¹⁹ וְאַחַר כֶּף רֵאֲתָהּ - דִּיּהָ שְׁעָתָהּ]²⁰; עֶבְרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' כ"ח אייר - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 טְהוֹרִין⁴⁸. וְהִנְמָצְאִים בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל - טְהוֹרִים, שְׁלֹא
19 נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁלִיךְ בְּתַמְיָהן, אֲלֵא מְצִנְעִין
20 אוֹתָם⁴⁹. לְפִיקָךְ, כָּל הַכֶּתְמִים הַנְּמָצְאִים בְּכָל מְקוֹם -
21 טְהוֹרִין, חוּץ מִן הַנְּמָצְאִים בְּחוּרִים⁵⁰ וּסְבִיבוֹת בַּיִת
22 הַטְּמֵאָה⁵¹. וְכָל טְמֵאתָן בְּסִפְקֵי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁵².

46 בגדים שעליהם כתמי דם. (47) ראינו שבאו מבין
ישראל. (48) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו
על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). (49) ולפיכך יש
להניח שכתמי גויות הם. (50) שהם מקום מוצנע.
(51) חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם).
(52) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא,
שמה דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן
הפרוודור, שדמיו טהורים.

23 יא. כָּל הַכֶּתְמִים הַטְּמֵאִין מְעַבְרִין עָלֵיהֶן⁵³ שְׂבָעָה
24 סְמָמִין, וְאַחַר כֵּן - בֵּין עֶבֶר הַפֶּתַח בֵּין לֹא עֶבֶר -
25 מְטְבִילוֹ וְטְהוֹרוֹ⁵⁴. שָׁאם לֹא עֶבֶר כָּלָל - הָרִי הוּא
26 צָבֵע; וְאִם עֶבֶר אוֹ קֶהָה - הָרִי זֶה פֶּתַח, וּמְאַחַר
27 שְׂעָבְרוּ עָלָיו הַסְּמָמִין כְּכָר בְּטַל, אָף עַל פִּי
28 שְׂרָשׁוּמוֹ נָפֵר. וְאִפְלוּ פֶתַח שֶׁל דָּם נְדוּת וְדַאי - פִּינֹן
29 שְׂהַעֲבִיר עָלָיו שְׂבָעָה סְמָמִים בְּטַל⁵⁵, וּמְטְבִילוֹ
30 וְעוֹשֶׂה טְהוֹרוֹת עַל גְּבִיו.

53 מכבסים את מקום הכתם. (54) פליאה, שהרי במשנה
כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו" ואינו צריך
להטבילו". ורבינו עצמו כתב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן
למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על
הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו
צריך להטביל פירושו, אינו צריך טבילה שניה, אחר
הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר
כשהטביל לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית.
[וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא
הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. (55) אפילו אם
ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם
של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית
שכזו (רב אשי שם בראש העמוד).

31 יב. בְּגָד שֶׁאֲבָד⁵⁶ בוֹ פֶתַח - מְעַבְרִין עַל כָּל הַבְּגָד
32 שְׂבָעָה סְמָמִים וּמְטְבִילוֹ. אֲבָדָה בוֹ שְׂכַבַת זָרַע: אִם
33 הָיָה חֲדָשׁ⁵⁷ - בּוֹדְקוֹ בְּמַחְט⁵⁸; וְאִם הָיָה שְׁחוּק⁵⁹ -
34 בּוֹדְקוֹ בְּתַרְוּמָה⁶⁰.

56 מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם.
(57) אם הבגד חדש. (58) עובר בחורו של מחט על שטח
הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. (59) בגד ישן
שנשחק. (60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני
המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע
הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה
ואין האור עובר בו.

35 יג. בְּגָד⁶¹ שֶׁהָיָה עָלָיו פֶתַח וְהַטְּבִילוֹ וְעָשָׂה עַל גְּבִיו
36 טְהוֹרוֹת, וְאַחַר כֵּן הַעֲבִיר עַל הַפֶּתַח שְׂבָעַת הַסְּמָמִים

(27) במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או
מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן".
ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה
שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה
ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש
רש"י. (28) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום
ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא
דם טוהר ואינו מטמא. (29) משעה שנגמרו ימי דם טוהר.
(30) בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשאת
בטומאתה, ובימי דם טוהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה
ולפיכך הבדיקה מיותרת.

1 ז. חֲקָמִים תִּקְנוּ לָהֶן לְכַנּוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בּוֹדְקוֹת
2 עֲצָמָן בְּכָל יוֹם, בְּשַׁחְרִית³¹ מְפַנֵּי טְהוֹרוֹת שֶׁל
3 עֲרֻבִית³², וּבְעֲרֻבִית³³ מְפַנֵּי טְהוֹרוֹת שֶׁל שַׁחְרִית³⁴. וְכָל
4 אוֹכְלֵת תְּרוּמָה³⁵ בּוֹדְקַת בְּשָׁעָה שְׂאוּכְלֵת בְּתַרְוּמָה³⁶,
5 וְכָל אִשָּׁה בּוֹדְקַת בְּשָׁעָה שְׂעוֹבְרַת³⁷ לְשִׁמְשׁ מִטְהָה
6 מְפַנֵּי הַטְּהוֹרוֹת³⁸. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה עוֹסְקַת בְּטְהוֹרוֹת
7 - אֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעֲלָהּ; שֶׁכָּל הַנְּשִׁים שִׁישׁ
8 לָהֶן וְסִת³⁹ - בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה לְבַעֲלֵיהֶן⁴⁰, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
9 בְּעִנְיַן נִדְהָ.

31 צריכה לבדוק. (32) הערב שעבר, אם לא תבדוק
שחרית ותראה דם במשך היום ייטמא למפרע כל הטהרות
שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. (33) בודקת.
(34) שנגעה בהן במשך היום. (35) בת כהן שלא נישאה
לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. (36) וטמא
אסור לאכול תרומה. (37) כלומר, לפני תשמיש. (38) שם
יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש
מפני הטהרות, שמה ראתה דם מחמת תשמיש חייבה
לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. (39) זמן קבוע
לראיית דם נידות. (40) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע
חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן
פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

10 ח. חֻזְקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא הִגִּיעוּ לְפִרְקָן⁴¹ בְּחֻזְקַת
11 טְהוֹרָה⁴², וְאֵין הַנְּשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן; אֲבָל מְשִׁהֲגִיעוּ
12 לְפִרְקָן צְרִיכוֹת בְּדִיקָה⁴³, וְנָשִׁים בּוֹדְקוֹת אוֹתָן.

41 שלא הגיע זמנן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה
ד. (42) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר.
(43) מניחים אנו, שכבר זכ ממנה דם נידות ולא הבחינה
בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה
בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מכוננות בודקות אותה.

13 ט. הַחֲרָשֶׁת⁴⁴ וְהַשׁוֹטָה וּמִי שֶׁנִּטְרָפָה דַּעְתָּהּ בְּחָלִי,
14 אִם יֵשׁ לָהֶן פְּקָחוֹת מְתַקְנוֹת אוֹתָן⁴⁵ - הָרִי אֵלוֹ
15 אוֹכְלוֹת בְּתַרְוּמָה.

44 אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה.
45 בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.

16 י. כָּל הַכֶּתְמִים⁴⁶ הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל⁴⁷ - בְּחֻזְקַת
17 טְמֵאָה, וְהַבָּאִים מִבֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים - בְּחֻזְקַת

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' כ"ח אייר - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב.) (73) טומאת נידות. (74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הויית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. (75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) יבאר שנידה זכה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיטבלו, ודין יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זכה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או בליל השימור, הרואה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

א. הַזָּב וְהַזָּבָה וְהַנֶּהֱדָה וְהַיּוֹלְדֵת לְעוֹלָם הֵם בְּטֻמְאַתָּן וּמְטַמְּאִין אָדָם וְכֻלָּיִם וּמִשְׁכָּב וּמִרְכָּב עַד שְׁיֻטְבְּלוּ.²⁶
27 אָפְלוּ נִתְאַחֲרוּ פָּמָה שְׁנַיִם בְּלֹא רְאִית טַמְאָה וְלֹא טְבָלוּ - הֲרִי הֵן בְּטֻמְאַתָּן.²⁹

2) שבת סד, ב "בנדתה תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

ב. יוֹלְדֵת³⁰ שְׁלֹא טְבָלָה אַחַר שְׁבַעָה לְזָכָר וְאַרְבַּעָה עֶשֶׂר לְנִקְבָה, כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ יָמֵי טְהוֹרָה - הֲרִי הוּא כְּדָם הַנִּדוּת וּמְטַמֵּא לָהּ וְיֻבְשׂ.³²
33 לֹא תִלָּה הַכְּתוּב בְּיָמִים בְּלִבָּד, אֲלֵא בְּיָמִים וּטְבִילָה.³³

3) משנה, נדה לה, א. (4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנוזלים של זכה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקן בית-שמאי ובית-הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה. בית-שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטהרת דמיה בתוך ימי טוהר (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנוזלים אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית-הלל סוברים, שהתורה טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה, דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. (5) בלשון הגמרא שם: "ביומי וטבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טוהר מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף-על-פי-כן נגמרים ימי טוהר אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

ג. יוֹלְדֵת³⁴ שִׁירְדָה לְטָבֵל מִטַּמְאָה לְטַהֲרָה³⁵ וְנִעְקָר מִמְּנָה³⁶ דָּם בִּירִידָתָה³⁷ וְיֻצָא חוּץ לְבֵינֵי הַשָּׁנַיִם³⁸ - הֲרִי זֶה טַמְאָה³⁹, וְאִין הַטְּבִילָה מוּעֵלֶת לְדָם זֶה⁴⁰, וְאָף עַל פִּי שְׁעֵדִין הִיא בְּכֻשָׁרָה. וְאִם נִעְקָר מִמְּנָה בְּעֵלְתָה⁴¹ מִן הַמְּקוֹה - הֲרִי זֶה טַהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָּם טְהוֹר, וְהַטְּבִילָה מוּעֵלֶת לְכָל הַדָּם הַמְּבֻלָּע בְּאֵיבָרִים⁴² וּמְשִׁימָה אוֹתוֹ דָּם טְהוֹר.⁴³

6) מימרא של רב, שם מב, א. (7) אחרי שבעת ימים ללידת זכר או ארבעה-עשר יום ללידת נקבה. (8) מן המקום שדם

1 וְלֹא עֶבֶר - הֲרִי זֶה צָבַע, וְהִטְהָרוֹת שְׁעֵשָׂה טְהוֹרוֹת,
2 וְאִין צְרִיף לְהַטְבִּילוֹ פְּעַם אַחֲרָת. וְאִם עֶבֶר הִפְתָּם אוֹ
3 פְּקָה עֵינָו - הֲרִי זֶה פְּתָם, וְהִטְהָרוֹת טַמְאוֹת⁶², שְׁהֲרִי
4 הַקְּפִיד עַל הַפְּתָם לְהִסִּירוֹ, וְצְרִיף לְהַטְבִּילוֹ פְּעַם
5 שְׁנִיָּה לְטַהֲרוֹ.

61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. (62) מלשונו משמע שהמדובר בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות.

6 יֵד. כֶּתָם שֶׁהֶעֱבִיר עָלָיו שֵׁשָׁה סַמְמָנִים וְלֹא עֶבֶר,
7 וְאַחַר כֵּן הֶעֱבִיר עָלָיו צְפוּן⁶³ וְעֶבֶר - הֲרִי הִטְהָרוֹת
8 שֶׁנִּעְשׂוּ עַל גְּבִי טַמְאוֹת. אַף עַל פִּי שֶׁהֶצְפוּן מִעֶבֶר
9 הֶעֱבַע⁶⁴, הוֹאִיל וְלֹא הֶעֱבִיר עָלָיו שְׁבַעַת הַסַּמְמָנִין -
10 הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת כֶּתָם⁶⁵, וְשִׁמְא אֵלּוּ הֶעֱבִיר הַשְּׁבִיעִי
11 הִיָּה עוֹבֵר. הֶעֱבִיר עָלָיו שְׁבַעַת הַסַּמְמָנִים וְלֹא עֶבֶר,
12 וְחֹזֵר וְהֶעֱבִירָן עָלָיו פְּעַם שְׁנִיָּה וְעֶבֶר⁶⁶ - כָּל הִטְהָרוֹת
13 שֶׁנִּעְשׂוּ עַל גְּבִי בֵּין תְּכַבֵּסַת רֵאשׁוֹנָה לְשְׁנִיָּה
14 טְהוֹרוֹת⁶⁷, וְכָל הִטְהָרוֹת שֶׁנִּעְשׂוּ עַל גְּבִי אַחַר
15 תְּכַבֵּסַת שְׁנִיָּה טַמְאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַעְתּוֹ שֶׁהוּא
16 מִקְּפִיד עָלָיו וְרוֹצֵה לְהוֹצִיא רְשׁוּמוֹ - הֲרִי זֶה טַמְא
17 עַד שְׁיֻטְבְּלוֹ⁶⁸ וְיֻטְבִּילוֹ. כִּבְרַר בְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת אֶסְוִרִי
18 בִּיָּאָה שְׁבַעַת הַסַּמְמָנִין שֶׁמִּעֶבֶרִין עַל הַפְּתָם מָה הֵן
19 וְהִיאָף מִעֶבֶרִין אוֹתָן.

63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. (64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). (65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. (66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנין ולא עבר, שנאן (חזר והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. (67) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. ונהטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל. (68) שיבטל גם את הרישום שנשאר.

20 טו. הָאֵשָׁה שֶׁמְתָה וְיֻצָּאָה מִמְּנָה דָּם⁶⁹ - מְטַמֵּא
21 מִשׁוּם כֶּתָם⁷⁰, שֶׁהַמְּקוֹר מְקוּמוֹ טַמְא⁷¹. אַף עַל פִּי
22 שִׁיֻצָּא הַדָּם⁷² אַחַר שֶׁמְתָה וְאִין פֶּאֶן נְדָה, הוֹאִיל
23 וּמְמָקוֹם טַמְא יֻצָּא - מְטַמֵּא טַמְאָת כֶּתָמִים⁷³. וְאִם
24 הִיָּה בּוֹ רְבִיעִית - מְטַמֵּא בְּאֵהָל⁷⁴ וּמְטַמֵּא מִשׁוּם
25 כֶּתָם⁷⁵.

69) אפילו כל שהוא. (70) כלומר, משום דם נידות. (71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. (72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' כ"ח אייר - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישית עושה רביעי בקודש. (22) נראה שתיבה זו נשתרבה לכאן בטעות. (23) במסכת נגעים פ"ד, ג, שנינו: "טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". (24) עושה את התרומה שלישית לטומאה. (25) שם ה"ד. (26) וקדשים שנגעה בהם נעשו שני לטומאה. (27) פירוש, טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים תיטהר מטומאת ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמחוסר כיפורים פוסל את הקודש בניגיעה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה חגיגה (פ"ג מ"א), וכן בהלכות אבות הטומאות פ"י ה"ג וה"ט (ופליאה היא, למה לא הביא הכסף-משנה מקורות אלה). ודומה לכך אנו מוצאים לקמן (פ"ב וה"ה): "המשכבות והמרכבות טהורים", והכוונה - טהורים מטומאת משכב ומושב שהיא טומאה חמורה, אבל טמאים טומאת נגיעה (רבינו בפירושו למשנה טהרות פ"ז ה). ודומה לכך כתב רבינו גם בפ"ה מהלכות טומאת מת ה"ב, בד"ן אשה שהפילה "טמאה שבעה ימים" כנוגע במת, ואף-על-פי שהיא טמאה ארבעה עשר יום אם הפילה נקבה, אלא שם עוסק רבינו בדניי טומאת מת, ולא נגע כלל בטומאת יולדת שדיניה מבוזרים במקומם. (28) בסוף ממש, היינו אחר הבאת קרבנותיה. [כך משמע מלשונו של רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ו. כסף-משנה]. ואפילו אם טבלה אחר ששלמו ימי טהרה. ומה שאמרו בית-הלל (נדה ע"א, ב) "אינה צריכה טבילה באחרונה", הכוונה לתרומה, שהרי המדובר שם בכיכר של תרומה, אבל לנגיעת קודש צריכה טבילה. וכן פירש רש"י שם. (ראה השלמות).

ה. יולדת שהיא מצרעת²⁹ וטבילה אחר שבועה של זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהר שלה טמא³⁰ בקרה וכמימי רגליה. וכלן³¹ כמשקין טמאין³². שקל המשקין הטמאין היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן³³; חוץ מזב וכיוצא בו³⁴, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו³⁵ אבות טמאות, כמו שבארנו³⁶.

(29) משנה שם לר, א. (30) כבית-הלל שם. (31) דם טהר, ורק ומימי רגלים. (32) שהם ראשון לטומאה. (33) שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). (ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב). (34) נדה, יולדת וזבה. (35) שכבת זרע, ורק ומימי רגלים. (36) למעלה פ"א הי"ד.

ו. זכה קטנה³⁷ שטבילה ביום השמור שלה אחר הגין³⁸, כמו שבארנו בענין אסור נדה³⁹ - הרי מגעה⁴⁰ ובעילתה⁴¹ תלויים⁴²: אם נגמר היום ולא ראתה - פל שנגעה בו טהור, ובוועלה טהור ופטור⁴³; ואם ראתה דם אחר שטבילה - פל טהרות שעשתה טמאות, ועושה משכב ומרפב, ובוועלה

נידות מכונס בו. (9) לפני שטבלה. (10) מקום מסויים ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ נקרא בית החיצון. (11) כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון, וכשיצא טבול שנית ותיטהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין ע"א, א) דעת רבינו שבית החיצון אינו בלוע אלא בית הסתרים, כר"ב שם, ובית הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והערב שמש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי (שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי. (12) טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו מטמא טומאת ראייה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טהור מפסיקה את כל טומאות הראיות. (13) אחר שטבלה. (14) ודם המכונס במקומו במקור נקרא "מובלע", מהש"אין-כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

ד. יולדת¹⁵ שטבילה אחר שבועה של זכר וארבעה עשר של נקבה, או אחר ספירת שבועה ימים נקיים אם היתה יולדת בזוב¹⁶ - הרי היא פכל ימי טהר שלה פטמא שטבל ועדין לא העריב שמשו, והרי היא טבולת יום¹⁷ בכל אותן הימים¹⁸. ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהר, אלא במשלהם הימים¹⁹ הרי היא פטבול יום שהעריב שמשו. במה דברים אמורים שהיא פטבול יום? לענין תרומה ומעשר²⁰; אבל לקדשים הרי היא פראשון לטמאה²¹ שעדין לא טבל, אלא²² כמי שנגע בנדה או בטמא מת שעדין לא טבל וכיוצא בהן. נמצאת אתה למד, שהיולדת בתוך ימי טהר אוכלת במעשר²³ ופוסלת את התרומה²⁴ פטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל מרקה ומדם טהרה על כפר של תרומה - הרי הוא בטהרתו, שמשקה טבול יום טהור כמו שיתבאר²⁵. ומטמאה את הקדשים כולד הטמאות²⁶ עד שתשלים ימי טהר ותהיה טהורה לכל²⁷. ויראה לי, שמאחר שהיא מטמאה את הקדש - שהיא צריכה טבילה אחרת בסוף²⁸ ואחר כך תגע בקדש, אף על פי שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה.

(15) משנה שם ע"א, ב. (16) בהלכות איסורי ביאה פ"ז ביאר רבינו, שיולדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה לספור שבעה ימים נקיים מראית דם ואחר-כך טבולת, וימי טהור מתחילים אחר יום טבילתה. (17) טמא שטבל ביום האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה. (18) בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". (19) כשישלמו שלושים ושלושה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום טבילתה. (20) לקמן יתבאר. (21) כבית-הלל במשנה שם.

22 שְׂמָא יִרְאוּ טַמְאָה וְיִסְתְּרוּ שְׂבַעַת יְמֵי הַסְּפִירָה,
23 וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטְּהוֹרוֹת טַמְאוֹת לְמַפְרָע⁵⁷. אַף עַל פִּי
24 שֶׁהֵן עוֹשִׂין מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב לְמַפְרָע⁵⁸ - אִין מְטַמְאִין
25 כְּלֵי חָרָס בְּהַפְטָט⁵⁹ מֵאַחַר שֶׁטְּבָלוּ, אַף עַל פִּי שֶׁחֲזָרוּ
26 וְרָאוּ טַמְאָה וְסִתְּרוּ הַפֶּל, וְכָל כְּלֵי חָרָס שֶׁהִסִּיטוּ עַד
27 שְׂלֵא רָאוּ טְהוֹר.

(54) משבעה נקיים. (55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פי"א, שזבה מותרת לטבול ביום שביעי. (56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. (57) פסחים פא, א. (58) שם. (59) אם הזיזוהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהודק (לקמן פ"ח ה"ג). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמתמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יבאר למה נאמר בתורה משכב ומושב ומה בין מרכב למושב, ודין מרדף, והזב והזבה והנידה והיולדת ומצורע או נכרי שמתו, ודין כל מקום שאתה שומע טומאת מרכב ומושב אם צריך שיגע בהן הזב, ודין אוכלין ומשקין וכלים שאינם עשויים למשכב ומושב שישב עליהם הזב למעלה, כל שהוא למעלה מן הזב ואינו נוגע בו או למטה ממנו.

28 א. כְּכָר בְּאַרְנוֹת², שֶׁהֲזָב וְחִבְּרָיו מְטַמְאִין מְשַׁבֵּב
29 וּמוֹשֵׁב וּמְרַכֵּב. וְהַמְשַׁבֵּב וְהַמְּשַׁבֵּב אֶחָד הוּא. וְלָמָּה
30 נֶאֱמַר בְּתוֹרָה מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב? שֶׁהַמְשַׁבֵּב - הִרְאוּ
31 לְשִׁכְיָהּ, וְהַמְּשַׁבֵּב - הִרְאוּ לִישִׁיבָהּ. וּבֵין שְׂשִׁיב עַל
32 הַמְשַׁבֵּב אוֹ שְׂשַׁכֵּב עַל הַמְּשַׁבֵּב - טַמְאָהוּ³. לְפִיכָּךְ
33 אָנִי אוֹמֵר בְּכָל מְקוֹם מְשַׁבֵּב לְבַד, וְהוּא הַדִּין
34 לְמוֹשֵׁב. וְאִי זֶהוּ מְרַכֵּב? זֶה הִרְאוּ לְרִכִּיבָהּ⁴, כְּגוֹן
35 מְרַדְּעַת הַחֲמוֹר⁵ וְטַפִּיטָן⁶ הַסּוֹס.

(2) למעלה פ"א ה"א. (3) בתורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב ה"ז, שנינו: "אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, מנין שב על המושב וישב על המשכב? ת"ל יטא - ריבה". (4) מיוחד לרכיבה. (5) מניחים אותה על גב החמור. (6) מין שטיח שרגילים להניחו על גב הסוס כשורכבים עליו (כלים פכ"ג מ"ב). דעת רבינו, שכל דבר שיושבים עליו בפסוק רגליים נקרא מרכב ולא מושב (ראה 'תוספות יום-טוב' כלים פ"א מ"ג, ד"ה מרכב). וכן כתב בפירושו למס' כלים פ"א מ"ג. ואפילו אותו חלק שהאדם יושב עליו ממש אינו מטמא משום מושב, אבל דעת רש"י (עירובין כז, א) ובפירושו על התורה פרשת מצורע), שמרכב פירושו הדברים המסייעים לרכיבה, כגון החגורה, שמכניסים בטבעות שבאוכף וקושרים אותה תחת בטן הסוס ומחזיקה את האוכף, או העץ שהרוכב אוזח בו, או משעין עליו גבו, אבל המקום שהוא יושב עליו ממש בשעת רכיבה טמא משום מושב, וכן דעת הר"ש והרא"ש. (ויש לתמוה על רבינו שמנה (בפירושו למשנה הני"ל) אוכף

1 חֵיב חֲטָאת. טְבִילָה בְּלֵיל הַשְּׂמֹרָה קִדְּם שְׂיַעֲלָה עֲמוּד
2 הַשֶּׁחֶר - הִרְי זֹו כְּמִי שְׂלֵא טְבִילָה, וְעַדִּין עוֹשֶׂה מְרַכֵּב
3 וּמוֹשֵׁב⁴⁴.

(37) נדה עב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המתרת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבילה - טהורה. (38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא למפרע. (39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. (40) אם נגעה בטהרות. (41) אם נבעלה. (42) עומדים בספק. (43) מלהביא קרבן חטאת. (44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שוה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

4 ז. הִרְוָאָה⁴⁵ דָּם בְּיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר וְטְבִילָה לְעֶרֶב לֵיל
5 שְׁנַיִם עֶשֶׂר - הִרְי זֹו מְטַמְאָה מְשַׁבֵּב וּמוֹשֵׁב⁴⁶, אַף
6 עַל פִּי שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָבָה גְדוּלָּה⁴⁷, כְּמוֹ
7 שְׂבִאֲרָנוֹ⁴⁸ בְּעִנְיַן אִסוּר נְדָה.

(45) משנה שם עא, ב. (46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית-הלל שם. (47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אעפ"כ אין טבילת לילה מועילה לטהרה. (48) שם.

8 ח. טְבִילָה בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר⁴⁹ אַחַר הַגֵּן הַחֲמָה, אַף
9 עַל פִּי שֶׁאֲסוּרָה לְשִׁמּוֹשׁ [עַד] לְעֶרֶב⁵⁰, אִם שִׁמְשָׁה -
10 בּוֹעֵלָה טְהוֹר, וּמוֹשֵׁבָהּ וּמְרַכֵּבָהּ טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי
11 שֶׁרְאָתָה דָּם בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר אַחַר הַטְּבִילָה. מִפְּנֵי
12 שֶׁהוּא תַחֲלַת נְדָה, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוֹ שֶׁם בְּאִסוּר נְדָה,
13 וְאִינוֹ מְצַטְרֵף לְיוֹם אֶחָד עֶשֶׂר⁵¹, לְפִיכָּךְ אֵינָה צְרִיכָה
14 לְשִׁמּוֹר יוֹם שְׁנַיִם עֶשֶׂר⁵², אֲלֵא טוֹבֵלָת וְעוֹסְקָת
15 בְּטְהוֹרוֹת. אֲבָל הִרְוָאָה דָּם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבֵלָת בְּיוֹם
16 אֶחָד עֶשֶׂר וּמְשַׁמְרַת אוֹתוֹ, שֶׁאִם תִּרְאָה בּוֹ דָּם אַחַר
17 טְבִילָה - נִטְמָאוּ כָּל טְהוֹרוֹת שֶׁעֲשָׂתָה וְנִטְמָא בּוֹעֵלָה,
18 אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָבָה גְדוּלָּה⁵³, כְּמוֹ
19 שְׂבִאֲרָנוֹ בְּעִנְיַן נְדָה.

(49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. (50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כך כשתראה ביום עשירי או לפניו. (51) לטמא למפרע. (52) ואם תראה בו טמא בטומאת נדה משעת ראייתה ואילך. (53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

20 ט. זָב וְזָבָה גְדוּלָּה שֶׁטְּבָלוּ בְּיוֹם שְׂבִיעִי⁵⁴ שֶׁלְּהֵן,
21 כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוֹ⁵⁵ - לֹא יִתְעַסְקוּ בְּטְהוֹרוֹת⁵⁶ עַד לְעֶרֶב;

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ד' כ"ח אייר - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמיטמאים כבגדים שעל הזב. (10) זבים פ"ה מ"א. (11) ולא רק את הבגדים שהוא לבוש, ואע"פ שהנוגע הוא ראשון לטומאה, וראשון אינו מטמא כלים, גזרה התורה שיטמא "בחיבורים", פירוש, בשעה שהוא נוגע בטומאה וגופו מחבר את הטומאה ואת הכלים. (12) שלא נאמר בו "יכבס בגדיו".

ג. פל הכלים¹³ שישארו למעלה מן הזב - הם הנקראין מדף¹⁴, והם כלם פכלים שהוא נוגע בהם, שהם ראשון לטמאה, ואינן מטמאין לא אדם ולא כלים אכל מטמאין אכלין ומשקין, פשאר ולדות הטמאה. וטמאת מדף מדבריהם¹⁵.

(13) בהלכות הקודמות, מדובר בדברים שהם תחת הזב, אפילו מאה בגדים זה על זה ושכב על העליון, כולם אב הטומאה, ובהלכה זו מדובר בדברים שהם למעלה מן הזב, בלשון התלמוד: "עליונו של זב". מן התורה טמא רק הבגד שנגע בזב ונעשה ראשון לטומאה, ואינו מטמא את הבגדים שעליו שלא נגעו בזב עצמו. (14) זבים פ"ד מ"ו. ופירש רבינו שם מלשון "ריחו נודף". והכוונה, כמו שריח נודף מרחוק, כך גם כאן מטמא את הבגדים המרוחקים מן הזב. (15) דברי חכמים, גזירותיהם. נדה ד, ב. וסובר רבינו, שהדרשה בגמרא שם לב, ב מהכתוב (ויקרא טו, י'): "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" היא אסמכתא, כלומר, חכמים הסמיכו גזירתם על המקרא הזה (כסף-משנה).

ד. הזב¹⁶ והנדה והיולדת והמצרע שמתו - הרי הן מטמאין משפכ ומרפב אחר מיתתן פשהיו פשהן חייזן עד שימוק הפשר. וטמאה זו מדבריהם¹⁷, גזרה שפא יתעלה אהד מאלו וידמו שמת והוא עדין לא מת. נמצא משפכו ומרפכו¹⁸ של אחר מיתה אב טמאה של דברי סופרים. אכל נכרי שמת - אינו עושה משפכ¹⁹, שהרי פשהו חי אינו מטמא אלא מדבריהם²⁰, כמו שבארנו²¹.

(16) משנה, נדה סט, ב. (17) גמרא, שם. (18) שלא נגע בהם, אבל כשנגע בהם טמאים טומאת מת מן התורה. (19) פירוש, אינו מטמא משכב שאינו נוגע בו. שם. (20) ואין גזורים גזירה לגזירה, ברייתא שם. (21) למעלה פ"ב ה"ב.

ה. פל מקום²² שאהה שומע טמאת משפכ ומרפכ - אינו שניע הטמא במשפכ או במרפכ פשינשא עליהן, אלא אפלו היו אבנים גדולות למעלה מן הפלי העשוי למשפכ או למרפכ ונשא הזב על האבנים למעלה²³ - נטמא המשפכ או המרפכ ונעשה אב טמאה. אפלו אלה משפכ או מרפכ זה למעלה מזה ואבן על העליון, וישב אהד ממטמאי משפכ ומושב למעלה מן האבן - נטמאו הפל²⁴. ואהד המשפכ הנוגע בארץ או המשפכ של מעלה אס נגע בו²⁵ בשעת שכיבתו - פל אהד מהן אב הטמאה. וכן אם היה אהד ממטמאי משפכ ומושב

בין המטמאים טומאת מרכב, הלא התוספתא מס' כלים בבא בתרא פ"ב אומרת: "האיכף טמא מושב, והתפוס שלו טמא מרכב". אולי מדובר באיכף המיוחד לנשים שדרך לירכב, כששתי רגליהן נמצאות בצד אחד של הסוס, וסובר רבינו שדינו כמושב).

ב. המשפכ והמרפכ - פל אהד מהן אב מאבות הטמאות של תורה. מטמאין אדם וכלים במגע, ומטמאין את האדם במשא⁷. ומה בין משפכ למרפכ? שהנוגע במשפכ, אם היה אדם ונגע בבגדים ובפשאר כלים עד שלא פרש ממטמאיו - הרי זה טמאם⁸ ופשאר ראשון לטמאה; והנוגע במרפכ - אינו מטמא בגדים ולא כלים אפלו בשעת מגעו. אכל הנושא את המשפכ או את המרפכ - הרי זה מטמא בגדים ופשאר כלים בשעת נשיאתו עד שלא פרש ממטמאיו. ומיזן שבטמאת מרפכ חלק מגעו ממשאו ובמשפכ לא חלק? שהרי הוא אומר במשפכ: ואיש אשר יגע במשפכו יכבס בגדיו. ובמרפכ הוא אומר: וכל המרפכ אשר ירפכ עליו וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב, ולא נאמר בו יכבס בגדיו. מלמד, שאינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ונאמר: והנושא אותם יכבס בגדיו. אהד הנושא את המרפכ או הנושא משפכ מטמא בגדים בשעת נשיאתו. נמצאת למד, שהזב והנדה והנדה והיולדת, ומשפכן ורקן ומימי רגליהן, ודם נדה וזבה ויולדת וזבו של זב - פל אהד מאלו אב. ואדם שנגע באהד מפל אלו או נשאן - מטמא בגדים ופשאר כלים בשעת נגיעתו או בשעת נשיאתו, ואינו מטמא לא אדם ולא פלי חרש⁹; שפל המטמא אדם - מטמא פלי חרש¹⁰, וכל שאינו מטמא אדם - אינו מטמא פלי חרש. הנה למדת, שפל טמא שונאמר בו יכבס בגדיו - הרי זה מטמא בגדים שניע בהם¹¹ פל זמן שלא פרש ממטמאיו, ועושה אותן ראשון לטמאה פמזהו. ומטמא פשאר כלים בבגדים, חוץ מפלי חרש, שאינו מטמא לא אדם ולא פלי חרש אף על פי שעדין לא פרש. וכל טמא שלא נאמר בו יכבס בגדיו - הרי הוא עד שלא פרש פאחר שפרש, שאינו מטמא בגדים, מפני שהוא זל, ואין צריך לומר שאינו מטמא אדם ולא פלי חרש. ולפיכך, הנוגע במרפכ¹² אינו מטמא בגדים בשעת מגעו, והנושא את המרפכ מטמא בגדים בשעת נשיאתו, כמו שבארנו.

(7) אע"פ שלא נגע, כגון שהרים קרש שטומאה מונחת עליו, וכן אם הניח כלי כבד על קצה הקרש מזה, ומפני כובדו עלה למעלה קצהו השני, שהטומאה עליה. ראה לקמן פ"ח ה"ב. (8) משנה, כלים שם. (9) תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב פרשת ב הי"א: "בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס". כלים אחרים למדו שם מהכתוב,

יום ה' כ"ט אייר ה'תשע"ז

פרק שביעי

1 יבאר שבחמישה דברים הזב מטמא מרכב ומושב, וכיצד. שמרכב ומושב מטמאים את האדם שבבעה דברים, וכיצד. זב שדרס על כלי שלא נעשה למרכב משכב ומושב.

- 23 א. הזב² מטמא את המשכב והמושב והמרכב
- 24 בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, נהלה ונשען³.
- 25 כיצד? כלי העשוי למשכב או למושב או למרכב,
- 26 אפלו היה תחת האבן, אם עמד אחד ממטמאי
- 27 משכב על האבן או ישב עליה או שכב או נשען
- 28 עליה או נתלה בה, הואיל ונתנשא על הפלי הנה
- 29 מקל מקום - נטמא ונעשה אב טמאה. וכל אחד
- 30 מחמשה דרכים אלו הוא הנקרא מדרס⁴ בכל מקום.

2 משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד, ורבינו הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק ו הלכה א, שדינו כמשכב. וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "טמא" מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "טמא". ולמה השמיטה המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב. 3 בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מנין? תלמוד לומר "טמא יטמא" - ריבה. 4 רבינו בפירושו על המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא: מדרס.

- 31 ב. וכן המשכב והמרכב⁵ מטמאין את האדם
- 32 בשבעה דרכים: בחמשה דרכים אלו שמינינו, ובמגע
- 33 ובמשא. כיצד? משכב או מרכב שדרס⁶ עליו הזב
- 34 ונטמא במדרסו - הנוגע בו או הנושא טמא. וכן
- 35 היושב עליו או העומד או השוכב או הנתלה או
- 36 הנשען, אף על פי שהיתה אבן מבלת בין הטהור
- 37 ובין המדרס - הרי זה נטמא. שנאמר: והישב על
- 38 הפלי אשר ישב עליו הזב. מפי השמועה למדו,
- 39 שפקום שהזב יושב ומטמא⁷, אם ישב שם הטהור
- 40 - נטמא⁸. מה הזב מטמא מרכב ומושב שתחת
- 41 האבן, אף הטהור מתטמא מן המשכב או המרכב
- 42 שהוא מתחת האבן, אף על פי שאין הזב שם⁹ על
- 43 המשכב. ואדם זה שהוא למעלה מן המדרס מטמא
- 44 בגדים כל זמן שלא פירש ממטמאיו, כמו שבארנו.

5 גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה. 6 "דרס" הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. 7 את הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. 8 תורת כהנים שם פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה כאילו נכתב בפירוש, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך

- 1 למטה ואבן על גביו. ואכלין ומשקין וכלים ואדם
- 2 על גבי האבן זה למעלה מזה - כלן טמאין²⁶
- 3 וראשון לטמאה²⁷. ואחד פלי או אכל ומשקה או
- 4 אדם הנוגע בזב, או פלי או אכל ומשקה או אדם
- 5 שהוא למעלה על האבן שעל גביו - הפל ולד
- 6 טמאה, ואינו מטמא לא אדם ולא פלים; חוץ מן
- 7 האדם שעל גבי הזב, שעד שלא פירש ממטמאיו
- 8 מטמא שאר פלים, כמו שבארנו²⁸.

22 כלים פ"א מ"ג. 23) ומפני כובדן הרב, אין כובדו של הזב מורגש על המשכב. 24) טומאת זו נקראת "אבן מסמא" (שם). ופירש רבינו שם: כמו (דניאל ו, יח): והיתית אבן חדה ושמת על פום גובא (ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לסדר טהרות, אות 1). 25) באבן. פיסקא זו באה ללמדנו, שלא תעשה לומר: כשם שאבן אינה חוצצת בפני הטומאה והיא חודרת לכל המשכבות שתחתיה, כך אויר אינו חוצץ וכשהזב שוכב על גבי סדין תלויה באויר למעלה מהם - נטמאו. ורבינו מוסיף וכותב "בשעת שכיבתו" להשמיענו, שהכוונה לנגיעה דרך שכיבה או ישיבה, אבל נגיעה באחד מאיבריו אינו מטמא אלא זה שנגע בו ונעשה ראשון. 26) זבים פ"ה מ"ב: כל הנישא על גבי הזב - טמא. 27) כדין עליונו של זב. (ראה למעלה ה"ג, וראה 'תוספות יום טוב' זבים פ"ה מ"ב, שמקיים את הגירסה: "מלמעלן, מטמאים אחד ופוסלים אחד". פירוש, אלה שהיו למעלה מן הזב מטמאים אוכלין ועושים אותם שני, והם פוסלים את התרומה שנעשית שלישי). 28) למעלה ה"ב.

- 9 ו. האכלים והמשקין והפלים שאינן עשויים לא
- 10 למשכב ולא למושב ולא למרכב שהיו למטה, וישב
- 11 הזב וכיוצא בו²⁹ עליהם למעלה ולא נגעו בהן - כלן
- 12 טהורין³⁰. אבל אם היה האדם למטה והזב למעלה,
- 13 אף על פי שאינו נוגע בו - הרי זה טמא משום נושא
- 14 זב³¹, ככל נושא דבר שמטמא במשא, שהנושא
- 15 ראשון לטמאה³². הא למדת, שכל שהיה למעלה
- 16 מן הזב - טמא. בין אדם, בין פלים העשויין למשכב
- 17 ולמושב ולמרכב בין שאר כל הפלים, בין אכלים
- 18 בין משקין. הפל ראשון לטמאה. וכל שהיה למטה
- 19 מן הזב ולא יגע בו - טהור, חוץ מן האדם או פלי
- 20 העשוי למשכב או למושב או למרכב; אלא שהאדם
- 21 ראשון, והפלים העשויים למושב או למשכב או
- 22 למרכב אב הטמאה, כמו שבארנו³³.

29) זבה, נדה ויולדת. 30) שבת נט, א: יכול כפה סאה וישב עליה וכו' יחא טמא? תלמוד לומר (ויקרא טו, ו): "אשר ישב עליו הזב וכו' יטמא" מי שמיוחד לישבה. 31) אבל כלים אינם מיטמאים במשא. 32) אם פירש מן הטומאה, אבל כל זמן שלא פירש - דינו כאב הטומאה ומטמא כלים (ראה למעלה ה"ב). 33) כמה פעמים בפרק זה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ט אייר - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קלז

תותך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מגדירה "מפי השמועה". (9) שלא תטעה לומר, שאינו מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם).

24 אַרְבַּע רַגְלֵי הַמְּטָה - בְּלֶן טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָהּ
25 יְכוּלָה לְעֹמֵד עַל שְׁלֹשׁ.²⁴

24) ולפיכך כל רגל המיטה נושאת את כל גופו של הזב. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון. דין זה דומה לדין עומד על שני משכבות רחוקים זה מזה שבסוף ההלכה הקודמת. ונראה שעל דעת חכמים כאן הסתמך רבינו והכריע נגד דעת רבי שמעון בהלכה הקודמת. ומסולקת בזה השגת הראב"ד שם.

ו. הִיָּה רוֹכֵב עַל גְּבֵי בְּהֵמָה²⁵ וְאַרְבַּעַה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת
26 אַרְבַּע רַגְלֵיהָ - בְּלֶן טְהוֹרוֹת. מִפְּנֵי שֶׁבְּהֵמָה יְכוּלָה
27 לְעֹמֵד עַל שְׁלֹשׁ, וְנִמְצְאוֹת הֶרְכִּיעֵית מְסִיעַ, וּמְסִיעַ
28 אֵין בּוֹ מִמֶּשֶׁב²⁶; וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לְהִיּוֹת
29 מְסִיעַ וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים²⁷ אֵי זֶה יָד וְאֵי זֶה רֶגֶל הִיא
30 שְׁלֹא הִיָּתָה נִשְׁעֶנֶת עֲלֶיהָ - הֲרִי לֹא הִחֲזִיקָה טְמֵאָה
31 בְּאַחַת מֵהֶן, וְלִפְיֶכָּךְ בְּלֶן טְהוֹרוֹת²⁸. לְפִיכָּךְ, אִם הִיָּה
32 מִשְׁכָּב אֶחָד תַּחַת שְׁתֵּי יָדֵי הַבְּהֵמָה אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי
33 רַגְלֵיהָ אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרֶגְלָהּ - הֲרִי זֶה טְמֵא, שֶׁהֲרִי
34 וְדַאי נִשָּׂא הָזָב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שְׂאֵין הַבְּהֵמָה יְכוּלָה
35 לְעֹמֵד עַל שְׁתֵּימָּם.
36

25) בין סוס ובין חמור. ולא כדעת רבי יוסי שמחלק בין סוס לחמור. (26) וכל רגל נידונה כמסייע. ואין זה דומה לזב ישן על חמשה ספסלים שבהלכה ד. נימוק זה אמרו במסכת שבת זג, א. (27) מלשונו משמע שאנו מטהרים מפני הספק, אולם בגמרא שם דחה את נימוק הספק ופירשו משום מסייע. וצריך עיון. (28) אילמלי הוחזקה טומאה היינו מטמאים כולם מפני הספק או מפני התערובת, אבל כאן אף אחת אינה מטמאה, מפני שכולן הן מסייע בלבד. [מסגנונו של רבינו אפשר להבין, שיש כאן שני נימוקים, אבל נראים הדברים, שהסתמך בעיקר על הנימוק שכל רגל היא מסייע שאין בו ממש].

ז. יֵשֵׁב הַטְּמֵא עַל קוֹרַת בַּיִת הַבַּד²⁹ - כָּל הַפְּלִים
37 שֶׁבַעֲקָל³⁰ טְמֵאִים, שֶׁהֲרִי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרָה³¹.
38 אָבֵל אִם יֵשֵׁב עַל מִכְּבֶּשֶׂת³² שֶׁל פּוֹבֵס - הֲרִי הַפְּלִים
39 שֶׁתַּחַת לוֹחַ הַמִּכְּבֶּשֶׂת³³ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּי,
40 וְנִמְצְאוֹת מִשְׁעֶנֶת הַמִּכְּבֶּשֶׂת עַל רַגְלָיו³⁴, לֹא עַל הַפְּלִים
41 שֶׁתַּחְתָּיו; שְׂאֵם יִרְצָה אֲדָם לְהַכְנִיס סִכִּין וְכִיּוֹצֵא בָּהּ
42 בֵּין הַפְּלִים שֶׁתַּחַת הַמִּכְּבֶּשֶׂת וּבֵין הַמִּכְּבֶּשֶׂת - מִכְּנִיס,
43 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.
44

29) מעבדה לסחיטת שמן מזיתים או מגרעינים שמנים על ידי לחץ של קורה כבידה. (30) סל של נצרים קלוע כעין שבכה שמניחים בו הזיתים העומדים לסחיטה. ויש מפרשים שנתונים בו את פסולת הזיתים, אחר שהוציאו מהם מיטב שמנם ועל ידי לחיצת הקורה נפלט קצת שמן. (31) והזב נישא עליהם. (32) שנותן הכובס על הבגדים, כדי ליישר את קמטיהם. (33) הכסף משנה מפרש, שהכובס מניח לוח על הבגדים והמכבש עליו. והמדובר כאן, כשהזב לא ישב

ג. אֵין הָזָב מְטַמֵּא אֶת הַמִּשְׁכָּב עַד שְׂיִנְשָׂא רַבּוֹ¹⁰ עַל
1 הַמִּשְׁכָּב אוֹ עַל הַמּוֹשֵׁב אוֹ עַל הַמְּרַכֵּב. וְכֵן הַטְּהוֹר
2 שְׁדָרַס עַל מְדָרַס הָזָב אֵינוֹ מְתַטְמֵא מִחַמַּת הַמְּדָרַס
3 עַד שְׂיִנְשָׂא רַבּוֹ עָלָיו. אָבֵל אִם נִשָּׂא מְעוּטוֹ¹¹, הוֹאִיל
4 וְלֹא נִנְעַע¹² - הֲרִי זֶה טְהוֹר. בְּיַצֵּד? מְקַצֵּת טְמֵא עַל
5 הַמִּשְׁכָּב¹³ וּמְקַצֵּת הַטְּהוֹר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב¹⁴ -
6 הַמִּשְׁכָּב טְהוֹר, וְהַטְּהוֹר שֶׁנִּשָּׂא מְקַצֵּתוֹ עָלָיו טְהוֹרִין.
7 הַטְּמֵא שֶׁנִּשָּׂא רַבּוֹ עַל מְקַצֵּת הַמִּשְׁכָּב¹⁵ אוֹ הַמְּרַכֵּב
8 - נְטֵמָא הַמִּשְׁכָּב כְּלוֹ אוֹ הַמְּרַכֵּב כְּלוֹ. וְכֵן הַטְּהוֹר
9 שֶׁנִּשָּׂא רַבּוֹ עַל מְקַצֵּת הַמְּדָרַס - נְטֵמָא, וְאִף עַל פִּי
10 שְׁלֹא נִשָּׂא אֶלָּא מְקַצֵּת הַמּוֹשֵׁב¹⁶.
11

(10) רוב גופו. (11) מיעוט הגוף של הטמא או של הטהור. (12) כלומר, אם לא נגע כגון שאבן מפסיקה בין הזב בין המשכב או בין הטהור ובין המשכב. (13) שאבן מפסיקה בינו לבין הזב. (14) על משכב שכזה שלא נגע בו הזב. ולא התכוון לומר על אותו משכב עצמו שמיעוט הזב נישא עליו, שהרי אפילו אם רובו של הטהור נישא עליו - טהור. (15) המשנה שם מסיימת: נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו (לטמא אחרים) במיעוטו. (16) חסר: על.

ד. זָב שֶׁהִיָּה מְטוּל עַל חֲמֹשֶׁה סַפְסָלִין שֶׁהֵן מְנַחֲיִין
12 לְאַרְבָּן¹⁷ - טְמֵאִים, שֶׁהֲרִי נִשָּׂא רַבּוֹ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן¹⁸.
13 הִיָּה מְנַחֲיִין לְרַחֲבָן¹⁹ - טְהוֹרִין, שֶׁהֲרִי לֹא נִשָּׂא רַבּוֹ עַל
14 כָּל אֶחָד מֵהֶן²⁰. וְאִם יִשֵּׁן עֲלֵיהֶם - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף
15 טְמֵאִים, שְׂמֵא נִתְהַפֵּף²¹ עֲלֵיהֶם וְנִמְצָא רַבּוֹ עַל כָּל
16 אֶחָד. הִיָּה מְטוּל עַל שְׁשֵׁה בָּלִים הַעֲשׂוּיִים לְמִשְׁכָּב,
17 שְׁתֵּי יָדָיו עַל שְׁנַיִם, וְשְׁתֵּי רַגְלָיו עַל שְׁנַיִם, וְרֵאשׁוֹ עַל
18 אֶחָד, וְגוֹפוֹ עַל אֶחָד - אֵין טְמֵא מִשׁוּם מִשְׁכָּב²² אֶלָּא
19 זֶה שֶׁתַּחַת גּוֹפוֹ, שֶׁהֲרִי נִשָּׂא רַבּוֹ עָלָיו. עֹמֵד עַל שְׁנֵי
20 מִשְׁכָּבוֹת, רִגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרִגְלוֹ שְׁנֵיָה עַל הַשְּׁנֵי -
21 שְׁנֵיָהֵן טְמֵאִין²³.
22

(17) והוא שוכב לרוחבן. (18) שהרי כל ספסל תומך כל רוחב גופו. (19) והוא שוכב לאורכו. (20) אם רוחב גופו תופס את רוחבם של כל הספסלים, הרי רק חלק החמישי מגופו מונח על כל ספסל. (21) ואף על פי שפסק בפרק י"ח מאבות הטומאות הלכה י"ד, שכל הטומאות כשעת מציאתן, כאן אין אומרים כן, מפני שדרכו של ישן להתהפך והמלה "שמא" נמשכת לסופה של הפסקא: "ונמצא רובו על כל אחד". (22) אבל מיטמאים משום מגע הזב ונעשו ראשון לטומאה וזה שתחת גופו מטמא משום משכב ונעשה אב הטומאה. (23) שם שנינו: "עומד על שני כיסאות, רבי שמעון אומר, אם רחוקין זה מזה - טהורים". ורבינו בפירושו שם כתב: ואין הלכה כרבי שמעון וכן פסק כאן "טמאים" סתם ומשמע בין קרובים ובין רחוקים.

ה. הִיָּה יוֹשֵׁב עַל גְּבֵי הַמְּטָה וְאַרְבַּעַה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת

40) בגד עם שרוולים. (41) כמו טליתות של מצוה שלנו.
 42) ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד משה
 בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו.
 43) ילקוט מחזיק שבעה קבים. (44) מפרק כב ואילך.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהיסט הזב
 ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה
 אחוז בקמטו והסיט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והסיט,
 הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב
 והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם
 הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים
 בחבלים, וטהור שהיכה זב או איפכא, זב שנישא מקצתו על
 הטהור או בהיפך.

א. כָּבֵד בְּאֵרֶנּוּ בַתְּחֵלֶת סֵפֶר זֶה, שְׁאֵם הַסִּיט³ הָאָדָם
 אֶת הַטְּמֵאָה שֶׁהִיא מְטֵמְאָה בְּמִשְׂאָ - נְטֵמָא מְשֻׁם
 נוֹשָׂא; אֲכָל אִם הַסִּיטָה הַטְּמֵאָה אֶת הָאָדָם - לֹא
 נְטֵמָא.⁴

2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. (3) הזיו ממקומו.
 4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

ב. אֵין בְּכָל אַבּוֹת הַטְּמֵאוֹת כְּלֵן טְמֵאָה, שְׁאֵם תְּסִיט
 אֶת הָאָדָם הַטְּהוֹר אוֹ אֶת הַכְּלִי הַטְּהוֹר תְּטַמֵּא אוֹתוֹ,
 אֲלֹא הַזָּב אוֹ חֲבֵרָיו⁵ בְּלֵבֵד. וְזוֹ הִיא הַטְּמֵאָה הַיִּתְרָה
 בְּזָב שֶׁלֹא מְצִינּוּ כְּמוֹתָהּ בְּכָל הַתּוֹרָה,⁶ שְׁאֵם הַסִּיט
 אֶת הַטְּהוֹרִין - טְמֵאִין. בְּיַצֵּד? הֵיתָה קוֹרָה מְטֵלָת
 עַל רֹאשׁ הַגֶּדֶר, וְאָדָם טְהוֹר אוֹ כְּלִים, אֲפֹלוּ כְּלִי
 חֲרָס⁷, עַל קִצְתָּהּ, וְהֵנִיד הַזָּב אֶת הַקֶּצֶה הַשְּׂנִי, הוֹאִיל
 וְנִתְנַדְּדוּ מִחֵמַת הַזָּב - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנִּגְעַע בְּהֵן
 וְטְמֵאִין וְנִעְשׂוּ רֵאשׁוֹן לְטְמֵאָה דִּין תּוֹרָה. וְאֵין צָרִיךְ
 לוֹמַר, שְׁאֵם נִשָּׂא הַזָּב אֶת הָאָדָם אוֹ אֶת הַכְּלִים -
 שְׁטֵמְאָן. וְאֶחָד זָב וְזָכָה נָדָה וְיוֹלְדָת כְּכָל הַדְּבָרִים
 הָאֵלוּ. הֵנָּה לְמַדְתָּ, שֶׁהָאָדָם הַטְּהוֹר שֶׁהִסִּיט אֶת הַזָּב
 - נְטֵמָא מְשֻׁם נוֹשָׂא זָב; וְהַזָּב שֶׁהִסִּיט אֶת הַטְּהוֹר,
 בֵּין אָדָם בֵּין כְּלִים, אֲפֹלוּ כְּלִי חֲרָס - טְמֵאִין, מִפְּנֵי
 שֶׁהֵנִיד הַזָּב לְאַחֲרִים כְּאֵלוֹ נִגְעַע בְּהֵן.⁸

5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג,
 א. (6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". (7) שאינו
 מטמא בנגיעה בדפנו חציצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו,
 אע"פ שלא נגע בדפנו כלל. ב'תורת כהנים' פרשת זבים
 פרק ד פרשתא ג ה"ב, שנינו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים
 אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא
 טו, יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר"? מגע שהוא
 ככולו, הוי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות
 תוכו, זו ממקומו. (8) כלומר, אע"פ שהסיטו בלי נגיעה,
 דינו כאילו נגע והסיט ומטמא בנושא.

ג. חֲמֵר בְּהֵסֵט הַזָּב מִמְּגֵעוֹ: שְׁאֵם נִגְעַע בְּכְלִי חֲרָס
 הַמְּקַנֵּן צְמִיד פְּתִיל⁹ - טְהוֹר¹⁰, וְאִם הִסִּיטוֹ - טְמֵאָהוּ.¹¹

על הלוח אלא על קצה המכבש שלא כנגד הבגדים. והלוח
 עצמו אינו מהודק ביותר לבגדים. (34) רגלי המכבש.

ח. זָב שֶׁדָּרַס³⁵ עַל כְּלִי שֶׁלֹא נִעְשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב
 אוֹ לְמִרְכָּב, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא
 נִגְעַע בּוֹ - הֲרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁהֲרִי אוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנִעְשָׂה
 מְלֵאכְתָּנוּ בְּכְלִי זֶה. בְּיַצֵּד? כְּפָה סָאָה³⁶ וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ,
 כְּפָה עֲרֵבָה³⁷ וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, אוֹ שִׁישָׁב עַל פְּרֻכָּת אוֹ עַל
 קִלְעָה³⁸ שֶׁל סְפִינָה וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - הֲרִי אֵלוֹ טְהוֹרִים.
 שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יֹשֵׁב עָלָיו - הַמֵּיחָד לְיִשְׁבֵיכָה, לֹא
 שְׁאוֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנִעְשָׂה מְלֵאכְתָּנוּ, מִפְּנֵי שֶׁכְּלִי זֶה
 לֹא נִעְשָׂה לְיִשְׁבֵיכָה. הֵיךְ הַכְּלִי מְשַׁמֵּשׁ לְיִשְׁבֵיכָה עִם
 מְלֵאכְתּוֹ שְׁעוֹשָׂה לָהּ - הֲרִי זֶה מְתַטְמֵא בְּמִדְרָס. כְּגוֹן
 הַרְדִּיד³⁹ וְהַחֲלוּק⁴⁰ וְהַטְּלִית⁴¹ וְהַתְּרַמְל⁴² וְהַחֲמַת⁴³, אָף
 עַל פִּי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֵן לֹא נִעְשָׂה מִתְּחֵלָה לְמִשְׁכָּב - הֲרִי
 הוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב עִם מְלֵאכְתּוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא
 בְּאֵלוֹ. וּבַהֲלָכוֹת כְּלִים⁴⁴ אֲבָאָר כָּל הַכְּלִים הַמְטַמְאִין
 בְּמִדְרָס וְכְלִים שְׁאֵין מְטַמְאִין בְּמִדְרָס. וְאֵי זֶה כְּלִי רֵאשׁוֹן
 לְיִשְׁבֵיכָה, וְאֵי זֶה רֵאשׁוֹן לְשְׁכִיבָה, וְאֵי זֶה רֵאשׁוֹן לְרִכְיבָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"זב שדרס על כלי שלא נעשה למשכב או למושב או למרכב.
 הרי זה טהור שהרי אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו".

הנה יש בזה הוראה ועצה נפלאה בעבודת ה': כשבא היצר
 הרע אל יהודי "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו" כי הרי
 הוא טוען שבא בשליחותו של הקב"ה ולהיותו "ירא
 שמים" הרי הוא ממלא את תפקידו, אומרים לו הן אמת
 שיש לך תפקיד ושליחות, אבל מכיון שגם לנו יש תפקיד
 ושליחות "אני נבראתי לשמש את קוני" אומרים לנו לך
 "עמוד ונעשה מלאכתנו" ואיך יכול להפריענו. כי כשיהודי
 חי עם הרגש תמידי ש"אני נבראתי לשמש את קוני" אין
 יצה"ר יכול להפריע לו שהרי אומר לו "עמוד ונעשה
 מלאכתנו" וכפסק הדין "הרי זה טהור". ויש להוסיף שאין
 אומרים לו "רד" או "הסתלק" וכד' אלא "עמוד" כי שלילה
 זו היא באופן של עמידה ועליה גם אצל היצה"ר עצמו
 שהרי תכליתו אינו לבלבל את היהודי מעבודתו אלא
 שיתגבר עליו וינצחו וזוהי העליה בשבילו.

(על פי י"ן מלכות החדש טימן ט"ז)

35) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור
 והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם
 כך אינו מטמא משום משכב. (36) כלי מיוחד למדוד בו
 תבואה וקטניות. (37) עשויה ללוש בה בצק.
 38) מפרש. (39) בגד דק. "וירקעו את פחי הזהב" (שמות
 לט, ג) מתרגם אונקלוס "ורדידו". ובהלכות סנהדרין פרק
 כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של
 עוף מעל רדיד הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון
 נשאו את רדידי (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה,
 יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ה' כ"ט אייר - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְכֵן כְּלֵי חָרֶס שֶׁהוּא נְכוּב¹¹ כְּכַדּוּר וְעֵדִין לֹא נֶעְשֶׂה
2 לוֹ פֶה, כְּמוֹ אֲלֶפְסִין אִירְנִיּוֹת¹², אִם הִסִּיטָן הַזֶּבֶב -
3 טְמֵאִים, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוּרִין בְּאֵהָל הַמֵּת, שֶׁהָרִי
4 הֵן כְּלֵי חָרֶס הַמְקַף צְמִיד פְּתִיל שֶׁפִּתְחוּ סְתוּם. וְכֵן
5 מֵחַט שֶׁהִיָּתָה בְּלוּעָה¹³ בְּתוֹךְ הָעֵץ וְטַבַּעַת הַבְּלוּעָה
6 בְּתוֹךְ הַלְבָנָה, וְהִסִּיט הַזֶּבֶב אֶת הָעֵץ אוֹ הַלְבָנָה -
7 נְטֵמָא אוֹ הַפְּלִים הַבְּלוּעִים שֶׁבְּתוֹכָן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא
8 בְּזָה.

9 (כִּיסוּי מְצוּמָה, וְאֵין בּוֹ מְקוֹם פִּתּוּחַ לְאוֹיר. 10) שֶׁם.
11 (חִלּוּל בְּאֲמִצְעוֹ. 12) עֲדוּת פ"ב מ"ה: "שֶׁהֵן טְהוּרוֹת
בְּאוֹהֶל הַמֵּת, וּמְטַמְאוֹת בְּמִשְׁא הַזֶּבֶב". וּפִירֵשׁ שֶׁם רַבִּינוּ:
מֵחַבְתוֹת כְּפוּלוֹת, וְכך הֵן נֶעֱשׂוֹת: עוֹשִׂים כְּדוּר חִלּוּל מִטֵּיט,
וְאַחֲרֵי שֶׁרִיפְתוּ חוֹתְכִים אוֹתוֹ בְּאֲמִצְעוֹ וּמִתְחַלֵּק לְשֵׁנִי
מֵחַבְתוֹת. וְהַמְדוּבֵר כֵּאֵן לְפָנֵי שְׁנַחְתְּכוּ וְאֵינֶן פִּתּוּחוֹת לְאוֹיר.
13) כְּלִים פ"ט מ"ו. הַכֶּסֶף-מִשְׁנֵה מְעִיר, שֶׁאֵלֶּה טְמֵאִים גַּם
בְּאוֹהֶל הַמֵּת, וְרַק בְּלוּעַ בְּגוֹף חֵי בְּלִבְד אֵינוֹ מִיטְמָא, וְאִם-כֵּן
אֵין דִּינּוֹ דוֹמָה לְדִין אֲלֶפְסִין אִירְנִיּוֹת.

9 ד. זֶבֶב שֶׁהִכְנִיס יָדוֹ¹⁴ אוֹ רִגְלוֹ לְאוֹיר כְּלֵי חָרֶס,
10 הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בּוֹ מִתּוֹכוֹ וְלֹא הִנִּידוֹ - הָרִי זֶה
11 טְהוּר; שְׂאִין הַנֶּהֱדָה וְכִיּוּצָא בָּהּ מְטַמְאִין לְאִיבְרִים.

14) הַכֶּסֶף-מִשְׁנֵה מְצִיִּין מְקוּר דִּין זֶה בְּשִׁבְת פב, ב: "נִדָּה
אֵינָה מְטַמְאָה לְאִיבְרִים" (רֵאשׁוּת הַלְכוֹת אֲבוֹת הַטּוֹמְאוֹת פ"ו
ה"ג, וְהַשְּׁגַת הַרַבּא"ד כֵּאֵן).

12 ה. זֶבֶב¹⁵ שֶׁהִיָּה קָנָה אַחֲזוֹ בְּתוֹךְ קַמְטוֹ¹⁶, וְהִסִּיט
13 וְהוֹצִיא בְּקָצָה הַקָּנָה אָדָם אוֹ כְּלֵי - הָרִי הֵן טְהוּרִין.
14 שְׁנֵאמַר: וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזֶּבֶב וְיָדִיו לֹא שָׁטַף בְּמַיִם.
15 מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוֹ, שֶׁהַפְּתוּב הַזֶּה מְדַבֵּר בְּהֶסֶט
16 הַזֶּבֶב¹⁷, וְהוֹצִיאָו בְּלִשׁוֹן נִגְיָעָה¹⁸ לּוֹמַר: מַה נִּגְיָעָה -
17 בְּיָדוֹ וְהַדּוּמָה לְיָדוֹ מִשְׁאָר גּוֹפּוֹ הַגְּלוּי אֲצֵל
18 הַנִּגְיָעָה, אֵף הֶסֶטוֹ - עַד שֶׁיְסִיט בְּגִלוּי שְׁבַגּוּפוֹ, לֹא
19 שֶׁיְסִיט בְּבֵית הַסְּתָרִים. הִיָּה הַקָּנָה בְּקַמְטוֹ שֶׁל טְהוּר
20 וְהִסִּיט בּוֹ אֶת הַזֶּבֶב - טְמָא; שֶׁהִמְסִיט אֶת הַטְּמָאָה
21 כְּנוֹשָׂא אוֹתָהּ, וְכִשֶּׁם שֶׁהַנוֹשָׂא בְּבֵית הַסְּתָרִים -
22 טְמָא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנוּ בְּתַחֲלַת סִפְרָה¹⁹, כֶּף הַמְסִיט
23 בְּבֵית הַסְּתָרִים - טְמָא.

15) מִימְרָא שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ, נִדָּה מַג, א. 16) בְּקַמְטִים
שְׁבַעוֹר הַגּוֹף, בְּמְקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְגוּלָה לְאוֹיר. 17) שֶׁלֹּא נִגַּע
בְּטְהוּר אֲלֵא הִזְיוֹ מִמְקוֹמוֹ בְּאֲמִצְעוֹת מִשְׁהוֹ אַחֵר.
18) שְׁהָרִי אֵי-אֲפֶשֶׁר לִנְגוּעַ בְּמְקוֹמוֹת הַבְּלָתִי גְלוּיִים.
19) בְּפֶרֶק א מֵהַלְכוֹת טוֹמְאוֹת מֵת הַלְכָה ח.

24 ו. הַזֶּבֶב²⁰ בְּכַף מְאֻזְנִים, וְכְלֵי הָעֵשׂוּי לְמִשְׁכָּב אוֹ
25 לְמִרְכָּב בְּכַף שְׁנֵיָה כְּנֻגָדוֹ: פְּרַע²¹ הַזֶּבֶב - הָרִי הֵן
26 כְּכֵלִים שְׁנֻגַּע בְּהוֹן²², שֶׁהָרִי הִסִּיטָן; פְּרַעוֹ הֵן -
27 טְמֵאִין מִשּׁוּם מִשְׁכָּב וְנֶעֱשׂוּ אֵב, שֶׁהָרִי נִשְׂאוֹ הַזֶּבֶב
28 וְכִאֵלוֹ עֲמַד עֲלֵיהֶן. הִיָּה בְּכַף שְׁנֵיָה שְׂאָר הַפְּלִים²³

29 אוֹ אֲכָלִין וּמְשָׁקִין אוֹ אָדָם, בֵּין שֶׁפְּרַעוֹ הֵן בֵּין
30 שֶׁפְּרַע הַזֶּבֶב - פֶּלֶן רֵאשׁוֹן לְטְמָאָה²⁴.

20) זָבִים פ"ג מ"ה. 21) הַכְרִיעַ, וּמִתּוֹךְ כֵּך עֲלָתָה הַכֶּף
שֶׁהַכְּלִי עֲלֶיהָ. 22) וְלֹא כְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, שֶׁהֵם אֵב
הַטּוֹמְאָה. וְהַנִּימוּק, מִפְּנֵי שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִן הַזֶּבֶב (רֵאשׁוּת לְמַעְלָה
פ"ו ה"ג). בְּמִשְׁנֵה שֶׁם, כְּתוּב: "טְהוּרִים". וּפִירֵשׁ רַבִּינוּ, וְכֵן
כָּל מִפְרָשֵׁי הַמִּשְׁנָה שֶׁהֵם טְהוּרִים מִטּוֹמְאוֹת מִדְרָס, אֲבָל
טְמֵאִים כְּעִלְיוֹנוֹ שֶׁל זָב. 23) שְׂאִינִם רַאוּיִים לְמִשְׁכָּב
וּמוֹשָׁב (רֵאשׁוּת לְמַעְלָה פ"ו ה"ו). 24) מִדִּין הִיסֵט אוֹ מִדְּף,
בְּמִשְׁנֵה (שֶׁם מ"ז) כְּתוּב רַק "אוֹכְלִין וּמוֹשָׁקִין", וְיֻבֵן
שֶׁהוּא-הַדִּין לְאֵדָם וְכֵלִים.

ז. הַזֶּבֶב וְהַטְּהוּר²⁵ שֶׁיָּשׁוּבוּ עַל הַסְּפָסֵל אוֹ עַל הַנְּסָר²⁶
בְּזִמְן שֶׁהֵן מְחַגְרִין²⁷, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן שֶׁכָּחוּ רַע, וְהוּא
הָאֵילָן שְׂאִין פְּעֵבִי עֲקָרוֹ כְּדִי לְחַק רַבַּע הַקָּבֵב²⁸,
אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסִפְּהָ²⁹ שֶׁפְּחָה רַע, וְהוּא שְׁנַחְבָּא בְּהָ³⁰
וְדוּחַק אוֹתָהּ תּוֹזוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּסִלָּם מְצָרִין³¹ שְׂאִינּוֹ
קְבוּעַ בְּמִסְמָר, אוֹ שֶׁעָלוּ עַל הַכֶּבֶשׂ³² וְעַל הַקּוֹרָה
וְעַל הַדֶּלֶת בְּזִמְן שְׂאִינֵן מְחַבְרִין בְּטֵיט - הָרִי זֶה
טְמָא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְתַנַּדְנִדִּין בְּהוֹן, וְכִאֵלוֹ הִסִּיט הַזֶּבֶב
אֶת הַטְּהוּר³³ שְׁעָמוּ. אֲבָל אִם יִשְׁבוּ³⁴ בְּסִפְּנָה גְדוּלָּה
שְׂאִינָה יְכוּלָּה לְהִסִּיט בְּאָדָם³⁵, אוֹ עַל הַנְּסָר אוֹ עַל
הַסְּפָסֵל בְּזִמְן שְׂאִינֵם מְחַגְרִין, אוֹ שֶׁעָלוּ בְּאֵילָן
וּבְסִפְּהָ שֶׁפְּחָן יָפָה, אוֹ בְּסִלָּם מְצָרִי הַקְּבוּעַ בְּמִסְמָר,
אוֹ בְּכֶבֶשׂ וּבְקוֹרָה וּבְדֶלֶת שֶׁמְחַבְרִים בְּטֵיט, אֲפִלוֹ
עָלוּ מִצַּד אֶחָד - הָרִי זֶה טְהוּר.

25) שֶׁם פ"ג מ"א. 26) קֶרֶשׁ. 27) מְתַנַּדְנִידִים כְּאֵדָם חִיגַר.
28) אִם יִחַקְקוּ תּוֹכוֹ עַד שִׁישְׂאָר דּוֹפֵן דֶּק מְאוּד, לֹא יִגִּיעַ
חִלּוֹ לְגוּדֵל רוֹבַע הַקֶּב (כְּבֵא מְצִיעָא קָה, ב). 29) עֵנַף,
מִלִּשׁוֹן הַכְּתוּב (שׁוֹפְטִים ט, מַט): אִישׁ שׁוֹכֵה. 30) בְּגִמְרָא
שֶׁם אִמְרוּ: שְׁנַחְבָּאת בְּאֲחוּזֵינוּ (הַגְּהוֹת ה"ב"ח שֶׁם), וּפִירֵשׁוּ
רש"י וְיִתְּסוּפוֹת' כְּשֶׁאֲחוּזִים אוֹתָהּ בְּכַף הַיָּד כּוֹלָה נַחְבָּאת בַּה
וְאֵינָה נְרֵאִית. וּרְבִינוּ מִפְרֵשׁ "כְּשֶׁאֲחוּז בַּה וְהִיא נַחְבָּאת בְּתוֹךְ
יָד וְכוּפֵף אוֹתָהּ, הִיא מְזוּת אוֹתוֹ" (לִשׁוֹן הַכֶּסֶף-מִשְׁנָה),
פִּירוּשׁ, הַיָּד מְזוּזָה אֶת הָעֵנַף. 31) סוּלָם קָטָן, וְאִם אֵינוֹ
קְבוּעַ בְּמִסְמָר הוּא מִתְנוּעַע אֵילָךְ וְאֵילָךְ. 32) קֶרֶשׁ
שְׁמַנִּיִּים רַאשׁוֹ אַחַד עַל הַסְּפִינָה וְרַאשׁוֹ הַשְּׁנִי נּוֹגַע בְּחוּף,
וְהוּא מִשְׁמֵשׁ גֶּשֶׁר לְעִבּוּר עֲלָיו מִן הַסְּפִינָה לִיבִשְׁהָ.
33) כְּלוּמַר, אִפִּילוֹ אִם הַכְרִיעַ הַזֶּבֶב וּמִתּוֹךְ כֵּך הַתְרוּמָם הַצַּד
שֶׁהַטְּהוּר יוֹשֵׁב עֲלָיו, גַּם כֵּן טְמָא מִשּׁוּם הִיסֵט, וּמְכַל-שֶׁכֵּן
אִם כְּרַע הַטְּהוּר, שֶׁאֵוּ בְּגִדּוֹ נֶעֱשׂוּ אֵב הַטּוֹמְאָה כְּמִדְרָס הַזֶּבֶב,
כְּמִבּוּאָר בְּהַלְכָה ו. [בְּזֶה מְסוּלַקַת תְּמִיּהָת בְּעַל הַחֲזוּן-אִישׁ
שֶׁהִקְשָׁה לְמָה כְּתַב רַבִּינוּ: "וְכִאֵלוֹ הִסִּיט הַזֶּבֶב אֶת הַטְּהוּר"
וְלֹא לְהִיפֵךְ, וְלֹא מִצַּד יִישׁוּב מִנִּיחַ דַּעְתוֹ]. 34) זָבִים פ"ג
מ"ג. 35) כְּלוּמַר, ע"י אָדָם, אֵינָה זֹהָ כְּשֶׁאֵדָם עוֹלָה עֲלֶיהָ.

ח. זָבֶב וְטְהוּר³⁶ שֶׁהִיוּ שְׁנֵיָהֶם כְּאֶחָד מְגִיפִין³⁷ אֶת
הַדֶּלֶת אוֹ פּוֹתְחִין - הָרִי זֶה טְהוּר³⁸. הִיָּה אֶחָד מְגִיף
וְאֶחָד פּוֹתֵחַ - נְטֵמָא³⁹. הָעָלוּ זֶה אֶת זֶה מִן הַפּוֹר:
אִם הַטְּמָא הָעָלָה אֶת הַטְּהוּר - טְמָאָהּ מִפְּנֵי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן, שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל הטהור. (54) טומאת אבן מסמא. (55) הדברים המחוברים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים. (56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

פָּרָק הַתְּשִׁיעִי

1) יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים והקיש עליו הזב והניד כלי, ודין כל דבר שנפל מכת הסיטו או מכות הרעדה, ושארין מרכב ומושב מטמא אלא בניגעה, ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור, הנדחק ברחיים שהגוי בתוכה.

- 22 א. דָּבָר שֶׁהָיָה מְחוּבָּר בְּאַרְצָא אוּ מְסוּמָר בְּמַסְמָרִים:
- 23 אִם הָיָה כְּחוֹטוֹ יִפָּה וְחִזְקוֹ, וְהַקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וְיִבְעַת
- 24 שֶׁהַקִּישׁ הַנִּיד כְּלִי אוּ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין מִפֶּתַח הַבָּאָתוֹ אוּ
- 25 שֶׁהַפִּילָן - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרִים;⁵ וְאִם לֹא הָיָה כְּחוֹטוֹ יִפָּה
- 26 וְחִזְקוֹ אֲלֵא מִתְנַדָּד, וְהַקִּישׁ עָלָיו הַזָּב, וְהַפִּיל אוּ
- 27 הַנִּיד בְּכַח הַבָּאָתוֹ פְּלִים אוּ אֲכָלִים וּמִשְׁקִין - הָרִי
- 28 אֵלּוֹ טְמֵאִין, וּכְאֵלּוֹ הַסִּטָּן, שֶׁהָרִי מִכְחוֹטוֹ נִפְלוֹ. זֶה
- 29 הַכִּלְלִי: כָּל שֶׁנִּפְל מִפֶּתַח הַסִּטוֹ - טְמֵא; מִפֶּתַח הַרְעָדָה
- 30 - טְהוֹר. בִּיעָד? הַקִּישׁ עַל אֵילָן אוּ סִפָּה⁸ שֶׁפָּחַן רַע,
- 31 אוּ עַל סֵלֶם מִצְרֵי שְׂאִינוֹ קְבוּעַ בְּמַסְמָר, אוּ עַל קוֹרָה
- 32 וְדָלַת וְכֶבֶשׂ שְׂאִינָם מְחוּבָּרִים בְּטִיט, אוּ שֶׁהַקִּישׁ עַל
- 33 הַנֶּגֶר⁹ עַל הַמְּנַעֲלוֹ¹⁰ וְהַמְּשׁוֹט¹¹, וּבִשְׂעָה שֶׁהַקִּישׁ
- 34 הַפִּיל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אוּ פְּלִים, אֲפִלּוֹ הַנִּידָן וְלֹא נִפְלוֹ
- 35 - הָרִי אֵלּוֹ טְמֵאִים. אֲבָל אִם הַקִּישׁ עַל אֵילָן אוּ עַל
- 36 סִפָּה שֶׁפָּחַן יִפָּה, אוּ עַל סֵלֶם מְסוּמָר, אוּ עַל כֶּבֶשׂ אוּ
- 37 עַל דָּלַת אוּ קוֹרָה מְחוּבָּרִין בְּטִיט, אוּ עַל הַמְּרִישׁ¹²,
- 38 אוּ עַל הַתְּנֹנֵר, וּבִשְׂעָה שֶׁהַקִּישׁ הַנִּיד פְּלִים אוּ אֲכָלִין
- 39 וּמִשְׁקִין, אֲפִלּוֹ הַפִּילָן - הָרִי אֵלּוֹ טְהוֹרִין. וְכֵן כָּל
- 40 בִּיעָדָא בְּאֵלּוֹ.

2) זבים פ"ד מ"ב. 3) של הדבר המחובר ואינו מתנדנד. 4) דפק. 5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעירת הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה, א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא התכוון לדברי רש"י). 6) הדפיקה הנדה ישירות את הכלים שלא היו מחוברים יפה. 7) תוספתא, זבים פ"ד ה"ה. 8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. 9) יתד התקועה באסקופה אחורי הדלת. 10) של הדלת. 11) של ספינה. כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם ישירות. 12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות הבית.

- 41 ב. תְּנֹנֵר¹³ שֶׁהָיָה הַפֶּתַח דְּבוּקָה בּוֹ, וְהַקִּישׁ עַל הַתְּנֹנֵר
- 42 וְנִפְל כֶּפֶר, אֲפִלּוֹ הָיָה תְּרוּמָה¹⁴ - הָרִי זֶה טְהוֹר¹⁵.
- 43 וְאִם הָיָה חָרָס מִן הַתְּנֹנֵר מְדַבֵּק בְּכֶפֶר¹⁶ שֶׁנִּפְל, אֲפִלּוֹ
- 44 הָיָה חָלִין - הָרִי זֶה טְמֵא¹⁷.

13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את

- 1 שֶׁהִסִּיטוֹ⁴⁰; וְאִם הִטְהוֹר הָעֵלָה אֶת הַטְּמֵא - נְטֵמָא
- 2 בְּמִשְׁאָו⁴¹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

36) שם מ"ב. 37) סוגרים. 38) כחכמים שם, ונימוקם: מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). 39) מפני שזה מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. 40) הזיז את הטהור. 41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת עליו (כך היא דעת רבינו, אולם רש"י ור"ש חולקים עליו), או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ו), והיסט פירושו הזזה ממקומו, ובשניהם חמור זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם הטהור הסיט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא הסיט או נשא את הטהור.

- 3 ט. זָב וְטְהוֹר⁴² שֶׁהָיָה מִפְּשִׁילִין⁴³ בְּחִבְלִים, אִם הָיָה
- 4 זֶה מוֹשֵׁף אֵילָף וְזֶה מוֹשֵׁף אֵילָף - נְטֵמָא⁴⁴. הָיָה
- 5 אוּרְגִין⁴⁵, בֵּין בְּעוֹמְדִין בֵּין בְּיוֹשְׁבִין, אוּ טוֹחֲנִין, אוּ
- 6 פוֹרְקִין מִן הַחֲמוֹר אוּ טוֹעֲנִין: בְּזִמְן שֶׁמִּשְׁאָן כְּבֵד -
- 7 הָרִי זֶה טְמֵא; וְאִם הָיָה מְשׁוּי קָל - טְהוֹר⁴⁶.

42) שם. 43) שזורים. 44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס, שהרי הטמא נשען על הטהור. 45) שם. 46) כשהמשא קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם נשענים זה על זה באמצעות המשא.

- 8 ל. טְהוֹר⁴⁷ שֶׁהָיָה מִפָּה אֶת הַזָּב - הָרִי זֶה טְהוֹר⁴⁸, וְזָב
- 9 שֶׁהִכָּה אֶת הַטְּהוֹר - טְמֵאָהוּ; שְׂאִם יִמְשֹׁף⁴⁹ הַטְּהוֹר
- 10 - וְהָרִי הַטְּמֵא נוֹפֵל⁵⁰, וְנִמְצָא כְּאֵלּוֹ נִשְׁעָן עָלָיו⁵¹.
- 11 וְלִפְיָקָף אָף בְּגֵדֵי הַטְּהוֹר טְמֵאִין.

47) שם. 48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. 49) יעזוב את מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. 50) מעוצמת תנופת ידו. 51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את הזב שאין בגדיו טמאים.

- 12 יא. זָב שֶׁנִּשְׂא⁵² מִקְצָתוֹ עַל הַטְּהוֹר אוּ טְהוֹר שֶׁנִּשְׂא
- 13 מִקְצָתוֹ עַל הַזָּב - נְטֵמָא⁵³. בִּיעָד? אֲצַבְעוּ שֶׁל זָב
- 14 שֶׁהִנִּיחָה לְמַעְלָה מִן הַטְּהוֹר אוּ הַטְּהוֹר שֶׁהִנִּיחַ
- 15 אֲצַבְעוֹ לְמַעְלָה מִן הַזָּב, אָף עַל פִּי שֵׁשׁ בִּינִיחָן אֲכָן
- 16 אוּ קוֹרָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶם - הָרִי זֶה טְמֵא⁵⁴. וְכֵן חֲבוּרֵי
- 17 הַזָּב⁵⁵ שֶׁנִּשְׂאוּ עַל הַטְּהוֹר אוּ חֲבוּרֵי טְהוֹר שֶׁנִּשְׂאוּ
- 18 עַל הַזָּב - הָרִי זֶה טְמֵא, וְכֵאלּוֹ נִשְׂא פֶל אֶחָד מֵהֶם
- 19 עֲצָמוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ. וְאֵלּוֹ הֵם הַחֲבוּרִים: הַשְּׂנִימִם
- 20 הַצְּפָרְנִים וְהַשְּׂעָר שֶׁלָּהֶן⁵⁶. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁטְמֵאָה זוֹ
- 21 מְדַבְּרִיהֶם.

52) שם פרק ה, מ"ב. 53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי א' סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32) תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאינ עוקרים". 33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כזבים. 34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. 35) זבה, נדה ויולדת. 36) האדם העומד על יד הריחיים. 37) מכוחו של הנדנוד.

הפת. 14) שמחמירים בטהרתה. 15) מפני שהתנור כבד, לא הונד הככר ישר מן הדפיקה. 16) הגר"א בתוספתא שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה לא כפירוש רבינו כאן. 17) במקרה זה, הרי נפל החרס, וביחד עמו גם הככר, מכוח הדפיקה.

1 ג. אין המשכב¹⁸ או המרכב מטמא פלים או אכלין ומשקין אלא במגע בלבד; אבל אם היו פלים או אכלים ומשקין למעלה מן המדרס¹⁹ או שהיה המדרס למעלה מהן, אפלו לא הפסיק ביניהם אלא ניר, הואיל ולא נגע בהן - הרי אלו טהורין²⁰. וכן אם הסיט²¹ המשכב את הפלים או את האכלים והמשקין - הרי אלו טהורין.

18) בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב טהור, חוץ מן האדם". 19) מונח כולל משכב מושב ומרכב. 20) שם מ"ה. 21) כגון שהמדרס והטהור היו על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר כבר, שמסיט דינו כנושא.

8 ד. הזב והטהור²² שישבו בספינה קטנה היכולה להמיט באדם אחד²³, או באסדא²⁴, או שרכבו על גבי בהמה²⁵, אף על פי שאין בגדיהן נוגעין זה בזה - הרי בגדי הטהור טמאים מדרס, וטמאתן בספק, שטמא דרס²⁶ הזב עליהן. וכן נדה שישבה עם הטהור²⁷ במטה - בגדים טמאין מדרס²⁸, חוץ מכפה שבראשה²⁹. וכן הבגדים שבראש הנס³⁰ שפספינה טהורין³¹.

22) שם פ"ג מ"א. 23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא מטה אותה ונכפפת תחתיו. 24) רפסודה (קורות מחוברות יחד, ומשיטים אותן בנהרות). 25) דרכה של בהמה לכופף את גבה תחת רוכביה. 26) פירוש, שמא הכריע הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב. 27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). 28) שמא דרסה עליהם. 29) של הטהורה, שאין לחשוש שמא דרסה עליה. 30) התורן. 31) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה, שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל אלה שבראש התורן אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה שבראשה טמאה מדרס, ישבה בספינה, כלים שבראש הנס שבספינה טמאין מדרס". וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים במקום גבוה, ופסק כ'סתם משנה' (כסף-משנה).

16 ה. הנדקת³² ברחים שהעובד פוככים בתוכם³³ או זב³⁴ וכיוצא בו³⁵ - הרי בגדיו טמאין מדרס. באי זה רחים אמרו? ברחים ששננדנדין את הקרקע עד שעוקרין את העומד פאן³⁶ ודוחפין אותו ממקומו. 20 ודבר ברור הוא, שטמאה זו בספק, שטמא נצקת הטמא³⁷ ודרס על בגדי הטהור.

יום שישי א' סיון ה'תשע"ז

פרק עשירי

1) יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חבירות. ועם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ, ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד או חבר שנחשד על הטהרות.

22 א. עם הארץ², אף על פי שהוא ישאל וישנו בתורה ובמצות³ - הרי הוא בחזקת טמא, ובגדיו מדרס לטהרות⁴. ואם נגעו בגדיו באכלין ומשקין - הרי הן טמאין. ואם נגע בכלי חרס מאויר⁵ - טמאהו. ושורפין את התרומה על מגען, אף על פי שטמאתן בספק⁶. ואינן נאמנין על הטהרות⁷, לפי שאינן בקיאים בדקדוקי טהרות וטמאות. ולעולם הוא בחזקה זו ואינו נאמן על הטהרות עד שיקבל עליו דברי חבירות⁸. ומה הן דברי חבירות שיקבל עליו? שיהא נוהר בטמאות שלא יטמא בהן⁹, ובטהרות שלא יטמא אותם¹⁰, ויזהר בנטילת ידים ובטהרתן, ושלא יקח מעם הארץ דבר לח¹¹, ולא יתארח אצלו¹², ולא יארחו אצלו בכסותו¹³.

2) בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו להם "עם הארץ". 3) מקיים כל המצוות אפילו אותן שנחשדו עליהן עמי הארץ. 4) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" (שנוהרים מלאכול חולין שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב נימקו: שמא ישבה עליהם אשתו נידה. 5) כלומר, מתוכו (ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא טמאהו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון). 6) וכלל בידנו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את התרומה וכו' ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמאה מספק, שמא ישבה עליהם אשתו נידה. 7) לומר שלא נטמאו. 8) להיזהר בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נוהר בהם. 9) שלא לצורך. 10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. 11) שהוכשר לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם

24. שְׁלֹשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַמֵּד וּמְרַגְלֵן בְּדֶרֶךְ טְהָרָה.
25. וְאֵשֶׁת חֵבֵר וּבְנֵיהּ וּבְנֵיהּ בֵּיתוֹ וְעַבְדָּיו - הָרִי הֵן פְּחָבֵר.
26. וְחֵבֵר שְׁמַת - אֵשֶׁתוֹ וּבְנֵיהּ וּבְנֵיהּ בֵּיתוֹ בְּחִזְקַת חֲבֵרִים
27. עַד שִׁיחֲשָׁדוּ.²⁴

24 שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

28. וְ. אֵשֶׁת עִם הָאָרֶץ אוֹ בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׁאֵת לְחֵבֵר, וְכֵן עַבְדָּיו
29. שֶׁנִּמְכָּר לְחֵבֵר - הָרִי אֵלָיו צְרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דְּבָרֵי
30. חֲבֵרוֹת כְּבִתְחֻלָּה.²⁵ אָבֵל אֵשֶׁת חֵבֵר אוֹ בֵּיתוֹ שֶׁנִּשְׁאֵת
31. לְעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עַבְדָּיו שֶׁנִּמְכָּר לְעַם הָאָרֶץ - אֵין
32. צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחֻלָּה.²⁶

25 בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה
"בתחילה" כלומר, לפני שמוסרים להם טהרות צריכים לקבל
דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בהן. 26 גם כאן
הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסתיימת
הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר
שמת ובניו ועבדיו.

33. ז. עִם הָאָרֶץ שֶׁקַּבֵּל עֲלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, וְהָיוּ לוֹ
34. טְהָרוֹת כְּשֶׁהָיָה עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וְדָאֵי
35. שְׁלֹא נִטְמָאִי, בְּזִמְנָן שֶׁנִּחְשְׁפוּ בֵּהֶן אַחֲרֵיהֶם.²⁷ - הָרִי
36. הֵן אֲסוּרוֹת כְּמִקְדָּם;²⁸ וְאֵם הוּא בְּעֲצָמוֹ נִתְעַסֵּק בֵּהֶן
37. - הָרִי הֵן מִתְרוֹת לוֹ.²⁹ וְאֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם.³⁰ וְנִשְׁאֵל
38. הַחֵבֵר עַל טְהוּרוֹתָיו וּמוֹרָה בֵּהֶן טְהָרָה לְעֲצָמוֹ, וְאֵין
39. חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ בְּקֶדְשׁוֹ.³¹

27 לא חברים והוא סומך על דבריכם שלא נטמאו.
28 אינו יכול לסמוך עליהם. 29 לעצמו נאמן. 30 אינו
נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי
חבירות. 31 שיטהר את הטמא.

40. ח. חֵבֵר שֶׁנִּעְשָׂה גִבְאִי³² לְמִלְכָּה אוֹ מוֹכְסֵין³³ וְכִיּוֹצֵא
41. בֵּהֶן - דוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתָיו. פֶּרֶשׁ מִמַּעֲשֵׂי הָרָעִים
42. - הָרִי הוּא כָּל אָדָם, וְצָרִיף לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת
43. כְּבִתְחֻלָּה.³⁴

32 לגבות מסיים. 33 גובה מכס. 34 "חזרו לומר, פירש
(מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם".

44. ט. עִם הָאָרֶץ שֶׁקַּבֵּל עֲלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת וְנִחְשָׁד לְדָבָר
45. אֶחָד - אֵינוֹ חֹשֵׁד אֵלָּא לְאוֹתוֹ דָּבָר. וְכָל הַחֲשׂוֹד
46. לְחֵמור - נִחְשָׁד עַל הַקַּל; לְקַל - לֹא נִחְשָׁד לְחֵמור.

47. י. חֵבֵר שֶׁנִּחְשָׁד³⁵ עַל הַטְּהָרוֹת, כְּגוֹן שֶׁמְכָר אֶכְלִין
48. טְמָאִין בְּחִזְקַת שֶׁהֵן טְהוּרִין - הָרִי זֶה אֵינוֹ נֹאמֵן
49. לְעוֹלָם, עַד שִׁיּוֹדַע שֶׁחֹזֵר בְּתוֹשִׁבָּה גְמוּרָה.³⁶

35 רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר
שהוא כשר. 36 רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה:
"שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב
או יוציא טריפה לעצמו (בכהמה שלו) בדבר חשוב".

אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא
נתלחחו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא
ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני
שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה
לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו
משנה ו) שמתור. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזהו היא משנה
אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת
אוכלים הלכה ט. 12) שמה יגע בו או בבגדיו ויטמאהו.
13) שלפעמים יושבים עליה ושמה ישבה עליה אשתו נידה,
כאמור למעלה.

1. ב. הֵבֵא לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת חוּץ מִדְּבָר אֶחָד מֵהֵן -
2. אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג¹⁴ בְּצַנְעָה בְּתוֹךְ
3. בֵּיתוֹ¹⁵ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֲסָקִי
4. טְמָאָה וְטְהָרָה; וְאֵם לֹא רְאִינוּהוּ שְׁנוּהֵג בְּצַנְעָה
5. בְּבֵיתוֹ - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ וְאַחַר כֵּן מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
6. וּמְקַבְּלִין אוֹתוֹ תְּחִלָּה לְטְהָרַת הַיָּדִים¹⁶, וְאַחַר כֵּן
7. מְקַבְּלִין אוֹתוֹ לְטְהוּרוֹת¹⁷. וְאֵם אָמַר: אֵינִי מְקַבֵּל
8. אֵלָּא לְטְהָרַת הַיָּדִים¹⁸ - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ. קַבֵּל לְטְהוּרוֹת
9. וְלֹא לְיָדִים - אֵף לְטְהוּרוֹת אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.
10. כְּשֶׁמְקַבְּלִין אוֹתוֹ, חוֹשְׁשִׁין לוֹ¹⁹ כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד
11. שִׁילְמַד וְיִהְיֶה רְגִיל בְּטְהוּרוֹת; וְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם
12. מְשִׁיבֵל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת הָרִי בְּגִדָיו טְהוּרִין, וְכָל
13. אֶכְלָיו וּמְשָׁקָיו טְהוּרִין, וְנֹאמֵן עַל כָּל הַטְּהָרוֹת,
14. כְּשֶׁאֵר כָּל הַחֲבֵרִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ תְּלִמִּיד חֲכָם.

14) מנהגי חבירות. 15) במקום שאנשים מן החוץ אינם
מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות.
16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן
שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. 17) להחזיק כל
טהרותיו כטהרות של חברים. 18) מפני שעיקר אכילת
חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי
לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר
אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם.
19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

15. ג. תְּלִמִּידי חֲכָמִים הָרִי הֵן בְּחִזְקַת טְהָרָה, נֹאמְנִין
16. וְאֵינֵן צְרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת. אָבֵל מְשַׁחֲרֵב בֵּית
17. הַמְּקַדָּשׁ נִהְגוּ כְּהִנֵּים סְלוֹסוֹל²⁰ בְּעֲצָמָן, שְׁלֹא יְהוּ
18. מוֹסְרִין טְהוּרוֹת אֶפְלוֹ לְתִלְמִידי חֲכָמִים עַד שִׁיּוֹקַבֵּל
19. עֲלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת.

20) מעלה יתירה.

20. ד. זְקָן²¹ וְיוֹשֵׁב בִּישׁוּבָה²² אֵינוֹ צָרִיף לְקַבֵּל, שֶׁכְּפָר
21. קַבֵּל בְּשַׁעַה שִׁישְׁב²³.

21) תלמיד חכם. 22) בישיבת חכמי תורה. 23) שאין
מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך
אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

22. ה. הַמְּקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת - צָרִיף לְקַבֵּל בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה
23. חֲבֵרִים. וּבְנֵיו וּבְנֵיהּ בֵּיתוֹ אֵינֵן צְרִיכִין לְקַבֵּל בְּפְנֵי

26 תְּרוּמָה בְּטֹהַרָהּ¹⁵. וְאִם לֹא עָשָׂה בֶן - לֹא יִטַל תְּרוּמָה
27 מֵעַם הָאָרֶץ אֲלֵא זִיתִים וְעֵנָבִים שְׂאִינָן מְכַשְׂרִין¹⁶,
28 שְׂאִינָן מְקַבְּלִין טַמְאָה.

(11 טהרות פ"ט, מ"ד. 12) ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. (13 הכהן. 14) את עם הארץ. (15) אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. (16) אוכלין אינם מקבלים טומאה אלא אם נתלחלו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ד.

29 ד. הִבִּיא לִי¹⁷ עִם הָאָרֶץ חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה בְּשֶׁאֵר
30 יְמוֹת הַשָּׁנָה וְאָמַר: הִפְרַשְׁתִּי בְּתוֹכָהּ קֹדֶשׁ, אֶפְלוּ
31 רְבִיעִית¹⁸ - מִתּוֹךְ שְׂנֵאֲמָן עַל טְהַרְת הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמָן עַל
32 הַכֹּל¹⁹. אֶפְלוּ בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת וְהַבְּדִים, שְׁעָמֵי הָאָרֶץ
33 נֶאֱמָנִין עַל הַתְּרוּמָה, אֵינָן נֶאֱמָנִין עַל הַפְּלֵי הַרִיקָם²⁰
34 לֹאמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְתְרוּמָה. וְכֵן אֵין נֶאֱמָנִין לְעוֹלָם
35 עַל פְּלֵי רִיקָם לֹאמַר שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ²¹.

(17) משנה חגיגה כד, ב. (18) חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. (19) בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסויימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד ישתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). (20) פירוש, אחר שעירו ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמיניהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים דתרומה אינו נאמן. [ורש"י שם מבאר, שהאמיניהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כן]. (21) דקדק רבינו בלשונו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר רואה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי שעירוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקם" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באותו הכלי שהביא בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובוה מסולקת תמיתתם של הר"י קורקוס והכסף-משנה על רבינו.

36 ה. פְּלֵי שֶׁהִיָּה בְּתוֹכוֹ יֵין אוֹ שְׂמֹן וְרֵאִינוּ עִם הָאָרֶץ
37 יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרוֹ פְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ נְסֻכִים - הָרִי הוּא
38 נֶאֱמָן עַל טְהַרְת הַכֹּלִי, וְאֶפְלוּ קֹדֶם לְגָתוֹת וְלַבְּדִים
39 בְּשַׁבְעִים יוֹם²²; אֲבָל קֹדֶם לְשַׁבְעִים - אֵינָן נֶאֱמָנִים.
40 בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁאֵר אָרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל
41 בִירוּשָׁלַיִם נֶאֱמָנִים²³ עַל פְּלֵי חֶרֶס הַרִיקָם לֹאמַר
42 שֶׁהוּא טָהוֹר לְקֹדֶשׁ לְעוֹלָם, בֵּין פְּלִים דְקָרִים²⁴ בֵּין
43 פְּלִים גְּסִים, בֵּין מְלֵאִין בֵּין רִיקָנִים²⁵ - הָרִי הוּא
44 נֶאֱמָן עַל הַכֹּלִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהַמְשָׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ²⁶
45 טַמְאִין. אֶפְלוּ הִנֵּה בְגָדוֹ, שֶׁהוּא מְדֻרָּס²⁷, בְּתוֹךְ הַכֹּלִי
46 - הָרִי הַכֹּלִי בְּחֻזְקַת טְהַרְתָּהּ לְקֹדֶשׁ. וּמִפְּנֵי מַה הִקְלוּ
47 בָהֶם? ²⁸ מִפְּנֵי שְׂאִין עוֹשִׂין כְּבִשּׁוֹנוֹת²⁹ בִירוּשָׁלַיִם³⁰.

1 יֵא. הֶחְשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית אוֹ עַל הַתְּרוּמָה שְׂמֵכְרָן
2 לְשֵׁם חֲלִין - הָרִי זֶה חֶשׂוֹד עַל הַטְּהָרוֹת; שֶׁהַחֶשׂוֹד
3 עַל דְּבַר שֶׁל תוֹרָה - הָרִי הוּא חֶשׂוֹד עַל דְּבַרִי
4 סוֹפְרִים, וְהֶאֱכָלִין הַטַּמְאִין אֵין מִטַּמְאִין אַחֲרֵים אֲלֵא
5 מִדְּבַרֵיהֶן³⁷, כְּמוֹ שְׂתִתְבָּאֵר. וְכֹל הַחֶשׂוֹד עַל דְּבַר -
6 נֶאֱמָן לְהַעֲיֵד בּוֹ לְאַחֲרֵים וְלִדוֹן בּוֹ לְאַחֲרֵים. חֻזְקָה
7 הִיא, שְׂאִין אָדָם חוֹטֵא פְּדֵי שְׂיֵהָנוּ בּוֹ אַחֲרֵים.

(37) אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

פָּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר הדברים שעם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם הארץ כרגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

8 א. פְּבַר בְּאֶרְנֵי²⁹, שְׁעָמֵי הָאָרֶץ נֶאֱמָנִים הֵן עַל טְהַרְת
9 פְּרַת הַחֶטָּאת. מִפְּנֵי חֲמֻרְתָּהּ אֵין מְזַלְזְלִין בָּהּ. וְכֵן
10 נֶאֱמָנִים הֵן עַל טְהַרְת יֵין וְשְׂמֹן שֶׁל נְסֻכִים³. אִם
11 אָמַר: טָהוֹר הוּא⁴ - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהַרְתָּהּ⁵. מִפְּנֵי
12 חֲמֻרְתוֹ נִזְהָרִין בּוֹ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל הַתְּרוּמָה
13 בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת⁶ וְהַבְּדִים⁷, מִפְּנֵי שֶׁכֹּל הָעָם מְטַהְרִין
14 עֲצָמָן וְכִלְיָהֶן פְּדֵי לְעִשׂוֹת יֵינָם וְשִׁמְנָם בְּטְהַרְתָּהּ.
15 עֲבָרוּ הַגָּתוֹת וְהַבְּדִים - אֵינָן נֶאֱמָנִים.

(2) בפ"ג מהלכות פרה ה"ב. (3) יין לנסכו על המזבח ושמן למנחות. (4) לנסכים. (5) משנה חגיגה כד, ב. רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין בדיון זה. ראה לקמן ה"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם בגמרא (כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם, וצ"ע). (6) בזמן דריכת הענבים בגת. (7) כתישת הזיתים בכתי הבד להוציא שמנם.

16 ב. פֶּהֵן⁸ שֶׁהִבִּיא לוֹ עִם הָאָרֶץ חֲבִית יֵין אוֹ שְׂמֹן שֶׁל
17 תְּרוּמָה⁹ - לֹא יִקַּבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּחֻזְקַת
18 טַמְאָה. הַנִּחְיָה עִם הָאָרֶץ אֶצְלוֹ עַד גַּת הַבָּאָה
19 וְהִבִּיאָהּ לִוְיָ¹⁰ - יִקַּבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ
20 שֶׁהִיא שֶׁל אֲשֶׁתְקַד; שֶׁלֹּא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טַמְאָה בְּשַׁעַת
21 הַגָּתוֹת וְהַבְּדִים.

(8) שם. (9) לא בשעת הגיתות. (10) בשעת הגיתות.

22 ג. עִם הָאָרֶץ¹¹ שְׁנַעַל בֵּית בְּדוֹ אוֹ גָתוֹ בְּשַׁעַת שְׂגֻמְרו
23 הָעָם לְדַרְךָ¹² וְהוֹלִיךְ אֶת הַמִּפְתָּח מִיָּד לַפֶּה, אֵף עַל
24 פִּי שֶׁשֶׁהָה¹³ פְּמָה יָמִים אַחַר שֶׁעָבְרוּ הַגָּתוֹת - הָרִי
25 הַכֹּהֵן כָּא וּפּוֹתַח בְּפָנָיו וּמְטַבֵּיל¹⁴ וְדוֹרֵךְ וְנוֹטֵל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 שְׁטְהוּרוֹת הֵן: לְקַח קְדֵרָה וְנִכְנַס בָּהּ - הָרִי הִיא
11 טְהוּרָה לְקֹדֶשׁ אֲבָל לֹא לְתְרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵי⁴¹; ;
12 לְקַח קְדֵרָה וְיֵצֵא בָּהּ חוּץ לְמוֹדֵיעִית - הָרִי זֶה טְמֵאָה
13 בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְתְרוּמָה. אַף עַל פִּי שֶׁהֵן הֵם הַקְּדֵרוֹת
14 וְהוּא הַקְּדֵר עֲצָמוֹ, אֵינּוּ נֶאֱמָר אֶלָּא לְפָנִים מִן
15 הַמוֹדֵיעִית.

40 משנה שם כה, ב. 41 כמה פעמים בפרק זה.

16 ח. הַלוֹקֶחַ⁴² כְּלֵי חֶרֶס מִן הַכֹּפֶשֶׁן בְּכָל מְקוֹם - הָרִי
17 אֵלוֹ טְהוּרִין בֵּין לְקֹדֶשׁ בֵּין לְתְרוּמָה, וְאֵין אוֹמְרִים
18 שְׂמָא נִגַע בְּהֵן עִם הָאַרְץ. וְאֶפְלוּ לְקַח מִן הַסְּדֵר
19 הָרֵאשׁוֹן⁴³, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַכֹּפֶשֶׁן פְּתוּחַ וְכִבֵּר נִלְקַח
20 חֲצִיו; שְׁלֹא גָזְרוּ טְמֵאָה עַל כָּלִים שֶׁבִּכְבָּשׁוּן⁴⁴.

42 הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף-משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף-משנה). (43 השורה הראשונה. 44 כל זמן שלא הוצאו ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

21 ט. טְמֵאָת עִם הָאַרְץ⁴⁵ בְּרִגְלָהּ⁴⁶ כְּטְהוּרָה הִיא חֲשׂוּבָה,
22 שְׂכָל יִשְׂרָאֵל חֲבֵרִים הֵן בְּרִגְלֵיהֶם⁴⁷, וְכָלִיָּהֶם כָּלָם
23 וְאֶכְלֵיהֶם וּמִשְׁקֵיהֶן טְהוּרִים בְּרִגְלָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהַכָּל
24 מְטַהְרִין עֲצָמָן וְעוֹלִים לְרִגְלָהּ. לְפִיכָף הֵן נֶאֱמָנִים כָּל
25 יְמוֹת הַרְגֵל בֵּין עַל הַקְּדֵשׁ בֵּין עַל הַתְּרוּמָה. מִשְׁעֵבֶר
26 הַרְגֵל חוּזְרִין לְטְמֵאָתָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טומאת עם הארץ ברגל כטהורה היא חשובה שכל ישראל חברים הם ברגלים... מפני שהכל מטהרים עצמן ועולים לרגל... משעבר הרגל חוזרין לטומאתן".

כוונתו ב"משעבר הרגל חוזרין לטומאתן" שכל מה שנגע בו עם-הארץ בשעת הרגל טמא למפרע כמו שכתב בפירוש בהלכה שלאח"ז "הפותח חביתו ברגל כו' ועבר הרגל הרי שאר החבית כו' בחזקת טומאה ואע"פ שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר אינה טהורה אלא בזמן הרגל בלבד".

ותמוזה, שהרי טעמו של הרמב"ם הוא "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" ואם הוא טהור מדוע אחרי הרגלים טמאים האוכלין שנגע בהן למפרע? ובמה שונה הדין מנאמנות עמי הארץ "על התרומה בשעת הגיתות והבדים" ששם אין אומרים שאחרי זמן זה חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע.

ובשלמא לרש"י שכתב הטעם "דכל ימות הרגל אישתי שלא לביישם" מובן מדוע טמאין למפרע כי בעצם אינם טהורים רק שחכמים ביטלו גזירתם כדי שלא לביישם,

22) שנינו שם כד, ב כ"די יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבעים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם הקדישו נאמן כל השנה. 23) משנה שם כו, א. 24) קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכל-שכן על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו, שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו). 25) כר' יוחנן שם. 26) משקין חולין. 27) כלומר, שגזרו עליו טומאת מדרס (למעלה פ"י ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו (ראה רש"י שם). 28) סיום הברייתא הנזכרת. 29) לייצור כלי חרס. 30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

1 ו. מן המודיעית³¹ ולפנים - נאמנים על כלי חרס³²;
2 מן המודיעית ולחוץ - אינן נאמנין. והמודיעית
3 עצמה³³ - פעמים פלחוץ ופעמים פלפנים. פיצד?
4 ה'יה חבר נכנס³⁴ ועם הארץ יוצא³⁵ וכלי חרס בידו
5 - ה'רי זה נאמן פמודיעית לומר שהוא טהור³⁶
6 לקדש³⁷; ה'יו שניהן נכנסין³⁸ או שניהן יוצאין³⁹ -
7 אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית.

31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים צג, ב). 32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטיהרום מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף-משנה. [החזון-איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים טהורים רק בירושלים בלבד. וראיה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה זו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - כירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדין כלים גסים]. 33) ברייתא שם. 34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על-מנת להמשיך וללכת לירושלים. 35) מצד ירושלים. 36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. 37) אבל לא לתרומה. 38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפנים מן המודיעים ולקנותם שם. 39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף-משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל-שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

8 ז. קדר⁴⁰ שהביא קדרות והניחן לפנים מן
9 המודיעית, וכאו הלוקחין והוא אומר להן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי א' סיון – ס' טהרה – הל' מטמאי משכב ומושב קמה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בקימעונות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. (50) למכור לכל הבא. (51) פסק כחכמים. (52) כלומר, ברגל. (53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה. בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין להניחה. [קשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף-משנה כאן].

יא. אַחַר הַרְגֵל⁵⁴ בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָיוּ מְטַבְּלִין כָּל הַכֹּהֲנִים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְעוּ בְּהֵן עַמֵּי הָאָרֶץ בְּרִגְלָם בְּשִׁעַת הַחֲגִיגָה⁵⁵. וְלִפְיֵהּ הָיוּ אוֹמְרִים לָהֶן: אַל תִּגְעוּ בַשְּׂלֶחֶן, בְּשִׁעַת שְׂמֵרָאִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רְגְלִים⁵⁶, כְּדֵי שְׂלֹא יִהְיֶה טָמֵא בְּמַגְעוֹ אַחַר הַרְגֵל, וְנִמְצָא צְרִיף טְבִילָה⁵⁷ וְהֶעֱרַב שְׂמֵשׁ, וְנִאֶמַר בְּלָחֶם הַפָּנִים: לְפָנֵי תַמְיֵד⁵⁸. וְכָל הַכֹּהֲנִים הָיוּ טְעוּנִים טְבִילָה וְהֶעֱרַב שְׂמֵשׁ, חוּץ מִמְזַבַּח הַזֶּהָב וּמְזַבַּח הַנְּחֹשֶׁת⁵⁹, מִפְּנֵי שֶׁצְפוּיֵיהֶן כְּבָטְלִין לְגַבְיָהֶן⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש... חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שצפוייהם כבטלין לגביהם".

בסיום מסכת חגיגה למד ר"א שהטעם לכך שאין מטבילין את המזבחות הוא מפני שהן כקרקע דכתיב מזבח אדמה תעשה לי, והוקשו המזבחות זה לזה. אבל חכמים סוברים שהטעם הוא "מפני שהן מצופין". ובפירוש דברי חכמים נחלקו רש"י והרמב"ם, לדעת רש"י אמרו חכמים לר"א האם מפני שהמזבחות מצופין אתה צריך להגיע לטעם "מפני שהן כקרקע" והלא צפויין בטל אליהם.

אבל הרמב"ם סבר בדעת חכמים ש"מיבטל בטיל צפויין גביהו" הכוונה שהציפוי אינו סיבה לטמא את הכלי כי הכלי עצמו אינו מקבל טומאה מפני שהוא מצופה והציפוי אינו מקבל טומאה מפני שהוא בטל למזבח ולכן אין המזבחות צריכין טבילה. ויש לומר הסיבה לדעת הרמב"ם כי ר"א היה מתלמידי בית שמאי שבכמה וכמה עניינים מצינו שהביטו אל הדבר כמו שנראה בהסתכלות ראשונית. ונמצא שהפירושים השונים שנתנו רש"י והרמב"ם לתשובת חכמים לר"א "מיבטל בטיל צפויין גביהו" מבטאים גדר אחר בציפוי הזהב של המזבח. לדעת רש"י ציפוי הזהב הוא לכאורה סיבה לטמא אלא שבטל למזבח שהוא כלי עץ העשוי לנחת. אבל לשיטת הרמב"ם ציפוי הזהב הוא סיבה לטהר ולכן פסק כאן שמה שאין מטבילין את המזבחות הוא מפני ש"צפוייהם כבטלין לגביהם".

(על פי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 309)

(54) משנה שם. (55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם. (56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי

אבל לטעם הרמב"ם הרי "הכל מטהרין עצמן" ומדוע אחרי הרגל חזרו לטומאתן.

וב'משנה למלך' תירץ שגם לרמב"ם עיקר הטעם הוא שחכמים לא רצו לגזור עליהם שלא יבואו למריבה ויהיה כל אחד ואחד עושה במה לעצמו. אבל תירוצו קשה שאם זהו טעמו של הרמב"ם הרי ש"עיקר הטעם" חסר מן הספר. ועוד שהרמב"ם לא נקט טעם זה גם בדין נאמנות עמי הארץ על טהרת יין ושמן של נסכים, והביא שם טעם אחר ש"מפני חומרתו נזהרין בו" ולא הזכיר כלל הטעם "משום חשש איבה".

ויש לומר הביאור: במקורו של דין זה במסכת חגיגה הובא הלימוד מהפסוק "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים".

ובירושלמי נלמד מפסוק אחר "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, עיר שעושה כל ישראל לחברים כו". ובהבדל שבין שני הביאורים יש לומר שלירושלמי הטעם שכל ישראל חברים הוא מפני שנמצאים בירושלים שמכיון ששם מקום המקדש והשכינה הרי שנזהרין בה ביותר ולכן אפילו עם-הארץ טהור.

אבל לשיטת הבבלי אין זה מצד קדושת העיר ירושלים אלא מצד התאספות עם ישראל שאז מתבטלת מציאות היחיד ויש כאן מציאות הציבור בלבד וכל הציבור כולו "חברים". אבל משעבר הרגל פקעה מציאות הציבור וממילא האוכלין שנגע בהן עם-הארץ שעתה הוא טמא חזרו גם הם להיות טמאין למפרע.

ומדוייק הדבר בלשון הרמב"ם שכתב כאן "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" היינו שלא כל יחיד ויחיד בודאי טיהר את עצמו אלא שכל הציבור טהור. ולכן שינה מלשונו בעניין טהרת עמי הארץ בשעת הגיתות והבדים, ושם כתב "שכל העם מטהרין עצמן וכליהן".

ועל פי זה מובן מדוע אחר הרגל חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע שהרי כל אחד מן הציבור חזר להיות יחיד ואם הוא עם-הארץ הרי שאוכלין שנגע בהן טמאין.

(על פי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 20)

(45) משנה חגיגה כו, א. (46) בפסח, שבועות וסוכות, והמדובר בירושלים. (47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשאן כולם חברים.

1 י. הפותח⁴⁸ הבית⁴⁹ בְּרִגְלָהּ וְהַמְתַּחֵיל בְּעֶסְתוֹ⁵⁰ וְעֵבֶר
2 הַרְגֵל - הָרִי שְׂאֵר הַחֵבִית וְשְׂאֵר הָעֵסָה בְּחֻזְקָת
3 טְמֵאָה⁵¹, שֶׁהָרִי נִגְעוּ בוֹ עַמֵּי הָאָרֶץ. וְאֵף עַל פִּי
4 שְׂלֹא נִגַּע בָּהּ אֶלָּא בְּזִמְן שֶׁהוּא כְּחָבֵר⁵² - אֵינָה
5 טְהוּרָה אֶלָּא בְּיַמֵּי הַרְגֵל בְּלִבְד⁵³.

(48) משנה שם. (49) חבר שפתח חבית יין למכור

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי א' סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5) הנפקד מכיר את המפקיד, ויודע שהוא כהן ואוכל תרומה. 6) מפני שהנפקד נזהר שלא יטמאו בטומאת מת. ונראה, שאפילו לא אמר כלום, הכלים בחזקת טהרה, שהרי אם אמר שלא נטמאו, אמרנו למעלה שאפילו אם אינו מכירו נאמן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה הנ"ל שכתב: "והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת", ומשמע שאם לא אמר כלום - טמאים. וצ"ע).

17 ב. המניח⁷ פליו בפני עם הארץ ואמר לו: שְׁמֹר לִי
18 אֶת אֱלוֹ - הָרִי אֱלוֹ טְמֵאִין מְדָרְס וְטְהוּרִין מְטָמֵא
19 מֵת⁸. הַנִּיחֵן עַל פְּתָפוֹ⁹ - טְמֵאִין מְדָרְס וְטָמֵא מֵת.
20 שְׂבַח פְּלִי בְּבֵית הַנְּכֻסָּת - הָרִי הֵן טְהוּרִין, שְׂאִינוּ
21 לְשׁוֹת עִם הָאָרֶץ גְּמוּרָה. הַנִּיחַ פְּלִי בְּמֶרְחֵץ וְכֹא
22 וּמְצָאֵן כְּמוֹת שְׁחֵן - טְהוּרִין. וּמְלַמְדִין אוֹתוֹ שְׂלֵא
23 יַעֲשֶׂה פֶן. הַנִּיחַ גְּתוֹ וְכוּרוֹ, אָף עַל פִּי שְׂנַכְנַס לְעִיר
24 וְכֹא וּמְצָא עִם הָאָרֶץ בְּצֵדוֹ - טְהוּרִין, מְפִנֵי שְׂאִין
25 לוֹ לְשׁוֹת שְׂפִינַס.

7) כל הלכה זו, מקורה בתוספתא שם ה"ז. 8) כך היא גירסת רבינו שם (ראה ראב"ד וספ"ה-משנה). ומשמע אפילו לא אמר "טהורים הם". ואין זה דומה למפקיד ומוסר לאומן שבהלכה א, מפני ששם מסר את הכלים לרשות עם-הארץ, אבל כאן רק את השמירה הטיל עליו ולא יותר. ואעפ"כ מטמא מדרס, מפני שהם קצת ברשותו. 9) הרי מסרם לרשותו.

26 ג. המוסר¹⁰ מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבפנית
27 טהור, שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

10) משנה, טהרות פ"ו מ"ב.

28 ד. המניח¹¹ פליו בחלונות של מרחץ¹² ונעל
29 עליהם¹³, אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ -
30 פליו טהורין¹⁴. וכן אם התם על החלון או עשה לו
31 סימן, אפלו מצא החותם מקלקל - הרי כל אלו
32 טהורין¹⁵.

11) שם, מ"ז. 12) במרחצאות שלהם היו כעין חלונות סתומות מבחוץ, ולהם דלתות מבפנים, והבלן מסר לכל מרחץ חלון להניח שם בגדיו. 13) במפתח. 14) ואפי' אם מסרו לבלן, לא יעזו לפתוח ולנגוע בבגדי המתרחצים, שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת, אבל אם לא נעל במפתח, הרי סמך על שמירתו של הבלן שהוא עם-הארץ ולפיכך כליו טמאים. פסק כחכמים במשנה, שם. 15) תוספתא, שם פ"ח ה"ו.

33 ה. המניח¹⁶ עם הארץ בתוך ביתו לשמרו וישב הוא
34 מרחוק: בְּזִמְן שְׁהוּא¹⁷ רוּאָה אֶת הַנְּכֻסִין וְאֵת
35 הַיּוֹצֵאִין - הָרִי כֹל שְׂבִפִית מִן הָאֲכָלִין וְהַמְשַׁקֵּין
36 וְכֹלֵי חֶרֶס שְׂאִינוּ מְקַף צְמִיד פְּתִיל טְמֵאִין¹⁸, אֲבָל
37 הַמְשַׁבְּבוֹת וְהַמְרַכְּבוֹת¹⁹ וְכֹלֵי חֶרֶס הַמְקַף צְמִיד
38 פְּתִיל²⁰ טְהוּרִין²¹; וְאִם אִינוּ רוּאָה לֹא אֵת הַנְּכֻסִין
39 וְלֹא אֵת הַיּוֹצֵאִין - כֹּל שְׂבִפִית טְמֵא. אֲפִלוּ הִיָּה

בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום ססידרוהו על השולחן לפני שבוע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים. 57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. 58) ואסור להסירו מן השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי הארץ אמרו, שהרי לויים וישראלים אסורים בכניסה להיכל שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי כתב "שמראין אותו", וכהנים בלא-הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם). 59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. 60) גמרא שם כז, א.

1 יב. עם הארץ שְׂאֵמֶר⁶¹: טְהוּר אֲנִי מְטָמֵאת מֵת, או
2 שְׂאֵמֶר: פְּלִי זֶה טְהוּר מְטָמֵאת מֵת - נְאֻמְךָ⁶²,
3 וּמְטַבִּילִין אוֹתוֹ מְשׁוּם טְמֵאת עִם הָאָרֶץ בְּלִבָּד,
4 וְצָרִיךְ הָעָרֵב שְׁמֹשׁ וְאִינוּ צָרִיךְ הַזָּהָה. בְּמֵה דְבָרִים
5 אֲמוּרִים? בְּשְׂאֵלוֹ וְאֵמֶר טְהוּר הוּא; אֲבָל הַלּוֹקֵחַ
6 כְּלֵי סֵתֶם מְרֻשׁוֹת עִם הָאָרֶץ - חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׂמֵא טְמֵא
7 מֵת הוּא, וּמְזִין עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי כָּל הַכֹּלִים
8 הַנְּמַצָּאִים בְּכָל מְקוֹם חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; שְׂלֵא גְזוּר
9 טְמֵאָה עַל הַכֹּלִים הַנְּמַצָּאִים בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ
10 שְׂיִתְבָּאָר⁶³ בְּטָמֵאת הַסְּפָקוֹת.

61) חגיגה כב, ב. 62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה, והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. 63) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

פָּרֶק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1) יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן עם הארץ, שכח כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ, והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה, ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשתות.

11 א. המפקיד² פלים אצל עם הארץ³ או שנתן פלי
12 לאמן עם הארץ - הָרִי אֱלוֹ טְמֵאִים טְמֵא מֵת⁴
13 וְטְמֵאִין מְדָרְס. וְאִם מְפִירוֹ⁵ שְׁהוּא אוֹבָל בְּתְרוּמָה -
14 טְהוּרִים מְטָמֵא מֵת⁶ אֲבָל טְמֵאִים מְדָרְס, מְפִנֵי
15 שְׂאִשְׁתּוֹ נְדָה יוֹשְׁבֵת עֲלֵיהֶם שְׂלֵא מְדַעְתּוֹ, שְׁהָרִי אִין
16 נְזַהְרִין מִן הַטְּמֵאוֹת בְּבֵתֵי עַמֵי הָאָרֶץ.

2) טהרות פ"ח מ"ד. 3) תוספתא, שם. 4) ואינם נטהרים עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר שלא נטמאו - נאמן, כמבואר בסוף הפרק הקודם.

1 כפפות או פרות ידים ורגלים²² - הכל טמא, מפני
2 שהן ברשות עם הארץ.²³
24 על סלם ונגעו בפלי או באכלין התלוין למעלה
25 בפתל³⁵.

30 משנה, שם פ"ז מ"ב. 31) ואפילו הדברים שיכול
לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר
ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם
אחרי שהתעורר. [ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין
של מיטה שבה"ז. ראה שם]. ואם הניחו ישר ומצאו ישר אין
חוששים שמא התעורר בינתיים ונגע בכלים. 32) יש
לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי
להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע
בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. 33) שם, מ"ג.
34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שבבית, שאומנים
אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"ו).
35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.

26 י. אשת חבר³⁶ שהניחה אשת עם הארץ טוחנת
27 בתוך ביתה, אפלו פסקה³⁷ הרחמים ואפלו היו
28 שפתים³⁸ - אין טמא אלא מקום שיכולין לפשט את
29 ידן ולגע, ואין אומרים: שפמא האחת טוחנת והשנייה
30 בלשה כל שבבית ושפמא נתלת ועלתה במקומות
31 הגבוהות.

36) שם, מ"ד. 37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין
שלא בזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ומשמשה
בכלים. ולפיכך טהורים גם הכלים שיכולה לנגוע בהם מבלי
לעלות על כסא, משא"כ באומנים. 38) שתי נשים
טוחנות.

32 יא. האשה³⁹ שנכנסה להוציא פת לעני, יצאת
33 ומצאת⁴⁰ עומד בצד פירות⁴¹, אפלו תרומה - הרי
34 הן טהורות, שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן
35 האשה⁴² שיעצה ומצאה אשת עם הארץ חותה
36 גחלים מתחת הקדרה - הרי הקדרה טהורה⁴³.

39) שם, מ"ט. 40) את עם-הארץ שהיה לפני כן במקום
מרוחק מן הכיכרות. 41) ששינה את מקומו. 42) שם.
43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים
שם, ופסק כרבים.

37 יב. גבאי⁴⁴ מלכות⁴⁵ שנכנסו לתוך הבית למשפן -
38 כל שבבית טמא⁴⁶. אם יש עמהם עובד פוכבים -
39 נאמנים לומר לא נגענו, מפני שאימת העובד
40 כוכבים עליהן⁴⁷. במה דברים אמורים?⁴⁸ בזמן שיש
41 שם עדים שנכנסו או שהיה המשכון בידם; אבל
42 אם אמרו הן מעצמן: נכנסנו אבל לא נגענו -
43 נאמנין, שהפה שאסר⁴⁹ הוא הפה שהתיר⁵⁰.

44) שם, פ"ז מ"ו. 45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם
דינם כעמיה-הארץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). 46) מפני
שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. 47) תוספתא,
שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים
למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה,

16) שם, מ"ה. 17) השומר. 18) כדין מוסר לעם-הארץ
שמירת כליו (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא
מגבו, שמא הכניס ידו לתוכו, ומובן שכל-שכן כלי שטף
המיטמאים מגבם. 19) שנעשים אב הטומאה, אם ישב
עליהם זב וכיוצא בו. 20) מהודק יפה. 21) המשכבות
והמרכבות טהורים מטומאת משכב ומושב, שלא גזרו על
עם-הארץ שיטמא טומאה חמורה זו, ואין חוששים שמא
נכנסה אשה נדה וישבה עליהם, אבל טמאים משום נגיעת
עם-הארץ בכלים האחרים שבבית (ראה ה"ג והערות שם).
וכלי חרס מוקפים צמיד פתיל טהורים ממש, מפני שאי-
אפשר לו לנגוע בתוכם והם אינם מיטמאים מגבם. ואע"פ
שהזב מטמא כלי חרס מוקפים צמיד פתיל (ראה למעלה
פ"ח ה"ג) טומאת היסט, לא גזרו על עם-הארץ טומאה זו
(ראה 'תפארת ישראל' שם 'כין' אות כא). 22) במשנה
כתוב: ואפילו היה "מובל", פירוש, אדם שמובילים אותו.
23) ולא חילקו חכמים בין אדם שיכול לנגוע לשאינו יכול.

3 ו. חבר²⁴ שהיה ישן בביתו של עם הארץ, והיו
4 פלים²⁵ מקפלים ומנחין פחת ראשו, וסנדלו וחיבתו
5 לפניו - הרי אלו טהורין, מפני שהן בחזקת שמירת
6 בעליהן, ולא יגע בהן עם הארץ, שהרי הוא אומר:
7 עתה יעור ויפיט בי.

24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. 25) של החבר.

8 ז. עם הארץ²⁶ ששאל מחבר מטה שישן עליה וישן
9 עליה בתוך ביתו של חבר - אין טמא אלא אותה
10 המטה ועד מקום שהוא יכול לפשט את ידו מאותה
11 המטה ולגע²⁷.

26) שם. 27) ואין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע
בדברים המרוחקים, מפני שהחבר מסר לרשותו רק את
המיטה הזו, ירא הוא לרדת ממנה ולנגוע בכלים המרוחקים.

12 ח. חבר²⁸ שאמר לעם הארץ: שמרו לי פרה זו שלא
13 תפנס לבית או שלא תשבר את הפלים - הרי הבית
14 והפלים טהורים, שלא מסר לו אלא שמירת הפרה.
15 אבל אם אמר לו: שמרו לי בית זה שלא תפנס בו
16 הפרה, וכלים אלו שלא תשברם - הרי הן טמאין²⁹.

28) תוספתא, שם. 29) מפני שמסר לעם-הארץ את
שמירתם.

17 ט. המניח³⁰ עם הארץ בתוך ביתו ויצא: הניחו ער
18 ומצאו ער, ישן ומצאו ישן, או שהניחו ער ומצאו
19 ישן - כל שבבית טהורין³¹; הניחו ישן ומצאו ער -
20 כל מקום הקרוב ממנו שהוא יכול לפשט את ידו
21 ולגע בו טמא³². וכן המניח אמנין³³ בתוך ביתו -
22 אין טמא אלא עד מקום שיכולין לפשט את ידיהן
23 ולגע³⁴, ואין אומרים: שפמא עליו על גבי פסא או

קמח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי א' סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו במילואן ב'תשובות רבינו, הוצאת פריימן ס' קמט).

19 יז. הדר⁶¹ עם עם הארץ בחצר ושכח פלים בחצר, 20 אפלו חביות מקפות צמיד פתיל או תנור מקף צמיד פתיל - הרי אלו טמאין⁶², עד שיעשה לתנור מחיצה 21 גבוהה עשרה טפחים⁶³, כדי שלא יהא ברשות עם 22 הארץ. 23

61) שם פ"ח מ"א. (62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה ה"ה וה"ט, שמוקפים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן דירתו הקבועה של עם-הארץ ומעיו להסיר את הכיסוי ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם מפרש מפני שאשתו מסיטתו, ונדה מטמאה בהיסט גם מוקפים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי-אפשר להסיתו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש גם ה'ברטנורא'. (63) פסק כרבי יוסי.

24 יח. חביר⁶⁴ שהיתה לו מחיצה או ספה לפני פתחו של עם הארץ, או שהיתה מחיצה או ספה של עם הארץ לפני פתחו של חביר - פלים שבספה או פלים שבמחיצה טמאים, מפני שיש לעם הארץ בספה זו או במחיצה זו רשות⁶⁵.

64) תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. (65) להיכנס שם, ושמא נגע בכלים.

29 יט. חביר⁶⁶ שהיה גגו למעלה מגגו של עם הארץ - הרי זה שוטח שם פלים ומניח טהרות והן בחזקתו, אף על פי שעם הארץ יכול לפשט ידו ולגע⁶⁷. וכן בעובד פוכבים אינו חושש לא משום טמאה ולא משום יין נסך⁶⁸. הרי הגגות זה בצד זה או שהיה גגו של עם הארץ למעלה, ושטח החביר פלים או הניח טהרות בגגו - הרי כל מקום שיכול עם הארץ לפשט את ידו ולגע בחזקת טמאה⁶⁹.

66) שם. (67) מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כגנב. (68) עבודה זרה ע, ב. (69) שאם ייתפס, יאמר שנפל לו משהו והתגלגל לגג החביר והושיט ידו, כדי לחפש אותו ולקחתו.

37 כ. שתי חצרות⁷⁰ זו לפניו מזו, הפנימית של חביר והחיצונה של עם הארץ - חביר מניח שם פלים ושוטח שם פרות אף על פי שיד עם הארץ מגעת לשם, מפני שנתפש עליו כגנב⁷¹.

70) עבודה זרה, שם. (71) שהרי אין לו רשות להיכנס שם.

41 כא. חצר⁷² החלוקה במסיפס⁷³, וחביר בצד זה ועם הארץ בצד זה - טהרותיו טהורות אף על פי שיד עם הארץ מגעת, מפני שהם ברשות החביר⁷⁴.

72) שם. (73) מחיצה נמוכה. (74) ועם-הארץ ייתפס כגנב כשיושיט ידו לשם.

אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). (48) נמשך לבבא ראשונה "כל שבבית טמא". (49) שאמר נכנסנו. (50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו לא נכנסנו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגו" (מתוך, מפני).

1 יג. הגנבים⁵¹ שונכסו לתוך הבית - אין טמא אלא 2 מקום רגלי הגנבים⁵², מפני שהן מפחדין מלבלש 3 אלא (דבר) שנוטלין במזמן. ומה הן מטמאין 4 במקום הליכתן? האכלין והמשקין וכלי חרס 5 הפתוחים⁵³; אבל המשפכות והמרפבות וכלי חרס 6 המקפין צמיד פתיל - טהורין⁵⁴. ואם יש עמהן 7 עובד פוכבים⁵⁵ או אשה - הפל טמא⁵⁶.

51) משנה, שם. (52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גנבו הכל טמא, אבל אין חוששים שמא נכנסו לחדרים אחרים, מפני שהם מפחדים שמא יש שם אדם. (53) והוא-הדין בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל. (54) משכבות ומושבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה ובהערות שם. (55) שטמא מדרבנן כזב. (56) משכבות ומושבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגנב משכב וישב עליו שאינו מטמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז, ומקורו בבבא-קמא טו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב, והתורה מיעטה רק גנוב וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה (ראה משנה-למלך שם, ו'תפארת ישראל' 'בועז' אות ו).

8 יד. הגבאים⁵⁷ והגנבים שעשו תשובה והחזירו 9 מעצמן, לא מחמת יראה, ואמרו: לא נגענו בכל מה 10 שהיה בבית ששונכסנו - הרי אלו נאמנים ואפלו על 11 מקום רגליהן.

(57) משנה וגמרא, חגיגה כו, א.

12 טו. המניח⁵⁸ את ביתו פתוח ומצאו פתוח או 13 שמצאו נעול, אפלו הניחו נעול ומצאו פתוח, ולא 14 נגנב מננו פלוס - פל שבפית טהור⁵⁹; שאני אומר: 15 הגנבים פתחוהו ונמלכו והלכו להם ולא נכנסו.

(58) משנה, טהרות פ"ח, ד. (59) בנעול ומצאו פתוח, מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.

16 טז. קרדם⁶⁰ שאבד בבית, או שהניחו בזוית זו ובא 17 ומצאו בזוית אחרת - הבית טמא; שאני אומר: 18 אדם טמא נכנס לשם ונטלו.

60) פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף. והשיב, שבקורדום אנו אומרים שאדם נכנס ולקח את הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת, דינו כגזלן ואין לתלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 שֶׁל פֶּהֶן זֶה שֶׁהֵן בְּתוֹךְ גִּתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹכֵל
21 טְהוֹרוֹת.⁴ אָבֵל שֶׁל יִשְׂרָאֵל⁵ טָמְאוֹת, עַד שִׁיאָמַר:
22 בְּלִבִּי הָיָה לְשֹׁמֵר⁶ עִם הָאָרֶץ שִׁיבְנִס לְגַת שְׁלֹא יַגַּע
23 בְּכַלְבִּים.

(2) טהרות פרק ז משנה ז ושם כתוב סתם "המניח" ורבינו מפרש שהמדובר, בכהן המקבל לתוך כליו יין תרומה מעם הארץ והשאריר כליו בגיתו של עם הארץ, אולם הר"ש והרא"ש גורסים: "בגוי כליו טהורים". ופירשו שאין חוששים ליין נסך, אבל לטומאה חוששים. (3) בחזקת טהרה. (4) עם הארץ יודע שהכהן אוכל טהרות ויזהר, שלא לנגוע בכליו. (5) חבר. (6) שמתי לב ושמרתי.

24 ב. הַרוּצָה לַעֲשׂוֹת יֵינוּ בְּטִהְרָה בְּאֲמִנִין עִמִּי הָאָרֶץ
25 - הָרִי זֶה מְטַבֵּיל אֶת הַבוֹצְרִים.⁷ וְכֵן אִם הָיָה עוֹשֶׂה
26 שְׂמֹן - מְטַבֵּיל אֶת הַבְּדִדִין.⁸ וְצָרִיף לַעֲמֹד עַל
27 הָאֲמִנִים עַד שִׁיטְבְּלוּ בְּפָנָיו, שֶׁהָרִי אֵינֶן יוֹדְעִים⁹
28 הַלְכוֹת טְבִילָה וְחֻצִיצָה.¹⁰ יִצְאוּ חוּץ לְפֶתַח בֵּית הַבַּד
29 וְנִפְנּוּ אַחֲרֵי הַגָּדָר וְחִזְרוּ - הָרִי אֵלּוּ בְּטִהְרָתָן. עַד
30 בְּמָה יִרְחִיקוּ וְהֵם טְהוֹרִין? עַד פְּדֵי שְׁלֹא יִסְתְּרוּ
31 מְעִינָיו. אָבֵל אִם נִסְתְּרוּ מְעִינָיו - חִזְרוּ לְטָמְאָתָם,
32 עַד שִׁיטְבִילֵם פַּעַם אַחֲרַת וְיַעֲרִיב שְׂמֶשֶׁן.

(7) הקוטפים את הענבים מן הגפנים, שהענבים מקבלים טומאה משעת בצירתם מפני שהוכשרו במשקה היוצא מעצמו מן הענבים. (8) שדורכים את הזיתים בבית הברד ואז כבר הוכשרו, אבל מוסקי (קוטפי) הזיתים אינם צריכים טבילה, שהרי הזיתים לא הוכשרו ומעט המוהל הנסחט בסלים אינו מכשיר. לקמן יתבאר שאוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא הורטבו באחד משבעת המשקין (הלכות טומאת אוכלין פרק א הלכה א). (9) אבל אם היו בקיאים היינו מאמינים להם שטבלו שלא בפני החבר. (10) מה הם הדברים החוצצים בין הטובל ובין המים והטבילה אינה מועילה, כגון אם משהו דבוק בבשרו וכדומה.

33 ג. הַבְּדִדִין וְהַבוֹצְרִים שֶׁנִּמְצְאוּ טָמְאָה לְפָנֵיהֶן -
34 נִאֲמָנִין לוֹמַר לֹא נִגְעָנוּ. וְכֵן בְּתִינוּקוֹת שְׁלֵהֶם.¹¹

(11) נאמנים לומר התינוקות לא נגעו ביין ובשמן.

35 ד. הַמְטַהֵר אֶת הַבְּדִדִין וְהַכְּנִיסֵן לְבֵית הַבַּד וְנָעַל
36 עָלֵיהֶן, אִם הָיָה שָׁם פְּלִים שֶׁנִּטְמָאוּ בְּמִדְרָס - הָרִי
37 בֵּית הַבַּד פְּלוֹ טָמֵא, שְׂמָא נִגְעוּ בְּאוֹתָן הַכְּלִים.¹²
38 וְאִפְלוּ רָאָה אוֹתָם מְקַדְּם נִזְהָרִין מְאוֹתָם הַכְּלִים מִפְּנֵי
39 טָמְאָתָן - הָרִי בֵּית הַבַּד טָמֵא, שְׂמָא הַסִּיטוֹ¹³ וְהֵן
40 מְדַמִּין שֶׁאֵין הַמְּסִיט טָמֵא, שְׂאֵין עִמִּי הָאָרֶץ בְּקִיאִין
41 בְּטָמְאָת הַסִּט.¹⁴

(12) ואחר כן נגעו בזיתים ובשמן. (13) הזיוו אותם ממקומם בלי נגיעה. (14) ולפיכך גם הכלים שבבית הברד טמאים, שמא נגעו בהם לפני שפירשו מהטומאה שאם נגעו

1 כב. חֶבֶר⁷⁵ שֶׁנִּפְּל דָּלִיו לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עִם הָאָרֶץ⁷⁶
2 וְהִלֵּךְ לְהִבִּיא בְּמָה יַעֲלֶנּוּ - הָרִי זֶה טָמֵא⁷⁷, מִפְּנֵי
3 שֶׁהֵנַח בְּרִשׁוֹת עִם הָאָרֶץ שָׁעָה אַחַת.

(75) טהרות פ"ח מ"ג. (76) ואע"פ שהדלי בתוך הבור ואין עם-הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם-הארץ (רבינו, שם). (77) טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי (רבינו בפירושו למשנה, שם).

4 כג. אֲשֶׁת עִם הָאָרֶץ⁷⁸ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֶבֶר
5 לְהוֹצִיא בְּנֹו אוֹ בֵּיתוֹ אוֹ בְּהִמְתּוֹ שֶׁל חֶבֶר - פֶּל
6 שְׁבִיבִית טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׁלֹא בְּרִשׁוֹת⁷⁹. קָדָר
7 חֶבֶר⁸⁰ שֶׁהִכְנִיס קְדוּתוֹ לְמַכּוֹר וְיָרַד לְשִׁתּוֹת - הָרִי
8 הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טָמְאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים
9 אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנְחִין⁸¹ סְמוּךְ לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, מִפְּנֵי
10 שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשֹּׁבִים נוֹגְעִים בְּחִיצוֹנוֹת בְּשַׁעַת
11 הַלִּיכָה⁸²; אָבֵל הָיָה רְחוּקוֹת מְרִשׁוֹת הַרְבִּים: אִם הָיָה
12 כָּלִי אֲמָנוֹתוֹ בְּיָדוֹ⁸³ - הַפֶּל טָמְאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁכָּלִיו
13 מוֹכִיחִין שֶׁהֵנַחוּ לְמַכּוֹר וְיָד הַכֶּלֶל⁸⁴ מְמַשְׁמֶשׁוֹת בְּהֵן;
14 אֵין כָּלִי אֲמָנוֹתוֹ בְּיָדוֹ - הַפֶּל טְהוֹרוֹת, חִזְקָתָן שְׁלֹא
15 נִגַּע בְּהֵן אָדָם⁸⁵. חֶבֶר שֶׁהִנְחִין⁸⁶ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין עַל
16 פֶּתַח חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - הָרִי אֵלּוּ טָמְאִים, מִפְּנֵי
17 שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשֹּׁבִים מְמַשְׁמְשִׁין בְּהֵן⁸⁷.

(78) שם, מ"ה. (79) רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". (80) שם פ"ז מ"א. (81) כתובות כד, ב. (82) שלא ככוונה. (83) כגון המחק למחוק את המידות. (84) שמעוניינים לקנות. (85) מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלנגוע בהם. (86) תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. (87) מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.

יום ש"ק ב' סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) יבאר כהן שטיהר כליו לגת זו והניחם לגת הבאה, הרוצה לעשות יינו או שמנו בטהרה באומנים עמי הארץ, הבדדים והבוצרים שנמצאת טומאה לפניהם אם נאמנים לומר לא נגענו, המטהר הבדדים והכניסם לבית הברד ונעל בפניהם, חמריו ופועליו טעונים טהרות ועברו לפניו והפליגו ממנו, חבר שהיה לבוש חלק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בדעתי היה לשמור החלוק ולא הטלית, ודין היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיה חולין ונמצאת תרומה, נתחלפו לה כלים של חול בכלים של שבת ולבשם, חבר שהניח טהרות או כלים ומת, ומי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך, ודין היה עושה עמו בטהרות ולאחר זמן אמר לו טהרות שעשיתי עמך נטמאו.

18 א. פֶּהֶן² שֶׁטְהַר כָּלִיו לְגַת זוֹ וְהִנְחִין לְגַת הַבָּאָה -
19 הָרִי אֵלּוּ בְּחִזְקָתָן³; שְׂאֵין עִמִּי הָאָרֶץ נוֹגְעִין בְּכָלְיָם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28) טמא שטבל ביום וטרם שקעה השמש, טהור לחולין ופוסל את התרומה והוא שמר רק שמירת חולין. 29) ומכיוון שהסיח דעתו מהשמירה הדייקנית הרי זה כאילו הסיח דעתו לגמרי משמירה (רש"י שם). 30) מפני שלא שמרה על כליה של השנייה כמו על כליה. ואפשר לפרש שהמדובר, כשלא ידעה האחת אם האחרת היא חבירה ולפיכך לא שמרה כל כך על כליה. 31) סודר שלה. כל דינים אלה הם מעלות יתירות לטהרות.

31 ז. חֵבֶר שֶׁמֶת וְהֵינִיחַ טְהוֹרוֹת³² - הֲרִי אֱלוֹ טְהוֹרוֹת³³.
32 הֵינִיחַ בָּלִים - הֲרִי הֵן טְמָאִים³⁴; שְׂאֵנִי אוֹמֵר: שְׂמָא³⁵
33 נְטֻמָּאוּ וְהָזָה עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְשִׁי וְלֹא הָזָה עֲלֵיהֶן
34 בְּשִׁבְעֵי³⁶, אוֹ שְׂמָא הָזָה עֲלֵיהֶם בְּשִׁבְעֵי וְעֲדִין לֹא
35 הַטְּבִיל³⁷, אוֹ שְׂמָא לֹא הָזָה עֲלֵיהֶן בְּשִׁבְעֵי³⁸ כָּל
36 עֶקֶר.

32) אוכלין ומשקין. 33) חבר אינו משהה בביתו אוכלין טמאים, כדי שלא יבוא לידי מכשול. 34) בכלים החמירו מפני שאפשר לטהרם על ידי הזאה וטבילה ולא חילקו בין כלי לכלי ולפיכך טימאו אף כלי חרס, שאין להם טהרה כלל. 35) שְׂמָא נאמר בתוספתא שם. 36) וטעונים הזאה ארבעת הימים הראשונים, שכל אחד הוא ספק שביעי. 37) וטעונים טבילה אחר כל ההזאות. 38) המלה בשביעי לכאורה מיותרת.

37 ח. מִי שְׂאֵמֵר לוֹ עַד אֶחָד: נְטֻמָּאוּ טְהוֹרוֹתֶיךָ, וְהִלָּה
38 שׁוֹתֵק - הֲרִי זֶה נֶאֱמַן וְהֲרִי הֵן טְמָאוֹת. וְאִם הִכְחִישׁוּ
39 וְאָמַר: לֹא נְטֻמָּאוּ - הֲרִי הֵן בְּחֻזְקָתוֹ, עַד שְׁיַעֲיֵדוּ
40 שְׁנַיִם. הִיָּה עוֹשֶׂה עִמּוֹ³⁹ בְּטְהוֹרוֹת אוֹ בְּזִבְחִים, וְלֹא אַחַר
41 זְמַן מְצָאוּ וְאָמַר לוֹ בְּשַׁעֲה שְׁפָגַע בּוֹ: טְהוֹרוֹת שְׁעִשִׂיתִי
42 עִמָּךְ נְטֻמָּאוּ וְזִבְחִים שְׁעִשִׂיתִי עִמָּךְ נִתְפָּגְלוּ - הֲרִי זֶה
43 נֶאֱמַן. אֲבָל אִם פָּגַע בּוֹ וְלֹא אָמַר לוֹ כְּלוּם, וְאַחַר כֵּן
44 פָּגַע בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה וְאָמַר לוֹ - אֵינִי נֶאֱמַן, אֲלֵא הֲרִי
45 זִבְחִי בְּחֻזְקַת בְּשׁוֹרוֹת וְטְהוֹרוֹתֵי בְּחֻזְקַת טְהוֹרָה.

39) והמדובר, בעושה עימו חינוס, אבל אם הוא מקבל שכר נאמן אפילו בפגישה שנייה מפני שהוא מפסיד את שכרו ולפיכך אנו אומרים מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם לטמא את הטהרות, כמו סופר שכתב ספר תורה בשכר ואמר שהקלף לא היה מעובד לשמו והספר פסול.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיבֵּן

הִלְכוֹת שְׂאֵר אֲבוֹת הַטְּמָאוֹת

יֵשׁ בְּכֻלְלֵן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֶׂה², וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) דִּין טְמֵאת נְבִלָה. (ב) דִּין טְמֵאת שְׂרָץ. (ג) דִּין טְמֵאת שְׁכַבַת זָרַע. וְעִבּוּדָה זָרָה מְטַמְּאָה בְּשְׂרָץ, וְטְמֵאתָהּ מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.

וּבִאֵוֶר מִצְוֹת אֵלוֹ בְּפָרְקִים אֵלוֹ:

1) רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות מונה אחד עשר סוגי אב הטומאות, והם: טומאת מת, טומאת מי חטאת (מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה), חטאות

בהם אחר שפירשו אינם מטמאים אותם, שהרי הם ראשון לטומאה ואין ראשון מטמא כלים.

1 ה. הִיוּ חֲמֻרֵי¹⁵ וּפּוֹעֲלֵי טוֹעֲנֵין טְהוֹרוֹת וְעוֹבְרִין
2 לְפָנָיו, אִף עַל פִּי שְׁהֶפְלִיגוּ¹⁶ יָתֵר מִמִּילָה¹⁷ - הֲרִי אֱלוֹ
3 טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּחֻזְקַת שְׁהוּא שׁוּמְרָן, וְהֵן
4 מִפְּחָדִין לְגַע וְאוֹמְרִים: עֲכָשׁוּ יְבוּא¹⁸, שְׁהֲרִי הוּא
5 אַחֲרֵינוּ. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: צָאוּ וְאֵנִי אָבוּא
6 אַחֲרֵיכֶם¹⁹ - פִּינָן שְׁנַתְּפִסּוּ מַעֲיָנוֹ הֲרִי הֵן טְמָאוֹת²⁰.

15) נוהגי חמורים. 16) שהרחיקו. 17) מיל הוא אלפיים אמה ואין בעל הבית יכול לראות אם הם נוגעים. 18) שהרי הוא הולך אחריהם והם אינם יודעים, שמרחק רב כזה מפריד ביניהם (כסף משנה). 19) אחר זמן מה. 20) בטוחים הם שלא יבוא כל כך מהר ואינם מפחדים לנגוע.

7 ו. חֵבֶר שְׁהִיָּה לְבוֹשׁ בְּחֻלּוֹק וְעֵטוֹף בְּטָלִית וּמְהַלֵּךְ,
8 וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה לְשֹׁמֵר אֶת הַחֻלּוֹק וְהֵייתִי נְזֵהָר בּוֹ,
9 וְהִפְחַתִּי דַעְתִּי מִן הַטָּלִית - הֲרִי הַחֻלּוֹק בְּטְהוֹרָתוֹ
10 וְהַטָּלִית טְמָאָה, שְׂמָא נִגַּע בָּהּ עִם הָאָרֶץ. הִיָּה סָלִי²¹
11 עַל כְּתָפוֹ וּמְגֵרְפָה²² בְּתוֹךְ הַסֵּל, וְאָמַר: בְּלִבִּי הָיָה
12 לְשֹׁמֵר אֶת הַסֵּל²³, וְלְשֹׁמֵר אֶת הַמְּגֵרְפָה מְדַבֵּר
13 הַמְּטַמְּאָה²⁴ אֲבָל לֹא מְדַבֵּר הַפּוֹסְלָה²⁵ - הַסֵּל טְהוֹר²⁶,
14 וְהַמְּגֵרְפָה טְמָאָה²⁷, וְכֹל תְּרוּמָה שְׁבִפֵּל פְּסוּלָה, מִפְּנֵי
15 הַמְּגֵרְפָה שְׁפּוֹסְלַת הָאֲכָלִין שְׁבִפֵּל. הָיָה מְשַׁתְּמֵשׁ מִן
16 הַחֲבִית בְּטְהוֹרָה בְּחֻזְקַת שְׁהִיא חֵלִין וְאַחַר כֵּן נִמְצְאָת
17 תְּרוּמָה, אִף עַל פִּי שְׁהִיא טְהוֹרָה - הֲרִי הִיא אֶסוּדָה
18 בְּאֲכִילָה, שְׂמָא נִגַּע בָּהּ טְבוּל יוֹם²⁸, שְׁהוּא פּוֹסֵל
19 בְּתְרוּמָה וְטְהוֹר בְּחֵלִין כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר, וְאֵינִי דוֹמָה
20 מְשֹׁמֵר תְּרוּמָה לְמְשֹׁמֵר חֵלִין. וְאִם אָמַר: בְּלִבִּי הָיָה
21 לְשֹׁמֵרָה אֶפְלוּ מְדַבֵּר הַפּוֹסְלָה - הֲרִי זֶה מִתְּרַת
22 בְּאֲכִילָה. נִתְחַלְפוּ לוֹ בָּלִים שֶׁל שְׁבַת בְּכָלִים שֶׁל חַל
23 וְלִבְשָׁן - נְטֻמָּאוּ, שְׂאֵינִי מְשֹׁמֵר בָּלִים שֶׁל חַל בְּכָלִים
24 שֶׁל שְׁבַת²⁹. מַעֲשֶׂה בְּשִׁתֵּי נְשִׁים חֲבֵרוֹת שְׁנַתְּחַלְפוּ לְהֵן
25 כְּלֵיהֶן בְּבֵית הַמְּרֻחֵץ, וּבֹא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְטְמָאוּ
26 הַכֹּל³⁰. אֶפְלוּ נְפִלָה מַעֲפָרְתָהּ³¹ מִמְּנָה וְאָמְרָה לְחֵבֶר:
27 תְּנֶה לִּי, וְנִתְּנָה לָהּ - נְטֻמָּאת. גְּזֵרָה שְׂמָא יִתְּנָה לָהּ עִם
28 הָאָרֶץ, אוֹ שְׁלֵא יְהִיָּה הַחֵבֶר מְשֹׁמְרָה; שְׂאֵין אָדָם
29 מְשֹׁמֵר בָּלִים שְׂאֵינָן שְׁלוֹ כְּכֵלָיו, אֲלֵא אִם בֶּן הוֹדִיעַ
30 שְׁסַמָּךְ עֲלָיו.

21) ובו תאנים. 22) כלי ברזל שמשתמשים בו להפריד את התאנים המודבקות זו בזו. 23) מכל טומאה. 24) פירש בכסף משנה, מדבר הנותן לה כוח טומאה לטמא אוכלין שיפסלו אוכלין אחרים שיגעו בהם. 25) שנותן לה כוח לפסול את הנוגע בה (פסול אינו פוסל אחרים). 26) שהרי שמר עליו מכל דבר טמא. 27) פירוש, לפסול אוכלין אבל לא לטמאם (פירוש זה דחוק, שהרי פתח ב"הפוסלה" וסיים ב"טמאה", אולם לא מצאתי פירוש אחר להלכה זו).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב". (8) שהנוגע בו אינו מטמא בגדים, והנושא מטמא בגדים. ובזה נבדל מרכב ממשכב וממושב, שגם נגיעתם מטמא בגדים (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פ"ו הלכה ב). (9) ב'תורת כהנים' (שם פ"ו הלכה ז): "הנוגע יטמא עד הערב", ואין הנוגע מטמא בגדים. (10) הנוגע באב הטומאה נעשה ולד (ראשון לטומאה). (11) ונוגעים ראשון לטומאה כמו האדם, אבל כלים שנגע בהם אחרי שפירש מן הטומאה לא נטמאו. וכל זמן שלא פירש מן הטומאה, מטמא כל כלים שהוא נוגע בהם, ולא דוקא בגדים. שם, פרשתא ד, ה"ט: מנין לעשות שאר כלים כבגדים? (בתורה כתוב: יכבס בגדיו), תלמוד לומר "טמא" (צ"ל יטמא - הגר"א). (12) שם: "יכול יטמא אדם וכלי חרס? תלמוד לומר בגד, בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס". (13) פרק 1.

ב. אָחַד¹⁴ בְּהֵמָה וְחֵיה, בֵּין הַמְתָּרִין בְּאֵכִילָה בֵּין הָאֲסוּרִין¹⁵, אִם מְתוּ - פְּלֹן בְּשָׂרָן מְטַמֵּא בְּכַזֵּית. וְשִׁחִיטַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחֵיה טְהוֹרָה מְטַהֲרֵת¹⁶ כָּל מְקוֹם. וְאֶפְלוּ שְׁחַט חֲלִין פְּעוּזָה וְקִדְוָשִׁים בַּחוּץ¹⁷ - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרִין. וְאִם אֲרַע פְּסוּל בְּשִׁחִיטָה - הָרִי זו נִבְלָה¹⁸ וּמְטַמֵּא בְּמִשְׁאֵא¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה²⁰.

(14) בין בהמה ובין חיה. (15) בגמרא חולין ע, ב למדו זה מן הכתוב. (16) אפילו אם היא אסורה באכילה ע"י אחד משמונה עשרה טריפות. שם עב, ב (ראה לקמן ה"א). (17) שהם אסורים גם בהנאה (זבחים סח, א). (18) כר' יהושע, במשנה חולין לב, א. (19) השחיטה אינה מועילה אפילו לטהר מטומאת משא החמורה. (20) פ"ג הלכה יח.

ג. בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחֵיה טְמֵאָה אֵין הַשְּׁחִיטָה מוֹעֵלַת בְּהָ²¹, וְאֶחָד הַשׁוֹחֲטָה או הַנוֹחֲרָה או הַחֹנֵקָה או שְׁמֵתָה פְּדֵרְפָה - הָרִי זו נִבְלָה. וְכָל הַנְּבִילוֹת מְצִטְרְפוֹת²² לְעֵזְנֵן טְמֵאָה לְכַזֵּית, אֶחָד טְמֵאוֹת וְאֶחָד טְהוֹרוֹת²³.

(21) משנה שם עב, ב. (22) משנה מעילה א, ב. (23) כחצי זית מטמאה מצטרף עם כחצי זית מטהורה לענין טומאה, אבל אין מצטרפים לחייב מלקות על אכילתם (ראה הלכות מאכלות אסורות פ"ד הלכה יז, והשלמות להלכה יב).

ד. מִחַ הָרִי הוּא כְּכֶשֶׂר²⁴. וְדָם הַנְּבִילָה אֵינוּ מְטַמֵּא²⁵ כְּנִבְלָה, אֲלָא הָרִי הוּא כְּמִשְׁקִין טְמֵאִים, שְׂאֵינוּ מְטַמֵּא לֹא אֶדָם וְלֹא כְּלִים²⁶ מִן הַתּוֹרָה²⁷.

(24) חולין קכה, א. (25) עדיות פ"ח מ"א. העיד ר' יהושע בן בתירה על דם נבילות שהוא טהור. (26) כוונת רבינו ברורה, שאינו מטמא מן התורה כלל אפילו בשיעור רביעית הלוג שהוא גדול פי שלושה מכזית. וחזר בו מפירושו למשנה זו (וכן פירש גם הרע"ב שם) שטהור מלטמא בכזית כבשר אבל ברביעית מטמא, מפני שבכרייתא (מנחות קג, ב) נאמרה עדות זו בשם ר' יהושע (בן חנניה) ור' יהושע

(בספרים שבידינו כתוב "חטאת", וצ"ל "חטאות", והכוונה לחטאות שמזים דמם בהיכל), טומאת צרעת, זב, זבה, נדה, יולדת, נבילה, שרץ ושכבת זרע. דיניהם של שמונת הראשונים נתבארו בארבע ההלכות הקודמות, ודיני שלושת אב הטומאות הנשארים יתבארו בהלכה זו, ומכאן השם "שאר אבות הטומאות". (2) כשאנו קוראים בתורה (ויקרא, יא) נמצא ציוויים רבים, אולם רבינו ב'ספר המצוות' כלל שביעי, מודיע לנו שיטתו במנין המצוות, וקובע שאין למנות את פרטי המצוות כמצוות בפני עצמן, אלא כולן נמנות כמצוה אחת הכוללת דינים הרבה, והשיג על 'בעל הלכות גדולות' שמנה פרטים במספר תרי"ג המצוות. בהתאם לשיטתו זו, יצאו לו כאן רק שלוש מצוות-עשה.

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

1 יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות, ומה מטמאה, ואי זו היא נבילה. ודין אם שחיטה מועילה בבהמה וחיה טמאה, ואם הנבלות מצטרפות לטמא בכזית. מוח וחלב ודם בהמה טהורה שמתה או חלב בהמה טמאה. חלב הכזי והדברים שאין מטמאין מן הנבילות והבהמות שעורותיהן כבשרן. ודין אם עיבדן או הלך בהם כדי עיבוד או עשה מעשה שבטלם. ודין עד כמה יהיה העור חיבור ועור שיש עליו כזית נבילה. ודין עור שיש עליו שני חצאי זיתים, ובשר נבילה יבש או שהיה סרוח מעיקרו. ודין שיליא וקיבה וחלב של נבילה, ובהמה ששפעה חררת דם, ונבילה שנתערבה בשחוטה.

1 א. הַנְּבִילָה - אָב² מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת. כַּזֵּית³ מִבְּשָׂרָהּ⁴ מְטַמֵּא אֶדָם וְכִלִּים בְּמַגְעוֹ⁵, וְכִלִּי חָרָס בְּאֵוִירָה⁶. וּמְטַמֵּא אֶת הָאָדָם בְּמִשְׁאֵא⁷ לְטַמֵּא בְּגָדִים, כְּמִרְכָּב הַזָּבִי⁸. כִּיצַד? אֶדָם שֶׁנִּגְעַת בְּנִבְלָה - נִטְמָא, וְהָרִי הוּא רֵאשׁוֹן לְטַמֵּאָה. וְאִם נִגְעַת בְּכִלִּים אֶפְלוּ בְּשַׁעַת מַגְעוֹ בְּנִבְלָה - הָרִי הֵן טְהוֹרִין⁹. וְכֵן כְּלִים שֶׁעָלְיוּ טְהוֹרִין. לְפִי שֶׁהוּא וְלֹד¹⁰, וְאֵין וְלֹד מְטַמֵּא כְּלִים. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אֶת הַנְּבִילָה מְטַמֵּא כְּלִים בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתוֹ¹¹, שְׂנֵאמֵר: וְהַנֹּשֵׂא אֶת נִבְלָתוֹ יִכְבֵּס בְּגָדוֹ. וְאִתֵּן הַבְּגָדִים רֵאשׁוֹן לְטַמֵּאָה. וְאֵינוּ מְטַמֵּא לֹא אֶדָם וְלֹא כִלִּי חָרָס וְאֶפְלוּ בְּשַׁעַת נְשִׂיאָתוֹ¹², כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִטְמֵאֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב¹³.

(2) כלים פ"א מ"ב. (3) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא יוד, ה"ו: "למה נאמר (ויקרא יא, מ) האוכל מנבלתה? ליתן שיעור לנוגע ונושא, מה האוכל - כזית, אף הנוגע והנושא כזית" (סתם אכילה - כזית). (4) ולא עצמות - 'תורת כהנים' שם פרק י: "מנבלתם" ולא מן העצמות. (5) כתוב בתורה (שם, כז): כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב. (6) אם נכנס כזית מן הנבילה לאוירו של כל חרס, נטמא הכלי וכל מה שבתוכו, אף-על-פי שלא נגע בדופניו. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו יטמא", ודרשו ב'תורת כהנים' (שם פרשתא ז ה"ה): "מתוכו הוא מטמא ואינו מטמא מאחוריו". (7) אם האדם נשא את הנבילה, אף-על-פי שלא נגע בה, כגון שהיה דבר מבדיל בין גופו ובין הנבילה, שנאמר (שם, כח): "והנושא

והטעם, מפני שהם כיד לבשר, שנוטלים אותו והבשר ניטל עמו. (44 שם).

ח. האֵלֶּל, בֵּין שְׁפֹלְטוֹתוֹ חֲזָה⁴⁵ בֵּין שְׁפֹלְטוֹתוֹ סָבִיב⁴⁶ -
 - אֵינוֹ מִצְטָרֵף לְזָוִית. וְאֵם פְּנֹסוֹ⁴⁷ וְהָיָה בּוֹ פְּזִיז -
 מְטַמֵּא⁴⁸.

(45) חיה אכלה את הבשר, והשאירה חתיכות קטנות דבוקות בעור. (46) כשהפריד בסכין את הבשר מהעור, נפלטו החתיכות מתחת חודו של סכין ונשארו במקומם בעור. (47) כנס את החתיכות הקטנות, והניחן יחד. (48) כרב הונא אליבא דרבי יהודה (שם קכא, א. ראה ראב"ד וכסף-משנה). והמדובר כשכנסו אדם בכוונה, וע"י מעשהו גילה דעתו שלא ביטלו לגבי העור. אבל אם כונס שלא בכוונה, כגון ע"י תינוקות, אינו מטמא (רש"י שם).

ט. וְאֵלוֹ⁴⁹ בְּהֵמוֹת שְׁעוֹרוֹתֵיהֶם כְּבָשָׂרָם: עוֹר תְּזִיר שֶׁל יֵשׁוּב, וְעוֹר חֲטוּטָרֶת הַגָּמֶל הָרֶכֶה, וְעוֹר בֵּית הַבְּשֹׁת, וְעוֹר הַשְּׁלִיל⁵⁰, וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאֵלֶּה. הָרִי אֵלוֹ מְטַמֵּאִין מִן הַנְּבֵלָה. וְאֵם עַבְדָּן אוֹ הַלֵּף בְּהֵן⁵¹ כְּדֵי עֲבוּדָה⁵² - הָרִי אֵלוֹ טְהוּרִים. וְאֵם עֲשֵׂה בְּהֵן מִעֲשֵׂה שְׁבֻטְלָן⁵³ - טְהוּרִין אֵף עַל פִּי שְׁלֵא הַלֵּף בְּהֵן כְּדֵי עֲבוּדָה. פִּיצֵד? אֵזֶן חֲמוֹר שְׁטִלְאָה⁵⁴ לְכַפִּיפְתּוֹ - טְהוּרָה. בְּמָה הוּא כְּדֵי עֲבוּדָה? אֲרַבְעָה מִלִּין⁵⁵. וְאֵי זֶה הֵיא חֲטוּטָרֶת רֶכֶה? כָּל זִמְן שְׁלֵא טַעְנָה⁵⁶. הַגִּיעַ זִמְנָה לְטַעֵן⁵⁷ וְלֹא טַעְנָה, אוֹ שְׁטַעְנָה קִדְם שְׁנִיעִיעַ זִמְנָה⁵⁸ - הָרִי זֶה סָפֵק⁵⁹.

(49) משנה שם קכב, א. (50) העובר שבמעיו אמו. רבינו השמיט עור הראש של עגל הרך, ועור הפרסות שנימנו (שם) בין אלה שעורותיהם כבשרם. וטעמו, מפני שר' יוחנן אמר (שם קכב, ב) שדעת יחיד היא, ואין הלכה כאותו יחיד. (51) יש שוטחים את העורות, כדי שידרוס עליהם, ועל-ידי זה הם מתקשים ונעשים ראויים למלאכת עור. (52) אולי צריך להיות: עיבודם. (53) על-ידי מעשה זה, ביטל אותם מתורת בשר הראוי לאכילה. (54) השתמש בה כטלאי לסל וכדומה. (55) גמרא שם. (56) שלא הניחו עליה משא. (57) הגמל גדל, וכוחו אתו לישא משאות. (58) הטעינו משא בעורו צעיר וחלש. (59) בעיא שם שלא נפשטה.

י. הַמְּפֹשִׁיט⁶⁰ נְבֵלָת בְּהֵמָה אוֹ חֲזָה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוּרָה, בֵּין דְּקָה בֵּין גְּסָה: אֵם לְשִׁטְיָהָ⁶¹ הַפְּשִׁיט - בֵּינָן שֶׁהַפְּשִׁיט מִן הָעוֹר כְּדֵי אַחֲזִיחָה, וְהוּא שְׁנִי טְפָחִים⁶², הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר זֶה שֶׁהַפְּשִׁט טְהוּר⁶³; וְעַד שְׁלֵא הַפְּשִׁיט שְׁנִי טְפָחִים - הַנוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בְּבָשָׂר. הַפְּשִׁיטָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִן הָעוֹר חֲמַת⁶⁴ - הָרִי הָעוֹר חֲבוּרָה⁶⁵ עַד שֶׁיִּפְשִׁיט אֶת כָּל הַחֲזָה. וְאֵם הַפְּשִׁיטָה מְרַגְלִיחָה⁶⁶ בְּלֶבֶד - הָרִי הָעוֹר כְּלוֹ חֲבוּרָה, וְהַנוֹגֵעַ בְּעוֹר כְּנוֹגֵעַ בְּבָשָׂר, עַד שֶׁיִּפְרִישׁ הָעוֹר כְּלוֹ מַעַל הַבָּשָׂר. וְכֵן הַמְּפֹשִׁיט בְּשָׂרָצִים⁶⁷ - חֲבוּרָה עַד שֶׁיִּפְשִׁיט כְּלוֹ. עוֹר שֶׁעַל הַצְּוָאר - חֲבוּרָה⁶⁸ עַד שֶׁיִּפְשִׁיט כְּלוֹ. וְכָל עוֹר שֶׁהוּא חֲבוּרָה לְטַמֵּא⁶⁹ - כֶּף

בן בתירה, והוסיפו מעשה שהיה, שלא טימאו חכמים דם נבילה אפילו בשיעור גדול (ראה 'תוספות יום טוב' בעדויות שם, וראה הלכות טומאת אוכלין פ"י הלכה ג בהשלמות). (27) משמע שמדרבנן מטמא כלים כמשקין טמאים. אולם מלשונו בפ"י מטומאת אוכלין ה"ג, משמע שאינו משקה.

ה. חֲלָב²⁸ בְּהֵמָה טְהוּרָה שְׂמָתָה - טְהוּר. שְׂנֵאמָר: וְחֲלָב נְבֵלָה וְחֲלָב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֵאכָה²⁹ וְאָכַל לֹא תֵאָכְלוּ - מִי שְׂאִסוּרוֹ מְשׁוּם נְבֵלָה וְטְרֵפָה³⁰. וְאֵם הַכֶּשֶׂר בְּמִשְׁקִין הַמְּכַשְׁרִין³¹ - הָרִי הוּא כְּאֹכְלִין טְמֵאִין³², וְאֵינוֹ כְּבָשָׂר נְבֵלָה. וְהַנוֹגֵעַ בְּחֲלָב הַחוּפָה אֶת הַבְּלִיא קִדְם הַפְּרָשָׁה³³ - הָרִי זֶה טְמֵא כְּנוֹגֵעַ בְּבִלְיָ עֲצָמָה, שֶׁהָרִי בְּמָה חוּטִין נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה³⁴ בְּחֲלָב. אָבַל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְהַחֲזָה בֵּין טְהוּרָה³⁵ בֵּין טְמֵאָה - אֶחָד בְּשָׂרָה וְאֶחָד חֲלָפָה לְטַמֵּאָה, וּמְטַמֵּא אָדָם וְכִלִּים בְּזָוִית כְּבָשָׂר הַנְּבֵלָה.

(28) פסחים כג. (29) משמע אפילו למלאכת קודש שאסור לטמאו. (30) זה נימוק לטומאת חלב בהמה טמאה שנתנבלה, שנאמרה בסוף הלכה זו. (31) אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נרטבו באחד משבעת המשקין שמנאם רבינו בפ"א מהלכות טומאת אוכלין הלכה ב [חלב שחוטה אינו צריך הכשר, מפני ששחיטתו מכשירתו]. (32) ואפילו אם לא נגע בטומאה, הרי הוא מטמא טומאת אוכלין כראשון לטומאה (רבינו בפירושו, עוקצין פ"ג מ"ט. ראה השלמות). (33) לפני שהפרידו מן הכליה. (34) מן הכליה, וחוטים אלה בשר הם. (35) שחלבה מותר באכילה כשנשחטה.

ו. הַפּוֹי³⁶ - חֲלָפוֹ מְטַמֵּא כְּבָשָׂרוֹ, וְטַמֵּאתוֹ בְּסָפֵק³⁷. לְפִיכָף אֵין שׁוֹרְפִין עָלָיו תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים, וְאֵין תְּזִבִּין כֶּרֶת עַל טַמֵּאתוֹ וְעַל³⁸ בִּיאַת הַמְּקַדְּשׁ³⁹ אוֹ עַל אֲכִילַת קִדְשֵׁיו⁴⁰.

(36) בברייתא חולין (פ, א) נחלקו תנאים במהותה של בריה זו, יש אומרים שהוא נולד מתיש וצביה (אביו בהמה, ואמו חזיה). ור' יוסי אומר בריה בפני עצמה היא, ולא הכריעו בה חכמים אם היא מין חיה או מין בהמה. (37) שמא מין בהמה הוא, שחלבה טהור. (38) צ"ל "על". (39) פירוש, אם נטמא בחלב נבלת כוי ונכנס למקדש, אינו חייב כרת כמו טמא ודאי. (40) קדשי המקדש.

ז. וְאֵלוֹ דְּבָרִים⁴¹ שְׂאִין מְטַמֵּאִין מִן הַנְּבֵלּוֹת: הַעֲצָמוֹת, וְהַקְּרָנִים וְהַשְּׁטָלְפִים, אֲפִלּוֹ עַקְרָן הָרֶךְ שְׂאֵם יִתְחַד מִן הַחֲזִי יוֹצֵא דָם, וְהָעוֹר, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ מַעֲבָד, וְהָאֵלֶּל⁴² וְהַגִּידִים, וְהַמְּרַק וְהַתְּבִלִּין שְׂמַתְבִּשְׁלִין עִמָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁיִּפְרְשׁוּ מִן הַנְּבֵלָה; אָבַל הַנוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלוֹ כְּשֶׁהוּא מְחַבְּרִין בְּבָשָׂר - הָרִי זֶה טְמֵא⁴³. וְהוּא שִׁיחָה בְּבָשָׂר פְּזִיז, שְׂאִין אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ מִצְטָרֵף לְזָוִית⁴⁴.

(41) משנה חולין קיז, ב. (42) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אחר הפשטתו. (43) שם קיח, א.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או חתך חצאי זיתים מנתח גדול, ולא באותם החצאים שהיו על העור (ראה שם קכב, בגמרא, רש"י ותוספות ד"ה דאמר). (83) במשנה שם קכד, א: ומורה ר' עקיבא וכו'. (84) חיבור מלאכותי. (85) ודינים כשני חצאים נפרדים. ואפילו אם נגע בשניהם - טהור, מפני ששתי נגיעות הן ואינן מצטרפות, כמבואר למעלה (כסף-משנה. ראה השלמות). (86) בתנאי. זה נמשך לדין נושא, כלומר: אימתי טמא הנושא? (87) ע"י דפיקות או לחץ חזק. (88) אם יגביה חלק אחד, יעלה השני עמו (ראה השלמות).

18 יג. בְּשֵׁרֵי⁸⁹ נִבְלָה שֶׁנִּפְסַד וְהִבְאִישׁ וְנִפְסַל מִלְּאֹכֶל
19 הַקֶּלֶב - טְהוֹר⁹⁰. לְפִיכָף, נִצְלָל⁹¹ הַנִּבְלָה - סֶפֶק אִם
20 מְטֵמָא בְּכִזִּית אִם לֹא⁹². בְּשֵׁר נִבְלָה שֶׁיֵּבֵשׁ⁹³: אִם
21 יָכוֹל לְשֻׁרוֹת בְּפוֹשְׁרֵין מַעַת לְעַת לְחֹזֵר לֹחַ וְרֹאוּי
22 לְקֶלֶב - מְטֵמָא; וְאִם לֹא - טְהוֹר, וְאֶפְלוּ פְּאָכְלֵין⁹⁴
23 טְמֵאִין אֵינּוּ מְטֵמָא.

(89) בכורות כג, א. (90) ואם הוא ראוי לכלב, אע"פ שאינו ראוי לאכילת אדם, מטמא בין במגע ובין במשא. פסק כר' יוחנן שם (כסף-משנה. וראה לקמן פ"ג הי"א ופ"ד הי"ב). (91) בשר שנימוח וקרש. (92) הלכה למשה מסיני, שכזית ניצל מן המת מטמא כבשר (משנה נזיר מט, ב), ובנבילה בעיא היא (שם נ, א) שלא נפשטה. ופסק רבינו, כדרכו בכל בעיא שלא נפשטה, שטמא מספק. [בגמרא שם משמע, שניצל אינו ראוי לאכילת אדם, אבל ראוי לאכילת כלב, ולפיכך אין מקום לבעיא זו לדעת בר פדא שנבילה שאינה ראויה לגר (לאכילת אדם) אינה מטמאה, ונשאלה לדעת ר' יוחנן, שהיא מטמאה, ופירשו ב'תוספות' שם (וכן גם בפירוש המיוחס (בטעות) לרש"י), שניצל, אע"פ שהוא ראוי לאכילת כלב אין דינו כבשר הנבילה, מפני שהוא כעפר ("עפרא בעלמא"), ושאל השואל, אם ניצל מנבילה כלול גם כן בהלכה שניצל מטמא אע"פ שהוא עפרא בעלמא או לא. ולפי פירושם, קשה להבין כוונת המילה "לפיכך" בדברי רבינו. ונראה שלדעת רבינו ניצל נפסל מאכילת כלב, ונמסרה הלכה שטמא, ושאלו אם גם ניצל של בהמה נכללה בה]. (93) משנה נדה נד, ב. (94) ע"ל כאוכלין. פירוש שאינו מטמא אפילו במגע, ואפילו אוכלין ומשקין.

24 יד. בְּשֵׁר⁹⁵ נִבְלָה שֶׁהָיָה סְרוּחַ מַעֲקָרוֹ וְאֵינּוּ רֹאוּי
25 לְמֵאֲכֹל אָדָם - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: לִגְרֵי אֲשֶׁר
26 בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְנַנֵּה וְאֶכְלָה - עַד שֶׁתְּהִיָּה תְּחִלָּתָהּ רֹאוּיָה
27 לִגְרֵי.

(95) בכורות כג, ב.

28 טו. שְׁלֵיא⁹⁶ שֶׁל נִבְלָה - הָרִי הִיא כְּפָרֶשׁ וְכִרְעֵי
29 וְאֵינָה מְטֵמָאָה פְּנִיבְלָה⁹⁷. וְאִם חָשַׁב עָלֶיהָ לְאֶכְלָה -
30 מִתְטֵמָאָה טְמֵאָת אֶכְלֵין⁹⁸. הַקֶּבֶה⁹⁹ וְהַחֲלֵב¹⁰⁰ שֶׁל
31 נִבְלָה - טְהוֹרִין מִכְּלוֹם¹⁰¹.

(96) העור שהעובר מונח בו. (97) משנה חולין עז, א. (98) אם נגעו בטומאה, שהמחשבה עושה אותה אוכל, אבל אין המחשבה מועילה שתטמא טומאת נבילות.

1 הוא חֲבוּר לְהִתְטַמָּא, שְׁאֵם הֵיְתָה שְׁחוּטָה וְנִגְעָה
2 טְמֵאָה בְּעוֹר זֶה שֶׁהוּא חֲבוּר - נְטֵמָא הַבְּשָׂר.

(60) משנה שם קכג, א. (61) שהעור ישמש לו שטיח. בהפשט כזה, קורעים את העור מן הזנב עד הצואר ואחר-כך מפרידים אותו מן הבשר בסכין. (62) גמרא שם. (63) כרב שם. (64) כעין שק גדול, שהרועים נותנים בו חפציהם, ויש משתמשים בו גם למשקין. בהפשט זה אין קורעים את העור לאורך הבהמה, אלא מרגל לרגל, ומפשיט ממטה למעלה באופן שיצא העור שלם בהיקפו, ואחר-כך קושרים במשיחה את המקום הפתוח. (65) אם נגע בעור הנבילה נטמא, כאילו נגע בבשר. (66) כשרוצים לעשות נוד (נוד קטן מחמת) מעור כבש, מתחילים להפשיט מן הרגלים, וממשיכים באופן שיצא העור כולו שלם, וקושרים את מקום הרגליים וממלאים אותו מים ומשקין אחרים (על פי פירוש רבינו במשנה). (67) ברייתא שם קכג, ב. (68) אם הפשיט כל העור, והשאיר עור הצואר - העור מטמא. כחכמים במשנה. (69) שהנוגע בעור נבילה נטמא.

3 יא. עוֹר⁷⁰ שֵׁישׁ עָלָיו פְּזִית נִבְלָה - הַנּוֹגֵעַ בְּצִיב⁷¹
4 הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ⁷² וּבִשְׁעָרוֹ שֶׁפְּנִדְרוֹ⁷³ מֵאֲחוּרֵי הָעוֹר
5 נְטֵמָא, מִפְּנֵי שֶׁהָעוֹר בְּשַׁעֲרוֹ שׁוֹמֵר לְבִשְׂרָה⁷⁴. בְּמָה
6 דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁפְּלִטְתוֹ חָיָה; אֲבָל פְּלִטְתוֹ סִפִּין⁷⁵,
7 אִם הָיָה מְרֻדָּד⁷⁶ - בָּטֹל אֲגַב הָעוֹר⁷⁷.

(70) משנה שם קכד, א. (71) חוט דק. (72) מן העור, והוא נוגע בבשר (רבינו בפירושו. ורש"י מפרש, שיוצא מן הבשר). (73) שכנגד הכזית. (74) והשומר מטמא כבשר עצמו. לא נתבאר דין הנוגע בשער כנגד הציב, ויש פנים לכאן ולכאן. (75) אנו אומרים שביטלו אצל העור. (76) דק מאוד וארוך ורחב, שאם תצרפו יחד יהיה בו כזית (רש"י). (77) שאין דרכו של אדם לטרוח ולכנס שיכבה דקה של בשר ולפיכך בטלו, אבל פלטתו חיה לא ביטלו אדם.

8 יב. עוֹר⁷⁸ שֵׁישׁ עָלָיו פְּשָׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים בְּשֵׁר נִבְלָה
9 - הָעוֹר מִבְּטֹלִין⁷⁹, וְאֵינּוּ מְטֵמָאִין לֹא בְּמַגֵּעַ וְלֹא
10 בְּמִשָּׂא⁸⁰; שֶׁכָּל שְׁאֵינּוּ מְטֵמָא מִן הַנִּבְלָה בְּמַגֵּעַ -
11 אֵינּוּ מְטֵמָא בְּמִשָּׂא⁸¹. אֲבָל שְׁנֵי חֲצָאֵי זֵיתִים שֶׁתִּתְחַבֵּן
12 בְּקִיסָם⁸² - הַנּוֹשֵׂאֵן טְמָא⁸³, שֶׁהָרִי נִשָּׂא פְּזִית, וְהַנּוֹגֵעַ
13 טְהוֹר, שְׁאִין חֲבוּרֵי אָדָם⁸⁴ חֲבוּרֵי⁸⁵. וְהוּא⁸⁶ שֶׁהָיָה
14 שֶׁנִּיחֵן מְרֻדִין⁸⁷ וְדִבּוּקִין זֶה בְּזֶה עַד שֶׁיִּנְטְלוּ
15 כְּפִתְחָד⁸⁸; אֲבָל אִם הָיָה חֲצִי זֵית זֶה בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ וְזֶה
16 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ בְּקִיסָם אֲחֵד, אֶפְלוּ הוֹלִיף וְהִבִּיא כָּל
17 הַיּוֹם כָּלוּ - טְהוֹר.

(78) משנה שם. (79) כמות קטנה שכזו בטלה לגבי העור. (80) כר' עקיבא, שם. (81) נימוק זה נאמר בברייתא שם עמוד ב בשם ר' עקיבא, ופירושו: אף-על-פי שהוא נושא כזית שלם בבת אחת אינו טמא, מפני שהמגע אינו מטמא. ולמה אין המגע מטמא? מפני שאין כאן נגיעה אחת ככזית שלם אלא שתי נגיעות - כל אחת בחצי זית - ושתי נגיעות אינן מצטרפות. (82) הכוונה לכזית שלם שחתכו לשנים,

נשא כזית שלם בבת אחת, וחסרון ידיעה אינו מועיל לטהרין.

פרק שני

1 יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיתה מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה. ודין חלק הבהמה לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה, ובהמה שמת עוברת במיעיה. בשר או אבר הפורש מבהמה כשהיא חיה. ואם יש שיעור לאיברים. הבשר או האבר המדולדלים בבהמה או חיה שאינם יכולים לחיות. טריפה שנשחטה שחיתה כשורה. והשוחט בהמה ומצא בה עובר מת או בן שמונה חי. ודין השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על גבי קרקע. טריפה שנשחטה אם מטמאה קודש. ובהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה וכו'. ודין שחיטת נכרי וישראל עומד על גביו. וקולית נבלה שניקבה או חישב לנוקבה.

- 11 א. בהמה² או חיה טמאה שנשחטה³ - אינה¹¹
- 12 מטמאה משום נבלה פל זמן שהיא מפרכסת⁴, עד
- 13 שתיזי את ראשה⁵, והרי היא פאכלין טמאין⁶.
- 14 נחרה⁷ והרי היא מפרכסת - אין בה אפלו טמאת
- 15 אכלין⁸ פל זמן שהיא מפרכסת. ואיבר⁹ הפורש מן
- 16 המפרכסת¹⁰ - אסור לבני נח פפורש מן החי¹¹,
- 17 ובשר הפורש ממנה - פפורש מן החי. וכן טהורה
- 18 שנפסלה בשחיטתה ועדין היא מפרכסת, או שחט
- 19 בה אחד¹² או רב אחד - אין לה טמאה כלל עד
- 20 שתמות¹³. חלק בהמה לשנים¹⁴ או שנפסלה¹⁵ ירך
- 21 וקלל שלה¹⁶ - הרי זו נבלה ומטמאה במשא ובמגע,
- 22 אף על פי שהיא עדין בחיים. וכן אם קרעה מגפה
- 23 או שנשברה מפרקת ורב בשר עמה - הרי זו נבלה
- 24 לכל דבר¹⁷.

2) משנה, חולין קיז, ב. 3) בידי ישראל, שחיטה המתירה בהמה טהורה לאכילה. 4) שם, קכא, ב - אמרו: "מפרכסת יצאה מכלל חיה, ולכלל מתה לא באה". 5) אם התיז את ראשה הרי היא כנבילה אף-על-פי שהיא מפרכסת. 6) אם נגעה באב הטומאה נטמאה ומטמאה אוכלין אחרים - אפילו של חולין - גם בעודה מפרכסת. ואם נגעה בוולד הטומאה פוסלת את התרומה, מפני ששחיטה כזו מתירה בהמה טהורה לאכילה לישראל, היא מועילה בבהמה טמאה לעשותה כאוכל המקבל טומאה ומטמא. 7) אפילו ישראל (שם קכא, ב). 8) מפני שנחירה אינה מתירה לאכילה את המפרכסת, לא לישראל אפילו בטהורה ולא לגוי, אין עליה תורת אוכל. וכן גוי ששחט שחיטה כדניה, שהרי שחיטתו נבילה והרי היא כנחירה. 9) שלם. 10) אפילו מטהורה שנשחטה ע"י ישראל (רבינו בהל' מלכים פ"ט הי"ג), אע"פ שהיא מותרת לישראל. וטעמו של דבר, מפני שהשחיטה מתירה לישראל גם את המפרכסת, אבל לגויים שלא ניתנה להם מצוות שחיטה, לא יצאה הבהמה מכלל חיה כל זמן שלא מתה. 11) שאבר מן החי וכן בשר מן החי, הם משבע המצוות שנצטוו עליהם הגויים. 12) סימן אחד, וישט או קנה. 13) בהמה אינה ניתרת באכילה בשחיטת

99) פירוש, חלב קרוש שנמצא בקיבת נבילה, אבל עור הקיבה מטמא. 100) חלב צלול שבקיבה. 101) חולין קט, ב. רבינו קיבל גירסת הרי"ף שם: והילכתא... אבל מעמידין בקיבת נבילה וכו'. מאי טעמא? חלב המכונס בה פירשא בעלמא הוא (ראה פ"ד מהלכות מאכלות אסורות הט"ו והי"ט, ומגיד-משנה שם).

- 1 טז. בהמה ששפעה¹⁰² חררת דם¹⁰³, אף על פי
- 2 שנפטר מן הפכורה¹⁰⁴ - אינה מטמאה¹⁰⁵ לא במגע
- 3 ולא במשא עד שיהיה בה צורת נפל, לפי שהיא
- 4 בטלה פרב היוצא עמה¹⁰⁶, לפיכך היא טהורה אף
- 5 על פי שהיתה ראויה לגר¹⁰⁷ אגב אמה¹⁰⁸.

102) הפילה. 103) חתיכה כעין דם קרוש, ויש בה בשר עובר שנימוק. 104) הוולד שתלד אחר-כך אינו קרוש כבכור, אפילו אם טרם ילדה בכלל (משנה בכורות כא, ב) מפני שאינו פטר רחם. 105) אף-על-פי שהחררה נידונה כוולד לענין בכורה. 106) הדם וגופים אחרים שאינם מגוף הנפל שנימוק (ר' יוחנן שם כב, א). ואם יש בה צורת ולד נפל, הרי אינו מעורב עם הגופים האחרים ואינם מבטלים אותו. 107) למעלה (בהלכה יד) אמרנו, שסרוחה מעיקרה ולא היתה ראויה לגר לפני הפלתה, ומטמאה עד שתפסל מאכילת כלב (שם כג, ב). 108) כל זמן שהחררה היא במעי אמה אינה נמאסת על האדם אלא עם יציאתה, ואז חלה עליה הטומאה, ואם כן לא נפסלה לאכילה לפני חלות הטומאה.

- 6 יז. נבלה שנתערבה בשחוטה, אם רב מן השחוטה
- 7 - בטלה הנבלה בשחוטה¹⁰⁹, ואין הפל מטמא
- 8 במגע; אבל אם נשא הפל - נטמא¹¹⁰. שאי אפשר¹¹¹
- 9 לשחוטה שתחזר נבלה¹¹², אבל הנבלה אפשר
- 10 שתטהר פשתרה, לפיכך תבטל.

109) שם כג, א תני ר' חייא. 110) מפני שהטומאה ישנה כאן במציאות, והוא נשא אותה. ואין זה דומה לחררת דם (בהט"ז) מפני שנימוק הבשר ונתערב עם הגופים הטהורים ואינו בעין (הרי" קורקוס). 111) זהו נימוק לדין מגע. 112) בגמרא נאמר טעם זה לפי דעת ר' יהודה, שמיין במינו אינו בטל, וכאן בטל מפני שאינו מין במינו ממש, שזו שחוטה, ולעולם לא תהיה נבילה שמתמאה במגע ובמשא (ראה השגת הראב"ד ודכסף-משנה). והרי" קורקוס (מובא בכסף-משנה כאן) מסביר את ההבדל בין מגע למשא. במגע הרי כל חתיכה היא נגיעה בפני-עצמה בבשר טהור מפני הביטול ברובו, ואפילו אם נוגע בבת אחת הרי נגיעות אינן מצטרפות, אבל במשא נשיאה אחת היא. ומה בין זה לשני חצאי זיתים (בהי"ב) שאינו מטמא במשא אלא במרודד, ואין אנו אומרים נשיאה אחת היא? חצי זית אינו מטמא כלל, ושני חצאי זיתים מצטרפים רק כשנישאו ביחד, והתורה אמרה (לפי דרשת עולא הנ"ל), שאם מגביה חלק מהכזית ואין כולו נישא עמו - אין זה נידון כנישאו ביחד, אבל כאן הוא נשא בבת אחת שיעור המטמא, אלא שאין אנו יודעים איזה כזית הוא הטמא ולכן הוא טמא, שהרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 מְטַמָּא מְשׁוּם אֵיבָר מִן הַחַיִּי וְאֵינוֹ מְטַמָּא מְשׁוּם
27 אֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה⁴². וְמֵה בֵּין אֵיבָר מִן הַחַיִּי לְאֵיבָר מִן
28 הַנְּבֵלָה? שֶׁהַבְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַחַיִּי - טְהוֹר,
29 וְהַבְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מֵאֵיבָר מִן הַנְּבֵלָה - מְטַמָּא בְּכַזַּיִת
30 בְּמִגָּע וּבְמִשְׁא. וְזֶה וְזֶה⁴³ שְׁוִין לְשַׁעוֹר⁴⁴.

33 משנה, חולין קז, א. (34) בשר מן החי אפילו פירש לגמרי מן הבהמה אינו מטמא (למעלה ה"ג), ונכתב כאן במדולדל להשמיענו שמטמא טומאת אוכלין אף-על-פי שעודנו מדולדל בבהמה חיה (ר"י קורקוס). (35) הורטבו באחד משבעת המשקין (ראה הל' טומאת אוכלין פ"א ה"ב) אחרי שנידלדלו. (36) בכת"י תימן, וכן בדפוס רומא: "במקומן", פירוש, כשהם תלויים בבהמה. (37) כרבי מאיר במשנה שם, נגד דעת רבי שמעון [בעירובין מו, ב שאלו: רבי מאיר ורבי שמעון, הלכה כמי? ולא נפשטה הבעיה, ולפיכך פסק רבינו לחומרא]. (38) גמרא, שם. (39) בלשון התלמוד: "שחיטה אינה עושה ניפול" (חולין עג, ב). ואסורים באכילה, שהשחיטה מועילה להם רק לטהרם אבל לא להתירם לאכילה (שם). (40) אם לא הוכשר לפני שמתה. (41) שמתה עושה ניפול, והרי הוא כאילו פורש לגמרי מן הבהמה רגע לפני מיתתה. (42) מובן מאליו, שהבשר המדולדל אינו מטמא כלל אם לא נגע בטומאה. (43) אבר מן החי ואבר מן הנבילה. (44) מטמאים בכל שהוא, אם יש בהם גידים ועצמות ובשר כדי להעלות ארוכה, כלמעלה בה"ג.

31 ו. טְרַפָּה שֶׁנִּשְׁחַטְתָּהּ⁴⁵ שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, אָף עַל פִּי
32 שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה - הֲרִי הִיא טְהוֹרָה. וְכֵן
33 הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּהֵמָה וּמִצָּא בָּהּ עֶבֶר מֵת⁴⁶ - שְׁחִיטָת
34 אִמּוֹ מְטַהֲרָתוֹ מִיַּד נְבֵלָה⁴⁷. מִצָּא בָּהּ בֶּן שְׁמוֹנֶה חֳדָיִם
35 - נִטְרָף⁴⁹. אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁחַטְתָּהּ⁵⁰ אַחֵר שֶׁנִּטְרָף - אֵין
36 שְׁחִיטָתוֹ מְטַהֲרָתוֹ מִיַּד נְבֵלָה, לְפִי שֶׁאֵין לְמִינוֹ
37 שְׁחִיטָה⁵¹. לְפִיכֵן, וְלֵד בְּהֵמָה⁵² שְׁלֹא שָׁהָה שְׁבַעָה
38 יָמִים גְּמוּרִין, אִם שִׁחְטוּ בְּתוֹף שְׁבַעָה - אֵין שְׁחִיטָתוֹ
39 מְטַהֲרָתוֹ מִיַּד נְבֵלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּנֶפֶל⁵³.

45 משנה, שם עב, ב. (46) אפילו בן תשעה חדשים (בהמה גסה טהורה יולדת לתשעה - כאדם). (47) משנה, שם עד, א. רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ה הי"ג"ד פסק שמותר באכילה, וכתב כאן "מטהרתו מידי נבילה" משום סיפא: "מצא בה בן שמונה חי וכו' אין שחיטתו מטהרתו". ולא הקפיד רבינו להודיע שמותר באכילה, מפני שכאן אנו עוסקים בניני טומאה וטהרה בלבד. (48) מדובר כשלא נשחטה אמו כדין, וקרעה והוציא ממנה עובר בן שמונה חדשים, אבל אם נשחטה אמו הותר העובר אפילו לאכילה, וכל-שכן שאינו מטמא. (49) פירוש, נאסר באכילה כטריפה. (50) ואמרנו למעלה שטריפה שנשחטה - טהורה. (51) בן שמונה חדשים אין לו שחיטה כלל, אלא ניתר בשחיטת אמו. וזה שהוציאנוהו לפני שחיטת אמו אין לו כל שחיטה, ולפיכך אינו דומה לטריפה ששחטה. (52) שנולד באופן טבעי. (53) כנולד לפני זמנו. [בשבת קלד, ב - אמרו שהוא ספק נפל. ונראה, שגם רבינו התכוון

סימן אחד, ולכן אין עליה תורת אוכל. [ראה הל' טומאת אוכלין פ"ג ה"ד, פירוש דנינים נוספים בענין זה. ודילג עליהם רבינו כאן, מפני שאינם נוגעים לטומאת נבילות, שבה אנו עוסקים כאן]. (14) גיסטרא בלשון הגמרא (שם כא, א). (15) שם. (16) כל הבשר החופה את עצם הקולית. (17) שם.

1 ב. בְּהֵמָה¹⁸ שֶׁמֶת עֶבְרָה בְּתוֹף מְצִיָּה וְהוֹשִׁיט הַרְוֵעָה
2 אֶת יָדוֹ וְנָגַע בּוֹ, בֵּין בְּהֵמָה טְמֵאָה בֵּין בְּטְהוֹרָה -
3 הֲרִי זֶה הַנוֹגֵעַ טְהוֹר¹⁹, עַד שֶׁיֵּצֵא הַנֶּפֶל לְאֹוִיר
4 הָעוֹלָם.

18 שם ע, ב. (19) בגמרא שם דרשו דין זה מהמקרא, אולם לדעת רבינו (בהל' טומאת מת פ"כ ה"א), שטומאה בלועה אינה מטמאה, דרשה זו מיותרת, ונאמרה שם אליבא דרבי עקיבא (שם עב, א) שעובר במעי אשה טמא. ולא נתברר לשם מה העתיק רבינו משנה זו.

5 ג. בְּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִבְּהֵמָה וְחִיָּה כְּשֶׁהֵן חַיִּין, בֵּין
6 טְהוֹרִין בֵּין טְמֵאִין - טְהוֹר וְאֵינוֹ מְטַמָּא כְּנְבֵלָה²⁰.
7 אָבֵל אֵיבָר מִן הַחַיִּי הַפּוֹרֵשׁ מֵהֵן - מְטַמָּא²¹ כְּנְבֵלָה,
8 אַחַד אֵיבָר מִן הַחַיִּי הַפּוֹרֵשׁ מִן הַבְּהֵמָה עֲצָמָה אוֹ
9 אֵיבָר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַשְּׁלִיל²² שֶׁכְּבִטְנָה²³. וְהָאֵיבָרִים אֵין
10 לְהֵן שַׁעוֹר²⁴, אֶפְלוּ הֵיךְ כְּשַׁעוֹרָה אוֹ פְּחוֹת - מְטַמָּא.
11 וְהוּא שְׁיֵהִיָּה הָאֵיבָר כְּכַרְתָּו²⁵, בְּשָׂר וְגִידִין
12 וְעֲצָמוֹת²⁶, וְיֵהִיָּה עָלָיו בְּשָׂר כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֲרוֹכָה²⁷;
13 הֲרִי הַבְּשָׂר פְּחוֹת מֵהַעֲלוֹת אֲרוֹכָה בְּחִי אוֹ חֶסֶר
14 עֲצָמוֹת²⁸ - טְהוֹר²⁹.

20 ברייתא, חולין קכח, ב. (21) משנה, שם קז, ב. (22) עובר. (23) משנה, שם עב, א. (24) אהלות פ"א מ"ז. (25) בשלימותו הטבעית. ראה 'כסף משנה' הל' טומאת מת פ"ב ה"ג. (26) חולין קכח, ב. (27) כדי שיתרפא הפצע (כלים פ"א מ"ה). (28) ניטל קצת מן העצם. (29) אהלות פ"ב מ"ה, בדין אבר מן האדם. ובתוספתא שם (פ"א ה"ב) אמרו שגם בבהמה הדין כך (ראה הל' טומאת מת פ"ב).

15 ד. הַפְּלִיא³⁰ וְהַלְשׁוֹן וְהַשֶּׁפֶה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אָף עַל פִּי
16 שֶׁהֵן אֵיבָרִים וְאֵין עוֹשִׂין תְּלִיפִין³¹, הוֹאִיל וְאֵין בָּהֶם
17 עֲצָם - הֲרִי הֵן כְּבִשְׂר³².

30 חולין קכח, ב. (31) אם נחתכו, אין אחרים גדלים במקומם. (32) מן החי שאינו מטמא כלל. פסק כרבי שם (ראה כסף-משנה).

18 ה. הַבְּשָׂר³³ אוֹ הָאֵיבָר הַמְדַלְדְּלִין בְּבְהֵמָה אוֹ חִיָּה
19 שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְחַיּוֹת וְלַהֲדַבֵּק בְּשָׂר הַגּוֹף - אֵינָן
20 מְטַמָּאִין כְּנְבֵלָה³⁴ כֹּל זְמַן שֶׁהַבְּהֵמָה בְּחַיִּים; וְהֲרִי הֵן
21 כְּשָׂר אֶכְלִין, אִם הַכְּשָׂרוֹ³⁵ - מְזַבְּלִין טְמֵאָה
22 בְּמִקוּמָן³⁶. נִשְׁחַטָּה הַבְּהֵמָה - הַכְּשָׂרוֹ בְּשְׁחִיטָה³⁷
23 וְאֵין מְטַמָּאִין כְּנְבֵלָה³⁸, שֶׁאֵין הַשְּׁחִיטָה עוֹשֶׂה אוֹתָן
24 כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ מִחַיִּים³⁹. אָבֵל אִם מֵתָה הַבְּהֵמָה -
25 הַבְּשָׂר שֶׁהִיא מְדַלְדֵּל בָּהּ צְרִיף הַכְּשָׂר⁴⁰, וְהָאֵיבָר

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' סיון - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסימן השני שאינו מתיר באכילה את האבר היוצא.
(72 כרבא, שם.)

לכך]. ידעו חכמים, שנפל אינו חי שבעה ימים שלמים, ולכן
אם עברו עליו שבעה ימים יצא מחשש נפל.

י. שְחִיטַת עוֹבֵד פּוֹכְבִים⁷³ - נְבִלָה וּמִטְמָאָה בְּמִשְׁאֵא,
וְאִפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמְדֵי עַל גְּבִיּוֹ וְשָחֲטוּ⁷⁴ בְּסַפִּינַי יָפָה
שְחִיטָה פְּרָאִי. אֶחָד הָעוֹבֵד פּוֹכְבִים וְאֶחָד הַפּוֹתֵי⁷⁵
אוֹ גֵר תּוֹשֵׁב⁷⁶ שְחִיטָתוֹ נְבִלָה⁷⁷. וְקָרוֹב בְּעֵינַי, שְׂאֵף
זֶה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁷⁸. שְׂהָרֵי טְמֵאָת עֲבוּדָה זָרָה
וְטְמֵאָת תַּקְרָבְתָּה מְדַבְּרֵיהֶם, כְּמוֹ שְחִיבְאָר⁷⁹, וּבְגִלְל
עֲבוּדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַפּוֹתִים וְנִאֲסְרָה שְחִיטָתוֹ. וְאִם
תֹּאמְרוּ: וְהֲלוֹא הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה דִין תּוֹרָה! לֹא
כָּל הָאֲסוּר בְּאֲכִילָה מִטְמֵא, שְׂהָרֵי הַטְּרֵפָה אֲסוּרָה
וְטְהוּרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כֶּרֶת עַל טְמֵאָה זֹאת עַל
בִּיאַת מְקַדָּשׁ וְאֲכִילַת קֹדֶשׁוֹ אֶלָּא בְּרָאִיָּה בְּרוּרָה⁸⁰.

ז. הַשּׁוֹחֵט⁵⁴ אֶת הַבְּהֵמָה וּמִצֵּא בָּהּ בֶּן תְּשֻׁעָה חַי,
קֹדֶם שְׂהִיחֶלֶף עַל הַקְּרָקַע, אָף עַל פִּי שְׂאִין צְרִיף
שְחִיטָה כְּמוֹ שְבִאָרְנוֹ⁵⁵, שְׂהָרֵי שְחִיטַת אָמוֹ
מִטְהַרְתּוֹ, אִם נְטֵמָאָת אָמוֹ⁵⁶ - לֹא נְטֵמָא הוּא⁵⁷, וְאִם
נִתְנַבְּלָה אָמוֹ - הָרִי הוּא טְהוּר⁵⁸; שְׂאִין חַי מִתְטֵמָא
לֹא טְמֵאָת אֶבְלִין וְלֹא טְמֵאָת נְבִלוֹת וְאָף עַל פִּי
שְׂהוּא פְּרָאִיבֵר מְאִיבְרִיָּה⁵⁹. וְאִם מֵת קֹדֶם שְׂפִיפְרִים⁶⁰
עַל גְּבִי קְרָקַע - הָרִי הוּא טְהוּר⁶¹, שְׂשְחִיטַת אָמוֹ
טְהַרְתּוֹ.

(73 משנה, שם יג, א. (74 אפילו שחט. (75 הגויים
שהושיב סנחריב במדינת אפרים, שקיבלו עליהם מצוות
כישראל ולא קיימו אותן. והכמים השוו דיןם לדין גויים
(שם, ו, א.) (76 שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואפילו
אם הוא מקיימן. (77 לאכילה ולטומאה. (78 הכוונה
לטומאה, אבל באכילה כותב רבינו לקמן שאסור מן התורה
(ראה הל' שחיטה פ"ד ה"א, שלוקים על אכילתה).
[בתוספתא חולין פ"א ה"א, למדו מן הכתוב (דברים יב,
כא) "וזבחת... ואכלת" ולא זבוח הגוי ולא זבוח הקוף.
ורבינו בהל' שחיטה, מביא דרשה אחרת מהמקרא (שמות
לד טו): "וקרא לך ואכלת מזבחור". ונראה שרבינו הביא את
הכתוב "ואכלת מזבחור", כדי לנמק למה לוקה על אכילתה,
הלא על 'עשה' אין לוקים, אולם בשמות שם כתוב "פן",
ו"פן" דינו כלא-תעשה]. (79 לקמן פ"ו. (80 מלשון זה
יש ללמוד, שרבינו עצמו מפקפק בדבר אם טומאתו מן
התורה או מדבריהם (ראה רבב"ד וכסף-משנה).

(54 משנה, שם עד, א. (55) בהל' מאכלות אסורות פ"ה
ה"ד. (56) נגעה בדבר המטמא אוכלין לפני שהוציאו
מתוכה את העובר. (57) מפני שהוא גוף בפני עצמו. כרבי
יוחנן ברעת חכמים במשנה (כסף-משנה). (58) לגמרי
טהור, אין דנים אותו כנבילה כחלק מגוף הבהמה, וגם לא
נטמא בנגיעה באמו. (59) שהרי שחיטתה מתיר אותו
באכילה בלי שחיטת עצמו. (60) שהעמיד פרסותיו.
(61) שם עד, א. מדובר בבהמה שנשחטה, בין כשירה ובין
טריפה, אבל לאכילה יש הבדל ביניהן. כשאמו כשירה הוא
מותר באכילה, ובטריפה אסור (ראה כסף-משנה).

יא. קוּלִית הַנְּבִלָה⁸¹ - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ נוֹשְׂאָה טְהוּר⁸²;
שְׂכַל דְבָרֵי⁸³ מִן הַנְּבִלָה שְׂאִינוֹ מִטְמֵא בְּמַגֵּעַ - אִינוֹ
מִטְמֵא בְּמִשְׁאֵא. נִקְבָּה כָּל שְׂהוּא - הַנּוֹגֵעַ בָּהּ אוֹ
נוֹשְׂאָה טְמֵא⁸⁴. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים⁸⁵? בְּשְׂהִיָּה הַמֵּת
שְׂבָה מִתְקַשְׁקֵשׁ⁸⁶, שְׂהָרֵי אֵינָה מְעֵלָה אַרוּכָה⁸⁷; אֶבְל
אִם הָיָה עוֹמֵד בְּמִקוּמוֹ, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת
אַרוּכָה לְעֵצָם מִבְּחוּצוֹ⁸⁸ - הָרִי זֶה מִטְמֵאָה בְּמַגֵּעַ
וּבְמִשְׁאֵא כְּכָל הָאִיבְרִים⁸⁹. וּכְבָר פְּרָשְׁנוּ, שְׂהַקּוּלִית הִיא
הַעֲצָם הַסֵּתוּם מִכָּל צְדָדָיו.

ח. טְרֵפָה שְׂנֻשְׁחָטָה⁶², אָף עַל פִּי שְׂהִיא טְהוּרָה מִן
הַתּוֹרָה, אִם נִגַּע בָּהּ הַקֹּדֶשׁ - נְטֵמָא מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים.
זֶהוּ מְעֵלָה יִתְרָה שְׂעֲשׂוּ בְקֹדֶשׁ.

(62) שם עג, א.

(81) משנה, שם קכה, א. קולית = עצם הירך. (82) עצמות
נבילה אינן מטמאות (שם עז, ב) ובמוח שבה אינו יכול
ליגע, ולפיכך אינה מטמאה אפילו מדין שומר לטומאה.
(83) נימוק למה אינה מטמאה במשא. (84) שם. ובברייתא
(שם קכו, ב): "בנבלתה" ולא בקולית סתומה, יכול (יכול
אתה לחשוב) אפילו ניקבה? תלמוד-לומר "הנוגע יטמא",
את שאפשר ליגע - טמא, ואת שאי-אפשר ליגע - טהור.
אם הקולית נקובה אפילו כל שהוא, אפשר להכניס שערה
דרך הנקב ולנגוע במוח, ולפיכך גם הנגיעה בעצם הקולית
מטמאה, שהרי היא כשומר לטומאה (ראה עוקצין פ"א

ט. בְּהֵמָה⁶³ הַמְקֻשָּׁה לִילָד, וְהוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ
וְחִתְּקָהּ, וְאַחַר כֵּן שְחַט אֶת אָמוֹ - הָאִיבֵר שְׂנֻחַתָּהּ
נְבִלָה⁶⁴, וְשְׂאֵר בְּשׂוֹר הָעֶבֶר טְהוּר⁶⁵. שְחַט אֶת אָמוֹ
וְאַחַר כֵּן חִתְּקָהּ⁶⁶ - הָאִיבֵר פְּטוּרָה שְׂנֻשְׁחָטָה⁶⁷,
וְשְׂאֵר בְּשׂוֹר הָעֶבֶר מַגֵּעַ טְרֵפָה שְחוּטָה⁶⁸, שְׂהִיא
מִטְמֵאָה אֶת הַקֹּדֶשׁ⁶⁹ אֶבְל לֹא אֶת הַתְּרוּמָה⁷⁰.
הוֹצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ בֵּין שְחִיטַת סִימָן לְשְחִיטַת
סִימָן⁷¹ וְחִתְּכוֹ - מִצְטָרֵף⁷² שְחִיטַת סִימָן לְסִימָן
לְטַהַר הָאִיבֵר מִיָּדֵי נְבִלָה.

(63) ברייתא, שם סח, א. (64) כלומר, מטמא כנבילה מפני
שהוא אבר מן החי (ראה למעלה ה"ג). (65) מפני שלא
נגע אחר שחיטה באבר מן החי. (66) שם. ומשנה, שם עב,
א. (67) שהשחיטה מטהרת מטומאת נבילות אף-על-פי
שהיא אסורה באכילה. שם סח, א - דרשו מהכתוב (שמות
כב, ל): "ובשר בשדה טריפה לא תאכלו", שהאבר שיצא
לפני שחיטה, דינו כטריפה. המילה "בשדה" נדרשה חוץ
למקומו הטבעי. (68) כחכמים, שם. (69) כמבואר בה"ח.
(70) חכמים גזרו אחת-עשרה מעלות יתירות בקודש שלא
גזרון בתרומה, ומנאן רבינו לקמן בפ"ב. (71) בעיה של
אילפא שם סט, א. שאל, אם אפשר לצרף לענין טומאה
שחיטת הסימן הראשון שבה להתיר באכילה, לשחיטת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ה אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 יב. קולית⁹⁰ שְׁחָשַׁב עָלֶיהָ לְנִקְבָּהּ וְעָדִין לֹא נִקְבָּהּ -
2 הָרִי הַנוֹגֵעַ בָּהּ סָפַק טָמֵא; שְׁהָרִי יֵשׁ בְּדָבָר סָפַק, אִי
3 מְחַסֵּר נְקִיבָה בְּמַחְסֵר מַעֲשֵׂה אוֹ לֹא⁹¹.

(90) שם קכו, ב - בעיה של רבי אושעיא. (91) בספרים שלנו, הגירסא שם "הדר פשטה (חזר ופשט בעצמו את בעייתו) מחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה", ובספרי רבינו אין הסיום הזה.

מ"א). (85) שקולית שלא ניקבה טהורה. (86) המוח ניתק מחיבורו בעצם הקולית בפנים, ומקשקש כשמנדנדים את הקולית. (87) בחי. ידעו חכמינו ז"ל, שעצם שנקלף מעליה הבשר, ויש בו מוח בריא בפנים, היא מעלה ארוכה (מתרפאת), אבל מוח שניתק ממקומו בפנים העצם אינה מרפא את העצם. (88) כמותו ואיכותו מספיקות כדי לרפאות ולהעלות עליה בשר. (89) אפילו במגע, מפני שנגע באבר שלם. פסק כרבי יוחנן שם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ה אייר ב' סיון תשע"ז

יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ז

הלכות מלוה ולוה

פרק שביעי

(1) מבאר דין משכונה על קרקע, וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבים על השכר.

- 22 ב. מקום שנהגו¹²⁰ לסלק המלוה פל זמן שייביא לו
23 מעות - הרי זה כמו שפרש, ואין צריך לפרש¹²³ דבר
24 זה. וכן מקום שנהגו שלא לסלק המלוה עד סוף
25 זמן המשפונא - הרי זה כמו שפרש. וכל הממשכן
26 סתם¹²⁴ - אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.

(12) שם. (13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל איך ייתכן שיהיה דבר זה במנהג והרי משכנתא כוז אסורה? שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר שיהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה מפרשים, שהמדובר במקום שאין מנהג מקובל וידוע בעניין סילוק המלוה).

- 27 ג. מקום שדרפן לסלק המלוה פל זמן שירצה
28 הלוה, והתנה עמו המלוה¹²⁵ שלא לסלק עד סוף
29 זמן המשפונא - הרי זה אינו יכול לסלק¹²⁶. הנה
30 המנהג שאין המלוה מסתלק עד סוף זמנו, וקבל
31 המלוה עליו¹²⁷ שישתלק בכל עת שייביא לו מעותיו
32 - הרי זה צריך לקנות¹²⁸ מידו על כך.

(15) בשעת מתן מעות (שם, וכו"ש). (16) שכשם שאדם מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון שמנהג המקום שלא לסלק, והלווה הוא המעוניין להתנות על כך - אין זה לטובת עצמו. ואם המלווה התנה, אלה

- 4 א. המלוה את חברו, ומשכן לו את השדה עד זמן
5 קצוב² או עד שייביא לו מעות³ ויסתלק⁴, והיה
6 המלוה אוכל פל פרותיה⁵, אפלו אכל כשעור חובו
7 - אין מסלקין אותו בלא כלום⁶; שאם תסלק אותו
8 בלא מעות - הרי זה פמי שהוציא ממנו בדינין. ואין
9 צריך לומר, שאם אכל יתר על מעותיו⁷ - אין
10 מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר⁸
11 במשפונא. היתה הקרקע הממשפנת בידו של
12 תומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא
13 כלום; אכל יתר על חובו - אין מוציאין ממנו
14 היתר⁹. ומחשבין לו משטר לשטר. פיצד מחשבין
15 משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשפנת לו
16 במאה דינר, ושדה אחרת ממשפנת לו בשטר אחר
17 במאה דינר, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות
18 השדה האחת בחמשים, ומפרות השניה במאה
19 וחמשים - אומרים לו¹⁰: הרי אכלת מן הפרות
20 במאתים, ואין לך פלום. וכאלו השני שטרות שטר
21 אחד ומשפונא אחת¹¹.

(2) שהמלווה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן הקצוב. (3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. (4) המלווה מן השדה ויחזירו ללווה. (5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם הלכה ז. ודע, שדעת רבינו שאין הבדל בין מקום שמסלקים (שנהגו שהלווה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן הקצוב מראש ולסלק את המלווה) ובין מקום שאין מסלקים, ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק ריבית (ועיין בגמרא טו:): אבל כמה מן הראשונים דעתם שיש הבדל בין שני המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב.

קנה שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ"ה אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל. (33) רי"ף שם. ואין בית דין נזקקין להוציא. (34) שהיא מותרת - לדעת רבינו, שם.

16 ו. עובד פוכבים שמשפן חצרו לישראל, וחזר
17 העובד פוכבים ומכרה לישראל אחר - אין הממשפן
18 חיב להעלות שכר לישראל מעת שקנה הישראל,
19 אלא דר בחצר בלא שכר³⁵ עד שיתזיר לו העובד
20 פוכבים את המעות שיש לו על חצרו זו; שהרי הוא
21 ברשות הממשפן בדיניהם³⁶ עד שיתן לו מעותיו
22 ויסתלק.

(35) שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב. ומשמע, שאם קיבל עליו - אסור למלוה לדור בלי שכר, שהרי זה כאילו נוטל שכר הדיור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ן והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה - מותר. ראה שם. (36) בדיני הגויים, שדנים את המשכנתא כמכר לזמן.

23 ז. הממשפן בית או שדה ביד חברו, והיה בעל
24 הקרקע אוכל פרותיה³⁷, ואמר לו המלוה:
25 לכשתמכר קרקע זו לא תמכרנה אלא לי בדרמים
26 אלו³⁸ - הרי זה אסור³⁹. ואם אמר לו: אל תמכרנה
27 אלא לי בשויה, ועל מנת פן אני מלוה אותך - הרי
28 זה מתר⁴⁰.

(37) שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכנתא של בית צד היתר אפילו בנכיתא - בהכרח אין לך לפרש הברייתא שנוכר בה "בית" אלא כשהלוה אוכל פירות (מגיד משנה). (38) בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). (39) שמוכרו בפחות מחמת ההלוואה. (40) שם. ואם תשאל היאך קונה השדה והרי אסמכתא היא - בהכרח המדובר פה, באמר מעכשיו וקנו מידו וכמו שמבואר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בכאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא כמה שנוגע לאיסור ריבית והיתרו (עיין רב"ד, מגיד משנה).

29 ח. מתר להרבות בשכר הקרקע⁴¹. כיצד? השפיר לו
30 את החצר ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי, הרי
31 היא לך בעשר סלעים בכל שנה; ואם תתן שכר
32 חדש בחדש, הרי היא בסלע בכל החדש - הרי זה
33 מתר⁴².

(41) שם סה. (42) והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחדש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות - כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו - אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשיו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א.

דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה מקומות שם).

1 ד. המשפונא¹⁹, במקום שמנהגם לסלק המלוה בכל
2 עת שפיא²⁰ מעותיו - אין בעל חוב של מלוה²¹
3 גובה ממנה²² בדרך שגובה מן הקרקע²³; ואין
4 הבכור נוטל פה פי שנים²⁴; ושביעית משמטתה²⁵.
5 וכשמשלך אותו - אינו נוטל אפלו פרות שפשו
6 ונפלו לארץ²⁶. ואם הגביה אותו קדם שישלך -
7 קנה אותו. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו²⁷
8 - בעל חוב גובה הימנו²⁸; והבכור נוטל פה פי
9 שנים; ואין השביעית משמטתה²⁹.

(19) שם סז: (20) הלווה. (21) שהמלווה הזה לוה ממנו. (22) מירושי המלווה. (23) הואיל והלווה יכול לסלקו בכל עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא ששיעבוד הפירות ודינו כדין בטלטלין. ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא הלכה ז). (24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבן בכור יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים ומשמיעו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם ברשות אביהם, ולא במלווה שיש לו על אחרים (כמבואר להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן בידי אינו קנוי לו שהרי הלווה יכול לסלקו בכל עת שירצה. (25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלווה על המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלווה יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת כשהלווה יכול לסלקו? הלא המלווה אינו יכול לדרוש פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלווה לעשר שנים שאין שביעית משמטת? ותיירך, שהמדובר כאן כשהלווה לא פרע בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלווה עד פירעון החוב (מגיד משנה). (26) כי בשדה של לוה נפלו ולא זכה בהם המלווה. (27) כדעת רבו הר"י מיגאש בחידושי בבא בתרא קכה. (28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא קנויה למלוה עד סוף המשכונא. (29) עיין פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם.

10 ה. אף על פי שמשפונא³⁰ אסורה היא ואבך
11 רבית, כמו שבארנו³¹, אפשר שיהיה מנהג זה
12 בטעות, או לעובדי פוכבים³², או דרך פל מי
13 שחוטא ומשפן באתה מדינה, הואיל ואבך רבית
14 הולכין אחר המנהג³³. ויש מי שמהרה, שזאת
15 המשפונא בנכוי³⁴.

(30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלווה אוכל. (31) בפרק הקודם הלכה ז. (32) כלומר, במשכנתא של הישראל עם העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בדיני

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ו אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד ואנכש עימך ביום פלוני של גריד - ואין לחוש שמא יום אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך. (59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע (ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית 1:). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגריד.

26 **יב. השוכר את הפועל⁶² בימי החרף לעשות עמו**
27 **בימי הקר⁶³ בדינר בכל יום, ונתן לו השכר⁶⁴, והרי**
28 **שכרו שנה בימי החרף סלע בכל יום - הרי זה**
29 **אסור, מפני שנראה כמלוה אותו היום כדי שיוזיל**
30 **לו בשכרו. אבל אם אמר לו: עשה עמי מהיום⁶⁵**
31 **ועד זמן פלוני בדינר בכל יום, אף על פי ששנה**
32 **שכרו סלע בכל יום - הרי זה מתר; הואיל והוא**
33 **מתחיל לעשות מעתה - אינו נראה כנוטל שכר**
34 **מעותיו, שהקדים ונתן לו בשכרו⁶⁶.**

(62) בכא בתרא פו. (63) ואינו מתחיל תיכף לעבוד. (64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא מתחיל לעבוד בו ביום. (66) אלא כמי ששכר בפחות, והרי זה דומה לדין שנתבאר למעלה בהלכה ח.

יום שני כ"ו אייר ה'תשע"ז

פרק שמיני

(1) מבאר שאין מרבין על המכר, ודין מכירת פירות בזול לפני הבשלתם, ודין קוני זמורות ודין שומרי השדות, ודין שמותר לאדם לומר הא לך מאתיים וזו דמי חביות יין ואם יחמיצו תפסיד, ודין קונים בתשרי ואין נוטלים עד טבת, ודין משכיר ספינה ונשכרה, ודין קבלת נכסי צאן ברזל, ודין השכרת חנוכה להושיבה על ביצים.

35 **א. אסור להרבות על המכר². פיצד? המוכר לחברו**
36 **קרנע או מטלטלין, ואמר לו: אם מעכשו תתן לי**
37 **הדמים, הרי הן שלך במאה³; ואם עד זמן פלוני,**
38 **הרי הם שלך בעשרים ומאה - הרי זה אבק רבתי⁴,**
39 **שזה דומה כמי שנוטל עשרים בשביל שתתן לו**
40 **מאה להשתמש בה עד זמן פלוני⁵. וכשיתבענו**
41 **בדין - אינו חייב לתן אלא מה שהיה שנה בשעת**
42 **המכר⁷, או יחזיר⁸ ממכרו מידו, אם היה קיים. וכן**
43 **אם מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני במאה, והיו**
44 **שוין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים¹⁰ -**
45 **הרי זה אסורי¹¹; ואינו נותן לו אלא תשעים, או**
46 **מחזיר מידו סחורתו, אם היתה קמת.**

(2) ב"מ סה. (3) וכך הוא השער בשוק. (4) שהלוקח מתחייב בנתינת המעות מיד כשעבר המקח לרשותו, נמצא, שמרבה על המכר בשביל המתנת מעותיו, מה שאין כן בשכירות - שאינה משתלמת אלא לבסוף, מותר להרבות על השכר כמבואר בפרק הקודם הל' ח. (5) כלומר, שהמתין לו בפרעון המקח עד זמן פלוני. (6) המוכר, ויתבע מאה ועשרים. (7) שאבק ריבית אינו יוצא בדיינים, כמו

1 **ט. המשפיר⁴³ שדה לחברו בעשרה פורים לשנה,**
2 **ואמר לו: תן לי⁴⁴ מאתיים וזו שאפרנס בהן את**
3 **השדה⁴⁵, ואני אתן לך שנים עשר כור בכל שנה -**
4 **הרי זה מתר; מפני שאם יפרנס את השדה בדינרין**
5 **אלו, יהיה שכרה⁴⁶ יותר⁴⁷. וכן אם השפיר לו חנות**
6 **או ספינה בעשרה דינרין בשנה, ואמר לו: תן לי**
7 **מאתים וזו שאבנה בהן חנות⁴⁸ זו ואצירנה**
8 **ואצירנה⁴⁹, או אתקן בהן ספינה זו וכלי תשמישה,**
9 **ואני אעלה לך שנים עשר דינר בכל שנה - הרי זה**
10 **מתר⁵⁰. אבל אם אמר לו: תן לי מאתיים וזו כדי**
11 **להתעסק בהן בחנות, או אוציאם בסחורה⁵¹ של**
12 **ספינה, או אשכר בהן מלחין, ואני אעלה לך בשכר**
13 **- הרי זה אסורי⁵².**

(43) שם סט: (44) כלומר, הלוויני. (45) בזיבול, ניכוש וחרישה וכו'. (46) הריווח (הפירות) שתוציא השדה. (47) והרי, שער חכירת שדה משובחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48) נראה שצריך להיות "החנות". (49) כדי למשוך את עין הקונה. (50) שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה - יהיה שכרה יותר. (51) לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52) שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה - הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות.

14 **י. אסור להרבות בשכר האדם⁵³. פיצד? לא יאמר**
15 **לו: עשה עמי היום מלאכה זו שהיא שנה כסף,**
16 **ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה שהיא שנה**
17 **שתיים⁵⁴.**

(53) וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר למעלה בהלכה ח בהיתר החצר - מותר גם באדם, כיצד? שכר פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשו - הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש - הרי שכרי סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54) יוצא מתוך מה שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעזור עימך".

18 **יא. מתר⁵⁵ לאדם לומר לחברו: נכש עמי היום**
19 **ואנכש עמך למחר, עדר עמי היום ואעדר עמך**
20 **למחר. אבל לא יאמר לו: נכש עמי ואעדר עמך⁵⁶,**
21 **עדר עמי ואנכש עמך. כל ימי גריד⁵⁷ - אחת⁵⁸, וכל**
22 **ימי רביעה⁵⁹ - אחת. ולא יאמר לו: חרש עמי**
23 **בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה; שהרי טרח**
24 **החרישה בימות הגשמים⁶⁰ יתרי⁶¹. וכן כל פיוצא**
25 **בזה.**

(55) שם עה. (56) לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו לפרוע במלאכה קשה. (57) ימות החמה. גריד, לשון יובש כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לז) על הפסוק "יבשה הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58) דין אחד להם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהל' שותפין. ובבבא הראשונה המדובר, כשאנו יכול להחזירה ולכן התירו רק שהאחריות על המוכר (ש"ך יו"ד סי' קעג ס"ק כט, ועיין בלחם-משנה כאן, ובב"ח ו'פרישה' שם, וראה השלמות).

ד. הִיוּ לוֹ פְרוֹת, שְׁאֵם יִרְצֶה²² לְמַכְרָן בְּשׁוּק וְלִקַּח¹⁵ דְּמִיָּהוּן מִיָּד, מוֹכְרָן בְּעֶשְׂרָה²³; וְאִם תִּבְעֶה²⁴ אוֹתָן¹⁶ הַלּוֹקָח לְקִנּוּתָן וְיָתֵן הַמְּעוֹת מִיָּד, יִקְנֶה אוֹתָן בְּשָׁנִים¹⁷ עֶשְׂרִים²⁵ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְמַכְרָן בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים עַד שְׁנָיִם¹⁸ עֶשְׂרִים חֲדָשׁ²⁶; שְׁאֵפְלוּ הִבִּיא זֶה²⁷ מְעוֹתָיו עִתָּהּ,¹⁹ בְּשָׁנִים עֶשְׂרִים הָיָה קוֹנֶה אוֹתָן²⁸. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.²⁰

(22) יציע המוכר. (23) כשהצעת המכר בשוק תבוא מצד המוכר, צריך יהיה להזיל אותו כדי שיקפצו עליהם קונים. (24) יבקש. (25) כשעור הפירות, כאשר ההצעה באה מצד הלווקח. (26) ואין בזה משום ריבית (ע"פ הירושלמי ב"מ, פ"ה הל' ו גבי כיתנא דר"ח - מגיד-משנה). (27) הלווקח המבקש לקנות. (28) הרי ששווי הפירות כך הוא - וזה שהוא מוכרן בעשר, אין זה אלא מפני שמוזיל המקח ומוכר בפחות, מסיבת דוחקו למעות (ב"י יו"ד, סי' קעג).

ה. אָסוּר לְקִנּוּת²⁹ פְּרִי הַפְּרִדָּס קִדְּם שְׁיִגְמֵר²¹ וְיִתְבַּשְׁל³⁰; מִפְּנֵי שְׂזָה לְשׁוֹכֵר בְּזוֹל עִתָּהּ, בְּעֶשְׂרִים²² הוּא פְּרִי שְׂשׂוּהָ עֶשְׂרִים כְּשִׁיגְמֵר, נִמְצָאת הַתּוֹסַפֶּת²³ בְּשִׁבְלֵי הַהֶקְפָּה³¹. אֲבָל אִם קָנָה עֲגָל בְּזוֹל³², וְיִהְיֶה²⁴ אֲצֵל הַבְּעֻלִים עַד שְׁיִגְדִיל - הֲרִי זֶה מִתֵּר; שְׁהֲרִי אִם²⁵ מֵת אוֹ כָּחַשׁ - בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקָח הוּא, וְהִפְחֵשׁ וְהִמְיִתָּהּ²⁶ דְּבָר מְצוּי תְּמִיד³³.²⁷

(29) ולשלם תיכף. כרב בב"מ עג. (30) היינו, כשהוא עורנו בוסר - ולכשיבשל יתנו לו. ובינתיים מטפל המוכר בעיבוד הפרדס (מגיד-משנה לקמן פ"ט הל' י). (31) ואע"פ שאם תארע תקלה, כגון ברד או קרה, יהיה הלווקח נושא בהפסד - לפי שאין גורמי הפסד זה מצויים. "אמנם יש תקנה לזה - שיקנה אילנות הפרדס לפירותיהן של אותה שנה, ויחזיק בהם מיד לקנותן" (כסף-משנה). וזה שדקדק רבינו בתחילת ההלכה ואמר: "פרי הפרדס" (השווה לקמן הל' ו). (32) שם, "מודה רב בתוורי", פירוש, בקונה עגל מן הבוקר (תוורי=בוקרים). "דנפיש פסידא" (מקרי ההפסד רבים הם - כנוסחת הר"ח, עיי"ש ב'תוספות'). (33) נמצא שאין התוספת בשביל ההקפה, אלא בעד אחריות ההפסד שהלווקח נושא בו.

ו. הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְבַעַל הַפָּרֶם עַל הַשְּׂרִיגִים וְעַל הַזְּמֹרוֹת³⁴ לְכַשְׁיִפְרָתוֹ, שֶׁהֵם בְּיָקָר, וְהוּא קוֹנֶה אוֹתָן²⁹ בְּזוֹל עַד שְׁיִיכְשׁוּ וְיִפְרְתוּ - הֲרִי זֶה צְרִיף לְהִפָּךְ בְּהֵן³⁵ כְּשֶׁהֵם מְחַפְּרִים, שְׁנִמְצָא פְּקוּדָה³⁶ אֵילָן לְזִמְרוֹתָיו. וְאִם לֹא הִפָּךְ - נִמְצָאוּ הַמְּעוֹת הַלּוֹאָה³⁷, וְהֵן לּוֹקְחִין³² בְּזוֹל מִפְּנֵי הַהֶקְפָּה, וְאָסוּר.³³

(34) לפני עונת הזימור, כשעודם קטנים (שם): "אמר להו שמואל להנהו דשבשי שיבשא וכר" וכפירוש הר"ח הובא ב'ערוך' ערך שיבשא, וב'תוספות' (שם). (35) בקרקע

שנתבאר למעלה בפרק ו הל' א. (8) כלומר, או אם רצה המוכר לחזור בו - חוזר ונוטל חזרה את הדבר שמכר, אבל הלווקח אינו חוזר, שכן הלווקח גמר לקנותו, אפילו על דעת מאה ועשרים (לחם-משנה, ועיין משנה-למלך). (9) ישלם לו לאחר זמן מסוים. (10) אפילו אם מכרו בסתם, ולא פירש אם עד זמן פלוני מאה, ואם מעכשיו תשעים. (11) לפי שנראה כריבית. רב נחמן שם מתיר בסתם, ורבינו לא פסק כמותו, מפני שבגמרא שם אמרו: הלכתא כרב חמא, והלכתא כרבי אלעזר, ולא אמרו הלכתא כרב נחמן. כתב רבינו "מכר לו מטלטלין", לפי שבקרקע שאין לו אונאה (כמבואר בפ"ג מהל' מכירה הל' ח) - כל שהוא דרך מקח וממכר, וגם לא אמר אם מעכשיו כך וכך ואם לזמן פלוני כך וכך - אינו נראה כריבית - ומותר (מגיד-משנה).

ב. הַלּוֹקָח¹² מִחְבְּרו חֲפֵץ בְּשׂוּהוּ¹³ עַל מְנַת שְׂיָתֵן לוֹ¹ מִפְּאֵן וְעַד שְׁנָיִם עֶשְׂרִים חֲדָשׁ - הֲרִי זֶה רִשְׁאֵי לּוֹמֵר² לוֹ: תֵּן [לִי] מִיָּד בְּפָחוֹת, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם רִבִּית.³

(12) תוספתא ב"מ פ"ו ה"ד. (13) אבל ביותר משווי אסור, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. וב'בית יוסף' יו"ד קעג מבאר שהתירו רק כשהלווקח קנה את החפץ תחילה ואח"כ אמר המוכר שיקח פחות אם ישלם לו מיד. ראה 'חסדי דוד' על התוספתא.

ג. חֲבִית שֶׁל יַיִן¹⁴ שֶׁהִיא שְׂוָה עִתָּהּ דִּינָר, וּמְכָרָהּ לוֹ⁴ בְּשָׁנִים עַד הַקִּיץ¹⁵, עַל מְנַת¹⁶ שְׁאֵם תְּאַרַע בָּהּ⁵ תִּפְקְלָהּ¹⁷ הֲרִי הִיא בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר עַד שְׁיִמְכְרֶנָּה⁶ הַלּוֹקָח¹⁸ - הֲרִי זֶה מִתֵּר; שְׁאֵם אֲבָדָה אוֹ נִשְׁבְּרָה - אִינוּ מְשַׁלְּם פְּלוּם, וְאִם לֹא מְצָא לְמְכָרָהּ וְלַהֲרוּיָהּ⁸ בָּהּ - הִנֵּה לוֹ לְהַחְזִירָה לְבַעֲלִים¹⁹. וְכֵן אִם מְכָרָהּ לוֹ⁹ בְּשָׁנִים²⁰, וְאָמַר לוֹ: הִיָּתֵר עַל שְׁנָיִם יָהִי שְׁכָרְךָ¹⁰ בְּשִׁבְלֵי שְׂאֵתָהּ מְטַפֵּל לְמְכָרָהּ, וְאִם לֹא תִמְצָא¹¹ לְמְכָרָהּ כְּמוֹ שְׂתַרְצֶה הַחְזִירָהּ לִי - הֲרִי זֶה מִתֵּר, אִף¹² עַל פִּי שְׁאֵם אֲבָדָה אוֹ נִגְנְבָה אוֹ הִחְמִיצָה תְּהִיָּה¹³ בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקָח²¹.¹⁴

(14) שם סה. "טרשא דרב חמא" (מגיד-משנה, בלשון "אולי", ועיין 'ספר התרומות' שער מו חלק ד, לג). (15) ממתין לו בפרעון המעות עד הקיץ, כששער היין עולה, שהיין מתייקר בקיץ. (16) כלומר, והתנו ביניהם. (17) כגון אם תאבד או תשבר. (18) נמצא שדמי היין אינם בהלוואה אצלו כל זמן שלא מכרה, ואם רצה הלווקח ממתין עד הקיץ ומוכרה בשנים או ביותר, ואם הוא מוכרה בשער הזול - הרי הוא עצמו אשם בהפסדו. (19) קטע זה "ואם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" נשתרבה כאן בטעות, ומקומו לקמן בסוף ההלכה (ראה הערה כ). (20) והיא שוה עתה דינר. (21) כאן צריך לגרוס הקטע שלמעלה "שאם לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים" והוא נתינת טעם למה מותר אפילו כשהאחריות על הלווקח, ומסביר רבינו לפי שהיה לו להחזירו לבעלים, ואם כן דינו ככל סרסור שנתבאר בפ"ז

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"ו אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54) אולם אם לא קיבל עליו סיכון הזול - הרי זה קרוב לשכר (אם הוקירה) ורחוק להפסד - שהרי אם החמיצה או הזולה יפסיד המוכר - ואסור, כי המוכר הסכים לתנאי שכזה מפני הקדמת המעות (עיין רמב"ן שם). 55) שם עג: 56) ואינו בורר את הכדים שהוא קונה, וגם אינו מתנה עם המוכר "אם החמיצה - ברשותך" (בית יוסף סי' קעג; וראה במפרשי השו"ע שם). 57) היה בהם כבר קלקול בלתי ניכר. 58) אבל לאחר טבת - לא היו ראויים להחמיץ, וברשות הלוקח החמיצו, ואם יבדוק אותם כשנטלם ויחזיר החומץ, נמצא שבשביל הקדמת המעות הסכים המוכר להחליף לו את החומץ ביין טוב (עיין בית יוסף ובמפרשי השו"ע שם).

27 יא. מקום שנהגו⁵⁹ לשכר הספינה ולטל שְכָרָה, 28 ואם נשפְּרָה, שָׁמַיִן לוֹ מַה שִׁפְּחָתָהּ⁶⁰ ומשלים⁶¹ יָתֵר 29 עַל שְׂכָרָה - הָרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן מִתֵּר⁶² לְהַשְׁכִּיר סִיר 30 שֶׁל נַחֲשֵׁת וְכִיּוּצָא בּוֹ, וְנוֹטֵל הַשְּׂכָר וְדַמִּי מַה שִׁפְּחַת 31 מִמֶּשְׁקָלוֹ⁶³. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזָה.

59) שם סט: 60) בהקבלה למה שהיתה שווה בשעת שכירה (השווה להלן ה' יג, ובמגיד-משנה). 61) את הפחת. 62) ואין אנו אומרים: מכיון שקיבל עליו את הפחת, הרי דמי הספינה הם אצלו בהלוואה, ואם-כן השכר שהוא משלם הוא תוספת, וכשהשוכר מחזיר לו הספינה ודמי הפחת מוסיף את השכר - הרי זה כריבית. וטעמו של דבר אמרו בגמרא (שם), לפי "שלא עשאה דמים מחיים אלא לאחר מיתה (=שכירה)", כלומר לא עשאה דמים - לשלם את הפחת אלא של שכירה, אבל לא קיבל על עצמו אחריות הפחת הבא מחמת שימוש כשהוא מחזירה בחיים (=בעין) ומחזירה כמות שהיא, והואיל וכך - שאין כל הפחת באחריות השוכר - אין זה כמלוה אלא כשכירות, ודבר זה - לקבל עליו אחריות אונסין - מותר בשכירות, כמבואר בפ"ב מהל' שכירות, ה' ט: "מתנה בעל הפקדון על נושא שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשואל" (עיין חייושי הרשב"א, שם. והשווה לקמן ה' יג). 63) אם כי הרי הוא מחזירו בעין (ראה הערה הקודמת) - נוטל שכרו, ובטעם הדבר אמרו בגמרא (שם) "דהא מקבלי עלייהו (הבעלים) חוסכא דנחשא (פחת דמי הנחושת) דכל כמה דמיקלי בצרי דמיה" (שהנחושת דמיה נפחתים מחמת השימוש באש ששורפת את הנחושת. רשב"א שם).

32 יב. אין מקבלין צאן ברזל⁶⁴ מישראל⁶⁵, מפני שהוא 33 אֶבֶק רִבִּית⁶⁶. וְכִיּוּצָא הֵן צֵאן בְּרֹזֶל? הָרִי שְׁהִיָּה לוֹ 34 מֵאָה צֵאן, וְקַבְלָם מִמֶּנּוּ לְהַטְפֵּל בְּהֵן, וְיִהְיֶה הַגְּזוּת 35 וְהַלְדוּת וְהַחֲלָב לְאֻמְצַע, לְשִׁלִּישׁ אוֹ לְרִבִּיעַ, עַד 36 שָׁנָה אוֹ עַד שְׁנָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁהִתְנוּ בִּינֵיהֶם; וְאִם מִתּוֹ 37 הַצֵּאן, הָרִי הַמִּקְבֵּל מִשְׁלֵם דְּמֵיהֶם⁶⁷ - הָרִי זֶה אֶסוּר, 38 שְׁהִיָּה בְּעַל הַצֵּאן קְרוֹב לְשָׂכָר וְרַחוּק לְהַפְסֵד⁶⁸. 39 לְפִיכָף, אִם קָבַל עָלָיו בְּעַל הַצֵּאן, שְׂאֵם הַיּוֹקְרוֹ אוֹ 40 הַזֵּזָלוֹ אוֹ אִם נִטְרָפוֹ⁶⁹ הָרִי הֵן בְּרִשׁוֹתוֹ - הָרִי זֶה 41 מִתֵּר⁷⁰. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזָה.

64) שם ע: עיסקא, שהמקבל מקבל עליו האחריות אם מתו.

שתחת הגפנים - בעידור וניכוש (עיין 'ספר התרומות' שער מ, חלק ד, ועיין ב'בית יוסף' סי' קעג). 36) עכשיו, בשעת מתן מעות. 37) עד עונת הזמירה.

1 ז. שוּמְרֵי הַשְּׂדוֹת³⁸ שְׁנוֹתַיִן לָהֶם חֲטִים בְּשָׂכָרָן³⁹ 2 זוּלוֹ⁴⁰ מִן הַגֶּרֶן - פְּשִׁיבּוּאוֹ לְגֶרֶן, צְרִיכִין לְהַתְעַסֵּק 3 עִמָּהֶן בְּמִלְאָכָה בְּגֶרֶן⁴¹, פְּדֵי שְׂהִיָּה חֲטִים הָאֵלוֹ 4 שֶׁנִּטְלוּ בְּסוּף זְמַן הַשְּׂכִירוֹת⁴². וְאִם לֹא עָשׂוּ כֵּן - 5 נִמְצְאוּ הַשְּׂכִירוֹת⁴³ אֲצֵל הַבְּעָלִים כְּמִלּוּהַ, וְזֶה 6 שְׂלָקָחוּ זוּלוֹ מִפְּנֵי שְׂאֵחָרוֹ שְׂכָרָן עַד הַגֶּרֶן.

38) שם. 39) בעד שמירת הקמה עד הקציר. 40) מאשר השער בשוק. 41) בדישת התבואה, ובירוה. 42) כי כאשר הם מסייעים במלאכה בגורן, הרי זה כאילו מלאכתם נמשכת עד הגורן, נמצא שעתה הגיע זמן תשלום השכירות, כי השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולפיכך אין בזה כשנותן להם בזול אלא כמי שמוזיל ומוכר בפחות מאשר השער בשוק. 43) שומן פרעונה תיכף אחר הקציר.

7 ח. אַרְיִסִין⁴⁴ שְׁהִיָּה בְּעַלֵּי הַשְּׂדוֹת מְסַלְקִין⁴⁵ אוֹתָן מִן 8 הַשְּׂדֵה בְּנִסָן, וְנוֹתְנִין לָהֶם אַרְיִסִין כְּכֹל זֶרַע הַמָּרָה⁴⁶ 9 אַרְבַּע סְאִין⁴⁷, וְהַנִּיחַ זֶה אַרְיִסִין בְּתוֹךְ שְׂדֵהוֹ עַד אֶפֶר, 10 וְנוֹטֵל מֵהֶן שֵׁשׁ סְאִין - הָרִי זֶה מִתֵּר, וְאִין שָׁם 11 רִבִּית⁴⁸.

44) שם. 45) מאלצים את האריסים לקצור התבואה בניסן ולהסתלק. 46) שטח של בית כור. 47) שכר החכירות. 48) כי אין התוספת, בשביל המתנת הארבע סאין, אלא מפני שמשאיר את התבואה בשדה עד אייר, ובמשך זמן זה מתבשלת התבואה כל צרכה והיכול גדל ומרוויח האריס.

12 ט. הַלּוֹקַח חֲטִים⁴⁹ אַרְבַּע סְאִין בְּסָלַע, וְכֵן הַשְּׂעַר, 13 וְנָתַן לוֹ אֶת הַמְּעוֹת, וְכִשְׁבָּא לְגַבּוֹת אֶת הַחֲטִים 14 לְאַחַר זְמַן הוֹסִיף לוֹ בְּמִדָּה⁵⁰ וְנָתַן לוֹ יָתֵר - הָרִי זֶה 15 מִתֵּר; שְׁהִיָּה בְּרִצּוֹנוֹ הוֹסִיף לוֹ, וְאֵלוֹ רִצָּה - לֹא 16 הוֹסִיף, שְׁהִיָּה לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי⁵¹.

49) שם עג: 50) מרצונו - לשם מתנה. 51) על התוספת (ועיין לעיל פ"ד ה' י; פ"ה ה' יא, ובלחם-משנה ובביאורנו שם)

17 י. מִתֵּר⁵² לְאָדָם לָתֵן דְּמֵי חֲבִית שֶׁל יַיִן⁵³ לְחִבְרוֹ 18 וְלוֹמַר לוֹ: אִם הִחְמִיצָה מִכָּאן עַד יוֹם פְּלוּנֵי - 19 בְּרִשׁוֹתָךְ, אֲבָל אִם הוֹזִילָה אוֹ הוֹקִירָה - הָרִי הִיא 20 שְׂלִי; שְׁפִינָן שְׂקָבַל עָלָיו הַזּוּל, הָרִי זֶה קְרוֹב לְשָׂכָר 21 וְלְהַפְסֵד⁵⁴. וְכֵן כָּל פְּיּוּצָא בְּזָה. וְכֵן מִתֵּר לְאָדָם⁵⁵ 22 לְקִנּוֹת מִחִבְרוֹ בְּתִשְׁרֵי מֵאָה פְּדִין שֶׁל יַיִן⁵⁶ בְּדִינָה, 23 וְאִינוֹ נוֹטֵלָן עַד טַבַּת, וְכִשְׁנוֹטְלָן בּוֹדֵק, וּמִחֲזִיר 24 הַחֲמִץ וְלוֹקַח הַיַּיִן הַטּוֹב; שֶׁלֹּא קָנָה מִמֶּנּוּ אֲלֵא יַיִן 25 טוֹב, וְאֵלוֹ שֶׁהִחְמִיצוּ - מִתְחַלְּהָ הִיּוֹ רְאוּיִין 26 לְהַחְמִיץ⁵⁷, אֲבָל לֹא נוֹדַע הַדְּבָר עַד אַחַר הַזְּמַן⁵⁸.

52) שם סד. 53) וציין את החבית שקנה (מגיד-משנה).

קסב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ז אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

77) קצוצה. (78) תמורתם. (79) שאינו מסוים, כלומר, שאין שם הבעלים עליהם כגון פירות וכיוצא בהם, שאינו ניכר שהוא של ריבית (ראה בסמוך). (80) כגון שהשער בשוק ארבע סאים בארבעה דינרים, ונתן לו חמש סאים. (81) כמו שנתבאר (למעלה פ"ה הל' א), שריבית קצוצה יוצאה בדיינים. (82) שם סה. בשם רבא. כשווי של החפץ בשוק, אבל החפץ עצמו - אפילו הוא עדיין בעין - אין מוציאים אותו, שכל שאינו מסוים, המקח קיים אע"פ שבא לידו מחמת איסור. למעלה בפ"ג הל' א גבי משכון של אלמנה, פסק רבינו שאם משכן מוציאים ממנו. וכתבנו בשם הריב"ש הטעם, לפי שפסק כרבא (תמורה ד:): שכל דבר שאסרה התורה לעשות ועבר ועשה - אין עשייתו מועילה, ולמה כאן הקנין קיים? מפני שבנידון כאן אין כל איסור בהקנת החפץ, אלא בזה שאינו משלם ללווה בעדו ומעכב בידו תמורתו בשביל הרבית. (83) וכן כל דבר המסויים, שניכר בו שהוא של ריבית (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א). (84) ובטעם הדבר, אמרו בגמרא (שם) "כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי - גלימתא דרבייתא היא" (= שלא יאמרו הבריות: הלווה שהוא מתלבש בו תדיר - לבוש של ריבית הוא). (85) שם, תמורת ארבעת הדינרים. (86) המלוה קיבל עליו לשלם ארבעה (בכתי"י תימן: והרי קיבל עליו).

יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ז

פרק תשיעי

1) מבאר דין פוסק על הפירות או על הכלים, וכולל שם דין חמרים המעלים ממקום היוקר למקום הזול, ודין מוליך פירות ממקום למקום, ודין קונה פירות בזול כשהם קטנים, ומתנה שיישארו בשדה עד שיגדלו.

17 א. אין פוסקין על הפרות² עד שיעצא השער⁴. יצא
18 השער - פוסקין; אף על פי שאין לזה⁵ - יש לזה⁶.
19 כיצד? הנה השער לחטים קבוע לשוק ארבע סאין
20 בסלע - הרי זה פוסק עמו על מאה סאין, ונותן לו
21 חמש ועשרים סלעים; ואם יתן לו מאה סאה של
22 חטים אחר זמן, בעת שיהיו החטים סאה בסלע -
23 אין בזה רבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר
24 חטים כלל בעת שפסק⁷. במה דברים אמורים?⁸
25 בשלא היה לו פלום⁹ מאותו המין בעת שפסק
26 עליו¹⁰; אבל אם היה למוכר מאותו המין פלום¹¹,
27 אף על פי שעדין לא נגמרה מלאכתו¹² - הרי זה
28 מתר לפסק עליו אף על פי שעדין לא יצא השער¹³.
29 כיצד? הנה הוא תחלה לקוצרים - הרי זה פוסק על
30 החטים אף על פי שעדין הן גדיש¹⁴. ופוסק על היין
31 משיבצר הענבים ויתנם בעביט¹⁵; ועל השמן -
32 משנתן זיתים במעט¹⁶; ועל הסיד - משישקענה
33 בפכשן. וכן פוסק על כלי חרש משיעשה היוצר
34 ביצים¹⁷ שלהן. במה דברים אמורים?¹⁸ בשניה
35 עפרן¹⁹ לבן²⁰; אבל עפר שחר - פוסק על הכלים

ובסמוך מבאר רבינו צאן ברזל מהו. (65) אבל מן הגוי או לגוי מותר, שאבק ריבית מותר עם הגוי מדבריהם, כמבואר למעלה פ"ה הל' ב. (66) כל עיסקא שהיא קרובה לשכר ורחוקה להפסד לבעל הממון - דינה כאבק ריבית. (67) על שם כך נקראו "צאן ברזל", שהקן קיים ובטוח לבעליו ואינו פוחת כברזל. ולפי שברוך כלל היו המקבלים נוהגים לקבל בהמה דקה, נקראת כל עיסקא - בכל סחורה שהיא - בתנאים אלו, בשם "צאן ברזל" (ע"פ רש"י שם). (68) וכל קרוב לשכר ורחוק להפסד - אבק ריבית הוא ואסור (כמבואר שם, הל' ח). (69) כלומר, שמקבל עליו הנותן כל האחריות, בין של הזולה ובין של אונסין. (70) משמע, שאם קיבל אחריות הזולה בלבד - אסור (ב"י; הגר"א סי' קעז, ס"ק ג. ובכתי"י תימן הנוסחא: שאם הוקרו או הזולו, הרי הן ברשותו. או אם נטרפו הרי הן ברשותו. ולנוסחא זו משמע דדעת רבינו שגם אם מקבל עליו אחריות הזול בלבד - מותר, כדעת הריב"ן הובא ב'טור', שם).

1 יג. השם⁷¹ פרה מחברו, ואמר לו: אם מתה, הרי
2 היא עתה עלי בשלשים⁷² דינרים, ואני אעלה לך⁷³
3 סלע בכל חדש - מתר; לפי שלא עשאה מחיים
4 דמים, אלא לאחור מיתה⁷⁴.

(71) ברייתא שם. (72) ואפילו לא יהיה שוויה כך בשעת מיתה. (73) בשכר מלאכתה, כל זמן שהיא חיה. (74) אם תמות, אבל כל עוד שהיא בחיים - מחזירה כמות שהיא, אע"פ שהכחישה מחמת מלאכה. והואיל שאין כל האחריות על המקבל - אין זה קרוב לשכר ורחוק להפסד, ומותר להעלות לו שכר (מגיד-משנה, והשווה למעלה הל' יא, הערה סא). [תמורה הדבר, שרבינו הקדים דין ספינה (הי"א) לדין שם פרה, והרי בגמרא שם מבסס רב ששת דין ספינה על הברייתא "השם פרה"].

5 יד. משכרת⁷⁵ אשה לחברתה תרנגלת לישוב על
6 הביצים בשני אפרוחים⁷⁶, ואין חוששין משום
7 רבית.

(75) שם סח: (76) בשכר התרנגולת, אם כי אין הפחת מצוי בתרנגולת כאשר בבהמה שנכשת מחמת מלאכה (כך פירש הראב"ד, הובא ב'שיטה מקובצת' שם. וכך מורה לשון רבינו, וכן משמע מזה שסידרו רבינו בתוך קבוצת ההלכות של שכר ופחת. ועיין רש"י שם שמפרש אחרת - 'חסדי דוד' על התוספתא, פרק ד. והשווה למעלה פ"ה הל' טז.

8 טו. מי שהיה נושה בחברו ארבעה דינרים של
9 רבית⁷⁷, ונתן לו בהן⁷⁸ חפץ⁷⁹ ששוה חמשה⁸⁰,
10 בשמוציאין ממנו⁸¹ - מוציאין ממנו חמשה⁸²,
11 הואיל ובתורת רבית בא לידו. וכן אם נתן לו בהן
12 פסות או פלי⁸³ - מוציאין ממנו את הפלי עצמו⁸⁴
13 ואותו הפסות עצמו. השכיר לו בהן⁸⁵ מקום ששוה
14 שָכרו שלשה דינרין, בשמוציאין ממנו - מוציאין
15 ממנו ארבעה; שהרי בארבעה שכר ממנו מקום זה,
16 שקבל עליו⁸⁶.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ז אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

9 פְּלוּם²⁴, וּכְמוֹ לֹא בָּא לְעוֹלָם עֲדִין. כִּי־עַד²⁵ גְּדִישׁ
 10 שֶׁהָיָה מִחֶסֶר הַנְּחָה בְּשִׁמְשׁוֹ²⁶ שְׁיִכְבֵּשׁ²⁷ וְדִישָׁה וְזִרְיָה
 11 - אֵינּוּ פּוֹסֵק עֲלֵיו אֲלֵא אִם בֵּן יָצָא הַשָּׂעִר; הִיָּה
 12 יָבֵשׁ, וְאֵינּוּ מִחֶסֶר אֲלֵא דִישָׁה וְזִרְיָה - פּוֹסֵק עֲלָיו.
 13 בִּיצִים שֶׁל יוֹצֵר שֶׁהָיוּ מִחֶסֶרֶיךָ לְפִיפָה²⁸ וְיָבוּשׁ
 14 וְהוֹלָכָה לְכַבֵּשׁן וְשִׂרְפָה²⁹ וְהוֹצֵאָה - אֵינּוּ פּוֹסֵק
 15 עָלֶיהֶן; הֵיוּ יָבֵשׁוּ, וְאֵינֶן מִחֶסֶרֶיךָ אֲלֵא הוֹלָכָה
 16 לְכַבֵּשׁן וְשִׂרְפָה - פּוֹסֵק עָלֶיהֶן. וְהוּא³⁰ שֶׁהָיָה דָרָךְ
 17 הַלּוֹקֵחַ לְהוֹצִיא אוֹתוֹ מִן הַכַּבֵּשׁן; אָבֵל אִם הָיָה
 18 הַמוֹכֵר הוּא שְׂמוּצִיא - הָרִי אֵלּוּ מִחֶסֶרֶיךָ שֶׁלֵּשׁ,
 19 וְאֵינּוּ פּוֹסֵק³¹ עָלֶיהֶן עַד שֶׁיָּצָא הַשָּׂעִר. וְכֵן כָּל כִּי־יָצָא
 20 בְּזָה.

23 כרב, האומר (שם עד.): "מחוסר שתיים פוסק - שלש
 אינו פוסק". 24 שאין פוסקים עד שיצא השער.
 25 דוגמאות אלו מובאות בשקלא-וטריא בגמרא שם.
 26 שטוח העומרין בחמה. 27 שתיבש. 28 "לשון
 מלפפין את התינוק" (שבת קכט:). - "שמגלגלן לפי מדתן,
 אם גדולות אם קטנות, ועושה להן בית קיבול" (רש"י ב"מ
 שם. וראה רבינו בפירוש המשנה טהרות פ"ד משנה ו).
 29 צירוף בכבשן. 30 ובלבד. 31 שם.

ג. ההולף³² לְחֹלֵב אֶת עֵצָיו וְלָגֹז אֶת רַחֲלָיו
 21 וְלִדְוֹת³³ אֶת פְּנֵיתוֹ, וּמִצָּאָה חִבְרוֹ וְאָמַר לוֹ: מַה
 22 שְׁעֵצֵי חוֹלְבוֹת מְכוּר לָךְ³⁴, מַה שְּׂרַחֲלֵי גוֹזְזוֹת מְכוּר
 23 לָךְ, מַה שְּׂפּוֹרְתֵי רוֹדָה מְכוּר לָךְ - הָרִי זֶה מִתְרִ³⁵
 24 אָבֵל אָמַר לוֹ: מַה שְׁעֵצֵי חוֹלְבוֹת כֶּךָ וְכֶךָ³⁶ מְכוּר לָךְ
 25 כֶּךָ וְכֶךָ, מַה שְּׂרַחֲלֵי גוֹזְזוֹת כֶּךָ וְכֶךָ מְכוּר לָךְ כֶּךָ
 26 וְכֶךָ, מַה שְּׂפּוֹרְתֵי רוֹדָה כֶּךָ וְכֶךָ מְכוּר לָךְ כֶּךָ וְכֶךָ
 27 - אֲסוּר³⁷, אֲלֵא אִם בֵּן פָּסֵק עִמּוֹ פֶּשַׁעַר שְׂבֻשׁוֹק. וְכֵן
 28 כָּל כִּי־יָצָא בְּזָה.
 29

32 שם סד. 33 "על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות
 מדופן אל דופן - נקרא רדייה, לשון הבדלה של כל דבר
 הנדבק, כרדיית פת מדובקת בתנור" (רש"י שם; ראה
 שופטים יד, ט). 34 וקבע את המחיר הכללי, והלוקח
 שילם את הדמים. 35 כיון שקיבל עליו ההפסד אם תניב
 פחות מכדי הדמים שנתן - הרי זה קרוב לשכר ולהפסד.
 ולא אסרו אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד, כמו שנתבאר
 למעלה. 36 ועדיין לא יצא השער. 37 שמוזיל לו מפני
 מעותיו שהקדים לו.

ד. אין פוסקין על שער של עירות, מפני שאין
 30 השער קבוע³⁸, אלא על שער שפמדינה³⁹. הרי
 31 החטים החדשות פמדינה ארבע סאין בסלע, וישנות
 32 שלש בסלע - אין פוסקין⁴⁰ עד שיצא השער⁴¹
 33 לחדש ולישן⁴². הרי חטין של לקוטות⁴³ ארבע סאין
 34 בסלע⁴⁴, ושל בעל הבית שלש - פוסק ללקוטות
 35 פשער לקוטות⁴⁵, ולא יפסק לבעל הבית⁴⁶ עד
 36 שיקבע השער לבעל הבית⁴⁷.
 37

1 הַנְּעִשִׂין מִמֶּנּוּ אֶף עַל פִּי שְׂלֵא נַעֲשׂוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
 2 מְצוּי לְכָל, וְאֶף עַל פִּי שְׂאִין לָזָה²¹ - יֵשׁ לָזָה. וְכֵן
 3 פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַזְּבָל²² כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה אֶף עַל פִּי
 4 שְׂאִין לוֹ זָבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצוּי תָּמִיד.

2 משנה בבא-מציעא עב: (3) ליתנם לו לאחר זמן בכך
 וכך, ואפילו אם יתייקרו בינתיים - ומקדים לו המעות.
 4 ראה לקמן הל' ד. 5 ללווה אין פירות כאלה.
 6 לאחר, ויכולים הם - הן המוכר והן הלוקח - לקנותם
 במעות הללו בשוק, והרי זה כמו שיש לו, וחל המקח
 מעכשיו, וכשיתיקרו - ברשות לוקח נתייקרו (עיין בגמרא
 שם סג: עב: וברש"י שם סב: וראה מה שכתב בזה
 הריטב"א בשם הראב"ד. 7) והרי הוא יכול לחזור בו -
 מכיון שאם חזר בו, הרי הוא ב"מי שפרע" (רבינו בפכ"ב
 מהל' מכירה, הל' ג) מניחים אנו שאין רצונו לקבל על עצמו
 קללת ביה"ד הזו, ומשום כך רואים אנו כאילו הפירות
 ברשות הלווה ('תוספות' שם סב: ד"ה אע"פ. נוסח קללת
 "מי שפרע" מבוטאת בהלכות מכירה פ"ז ה"ב). 8 שם
 סב: שאין פוסקים עד שיצא השער. 9 לאו דוקא. אלא
 התכוון לומר, שלא היתה בידו כמות פירות כנגד סך המעות
 שמקדים לו. 10 ולא באו לרשות לוקח לפי שאין לו
 למקח על מה לחול, מאחר שאין לו עתה למוכר מאותו
 המין, ועדיין לא יצא השער, ואם יתייקרו והוא יתנם לו
 כשער הפסיקה - נמצא שנתנם לו בזול מפני הקדמת
 המעות. 11 כלומר, כשיעור מעותיו (מגיד-משנה).
 12 יתבאר בהלכה הבאה. 13 מכיון שיש לו - אין כאן
 ריבית, שמעכשיו הוא קנוי לו ואם נתייקרו ברשותו נתייקרו,
 ואע"פ שלא משך, כי גם כשאין לו אין איסורו אלא מדרבנן,
 וכשיש לו לא גזור (רש"י שם עב:; וראה הרי"ף בתשובה
 הובא ב'שיטה מקובצת' שם). 14 שם, הגרעינים עודם
 בשבלים, והם מחוסרים עדיין שתי מלאכות (=פעולות) -
 דישה וזרייה, כמו שמבאר רבינו בהל' ב. 15 "שם
 (=כינוי) לחפירה אשר יקובצו בו הענבים (לשם ריכוסם),
 כמו שיקראו חפירות הזיתים מעטן" (רבינו בפירוש המשנה,
 טהרות פ"י משנה ד). 16 "שם המקום שמקבצים שם
 הזיתים עד שיתרככו ויהיו ראויים להוציא שמנם" (רבינו
 בפיה"מ מעשרות פ"ד משנה ג). - והוא מלשון הכתוב
 (איוב כא, כד): עֲטִינֵי מֵלֵאָו חֵלֵב (הערוך, בערכו).
 17 גושי חמר גולמים (רש"י שם מפרש שהוא מלשון בצח
 (בית חרוקה), כלשון הכתוב (שם ח, יא) "היגאה גומא בלא
 בצח" - על שם שהעפר מגובל במים. וה'ערוך' (ערך ביצה)
 אומר: . . . עושה החמר עגול כצורת ביצה, משמע שהבית
 צרויה, ונקראו כך על שם תבניתן (ועיין 'שיטה מקובצת'
 שם בשם הראב"ד). 18 שם עד. שאינו פוסק עד שיעשה
 היוצר ביצים שלהם. 19 של כל החרש, הנעשים ממנו.
 20 שאינו מצוי. 21 ביצים (עיין 'תוספות' וב'שיטה
 מקובצת' שם). 22 שם במשנה עב:

5 ב. כָּל דְּבָר שֶׁהוּא מִחֶסֶר מְלֵאכָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם -
 6 פּוֹסֵק עִמּוֹ עָלָיו. הִיָּה מִחֶסֶר שֶׁלֵּשׁ מְלֵאכּוֹת - אֵינּוּ
 7 פּוֹסֵק²³ אֲלֵא אִם בֵּן יָצָא הַשָּׂעִר; שְׂפִינּוֹן שֶׁהוּא מִחֶסֶר
 8 שֶׁלֵּשׁ מְלֵאכּוֹת - הָרִי זֶה כְּמִי שְׂאִין לוֹ מְאוֹת הַמִּין

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ז אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פסק עמו בשער הגבוה - נותן כשער שהיו שווים בעת הפסיקה וכו'. (55) אם עיוות השליח שליחתו (עיין מגיד-משנה). (56) והיה לך לפרש ולפסוק על השער הגבוה. ואם לא שינה השליח ממה שאמר לו, וחזר בו המשלח - הרי הוא - המשלח - ב"מי שפרע". (57) בפ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ב, שהשליח שטעה בכל שהוא - בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר.

(38) שם עב: (39) שהשער קבוע ומתמיד שנים ושלשה חדשים (רי"ף בתשובה, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (40) בין על החדשות בין על הישנות (שם, וכן גירסת הרי"ף). (41) שער אחיד. (42) שכל עוד שיש הפרשי שער לחדש ולישן - אין השער מתמיד, ועתיד הוא להשתנות תוך זמן קצר ולעמוד בשער אחד הן על חדש והן על ישן, והרי זה כשער של עיירות שאין פוסקים עליו מפני שאינו קבוע (מגיד-משנה). (43) שם, "עני המלקט לקט שכחה ופאה - נקרא: לקוט, כלומר לא חרש ולא זרע ולא קצר וכו' לא זכה בפירות אלא בלקיטה" (רבינו חננאל, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (44) כי "סתם תבואות לקוטות אינן יפין מתוך שלוקטין מכמה שדות, ומערבין שיבלי שיפון עם שיבלי חיתין" (רש"י שם). (45) ששער הלקוטות שער קבוע הוא, שמן הסתם לא ישתווה השער של תבואות הלקוטות שאינן יפות לשער תבואות בעל הבית (עיין ט"ז יו"ד סי' קע"ג ס"ק ג). (46) ארבע סאים בסלע כשער הלקוטות, לפי שמן הסתם הפוסק עם בעל הבית - על דעת פירות יפים נותן מעותיו (גמרא שם, עיי"ש ובט"ז וש"ך, שם), אבל על שלש - פוסק, שקבוע הוא ואינו עתיד להשתוות עם שער הלקוטות (מגיד-משנה, ט"ז, שם). (47) כלומר, אלא אם אירע כך שנקבע השער של בעל הבית בארבע, כשל לקוטות (עיין גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, אות ס).

ו. היו החטים⁵⁸ נמכרות ארבע סאין בסלע, ונטל¹⁴ את הדמים, ונתן⁵⁹ לו חמש בסלע, אם יש לו חטים⁶⁰ - מתר⁶¹. היו לו חטים חוב אצל אחרים⁶², ונטל המעות עד שיגבה חטיו ויתן לו - אסור¹⁷; שהרי הן מקשרין גביה, וכאלו אינם, והרי זה פקובע לו זמן והזיל לו מפני שמקיפו¹⁸.

(58) שם סג: (59) צ"ל: ויתן (כן הוא בדפוס רומא ובס"א; ובכתי" תימן: שיתן), כלומר על-מנת שיתן לזמן פלוני. (60) אלא שהם במקום אחר או אבד המפתח של מחסנו והוא דחוק למעות. (61) כיון שיש לו - הרי זה כמוכרו בפחות. (62) שם.

ז. היו החטים במדינה ארבע סאין בסלע, ובכפרים⁶³ שש בסלע - הרי זה מתר לתן סלע לתגר²¹ כדי שיביא⁶⁴ שש סאין מן הכפר. והוא שיהיו ברשות הלוקח, אם אבדו בדרך או נגנבו - אבדו לו. ואדם חשוב⁶⁵ אסור לעשות זה⁶⁶. ובמיני סחורה - אסור לכל אדם, לפי שאין מיני סחורה מצויין²⁵ כפרות⁶⁷.

(63) שם עג. "בסורא אזלי ארבעה ארבעה, בכפרי אזלן חמשה חמשה" (ומפרש רבינו בכפרי, ר"ל בכפרים. ורש"י שם מפרש בכפרי: שם מקום). (64) "לזמן פלוני" (שו"ע סי' קעג ס"ק טז, ועיי"ש בש"ך). ואין חוששים משום ריבית שמוזיל לו מפני שנתן לו הכסף למפרע (השווה הל' ו, לפי שהפירות מצויים בכפרים וכבר יצא השער, והרי זה כמוכר לו במקום הזול, ולפיכך על הלוקח לקבל עליו אחריות הדרך, כמו שמבאר רבינו (שם בגמ', ועיין שם ברש"י ו'תוספות', ועיין ט"ז סי' קעג). (65) שעליו להזהר ביותר ולהתנהג לפני משורת הדין. (66) אבל אם נוטל מהתגר חמש - מותר אפילו לאדם חשוב, שהרי בעד שכר הסאה הוא - התגר - טורח (שם, בגמרא). (67) בכתי" תימן: מצויין תמיד כפירות. כלומר, ולא התירו אלא בפירות, לפי שהם מצויים תמיד (עיין בגמ' שם, וראה ב'גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, מא).

ח. החמריין⁶⁸ שנוכנסו לעיר, והרי החטים ארבע סאין בסלע, הזוילו ומכרו למכריהן⁶⁹ או לספסריהן חמש בסלע, במעות שנתנו להן תחלה כשיכנסו⁷⁰ לעיר⁷¹ עד שיתפתחו שקיהן וימכרו לכל אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להם בזול מפני שנתנו מעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן,

ה. בין שנקבע השער מתר לפסק⁴⁸ על השער הגבוה⁴⁹. כיצד? היו החטים נמכרות ארבע סאין בסלע, ופסק עמו שיתן לו החטים⁵⁰ בשער הזול, אם עמדו אחר בן עשר סאין בסלע - נותן לו עשר סאין, בשער שהיה בשוק, שהרי פסק עמו בשער גבוה⁵¹. נתן לו המעות סתם, ולא פסק עמו בשער הגבוה, והזילו - נותן בשער שהיו שוין פשנתן לו המעות; ומי שחזרו⁵² - מקבל מי שפרע⁵³. במה דברים אמורים⁵⁴? פוסק על דעת עצמו; אבל אם היה שליח לאחרים, בין המוכר בין הלוקח - אינו נוטל אלא בשער הזול או מחזיר את הדמים; ואינו מקבל מי שפרע בשליחו⁵⁵, שהרי המשלח אומר: לתן שלחתיך ולא לענות⁵⁶, כמו שבארנו⁵⁷.

(48) שם במשנה. (49) של פירות, היינו במחיר זול, "שפירות הרבה נמכרים בדמים מועטים" (רש"י שם), וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (50) לזמן פלוני, אם יזולו. (51) ואין בזה משום רבית - שהרי יכול לקנות עכשיו גם מאחרים בשער הגבוה במעות שבידו. (52) בין שחזר המוכר ובין שחזר הלוקח. (53) שם עד: אם כי מצד הדין יכול לחזור בו, לפי שמתקנת חכמים אין המטלטלין נקנים במעות, אלא בהגבהה או במשיכה. ברם כל החוזר בו - לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל עליו "מי שפרע" (אוררין אותו בבית-דין ואומרים: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו" (רבינו בהל' מכירה פ"ג, הל' א; פ"ז הל' א, ב). (54) שם, שאם לא

החלב "לאו מיניה קא רבו" הרי החלב הבא לאחר זמן אינו גדל מכה החלב שהיה בבהמה בשעת מכר, (ואם תחלוב הבהמה עתה יבוא אחר במקומו). אבל קישואים גדלים מכה הקטנים שכבר היו בשעת מכר, והם עצמם גדלים והולכים (גמרא שם, וע"פ פירוש רש"י).

יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ז

פֶּרֶק עֵשִׂירִי

1) מבאר דין שמותר לשאול סתם ולפרוע סתם לפי השער שבשוק, ודין משאל פירות לזמן קבוע, ודין מלווה את אריסיו, ודין מעמיד הלוואה על פירות אחרים.

- 18 א. פֶּשֶׁם שְׁמֵתָר לְמוֹכָר² לְפֶסֶק עַל שְׁעַר שְׁבִשְׁוֹק³,
- 19 כֶּף מִתָּר לְלוֹת הַפְּרוֹת⁴ סֶתֶם⁵ וּפּוֹרְעִין סֶתֶם פְּלֵא
- 20 קְבִיעֵת זְמַן עַל שְׁעַר שְׁבִשְׁוֹק⁶. מֵיֶצֶד? הֲיֵה הַשְּׁעַר
- 21 קְבֹועַ וְיָדוּעַ לְשִׁנְיָהֶם⁷, וְלוֹה מִחֲבָרוֹ עֶשֶׂר סְאִין -
- 22 תֵּיב לְהַחְזִיר לוֹ עֶשֶׂר סְאִין, אֵף עַל פִּי שְׁהוּקְרוֹ
- 23 הַחֲטִים; שְׁהָרִי פְּשִׁלוֹה מִמֶּנּוּ הֲיֵה הַשְּׁעַר יָדוּעַ, וְאֵלוֹ
- 24 רָצָה הֲיֵה קוֹנֶה וּמִחְזִיר⁸, שְׁהָרִי לֹא קְבֹועַ לוֹ זְמַן.

2) בכתב יד: ללוקח. 3) כמבואר בפרק ט הלכה א. 4) שאסרו חכמים ללוות סאה בסאה, שמא יתייקרו - ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו, אם לא שיעשה אותן דמים כמבואר להלן הלכה ב. 5) מבלי שיעשה אותם דמים, ודווקא בלא קביעת זמן כמו שמבאר רבינו בסמוך (בבא מציעא עה. כחכמים שאמרו "לוויין סתם ופורעין סתם", ומפרש רבינו דהיינו בלא קביעת זמן - ראה פירושו של רש"י שם ועיין ריטב"א. ומרכבת המשנה). ודעת רבינו, שכל שקובע זמן, אף על פי שיש לו מאותו המין או שהיה השער קבוע - אסור כמו שמבאר לקמן הלכה ב. ובטעם הדבר אומר המגיד משנה שכל הקובע זמן, על דבר שמחירו נד והוא מתייקר ומוזיל כגון פירות, נראה, שקבע זמן פלוני משום שלדעתו יתייקרו או הפירות ומפני כך אסור. 6) בהסתמך על השער שבשוק שאפשר לקנות בו פירות (שם עב: וכפירוש הבה"ג הובא ברש"י שם). 7) שיצא השער (בית יוסף סימן קסב עיין שם). 8) פורעו מייד - והרי זה כאילו יש לו ללווה מאותו המין שמותר ללוות סאה בסאה כמבואר בסמוך הלכה ב.

- 25 ב. הֲיֵה לוֹ⁹ מְאוֹתוֹ הַמִּין שְׁלוֹה - הֲרִי זֶה מִתָּר
- 26 לְלוֹת¹⁰ סֶתֶם בְּלֹא קְבִיעֵת זְמַן וּפּוֹרְעַ סֶתֶם, אֵף עַל
- 27 פִּי שְׁעָרִין לֹא יֵצֵא הַשְּׁעַר¹¹. וְאִפְלוּ הֵיטָה לוֹ סָאָה
- 28 בְּלֶבֶד - לֹא עֲלִיָּה בְּמָה סְאִין¹². הֵיטָה לוֹ טָפָה אַחַת
- 29 שֶׁל שֶׁמֶן אוֹ שֶׁל יַיִן - לֹא עֲלִיָּה בְּמָה גְרַבִּי¹³ יַיִן
- 30 וְשֶׁמֶן. לֹא הֲיֵה לוֹ מְאוֹתוֹ הַמִּין פְּלוֹם, וְלֹא נִקְבַּע
- 31 שְׁעַר הַשְּׁוֹק עֲדִין אוֹ שֶׁלֹּא יָדְעוּ שְׁעַר הַשְּׁוֹק - הֲרִי
- 32 זֶה אֲסוּר¹⁴ לְלוֹת סָאָה בְּסָאָה¹⁵. וְכֵן בְּשֶׁאֵר הַפְּרוֹת¹⁶
- 33 - לֹא יִלְוֶה אוֹתָן עַד שְׁיַעֲשֶׂה אוֹתָן דְּמִים¹⁷. וְאִם לֹא
- 34 וְלֹא עֲשֶׂה אוֹתָן [דְּמִים], וְהוֹזִלוּ - מִחְזִיר לוֹ פְּרוֹת
- 35 בְּמִדָּה שְׁלוֹה אוֹ בְּמִשְׁקָל; וְאִם הוּקְרוּ¹⁸ - נוֹטֵל דְּמִים
- 36 שְׁהִיוּ שְׁוִין בְּשַׁעַת הַלְוָאָה. אֵף עַל פִּי שְׁיֵשׁ לוֹ מְאוֹתוֹ

1 אֲלֵא מִפְּנֵי שְׁמוֹדִיעִין לָהֶם אֵת הַשְּׁעַר וּמִסְעָדִין
2 אוֹתָם¹².

68) המביאים תבואה לעיר למכור (שם עג: והשווה הנוסחא בתוספתא שם פ"ד הלכה ה). 69) בדפוס רומא ובכת"י, הנוסחא: למוכריהן, כלומר לבעלי החנויות המוכרים להם צרכי סעודתם. 70) בכת"י תימן: כשנכנסו. 71) בפרעון המעות שנתנו להם בשעת כניסתם לעיר בתורת הלוואה עד שיפתחו שקיהם וימכרו החיטים, כי אם נתנו להם בדרך מכר - מותר אפילו בלי הטעמים שמבאר רבינו בסמוך - שמודיעים להם השכר ומסעדים אותו - כמו שנתבאר למעלה בהל' ו: "היו החיטים נמכרות ד' סאין וכו' שיתן לו ה' בסלע אם יש לו חיטים מותר", הרי כאן יש להם חטים (משנה-למלך. וראה מגיד-משנה). 72) שמשפקים להם במחיר מוול צרכי סעודתם ומזון לחמוריהם (ריטב"א. ועיין בגמרא שם).

- 3 ט. הַמּוֹלֵף פְּרוֹתָיו מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם⁷³, מִצָּאוּ חֲבָרוֹ
- 4 וְאָמַר לוֹ: תִּנָּם לִי⁷⁴, וְאֵנִי אֶעֱלֶה לָךְ פְּרוֹת שְׁיֵשׁ לִי
- 5 בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם: אִם יֵשׁ לוֹ שֵׁם - מִתָּר⁷⁵,
- 6 וְאִם לֹא - אֲסוּר⁷⁶. הֲיֵה מוֹלֵף סְחוּרָה⁷⁷ מִמְּקוֹם
- 7 לְמִקּוֹם, אָמַר לוֹ: תִּנָּם לִי, וְאֵנִי אֶעֱלֶה לָךְ דְּמִיָּה כְּמוֹ
- 8 שְׁשִׁיָּה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם: אִם הֵיטָה בְּרִשּׁוֹת הַמּוֹכְרִי⁷⁸ עַד
- 9 שְׁהִגִּיעַ לְשֵׁם - מִתָּר⁷⁹, וְאִם הֵיטָה בְּרִשּׁוֹת לֹאֲקָתָ -
- 10 אֲסוּר⁸⁰.

73) שם, ממקום הזול למקום היוקר. 74) בהלוואה. 75) כיוון שיש לו פירות במקום היוקר, מעכשיו העמידם ברשותו ואע"פ שלא משך, ומחזיר לו סאה בסאה - אין כאן ריבית קצוצה אלא אבק ריבית, ואם יש לו - לא גזרו (רש"י שם, וראה לקמן פ"י הלכה ב). 76) "שבשכר המתנתו, נותן לו זה במקום היוקר" (רש"י שם). 77) שם. 78) היינו, אם אחריות הסחורה על המוכר, שאם אבדו או נגנבו - הוא מפסיד. 79) "סאין כאן מלוה עד שתמכר, וכל מה שנמכר ביוקר - של בעלים הראשונים הוא" (רש"י שם). השווה למעלה פ"ח, הלכה ג. 80) שהרי מעכשיו הסחורה היא כמלוה אצלו, וכשנותן לו אח"כ דמיה ביוקר - ריבית הוא.

- 11 י. הַנּוֹתֵן⁸¹ לְבַעַל הַגֵּהָה דְּמֵי עֶשְׂרָה קְשׁוּאִין אֵלוֹ, דְּמֵי
- 12 עֶשְׂרָה אַבְטִיחִים אֵלוֹ, וְהָרִי הֵן קְטָנִים, וְהַתְּנָה עִמּוֹ
- 13 שְׁיִתְּנֶם לוֹ לְכִשְׁתִּיגְדִילוֹ - הֲרִי זֶה מִתָּר⁸²; שְׁהָרִי הוּא
- 14 מְנִיחֵן וְהֵם גְּדֹלִים מְאֹלֵיהֶן⁸³, וְאֵלוֹ קִצְצֵן עֲתָה כְּשִׁהֵן
- 15 קְטָנִים - לֹא הָיוּ בָּאִים אַחֲרֵיהֶן תַּחְתִּיהֶן⁸⁴. וְכֵן פֶּל
- 16 מֵיֶצֶד בְּזֶה מִדְּבַר שְׁאִין בּוֹ הַפֶּסֶד וְלֹא חֶסְרוֹן עַל
- 17 הַמּוֹכֵר.

81) שם סד. כרבא. 82) ואין זה דומה למה שנתבאר למעלה פ"ח הלכה ה, בכגון זה בפירות פרדס, וכן למה שנתבאר למעלה הלכה ג בדין מה שעזי חולבות - לאסור, כמו שמבאר רבינו והולך. 83) ללא טיפול נוסף וברשות הלוקח גדלו - מה-שאינ-כן בפירות פרדס שעדיין הן מחוסרים טיפול, והמוכר מטפל חנם ומפסיד. (מגיד-משנה). 84) מה-שאינ-כן בחלב, אם כי מאליו הוא מתרבה, כי

קסו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ח אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24) סאה בסאה. (25) לשם זריעתם בשדה שקיבל באריסות - ועל האריס לפרועם לגורן (שם ע"ד). (26) לעבדה בשום עבודה ועדיין לא זכה בו. (27) שכבר זכה בו. (28) שאף אם ירד - מלווהו. (29) הואיל וביד בעל הקרקע לסלקן בשעה שלוה ממנו הזרע על מנת להחזירו כשיאסוף היבול - אין זו הלוואה, אלא הסכים ליטול מתבואת השדה פחות משנטולים שאר אריסים - כשיעור הזרע שקיבל. (שם וברש"י). (30) ושינה בעל הקרקע ממנהג המקום והטיל על האריס הבאת הזרע. (31) וינכה לו מחלקו כשיעור הזרע. (32) וכבר זכה בה האריס - ונתחייב בעל הקרקע בתנינת הזרע, אלא שהאריס הסכים אחרי כן - מאיזה נימוק שהוא - לקבל על עצמו הוצאה זו. (33) בלא קביעת זמן. (34) כדרך שהתירו בכל אדם.

1 המין או שהיה השער קבוע בשוק - הרי זה אסור
2 ללוות פרות בפרות עד זמן קבוע¹⁹; אלא לזה סתם,
3 ופורע באיזה זמן שיעפרע.

9) שם עה. (10) שבשעת ההלוואה נקנים פירותיו למלווה וברשותו הוקרו, ואף על פי שאין זה קניין ממש התיירו חכמים, משום שהלוואת סאה בסאה אין בה משום נשך דאורייתא, וכשיש לו לא גזרו (על פי רש"י מד:). (11) שם עה. וכדרך שאמרו בפסיקת פירות (כמבואר בפרק ט הלכה א). (12) שם, לפי שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה שיש לו - ונמצא שיש לו שתיים, ושוב אנו רואים - כלוה שתיים כנגד שתיים, וכן לעולם, לפי שהלוואה סאה בסאה, אין בה איסור מן התורה - הקלו בה (מגיד משנה). (13) חביות (הערוך בערכו עיין שם). (14) שם עה: (15) שמא יתייקרו ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו. (16) שדרכם להתייקר וליזול (עיין בבא מציעא מד:). (17) היינו קוצץ עימו דמי החיטים כפי השער בשוק וזוקף המלוה בדמים, בסכום שקבעו עכשיו - פורע לו בין הוקרו הפירות בין הוולו, שהרי זה כאילו הלווהו מעות (שם). (18) שם. (19) כמו שביארנו, שכל שקובע זמן נראה שהוא סומך שלאותו זמן יתייקרו (מקור דין זה נלמד ממה שאמרו שם עה. ומביאו רבינו בסמוך הלכה ג) "לא יאמר אדם לחבירו הלווני כור חיטין ואני אתן לך לגורן". ורבינו מפרש, שהמדובר הוא אפילו ביש לו, ואסור מפני שקבע לו זמן לגורן - בדומה למה שאמרו בסיפא (שם) בצד ההיתר: "עד שיבוא בני", שהמדובר הוא ביש לו (מגיד משנה).

ו. מי שהיה נושה³⁵ בחרבו מעות, ואמר לו: תן לי מעותי, שאני רוצה לקח בהן חטים; אמר לו: צא ועשה אותן עלי כשער של עכשו, ויהיה לך אצלי חטים בהלואה: אם יש לו חטים כשעור מעותיו³⁶ - מתר³⁷; ואם אין לו אותו המין - הרי זה אסור³⁸. שלא אמרו חכמים³⁹ שמתר לפסק על שער שבשוק אף על פי שאין לו כלום מאותו המין, אלא בנותן מעותיו לקנות בהן פרות⁴⁰; אבל הרוצה להעמיד הלואתו על גב הפרות - אסור⁴¹, עד שיהיו לו פרות. הנה ללוה חטים, ועשה הלואתו עליו חטים, ובא אחר זמן ואמר לו: תן לי חטים, שאני רוצה למכרן ולקח בדמיהן זין; אמר לו: צא ועשה אותן עלי זין כשער שבשוק עתה: אם יש לו זין - הרי זה מתר, ונעשית הלואתו אצלו זין; ואם אין לו זין - אסור. הרי שלא היה לו⁴², ועבר והחזירו⁴³ - ההלואה פרות, אף על פי שקנה פרות אחר כך - אינו חייב לתן לו פרות, אלא נותן לו מעות⁴⁴ שהלואהו.

4 לא יאמר אדם לחברו: הלוני פור חטים ואני אחזיר לך פור לגרן²⁰; אלא אומר לו: הלוני עד שיבוא בני²¹ או עד שאמצא המפתח²².

20) כלומר, לזמן הגורן, דהיינו קובע לו זמן לפירעון (ולדעת רבינו מדובר כאן אפילו ביש לו). (21) שבירו המפתח למחסנו. (22) שאבד לי (שם, במשנה).

7 ד. לזה פרות עד זמן קבוע: אם הוולו - מחזיר לו פרות בזמן שקבע; ואם הוקרו - נותן לו דמים שהיו שוין בשעת ההלואה²³.

23) כמבואר למעלה בסוף הלכה ב.

10 ה. מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים²⁴ לזרע²⁵,
11 בין קדם שיירד האריס לשדה²⁶ בין אחר שיירד²⁷.
12 במה דברים אמורים²⁸? במקום שנהגו שיתן האריס
13 את הזרע, שהרי ביד בעל הקרקע לסלקו כל זמן
14 שלא נתן²⁹. אבל במקום שדרו בעל הקרקע לתן את
15 הזרע³⁰: אם עדין לא ירד האריס - הרי זה מתר
16 להלוות חטים בחטים; שעדין יש לו לסלקו, נמצא
17 בעת שיירד לשדה ירד על דעת שיעזיר לו חטים
18 שהלואהו³¹. אבל אחר שיירד לשדה³², הואיל ואינו
19 יכול לסלקו - הרי הוא ככל אדם, ואסור להלוותו
20 חטים בחטים לזרע, אבל מלוהו סתם³³ על שער
21 שבשוק³⁴.

35) שם סג. (36) כלומר, אם יש לו סאה פוסק עימו על סאה ולא על יותר שאין המוכר כלוה, שנתבאר (בהלכה ב) "יש לו סאה לוה עליה כמה סאין", שלא אמרו כן אלא מתוך הטעם שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה ונמצא שיש לו שתיים, וטעם זה אינו שייך במוכר, מפני שמשעה שפסק עליה הרי היא יוצאת לגמרי מרשות המוכר (הלווה) לרשות הלוקח (המלווה) - מגיד משנה בשם הרשב"א. וראה למעלה פרק ט הלכה א. (37) וכדרך שאמרו בפוסק ונותן מעותיו כמבואר למעלה פרק ט, א. (38) אף על פי שיצא השער. (39) כמבואר למעלה. (40) משום שאף על פי שאין לזה יש לזה ויכול לקנותם במעות שקיבל (ראה פרק ט שם בביאורנו). (41) מאחר שאין בידו מעות - במה יקנה, והרי זה כאילו לא יצא השער - ואסור, כמבואר בפרק ט שם (שם סג. על פי רש"י). (42) זה נמשך לבבא הראשונה. (43) זקף ההלוואה על פירות באיסור. (44) כדין אבק ריבית שאמרנו בו (למעלה פרק ד, ו) שאין מוציאים מלווה למלווה.

יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ז

פרק אחד עשר

1) מבאר דין מלוה את חבירו בעדים, ודין מוציא כתב ידו שהוא חייב לו, ודין מלווה בשטר שגובה מן היורשים ומהלקוחות, ודין מלוה על פה אם נגבית מהיורשים, ודין לוה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע, ודין מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם, ודין טוען שמחיים תפס, ודין יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, ודין מוכר שדה באחריות וזקף עליו דמי השרה במלוה.

1 א. המלוה את חבירו בפני עדים², או שאמר
2 לעדים³: הִיוּ עָלַי עֵדִים שְׂאֲנִי חַיֵּב לְזֶה מְנָה, או:
3 אַתֶּם עֲדִי⁴ שְׂאֲנִי חַיֵּב לְזֶה מְנָה - זו נקראת מלוה
4 על פה⁵, ואין צריך לפרעו בעדים⁶. לפיכך, אם טען
5 ואמר אחר כך: פרעתי - נשבע הסת⁷ ונפטר. אבל
6 המלוה את חבירו בשטר - צריך לפרעו בעדים.
7 לפיכך, אם טען ואמר: פרעתי שטר זה - אינו
8 נאמן⁸, אלא אומרים⁹ לו: או הבא עדים¹⁰ או עמד
9 ושלם¹¹ לו חובו. לפיכך, האומר לעדים: הִיוּ עָלַי
10 עֵדִים שְׂאֲנִי חַיֵּב לְזֶה מְנָה - אין כותבין עדותן
11 ונותנין למלוה, שלא יחזירו למלוה על פה עדות
12 בשטר¹², עד שיאמר להן הלוה: כתבו שטר¹³
13 וחתמו ותנו לו. אף על פי שאמר להן כך¹⁴, צריכין
14 להמלך ב¹⁵ אחר שחתמו בשטר, ואחר כך נותנין
15 השטר ביד המלוה. קנו מידו¹⁶ שהוא חייב לו מנה
16 - הרי אלו כותבין ונותנין, אף על פי שלא אמר
17 להן כתבו, שסתם קנין לכתובה עומד¹⁷, ואינן
18 צריכין להמלך בו¹⁸.

2) בבא-בתרא קעה. (3) הודה בפני עדים (סנהדרין כט).
4) כלומר, או בלשון: אתם עדי. (5) להבדיל ממלוה
בשטר, שחלוקים בדיניהם כמו שיתבאר לקמן.
6) שבועות מא: "המלוה את חבירו בעדים - אינו צריך
לפורעו בעדים". (7) מתקנת חכמי הגמרא (שם מ:).
8) שהרי המלוה אומר: אם פרעת, למה השארתי בידי את
השטר? (9) בית-דין. (10) שפרעת. (11) שם מא. אולם,
אם טען הלוה: השבע לי שלא פרעתך, נשבע ואח"כ נוטל
- כמו שיתבאר להלן פי"ד הל' ב. (12) לחובתו של לוה,
שיצטרך לפרעו בעדים (בכתי" תימן: עדות על-פה, מלוה
בשטר). (13) ב"ב מ. סנהדרין כט: (14) כתבו ותנו.
15) אם עדיין עומד בדיבורו. (16) בקנין חליפין (עיין פרק
ה מהלכות מכירה הל' ה) על שעבוד נכסיו לפרעון
ההלוואה, וגובה מן הלקוחות אפילו לא נכתב השטר (עיין
שו"ע חו"מ סימן לט, א. ובבית יוסף שם על ה'טור').
17) שכשם שמייפה כוחו בקנין - כך, מן הסתם, ייפה כוחו
לענין כתיבה (ב"ב מ. וברשב"ם). (18) לפני הנתניה, לפי
ש"אין לאחר קנין כלום" (כתובות נה).

19 ב. לזה שכתב שטר¹⁹ בכתב ידו²⁰, והעיד בו עדים²¹,
20 ונתנו למלוה - הרי זה שטר כשטר²². וכן אם כתב

שטר אף על פי שאין בו עדים²³, ונתנו למלוה בפני
עדים²⁴ - הרי זו מלוה בשטר²⁵. והוא שיהיה כתב
שאינו יכול להזדקף²⁶, ויקראו אותו העדים שנמסר
בפניהם²⁷. ויש מן הגאונים²⁸ שהורה, שצריך לומר
לעדים שמסרו בפניהם: חתמו והעידו²⁹ שנמסר
בפניהם³⁰.

19) הודאה. 20) כגון: אני פלוני בן פלוני הבא על החתום
מודה שאני חייב . . . (ראה 'טור' ושו"ע סי' ט, א).
21) על תוכנו - לא לקיום החתימה, שכתב-ידו הוא (ש"ך
סי' ס"ק ח). 22) גיטין פו. (עיין הגר"א סי' מ ס"ק ו,
רבית יוסף' וסמ"ע סי' ט ס"ק טו). 23) עדי חתימה.
24) עדי מסירה. 25) גיטין פ: כשמואל, האומר: הלכה
כרבי אלעזר (עדי מסירה כרתי) אף בשטרות. 26) שם כב:
"לא הכשיר ר"א (כתב המזדיף) אלא בגיטין, אבל בשאר
שטרות לא, דכתיב (ירמיה לב, יד) ונתתם בכלי חרש למען
יעמדו ימים רבים" ("גזירת הכתוב הוא בשטרות שאינם
כשרים אלא אם הם ראויים לעמוד ימים רבים" - ר"י
ב'תוספות' שם, ד"ה אבל). 27) שאם לא יקראוהו
בפניהם, על מה הם מעידים לאחר זמן (שם יא:). 28) רב
שירא ורב האי (מגיד-משנה) ע"פ ב"ב קעו. (הגר"א סימן
מ, ס"ק יב). 29) חתמו או העידו. כלומר, כתבו העדתכם
בשטר נפרד, לא על של הודאה וחתמו, או - אם אינם
יודעים לחתום - העידו על כך בעל-פה בפני ב"ד (תשב"ץ,
הובא בכסף-משנה, וכהבנת הלחם-משנה). 30) כדי שיצא
לזה קול (שיתפרסם הדבר), וכשאינו אומר להם - אינם
מעידים וכותבים אם כי רשאים הם, ואין לו קול (מגיד-
משנה).

ג. הוציא עליו כתב ידו³¹ שהוא חייב לו, ואין שם
עדים, אף על פי שהזדקף³² כתב ידו בבית דין - הרי
זה כמלוה על פה³³ לכל דבר. ואם טען שפרע -
נשבע הסת³⁴ ונפטר³⁵. ואינו גובה בכתב זה לא מן
היורשין³⁵ ולא מן הלקוחות³⁶.

31) ב"ב קעה: במשנה. 32) נתקיים בב"ד שכתב-ידו הוא.
33) שאין הקיום של ב"ד - אישור על תוכנו, אלא על
הכתיבה שכתב-ידו הוא (שם קעו. בגמ'). 34) אם כי
השטר ביד המלוה - אין המלוה יכול לטעון: "שטרך בידי
מאי בעי" (למה שטרך אצלי) מפני שאין הלוה נזהר
מלהשאירו ביד מלוה אחר הפרעון, הואיל ואין השטר כשר
לגבות בו מן הנכסים המושעבדים, כמבואר בסמוך (שם
בריי"ף, ובמלחמות ה' להרמב"ן). 35) שמוא פרעו אביהם.
אבל אם ברי שלא פרע, כגון ע"פ אחד משלשה דברים
שיתבאר (לקמן הלכה ו) - גובה כמלוה על-פה (כסף-
משנה). 36) כמלוה על-פה, כמבואר להלן הלכה ד.

ד. כל מלוה בשטר³⁷ - גובה אותה מן היורשין ומן
הלקוחות³⁸, כמו שיתבאר³⁹; ומלוה על פה - גובה
אותה מן היורשין⁴⁰, ואינו גובה אותה מן
הלקוחות⁴¹. לפי שאין לה⁴² קול, לפיכך לא יטרף
בה⁴³. אבל מלוה שבשטר - קול יש לה, והלוקח

43) בה.

קסח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ט אייר - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא יטרידו.

ומודים אביי ורבא לריש לקיש שבמקום שעדיין לא הגיע זמן החיוב, יש חזקה ש"אין אדם פורע תוך זמנו" כגון אם השכיר בית שאינו נאמן לומר פרעתין תוך זמנו, כי השוכר חושש שלא יבוא לידי חיוב כלל אם יפול הבית או ביתו של המשכיר עצמו ויוציאו מבית זה ולא יבוא לידי חיוב כלל.

ועל-דרך-זה בפדיון הבן, שאם מת האב הרי בנו בחזקת שלא נפדה, שמאחר ולא נתחייב עדיין חושש שמא ימות הבן ולא יבוא לידי חיוב כלל וממילא אינו פורע קודם זמן החיוב.

מה-שאינ-כן במלווה, כיון שנתחייב בשעת ההלוואה ונשתעבדו נכסיו מיד, סוברים אביי ורבא שאדם עשוי לפרוע תוך זמנו.

החזקה שאין אדם פורע תוך זמנו, קשורה גם למלווה. שהרי הדין בצדקה הוא שצריך ליתן לפניו בסבר פנים יפות והלא הלוואה גם היא גמ"ח ואין המלווה יכול לדרוש ההלוואה תוך זמנו היפך ההנהגה של סבר פנים יפות. ובנוסף, הרי גם לאחר זמנו אם יודע שאין לו לפרוע אסור לנוגשו ולא עוד אלא ש"אסור לאדם להראות עצמו לבעל חובו בזמן שידוע שאין לו, אפילו לעבור לפניו שלא יפחידו או יכלימו אע"פ שאינו תובעו" ומובן שגם המלווה אינו תובע חובו תוך זמנו.

בנוגע ל"חיוב" של הקב"ה לפדות את בנו בכורו ישראל מהגלות, הנה נאמר "זכו אחישנה", ולכאורה הרי "מה שהקב"ה עושה הוא מצוה לישראל לעשות" ומדוע יפרע הקב"ה "חובו" תוך זמנו.

והביאור בזה: כיון שבנוגע לפדיון הבן, הסיבה שאין לחשוש שמא פדאו אביו היא מפני שיש מקום לחשוש שמא לא יגיע לזמן החיוב, הרי כאן לא שייך סיבה זו ובוודאי שהקב"ה "חייב" כביכול לפדות את בנו ישראל מהגלות. וגם לריש לקיש הסיבה שאין אדם פורע תוך זמנו היא כיון שגילה דעתו שלא יוכל לפרוע תוך זמנו, דבר שבוודאי אינו שייך אצל הקב"ה וממילא אין כל סיבה לדחות ח"ו את הפדיה מהגלות, ובפרט שגם "שכינתא בגלותא" ולשם מה לעכב את הגאולה?

על פי יין מלכות סימן קע"ד

53) קודם מיתתו (שם קעד:). (54) שם ה: כריש לקיש שאמר: ואפילו מימתני. (55) על סירובו לפרוע (שם קעד:). (56) בין גדולים בין קטנים (עיין להלן פי"ד, א ובמגיד-משנה). (57) שהרי הוברר שעדיין לא נפרע (שם ה:). (58) אביהם בהיותו בחיים, ואילו היה בחיים היה טוען פרעתי - והיה נאמן. (59) ואנו טוענים בשביל יתומים - כל טענה שאביהם היה נאמן בה. (60) למעלה הלכה ג.

ז. לֹאָה שְׁאִין לוֹ מְטַלְטְלִין⁶¹ וַיֵּשׁ לוֹ קְרָקַע: אִם נוֹדַע²⁰

1 הַפְסִיד עַל עֲצָמוֹ שְׁלֵא⁴⁴ שְׁאֵל עַד שְׂיָדַע שְׁנִכְסָיו שֶׁל
2 זֶה מְשַׁעְבְּדִין בְּמִלּוּה שְׁעָלָיו; שֶׁכָּל נִכְסֵי הַלְוָה תַּחַת
3 שְׁעָבֹד הַמִּלּוּה מִן הַתּוֹרָה⁴⁵.

(37) לרבות גם שאין אחריות נכסים מפורשת בו. כמבואר בפ"ח מהלכות גזילה ואבידה ה' א, "שאחריות שלא נתפרשה בשטר - טעות-סופר היא, בין בשטרי הלוואה בין בשטרי מקח וממכר". (38) שקנו מן הלוה לאחר שלוה, ונשתעבדו נכסיו למלוה. (39) להלן פרק יח. (40) שכבר נשתעבדו הנכסים בחיי אביהם (קידושין יג: ועיין ב"ב קעו. וברי"ף שם). (41) מתקנת חכמים. (42) למלוה על-פה קול, שכל הלווה - בניצנעא לוה. (43) משום הפסד לקוחות, שאין יכולים להזהר בדבר, שאין ידוע לכל. (44) חקר בדבר. (45) שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה" - והוא-הדין מקרקעין (רשב"ם ב"ב שם) אלא משום הפסד לקוחות, אמרו חכמים מלוה על-פה אינו גובה מן הלקוחות כמבואר למעלה - ובשטר העמידוהו על של תורה, כעולא בבבא-בתרא קעה: "דברי תורה, אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על-פה גובה מנכסים משועבדים, מאי טעמא שיעבורא דאורייתא, ואלא מה טעם אמרו: מלוה על-פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, משום פסידא דלקוחות וכו'".

4 ה. הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ בְּעֵדִים⁴⁶, וַיֵּצֵאת מִתַּחַת יְדֵי
5 הַלּוֹקֵחַ⁴⁷, אֵף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם שְׁטָר⁴⁸ בְּיַד הַלּוֹקֵחַ
6 - הֲרִי זֶה חֹזֵר וְטוֹרֵף מִנִּכְסֵים מְשַׁעְבְּדִים⁴⁹, כְּמוֹ
7 שְׂיִתְבָּא⁵⁰; שֶׁכָּל הַמוֹכֵר - בְּפִרְהֶסְיָא מוֹכְרִי⁵¹, וְקוֹל
8 יֵשׁ לוֹ⁵².

(46) שם מא: (47) בעל-חוב של מוכר הוציא אותה מידו. (48) שטר מכר. (49) שמכרם או שעבדם אחר מכירת שדה זו. (50) להלן פרק כא, הלכה א. (51) כדי שיקפצו עליו קונים - ויוסיפו במקת. (52) והלוקח השני שלא נזהר - הפסיד על עצמו (שם).

9 ו. אִין הַהֲלֹאָה שְׁעַל פֶּה נִגְבֵּית מִן הַיּוֹרְשִׁין אֱלָא
10 בְּאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלוֹ: כְּשֶׁחֵיב מוֹדָה בָּהּ, וַיְצוּהָ
11 בְּחֵלְיוֹ⁵³ שְׂיֵשׁ לְפָלוּנִי עָלָיו חוֹב עֲדִין. אוֹ שְׂהִיתָה
12 הַהֲלֹאָה לְזָמֵן, וְלֹא הִגִּיעַ זְמַן לְפִרְעָה, וַחֲזָקָה הִיא
13 שְׁאִין אָדָם פּוֹרַע בְּתוֹף זְמָנוֹ⁵⁴. אוֹ שְׂנִדְוָהוּ⁵⁵ עַד
14 שְׂיִתֵּן וַיִּמַּת בְּנִדְוִיו. כֹּל אֵלוֹ גּוֹבֵין מִן הַיּוֹרְשִׁין⁵⁶ בְּלֹא
15 שְׁבוּעָה⁵⁷. אֲבָל אִם בָּאוּ עֵדִים שְׂהִיָּה חֵיב לְזֶה מְנָה,
16 אוֹ בְּפָנֵינוּ הַלְוָהוּ - אֵינוֹ גּוֹבֵה מִן הַיּוֹרֵשׁ כְּלוּם,
17 שְׂמָא פְּרַעוּ⁵⁸; שְׂהַמְלִיָּה אֶת הַבְּרוֹ בְּעֵדִים⁵⁹ - אִין
18 צְרִיף לְפָרַעוּ בְּעֵדִים. וְכֵן אִם מוֹצִיא כְּתָב יַד אֲבִיָּהּ
19 שְׂהוּא חֵיב לוֹ - אֵינוֹ גּוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חזקה אין אדם פורע תוך זמנו".

והוא דעת ריש לקיש, אבל אביי ורבא סוברים שלפעמים מזדמנים לאדם מעות קודם זמן הפירעון ורוצה לשלם

אשר"י" כתובות, פרק הכותב). (72) כדי לקיים מצות כיבוד, ש"כל מצוה שמתן שכרה בצדה (שהתורה מודיעה שכר המצוה, כגון בכיבוד אב שנאמר בה "למען יאריכון ימך") אין בית-דין של מטה מזהירים עליה" להכריח את המסורבים, כמבואר בחולין קי: (טור' סי' קז). (73) בהיות אביהם בחיים, ועדיין לא זכו בהם היתומים (כתובות פד:). (74) שמתוך שיכול לטעון: לקוחה היא בידי - נאמן גם לטעון: מחיים תפסתי, ועל הירוש להביא ראיה שלאחר מיתה תפסם (גמרא שם). (75) אם אין עדים - לירוש. (76) בנקיטת חפץ - כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ראה לקמן פ"ג הלכה ג). (77) של החפץ תפס, שאילו רצה אומר לקוח הוא בידי. (78) שטרי חוב על אחרים (שם פה. בעובדא ד"ההיא איתתא"). (79) ר"ף שם. (80) ונתבאר למעלה (פ"ג הלכה ה), שאין המשכון נעשה מטלטלין אצל בניו. (81) וגם אם טען כך - אינו נאמן, שהרי ב"ד אומרים לו: הבא שטר מכר, כמבואר (בפ"ו מהלכות מכירה הל' י"א) "שאינן שטר חוב נקנה במסירת השטר לידו, שלא מסר לו אלא הראיה שבו, ואין הראיה נתפסת ביד. וכיצד יקנה השטר? שיכתוב לו המקנה: קנה שטר פלוני. . . וימסור לו השטר (=שטר החוב) - ונמצא שנקנה בכתובה ומסירה" (ר"ף שם, ועיין מגיד-משנה, ולקמן פ"טז הל' ז). (82) ואין הראיה נתפסת ביד (ועיין לחם-משנה, וצ"ע).

ט. יתומים שגבו קרקע פחוב שהיה לאביהן אצל אחריהם - יש לבעל חוב של אביהם לחזור ולגבות אותה מהן⁸³; שהרי קרקע זו של אביהם היא⁸⁴.

(83) אם כי החוב עצמו אינו תחת שיעבודו של בעל-חוב (פסחים לא.). (84) כלומר, מנכסים שהיו תחת שיעבודו של אביהם, וכשם שהיא תחת שיעבודו של אביהם - כך היא תחת שיעבודו של בעל-חוב של אביהם, כמבואר למעלה (פ"ב הלכה ו): "ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה, מוציאין מלוי ונותנין לשמעון" (ב'תוספות' שם שאלו: למה אין אומרים כן בחוב שיש לאביהם על אחרים ולא גבו קרקע? והלא גם החוב עצמו משועבד לבעל-חוב של אביהם? ותיצו, שקרקע הוא תחת שעבוד מלא, שאם ימכור אותו יבוא בעל-חוב ויטרוף מן הלוקח, אבל מטלטלין שאם ימכרם המלוה אין בעל-חוב גובה אותם, אין שעבודם שעבוד גמור, וחוב שהניח להם אביהם - דינו כמטלטלין).

י. ראובן⁸⁵ שמכר שדה לשמעון באחריות⁸⁶, וזקף שמעון דמי השדה עליו מלוה לראובן, ומת ראובן⁸⁷, ובא בעל חוב של ראובן לטרף משמעון השדה, ופיסו שמעון במעות⁸⁸ והלף לו - הדין נותן, שציבאו יורשי ראובן ויתבעו שמעון במלוה שזקף עליו, שהרי⁸⁹ אינה משעבדת לבעל חוב של ראובן⁹⁰. לפיכך⁹¹, אם היה שמעון פקח - נותן להן הקרקע שלקח מראובן⁹² במלוה⁹³ שזקף על עצמו, וחוזר וטורף אותה מהן⁹⁴ מפני המעות שנתן לבעל חוב של ראובן פדי שלא יטרף אותה ממנו, שהרי באחריות לקחה מראובן⁹⁵.

לבית דין שתולה מעותיו פיד אחרים⁶² - פופין אותו למכר⁶³ ולתן לבעל חובו; ואם לא נודע להם דבר זה - מחרימין⁶⁴ על מי שידע לו מטלטלין ולא כפיאם, ואחר כך יורדין לבינונית שפנכסיו ומגבין לבעל חובו, כמו שיתבאר⁶⁵. במה דברים אמורים?⁶⁶ בזמן שגפרעין מן הלזה עצמו; אבל הבא לפרע מן הירוש, בין קטן בין גדול - לא יפרע מן המטלטלין, אפלו היו מפקדין או מלוה אצל אחריים⁶⁷; שהמטלטלין⁶⁸ אינן תחת שעבוד בעל חוב מן התורה⁶⁹.

(61) האומר: שאין לו ממון או מטלטלין ורוצה להגבות לבעל-חובו מן הקרקע - ומצד הדין מטלטלין קודמים לגבייה מן הקרקע כמבואר (למעלה ס"א, הל' ד. וראה בבאורנו שם). (62) להבריח מן המלוה. (63) לטרוח ולמכור הקרקע - ופורע לבעל-חובו במעות. (64) מתקנת הגאונים (ראה באורנו למעלה פ"א הערה כג). (65) להלן פ"ט, א. שמתקנת חכמים - בעל-חוב דינו כבינונית. (66) שגובה מן המטלטלין. (67) ועדיין לא באו לרשות היתומים (כתובות פד: כרבי עקיבא). (68) של יתומים. (69) שם, כי בעוד הלווה קיים - גובה אפי' מגלימא דעל כתפיה (מהמעיל שעל כתפיו) שהרי לו הלוה מעותיו ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח ב"ד ויטול משכונו, שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוס החוצה". אבל כשמת הלוה, מה לו עם היתומים? הרי לא לוו ממנו ולא נשתעבדו לו. אבל קרקעות שירשו - כבר נשתעבדו למלוה מחיים מדין ערב, שנכסיו של אדם הם ערבי, ועליהם סמך המלוה כשהלוהו, אבל מטלטלין - אפילו דין ערב אין להם, שהרי לא עליהם סמך המלוה, הואיל וביד הלוה להצניעם ולאבדם (ע"פ רש"י ב"מ סז:). ומתקנת הגאונים שבעל-חוב גובה מן המטלטלין, כמו שיתבאר לקמן הלכה יא.

ח. מצוה⁷⁰ על היתומין לפרע חוב אביהן מן המטלטלין שהניח⁷¹. ואם לא רצה הירוש לתן - אין פופין אותו⁷². ואם תפס בעל חוב מחיים⁷³ - גובה מהן. טען שמחיים תפסן, והירוש טען שאחר מיתה תפס - על הירוש להביא ראיה⁷⁴; או⁷⁵ ישבע המלוה⁷⁶ שפך וקף הוא חב לו, ויכול לטען עד פדי דמיהן⁷⁷, וכולל בשבועתו שמחיים תפס. היו הדברים שתפס שטרות⁷⁸, וטען שהן משכונן⁷⁹ פידו⁸⁰ על חובו ושמחיים תפס - על המלוה להביא ראיה שמחיים תפס. ואם לא הביא ראיה - יחזיר לירושים; מפני שאינו טוען לקנות גופים⁸¹, אלא לראיה שבהן⁸².

(70) כלומר, אם כי מן הדין המטלטלין אינם תחת שיעבוד - מצוה על היתומים, משום כבוד אביהם, לפרוע (בבא-בתרא קנז:). (71) שהורישם, אבל משלהם - אין עליהם מצוה, כמבואר בקידושין (לב). כיבוד (מצות כיבוד אב) - משל אב (ע"פ בבא-בתרא שם, מגיד-משנה. "הגהות

ב"ד של אותה מדינה (שעמד אחר התלמוד) יחידים, ובית-דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים . . . לפיכך אין כופין מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה אחרת . . .".

יום שישי א' סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

1) מבאר דין כיצד נפרעים מן היתומים ומתי נזקקים לנכסיהם, ודין קטן שתקף בעבדיו או בשדה של חבירו, ודין קרקע שהוא בחזקת יתומים ובא אחד וטען שלקחה מאביהם, ודין שום היתומים והכרזה שעושים בית דין.

10 א. אֵין נִפְרָעִין² מִן הַיֹּדְרָשִׁין אֲלָא אִם בֵּן הָיָה
11 גְּדוּלִים, אֲבָל יֹרְשֵׁין קְטָנִים³ - אֵין נִפְרָעִין מֵהֶן
12 שְׁטַר חוֹב.

2) ע"פ בבא-בבא קטד, וערכין כב. דברי רבינו בהלכה זו הם בשטר חוב, וכשאין בו אחד משלושת הדברים שהזכירם רבינו למעלה פרק יא הלכה ו. ובמקרה זה שונה דין יתומים גדולים מקטנים. אבל במקום שיש בו אחד מהדברים הנ"ל - גובה אף מיורשים קטנים, לא יהיה גרוע מלוה בשטר ממלוה בעל-פה (מגיד-משנה וכסף-משנה, וכן יוצא מדברי רבינו בפירושו לערכין פרק ששי). (3) "בעודם קטנים, שאינם בני שלוש עשרה שנה" (שו"ע ח"מ סי' קח סעיף ג).

13 ב. וְאֶפְלוּ⁴ הָיָה בּוֹ כֹּל תְּנַאי⁵ שֶׁבְעוּלָם - לֹא יִפְרַע
14 בּוֹ הַמְּלוֹה כְּלוּם עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ הַיְתוּמִים; שְׁמָא יֵשׁ
15 לְהֶן רְאִיָּה שְׁשׁוּבְרִין בּוֹ אֶת הַשְּׁטַר.

4) משפט זה מקושר עם סופה של ההלכה הקודמת, וציון ההלכה "ב" אינו במקומו. וכבר העיר על כך בעל 'מרכבת המשנה'. (5) כגון נאמנות (ראה להלן פרק ט), לפי שאפשר לבטל התנאים, וחוששים אנו שמה בוטלו, וקטנים אינם יכולים להוכיח את הביטול (מגיד-משנה).

16 ג. הֵיָתָה הַמְּלוֹה רִבִּית⁶ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁷, שֶׁהָרִי
17 הַרְבִּית אוֹכְלֵת בְּנִכְסֵיהֶן - מַעֲמִידִין לָהֶם
18 אֶפְטוּרֹפּוֹס, וְנִזְקָקִין לְנִכְסֵיהֶן וּמוֹכְרִין וּפּוֹרְעִין
19 הַחוּב. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁתְּבַעָה כְּתֻבָּתָהּ⁸, בֵּין אֶלְמָנָה בֵּין
20 גְּרוּשָׁה - מַעֲמִידִים לָהֶם אֶפְטוּרֹפּוֹס וְנִזְקָקִין, מִשּׁוּם
21 חֵן הָאִשָּׁה, כִּדְרֵי שִׁיחָהּ לָהּ כְּלוּם שֶׁתִּנְשָׂא בּוֹ הָאִשָּׁה
22 לְאַחַר. לְפִיכָךְ, אִם קִפְצָה הָאִשָּׁה וְנִשְׂאָת, וְאַחַר כֵּן
23 פָּאֵת לְתַבַּע כְּתֻבָּתָהּ מִנְכָּסֵי יְתוּמִים - אֵין נִזְקָקִין לָהּ
24 עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ הַיְתוּמִים; שֶׁהָרִי אֵין לָהּ מְזוֹנּוֹת⁹, וְהָרִי
25 נִשְׂאָת¹⁰.

6) הלוואה שנושאת ריבית. (7) מן הגוי, וקיבל עליו לדון בדיני ישראל שלא יתבע מן היתומים עד שיגדלו (ערכין כב.). (8) שם, כרבי יוחנן. ובטעם הדבר - נאמרו בגמרא שתי לשונות. ללשון אחד, הטעם הוא משום מזונות (שכל זמן שאינה גובה כתובתה ניוזנת מנכסי היתומים, כמבואר

85) כתובות צב. (86) שאם יטרוף אותו בעל-חוב בדין - יחזיר לו מעותיו. (87) ולא הניח נכסי דלא ניידו בני חורין (קרקעות שלא נמכרו ולא נשתעבדו). (88) בחוב של דמי השדה שחייב ליתומים. (89) חוב זה של דמי הקרקע. (90) כמבואר למעלה (הלכה ז) - כלומר, ולא היה לך לפייס בעל-חוב של אבינו בדמי השדה, שהרי מעות אלו שירשנו מאבינו, אינן משועבדות לבעל-חוב. (91) שם. (92) לא דוקא - והוא-הדין כל קרקע שהוא, ואע"פ שאין מגבים מן הקרקע כשיש ללוה מטלטלין - כאן מגבים, כדי שלא יפסיד שמעון (מגיד-משנה, וכן כתוב בהגהות מיימוניות). (93) בתור פרעון החוב. (94) כמבואר למעלה (הלכה ט) שבעל-חוב גובה מן הקרקע שגבו יתומים (ועיין מגיד-משנה והגהות מיימוניות). (95) אביהם, ובדין חוזר על היתומים.

1 יא. כִּבְר תִּקְנוּ גְּאוּנִים הָאֲחֵרוּנִים⁹⁶ כְּלָם, שִׁיחָהּ בַּעַל
2 חוֹב גּוֹבֶה מִטְּלָטְלִין מִן הַיֹּדְרָשִׁין⁹⁷. וְכֵן דִּינֵי יִשְׂרָאֵל
3 כְּכָל בֵּית דִּין שֶׁבְעוּלָם. אֲבָל בְּמַעֲרָב⁹⁸ הָיָה כּוֹתֵבִין
4 בְּשִׁטְרֵי חוֹבוֹת: שֵׁישׁ לְגִבּוֹת מִן הַקְּרָקַע וּמִן
5 הַמִּטְּלָטְלִין בֵּין בְּחֵייו בֵּין אַחַר מוֹתוֹ; וְנִמְצָא גּוֹבֶה
6 עֲלֵי⁹⁹ תְּנַאי זֶה¹⁰⁰ יוֹתֵר מִן הַתְּקַנָּה¹⁰¹. וְסִיג גְּדוּל
7 עֲשׂוּ¹⁰² בְּדָר. שְׁמָא לֹא יָדַע הַלּוֹה כְּתֻבָּתָהּ זֶה¹⁰³,
8 וְנִמְצָא מְמוֹן תְּוֹמִים יוֹצֵא שְׁלֹא כְּדִין¹⁰⁴. שְׁאֵין פֶּחַ
9 בְּתֻקְנַת אֲחֵרוּנִים¹⁰⁵ לְחַיֵּב בְּהַ יְתוּמִים¹⁰⁶.

96) בימי רב הונא הלוי גאון בר מר בר יצחק (ראה אוצר הגאונים כתובות, מעמוד 210 ואילך). (97) שכיום, רוב בני אדם, עיקר מסחרם במטלטלין, ובעל-חוב סומך עליהם (ראה מגיד-משנה, פרק טז מהלכות אישות הלכה ח). (98) צפון אפריקה. (99) בכת"י תימן: לפי. (100) שכל תנאי, בדבר שבממון, אפילו על מה שכתוב בתורה - קיים, כמבואר בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ט. (101) שעל-פי התקנה, אינו גובה מטלטלין של יתומים אלא כשאין להם קרקע, אבל לפי התנאי גובה אפילו כשיש להם קרקע (מגיד-משנה). (102) כלומר, שיש עוד תועלת חשובה בתנאי זה, נוסף על התקנה (מגיד-משנה). והשווה הלכות אישות שם: "ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים ונבונים הנהיגו דבר זה כו' ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה ולא בתקנת אחרונים". (103) של הגאונים. (104) מכיון שלא ידע בתקנה זו - לא שיעבד מטלטליו על-מנת שיגבו מהם לאחר מותו. ומה שקרא לזה "סייג", ומשמעו שזה כעין לפנים משורת הדין, מפני שמצד הדין - בעל-חוב (אפילו במלוה על-פה) גובה מן המטלטלין על יסוד תקנת הגאונים (וכן המנהג) אפילו לא כתב, מתוך ההנחה שכל אדם יודע תקנה זו ושיעבד כל נכסיו אפילו המטלטלין. ואף-על-פי-כן ראו גאוני המערב לתקן, מתוך החשש שמה לא ידע - אם כי רחוק הוא - שיתנה על כך בפירוש (ע"פ דברי הריב"ש המובאים בכסף-משנה כאן). (105) שעמדו לאחר חתימת התלמוד. (106) ולדון בה אף במקומות שלא פשטה - כאילו פשטה, כדרך שאנו אומרים בתקנת הסנהדרין הגדולה (ע"פ דברי רבינו בהל' אישות שם ה"ט. והשווה דברי רבינו בהקדמה (ל'משנה תורה): "והיות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי א' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינו שלהם, כלומר: של מורישם, שהיתה בידו בגזל. (19) להתדיין עם המערער. (20) כגון שהביא המערער עדים שהיא שלו, ובמקרה זה אין מעמידים להם אפטרופוס, שכיון שיש עדים מצמצמת טענת האפטרופוס רק לאמיתות העדות "ואחזוקי סהדי בשיקרא, לא מחזיקינן" (אין אנו חושדים שהעדים משקרים), לפיכך מחזירים אותה לבעליה מיד (ע"פ נוסחת הגמרא שלפנינו, ולהרשב"א נוסחא אחרת בגמרא שם. מגיד-משנה). (21) בסיוע עבדיו (בבא-קמא קיב:). (22) שמה יש לו עדים שהקרקע שלו. (23) ויוציא את השדה ע"י בית-דין.

- 20 ז. קרקע שהיתה בחזקת קטנים²⁴, ובא אחר וטען
- 21 שהיא לקוחה²⁵ ממורישו, ויש לו עדים שהחזיק בה
- 22 ואכלה שגי חזקה²⁶ בחיי אביהן - אין מוציאין
- 23 אותה מידן עד שנגדיליו²⁷; שאין מקבלין²⁸ עדים
- 24 שלא בפני בעל דין, והקטן פאלו אינו עומד פאן
- 25 הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה
- 26 בידו - הרי זה מקנים את השטר²⁹, ומוציאין אותה
- 27 מידן, אחר שמצמידים להם אפטרופוס.

(24) וידוע הדבר שהיתה של אביהם, ואין מקום לטענת גזילה בידי המוריש (מגיד-משנה). (25) קנויה היא לו. (26) היינו, שאכל פירות הקרקע שלש שנים רצופות, ואביהם לא מחה בו (עייני להלן הלכות טוען ונטען מפ"א ואילך). (27) ב"ק שם. (28) שם. (29) כשם שמקיימים כל שטר אף שלא בפני בעל-דין, כמבואר להלן פ"ג מהלכות עדות הלכה יא. ודרך קיום (=אישור) שטרות, ביאר רבינו בהלכות עדות פרק ו הלכה ב.

- 28 ח. כשנזקקין בית דין לנכסי יתומים למכר - שמיני³⁰
- 29 את הקרקע, ואחר פה מכרזין עליה שלשים יום
- 30 רצופין, או שלשים יום שני וחמישי³¹. ומכרזים
- 31 בבקר ובערב, בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת
- 32 פועלין, וכל מי שרוצה לקנות - יוליף הפועלין
- 33 לבקר לו³². ובשעה שמכרזין - מסימים את השדה
- 34 במצריה³³, ומודיעין כמה יפה³⁴, ובכמה היא
- 35 שומה³⁵, ומפני מה רוצים למכרה, אם להגבות פעל
- 36 חוב³⁶ או לכתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה לתן
- 37 לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה³⁷.

(30) ערכין כא: (31) כלומר, או כל ימי שני וחמישי במשך ששים יום, שהם שמונה עשרה ימי הכרזה, כי ההכרזה בימי שני וחמישי שהם ימי ישיבת בית-דין, ורבים באים לפניהם לדון - שקולה כהכרזת שלושים יום רצופים. (32) לבדוק את השדה, טיבה וערכה. (33) מודיעים את גבולותיה המדויקים. (34) כך וכך פירות היא עושה. (35) בכך וכך שמו אותה בית-דין. (36) לפי שאינו מקפיד על טיב המעות, והוא נוטל אפילו מעות שבורות וחסרות (גמרא ורש"י שם). (37) לפי שהיא מסכימה לקבל את מחיר השדה אף בתשלומים (שם).

- 38 ט. וכשפותבין האדרכתא³⁸ על נכסי יתומים, בין

בריש פרק יח מהלכות אישות, ונמצא היתומים מפסידים). וללשון שני, הטעם הוא משום חינוא (=חן), כלומר כדי שיהיו לה מעות ותמצא חן בעיני גברים לישא אותה (כפירוש הרי"ף בכתובות, פרק אלמנה ניוזנת). וההבדל שבין הלשונות הוא: ללשון ראשון, אין נזקקים אלא לאלמנה. אבל לגרושה, מכיון שאינה ניוזנת מנכסי יתומים - אין נזקקים לפרעון כתובתה. ואילו ללשון שני, אף לגרושה נזקקים. ורבינו מביא שני הטעמים בהמשך ההלכה. נראה שהוא מפרש, שלשון שני אינו חולק על הטעם של מזונות אלא שהוא מוסיף, שאף חן האשה מהווה סיבה להזקק לגביית כתובתה (כסף-משנה). (9) כמבואר בהל' אישות הנ"ל: ומשתתארס האלמנה - אבדה מזונותיה. (10) כלומר, ואין גם הטעם של חן.

- 1 ד. הורו מקצת הגאונים: שאם היו הנכסים פנגד
- 2 הפתפה בלבד או פחותים ממנה - אין נזקקין לה,
- 3 שהרי אין פאן זכות¹¹ ליתומים. שלא אמרו: נזקקין
- 4 לנכסי יתומים להפרע מהן הפתפה, אלא פדי שלא
- 5 יפתחו הנכסים מחמת המזונות¹²; וזאת, הואיל
- 6 והיא נוטלת הכל - מה זכות יש ליתומים הקטנים
- 7 בדבר זה עד שנזקקין להן? ולא חשו לחן האשה¹³.

(11) טובה, ורוח. (12) כלשון ראשון שהבאנו למעלה (ראה הערה ז). (13) משפט זה "ולא חשו לחן האשה", הוא לשון הסתייגות מהוראה הנ"ל, כלומר - ולא כיוונו יפה הגאונים בהוראתם, שכן לא חשו לטעם של לשון שני "משום חינוא". ולדעת רבינו יש לפסוק בלשון זה ונזקקים לפרעון כתובתה, אף כשאין הנכסים עודפים על הכתובה (מגיד-משנה).

- 8 ה. צנה המורישין¹⁴ ואמר: תנו מנה¹⁵ לפלוני -
- 9 נזקקין, אחר שמצמידין להן אפטרופוס¹⁶ לטען
- 10 טענתם. אמר: תנו מנה זה לפלוני או שדה זו
- 11 לפלוני - נוהגין, ואין צריכים להצמיד להן
- 12 אפטרופוס¹⁷.

(14) ערכין שם. (15) ולא פירש אם כוונתו למנה צורי (מטבע של מדינת צור) שהוא מאה זוז, או למנה של מדינה שהוא שנים עשר זוז וחצי. (16) שיתדיין עם התובע ויטעון: שהמוריש התכוון למנה של מדינה, ובשדה סתם - יברר ליתומים חלק יפה. (17) כי לא יהיה לו לאפטרופוס מה לטעון או להשתדל לטובת היתומים, שהרי פירש ואמר: זו (כמסקנה של רב אשי שם, ראה סמ"ע סי' ק"י ס"ק ט).

- 13 ו. נמצאת קרקע שאינה שלהן¹⁸, אלא טען הטוען
- 14 שהיא גזל פני מורישו - נזקקין להן, ומצמידים
- 15 להן אפטרופוס לטען ולדון¹⁹; אם נמצאת גזולה²⁰
- 16 - מחזירים אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו²¹
- 17 ונרד לתוף שדה חברו וכבשה - אין אומרים: נמתין
- 18 לו עד שנגדיליו²², אלא מוציאין אותה מידו,
- 19 ולכשיגדיל, אם יש לו עדים, יביא עדייו²³.

(18) ערכין שם, יצא ערעור על הקרקע שברשות היתומים

שם עמ' 456). ודוקא שוה מאתים במנה, אבל אם מכרו בפחות ממנה - בטל המכר (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). ובכסף-משנה מוסיף, שזה אפשר רק לדעת הסבורים שביותר ממחצה יש אונאה גם לקרקעות. (47) רבינו מבחין בין אם לא הכריזו כלל לבין אם הכריזו אבל לא בדקו בשומא כמשפט: בלא הכריזו כלל - מכרם בטל, כלמעלה הלכה י. אבל כשהכריזו אלא לא בדקו השומא כראוי - מכרם קיים אם טעו בפחות משתות (ע"פ הבנת הכסף-משנה. ולמגיד-משנה דרך אחרת בזה, ועיין בלחם-משנה). (48) היינו, שטר חקירה ועיין ותוכנו: בית-הדין מאשר שנכסים אלו נמכרו לאחר שדקדקו בשומא והכרזה כמשפט (ראה פיהמ"ש לרבינו שם). (49) כגון שמכרו שוה חמש מאות - בשש, או שוה שש מאות - בשבע (השווה רבינו פ"ב מהלכות מכירה ה"ב, וראה מגיד-משנה שם). (50) שוה שש מאות - בחמש, או שבע מאות - בשש. (51) שכל פחות משתות - דרך הכל למחול. ואף שהשליח שטעה אפילו בכל שהוא מכרו בטל (כמבואר בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט) - כח ב"ד יפה (ב"מ שם). (52) כגון לצרכי קבורה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. (53) כיון שמצד הדין אין צריך הכרזה, אין הכרזה זו מייפה כח ב"ד, כשטעו בשתות (כדעת הרי"ף, כתובות שם, ע"פ נוסחתו בגמ' "רישא וסיפא בדאכרוז" - מגיד-משנה). (54) לצרכי קבורה (כתובות שם). (55) מס גולגולת. (56) דחוף, ואין שהות להמתין עד שיכריזו. (57) כגון עבדים, וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם, ואף שהמטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל-חוב (כמבואר למעלה פ"א) - יש לפרש במקרה שתפסם בעוד אביהם חי, שגובה מהם (כמבואר שם). וכבר נתבאר (שם) שמתקנת הגאונים גובים אף מן המטלטלין של יתומים. (59) בשעה שיציגו אותם להראות ללקוחות. (60) כלומר, לעיר שבה נמצאים דברים אלו. אבל אם השוק רחוק, אף שניתן להשיג שם מחיר גבוה יותר - אין מוליכים, משום חשש אונס בדרך. וזה נאמר, כשאין חשש הפסד אם יניח את המטלטלין במקומם, אבל כשיש לחוש שיתקלקלו, כגון שכר או יין שיחמיצו אם לא יימכרו מהר - מוליכים אפילו למקום רחוק (גמ' שם ק: ועיין רבינו פ"א מהלכות נחלות הל' ב"ג ובמגיד-משנה שם).

יום ש"ק ב' סיון ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1) מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חבירו, ודין מלווה על המשכון ואבר ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את חבירו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין מלווה חבירו ביישוב יכול לתבוע במדבר.

- 30 א. מְלוֹה שֶׁבֶּא לְהַפְרֵעַ בְּשֵׁטֶר שֶׁפִּדְוֹ שְׁלֹא בְּפָנָיו לְוֵה²: אִם יְכוּלִין בֵּית דִּין לְשַׁלַּח אֵלָיו וְלְהוֹדִיעוֹ³ עַד שֶׁיַּעֲמַד עִמּוֹ בְּדִין - שׁוֹלְחִין וּמוֹדִיעִין לוֹ⁴; וְאִם אֵי אֶפְשָׁר לְהוֹדִיעוֹ בְּמַהְרָה⁵ - אוֹמְרִים לְמְלוֹה שֶׁיִּשְׁבַּע וַיִּטַּל⁶ מִנְּכָסָיו, בֵּין מִן הַקְּרָעָה בֵּין מִן הַמְּטַלְטְלִים, וְאִין חוֹשְׁשִׁין לְשׁוֹבְרֵי⁷. וְדִין זֶה תִּקְנַת חֲכָמִים⁸ הוּא,³⁰

- 1 גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים - כּוֹתֵבִין בָּהּ: וְהִפְרָנוּ שֶׁהַנְּכָסִים הָאֵלֵינוּ³⁹ הֵן שֶׁל פְּלוּנֵי הַמֵּת. וְאִם לֹא כָּתְבוּ בָּהּ - הָרִי אֲדַרְכְּתָא זֶה פְּסוּלָה⁴⁰, וְאִין אוֹקְלִין בָּהּ פְּרוֹת אֶפְלו לְאַחַר שֶׁשְׁלְמוּ הַהֲכָרוֹת⁴¹.

(38) פסק דין המרשה את התובע לגבות מנכסי הנתבע בכל אשר ימצאו (רש"י כתובות קד: וראה להלן פכ"ב). (39) שעליהם אנו נותנים אדרכתא זו. (40) שם. (41) שמשעה זו התובע אוכל פירות השדה, כמבואר לקמן פכ"ב הלכה יב. אולם כאן שהאדרכתא פסולה, הרי ההכרזות שנעשו על יסוד האדרכתא בטעות היו, ולפיכך לא זכה עדיין התובע בפירותיה - עד שירד לתוך השדה (רש"י שם).

- 5 י. בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ שְׁלֹא בְּהֲכָרָה - נַעֲשֶׂוּ כְּמִי שֶׁטָּעוּ בְּדַבַּר מְשֻׁנָּה⁴², וְחוֹזְרִים וּמוֹכְרִין בְּהֲכָרָה⁴³. וּבֵית דִּין שֶׁמְכָרוּ - הָאֲחֵרִיות⁴⁴ עַל הַיְתוּמִים⁴⁵.

(42) בניגוד לדבר המפורש במשנה, והרי שנינו בערכין ריש פרק ו: "שום היתומים שלושים יום ומכריזין בוקר וערב", והטועה בדבר משנה - חוזר (כתובות פד: עיי"ש). (43) כמו שיתבאר (כפ"ו מהלכות סנהדרין הל"א) "שכל דיין שדן וטעה בדבר משנה - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודנים בו כהלכה". (44) על השדה, אם תמצא שאינה שלהם. (45) חוזר הלוקח וגובה מהם (שם ק:).

- 8 י.א. וּבֵית דִּין שֶׁהֲכָרִיזוּ פְּרָאוּי, וּבְדָקוּ יָפָה יָפָה, וְדָקְדְּקוּ בְּשׁוּמָא, אָף עַל פִּי שֶׁטָּעוּ וּמְכָרוּ שְׁוֵה מְנָה בְּמֵאֲתִים אוֹ מֵאֲתִים בְּמְנָה - הָרִי מִכְרָן קָיָם⁴⁶. אֲבָל אִם לֹא בְּדָקוּ בְּשׁוּמָא⁴⁷, וְלֹא כָּתְבוּ אֲגֵרֶת בְּקֵרֶת⁴⁸, שֶׁהִיא דְּקָדוּק הַשׁוּמָא וְהַהֲכָרָה, וְטָעוּ, וְהוֹתִירוּ שְׁתוֹת⁴⁹ אוֹ פְּחָתוֹ שְׁתוֹת⁵⁰ - מִכְרָן בְּטָל; פְּחָתוֹ מְשֻׁתוֹת - מִכְרָן קָיָם⁵¹. וְכֵן אִם מְכָרוּ קְרָעָה בְּעַת שְׁאִינָן צְרִיכִין לְהֲכָרִיזוֹ⁵² עֲלֶיהָ, וְטָעוּ שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִירוּ שְׁתוֹת - מִכְרָן בְּטָל, אָף עַל פִּי שֶׁהֲכָרִיזוּ⁵³; פְּחָתוֹ מְשֻׁתוֹת - מִכְרָן קָיָם, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הֲכָרִיזוּ, שְׁאִינָן צְרִיכִין הֲכָרָה בְּאוֹתוֹ הַעַת. אִיזְהוּ הַעַת שְׁאִינָן צְרִיכִין הֲכָרָה? בְּעַת שֶׁיִּמְכְּרוּ קְרָעָה לְקַבּוּרָה⁵⁴, אוֹ לְמִזוּן הָאֵשָׁה וְהַבְּנוֹת, אוֹ לְתֵן מְנַת⁵⁵ הַמֶּלֶךְ - אִין צְרִיכִין הֲכָרָה, לְפִי שֶׁהַדָּבָר נְחוּץ⁵⁶. וְכֵן בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ דְּבָרִים שְׁאִינָן טְעוּנִין הֲכָרָה⁵⁷, וְטָעוּ בְּשְׁתוֹת - מִכְרָן בְּטָל; פְּחָתוֹ מְשֻׁתוֹת - מִכְרָן קָיָם. וְאֵלּוּ הֵן הַדְּבָרִים שְׁאִין מְכָרִיזִין עֲלֵיהֶם: הַעֲבָדִים וְהַשְּׁטוּת וְהַמְּטַלְטְלִין⁵⁸. הַעֲבָדִים - שְׁמָא לִישְׁמְעוּ וְיִבְרַחוּ; וְהַשְּׁטוּת וְהַמְּטַלְטְלִין - שְׁמָא יִגְבְּבוּ⁵⁹. לְפִיכֵף שְׁמִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין וּמוֹכְרִין אוֹתָן מִיָּד. וְאִם הַשׁוּק קָרוֹב לְמִדְיָנָה⁶⁰ - מוֹלִיכִין אוֹתָן לְשׁוּק.

(46) כתובות צט: "הואיל והכריזו כמשפט, אין כאן טעות בפשיעה אלא שמכרו לפי מה שנודמנו הקופצים" (מאירי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ב' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פְּדִי שְׂלָא יְהִיָּה פֶּל אַחַד וְאַחַד נוּטָל מֵעוֹתָיו שֶׁל
 2 חֲבֵרוֹ וְהוֹלֵךְ וְיוֹשֵׁב לוֹ בְּמִדְיָנָה אַחֲרָתָּ, וְנִמְצָא נוֹעֵל
 3 דָּלֵת בַּפְּנֵי לִוְיָן.⁹
- (2) כרב נחמן בכתובות פח. (3) כגון שהיה במקום קרוב.
 (4) שאין יורדין לנכסיו של לוהה אם הוא במקום קרוב, עד
 שיודיעוהו תחילה (ר"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד.).
 שנכסיו של אדם הם ערבינו (כלומר, מדין ערב גובה מהם).
 והמלווה את חבירו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע
 את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א.). (5) כגון, שהיה
 במקום רחוק שטורח להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות
 אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א
 והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם
 בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם
 יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא:
 בכדי מהלך יום אחד (עיי'ן כסף משנה ולחם משנה,
 ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק.
 (6) שכן אילו היה הלווה בפנינו והיה טוען: יישבע לי שלא
 פרעתי - משיביעים אותו ואחר כך יטול, כמבואר לקמן פרק
 י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפנינו, טוענים במקומו
 (כתובות פח. על פי רש"י שם פז.). (7) שמא יש לו ללווה
 שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין
 כב:). ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה
 נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטעון פרעתי
 בלא כל ראיה, אין גובין שלא בפניו, שמא אילו היה בפנינו
 היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב.). (8) כתובות
 שם. (9) יימנעו מלהלוות כסף לנצרכים, שמא יצאו
 למרחקים ולא יוכלו לגבות.
- 4 ב. שֶׁלֶשׁ רְאִיּוֹת צָרִיף לְהִבִּיא לְבֵית דִּין וְאַחַר כֵּן
 5 יִפְרַע שְׂלָא בַּפְּנֵי: רְאִיָּה רְאִשׁוֹנָה - לְקַיֵּם הַשְּׁטָר
 6 שֶׁפִּדְיוֹ¹⁰. רְאִיָּה שְׁנִיָּה - שֶׁפִּעֵל חוֹבוֹ בְּמִדְיָנָה אַחֲרָתָּ,
 7 וְאִינוּ מְצוּי בְּכֶאֱנָן¹¹ לְעַמֵּד עִמּוֹ בְּדִין. רְאִיָּה שְׁלִישִׁית
 8 - שְׂאֵלוֹ נְכִסִּים שֶׁל פְּלוֹנִי¹² הַלֵּוֶה הֵם.
- (10) שמא מזוייף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט):
 גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחתו לדינא (ובואו לדין). בפרק
 ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר.
 (11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה
 בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד).
 (12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה).
- 9 ג. מְלוּהָ¹³ שֶׁבֶּא לְבֵית דִּין, וְהִבִּיא מִשְׁכּוֹן בִּידוֹ,
 10 וְאָמַר: זֶה מִשְׁכּוֹנִי שֶׁל פְּלוֹנִי הוּא¹⁴, וְאִנִּי רוֹצֶה
 11 לְמַכְרוֹ וּלְהַפְרֵעַ חוֹבִי - אֵין בֵּית דִּין נִזְקָקִין לוֹמַר
 12 לוֹ: הִמְתַּן עַד שְׂיִבּוֹא לָוֶה¹⁵ וְיִטְעַן; שְׂאֵם רוֹצֶה
 13 לוֹמַר: לְקוֹחַ¹⁶ הוּא בְּיָדִי - אוֹמְרִי¹⁷. וּמְשִׂיאִין לוֹ עֲצָה
 14 לְמַכְרוֹ בַּפְּנֵי עֲדִים, פְּדִי שְׂיַדַע לָוֶה בְּכַמָּה נִמְכָּר¹⁸.
 15 וְכֵן הַמְּלוּהָ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמִּשְׁכּוֹן, וּמַת הַלֵּוֶה
 16 וְהַמְּלוּהָ¹⁹, בֵּין שְׁמַת הַלֵּוֶה תַּחְלָה²⁰ בֵּין שְׁמַת מְלוּהָ
 17 תַּחְלָה, הוֹאִיל וְהוּא²¹ נִפְרַע מִמָּה שֶׁתַּחַת יָדוֹ, וְאֵלוֹ
 18 רָצָה לוֹמַר: לְקוֹחַ הוּא בְּיָדִי - אוֹמַר, הֲרִי זֶה נִשְׁפָּע²²
- 19 בְּנִקִּיטַת חֲפִץ וְנוּטָל, פְּדָרְךָ פֶּל הַנִּשְׁפָּעִין וְנוּטָלִין²³.
 20 וּמִפְּנֵי מָה אֵינוּ נִשְׁפָּע הַסֵּת²⁴? לְפִי שְׂאִינוּ נִשְׁפָּע עַל
 21 עֲצָמוֹ שֶׁל מִשְׁכּוֹן²⁵, אֲלֵא עַל הַמָּמוֹן שֶׁלּוֹקַח²⁶.
 22 שְׂאֵלוֹ²⁷ אָמַר עַל עֲצָמוֹ שֶׁל חֲפִץ זֶה: אֶתָּה מִכְרָתוֹ
 23 לִי, אֶתָּה נִתְתּוֹ לִי - הִיָּה נִשְׁפָּע הַסֵּת וְנִפְטָר; אֲבָל²⁸
 24 אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁחֲפִץ זֶה מִשְׁכּוֹן בִּידוֹ, וְלֹא יָדְעוּ
 25 עַל כַּמָּה וְכַמָּה - אֵינוּ יְכוּל לְטַל אֲלֵא בְּשִׁבּוּעָה²⁹;
 26 וְהוֹאִיל³⁰ וְאֵין שָׁם עֲדִים, וְיְכוּל לוֹמַר: שְׂלִי הוּא -
 27 נִאֲמָן לוֹמַר: יֵשׁ לִי עֲלָיו כֶּף וְכֶף, בְּשִׁבּוּעָה עֲצָמָה³¹.
 28 שֶׁהִיָּה נִשְׁפָּע אִם הָיוּ שָׁם עֲדִים שֶׁהוּא מִשְׁכּוֹן. שְׂאִין
 29 אוֹמְרִין 'מְגוֹ' לְפִטְרוֹ מִשְׁבּוּעָה, אֲלֵא לְפִטְרוֹ
 30 מִמָּמוֹן³², שְׂלָא יַחֲזִיר הַמִּשְׁכּוֹן עַד שְׂיִטָּל מִה שֶׁטְעַן.
- (13) עיי'ן ספר המקח רב האי גאון, שער ו. (14) וכבר
 עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבואר למעלה פרק ג
 הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום -
 ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם
 הריב"ש). (15) פירוש, עד שנודיע ללווה - שמא יש לו
 טענה נגדית. (16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים
 להשאל או אפילו עשויים להשאל אלא שאין הדבר ידוע
 שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבה לידו בתורת
 משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען
 ונטען. (17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר
 רבינו בסמוך. (18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן
 השומא ששמהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן
 ערוך סימן עג, סעיף טו, ועיי'ן ש"ך סעיף קטן מ).
 (19) ובא היורש ואמר: זה משכוננו של פלוני אצל אבא.
 (20) כלומר, לא שָׁנָא מת לווה תחילה הרי היורש נשבע
 ונוטל אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז
 ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין
 מיורשי לווה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה
 להישבע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו" - משכון שאני
 וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגובי
 תחת יד אביהם). (21) היורש של המלווה על המשכון.
 (22) המלווה: שלא פקדני אבא שמשכון זה פרוע (כנוסחת
 שבועת היורשים כמבואר להלן פרק י"ז ב.). (23) כן היא
 דעת הגאונים. (24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא
 כדי ליטול אלא כדי להיפטר מלהחזירו. (25) אינו טוען
 על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול
 את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים
 ונוטלים שנשבעים בנקיטת חפץ כמבואר (להלן פרק א
 מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). (26) היינו,
 שפלוגי חב לו - והוא רוצה להיפרע מן המשכון.
 (27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה).
 (28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ.
 (29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו,
 ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח
 (מגיד משנה ועיי'ן בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב
 סעיף קטן סח). (30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים
 נשבע בנקיטת חפץ - מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על
 פי מגיד משנה, ש"ך שם). (31) כלומר, נאמן לומר יש לו

34 פֶּמוּ שְׁתִּיבָאָר⁵⁷. וַיֵּשׁ לוֹ לְהַחְרִים⁵⁸ עַל מִי שְׁטוּעָן
35 נְשָׁקָר⁵⁹.

33 משנה שבועות מג. 34 בפרק י מהלכות שכירות הלכה א, שהמלוה על המשכון - שומר שכו. 35 ארבעה דינרים. 36 וכן הוא בכתב-יד. 37 בראשונה, ואחרי כן נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יישבע הלווה תחילה, "שמא יישבע זה (הלווה) ויוציא הלה (המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה (על פי הר"ח בבבא מציעא לד:). 38 שהטילו חכמים על השומר, אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, מפני החשש שמא עיניו נתן בו, כמבואר בפרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לד:). 39 כדין כופר בכל. 40 שם. 41 חצי סלע = שני דינרין. 42 ותובע שני דינרים. 43 ומגיע לך דינר אחד. 44 שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. 45 שם. 46 שני סלעים. 47 גם השבועה שעליו להישבע מדין כופר בכל, שהרי הלווה תובעו סלע. 48 שם. 49 בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה במקצת, ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה במקצת שהיא מן התורה, כדין מי שנתחייב שתי שבועות שמשביעים אותו על החמורה תחילה, כמבואר להלן בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על שווי בלא שבועה - אין להשביעו על שוויו (דרישה על הטור סימן עב. והטור (שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו ברשותו. ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה). 50 הלכה זו לא נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבנינו על פי המבואר במשנה בבא קמא קיח. שהאומר הלווייתני ואיני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט). 51 באבידת המשכון. 52 וכל האומר איני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו למלווה ליטול בלא שבועה כמבואר (בהלכות טוען ונטען שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד משנה). 53 וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו יודע ונפטור (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. 54 הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו יודע כמה הוא חייב. 55 מצד הלווה. 56 שמשלם. 57 להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושיו שבועות מג:) ורבו ז"ל". והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו יודע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עיין ראב"ד

עליו כך וכך אבל באותה שבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידי, על זה משיב רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ח, ובביאורינו שם (כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה). 32 כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח הוא בידי (ראה בבא מציעא קטז). אלא לפטורו ממון, דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם היו הלווה והמלווה מחולקים על סכום המלוה שעל המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידי (בבא מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב. ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון).

1 ד. הַמְלֹוָה³³ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְשָׁפוֹן, וְאָבַד אוֹ נִגְבַּב
2 בְּלֹא אֲנֹס, שֶׁהָרִי הַמְלֹוָה חָיֵב בְּדַמִּי הַמְשָׁפוֹן, פֶּמוּ
3 שְׁבָאָרָנוּ³⁴, וְאָמַר הַמְלֹוָה: סִלַּע³⁵ הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשָׁנִי
4 דִּינָרִין הִיָּה שְׁוֵה, וְלֹוָה אוֹמֵר: סִלַּע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו
5 וְסִלַּע³⁶ הִיָּה שְׁוֵה - הָרִי הַמְלֹוָה נִשְׁבַּע תַּחֲלָה³⁷
6 שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין³⁸ שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְהַלְוָה נִשְׁבַּע
7 הַסֵּת³⁹ שֶׁהִיָּה שְׁוֵה פְּנֵגֵד הַחֹב, וְנִפְטָר. אָמַר
8 הַמְלֹוָה⁴⁰: סִלַּע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשָׁקַל⁴¹ הִיָּה שְׁוֵה⁴²,
9 וְהַלְוָה אוֹמֵר: סִלַּע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה דִּינָרִין
10 הִיָּה שְׁוֵה⁴³ - יִשְׁבַּע הַמְלֹוָה תַּחֲלָה שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ,
11 וְאַחַר כֵּן יִשְׁבַּע הַלְוָה⁴⁴ כִּמְהָ הִיָּה שְׁוֵה, שֶׁהָרִי הוֹדָה
12 בְּמַקְצָת, וַיִּשְׁלַם הַדִּינָר. אָמַר הַלְוָה⁴⁵: סִלַּע הַלְוִיתִנִּי
13 עָלָיו וְשִׁפְתִּים⁴⁶ הִיָּה שְׁוֵה, וְהַמְלֹוָה אוֹמֵר: סִלַּע
14 הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְסִלַּע הִיָּה שְׁוֵה - יִשְׁבַּע הַמְלֹוָה שְׁאִינוֹ
15 בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכוּלָל בְּשְׁבוּעָתוֹ⁴⁷ שֶׁהִיָּה הַמְשָׁפוֹן פְּנֵגֵד
16 הַחֹב. אָמַר הַלְוָה⁴⁸: סִלַּע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁפְתִּים הִיָּה
17 שְׁוֵה, וְהַמְלֹוָה אוֹמֵר: סִלַּע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְחַמְשָׁה
18 דִּינָרִין הִיָּה שְׁוֵה - יִשְׁבַּע הַמְלֹוָה שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ,
19 וְיִכְלָל⁴⁹ שְׁלֹא הִיָּה שְׁוֵה יֵתֵר עַל חַמְשָׁה דִּינָרִים,
20 וַיִּשְׁלַם הַדִּינָר. סִלַּע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשָׁנִי דִּינָרִין הִיָּה
21 שְׁוֵה, וְהַלְוָה אוֹמֵר: אִינִי יוֹדֵעַ דָּמְיוֹ - יִשְׁבַּע מְלֹוָה⁵⁰
22 שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכוּלָל בְּשְׁבוּעָתוֹ שְׁשָׁנִי דִּינָרִין הִיָּה
23 שְׁוֵה, וַיִּשְׁלַם הַלְוָה שְׁאָר הַחֹב; שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ
24 בְּוֹדָאֵי שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם פָּרְעוּ⁵¹ אִם לֹא
25 פָּרְעוּ⁵². סִלַּע הַלְוִיתִנִּי עָלָיו וְשִׁפְתִּים הִיָּה שְׁוֵה,
26 וְהַמְלֹוָה אוֹמֵר: אִינִי יוֹדֵעַ דָּמְיוֹ - יִשְׁבַּע הַמְלֹוָה
27 שְׁאִינוֹ בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְיִכְלָל שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ שְׁדָּמְיוֹ יֵתֵר עַל
28 הַחֹב אִפְלוּ פְּרוּטָה אַחַת, וְיִפְטָר; שֶׁהָרִי לֹא חָיֵב
29 עֲצָמוֹ בְּכֹלָם⁵³. אָבַל אִם אָמַר הַמְלֹוָה: אֲנִי יוֹדֵעַ
30 שֶׁהִיָּה שְׁוֵה יֵתֵר עַל הַחֹב, אָבַל אִינִי יוֹדֵעַ כִּמְהָ⁵⁴ -
31 הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם כֹּל מֵהַ שְׁטָעָן הַלְוָה בְּלֹא שְׁבוּעָה⁵⁵;
32 כִּמִּי שְׁאָמַר: חַמְשִׁים יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי וְחַמְשִׁים אִינִי
33 יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא מְחַיֵּב שְׁבוּעָה וְאִינוֹ יוֹכֵל לְהִשְׁבַּע⁵⁶,

זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווח הזמן ערך ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומדים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים)". (67) להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" (מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א). (68) כי אף לדברי המלווה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמה יודה בינתיים ונמצאה השבועה מיותרת (כסף משנה).

ז. היתה המלוה בשטר⁶⁹, וטען הלוה: שזמן קבעת לי - יראה לי, שישבע בעל חוב הסת שלא קבע לו זמן, ויטל המלוה מיד⁷⁰.

(69) ואין בו זמן. (70) בכתב יד תימן: ויטול מייד.

ח. המלוה⁷¹ נתנה לתבע בכל מקום. ביצד? המלוה את חברו בישוב, ותבעו במדבר - אינו יכול לדחותו, אלא חיב לפרע לו בכל מקום שיתבענו. בא הלוה לפרעו במדבר⁷² - הרשות ביד המלוה: אם רצה - מקבל, ואם רצה - אומר לו: איני נפרע אלא בישוב, כדרך שנתתי לך בישוב. והרי הן ברשותו עד שיפרענו בישוב.

(71) בבא קמא קיח. (72) המדובר כשהלווה בישוב (הרמב"ן בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן.

שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). (58) ר"י מיגאש, שם. (59) ומוציא ממנו ממון שלא כדין.

ה. המלוה את חברו, וקבע לו זמן לפרעו, אף על פי שלא קנו מידו - אינו יכול לתבעו⁶⁰ עד סוף הזמן; בין במלוה על פה בין במלוה בשטר בין שהלוהו על המשכון, ⁶¹ בין שמת לזה⁶² בין שמת מלוה. וסתם מלוה⁶³ - שלשים יום⁶⁴, בין בשטר בין על פה בין על המשכון. ואם התנה שיתבע בכל זמן שירצה - יש לו לתבעו ביומו, שתנאי ממון הוא⁶⁵.

(60) מכות ג: "המלווה את חברו לעשר שנים אין השביעת משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו תוך הזמן. (61) שם "הכא במאי עסקינן במלווה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלווה על פה. (62) השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה. (63) בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע. (64) אינו יכול לתובעו בפחות משלושים יום (מכות שם). (65) וכל תנאי בממון קיים.

ו. טען המלוה ואמר: היום סוף הזמן שקבעתי, והלוה אומר: עד עשרה ימים קבעת - הלוה נשבע הסת⁶⁶. ואם היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו - הרי זה נשבע שבועת התורה⁶⁷, כשאר הטענות. זה אומר: חמשה ימים נשאר מן הזמן, וזה אומר: עשרה - אומרים למלוה: המתן עוד עד סוף החמשה⁶⁸, וישבע הסת שנשאר עוד חמשה ימים.

(66) כדין כופר בכל בממון, שהטוען את חברו תביעה של

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה אייר ב' סיון תשע"ז

והתכלית המשגת מתגלחתו אינה התכלית המשגת מהבאת קרבנותיו לפי שהמצרע, טהרתו תלויה בתגלחתו (והבאת קרבנותיו למטרה שונה – לאכול קדשים). ובפרק ו' מנזירות (מד: אָמרו: "מה בין נזיר למצרע? אלא שזה טהרתו תלויה בקימו (בימי נזרו), כלומר: הנזיר, ומצרע טהרתו תלויה בתגלחתו": אם גלח המצרע ונשלמה תגלחתו השנייה – טהר מלטמא פשרץ, כמו שנתבאר בסוף נגעים, וישאר מחסר כפורים עד שיביא קרבנותיו כשאר מחסרי כפורים, כמו שנתבאר שם. לכן, תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא פשרץ, בין שהביא קרבנותיו ובין שלא הביא; ואלו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו כשאר מחסרי כפרה, כלומר: זב וזבה ויולדת (שאף שנטהרו אין מושלמת כפרתן לאכול בקדשים וכדומה, עד שיביאו קרבנותיהם). וכבר הזכרנו קדם

יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ז

מצות עשה קיא.

המצוה הקי"א — הצווי שנוצטוה המצרע להתגלח, והיא לו הטהרה השנייה (שלב שני. אחרי מה שמבואר במצוה קי – שיעור טו), כמו שנתבאר בסוף נגעים (פרק יד), והוא אמרו יתעלה: "והיזה ביום השביעי יגלח" (ויקרא יד, ט). וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה צג) את דברייהם (ספרא ויקרא יד, ט): "ששלה מגלחין ותגלחתן מצוה: הנזיר והמצרע והלויים". וכבר נתבאר דיגי מצוה זו בסוף נגעים. וכאן אבאר לך מאיזה טעם מנינו תגלחת מצרע מצוה בפני עצמה והבאת קרבנותיו מצוה בפני עצמה (מצות עשה עז), ולא עשינו פן בנזיר אלא קבענו תגלחתו והבאת קרבנותיו כמצוה אחת (מצות עשה צג) — שהמצרע, אין קשר בין תגלחתו להבאת קרבנותיו,

יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ז

מצות עשה ק.

41 המצוה המְשַׁלֶּמֶת מֵאָה — הצווי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת
42 הַיּוֹלֵדֶת טְמֵאָה. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי הַיּוֹלֵדֶת.
43

יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ז

מצות עשה קו.

44 המצוה הַק"ו — הצווי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת זָכָה
45 מְטֵמְאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת הַלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא
46 נְעֻשֵׂת זָכָה, וְאִיךָ מְטֵמְאָה זּוֹלָתָה אַחַר שְׁנַעֲשֶׂתָה זָכָה.
47

יום שישי א' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה קד.

48 המצוה הַק"ד — הצווי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת הֶזֶב
49 מְטֵמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא
50 נְעֻשָׂה זָב, וּבְאִיזָה אִפֵּן הוּא מְטֵמָא זּוֹלָתוֹ.
51

יום שבת קודש ב' סיון ה'תשע"ז

מצות עשה קד. צו.

52 המצוה הַק"ד — הצווי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת הֶזֶב
53 מְטֵמָא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הוּא
54 נְעֻשָׂה זָב, וּבְאִיזָה אִפֵּן הוּא מְטֵמָא זּוֹלָתוֹ.
55

56 המצוה הַצ"ו — הצווי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת הַנִּבְלָה
57 מְטֵמְאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאֵת נְבִלָה וְכָל-דִּינֵיהָ. וְהִנְנִי
58 מְזַכֵּיר לָךְ עֵתָה הַקְדָּמָה, אֲשֶׁר רְאוּי שְׁתַּזְכְּרָנָה בְּכָל
59 מַה-שִּׁיזְכֹּר לְקַמֵּן מִמִּינֵי הַטְּמֵאוֹת, וְהוּא: זֶה שְׁאֲנוּ מוֹנִים

60 כָּל-מִין וּמִין מִן-הַטְּמֵאוֹת כְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, אִין עֲנִנְנוּ שְׁאֲנוּ
61 חֲבִיבִים לְהַטְּמָא בְּטֵמְאָה זוֹ, וְגַם לֹא שְׁאֲנוּ מְזַהְרִים
62 מִלְּהַטְּמָא בָּהּ, עַד שִׁיְהִיּוּ (אוֹ בְּכָל) מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה,
63 אֲלֹא זֶה שֶׁהַתּוֹרָה אִמְרָה כִּי הַנוֹגֵעַ בְּמִין זֶה נְטֵמָא, אוֹ
64 שְׂדֵבֶר זֶה מְטֵמָא בְּאִפֵּן כְּזֶה, לְמִי שְׁנֹגֵעַ בוֹ — מִצְוֹת
65 עֲשֵׂה, כְּלוּמַר: דִּין זֶה שְׁנַצְטוּיֵנוּ בוֹ הוּא מִצְוָה, הִנְנוּ שְׁאֲנוּ
66 אוֹמְרִים שֶׁהַנוֹגֵעַ בְּדָבָר פְּלוּנִי בְּאִפֵּן כְּזֶה נְטֵמָא; וְאִם הוּא
67 בְּמִצְבַּ אַחַר, אִינוּ נְטֵמָא. אִךְ עֲצֵם הַהַטְּמָאוֹת הוּא דְבָר
68 שֶׁל רְשׁוּת: אִם רוּצָה מְטֵמָא וְאִם לֹא אִינוּ מְטֵמָא. וְלִשׁוֹן
69 סִפְרָא (פִּרְשַׁת שְׁמִינִי): "וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ" (ויקרא יא, ח)

70 — "יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ארבעים? תלמוד
71 לומר: "וילאֵלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם רָאָה אִדָּם
72 נְבִלָה יִלָּךְ וַיִּטְמָא לָהּ? תלמוד לומר: "וּבְנִבְלָתָם לֹא
73 תִגְעוּ", הָא כִּיִּצַד? הִנּוּ אוֹמְרִים: רְשׁוּת". אִם כֵּן הַמִּצְוָה הִיא
74 — הַדִּין אֲשֶׁר נְצַטוּיֵנוּ בְּדִינִים אֵלּוּ וְנִאָמַר לָנוּ שֶׁהַנוֹגֵעַ
75 בְּזֶה נְטֵמָא וְנַעֲשֶׂה טְמָא וְחֵיב בְּכָל-חַיִּיבֵי הַטְּמָאִים:

76 לְצֵאת חוּץ לְמַחְנֵה שְׂכִינָה (מְעוֹרַת יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּמִקְדָּשׁ

1 לְכֵן (מצות עשה עה) אֶת-דְּבָרֵיהֶם: "אַרְבָּעָה מִחֲסָרֵי
2 בְּפָרָה", וְשֵׁם נִתְבָּאָר, שְׂאִין הַנְּזִיר מִחֲסַר בְּפָרָה, אֲלֹא
3 אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּכִלְיוּתָם (ביחד), כְּלוּמַר: הַתְּגַלְחַת
4 וְהַבָּאֵת קָרְבָן — מִתִּירִים לוֹ לְשִׁתּוֹת יָיִן. וְאִין אֶחָד מֵהֶם
5 מְסַפֵּיק בַּלְעֲרֵי הַשָּׁנִי, אֲלֹא הַתְּגַלְחַת קְשׁוּרָה בְּקָרְבָן
6 וְהַקָּרְבָן קְשׁוּר בַּתְּגַלְחַת, וּבְכֻלָּם יַחַד תִּשְׁגַּח הַתְּכֵלִית
7 הָאֲחֵת, וְהִיא: שְׂפִיתוֹ לוֹ דְּבָרִים שְׁהִיּוּ אֲסוּרִים עָלָיו בִּימֵי
8 נְזִירוּתוֹ. וּבְפָרָק ו' מְנִזִּירוֹת (מו). אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזִּבְחַת
9 וְנִמְצָא פְּסוּל — תְּגַלְחָתוֹ פְּסוּלָה וַיִּזְבְּחֵהּ לֹא עָלוּ לוֹ".
10 הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שֶׁהַתְּגַלְחַת הִיא מִתְּנַאֵי הַזִּבְחַת וְהַזִּבְחַת
11 מִתְּנַאֵיָהּ. וְנִתְבָּאָר עוֹד בַּתּוֹסְפֹתָא (נזיר טו.): "שְׁנִזְיִר שְׂכָלוֹ
12 (שֶׁהַסְּתִימוֹ) יָמִיו אֲסוּר גִּלְחַח וְלִשְׁתוֹת יָיִן וְלִהַטְּמָא
13 לְמֵתִים" עַד שִׁיעֲשֶׂה כָּל-אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הַקְּרַבְנוֹת,
14 נִקְרָאִים) תְּגַלְחַת טְהוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפָרָק ו' מְנִזִּירוֹת,
15 וְהוּא שִׁיגְלַח פְּתַח אֶהָל מוֹעֵד וַיִּזְרוֹק שְׁעָרוֹ תַּחַת הַדָּוָד
16 וַיִּקְרִיב אֶת-הַקָּרְבָּנוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּכַתוּב. וְאֵתָה
17 תִּמְצָאִים (שח"ל) בְּרַב הַמְּקוֹמוֹת קוֹרְאִים לְהַבָּאֵת
18 הַקָּרְבָּנוֹת 'תְּגַלְחַת'. וּבְפִירוּשׁ אָמְרוּ בַּמְּקוֹמוֹת בְּמִשְׁנֵה (נזיר
19 פֶּרֶק ב מִשְׁנֵה ה — יא): (מי שמתבטא בלשון) "הִרִינִי נְזִיר
20 וְעָלִי לְגִלְחַת נְזִיר (אחר)", הַפְּנֵה בְּזֶה: שִׁיבִיא קָרְבָּנוֹת נְזִיר
21 וַיִּקְרִיבֶם בְּעַדוֹ (הנזיר האחר). הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַתְּגַלְחַת
22 הִיא בְּטוּי לְהַבָּאֵת הַקָּרְבָּנוֹת. וְהַטַּעַם בְּכָךְ, שֶׁהֵם חֵלֶק
23 מִמֶּנָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ, וְעַל-יְדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלַּק דִּין
24 הַנְּזִירוֹת וַיִּשְׁתַּה הַנְּזִיר יָיִן. אֲבָל תְּגַלְחַת טְמֵאָה הִרִי הִיא
25 מֵהַלְכוֹת הַמִּצְוָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ לְעִיל (מצות עשה ג).

יום שני כ"ו אייר ה'תשע"ז

מצות עשה קב. קג.

26 המצוה הַק"ב — הצווי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת בְּגָד מְנֻגַע
27 טְמָא [מְטֵמָא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל-דִּינֵי צְרַעַת בְּגָדִים:
28 אִיךָ מְטֵמְאִים וְאִיךָ מְטֵמְאִים, מַה מֵהֶם צָרִיךְ הַסִּגֵּר אוֹ
29 קְרִיעָה אוֹ שְׂרִפָּה אוֹ רְחִיצָה וְטְהוּרָה וְזוֹלַת זֶה, מִכֹּל
30 מַה-שְּׁנֹאֵמַר בְּכַתוּב וּמִמָּה שֶׁבֶּא בְּקַבְלָה (מסכת נגעים פרק
31 32 יא).

33 המצוה הַק"ג — הצווי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת בֵּית מְנֻגַע
34 טְמָא [מְטֵמָא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאֵת בְּתִים: אִיזָה מֵהֶם
35 צָרִיךְ הַסִּגֵּר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כְּלוּ, בְּמָה
36 מְטֵמָא וְאִיךָ מְטֵמָא.

יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ז

מצות עשה צט.

37 המצוה הַצ"ט — הצווי שְׁנַצְטוּיֵנוּ לְהִיּוֹת הַנֶּגְדָה
38 טְמֵאָה [מְטֵמְאָה]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאֵת נֶגְדָה וְכָל-
39 דִּינֵיהָ.

1 ופנימה) וְשָׁלָא לְאָלֵל קִדְשׁ וְלֹא לְנַגַע בּוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה —
 2 וְזֶהוּ הַצְּיוּי, כְּלוּמַר: שְׁנַעֲשֶׂה טְמֵא אִם נִגַע בְּדָבָר זֶה, או

3 אִם הָיָה בְּקִרְבָּתוֹ בְּאַפְּן כָּף. וְזִכּוֹר עֲנִינֵן זֶה בְּכָל־מִין מִמִּינֵי

4 הַטְּמֵאָה.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וחמישה לעומר עמוד א

48 הָתָם בִּיּוֹן דְּאִתְּחִיב בֵּיהּ בעל הבית לפני שהניחו על עומר אחר,
 49 שהרי בכך עוסקת הברייתא, וְזָכָה בֵּיהּ ואינו נעשה שוב הפקר מדין
 50 שכחה.

51 מקשה הגמרא, אִי הָכִי שְׁטַעַם הפטור בעומר העליון הוא משום
 52 שזכה בו, מֵאִי אִירֵיָא שנקטה הברייתא שהניחו על גבי חֲבִירוֹ,
 53 אֲפִילוּ אם יניחנו בַּשָּׂדֶה נְמִי פטור מטעם זה, ומדוע נקטה הברייתא

54 את הפטור דווקא באופן זה. מתרצת הגמרא, אִין הָכִי נְמִי – אכן
 55 היה לברייתא לנקוט את פטורו גם כשהניחו על גבי קרקע, שפטור
 56 משום שכבר זכה בו, וְהָאִי דִּקְתָּנִי בברייתא שהניחו על גבי חֲבִירוֹ,
 57 מְשׁוּם שרצתה לפרש גם את דינו של עומר תַּתְּחוּן שנחלקו בו תנא

58 קמא ורבי יהודה. מקשה הגמרא, כִּיצַד תאמר שטעם הפטור של
 59 העומר העליון הוא משום שזכה בו, וְהָאִי מִפְּנֵי שְׁהוּא צָף קָאָמַר
 60 בברייתא, הרי מפורש שהטעם הוא משום שצף באויר. מתרצת

61 הגמרא, אִימָא – אמור בברייתא, מִפְּנֵי שְׁהוּא בְּצָףָהּ בתוספת כ"ף
 62 הדמיון, ופירושו, שכיון שזכה בו, אף שהניחו מידו, הרי הוא כאילו
 63 הוא צף עדיין מן השדה ומנוח בידו, ולא חל עליו דין שכחה.

64 הגמרא חזרת לענין עגלה ערופה. אָמַר אַבְיִי, הֲרִינִי כאן
 65 בפומבדיתא מוכן להשיב לכל שואל בעומק ובחריפות כִּגְוֵן עֲזֵיאִי
 66 שהיה חריף והיה יושב ודורש בַּשּׁוּבָן מְבָרְיאִי. כיון שכך, אָמַר לִיהִי

67 הַהוּא מְבָרְבְּנֵן לַאֲבִינִי, שְׁנֵי חֲלָלִים – שני הרוגים מוטלים זה על גבי
 68 זה ואחד משוך מעט מחברו, ומתוך כך יש לכל אחד מהם עיר
 69 קרובה אחרת, מְהִירָן הוּא מוֹרְדִי את העיר המביאה עגלה ערופה.

70 ויש בשאלה זו כמה צדדים, שהרי יתכן שההרוג התחתון קרוי 'טמון',
 71 שהעליון מסתירו, ואין מביאים עליו עגלה ערופה. ויתכן שההרוג
 72 העליון קרוי 'צף' מאחר שאינו נוגע בארץ, והרי אין מביאים עליו

73 עגלה ערופה, כפי שלמדנו במשנה שאין מביאין עגלה ערופה
 74 בנמנו חלל צף, ומאידך יתכן שכיון שההטמנה או ההגבהה היא
 75 דרך מין במינו, שהוא אדם כמותו, אינו נחשב הפסק, ואין זה 'טמון'

76 או 'צף'. ויתכן גם שסברת 'מין במינו' נכונה רק לגבי שלא יקרא
 77 'טמון' ולא לגבי שלא יקרא 'צף'. או ההיפך, רק לגבי 'צף' ולא לגבי
 78 'טמון'. וביאר השואל את הספק, האם נאמר שגם כשהטמנה היא

79 דרך מין בְּמִינוֹ שהרי הוא אדם כמותו, גם בכגון זה הֲוִי תַּתְּחוּן
 80 מְמוּן, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'טמון', אבל
 81 לענין שלא יקרא 'צף' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ –

82 וכשהגבהה היא דרך מין במינו לֹא הֲוִי בכך צָף, וּמִעֲלִיּוֹן מוֹרְדִי –
 83 והעיר הקרובה לעליון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לתחתון.

84 או דְּלִמָּא, גם כשהגבהה היא דרך מין בְּמִינוֹ, הֲוִי ההרוג העליון
 85 צָף, שאין סברת מין במינו נכונה לענין שלא יקרא 'צף', אבל לענין
 86 שלא יקרא 'טמון' סברת מין במינו נכונה היא, וּמִין בְּמִינוֹ –

87 וכשהטמנה היא דרך מין במינו לֹא הֲוִי בכך מְמוּן, וּמִתַּתְּחוּן מוֹרְדִי
 88 – והעיר הקרובה לתחתון מביאה עגלה ערופה ולא הקרובה לעליון.

89 או דְּלִמָּא, גם כשהגבהה היא דרך מין בְּמִינוֹ הֲוִי בכך מְמוּן, וּמִין
 90 בְּמִינוֹ הֲוִי כמו כן צָף שאין סברת מין במינו נכונה לא לענין שלא
 91 יקרא 'טמון' ולא לענין שלא יקרא 'צף', וְלֹא מִתַּתְּחוּן מוֹרְדִי וְלֹא

92 מִעֲלִיּוֹן מוֹרְדִי – וזו העיר הקרובה לעליון, הן הקרובה לתחתון,
 93 שתיהן אינן מביאות עגלה ערופה.

94 אָמַר לִיהִי אבִי,

1 מעיקר המלה 'בשדה' למדו לרבות שכחת קמה. וְרַבִּי יְהוֹנָה שלא
 2 למד מכאן שכחת קמה, משום נצרך לו את עיקר הפסוק למעט צפו
 3 עומרים לתוך שדה חברו, לא רצה ללמוד זאת מן היתור של הכ"ף.

4 כי 'בשדה' בַּשָּׂדֶה לֹא מְשַׁמַע לִיהִי שזוהו יתור שניתן לדורשו, שגם
 5 ללא דרשה ניתן לכתוב 'בשדה' עם כ"ף, אם כן מ'בשדה' הוא צריך
 6 ללמוד שכחת קמה, ואין לו דרשה למעט טמון.

7 בהקשר לדין זה שהוזכר בענין שכחה, צפו עומרין לתוך שדה חברו,
 8 מביאה הגמרא את ספקו של רבי ירמיה. בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה, צָפוּ
 9 עוּמְרִין לְתוֹךְ שָׂדֶה – היו העומרים באויר שדהו, ולא על שדהו

10 ממש, כגון על גבי אבן או עמוד, או על עומרים אחרים, ושכחם,
 11 מהו, האם חל עליהם דין שכחה או לא, והספק הוא, האם אָמַר
 12 שָׂדֶה בַּשָּׂדֶה דְּמִי או לֹא בַּשָּׂדֶה דְּמִי.

13 אָמַר לִיהִי רַב כְּהֵנָּא לְרַב פְּפִי, וְאִמְרִי לֵה, רַב כְּהֵנָּא לְרַב זְבִיד,
 14 תְּפִשׁוּט לִיהִי את ספקו של רבי ירמיה, מְדַרְבֵּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי
 15 אֶלְעָזָר, דְּאָמַר, פְּרַט לְשַׁצְּפוּ עוּמְרִין לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ שאז לא

16 חל עליהם דין שכחה, והבין רב כהנא. לְשַׁצְּפוּ פירושו שהעומרים
 17 עומדים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם על שדהו ממש,
 18 ומבואר בכך, שגם אם העומרים צפים ואינם על גבי השדה ממש,
 19 דְּחֲבִירוֹ אִין – אז מיעטתו תורה מדין שכחה, אבל לְתוֹךְ שָׂדֶהוּ, גם

20 אם אינם על השדה ממש לֹא מיעטתו תורה, וחל עליהם דין שכחה.
 21 דחה רב פפי או רב זביד את הראיה, ואמר לרב כהנא, וְלִימַעְמַד
 22 שהבנת ש'צפו' שהזכיר רבי אלעזר, פירושו שעמדו באויר שדה

23 חברו, אם כן משמע, שגם לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ, צָפוּ אִין – אז מיעטתו
 24 תורה מדין שכחה, אבל אם הם מוֹנְחִין בשדה חברו ממש לֹא מיעטתו
 25 תורה, וחל עליהם דין שכחה, וכיצד אפשר לומר כך, וְהָאִי סוּף סוּף.

26 הרי בְּעֵינֵן שהעומר ישב 'בַּשָּׂדֶה' כדי שיחול עליו דין שכחה, שהרי
 27 זהו לימודו של רבי אלעזר, וְלִיכָּא – וגם כשהעומרים על הארץ,
 28 עדיין אינו מתקיים תנאו זה. וְהָאִי אֶלְעָזָר, לְתוֹךְ שָׂדֶה חֲבִירוֹ שאמר

29 רבי אלעזר שאין נוהג בהם שכחה, כוונתו וְאִפִּילוּ הם מוֹנְחִין על
 30 שדה חברו ממש, וְהָאִי דְּקָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר צָפוּ אין פירושו שהם

31 צפים באויר שדה חברו על גבי משהו, ואינם מונחים, אלא פירושו
 32 שהתרוממו ברוח ונפלו לתוך שדה חברו ממש, ונקט כך משום דְּלֹא
 33 מְשַׁכַּחַת לָהּ שישכחו עומרים שלו בשדה חברו, אֶלְעָזָר בְּצָפוּ ברוח

34 באויר שדהו, וכך נפלו לתוך שדה חברו, אבל כשמונחים באויר
 35 ייתכן שאף בשדהו לא חל עליהם דין שכחה.

36 הגמרא מביאה ראיה לפשוט את ספקו של רבי ירמיה, בצפו עומרים
 37 בתוך שדהו. תָּא שַׁמַע ראייה מבריתא, עוּמְרֵי שְׁתַּחֲוִיב בּוֹ בעליו
 38 לְהוֹלִיבוֹ מן השדה לְעִיר, וְהִנִּיחוּ עַל גְּבִי עומר חֲבִירוֹ, וּשְׁכַחוּ,

39 העומר תַּתְּחוּן הרי הוא שְׁכַחַת, וְהַעֲלִיּוֹן אִינוֹ שְׁכַחַת. רַבִּי שְׁמִיעוֹן
 40 בְּן יְהוֹנָה אָמַר מְשׁוּם רַבִּי שְׁמִיעוֹן, שְׁנִיחִים אִינֵן שְׁכַחַת, העומר
 41 תַּתְּחוּן אינו שכחה מִפְּנֵי שְׁהוּא מְמוּן תחת העומר העליון,
 42 וְהַעֲלִיּוֹן אינו שכחה מִפְּנֵי שְׁהוּא צָף באויר שדהו, ואינו על שדהו

43 ממש. ומדקדקת הגמרא מכאן, עַד כָּאֵן לֹא פִּלְגִי התנאים בברייתא
 44 אֶלְעָזָר בְּתַתְּחוּן אם הוא שכחה או לא. אֲבָל בְּעֲלִיּוֹן דְּבִרֵי תַּבֵּל לֹא
 45 הֲוִיאִי שְׁכַחַת, הרי מפורש שכל שהעומר באויר שדהו ולא בשדהו

46 ממש, אינו שכחה. דוחה הגמרא, לעולם נוהג דין שכחה גם בעומר
 47 העומד באויר שדהו, ומה שהעומר העליון כאן אינו שכחה, שְׁאִנִּי

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 רבי אבהו דרש באנתתא - בדברי אגדה הקלים להבנה, ואילו רבי
2 הייא בר אבא דרש בשמעתא - בהלכות, שזכות פולג עלמא
3 לרבי תייא בר אבא, ואוול לנביה דרבי אבהו לשמוע דרשתו,
4 חלש דעתיה של רבי תייא על כך שלא רצו לשמועו. אמר ליה רבי
5 אבהו כדי לפייסו, אמשל לך משל למה הדבר דומה, לשני בני
6 אדם שבאים למכור בעיר, אחד מוכר אבנים טובות, ואחד מוכר
7 מיני סידקות - כלי מלאכות נשים ועגלים, כגון פלכים מחטים
8 וצינורות, על מי רוב האנשים קופצין לקנות ממנו, וכי לא על זה
9 שמוכר מיני סידקית - ואין זה משום מעלתו, אלא משום שמוכר
10 דברים וזלים שלכולם יש אפשרות לקנותם, אבל אבנים טובות קונים
11 רק העשירים ואין עליהם הרבה קופצים, ואף כאן מה שבאו לשמוע
12 אותו זה משום שדברי קלים להבנה, אך דבריך חשובים יותר. והוסיף
13 רבי אבהו לפייסו, שכל יומא הנה מלוח רבי תייא בר אבא לרבי
14 אבהו עד אושפיזיה - עד מלונג, משום יקרא דבי קורס - מפני
15 כבוד המלך שרבי אבהו היה חשוב בביתו, ואילו ההוא יומא אליה
16 רבי אבהו לרבי תייא בר אבא עד אושפיזיה כדי לפייסו, ואפילו
17 הכי לא איתותב דעתיה מיניה - לא התיישבה דעתו של רבי תייא
18 מפיוסו של רבי אבהו.
19 מבררת הגמרא, בזמן ששליח צבור אומר ברכת מודים, העם מה
20 הם אומרים. אמר רב, שאומרים הם 'מודים אנחנו לך ה' אלהינו,
21 על שאננו מודים לך' - מודים אנחנו לך על שנתת בלבנו להיות
22 דבוקים בך, ולהודות לך. ושמואל אמר שאומרים הם 'מודים אנחנו
23 לך ה' אלוקינו אליה כל בשר, על שאננו מודים לך'. רבי סימא
24 אומר שמוסיפים הם גם 'ווצרנו יוצר בראשית', לפני שאומרים 'על
25 שאננו מודים לך'. נהדדעו אמרי משמיה דרבי סימא, שמוסיפים
26 גם 'ברכות והודאות לשמך הגדול, על שהחייטנו וקיימתנו, לפני
27 שאומרים 'על שאננו מודים לך'. רב אחא בר יעקב בנוסף לנוסח
28 הקודם, מסיים בה הכי, 'בן תחינו ותחינו ותקבענו, ותאסוף
29 גלייתנו לחצרות קדשך, לשמור חוקך ולעשות רצונך בלבב
30 שלם, על שאננו מודים לך'. אמר רב פפא, כיון שנחלקו איזה נוסח
31 לומר, תיקף נימרינהו לכולהו - יש לומר את כל הנוסחות.
32 אמר רבי יצחק, לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי הפנהנים
33 בשעת ברכתם, עומדים כשפניהם בלפי העם משום כבוד הציבור,
34 ואחוריהם מופנות בלפי שכניה. רב נחמן אמר שהמקור לכך
35 שצריך לירא מהציבור הוא מהבא, "ויקם המלך דוד על רגליו,
36 ויאמר שמעוני אחי ועמי", שהרי יש להבין אם קרא להם 'אחי'
37 למה קרא להם גם 'עמי', ואם קרא להם 'עמי' למה קרא להם גם
38 'אחי'. ואמר רבי אלעזר, כך אמר להם דוד לישראל, אם אתם
39 כשרים למקום ושומעין אלי, אחי וחברי אתם, ואם לאו, עמי'
40 אתם וכבושים תחתי, ואני רודה אתכם במקל, ומבאר מה שאמר
41 אחי וחברי אתם, שאימת הציבור על המלך אם הם כשרים.
42 רבנן אמרי שהמקור לכך שיש לירא מהציבור הוא מהבא, דאין
43 הפנהנים רשאין לעלות בסנדליהן לרוכן, וזהו אחת מהשע
44 תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. ויש לברר מאי מעמא אין
45 הכהנים רשאין לעלות לרוכן בסנדליהן. לאו - וכי איך הטעם משום
46 כבוד צבור, שבשעה שמגביהים ידיהם לברכת כהנים מטרוממים
47 בגדיהם ומתגלים סנדליהם שמלאים בטיט, וזהו גנאי לציבור, ולכן
48 צריכים לחלוץ סנדליהן תחילה. אמר רב אשי, שטעם התקנה הוא
49 לא מפני כבוד הציבור, אלא הנהם הטעם הוא, שיש לחשוש שאם
50 יעלה עם סנדלו לרוכן, ששם נפקת - שרצה לו רצויה בסנדלו,
51 והציבור יתלוץ על כך, ויהרד אויל למיקמריה - ומצניח הבושה ירד
52 הכון מהדוכן לקשור סנדלו בשעה שחבריו מברכים, ואמרי שירד
53 מהדוכן משום שגן גרושה או גן חלוצה הוא - וחלל הוא, ודינו
54 כזר שאינו נושא כפיו.
55 שנינו במשנה, ובמקדש לא היו הכהנים מפסיקים בין שלוש פסוקי
56 ברכת כהנים, אלא היו אומרים אותם כבדקה אחת בו'.

1 מבררת הגמרא, בעילה דיומא דכיפורי כשהכהנים נושאים
2 כביהם, מאי אמר הציבור. אמר מר זוטרא, ואמרי לה נמתניתא
3 תנא, שאומרים שלשת פסוקים אלו, א. "הנה כי כן יכרף נכר ירא
4 ה'". ב. "ברכה ה' מציון וראה כבוד ירושלים כל ימי תיך". ג.
5 "וראה גנים לבגדי שלום על ישראל".
6 מבררת הגמרא, היכן - באיזה שלב בברכת כהנים, הציבור אומרין
7 לכל הפסוקים הללו. רב יוסף אמר, שאומרים פסוקים אלו בין כל
8 ברכה וברכה מברכת כהנים. ורב ששת אמר, שאומרים פסוקים
9 אלו בהוקפת השם שמזכירים הכהנים. עוד מבררת הגמרא, באיזה
10 אופן מזכירים את שלוש הפסוקים, פליגי בה רב מרי ורב זביה,
11 חד מהם אמר, פסוקא לקבל פסוקא - על כל פסוק שאומרים
12 הכהנים, מזכיר הציבור פסוק אחד משלשת הפסוקים. וחד אמר,
13 אכל פסוקא שאומרים הכהנים, אמר להו לכולהו - אומר הציבור
14 את כל שלוש הפסוקים.
15 אמר רבי תייא בר אבא, כל האומרין לפסוקים אלו בשעת ברכת
16 כהנים שבגבולין, אינו אלא מועה, משום שלא נתקנו פסוקים אלו
17 אלא לכבוד שם המופרש, שמזכירים הכהנים במקדש. אמר רבי
18 תינאי בר פפא, תדע - יש סברא לכך שאין לאומרים בגבולין,
19 דבמקדש נמי לא מיבעי למימרינהו - לא היה ראוי לאומרים, שהרי
20 בלום יש לך עבר שמברכין אותו שליחי אדונו, ואינו מאוין
21 לברכת האדון, ואף בברכת כהנים שמברכים אותנו הכהנים בשם ה'
22 עלינו להאזין ולא לומר פסוקים, אלא שבמקדש אומרים לכבוד
23 הזכרת השם. אמר רבי אחא בר תינאי, לחלוק על רבי תייא בר
24 אבא, תדע לך דבגבולין נמי מיבעי למימרינהו לפסוקים אלו, שהרי
25 בלום יש עבר שמברכין אותו בשם רבו ואין מקפיד פנים לרבו,
26 ומראה לו שברכתו חשובה לו וחביבה עליו, ואף כאן אומרים פסוקים
27 אלו, לאראות שברכת ה' שהי הפסוקים חביבה עליו. אמר רבי
28 אבהו, מריש הוה אמניא להו לפסוקים אלו, אך ביון דחוינא ליה
29 לרבי אבא דמן עכו דלא אמר להו, אנא נמי לא אמניא להו.
30 מביאה הגמרא מאמר נוסף של רבי אבהו, על רבי אבא דמן עכו.
31 ואמר רבי אבהו, מריש הוה אמניא עינונתא אנא - בתחילה
32 הייתי סבור שאני עניו, ביון דחוינא ליה לרבי אבא דמן עכו,
33 דאמר איהו למתורגמן המשמיע דבריו לרבים חד מעמא, ואמר
34 אמוריה לציבור חד מעמא - טעם אחר משל עצמו, ולא קפיד עליו
35 רבי אבא, אמניא שכיון שאני הייתי מקפיד על כך, אם כן לאו
36 עינונתא אנא.
37 מבררת הגמרא, ומאי עינונתותיה דרבי אבהו, שבגללה היה
38 סבור מתחילה שהוא עניו, דאמרה לה דביתהו דאמוריה דרבי
39 אבהו לדביתהו דרבי אבהו - אמרה אשת המתורגמן של רבי אבהו
40 לאשתו של רבי אבהו, הא דידן - בעל, חכם הוא כמו בעלך, ולא
41 צריך ליה לדיקף ואינו צריך לשמוע דברי בעלך כדי לדרוש, והיא
42 דתנין וזקנה עליה - ומה שמתכוונת לבעלך כדי לשמוע דבריו וקם
43 ומשמיע לציבור, יקרא בעלמא הוא העביד ליה - הוא עושה כן
44 משום כבודו של בעלך, שהוא חשוב בבית המלך. אלא דביתהו של
45 רבי אבהו ואמרה ליה לרבי אבהו דברים אלו שאמרה לה אשת
46 מתורגמו, אמר לה רבי אבהו לאשתו, ומאי נפקא ליה מינה -
47 מדבריה, העיקר שמיני ומיניה יתקלם עילאה - שעל ידי שנינו
48 מתרבה כבוד שמים. ותו - ועוד מצינו מענותותו של רבי אבהו,
49 שאמנו רבנן עליה לממניה ברישא - החליטו החכמים למנותו
50 לראש ישיבה, ביון דתנין רבי אבהו לרבי אבא דמן עכו דנפיש
51 ליה בעל חובות, והוא צריך ללוות, אמר להו איבא רבא - יש
52 לכם גדול ממני דהיינו רבי אבא, ועליכם למנותו. ועשה כן כדי
53 שיעשירוהו לרבי אבא, ולא יצטרך ללוות.
54 מביאה הגמרא מעשה נוסף מענותותו של רבי אבהו. רבי אבהו
55 ורבי תייא בר אבא איקלעו ליהוה ארתא - נודמנו לאותו מקום,
56 וכיבדו בני המקום את שניהם לדרוש באותה שעה בשני בתי מדרש,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד א

רש"י

תוספות

1 **בנעילה** דיומא דכיפורי מאי אמר. לא ידענא אמאי לא אמר בנעילה דתענית כי היבא
2 דאמר בנעילתא דתעניתא דהא משמע בגמרא בפ' בשלשה פרקים (תענית כו):
3 דבתענית היה נמי נעילה אבל מוסף לא היה בה: **כל** האומרם בגבולין אינו אלא טועה.
4 פירש ר"י אע"ג דאמר' בפרק הוראה (ברכות נה) האי מאן דחוי חלמא וכו' דהתם משום
5 בטעות התיירו שזא חלום מסוכן הוא שצריך
6 רפואה דהא אפילו בשבת התיירו להתענות
7 תענית חלום. פירש ר"ח הני כולוהו רבי חיאי בר
8 אבא ודרכי הינא בר פפא ודרכי אבהו הילבא
9 נייהו:
10 **על** שאנתנו מודים לך. בערוך בערך הוראה
11 פירש רב משה ראש ישיבה בן מרנא יעקב
12 דקא מדוד צבור על שליח צבור אינון סומכין ומאי
13 על שאנו מודים לך על ההודאה דקאמר שליח
14 צבור וקא ענו אינון אמנ בירושלמי פ"ק דברכות
15 אייתא נמי רבי אבא ב"ר דבוא בשם בר מודים
16 אנתנו לך שאנו חייבין להודות לך שמך תרננה
17 שפתי כי אומרך לה וגו' בא"י האל ההודאת ר'
18 שמאל ב"ר אונאי בשם רבי אחא הודייה ושבת
19 לשמך הגדול לך גבורה לך תפארת יהי רצון
20 מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתסמכנו
21 בתפלתנו ותקפנו מכפפתנו כי אתה הוא סומך
22 נופלים וזוקף כפופים מלא רחמים ואין עוד
23 מלבדך בא"י האל ההודאת בר קפרא אומר לך
24 כריעה לך ברכה לך כפופה לך השתחויה כי לך
25 תברע כל בך וכל לשון לך תשבע לך ה' הגדולה
26 והגבורה וגו' העושר והכבוד מלפניך וגו' ועתה
27 ה' אלהינו בכל לב ובכל נפש לך משתחוים כל
28 עצמותי תאמרנה ה' מי כנוכך בא"י האל
29 ההודאת אמר רבי יודן נהנין אמרי רבנן כולוהן
30 ואית דאמר או דאדא או דאדא או דאדא:
31 **שמיא** תפסוק רצועה בסנדלו. פירש ר"ח שמע
32 מינה דמותר ליכנס בבית הכנסת בסנדל
33 ובמנעל דלא אסרו אלא שלא לעלות לדוכן
34 בסנדל ורבי הביא ממו בן מפרק שלישי דמגילה
35 (דף כד:) האומר איני עובר לפני התיבה בסנדל
36 או יתף לא יעבור אלמא דאפילו לפני התיבה
37 מותר לעבור בסנדל והכי מסיק בהדיא בפרק
38 דריווא (ברכות דף סג.) אמר רבא מה ביקת
39 אקפנדייא קפיד איניש ארוקיה ואמנעל לא
40 קפיד איניש אף בית הכנסת קפנדייא אסור
41 ורוקיה ומנעל שרי:

1 כהקרת השם. כשהכתיב מזכירין את השם: פסוקא לקבל פסוקא. שהכתיבין אומרים
2 פסוק ראשון והם אומרים אחד מאלו. ובשני היו אומרים את השני ובשלישי את השלישי,
3 וכן במסוף וכן במנחה. שהרי כן שלשה שלשה הם: אינו אלא טועה. שלא נתקנו לומר
4 אלא לכבוד שם המיוחד הנזכר במקדש: ואינו מסביר פנים. להראות שברכת רבו חושבה
5 לו וערכה עליו ותגדלו לרבו עליו בקר: אמרייה.
6 המתרגם לרבים מה שהוא לזכר לו בשעת
7 הדרשה: לא צריך לדידה. חכם הוא כמו בעליה:
8 יקרא דמלכותא. שהרי ושהיהו רבי אבהו נשוא
9 פנים בבית המלך. כדאמר' בחגיגה (דף יז.) נשוא
10 פנים בגוף ר' אבהו בי קיסר, ובסנהדרין (דף יז.)
11 פנים בגוף ר' אבהו נפקי אמתא דבי קיסר לאפיה
12 ומשורן קמיה רבה דעמיה מדבריא לאמרייה:
13 ותו רבנן אימנו עליה. ועוד ו מענותנותה: דנפיש'
14 עליה חובות. שהיה צריך לזוהר: אמר ר' אבהו
15 אית לן רבה. חכם גדול וראוי לישב בראש יותר
16 ממני. כדי שישויבדו בראש ונתנון לו מנות
17 ומעשרין אותו כדי שיהא חשוב ושמעו דבריה.
18 כדתניא ונתנו הגדול מאחיו גדולוהו משל אחיו
19 (ויק' דף יז.) ה"ל רבי אבהו דרש באגדתא:
20 ששמעתא. הלכות דינין ואסור וטהרות: סידקית.
21 כלי מלאכות נשים ועניים בגון פלכים מחסין
22 וצרות: לא על מוכר סידקית. בתמיה. מתוך
23 שדמיהם קלים יש להם קונים הרבה, ולהפיס
24 דעתו הוא אומר: על שאנו מודים לך. על שנתת
25 בלבנו להיות (ומיט' ד) דבוקים בך ומודים לך:
26 רבי סימאי. מוסף הוא. וכן כלם מוסיפין הו על
27 הראשונים. שמעוני אחי ועמי. מוהירם היה
28 להתנדב לבדק הבית לבנין המקדש: אם אתם
29 שומעים לי. להיות שלמים למקום אחי וחברי
30 אתם, אלמא הפלך אימת צבור עליו אם פשרים
31 הם: הוא אתם. כבושים תחת: לא משום איתא
32 דצבורא. מפני שמסתלקין בגדי העשוין למדתו
33 בהגהת דדיו ונראין סנדליו לעבור, והו אין
34 ראוין לראות מפני טיט שעליו: דילמא ספקא
35 רצועה. וגנאי הוא לעצמו ומחלוצים עליו
36 כשסנדלו מתרת התיב למקטריה וחבריו
37 מקרבין, ואתי למימר אינו ראו לנשיאות פנים
38 ויהלך והשם לו:
39 **אתרא**, ר' אבהו דרש באגדתא, ר' חייא בר אבא דרש בשמעטא. שבקוה פול' עלמא לר'
40 חייא בר אבא, ואזול לגביה דר' אבהו. הלש דעתיה, אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר
41 דומה: לשני בני אדם, אחד מוכר אבנים טובות ואחד מוכר מיני סידקית, על מי קופצין?

1 לא על זה שמוכר מיני סידקית? כל יומא הוה מלוה ר' חייא בר אבא לר' אבהו עד אושפזיה, משום יקרא דבי קיסר. ההוא יומא
2 אלוהי ר' אבהו לר' חייא בר אבא עד אושפזיה, ואפילו הכי לא איתותב דעתיה מיניה. בזמן ששליח צבור אומר מודים, העם מה
3 הם אומרים? אמר רב: "מודים אנתנו לך ה' אלהינו על שאנו מודים לך", ושמואל אמר: "אלהי כל בשר, על שאנו מודים לך".
4 ר' סימאי אומר: "יוצרנו ויצר בראשית על שאנו מודים לך". נהרדעי אמרי משמיה דר' סימאי: "ברכות והודאות לשמך הגדול
5 על שהחיייתנו וקיימתנו, על שאנו מודים לך". רב אחא בר יעקב מסיים בה הכי: "בן תחינו ותחננו, ותקצננו, ותאסוף גליותינו
6 לחצרות קדשך, לשמור חוקך ולעשות רצונך בלבב שלם, על שאנו מודים לך". אמר רב פפא: הילכך גימרינהו לכולהו. אמר
7 ר' יצחק: לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כתנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינתה. רב נחמן אמר: מהכא וינקם
8 דוד המלך על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי" אם "אחי" למה "עמי", ואם "עמי" למה "אחי"? אמר ר' אלעזר: אמר להם דוד
9 לישראל: אם אתם שומעין לי אחי אתם, ואם לאו עמי אתם, ואני רודה אתכם במלך. רבנן אמרי מהכא, דתנו רבנן אין הפהנים
10 רשאין לעלות בסנדליתן לדיכן, וזהו, אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. מאי טעמא, לאו משום פבוד צבור? אמר רב
11 אשי: לא, התם שמיא נפסקה לו רצועה בסנדלו וחדר אויל למיקטריה ואמרי בן גרשה או בן הלוצה הוא: ובמקדש ברכה אחת כו'
12 וכל

הגאולה העתידית תהיה כמו יציאת מצרים, שאף אחד לא יישאר בגלות.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד ב

תוספות

1 וכל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש. תימה והלא היו עונין ברוך שבמלכו כשהיו
2 שומעין שם הקודש כדנתן בפרק אמר לון הממונה (יומא דף לה) ובפרק טרף בקלפי
3 (שם דף לט). וזה היה הפסק גדול מעניית אמן ועוד שהיו נופלין על פניהם שהרי כשהיו
4 שומעין את השם מפי כהן גדול בשעת הגרלה היו נופלין על פניהם כדאיתא בירושלמי
5 הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים היו
6 אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואלו
7 ואלו לא היו זוין משם עד שהיה מתעלם מן
8 ונראה דהתם ה' הקרובי היו נופלים וב'ש
9 שהיו אומרים בשבמלכו אבל הרחוקים לא היו
10 נופלין אלא בלא נפילה היו אומרים והיה שם
11 הקדוש מתעלם ומשכח מן השומעים קודם שהיו
12 זוין משם מ'מ קא חזינן שהיו מנסיקין בענייתן
13 בשבמלכו ושמא היו עונין בשבמלכו אלא
14 כשהיו שומעין שם הנכבד והנורא ולא היו
15 ממתנין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו מנסיקין
16 בין פסוק לפסוק חשוב להו כמו ברכה אחת.
17 ומניין שעל כל ברכה תהלה. שנא' ומרומם על
18 כל ברכה ותהלה ואותה תהלה מפרש בפ"ב
19 דמסכת תענית (דף טז) שהיא בשבמלכו:
20 **שמעת** מינה חולקין כבוד לתלמיד במקום
21 הרב. פי' הרב ר' יצחק בר מרדכי
22 בפרק בא לו (יומא טז) נראה דאטקן קאי שמקבל
23 ס"ת מראש הכנסת ואינה מקבלה מחוץ בית
24 הכנסת נמצא שזה חלק לו לסגן כבוד שראש
25 הכנסת צריך לקבל מיד חוץ הכנסת וליתן לסגן
26 ומשני אביי כולה משום כבודו דכ"ג דסופו
27 לקבלה מיד הסגן א"ע"פ שסגן חשוב ומכובד עדיין
28 כהן גדול מעולה ממנו. **שמעת** מינה. וא"ת
29 אמאי לא משני כהן גדול דפליג ליה כ"ג יקרא לסגן
30 וסגן לראש הכנסת כדפסיק התם ביש נוהלין (ב"ב
31 דף קטז) והילכתא חולקין והילכתא אין חולקין
32 קשיא הילכתא אהילכתא ל"ק הא דפליג ליה
33 רביה יקרא את דלא פליג ליה ל"י הכא בסתמא
34 תני דלעולם היה המנהג כך בין פליג בין לא
35 פליג ופלוגתייהו הנתם בין פליג בין לא פליג
36 דאי פלוגתייהו בדפליג לפסוק בהדיא כ"מ"ד חולקין ואי בדלא פליג לפסוק כ"מ"ד אין חולקין:
37 **והאמר** מר אין ישיבה בעורה. לא ידעתי מקומו ומייתיה לה בפ"ק דתמיד (דף כז.) ובפ'
38 עשרה יוחסין (קדושין עח.) ובפ' ב' דיומא (דף כה.) ובתוספות רבי הראני בדחלק
39 (סנהדרין קא.) בגמ' דג' מלכים מקומו ומורי הרב רבי מאיר בר קלונימוס הראני מקומו
40 בתוספתא דסנהדרין (פ"ד) בפרק כהן גדול ונראה דבתוספתא דר' חייא מקומה דהא מקשה
41 בירושלמי לא כן תני רבי חייא לא היתה ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד ואמר ר' אמי
42 בשם ר"ל אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעורה תיפתר שסמך לו כבוהל וישב אמי
43 הכתיב ויבא המלך דוד וישב לפני ה' אמר ר' אייבו ב"ר גרירי שישב עצמו בתפלה תמן תנינן
44 יצאת בת הראשונה וישבה לא הבר הבית השניה בחיל השלישית במקומה רבי תנחומי בשם
45 ר' מנא מי תנינן ישיבה לה (לא) במקומה עמדה לה במקומה הוא דרבי אמי דמייתי
46 בירושלמי דאף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה במקומה בתחילת מדרש שוחר טוב והתם
47 משמע דלביט דוד היה מתוקן כסא ושב היתה ישיבה ור"ל שאותו כסא היה חוץ לעורה
48 והכי איתא התם אשרי האיש ושי' ושב המלך דוד וישב לפני ה' וכן תני רבי חייא אין
49 ישיבה בעורה אלא למלכות בית דוד רבי אמי בשם ריש לקיש אמר אין ישיבה בעורה אלא
50 במקום מלכות בית דוד בלבד משמע דבאותו מקום היתה ישיבה לכל אדם ומינה דייק
51 דכסאו היה נתון חוץ לעורה ככלל דאף לעצמו אין ישיבה בעורה ותו התם וכן הוא אומר וישב לפני ה' ולא כן א"ר הונא בשם רבי שמעון אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר
52 ורגליהם רגל ישרה ובתיב שרפים עומדים ממעל לו ובתיב וכל צבא השמים עומדים מימינו ומשמאלו למעלה אין ישיבה דודו וישב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין לון ישיבה בעורה
53 מזה וישב לפני ה' שסמך עצמו לכותל ולמי היתה ישיבה בעורה ובהיכל הוי אומר לכ"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מהו וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם לכ"ג היתה
54 ישיבה א"כ מאי מקשה הכא וזה אגן כ"ג קיימין ותו קשיא מפ' שני דובחים (דף יט.) דאמר התם כיצד קידש מיניה דיו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמרו לו הפלגת אי אפשר
55 לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר רב יוסף תבירו מסייעו מאי בנייהו עמיה מה הצד איכא בנייהו:

1 רש"י
2 וכל כך למה. שבמקדש אומר את שלשתן ברכה אחת: שאין עונין אמן במקדש. ואין כאן
3 בקמה להפסיק: קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם. בספר עזרא בתיב. שקל
4 ברכה שהיו מברכין במקדש כך היו מברכין, ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם
5 למגן אבריהם וכן למחיה המתים: ויברכו שם כבודך. ושאר העם יענו בשבמלכו, שהעם
6 עונין להלל ולהודות: מתני'. ברכות כ"ג. ביום
7 הכפרים: לאתר שקבלתה עבודת היום קורא
8 בתורה כדמפרש ואילוי, ומברך שמונה ברכות
9 כדבעינן למימר לקמן: חזן הכנסת. שמש הכנסת
10 שטורח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא
11 ולהפשיט את התבה ולהכין הכל: ראש הכנסת.
12 על פיו נחקקו דברי הכנסת, מי יפטר בנביא מי
13 יפטר על שמע מי ירד לפני התבה: ק"ו. הנוכח
14 תחת כ"ג, שאם יאָרע בו פסול ישמש תחתיה:
15 וקורא אחרי מות. שהוא סדר יום הכפרים,
16 ופירשה ראשונה לתודה קאמר: ואף הכפרים,
17 פרשת שור או כשב הסמוכה היא לאחרי מות,
18 ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהתרוגמן מתרגם
19 מקרא אחרון של פרשת אחרי מות, ואין כאן
20 שהות כדי שיפסיק מתרגם ואין כאן גנאי
21 לצבור, וגולל את התורה. וא"ע"פ שערין יקרא
22 בגשור של שמע הקפדים, על פה: יקרא אותה
23 ולא יגלול ס"ת לשם, מפני שהוא רחוק יוש
24 שהות שיפסיק מתרגם וישתוק לפניהם ואין
25 מתחיל בפסוק אחר ואיכא גנאי: ואומר יתר
26 משה שקריתי לפניכם כתוב כאן. א"ע"פ שאני
27 עתיד לקרות עוד פרשה שלישית, אל תדמו
28 לאמר שחסרה היא מן הספר הזה ולכן אני
29 גוללה, דיותר ממה שקריתי לפניכם בענין היום
30 כתוב בו. ובגמרא בעי כל כך למה, ומשנינן
31 שלא להוציא לעו על ספר תורה: על התורה.
32 ברכה של אחריה, ועל העבודה רצה, ועל
33 ההודאה מורים, לפי שנגמרה העבודה ואין
34 עבודה בלא הודאה כדאמרין במסכת מגילה (ף)
35 (י.) וזבח תודה יבדנני, אחר וביחה הודאה: ועל
36 מחילת העון, אמה בחרתנו, שחזנם מלך מוחל
37 וסולח לעונותינו ולעונות עמו וגו': ועל המקדש. מתפלל על המקדש וחותם בברוך אשר
38 בחר במקדש: ועל ישראל. מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבודד בעמו ישראל, וכן על
39 ירושלים, ובמסכת סוטה ירושלמית מפרש לה: ועל שאר התפלה. בגמרא מפרש לה:
40 **גמ'.** שמע מינה. מדקתני חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנה לראש הכנסת כו, ואין חזן
41 הכנסת נותנה לכ"ג אלא מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן ובפני כהן גדול, וראש הכנסת
42 מכבד הסגן בפני כ"ג, ש"מ חולקין כבוד לתלמיד, תלמיד יקבל כבוד חולקין כבוד לתלמיד גדול
43 ממנו וא"ע"פ שיקרב שם ואין גנאי לרב, וסתמיא כ"מ"ד חולקין, דפלוגתא היא ביש נוהלין
44 גבי בנות יצחק (כ"י קיט): כלה משום כבודו דכ"ג. ולעולם אין חולקין, והכא כלה משום
45 יקרא דכ"ג הוא, שמקראי את מעלותיו מעלה למעלה ממעלה: אין ישיבה בעורה. דאין
46 כבוד שמים בכך, ואפי' מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דחבתי (עפ"י ו) עומדים ממעל
47 לו, (קרבן) על חד מן קאמאי (קמ"א ז): אלא למלכי בית דוד. שהלק להם המקום כבוד
48 להראות שמלכותו שלמה. פראמר רב חסדא. לקמן: בעזרת נשים. הוי קורין בו, והיא
49 היתה חל בפאך הר הבית שלא נתקדש אלא מן הונומה ולפניו. ואפלו חזל שער נקודו
50 העולה מעזרת נשים לעזרת ישראל לא נתקדש:
51 ויקרא
52 ויקרא
53 ויקרא
54 ויקרא
55 ויקרא

תורת החסידות, פנימיות התורה, תגיע לכולם, מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימריך".

משילחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 ומכרד עליה - על הקריאה שמינה ברכות, מברך על התורה ברכת
 2 של אחריה, היינו אשר נתן לנו תורת אמת, ועל העבודה שנגמרה
 3 מברך ברכת רצה, ועל התורה מברך ברכת מודים, ועל מחילת
 4 העון מברך אתה בחרתנו וגו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח
 5 לעוונותינו וגו', ועל המקדש מתפלל וחותם אשר ברו במקדש,
 6 ועל ישראל מתפלל וחותם 'הבוחר בעמו ישראל, ועל הכהנים
 7 מתפלל ומברך 'הבוחר בכהנים, ועל ירושלים מתפלל ומברך
 8 'הבוחר בירושלים, ומברך ברכה נוספת שנקראת והשאר תפלה.
 9 גמרא. שנינו במשנה, שחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש
 10 הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, ונמצא
 11 שחזן הכנסת מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן והכהן הגדול
 12 הגדולים ממנו, וראש הכנסת מכבד את הסגן בפני הכהן גדול
 13 הגדול ממנו, ולכאורה שמעתי מינה, שהמשנה סתמה כדעה
 14 שחולקין כבוד לתלמיד הרב - שמוטר לתלמיד קטן
 15 לחלוק כבוד לתלמיד גדול בפני הרב, ואין בכך גנאי לרב. אמר
 16 אפי' שיש לדחות, שבאמת אסור לחלוק כבוד לתלמיד בפני הרב,
 17 אך במשנתנו אין המטרה לכבד את ראש הכנסת והסגן, אלא
 18 משנתנו בולה משום כבודו דכהן גדול הוא, שרוצים להראות
 19 כבודו שיש כמה מעלות מתחתיו.
 20 שנינו במשנה, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא וכו'. מקשה הגמרא,
 21 שמהלשון 'עומד' יש לדקדק, מפלל דיושב הוא לפני שעמד,
 22 והאמר מר שמפני כבוד השכינה אין לשבת בעורה, ואין היתר
 23 ישיבה בעורה, אלא למלכי בית דוד בלבד, שחלק להם הכתוב
 24 כבוד להראות שמלכותם שלימה, שאמר "ויבא המלך דוד וישב
 25 לפני ה' בעזרה, ויאמר מי אנכי וגו'". מתרצת הגמרא, בראש רב
 26 חסדא על קושיית הגמרא בהמשך, שיש להעמיד שהקריאה היתה
 27 בעזרת נשים, שלא התקדשה בקדושת העזרה ודינה כשאר הר
 28 הבית, ומותר לשבת שם, חכא נמי יש להעמיד שהקריאה היתה
 29 בעזרת נשים.
 30 מיתבי, ששנינו ברייתא שביורה והיך קורין בו - בספר תורה את
 31 פרשת המלך, והוא הדין כהן גדול ביום הכיפורים. וביארה, שלדעת
 32 חכמים הקריאה היתה בעזרה, ואילו רבי אליעזר בן יעקב אמר,
 33 שבהר הפיות היו קוראים בו, שאמר לגבי קריאת התורה שקרא
 34 עזרא בראש השנה, שעזרא הוציא ספר תורה

1 מבררת הגמרא, וכל כך למה אומרים זאת כברכה אחת, ומבאר
 2 הגמרא, לפי שאין ענין 'אמן' במקדש, ואין שם במה להפסיק בין
 3 הברכות, וממילא זה נשמע כברכה אחת.
 4 מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, הנו רבנן, מנין שאין ענין 'אמן'
 5 אחר הברכות במקדש, אלא עונים 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו',
 6 שאמר בתפלת עזרא בבית שני, 'קומו וברכו את ה' אלהיכם מן
 7 העולם ועד העולם' - שכל ברכה במקדש יש לסיים בתיבות אלו,
 8 כגון 'ברוך ה' אלוהי ישראל מן העולם ועד העולם מגן אברהם,
 9 וממשיכה הברייתא, ומנין שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח
 10 ציבור, אומר הציבור תהלה - 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד',
 11 שאמר 'ויברכו שם כבודך', היינו שעונים אחריו ברוך שם כבוד
 12 מלכותו לעולם ועד, והמשך הפסוק, 'ומרום על כל ברכה
 13 ותהלה, בא ללמד, שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח ציבור,
 14 תן לו תהלה - יענו הציבור ברוך שם וכו'.
 15 ביום הכיפורים, לאחר שגומה הכהן גדול את עבודת היום, הוא קורא
 16 בתורה ומברך עליה שמונה ברכות, ומשנה זו מבאר את סדר
 17 קריאת הכהן הגדול וברכותיו.
 18 משנה. שנינו לעיל שבברכות כהן גדול אינן נאמרות אלא בלשון
 19 הקודש, ומבאר המשנה ביצד הוא סדר קריאתו וברכותיו. הן -
 20 שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נוטל את הספר
 21 תורה, ונותנה לו לראש בית הכנסת החשוב ממנו, שעל פיו
 22 נחתים כל עניני בית הכנסת, וראש בית הכנסת נותנה לסגן של
 23 הכהן גדול, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול היושב עם עומד
 24 ממקומו ומקבל את הספר תורה.
 25 וקורא הכהן גדול את הפרשה הראשונה שבאחרי מות, שמבאר
 26 את סדר עבודת יום הכיפורים, ו'אף בעשור' - וכמו כן קורא את 'אך
 27 בעשור' שברפשי אמור, מתוך הספר תורה, שמבאר שם דיני יום
 28 הכיפורים, ונולל את ספר התורה ומניחה בחיקו ואמר למצאים
 29 שם 'למרות שאני עתיד לקרות פרשה נוספת בעל פה, אין זה משום
 30 שאינה כתובה כאן, אלא יתר ממה שקיריתי לפניכם כתוב כאן',
 31 ואומר כן כדי שלא יוציאו לעו על ספר התורה, ויאמרו שהוא קורא
 32 בעל פה משום שחסר בספר תורה. ו'בעשור' שבחומש הפקודים -
 33 שכתוב בספר במדבר קורא הכהן גדול בעל פה, משום שפרשה זו
 34 רחוקה היא, ולא יספיק לגלול עד אליה בשעה שמתרגמים הפסוק,
 35 וזהו גנאי לציבור להמתין בשתיקה עד שיגלול לשם.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' ב

20 ומקושיית הגמרא יש להוכיח דבר אחר, אמר רב מרי, שמע מינה
 21 ממה שאמרה הגמרא שזא ריבוי הובל הוא מפני שחולי מעים הם,
 22 שהיא מאן דנפיש ויכליה - אדם אשר צרכיו מרובים, דבר זה מעיד
 23 שחולי מעיים הוא - שהוא חולה מעיים. ומוסיפה הגמרא למאי
 24 נפקא מינה - מה תועיל לו ידיעתו שהוא חולה מעיים, עונה
 25 הגמרא, כדי שליטרה בנפשיה ויבקש תרופה למחלתו, טרם תחמיר
 26 מאד.
 27 עוד מצינו שנחלקו בביאור הפסוק 'דאנה כלב איש ישתנה, שרבי
 28 אמי ורבי אפי' נחלקו מה כוונת הפסוק, וכיצד יתור את דאגתו.
 29 חד אמר שהדרך לפתור את הדאגה, הוא על ידי ישיבתה מרעתו
 30 - שייסח דעתו הימנה. וחד אמר שהדרך להיפטר מהדאגה, היא על
 31 ידי ישיבתה לאחריים וחבירו יתן לו עצה על דאגתו.
 32 שנינו במשנה, נתתם היוצאים למלחמה אי אתם בן אלא מובטח
 33 לכם נצחונכם, כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם" זה מתנה
 34 ארון בו'. שואל הגמרא, וכל כך למה - מפני מה נקטה התורה
 35 את הלשון 'כי ה' וכו' הולך עמכם, בלשון הליכה, ולא נאמר 'כי ה'
 36 אלקיכם עמכם. עונה הגמרא, מפני שהשם וכל ביניו וחות
 37 הברית, שבהם כתוב את שם ה' ואת הכינוי 'אלוקיך' היו

1 חד אמר, 'שופף' שמו האמיתי, ולמה נקרא שמו בספר שמואל
 2 'שופף', מפני שעשוי - מבנה גופו היה גבוה כשופף. וחד אמר,
 3 'שופף' שמו האמיתי, ולמה נקרא שמו בדברי הימים 'שופף', מפני
 4 שקבל הרוח אותו נשפף לפניו כקיתון - שהיה שופך דמים רבים.
 5 כמו כן, מצינו שנחלקו רב ושמואל לגבי דרשת הפסוק האומר בנביא
 6 לגבי חילות נבוכדנצר. נאמר עליהם "אשפתו כקבר פתוח בולם
 7 גבורים". ובביאור מקרא זה נחלקו רב ושמואל, ואמרי לה שנחלקו
 8 בזה רבי אמי ורבי אפי', חד אמר שהלשון 'אשפתו' הנאמר בפסוק
 9 מלמד שבשעה שזורקין תין הורגים אנשים רבים ועושים אשפות
 10 אשפות ערימות רבות של חללים מחמת זריקת החץ, וללמדך
 11 שגיבורים היו. ושמואל תאמר שלא היו גיבורים, ומה שהרגו רבים כל
 12 כך, זה מפני שאומנין בקרב היו, כלומר, מומחים ובעלי תכסיסים,
 13 ולא גיבורים. תלמוד לומר המשך הפסוק 'בולם גבורים' שגם היו
 14 גיבורים. וחד אמר, שהטעם שנקט המקרא לשון 'אשפתו', הוא כדי
 15 לרמז שבשעה שעושים אשפות מתוך אשכולים הרבה נחמת
 16 גבורתם ועושים אשפות ערימות רבות של וכל
 17 מצרכיהם. ללמדך שגיבורים הם. ושמואל תאמר שאינם גיבורים,
 18 וריבוי הובל הוא מפני שחולי מעיים הם ואינו מחמת גבורה,
 19 תלמוד לומר המשך הפסוק 'בולם גבורים'.

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

56 שלש ספרי תורות, וקורא באחת מהן מענייניו של יום - פרשת
57 השבוע, ואחת מהן קורא בה פרשה של ראש חדש, ואחת מהן
58 קורא בה בשל חנוכה, ומוכח מכך שאין חוששים שיוציאו לעו על
59 הספר תורה הראשון. מיישבת הגמרא, ששם קוראים לתלמידי גברי
60 בתלמידי סיפרי, וכל אחד קורא בספר תורה אחר, ובאופן זה ליבא
61 פגמא לספר תורה הראשון, אך כאן שקורא חד גברא בתרי סיפרי,
62 ואינו קורא בספר הקודם, איכא חשש פגמא לספר תורה הראשון.
63 שנינו במשנה ומכרד עליה שמנה ברכות בו. תנו רבנן לבאר
64 ברכתיו של הכהן גדול, (מכרדו) על התורה אשר נתן לנו תורה
65 אמת, כרדך שמכרדו בבית הכנסת לאחר קריאת התורה, ועל
66 העבודה מברך רצה, ועל התודות מברך מודים, ועל מחילת עון
67 מברך אתה בחרתנו וכו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח לעוונותינו,
68 וברכות אלו מברך בתיקון - כפי נוסחתם הרגילה. ומתפלל על
69 המקדש בפני עצמו, וחותם אשר בחר במקדש, ועל הכהנים
70 מתפלל בפני עצמו, וחותם הבוחר בכהנים, ועל ישראל מתפלל
71 בפני עצמו, וחותם הבוחר בעמו ישראל, ועל ירושלים מתפלל
72 בפני עצמו, וחותם הבוחר בירושלים.
73 שנינו במשנה שהכהן גדול מברך ברכה נוספת שנקראת 'השאר
74 תפלה'. תנו רבנן, כל מה ששנינו במשנה 'השאר תפלה' מבארת
75 הברייתא שהוא ברכה אחת שיש בה, 'תתנה רנה ובקשה שעמד
76 וישראל צריכין ליושעו', וחותם בשמוע תפלה. ממשיכה
77 הברייתא, שמכאן ואילך - לאחר שגמר הכהן גדול לקרוא הפרשה
78 וברכותיה, כל אחד ואחד מהנמצאים שם מביא ספר תורה מתוך
79 ביתו לעזרה וקורא בו, וכל כך למה עושים כן, כדי לתראות
80 היותו - יופיו של ספר תורה לרבים.
81 משנה. פרשת המקדש, ששנינו לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש,
82 כיצד הוא סדר וזמן אמירתה. במצאי יום טוב הראשון של חג,
83 בשמיני - בשנה השמינית שהיא במוצאי השנה השביעית, עושין
84 לו למלך בימה של עץ בעזרה, והוא יושב עליה. וקריאה זו היא
85 מן התורה שנאמר 'מקץ - לאחר שבע שנים במועד וגו' תקרא את
86 התורה היות נגד כל ישראל באזניהם' וגו'.
87 חזן - שמש בית הכנסת שהיה ממוך לעזרה בהר הבית, נוטל ספר
88 תורה ונותנה לראש בית הכנסת החשוב ממנו, וראש בית הכנסת
89 נותנה לפסגן של הכהן גדול החשוב ממנו. והפסגן נותנה לכהן גדול,
90 וכהן גדול נותנה למלך, והמלך עומד ממקומו ומקבל הספר תורה,
91 וקורא כשהוא יושב. מספרת המשנה שאגריפס המלך עמד
92 מיישיבתו וקבל הספר תורה, וקרא כשהוא עומד משום כבוד
93 התורה, ושפחוהו תכמים על כך. ובשניהם בקריאתו ללא תוכל
94 לתת עליך איש נכר' ולנו ענינו דעות, משום שמקרא זה פוסל
95 אותו מהמלכות, שהרי היה מורעו של הורדוס שהיה עבד. אמרו לו
96 הנוכחים שם, אל תתירא אתה, אגריפס שנדיח אותך מהמלכות, שמתוך
97 שאמך מישראל אחינו אתה, אחינו אתה.
98 וקורא המלך מתחילת ספר 'אלה הדברים' עד 'שמע ישראל וגו',
99 שבפרשת 'ואתחנן, ושמע' - וקורא פרשת 'שמע' כדי שיקבלו
100 עליהם עול מלכות שמים, ומדלג עד פרשת 'והיה אם שמעו'
101 שבפרשת עקב, כדי שיקבלו עליהם עול מצוות. ומדלג וקורא פרשת
102 'עשר תעשר' שבפרשת ראה, ומשם מדלג וקורא פרשת 'כי תכלה
103 לעשר' שבפרשת כי תבא, וקורא פרשיות אלו משום שהוא זמן
104 אסיף, ומזהירים לתת מתנות עניים ולהפריש תרומות ומעשרות.
105 וחזור לאחוריו וקורא ופרשת המקץ - 'אשימה עלי מלך' שבפרשת
106 שופטים. ומדלג וקורא וברכות וקוללות שבפרשת כי תבא, כדי
107 שיקבלו עליהם בריתות של עול תורה, עד שגומר כל הפרשה.
108 וכל שמונת הברכות שכתבו גדולי מברך אותן לאחר קריאתו ביום
109 הכיפורים, גם המקדש מברך אותן לאחר קריאתו, אלא שנותן -
110 שמברך ברכה של רגלים - 'מקדש ישראל והזמנים, תחת - במקום

1 'ווקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים'. בכל אופן רואים
2 שלפי חכמים קראו בעזרה. ועל קושיה זו אמר רב הדרא שיש
3 ליישב, שכונת הברייתא שקוראים בעזרת נשים.
4 שנינו במשנה וקורא הכהן גדול בפרשיות 'אחרי מות' ואף
5 בעשור'. מקשה הגמרא וימינה, ששנינו שמדלגין בנביא - מותר
6 למפסידר בנביא לדלג מפרשה לפרשה, ואין מדלגין בתורה מפרשה
7 לפרשה, ואיך כאן מדלג הכהן גדול מפרשת 'אחרי מות' לפרשת 'אך
8 בעשור'. אמר אביי שקושיה זו לא קשיא, משום שכאן ששנינו
9 שאין מדלגים בתורה, מדובר בדילוג גדול שהוא בכדי שישפסוק
10 התורגמן מלתרגם, והוא גנא לציבור שישתקו וימתינו לקורא, ואילו
11 כאן במשנתנו מדובר בדילוג קטן שהוא בכדי שלא יפסוק
12 התורגמן מלתרגם, שתוך כדי התרגום של הפסוק האחרון של פרשת
13 'אחרי מות' גולל הכהן גדול לפרשת 'אך בעשור', ומיד כשגומר
14 המתרגם ממשיך הכהן גדול בפרשה החדשה, ובאופן זה אין גנאי
15 לציבור ומותר לדלג.
16 מקשה הגמרא, והא עלה - על המשנה שם קתני ברייתא, מדלגין
17 בנביא ואין מדלגין בתורה, ועד כמה מדלגין בנביא, עד כדי שלא
18 יפסוק התורגמן, ומשמע מקבל הדברים בתורה כלל וכלל לא
19 מדלגים. אלא אמר אביי, לא קשיא משום שיש ליישב באופן אחר,
20 שבמשנה כאן מדלג הכהן גדול מפרשה לפרשה בענין אחד, ששתי
21 פרשיות בענין יום הכיפורים, ובאופן זה מותר לדלג כשאין בדילוג
22 כדי שיפסוק התורגמן, וכאן - בברייתא שבבבא שאתור לדלג
23 בתורה כלל, ובנביא מותר לדלג בכדי שלא יפסוק התורגמן, מדובר
24 בשני ענייני - שמדלג מענין לענין אחר, שאין הלב שנמשך לשמוע
25 דבר אחד, ממחר לצאת ממנו לשמוע ולהבין ענין אחר. ובקריאת
26 התורה שנועדה ללמד לעם את מצוות התורה, חששו שלא יבין
27 השומע פסוק אחד ויצא מכך קלוקל שיעבור עליו ולא יקיימו, ולכן
28 אסרו לדלג מענין לענין ואפילו אם אין בכך כדי שיפסוק התורגמן,
29 אך בנביא שאין חשש זה מותר לדלג מענין לענין אם אין בו כדי
30 שיפסוק התורגמן. והתניא כתיירוך זה, מדלגין בתורה מפרשה
31 לפרשה דווקא בענין אחד, ובנביא מותר לדלג אפילו בשני ענייני,
32 וכאן - בתורה ובנביא מותר רק בכדי שפסוק התורגמן.
33 ואין מדלגין מנביא לנביא, משום שזה מבלבל דעת השומעים יותר
34 מדאי, ובנביא של שנים עשר מדלגין מנביא לנביא, ובלבד שלא
35 ידלג למפרע מסוף הספר לתחילתו.
36 שנינו במשנה וגולל הכהן גדול את התורה ומניחה בחיקו ואומר
37 יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן, ובעשור שבחומש הפקודים
38 קורא על פה בו, מבארת הגמרא, וכל כך למה הוצרך לומר כן, כדי
39 שלא להוציא לעו על ספר תורה, שלא יאמרו שפרשה זו שהוא
40 קורא בעל פה אינה כתובה בספר תורה, והוא ספר משובש.
41 שנינו במשנה ובעשור שבחומש הפקודים קורא הכהן גדול בעל
42 פה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרך לקרוא בעל פה, וליכרביה -
43 שיגלול לפטר תורה לפרשה זו, וליקרי מתוך הכתב. אמר רב הונא
44 בר יהודה אמר רב ששת, שאינו יכול לגלול הספר תורה, לפי שאין
45 גולגלין ספר תורה בצבור מפני כבוד הציבור. שואלת הגמרא, וייתי
46 ספר תורה אחריניא שגלול בפרשת 'בעשור' וליקרי בו מתוך הכתב,
47 שבאופן זה אינו צריך לגלול הספר בציבור. רב הונא בר יהודה אמר
48 ליישב, שאין להוציא ספר תורה אחר משום חשש פגמא של ספר
49 תורה ראשון, שלא יאמרו שנמצא פסול בראשון ולכן הוציאו ספר
50 תורה אחר. ורבי שמעון בן לקיש אמר ליישב, שאין להוציא ספר
51 תורה אחר, לפי שאין מכרדין ברכה שאינה צריכה - משום שהכהן
52 גדול יצטרך לברך גם על הספר תורה השני, וזו ברכה שאינה צריכה.
53 מקשה הגמרא על תירוצו של רב הונא, ומי חיישינן לפגמא - אם
54 יוציאו שני ספרי תורה, יאמרו שהספר הראשון פסול הוא, והאמר
55 רבי יצחק נפקא, ראש חדש מכת שחל להיות בשבת, מביא

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד א

רש"י

תוספות

1 כתב רחמנא בתג הסוכות. תימה השתא דכתיב בתג הסוכות במועד למה לי ועוד לא
2 ליכתוב אלא מקץ שבע שנים שנת השמיטה בבא כל ישראל ליראות ואנא ידענא
3 דלאו היינו מריה דאו אינם באים ליראות וי"ל אם כן הוה אמנא בתג המצות להכי
4 איצטרך בתג הסוכות מיהו במועד לא הוה צריך ונראה דלהכי איצטרך משום דבבא כל
5 ישראל ליראות משמע מאתחלתא דמועד ביום

6 ראשון קמ"ל במועד דמשמע בתוך המועד ואהני
7 בבא כל ישראל דמשמע מאתחלתא דמועד לא
8 ביום ב' או ביום ג' אלא במוצאי י"ט דראשון
9 אבל פ"ר רש"י תמוה דפי' דמהאי טעמא ביום טוב
10 ראשון לא דתיקן בימה אינה דוחה י"ט כיון
11 דגזירת הכתוב לקרות מאתחלתא דמועד יקראו
12 בלא בימה מנלן דבימה מעכבת להכי מסתבר
13 כדפי' ונראה דהוי בונין הבימה מעייט בנין של
14 פרקים ובחולו של מועד לא הוי עושין שום בנין
15 אלא מקמינן אותה ומבחינן הפרקים יחד ואם לא
16 בנו אותה מערב י"ט נראה דבניניה לא היה דוחה
17 אפילו חלו של מועד:

מצוח

18 ויזקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים. אמר
19 רב השרא: בעזרת נשים: וקורא "אחרי מות" ו"אף
20 בעשור"; ורמינהו, מדלגין פנביא ואין מדלגין בתורה?
21 אמר אביו: לא קשיא. כאן, בכדי שיפסוק התורגמן.
22 כאן, בכדי שלא יפסוק התורגמן. והא עלה קתני:
23 מדלגין פנביא ואין מדלגין בתורה, ועד כמה מדלגין?
24 עד כדי שלא יפסוק התורגמן. מפלל דבתורה כלל
25 כלל לא? אלא אמר אביו: לא קשיא. כאן, בענין
26 אחד. כאן, בשני ענייניו. והתניא: מדלגין בתורה בענין
27 אחד, ובפנביא בשני ענייניו. וכאן וכאן בכדי שלא
28 יפסוק התורגמן. ואין מדלגין מנביא לנביא, ובנביא של
29 שנים עשר מדלגין, ובכלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחילתו:
30 כו': וכל כך למה? שלא להוציא לעו על ספר תורה: "ובעשור
31 שהחופש הפקודים קורא על פה". וליכרכיה לספר וליקרי? אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת: לפי שאין גולגין
32 ספר תורה בצבור. וליתי ספר תורה אחרניא וליקרי? רב הונא בר יהודה אמר: משום פגמו
33 של ראשון, ר' שמעון בן לקיש אמר: לפי שאין מברכין ברכה שאינה צריכה. ומי היישנין
34 לפנמיא? והאמר ר' יצחק נפקא: ראש חדש טבת שחל להיות בשבת כביא שלש תורות,
35 וקורא אחת מענייניו של יום, ואחת של ראש חדש, ואחת בשל חנוכה. תלתא גברי בתלתא
36 סיפרי, ליפא פגמא. חד גברא בתרי סיפרי, איפא פגמא: "וימכרד עליה שמנה פרכות" כו':
37 תנו רבנן: [מברכין] על התורה, בדרך שמברכין בבית פנסת. ועל העבודה ועל ההודאה
38 ועל מחילת עון, פתיקין. על המקדש בפני עצמו, ועל הפנהים בפני עצמן, על ישראל בפני
39 עצמן, ועל ירושלים בפני עצמה: "הישאר תפלה": תנו רבנן, הישאר תפלה: "תחנה רנה
40 ובקשה שעמד ישראל צריכין ליושע". וחומם ב"שומע תפלה". מפאן ואילך, כל אחד ואחד
41 מביא ספר תורה מהוד בירו וקורא בו. וכל כך למה? כדי להראות חזונו לרבים: מתני'
42 פרשת המלך, ביצד? מוצאי יום טוב הראשון של חג, בשמיני, במוצאי שביעית, עושין לו
43 בימה של עץ בעזרה, והוא יושב עליה, שצאמר: "מקץ שבע שנים פמעד". חזן הפנסת נוטל
44 ספר תורה ונותנה לראש הפנסת, וראש הפנסת נותנה לסגן, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן
45 גדול נותנה למלך. והמלך עומד ומקבל, וקורא וישב. אנריפם המלך עמד וקבל וקרא עומד,
46 ושפחהו חכמים. וכשהגיע ל"לא תוכל לתת עליך איש נכרי" ולגו ענינו דמועות, אמרו לו
47 אל תתירא אנריפם, אחינו אתה, אחינו אתה! וקורא מתחילת "אלה הדברים" עד "שמע",
48 ו"שמע" "והיה אם שמע", "עשר תעשר", "כי תכלה לעשר", ופרשת המלך וברכות וקללות
49 עד שגומר כל הפרשה. ברכות שכהן גדול מברך אותן, המלך מברך אותן, אלא שנותן של
50 רגלים תחת מחילת העון: גמ' בשמיני, סלקא דעתך? אימא: בשמינית. וכל הני, למה לי?
51 צריכי, דאי כתב רחמנא "מקץ" הוה אמינא נימנו מהשתא, ואף על גב דלא מתרמי בשמיטה,
52 כתב רחמנא "שמיטה". ואי כתב רחמנא "שמיטה" הוה אמינא בסוף שמיטה, כתב רחמנא
53 "במועד". ואי כתב "במועד" הוה אמינא מריש שתא, כתב רחמנא "בחג הסכות". ואי כתב
54 רחמנא "בחג הסכות" הוה אמינא אפילו יום טוב אחרון, כתב רחמנא "בבוא כל ישראל"
55 מאתחלתא

1 ויקרא בו, בספר עזרא כתיב. קתני מיהא לרבנן בעזרה היו קוראים: מתני' בכדי שלא
2 יפסוק התורגמן הוא. שפרשת שור או בשב קרובה לפרשת אחרי מות, ולא גמר התורגמן
3 לתרגם עד שזה רואה אך בעשור ומתחיל בשמפסיק וזה ועד כמה מדלגין. פנביא: כאן
4 בענין אחד. מדלגין בתורה, כגון מתני' דתרווייהו בענינא ידח"כ נהנה. הלכך מדלגין בכדי
5 שלא יפסוק. ובריתא דקתני דאפי' בכדי שלא

6 יפסוק תורגמן אין מדלגין - בשני עניניו, שזה
7 בענין יום הכפורים וזה בצו את אהרן את הפרשה
8 אחרת, שאין הלב שהוא נמשך אחר ענין אחד
9 ממנה לצאת ממנו לשמוע ולהבין דברי ענין
10 אחר. הלכך תורה שהמוצות תלויות בה
11 ומשמיעין אותה לצבור, ופסוק אחד שלא יבין
12 בו הוא שוכחו ועובר עליו ואינו מקומו ובא
13 חרקה על כך, לכן אין מדלגין מענין לענין
14 ואפלו אין התורגמן מסיק, אכל פנביא שפיר
15 דמי: והתניא. בגיטותא: ובנביא בשני עניניו. וכל
16 שכן בענין אחד. ובנביא של שנים עשר מדלגין.
17 מנבואה לחברתה, דכליה חד ספרא הוא: מסוף
18 הספר לתחילתו למפריע. וכל כך למה. לו לומר
19 להם: שלא להוציא לעו. שלא יאמרו פרשה
20 שהוא קורא על פה אינה כתובה בו וספר משבש
21 הוא: משום פגמו. של ספר תורה ראשון, שלא
22 יאמרו מקץ בו פסול: בענינו של יום. פרשה של
23 אותה שבת לפי סדר פרשות התורה: ת"ד
24 הישאר תפלה. זו היא שיש ברכה אחת ובו תפלה
25 תחנה רנה ובקשה שעמד כו': מפאן ואילך.
26 לאחר שגמר כהן גדול לקרוא פרשה בברכותיה,
27 כל אחד מן הצבור מביא ספר תורה מביתו
28 לעזרה, דקטבר אין ערוה והוציאה לים
29 הכפרים, אי נמי ירושלים דלתותיה נעולות
30 בלילה ומקריבין את קלה לתראות חזונו.
31 ס"ת וכו', דאמר מר (מ"ז ע"ג) זה אלו ואננה
32 התנאה לפניו במצות ס"ת נאה בציצית נאה
33 מתני'. בשמיני. בגמרא פריך בשמיני ס"ד, הא
34 אמרת במוצאי י"ט הראשון, ומשמיעין אימא
35 בשמינית במוצאי שביעית כסכות שבתחלת
36 שנה שמינית: בימה. אלמברא: שצאמר מקץ
37 שבע שנים. בסוף שבע שנים, ואותה קריה על ד'
38 מלך היה. כדנביא בספרי בפרשת המלך. את
39 משנה התורה הזאת, אין קורין ביום הקהל אלא
40 במשנה תורה: וקורא וישב. וקורא בישיבה
41 אנריפם המלך. מלך ישראל היה מותר של
42 הורדוס, והוא שנחבב ברמיק במי: ולגו ענינו
43 דמועות. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: אחי
44 אתה. שאמנו משהאל: וקורא מתחילת אלה
45 הדברים עד שמע. שפואתחזן: ושמע ויהי אם
46 שמע. ע"י דלוג, ומשם מדלג לעשר תעשר.
47 ומשם מדלג וקורא כי תכלה לעשר וברכות
48 וקללות, ומשם חזר למפרע וקורא אישימה על
49 מלך. שמע קבלת מלכות שמים, והיה אם שמעו
50 קבלת עול מצות בדאמר בפ' שני דברכות (ה'
51 י.) וכן ברכות וקללות קבלת בריות של תורה
52 ומשמיע לרבים עשר תעשר כי תכלה לעשר
53 מפני שהוא זמן אסיף ומתנות עניים והפרשת
54 תרומות ומעשרות. ואע"פ שפרשת המלך מפקסת בין עשר לבי תכלה, קורא את אלה יחד שלא להפסיק בפעשרות. ואח"כ קורא פרשת המלך. ואי משום דיש כאן דלוג בתורה בכדי
55 (מ"א) יפסיק התורגמן, אין למלך תורגמן ואין מתורגמן אחריה ברכות שב"ג מברך. ביורה"כ אחר מקרא פרשה כדאמרן (וי"א סה) מברך עליה שמונה ברכות: המלך מברך. אחר קריאתה
56 של רגלים. מקדש ישראל והקומים מברך תחת ברכות של מחילת העון שבי"ב גמ'. צריכי. כל הסימנין הללו מקץ שנת השמיטה ובחג הסכות ובמועד: ניטתו מהשתא. משנת
57 ארבעים ותקל"א, שבפרכות מוצא נאמרה פרשה זו ואע"ג דלא מתרמי בשמיטה. שלא מנו שמשיין עד לאחד שבע שבכשו ושבע שחלקו כדאמרין (במילויין וה' ט) (ערכין) וה' יכ): כסוף
58 שמיטה. קדם ר"ל של שמינית, דהא מקץ שבע שנה משמע: מריש שתא. שכלן כקרא מועד דכתיב (ויקרא ט) אלה מועדי ה' וקחשיב נמי ר"ה

מאיבת

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד ב

תוספות

רש"י

מצוה שאני. והכי פריכין גמי בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט) גבי מלך דתנן לא חולץ ולא חולצין מצוה רבי יהודה אומר אם רצה להחלוץ וליבם זכור לטוב איני והאמר רב אשי וכו' ומשני מוצה שאני וקשיא לר"י אמאי לא משני הכי בפרק שני דכתובות (דף יז.) מעבירין את המת מלפני כלה וזה הוה לפני מלך ישראל אמרו עליו על אגריפס המלך

שעבר לפני הכלה ושבתוהו חכמים וקא פריך מכלל דשפיר עבד והאמר רב אשי וכו' ומשני פרשת דרכים הוה ואמאי לא משני מצוה שאני ותו איכא למיתמה הוא הדיא גופיה דרב אשי מיירי במקום מצוה דמעיקרא אמריי אפי' למיד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומותיב ליה מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של ר"ג ברבי יהודי ר"ג עומד ומשקה עליהן וכו' אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב אשי אפי' למיד נשיא שמחל על כבודו הדינו רבי יהושע שקבל הכוס מרבין נגמליאל וכן רבי (אלעזר בר) ר"ג עומד שקבל על כבודו אין כבודו מחול משמע אפילו במקום מצוה דומיא דנשיא כהווא מעשה דרבין נגמליאל שהיה סעודת מצוה ומחל על כבודו בשביל כבוד חכמים אורחין שהיו מסובין בסעודתו דמיייתי עליה דאברהם אבינו הוא עומד עליהם אלמא אפילו במקום מצוה אמר רב אשי אין כבודו מחול ונראה לתרץ דדוקא הכא שייך למימר מצוה שאני דמחל על כבודו משום כבוד התורה שהוא כבוד השכינה וכן הדיא דפרק בתן גדול (סנהדרין יט) דחולץ או מיבם מחל על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכינה עליו אבל הדיא דכתובות (דף יז.) ופ"ק דקידושין (דף לב) שמחל על כבודו כדי לחלוק כבוד לבשר ודם כגון כלכלה ות"ח בזה גזירת הכתוב הוא שאינו מחל אפי' במקום מצוה שהרי מצות כיבוד עצמו שזן עריכין לעשות בו למלך כבוד גדולה ממצות כיבוד שחיבי המלך לנהוג בהו שהרי גם עליהן אמרה תורה שום תשים עליך מלך שנתת לנו ופ"ק דפרק ח"א איתמר עליו נגמץ דמה שהמלך מכבדו ליכא מצוה: **אותו** היום נתחייבו שונאי ישראל כליה. ירושלמי תני רבי חנינא ברבי נגמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו ודבר תמוה לומר אם היה ראוי מפני (מדיון) התורה כיון דאמו היתה מישראל אלא משום דילא מילתא כמו שפירשי' שיתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול ופירש ר"י אע"ג דאמר בפרק מצות חליצה (יבמות קב.) ובפרק החולץ (שם מה.) גבי רבי מרי דמנייה רבא אפוסרי דבבל וגבי אושפיזינהי דרב ארא בר אהבה אם היתה אמו מישראל מקרב

מאימת דמתחילי מועד. ומיהו ביי"ט לא, שאין תקון הבימה דוחה לא את השבת ולא יר"ט, ומאמתול נמי לא עבדין לה דדקא לה ענדה, והאי טעמא מפרש בגמ' (ירושלמי פ"ו) במסכת מגילה. דקתני הקהל מאחרין בשלל להיות בשבת, וקאמר מפני הבימה, ונעבדה מאתמול דקא לה ענדה אנקוברי"ר בלע"ז. לפליגי ביה דר"י. אב"ל לא למלכי בית חשמונאי: **אפי'** למאן דאמר. בקדושין ב"פ"ק דף (כז) : **אנרופה**. פחה של חנופה, דאע"ג דאמנו מישראל אין ראוי למלכות דעבד וזיה וזילא מלכתא: נתעוהו הדינין. שהחניפו הדינין את בעלי הדין. ונתקלקלו הפעשים. שהגדולים ראו עוברי עברה ולא מהו עבדין כדמין חנופה: ואין אדם שיכול לומר לחבירו מעשי גדולים מפעשיך. שמתוך שלא מהו בעוברי עברה למדו הדורות את מעשיהם ונמצא כלן עוברין לביילי. לשון בלתי נפשי (והאי קט), שמתאנה לשמות יין תדיר: ופליגי. הא דריש לקיש דאמר להחניפו לעשו נתפון לומר לו ראיתו פניו כראות פני וגו', פליגי ארבי לוי דאמר לא להחניפו נתפון אלא לאים עליו ולהודיעו שהוא גיגיל לראות מלאכים: לא ישועו כי אסרם. כשיבואו עליהם יסורין לא יזעילם שועה: **ויאמר** ויהיו להנניח תביאי. שאמר נבואת שקר על גלות יבנה וכלי הקדש שגלו עמו, בעוד שנתים ימים אמר משיבם אל המקום הזה. אמן כן יעשה ה'. חנופה היא זו שהיה לו לומר בהדיא שקר אלא ויהי

אנרופה של חנופה, נתעוהו הדינין, ונתקלקלו הפעשים, ואין אדם יכול לומר לחבירו "מעשי גדולים מפעשיך". דרש ר' יהודה בר מערבא ויאתימא ר' שמעון בן פזי: מותר להחניף לרשעים בעולם הזה, **שנאמר**: "לא יקרא עוד לנבל נריב ולכילי לא יאמר שוע", מפלל דבעולם הזה שרי. ר' שמעון בן לקיש אמר, מהכא: "פראת פני אלהים ותרצני". ופליגי דרבי לוי, דאמר רבי לוי: משל של יעקב ועשו, למה התדבר דומה? לאדם שזימן את חבירו והפיר בו שמבקש להורגו, אמר לו: מעם תכשיל זה שאני טועם כתכשיל שמעמתי בבית המלך. אמר: ידע ליה מלפא, מיספתיה ולא קמיל ליה: אמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם, **שנאמר**: "והנפי לב ישימו אף" ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת, **שנאמר**: "לא ישועו כי אסרם". סימן א"ף עובר גיהנום בידו ניד"ה גול"ה: ואמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעי אמן מקללין אותו, **שנאמר**: "אמר לרשע צדיק אתה יקבהו עמים ויעמוהו לאמים", ואין "קוב" אלא קללה, **שנאמר** "לא קבה אל", ואין "לאום" אלא עוברין, **שנאמר** "ולאם מלאם יאמיז". ואמר ר' אלעזר: כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנום, **שנאמר**: "הוי האמרים לרע טוב ולטוב רע" וגו', מה פתיב אתריו "לכן פאכל קש לשון אש והשש להכה רפה". ואמר ר' אלעזר: כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל ביד בניו נופל ביד בן, **שנאמר**: "ויאמר ירמיה אמן כן יעשה ה' יקם ה' את דברך", וכתוב: ויהי

אחין קרינן ביה (קדושין דף עז.) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלניגה שררות במתא דרשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיך מדמכך משימות למקרב אחיך שמי' דבענין בהו מקרב אחיך קתא כגון אמו מישראל אבל מלך חור ושנה עליו מוקרב אחיך תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שהיא ממש מקרב מנוצע מאביו ואמו מישראל חו היתה החנופה שגלך מרוע שלא כדון תורה והודו לו והחזיקו בכך נשיא שלא יוכלו למחות היה להן לשותק ולא להחזיקו וחו עונש החנופה דבר עבירה שמתחנף לחבירו מחמת יראתו מפני ואינו חושש על יראת הקב"ה ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה בירושלמי דעשרה יחסין בגמרא אין בודקין מן המובח כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מנזן לרבות שוטרי הרבים ונבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועות ה"ל מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שתשימוהו עליך לא היא אלא מן הברורין שבאחיק.

בל המתחנף לחבירו. יש לפרש שלא במקום כסנה אבל במקום כסנה מותר כי הדיא דפרק ארבעה נדרים (דף כב.) עולא אול לארעא דירשאל לוו בהדיא תרי בני חזאי קם חד שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית השחטיה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא ח"ו אחוקת ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפשך הצלתה.

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח

כאשר מעכבים את הפצת המעיינות חוצה, מעכבים ורמנא לצלן את השכינה בגלותא.

משיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ז

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

42 ולבילי - רמאי חורש רעות לא יאמר שהוא שוע - ארון נדיב שהכל
 43 פונים אליו, ויש לדייק מכלל הדברים, דבעולם הזה שרר להחניף
 44 לרשעים, ורק לעתיד לבוא יהיה אסור להחניף להם. רבי שמעון בן
 45 לקיש אומר, שהמקור לכך שמתור להחניף לרשעים הוא מהקבא,
 46 שיעקב אבינו החניף לעשיו ואמר לו, "כי על כן ראיתי פניך בראות
 47 פני אלהים, ותרצני".
 48 ופליגא דרבי לוי - ביאורו של רבי שמעון בן לקיש בפסוק, נחלק על
 49 ביאורו של רבי לוי, שיעקב אבינו לא החניף כלל לעשיו, אלא בא
 50 לאיים עליו. דאמר רבי לוי, משל של יעקב ועשו בפסוק זה למה
 51 הדבר דומה, לאדם שיומן את חבירו, והכיר חבירו בו - במזמן,
 52 שמבקש להורגו, אומר לו האורח למזמן, מעם תבשיל זה שאני
 53 מועם, כתבשיל שמעמתי בבית המלך, אומר המזמן לעצמו,
 54 'מסתבר שאדם זה שטעם מתבשיל המלך, ידע ליה מלכא - המלך
 55 מכירו וחבירו, ומתוך כך מוסיף - חושש הרוצח ולא קמיל ליה.
 56 ואף כאן יעקב אבינו איים על עשיו ורמז לו שהוא רגיל לראות
 57 מלאכים שעוזרים לו.
 58 הגמרא מביאה כמה מטרות של רבי אלעזר, בגנות החנופה. אומר
 59 רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, מביא אף - כעס לעולם,
 60 שנאמר 'חנפי לב ושימו אף'. ולא עוד אלא שאין תפלתו של
 61 החנף נשמעת, שנאמר 'במשך הפסוק לא ישועו - לא תקבל
 62 שועתם, כי אסרם - כאשר יבוא עליהם יסורים'.
 63 (סימן למאמרי רבי אלעזר בעניני חנופה, א"ף עזר"ה, גיהנ"ם
 64 ביד', ניד"ה גול"ה). ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה,
 65 אפילו עוברין שבמעיי אמן מקללין אותו, שנאמר 'אומר לרשע
 66 צדיק אתה, וקבוחו עמים, וועמיהו לאומים', ואין ביאור 'קוב'
 67 המוזכר בפסוק אלא לשון קללה, שנאמר בפרשת בלעם, 'מה אקוב,
 68 לא קבה אל' - כיצד אקללם, וה' לא קללם. ואין 'לאום' אלא
 69 עוברין, שנאמר על יעקב ועשיו כשהיו בבטן אמם 'ולאום מלאום
 70 ואמין'.
 71 ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, שנאמר
 72 'היו חנופים, האמרים לרע - לאדם רע שהוא טוב, ולטוב רע
 73 וגו'', מה כתיב אחריו בעונשם, 'לכן כאכל קש לשון אש, וקשש
 74 להכה ירפה וגו'', הרי שנופלים באש הגיהנם.
 75 ואמר רבי אלעזר, כל המהניף לחבירו בסוף נופל בידו של הרשע
 76 שהחניף לו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל
 77 ביד בניו נופל ביד בן בנו, שנאמר 'ויאמר ירמיה הנביא לחנניה
 78 שהתנבא נבואת שקר, שבעוד שנתיים ישובו כיניה וכלי המקדש
 79 מגלותם, 'אמן בן יעשה ה', יקם ה' את דברך', והיתה זו חנופה
 80 משום שהיה לו לומר בפירושו שקר אתה דובר, וכתוב, שלאחר
 81 כמה ימים יצא ירמיה מירושלים לארץ בנימין, לחלוק נחלה שנפלה
 82 לו שם,

1 מאתחלתא דמועד - מתחילת חג הסוכות.
 2 שנינו במשנה יתון הכנסת נופל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת.
 3 מעירה הגמרא, שלכאורה שמעתי מינה שמשנתינו סתמה כרעה
 4 שחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, ואין בכך פחיתות כבוד לרב,
 5 שהרי כאן חולקים כבוד לראש הכנסת בפני המלך. אומר אבני שאין
 6 להוכיח זאת מכאן, משום שטעם משנתינו פולח הוא משום כבודו
 7 דמלך, להראות שיש כמה שררות מתחתיו, ובאופן זה הכל מודים
 8 שחולקים כבוד לתלמיד במקום הרב.
 9 שנינו במשנה והמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אנריפם המלך
 10 עמד וקובל, וקרא עומד. מקשה הגמרא, שמה שכתוב וקרא
 11 עומד, מכלל הדברים משמע דיושב היה לפניו, והאמר מר, שאין
 12 היתר ושיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, משום שהלך
 13 להם הכתוב כבוד להראות שמלכותם שלימה, שנאמר 'ויבא המלך
 14 דוד וישב לפני ה' ויאמר' וגו', ואיך ישב אגריפס שהיה ממלכי בית
 15 חשמונאי בעזרה. מתרצת הגמרא, דאמר רב הקדא על קושיה
 16 דומה, שהקריאה היתה בעזרת נשים שמתור לשבת בה, הקא נמי
 17 יש ליישב שהקריאה היתה בעזרת נשים.
 18 שנינו במשנה, שאגריפס המלך קרא בעמידה ושכחוהו חכמים על
 19 כך. מקשה הגמרא, שמה שכתוב ששכחוהו מכלל הדברים עולה
 20 דשיש עבד בכך שקרא בעמידה, והאמר רב אשי, שאפילו למאן
 21 דאמר שנישאי בישראל שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל
 22 על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר 'שום תשים עליך מלך'
 23 ומזהיתור שכתוב פעמיים 'שום' ו'תשים', יש ללמוד שתהא אימתו
 24 עליה, ואם מוחל על כבודו אין אימתו עליו. מתרצת הגמרא, מצוה
 25 שאני - אגריפס מחל על כבודו לצורך מצוה, ובאופן זה כבודו מחול.
 26 שנינו במשנה, וכשהגיע אגריפס ל' לא תוכל לתת עליך איש נכרי',
 27 ולגו עיניו דמעות, אמרו לו, אל תתירא אגריפס, אחינו אתה, אחינו
 28 אתה. תנא שמייה דרבי נתן, באותה שעה שאמרו לו כן, נתחייבו
 29 שונאי ישראל בליה, משום שהחניפו לו לאגריפס, שלמרות
 30 שאמו היתה מישראל, לא היה ראוי למלוך על ישראל, משום שהיה
 31 עבד, וזו גנאי לישראל שעבד ימלוך עליהם.
 32 אומר רבי שמעון בן חלפתא, מיום שנבר אגריפס - כוחה של
 33 חנופה - שהחניפו לאגריפס, נתעוותו הדינים - שהדינים החניפו
 34 לבעלי הדינים, ונתקלקלו המעשים - שהצדיקים ראו עוברי
 35 עבירות ולא מחו בידם מפני החנופה, ומתוך כך למדו הדורות את
 36 מעשי הרשעים, ואין אדם יכול לומר לחבירו 'מעשי גדולים
 37 ממעשיך', שמתוך שלא מחו ברשעים הכל למדו ממעשיהם, ונעשו
 38 כולם עוברי עבירה.
 39 דרש רבי יהודה בר מערבא, ואיתימא רבי שמעון בן פזי, מותר
 40 להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר שלעתיד לבוא 'לא יקרא
 41 עוד לנבל - הנותן רק מה שחייב ובעין רעה נדיב - הנותן בעין יפה,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' א

1 דבריו בלשון 'שמע ישראל'. ומבארת, אומר רבי יוחנן משום רבי
 2 שמעון בן יוחי, שהתורה מרמזת להם בדברי הכהן דבר נוסף,
 3 והוא, שאמר ליהן לקדוש ברוך הוא לישאל הבאים להילחם
 4 בגוים, אפילו לא קיימתם אלא מצוה זו של קריאת שמע
 5 שתריים וערבית שהיא קבלת מלכות שמים ועול מצוות, אי אתם
 6 נמסרין בידם, שעל ידי שהשכינה שורה עימכם, אתם נוצחים.
 7 שנינו במשנה שהכהן אומר לעם, 'אל ירד לכבכם אל תיראו בו'.
 8 מבארת הגמרא את סדר דברי הכהן, לפי מהלך היציאה למלחמה
 9 והמלחמה עצמה. תנו רבנן, פעמיים מדרב עקם הכהן עם
 10 הלווחים, אחת בפסך - כשיוצאים מגבול הארץ, לפני תחילת
 11 המערכה, ואחת במלקחיה - בתחילת המלחמה. בפסך לפני
 12 המלחמה, מה הוא אומר ללווחים,

1 'ממונה' שאמרנו, דווקא בעבודתו קאמר - מינוי הנוגע לעבודתו,
 2 וכזה גדול אין ממונה עליו בעבודתו. שואלת הגמרא, ואימא
 3 שהכהן המוזכר כאן הוא הכהן, שהוא ממונה, והכהן גדול ממונה
 4 עליו בעבודה. מתרצת הגמרא, שאמנם על הסגן יש ממונה, אך
 5 הכהן עצמו לא ממונה הוא לשם דבר, דתניא, אומר רבי,
 6 חנינא קנן תבניתיה, למה - לא היה דבר הכהן ממונה, ומכאן,
 7 שאם אירע בו פסול בכהן גדול במהלך עבודתו, נכנס הסגן,
 8 ומשמש תחתיו. אבל קודם שאירע פסול, אין לסגן שום מינוי
 9 בעבודת בית המקדש, והרי הוא ככל כהן, ובהכרח שנתמנה כהן
 10 מיוחד למלחמה, והוא משוח מלחמה.
 11 שנינו במשנה, שהכהן פותח בלשון זו 'ואמר הכהן אלהים, שמע
 12 ישראל'. מבררת הגמרא, מאי שנא - מדוע הכהן מתחיל את

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

1 לצרכיהם ולמחסורם, וכל מעורביהם - כל מי שלא היו לו בגדים
2 ללבוש, הלבישו אותו מן המלחמה, וילבישו גם
3 מבגדיהם שלהם, וינעילום - נתנו להם מנעלים, ויאבילום וישקום
4 ויסקום בשמן, וינחילום - הנהיגו ושאו פחמורים לכל בושל - את
5 החלשים שלא יכלו ללכת, ויביאום אל יריחו שהיתה נקראת עיר
6 התמרים, אצל אחיהם בני יהודה, וישבו שומרון וגו', הרי
7 שאחיהם בני ישראל מרחמים ונהגים בחמלה באחיהם שבויי
8 המלחמה.
9 אבל אתם, על אויביכם' הגויים אתם הולכים למלחמה, שאם
10 תנוצחו על ידיהם ותפלו בידם, אין מרחמין עליכם אלא
11 ינהגו בכם באכזריות מרובה, לפיכך אתם מזהירים, אל ידך לבבכם
12 אל תיראו ואל תחפזו וגו' ממאורעות המלחמה.
13 ומפרטת המשנה את ארבעת האזהרות שהשמיעו ללוחמים, אל ידך
14 לבבכם' - שלא ישבר לבבכם מפני צהלת - צעקת הסוסים שהם
15 עושים כדי להפחידם ולהטיל מורח בלבבכם, וצחצוח - השחות
16 החברות וכלי המלחמה. אל תיראו' - אל יפול מורך ופחד
17 בלבבכם, מפני הגפת תריסין - הקשת מגנייהם, ושפעת הקלשפין
18 - ריבוי חילות המלחמה. אל תחפזו' - אל תמהרו להימלט מקול
19 תקיעת הקרנות שהם תוקעים בהם כדי להפחידם. אל תערצו' -
20 אל תפחדו ותשברו, מפני קול הצווחות אשר הם משמיעים כדי
21 להפחידכם.
22 ועליכם לזכור 'כי ה' אלהיכם תהולך עמכם, ואל תבטחו
23 בגבורתכם כמו הגויים, שהם באין ובטוחים בנצחונם של בשר ודם,
24 ואתם באים ובטוחים בנצחונם ובכוחו של מקום, ועליכם להשיב
25 ליבכם אליו ולבטוח בשיטתו. שהרי הפלשתים אשר נלחמו
26 בישראל, באו ובטוחים היו בנצחונם ובכוחו של גלית הפלישתי,
27 ומה היה סופו, לסוף נפל בחרב על ידי דוד, ונפלו עמו רבים
28 מבני עמם, בידי יהודה וישראל, וכן מצינו בגני עמון אשר באו
29 ובטחו בנצחונם של שובך שר צבאו של הדרעור מלך ארם, מה היה
30 סופו של שובך, לסוף נפל בחרב בידי דוד וחילותיו, ונפלו עמו
31 רבים מבני עמו. ואתם בני ישראל, אי אתם בן - אין הנהגתכם
32 ומחשבתכם כהגויים, 'כי ה' אלהיכם תהולך עמכם להלחם לכם
33 וגו' זה מלחמת הארץ - מתנה ישראל, שנושאים עימם הארון
34 ששברי לוחות מונחים בתוכו, והוא מסייע להם במלחמתם והם
35 נוצחים.
36 נמרא. שנינו במשנה, 'דבר אל העם' בלשון הקודש. מבררת הגמרא
37 מאי קאמר, כיצד נדרש מהפטוק שהחזיק חייב לדבר בלשון הקודש,
38 מבארת הגמרא הכי קאמר, שאמר בפרשת משוח מלחמה 'ידבר',
39 ולתקן במעמד הר סיני הוא אומר, 'משח ידבר והאלהים יעננו
40 בקול', ודורשים 'דיבור דיבור' גזירה שוה, מה לתקן במעמד הר
41 סיני, אמר משה את דבריו בלשון הקודש, שהרי עשרת הדברות
42 נאמרו בלשון הקודש, אף באן המשוח מלחמה מדבר בלשון
43 הקודש.
44 במשנה מבואר, שדוקא משוח המלחמה אומר את דברי החיוק
45 לעם, מביאה הגמרא את המקור לכך. תנו רבנן, 'ונשח תבהן וידבר
46 אל העם', מבררת הגמרא, יכול - שמא כל ביהן שרצה יוכל לדבר
47 את דברי החיוק לעם, תלמוד לומר בהמשח הפרשה 'ודברו
48 השופרים' - שהשופרים מדברים לעם דברי חיוק נוספים מלבד
49 הכהן, ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד שמה השופרים במקוניה -
50 שמונו לתפקיד זה, אף בהן במקוניה - שהתמנה לכך, ולא כל כהן
51 שירצה. שואלת הגמרא, ואימא ביה גדול שהרי הוא ממונה
52 לכהונה גדולה. ומתרצת, שהכהן צריך להיות דומיא דשופר, מה
53 שופר מהותו שיש שופט הממונה על גביו והוא מורה לו לרדות
54 את הצריך לכך, אף בהן צריך להיות שיש ממונה על גביו, והוא
55 הכהן גדול, אבל הכהן גדול אין ממונה מעליו. שואלת הגמרא, הרי
56 בהן גדול נמי, האימא מלך שהוא ממונה על גביו. ומתרצת.

1 'ויהי הוא בשער בנימן, ושם בעל פקידות - ממונה שלא יצאו
2 מהעיר אל הכשדים, ושמו יראיה בן שלמיה בן חנניה נביא
3 השקר, ויתפש את ירמיהו הנביא לאמר אל הכשדים אתה נפל
4 להיות עמכם, ויאמר (לו) ירמיהו שקר אתה דובר, אינני נפל אל
5 (על) הכשדים וגו'. וכתוב 'ויתפש יראיה בירמיהו ויביאהו אל
6 השרים, ויקצפו השרים על ירמיהו, והכו אותו ונתנו אותו בית
7 האסור בית יהונתן הסופר, כי אותו עשו לבית כלא', הרי שירמיהו
8 נפל בידי נכדו של חנניה נביא השקר, שהחזיק לו.
9 ואמר רבי אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה - שאינם מוכיחים זה את
10 זה, מאוסה בניה, שנאמר 'כי עדת חנה גלמוד', וגלמוד' הוא
11 מלשון נדה, שכן בפרכי הים קורין לנה 'גלמודה'. מבררת הגמרא,
12 מאי פירוש 'גלמודה', ומדוע נדה נקראת כן. ומבארת, שגלמודה'
13 היא מלשון גמולה דא מבעלה - מובדלת זו מבעלה. ואמר רבי
14 אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה, דובר זה נלמד בגזירה
15 שההתיבה 'גלמוד', וכתוב 'הא גלמודה' וכתוב 'כי עדת
16 חנה גלמוד', וכתוב 'התם לגבי גלות' ואמרת לבבך מי יגד לי את
17 אלה, ואני שכולה וגלמודה גולה וסודה וגו'.
18 אמר רבי ירמיה בר אבא, ארבע ביות של רשעים אין מקבלות פני
19 שכינה, בת ליצים וכת חניפים, וכת שקרים וכת מספרי לשון הרע.
20 והמקור לכך שבת ליצים אינה מקבלת פני שכינה, דכתוב 'המקור
21 ברוך הוא' 'משך ידו מלחיות את לוצינים'. והמקור לבת חניפים
22 שאינה מקבלת פני שכינה, דכתוב 'כי לא לפני חנה יבוא'. והמקור
23 לבת שקרים שאינה מקבלת פני שכינה, דכתוב 'אמר הקדוש ברוך
24 הוא' 'דובר שקרים לא יבון לנגד עיני'. והמקור לבת מספרי לשון
25 הרע שאינה מקבלת פני שכינה, דכתוב 'כי לא אל חפץ רשע אתה,
26 לא יגורר רע' ופירוש הפסוק הוא, לא חפץ רשע אתה משום שצדיק
27 אתה ה', לכן לא יגורר במגורך - עמך רע, ופרשה זו מדברת בבעלי
28 לשון הרע, כפי שכתוב בהמשך 'כי אין בפייה נכונה' וכו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה פרק שמיני

29 פרק זה, עוסק במהלכה של מלחמת ישראל עם הגויים, והמשנה
30 שלפנינו, עוסקת בדברי הכהן משוח המלחמה לערכי המלחמה,
31 בעת צאתם מגבול הארץ. כמו שנאמר 'והיה קרבכם אל המלחמה
32 ונגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים
33 היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו
34 ואל תערצו מפניהם, כי ה' אלהיכם תהולך עמכם להלחם לכם עם
35 אויביכם להושיע אתכם'. והמשנה תבאר את הפסוקים.
36 משנה. הכהן אשר נבחר לתפקיד משוח מלחמה, שעליו צוות את
37 העם בעת יציאתם למלחמה, בשעה שמדבר את דברי החיוק אל
38 העם הלוחמים, בלשון הקודש היה מדרב, שנאמר 'ויהי
39 בפרבכם אל המלחמה' בצאתכם את גבול הארץ, 'ונשח תבהן'
40 לומר את דבריו. ומבארת המשנה, 'הכהן' זה ביהן משוח מלחמה
41 אשר נמשח במיוחד לתפקיד זה. ומה שנאמר בפסוק 'ידבר אל
42 העם', זה דווקא בלשון הקודש.
43 'ואמר אליהם שמע ישראל וגו' אתם קרבים היום למלחמה על
44 אויביכם' מבארת המשנה, על אויביכם' הגויים ולא על אחיהם
45 היהודים. שמלחמה זו אינה לא כמלחמת שבט יהודה על שבט
46 שמעון הסמוך לו בגבולו, ולא כמלחמת שבט שמעון על שבט
47 בנימין הסמוך לו בגבולו, שאם תפלו בידם של אחיכם, וירחמו
48 עליכם. וכמה שנאמר במלחמת פקח בן רמליהו מלך ישראל עם
49 אחז מלך יהודה, 'ויקומו האנשים מבני אפרים אשר נקבו בשמות
50 קודם לכן, ויתחזקו בשכינה ששבו במלחמתם עימהם, לדאוג

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מב עמוד א

תוספות

רש"י

1 משוח מלחמה. נראה האי דלא תנא הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד
2 כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב.) מקרא בבורים כיצד משוח הדתם סליק
3 מיניה דתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל תימה למה הקדים פרק זה קודם
4 פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כולן ויש לומר דהתם
5 הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיירי בפרשת

1 ויהי הוא בשער בנימין. לאחר כמה ימים היה יומיה יוצא מירושלים ללכת ארץ בנימין
2 לחלק חבלה שנקלה לו. ותפסו ויקאה ויאמר לו אל הפשדים אתה נופל: גמולה. גדולה.
3 כמו ונגמול (ויאלהימו לו): קמשך יודי. הקב"ה מהיות את לרצצים: לא יגורף רע. לא יגור עמך
4 רע, וגבי מספרי לשון הרע כתיב, דכתיב בהווא פרשתא פי אין פפיהו נבונה וגו':

6 המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הכא
7 שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דוטררי
8 מליה ופסיק ושרי זהו ואת' וליתיג לעיל פרשת
9 משוח מלחמה כדתיג פרשת עגלה ערופה יש
10 לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה
11 שהרי לא נתנה משום מצות קריאה אלא משום
12 התראה: הכי קאמר שנאמר ודבר. ירושלמי
13 למה בגין דכתי' ודבר הרי ק"ש דכתי' בה ודברת
14 במ הדיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה
15 אמירה הרי פרשת ודוי מעשר הרי כתיב בה
16 אמירה והיא נאמרת בכל לשון אמר רבי חגי
17 נאמר כאן הגשה ונאמר להלן הגשה ונגשו
18 הכתנים בני לוי מה נגשה שנת' להלן בלשון
19 קודש אף כאן בלשון קודש עד כדון כרבי עקיבא
20 דאמר לשונות ריבויין הן כרבי ישמעאל דאמר
21 לשונות כפולין הן ברם מאי אמר ר' חייא בר אבא
22 נאמר כאן נגשה ונאמר להלן נגשה ונגש משה
23 אל הערפל מה לשם לשון קודש אף כאן לשון
24 הקודש מסתברא דלא ופקדו שרי צבאות בראש
25 העם ואחרי כן ונגש הכהן ודבר אל העם בתר
26 דמתקן לדון הוא משמע לון:
27 סגן לאו ממונה הוא. ואם תאמר דא אמרינן
28 בסנהדרין פרק כהן גדול (דף יט.) כשהוא
29 מנתם אחרים כל העם עוברין זה אחר זה
30 והממונה ממצעו ותיניא כשהוא עומד בשורה
31 לנתם את האחרים סגן ומשוח מלחמה עומד
32 בימינו ואמר רב פפא ש"מ מהא מתניתין תלת
33 שמע מינה היינו סגן היינו ממונה יש לומר דאי
34 ממונה היה לדברים שמיעוהו אחיו וכהנים כדתנן
35 (וימא דף כת.) אמר להם הממונה אבל מן התורה
36 אין לו שום מנוי ושררה יותר על אחיו הכהנים
37 ואינו אלא כעין מניני אמרכל וגיזבר שגידולוהו
38 אחיו הכהנים:

1 הדרן עלך אלו נאמרין
2 מתני'. משוח מלחמה. כהן שנתרבה לכה.
3 שנאמר ונגש הכהן וגו', ובגמרא
4 פריך מאי קאמר: ויקומו האנשים. כתיב גבי פקח
5 בן רמליהו שנתלחם עם אהו בדברי הקמים. ששבו
6 מפני יהודה הרבה ושם היה נביא עומד שמו
7 והוכיחם לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על
8 בני יהודה נתנם בידכם והפיתם בהם לאין
9 מרפא, ועתה אתם אומרים לכבוש אותם
10 בעבדים. שמעוני והשיבו את השביה וגו': לל
11 בושל. כל הבושלים שבהם שאינו כולץ ללך
12 ברמליהם: צהלת סוסים. ענף סוסים קרוי צהלה
13 בלשון המקרא: מלגסין. חילות: הגפת תריסין.
14 מגפיץ וסורגין ומדבקין התריסין זה סמוך לזה
15 כדי שיקששו על זה זה. והקול נשמע בקול המון
16 לאים על שבנגדם: שוכה. שר צבא ודרעור:
17 גמ'. מאי קאמר. היכי ליקף לשון הקודש מהכא:
18 דפסיק דשמייה. תירוצא היא. השופט ממה על
19 השופט. ששטר עשוי לנגוש את מי שצאה
20 השופט לכוף ואימא סגן. מדבר דברים הללו
21 דהא ממנה הוא ויש ממנה על גביה למה סגן
22 מפקח. לתיקו דבר הוא ממנה ומכאן: שאם ארע
23 כו'. אבל בעוד שלא ארע פסול לכהן גדול אין
24 לסגן גדלה של כלום: מאי שנא שמע ישראל.
25 למה מתהיל בלשון זה: פעמים מדבר עמהם,
26 אחת בפסר. כשיצאו מארצם:
27 שמעו

הדרן עלך אלו נאמרין

1 משוח מלחמה, בשעה שמדבר אל העם, בלשון
2 הקודש היה מדבר, שנאמר: "והיה
3 כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן"
4 "ויאמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם"
5 על בנימין. שאם תפלו בידם ורחמו עליכם, כמה שנאמר
6 "ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות
7 ויחזיקו בשביה וכל מערפיהם הלבישו מן השלל וילבשו
8 וינהלום בחמרים לכל בושל וביאום ורחו עיר התמרים
9 אצל אחיהם וישבו שמרון" וגו'. על אויביכם אתם
10 הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם.
11 "אל ירד לבבכם אל תיראו ואל תחפזו", "אל ירד
12 לבבכם" מפני צהלת סוסים וצחצוח תרבות, "אל תיראו"
13 מפני הגפת תריסין ופשעת התלגסין, "אל תחפזו"
14 מקול קרנות, "אל תערצו" מפני קול צנורות,
15 "פי ה' אליהם החלף עמכם" הם באין
16 בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום.
17 פלשתים באו בנצחונם של גלית, מה היה סופו?
18 לשוב נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם כן,
19 "פי ה' אליהם החלף עמכם" להלחם לכם? זה מחנה הארון: גמ' מאי קאמר? הכי קאמר:
20 "שנאמר ודבר", ולהלן אומר: "משה ידבר והאלהים יענו
21 בקול" מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן:
22 "ונגש הכהן ודבר אל העם" יכול כל כהן שרצה?
23 תלמוד לומר "ודברו השמרים", מה שוטרים
24 בממונה, אף כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דוקיא
25 דשוטר, מה שוטר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש
26 ממונה על גביו. האיפא מלך על גביו? בעבודתו קאמר.
27 ואימא סגן? סגן לאו ממונה הוא, דתיניא אמר ר'
28 חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממונה? שאם אירע
29 בו פסול בכהן גדול נכנס ומשמש תחתיו: "ואמר
30 אלהם שמע ישראל": מאי שנא "שמע ישראל"? אמר ר'
31 יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא
32 לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע
33 שחרית וערבית, אי אתם נמסרין בידם: "אל ירד לבבכם אל תיראו" כו': תנו רבנן:
34 פעמים קודר עמם, אחת בפסר ואחת במלחמה.
35 בפסר, מה הוא אומר? שמעו

19 משוח מלחמה, בשעה שמדבר אל העם, בלשון
20 הקודש היה מדבר, שנאמר: "והיה
21 כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן"
22 "ויאמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם"
23 על בנימין. שאם תפלו בידם ורחמו עליכם, כמה שנאמר
24 "ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות
25 ויחזיקו בשביה וכל מערפיהם הלבישו מן השלל וילבשו
26 וינהלום בחמרים לכל בושל וביאום ורחו עיר התמרים
27 אצל אחיהם וישבו שמרון" וגו'. על אויביכם אתם
28 הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם.
29 "אל ירד לבבכם אל תיראו ואל תחפזו", "אל ירד
30 לבבכם" מפני צהלת סוסים וצחצוח תרבות, "אל תיראו"
31 מפני הגפת תריסין ופשעת התלגסין, "אל תחפזו"
32 מקול קרנות, "אל תערצו" מפני קול צנורות,
33 "פי ה' אליהם החלף עמכם" הם באין
34 בנצחונם של בשר ודם, ואתם באים בנצחונם של מקום.
35 פלשתים באו בנצחונם של גלית, מה היה סופו?
36 לשוב נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם כן,
37 "פי ה' אליהם החלף עמכם" להלחם לכם? זה מחנה הארון: גמ' מאי קאמר? הכי קאמר:
38 "שנאמר ודבר", ולהלן אומר: "משה ידבר והאלהים יענו
39 בקול" מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן:
40 "ונגש הכהן ודבר אל העם" יכול כל כהן שרצה?
41 תלמוד לומר "ודברו השמרים", מה שוטרים
42 בממונה, אף כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דוקיא
43 דשוטר, מה שוטר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש
44 ממונה על גביו. האיפא מלך על גביו? בעבודתו קאמר.
45 ואימא סגן? סגן לאו ממונה הוא, דתיניא אמר ר'
46 חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממונה? שאם אירע
47 בו פסול בכהן גדול נכנס ומשמש תחתיו: "ואמר
48 אלהם שמע ישראל": מאי שנא "שמע ישראל"? אמר ר'
49 יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא
50 לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע
51 שחרית וערבית, אי אתם נמסרין בידם: "אל ירד לבבכם אל תיראו" כו': תנו רבנן:
52 פעמים קודר עמם, אחת בפסר ואחת במלחמה.
53 בפסר, מה הוא אומר? שמעו

הנשמה אינה מציאות בפני עצמה אלא היא "חלק אלוהים ממעל ממש".

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מב עמוד ב

תוספות

רש"י

1 שמעו דברי מערכי מלחמה. מי ראוי לחזור ומי ראוי לילך, וְחֹרֵוּ הָרְאִיִּים לְחֹזֵר, כְּגוֹן
 2 כְּגַהּ בֵּית וְנֶשֶׁת כִּסֵּם וְאִרְשׁ אִשָּׁה וְרָא וְרַךְ וְלָבַב. ואע"ג דקתיב כְּגוֹן וְחֹרֵוּ הָרְאִיִּים,
 3 לְקַמְּוֵן אֲמִירֵין דְּכֹהֵן קָאָמְרֵי לֵהוּ, אֵלָּא שְׁהִשְׁטִירִים מְשַׁמְעִין דְּבִרֵי לַעֲמֵ: אֵל יָרַךְ לְבַבְכֶם,
 4 אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּחֲפוּ וְאֵל תַּעֲרִצוּ. אַרְבַּעָה אֲוֹרֹת כְּנַגַּד אַרְבַּעָה דְּבָרִים שְׁהֵעֻבְדוּ
 5 וְכֹבְדִים הָיוּ עוֹשִׂין לָאִים, וְנִזְמִין בְּתַרְסִין
 6 וּמְרִיעִין בְּקִרְנוֹת וְעוֹזְזִין בְּקוֹלֵם וְרוֹמְסִין בְּצִלְתֵּי
 7 סוּסֵיהֶן וְדוֹחֲרוֹם, אֲבָל צִחְצוּחַ חֲרָבוֹת וְשִׁפְעַת
 8 קִלְגָּסִים הֵן עֵקֶר הַמְּלַחְמָה וְאִין לָאִים: כְּגַלְיֹו
 9 פְּנִים. בְּחֻצְפָּה: כִּרְיֹו: בְּחֻרָה: לְבָדוּ פִּיֹו: אָמַר פִּיֹו
 10 אֵת כְּשִׁלְוֹנוֹ: וְיָרַד אֵלָּי. מִשְׁמַע עֲלַי, שְׂוֹאֵי יָגְבֵר,
 11 דְּהָהּ לִיֵּה לְמִמְרוּ וְלָחֵם אֵת: וְאִיֵּךְ וְהִכְנִי:
 12 ואע"ג דְּהָרַד אָמַר וְאֵם אֵי אֹכֵל אֵי וְהִכְנִי,
 13 מִכַּל מְקוֹם פְּתִיחַת פִּיֹו לְרַעְתּוֹ וְהָתָּה: דְּוִד הִרְדֵּי
 14 קָאָמַר לִיֵּה וְאֵי כָּא. וְאִין זוּ פְּתִיחַת פִּה לְרַעְתּוֹ,
 15 דְּאָמַר לִיֵּה אִתָּה כָּא לְמַשׁוֹל בִּי עַל יַד דְּבָר
 16 שְׂאִין בּוּ מִמֶּשׁ: וְאֵי כָּא לְמַשׁוֹל כֶּר בְּשֵׁם
 17 שְׁהַצְחָתוֹת שְׁלוֹ: כְּנַגַּד אַרְבַּעִים יוֹם. שְׂאִחְרָה
 18 תוֹרָה לְהַתְקַבֵּל נֶחֱן לֹו כַּח לְהַתְיַבֵּב: מְכָל מוֹם.
 19 מִתְקָן וּמְנַקֵּה מְכָל מוֹם שֶׁל עֵוִר: שְׂבָאֲחֵיו.
 20 אַרְבַּעָה (אִחִים) הָיוּ (וְ) כְּדִלְקָמֵן: כִּי מֵאָה שְׂבָאֵי
 21 וְחַד נְאֻמָּי. הֵן הַתְעַרְבֵת, שְׂבָאֵי דְרַבָּה אֲנָשִׁים
 22 עַל אֲמוֹ בְּלִילָה אֲתַת וְנִתְעַבְרַת מִן אָחִיד, נִמְצָא
 23 הָאִחִיד אֲבִיו וְכָל מְנַאֲפִים: נְאֻמָּי. וְהוּוּ אָב לְשׁוֹן
 24 פְּרִסִי: שְׂבָאֵי. פִּרְשֵׁטְרָא, וְלִשׁוֹן אִישׁ הַבְּיָנִים
 25 שְׂדָאֵן מִבְּרַן אֲנָשִׁים דְּרַבָּה: כְּתִיב מַעֲרֹת
 26 מִמְעֹרֹת פְּלִשְׁתִּים: כְּתִיב עֲרַפְשָׁה. כִּי הָאֲחַת
 27 עֲרַפְשָׁה (מֵזֵי לֵ) וְכִתִּיב דְּרַבָּה אֲשֶׁר בִּילִידֵי דְרַבָּה,
 28 הִיא עֲרַפְשָׁה כְּדָאָמְרֵי לְקַמְּוֵן שְׁנַגְדוּ עֲלֵיהָ שִׁפְלוּ
 29 כְּנִיָּה בְּחָרֵב בֵּיד בְּנֵי רוּת שְׂדָקָה בְּשִׁכְנֵיהָ:
 30 עוֹרְפִין אִוְתֵיהָ. הַפְקִידָה עֲצֻמָּה כְּבַהֲמָה פְּנִים
 31 כְּנַגַּד עֲרָה: כְּהִרְפּוּת. חֲסִין בְּתוֹשִׁין: סָף וְקִדּוֹן
 32 וְנִלְתֵי וְיִשְׁכַּב. כָּלֵם כְּסַפֵּר שְׂמוּאֵל (וְ) לֵאלֹו: כְּנֵי
 33 תְּשׁוּקָה. שְׁנִשְׁקָה לְחַמּוֹתָהּ לְהַפְרֵד מִמַּעֲהָ. שְׁלֵא
 34 תִּתְקַדְּוֵה: וְתִכְבְּיָהּ עוֹד. פִּעַם שְׁנֵיֵהָ דְלַעֲלֵל מִנְיָה
 35 כְּתִיב וְתִשְׁאֲנָה קוֹלָן וְתִכְבְּיָנָה: אַרְבַּע דְּמַעוֹת
 36 שְׁתֵּי בְּכִוִּת מִשְׁתֵּי עֵינַיִם: חִין לִשׁוֹן חֲצִי. הוֹדִיעַךְ
 37 הַכְּתוּב שְׁלֵא סַפֵּר בְּחֻצֵי גְבוּרָתוֹ: לְאוֹדוּעֵי
 38 שְׂבָאֲחֵיהּ דְּדוֹדוֹ. שְׁנַלְחָם עִם גְּבוּרָתוֹ: כְּתִיב
 39 שִׁיבֵךְ. כְּסַפֵּר שְׂמוּאֵל (וְ) יֵ וְכִתִּיב שׁוֹפֵךְ בְּרַבִּי
 40 הַיָּמִים (וְ) יֵ: אִשְׁפֹּתוֹ כְּקִבְרֵי חַיִּים. בְּחִילוֹת שֶׁל
 41 נְבוּכַדְנֶצַּר כְּתִיב, וְאִיֵּךְ דִּקְנַט פְּלוּגָתָא דְרַב
 42 וְשְׂמוּאֵל בְּדִרְשׁוֹת דְקִרְאֵי נָקַט לָהּ: כְּפִי
 43 שְׂאֻמְיָם. אֲבָל אִיָּם גְּבוּרִים: שֶׁל יָבֵל מִחֲמַת
 44 שְׂאוּבָה לְרַבָּה בְּגוּרָה: שְׁפַע מְנֵה מִדְּקָאָמַר
 45 שְׂמָא תַאמַר חוֹלֵי מַעֲיִים הֵם: לִיֵּרַח בְּנַפְשֵׁיהּ
 46 לְבַשָּׁת לֹו רְפוּאוֹת טָרַם יִכְבַּד חִלּוֹ עֲלֵיהּ: דְּאָנָּה
 47 כָּלֵב אִישׁ יִשְׁתַּחֲוֶה: יִסְתַּחֲוֶה מִדַּעְתּוֹ. יִשְׁתַּחֲוֶה
 48 לְאִתְרִים: וְכָל כֶּךָ לְפָנֵה. אֲנִימֵר לְכֶם, וְמָה הִיא
 49 הַבְּתִיקָה הַזֹּאת שְׁתִּבְטְחוּן כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַהוּלֵךְ
 50 וְלֹא אָמַר כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם עִמָּכֶם, וְמָה הִיא
 51 הַלִּיקָה זוֹ דְּמִשְׁמַע הוּלֵךְ מִמֶּשׁ: שְׁהִשְׁמַע וְכָל
 52 כְּנִיָּו עוֹרְפִין פְּאִיִּין. הִיוּצָא עִמָּחֵם בְּמִלְחָמָה:
 53 שְׂפַמְפַּט

1 **מאה** פפי חוד נאנאי. בירושלמי בפרק החולץ אנגרא חייבין אשמ תלוי את ש"מ
 2 ושהאשה מתעברת וחותרת ומתעברת את ש"מ שאק האשה מתעברת משני בני
 3 אדם כאחת ופליגי על רבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים ויצא איש הבינים ממערכות
 4 פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהערה בו מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא
 5 פליגין עד שלא נסדרה חזרע האשה מתעברת
 6 משני בני אדם כאחת משבסדר חזרע אין האשה
 7 מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן
 8 מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא
 9 כפי' רש"י שפירש חוד נאנאי שאחד מתן אביו
 10 ופי' הערוך נאנאי כלב שבאו עליה מאה אנשים
 11 וכלב אחד וכן מפרש בירקא רבה ובאגדה
 12 דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה
 13 ערפה מחמתה נתערבו בה גייס של מאה בני
 14 אדם הדא דכתיב והוא מדבר עמם והנה איש
 15 הבינים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב
 16 ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף
 17 כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב
 18 אנכי וגו' ותו הים ותיצב ארבעים יום אמר רבי
 19 ברביה ב"ר יצחק בשכר ארבעים פסיעות שהלכה
 20 ערפה עם חמותה נתלה לבנה ארבעים יום:
 21 **מפני** שהשם וכל בניו מונחים בארון. תוספתא
 22 (פ"ו ע"ש) כי ה' אלהיכם החולץ עמכם זה השם
 23 הנתון בארון שנאמר וישלח אתם משה וגו'
 24 למד שהיה פתח משוח מלחמה וכלי הקודש זה
 25 הארון ויש אומרים אלו בניו כהונה שנא' ובגדי
 26 הקודש אשר לאהרן ורבי יהודה בן לקיש אמר
 27 ב' ארונות היו עמכם זה שיוצא עמך למלחמה
 28 היו בו שבר לוחות שנאמר וסעו מהר ה' וגו' זה
 29 שהיה עמך היה בו ס"ת שנאמר ועפילו עלות
 30 וגו' ובירושלמי אמר' ארון אחד היה

39 **אמר:** בְּשַׁעַה שְׂוֹרְכִיָּן עוֹשִׂין אֲשַׁפְתוֹת אֲשַׁפְתוֹת שֶׁל חֲלָלִים, וְשָׂמָא תַאמַר שְׂאוּמִין בְּקֶרֶב, תִּלְמוּד לֹאמַר: "כָּלֵם גְּבוּרִים".
 40 **אמר:** בְּשַׁעַה שְׂעוֹשִׂין צוּרְכִיָּן עוֹשִׂין אֲשַׁפְתוֹת אֲשַׁפְתוֹת שֶׁל יָבֵל, וְשָׂמָא תַאמַר מִפְּנֵי שְׁחוּלֵי מַעֲיִים הֵם, תִּלְמוּד לֹאמַר: "כָּלֵם גְּבוּרִים".
 41 **אמר רב כרי:** שְׂמַע מִיָּה, הַאי מָאן דְּנִפְיֵשׁ וְיִבְלִיהּ, חוֹלֵי מַעֲיִים הוּא. לְמָא נִפְקָא מִיָּה? לִיֵּרַח בְּנַפְשֵׁיהּ. "וְאָנָּה כָּלֵב אִישׁ יִשְׁתַּחֲוֶה" ר'
 42 **אמו ור' אסי:** חַד אָמַר: יִשְׁתַּחֲוֶה מִדַּעְתּוֹ, וְחַד אָמַר: יִשְׁתַּחֲוֶה, לְאִתְרִים: "וְאִתָּם אִי אִתָּם כֵּן כו'". וְכָל כֶּךָ לְמַח? מִפְּנֵי שְׁהִשְׁמַע וְכָל כְּנִיָּו
 מוֹנֵחַן

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בסוק נאמר 'וְגִלְתִּי שְׁמוֹ מִנֶּט', תני רב יוסף, ממה שלא נאמר
 'גלית הגית' אלא 'גנת', בא לרמוז שהכל דשין בביאתם את אמו
 גנת - כדשת העובים בגת. בְּתִיב על גלית, שהיה ממעורות
 פלישתים, וְקָרִינָן - והקרי של תיבה זו היא ממעורות פלישתים,
 ומבאר הגמרא תני רב יוסף שנקט הפסוק תיבת 'מעות' כדי
 לרמוז, שְׁהֵבֵל הָעָרוֹ כְּאֵמוֹ - באו על אמו קודם שנולד.
 כמו כן, בכתבת שמה של אמו של גלית, מצינו חילוקים, שבמקום
 אחד בְּתִיב ששמה היה 'הַרְפָּה', וּבְתִיב במקום אחר, ששמה היה
 'עֲרֵפָה'. ובביאור דבר זה, נחלקו רב ושמואל, חד אמר 'הַרְפָּה'
 שְׁמָה האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא במגילת רות שְׁמָה 'עֲרֵפָה' לרמוז שְׁהֵבֵל
 עוֹרְפִין אוֹתָהּ מֵאֲחֵרֶיהָ - שהפקירה את עצמה לנות בדרך הבהמה,
 פנים כנגד עורף. וְחַד אָמַר, 'עֲרֵפָה' שְׁמָה האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא
 שְׁמָה בנביא שמואל 'הַרְפָּה' לרמוז שהפקירה עצמה לנות, כך
 שְׁהֵבֵל דְשִׁין אוֹתָהּ בביאתן בְּהַרְפִּיפוֹת - חטים כתושים, שנכתשו על
 ידי דישה מרובה.
 ומביאה הגמרא ראייה לכך שחטים כתושים מכונים 'הרפפות', וְכֵן
 הוּא אָמַר על האשה אשר הסתירה את יחונתן ואחמיען, 'וְתִקַּח
 הָאִשָּׁה וְתַפְרוֹשׁ אֶת הַמָּסָךְ - הוֹלֵךְ עַל פְּנֵי הַבָּאָר שבו הסתתרו
 וְתַשְׁמַח עָלָיו על המסך שפרשה הרפפות' - חטים כתושים, שדרך
 לשוטחם כדי לייבשם, ומכאן ש'הרפפות' הן חטים כתושים, כי אותם
 רגילים לפרוש לייבוש. וְאִי בְעֵינֵי אֵימָא מְהֵבָא, שנאמר במשלי,
 שאף 'אם תכתוש' - תטחן עד דק את האויל - השוטה במכתש
 כדי להסיר את שטותו ממנו, ותכתוש אותו בְּתוֹךְ - יחד עם הרפפות
 החטים הכתושים בְּעָלָיָא - במכתש, לא יסור מאוילתו. ומכאן,
 ש'הרפפות' הן חטים כתושים, שבת אלו דרך לכתוש במכתש.
 הגמרא מבאר את הנאמר בנביא על מפתל בני ערפה ביד דוד
 ועבדיו. 'וְאֵת אֲרֵבֶת הַגִּבּוֹרִים הָאֵלֶּה יוֹלְדוּ - נולדו לְהַרְפָּה אם
 גלית גנת וַיִּפְּלוּ בְיַד דָּוִד וְכִי עָבְדוּ' מבאר הגמרא מאי נִינְהוּ
 אלה שנולדו לה, אָמַר רב חסדא, ששמותיהם הם סף, וְמָדוֹן,
 גְּלִית, וַיִּשְׁבִּי גְנוֹב, הנוכרים באותו פרק. נאמר בפסוק לדלעל, וַיִּפְּלוּ
 בְיַד דָּוִד וְכִי עָבְדוּ, מבאר הגמרא, הסיבה שנפלו ביד דוד היא
 דְּכִתְיִב 'וְתַשְׁק עֲרֵפָה לְחַמוֹתָהּ, ולא דבקה בה, וְרוֹת דְּבָקָה בָּהּ,
 אָמַר רבי יצחק, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יְבוֹאוּ בְּנֵי הַנְּשׁוּקָה -
 שהיא ערפה וַיִּפְּלוּ בְיַד פְּנֵי רות הַדְּבֻקָה בנעמי. דָּרַשׁ רַבָּא על בני
 ערפה הגיבורים, שְׂשֻׁבְר אֲרֵבֶת דְּמַעוֹת שְׁהוֹרִידָה עֲרֵפָה עַל
 חַמוֹתָהּ בעת שנפרדו, וְכִתְיִב ערפה וַיִּצְאוּ מִמֶּנָּה אֲרֵבֶת פְּגוֹרִים
 אשר לחמנו בישראל. ודבר זה נלמד ממה שְׂשֻׁבְר בעת הפרידה
 מנעמי 'וְתַשְׁאֵנָה קוֹלָן וְתִבְכְּנָה עוֹד' הרי שבכו פעם שניה, נוסף על
 מה שהוזכר כבר באותו פרק שבכו קודם, ושתי בכיות משתי עינים,
 הן ארבע דמעות, ובזכות זה זכתה לארבעה בני גיבורים.
 בְּתִיב על חניתו של גלית את הלשון 'חֵץ חֲנִיתוֹ' שהוא לשון מחצה,
 וְקָרִינָן - ואילו הקרי הוא 'עֵץ חֲנִיתוֹ' שזה הוא לשון עץ, שממנו
 עשויה ידית החנית. מבאר הגמרא, אָמַר רבי אלעזר, שהלשון
 'חצי' בא לרמוז, שְׁעִדְדוֹן התיאור של גבורת גלית לא הִינְעָנוּ - אינו
 ממצה לְחֻצֵי שְׂכָחוֹ - אפילו את חצי שבח גבורתו שֶׁל אוֹתוֹ רִשְׁעֵי
 וּמְכַאֵן - ממה שהנביא לא פירש אפילו את מחצית גדולתו אנו
 למדים, שְׂאִסּוֹר לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָן שֶׁל רִשְׁעִים ולפיכך תיאר רק את
 מקצת גדולתו. שואלת הגמרא, אם כן, וְלֹא לְפִתּוּחַ בֵּית כָּלָל - מדוע
 תיאר הנביא את מקצת שבחו הרי ש'אסור בדבר. מתרצת הגמרא,
 שמטרת המקרא הייתה לְאֲדוּעֵי שְׂכַחִיהָ דְדָּוִד שלחם עם גלית
 ונצחו, למרות גבורתו העצומה.
 שנינו במשנה, וכך מצינו בְּפִנֵי עֲמוּן אשר בָּאוּ וּבטחו בְּנִצְחָנוֹ שֶׁל
 שׁוֹבֵף כּוֹ'. מבאר הגמרא את שמו וגבורתו של שובך, והשנינים
 שמצינו בכתובתו. בְּתִיב בספר שמואל ששמו היה 'שׁוֹבֵף', וּבְתִיב
 בדברי הימים ששמו 'שׁוֹפֵף', ובביאור דבר זה נחלקו רב ושמואל,

שָׁמְעוּ דְרַבִּי מְעַרְבֵי הַמְּלָחָמָה - את כללי המלחמה, מי ראוי
 להישאר במלחמה, ומי עליו לחזור. וְחָזְרוּ לביתם כל הראויים
 לחזור, שהם הבונה בית והנוטע כרם והנושא אשה והירא ורך הלבב.
 ממשיתבה הברייתא לבאר את חלקם השני של דברי הכותב, בְּמִלְחָמָה
 - בתחילתה של המלחמה, מָה הוּא אָמַר 'אֵל יָרֵךְ לְבַבְכֶם' - אל
 ישבר לבבכם מפחד המלחמה, 'אֵל תִּירָאוּ' במחשבתכם ובליבכם
 מאימת המלחמה, וְאֵל תַּחֲפוּזוּ' - אל תמהרו להימלט, וְאֵל תַּעְרָצוּ'
 - אל תישברו את מהלך המלחמה. ומבאר הברייתא, שהכותב
 מזהירם בארבע אזהרות אלו, כִּנְגֵד אֲרֵבֶת הַדְּבָרִים - פעולות
 מיוחדות שְׁעוֹבְדֵי בּוֹכְבִים הנלחמים בכם עוֹשִׂין על מנת להטיל
 מורץ בלבבכם. ואלו הדברים, מְגִיפִין - מקישים בתריסים, וְמַרְעִין
 - תוקעים בקרנות וצוֹנְחִין בקולם על מנת להפחיד, וְרוֹמְסִין בצהלת
 סוסייהם ובדהרתם להשמיע קול גדול.
 שנינו במשנה, פְּלִשְׁתִּים בָּאוּ בְּנִצְחָנוֹ שֶׁל גְּלִית כּוֹ'. מבאר
 הגמרא, מי הוא גלית, כיצד נלחם בישראל ומה היה סופו. מבאר
 הגמרא מדוע נקרא גְּלִית, אָמַר רבי יוחנן, מפני שְׁעַמֵד בְּגִילּוֹ פְּנִים
 - בעזות פנים לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וכביכול לחם בו. שְׂנֵאמַר
 שאמר גלית לישראל 'בְּרוּ - בחרו לָכֶם אִישׁ וְיָרֵד אֵלַי להילחם בי.
 ומבאר הגמרא, וְאִין 'אִישׁ' אֵלָּא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂנֵאמַר
 בשירת דים, 'ה' אִישׁ מְלָחָמָה'. וכתשובה לדבריו אָמַר הַקְדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא על גלית, הִרִינִי מִפִּילוֹ הוֹרוּג עַל יַד בֶּן אִישׁ - דוד
 שהיה נער ולא הגיע לכלל איש, שְׂנֵאמַר 'וְדוּד בֶּן אִישׁ אֲפָרְתִי הָוָה'
 - מיושבי בית לחם אשר בארץ אפרת.
 אָמַר רבי יוחנן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר, בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת - שלוש
 פעמים לְבָדוּ פִּי לְאוֹתוֹ רִשְׁעֵי - רמז גלית בדבריו את מפלתו
 העתידית. אַחַד, במה שאמר לישראל, 'בְּרוּ לָכֶם אִישׁ וְיָרֵד אֵלַי' -
 וממה שאמר לשון ויירד אלי ולא אמר ולחם אתי, משמע שיגבר
 עלי, וְאֲדָךְ - פעם שניה, במה שאמר לישראל, על אותו איש אשר
 תבררו 'אם יוכל להלחם אתי והכני וגו'', הרי שתחילה נקט את
 האפשרות שינצח. וְאֲדָךְ, דְּקָאמַר לִיה גלית לְדוּד בשעה שבא
 להילחם עימו, 'הִקְלֵב אֲנִי בעיניך בִּי אֵתָה בָא אֵלַי בְּמִקְלוֹת'
 אשר בהם מכים את הכלבים, וממה שאמר הלשון 'בא אלי', משמע,
 שינוצח על ידי דוד. שואלת הגמרא, הרי דוד נָמִי אָמַר לִיה גלית
 'אֵתָה בָא אֵלַי' בְּהִרְבֵּ וּבְחֲנִית וּבְכִדְוִין', הרי שגם דוד נקט את
 הלשון 'בא אלי', ואם כן איך זה לשון כישלון, שהרי דוד ניצח.
 מתרצת הגמרא, דוד הָרַד אָמַר לִיה - הוֹסִיף וּפִירַשׁ את דבריו במה
 שאמר 'וְאֲנִי בָא אֵלָיךְ בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי (יִשְׂרָאֵל) מְעַרְבוֹת
 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תִּרְפֵּן' ובכוח זה באצח. ולפיכך דוד סמך את דבריו
 על כוחו של ה', ואין בדבריו הבעת חולשה.
 נאמר בגלית 'וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי אל מחנה ישראל הַשָּׁבִים וְהַעֲרִב',
 מבאר הגמרא, אָמַר רבי יוחנן, מהו 'השבים והערב', שמטרתו של
 גלית היתה בְּדִי לְבַמְלֵךְ לישראל מְקַרְיָאָת שְׁמַע שְׁחָרִית וְעַרְבִית
 שבוכותה הם ניצולים מאויביהם. עוד נאמר בגלית, 'וְיִתְצַב
 אֲרֵבֶעִים יוֹם' לחרף ולגדף ולבטלם ממצוות. אָמַר רבי יוחנן,
 שהטעם שהיתה לו אפשרות לעשות כן למשך זמן זה, היא כִּנְגֵד
 אֲרֵבֶעִים יוֹם שְׁנִתְנָה בְּהֵן תוֹרָה שהתאחרה נתינת התורה מעשרת
 הדברות, לפיכך היה לו כח להתיצב ארבעים יום.
 נאמר על גלית 'וַיִּצֵא אִישׁ הַבְּנִינִים מִמְּחֻנוֹת פְּלִשְׁתִּים וְגו'' מבאר
 הגמרא, מֵאִי בְּנִינִים - מדוע כונה כך. אָמַר רב, מפני שְׂמְכוּנָה -
 מנוקה מִכָּל מוֹם, שהיה גופו נקי ממום של כיעור. וְשְׂמוּאֵל אָמַר,
 מפני שהיה בְּיָנוּנִי - אמצעי שְׂבֻאָהוּ - בין ארבעת אחיו. רַבִּי רַבִּי
 שִׁילָא אָמַר, מפני שהוא עָשׂוּי בחזק רב כְּבָנָן. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,
 מפני שבאו על אמו מאה פלישתים בבת אחת, ולפיכך היה בָּר - בן
 מֵאָה פְּפִי - מנאפים, וְחָרָא נֵאֲנָא - ורק אחד היה אביו האמיתי,
 ו'איש הבינים' פירושו, שיצא מבין הרבה אנשים.

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

57 כל אלו ואלו שהזכור לעיל היו שומעין את דברי כהן מערכי
58 מלחמה - את דברי מערכי המלחמה שאמר הכהן, והזווין
59 מלהילחם, ומספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרבים לחיל הלוואם.
60 ואלו שאינן חזוין אף על פי שבנו ונשאו ונטעו. הבונה בית שער
61 - חדר שלפני הבית, אכסדרה - גג בלי מחיצות, ומרפסת, שאינם
62 ראויים לדירה. כמו כן הנוטע ארבע אילני מאכל, או וחמשה
63 אילני פרק שאינם חשובים כרם. וכן המחזיר את גרושתו שאינה
64 אשה חדשה עבורו. או מקדש אשה האסורה לו, כגון אלמנה לכהן
65 גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת
66 ישראל לממור ולנתי, בכל אלו לא היה חזור.
67 רבי יהודה אומר, שמלבד כל אלו שהזכור לעיל, אף הבונה בית
68 חדש על מבוננו - שחרס את ביתו ובנאו בשנית במתכותו הקודמת
69 לא היה חזור, הואיל ולא חידש דבר בבנייתו כעת. רבי אליעזר
70 אומר, אף הבונה בית לבינים בשרון שאינו בר קיימא כיון שצריך
71 לחשו מידי זמן לא היה חזור על בית כזה. זהו דין ההולכים
72 למלחמה ושבים על פי דברי הכהן.
73 ואלו שאין זוין ממקומן ואינם יוצאים את בתיהם כלל, ואף לא עד
74 הספר. והם מי שפנה בית ויחנכו ועדיין לא דר בו שנה, וכן אם נטע
75 פרס וחללו ועדיין לא תמה השנה הרביעית. וכן הנושא את
76 ארוסתו או הבונה את יבמתו ועוד לא עברה שנה. שנאמר בנושא
77 אשה חדשה 'נְקִי וְהָיָה לְבֵיתוֹ שָׁנָה אַחַת' ודורשים 'לְבֵיתוֹ' זה ביתו
78 - ללמד שממתין שנה בביתו ואינו יוצא. ומתיבת 'הָיָה' זה פרמו -
79 אנו למדים כן לגבי נוטע כרם. ומה שנאמר 'וְשָׂמַח אֶת אִשְׁתּוֹ' זו
80 אשתו - שהנושא אשה ממתין שנה, ואשר לקח' להביא את
81 יבמתו - מרבה לזין זה את כונס יבמתו. וכל אלו אין מספיקין
82 (להם) מים ומזון ואין מתקנין את הדרבים, שאינם מחוייבים כלל
83 בצרכי המלחמה.
84 גמרא. תנו רבנן נאמר בפסוק 'וְדָבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶל הָעָם לֵאמֹר מִי
85 האיש אשר בנה בית וגו', מבררת הברייתא, יכול שמדברים
86 השוטרים דברים של עצמן שלא על פי כהן, אי אפשר לומר כן,
87 שהרי כשהוא אומר לאחר מכן את הלשון 'וְיָסְפוּ הַשּׁוֹטְרִים וְדָבְרוּ
88 אל העם מי האיש הירא ורך הלבב וגו', הרי מכך משמע שרק דברים
89 אלו משל עצמן אמור שלא על פי כהן. הא מה אני מקיים 'וְדָבְרוּ
90 הַשּׁוֹטְרִים' שנאמר קודם לכן, בהכרח שדברי משותף מלחמה
91 הַכְּתוּב מְדַבֵּר וְלֹא דְבַר הַשּׁוֹטְרִים, הא כיצד, כהן מדבר תחילה
92 ושומר משמיע על דבריו לעם.
93 מביאה הגמרא כמה ברייתות בזה, תני תדא, כהן מדבר ושומר
94 משמיע. ותניא אידה, כהן מדבר וכהן משמיע. ותניא אידה,
95 שומר מדבר ושומר משמיע. ודברי הברייתות סותרים לכאורה.
96 מבאת הגמרא. אמר אביי, הא כיצד מהלך דברי הכהן והשוטרים,
97 מ'ונגש' - מהיכן שנאמר הלשון 'וניגש' ועד תיבת 'וְדָבְרוּ' דברים
98 אלו היה הכהן מדבר וכהן משמיע את הדברים לעם. מ'ודברו' עד
99 תיבת 'וְיָסְפוּ' היה הכהן מדבר ושומר משמיע את דבריו. ומ'וספו'
100 ואילך עד סוף פרשה זו, היה השומר מדבר ושומר משמיע.
101 שנינו במשנה מי האיש אשר בנה בית חדש כו' אחד הבונה בית
102 התבן כו', ואחד הבונה ואחד הלוקח כו'. מבאת הגמרא את מקור
103 הדברים. תנו רבנן נאמר בדברי הכהן, 'מי האיש אשר בנה בית,
104 דנה הברייתא אין לי לרבות מפסוק זה 'אלא אשר בנה' ממש, לקח
105 וירש וניתן לו כמתנה מנין שאף הוא חוזר, תלמוד לומר 'מי
106 האיש אשר בנה', תיבת 'איש' מיותרת, שכל לכתוב 'מי אשר בנה',
107 אלא בא לרבות קונה ויורש.
108 עוד דנה הברייתא, על מה שנאמר בתורה 'בית, אין לי ללמוד
109 מפסוק זה 'אלא בית שררים בו, מנין לרבות בית התבן ובית
110 הקבך ובית העצים ובית האוצרות שגם עליהם חזר, תלמוד
111 לומר 'אשר בנה בית' ולא כתוב 'אשר בית בנה', לדרוש 'בנה'
112 מכל מקום, לרבות בית התבן ובית הקבך כו'. אם כן, יכול שאין

1 מונחין פארן שהיה יוצא עימהם למלחמה. וכן הוא אומר
2 במלחמת מדין 'וישלח אותם משה אלה למטה לצבא, אותם ואת
3 פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקודש והחיצרות התרועה
4 בידו', ומבאת הגמרא את הפסוק, 'אותם' אלו הסנהדרין שיצאו
5 גם הם למלחמה עימהם. פינחס בן אלעזר' זה מפני שהיה כהן
6 משותף מלחמה. 'וכלי הקודש' זה הארון ולוחות שבו. 'החיצרות'
7 התרועע' אלו השופרות שבהם היו תוקעים בעת המלחמה.
8 הזכר לעיל, שפנחס יצא למלחמה זו כיון שהיה משוח מלחמה,
9 מביאה הגמרא טעם אחר לכך. תנא, לא להנס הלך דווקא פינחס
10 ולא הלך אלעזר למלחמה במדין. אלא בשביל לפרע ממדין את דין
11 - העול שעשו לאבי אמו יוסף, שמכרהו לעבד למצרים, וכמו
12 שנאמר 'המדנים - המדינים מכרו אותו אל מצרים וגו' ולפיכך
13 יצא דווקא פנחס, כדי לנקום את נקמת יוסף אבי אמו.
14 שואלת הגמרא. למימא דפינחס מיוסף אתי, שאמו היתה משבת
15 יוסף. והא פתיב 'ואליעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו
16 לאשה ותלד לו את פינחס', מאי לאו שכונה 'פוטיאל' משום דאתי
17 מיתרו - שאמו היתה בת יתרו, שכונה 'פוטיאל' על שם שפיטם
18 עגלים כדי להקריבם לעבודת פוֹכְבִים מפני שהיה כומר לעבודה
19 זרה. הרי שפינחס היה מיתרו ולא מיוסף. מתרצת הגמרא, לא
20 מוצאו היה מיוסף שגם הוא כונה בשם 'פוטיאל' על שם שפיטם
21 בציצור - זלזל וכבש את יצרו במעשה אשת פוטיפר. ולפיכך ניתן
22 לומר שאם אמו של פנחס, היתה משבת יוסף.
23 מקשה הגמרא, והלא שקבים מבין אותו - את פנחס, באמרם
24 ראייתם בן פוטי - אשר מוצאו מפוטיאל, שהוא בן לאדם נבזה,
25 שהרי מיצונו שפיטם אבי אמו יתרו עגלים לעבודת פוֹכְבִים, וכיצד
26 יקום זה ויתרנגו את זמרו, שהיה נשיא משראלי, הרי יחוסו פגום ואין
27 הוא ראוי לכך, אם כן רואים שמוצאו היה מיתרו. אלא מתרצת
28 הגמרא, שאכן מוצאו היה מיוסף ויתרו יחד. וכיצד, אי אבנה
29 דאימיה מוצאו מיוסף, בהכרח דאימיה דאימיה מוצאה מיתרו,
30 ואי אימיה דאימיה מוצאה מיוסף, בהכרח שאבנה דאימיה היה
31 מוצאו מיתרו. מוסיפה הגמרא, דיקא נמי שהיה מוצאו מיוסף ויתרו
32 יחד, דכתיב 'מבנות פוטיאל' תרו משמע, שהרי נאמר פוטיאל ולא
33 פוטאל, שמע מינה.
34 קודם יציאתם למלחמה 'וְדָבְרוּ הַשּׁוֹטְרִים אֶת דְּבַרֵי הַכְּהֵן
35 אֶל הָעָם לֵאמֹר, מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בַּיִת וְלֹא חָנָו - ועדיין
36 לא גר בו כלל, וְלֹךְ וַיֵּשׁוּב לְבֵיתוֹ לַחֲזֹק אֶת בֵּיתוֹ וגו'". מבאת
37 המשנה את דיני החזרה בבונה בית, אחד הבונה בית התבן -
38 המיועד לשמירת תבן, או בית הקבך, או בית העצים, או בית
39 האוצרות לשמירת שמן ותבואה. כל אלו דינם כבית, שחזר עליהם
40 אם לא חנכם. כמו כן, אחד הבונה בית חדש, ואחד הלוקח מאחר,
41 ואחד היורש, ואחד שנתן לו מתנה, על כל אלו חזר.
42 מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר נטע פרס ולא חללו
43 וגו' - שלא פדה את הפירות על מעות בשנה הרביעית לנטיעתו.
44 מבאת המשנה את דין החזר בנוטע כרם. אחד הנוטע חמשה
45 אילנות בפרס, ואחד הנוטע חמשה אילני משאר מיני מאכל,
46 ואפילו היו מצטופין. כמו כן, אחד הנוטע ממש, ואחד המכריז -
47 הרי אלו מצטופין. כמו כן, אחד הנוטע ממש, ואחד המכריז -
48 המכופף ענף מהאילן מתחת לארבעה הוא צומח כאילן חדש, ואחד
49 המכריז אילן באליו. ואחד הלוקח כרם, ואחד היורש, ואחד שנתן
50 לו מתנה, בכל אלו, חזר.
51 מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר ארש אשה וגו'
52 ומבאת המשנה שאחד המארים את התולדה, ואחד המארים את
53 האלמנה, אפילו שומרת יבם - שמת אחיו בלא בנים ועדיין לא
54 ייבם את אשתו, בכל אלו חזר מהמלחמה, ויתירה מזו ואפילו שמע
55 שמת אחיו במלחמה וכעת עליו לייבם את אשתו, חזר מהמלחמה
56 ונבא לו לייבמה.

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

24 הקרקע יפה ללבנים, ולא היו דבר קמאי, שפעמים צריך לחדשה בשבע שנים; ואלו שאין
25 זיון מספקין. דהנה דלעיל הולכין עד לספר ושם שומעין דברי כהן וחוזרין מן המערכה
26 לארץ ישראל, ואינם חוזרין לכתיהם אלא עוסקין בספוק מים ומזון להולכי מלחמה, ואלו
27 אין זיון מספקין אפלו ללכת עד הספר ולשוב ע"פ כהן; הבונה בית ותכנו. ולא דר בו עדן
28 שנה; וכן הנוטע פרום וחרוץ, ועדן לא עברה
29 שנת רביעית עליו שלמה; נקי יהיה לביתו.
30 בשביל ביתו; יהיה. רבנא הוא, הוסיף לך הנהך
31 אחרת להיות כוח: גמ'. יכול דברים של עצמן.
32 יכול שהדברים הללו שהם אומרים מי האיש
33 אשר בנה וגו' של עצמן הן ולא היה כהן אומרן
34 אלא השוטרים; ת"ל ויחסו השוטרים. לדבר אל
35 העם ואמר מי האיש וגו' ויחסו משמע שדבר
36 זה הם מוסיפים משלהם; הרי דברים של עצמן
37 אמרו. שהדבר זה לבדו הן מוסיפין על של כהן.
38 מדעד השתא גבי נטע וגבי ארס אשה לא כתיב
39 ויחסו והקא כתיבי ויחסו, שימ' עד הנה דברי כהן
40 ואת זו הן מוסיפין; הא מה אני מקום ודברן
41 השוטרים. בבנה ונטע וארס; דבריי משה
42 מלחמה הכתוב מדבר. שהכהן אומר והשוטרים
43 משמיעין אותו; מונגש עד ודבריו. דהינו שמע
44 ישראל אתם כרבים וגו' עד לחושיע אתכם; מי
45 האיש, רבנא הוא, דמיצי למיכתב מי אשר בנה,
46 ומדלא כתיב אשר בית בנה וירוש בית בנה ממ.
47 והאי דכתיב בית, למעוטי בית שער אכסדרה
48 ומרפסת שהם עשויים לדריסת רגל ולא ראויים
49 לדור בהם; בית שער. בית פניסת שער החצר
50 להסתופף שם שומר הפתח; ולא הנכו. מדלא
51 כתיב והלא חנך הוי מטוטא, הנכו לזה ולא
52 לאחר פרט לגזול בית; כדפי' יוסי הגלילי; דמתני'
מעבדות

שפטם. זלזל וכבש אותו ולא חשבו; והלא שבטים מביים אותו. כדאמרין באלו הן
הנשרפין (פסוקי דז' פס). לפיכך הצריך ליחסו שם, פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן; הרי
פשוט. מדלא כתיב פוטאל. מתני'. בית האוצרות. לאוצר יון שמן ותבואה; ואחד הליקת.
בית בני. שהרי אצלו הוא חדש, ובגמרא מרבינן ליה מקרא: חמשה אילני מאכל. דבהכי
הוי כרם, שמים כנגד שמים ואחת יוצאה וזב

קנה

1 מונחין בארון. וכן הוא אומר "וישלח אתם משה אלף
2 למטה לצבא אתם ואת פינחס", "אתם" אלו סנהדרין,
3 "פינחס" זה משוח מלחמה, "וכלי הקדש" זה ארון
4 ולוחות שבו, "והוצרות התרועה" אלו השופרות. תנא:
5 לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא לפרע דין אבי
6 אמו, שגאמר: "והמדרנים מכרו אתו אל מצרים" וגו'
7 למימרא דפינחס מיוסף אחי? והא כתיב: "ואלעזר בן
8 אהרן לקח לו מננות פוטאל לו לאשה". מאי לאו,
9 דאתי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה. לא, מיוסף
10 שפיטפט ביצרו. והלא שבטים מביין אותו; ראיתם בן
11 פוטי זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה,
12 תרוג נשיא מישראל? אלא אי אבוה דאימיה מיוסף,
13 אימיה דאימיה מיתרו. ואי אימיה דאימיה מיוסף, אבוה
14 דאימיה מיתרו. דיקא נמי, דכתיב "מננות פוטאל",
15 תרי משמע, שמע מינה מתני' "ודברו השטרים אל
16 העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא הנכו
17 לך וישב לביתו" וגו' אחד הבונה בית התבן, בית
18 התבן, בית העצים, בית האוצרות. אחד הבונה ואחד
19 הלווקח ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש
20 אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' אחד הנוטע כרם, ואחד
21 הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת המינין.

7 ואפלו מה' מינין, מצטרפין; חללו. בשנת
8 הרביעית לנטיעתו, שחלל את הפרות במעות
9 כדרך מעשר שני ועמלה את המעות לירושלים
10 ואוקלו דכתיב (ויקרא ט) קדש הלולים, וגמר
11 קדש קדש ממעשר; ה"נ כל אלו שומעין דברי
12 כהן מערבי מלחמה וחוזרין. כמו שומעין דברי
13 מערבי מלחמה של כהן, כלומר שהכהן אומר
14 להן: קרק. כהן ארזים ושקמים שאינן עץ פרי;
15 והפתור גרושתו. וארסה אינו חוזר שאינה
16 קדשה לו, וקרא אשה חדשה קפיד כדכתיב כי
17 יקח איש אשה חדשה וקליס כו': אלמנה. וארסה
18 כהן גדול אינו חוזר בשבילה, דאימיעוט מולא
19 לקחה מדלא כתיב ולא לקח; על מכונו. סתרו
20 ובנאו במדה ראשונה אינו חוזר, דלאו חדש הוא
21 הואיל ולא חדש לחושיע עליו, ואפלו אצלו אינו
22 חדש וגרע מהלווקח הירוש; אף הבונה בית
23 לבנים פשוט. מקום הוא ששמו שרוך, ואין

22 אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד המרביב, ואחד הלווקח, ואחד הירוש, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש אשר ארש אשה" אחד
23 המאוס את הבתולה, ואחד המאוס את האלמנה. אפילו שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר וקא לו. כל אלו ואלו
24 שומעין דברי כהן מערבי מלחמה, וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואלו שאינן חוזרין: הבונה בית שער, אכסדרה
25 ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת
26 ונתנה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתן לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על מכונו, לא היה חוזר. ר' אליעזר אומר:
27 אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר. אלו שאין זיון מספקין: בנה בית וחנכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הכונים
28 את יבמותו. שגאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לביתו" זה ביתו, "יהיה" זה פרמו, "ושמח את אשתו" זו אשתו, "אשר לקח"
29 להביא את יבמותו. אין מספקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ' תנו רבנן: "ודברו השטרים..." יכול דברים של עצמן?
30 כשהוא אומר "ויחסו השטרים" הרי דברים של עצמן אמרו, הא מה אני מקיים "ודברו השטרים"? דבריי משה מלחמה הפתוח
31 מדבר, הא ביצד? כהן מדבר ושומר משמיע. תני תדא כהן: מדבר ושומר משמיע, ונתניא אידך: כהן מדבר וכהן משמיע, ונתניא
32 אידך: שומר מדבר ושומר משמיע. אמר אביי: הא ביצד? מונגש ועד "ודברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ' ודברו" עד "ויחסו",
33 כהן מדבר ושומר משמיע. מ' ויחסו" ואילך, שומר מדבר ושומר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו': תנו רבנן: "אשר
34 בנה", אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, נתן לו במתנה, מנין? תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנין
35 לדבות בית התבן, ובית התבן, ובית העצים, ובית האוצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מכל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה
36 בית שער, אכסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אליעזר בן עקיבא אומר: "בית"
37 כמשמעותו, "לא חנך" ולא הנכו", פרט לגזול. לימא דלא פר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אומר: "ורד הלכב" זה המתירא
מעבדות

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד ב

רש"י

מעבירות שפדיו. והאי אית ליה למיהדר משום הירא ורך הלבב. תלמוד לומר אשר נטע. 1
 מדלא כתיב אשר כרם נטע דרוש ביה נמי נטע מכל מקום ואפי' אינו כרם. שהרי לא 2
 הוזכר כרם ערוך. תלמוד לומר כרם. דרמי לכרם ופירות שבכרמים תמושה בגנים הם: 3
 כרם כמשמעו. ולא שאר אילנות: חללו. משמע מעוטא, לזה ולא לאחר: כאן בהרצבת 4
 אפור. ברייתא בהרצבת אסור מין בשאינו מינו, 5
 ומעטיה קרא כדמעט ולא חנכו גבי בית פרט 6
 לגזלן. כפרה. שבופה והזמורה או היחרור בארץ: 7
 מרביב. שנוקב האילן ונטול מן הרך שבענפי 8
 האילן ותוחב לתוכו ועושה ענף בתוך הנקב 9
 ונושא ממין אותו אילן שנטול ממנו. וישראל 10
 מזה להרכיב משני אילנות שזה פרותיו גסון 11
 וזה פרותיו דקין. והיו ממין אחד זה בזה: האי 12
 הרצבת התי. דאומת מנתי. בה היכי דמי 13
 דחזר מפני חלול ההרצבה: אי ניטא ילדה 14
 בילדה. שאף זו שבקרקע שהרכיב את הענף בה 15
 נטיעה היא ועדן לא הגיעה לשנה רביעית 16
 לחללה. הא לאו משום הרצבת הדר. דבלאו 17
 הרצבה נמי בעי למיהדר מן המלחמה משום 18
 ילדה ראשונה: בזונה. שפכר נתחללה. שפסכה. 19
 לשון נאחז בספק (פלוסית כגו) שעשאה ענף 20
 בזונה: בטלה לנבי וקנה. ואינה חובת בערלה 21
 ואין בה דין רבעי. וכי תנן במספת ערלה 22
 דמרביב חייב בערלה ונקנה בילדה תנן. שאף 23
 אותו ענף חייב בערלה ואע"ג שקצצו מוקנה 24
 נעשה עכשיו ילדה שזו היא נטיעתה: לועלם 25
 ילדה בילדה. ודקשיא לך בלא הרצבה נמי בעי 26
 למיהדר ממערכי המלחמה אקמייתא: כגון 27
 הנפעה לקמייתא לסיני. כגון שהיתה פוצה 28
 בגדר שדרה וטעה בפוצה לסתום. לשון סוטה 29
 בשושים (מי טעיס 11) דורה בשושים: ולקורות. 30
 לקוץ מנקה קורות לכשתגדלו. ומאי שנא ילדה 31
 בילדה. כי הך ילדה קמייתא דבזונה היא לעולם 32
 ערלה (הו) בטלה הרצבה בה להפטר מן 33
 הערלה כמותה: התם. גבי זקנה לאו בת 34
 אימולובי היא לחזור ולהיות ילדה על שום 35
 משקבה. אבל נטע לסגן אי ממליך עלה בתוך 36
 שני ערלה לקמה לפרות חבת בערלה. הלכך 37
 ילדה דקא מרביב בגנה לאבילה חבת בערלה. 38
 ואע"ג לא ממליך אקמייתא הא מיהא 39
 לאבילה הוא ומהנאי מחשבה. דערך דידה נמי 40
 אי הנה חשיב עלה הנה מהני מחשבה ואע"ג 41
 דבשעת נטיעה לאו להכי נטיעה: מיד היתה 42
 אעלו מאליהו. דבשעת נטיעה ליכא פגנה 43
 ולקמה ככרם של שני שתפיו. לקח לה 44
 לאהרורי אשנאי דחזקא בנטע לסגן ולקורות. 45
 ולקמה בנטע לאבילה. ודקשיא לך תיפוק לי 46

משום דבעי למיהדר משום ראשונה. לישני כגון שהנטיעה של ראובן וקא שמעון והרכיב 1
 בה להיות פרות הרצבה שלו. ומאי שנא מחשבה אחיו. ברייתא היא לקמן בפרקין והי 2
 מ:מ: בלן חזירין. מפני שהיא שומרת יבם לבלום: קרינא ביה אשתו. שמאי לזה תתיב: 3
 כל חד וחד לא קרינא ביה כרמו. המיוחד לו. שאין לך בה גפן שאין לשנים חלק בה: 4
 רב נתנן אמר. הא דקחני מנתי מרכיב חזיר. 5
 במרביב אילו בירק דלא בעי למיהדר משום 6
 קמא. ואם תאמר מין בשאינו מינו הוא 7
 ואימעטא לה הרצבת אסור מולא חללו פרט 8
 למברך ומרכיב. האי תנא הוא דאמר מתה: 9
 כפר עכו. כן שמוה: הא פני. דקחני פרט למברך 10
 ומרכיב. לאו סתמו הוא אלא אלא סיפא דמלתא 11
 דרכי אלעזר בן יעקב היא ואפי' הרצבת התי 12
 לא הדר עלה: פחותה מטפת. שהיא שפל קומה 13
 ולא תגבה לעולם עד טפת: כל פליתיה. מדרבנן 14
 כל הנימים ערלה ונהנת בה דמתחזיא בבת 15
 שתא והוראה שאוכלין פרותיה אומר שפרות 16
 ערלה מתקין: קלא אית ליה. הכל אומרים כרם 17
 יש לפלוני משנה מכל הכרמים ויודעין שהיא 18
 זקנה. להכי נקט שתיים כו'. ודקבר לה כמאן 19
 דאמר במסכת ברכות (הו טו) כרם רבעי תנן. 20
 שאין ערלה נהנת בנטיעה אחת אלא בכרם 21
 שלם: לקריאת שמע. שאסור לקרות בארבע 22
 אמותיו משום לועג לרש. שזה קורא וזה אינו 23
 יכול לקרות: חזינתה. בה אשתה: שניקלה בין 24
 האחים. בני הפעור מאשה אחרת: דמתחזיא כי 25
 אחתייהו. מי שאינו מכיר בה ורואה אותה 26
 שגדלה אצלו כסבור שהיא אחותו ואומר 27
 שנושא אחותו: לקט שכחה ופאה ששאן. העני 28
 גרן. שבנס הרבה כאחד ועשה מהן ברי: הקבוע 29
 למעשר. מדרבנן. דמאן דחיי סבור שגדל 30
 בשדרה: וה"פ בשדרה. שלא ידעו הכל שבנסו 31
 מעט מעט וסבורין שגדל שם. אבל בעיר כי 32
 שכניו ראו שבנס על דל על יד וידועין שהן של 33
 לקט שכחה ופאה ופטור מן המעשר. כדתניא 34
 בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונקלה עמו. 35
 בדבר שאין לו בו חלק ונקלה עמו: הוא בא 36
 ונטול מעשר ראשון שלו. קלא לקט שכחה 37
 ופאה שיש לו חלק ונקלה עמו. שאף לעניים 38
 ליום הם מפקדים בכפר עניי ישראל: אינה 39
 מקדשת את הירעים. משום כלאי הכרם דכתיב 40
 בהו תקדש המלאה הירע. ונראה לי דקסבר 41
 כדאמרין במנחות (הו טו) קבוס ולוף אכרה 42
 תורה. שאר ירעים מדרבנן ניהו. וכבי האי כרם 43
 לא גזור רבנן אשאר ירעים: אבל בליה כרם. 44
 וכרסו גדול שהיא שפלת קומה הואיל וחסדיה 45
 גזור עליה: 46

אתא רב דימי אמר ר' יוחנן: הא מני ר' אלעזר בן יעקב היא. לא אמר ר' אלעזר בן יעקב התם כרם כמשמעו? הכא 35
 נמי נטע כמשמעו, נוטע אין מברך ומרכיב לא. כי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: ילדה פחותה 36
 מטפת, תיבת בערלה כל שנותיה, דמתחזיא בבת שתא, והני מילי, שתיים כנגד שתיים, ואחת יוצאה וזב, אבל פוליה כרם, 37
 קלא אית ליה. כי אתא רב דימי, אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, דכתיב: 38
 "לעג לרש חרף עשהו". אמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: חורבא תגדילא בין האחים, אסורה לינשא 39
 לאחיו, דמתחזיא פי אחתייהו. ולא היא, קלא אית ליה למילתא. ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: 40
 לקט שכחה ופאה ששאן בגורן, הוקבעו למעשה. אמר עולא: לא אמרן אלא בשדרה, אבל בעיר קלא אית ליה למלתא. 41
 ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: ילדה תפוחה מטפת, אינה מקדשת את הירעים. והני מילי, 42
 שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה וזב, אבל פוליה כרם מקדיש. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום ר' אלעזר בן יעקב: 43

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

57 שעלו מאליהן, דתנן, עלו מאליהן תיבין בערלה הרי שיכול
 58 לייעדם לאבילה, אף שלא היו מיועדות לכך מתחילה.
 59 שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן דחוק,
 60 ולקומה במרכיב אילן כפרם של שני שותפין, דהיינו שהרכיב
 61 האחד בעץ חבירו, דהא תרד ארדייה ותא תרד ארדייה - ולפיכך
 62 חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא, אמר רב פפא, זאת
 63 אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרם של שני שותפין אין
 64 חוזרין עליו מערבי המלקמה ולפיכך אין להעמיד כך.
 65 מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין כמקשה אחין ומת
 66 אחד מהן כמלקמה וצריכים לייבם את אשתו, דכולן חוזרין מפני
 67 שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת הגמרא,
 68 התם בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון שיתכן
 69 שתתייבם לו, הקא בכרם של שותפין כל חד וחד לא קרינא ביה
 70 כרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.
 71 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת
 72 שהמרכיב והמבריק חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב
 73 נתמן פר יצחק אמר, שמשנתנו שנקטה שחוזר במבריק ומרכיב,
 74 מדברת כמבריק - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו, בריק שאין
 75 חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה ורבעי. ואם תקשה
 76 הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו בברייתא שאין חוזרים
 77 עליה, התירוץ ותא תנא הוא, דתנאי, המבריק אילן בריק רבן
 78 שמעון בן גמליאל מתיר משום רבי יהודה בן נמדיא איש כפר
 79 עכו, ומשנתנו סברה כמותו. והקמים אסורין, ולדבריהם, הרכבה
 80 זו היא הרכבת איסור.
 81 תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב דימי
 82 אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר על הרכבה,
 83 רבי אליעזר בן יעקב היא שאמר לפני כן בברייתא 'כרם כמשמעו',
 84 שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב התם לעיל שפרם
 85 כמשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, הקא נמי דורש רבי אליעזר
 86 בן יעקב את תיבת נטע שהוא כמשמעו, ולפיכך נטע אין כמבריק
 87 ומרכיב לא, ואינו חוזר על אפילו על הרכבת היתר, אבל תנא קמא
 88 של הברייתא סובר שחוזרים על הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתנו.
 89 מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא רב
 90 דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה ילדה
 91 שהיא פחותה בגובהה מטפח ערלה כל שנותיה מדרבנן,
 92 משום דמתחייא בכת שתא, ונראה כאוכל פירות ערלה. ומוסיפה
 93 הגמרא והני מיני שחייבת בערלה, בשתיים כנגד שתיים ואחת
 94 יוצאה וזב - שיש כאן שיעור הקטן של כרם אבל כוליה פרם -
 95 אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא אית ליה - ידוע הוא
 96 כמשונה, ואין חשד לערלה.
 97 מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משמם של אלו, כי אתא רב
 98 דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת תופס
 99 ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע אמותיו.
 100 הטעם, משום דכתיב 'לועג לרש חרף עושהו' וכשמקיים מצווה
 101 וקורבת, הוא כלועג עליו.
 102 כעין מה ששנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
 103 משום רבי אליעזר בן יעקב, חוניתא - בת אשתו הנדילה בין
 104 האחין - שגולה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין
 105 מאשתו השניה, מפני דמתחייא כי אחתייהו למי שאינו מכיר באמה
 106 האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר, מפני שקלא
 107 אית ליה למילתא וידוע כולם שאינה אחותם.
 108 מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
 109 משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שבתה ופאה הסטורים ממעשר,
 110 שעשאו העני שקיבלם בגזרין - שכינסם ועשה מהם כרי, והוקיעו
 111 למעשר מדרבנן, מפני הרואים שאינם יודעים את מקורם, ויחשבו
 112 שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר עולא, לא אמרין

1 מעבירות שפירו חוזר, ואם כן, התמעט הגזלן מטעם זה. מתרצת
 2 הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי תגלילי, צריך מיעוט נוסף במקרה
 3 כגון דעבי תשובה על גזילתו ויהב דמי - ושילם את דמי הגזילה,
 4 ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת הגמרא, אי הכי ששילם
 5 על גזילתו, הנה ליה לוקח על ידי כך וליהדר - ויחזור לביתו כדן
 6 לוקח בית. עונה הגמרא, פין דמעיקרא קודם ששילם בתורת
 7 גזילה אתא לדייה - הבית הגיע לידו בגזילה לא יחזור עבורו, וזה
 8 המיעוט של גזלן.
 9 שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע פרם' אחד הנוטע כרם וכו',
 10 אחד הנוטע ואחד המבריק וכו' ואחד הלוקח כו', מבארת הגמרא את
 11 המקור לכך, תנו רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש אשר נטע כרם',
 12 אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע ממש, לקח וירש
 13 וניתן לו בלתינה מנין שאף הוא חוזר. תלמוד לומר 'ומי האיש
 14 אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב 'מי אשר נטע', אלא
 15 בא לרבות קונה וירש. 'פרם' אין לי לרבות אלא פרם דווקא, מנין
 16 לרבות חמישה אילני מאכל ואפילו משאר מינין שגם עליהם חוזר,
 17 כמבואר במשנה. תלמוד לומר 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר
 18 כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יבול
 19 שאני מרבה מפסוק זה אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או והמישה
 20 אילני סרק. תלמוד לומר 'פרם' שמשמעה שצריך שידמה לכרם.
 21 רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, ש'פרם' הנאמר כאן הוא
 22 כמשמעו, שדווקא על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות.
 23 ממשכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חיל' וכתוב
 24 'ולא חילוי', משמע שבא למעט, 'חילול' לזה ולא לאח, פרט
 25 למבריק ולמרכיב - שהמבריק אילן באדמה, או המרכיב באחר,
 26 אינו חוזר. מקשה הגמרא והא אגן תנן במשנתנו אחד הנוטע
 27 ואחד המבריק ואחד המרכיב שבכל אלו חוזר. מתרצת הגמרא,
 28 אמר רבי יורא אמר רב חסדיא, לא קשיא, כאן בברייתא שאומרת
 29 שאינו חוזר, מדברת בהרפכת איסור - שהרכיב מין במין אחר כאן
 30 במשנתנו מדובר בהרפכת היתר ולפיכך חוזר כדן נטיעה רגילה.
 31 מבררת הגמרא, האי הרפכת היתר שעליה דיברה המשנה היכי
 32 דמי שיחזור עליה. אילימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא הגיעה
 33 לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמותה, אם כן, מדוע צריך
 34 לרבותה לחזרה, והיפוק ליה דעבי מיהרד אף לולא ההרכבה
 35 משום ילדה ראשונה שצריך לא חילה. אילא בהכרח מדובר
 36 בהרכיב ילדה בזקנה - נטיעה שעברו עליה ארבע שנים, וצריך
 37 לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה מקשה הגמרא, והאמר רבי
 38 אבהו שנטיעה ילדה שסיפקה - הרכיבה בזקנה, בטלה הנטיעה
 39 הילדה בזקנה ואין בה דין ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע
 40 רבעי ומדוע חוזר. מתרצת הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר
 41 שהרכיב ילדה בילדה הראשונה, ומה שקשתה הגמרא הרי צריך לחזור משום
 42 הנטיעה הילדה הראשונה, מדובר כאן וכגון דנטע לתד נטיעה
 43 קפיייתא לפיג - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה
 44 לקצוץ את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע
 45 לסיני ולקורות ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו כן,
 46 אין בה דין חילול רבעי, ולכך חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.
 47 מקשה הגמרא, ומאי שנא שהרכיב ילדה בזקנה דבטלה ולפיכך
 48 אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה לסיני
 49 וקורות ולא בטלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת בערלה, הרי
 50 הנטיעה שנטעה לסיני וקורות היא כוקינה. מתרצת הגמרא, התם
 51 בנטיעה זקנה, אי מיפלגי עליה ורוצה לנהוג בה כילדה, אינו יכול
 52 שהרי לאו בת מיהדר היא כיון שבמצאיות היא זקנה ואין מחשבתו
 53 מועילה. ואילו הקא בנטיעה ילדה שנטעה לקורות, אי מיפלגי
 54 עליה לייעדה לאבילה בת מיהדר היא ותיחשב כנטיעה רגילה
 55 החייבת בערלה, [דהא מעיקרא לפירי קיימא] ולפיכך יכול לשנות
 56 את יעודה. מירי דהיה אעלו מאליהן - וכמו שמצינו באילנות

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

57 בְּשֶׁדָּה לֶךְ אַחֵר וּבְנִיתָ בֵּיתְךָ" ומבארת הברייתא את הראיה
58 מהפסוק 'יִכֶּן בַּחוּץ - במקום הפנוי, מְלֹאכְתְּךָ' זה בית ותעשהו
59 למקום זה בית ופנים. 'וְעִתְדָה - והזמין בְּשֶׁדָּה לֶךְ' זה פָּרֶם - שיזמין
60 לו שדה פנויה, לעשותה כרם, 'אַחֵר' שעשה כן 'וּבְנִיתָ את עיקר
61 בֵּיתְךָ' זו אִשָּׁה שהיא עיקרו של בית.
62 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'יִכֶּן בַּחוּץ מְלֹאכְתְּךָ' זה לימוד מִקְרָא,
63 שהוא כהכנה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'וְעִתְדָה בְּשֶׁדָּה לֶךְ' זה
64 לימוד מְשֻׁנָּה, שהוא כהכנה ללימוד הגמרא. 'וְאַחֵר' כל זאת 'וּבְנִיתָ
65 בֵּיתְךָ' זה יְגִמְרָא, לתת סברא להבין את טעמי המשנה וכמי ההלכה.
66 דָּבָר אַחֵר, מה שנאמר 'יִכֶּן בַּחוּץ מְלֹאכְתְּךָ', זה לימוד מִקְרָא
67 ומְשֻׁנָּה, 'וְעִתְדָה בְּשֶׁדָּה לֶךְ' זה יְגִמְרָא שהיא גם הכנה אל הנרמז
68 בהמשך, 'אַחֵר וּבְנִיתָ בֵּיתְךָ' אֵלּוּ מְעֻשִׂים מִזִּבְחֵי שָׁחַם הַעֵיקֵר, ובכך
69 הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים.
70 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָי וְמוֹסִיף וְאוֹמֵר, ש'הִכֵּן בַּחוּץ
71 מְלֹאכְתְּךָ' זה כולל מִקְרָא ומְשֻׁנָּה וְיְגִמְרָא שכולם הכנה לקיום
72 המצוות, ומה שנאמר 'וְעִתְדָה בְּשֶׁדָּה לֶךְ' אֵלּוּ מְעֻשִׂים מִזִּבְחֵי קִיּוּם
73 המצוות, וְאַחֵר כל אלו 'וּבְנִיתָ בֵּיתְךָ' דְרוֹשׁ וְקִבֵּל שָׁבֵר - ילמד את
74 חכמת התורה בעיון.
75 שנינו במשנה, 'וְאֵלּוּ שְׂאִינֵי חֻזְרֵינֵי הַבִּזְנָה בֵּית שְׁעָרַי בְּיַד רַבִּי יְהוּדָה
76 אומר אף הבונה בית על מכונו, ולא שינה בו כלום, אינו חוזר. תָּנָא
77 בברייתא, שֶׁאֵם הַחוּסֵף בּוֹ בְּנִינֵינוּ מַחֲדֵשׁ דְּיָמוּם אֶחָד - שורת
78 אבנים אחת, חוּזֵר כְּדִין בּוֹנֵה בֵּית, שהרי הוסיף בו דבר.
79 שנינו במשנה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר אֵף הַבִּזְנָה בֵּית לְבָנִים בְּשִׂרְיָן לֹא
80 הָיָה חוּזֵר. תָּנָא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא מְפַנֵּי
81 שְׂמֻחְדָּשֵׁין אוֹתוֹ - שצריכים לחדש את בניינו פְּעָמִים בְּשָׁבוֹעַ -
82 פעמיים בשבע שנים, מפני שאינו מתקיים.
83 שנינו במשנה, 'וְאֵלּוּ שְׂאִינֵי וְיִין מִמְּקוֹמָן בְּנֵה בֵּית חֲדָשׁ וְהִנְבּוּ וְכוּ'.
84 נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. ומבארת
85 הגמרא את מקור הדבר, תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, נֹאמַר בְּתוֹרָה שֶׁהִנּוּשָׂא 'אִשָּׁה
86 חֲדָשָׁה' אינו יוצא בצבא למשך שנה. מבררת הברייתא, אֵינִי לִי
87 לרבות ממשמעות הכתוב, אֵלּא דווקא נושא אִשָּׁה חֲדָשָׁה - בתולה.
88 אֲלִמְנָה, וְגִירוּשָׁה מאיש אחר מִזִּין שאם נושאם אינו יוצא בצבא,
89 תִּלְמִיד לֹמֵר 'אִשָּׁה' מִכָּל מְקוֹם, ותיבת 'אשה' כוללת גם אלמנה
90 וגרושה. שואלת הברייתא אֵם כֵּן, שצריכים גם אלמנה וגרושה, מַה
91 תִּלְמִיד לֹמֵר 'אִשָּׁה חֲדָשָׁה' - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת
92 'חדשה'. ומבארת הברייתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא בְּמִי
93 שְׁחֲדָשָׁה לוֹ אף שאינה בתולה, ולפיכך יֵצֵא מְחֻזֵּר גְּרוּשָׁתוֹ מפני
94 שְׂאִינֵי היא חֲדָשָׁה לוֹ.
95 תָּנּוּ רַבֵּנּוּ נֹאמַר עַל הַנּוּשָׂא אִשָּׁה חֲדָשָׁה לֹא יֵצֵא בְּצָבָא לְמִשְׁךְ
96 שָׁנָה, 'יָבֹל נִדְרוּשׁ מִפְּסוּקֵי הַשְּׂבָעָא לְמַלְחָמָה מִמֶּשׁ הוּא דִּלְא
97 יֵצֵא, אֲבָל יֵצֵא מִחוּץ לְבֵיתוֹ וְיִסְפִּיק מִים וְיִזְוֵן וְיִתְקַן הַדְּרָכִים כְּאֵלוֹ
98 הַחוּזֵרִים מֵעֻרְכֵי הַמְּלָחָמָה. תִּלְמִיד לֹמֵר מַה שֶׁנֹּאמַר בְּפִרְשָׁה זו
99 'לֹא יֵעָבֵר עָלָיו לְכָל דָּבָר' - גַּם לֹא לִסְפֵק מִים וּמוֹזֵן שְׁהוּא צוֹרֵךְ
100 הִצְבָּא, ולפיכך אינו זז ממקומו. אם כן, 'יָבֹל שְׂאִינֵי מְרַבָּה כְּמוֹ כֵּן אֵף
101 הַבִּזְנָה בֵּית לֹא הִנְבּוּ, נִטְעַם פָּרֶם וְלֹא חִלּוּ, אֵרֵם אִשָּׁה וְלֹא
102 לְקַחָהּ, שלא יזוּוּ מִמְּקוֹמָם כֻּלָּם. תִּלְמִיד לֹמֵר לֹא יֵעָבֵר 'עָלָיו וְשֵׁ
103 לְדִרוּשׁ מִזֶּה שְׂעָלָיו אִי אֶתְּהָ מְעָבִיר אֵת דָּבָר הַצְּבָא אֲבָל אֶתְּהָ
104 מְעָבִיר עַל אֲחֵרִים וְהֵם הַבִּזְנָה בֵּית הַנּוּשָׂא אִשָּׁה וְכוּ'. שואלת
105 הגמרא וְיִמְאַחַר דְּבָתָבּ בְּנוּשָׂא אִשָּׁה 'לֹא יֵעָבֵר עָלָיו לְכָל דָּבָר' ללמד
106 שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן 'לֹא יֵצֵא בְּצָבָא' לְמַה לִּי, עוֹנֵה
107 הַגְּמָרָא, שפסוק זה נאמר כדי לְעָבֵר עָלָיו הַצְּבָא בְּשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה
108 בְּשָׁנֵי לְאוּרִין.
109 מִשְׁנָה. 'וְיִסְפּוּ הַשּׂוֹמְרִים עַל דְּבָרֵי הַכֶּהֵן לְדָבָר אֵל הָעָם מִי אִישׁ
110 הִירָא וְרַךְ הַלֵּבב' וְכוּ'. ומבארת המשנה, מִמָּה יֵרָא אוֹתוֹ אִישׁ, רַבִּי
111 עֲקִיבָא אָמַר, תִּנְרָא וְרַךְ הַלֵּבב הוּא בְּמִשְׁמַעוֹ, שְׂאִינֵי וְכוּל מֵרֹב
112 פָּחַדוֹ לְעִמּוּד עִם הַלּוֹחֲמִים בְּקִשְׁרֵי הַמְּלַחְמָה, כשמתחברים

1 מֵת תּוֹפֵס אַרְבַּע אַמּוֹת לְטוֹמְאָה - מת טמא את העומדים בארבע
2 אמותיו מדרבנן. וְתָנָא תָּנָא - ויש להביא ראיה לדין זה מהמשנה,
3 הַצֵּד הַקָּבֵר - החצר אשר לפני מערות הקברים העומד בְּתוֹכָהּ כִּיּוֹן
4 שיש היכר בינו ובין המת פָּהוּר, ואינו נטמא כדִין נמצא בקרבת המת.
5 וְהוּא - מה שאינו נטמא כשעומד בחצר, רק כְּשִׂיחֵהּ - בחצר,
6 אַרְבַּע אַמּוֹת דְּבָרֵי בֵּית שְׂמָא, שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה
7 החצר נחשבת לעצמה, אבל בפחות מארבע אמות, החצר בטילה
8 למערה, והרי הוא כעומד במערה. בֵּית הַלֵּל אֲמָרִים, אַרְבַּעָה
9 סָפָתִים הוא גודל החצר שהעומד בתוכה טהור.
10 ממשיכה הברייתא בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרִים שלדעת בית הלל סגי
11 בארבעה טפחים, כְּשֶׁפְּתַחָהּ שֶׁל חֲצֵר הַקָּבֵר הוּא מְלֻמְעָלָה וְיֹורֵדִים
12 לה בקפיצה, אֲבָל אִם פְּתַחָהּ שֶׁל חֲצֵר הַקָּבֵר הוּא מִן הַצֵּד וְיֹורֵדִים
13 לה במדרגות, דְּבָרֵי הַלֵּל - אף בית הלל מודים, ששיעורה הוא
14 אַרְבַּע אַמּוֹת ופחות מכך מטמא.
15 קודם שתבואר הראיה מהמשנה, הגמרא מבארת תחילה את תוכן
16 דברי הברייתא. מקשה הגמרא, בְּלִפְנֵי לֵיָא - לכאורה, דברי
17 הברייתא הפוכים, שהרי אַרְבַּעָה, כשהפתח מִן הַצֵּד צָרִיךְ לִהְיוֹת
18 טהור אף בפחות מארבע אמות, שהרי מִיִּדְרִיד וְנִפְסִי - יוצא מהחצר
19 דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח הוא מְלֻמְעָלָה כִּיּוֹן שצריך לטפס
20 בעת יציאתו אִי אִפְשָׁר דִּלְא מְאֵהִיל בִּידוֹ עַל חִלּוֹל הַפְּתָח, ובהכרח
21 ששיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך, מתקנת הגמרא,
22 אֵלּא, בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרִים שֶׁמִּסְפִּיק שְׁגוּדְלָהּ יִהְיֶה אַרְבַּעַה טַפְחִים,
23 כְּשֶׁפְּתַחָהּ מִן הַצֵּד וְיֹכֵל לְצֵאת מִבְּלִי לְהֵאֱהִיל, אֲבָל פְּתַחָהּ
24 מְלֻמְעָלָה כִּיּוֹן שבהכרח מאחיל ביציאתו, שיעורה הוא אַרְבַּע אַמּוֹת
25 ורק בשיעור זה אינו מיטמא.
26 כעת מבארת הגמרא את הראיה מהמשנה, וְהִנֵּי מִיָּלִי - מבואר
27 מדברי המשנה, שהאופן שטהור הוא בְּהַצֵּד הַקָּבֵר וְהַטַּעַם,
28 דְּמִסְיָמָא מְחֻיָּצָתָא - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן המת,
29 אֲבָל - משמע, שִׁמְתָּ בְּעֵלְמָא שאין מחיצה המבדילה בינו לאדם.
30 תְּפִיס וְטַמְא סְבִיבּוּתוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.
31 שנינו במשנה, 'מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה' אֶחָד הַמֵּאֲרָס אֵת
32 הבתולה בּוֹ, מבארת הגמרא את מקור הדינים. תָּנּוּ רַבֵּנּוּ מַה
33 שֶׁנֹּאמַר בְּפִרְשָׁה 'אֲשֶׁר אָרַשׁ', פִּירוּשׁוֹ, אֶחָד הַמֵּאֲרָס אֵת הַבְּתוּלָה,
34 וְאֶחָד הַמֵּאֲרָס אֵת הָאֲלֻמְנָה, וְאֶחָד שׂוֹמֵרֵת יָבֵם, וְאִפְּלִיזָה תְּמִישָׁה
35 אַחִין וְיָמָת אֶחָד מֵהֶם בְּמִלְחָמָה כִּיּוֹן שֶׁכֵּל אֶחָד יִכּוֹל לִיַּיְבֵּמָה כּוֹלֵן
36 חוּזְרִין. וממה שלא נאמר הלשון 'לֹא לְקַח' אֵלּא 'לֹא לְקַחָהּ', אִנּוּ
37 מִמַּטְעִים פָּרַט לְאֲלֻמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן הַדְּיוּמִי,
38 מְמָרֵת וְנִתְיָנָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמִמּוֹד וְלִנְתִין שֶׁכֵּל אֵלּוֹ
39 נִישׂוּאֵיהֶן עֵבֵרִיהָ וְאִינֵן חוּזֵרִים.
40 שואלת הגמרא לִיָּמָא מַה שֶׁנִּתְבָּאָר שצריך למעט את כל אלו דִּלְא
41 בְּרַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָי, דְּאִי רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָי אִין צָרִיךְ מֵיעוּט, שהרי הָא
42 אָמַר שֶׁהָאִמּוֹר בְּפִרְשָׁה 'תִּנְרָא וְרַךְ הַלֵּבב' אִין הַכּוֹנֵה בְּכּוּשׁוֹ, אֵלּא
43 זֶה הַמְּתִירָא מְעִידוֹת שְׂבִידוֹ שְׂעָלָיו לְחוּזֵר, ומדוע צריך למעט את
44 אלו, אחר שעשה איסור בקידושהו. מתרצת הגמרא, אִפְּלִיזָה תְּמִישָׁה
45 רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָי אִי אִפְשָׁר לְמַעֲטֵם בְּגַלּל הָאִיסוּר, בְּדָרְבָּה שֶׁלְדַבְּרָה
46 אִין עֵבֵרִיהָ בְּקִידוּשֵׁי, דְּאָמַר רַבָּה עַל כּוֹן מְקַדֵּשׁ אֵת הָאִיסוּרָה לוֹ,
47 שְׁלֻעוּלִים אִינּוּ תֵיבֵי עַל קִידוּשֵׁיהָ עַד שְׂבִיעוּל, כִּיּוֹן שֶׁבְּקִדוּשֵׁי גְרִידָא
48 אִין אִיסוּר, מַה פְּעֵם - והמקור לכך הוא 'לֹא יִקַּח' מִשּׁוּם 'לֹא יִחַלּוּ'
49 - שהתורה נתנה טעם לאיסור הקידושין, משום חִלּוּל, מִשּׁוּם הַכִּי
50 אִינּוּ לֹקַח עַד שְׂבִיעוּל, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים
51 שאין חוזר עליהן מלא לקחה.
52 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים. תָּנּוּ
53 רַבֵּנּוּ, מִמָּה שֶׁהִתְחִילָה הַתּוֹרָה בְּאֲשֶׁר בְּנֵה וְאָחֵר כֵּךְ אֲשֶׁר נִטְעַם וְאָחֵר
54 כֵּךְ אֲשֶׁר אָרַשׁ כֵּאֵן לְיִמְרָה תּוֹרָה דְּרַךְ אֲרִיץ - הנהגה הראויה, והיא
55 שְׂבִיבָה תְּחִילָה אֲדָם בֵּית, וְאָחֵר כֵּךְ וְיִטְעַם פָּרֶם, וְאַחֵר כֵּךְ יִשָּׂא
56 אִשָּׁה. וְאֵף שְׁלֵמָה אָמַר בְּחֻבְבָּתוֹ 'הִכֵּן בַּחוּץ מְלֹאכְתְּךָ וְעִתְדָה

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

1 מת תופס ארבע אמות לטמאה. חכמים גזרו שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע
2 אמותיו כדי שלא ירגילו אובלי טהרות ליקרב לו ויהא סבור שלא האדיל ויש לחוש
3 שמא יפשוט ידו ויאדיל ולא אדעתיה; והתא תנא. וכן הני תנא דידן במשנה ובשנית
4 ביניהם בבית המדרש בסדר טהרות (למטה פ"ז מ"ח): הוצר הקבר. שלפני המערה, כדאמר
5 סדר בנין הקברות בבבא בתרא (נף ק) שעושין

6 מערות גדולות של שש על שש, וחופר בתליה
7 סביב כוכין ארבות כמדת המת ותחבו לתוכן,
8 והמערה מקורה בתקרה כפי, ועושה גומא
9 רחבה בצד המערה ופוחת פי המערה לטא
10 הגומא וכתל המערה כמין פתח. ואתה גומא
11 היא חצר הקבר. העומר בתוכו טהור. כל מקום
12 שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה
13 הימנה ומחציתה נפרת לא גזור רבנן במתים
14 בשבתה שיפשוט ר' אמות סביבותיה לצד
15 המערה, כדי גזור רבנן ארבע אמות במת המטיל
16 באור, ובזמן למעלה אצל גג המערה כדי
17 להרחיק את האדם מלהאדיל על השמאה, אבל
18 כאן יש חצר: והוא שיש בה ארבע אמות. הוא
19 דחשיבא מקום לעצמה. אבל פחות מכאן בטלה
20 אצל המערה ולא חשיבא למיחוי מקום
21 לעצמה: וכו' אוקרים ארבעה טפחים. הוי מקום
22 חשוב בכל דוכתא: במה דברים אמורים. ב"ה
23 אמרו ליה: בשפתחה של חצר למעלה. שאין לה
24 בניסת מדרון במעלות מן החצר, אלא שישדרון
25 לה קופצין לה וקשעולין מתוכה מטפס ועולה.
26 ולקמן פריך אפכא מסתברא: כלפי לייא. כנגד
27 אפוא הפכה דבריה. לייא אפוא כדאמר בברכות
28 (נף ט) כגני לייא, בדים שבורים לחיך הולכים.
29 אפכא מסתברא. מן הצד כשעשוי לחצר מדרון
30 לצאת דרך צדדים איכא למימר כיון דלא גזור
31 רבנן ארבע אמות במחצות נפרות סגי להאי
32 חצר בארבעה טפחים והעומד בה הרי זה טהור.
33 שאין לנו במה למטא, דאינו צריך לטפס
34 ולעלות שיפשוט ורעותיו ויאדיל ובגווי של
35 חלל הפתח. דכי נפיק מדריו ונפיק גשמי
36 ונמשך לו מן הפתח של מערה לצד פתח של
37 חצר ויוצא לה. כולמעלה אי אפשר דלא מאהיל.
38 כיון דאינו אלא ארבעה טפחים אי אפשר לו
39 לפרוש כנפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

רש"י

40 מאדיל על חלל הפתח: והני מלי כו'. השתא מהדר לפרושי סייעתיה מהכא. מדאיצטרך
41 למיתני העומד לתוכו טהור, ש"מ הני מלי חצר הקבר דמסיקא מחצתא דמערה לחודיה
42 דחצר לחודיה ויש הכר בדבר, אבל מת בעלמא נמשל באיור מודו בית הלל דתפיס
43 ארבע אמות, מדאיצטרך למיתני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא לא גזור לקמה לי
44 לאשמועין הכא דטהור: ואפי' היא לו שומרת
45 יבם, שלא קדשה הוא אלא מוכח אחיו באה לו:
46 לקחה. מדלא כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי
47 לקחת אסור: כדכתיב. דאמר אין עברה בקדושין
48 עד שיבעול, שביבא דרע או את האשה לידי
49 חלול, ומקורת ונתינה אין עברה בקדושין, דלא
50 כתיב ביה לא יקח אלא לא יבא ולא תחתן,
51 אבל אלמנה כתיב בה לא יקח וקיתה הינו
52 קדושין. ואיצטרך דרבה, דלא תימא מקדושין
53 עבד ליה אסור: ונתינה. מן הגבוענים דכתיב ביה
54 ויתנם יהושע לחוטבי עצים (וי"א ט) וכן
55 משבעה אמות: ועתה פשרה לה. ונצבה בשדה
56 מלאכתך לה: ונמא. לתת סקרא להבין בטעמי
57 המשנה והקלה בדברי מ: אם הוסיף בו ימים
58 אחר. שורה של אבנים או בגובה או בעבי תו לא
59 הוי על מכונו וקרינא ביה חדש: שפחדשין אותו.
60 שאינו מהקום: כשכועי בשמטה: אין לי אלא
61 חדשה. בתולה: אלמנה וגרושה. מאחר ונשא
62 זה: יכול אם נזה בית חדש ולא חנכו יהא כזה
63 שיהא נקי מן הכלי. מתני'. ויפשו השומרים. על
64 דברי בתו. בקשרי. כשמתקשרים לעמוד צפופים
65 שלא יפרידום ארבים: לפיכך. שהירא וזה הירא
66 מעברות. תלה התורה כנה ונטע וארס לחזור
67 בגלגל. כדי שיתלה בכך החזרה ולא תבטו
68 לומר מעברות שבידו הוא ירא וחזרו: ר' יוסי
69 אומר כו'. בנגרא מפרש במאי פליג ארבי יוסי
70 הגלילי: ונעקבו של עם. בסופו של עם
71 שעמרים שלא חזרו אחזנים לאתריהם לנו:
72 פעמידו וקפיון מלפניהם. בראשה של צד
73 המלחמה מעמידו בני אדם גבורים ממניין לכה,
74 שאם יפול אחד מן הגלגלים יעמידו
75 ויקפיהו ויגבירו את אנשי העבא בדבריהם:
76 [ואמרי]. ואנשים אחרים מאתריהם: וכשילין
77 של ברזל בידיהם. לשמור שלא ינטו. וכשילין
78 פעין חצין שקורין ווי"ש:

49 זה ונמא. דבר אחר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה, "ועתה בשדה לך" זה ונמא, "אחר ובנית ביתך" אלו מעשים
50 טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה ונמא, "ועתה בשדה לך" אלו
51 מעשים טובים, "אחר ובנית ביתך" דרוש וקבל שכר: ואלו שאינן חזרו, תנא, מפני שמחשין אותו פעמים בשבע: ואלו
52 אחר, חזור: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חזור: תנא, מפני שמחשין אותו פעמים בשבע: ואלו
53 שאין זיון ממקומן, כנה בית חדש ונחכו וכו': תנו רבנן "אשה חדשה" אין לי אלא אשה חדשה. אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד
54 לומר: "אשה", מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חדשה"? מי שחדשה לו, יצא מחזור גרושתו שאין חדשה לו. תנו
55 רבנן: "לא יצא בצבא" יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומוזן ויתקן הדרכים? תלמוד לומר: "ולא יעבר עליו לכל
56 דבר", יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, ונטע פרם ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: "עליו, עליו
57 אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דכתב "לא יעבור", "לא יצא בצבא" למה לי? לעבור עליו בשני לאוין:
58 מתני' "ויספו השטרים לדבר אל העם" ר' עקיבא אומר: "הירא ורד הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה
59 ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: "הירא ורד הלכב" זהו המתירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלת לו התורה את
60 כל אלו שיחזור בגלגלן. ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה לישראל, בת ישראל
61 למקור ולנתן הרי הוא הירא ורד הלכב. "והיה ככלת השטרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובעקבו של
62 עם, מעמידו וקפיון לפניהם, ואחרים מאחוריהם, וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפם את שוקיו.
שחילת

רש"י

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד ב

רש"י

במצודה דלמר חובה ולמר רשות. ופריש לן נמי רבא בהי מניה איפליג: מלחמות יהושע
 דלכבש. בהא ליכא למאן דקרי רשות. דאפלו חובה נמי איתא והעוסק בה פטור מן
 המצודה. ורבנן הוא ולא אכפת להו לקרותה חובה דדין לקרותה מצודה אצל הרשות
 שהי אין אנו צריכין אלא למצוא בה מעלה אחת. ומצודה לגבי רשות מעלה היא
 ומלחמת בית דוד. ששלחם בארם צובה לחוספה
 על ארץ ישראל ובשאר סביבותיה להעלות לו
 מנחה ומס עובד: דברי הכל רשות. ואפלו רבי
 יהודה להא לאו מצודה קרי לה. והעוסק בה אינו
 פטור מן המצודה. כי פליגי. ר' יהודה ורבנן
 במצודה ורשות דלמר פטור מן המצודה ולמר חוב.
 במלחמה שהיא למעוטי עובדי פוכבים דלא
 ליתו עליה:

הדרן עלך משוח מלחמה

מתני'. עגלה ערופה בלשון הפרש. נאמרת.
 מה שהוקנים אומרים דינו לא שפכו והתקנים
 אומרים כפר לעמך ישראל. בלשון הקדש
 הוזקקו מן התורה לאמרה: שנאמר בי יצא
 חלל. ובגמרא פריך היכי לית מהבא: הוי יצאני.
 ובאין שם ומודדין מן החלל לצד העירות
 שסביבותיו לידע איזו קרובה בגלגל של
 אבנים: נמצא סמוך לפקר בו. מפרש טעמא
 בגמ'. טאי קאמר. היכי ליתו לשון הקדש
 מהבא: ואין ב"ר שקול. אין עושין ב"ד שהיא
 יכול לחלק שונה בשונה. אלא שהיא הרוב לצד
 אחד לקום אחרים רבים להשות (ממות נו)
 לקיחתיו. הנה דלשפת הגזית: מוקני וקניא
 מדימצי למיכתב וקני וכתב וקניא. מייחדין
 שבוקניא: וקני חשוק. אינן שאין סנהדרין:
 שופטין. וקנים שהם שופטים את ישראל: מוקני
 העדה. דסמיכת פר העלם דבר. ואיתר לה
 שופטין להביא עור שנים: לוקמה לבנה מלחמה
 מההם. דהא רבי יהודה הקם נמי ממש קאמה.
 וזליף לה מקראי בב"ק דסנהדרין: אלא וי"ו
 ושופטין למקניא. כלומר לא גמיר גו"ש
 ואיצטרף שופטין לסנהדרין גדולה ב"ש
 וי"ו

שתחלת ניסה נפילה. בגמ' פריך אפא מבעי ליה. שהניסה היא תחלת הנפילה. בר"א.
 דחורנין מן המערכה יש שאין זין וממוקן. במלחמות הרשות: אבל במלחמות מצוה.
 כגון כבוש ארץ. ישראל בימי יהושע הכל יוצאין: רבי יהודה אומר בו. מפרש בגמרא:
 גמ'. עברה דרבנן. לר"י הגלילי אפי' עבר על דברי סופרים חזר. ולרבי יוס' עדי שבעבר

שתחילת ניסה, נפילה. שנאמר: "נס ישראל לפני
 פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם" ולחלון הוא
 אומר: "וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים"
 וגו'. בפה דברים אמורים, במלחמות הרשות, אבל
 במלחמות מצוה הכל יוצאין, אפילו חתן מחרדו וכלה
 מחופתה. אמר רבי יהודה: בפה דברים אמורים,
 במלחמות מצוה, אבל במלחמות חובה הכל יוצאין,
 אפילו חתן מחרדו וכלה מחופתה: גמ' מאי איכא בין
 ר' יוסי לר' יוסי הגלילי? איכא ביניהו, עבירה דרבנן.
 כמאן אולא, הא דתניא: שח בין תפילה לתפילה,
 עבירה היא בידו, וחזור עליה מעורכי המלחמה. כמאן,
 בר' יוסי הגלילי. מאן תנא להא דתנו רבנן: שמע קול
 קרנות והרתיע, הגפת תריסין והרתיע, צחצוח חרבות
 ומים שותתין לו על ברפיו, חזור. כמאן? לימא ר' עקיבא
 היא ולא ר' יוסי הגלילי? בהא אפילו ר' יוסי הגלילי
 מודה, משום דתניב: "ולא ימס את לבב אחיו בלכבו".
 והיה ככלת השמרים בו": האי מפני שתחילת ניסה
 נפילה! מפני שתחילת נפילה ניסה, מפני ליה? איכא:
 מפני שתחילת נפילה ניסה: "במה דברים אמורים
 במלחמות הרשות" בו': אמר ר' יוחנן: רשות דרבנן, זו
 היא מצוה דרבי יהודה, מצוה דרבנן, זו היא חובה דרבי
 יהודה. אמר רבא: מלחמות יהושע לכבש, דברי הכל
 חובה. מלחמות בית דוד לחנוכה, דברי הכל רשות. פי
 פליגי, למעוטי גוים דלא לית עליהו. מר, קרי לה
 מצוה. ומר, קרי רשות. נפקא מינה, לעוסק במצוה
 שפטור מן המצוה:

הדרן עלך משוח מלחמה

עגלה ערופה, בלשון הקודש: שנאמר: "כי ימצא חלל באדמה ויצאו וקניו ושפטו". שלשה מבית דין הגדול שבירושלים היו יוצאין.
 ר' יהודה אומר: ממש שנאמר "וקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהן עוד אחד. נמצא טמון בגלגל,
 או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין. שנאמר: "באדמה" ולא טמון בגלגל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על פני
 המים. נמצא סמוך לפקר או לעיר שרובה גוים, או לעיר שאין בה בית דין לא היו עורפין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין: גמ'
 מאי קאמר? אמר ר' אבהו, הכי קאמר: שנאמר: "וענו ואמרו" ולחלון הוא אומר "וענו הלויים ואמרו" וגו'. מה "ענייה" האמורה לחלון
 בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. וסדר עגלה ערופה ביצד: "כי ימצא חלל באדמה... ויצאו וקניו ושפטו" שלשה מבית דין הגדול
 שבירושלים היו יוצאין: ר' יהודה אומר ממש וכו': תנו רבנן: "ויצאו וקניו ושפטו". "וקניו" שנים, "ושפטו" שנים, ואין בית דין שקול,
 מוספין עליהן עוד אחד, הרי כאן ממש, דברי ר' יהודה. ר' שמעון אומר: "וקניו" שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהן עוד אחד,
 הרי כאן שלשה. ור' שמעון נמו, הא פתיב "ושפטו"?! ההוא מיפיע ליה למיחדין שבשופטין. ור' יהודה מ"קני" "וקניו" נפקא. ור'
 שמעון, אי פתיב רחמנא וקניו אפילו וקני השוק, פתיב רחמנא "וקניו". ואי פתיב רחמנא "וקניו" תנה אמינא אפילו סנהדרין
 קמנה, רחמנא "ושפטו", למיחדין שבשופטין. ור' יהודה, גמיר "וקני" "וקני" מ"קני העדה". מה לחלון מיחדין שבשופטין, אף כאן
 מיחדין שבשופטין. אי גמיר, לוקמה לכולה מילתא מההם, "וקניו ושפטו" למה ליה? אלא וי"ו "ושפטו" למקניא ור' שמעון
 וי"ו

כל אדם מישראל צריך לבוא בגלגלים רבים עד שיקיים כל תרי"ג מצוות התורה.

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מצוה היא לעוסק במצוה ששפור מן המצוה - לענין ההלכה
 שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, שלדברי רבי יהודה שמלחמה זו
 נקראת 'מצוה' העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא קמא
 שמלחמה זו נקראת 'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.
 61

הדרן עלך משוח מלחמה
 עגלה ערופה פרק תשיעי

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שכשימצא
 חלל בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוותה התורה שילכו לשם
 זקנים מבית דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר קרובה
 לו, וזקני אותה העיר מביאים עגלה, ומורידים אותה בנחל איתן,
 ועורפים אותה שם, וכל זקני העיר ההיא רוחצים את ידיהם במקום
 עריפתה, והזקנים אומרים בלשון הקודש 'דינו לא שפכו את הדם
 הזה ועינינו לא ראו', והכהנים אומרים 'כפר לעמך ישראל אשר
 פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל'.
 69

משנה. עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה, ששנינו
 לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש, מנין, שנאמר 'כי ימצא חלל
 בארץ' ולא נודע מי הכהו. ויצאו וקנינו ושופטו' למדוד מה היא
 העיר הקרובה אל החלל, וכמה דיינים הם, שלשה, ואלו השלשה
 מבית דין הגדול שבירושלים היושב בלשכת הגזית היו יוצאין. רבי
 יהודה אומר, חמשה דיינים הם, שנאמר 'וקנינו' שמשמעו שנים
 שהוא מיעוט רבים, ו'שופטו' שמשמעו שנים, הרי יש כאן ארבעה,
 ואין בית דין שמשפרו שקול, לכך מוסיפין עליהן עוד אחד והרי
 כאן חמשה.
 78

נמצא ההרוג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני
 המים, לא היו עורפין עגלה עליו, שנאמר 'כי ימצא חלל בארץ'
 ולא טמון בגל, נופל ולא תלוי באילן, בשדה ולא צף על פני
 המים.
 82

נמצא ההרוג סמוך לספר - עיר שהיא בגבול ישראל סמוך לנכרים,
 או לעיר שרובה עובדי כוכבים, או לעיר שאין בה בית דין, לא
 היו עורפין ומודדין. אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין.
 85

נמרא. שואלת הגמרא על ההלך הראשון של המשנה, מאי קאמר
 - כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל באדמה' שעגלה
 ערופה נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא ממקרא זה למד
 זאת התנא, אלא ממקום אחר, ושני דברים נאמרו בחלק זה של
 המשנה, והתנא הכי קאמר, תחלה אמר, מנין בלשון הקודש,
 שנאמר כאן בעגלה ערופה 'וענו וגאמרו', וזהו בפרשת ברכות
 וקלות הוא אומר 'וענו תלויים ואמרו וגו'', ויש ללמוד גזרה שזה,
 מה ענייה האמירה לתלן בברכות וקלות היא דווקא בלשון
 הקודש, אף הענייה האמירה כאן היא דווקא בלשון הקודש. ואחר
 כך אמר דין אחר, וכדרך עגלה ערופה כיצד נעשית, נאמר 'כי
 ימצא חלל בארץ ויצאו וקנינו ושופטו', שלשה דיינים מבית
 דין הגדול שבירושלים היו יוצאין למדוד.
 97

שנינו במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה
 וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה, תנו
 רבנן, נאמר ויצאו וקנינו ושופטו, 'וקנינו' הרי הם שנים,
 ו'שופטו' הרי הם עוד שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין
 שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי רבי
 יהודה. רבי שמעון אומר 'וקנינו' הרי הם שנים, ואין בית דין
 שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.
 104

שואלת הגמרא, ורבי שמעון נמי מדוע אינו דורש כרבי יהודה הא
 בתיב גם ושופטו, משיבה הגמרא, ההוא ושופטו לא נכתב
 לצורך מנין הדיינים, אלא מביעי ליה ללמוד ממנו למיחותין
 שבושפטו - שאותם זקנים האמורים יהיו מבית דין הגדול
 שבלשכת הגזית.
 109

שואלת הגמרא, ורבי יהודה שדורש מ'שופטו' להצריך עוד שני

זוה מפני שתחלת ניסה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת
 הלוחמים, שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל 'נס
 ישראל לפני פלשתים ונס מנשה גדולה היתה קצם', הרי
 שהמגיפה והנפילה, נגרמו על ידי מנוסתם תחילה. עוד ראיה מביאה
 המשנה ולהלן הוא אומר, 'וינוסו [אנשי] ישראל מפני פלשתים
 ויפלו תללים וגו'' הרי שמאחר שנסו מפניהם, נפלו בקרב לפניהם.
 7

מסיימת המשנה, כמה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה ויש
 שאין יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל במלחמות
 מצוה כמלחמת יהושע בכיבוש הארץ, הכל יוצאין להילחם, אפילו
 תתן מתדרו - מחופתו וכלה מחופתה. אמר רבי יהודה, כמה
 דברים אמורים שאין יוצאים כולם, במלחמות מצוה אבל
 במלחמות חובה הכל יוצאין, אפילו תתן מתדרו וכלה מחופתה.
 12
 נמרא. שואלת הגמרא, מאי אפיא בין רבי יוסי לרבי יוסי הגלילי,
 הרי לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת הגמרא, אפיא
 ביניהם אם עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי הגלילי חזרו, ולרבי
 יוסי אינו חזרו אלא על עבירה דאורייתא, כמו כהן גדול שנשא
 אלמנה.
 17

מוסיפה הגמרא, כמה אפילא הא דתנא בענין חזרת עורכי
 המלחמה, שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד
 לתפילה - להנחת תפילין של ראש עבירה היא פירו אם לא בירך
 שוב על של ראש, וחזרו עליה מעורבי המלחמה. אומרת הגמרא
 כמהן בהכרח שברייאת זו היא כרבי יוסי הגלילי שחזרו אף על
 עבירות דרבנן, כגון ברכות.
 23

מבררת הגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי
 המלחמה שאם שמע קול קרנות בעת המלחמה והרתיע ונפחד
 מאד, וכן אם שמע הנפת תריסין והרתיע, או שמע ציצות חרבות
 ומים שותתין לו על כרבינו מחמת יראתו, חזרו מעורבי המלחמה.
 26
 ומבררת הגמרא כמהן סוברת ברייתא זו, לימא רבי עקיבא היא
 שלדבריו חוזרים מחמת יראה, ולא רבי יוסי הגלילי שלדבריו
 יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא מעצם המלחמה. דוחה
 הגמרא, כמה - בפחד גדול כזה אפילו רבי יוסי הגלילי מודה
 שחזרו גם משום זה, משום דכתיב 'ולא ימס את לבב אחיו
 כלבבו' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים הואיל ופחדו ניכר.
 33

שנינו במשנה 'והיה ככלות השופרים' כו' שתחילת ניסה נפילה.
 שואלת הגמרא על לשון המשנה, מאי מפני שתחילת ניסה נפילה
 - וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה המשנה לשון זו, הרי
 מפני שתחילת נפילה ניסה מפעי ליה לתנא לכתוב, שהרי הגורם
 לנפילה היא הניסה. מתרצת הגמרא אפיא דברי המשנה מפני
 שתחילת נפילה ניסה - הגורם לנפילה היא הניסה.
 39

שנינו במשנה, כמה דברים אמורים במלחמות הרשות כו' אמר
 רבי יהודה כמה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'. מבארת
 הגמרא את דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן, 'מלחמת רשות'
 דרבנן - מה שרבנן מכנים רשות, זו היא 'מלחמת מצוה' דרבי
 יהודה - היא אותה המלחמה שכונתה אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין
 כולם יוצאים עליה. כמו כן, 'מלחמת מצוה' דרבנן מה שכונה
 בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו היא 'מלחמת חובה' דרבי יהודה -
 היא מלחמת החובה שעליה דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין עליה.
 47

ומבאר רבא את מחלוקתם, אמר רבא, במלחמות יהושע שהיו כדי
 לכבוש את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי הכל חובה ויוצאים
 כולם. ואילו מלחמות בית דוד שהיו לרווחה להרחיב את גבול
 ישראל ולטול מס מהגויים, דברי הכל ינדונית במלחמת רשות, כי
 פליגי רבנן ורבי יהודה, במלחמה שמטרתה למעוטי עובדי כוכבים
 - להחליש את כוחם של הגויים ולא ליתי עלייהו - כדי שלא יהיה
 בהם כח להילחם ביהודים. ובוה, מר - רבי יהודה, קרי לה מצוה,
 ומר - תנא קמא, קרי למלחמה זו מלחמת רשות, ולכולי עלמא אין
 כולם יוצאים למלחמה זו, והנפקא מינה אם היא נקראת רשות או
 56

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

57 תניא מפורש בבבליא פנותיה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את
58 הברייתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על
59 משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אפית פני והמרה עליה, בגון
60 שניצאו למדינת עגלה או להוסף על העיר ועל העורות, יכול
61 תהא המראתו המראת, תלמוד לומר 'וקמת ועלית אל המקום',
62 מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל
63 הסנהדרין למדידה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב.
64 שנינו במשנה, נמצא טמון בגל או תלוי באילן לא היו עורפין.
65 שואלת הגמרא, ליקא מתניתין שממעט טמון מ'באדמה'
66 שמשמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן
67 שנחלקו בעין זה בענין שכחה, כשהיה העומר טמון, דתניא, נאמר
68 בפסוק 'ושכחת עומר בשדה', 'בשדה' משמע על פני השדה, פירש
69 לטמון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דכר רבי יהודה. והקמים
70 אומרים, 'בשדה' משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את
71 העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם 'בשדה' משמע בגופה של
72 שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו
73 לרבות את הטמון.
74 אמר רב, אפילו יקא שהמשנה שממעט טמון היא כשיטת רבנן,
75 אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי
76 ענין הפסוק, הלא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין
77 הפסוקים יש ללמוד שאלו למעט טמון, ואילו בהתם בשכחה מענייניה
78 דקרא יש ללמוד שאלו לרבות את הטמון. ומבאר רב כיצד מבינים
79 זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב 'כי ימצא חלל'
80 שמשמעו יקא דמשפתח - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל,
81 הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה
82 תורה אחר כך 'בארמה', ודאי הכוונה על פני האדמה פירש לטמון.
83 והתם בשכחה למדים זאת מענייניה דקרא, דכתיב בו 'כי תקצור
84 קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה', ומתוך הסמיכות של 'ושכחת'
85 לקצירך' משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו
86 אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נהגת אלא בגלוי, והרי
87 אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאחר כך כתב רחמנא
88 'בשדה', ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה.
89 שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכחה,
90 מדוע הוצרך למעטו מ'בשדה', תיפוק ליה כדברי רב מ'שכחת'
91 דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי
92 נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהדיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא
93 אם כך 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את
94 הטמון, למה ליה. משיבה הגמרא, מיכעני ליה לרבות ממנו שכחת
95 קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מזורבת, ששכח פינה
96 בשדה הניח מלקצרה, חל עליו האיסור של 'לא תשוב לקחתו', שכן
97 משמע, 'ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה.
98 שואלת הגמרא, ורבנן המרבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת
99 קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור
100 קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות שדה' ל'ושכחת', משמע שכחה
101 מקצת משהו, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה,
102 שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת
103 משיבה הגמרא, מיכעני ליה לרבנן אהו אמר רבי אליעזר, דאמר
104 רבי אהו אמר רבי אליעזר, שמיבשדה ושכחת' יש למעט פירש
105 לשפוט עומרין באויר על ידי הרוח ונפלו לתוך שדה חבירו ומתוך
106 שהיה סבור שהם של חברו שכחם, שאין נוהג בהם דין שכחה, כיון
107 שאינם בשדה.
108 שואלת הגמרא, ורבנן שלמדו מ'בשדה' לרבות שכחת קמה, מנין
109 ילמדו למעט צפו עומרין לשדה חבירו שאינם שכחה. משיבה
110 הגמרא, הכמים למדים דין זה, מ'בשדה' וכתבה 'בשדה' - ממה שהיתה
111 יכולה תורה לכתוב כי תקצור קצירך בשדה, וכתבה 'בשדה', אבל
112 זו למדים רבנן שאם היתה השכחה של בשדה, אינה שכחה, אבל

1 וי"ו לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה
2 שהוסיפה 'ושופטיך' המיוחדין שבשופטיך ולא למנין הדיינים).
3 מקשה הגמרא, אלא מעתה שדרשים כל מלה יתירה למנין נוסף
4 של דיינים, כמו כן נדרשו 'ויצאו' שמשמע שנים, 'ומדדו' שמשמע
5 שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'זקניך
6 ושופטיך' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה,
7 לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן
8 שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו ויצאו' ומדדו' אינם מיותרים
9 למנין, אלא תהא מיכעני ליה לרבנן, ויצאו' מלמד שרק הן -
10 הדיינים יסקו במדידה ולא שלוהיהו, 'ומדדו' מלמד שאפילו
11 נמצא במקום שהוא בעליל לעיר - גלוי ופשוט שסמוך לעיר זו, היו
12 הדיינים מודדין, שמענה לעסוק במדידה.
13 אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מודדים,
14 ולא הצריכה שאף המלך והכהן הגדול ימדדו, הלא ברבי אליעזר
15 בן יעקב, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, 'זמני' זו סנהדרין,
16 'שופטיך' זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמוזים בשופטיך, מלך,
17 דכתיב 'מלך במשפט ועמיר ארץ', בהן גדול, דכתיב 'וקמת אל
18 הכהנים הקיום ואל השופט אשר יהיה וגו'', שמשמעו השופט
19 הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול.
20 מסתפקת הגמרא, איכעני להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על
21 משנתנו, האם מלך וכהן גדול בלבד הוא דפליגי וסובר שצריך
22 מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חלוק על המשנה במנין הדיינים,
23 אלא אי ברבי יהודה שאמר חמשה, אי ברבי שמעון שאמר שלשה,
24 סבידא ליה, או דלמא, כסנהדרין נמי פליגי על השיטות שבמשנה,
25 ומה שאמר 'זקניך אלו סנהדרין' היינו עד דאיכא פולה סנהדרין
26 גדולה במדידה.
27 אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט מבריייתא שנאמרה בענין זקן
28 ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אפי פני - מקום בתוך
29 חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך
30 חמומו הורה אחרת ממה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו
31 המראת להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, 'וקמת
32 ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד
33 שהמקום גורם שיהיו זקן ממרא. ומדקדק רבי יוסף, דנפיק במה -
34 כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקום, אילמא דנפיק מקצתן
35 ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראה, דלמא הנה
36 דאיכא נאי פנותיה סבידא להו - שמא אותם שנתרו בפנים
37 סוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק פולהו - שיצאו
38 כל הסנהדרין ממקומם, ולמאי - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לרבה
39 הירשות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והקתיב
40 'שדרך אגן הסהר אל יחסר המוג' ונדרש פסוק זה לענין
41 הסנהדרין, שלא יחסר ממנה כדרך מזיגה שהיא שליש יין ושני שליש
42 מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית,
43 יבדוק, אם יש שם עשרים ושלושה דינים בגדר סנהדרין קמנה
44 שהם שליש מסנהדרין גדולה, וצא, ואם לאו, אינו יצא, הרי
45 שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם
46 לרבה מצוה, למאי - לצורך איזו מצוה יש צורך שתצא כל
47 הסנהדרין, לא למדינת עגלה - האם לא לצורך מדידת העיר
48 הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר
49 'זקניך' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכוונתו לכל הסנהדרין, וחולק על
50 התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה.
51 אמר ליה אפי רב יוסף, לא, אין מכאן ראייה לכך, דלמא לא יצאו
52 הסנהדרין לצורך מדידת עגלה ערופה, אלא להוסיף על העיר
53 ירושלים ועל העורות שבתמם, שדבר זה נעשה רק על ידי
54 הסנהדרין כולה, דרבנן במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על
55 העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העורות להתקדש בקדושת
56 העיר אלא בבית דין של שבעים ואחד.

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

ר"י דרשופטיך דר"ש ר' יהודה למנאן להביא עד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט
שאר עיר קרובה בזה: פתני. דלא קתני מלך וכוון גדול דלא כר' אליעזר בן יעקב: אי כרבי
יהודה. חמשה, אי כרבי שמעון שלשה, ולא כרבי בלה סנהדרין: מצאון וכן ממרא. לב"ד
הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבעים ואחד כרדליף בפרק קמא דסנהדרין:

אבי פאני. כל שהוא בתוך הקף היצוץ של
ירושלים קרוי בי פאני. ולי נראה שהוא לשון
הבישה כמו שקורין ציגולא של עיר, כמו חמור
ובית פאני (נ"מ ע"ט.) בשטרידור"א בית ראש של
אפסר קורין כן: והקרה עליהן. כלומר על מה
ששאל מהם שם ואמרו לו ההלכה הלך לעירו
והורה לעשות כדרך שהיה מורה בתחלה. דהיינו
ליה ממרא על פייהם: הפקום. המיקוד למשפט.
והוא לשכת הגזית: דפיס טעיהו כמה. לבי
פאני. דאיצטרך לאשמעינן דפטר משום
טעמא דחזין לב"ד: דלמא הנה דאיבא גזאי
ביתיה סבירא להו. והמכא תיתי לו חיובא
דאיצטרך קרא למפטריה: שורה. זה סנהדרין
שיושבת בטבריה של א"י: אמן פהרה. שעשויין
כחצי לבנה עגלה בשורת ושיבתן כדי שיהיו כגון
רואין זה את זה: המנון כשיעור מנון. שני העקים
מימ ואחד מן. ואם כאן צריך שישתדל שלישי: על
עיר. על ירושלים: תניא כרב יוסף. דאמר רבי
אליעזר בן יעקב בלוח סנהדרי בעני: פתני. דליף
פרט לטמון רבי יהודה היא: בשדה. ושכחת עמר
בשדה, לרבי יהודה משמע בשדה על פני
השדה, ולרבנן משמע בתוך השדה: התם
מעניניה דקרא. צריכין למיררשיה, והכא
מעניניה דקרא תירוש ליה. גבי חלל כתיב כי
ימצא חלל, כל היקא דמתשכח ואפי' טמון.
הלקה על כרחה כי אקא באדמה למעטי טמון
בא לתירוש ביה על פני האדמה. דאי לרבינו
לא איצטרך: אף שכחה בגלוי. והנה ממעט טמון
ממשמעוהא אי לאו דהדר רבייה.

לשכחת קמה. שאם שכח וית אחת לקצור קאי עגלה בלא תשוב לקחתו. והכי משמע
ושכחת עמר או ושכחת בשדה: נפקא להו. מבשדך ושכחת. קרי ביה ששכח את קצת
שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חבירו. שנשבה הרוח והרימה את העמרין מן הארץ
והציפתו לתוך שדה חבירו ושכחו. כסבור שאינו שלו. נפקא מבשדך ולא בשדה חבירו
דלא הוה שכחה: ורבנן. ומעוטא שדה חבירו

ו"ו לא משמע ליה. (מאי קאמר רחמנא המיוחדין
שבשופטיה). אלא מעתה "ויצאו" שנים, ו"מדרו" שנים,
לר' יהודה הרי פאן תשעה, לר' שמעון הרי פאן
שבעה! והוא מיבעי ליה לכתניא: "ויצאו" הן ולא
שלוהיהן, "ומדרו" שאפילו נמצא בעליל לעיר היו
מודרין, שמצוה לעסוק במדידה. מתניתין, דלא כרבי
אליעזר בן יעקב, דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר:
"ומנין" זו סנהדרין, "שפטיד" זה מלך וכהן גדול.
מלך דכתיב: "מלך במשפט עמיד ארץ", כהן גדול
דכתיב: וכתב אל הפהנים הלויים ואל השפט אשר
יהיה וגו'. איבעיא להו, ר' אליעזר בן יעקב במלך וכהן
גדול הוא דפליג, אבל בסנהדרי אי כר' יהודה אי
כר' שמעון סבירא ליה, או דלמא בסנהדרי נמי פליג.
עד דאיבא פולח סנהדרי? אומר רב יוסף: תא שמע,
מצאון וכן ממרא אבי פני והמרה עליהן, יכול תהא
המראתו המראה? תלמוד לומר: "וקמת ועלית אל
המקום" מלמד שהמקום גורם. דנפוק כהו? אילימא
דנפוק מקצתו, דלמא הנה דאיבא גזאי, פותיה סבירא
להו? אלא פשיטא דנפוק פולחו, ולמאי? אי לדבר
הרשות, מי מצו נפקין? והכתיב: "שרדך אגן הספר
אל יחסר המנוג" שאם נצרך אחד מהם לצאת, אם
יש שם עשרים ושלושה פגנר סנהדרי קטנה יוצא, ואם
לאו אינו יוצא. אלא פשיטא לדבר מצוה, למאי, לאו

למדית עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אומר ליה אביי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העורות, פדתנן: אין מוסיפין על העיר ועל
העורות אלא בבית דין של שבעים ואחד. תניא פותיה דרב יוסף מצאון אבית פני והמרה עליהן, בגון שיצאו למדידת עגלה או להוסיף
על העיר ועל העורות, יכול תהא המראתו המראה? תלמוד לומר: "וקמת ועלית", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי
באילן: לימא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: "בשדה"
לרבות את הטמון. אומר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, התם מעניניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשפת,
"באדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף
שכחה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוס ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה",
למה ליה מיבעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצירך בשדך". ור' יהודה מיבעי ליה
ל ר' אבהו ר' אלעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אליעזר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה חבירו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה
"בשדה" "בשדה" לא משמע ליה בעי ר' יומי: צפו עמרין לתוך שדה, מהו? אומר שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אומר ליה
רב כהנא לרב פפי, ואמרי לה רב כהנא לרב יבדי: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אליעזר, דאמר: פרט לשצפו עמרין לתוך שדה
חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולשמעמיה לתוך שדה חבירו, צפו אין, מונחין לא? והא בעינן "בשדה" ולכא! אלא לתוך שדה
חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משפחת לה אלא בצפו. עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו
ושכחו, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחה, התחתון מפני שהוא
טמון, והעליון מפני שהוא צף. עד פאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דברי הכל לא הווי שכחה. שאני התם, ביון דאחזיק ביה,
זכה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון, והא "מפני
שהוא צף" קאמר! אימא: "מפני שהוא צף". אומר אביי: הריני כגון עזאי בשוקי סבריא. אומר ליה ההוא מדרבנן לאבוי: שני חללים
זה על גבי זה, מהיכן הוא מודד? מין כמינו הוי טמון, ומין כמינו לא הוי צף, ומעליון מודד. או דלמא מין כמינו הוי צף, ומין כמינו
לא הוי טמון, ומתחתון מודד. או דלמא מין כמינו הוי טמון, ומין כמינו הוי צף, ולא מתחתון מודד ולא מעליון מודד? אומר ליה,
נתניתוה:

נתניתוה:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד ב

רש"י

רש"י

1 רבתי. תהיה. להקרא מניחה דפלוגתא היא בטמון, אבל צף לא פשט לה מנה דהא אוקמנא
2 טעמא דעליון משום דאחזיק ביה הוא וצף לא ידעין מאי הוי עגלה: קבריה. רבנן דבי
3 מדרשא דביע דלמיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינה הוא. דהני תנאי אפילו תנא קמא
4 דאמר תחתון שכחה בר' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
5 במינו לא הוי טמון: חלל. לא מקרי אלא בכלי
6 ברזל בעין חרב: בגלן. ואפלו מפרפר צף וטמון
7 ותלוי: ונפול באשפה. דלא הוי צף ולא טמון ולא
8 תלוי ואפלו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלמא
9 קרא בדכתיב בעית: חלל יתרא כתיב: הקרובים
10 אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא
11 ולא חנוק: פרט לפצויה. תריה, גזון ספר או עיר
12 שרובה עובדי בוכבים: קמ"ל בדתנאי כו'. והכי
13 קאמר, נמצא סמוך לעיר שאין בה ב"ד, אין
14 מודדין לה אלא לעיר שיש בה ב"ד מודדין, איזו
15 היא עיר שיש בה ב"ד קרובה לו, ואי לא הדר
16 תניא הוה אמנא אין מודדין בכלי: ת"ל ולקחו
17 וקני העיר מכל מקום. דהאי העיר קרא יתרא
18 והיא דמצי למכתב והיתה העיר הקרובה אל
19 החלל ולקחו וקניה עגלת בקר: פתני. מכון.
20 מצמצם, שאין זו קרובה לו מזו אפילו במלא חוט:
21 ואין ירושלים כו'. מפרש טעמא בגמי: מוליכין
22 הראש אצל הנוף. בגמי מפרש למאי הלקוח
23 מוליכין: גמי. אפשר לצמצם. אפשר לכוון
24 המדה ואמת מדדו שאין זו קרובה לו מזו כלל
25 והיו להו שתימן קרובות: וקבר. נמי קרובה
26 דכתיב בקרא אפלו קרובות במשמע כמו ובהמה
19 באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "באדרמה" ולא טמון בגלל "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
20 על גבי מים. ורבי אלעזר, "חלל" יתרא כתיב: נמצא סמוך לפסר או לעיר שרובה גוים כו': דכתיב: "פי ימצא" פרט למצוי: או
21 לעיר שאין בה בית דין: דכתיב "וקני העיר וליפא: אין מודדין אלא לעיר כו': פשיטא? ביון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
22 ידענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, פדתניא: מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין, אגא
23 שפניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכון בין
24 שתי עירות, שתימן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אלעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחד וגופו
25 במקום אחר, מוליכין הראש אצל הנוף, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: הנוף אצל הראש. מאזן היו מודדין? ר' אלעזר אומר:
26 מטיבורו, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אלעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו: גמי' מאי טעמא דרבי אלעזר? קסבר
27 אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה", וקסבר ירושלים לא נתחלקה
28 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילמא לענין מדידה קמיפלגי, הא מדקתני סיפא "מאזן היו מודדין", מכלל דרישא
29 לא במדידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מת מצוה קנה מקומו" קמיפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והכיבא דנמצא ראשו
30 במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הנוף, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: הנוף אצל הראש. במאי קמיפלגי? מר
31 סבר: גופיה בדוכתייה נפיל, רישא דנאדי נפיל. ומר סבר רישא היבא דנפיל נפיל, גופא הוא דרתיט אזיל: מאזן היו מודדין: במאי
32 קמיפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא פי הני תנאי מתיבן תולד גוצר מראשו, וכן הוא
33 אומר: "מפני אפי אתה גזוז" ואומר "גזי נודד והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מטיבורו, ומשלה שרשו אילך ואילך. אפילו תימא
34 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולך, ממציעתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכולי עלמא
35 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אלעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
36 דרבי אלעזר בן עקיבא? דכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפטר וקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה העיר
37 מביאין עגלת בקר אשר לא מושכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודדין אותה לנחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה. אף על פי
38 שאינו איתן, גשר. ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. ומקומה, אסור מלרוע ומלעבוד. ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים.
39 וקני אותה העיר רחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה וענינו לא ראו" וכי
40 על דעתינו עגלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ופטרנוהו בלא כוון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה.
ובמהני

1 תניתוה: עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו
2 על גבי חבירו ושכחו, התחתון שכחה והעליון אינו
3 שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון:
4 שניהן אינן שכחה, התחתון מפני שהוא טמון, והעליון
5 מפני שהוא צף. סבריה, דהני תנאי בר' יהודה סבירא
6 להו, דאמר: "בשדה" פרט לטמון. מאי לאו, בהא קא
7 מיפלגי? דמר סבר מין במינו הוי טמון ומר סבר לא
8 הוי טמון. לא, אי בר' יהודה סבירא להו, דכולי עלמא
9 מין במינו הוי טמון. והכא בפלוגתא דרבי יהודה
10 ורבנן קמיפלגי, דרבנן פרבנן, ור' שמעון בן יהודה פר'
11 יהודה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו
12 בעפר ובצורר נמי! אין הכי נמי, ולהודיעו כחו דרבי
13 יהודה דאמר: אפילו מין במינו הוי טמון. תנו רבנן:
14 "חלל" ולא חנוק, "חלל" ולא מפרפר, "באדרמה" ולא
15 טמון בגלל, "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
16 על פני המים. ר' אלעזר אומר: בכלן, אם היה חלל,
17 עורפין תניא: אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו
18 לר' אלעזר: אי אתה מודה שאם היה חנוק ומפול

19 באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "באדרמה" ולא טמון בגלל "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
20 על גבי מים. ורבי אלעזר, "חלל" יתרא כתיב: נמצא סמוך לפסר או לעיר שרובה גוים כו': דכתיב: "פי ימצא" פרט למצוי: או
21 לעיר שאין בה בית דין: דכתיב "וקני העיר וליפא: אין מודדין אלא לעיר כו': פשיטא? ביון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
22 ידענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, פדתניא: מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין, אגא
23 שפניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכון בין
24 שתי עירות, שתימן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אלעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחד וגופו
25 במקום אחר, מוליכין הראש אצל הנוף, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: הנוף אצל הראש. מאזן היו מודדין? ר' אלעזר אומר:
26 מטיבורו, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אלעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו: גמי' מאי טעמא דרבי אלעזר? קסבר
27 אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה", וקסבר ירושלים לא נתחלקה
28 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילמא לענין מדידה קמיפלגי, הא מדקתני סיפא "מאזן היו מודדין", מכלל דרישא
29 לא במדידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מת מצוה קנה מקומו" קמיפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והכיבא דנמצא ראשו
30 במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הנוף, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: הנוף אצל הראש. במאי קמיפלגי? מר
31 סבר: גופיה בדוכתייה נפיל, רישא דנאדי נפיל. ומר סבר רישא היבא דנפיל נפיל, גופא הוא דרתיט אזיל: מאזן היו מודדין: במאי
32 קמיפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא פי הני תנאי מתיבן תולד גוצר מראשו, וכן הוא
33 אומר: "מפני אפי אתה גזוז" ואומר "גזי נודד והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מטיבורו, ומשלה שרשו אילך ואילך. אפילו תימא
34 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולך, ממציעתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכולי עלמא
35 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אלעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
36 דרבי אלעזר בן עקיבא? דכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפטר וקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה העיר
37 מביאין עגלת בקר אשר לא מושכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודדין אותה לנחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה. אף על פי
38 שאינו איתן, גשר. ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. ומקומה, אסור מלרוע ומלעבוד. ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים.
39 וקני אותה העיר רחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה וענינו לא ראו" וכי
40 על דעתינו עגלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ופטרנוהו בלא כוון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה.
ובמהני

19 באשפה שאין עורפין? אלמא "חלל" ולא חנוק. הכא נמי "באדרמה" ולא טמון בגלל "נפל" ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף
20 על גבי מים. ורבי אלעזר, "חלל" יתרא כתיב: נמצא סמוך לפסר או לעיר שרובה גוים כו': דכתיב: "פי ימצא" פרט למצוי: או
21 לעיר שאין בה בית דין: דכתיב "וקני העיר וליפא: אין מודדין אלא לעיר כו': פשיטא? ביון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אגא
22 ידענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין! הא קא משמע לן, פדתניא: מנין שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין, אגא
23 שפניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו וקני העיר ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכון בין
24 שתי עירות, שתימן מביאות שתי עגלות, דברי ר' אלעזר. ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחד וגופו
25 במקום אחר, מוליכין הראש אצל הנוף, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: הנוף אצל הראש. מאזן היו מודדין? ר' אלעזר אומר:
26 מטיבורו, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אלעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל, מצוארו: גמי' מאי טעמא דרבי אלעזר? קסבר
27 אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה", וקסבר ירושלים לא נתחלקה
28 לשבטים נמצא ראשו במקום במאי קמפלגי? אילמא לענין מדידה קמיפלגי, הא מדקתני סיפא "מאזן היו מודדין", מכלל דרישא
29 לא במדידה עסקינן! אמר ר' יצחק: ב"מת מצוה קנה מקומו" קמיפלגי, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, והכיבא דנמצא ראשו
30 במקום אחד וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל הנוף, דברי ר' אלעזר. ר' עקיבא אומר: הנוף אצל הראש. במאי קמיפלגי? מר
31 סבר: גופיה בדוכתייה נפיל, רישא דנאדי נפיל. ומר סבר רישא היבא דנפיל נפיל, גופא הוא דרתיט אזיל: מאזן היו מודדין: במאי
32 קמיפלגי? מר סבר עיקר חיותא באפיה, ומר סבר עיקר חיותא במיבוריה לימא פי הני תנאי מתיבן תולד גוצר מראשו, וכן הוא
33 אומר: "מפני אפי אתה גזוז" ואומר "גזי נודד והשליכי" וגו'. אבא שאול אומר: מטיבורו, ומשלה שרשו אילך ואילך. אפילו תימא
34 אבא שאול, עד כאן לא קאמר אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולך, ממציעתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכולי עלמא
35 באפיה הוא, דכתיב: "כל אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אלעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל מצוארו: מאי טעמא
36 דרבי אלעזר בן עקיבא? דכתיב: "לתת אותה אל צוארי חללי רשעים": מתני' נפטר וקני ירושלים והלכו להן. וקני אותה העיר
37 מביאין עגלת בקר אשר לא מושכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודדין אותה לנחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה. אף על פי
38 שאינו איתן, גשר. ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. ומקומה, אסור מלרוע ומלעבוד. ומותר לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים.
39 וקני אותה העיר רחצין את ידיהן במים במקום עריפה של עגלה, ואומרים "ידינו לא שפכו את הדם הזה וענינו לא ראו" וכי
40 על דעתינו עגלתה שוקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על ידינו ופטרנוהו בלא כוון, ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה.
ובמהני

ביאורים למסכת סוטה דף מה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

58 שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין. מבארת הגמרא, שהטעם
 59 שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא - שיש
 60 צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה 'לקני העיר, וליבא.
 61 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו'.
 62 מקשה הגמרא, פשיטא, ביה דתנא כבר שאין מודדין לעיר שאין
 63 בה בית דין, אלא דענא דאין מודדין אלא לעיר שיש בה בית
 64 דין. מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שעיר שאין בה בית דין אין
 65 מודדין לה, היינו אומרים, שאם העיר הקרובה אל החלל אין בה בית
 66 דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל, ובתוספת זו שבמשנה הא קא
 67 משמע לו, בדתניא - את הדין השני בברייתא, מנין שאם נמצא
 68 החלל כסוף לעיר שאין בה בית דין, שפניחין אותה ומודדין
 69 לעיר שיש בה בית דין, תלמוד לומר 'ולקחו וקני העיר ההיא'
 70 ומלת 'עיר' יתירה היא, שהיה יכול לומר ולקחו וקניה, ומן היתור אנו
 71 למדים שגם כשהעיר הקרובה היא בה בית דין, מכל מקום מביאה
 72 העיר הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 73 משנה. נמצא ההרוג כמון בין שתי עירות בדיוק באותה מידת
 74 קרובה, שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר. ואין
 75 וירושלים מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה אל החלל.
 76 נמצא ראשו של ההרוג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 77 מוליכין הראש אצל הגוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר,
 78 מוליכין הגוף אצל הראש.
 79 מאן - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מודדין
 80 מטיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי אליעזר בן
 81 עקיבא אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו מצוארו.
 82 גמרא. אמרת הגמרא, מאי מעמא דרבי אליעזר במה שאמר שאם
 83 נמצא מכוון בין שתי עירות, שתיהן מביאות, קסבר, אפשר לצמצם
 84 - יש אפשרות לצמצם לדייק, שמה שנמצאו שתי העירות מכוונות
 85 במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן במידה שוה, ואין אחת
 86 קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם נאמר שאי אפשר לצמצם,
 87 והמדידה שלנו אינה מדויקת, הרי זה ספק מי מהן הקרובה, ועל
 88 שתיהן להביא עגלה אחת בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר
 89 הקרובה, הרי היא מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר
 90 רבי אליעזר, שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא
 91 שתהיה רק אחת שמביאה, אלא לאו דווקא הוא, ו'קרובה' ו'אפילו'
 92 קרובות.
 93 שנינו במשנה, ואין וירושלים מביאה עגלה ערופה. מבארת הגמרא
 94 את הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נתן לך לרשתה'
 95 שמשמעו, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר, התנא של
 96 המשנה וירושלים לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל, אלא היא נחלת
 97 הכלל.
 98 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין
 99 הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר הגוף אצל
 100 הראש כו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא במאי קמפלגי
 101 - לענין מה נחלק, אליבא לענין מדרה של העיר הקרובה
 102 קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף, היינו שמודדין מהגוף, הא
 103 מדקתני סיפא בהמשך המשנה שנחלקו תנאים מאן היו מודדין
 104 האם מטיבורו או מחוטמו או מצוארו, מכלל דרישא שעוסקת
 105 כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא במדרה עסקינן, שהרי לענין
 106 מדידה ברור לנו לפי כל שיטה מהיכן מודדים.
 107 אמר רבי יצחק, רבי אליעזר ורבי עקיבא שבמשנה, אינם עוסקים
 108 במדידת עגלה ערופה, אלא במת מצוה קנה מקומו - בדין זה שמת
 109 מצוה שנמצא בשדה בשדה שקנה את מקומו לקוברו שם קמפלגי, והבי
 110 קאמר התנא של המשנה, הרוג זה שנמצא, לענין לקברו, קנה
 111 מקומו שנמצא בו וקברים אותו שם, והיא דנמצא ראשו במקום
 112 אחד וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל הגוף וקברים אותו
 113 במקום שנמצא הגוף, דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר,
 114 מוליכין הגוף אצל הראש וקברים אותו במקום שנמצא הראש.

1 הניתוח - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל
 2 בסוגיא, ששנינו בה, עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על
 3 גבי עומר הקירו ושבחו, התחתון שכחה והעליון אינו שכחה. רבי
 4 שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן אינן שכחה,
 5 התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא צה. ומבאר
 6 הגמרא את הראיה מן הברייתא, סבריה - סברו בני בית המדרש,
 7 דהני תנאי שבברייתא שנחלקו בדין העומר התחתון, ואף מי
 8 שמחייב בו בשכחה ברבי יהודה סבריה להו, דאמר, 'בשדה' פרט
 9 למון שאין נוהג בו דין שכחה, ולמרות כך מחייב תנא קמא את
 10 העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו ביהא קא מיפלגי תנא קמא
 11 ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי שמעון בן יהודה שפטר סבר,
 12 שגם כשההטמנה היא באופן של מין במינו כמו בעניינו שהעומר
 13 התחתון נטמן תחת העומר העליון שהוא מינו, הוי בכך טמון ואינו
 14 נוהג בו דין שכחה. ומר - תנא קמא שמחייב סבר, שכשההטמנה
 15 היא באופן של מין במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכן לא הוי
 16 טמון ונוהג בו דין שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה ששאלו את אביי,
 17 האם סברת מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא,
 18 נחלקו בכך תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 19 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא קמא
 20 ורבי שמעון, אלא אי ברבי יהודה היה סבריה להו שפטר בעומר
 21 טמון, דכילי עלמא היו אומרים שגם כשההטמנה היא באופן של מין
 22 במינו הוי טמון ולא היה חל עליו דין שכחה. וקא בברייתא זו,
 23 הכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי יהודה ורבנן
 24 קמפלגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתן דין שכחה סוברים דרבנן
 25 שמחייבים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן יהודה שאמר שאין
 26 לתחתן דין שכחה סבר ברבי יהודה שפטר את העומר הטמון.
 27 מקשה הגמרא, אי הוי שרבנן שבברייתא מחייבים בדין שכחה בכל
 28 עומר טמון, מאי איריא שנקטה הברייתא את המחלוקת באופן
 29 שהניח את העומר על גבי עומר הקירו שבכך יש מקום לומר שאין
 30 לתחתן דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי לדבריהן אפילו
 31 אם טמנו ממש עפר וצבור גמי מחייבים רבנן. מתרצת הגמרא,
 32 אין הכי נמי יכלה הברייתא לנקוט את המחלוקת גם כשטמנו בעפר
 33 או בצרור, ול'הודיעו ביה דרבי יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי
 34 טמון ואין נוהג בו דין שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן
 35 תחת עומר חברו.
 36 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי ברזל,
 37 ולא כשנמצא חנוק, וכמו בן 'חלל' שמשמעו שכבר הרוג ולא
 38 כשנמצא מפרפר, נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא טמון בגלל. נאמר
 39 'נופל' ולא כשנמצא תלוי באילן, נאמר 'בשדה' ולא כשנמצא צה
 40 על פני המים. רבי אליעזר אומר, קבולין - בכל מצב שנמצא, בין
 41 אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צה, אם היה חלל - הרוג במכת
 42 חרב עורפין.
 43 תניא, אמר רבי יוסי בר יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר,
 44 אי אתה מודה שאם היה חנוק ונופל באשפתה, שאין עורפין
 45 עליו, שכוין שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרוי חלל, אלמא גם
 46 לדבריהן דורשים 'חלל' ולא חנוק, היא נמי תדרוש 'באדמה' ולא
 47 טמון בגלל, 'נופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צה על גבי מים,
 48 ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אמרת הגמרא, ורבי אליעזר
 49 שדרוש רק את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו הוא כי 'חלל'
 50 ו'תניא קתיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור הוא דרוש למעט
 51 חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים, ומן המשמעות עצמה
 52 לא משמע לו למעט.
 53 שנינו במשנה, נמצא סמוך לפסר או לעיר שרובה עובדי כוכבים
 54 כו', מבארת הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו עורפין, דברתי
 55 'כי נמצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו רגיל, פרט למציא -
 56 לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה לספר וכן ברובה עובדי
 57 כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.

ביאורים למסכת סוטה דף מו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

58 השנים פסולות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם, וכיון שאין כאן קל
59 וחומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח בא למעט פרה משאר
60 עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף שאר עבודות פוסלות
61 בפרה. מתרצת הגמרא. אמר קדשים מי ליכא דפסלי בהו שנים
62 - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם שנים, וכיון שיש קדשים
63 שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת שנאמר בהם 'בן שנתו, כי
64 איצטריד קרא שנאמר בעגלה 'בה', להנה קדשים דפסלה בהו
65 שנים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה,
66 הואיל ואין בהם פירכא זו של פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה'
67 זה ממעט רק קדשים ולא פרה.
68 מקשה הגמרא, וקדשים, מה דלא פסלה בהו עבודה, וכי מהכא
69 נפקא מהמיעוט 'בה', הרי מהתם נפקא, ממה שנאמר בפרשת
70 מומין, "עדרת או שבור או חרוץ או יבולת או גרב או זלפת לא
71 תקריבו אלה לה", ומהמלה 'אלה' מדוייק, שרק אלה שהם מומין
72 אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שנעבדה בהו עבודה,
73 ואין צריך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה, שבהכרח נדרוש מ'בה'
74 שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה על דברי רב. מתרצת
75 הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו אלה', עדיין איצטריד למעט
76 זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא תקריבו אלה', ספקא דעתך
77 אמנא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, הני מילי היכא דעבד
78 בהו עבודת היתר, אבל עבד בהם עבודת איסור כגון שעבד בהם
79 בשבת, או שחרש בכלאים של שור וחומר, אימא ליתסרו להקרבא,
80 לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה'.
81 מקשה הגמרא, והא נמי כשעבד בהם עבודת איסור, הרי מהכא
82 נפקא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, "ומייד בן נכר לא תקריבו
83 את לחם אלהיכם מכל אלה", וגם כאן מדוייק מהמלה 'אלה', שרק
84 אלה שהם מומין אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים
85 שנעבדה בהו עבודה, וכיון שנאמרו שני פסוקים, ודאי יש לדרוש
86 את השני לעבודת איסור, ושוב אין צורך ללמוד זאת מ'בה'
87 שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה,
88 ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים
89 בפרשת מומין, עדיין איצטריד למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו
90 אלא פסוקים אלו. ספקא דעתך אמנא, שמה שאין עבודה פוסלת
91 בקדשים, בין עבודת היתר ובין עבודת איסור, הני מילי היכא דעבד
92 בהו פשהו חולין, אבל אם עבד בהו פשהו קדשים, אימא ליתסרו
93 בכך מהקרבא, לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
94 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול גם
95 שאר עבודות בפרה.
96 גופא, אמר רב יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה
97 עונה - אגודה של שקין, פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
98 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן
99 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה, ובעגלה אינה נפסלת במלאכת משא
100 עד שתמשוך את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה'.
101 מקשה הגמרא מברייתא, על דברי רב שחילק בין פרה לעגלה,
102 מיתניב, נאמר בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', אין לי שפסול בה
103 אלא עול, שאר עבודות מניין שפוסלות בפרה, אמרת, קל וחומר
104 הוא, ומה עולה שקלה היא בכך שאין מום פוסל בה, שאר
105 עבודות פוסלות בה שכן כתוב בה 'אשר לא עובד בה, פרה'
106 שתמורה היא בכך שמום פוסל בה שכן כתוב בה 'אשר אין בה
107 מום, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה. ואם נפשך לומר שאין
108 זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזרה שוה, נאמר כאן בפרה 'אשר
109 לא עלה עליה עול', ונאמר להלן בעגלה 'אשר לא משכה בעול'
110 מה להלן בעגלה שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן בפרה שאר
111 עבודות פוסלות בה.
112 ומבאר הגמרא תחילה את דברי הברייתא, ואחר כך תקשה ממנה
113 את הקושיא. שואלת הגמרא, מאי אדם נפשך לומר שאמרה
114 הברייתא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל וחומר, מדוע

1 והכהנים אומרים, 'כפר לעמך ישראל אשר פדית [ה'] ואל תתן
2 דם נקי בקרב עמך ישראל', ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר להם הדם',
3 לא היו צריכין לומר 'ונכפר להם הדם', שאין זה בכלל האמירה.
4 אלא דוח הקדוש מבשרתן ואומרת בתורה, אימתי שתעשו ככה
5 היום מתכפר להם.
6 גמרא. שנינו במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא, ויהא
7 מום פוסל בעגלה מקל וחומר, ומה פרה אדומה שאין השנים
8 פוסלות בה שהרי אין שיעור לשנותיה, מום פוסל בה שהרי נאמר
9 בה 'אשר אין בה מום', עגלה ששנים פוסלות בה שהרי אין קרויה
10 עגלה אלא עד בת שנה, אינו דין שיהא מום פוסל בה. מתרצת
11 הגמרא, שאני התם לענין מום שחלוקה בו עגלה מפרה, דאמר קרא
12 בפרה, 'אשר אין בה מום', ומלת 'בה' באה למעט, דווקא בה מום
13 פוסל ואין מום פוסל בעגלה והמיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.
14 מקשה הגמרא, אלא מעתה שבה' משמע מיעוט, לא יהו ששאר
15 עבודות מלבד עלה עליה על פוסלות בה - בפרה, אלקה אמר
16 רבי יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה עונה - אגודה
17 של שקין פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה לעגלה, שלענין
18 פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן כתוב בה 'אשר לא
19 עלה עליה, ובעגלה אינה נפסלת במלאכת משא עד שתמשוך את
20 המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה
21 פרה לעגלה, שמלאכת משא פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא
22 עול, אלא משום שלמדים פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן
23 בברייתא, ולדברך שאמרת ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר
24 לעגלה, נאמר גם ש'בה' שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה',
25 יוציא מן הקל וחומר לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר
26 עבודות פוסלות, אבל בפרה שאר נאמר בה אלא עול, לא תפסולנה
27 בה שאר עבודות.
28 מתרצת הגמרא, שאני פרה שמה ששאר עבודות פוסלות בה, אינו
29 משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום דילפינן בגזרה שוה 'עול'
30 'עול' פרה מעגלה, שכשם שעגלה שאר עבודות פוסלות בה, כך
31 פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו מופנית לגזרה שוה,
32 הרי הוא כאילו מפורש בה ששאר עבודות פוסלות בה, והמיעוט של
33 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשנו לדבר אחר. מקשה הגמרא, אם כך,
34 עגלה נמי מדוע אין המום פוסל בה, תיתי גם היא בגזרה שוה 'עול'
35 'עול' מפרה, ונאמר שכשם שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה.
36 מתרצת הגמרא, אי אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי הלא
37 מיעט רקמשה בפרה 'בה', לומר שאף המום פוסל אלא בה הלא
38 בעגלה. מקשה הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות בפרה,
39 אמרת שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי בעגלה נמי
40 קתיב 'בה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות, כיון
41 שמיעטה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות ולא
42 בפרה.
43 מתרצת הגמרא, והוא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
44 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם, אלא
45 מיכני ליה למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה, שלולא
46 מיעוט זה, ספקא דעתך אמנא לית קדשים בקל וחומר מעגלה
47 שתפסול בהם עבודה, ומה עגלה שקלה היא בכך שאין מום פוסל בה,
48 עבודה פוסלת בה, קדשים שחומרים הם שמום פוסלת בה, אינו
49 דין שנעבדה פוסלת בה, ולכך הוצרך הכתוב לומר בעגלה 'בה',
50 לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא בקדשים, אבל פרה לא
51 נתמעטה מכאן, ולמדה מגזרה שוה מעגלה שאף שאר עבודות
52 פוסלות בה.
53 מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
54 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר מעגלה,
55 הרי איכא למיפרך על הקל וחומר, מה לעגלה שלכך פוסלת בה
56 עבודה, שחמורה היא בכך ששנים פוסלות בה, שהרי אינה
57 קרויה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים הם בכך שאין

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד א

רש"י

רש"י

ממעטא דאתא מגי' מי ליבא דפסלי בהו שנים. והרי פסח וחסאת דכתיב בהו בני
שנתן וכי איצטרך בה למעטיניהו מפסול עבודה להכי איצטרך, דאי לא מעטיניהו הו
גמרי בקל וחמר מעגלה: ששעבדה בהו עבודה. גרסי: עבודת אסור. כגון בשבת או פלאים
בשחר ודמור: עבודת אסור נמי פסאי. וראו עבודת אסור: על. גבי פרה דתניא:
שאר עבודות פסולות בה. דכתיב אשר לא עבד
בה: ואם נפשך לומר. ואם יש לך להשיב על
קיו והו. צא ולמד בגי' נאמר כאן על כו: מאי
אם נפשך לומר. מאי הוה לך למיפרך דשקבא
תנא לאורחיה וליף בגודה שנה: נאמר כאן כו.
והאי על יתרא הוא. דהא בכל אלא עבודות
הוא: ומפסוק שבאת. לא תנא קתני לה אלא
תיובתיה קא מפרש ואזיל ונאמר דקא מותיב
לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל
בפרה בעליה בעלמא, והא כיון דשאר משואי
בפרה לא פתיב ומעגלה זליף לה בגודה שנה,
וממקום שבאת משם יש לך ללמד נמי דמה
עגלה עד שתמשוך אף פרה בשאר משאות
דלפינן מעגלה עד שתמשוך: ת"ל אשר לא
עלה עליה על מ"ם. דריש ליה בלא על מדלא
כתיב אשר לא עלה על עליה. והו הדר כתיב
על לדרשא בדרשינא ואזיל: א"כ כו' שלא
בשעת עבודה. ואפלו הניחו עליה להקל משא
מקדו ולא למשוך: אלא בשעת עבודה. כלומר
שעבודה זו לצורך היא, אבל אקראי בעלמא
שהניח שק עליה ולא להוליכו אלא אקרי
ואותיב לא פסלה: משיבת על. לפסול בעגלה:
שאני עושה פירות. עגלה בת שנתה לא ילדה:
במקום שאין עושה פירות. נחל איתן קשה: שלא
תניחווהו. שחרגדה:

איתן

והכהנים אומרים. כדכתיב לעיל ונגשו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים ולא
היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לא אונעו ואמרו קאי
שיהא אף זה בכלל אמירה, אלא מלקא באנפי נפשיה היא. שרוח הקודש בשר את
ישאל ע"י משה רבינו לכשיעשו בן ונכפר להם היום. גמ'. עגלה. בת שנתה היא ואם
עברה שנתה פסולה. דכל מקום שנאמר בתורה
עגל סתם בן שנה הוא. דליף מועגל וכבש בני
שנה: פרה ארקה. אין שער לשנותיה: מום
פוסל בה. דכתיב בפרה אדמה אין בה מום
(ממזג יט: גה. מעוט: אלא מעתה. דכל היכא
דכתב בה מעטא הוא ולא גמרינן מניה בקל
וחמר: לא יהו שאר עבודות פסולות. פרה
דהא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בקי'
מעגלה דכתיב (והיט טו) אשר לא עבד בה כל
עבודות במשמע, ואי בה מעטא לא נגמר מניה
אלמה אמר רב יהודה הניח. על פרה עודה של
שקין אנדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על
הוא ובעליה להודיה מיפסלא דכתיב בפרה
במלאכת על האמורה בה אשר לא עלה,
בעליה לחודה ואפלו שלא משכה: ובעגלה עד
שתמשוך. שתטלטל המשא מעט. דבעגלה כתיב
אשר לא משכה. ולקמן פריך כיון דשאר
עבודות בפרה לא כתיב ובעגלה ילפינן אמאי
מיפסל בעליה לחודה דשאר משואי שאניו על
ממש. מימי שמע מנה דגמר פרה מעגלה בקי'
בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני
פרה דלפינן על על. וכיון דגורה שנה מפנה
היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה, ומעוטא דבה
דרש ליה לדרשא אחרינא כדלקמן: עגלה נמי
תיתי על על מפרה. למוט: למעוטי קדשים דלא
פסלה בהו עבודה. מהקדמה, אבל פרה לא

מהכא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב,
אבל אתה מקריב קדשים ששעבדה בהו עבודה: איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהו עבודת היתר, אבל
עבודת איסור אימא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהכא נפקא "ומיד בן נגר לא תקריבו את לחם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי
אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים ששעבדה בהו עבודה. איצטרך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהו פשתן
חולין, אבל עבד בהו פשתן קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה,
ובעגלה עד שתמשוך. מיתיבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות כגון? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר
עבודות פסולות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסליו בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן
"על" מה להלן שאר עבודות פסולות בה, אף כאן שאר עבודות פסולות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך,
מה לעגלה שכן שנים פסולות בה, אי נמי קדשים ויכוהו, שמום פוסל בהו ואין עבודה פוסלת בהו, נאמר כאן "על" ונאמר להלן
"על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. וממקום שבאתה, מה להלן עד שתמשוך, אף כאן עד שתמשוך. תנאי היא,
דיאכא דמיתיה לה מעגלה, איכא דמיתיה לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות כגון? תלמוד לומר:
"אשר לא עלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה.
שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עלה עליה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה
שפפרט, עול אין, מידי אחרינא לא?! "אשר" רבויא הוא. ותנאי נמי גבי עגלה כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות
כגון? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא
בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד בה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל
אלא מה שפפרט: עול אין, מידי אחרינא לא?! "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיכת עול בכמה?
אמר לי: במלא עול. איבעיא להו, לארבו או לרחבו? אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמייה: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן
משיכת עול לרחבו טפה. ולימא טפה? הא קא משמע לן, שיעורא דעול טפח הוי. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. אמר ר'
יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הכי עגלה נבחלה? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויעורף במקום
שאין עושה פירות, וככפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסרים, הכי נמי
דלא ערפינן? אלא מצות: ומורידין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר:

"איתן"

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד ב

רש"י

רש"י

17 שְׁנָאָמַר עַד הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמֵים הוּא: שְׁאֵל דָּבַר בְּפִי. דְּלֵא כְּתִיב אֵלָּא
 18 וְרָאָם בְּאֶצְבְּעוֹ אוֹ בְּעֵקְמֵימּוֹת שְׁפָתַיִם כְּדַלְקוֹן: וְלוֹרְעוּ. כְּדַאמְרִינן שְׁאִין מְלֵאךְ הַמּוֹת
 19 שׁוֹלֵט בָּהֶם: שְׁלֹחֵהוּ פְרֻעָה. כְּדַכְתִּיב וְרָצוּ עֲלֵיו פְרֻעָה אֲנָשִׁים וְהִשְׁלַחוּ אֹתָהּ: אֵינּוּ נִזְקָה. אוֹתוֹ
 20 הַיּוֹצֵא לְדָרְדְּרָה. עַד עִיבוּתָהּ שֶׁל עֵיר. שְׁהוּא יוֹצֵא מִמֶּנָּה, וְהוּא בְּבֵית הַחֵיצוֹן שְׁבֹתוֹר שְׂבָעִים
 21 אָמַר וַיִּשְׁרִים לְכֹתֵי הָעֵיר: בִּי צִינִיתָא דְּבָבְלָה
 22 מְקוֹם הוּא וְבוֹ דְּקָלִים הִרְבַּה כְּמוֹ צִנֵּי דִּיר הַבְּרֻל
 23 (מִסְּקֵי דֵף כְּטוֹ): לֹא נִתְשָׁב. וְהֵינּוּ לֹא יִשֵּׁב אָדָם שָׂם,
 24 לֹא גֹזַר אָדָם הַרְאֵשׁוֹן יִשׁוּב שָׂם, וְהֵינּוּ דְאָמְרִי
 25 אִינְשֵׁי אֵיתְנֵהּוּ מִשְׁנֵי אָדָם הַרְאֵשׁוֹן, שְׁגֹזַר עֲלָיו
 26 אָדָם הַרְאֵשׁוֹן יִשׁוּב דְּקָלִים וְלֹא יִשׁוּב אַחֵר.
 27 שְׁהַקְרַחַת עֲלֵינוּ אֶת הַמְּקוֹם, שֶׁשֶּׁשְׁחָדוּ הַמֵּים
 28 הַרְעִים הִיתָהּ פְּרֻסְתָּהּ לְהֵבִיא מֵים וְלִמְבוֹר:
 29 מִקְּטַנֵּי אֲמָנָה. שְׁהֵיוּ דוֹאֲגִים שְׁפִסְקָה פְּרֻסְתָּהּ
 30 בְּשִׁבְלֵי שְׁנַתְּרָפּוֹ הַמֵּים: וְדִלְמָא. קְטַנֵּים מְמַשׁ הוּוּ
 31 וְעַל שֵׁם מְקוֹמָם נִקְרָאוּ נְגַרִים שְׁחָדוּ מִן נְעָרָן:
 32 הָכָא מְפַרֵּשׁ מְקוֹמָן: יְרִידָה
 לִירוּשָׁלַיִם

1 אֵיתוּן מוֹשְׁבֵיהוּ וְשֵׁים בְּפִלְעָה קִנְיָה. אֵלְמָא אֵיתוּן הוּא סַלְעָה מוֹסְרֵי אֲרִי. הֵם הָרִים, וְכָל הַר שֶׁל
 2 אֲבָנִים הוּא: שְׁהוּא יִשָּׁן, וְלֹא שְׁהוּבָא קִרְקַעֵיהוּ מַחְדַּשׁ מִקְרַע אַחֲרֵיתֵיהּ: גוֹ מְעוֹלֵם הוּא.
 3 הֵינּוּ יִשָּׁן: מַחְפָּאָת עוֹף. דְּכַתִּיב בַּהּ מִמּוֹר עֲרֵפּוֹ מִיִּס: בְּכִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגֵי. דְּהָא כְּתִיב
 4 וְאֵל יִזְרַע מִשְׁמַע לְהַבָּא, מְדִלָא כְּתִיב וְאֵשׁר לֹא יִזְרַע דְּלִהוּרֵי מִשְׁמַע לְשַׁעְבֵּר: מִי כְּתִיב וְלֹא
 5 יַעֲבֹד. אִי הָךָ כְּתִיב אֵל נִחַל אֵיתוּן וְלֹא יַעֲבֹד בּוֹ
 6 הָךָ מִשְׁמַע לְהַבָּא, אֲבָל הַשְׁתָּא דְּכַתִּיב וְאֵשׁר וְ
 7 לֹא יַעֲבֹד מִשְׁמַע לְשַׁעְבֵּר, דְּאֵשׁר לֹא לִשְׁוֹן
 8 צְוָאָה הוּא: אֵשׁר לְשַׁעְבֵּר מִשְׁמַע. אַע"ג דְּלֹא
 9 יַעֲבֹד לְהַבָּא מִשְׁמַע, הֵינּוּ מִלִּי בְלֵאוֹ אֵשׁר, אֲבָל
 10 הַשְׁתָּא דְּכַתִּיב אֵשׁר עַל פֶּרְחֵיהּ מוֹכַח עֲלָהּ
 11 דְּלִשְׁעָבֵר הוּא: רְבוּיָא הוּא. לֹא בָּא אֵלָּא לְרַבּוּת
 12 כָּל עֲבוֹדוֹת כְּדַלְקוֹן דְּלֹא תוֹרְשִׁיהּ בְּכָל וּפְרִט:
 13 מוֹפִיץ לְלוּיָהּ. כּוֹפִין אֶת מִי שְׁאִינוּ רוֹצֵה לְלוּת
 14 אֶת תְּבֵרוֹ לְדַרְךְ שְׁלֹחֵהּ: וְיִקְרָא שְׂמָה לוֹ. סִיפֵיהּ
 15 דְּקִרְיָא. הִיא שְׂמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וּמְנִיחָה לִיף דְּלֹא
 16 נִתְבַּלְבְּלָה וְלֹא הִרְבָּה, כְּדַאמְרִינן כָּל מְקוֹם

"אֵיתוּן מוֹשְׁבֵיהוּ וְשֵׁים בְּפִלְעָה קִנְיָה" וְאֵמְרֵיהּ: "שְׁמַעוּ הָרִים
 אֶת רִיב ה' וְהֵאֱתָנִים מִכְּפֵי אֲרִיץ". אַחֲרֵים אוֹמְרִים: מִנֵּין
 לְ"אֵיתוּן" שְׁהוּא יִשָּׁן? שְׁנַאָמְרֵיהּ: "גוֹי אֵיתוּן הוּא, גוֹי
 מְעוֹלֵם הוּא": וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוּפִין מְאֹחֲזֵרֵיהּ: מֵאֵי
 טַעְמָא? גְּמַר עֲרִיפָה עֲרִיפָה מַחְפָּאָת הָעוֹף: וּמְקוּמָהּ
 אֲסוּר מְלוֹרְזוּעַ וּמוֹלִיעֵבֵד: תַּנּוּ רַבִּנּוּ: "אֵשׁר לֹא יַעֲבֹד בּוֹ
 וְלֹא יִזְרַע" לְשַׁעְבֵּר, דְּבָרֵי ר' יוֹסֵפִי. ר' יוֹנְתָן אוֹמְרֵיהּ:
 לְהַבָּא. רְבָא אֲמֵר: לְהַבָּא, דְּכּוֹלֵי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגֵי,
 דְּכַתִּיב: "וְלֹא יִזְרַע". כִּי פְּלִיגֵי, לְשַׁעְבֵּר. ר' יוֹסֵפִי אֵשְׁרָה סָבַר:
 10 מִי כְּתִיב "וְלֹא יַעֲבֹד"? וְר' יוֹנְתָן: מִי כְּתִיב "אֵשׁר לֹא

11 יַעֲבֹד"? וְר' יוֹסֵפִי: "אֵשְׁרָה" לְשַׁעְבֵּר מִשְׁמַע, וְר' יוֹנְתָן: "אֵשְׁרָה" רְבוּיָא הוּא: וּמוֹתָר לְסְרוֹק שֵׁם פְּשִׁתָּן וְלִנְקָר שֵׁם אֲבָנִים. תַּנּוּ רַבִּנּוּ:
 12 "אֵשְׁרָה לֹא יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע" אֵין לִי אֵלָּא יִרְעָה, שְׁאֵר עֲבוֹדוֹת מִנֵּין: תַּלְמוּד לֹאמְרֵיהּ: "אֵשְׁרָה לֹא יַעֲבֹד בּוֹ" מִכָּל מְקוֹם. אִם בֶּן, מִה
 13 תַּלְמוּד לֹאמְרֵיהּ: "וְלֹא יִזְרַע"? לֹאמְרֵיהּ: מִה יִרְעָה מִיֹּחֲדָת שְׁהִיא בְּגוּפָה שֶׁל קִרְקַע, אִף כָּל שְׁהִיא בְּגוּפָה שֶׁל קִרְקַע. יִצָּא סְרִיקָת פְּשִׁתָּן
 14 וְנִקְוֵר אֲבָנִים, שְׁאִינָן בְּגוּפָה שֶׁל קִרְקַע. וְאֵימָא "אֵשְׁרָה לֹא יַעֲבֹד בּוֹ" כְּלָל, "וְלֹא יִזְרַע" פְּרִט. כְּלָל וּפְרִט אֵין בְּכָלְל אֵלָּא מִה שְׁבַפְּרָט;
 15 יִרְעָה אֵין מוֹדֵי אַחֲרֵינָא לֹא! "אֵשְׁרָה" רְבוּיָא הוּא: וְכִי הָעֵיר רוֹחֲצִין יִדְהֵן כּוֹ בּוֹ. תַּנּוּ רַבִּנּוּ, "וְכָל וְכִי הָעֵיר הָעֵיר הַיּוֹא תְּקָרְבִים אֶל הַחִלָּל
 16 יִרְחֲצוּ אֶת יְדֵיהֶם עַל הָעֵגְלָה הָעֲרוּפָה בְּחֵל" שְׁאִין תַּלְמוּד לֹאמְרֵיהּ "הָעֲרוּפָה", וְמִה תַּלְמוּד לֹאמְרֵיהּ "הָעֲרוּפָה"? עַל מְקוֹם עֲרִיפְתָּהּ שֶׁל
 17 עֵגְלָה. "וְאֵמְרוּ דֵּינֵי לֹא שְׁכַחוּ אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ", וְכִי עַל לִבְנוּ עֲלֵתָה שְׁבִית דִּין שׁוֹפְכֵין דְּמִים? אֵלָּא, לֹא בָּא לְיַדֵּינוּ
 18 וּפְרֻסְתָּהּ בְּלֹא מוֹזוֹת וְלֹא רֵאיוֹנָהּ וְהִתְנַהוּהָ בְּלֹא לִוְיָהּ. תַּנּוּ, הִיָּה ר' מֵאִיר אוֹמְרֵיהּ: מוֹפִיץ לְלוּיָהּ, שֶׁשֶּׁשְׁחָדוּ הַלֵּוִיִּת אֵין לָהּ שִׁיעוּר, שְׁנַאָמְרֵיהּ:
 19 "וְיִרְאוּ הַשְּׂמֵרִים אִישׁ יוֹצֵא מִן הָעֵיר וְיֵאמְרוּ לוֹ הֲרָאָנוּ נָא אֶת מְכֹאֵה הָעֵיר וְעֵשִׂינוּ עִמָּךְ חֶסֶד", וְכַתִּיב: "וְיִרְאֶם אֶת מְכֹאֵה הָעֵיר". וְמִה
 20 חֶסֶד עָשׂוֹ עִמּוֹ? שְׁפָל אוֹתָהּ הָעֵיר הֲרַנּוּ לְפִי חֶרֶב, וְאוֹתוֹ הָאִישׁ וּמִשְׁפַּחְתּוֹ שְׁלַחוּ. "וְגַלְדֵּי הָאִישׁ אֲרִיץ הַחַתִּים וְיָבִין עֵיר וְיִקְרָא שְׂמָה לוֹ
 21 הוּא שְׂמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה" תַּנּוּ: הִיא לֹא שְׁצוּבָעֵין בַּהּ הַכְּלָת, הִיא לֹא שְׂבָא סְנַחְרִיב וְלֹא בְּלַבְלָה, וְנִבְּוִכְנִצָּר וְלֹא חֲתִירְבָּה, וְאִף מְלֵאךְ
 22 הַמּוֹת אֵין לוֹ רְשׁוּת לְעַבּוֹר בַּהּ. אֵלָּא זְקִנֵים שְׂבָה, בְּזִמְנֵי שְׁרַעְתָּן קֶצֶף עֲלֵיהוֹן, יוֹצֵאֵין חוּץ לְחוּמָה וְתֵן מְתִים. וְהֵלֵא דְבָרִים קָל וְחוּמָר:
 23 וְמִה פְּנֵעֵי יָהּ שְׁלֹא דִיבֵר בְּפִי וְלֹא הִלְךְ בְּרַגְלָיו, גְּרַם הִצְלָה לוֹ וְלוֹרְעוּ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. מִי שְׁעוֹשֶׂה לְלוּיָהּ בְּרַגְלָיו, עַל אַחַת בְּפֹה
 24 וְכַמּוֹה. בְּמִה הֲרָאָה לָהֶם? חֻקְיָה אֲמֵר: בְּפִי עָפֵם לָהֶם, ר' יוֹחָנָן אֲמֵר: בְּאֶצְבְּעוֹ הֲרָאָה לָהֶם. תַּנּוּ פּוֹתִיחַ דְּרַבֵּי יוֹחָנָן: בְּשִׁבְלֵי שְׁפָנְעֵי
 25 יָהּ הֲרָאָה בְּאֶצְבְּעוֹ, גְּרַם הִצְלָה לוֹ וְלוֹרְעוּ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. אֲמֵר ר' יוֹהֵשֶׁף בֶּן לׁוֹי: הַמְּתַלְךְ בְּדַרְךְ וְאֵין לוֹ לִוְיָהּ, יַעֲסוֹק בְּתוֹרָה,
 26 שְׁנַאָמְרֵיהּ: "כִּי לׁוֹיִת חֵן הֵם לְרֵאשִׁיף וְעֻנְקִים לְגִרְתֵּיהֶן". וְאֲמֵר ר' יוֹהֵשֶׁף בֶּן לׁוֹי: בְּשִׁבְלֵי אַרְבָּעָה פְּסִיעוֹת שְׁלוֹה פְּרַעָה לְאַבְרָהָם, שְׁנַאָמְרֵיהּ:
 27 "וְרָצוּ עֲלָיו פְּרַעָה אֲנָשִׁים" וְגו'. נִשְׁתַּעֲבֵד בְּכִנּוּי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה שְׁנַאָמְרֵיהּ: "וְעֵבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה". אֲמֵר רַב יוֹהֲרָה
 28 אֲמֵר רַב: כָּל הַמְּלִיזָה אֶת חֲבִירוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת בְּעֵיר, אֵינּוּ נִזְוֵק. רְבִינָא אֱלוּיָה לְרַבָּא בְּרַי יִצְחָק אַרְבַּע מֵאוֹת בְּעֵיר, מְטָא לְיָדֵיהּ הַיּוֹקָא
 29 וְאִיתְצִיל. תַּנּוּ רַבִּנּוּ: הֵרֵב לְתַלְמוּדֵיהּ, עַד עֵיבוּרָהּ שֶׁל עֵיר. חֶבֶר לְחֶבֶר, עַד תְּחוּם שְׂבָת. תַּלְמוּד לְרַב, אֵין לוֹ שִׁיעוּר. וְכַמּוֹה? אֲמֵר רַב
 30 שִׁשְׁת: עַד פְּרֻסָּה, וְלֹא אֲמָרְן אֵלָּא רַבּוֹ שְׁאִינוּ מוֹבְהָק, אֲבָל רַבּוֹ מוֹבְהָק שְׁלִישָׁה פְּרַסָּאוֹת. רַב פְּהֵנָא אֱלוּיָה לְרַב שִׁימִי בְּרַ אִישׁ מְפּוּם
 31 נִהְרָא עַד בִּי צִינִיתָא דְּבָבְלָה. כִּי מָטוּ תָּם, אֲמֵר לִיָּה: וְדָא דְאֲמָרִיתוּ, הֵינּוּ צִינִיתָא דְּבָבְלָה מִשְׁנֵי אָדָם הַרְאֵשׁוֹן אֵיתְנֵהּ. אֲמֵר לִיָּה: אֲדַפְּרָתָן
 32 מוֹלָתָא דְאֲמֵר ר' יוֹסֵפִי בְר' חֵינַיָא: מֵאֵי דְכַתִּיב "בְּאֲרִץ לֹא עֲבַר בָּהּ אִישׁ וְלֹא יִשֵּׁב אָדָם שֵׁם" וְכִי מֵאַחַר שְׁלֵא עֲבַר, חֵיבֵן יִשֵּׁב? אֵלָּא,
 33 אֲרִיץ שְׁגֹזַר עֲלֵיהּ אָדָם הַרְאֵשׁוֹן לְיִשׁוּב נִתְשָׁבָה, אֲרִיץ שְׁלֵא גְזַר עֲלֵיהּ אָדָם הַרְאֵשׁוֹן לֹא נִתְשָׁבָה. רַב מְרַדְכֵי אֱלוּיָה לְרַב אִישׁ מִתְּגִרְוּיָא
 34 וְעַד בִּי כִּיפִי, וְאֲמָרֵיהּ לָהּ עַד בִּי דוֹרָא. אֲמֵר ר' יוֹחָנָן מִשׁוּם ר' מֵאִיר: כָּל שְׁאִינוּ מְלָזָה וּמְתַלְוָה פְּאִילוֹ שׁוֹפֵךְ דְּמִים, שְׁאֵילְמִילֵי לְיוּוְהוּ
 35 אֲנִישֵׁי יְרִידָה לְאֵלִישֶׁע, לֹא גִיְרָה דּוּבִים לְתִינוּקוֹת, שְׁנַאָמְרֵיהּ: "וַיַּעַל מִשָּׁם בֵּית אֶל וְהוּא עֲלָה בְּדַרְךְ וְגַעְרִים קְטַנִּים יִצְאוּ מִן הָעֵיר וַיִּתְקַלְסוּ
 36 כּוֹ וְיֵאמְרוּ לוֹ עֲלָה קֶרֶחַ עֲלָה קֶרֶחַ" אֲמֵרוּ לוֹ: עֲלָה, שְׁהַקְרַחַת עֲלֵינוּ אֶת הַמְּקוֹם. מֵאֵי "וְנַעֲרִים קְטַנִּים"? אֲמֵר ר' אֶלְעֹזַר שְׁמַנְעוּרִים
 37 מִן הַמַּצּוֹת, "קְטַנִּים" שְׁהֵיוּ מְקַטְנֵי אֲמָנָה. תַּנּוּ: נְעָרִים הָיוּ, וּבְזוּבוּ עֲצָמֵן קְטַנִּים. מִתְּקוֹף לָהּ רַב יוֹסֵפִי: וְדִלְמָא עַל שֵׁם מְקוֹמָן? מִי לֹא
 38 כְּתִיב "וְאָרֶם יִצְאוּ גְדוּדִים וְיִשְׁבוּ מֵאֲרִץ יִשְׂרָאֵל נַעֲרָה קְטַנָּה" וְקִשְׂיָא לָן "נַעֲרָה" וְ"קְטַנָּה"? וְאֲמֵר ר' פְּרָת: קְטַנָּה מִן נְעוֹרָן. תָּם, לֹא
 39 מְפַרֵּשׁ מְקוּמָה. הָכָא, מְפוֹרֵשׁ מְקוֹמָן. "וַיִּפֵּן אַחֲרָיו וַיִּרְאֶם וַיִּקְלָלֵם בְּשֵׁם ה'" מִה רָאָה? אֲמֵר רַב: רָאָה מְפֹשֶׁ, כְּדַתְּנָיָה רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
 40 גַּמְלִיאֵל אוֹמְרֵיהּ: כָּל מְקוֹם שֶׁתַּנּוּ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם, אוֹ מִיתָה אוֹ עוֹנֵי. וְשִׁמְוֵאל אֲמֵר: רָאָה שְׂבוּלָן נִתְעַבְּרָה בְּתוֹן אֲמֵן בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. וְר'
 41 יִצְחָק נִפְחָא אֲמֵר: בְּלוֹרִית רָאָה לָהּ, בְּגוֹיִם. וְר' יוֹחָנָן אֲמֵר: רָאָה שְׁלֵא הִיתָה בְּתוֹן לְחַלּוּחֵיהּ שֶׁל מַצֵּוֹת. וְדִלְמָא בּוֹרְעֵיהּ נִיתְהַר הוּוּ,
 42 אֲמֵר ר' אֶלְעֹזַר: לֹא בָּם וְלֹא בּוֹרְעָם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת: "וַתֵּצֵאנָה שְׂתֵים דְּבִים מִן הַעֵיר וַתְּכַנְעֵנָה מִתָּם אַרְבָּעֵים וְשָׁנֵי יָלְדִים"

ביאורים למסכת סוטה דף מו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

והנחנהו ללכת לדרכו יחידי בלא לוויה וזהו וענינו לא ראו.
 תנאי, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופין ללויה - את מי שאינו
 רוצה ללוות האורח, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר
 בענין כיבוש העיר לח על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים איש יוצא
 מן העיר ויאמרו לו תראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד"
 וכתב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד עשו עמו, מה שנאמר
 שם שכל אותה העיר הרגו לפי חרב, ואתו האיש ומשפחתו
 שלחו.
 עוד נאמר שם, "ולך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לוו
 היא שמה עד היום הזה", תנאי, אותה עיר לח שבנה אותו איש,
 היא העיר לוו שצובעין בה תבלת, וממה שנאמר 'היא שמה עד
 היום הזה למדנו, היא לוו שפא סתריב ולא בלבלה, אף שבלבל
 את כל האומות, בא נבוכדנצר שהחריב את ארץ ישראל ולא
 החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבוד בה, אלא וקנים
 שמה, בוסן שדעתו קצה עליה, ויצאין חוץ לחומה וכן מתים.
 ומעתה, והלא דברים קל וחומר, ומה פגעני זה שהראה להם את
 מבוא העיר, ושלף דיבר לשם כך, ולא חלק בגליו שהרי לא
 נאמר אלא ויראם, בשכר זאת גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל
 הדורות, שאין מלאך המות שולט בהם, כדלעיל, מי שעושה לוויה
 בגליו, על אחת כמה וכמה שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא,
 כמה הראה להם אותו כנעני את מבוא העיר, חזקה אמר, בפיו
 עקם להם לצד אותו מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם
 את המקום. תנאי כותיה דרבי יוחנן, בשביל שפגעני זה הראה
 באצבעו, גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.
 אמר רבי יהושע בן לוי, המהלך בדרך ואין לו לוויה, נעסוק
 בתורה, שנאמר על התורה שהיא לוויה, "כי לויה תן הם לראשך
 וענקים לנגרותיך".
 ואמר רבי יהושע בן לוי, בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרה
 לאברהם, שנאמר, "וצו עליו פרה אנשים וישלחו אתו ואת
 אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם וישלחו אותו שזו היא
 לוויה, נשתעבד בגניו של אברהם עד ארבע מאות שנה, שנאמר
 "ועבדים וענו אותם ארבע מאות שנה".
 אמר רב יהודה אמר רב, כל המלוח את חבירו ארבע אמות
 בעיר, אותו חבר אינו נזוק בדרכו, ומספרת הגמרא שכך ארבע
 רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מאא לדידה
 הויקא, ואיתאציל - הגיע בדרך היקף לרבא בר יצחק, וניצול ממנו.
 תנו רבנן, הרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד
 הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים
 לבית העיר, הרב לתלמיד חייב ללוותו עד סוף תחום שבת שהם
 אלפים אמה מחוץ לעיר, לתלמיד לרב אין לו שיעור. אומר
 הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב ששתי, עד
 פרסה, ולא אמרן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו מובחק, אבל
 רבו מובחק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
 מספרת הגמרא, רב פתנא אלויה לרב שימי בר אשי רבו, מפום
 נרדא - עיר בבבל, עד פי ציננתא דבבל - מקום שיש בו הרבה עצי
 דקל, פי ממו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב כהנא לרב שימי
 בר אשי, ודאי דאמרייתו - האם אמת הוא דבר זה שאומרים, הני
 ציננתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו - אלו הדקלים שבבבל
 מצויים שם משנות אדם הראשון. אמר ליה רב שימי בר אשי,
 אדברתן מלתא - הדוברת לוי דבר זה דאמר רבי יוסי ברבי חנינא,
 מאי דכתבין שהקדוש ברוך הוא הולך את בני ישראל "באמין לא
 עבר בה איש ולא ישב אדם שם", לשם מה הוצרך לומר שלא ישב
 אדם שם, וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב
 היכן עבר), אלא כוננת הפסוק לאדם הראשון, שכל ארץ שנוה
 עליה אדם הראשון לישוב, נתשבה, ארץ שלא נור עליה אדם
 הראשון לישוב לא נתשבה ולא ישב אדם, פירושו, שלא גור

איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בפלע קנה, הרי
 שיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה' והאתנים
 מוסדי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, וזה הוא של אבנים.
 אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום וישן - דהיינו שמקום
 עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו קרקע ממקום אחר
 לכאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי איתן הוא גוי מעולם
 הוא", הרי שאיתן פירושו ישן.
 שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופיץ מאחוריה. אומרת הגמרא,
 מאי שפמא עורפים אותה במקום זה, משום שפמא בגזרה שיה
 'עריפה' 'עריפה' מהפאת העוף שנאמר בה 'ממול ערפו', שפירושו,
 המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
 שנינו במשנה, ויקומה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן, נאמר
 על מקום העריפה, שהוא נחל 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', לשון
 זה משמע לשעבר - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, לומר שאם נזרע
 או נעבד בו בעבר נפסל מלערוף בו, דברי רבי יאשיהו. רבי יוחנן
 אומר, לשון זה משמע להבא - שאסור לעבוד ולזרוע במקום
 העריפה מכאן ולהבא.
 במבאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להבא - שאסור לעבוד
 ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דבולי עלמא הן רבי יאשיה
 והן רבי יוחנן לא פליגי, דכתיב 'ולא יזרע' שמשמעותו להבא, כי
 פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם לשעבר, ובכך
 נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי שבעבר לא נעבד
 ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר לא יעבד בו, ומי
 כתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון צוואה לעתיד, הרי אשר
 לא יעבד' נאמר, וכשנוסתפ המלה 'אשר', אין זה לשון צוואה, אלא
 עובדה שכך היה. ורבי יוחנן סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר,
 כי מי פתיב 'אשר לא יעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד'
 נאמר, ויעבד' הוא לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם
 ללא המלה 'אשר', לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על
 כך 'אשר', לשון זה לשעבר משמע. ורבי יוחנן סבר שהתוספת
 של 'אשר' לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות
 את כל העבודות לאיסור, וכדלהלן.
 שנינו במשנה, ומותר לסרוק שם פשתן ולגפר שם אבנים. תנו
 רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע', אין
 לי לאסור בו אלא וזיעה, שאר עבודות מנין שאסורות, תלמוד
 לומר 'אשר לא יעבד בו', שמשמע כל העבודות מכל מקום, אם
 בן כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר 'ולא יזרע', לומר
 לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות לזריעה, מה זריעה
 מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף כל עבודה שהיא
 בגופה של קרקע אסורה, וצא סריקת פשתן וניקור אבנים שאינן
 בגופה של קרקע שמתורות. מקשה הגמרא, מדוע כל העבודות
 אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו' הרי הוא בלל, 'ולא יזרע' הרי
 הוא פרט, והמדה היא שבמקום שיש בלל ופרט, אין בכלל אלא
 מה שפרט, ואם כך וזיעה אין - תדיה אסורה, מידי אחריתא לא
 יהיה אסור. מתרצת הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות
 כל העבודות.
 שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיהו בו. תנו רבנן, נאמר בפסוק,
 "וכל קני העיר יהיו הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם על
 העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא היה צריך
 לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה', שצריכים לרחוץ
 את ידיהם על מקום עריפתה של עגלה. הבהיינתא ממשיכה לבאר
 את המשך הפסוק, "ואמרו ידינו לא נשפכו את הדם הזה וענינו
 לא ראו", וכי על לבנו עלתה שביט דין שופכין דמים, אלא כך
 פירושו, לא בא הרוג זה לדינו ופנחנהו לדרכו בלא מוונות,
 שאם שלחנו אותו ללא מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגזול מן
 חבריות ומתוך כך נהרג, וזהו ידינו לא שפכו, ולא ראינוהו

ישעיה פרק מב היג

ה פה־אמר האל | יהוה בורא השמים וְנוֹטִיָּהֶם רַקַּע הָאָרֶץ וְצִאֲצָאֶיהָ נִתַּן נִשְׁמָהּ לָעָם עֲלֶיהָ וְרוּחַ לְהִלְכֵיכֶם בָּהּ: ו אֲנִי יְהוָה קְרֹאתֶיךָ בְּצַדֵּק וְאֶחְזֹק בְּיָדְךָ וְאֶצְרֹף וְאֶתְנַנֶּה לְבָרִית עִם לְאוּר גּוֹיִם: ז לִפְקֹחַ עֵינַיִם עֲוֹרוֹת לְהוֹצִיא מִמִּסְגַּר אֲפִיר מִבַּיִת כְּלֵא יִשְׁבִי חֲשֵׁךְ: ח אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמוֹ וּכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא־אֶתֵּן וְתַהֲלֹתַי לְפָסִילִים: ט הָרֵאשֹׁנוֹת הִגְהִיבָאוּ וְחֲדָשׁוֹת אֲנִי מוֹגִיד בְּמִרְם תִּצְמַחְנָה אֲשִׁמִיעַ אֶתְכֶם: (פ) י שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תַּהֲלֹתוֹ מִקְצֵה הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמְלֹאֵי אַיִים וְיִשְׁבִּיָּהֶם: יא יִשְׁאוּ מִדְּבַר וְעָרְיוּ חֲצֵרִים תִּשָּׁב קֶדֶר יִרְנֹו וְיִשְׁבִי סֹלַע מֵרֵאשׁ הָרִים יִצְוָחוּ: יב יִשְׁמְעוּ לַיהוָה כְּבוֹד וְתַהֲלֹתוֹ בְּאֵיִים יִגִּידוּ: יג יְהוָה כְּבוֹד יִצְאָ פְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קְנָאָה יִרְעַע אֶפְרַיִם עַל־אִבְיוֹ וְתִנְבָּר: (ס)

רש"י

(ט) הראשונות. שהבטחתי לאברהם על גלות מצרים (בראש' טו) וגם את הגוי וגו': הנה באו. שמרתי הבטחתי ועת' חדשות אני מגיד לעמי להבטיח על גלות שנייה: (י) תהלתו מקצה הארץ. על כרחם כשיראו את גבורתי לישראל יודו כל העכו"ם כי אלהים אני: יורדי הים. פורשי בספינות: ומלואו. הקבועים בים ולא באיים אלא בתוך המים שופכים עפר כל אחד ואחד כדי בית והולכים מבית לבית בספינה כגון עיר ווניציי"א: (יא) ישאו מדבר. קול בשיר: חצרים תשב קדר. (מוסב על ישאו) מדבר קדר שהם דרים עתה באוהלים ישאו קול וירוננו (כמו והחצרים אשר תשב קדר), במדבר קדר שהם דרים עתה באהליהם יהיו ערים וחצרים קבועים: יושבי סלע. המתים שיחיו כן ת"י: מראש הרים יצווחו. מריש טוריא ירימון קליהון:

(ה) האל ה'. בעל הדין ובעל הרחמי: בורא השמים. תחילה כמין פקיע של שתי ואח"כ נטה אותם כדאיאת במס' חגיגה: וצאצאיה. בורא את היוצא ממנה: נותן נשמה. נשמת חיים: לעם עליה. לכולם בשוה: ורוח. קדושה: להולכים בה. למתהלכים לפניו: (ו) קראתיך. לישעיה הוא אומר: ואצרך. כשיצרתך זאת היתה מחשבתי שתשים את עמי לבריתי ולהאיר להם: לאור גוים. כל שבט קרוי גוי לעצמו כענין שנא' גוי וקהל גוים: (ז) לפקוח עינים עורות. שאינן רואין את גבורתו לתת לב לשוב אלי: להוציא ממסגר אסיר. וע"י שיתפקחו עיניהם יצאו אסירים ממסגר. ד"א לבשרם על גלות בבל העתיד' לבא עליהן שסופן לצאת ממנה: (ח) הוא שמי. הוא מפור' בל' אדנות וכח ועלי להראות שאדון אני לפיכך כבודי לאחר לא אתן:

מצודת ציון

(ה) רוקע. ענין פרישה וכן לרוקע הארץ על המים (שם קלו): (ו) ואחזק. ענין אחיזה: ואצרך. ענין שמירה: (ז) לפקוח. ענין פתיחה כמו פוקח עורים (שם קמו): מבית כלא. מקום מאסר: (יא) יצווחו. ענין הרמת קול: (יג) יעיר. מלשון התעוררות: יריע. מלשון תרועה: יצריח. ענין צעקה בקול גדול כמו מר צורח (צפניה א):

מצודת דוד

(ה) ונוטיהם. הוא נטה אותם להיות כאוהל: רוקע. פרש את הארץ והוציא צאצאיה הם הצמחים כולם: לעם עליה. אל העם אשר הם עליה נתן נשמה ואל שאר הבריות המתהלכים בה נתן רוח החינני: (ו) קראתיך בצדק. על המשיח יאמר מה שקראתי בשמך על ידי הנביאים הוא בצדק ודבר המתקיים: ואחזק בידך. אחזק בידך להגביר אותך על כל: ואצרך. אני אשמור אותך: ואתנך לברית עם. אתן הכח בידך להסב עמי לבריתי לקיים התורה והמצוה: לאור גוים. להאיר עיני הגוים

מלראות פועל ה' אתה תפתחם ותשכילם: להוציא. את ישראל האסורים בבבל תוציא מבית מסגירם ומבית כלא תוציא את היושבים שמה בחושך: (ח) הוא שמי. המיוחד לי לא כשם הפסילים שאין שמם מיוחד להם כי יקראוה בשם אלוה ואין אל אתם: וכבודי וכו'. לא אתן עוד כבודי לאחר כי עד הנה על מה שלא עשיתי משפט בעכו"ם נטו אחר הפסילים וכבדו אותם במקום שהיה ראוי לכבד אותי אבל מעתה אעשה משפט ולא יכבדו עוד לפסילים: ותהלתי. מלת לא עומדת במקום שתיים לומר לא תהלתי לפסילים רצה לומר מה שראוי להלל אותי לא יהללו לפסילים כמאז וכפל הדבר במלות שונות: (ט) הראשונות. הנבואות הראשונות שנבאתי על סנחריב הנה כבר באו: וחדשות. עתה אני מגיד חדשות שלא שמעתם עדיין והיא הגאולה העתידה: בטרם תצמחנה. ר"ל עד לא התחילה להתגלות אשמיע אתכם: (י) שירו לה'. אז ישירו לה' שיר חדש ותהלתו יהיה נשמע מקצה הארץ: יורדי הים. הפורשים בים והבריות הממלאים את הים גם המה יהללו לה': איים ויושביהם. האיים עצמם ויושביהם בהם יהללו לה' והוא ענין מליצה כי אין האיים והבריות בעלי דעה ודבור להלל וכן נאמר נהרות ימחאו כף (תהלים צח): (יא) ישאו מדבר וכו'. כל מדבר ועריו וכל חצרים אשר תשב בהם עדת קדר כולם ישאו קול שיר: ירוננו וכו'. היושבים על הסלע ירוננו תהלות ה': יצווחו. ר"ל יהיה נשמע קול צווחה של שמחה והלל: (יב) ישימו. ר"ל בפייהם יתנו לו כבוד: יגידו. האנשים השוכנים שמה: (יג) יצא. לתשועת ישראל: יעיר קנאה. יעורר לקנאת קנאת עמו: יריע. כגבור המנצח במלחמה: יתגבר. יתחזק את עצמו על אויביו:

איוב פרק כד ג'יא

ג חֲמֹר יְתוּמִים יִנְהֹגוּ יַחְבְּלוּ שׁוֹר אֶלְמִנָּה: ד יָטוּ אַבְיוֹנִים מִדְּרָךְ יַחַד חָבְאוּ עֲנִי־אֶרֶץ: ה הֵן פְּרָאִים
 א בַּמִּדְבָּר יֵצְאוּ בַּפְּעֵלָם מִשְׁחָרֵי לְטָרֵף עֲרֵבָה לוֹ לָחֶם לְנַעֲרִים: ו בַּשָּׂדֶה בְּלִילוֹ (יִקְצְרוּ) יִקְצְרוּ וְכָרֶם
 ז רִשְׁעַת יִלְקְשׁוּ: ח עָרוֹם יִלְנֹו מִבְּלִי לְבוֹשׁ וְאִין פְּסוֹת בְּקֶרֶחַ: ט מְזוֹרֵם הָרִים יִרְטְבוּ וּמִבְּלִי מַחְסֵה
 חֲבִקוּצוֹר: י יִגְזְלוּ מִשָּׂדֶר יְתוֹם וְעַל־עֲנִי יַחְבְּלוּ: יא עָרוֹם הִלְכוּ בְּלִי לְבוֹשׁ וְרַעֲבִים נִשְׂאוּ עֹמֵר:
 יב בֵּין־שׁוֹרֹתֶם יִצְהִירוּ יְקָבִים דָּרְכוּ וַיִּצְמָאוּ:

רש"י

(ג) חמור יתומים ינהגו. ועושין כל רעות האמורות בענין, סוף דבר ואלוה לא ישם תפלה להודיעם עוונם ולהמציאם גמולם: (ד) יחד חבאו עניי ארץ. מפני שיראים מהם: (ה) הן פראים. הפראים שהם לימודי מדבר לארוב את העוברים: יצאו בפעלם. יצאו למלאכתן ומה היא הפעולה משחרי לטרף מבקשים לטרוף: ערבה לו לחם לנערים. למשרתיו ונעריו של רשע הערבה והמדבר הווה לו לחם לצרכם שמשם הוא חוטף ואוכל וגוזל מה שהם אוכלים, לנערים הם ההולכים אתו לגזול כמו רק אשר אכלו הנערים (בראשית יד): (ו) בשדה. של אחרים: בלילו. יכולו: יקצרו. לגזול: וכרם רשע ילקשו. וכרמים של אחרים הרשעים האלו נוטלים פריים, ילקשו אשפריימנ"ט נוטלים לקש שלהם, לקש לשון צמח פרי כמו בתחלת עלות הלקש (עמוס ז) תירגם יונתן צימוח וכן יסד ר"א (בהושענא אדמה מארר) לקש מארבה. (ד"א וכרם רשע ילקשו. ילקשו אותה מהשחיתה כי את של העניים ויתומים הם אוכלים, ילקשו כמו ופיהם פערו למלקוש זמן ארוך וכמו לקישיא ללבן):

(ז) חמור יתומים ינהגו. הם מלינים את העניים: מבלי לבוש. שנטלו כסוין: (ח) מזרם. היורד מן ההרים ירטבו ויתלחלו אותן הערומים לפי שמבלי כסוי אין מחסה להחסות בו: חבקו צור. נחבאים בנקיקי הסלעים וגם שם הזרם יורד ומקלח עליהם ורוטבם, רטוב תרגום של לח וכל מי שאינו מנוגב קרוי לח: ירטבו. מויישט"א בלע"ז: (ט) משד יתום. יניקת היתום מקום מוצא מאכלו ומזונותיו כמו ושוד מלכים תינקי (ישעיה ס): יחבלו. ל' אם חבול תחבול (שמות כב) וכמו חבול לא יחבול (יחזקאל יח): (י) הלכו. הם הלכוהו בלי לבוש: ורעבים נשאו עומר. ומרעבים נטלו העומרים של לקט ועוד יפתר ורעבים אותם שהיו נושאים עומר לפי שאלו גוזלים אותם מהם והיו נשאים רעבים: (יא) בין שורותם יצהירו. ויעשו שמן, בעלי זתים: ויקבים דרכו. בעלי כרמים: ויצמאו. לאחר זמן לפי שאלו הרשעים גוזלים אותם מהם: בין שורותם. כמדומה לי שעושין הזתים שורות שורות בבית הבד והיצהר זב ביניהם:

(ג) חמור יתומים ינהגו. ועושין כל רעות האמורות בענין, סוף דבר ואלוה לא ישם תפלה להודיעם עוונם ולהמציאם גמולם: (ד) יחד חבאו עניי ארץ. מפני שיראים מהם: (ה) הן פראים. הפראים שהם לימודי מדבר לארוב את העוברים: יצאו בפעלם. יצאו למלאכתן ומה היא הפעולה משחרי לטרף מבקשים לטרוף: ערבה לו לחם לנערים. למשרתיו ונעריו של רשע הערבה והמדבר הווה לו לחם לצרכם שמשם הוא חוטף ואוכל וגוזל מה שהם אוכלים, לנערים הם ההולכים אתו לגזול כמו רק אשר אכלו הנערים (בראשית יד): (ו) בשדה. של אחרים: בלילו. יכולו: יקצרו. לגזול: וכרם רשע ילקשו. וכרמים של אחרים הרשעים האלו נוטלים פריים, ילקשו אשפריימנ"ט נוטלים לקש שלהם, לקש לשון צמח פרי כמו בתחלת עלות הלקש (עמוס ז) תירגם יונתן צימוח וכן יסד ר"א (בהושענא אדמה מארר) לקש מארבה. (ד"א וכרם רשע ילקשו. ילקשו אותה מהשחיתה כי את של העניים ויתומים הם אוכלים, ילקשו כמו ופיהם פערו למלקוש זמן ארוך וכמו לקישיא ללבן):

מצודת ציון

(ד) חבאו. מל' מחבואה: (ה) פראים. חמור הבר: משחרי. דורשים ומבקשים כמו ומשחרי ימצאנני (משלי ח): ערבה. ענינו כמו מדבר: (ו) בלילו. מלשון יבול ותבואה: ילקשו. ענין איחור כמו ופיהם פערו למלקוש (לקמן ט): (ז) ילינו. ענין התמדה כמו צדק ילין בה (ישעיה א): (ח) מזרם. שטף הלך המים: ירטבו. מלשון רטיבות ולחות: חבקו. ענין סבוב הידים בדבר מה: (י) עומר. אגודה של תבואה כמו ושכחת עומר בשדה (דברים כד): (יא) שורותם. מל' שורה וידוע הוא בדרד"ל וכן עלו בשרותיה (ירמיה ה): יצהירו. מל' יצהר והוא השמן: יקבים. כן נקראו הבורות שהיין יורד וזב בהם כמו וגם יקב חצב בו (ישעיה ה):

מצודת דוד

(ג) חמור יתומים ינהגו ועצמן בפרסום רב ומן האלמנה משכנו שורה כי יעלילו עליה לומר שהיא חייבת להם ולא כן הוא: (ד) יטו. מטים את האביונים מן הדרך כי יראים מהם לבל יפגשו ונוטים ללכת בתוהו לא דרך: יחד. כל העניים כאחד נחבאו במקום נסתר ליראתם מהם: (ה) הן פראים. הנה הם כמו הפראים אשר במדבר כי כ"כ יצאו המדברה בעבור פעלם אשר המה משחחים שמה לטרוף טרף להרוג אנשים: ערבה לו. מוציא לעצמו מן הערבה מאכל נערו כי גזול כל העובר בה וממנו פרנסת אנשי ביתו: (ו) בשדה. בכל שדה אשר ימצאו קוצרים יכולו ואם אינה שלהם אבל כרמו של רשע עם כי נח יותר לתלוש ענפי כרם מלקצור יבול שדה מ"מ יאחרו מלקחת מה ממנו עד אשר לא ימצאו ממקום אחר כי אוהבים הם את הרשע ולא ימהרו לקחת את שלו: (ז) ערום ילינו. גוזלים המלבוש והנגזל לרוב עניו יתמיד כן ערום מבלי לבוש ואין לו במה לכסות עצמו בעת הקור: (ח) מזרם הרים. על כי העשוקים ההם ילכו אל בין ההרים להסתור שם מפני הרוח נעשו שם רטובים מזרם המים היורד מן ההרים: ומבלי מחסה. בעבור שאין להם לבוש לחסות בו מפני הצנה חבקו את הצור להגין עליהם מתוקף הקור: (ט) יגזלו משוד יתום. הוא כמו הפוך משוד יתום, ור"ל מרוב השדידה אשר הורגלו בה יגזלו גם את היתום: ועל עני. המלבוש שעל העני יקחו למשכון כי מעלילים עליו לומר שהוא חייב להם ולא כן הוא: (י) ערום הלכו. גוזלים המלבוש ועוברים אותו ללכת ערום מבלי לבוש: ורעבים. מוסב על מלת הלכו לומר העניים נושאי עומר השכחה יעזבו ללכת רעבים כי יגזלו עומרם ואין להם מה לאכול: (יא) בין שורותם. עם כי נמשך היצהר בין שורות בית הבד ועם כי דרכו אנשים את הענבים להוציא היין לרדת ולזוב ביקבים עכ"ז המה צמאים כי הרשעים ההם גזלו שמנם וינם ואינם מוצאים לשתות:

ה אין מוֹדְדִין אֶלָּא מִן הַמְּמַחֵה. רֵבֵה לְמָקוֹם אֶחָד וּמַעֲט לְמָקוֹם אֲחֵר – שׁוֹמְעֵין לְמָקוֹם שְׂרָבָה; רֵבֵה לְאֶחָד וּמַעֲט לְאֲחֵר – שׁוֹמְעֵין לְמַרְבֵּה. אֶפְלוּ עֵבֶד, אֶפְלוּ שִׁפְחָה, נֶאֱמָנִין לֹאמֹר: עַד כָּאֵן תַּחֲסוּם שִׁבְתָּ, שְׁלֵא אִמְרוּ חֲכָמִים אֶת הַדְּבָר לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהַקֵּל.

ו עִיר שֶׁל יְחִיד וְנַעֲשִׂית שֶׁל רַבִּים – מְעַרְבִין אֶת כֻּלָּהּ. וְשֶׁל רַבִּים וְנַעֲשִׂית שֶׁל יְחִיד – אֵין מְעַרְבִין אֶת כֻּלָּהּ; אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה חוֹצֵה לָּהּ כְּעִיר חֲדָשָׁה שֶׁבִּיהוּדָה, שִׁישׁ בָּהּ חֲמִשִּׁים דִּיּוּרִים; דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: שְׁלֹשׁ חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי כְּתִים.

פירוש ברטנורה

ה אין מוֹדְדִין אֶלָּא מִן הַמְּמַחֵה. אדם הבקי במדידה. וגאון פירש מומחה לשון ומוחה על [כתף] ים כנרת (במדבר לד) כלומר שמתכוונים למדוד התחומין לכתחלה מן המקום השווה והישר כדי שלא יהא צורך לקדרי: ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר. שנמצאו סימני תחום זו ארוכין וכולטין מכנגד סימני תחום קרן שכנגדה: שומעין למקום שריבה. ומוציאין מרת הקצרה, כנגדה מפני שלא מתח מתחלה החבל כל צרכו. ותניא בתוספתא שהוא צריך למתחו בכל כחו: ריבה לאחד ומיעט לאחר. הכי קאמר, ריבה אחד ומיעט אחר, שמדרו שני בני אדם מומחים זה ריבה זה מיעט:

ו עיר של יחיד. כגון שאדם אחד קנה כולה והוא משכיר כל בתיה לבני אדם הדרים בה. ואח"כ נעשית של רבים: מערבין את כולה. כדרך שהיו מערבין כשהיתה של יחיד שלא היתה צריכה שיור: אין מערבין את כולה. שאסור לערב עיר של רבים אם אין משיר בה בתים ידועים בלא עירוב, דההוא שיור היו יוכר דמעמא משום עירוב הוא ולא תשתכח תורת רשות הרבים. וזו הואיל והיתה של רבים והיתה צריכה שיור אע"ג דהשתא הוא של יחיד נדונת כבתחלה: אלא אם כן עשה חוצה לה. שיור שלא עירבו עם שאר העיר. ורבותא קמ"ל שאפילו שיור של חוצה לה מועיל לשאר העיר: כעיר חדשה שביהודה. עיר היתה ביהודה ושמה חדשה ולא היו בה אלא נ' דיורים והיא העיר היותר קמנה שבכל ארץ יהודה והיא היתה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה, והוא שיעור השיור שצריך לשיר בעיר שלא עירבו עם האחרים משום הכיורא: רבי שמעון אומר שלש חצירות כו'. ופסק ההלכה אפילו בית אחד בחצר אחד היו שיור. ועיר שאין לה אלא פתח אחד בלבד אפילו היתה של רבים אי"צ שיור:

משניות מבוארות – קהתי

כל דייריה ב"שיתוף" אחד, ומותר לטלטל בכלה, אבל בעיר של רבים אין משתפים ומערבים את כולה, אלא מניחים חלק של העיר בלא שיתוף, והשאר משתפים, ומותרים הם לטלטל בכל העיר חוץ מאותו חלק ששיורו. ודבר זה משום היכר הוא, כדי שידעו אנשי העיר, שעל ידי עירוב בלבד מותר להם לטלטל בעיר זו, אף שרבים עוברים בה והיא נראית כרשות הרבים, שהרי בחלק האחר שלא השתתפו בו אסורים הם לטלטל. אמנם גם הדיירים שבחלק האחר רשאים לעשות "שיתוף" לעצמם, אם רבים הם, אבל אינם מותרים לטלטל בשאר כל העיר אלא בחלקם בלבד (רמב"ם הל' עירובין ה. יט-כא). משנתנו דנה בעיר שהיתה של יחיד ונעשתה של רבים או להיפך. כן דנה המשנה בגודל אותו חלק שצריכים לשיר בעיר של רבים, ונחלקו בוה תנאים במשנתנו.

י ו ס ר א ש ו ן

באור משנה ה

אין מוֹדְדִין אֶלָּא מִן הַמְּמַחֵה – כלומר שאין מדידת התחום נעשית אלא על ידי מומחה, הבקי במדידת הקרקע. בתוספות מובא פירוש אחר: "מומחה" מלשון "ומחה על כתף ים כנרת" (במדבר לד, יא), כלומר שאין מודדים אלא בדרך ישרה ומכוונת כנגד העיר. ויש מפרשים לפי התוספות, שלכתחילה אין לו למדוד אלא ממקום שיוכל להגיע ממנו עד סוף התחום ולא יצטרך להניח מקום המדידה ולילך למקום אחר כדי להבליע גיא או גדר. רֵבֵה לְמָקוֹם אֶחָד וּמַעֲט לְמָקוֹם אֲחֵר – מרד רוח אחת משתי קרנותיה, כגון בקרן מזרחית דרומית ובקרן מזרחית צפונית, ונמצא שבקרן אחת גדול התחום מאשר בחברתה, שׁוֹמְעֵין לְמָקוֹם שְׂרָבָה – הולכים אחר התחום שריבה ומוסיפים על המקום שמיעט, מפני שאנו אומרים, שבמקום המועט לא מתח כל צרכו את חבל המדידה. אבל הרמב"ם כותב: היו לנו תחומי שבת מוחזקים, ואח מומחה ומדד, וריבה את התחום במקום אחד, ומיעט במקום אחר, שומעין לו בתחום שריבה (חל' שבת כה. יז). ובגמרא מבואר, שאף למקום שריבה שומעים לו, וכל שבת למקום שמיעט.

רֵבֵה לְאֶחָד וּמַעֲט לְאֲחֵר – בגמרא מפורש, שאם מדרו שני מומחים זה אחר זה, ונמצא תחומו של אחד מרובה משל חברו, שׁוֹמְעֵין לְמַרְבֵּה – הולכים אחרי התחום של המודד שריבה. אֶפְלוּ עֵבֶד, אֶפְלוּ שִׁפְחָה – כנענים, נֶאֱמָנִין לֹאמֹר: עַד כָּאֵן תַּחֲסוּם שִׁבְתָּ – כלומר שראינו שפלוגי מומחה מדד את התחום והגיע לכאן, שְׁלֵא אִמְרוּ חֲכָמִים אֶת הַדְּבָר לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהַקֵּל – כלומר הואיל ואיסור היציאה מחוץ לאלפיים של תחום שבת הוא מדרבנן, אין הולכים בענין התחום לחומרה אלא לקולה.

עִיר שֶׁל יְחִיד – שאדם אחד היה בעל העיר, והוא השכיר את בתיה לדיירים, וְנַעֲשִׂית שֶׁל רַבִּים – ונעשתה אחר כך לעיר של רבים, שקנו אותה מיד היחיד, מְעַרְבִין אֶת כֻּלָּהּ – כל דיירי העיר מערבים "עירוב חצרות", כלומר שכל החצרות שבה משתתפים ב"שיתוף" העיר, כמו משתתפים ב"שיתוף" של מבוי, ומותרים לטלטל בכלה, כדרך שהיו מערבים כשהיתה של יחיד (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו). וְשֶׁל רַבִּים – ועיר שהיתה של רבים, וְנַעֲשִׂית שֶׁל יְחִיד – ונעשתה קניינו של יחיד, אֵין מְעַרְבִין אֶת כֻּלָּהּ – שדינה כמו בתחילה, שלא עירובה כשהיתה של רבים, אֶלָּא אִם כֵּן עָשָׂה חוֹצֵה לָּהּ – עשה שיור חוץ לעיר, היינו מקום שהניחיהו בלי עירוב, כְּעִיר חֲדָשָׁה שֶׁבִּיהוּדָה, שִׁישׁ בָּהּ חֲמִשִּׁים דִּיּוּרִים – בכרייתא בגמרא מבואר: "עיר אחת היתה ביהודה ו'חדש" שמה, והיו בה חמשים דיורים. אנשים ונשים וטף, ובה היו משערים חכמים, והיא היתה שיור". כלומר שעיר זו נחשבה כשיור לעיר הישנה הסמוכה לה, שעל ידיה היו מערבים את כל העיר הישנה. והוא הדין בכל עיר של רבים שצריך לשיר כשיעור עיר חדשה, כדי שהשאר יערבו את כולה; ואפילו נעשתה עיר של יחיד, אין מערבים את כולה בלי שיור. דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה – הסובר שצריך שיור של חמשים דיורים כשיעורה של עיר חדשה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: שְׁלֹשׁ חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי כְּתִים – שיעור המקום שצריך להניח לשם שיור דיו בשלש חצרות שיש בכל אחת מהן שני בתים. ברם, ההלכה היא: אפילו חצר אחת שיש בה בית אחד (רמב"ם הל' עירובין ה. ט). בגמרא אמרו, שאפילו עיר של רבים, אם אין לה אלא פתח אחד, דינה כעיר של יחיד, ומערבים את כולה בלי שיור. וכן הלכה.

באור משנה ו

משנה זו אינה מענין פרקנו, שאינה עוסקת בעירובי תחומים אלא בעירובי חצרות ומבואות (ולמה טורדה כאן? המפרשים מתקשים למצוא הסבר לכך). ולהבנת משנתנו יש להקדים דברים אחרים: עיר המוקפת חומה גבוהה עשרה טפחים ויש לה דלתות הראיות להינעל בלילה, דינה כמבוי, שעל ידי "שיתוף" כל החצרות או המבואות שבה מותר לטלטל בכלה בשבת. ברם, יש הבדל בענין זה בין עיר של יחיד, היינו השייכת לאדם יחיד, והוא משכיר בתיה לדיירים, ובין עיר של רבים, שכן בעיר של יחיד משתתפים

ז מי שהיה בְּמִזְרָח וְאָמַר לִבְנוֹ: עָרֵב לִי בְּמַעֲרָב; בְּמַעֲרָב וְאָמַר לִבְנוֹ: עָרֵב לִי בְּמִזְרָח; אִם יֵשׁ הֵימָנוּ וּלְבִיתוֹ אֲלָפִים אֲמוֹת וּלְעִירֻבוֹ יוֹתֵר מִכָּאן, מִתֵּר לְבִיתוֹ וְאָסוּר לְעָרֹבוֹ; לְעָרֹבוֹ אֲלָפִים אֲמָה וּלְבִיתוֹ יוֹתֵר מִכָּאן, אָסוּר לְבִיתוֹ וּמִתֵּר לְעָרֹבוֹ. הַנּוֹתֵן אֶת עָרֹבוֹ בְּעֶבְרָה שֶׁל עִיר – לֹא עֹשֶׂה וְלֹא כְלוּם. נִתְּנוּ חוּץ לְתַחוּם, אִפְלוּ אֲמָה אַחַת – מֵה שֶׁנִּשְׁפָּר הוּא מִפְסִיד.

ח אֲנִישֵׁי עִיר גְּדוּלָה מְהַלְכִין אֶת כָּל עִיר קְטָנָה, וְאִין אֲנִישֵׁי עִיר קְטָנָה מְהַלְכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוּלָה. בִּיצֵד? מִי שֶׁהָיָה בְּעִיר גְּדוּלָה וְנִתְּן אֶת עָרֹבוֹ בְּעִיר קְטָנָה, בְּעִיר קְטָנָה וְנִתְּן אֶת עָרֹבוֹ בְּעִיר גְּדוּלָה – מְהַלֵּךְ אֶת כְּלָהּ וְחוֹצֵה לָהּ

פירוש ברטנורא

ז מי שהיה במזרח. כשרה, וקדש עליו שם היום והוא רחוק מעירובו יותר מאלפים והרי אין עירובו עירוב כיון שאינו יכול לילך ולמלא, הויה ליה שביבתו כבייתו שהרי בתחום ביתו הוא עומד ומסתמא בביתו נוחא ליה שתהא שביבתו כשאין עירובו עירוב: אסור לביתו. למנות מביתו אלפים לכל רוח: בעיבורה של עיר. באחד מן הבתים העומדים בתוך ע' אמה ושיריים: לא עשה ולא כלום. שהרי בלא עירוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח, וכל העיר עם עיבורה נחשבים לו כארבע אמות: נתנו חוץ לתחום. חוץ לעיבורה של עיר, והכי מפרש לה בנמרא: מה שנשכר. לרוח זה מפסיד לרוח שכנגדה. שהרי מונה מן העירוב אלפים לכל רוח ואם נתנו בסוף אלף למזרח נמצא שכלות אלפים של מזרח בסוף שלשה אלפים לעיר ונשכר אלף ואלפים של מערב כלות בסוף אלף של מערב העיר והפסיד אלף. וקמ"ל דאין העיר עולה בחשבון האלפים של מערב אלא כולה כד' אמות. והני מילי כשאין כלות האלפים שמן העירוב לצד העיר אלא בסוף אלף או חוצה לה, אבל אם כלות באמצע העיר או באיזה מקום בתוכה אינו יכול לילך בתוך העיר אלא עד מקום שכלות האלפים אמה של עירוב ותו לא, כדתנן בסמוך:

ח אנשי עיר גדולה. שהיתה להן עיר קטנה בתוך אלפים ויוצאים מעירן ומונין והולכים דרך הקטנה הסמוכה, מהלכין את כל העיר הקטנה הסמוכה להן כארבע אמות ומשלימים מרתן חוצה לה: ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את הגדולה. כולה כד' אמות, לפי שמדת תחומין כלה באמצע עיר גדולה לפיכך אין עיר גדולה נחשבת להם כד' אמות ואין הולכים בה אלא עד סוף תחומין: ביצד מי שהיה מעיר גדולה. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, במה דברים אמורים במודד אלפים אמה, אבל הנותן עירובו בתוך העיר,

משניות מבוארות – קהתי

הוא מפסיד – מה שהוא מרוויח ברוח זו שנתן בה את עירובו, הוא מפסיד ברוח שכנגדה, שהרי יש לו מן העירוב אלפיים אמה לכל רוח. וכגון אם עירב לסוף אלף אמה במזרחה של העיר, הריהו מהלך לצד מזרח שלשת אלפים אמה מעירו, אלף אמה עד העירוב ואלפיים אמה מעירובו ולהלך; ואילו לצד מערב אינו מהלך אלא אלף אמה בלבד. נמצא אלף אמה שנשכר לצד מזרח הפסידן לצד מערב. בגמרא אמרו, שהעיר עצמה אינה מן המניין, שנחשבת היא כארבע אמות. במה דברים אמורים? כשאלפיים אמה מעירובו לצד העיר אינן כלות אלא בסוף העיר או חוצה לה, אבל אם הן כלות בתוך העיר, אינו יכול לילך בתוך העיר אלא עד המקום שכלות אלפיים אמה ממקום עירובו, יותר מכן לא. ברם, בחוטפות אמרו, שמכל מקום אם לן בעירו מהלך את כולה, אבל אינה נחשבת לו כארבע אמות, שיוכל להלך חוצה לה.

באור משנה ח

כבר הזכרנו שהשבת בעיר מהלך את כל העיר כולה וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח. ואם נתן אדם את עירובו בתוך העיר הסמוכה, באנו למחלוקת רבי עקיבא והכמים במשנתנו, אם דינו כדיון השבת בתוכה, ויש לו אלפיים אמה מלבד העיר, או שהעיר היא בכלל אלפיים אמה. ברם, ברישא באה משנתנו ללמד (מה שכבר הזכרנו בסוף המשנה הקודמת, והוא לרבי הכל), שהמודד אלפיים אמה מעירו או ממקום שביבתו, כדי לקבוע את תחומו, ובתוך האלפיים נמצאת עיר, אם מידת התחום כלה בסוף העיר, נחשבת העיר כארבע אמות ואינה עולה במידת האלפיים, אלא משלימים את מידת האלפיים חוצה לה. כגון אם ממקום שביבתו ועד לעיר יש תשעים ושש אמות, ואורך העיר הוא אלף ושמונה מאות אמה, הריהו מהלך כל העיר כולה, וחוצה לה עוד אלף ותשע מאות אמה, שכן העיר כולה נחשבת כארבע אמות. אבל אם מידת התחום כלה באמצע העיר, אינו מהלך אלא עד אלפיים אמה ממקום עירובו.

אנשי עיר גדולה – שבתוך תחומה שוכנת עיר קטנה, מהלכין את כל עיר קטנה – שהואיל והיא מובלעת בתוך אלפיים של העיר הגדולה, הרי היא נחשבת לאנשי העיר הגדולה כארבע אמות, הלכך מהלכים הם את כולה ומשלימים מידת תחומם חוצה לה. וְאִין אֲנִישֵׁי עִיר קְטָנָה מְהַלְכִין אֶת כָּל עִיר גְּדוּלָה – שכן מידת תחומם כלה בתוך העיר הגדולה, ולפיכך אין העיר הגדולה נחשבת להם כארבע אמות, ואינם הולכים בה אלא עד סוף תחומם. – כאן יש להוסיף במשנתנו: במה דברים אמורים? במודד אלפיים אמה של תחום שבת

י ו ם ש נ י

באור משנה ז

משנתנו חזרת ללמד בענין עירוב תחומים.

מי שהיה – בערב שבת בין השמשות מחוץ לעירו, כגון בְּמִזְרָח – בצד מזרח של העיר, וְאָמַר לִבְנוֹ – מבעוד יום, לפני שיצא מביתו: **עָרֵב לִי בְּמַעֲרָב** – הנח בשבילי עירוב תחומים לצד מערב העיר; או שהיה בין השמשות בְּמַעֲרָב העיר, וְאָמַר לִבְנוֹ: **עָרֵב לִי בְּמִזְרָח** העיר; **אִם יֵשׁ הֵימָנוּ וּלְבִיתוֹ אֲלָפִים אֲמוֹת** – אם מאותו מקום שהוא עומד בו בין השמשות ועד לביתו יש אלפיים אמה, וּלְעִירֻבוֹ יוֹתֵר מִכָּאן – אבל עד לעירוב שבנו הניח בשבילו יש יותר מאלפיים אמה, מִתֵּר לְבִיתוֹ – כלומר לתחום ביתו, שמותר לו לילך עד ביתו, ויש לו מביתו אלפיים אמה לכל רוח, וְאָסוּר לְעָרֹבוֹ – כלומר לתחום עירובו, שהואיל ובין השמשות לא יכול היה להגיע אליו, שהרי הוא רחוק ממנו יותר מאלפיים אמה, לפיכך אין עירובו עירוב; וכיון שהוא עומד בתחום ביתו, אנו אומרים שמן הסתם דעתו – שאם העירוב שהניח בנו בשבילו אינו עירוב – שתהא שביבתו כבייתו. **לְעָרֹבוֹ אֲלָפִים אֲמָה וּלְבִיתוֹ יוֹתֵר מִכָּאן** – ואם יש ממקומו ועד לעירובו אלפיים אמה, ואילו עד לביתו יש יותר מאלפיים אמה, כגון שעומד בקרן דרומית מזרחית מביתו, ועירובו בקרן דרומית מערבית, כזה:

אָסוּר לְבִיתוֹ – כלומר לתחום ביתו, שבייתו אינו מקום שביבתו למנות ממנו אלפיים לכל רוח, וּמִתֵּר לְעָרֹבוֹ – כלומר לתחום עירובו, שיש לו ממקום העירוב אלפיים אמה לכל רוח; ואף לביתו יכול הוא ללכת, אם בין העירוב לביתו אין יותר מאלפיים אמה. **הַנּוֹתֵן אֶת עָרֹבוֹ בְּעֶבְרָה שֶׁל עִיר** – באחד מן הבתים העומדים בתוך שבעים אמה ושיריים שמחוץ לעיר (כמו שבארנו בהקדמה למשנה א), **לֹא עֹשֶׂה וְלֹא כְלוּם** – שהרי גם בלי העירוב יש לו אלפיים אמה לכל רוח מחוץ לגבולות העיר, ועיבורה של עיר הרי כלול הוא בתוך גבולות העיר (כמו שבארנו לעיל משנה א), שמודדים אלפיים אמה מחוץ לעיבור העיר ולהלך, נמצא שלא הרוויח בעירוב זה כלום. **נִתְּנוּ** – נתן את העירוב, חוץ לְתַחוּם – כלומר חוץ לעיבורה של עיר (גמרא). **אִפְלוּ אֲמָה אַחַת** – חוצה לו, מֵה שֶׁנִּשְׁפָּר

מסכת עירובין פרק ששי משנה א

אֲלֵפִים אָמְרָה. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִין לֹא אֶלָּא מִמָּקוֹם עָרוּבוּ אֲלֵפִים אָמְרָה.

מָא אָמַר לְהֵן רַבִּי עֲקִיבָא: אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּנוֹתָן עָרוּבוּ בְּמַעְרָה, שְׂאִין לֹא מִמָּקוֹם עָרוּבוּ אֶלָּא אֲלֵפִים אָמְרָה? אָמְרוּ לוֹ: אֵימַתִּי? בְּזִמְנָן שְׂאִין בְּהַ דְּיִירוּן; אֲבָל יֵשׁ בְּהַ דְּיִירוּן – מְהֵלֵךְ אֶת כְּלָהּ וְחוֹצֵה לָהּ אֲלֵפִים אָמְרָה. נִמְצָא קַל תּוֹכָה מֵעַל גְּבַהּ. וְלַמּוֹרֵד שְׂאֵמְרוּ – נוֹתְנִין לוֹ אֲלֵפִים, שְׂאֵפְלוּ סוֹף מִדְּתוּ כְּלָהּ בְּמַעְרָה.

פ ר ק ש ש י

א הֵדֵר עִם הַנְּכָרִי בְּחֶצֶר, אוֹ עִם מִי שְׂאִינוּ מוֹדֵה בְּעָרוּב – הֲרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוּ אוֹסֵר, עַד שְׂיֵהוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה.

פירוש ברטנורא

בין נתנו אנשי עיר גדולה עירובין בקמנה בין נתנו אנשי עיר קטנה עירובין בגדולה, מהלכין כל העיר שהעירוב מונח בה כד' אמות, כיצד מי שהיה מעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה כו' ור' עקיבא. חולק על ת"ק וסבר שאין העירוב עושה העיר שהוא מונח בה כד' אמות, ואין מונים אלפים אלא ממקום העירוב. ואין הלכה כר"ע:

ט אימתי בזמן שאין בה דירורים. שנפרצו מחיצותיה ואינה ראויה לדירורין, שאם ראויה לדירורין א"ע"פ שאין בה עכשיו דירורין אינה נחשבת כולה אלא כד' אמות לדברי חכמים. וכן עיר שאין יושב בה ויש לה חומה סביב שנתן בה עירובו נחשבת כד' אמות, ואפילו היא גדולה כאנטוכיא: נמצא קל תוכה מעל גבה. דאילו גבה של מערה אם נתן שם עירובו אין לו אלא אלפים אמה ממקום עירובו, דגבה אינו ראוי לדירורין ותוכה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה: ולמורד שאמרו. א"ע"פ שחולקים חכמים על ר"ע בנותן עירובו בעיר לומר שכל העיר לו כד' אמות, מודים הן שהבא ממקום שבינתו וכלתה מדתו של אלפים אמה אפילו במערה שיש בה דירורין שאינו נכנס להלן ממדתו כלום:

י א הרי. מי שאינו מודה בעירוב. כותי: הרי זה אוסר עליו. לטלטל מביתו לחצר, עד שישכור ממנו רשות שיש לו בחצר: לעולם אינו אוסר עד שיהיו שני ישראלים. בין לתנא קמא בין לרבי אליעזר בן יעקב דירת עובד כוכבים לאו שמה דירה וברין הוא שלא תאסור, אלא דגוור רבנן כרי שלא ידור ישראל עם העובד כוכבים שלא ילמד ממעשיו. ת"ק סבר א"ע"פ דעכו"ם חשד אשפיכת דמים ואסור לישראל להתוודע עמו, ומנין דמקרי דירור ודירור ישראל עם העובד כוכבי, ואמרו רבנן אין עירוב מועיל במקום עכו"ם ואין בטול רשות מועיל במקום עכו"ם עד שישכור, והעכו"ם לא ישכור דחייש לכשפים ומתוך כך לא יבא ישראל לדור עם העכו"ם ולא ילמד ממעשיו. ור"א בן יעקב סבר כיון דעכו"ם חשוד אשפיכת דמים, תרי, דשכחו דדיירי גזרו בהו רבנן,

משניות מבוארות – קהתי

– כלומר, אף על פי שחולקים חכמים על רבי עקיבא בנותן עירובו במערה הראויה לדירורין, שכולה נחשבת לו כארבע אמות, מכל מקום מודים הם לרבי עקיבא במועד תחומו ממקום שבינתו, שאין נותנים לו אלא אלפיים אמה, שְׂאֵפְלוּ סוֹף מִדְּתוּ כְּלָהּ בְּמַעְרָה – אינו רשאי ללכת בה אלא עד סוף מידת תחומו בלבד, ואפילו יש בתוכה דירורין, כמו ששינונו במשנה הקודמת.

ב א ו ר מ ש נ ה א

החל בפרק זה ועד סוף הפרק התשיעי עוסקות המשניות בעירובי חצרות ושיתופי מבואות (עיין פתיחה למשנתנו). וכבר למדנו שאם אחד מדיירי החצר לא השתתף בעירוב, הריהו אוסר על כל הדיירים להוציא מבתיהם לחצר ולהכניס מהחצר לבתיהם; ברם, יכול אותו דייר לבטל רשותו לשאר הדיירים, ואפילו בשבת, ואז כולם מותרים לטלטל בחצר. משנתנו באה ללמד, שאם אחד הדיירים שבחצר הוא נכרי, הריהו אוסר על הדיירים הישראלים להוציא מבתיהם לחצר ולהכניס מהחצר לבתיהם, ואין מועיל בו לא עירוב ולא ביטול רשות, כי אם צריך שהנכרי ישכור לישראלים רשותו שיש לו בחצר.

הֵדֵר עִם הַנְּכָרִי בְּחֶצֶר, אוֹ עִם מִי שְׂאִינוּ מוֹדֵה בְּעָרוּב – כגון כותי, הֲרִי זֶה אוֹסֵר עָלָיו – על הישראלי, להוציא מביתו לחצר ולהכניס ממנה לביתו, עד שישכור ממנו את הרשות שיש לו בחצר; דְּבָרֵי רַבִּי מְאִיר – הסובר, שאפילו ישראלי אחד דר עם נכרי בחצר, הרי הנכרי אוסר עליו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לְעוֹלָם אֵינוּ אוֹסֵר – אין הנכרי אוסר, עַד שְׂיֵהוּ שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה – בגמרא מבואר, שבין רבי מאיר ובין רבי אליעזר סוברים, שדירת הנכרי אין שמה דירה, ומן הדין אין הנכרי אוסר את הטלטול על הישראלים הדרים עמו בחצר אחת, אלא שגזרו חכמים, שהנכרי יאסור עליהם עד שישכור להם רשותו, כדי למנוע על ידי כך את הישראלים מלדור עם נכרי, שלא ילמדו ממעשיו, שהרי הנכרי מן הסתם לא יסכים להשכיר רשותו לישראלי, ונמצא אוסר עליהם את הטלטול בחצר; וסובר רבי אליעזר בן יעקב, שלא גזרו חכמים אלא בשני ישראלים או יותר הדרים עם הנכרי בחצר אחת, שכן דבר זה מצוי הוא, אבל בישראל אחד הדר עם נכרי בחצר לא גזרו חכמים, שהואיל ונכרי חשוד על שפיכת דמים, אין זה מצוי

מעירו ומגיע לעיר אחרת. אבל הנותן עירובו בעיר אחרת. אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה ואנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה. פִּיצֵד? מִי שְׂהִיָּה דר בְּעִיר גְּדוֹלָה וְנָתַן אֶת עָרוּבוּ בְּעִיר קְטַנָּה – הנמצאת בתוך תחומה, וכן מי שהיה דר בְּעִיר קְטַנָּה וְנָתַן אֶת עָרוּבוּ בְּעִיר גְּדוֹלָה – באותו חלק הנמצא בתוך תחומה, מְהֵלֵךְ אֶת כְּלָהּ – את כל העיר וְחוֹצֵה לָהּ אֲלֵפִים אָמְרָה – שנתנית העירוב בעיר עושה אותה כולה כארבע אמות. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אִין לֹא אֶלָּא מִמָּקוֹם עָרוּבוּ אֲלֵפִים אָמְרָה – רבי עקיבא חולק על תנא קמא וסובר, שאין העירוב עושה את העיר שהוא מונח בה כארבע אמות, הלכך אין המערב מהלך אלא אלפיים אמה בלבד ממקום עירובו. ואין הלכה כרבי עקיבא.

י ו ס ל ש י ש

ב א ו ר מ ש נ ה ט

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת בענין הנותן עירובו בעיר, שנחלקו בו רבי עקיבא וחכמים.

אָמַר לְהֵן רַבִּי עֲקִיבָא – לחכמים: אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּנוֹתָן עָרוּבוּ בְּמַעְרָה, שְׂאִין לֹא מִמָּקוֹם עָרוּבוּ אֶלָּא אֲלֵפִים אָמְרָה – ואין המערה כולה נחשבת לו כארבע אמות? ולמה אתם חולקים עלי בנותן את עירובו בעיר? אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי עקיבא: אֵימַתִּי – אין המערה נחשבת, למי שנתן בה את עירובו, כארבע אמות? בְּזִמְנָן שְׂאִין בְּהַ דְּיִירוּן – כלומר שאינה ראויה לדירה (גמרא), כגון שנפלו מחיצותיה, ומתירא אדם ללון בה, אֲבָל יֵשׁ בְּהַ דְּיִירוּן – כלומר שראויה היא לדירורין, אף על פי שאין בה דירורין עכשיו, הנותן בה עירובו מְהֵלֵךְ אֶת כְּלָהּ וְחוֹצֵה לָהּ אֲלֵפִים אָמְרָה – שכל המערה כולה נחשבת לו כארבע אמות. נִמְצָא קַל תּוֹכָה – של המערה, מֵעַל גְּבַהּ – שהנותן עירוב בתוך המערה הראויה לדירה, יש לו אלפיים אמה מלבד המערה, אבל הנותן עירובו על גב המערה, הואיל ואין גב המערה ראוי לדירה, אין למערב אלא אלפיים אמה ממקום עירובו. וְלַמּוֹרֵד שְׂאֵמְרוּ – חכמים במשנה הקודמת, שמורד ממקום שבינתו אלפיים אמה, נוֹתְנִין לוֹ אֲלֵפִים

ב אָמַר רַבִּן גַּמְלִיאֵל: מַעֲשֵׂה בְּצִדּוּקֵי אַחַד שְׁהִיהָ דָּר עִמָּנוּ בְּמִבּוּי בִּירוּשָׁלַיִם, וְאָמַר לָנוּ אָבָא: מִהָרוּ וְהוֹצִיאוּ אֶת כָּל הַכֵּלִים לְמִבּוּי, עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא וַיֵּאסֵר עֲלֵיכֶם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּלִשׁוֹן אַחֵר: מִהָרוּ וַעֲשׂוּ צְרִיכֵיכֶם בְּמִבּוּי עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא וַיֵּאסֵר עֲלֵיכֶם.

ג אֲנִישֵׁי חֶצֶר שֶׁשָּׂכְחָ אַחַד מֵהֶן וְלֹא עָרַב – בֵּיתוֹ אֲסוּר מִלְּהַכְנִיס וּמִלְּהוֹצִיא לוֹ וְלָהֶם, וְשָׂלְהֶם מִתְרִין לוֹ וְלָהֶם. נִתְּנוּ לוֹ רְשׁוּתָן – הוּא מִתֵּר וְהֵן אֲסוּרִין. הֵיוּ שְׁנַיִם – אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה; שֶׁאֶחָד נֹתֵן רְשׁוּתוֹ וְנֹטֵל רְשׁוּתוֹ, שְׁנַיִם

פירוש ברטנורא

חד, ולא שכח דדיר, שאסור להתיחד עם העכו"ם לא גזרו ביה רבנן. והלכה כראב"י. ושוכרים מן העובד כוכבים אפילו בפחות משוה פרוטה ואפילו בשבת. ואע"פ שאין העכו"ם מובטל רשותו עד שישכור ממנו, ישראל יכול לבטל רשות ואפילו בשבת, והוא שאמר לחברו כשלא עירבו רשותו מבוטלת לך, ויהיה הוא אסור לטלטל בחצר וחברו מותר, ואם ירצו אחר שהשלים חברו לטלטל מה שצריך לו יכול חברו לחזור ולבטל לו רשותו ויהיה הוא מותר וחברו אסור:

ב מעשה בצדוקי. מתני' חסורי מחסרה והכי תתני, צדוקי הרי הוא כעכו"ם, ר"ג אומר אינו כעכו"ם, ומעשה בצדוקי אחד כו' ואמר לנו אבא מהרו ועשו צרכיכם עד שלא יוציא ויאסר עליכם. ש"מ דבישראל הוא ויכול לבטל רשות, ומפני שהמבטל רשותו וחזרו והוציא בין בשוגג בין במזיד אוסר כדלקמן, משום הכי קאמר ר"ג מהרו ועשו צרכיכם עד שלא יוציא הוא כליו לחצר ויחזור ויזכה ברשותו שבטל ויאסר עליכם, אבל אי כעכו"ם הוא ואין העכו"ם יכול לבטל עד שישכור, היכי הוּי מוצ' למיסר עליהו מאחר דאגרו להו ושקיל דמי: ור"י אומר. לא כך אמר ר"ג, דלעולם צדוקי הרי הוא כעכו"ם ס"ל לר"ג, ואותה מעשה אינה ראיה, דה"ק להו ר"ג מהרו ועשו צרכיכם בע"ש קודם שתחשך, ולא עד שלא יוציא כליו כדאמרת, אלא עד שלא יצא היום ויאסר עליכם. ופסק ההלכה, שכל ישראל שמחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כעובד כוכבים ואין מערבין עמו ואינו מובטל רשות, אלא שוכרים ממנו כדרך ששוכרים מן העכו"ם. והגושמיר שבת בפרהסיא אע"פ שפעמים מחלל אותו כעצמו ואינו מודה בתורת עירוב, כגון הצדוקים כומן הזה שמשמרים שבת ואינם מודים בתורת עירוב, ה"ו אין מערבין עמו, אבל יכול לבטל רשות וא"צ לשכור ממנו, והוא שלא יהיה עובד עכו"ם:

ג ביתו אסור להכניס ולהוציא. מבטל לחצר, בין הוא בין אנשי החצר. וכגון שבטל להם רשות חצירו כלומר החלק שיש לו עמהם בחצר, ולא בטל להם ביתו, דסבר האי תנא מה שבטל שם ולא במל, הלכך הוה ליה בית רשותא דידיה וחצר רשותא דידהו: ושלהם. בתים שלהן, מותרין להוציא מהן לחצר בין הוא בין הם, דהא בתים שלהם וחצר רשות אחת היא. והוא אע"ג דלא עירב היו כאורח גביהו, שאורח מטלטל ברשות אכסניא שלו: נתנו לו. הם רשות חצירו, הוא מותר להוציא מביתו לחצר שהכל כרשותו, והן אסורים אפילו לטלטל מביתו לחצר. ולא היו אורחים גביה, דחד לגבי

משניות מבוארות – קהתי

יוציא – כלומר עד שלא יצא היום (גמרא). קודם שתחשך, וַיֵּאסֵר עֲלֵיכֶם – הצדוקי.

באור משנה ג

כבר הזכרנו, שאם אחד מדיירי החצר לא עירב עם שאר הדיירים, הריהו אוסר עליהם להוציא מבתיהם לחצר או להכניס מהחצר לבתיהם. ברם, אם ביטל להם רשות ביתו ורשות חצרו, כולם מותרים להוציא ולהכניס מן הבתים לחצר ומחצר לבתים, שהואיל זה שלא עירב ביטל כל רשותו שם הרי הוא כאורח אצל שאר בני החצר, והאורח אינו אוסר. ואם ביטל להם רשותו שבחצר בלבד, על כן דנה משנתנו.

אנשי חצר ששכח אחד מהן ולא ערב – עירובי חצרות עם שאר אנשי החצר; ומבואר בגמרא, שמדובר כאן בכגון שהשוכח ביטל את רשותו שבחצר, אבל לא אמר שהוא מבטל להם אף את רשות ביתו, וסובר התנא, שהמבטל רשות חצרו, רשות ביתו לא ביטל (גמרא עירובין סו, ב); לפיכך **ביתו אסור מלהכניס ומלהוציא** – להכניס מן החצר לביתו ולהוציא ממנו לחצר, **לו ולקהם** – לזה שלא עירב ולאנשי החצר האחרים שעירבו ביניהם, שהואיל ולא ביטל להם את רשות ביתו, כי אם רשותו שבחצר בלבד, נמצא ביתו רשות המיוחדת לו, והחצר רשות המיוחדת להם; **ושלהם** – אבל הבתים שלהם, **מתרין לו ולקהם** – שכיון שביטל להם רשותו שבחצר, נעשו בתיהם עם החצר על ידי העירוב כרשות אחת, והוא עצמו הריהו כאורח אצלם, ואורח מטלטל בכל רשותו של בעל האכסניה, הלכך גם הוא וגם הם מותרים להוציא לחצר מבתיהם של אנשי החצר שעירבו ולהכניס מן החצר לבתיהם, **נתנו לו רשותן** – אם אנשי החצר שעירבו ביטלו לו את רשותם שבחצר, **הווא מתר** – להכניס ולהוציא מביתו לחצר, שהכל כרשותו, אבל לא מבתיהם; שהרי לא ביטלו לו אלא רשותם שבחצר בלבד, **והן אסורין** – להכניס ולהוציא מבתיהם, ואפילו מביתו אסורים הם להוציא, ואין אנו אומרים שהם כאורחים אצלו, שיחיד נחשב כאורח אצל רבים, אבל אין רבים נחשבים כאורחים אצל היחיד. **היו שנים** – ששכחו ולא עירבו, ושאר בני החצר שעירבו ביניהם ביטלו להם את רשותם שבחצר, **אוסרין זה על זה** – שהרי מעתה החצר של שניהם היא, והם לא עירבו, הלכך אסור

שישראל אחד ידור עם נכרי בחצר אחת, וכבר אמרו חכמים (עבודה זרה ב, א), שאסור לישראל להתיחד עם נכרי. אבל רבי מאיר סובר, שהואיל יש מקרים שאפילו ישראל אחד דר עם נכרי בחצר אחת, אף בישראל אחד גזרו חכמים שאסור עליו הנכרי, מהטעם שהבאנו לעיל, שמתוך כך לא יבוא ישראל לדור עם הנכרי ולא ילמד ממעשיו.

בתוספות (עירובין סא, ב) מבואר, שעיקר גזירת חכמים היתה משום הנכרי, שמא ילמד ממעשיו, ולא משום הכותי, אלא אגב הנכרי אסרו גם ככותי, וכשמ שחלקו רבי מאיר ורבי אליעזר בין יעקב בנכרי כך נחלקו גם בכותי. ויש סוברים, שאף לגבי הכותי גזרו חכמים, שלא ילמד ממעשיו (הר"ד ירושתא).

י ו ם ר ב י ע י

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שמי שאינו מודה בעירוב דינו כנכרי, באה משנתנו לדרן בענין צדוקי. ושונה צדוקי מכותי, שכן ישראל הוא, אלא שנתפס למינות ואינו מודה בתורה שבעל פה (רש"י). הצדוקים היו כת ביהודה בתקופת הבית השני, שהתנגדה לתורה שבעל פה, ונקראו אנשי הכת: "צדוקים", על שם אבי הכת צדוק, מתלמידי של אנטיגנוס איש סוכו (אבות דרבי נתן). – בגמרא מבואר, שחסרה פיסקה בהתחלת משנתנו, וכך היא שנויה: צדוקי הרי הוא כנכרי, רבן גמליאל אומר: אינו כנכרי. כלומר שמועיל בו ביטול רשות, ואינו צריך להשכיר רשותו כדון נכרי. וכסיוע לרבינו מביא רבן גמליאל מעשה מבית אבא.

אמר רבן גמליאל: מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במבוי בירושלים – וביטל לנו רשותו מערב שבת (דס"י; ודמ"ט), **ואמר לנו אבא: מהרו והוציאו את כל הכלים למבוי** – והחזיקו בו בשעת כניסת השבת, **עד שלא יוציא** – קודם שיוציא הצדוקי את כליו למבוי, וַיֵּאסֵר עֲלֵיכֶם – כלומר שאם הצדוקי יוציא ראשון כליו למבוי, יכול הוא לחזור מביטולו, ונמצא אוסר עליכם, אבל כיון שתחזיקו אתם אשונה במבוי קודם שיוציא כליו לשם, שוב לא יוכל הצדוקי לחזור בו מביטולו; ואף על פי שאין חזקה זו כשאר חזקות שקרקע נקנה בהן, מכל מקום הקילו חכמים בעירובים, שתועיל כשאר חזקות (הר"ד יונתן; המאירי). **רבי יהודה אומר: בלשון אחר** – רבי יהודה סובר, שצדוקי דינו כנכרי, ואין מועיל בו ביטול רשות, ובלשון אחר אמר אביו של רבן גמליאל לבני משפחתו: **מהרו ועשו צרכיכם במבוי** – מערב שבת, **עד שלא**

נותנים רשות ואין נוטלין רשות.

ד מאימתי נותנין רשות? בית שמאי אומרים: מבעוד יום; ובית הלל אומרים: משחשכה. מי שנתן רשותו והוציא, בין בשוגג בין במזיד – הרי זה אוסר; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: במזיד – אוסר, בשוגג – אינו אוסר.

ה בעל הבית שהיה שתף לשכנים, לזה בין ולזה בין – אינם צריכים לערב; לזה בין ולזה בשמן – צריכים לערב. רבי שמעון אומר: אחד זה ואחד זה – אינם צריכים לערב.

ו חמש חבורות ששבתו בטרקלין אחד – בית שמאי אומרים: ערוב לכל חבורה וחבורה; ובית הלל אומרים:

פירוש ברטנורא

רבים היו אורח, רבים לגבי יחוד לא היו אורחים: היו שנים. שלא עירבו, ושאר בני חצר בטלו להם רשותם, שניהם אוסרים זה על זה, מפני שהחצר היא של שניהם והבתים מיוחדים כל בית לבעליו, ואין מוציא מרשות המיוחדת לו לרשות שלו ושל חברו. ואע"ג דהדר חרד מניהו ובטל ליה לחבריה, אינו מועיל, הואיל ובשעה שבטלו בני החצר רשותם לאלו השנים שלא עירבו היו אוסרים זה על זה, אשתכח דבטול קמאי לא מהני, וכי הדר מבטל לא מצי לאקנויי רשותא דידהו דהא לא קנייה. הלכך בני חצר שקצתן עירבו וקצתן לא עירבו אותן שלא עירבו מבטלין רשותן לאותן שעירבו, ואין אותן שעירבו מבטלין רשותן לאותן שלא עירבו דאסי אהרדי כדאמרן, והמבטל רשותו לבני חצר צריך שיפרש שמבטל לכל אחד ואחד:

ד כ"ש אומרים מבעוד יום. דכברי בטול רשות מוקנה רשותא הוא, ומקנה רשות בשבת אסור: **וב"ה אומרים אף משחשכה.** סברי בטול לאו אקנויי רשותא הוא אלא אסתלוקי מרשותא, ואסתלוקי מרשותא בשבת שפיר דמי. ובברייתא פירוש דבכל דוכתא אמרין כיון שנאסר למקצת שבת נאסר לכולה חוץ ממבטל רשות: **מי שנתן רשותו והוציא.** שחור ונשתמש ברשות שבטל: **אחד שוגג ואחד מזיד.** דקנים שוגג אטו מזיד. ואין הלכה כר"מ:

ה שהיה שותף עם שכניו. שבכבוד, לשם שותפות בעלמא ולא לשם עירוב: **א"צ לערב.** והוא שיהיו כולן שותפין בכלי אחד. ודוקא שותפי מבואות הוה בין דרתנן בכל מערבין ומשתתפין, אבל עירובי חצירות אין מערבין אלא בפת, דעירוב משום דירה הוא ודירה של אדם אין לכו נמשך אלא בפת. ואם שתף שותפי מבואות בפת כ"ש דחשיב מפי וסומכין על אותו שתוף של פת במקום עירוב וא"צ לערב עירובי חצירות, אבל אם נשתתפו בין או בשאר דברים צריכים לערב עירובי חצירות ואין סומכין על השתוף, כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות: **ר"ש אומר כ"ה.** ואין הלכה כר"ש:

ו בטרקלין. בית גדול ורחב מושב מלכים וחלקוהו לחמשה וכולן יש להן פתח מן הטרקלין לחצר וצריכים לערב עם שאר בני החצר: **בית שמאי אומרים.**

משניות מבוארות – קהתי

יהודה אומר: במזיד – אם הוציא במזיד, אוסר – על הדיירים לטלטל בחצר, והוא שהוציא כליו לפני שהחזיקו בו. אבל אם החזיקו קודם שהוציא כליו, שוב אינו יכול לחזור מביטולו: **בשוגג – ואם הוציא בשוגג, אינו אוסר – עליהם, וכן הלכה.**

באור משנה ה

משנתנו דנה באנשי מבוי שהיתה להם שותפות מסחרית במאכל מסויים, אם צריכים הם "שיתוף" אחר לענין שבת. ומבואר בגמרא, שדווקא "שיתופי מבואות" עושים בכל מאכל שהוא, אבל עירובי חצרות אין מערבים אלא בפת, שעירוב חצרות משום דירה הוא, שיהא נחשב, כאילו כולם גרים בדירה אחת, ואין דירתו של אדם נמשכת אלא אחר פתו בלבד. ואם עשו "שיתופי מבואות" בפת, שוב אין צריכים לערב עירובי חצרות. אבל אם נשתתפו במאכל אחר צריכים לערב עירוב חצרות ואין סומכים על השיתוף, כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התינוקות. ברם, אם נשתתפו בפת, יודעים התינוקות שמטלטלים בחצר משום השיתוף שעשו בפת.

בעל הבית שהיה שתף לשכנים – שבכבוד, שותפות של מסחר, ולא של עירוב, **לזה בין ולזה בין – והיין הוא בכלי אחד, אינם צריכים לערב –** כלומר לעשות "שיתוף המבוי", שהיין המשותף עולה להם לשם "שיתוף" לענין שבת. **לזה בין ולזה בשמן –** אבל אם היה שותף לאחד ביין ולאחר בשמן, הואיל וכל מין הוא מן הסתם בכלי אחר; ואפילו לזה ביין ולזה ביין כשהוא בשני כלים, **צריכים לערב –** לשתף שיתוף אחר לענין שבת, ששותפותם לשם מסחר אינה מועילה בכגון זה לשם שיתוף המבוי. **רבי שמעון אומר: אחד זה ואחד זה –** בין שהוא שותף לזה ביין ולזה ביין, ובין שהוא שותף לזה ביין ולזה בשמן, **אינם צריכים לערב –** שמעילה שותפותם לשם שיתוף המבוי. ואין הלכה כרבי שמעון. (רמב"ם הל' עירובין ה, א).

י ו ש ו

באור משנה ו

חמש חבורות – חמש לאו דווקא, אלא חבורות אחדות, **ששבתו בטרקלין אחד –** כלומר שדרו באולם אחד גדול, המחולק על ידי מחיצות שאינן מגיעות לתקרה, וכל חבורה דרה במחיצתה המיוחדת,

להם להוציא מן הבתים לחצר או להכניס מן החצר לבתים. בגמרא מבואר, שאפילו חזר אחד מהם וביטל את רשותו לחברו, אינו מועיל, לפי שבשעה שביטלו להם שאר הדיירים את רשותם, ביטולם לא הועיל, שהרי האחד אסר על חברו, נמצא שהחצר עדיין ברשות כולם, ואין מועיל, איפוא, ביטול רשות של האחד לחברו, **שאחד נותן רשות –** מבטל רשותו לכל אנשי החצר האחרים, שלא עירב עמהם, **ונטל רשות –** מן הדיירים שעירבו, שיכולים הם לבטל לו את רשותם; **שנים נותנים רשות –** שניים שלא עירבו מבטלים רשותם לדיירים האחרים שעירבו, **ואין נוטלין רשות –** מן האחרים, שהדיירים שעירבו ביניהם אינם מבטלים רשותם לשניים שלא עירבו, הואיל והם אוסרים זה על זה, כמו שבארנו לעיל. בגמרא אמרו, שהמבטל רשותו לאנשי החצר, צריך לפרש שמבטל לכל אחד ואחד.

י ו ס ח מ י ש

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא באה ללמד, מתי מבטלים רשות, אם דווקא בערב שבת או אפילו בשבת, ונחלקו בזה בית שמאי ובית הלל. כן דנה המשנה במי שביטל רשותו והוציא אחר כך את כליו לחצר.

מאימתי נותנין רשות – המבטל רשותו לדיירי החצר, כפי ששינוי במשנה הקודמת, מתי הוא מבטל? **בית שמאי אומרים: מבעוד יום –** בערב שבת, אבל בשבת אסור לבטל רשות; **ובית הלל אומרים: משחשכה –** כלומר אף משחשך. בגמרא מבואר טעם מחלוקתם, שלדעת בית שמאי ביטול רשות הריהו כהקניית רשות, ואסור להקנות רשות בשבת, ולדעת בית הלל אין ביטול רשות אלא הסתלקות של האדם מרשותו, ומותר לאדם להסתלק מרשותו אף בשבת. **מי שנתן רשותו –** ביטל רשותו שבחצרו לשכניו, **והוציא –** את כליו לשם קודם שהחזיקו בו חבריו (עיי' לעיל משנה ב), ונמצא חוזר מביטולו ומשתמש ברשותו, **בין בשוגג –** בין שהוציא בשוגג, כגון ששכח שביטל רשותו, **בין במזיד –** בין שהוציא במזיד, שהתכוון לחזור בו מביטולו, **הרי זה אוסר –** על השכנים להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר; **דברי רבי מאיר –** האוסר שוגג משום מזיד, כדי שלא יבואו להתיר גם במזיד כשהוא חוזר מביטולו. **רבי**

ערוב אָהד לְכֶלֶן. וּמוֹדִים, בְּזִמְן שְׂמֻקְצָתָן שְׂרוּיִן בְּחֲדָרִים אוּ בְּעֵלְיֹת, שֶׁהֵן צְרִיכִין עָרוֹב לְכָל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה. ז' הָאֲחִין הַשְּׂתַפִּים שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין עַל שְׁלַחַן אַבְיָהֶם וְיִשְׁנִים בְּבֵתֵיהֶם – צְרִיכִין עָרוֹב לְכָל אָהָד וְאָהָד. לְפִיכֶף, אִם שָׁכַח אָהָד מֵהֶם וְלֹא עָרַב – מִבְּטָל אֶת רְשׁוּתוֹ. אִימְתִי? בְּזִמְן שְׂמוּלִיכִין עָרוּבָן בְּמָקוֹם אַחֵר; אֲבָל אִם הָיָה עָרוֹב בָּא אֶצְלָן, אוּ שְׂאִין עִמָּהֶן דִּירוּרֵין בְּחֲצֵר – אִינָן צְרִיכִין לְעָרַב. ח חֲמִשׁ חֲצוֹת פְּתוּחוֹת זֹו לְזֹו וּפְתוּחוֹת לְמִבּוּי, עָרְבוּ בְּחֲצוֹת וְלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמִבּוּי – מִתְּרִין בְּחֲצוֹת וְאִסּוּרִין

פירוש ברטנורא

רשותיהן חלוקים וצריך שכל חבורה וחבורה תתן פת לעירוב החצר: ובית הלל אומרים. אין מחיצה זו חלוק רשות. ובזמן שחלקו הטרקלין למחיצות גדולות המגיעות לתקרה כולו עלמא לא פליגי דהוי חלוק רשות, משום דהוי כשרים בחדרים ובעליות. כי פליגי דחלקו במחיצות נמוכות שאינן מגיעות לתקרה, כ"ש סברי מחיצה כוּ הויא חלוק רשות, וב"ה סברי לא הויא חלוק רשות:

ז' האחין השותפים. הכי קאמר האחין שאוכלין על שלחן אביהם והשותפים האוכלים על שלחן אחד. ואוכלין על שלחן אביהם לאו דוקא, אלא נוטלין מזונותיהן מבית אביהן ואוכלין אותם כל אחד בביתו. וכן השותפין עושים מלאכה אצל בעל הבית אחד בשותפות ונוטלין מזונותיהם מבעל הבית ומוליכין לאכול בבתיהם: וישנים בבתיהם. והם ואביהם [ואחרים] דרים בחצר אחד: צריכין עירוב לכל אחד ואחד. אם רוצים לערב עם אנשי חצרן: מביטל את רשותו. צריך לבטל את רשותו: אימתי בזמן שמוליכין את עירובן. לתתו לאחד מבתי שאר בני החצר, והואיל והחוקקי לעירוב ושאר דיורין אסרי אנהו נמי אסרי וצריכין כולן ליתן פת בעירוב והואיל וחלוקין דיוריתן בלילה וגם אין אוכלין על שלחן אביהן ממש אלא כל אחד נוטל פרנסתו ואוכל בביתו: אבל אם היה עירוב. כל החצר בא לבית אביהן, שלא חוקקי לעירוב, שבת שמנחין בו העירוב א"צ ליתן פת: או שאין עמהן דיורין. אחרים, שאין דיורין מוקקים אותם לעירוב א"צ לערב דכחידים דמו:

ח חצרות פתוחות זו לזו ופתוחות למבוי. בגמרא מוכח דלא תנינן במתניתין פתוחות זו לזו, משום דקו"ל שאין מבוי נותר בלחיו או קורה עד שהיו בתים וחצרות פתוחים לתוכו כלומר שני בתים פתוחים לכל חצר ושתי חצרות פתוחות למבוי והנך כיון דכולן פתוחות זו לזו ומעורבות יחד דרך פתחיהן חדא

משניות מבוארות – קהתי

אחד אוכל בביתו (דמב"ס; ברטנורא), צריכין עירוב לכל אָהָד וְאָהָד – והואיל וכל אחד מהם הוא דייר לעצמו, כשבאים לערב עם דיירי החצר, צריך כל אחד ואחד לתת פת לשם העירוב. לְפִיכֶף, אִם שָׁכַח אָהָד מֵהֶם וְלֹא עָרַב – ולא השתתף בעירוב, מִבְּטָל אֶת רְשׁוּתוֹ – צריך הוא לבטל את רשותו לשאר הדיירים, שלא לאסור עליהם. אִימְתִי – צריכים האחים (או השותפים) עירוב לכל אחד ואחד? בְּזִמְן שְׂמוּלִיכִין עָרוּבָן בְּמָקוֹם אַחֵר – שמניחים את העירוב בביתו של אחד משאר בני החצר, שהואיל והחוקקי לעירוב, ושאר הדיירים אוסרים עליהם, אף הם אוסרים על דיירי החצר האחרים, וצריך כל אחד מהם ליתן חלקו בעירוב. אֲבָל אִם הָיָה עָרוֹב בָּא אֶצְלָן – שכל דיירי החצר היו מניחים את העירוב בבית אביהם (או בביתו של אותו אדם שהשותפים מקבלים ממנו פרנסתם), או שְׂאִין עִמָּהֶן דִּירוּרֵין בְּחֲצֵר – שאין דיירים אחרים בחצר מלבד האחים ואביהם (או מלבד השותפים ומפרנסם), אִינָן צְרִיכִין לְעָרַב – והואיל והאחים נוטלים מזונותיהם מבית אביהם (או השותפים מבית מפרנסם), לפיכך אינם צריכים להשתתף בו, שהרי בית שמניחים בו את העירוב, אינו צריך ליתן פת לעירוב (כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו); וכן אם אין דיירים אחרים בחצר, הרי החצר כולה כרשות אחת, מאחר שפת משותפת לכל האחים בבית אביהם (או לכל הדיירים) – "השותפים" – בבית מפרנסם).

ש ב ת ק ו ד ט

ב א ו ר מ ש נ ה ח

כבר הזכרנו לעיל (משנה ה) ש"עירוב חצרות" אין מערבים אלא בפת, ואילו ב"שיתופי מבואות" משתתפים גם ביין או דרבוי מזון אחרים. אמנם אם נשתתפו בפת, יש ל"שיתוף" חשיבות יתרה, ואין בני החצרות צריכים לערב עירובי חצרות, אלא סומכים הם על "שיתוף" במקום עירוב; אבל אם נשתתפו ביין או בדבר אחר, צריכים לערב עירובי חצרות, ואין סומכים על השיתוף, כדי שלא תשתבח תורת עירוב מן התינוקות. הלכה זו באה משנתנו ללמד, והיינו שאין סומכים על השיתוף במקום עירוב ולא על העירוב במקום שיתוף. חֲמִשׁ חֲצוֹת פְּתוּחוֹת זֹו לְזֹו וּפְתוּחוֹת לְמִבּוּי – שכל חצר פתוחה למבוי; ויש מפרשים, שפתוחות למבוי דרך החצר החיצונה (הרד"י ונתן). עָרְבוּ בְּחֲצוֹת – כל החצרות עירבו כל אחת לעצמה וגם עירבו כולן זו עם זו (וש"י; המאירי), וְלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמִבּוּי – לא עשו "שיתוף מבוי", מִתְּרִין בְּחֲצוֹת – מותר להם לטלטל

ויש לכל אחת פתח לחצר, בֵּית שְׂמַאי אומרים: עָרוֹב לְכָל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה – כל אחת צריכה ליתן פת לעירוב החצר, לפי שחלוקות הן זו מזו. ובית הלל אומרים: עָרוֹב אָהָד לְכֶלֶן – שנחשבות הן כאילו כולן שוכחות בבית אחד, ודי שאחת מהן תתן פת לעירוב החצר בשביל כולן. וּמוֹדִים – בית הלל לבית שמאי, בְּזִמְן שְׂמֻקְצָתָן שְׂרוּיִן בְּחֲדָרִים אוּ בְּעֵלְיֹת – בגמרא מבואר שכונת המשנה היא בזמן שהמחיצות המחלקות את הטרקלין מגיעות לתקרה, ובכגון זה הרי החבורות כאילו שריות בחדרים נפרדים או בעליות, שֶׁהֵן צְרִיכִין עָרוֹב לְכָל חֲבוּרָה וְחֲבוּרָה – כל אחת צריכה לערב עם בני החצר, שהרי כל אחת דרה בחדר בפני עצמה.

ב א ו ר מ ש נ ה ז

כבר הזכרנו, שעירובי חצרות מערבים בפת, והיינו שגובים כיכר מכל בית ובית, ומניחים את כל הכיכרות באחד מבתי החצר בכלי אחד. ויש כותבים, שנוהגים לגבות מעט קמה מכל בית ועושים אותו חלה אחת (הראב"ד; מגיד משנה בשם הגאונים). ברם, בית שמניחין בו את העירוב אינו צריך ליתן פת לעירוב, שהרי בעליו דרים שם ממש והם שותפים לכולם בדירתם. – אנשי חצר שהיו כולם אוכלים על שולחן אחד, אף על פי שכל אחד ואחד יש לו בית בפני עצמו, אין צריכים עירוב, מפני שהם כאנשי בית אחד; וכשם שאין אשתו של אדם ובני ביתו ועבדיו אוסרים עליו, ואינו צריך לערב עמהם, כך אלו כאנשי בית אחד הם מפני שהם כולם סומכים על שולחן אחד. – וכן אם הוצרכו לעשות עירוב עם אנשי חצר אחרת, עירוב אחד לכולם, ופת אחת בלבד מוליכים לאותו מקום שמעריבים עמו. ואם היה העירוב בא אצלם, אינם צריכים לערב, כמו הבית שמניחים בו העירוב, שאינו צריך ליתן את הפת, שכל אלו הבתים כבית אחד הם חשובים. – וכן אנשי חצר שעירבו, נעשו כולם כבית אחת. ואם הוצרכו לערב עם חצר שנייה, כיכר אחת בלבד מוליכים בשביל כולם למקום שמערבים בו. ואם היה העירוב בא אצלם, אינם צריכים ליתן פת (רמב"ם הל' עירובין ד, א-ג).

משנתנו דנה באחים הרדים בחצר אחת, כל אחד בבית בפני עצמו, אלא שמקבלים הם פרנסתם מאביהם, הדר עמהם באותה חצר, כיצד הם מערבים. הָאֲחִין הַשְּׂתַפִּים (לפי רש"י ומפרשים אחרים אין גורסים "השותפים") שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין עַל שְׁלַחַן אַבְיָהֶם וְיִשְׁנִים בְּבֵתֵיהֶם – שיש לכל אחד באותה חצר, שדר בה אביהם, בית מיוחד בשבילו ויש בחצר זו גם דיירים אחרים; בגמרא מבואר שאין כוונת משנתנו שהיו אוכלים ממש בבית אביהם, אלא שהיו מקבלים מזונותיהם מאביהם, אבל כל אחד אוכל לעצמו בביתו; ויש גורסים "השותפים", ומפרשים: או השותפים שהיו אוכלים על שולחן אחד, כלומר דיירים שהיו מקבלים פרנסתם מאחד מבני החצר בשכר עבודתם שעבדו אצלו, אבל כל

במבוי; ואם נשתתפו במבוי – מתרין פאן וכאן. ערבו בחצרות ונשתתפו במבוי, ושכח אחד מבני חצר ולא ערב – מתרין פאן וכאן; מבני מבוי ולא נשתתף – מתרין בחצרות ואסורין במבוי, שהמבוי לחצרות כחצר לפתים. מ שתי חצרות זו לפני זו, ערבה הפנימית ולא ערבה החיצונה – הפנימית מתרת והחיצונה אסורה; החיצונה ולא הפנימית – שתייהן אסורות. ערבה זו לעצמה וזו לעצמה – זו מתרת בפני עצמה וזו מתרת בפני עצמה. רבי עקיבא אוסר החיצונה, שדריסת הרגל אוסרתה; והכמים אומרים: אין דריסת הרגל אוסרתה.

פירוש ברטנורא

חשיב להו, ולא תנינן אלא המש חצרות פתוחות למבוי; עירבו החצרות. כל אחת לעצמה: מותרים בחצרות. מותרין כל בני חצר לעצמן: ואסורין במבוי. דאין סומכין על עירוב במקום שתוף; ואם נשתתפו. נמי במבוי לאחר שעירבו בחצרות, מותרין כאן וכאן; ושכח אחד מבני חצר ולא עירב. בחצרו להיתר, חצרו אבל בשתוף היה לו חלק; מותרין פאן וכאן. דטעמא מאי אין סומכין על שתוף במקום עירוב כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התנינוקות, והכא דרוכ בני חצר עירבו אלא ששכח אחד מהם ולא עירב לא תשתכח תורת עירוב: שהמבוי לחצרות כחצר לפתים. כשם שאסור להוציא מכתים לחצר כלא עירוב כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שתוף. ולא תימא לא דמו, דבית וחצר זו רה"ו וזו רה"ר, אבל חצר ומבוי שניהן רשויות של רבים הן;

ט זו לפני זו. פנימית פתוחה לחיצונה וחיצונה לרה"ר ודריסת רגליה של פנימית על חיצונה לצאת לרה"ר: עירבה פנימית. בעצמה למלטל בחצרה: שתייהן אסורות. והוא פנימית בעצמה רגל האסורה במקומה שהרי לא עירבה לעצמה, ואסורת דריסת רגליה על החיצונה: זו מותרת לעצמה וזו. דרגל המתרת במקומה אינה אסורת: ר"ע אופר. דקא סבר אף גל המותרת אסורת כשלא עירבה שם: והכמים אומרים כו'. דקסברי אפילו רגל האסורה במקומה כגון כשלא עירבה הפנימית לעצמה אינה אסורת על החיצונה. והלכה כתנא קמא:

משניות מבוארות – קהתי

אלא לבני אותה החצר, והמבוי משותף לאנשי כל החצרות, ולכן צריך שיתוף.

בארנו משנתנו לפי הגירסה שלפנינו "חמש חצרות פתוחות זו לזו", וכן פירושה רבנו יונתן והמאירי. אבל לדעת רב בגמרא אין גורסים במשנתנו "פתוחות זו לזו", לפי שאין המבוי יותר בלחי או בקורה אלא אם כן בתים וחצרות פתוחים לתוכו, כלומר שלפחות שתי חצרות פתוחות למבוי ושני בתים פתוחים לכל חצר שאילו בפחות מכן דינו כחצר וצריך מחיצות גמורות (רמב"ם הל' שבת יז. ט. סוף משנה); ואם, אפוא, החצרות פתוחות זו לזו ומעורבות ביניהן, הרי הן כחצר אחת ואין להיתר את המבוי על ידי שיתוף. מכאן הרמב"ם והרב מברטנורא ואחרים מפרשים משנתנו לפי גירסתו של רב: חמש חצרות פתוחות למבוי. עירבו בחצרות – כל אחת לעצמה, ולא נשתתפו במבוי, מותרים בחצרות – מותרים אנשי כל חצר וחצר לטלטל בחצרים, שהרי עירבו בה, ואסורין במבוי – שאין סומכים על עירוב במקום שיתוף. ואם נשתתפו במבוי – לאחר שעירבו בחצרות, מותרין כאן וכאן. עירבו בחצרות וכו' – כמו שבארנו לעיל (עיין רמב"ם הל' עירובין ה. ג).

באור משנה ט

שתי חצרות זו לפני זו – הפנימית פתוחה לחיצונה, והחיצונה פתוחה למבוי או לרשות הרבים, ונמצא שיש לפנימית דריסת הרגל בחצר החיצונה, כלומר שאנשי החצר הפנימית עוברים דרך החיצונה למבוי ולרשות הרבים, ערבה הפנימית – אם החצר הפנימית עירבה לעצמה, כדי לטלטל בחצרה, ולא ערבה החיצונה – אבל החצר החיצונה לא עירבה, הפנימית מתרת – לטלטל בחצרה, שהרי עירבה, והחיצונה אסורה – שהרי לא עירבה. החיצונה ולא הפנימית – ואם עירבה החיצונה ולא עירבה הפנימית, שתייהן אסורות – הפנימית אסורה, לפי שלא עירבה, והחיצונה, אף על פי שעירבה, אסורה היא מחמת דריסת הרגל שיש לפנימית בתוכה, שרגל האסורה במקומה אסורת גם שלא במקומה. והאיל ודריסתה עליה, כלומר האיל ואנשי החצר הפנימית אסורים לטלטל בתוך חצרים, ויש להם דריסת הרגל על החצר החיצונה, לפיכך הם אסורים גם על החיצונה, שאף על פי שאנשיה עירבו, אסור להם להוציא ולהכניס מבתיהם לחצר. ערבה זו לעצמה וזו לעצמה – אם כל חצר עירבה לעצמה, כדי לטלטל בחצרה, אבל לא עירבו זו עם זו, זו מתרת בפני עצמה וזו מתרת בפני עצמה – ואין דריסת הרגל של הפנימית בחיצונה אסורת על החיצונה, אף על פי שלא עירבה עמה, לפי שהפנימית מותרת לטלטל בחצרה היא, ורגל המתרת במקומה אינה אסורת שלא במקומה. רבי עקיבא אוסר החיצונה – אף

בחצרות, ואסורין במבוי – אבל אסור להם לטלטל במבוי, שאין עירוב החצרות מועיל לשם שיתוף מבוי. בגמרא מבואר, שמשנתנו כרבי מאיר היא, הסובר שצריכים גם עירוב וגם שיתוף, כדי שלא תשתכח תורת עירוב ושיתוף מן התנינוקות. ואם נשתתפו במבוי – כלומר, אם גם נשתתפו במבוי, מתרין פאן וכאן – גם בחצרות וגם במבוי. משנתנו באה להשמיע, שאפילו לא עירבו החצרות זו עם זו, אלא כל אחת עירבה לעצמה, אם נשתתפו במבוי, מותרים גם בחצרות, שבכלן זה השיתוף עושה את כל החצרות כחצר אחת (הגהות הב"ב על ה"ד"ף). ולפי פירושו של הר"ר יונתן (שהבאנו לעיל), באה המשנה להשמיע, שאף על פי שאין לכל חצר פתח למבוי אלא לחיצונה בלבד, מכל מקום הרי זה נקרא "שיתוף", ומותרים לטלטל במבוי. ערבו בחצרות ונשתתפו במבוי, ושכח אחד מבני מבוי, ולא ערבו ולא ערב – עם אנשי חצרו, אבל בשיתוף היה לו חלק, אף על פי שלא ביטל רשותו לבני חצרו, מתרין פאן וכאן – שמה שאמרו חכמים שצריכים גם עירוב וגם שיתוף ואין סומכים על השיתוף במקום עירוב, הטעם הוא (כפי שכבר הזכרנו לעיל), כדי שלא תשתכח תורת עירוב מן התנינוקות, וטעם זה אינו אלא כשלא עירבו אנשי החצר ביניהם כלל, אבל כאן שאנשי החצר עירבו אלא שאחד שכח ולא עירב עמהם, הרי אין חשש שמא תשתכח תורת עירוב, הלכך סומכים על השיתוף, וכולם מותרים גם בחצרות וגם במבוי. מבני מבוי – עירבו בחצרות ונשתתפו במבוי, ושכח אחד מבני מבוי, ולא נשתתף – בשיתוף המבוי, מתרין בחצרות – שהרי עירבו בהן, ואסורין במבוי – שאין עירובי החצרות מועילים למבוי (עיין "חוטפות יום טוב"); ויש מפרשים: אחד מבני מבוי – היינו חצר אחת, כלומר ששכחו כל בני חצר אחת ולא נתנו חלק בשיתוף, אבל בעירוב החצרות נתנו חלקם, מותרים בחצרות, ואסורים במבוי – שאין סומכים על העירוב במקום שיתוף, כדי שלא תשתכח תורת שיתוף מן התנינוקות. אבל לא שכחו כל בני החצר להשתתף, אלא אחד מהם בלבד, הרי הם מותרים במבוי, שהואיל ובני החצר, פרט לאחד ששכח, נתנו חלקם בשיתוף, שוב אין חשש שמא תשתכח תורת שיתוף (הר"ר יונתן; המאירי). שהמבוי לחצרות כחצר לפתים – כשם שאסור להוציא מן הבתים לחצר בלא עירוב כך אסור להוציא מן החצר למבוי בלא שיתוף. משנתנו באה להשמיע, שאין אומרים: חצר ומבוי רשויות דומות הן, שהרי שניהם רשויות משותפות לרבים, ולכן יש להקל שלא לעשות שיתוף המבוי, אלא כשם שבית וחצר רשויות שונות הן וצריך עירוב, כך חצר ומבוי רשויות שונות הן, שהחצר אינה משותפת

משניות מבוארות – קהתי

שאינן הפנימית אסרת על החיצונה מחמת דריסת הרגל שיש לה בתוכה, אף על פי שהיא אסורה במקומה, שדריסת הרגל של הפנימית בחיצונה אינה כשותפות בגוף החצר החיצונה כדי לאסרה על אנשיה (התאירי); נמצא לדעת חכמים, אף רגל האסורה במקומה אינה אסרת שלא במקומה. והלכה כחנא קמא. שרגל האסורה במקומה אסרת שלא במקומה, ואילו רגל המותרת במקומה אינה אסרת שלא במקומה.

על פי שהפנימית מותרת בפני עצמה, מכל מקום החיצונה אסורה, שְׁדְרִיסַת הַרְגְלָא אוֹסְרָתָהּ – דריסת הרגל שיש לפנימית בחיצונה אסרת את הטלטול בחיצונה, כשלא עירבה עמה, שלדעת רבי עקיבא, אף רגל המותרת במקומה אסרת שלא במקומה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: אֵינן דְרִיסַת הַרְגְלָא אוֹסְרָתָהּ – בגמרא מבואר, שלדעת חכמים, אפילו עירבה החיצונה ולא הפנימית מותרת החיצונה לטלטל בחצרה,

המשך מעמוד ג

יש אופן הפוך: (ב) כאשר האדם הוא בעולם המחשבה (בחי' לאה) וחושב לעצמו ואינו מגלה לזולת, הוא בבחי' עלמא דאתכסיא, אך כאשר מגלה בדיבור את מחשבתו לזולת, הוא בבחי' עלמא דאתגליא. ובעבודת האדם אופן זה מורה על לימוד תורה, שעיקרו הוא בהבנה והשגה⁵, הוא עלמא דאתכסיא, וקיום המצוות בדיבור ומעשה הוא עלמא דאתגליא⁶.

ב. עפ"ז יובן גם הקשר לתוכן המזמור שלאח"ז "הללו את הוי' כל גויים שבחחו כל האומים כי גבר עלינו חסדו ואמת הוי' לעולם הללויו", שגם בזה יש שני הענינים של העלאה והמשכה:

"הללו את הוי' כל גויים שבחחו כל האומים" – הו"ע של בירור זיכרון והעלאת העולם, עד שגם הגויים והאומים⁷ מהללים ומשבחים את הוי'.

"גבר עלינו חסדו" – הו"ע המשכה מלמעלה למטה, דנוסף על זה ש"חסד" בכלל הוא המשכה מלמעלה למטה, הנה חסד זה הוא בתוקף ובגבורה – "גבר עלינו חסדו". היינו, שהיא נמשכת מלמעלה מעלה, קצה הכי עליון, וביחד עם זה באה ונמשכת למטה מטה, עד לתחתון שאין תחתון למטה ממנו.

ג. וזהו גם שממשיך בכתוב "ואמת הוי' (לעולם)", שהיא בחינה נעלית ביותר (כפי שכותב הרמב"ם⁸ בנוגע ל"כל הנמצאים לא נמצאו אלא מאמיתת הימצאו", דאמיתת הימצאו שייך לשם הוי', ומביא⁹ ע"ז את הפסוק¹⁰ "והוי' אלקים אמת"), ואעפ"כ היא נמשכת "לעולם" – לעולם הזה הגשמי, ובזה גופא גם לגויים ואומים.

אמנם לאחר כל העילוי דהמשכה זו, הנה לא נאמר ("גבר גוי") בפני עצמו, אלא כנתינת טעם על "הללו את הוי' כל גויים", כי תכלית הכוונה של המשכה היא (לא בעצם הגילוי, אלא) שע"ז יהי אח"כ בירור ועליית המטה, שגם הגויים גופא יהללו את הוי'.

וסיום וחותר המזמור הוא "הללויו" – כי אמיתת ההילול תהי' בשירה העשירית לעתיד לבוא¹¹, כאשר יתגלה העילוי דהעלאת התחתון, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש¹².

(5) ד"אם אינו מבין הפירוש, אינו נחשב ללימוד כלל" (ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ג, שו"ע אדה"ז או"ח ס"ג ס"ב). בה' ת"ת שם הי"ב "וכל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתו ואינו מוציא אינו יוצא בלימוד זה ידי חובת מצות ולמדתם אותם, כמ"ש לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך והגית בו וגו'". אבל: (א) זהו בנוגע מצות ת"ת, ש"אינו יוצא בלימוד זה י"ח מצות ולמדתם אותם" (ולא עצם הענין דלימוד התורה) (וכמו שמדגיש בהלכה זו עצמה ש"אינו יוצא בלימוד זה"). משא"כ כשאינו מבין "אינו נחשב ללימוד כלל". (ב) גם בנוגע למצוות ת"ת מדייק אדה"ז ש"אינו יוצא מצות ולמדתם אותם", שהיא "כמ"ש לא ימוש גו' מפ"ך", משא"כ מצות "והגית" שלאח"ז י"ל שיוצא גם בלימוד זה (ראה בארוכה ליקוט פירושים וכו' לאגה"ת פ"א ע' סה הערה 83).

(6) ראה בכ"ז גם שיחת ש"פ וישב ה'תשכ"ב.

(7) ובפרט לפמ"ש ברשימת הצ"צ לתהלים (יהל אור) עה"פ (ע' תמוז) שפסוק זה נאמר על לע"ל, כאשר "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה" (צפני"ג, ט), שאז יהי' שלימות הבירור – "אהפוך על עמים", אתהפכא.

(8) ה' יסוה"ת פ"א ה"א.

(9) וראה בהרחבה על ענין זה בד"ה הללו את הוי' גו' ה'תשל"א. הובא לקמן ק"ז, א.

(10) ירמ"י, י.

(11) מכילתא עה"פ בשלח טו, א. ונחומא בשלח י. תרגום שה"ש בתחילתו. וראה אוה"ת שה"ש בתחילתו.

(12) מד"ה ו' אמר המכסה ה'תשל"ז (סה"מ מלוקט א ע' רי).

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ויבוא כגשם לנו – פעמים אינו מתבקש, שהוא סימן קללה בקיץ. דבר המתבקש לעולם – טל אפילו בימות החמה. פעמים נראה – כשהוא ערום נראה זורעו וכנגד לבו ואינו נראה כשהוא לבוש, והכף נראית כל שעה שהיד נראית לעינים. ויש לומר: על כפים – על השמים – צורת אדם שהוא בכסא, וכן "נשא לכבנו אל כפים" (איכה ג), מפי רבי. הכי גרסינן: אמר ליה רב נחמן לר' יצחק יורה בניסן הוא – דכתיב "ויוורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון" בתמיה. והא במרחשון הוא – כדתניא לקמן, ובספרי הוא. יורה ומלקוש – מפרש לקמן. אמר ליה – ודאי במרחשון הוא, ומקרא זה בימי יואל בן פתואל נתקיים, שיורה ומלקוש היה בראשון על ידי נס. שהיה רעב שבע שנים, דכתיב "כי קרא ה' לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים", וכתיב "יתר הגום אכל הארבה" וגו'; הכי גרסינן. יצא אדר ולא ירדו גשמים – ולא זרעו רוב אדר לא גרסינן. רביעה ראשונה – התחלת גשמים. ולקמן (וב), מפרש: רביעה – שמרביע את הארץ. או יזרענו וימות – ברעב, קודם שתגדל התבואה החדשה, שלא יהיה לו מה יאכל. נעשה להם נס בו' – והיינו דכתיב "ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה" וגו'. נתגלה להם תבואה שבחורי נמלים ומה שכבתלים – שאצרו העכברים. יצאו זורעו – וזרעו מה שבידם. שני – בניסן, ושלישי ורביעי, ומה שמצאו אכלו. ולאחר שזרעו – ירדו להם גשמים בה' בניסן, והקריבו עומר בששה עשר בניסן מאותה תבואה חדשה. הגדילה נששה חדשים – מתשרי ועד ניסן. כאחד עשר יום – מחמשה בניסן עד ששה עשר בו.

דף ד ע"א: אמר רבי ברכיה, אף כנסת ישראל שלא כהוגן, והקדוש ברוך הוא השיבה כהוגן, שנאמר (הושע ו ג) 'ונדעה נרדפה לדעת את ה' בשחר נבון מוצאו, ויבוא כגשם לנו' - כנסת ישראל בקשה לדעת את ה' כמו הבוקר, שכשרואה אדם תחילת אורו הוא בטוח שיצא השמש על הארץ, כן יהיה הרודף לדעת את ה' בטוח שימצאהו, וכן ישפיע עלינו רוב טובו כגשם היורד בשפע ומשביע את האדמה, אמר לה הקדוש ברוך הוא לכנסת ישראל, בתי, את שואלת דבר שפעמים מתבקש ופעמים אינו מתבקש, שביקשת לדמות השפעתו עליך לגשם הרצוי בימות החורף, ואינו רצוי בימות החמה, וזוהי בקשה שלא כהוגן, אכל אני אחיה לך כדבר המתבקש לעולם, שנאמר (שם י ד ו) 'אחיה כפול לישראל', והטל נצרך לעולם אפילו בימות החמה.

ועוד שאלה כנסת ישראל מהקב"ה שלא כהוגן, והשיבה כהוגן, שאמרה לפניו (שיי השירים ח ו), רבנו של עולם, שימיני כחותם על לבך כחותם על ויועד' - תראה ותזכור אותי במידה שרואה אדם חותם הקבוע על זרועו או כנגד לבו, אמר לה הקדוש ברוך הוא, בתי, את שואלת דבר שפעמים נראה [כשהולך ערום], ופעמים אינו נראה [כשלבוש בבגדיו], וזו בקשה שלא כהוגן, אכל אני אעשה לך דבר שנראה לעולם, שנאמר (ישעיה מט טז) 'תן על כפיים תקתידי', וכך היד נראית לאדם כל שעה, אף כשלבוש בבגדיו.

דף ה ע"א: משנה משנתינו מבארת מהו זמן סיום שאלת הגשמים בסוף עונתם. מבררת המשנה: עד מתי שואלין את הגשמים באמירת 'ותן טל ומטר לברכה' בתפילה, רבי יהודה אומר, עד שיעבור חג תפסת. רבי מאיר אומר, עד שיצא יעבור חודש ניסן, שנאמר (יואל ב כג) 'ויוורד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון' - שה' הוריד את המורה שהוא הגשם הראשון ואת המלקוש שהוא הגשם האחרון בחודש הראשון שהוא חודש ניסן, הרי שחודש ניסן הוא זמן ירידת גשמים. גמרא שואלת הגמרא: אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק, וכי יורה [הגשם הראשון] זמנו בניסן כמשתמע מהפסוק המובא במשנה, והרי יורה במרחשון הוא - הזמן הראוי לירידת הגשמים הראשונים הוא בחודש מרחשון, (דתנין) [דתניא] (ספרי עקב פ"א מב) יורה במרחשון ומלקוש בניסן.

מתרצת הגמרא: אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן, אכן הזמן הראוי לירידת יורה הוא בחודש חשון, אלא הרי אמר רבי יוחנן, בימי יואל בן פתואל נתקיים מקרא זה, שגם היורה וגם המלקוש ירדו בניסן, דכתיב ביה בנבואתו של יואל שיפשוט ארבה על התבואה ויכלנה (יואל א ד), 'יתר הגזם אכל הארבה וגו' ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל הקסיל'. ומבאר רבי יוחנן, אותה שנה יצא [עבר] חודש אדר, ולא ירדו גשמים, ועדיין לא זרעו, וירדה להם רביעה ראשונה [התחלת הגשמים] באחד בניסן. אמר להם יואל הנביא לישראל, אף שכבר נכנס חודש ניסן שהוא זמן קצירת התבואה, צאו וזרעו את השדות. אמרו לו ישראל, מי שיש לו קב חטים או קנים של שעורים בלבד, האם יאכלנו ויחיה, או יזרענו וימות מרעב קודם שתגדל התבואה. אמר להם הנביא, אף-על-פי-כן צאו וזרעו. ובזכות שהאמינו לדבריו וזרעו את שהיה בידם, נעשה להם נס, ונתגלה להם מה שבביתל' - גרעיני תבואה שהיו מוחבאים בכתלים על ידי העכברים, ומה שבחורי נמלים, ומהם ניזונו עד שגדלה התבואה. ממשיך ומבאר רבי יוחנן, יצאו וזרעו את התבואה שהיתה בידם בימים שני ושלישי ורביעי לחודש ניסן, וירדה להם רביעה שנייה [הגשם השני] בחמשה בניסן, ונעשה להם נס שהתבואה צמחה במהירות רבה והקריבו מנחת העומר [הקרב מתבואה חדשה] בששה עשר בניסן,

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

כבכל שנה. נמצאת תבואה הנדילה בדרך הטבע בפשיה חדשים, היתה גדילה באותה שנה באחד עשר יום, שמה' ניסן בו ירדו להם הגשמים לאחר הזריעה, עד ט"ו ניסן שקצרו התבואה, חלפו רק י"א יום. נמצא עומר הקרב בדרך כלל מתבואה של פשיה חדשים, היה קרב בשנה זו מתבואה של אחד עשר יום. ועל אותו הדור הוא אומר [דוד המלך] בספר תהילים (קכו ה"ז), 'הזרעים בדרמעה ברנה יקצרו, הלוח ילך ויבכה נשא משך וגו', בא' גבוא ברנה נשא אלמתיו, שזרעו בדמעה ובצער אף שלא היה להם מה לאכול, וקצרו את התבואה ברינה ושמחה. מבררת הגמרא: מאי 'הלוח ילך ויבכה נשא משך וגו' הדרע, בא' גבוא ברנה, על מי נאמר פסוק זה. מבארת הגמרא: אמר רב יהודה, על השור הוא מדבר, שהשור כשהוא חורש הלוח ויבכה מחמת קושי החרישה, ובחזירתו מן השדה בסיום עבודת החרישה, התבואה כבר מתחילה לצמוח עד שאוכל חזיו [שחת] מן התלם [שורת החרישה], ואף הוא מניסי צמיחת התבואה בשנה ההיא. וזהו סיום הפסוק בא' יבוא ברנה'.

מבררת הגמרא: מאי 'נשא אלמתיו'. מבארת הגמרא: אמר רב הקדא, ואמרי לה במתניתא תנא [יש אומרים שכך שנו בברייתא], הפסוק בא לתאר את שיעור התבואה שצמחה, שבדרך כלל הגבעול גדול פי שלשה או ארבעה מהשיבולת, ואז היה נס שגודל הקנה - הגבעול שעליו תלויה השיבולת, היה זרת [חצי אמה] בלבד, ואילו גודל השיבולת הצומחת מן הקנה ובתוכה גרעיני התבואה, היה זרתים.

הזורעים בדמעה ברנה יקצרו – שלא היה להן מה לאכול. מאי הלך ילך ויבכה – אם לפני אדם – כבר נאמר "הזורעים בדמעה ברנה יקצרו", אלא על השור הכתוב אומר. בהליכתו – לחרוש התלם. ובחזירתו אוכל חזיו – שחת, מן התלם שזרעו בהליכתו. שכשהוא זורע – מיד מתחלת ליגדל. מאי בא יבוא ברנה נושא אלומותיו – אם מפני התבואה שיש להם לאכול – הרי כבר אמור "ברנה יקצרו". שבוילת זרתים – זהו נס גדול, מהדשאין כן דרך כל תבואה, שהקנה פי שלשה וארבעה בשבולת.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושישה לעומר עמוד ב

קרויים כך על שם מקומן שבאו מעיר ששמה 'נערוך', וקטנים היו, מי לא בתיב – וכי לא נאמר כעין זה, 'וארם יצאו גוודים וישבו מארץ ישראל נערה קמנה', וקשיא לן כמו כן, כיצד היא נערה וקמנה הלא נערה בת שנים עשרה היא ואינה קטנה, ואמר רבי פדת, קמנה היתה דמן נעורן – מן העיר נערוך, וכך נאמר גם כאן בענין נערים קטנים. מתרצת הגמרא, התיב בענין נערה קטנה לא מפרש הכתוב מקומה מאין היא באה, לכך ניתן לפרש שנערה' הוא על שם מקומה, ואילו הקא בענין הנערים הקטנים מפורש מקומן שיצאו מיריחו, ולכך אין לפרש שנערים' הוא על שם מקומם. עוד נאמר שם, 'ויפן אתריו ויראם ויקללם בשם ה"', מפרשת הגמרא, מה ראה, אמר רב, ראה ממש – שהענישם בראייתו, בדתניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מקום שנתנו חכמים עיניהם לרעה, התוצאה היתה או מיתה או עוני. ושמואל אומר, ראה ברוח הקדש שפולן נתעברה בהן אמן ביום הכפורים שהוא יום שאסור בתשמיש המטה. ורבי יצחק נפתח אמר, בלורית – שער שמגדלים אחורי העורף ראה שיש לתן באומרים ולכך קללם. ורבי יוחנן אומר, ראה ברוח הקדש שלא היתה בהן לחלוות של מצוה ולכך קללם. שואלת הגמרא. ודלמא פורעיהו ניהוה הוה – תהיה לחלוות, ואין ראוי לקללם. אמר רבי אלעזר ראה שאין לחלוות לא כם ולא בורעם עד סוף כל הידורות ולכך קללם. אחרי שאלישע קללם נאמר שם, 'ותצאנה שתיים דוגים מן היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים',

1 עליה אדם הראשון לישוב, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו, 2 במקום זה יש רק דקלים, כי כך גזר אדם הראשון, שלא יהיה בו אלא 3 ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים משנות אדם 4 הראשון. מספרת הגמרא, רב מרדכי אלויה לרב אשי רבו 5 מהנרזינא ועד בי ביפי, ואמרי לה, עד בי דורא. 6 אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלנה ומתלנה – כל 7 שאינו מלוח את חברו, וכן מי שאינו מניח שילווחו, הרי הוא כאילו 8 שופך דמים, שאילמלי ליווחו אנשי יריחו לאלישע כשהלך 9 מעירם, לא היו התינוקות מתקלטים בו, וכך לא גירה דוגים 10 לתנינות. ומביאה הגמרא את המעשה, שנאמר על אלישע הנביא 11 אחר שריפא את המים ביריחו, 'ויצל משם בית אל והוא עלה 12 בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה 13 קרת עלה קרת', ומפרשת הגמרא, אמרו לו, עלה שהקדחת – 14 שרוקנת עלינו את המקום שכל עוד שהיו המים רעים, היינו 15 מתפרנסים על ידי שהבאנו מים ממקום אחר ומכרנו, ועכשיו 16 שרפאת את המים, קפחת את פרנסתנו. 17 עוד מבארת הגמרא, מאי 'ונערים קטנים' הרי נערים גדולים הם 18 ואינם קטנים, וקטנים אינם נערים, אמר רבי אלעזר, נערים נקראו 19 על שם שפגועים מן המצות, קטנים נקראים על שם שהיו מקטני 20 אמנה בכך שדאגו על הפסק פרנסתם על ידי ריפוי המים. תנא 21 בברייתא פירוש אחר על כך, נערים היו, ובקבו עצמן – הנהיגו את 22 עצמם בבזיון בקטנים. מתקוף לה רב יוסף, מה הקושי בכך 23 שקרויים גם נערים וגם קטנים, ודלמא נערים אינו כינוי לגילם אלא

44 שצלפחד היה יורש פי שנים מאחיו במטלטלין, אף בנותיו יורשות
 45 חלק זה.
 46 רבה מקשה על תירוצו של שמואל: מתיב רבה, שנינו בברייתא,
 47 רבי יהודה אומר, בנות צלפחד נמלו ארבעה חלקים בירושת אביהם,
 48 שנאמר בחלוקת ארץ ישראל (יהושע ז' ח) 'ויפלו חלקי' - נחלותן
 49 מנשה עשרה לבד מארץ הגלעד והבשן אשר מעבר לירדן'.
 50 ומבואר בפסוקים שם שמתוך אותם עשרה חלקים, נטלו שש
 51 משפחות הבנים חלקים ששה חלקים, וארבעה חלקים נטלו בנות
 52 צלפחד, והיינו, חלק אביהם, וחלק אחי אביהם שמת בלא בנים
 53 וירשו את החלק שהיה לאביהם בירושת אותו אח, ושני חלקים
 54 מנחלת חפר אבי אביהם שמת והורשה לבניו, וכיון שהיה אביהם
 55 בכור היה ראוי לטול שני חלקים. ושני חלקים אלו של בכורה הרי
 56 היו בארץ ישראל, כמבואר בפסוק, וחזרת הקושיא למקומה,
 57 שהרי אין הבכור נטל בראוי לבוא לאחר מיתת האב.
 58 מתרצת הגמרא: אלא אמר רבה, באמת ירשו בנות צלפחד חלק
 59 כפול בירושת חפר גם בארץ ישראל, ואף שאמנם סתם קרקע
 60 שעתידי האב לרשת נחשבת כ'ראויה' ואין הבכור יורש בה פי
 61 שנים, אבל ארץ ישראל 'מוחזקת' היא ליוצאי מצרים, שה' כבר נתן
 62 להם אותה, כמו שנאמר ליוצאי מצרים (שמות ח' ט) 'הבאתי אתכם
 63 אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב
 64 ונתתי אותה לכם מורשה אני ה''. כלומר, אני נתתי לכם ירושה,
 65 ולכן חפר היה נחשב מוחזק בקרקע ארץ ישראל, והיו צלפחד
 66 ושני חלקים בירושתו, וירשום בנותיו.
 67 הגמרא מקשה על תירוצו של רבה מברייתא: מתיב, אמר רבי
 68 חידקא, שמעון השקמוני היה לי חפר, והיה מתלמידי רבי עקיבא,
 69 וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר, אף שהוצרך משה רבינו
 70 לשאול את ה' את דין ירושת בנות צלפחד, שנאמר 'ויקרב משה
 71 את משפטן לפני ה''. אין זאת מחמת שלא ידע כלל את דינו, אלא
 72 יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן את אביהן, כיון
 73 שלא היו לו בנים, אבל לא היה יודע, אם נחלות את חלק הבכורה
 74 של חפר אבי אביהם, שהיה צלפחד עתיד לירש, אם לאו. הגמרא
 75 מביאה את המשך הברייתא, ואחר כך תסיים את הקושיא: וראויה
 76 היתה פרשת נחלות - דיני ירושה, ליכתב על ידי משה, שהרי ודאי
 77 לא היתה פרשה זו חסרה בתורה, גם אם לא היה מעשה זה של
 78 בנות צלפחד, אלא שכן בנות צלפחד ונכתבה על ידו. וכן יודע היה
 79 משה רבינו, שהמקושר שחילל שבת במדבר דינו במיתה, שנאמר
 80 (שמות לא ט) 'ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מליליה מות
 81 יומת', אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות, אם בסקילה
 82 החמורה או בחנק הקלה, וראויה היתה פרשת מקושר - שמחלל
 83 שבת בסקילה שתכתב על ידי משה, אף ללא מעשה המקושר,
 84 אלא שנכתב מקושר בגלל מעשיו, ונכתבה על ידו. ושני דברים
 85 אלו באו ללמדך,

1 מיישבת הגמרא: לעולם פתי אבות קא השיב הפסוק, ולפי זה לא
 2 היה לו למנות אלא ששה חלקים בלבד, והא קא משמע לן - ומזה
 3 שמנה הכתוב את ארבעת החלקים שנטלו בנות צלפחד בפני
 4 עצמם, כוננת הכתוב להשמיענו בזה, דבנות צלפחד נמלו גם חלק
 5 בכורה בנחלת חפר מכח אביהן שהיה בכורו, אף שאין הבכור נוטל
 6 פי שנים בנכסים הבאים לרשות אביו אחר מיתתו. אלא - ומוכח
 7 מכך, שארץ ישראל מוחזקת היא ביד יוצאי מצרים, וכאילו באה
 8 נחלת חפר לידו, ולכן יש לצלפחד ולבנותיו הבאות מכחו לירש
 9 חלק הבכורה.
 10 הגמרא חוזרת לבאר את הברייתא שהובאה לעיל (קט): אמר רב,
 11 והבנים של המרגלים והמתאוננים נטלו חלק בארץ בוכות עצמן.
 12 בארץ להוריש להם, נמלו חלק בארץ בוכות אבי אביהם ובוכות
 13 אבי אמותיהן יוצאי מצרים.
 14 הגמרא מקשה סתירה מברייתא אחרת: והתניא, הבנים של
 15 המרגלים והמתאוננים נטלו חלק בארץ בוכות עצמן.
 16 מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא - הברייתא לעיל ששנתה שנטלו
 17 חלקם של זקניהם, אבל בזכות עצמם לא נטלו חלק, שניה כמאן
 18 דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, ולכן לא נטלו בזכות עצמם,
 19 שלא יצאו ממצרים בהיותם בני עשרים שנה, אמנם זקניהם
 20 שיצאו ממצרים נטלו חלק בארץ, והורישוהו להם. והא -
 21 והברייתא ששנתה שנטלו בזכות עצמם, שניה כמאן דאמר לבאי
 22 הארץ נתחלקה הארץ, ולכן נטלו בזכות עצמם ככל באי הארץ,
 23 ומכח זקניהם לא נטלו.
 24 תירוץ נוסף: ואיכתיא איםא, הא והא - שתי הברייתות שנויות
 25 כדעת הסובר שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, ולא קשיא, הא -
 26 הברייתא ששנתה שנטלו חלק בזכות עצמם, מדברת באופן דהיה
 27 (שהיה בן זמן עשרים שנה ומעלה בעת כניסתו לארץ, ולכן
 28 נטל חלק עם באי הארץ. והא - והברייתא ששנתה שנטלו בזכות
 29 זקניהם ולא בזכות עצמם, מדברת באופן דלא היה בן עשרים שנה
 30 בכניסתו לארץ, ולכן לא נטל חלק אלא בזכות זקניו יוצאי מצרים.
 31 שנינו במשנה: ושהיה צלפחד בכור נמל שני חלקים.
 32 מקשה הגמרא: ואמאי - ומדוע בכורתו של צלפחד גרמה לבנותיו
 33 לקבל שני חלקים בירושת אביו חפר, והרי חלק זה 'ראוי' הוא,
 34 כלומר, היה ראוי לבוא ליד חפר אם היה נכנס לארץ ישראל,
 35 והלכה היא שאין תבדור נמל פי שנים ב'ראוי', כפי שהוא נוטל פי
 36 שנים ב'מוחזקת' - בנכסים שכבר הוחזקו ביד אביו, אלא חולק
 37 בראוי בשהו עם אחיו, וממילא אפילו צלפחד עצמו לא היה מקבל
 38 שני חלקים בירושת חפר אביו, ומדוע בנותיו יקבלו בה שני
 39 חלקים.
 40 מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, אין כוונת המשנה
 41 שקיבלו חלק כפול בחלקו של חפר בארץ ישראל, שחלק זה 'ראוי'
 42 הוא, אלא קיבלו פי שנים ב'יתרות האהלים' שהיו להם במדבר,
 43 כלומר, במטלטלין שהיו מוחזקים בידו של חפר בשעה שמת, וכיון

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים וארבעה לעומר עמוד א

10 הרי הוא תירא ורך הלכב, שמפחד שיענש על עבירה זו.
 11 ממשיכה המשנה לתאר את מהלך המלחמה, 'והיה כבלות
 12 השומרים לדרך אל העם ופקדו שרי צבאות - גיבורים הממונים
 13 לכך בראש העם', ובעקבותיו של עם - וכן מעמידים מאחורי העם.
 14 ומבארת המשנה, כמעמדיו וקיופיו - גיבורים, לפניהם, שאם יפול
 15 אחד מהלוחמים יזקפוהו, ואתרים מאחוריהם, וכשילין - וחיצים
 16 של פרוג בדיהן, וכל המבקש לחזור ולברוח מהמלחמה, הרושות
 17 בידו של הזקיף לקפח את שוקיו - לטקוע רגליו,

1 בצפיפות שלא יפרידום האויבים, ולראות חרב שלופה.
 2 רבי יוסי הגלילי אומר, 'תירא ורך הלכב' אינו מפחד המלחמה,
 3 אלא זהו המתירא מן העבירות שבפיו שמא יענש עליהם
 4 במלחמה. ולפיכך תלתה לו התורה את כל אלו בנה בית נטע
 5 כרם ונשא אשה שחוזר בגלגלן, אף שאינם הסיבה לחזרה, וזה מפני
 6 שרצתה התורה שלא יתבייש בעת חזרתו.
 7 רבי יוסי אומר שהירא ורך הלבב הוא אלמנה לבתן גדול - כהן
 8 גדול שנשא אלמנה, או גרושה וחלוצה לבתן הדייט או ממורת
 9 ונתניה לישראל או פת ישראל לממזר ולנתין שנשאה בעבירה,

1 **ובזכות** אבי אמותיהן — וכגון שלאבי אמותיהן לא היו בנים כי אם בנות, דאם לא
2 כן היו בנים יורשין. ואם תאמר: ומי החזיר לוקן? ויש לומר: כגון שהיו אחים
3 לאבי אמותיהן שהיו להם בנים, והחזירו בנים לאבותיהם וחלקו בשוה. **הא** דהו בני
4 עשרים כו' — בבניהם אי אתה מוצא שלא היו בני עשרים, כמו שפירש בקונטרס דבליעת

קרח נמי היתה מיד אחר המרגלים, כמו שהביא
6 מסדר עולם, דקתני: אחר ביאת מרגלים היתה
7 בליעת קרח, ואם לא שמעו קרח מהי מאי קא
8 משמע לן, וכן משמע נמי מדאמרי 'זון גוענא
9 כולנו אבדנו' (במדבר יז). ומתרגם: הא מינא
10 קטליה חרבא, הא מינא בליעת ארעא, הא
11 מינא מתו במוותא. ששלשה מעשים הללו היו
12 רצופין, מדמדברי לוח אהרדי, ר'קטלת חרבא"
13 היינו מעשה מרגלים, כדכתיב (שם יד) 'ויכום
14 ורכותם' וגו'. ואין להקשות: אמאי הוצרך לומר
15 בזכות אבי אביהן? לימא בזכות אביהן ממש,
16 והיינו בני מרגלים ובני המתלוננים עצמן? דהאי
17 תנא אתא לאשמועינן דאפילו אותן שלא נטלו
18 מחמת עצמן, שלא היו בני עשרים כשבאו
19 לארץ, ולא נטלו נמי בזכות אביהיהן ממש, שלא
20 שמתו במדבר, ולא נטלו נמי על ידי חורה, כגון
21 נולדו להם בן שום בן שהיה בן עשרים — אפילו
22 הכי נטלו בזכות אבי אביהן, אף על פי שבא להן
23 מחמת מרגלים ומתלוננים. ואם תאמר, אמאי
24 לא קאמר: הא הוא ליוצאי מצרים, הוא —
25 כשהיו אביהן ממש, בני מרגלים ומתלוננים —
26 בני עשרים כשיצאו ממצרים, והיינו מחמת
27 עצמן, שלא בא להן מזה מרגלים ומתלוננים.
28 והא דקאמר בזכות אבי אביהן — שלא היו
29 אבותיהן בני עשרים ביציאת מצרים? ובשלמא
30 אי היה אמר דבניהן ממש של מרגלים ושל
31 מתלוננים עצמן מיירי הכא שבאו לארץ — הוה
32 אתי שפיר, דלא היה מצי למימר: הוא הוא
33 ליוצאי מצרים, הוא הוא והא דהו בני עשרים?
34 כשיצאו, דאם כן איך באו לארץ? דבני עשרים
35 כולן מתו במדבר! ויש לומר: דהשתא נמי דאיירי

בבני בניהם — לא מצי לשנויי הכי, דמשמע נמי דבאי הארץ נטלו בזכות עצמן, ולא
36 שאבותיהן נתלו והורישו להן. **מתירב** רבה רבי יהודה אומר בנות צלפחד נטלו ארבעה
37 חלקים שנאמר ויפלו חבלי מנשה עשרה — וקרא על כרחן לא איירי בידתות ואהלים אלא
38 בחלוקה. וליכא למימר: דלמא תלתא אחי דבאו ליה. דאו לא הוה בהו שום חודש, דהא
39 חלק בכורה לא נטלו, ואם כן לא היה לקרא לאחשביניהו, אלא דהו אחי גירדא,
40 כדפרקי רב פפא לעיל: אי טפלים קא חשיב — טובא דהו.

41 **יודע** היה משה שבנות צלפחד יורשות הן — אף על פי שלא נאמרה פרשת נחלה, יודע
42 היה משה, מטעם דלקמן: אם כבן אנו נירש אם כבת תתיבם אמנו.
43 **שנאמר** מחללה מות יומת אבל לא היה יודע באינו מיתה נהרג — ואם תאמר: למה היה
44 משתפק? היה לו לדנו בתוק, דכל מיתה האמורה בתורה סתם חנקו ויש לומר: דמסבא היה
45 נראה לו שדנו בסקילה כעובד עבודה זרה, דככל וכתא (חולין ה' א) אמר דרומה: שבת
46 לעבודה זרה, ודהיינו מחלה שבת בפרוסיא לעובד עבודה זרה. וצריך לומר דסבר כרבנן וכל
47 כרבי יהודה, דאי כרבי יהודה דאמר ב"אלו הן הנשרפין" (סנהדרין פ' ב) עד שיודיעוהו באינו
48 מיתה הוא נהרג, דלדידה אמר התם דהוראת עשה היתה, (דאם) 'צריך להיות: ואם כן לא
49 ידע משה שדינו במיתה.

50 אילן
51 ובהכי נקט יתדות אהלים, דודאי לכולן היו אהלים, ואין אדם במדבר בלא אהל. אבל בחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה. וכל שלשה חלקים דמתניתין, בין במקרקעי בין
52 במטלטלי מיירי, לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי. **חבלי מנשה** — היינו קרקע, שחולקין בחבל. וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה. מוחזקת היא — ליוצאי מצרים, כדכתיב
53 'ונתתי אותה לכם מורשה' כלומר, אני נתתיה לכם ירושה. יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן — כמו בן. שהרי דינן נצטוו במרה, כדאמרין בסנהדרין (נו' א), וכדכתיב
54 שם 'שם לו חק ומשפט', ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף הארבעים שנה. ועוד, דאיכא למילף מפרשת יבמין שהבת כבן, כדכתיב 'ומת אחד מהם וכן אין לו' עיין עליו.
55 דהא בנות צלפחד משם למדו, כולקמן: אם כבן אנו — נירש, ואם לאו — תתיבם אמנו. וראייה היתה וכו' — ולא תאמר: אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו שתי
56 פרשיות הללו חסרין מן התורה, והכי נמי איכא למימר שהרבה מצות חסרין מן התורה לפי שלא אירעו המעשים. שמקושש במיתה — ואף על גב דכתיב 'כי לא פרש מה יעשה
57 לו' — היינו שלא היה יודע עד בסקילה חמורה אם בתוך הקל, כדפרש ואויל.

58 שמוגלגלים

1 לעולם בתי אבות קא חשיב — ולא טפלים. חוץ מבנות צלפחד דקחשיב ארבעה חלקים
2 שלהן, ואשמועינן דדרשינן האי קרא 'דנתן תתן' דמנייה נפקא לן ארבעה חלקים על
3 ידי שאנו דורשינן: 'העברת' זו חלק בכורה. אלמא אשמועינן דארץ ישראל מוחזקת היא
4 לזון מיציאת מצרים ואף על פי שעדיין לא נבנסו בה. **הא** — דקתני: בזכות אבי אביהן,
5 אבל לא בזכות עצמן. כמאן דאמר ליוצאי
6 מצרים — נתחלקה הארץ, ולא לבאי הארץ. **הא**
7 — דקתני: בזכות עצמן — כמאן דאמר לבאי
8 הארץ, ובגון דהו בני עשרים כשבנסו לארץ.
9 **הא והא לבאי הארץ** — דאף על גב דרישא
10 דההיא ברייתא דלעיל ליכא לאוקומה אלא
11 למאן דאמר ליוצאי מצרים, דקתני: מרגלים
12 יהושע וכלב נטלו חלקם — איכא למימר
13 מסקא דרבי שמעון בן אלעזר היה, דאית ליה
14 ליוצאי מצרים ולבאי הארץ. **הא** — דקתני:
15 בזכות עצמן — דהו בני עשרים כשבאו לארץ.
16 **הא** — דקתני: בזכות אבי אביהן. דלא הו בני
17 עשרים — כשבאו לארץ. ובבני בני המתלוננים
18 קמיירי, שמתו לזון אביהן שהיו בני המתלוננים
19 ממש במדבר, והם נשארו טפלים ולא נטלו
20 לעצמן, שטריח לא הניבו לעשרים. ובזכות
21 אביהן ממש, בני המתלוננים — אין להם ליטול,
22 שהן ממצרים לא יצאו ולארץ לא באו, אלא
23 בזכות אבי אבי אביהן, דהיינו אבות המרגלים
24 שיצאו ממצרים. וכיין דרך ברייתא כרבי שמעון
25 בן אלעזר מוקמינא לה, דאית ליה תרתוי, נמצאו
26 אלו בני בניהן יורשין אותן כבנות צלפחד
27 שירשו בבכיה חפר זקנא ואף על גב דחשיבי
28 כטפלים דעלמא. דלענין ירושת אביהן שהיו
29 מיוצאי מצרים לא בעינן בני עשרים בבניסתן
30 לארץ. וחורה ליכא למימר, דהא רבי שמעון בן
31 אלעזר לית ליה חורה, דמדיכא תיתי? הא
32 משמע ליה קראי תרוייהו לגופיהו. ואפילו אם
33 תמצי לומר דהא סיפא לאו רבי שמעון היא,
34 איכא לאוקומה דנטלו בזכות אבי אביהן על ידי
35 חורה. כגון שהיו להם למתלוננים אחים שלא

לעולם בתי אבות קא חשיב, והא קא משמע לן,
1 **דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה. אלמא: ארץ ישראל**
2 **מוחזקת היא. אמר מר: והבנים נטלו בזכות אבי**
3 **אביהם ובזכות אבי אמותיהן. והתניא: בזכות עצמן!**
4 **- לא קשיא: הא - כמאן דאמר ליוצאי מצרים, הא**
5 **- כמאן דאמר לבאי הארץ. ואיבעית אימא: הא והא**
6 **לבאי הארץ, ולא קשיא: הא - דהוה בן עשרים, הא -**
7 **דלא הוה בן עשרים. ושהיה כבוד נוטל שני חלקים.**
8 **ואמאי? ראי הוה, ואין הכבוד נוטל בראוי כבמוחזק?**
9 **אמר רב יהודה אמר שמואל: בידתות אהלים. מתיב**
10 **רבה, רבי יהודה אומר: בנות צלפחד נטלו ארבעה**
11 **חלקים, שנאמר 'ויפלו חבלי מנשה עשרה'! אלא**
12 **אמר רבה: ארץ ישראל מוחזקת היא. מיתבי, אמר**
13 **רבי חידקא: שמעון השקמוני היה לי חבר מתלמידי**
14 **רבי עקיבא, וכך היה רבי שמעון השקמוני אומר:**
15 **יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן,**
16 **אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו,**
17 **וראייה היתה פרשת נחלות ליפתב על ידי משה, אלא**
18 **שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידו. ויודע היה משה**
19 **רבינו שהמקושש במיתה, שנאמר: 'מחללה מות**
20 **יומת', אבל לא היה יודע באי זו מיתה הוא ימות,**
21 **וראייה היתה פרשת מקושש שתכתב על ידי משה,**
22 **אלא שנתחייב מקושש ונכתבה על ידו; ללמדך,**
23 **שמגלגלים**

היו בני עשרים בשעת הגזירה, ולא מתו במדבר, דהא לא נגזרה גזירה על פחות מבן
36 עשרים. וכשנטלו חלקם בארץ, החזירו אצל (אבי) אביהן. מה עשו האבות? חזרו והורישו
37 נכסיהן לכל יוצאי יריבן, בין לאחי המתלוננים בין לבני בני המתלוננים, דכולן יוצאי
38 הליציון היו, וחולקים אחי המתלוננים עם בני נכדיהן בשוה. דאף על גב דטפלים לא
39 שקלו באנפי נפשיהו — ירושת אבות מיהא שקלא, כדאמר בבבא בתרא, דהוה לזון
40 כטפלים שאין להן חלק לעצמן, וחלקו עם אחי אביהן בבכיה חפר. ו"הבנים" דקתני —
41 היינו בני הבנים, דבן בנו של אדם קרוי בנו, כדאמרין לקמן ב"מי שמת" (קמ"ג ב). ואבי
42 אבי אביהן קרוי ליה אבי אביהן. דבבני המתלוננים עצמן ליכא למימר דלא הו בני
43 עשרים, דקיימא לן בשנה שניה שלח משה מרגלים, ותניא בסדר עולם: אחר ביאת
44 מרגלים היתה בליעתו של קרח, ובו ביום נשרפו המתלוננים. נמצאו שבניהן כשבאו
45 לארץ היו בני שלשים ושמונה שנה, שכן עמדו ישראל במדבר אחרי כן. (תוספת. ולפי
46 האי לישנא בתרא לית להאי תנא דברייתא דלעיל דיהושע וכלב נטלו חלק כלל כשבאל
47 מרגלים, והאי קרא 'דחיו מן האנשים' לא דריש ליה אלא כפשטיה. תוספת.) ראייה היה
48 — לחפר ולצלפחד משמתו במדבר, אבל לא החזוקו בה מעולם, שהרי לא באו לארץ
49 ואין הכבוד נוטל בראוי — לקמן בפרקין (קכ"ב ב). בידתות אהלים — כלומר, במטלטלין
50 שהיה להם במדבר, כגון יתדות שתוקעין בהן אהליהם, ושאר מטלטלין שהן מוחזקין
51 בהן. ולהכי נקט יתדות אהלים, דודאי לכולן היו אהלים, ואין אדם במדבר בלא אהל. אבל בחלת ארץ ישראל לא נטל חלק בכורה. וכל שלשה חלקים דמתניתין, בין במקרקעי בין
52 במטלטלי מיירי, לבד מחלק בכורה דמיירי במטלטלי. **חבלי מנשה** — היינו קרקע, שחולקין בחבל. וחלק בכורה מאלו ארבע חבלים היה. מוחזקת היא — ליוצאי מצרים, כדכתיב
53 'ונתתי אותה לכם מורשה' כלומר, אני נתתיה לכם ירושה. יודע היה משה רבינו שבנות צלפחד יורשות הן — כמו בן. שהרי דינן נצטוו במרה, כדאמרין בסנהדרין (נו' א), וכדכתיב
54 שם 'שם לו חק ומשפט', ומעשה דבנות צלפחד בערבות מואב בסוף הארבעים שנה. ועוד, דאיכא למילף מפרשת יבמין שהבת כבן, כדכתיב 'ומת אחד מהם וכן אין לו' עיין עליו.
55 דהא בנות צלפחד משם למדו, כולקמן: אם כבן אנו — נירש, ואם לאו — תתיבם אמנו. וראייה היתה וכו' — ולא תאמר: אם לא דברו בנות צלפחד ולא נתחייב מקושש היו שתי
56 פרשיות הללו חסרין מן התורה, והכי נמי איכא למימר שהרבה מצות חסרין מן התורה לפי שלא אירעו המעשים. שמקושש במיתה — ואף על גב דכתיב 'כי לא פרש מה יעשה
57 לו' — היינו שלא היה יודע עד בסקילה חמורה אם בתוך הקל, כדפרש ואויל.

בבא בתרא. יש נוחלין - פרק שמיני דף קיט עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" תוספות

אילו היה לו בן לא דברנו - פירש הקונטרס: שכבר היו יודעות פרשת נחלות. וקשה: דהא אבתי לא נאמרה, כדאמרין לעיל: שזכו בנות צלפחד ונכתבה בידן ועוד: דאפילו יודעות פרשת נחלות דבן ובת יורשין, היאך יודעות דבן קודם לבת? הא אבתי לא נאמר וכול בת יורשת נחלה, ואם כן איכא למימר כדפרקי רב פפא לעיל לאבני: איכא בן ובת לא האי

שמגללים זכות על ידי זכאי וחובה - שהבנים והקרובים יירשו את קרוביהם. על ידי זכאי - בנות צלפחד. וחובה - היינו סקילה שהמורה, דגוה הוא לאדם לזון בתנא, על ידי חייב - מקושט. היא גופה - קמבעיא ליה, מה דפשיטא לן השתא דארץ ישראל מוחזקת היא. קמספקא ליה. ואנן דפשיטא לן - היינו ממאי דפשט ליה הקדוש ברוך הוא: "העברת" - זה חלק בכורה. דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה - והאי "מורשה" לשון ירושה משמע, כמו "למורש קפור" (ישעיהו יד) מועד מופת מוצא מורד. וגם לשון מורש לאחרים, מדלא כתיב "ורשה", וקא מבעיא ליה: האי "מורשה" דקאמר רחמנא, פשיטא לי דמורשין ואינן יורשין הוא, מדכתיב "מורשה" ולא כתיב ירושה, ועוד שהרי כבר מתו כולן במדבר. אלא הכי קמבעיא להו: מי איכא למימר נמי דהכי קאמר: ירושה היא לכם מאבותיכם, ונטול בה הבכור חלק בכורה? דכיון דכתיב "לכם מורשה" - ירושה היא לכם נמי בעי למימר. או דלמא מורשין ואינן יורשין - לחוד קאמר, אבל אינה ירושה להם, ולא יטול בה הבכור חלק בכורה. ופשטו ליה מרמיא, דתרייהו משמע. ומאמר ליה רחמנא: "העברת" זה חלק בכורה - שמע מינה דירושה היא לכם מאבותיכם נמי קאמר רחמנא, אבל מורשין ואינן יורשין - ממילא הוה ידע, כדפרישית. והאי דפשט ליה תריוהו "ורשה" היא לכם מאבותיכם קאי, וממילא ידע דתריוהו קאמר רחמנא, דכתיב "מורשה" ולא כתיב ירושה, ועוד, שכבר מתו מתי מדבר. כן נראה בעיני, ועיקר. כיוצא בכבר אתה אומר - דכי היכי דהאי "מורשה" אתא להתנבאות עליהן דמורשין ואינן יורשין, ואף על גב שלא חטאו עדיין חטא דמרגלים, ולא נגזרה גזירה - כך אנו מוצאים פסוק אחד שנתנבאו שלא יכנסו לארץ, ואף על פי שרדיין לא נגזר עליהן שלא ליכנס. תביאמו - לאחרים משמע. אפשר עמרו לפני משה ולא אמר להן כלום - והלכו אחרי כן לפני אלעזר? משה לא שנהא, ולא אלעזר מנן לה? ואפשר שאלעזר לא אמר כלום, והלכו אחרי כן לפני הנשיאים, ואחר כך לפני העדה? הרי גרסינן: והלכו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס את המקרא כו' - ולא גרסינן: ולא אמרו כלום. ודרשו - כלומר, דרשוהו כאילו כתוב למפרע: ותעמדתה לפני משה, ומקמי משה עמדו לפני אלעזר, ומקמי הנשיאים, ומקמי הנשיאים עמדו לפני העדה. והאי דלא כתב "ותעמדתה לפני העדה לפני הנשיאים ולפני אלעזר ולפני משה" היינו לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב, אלא ראשון ראשון חשוב. בבית המדרש היו יושבין - משה ואלעזר ונשיאי העדה, ועמדו לפני כולן, ששאלו לכולן ביהד, וחלקו כבוד לתלמידים במקום רבותיהם. אבא חנן סבר חולקין - דכל זה חשיבותו של רב הוא, ונחיה ליה. רבי יאשיהו סבר אין חולקין - הלכך מסרס המקרא. הא דפלגי ליה רביה - לתלמיד יקרא, והאי נחיה ליה שיתחלק לו גם אתריה כבוד. ומשה רבינו הוה פלגי יקרא לכל ישראל, וכן זה לזה. הכמניות הן - בדרך ארץ. שלפי שעה דברו - שכשמצאו פתח לדבריהם באו בעלילה ובטענה מעלייתא לבית דין, כדמפרש ואויל. כפרשת יבמין - "זבן אין לוי" - עיין עליו. אם כבן אנו - לפטור אמנו מיבום, שהרי היבם קם על שם אחיו לנחלה, כדרשין ביבמות (כד, א), והבן מונעו מלייבם את אמו ומלירש את אביו, ופותר הוא את אמו וירש את אביו - ואף הבת כן. וסברא בעלמא הוא. אילו היה לו בן - דכדכתיב "כי אין לו בן", וכבר היה יודע שהבן יורש את אביו, שהרי היו יודעות פרשת נחלות, כדאמרן לעיל, דלא הוה מספקא להו אלא אי נטלות חלק בכורה אם לאו. ונמצא שהיו יודעות לדרוש דהאי דכתיב "זבן אין לו והעברתם" וגו' - הא יש לו בן הוא קודם לבת, ולא כדאמר רב פפא לאבני לעיל בפרקין (ק, א): אימא בן ובת לא היא לירש בו ולא היא לירש בו. (תנ"ה, ו) ואם לאו, שאין הקביות חשובות ורע - תתיבם אמנו לאחר מאחי אבינו, והוא יירש נחלת אבינו, ובן חיוצא פפנו לאמנו יירש אחיו נכסי אבינו. עד כאן תוספות). והתניא - "אילו היתה בת לא דברנו". והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה. שאפילו היה בת לבן לא דברנו - שהיו יודעות לדרוש שהבת אינה יורשת עם בת הבן, כדאמרן לעיל. שלא נישאו אלא להגון לה - כדאמרן לקמן: בנות צלפחד הותרו להנשא לכל מי שירצו, כדכתיב "לטוב בעינין" וגו', אלא מה אני מקיים "למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים" - עצה טובה השיאן הכתוב, שלא ינשאו אלא להגון להן. אלמא משפחת מטה אביהן הגונן היו. ואשכחן שנישאו להם, כדכתיב "ותהיינה מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה לבני דודיהן לנשים", דאף על גב דהותרו לטוב בעיניהן - לא רצו להדבק אלא בהגונים. לא נישאת פחותה מארבעים - שהיו מצפות להגון להן. שוב אינה יולדת - ואם נתעכבו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותן, וכן נמי לא היה להן להתעכב עד ארבעים שנה. מאחר שלא ילדו עוד. ומשני: מתוך שצדיקניות היו - בטוחות בצדקתן שיעשה להם נס כיוכבד, ולכן נתעכבו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגון, כיוכבד שילדה אחר ארבעים. ומיהו, נישואיה איכא למימר דהוה קודם ארבעים. אפשר

שמגללים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב; ואי סלקא דעתך ארץ ישראל מוחזקת, מאי קא מסתפקא ליה? - היא גופה קא מסתפקא ליה, דכתיב: "ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'", וירשה היא לכם מאבותיכם, או דלמא שמורשין ואינן יורשין? ופשטו ליה: תריוהו - ירושה לכם מאבותיכם, ומורשין ואינן יורשין. והיינו דכתיב: "תביאמו ותפעמו בהר נחלתך", תביאנו לא נאמרו, אלא "תביאמו", מלמד שמותנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין. ותעמדתה לפני משה ולפני אלעזר הפהן ולפני הנשיאים וכל העדה" - אפשר עמדו לפני משה כו' ולא אמרו להן דבר, ועמדו לפני הנשיאים וכל העדה? אלא סרס המקרא ודרשוהו, דכרי רבי יאשיהו; אבא חנן אמר משום רבי אליעזר: בבית המדרש היו יושבין, והלכו ועמדו להן לפני פולין. במאי קמפילגי? מר סבר: חולקין פבוד לתלמיד במקום הרב, ומר סבר: אין חולקין. והלכתא: חולקין. והלכתא: אין חולקין. קשיא הלכתא אהלכתא! - הלכתא אהלכתא לא קשיא: הא - דפלגי ליה רביה יקרא, הא - דלא פלגי ליה רביה יקרא. תנא: בנות צלפחד חכמניות הן, דרשניות הן, צדקניות הן, חכמניות הן - שלפי שעה דברו, דאמר רבי שמואל בר רב יצחק: מלמד שהיה משה רבינו יושב ודרש בפרשת יבמין, שנאמר: "כי ישובו אחים יחדיו", אמרו לו: אם פגן אנו חשובין - תנה לנו נחלה פגן, אם לאו - תתיבם אמנו מיד: "ויקרב משה את משפחת לפני ה'". דרשניות הן - שהיו אומרות: אילו היה לו בן, לא דברנו. והתניא: בת! - אמר רבי ירמיה: סמי מכאן בת. אביו אמר: אפילו היה בת לבן, לא דברנו. צדקניות הן - שלא נישאו אלא להגון להן. תני רבי אליעזר בן יעקב: אפילו קטנה שבתה לא נשאת פחותה מארבעים שנה. - איני? והא אמר רב חסדא: ניסת פחותה מבת עשרים - יולדת עד ששים, בת עשרים - יולדת עד ארבעים, בת ארבעים - שוב אינה יולדת! אלא, מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד, דכתיב: "ולקח איש מבית לוי ויקח את בת לוי", אפשר

למה הוצרכו לדבר מכת פרשת יבמין? ונראה להבינו משמון בן אברהם: דהוה יודעת מ'והתנחלתם לבניכם' ולא לבנותיכם. אי נמי, מסברא, משום דבת מסבת נחלה ולא בן. אי נמי, מדכתיב "לאלה תחלק (את) הארץ" - היינו זכרים. ועוד קשיא לן, דקאמר: אילו היה בת לבן לא דברנו - הוא אבתי לא נאמר משמוש נחלה ונראה לפרש "לא דברנו" - לפי שלא היה להן אז שום כח לדבר, אבל עכשיו שאין ובתן - יש להן (כח) ולחוכיה) מפרשת יבמין. אפילו קטנה שבתה לא נשאת פחות מארבעים שנה - נראה לרבינו משמון בן אברהם דסבר לה כמאן דאמר (שבת צו, ב), צלפחד היינו מקושט, ומעשה המקושט היה תחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים. דאמר במדרש דלשם שמים נתבון, שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים - שוב אין מחויבין במצות, עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים. ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה. כדמוכחי קראי.

מתבין והלכתא: אין חולקין. קשיא הלכתא אהלכתא! - הלכתא אהלכתא לא קשיא: הא - דפלגי ליה רביה יקרא, הא - דלא פלגי ליה רביה יקרא. תנא: בנות צלפחד חכמניות הן, דרשניות הן, צדקניות הן, חכמניות הן - שלפי שעה דברו, דאמר רבי שמואל בר רב יצחק: מלמד שהיה משה רבינו יושב ודרש בפרשת יבמין, שנאמר: "כי ישובו אחים יחדיו", אמרו לו: אם פגן אנו חשובין - תנה לנו נחלה פגן, אם לאו - תתיבם אמנו מיד: "ויקרב משה את משפחת לפני ה'". דרשניות הן - שהיו אומרות: אילו היה לו בן, לא דברנו. והתניא: בת! - אמר רבי ירמיה: סמי מכאן בת. אביו אמר: אפילו היה בת לבן, לא דברנו. צדקניות הן - שלא נישאו אלא להגון להן. תני רבי אליעזר בן יעקב: אפילו קטנה שבתה לא נשאת פחותה מארבעים שנה. - איני? והא אמר רב חסדא: ניסת פחותה מבת עשרים - יולדת עד ששים, בת עשרים - יולדת עד ארבעים, בת ארבעים - שוב אינה יולדת! אלא, מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד, דכתיב: "ולקח איש מבית לוי ויקח את בת לוי", אפשר

כלום. ודרשו - כלומר, דרשוהו כאילו כתוב למפרע: ותעמדתה לפני משה, ומקמי משה עמדו לפני אלעזר, ומקמי הנשיאים, ומקמי הנשיאים עמדו לפני העדה. והאי דלא כתב "ותעמדתה לפני העדה לפני הנשיאים ולפני אלעזר ולפני משה" היינו לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב, אלא ראשון ראשון חשוב. בבית המדרש היו יושבין - משה ואלעזר ונשיאי העדה, ועמדו לפני כולן, ששאלו לכולן ביהד, וחלקו כבוד לתלמידים במקום רבותיהם. אבא חנן סבר חולקין - דכל זה חשיבותו של רב הוא, ונחיה ליה. רבי יאשיהו סבר אין חולקין - הלכך מסרס המקרא. הא דפלגי ליה רביה - לתלמיד יקרא, והאי נחיה ליה שיתחלק לו גם אתריה כבוד. ומשה רבינו הוה פלגי יקרא לכל ישראל, וכן זה לזה. הכמניות הן - בדרך ארץ. שלפי שעה דברו - שכשמצאו פתח לדבריהם באו בעלילה ובטענה מעלייתא לבית דין, כדמפרש ואויל. כפרשת יבמין - "זבן אין לוי" - עיין עליו. אם כבן אנו - לפטור אמנו מיבום, שהרי היבם קם על שם אחיו לנחלה, כדרשין ביבמות (כד, א), והבן מונעו מלייבם את אמו ומלירש את אביו, ופותר הוא את אמו וירש את אביו - ואף הבת כן. וסברא בעלמא הוא. אילו היה לו בן - דכדכתיב "כי אין לו בן", וכבר היה יודע שהבן יורש את אביו, שהרי היו יודעות פרשת נחלות, כדאמרן לעיל, דלא הוה מספקא להו אלא אי נטלות חלק בכורה אם לאו. ונמצא שהיו יודעות לדרוש דהאי דכתיב "זבן אין לו והעברתם" וגו' - הא יש לו בן הוא קודם לבת, ולא כדאמר רב פפא לאבני לעיל בפרקין (ק, א): אימא בן ובת לא היא לירש בו ולא היא לירש בו. (תנ"ה, ו) ואם לאו, שאין הקביות חשובות ורע - תתיבם אמנו לאחר מאחי אבינו, והוא יירש נחלת אבינו, ובן חיוצא פפנו לאמנו יירש אחיו נכסי אבינו. עד כאן תוספות). והתניא - "אילו היתה בת לא דברנו". והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה. שאפילו היה בת לבן לא דברנו - שהיו יודעות לדרוש שהבת אינה יורשת עם בת הבן, כדאמרן לעיל. שלא נישאו אלא להגון לה - כדאמרן לקמן: בנות צלפחד הותרו להנשא לכל מי שירצו, כדכתיב "לטוב בעינין" וגו', אלא מה אני מקיים "למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים" - עצה טובה השיאן הכתוב, שלא ינשאו אלא להגון להן. אלמא משפחת מטה אביהן הגונן היו. ואשכחן שנישאו להם, כדכתיב "ותהיינה מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה לבני דודיהן לנשים", דאף על גב דהותרו לטוב בעיניהן - לא רצו להדבק אלא בהגונים. לא נישאת פחותה מארבעים - שהיו מצפות להגון להן. שוב אינה יולדת - ואם נתעכבו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותן, וכן נמי לא היה להן להתעכב עד ארבעים שנה. מאחר שלא ילדו עוד. ומשני: מתוך שצדיקניות היו - בטוחות בצדקתן שיעשה להם נס כיוכבד, ולכן נתעכבו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגון, כיוכבד שילדה אחר ארבעים. ומיהו, נישואיה איכא למימר דהוה קודם ארבעים. אפשר

63 כך שאלו את משה רבינו.
 64 הגמרא מבררת את ההלכה במחלוקת זו: והלכתא, שחולקין כבוד
 65 לתלמיד במקום הרב, והלכתא, שאין חולקין. מקשה הגמרא: קשיא
 66 הלכתא אהלכתא – הרי הלכה אחת סותרת לחברתה. מתרצת
 67 הגמרא: הלכתא אהלכתא לא קשיא, הא – מה שאמרו שחולקין
 68 כבוד לתלמיד במקום הרב היינו באופן דפליגי ליה רביה יקרא –
 69 כשהרב עצמו חולק כבוד לתלמיד, ונוח לרב שגם אחרים
 70 יכבדוהו. והא – מה שאמרו שאין חולקין, היינו באופן דלא פליגי
 71 ליה רביה יקרא, ואז גנאי הוא לרב שאחרים יחלקו כבוד לתלמיד
 72 בפניו.
 73 הגמרא מספרת בשבחן של בנות צלפחד: תנא – שנינו בברייתא,
 74 בנות צלפחד, חקמניות הן – בדרך ארץ, דרשניות הן – ידעו לדרוש
 75 את התורה, וצדקניות הן.
 76 מבארת הגמרא: חקמניות הן, שלפי שעה דפרי – שדברו בשעה
 77 שהיתה ראויה, כשמצאו פתח לדבריהם, דאמר רבי שמואל בר רב
 78 יצחק, מלמד שנהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יקמן, שנאמר
 79 (דברים כה ה) 'כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם וכן אין לו לא תהיה
 80 אשת המת החוצה לאיש זר יקמה יבא עליה ולקחה לו לאשה
 81 ויבנה, והיה דורש מכך שכתבה התורה 'וכן אין לו' ולא 'אין לו',
 82 כאילו נכתב 'עין עליו', כלומר, בדוק היטב אם יש לו זרע כל
 83 שהוא הפוטר מיבום, אמרו לו בנות צלפחד, ממה נפשך, אם כן
 84 אנו חשובין, לפטור את אמנו מיבום, תנה לנו נחלה כגון, שהרי
 85 במקום שאשה חייבת ביבום הדין הוא שהיבם לבדו יירש את אמו
 86 המת, ואילו כשיש למת בן, הבן פוטר את אמו מיבום ומונע מהיבם
 87 לירש את אביו, ואם כן אף לגבי בת הדין כן, שכשהיא פוטרת את
 88 אמה מיבום הרי היא מונעת מהיבם לירש את נכסי אביה, וירשת
 89 אותם בעצמה, ואם לאו – ואם אין אנו יורשות כבנים, תתיבם אמנו
 90 – תהיה אמנו חייבת ביבום. וכשמעו משה את טענתן, מיד 'ויקרב
 91 משה את משפטן לפני ה'.'
 92 ממשיכה הגמרא: דרשניות הן, שהיו אומרות למשה, אילו היה [לו]
 93 לאבינו בן, לא דפרינו – לא היינו תובעות חלק בירושה, כיון
 94 שנאמר (במדבר כו ח) 'איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו
 95 לבתו, ואף שלא התפרש בתורה מה דין הירושה כשיש גם בנים
 96 וגם בנות, הבינו מדעתן שאין בנות יורשות כלל במקום שיש בן,
 97 ותביעתם היתה רק מחמת שלא היו לו בנים, שנאמר (שם כו ד) 'לקחו
 98 יצרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן, ומשמע שאם היה לו
 99 בן לא היו תובעות כלום.
 100 מקשה הגמרא: והתנאי – והרי שנינו בברייתא אחרת, שאמרו
 101 בנות צלפחד 'אילו היתה לו בת לא דיברנו'. מתרצת הגמרא: אמר
 102 רבי ירמיה, סמי – מחק מקאן את התיבה 'בת', ותגרסו 'אילו היה
 103 לו בן לא דיברנו'. תירוץ נוסף: אמרי, באמת יש לגרוס 'בת',
 104 וכך אמרו, אפילו אם היה לו בן ומת, והיה בת לבן, לא דפרינו, כיון
 105 שהיו דרשניות וידעו שבת הבן קודמת לבת, כמבואר לעיל (סו).
 106 ממשיכה הגמרא: צדקניות הן, שלא נישאו אלא להגון להן, והיינו
 107 לבני שבטן, שהיו הגונים.
 108 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין בנות צלפחד: תני רבי אליעזר
 109 בן יצחק, אפילו קמנה שבת, לא נשאת כשהיא פחותה ו-צעירה
 110 מארבעים שנה, מחמת שהיו מצפות להינשא להגון להם.
 111 מקשה הגמרא: איני – האם כך הוא הדבר, והא אמר רב חפאי,
 112 אשה שניסת – שנישאה פחותה מבת עשרים, טבעה שהיא יולדת
 113 עד גיל ששים, ואם נישאה בת עשרים, יולדת עד ארבעים, אך אשה
 114 שנישאה רק כשהיא בת ארבעים, שוב אינה יולדת כלל. ואם היא
 115 ממתניתין עד גיל ארבעים לא היה אדם נושא, וגם לא היה ראוי
 116 להן להמתין לגיל כזה, שלא יהיו ראויות ללדת.
 117 מתרצת הגמרא: אלא מתוך שצדקניות הן, נעשה להן נס, כמו
 118 שנעשה ליוכבד אמו של משה רבינו, שילדה את משה אחרי גיל
 119 שישים, כמו שיבואר שילדה אותו בת מאה ושלושים, והיו
 120 בטוחות שיעשה להם נס, ולכן חיכו. מבררת הגמרא מנין שיוכבד
 121 ילדה אחר גיל שישים: דכתבי (שמות ב א) 'ולדה איש מבית לוי ויפק
 122 את בת לוי, ואיש מבית לוי הוא עמרם, ולקח את יוכבד בתו של
 123 לוי בן יעקב.

1 שְׁמַנְלָלִים יְבוֹת עַל יְדֵי זְבֵי, ולכן ירושת הבנים והקרובים שהיא
 2 דבר זכות, נכתבה מחמת בנות צלפחד, שהיו צדקניות, ומגלגלים
 3 חובה על ידי תיב, ולכן הדין שמחלל שבת חייב סקילה, שהיא
 4 המיתה החמורה ביותר, נכתב בתורה מחמת המקושש עצים,
 5 שחילל שבת.
 6 מסיימת הגמרא את הקושיא מהברייתא על דברי רבה: ואי סלקא
 7 דעתך שחייב מוזהב מוחזקת היא ליוצאי מצרים, מאי קא מסתפקא
 8 ליה – מה היה הספק של משה רבינו אם בנות צלפחד נוטלות את
 9 חלק הבכורה של אביהן, והרי כיון שחפר היה מוחזק באותו חלק
 10 היה צלפחד עתיד לירש פי שנים, ונטולות בנותיו חלק זה.
 11 מתרצת הגמרא: היא גופה קא מסתפקא ליה – בדבר זה עצמו
 12 הסתפק משה רבינו, האם ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי
 13 מצרים או לא. וצדדי הספק היו כך, דכתבי שאמר ה' לבני ישראל
 14 במצרים על ידי משה (שמות ו ח) 'והבאתי אתכם אל הארץ אשר
 15 נשאתי את ידתי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה
 16 לבן מורשה אני ה', וזה ודאי שפירושו הלשון 'מורשה' הוא
 17 שירישה לאחרים, והספק הוא האם לשון זו מתפרשת גם
 18 כ'ירושה', כלומר, שהארץ ירושה היא לבן מאבותיכם – אברהם
 19 יצחק ויעקב, ואתם מוחזקים בה, וממילא כשמתו יוצאי מצרים
 20 הדורישו את נחלתם בארץ ישראל לבניהם, ירש הבכור פי שנים.
 21 או הלא שפירושו הלשון 'מורשה' הוא רק שהם מורישין, ואיני
 22 יורשין, כלומר שיוצאי מצרים עצמם יורשו את חלקם בנחלה,
 23 אבל לא ירושה בעצמם מאבותיהם, וממילא הארץ נחשבת רק
 24 כ'ראויה' לבוא לידם, ואין הבכור נוטל בה פי שנים. מסיימת
 25 הגמרא: ופשימו ליה – למשה רבינו את ספיקו מן השמים, דתרווייהו
 26 – שני הדברים כלולים בלשון זו, שהארץ היא ירושה לבן
 27 מאבותיכם, ונחשבים יוצאי מצרים כמוחזקים בה, ולכן הבכור
 28 ירש בה פי שנים, ומורישין אותה לבניהם, ואיני יורשין אותה
 29 בעצמם, שהרי מתו במדבר.
 30 הגמרא מביאה פסוק נוסף שנרמז בו שיוצאי מצרים עצמם לא
 31 יכנסו לארץ, קודם שנגזר עליהם כן: וכמו שנרמז ענין זה בלשון
 32 'מורשה', שירישו את הארץ לבניהם, תיינו דכתבי ב'שירת הים'
 33 שאמרו בני ישראל (שמות טו יד) 'תביאמו ותמעמו בהר נחלתך, ויש
 34 לדקדק, שלשון 'תביאמו' – שה' יביא אותנו לארץ ישראל לא נאמר
 35 בפסוק, אף שעדיין לא נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ ישראל, אלא
 36 אמרו 'תביאמו' בלשון נסתר, שה' יביא אחרים לארץ ישראל,
 37 מלמד שבני ישראל היו מתנבאין באמירת השירה, שלא יכנסו
 38 לארץ, ואיני יודעין מה מתנבאין – ולא ידעו הם עצמם מהנבואה
 39 הרמוזה בלשונם.
 40 הגמרא מבררת את פרטי המעשה של בנות צלפחד: נאמר בתורה
 41 לבני בנות צלפחד (במדבר כו א) 'ומעמדנה לפני משה ולפני אליעזר
 42 הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה, ומלשון הפסוק משמע שתחילה
 43 באו לפני משה, ואחר כך לפני אליעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל
 44 העדה. תמזה הגמרא, וכי אפשר הדבר, שעמדו לפני משה כו' ולא
 45 (אמרו) [אמר] להן דבר – לא ידעו תשובה לשאלתם, ואחר כך עמדו
 46 לפני הנשיאים וכל העדה לשאול שאלה זו, והרי אם משה לא ידע
 47 מה להשיב, כל שכן שהנשיאים והעדה אינם יודעים. אלא, פרס
 48 את המקרא ודרשהו – פרש את הפסוק בהיפך מהסדר הכתוב בו,
 49 שבתחילה עמדו לפני העדה, אחר כך לפני הנשיאים ולפני
 50 אליעזר, ובסוף לפני משה, וכתבה התורה את שמותם כסדר
 51 חשיבותם, ולא כסדר המעשה, אלו הם דברי רבי יאשיה. אמר חנן
 52 אמר השכן רבי אליעזר, בריה דהוריש היו יושבין, משה רבינו
 53 אלעזר הכהן, הנשיאים והעדה, וקלבו בנות צלפחד ועמדו להן
 54 לפני בוקן בבת אחת, ושאלו את כולם יחד.
 55 מבררת הגמרא: קמפליגי – באיזה דין נחלקו רבי יאשיה ורבי
 56 אליעזר, שמחמתו נחלקו בפירוש הפסוק. מבארת הגמרא: פר –
 57 רבי אליעזר סבר, שחולקין כבוד לתלמיד אף במקום ו-בפני הרב,
 58 כיון שחשיבות היא לרב שמכבדים אף את תלמידיו, ולכן שאלו
 59 את אלעזר, הנשיאים והעדה שהיו תלמידיו של משה רבינו, בפני
 60 משה. ופר – רבי יאשיה סבר, אין חולקין כבוד לתלמיד במקום
 61 הרב, ולכן לא רכב ששאלו את התלמידים בפני משה רבינו, אלא
 62 ודאי שאלו תחילה את העדה, הנשיאים ואלעזר הכהן, ורק אחר

64 לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבתיו, מכל מקום בנות
65 צלפחד הותרו להנשא לכל השבטים, שנאמר (שם לו ח) 'זה הדבר
66 אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר למוט בעיניהם תהינה לנשים,
67 ולכאורה קשה, אלא – לפי זה, מה אני מקיים – כיצד נפרש את
68 סוף הפסוק (שם) 'אף למשפחת משה אביהם תהינה לנשים',
69 שמשמע שהותרו להינשא רק לבני שבטן. ונעה מוכן ה'ישאן|נתן-
70 להם הכתוב, שלא ינשא אלא אלה לתמוך להן, ובני שבטן היו הגונים.
71 הגמרא מקשה על דברי שמואל מברייתא: מותיב רבה ממה
72 ששינוי בברייתא, נאמר בתורה לגבי אדם טמא האוכל בשר
73 קדשים, (ויקרא כב א) 'אמר אלהם לדתיתכם כל איש אשר יקרב מכל
74 ידעכם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטמאתו עליו
75 ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני ה'. וביאור הפסוק, 'אמור אלהים'
76 היינו להקשות על הר סיני, לדורותיכם' אלו דורות הקמים
77 אחריהם, וכן שאר הנמשות אמרו בסני, נאמרו בין לאותו הדור
78 ובין לדורות הבאים. ושואלת הברייתא: אם נאמר 'אמור אליהם'
79 לצוות על האבות, למה נאמר 'לדורותיכם' לצוות על הבנים, ואם
80 נאמר ציווי על הבנים, למה נאמר גם ציווי על האבות, ומיישבת
81 הברייתא: מפני שיש פאבות מצוות מסימות. מה שאין פגנים –
82 שלא הצטוו עליהן, ויש פגנים מצוות מסימות שנהגו רק כשנכנסו
83 לארץ, מה שאין פאבות – שלא נהגו באבות, שהיו במדבר.
84 מביאה הברייתא דוגמאות לדינים אלו: פאבות הוא אומר לגבי דיני
85 ירושה (במדבר לו ח) 'וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל, לאחד
86 ממשפחת משה אביה תהיה לאשה, למען יירשו בני ישראל איש
87 נחלת אבתיו, ופסוק זה האוסר על בת ירושת נחלה להינשא לאדם
88 משבט אחר נאמר רק לדורו של משה, אך לדורות הבאים לא נאמר
89 איסור זה. וכן תרבה מצות נצטוו הפגנים שנכנסו לארץ ישראל, שלא
90 נצטוו בהם האבות במדבר, והם מצוות התלויות בשיבה בארץ
91 ישראל, כגון, הפרשת תרומות ומעשרות ועוד. האן|הרי' מפני שיש
92 מצוות פאבות שאין פגנים, ויש פגנים מה שאין פאבות, והוצרך
93 הפסוק לומר ציווי על האבות, והוצרך לומר ציווי על הבנים, ולכן
94 כפלה התורה 'אמור אליהם לדורותיכם' לומר שמצוה זו, וכן כל
95 מצוה שלא התמסכה בפירוש, נוהגת בין באבות ובין בבנים.
96 מסיים רבה את קושיתו מהברייתא על שמואל: קתני מיתה – מכל
97 מקום שינוי בברייתא, פאבות הוא אומר 'וכל בת ירשת נחלה',
98 שנאמר עליה להנשא של פגנים בן שבט, והיינו שלא כדברי
99 שמואל שבנות צלפחד הותרו להנשא למי שירצו.
100 מתרצת הגמרא: הוא – רבה מותיב לה, והוא עצמו מפרק לה –
101 מתרץ את קושיתו, שכוונת הברייתא שאיסור זה נאמר לשאר
102 הנבות היורשות שהיו באותו דור, לבר – חוץ מננות צלפחד, שלהן
103 התיר הכתוב בפירוש להינשא לבני שאר השבטים.
104 הגמרא מבררת את האומר בברייתא שיש מצוות הנהוגות באבות
105 שאינן נוהגות בבנים: אומר מה, פאבות הוא אומר 'וכל בת ירשת
106 נחלה', שאסור לבת היורשת להינשא לבן שבט אחר, וכונת
107 הברייתא, פאבות אין – נאמר דין זה, אבל פגנים לא נאמר. שואלת
108 הגמרא: מאי משמע – מהיכן אנו יודעים שדין זה לא נאמר אלא
109 לאותו הדור. משיבה הגמרא: אומר רבא, אומר קרא (במדבר לו ח) 'זה
110 הדבר אשר צוה ה' לבנות צלפחד לאמר, לטוב בעיניהם תהינה
111 לנשים אף למשפחת משה אביהם תהינה לנשים. ולא תשב נחלה
112 לבני ישראל ממטה אל מטה, ה' איש בנחלת משה אבתיו ידבקו,
113 בני ישראל, אמר הכתוב 'כל אשר למעט ולומר לך, דבר זה,
114 שלא ינשא בנות שירשו את אביהן לבני שבט אחר, כדי שלא
115 תשוב נחלה, לא יהא נהג, אלא פדור זה.
116 מקשה הגמרא: אומר ליה רבה וישי' לרב אשי, אלא מעתה, שלשון
117 'זה הדבר' באה לומר שדין זה נוהג רק באותו דור, אם כן 'זה
118 הדבר' שאמרה תורה על דין שפוחי חוץ, שאסור לשחוט קרבן
119 מחוץ לעזרה, שנאמר (ויקרא יז ב) 'זה הדבר אשר צוה ה' לאמר,
120 איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או
121 אשר ישחט מחוץ למחנה וגו', ונכרת האיש ההוא מקרב עמו, ה'כי
122 נפיו – האם גם בזה נאמר דלא יהא נהג אלא פדור זה.
123 מתרצת הגמרא: שאני התם – שונה הדבר שם, לגבי שחטי חוץ,
124 משום דכתיב בו (ויקרא יז ב) 'ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים'
125 אשר הם זנים אחריהם, חקת עולם תהיה זאת להם לדורותם'
126 ותיבת 'לדורותם' מלמדת שדין זה נוהג בכל הדורות.

1 וקשה, אפשר שהיתה יוכבד בת מאה ושלושים שנה, וקרא לה
2 הפסוק 'בת', והרי היה ראוי לקרוא לה 'אשה'. ומנן שהיתה בת
3 מאה ושלושים, דאמר רבי תמא בר חנינא, נאמר בפסוק (בראשית מז
4 כו) 'כל הנפש לבית יעקב הגאה מצרימה שבעים', ולפי שמוותם
5 הכתובים בפרשה (שם מז ח'כ) יש רק ששים ושבע, אלא הנפש
6 השבעים זו יוכבד, ולא הזכיר שמה כיון שהיתה הורחה בדרך –
7 שאמה נתעברה בה כשהיו בדרך חשדו, ונולדה בין החומות –
8 בתוך מצרים, דכתיב (במדבר כו טז) 'ישם אשת עמרם יוכבד בת לוי
9 אשר ילדה אתה ללוי פמצרים', ומדוע פירטה התורה שילדה
10 אותה ללוי, והרי כבר נאמר בתחילת הפסוק שהיתה בת לוי, אלא
11 לומר שרק לידתה היתה פמצרים, ואילו הורחה היתה שלא
12 פמצרים. וכיון שמירידתם למצרים ועד יציאתם היו מאתים ועשר
13 שנים, ומשה רבינו היה בזמן יציאת מצרים בן שמונים שנה, נמצא
14 שהזמן שהחזיר עמיה את יציאתו נולד משה היה שמונים שנה
15 קודם יציאתם ממצרים, ועברו מאה ושלושים שנה מכניסתם
16 למצרים, שאז נולדה יוכבד. מסיימת הגמרא את שאלתה: ואמאי
17 קרו לה ליוכבד בת.
18 משיבה הגמרא: אומר רב יהודה בר אבין, מלמד שכשהיתה בת
19 מאה ושלושים נולדו בה סימני נערות, שנתענד הפשר, נתפשו
20 הקמטים, וחרו היפים למקומו, ורמזה זאת התורה בשלשון 'בת',
21 שנעשתה כבת קטנה.
22 הגמרא מבארת את הפסוק בענין נישואי עמרם ויוכבד. שואלת
23 הגמרא: מדוע נכתב בפסוק (שמות ב א) 'ויקח' את בת לוי, הרי לשון
24 'ויחזור' מיבעי ליה – היה צריך לכתוב, שהרי כבר היתה נשואה לו
25 וילדה לו את אהרן ומרים, וגירשה, ועתה החזירה שוב.
26 משיבה הגמרא: אומר רב יהודה בר אבין, מלמד שעשה לה מעשה
27 לקוחין – נהג בה כלוקח אשה חדשה, הושיבה פאפריין – בחופה
28 ואחרן ומרים בניה משוררים לפניה מתוך שמחה, שהתנבאה מרים
29 שעתידי ללדת את משה רבינו (סוטה יב), ומלאכי השרת אומרים
30 (תהילים קט ט) 'אם הפגנים שמחה'.
31 הגמרא חוזרת לענין בנות צלפחד, ומבררת את סדר שמותיהן
32 בפסוקים. אומרת הגמרא: לתלן – בהמשך הפרשה לגבי נישואיהן,
33 נאמר (במדבר לו ט) 'ותהינה מקחלה תרצה וקחלה ומלכה ונעה בנות
34 צלפחד לבני דדיהן לנשים, ומנאן הכתוב בדרך דודלתן בשנים, ונאן
35 כשבאו למשה לבקש נחלה, נאמר (במדבר כו א) 'אלה שמות
36 בנותיו מקחלה נעה וקחלה ומלכה ותרצה', ומנאן הכתוב בדרך הקמתן
37 – כסדר שהיו חכמות זו מזו. ודבר זה, ששינתה התורה את סדר
38 שמותיהן, מפייע ליה לרבי אמי, דאמר רבי אמי, פישבה –
39 כשיושבים חכמים בדין או בשאר ישיבה של תורה, הלך אחר
40 הקמה – יש להושיבם כסדר חכמתם, שחכם מחבירו יושב לפניו
41 ומדבר לפניו, אף אם הוא צעיר ממנו, וכמו שכתבנו בנות צלפחד
42 לדין לפני משה מנתה אותם התורה דרך חכמתן. אבל כשיושבים
43 פמסיבה – במשנתה, הלך אחר זקנת, והזקן יושב לפני החכם, וכמו
44 שלגבי נישואיהן נכתבו שמותיהן לפי גדולתן בשנים.
45 רב אשי מבאר באיזה אופן נאמרו דינים אלו: אומר רב אשי, והוא
46 דמפליג פקמה – דין זה, שבישיבה הלך אחר חכמה הוא רק
47 כשהחכם הצעיר מופלג בחכמתו מהזקן, ואז הוא קודם לזקן אף
48 שהוא מופלג בזקנה. אבל אם חכם שאינו מופלג בחכמתו, הזקן קודם
49 לו אפילו בישיבה. וכן מה שאמרו במסיבה הלך אחר זקנה, והוא
50 דמפליג פוקנה, שאז הוא קודם לחכם אפילו שהיה מופלג בחכמה.
51 אבל אם אין הזקן מופלג בזקנה, החכם המופלג קודם לו.
52 הגמרא מביאה טעם אחר מדוע שינתה התורה בסדר כתיבת בנות
53 צלפחד: תנא דבי – שנו ברייתא זו בבית מדרשו של רבי ישמעאל,
54 בנות צלפחד, שקולות היו בחכמתן, שנאמר (במדבר לו יא) 'ותהינה
55 מקחלה תרצה וקחלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן
56 לנשים, ומחשון ותהינה' לפי שלמדו שפוחי אמת לבין – שהיו
57 שקולות, ולכן בכל מקום כתבה התורה את שמותיהן בסדר אחר,
58 ולפי זה אין ראייה מפסוקים אלו לדינו של רבי אמי, לגבי הקדמת
59 זקן או חכם.
60 הגמרא מבארת דין נוסף שנאמר בפרשת בנות צלפחד: אומר רב
61 יהודה אומר שמואל, אף שבת היורשת את נחלת אביה אסורה
62 להנשא לאדם שאינו בן שבט, שנאמר (במדבר לו ח) 'וכל בת ירשת
63 נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת משה אביה תהיה

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכג רש"י תוספות

1 אפשר בת מאה ושלישים שנה – כדלקמן, וקרי לה "בת" אשה הוה ליה למיכתב ומנלן דבת מאה ושלישים היתה? דאמר רבי חמא בר חנינא – למקן בפירקין. דמבעיא
2 לך, דבכללן אתה מוצא שבעים, ובפרטן אי אתה מוצא אלא שבעים חסר אחת, ועל זו אמר רב חמא בר חנינא: זו יוכבד כו', רבת לוי? דקאמר קרא היינו בת לוי ממש, בתו
3 של לוי, והא דלא קחשיב לה בהדיא – לפי שלא באה למצרים אלא בבטן אמה. ולדידה בין החומות – כלומר בתוך מצרים, ומשום דקאמר "בדרך" גבי הוראתה, קאמר
4 נמי "בין החומות" גבי לידתה. אשר ילידה – קרא יתירא הוא, דהא כבר כתיב "בת לוי". ישראל עמדו במצרים מאתיים ועשר שנה, שכן רמז יעקב לבניו: רד"ו שמה. ובסדר
5 עולם יליף מקרא: נאמר לאברהם בברית בין

6 הבריתם "כי גר יהיה ורעך בארץ לא להם",
7 אזיה ורע – זה יצחק, שנאמר "כי יצחק יקרא
8 לך ורע". יצחק הוא אומר "ויצחק בן ששים
9 שנה בלדת אותם", ויעקב אבינו אמר לפרעה
10 "ימי שני מגורי שלישים ומאת שנה", הרי ששים
11 דיצחק ומאת ושלישים דיעקב – הרי מאה
12 ותשעים. ומאתים ועשר עמדו במצרים – הרי
13 ארבע מאות שנה שנאמרו לאברהם. וכל ארבע
14 מאות שנה היו במצרים – אי אפשר לומר,
15 שהרי קהת מוריד מצרים היה, כדכתיב "ובני
16 לוי גרשון קהת ומררי", ושני חיי קהת שלש
17 ושלישים ומאת שנה, ושני חיי עמרם שבע
18 ושלישים ומאת שנה, ושמונים שנה של משה
19 – הרי שלש מאות וחמשים. אם כן מה תלמוד
20 לומר "ועבדום ועני אותם ארבע מאות שנה"?
21 כל זמן שורעך ובעני לא להם ארבע מאות
22 שנה. נמצאת יוכבד בת מאה ושלישים שנה,
23 שהרי בתחלת ביאת מצרים נולדה, ומשה בן
24 שמונים שנה היה באתם – נשתירו מאה
25 ושלישים ממאתים ועשר. נתעדין הבשר –

26 החליק בעער קטן. ויחזור מיבעי ליה – שהרי
27 עברו ימים רבים שלקחה, שהרי כבר נולדו
28 אחרן ומרים אלא שפירש עמרם ממנה מפני
29 הגזירה שהיו משליכין הוכרים לאור, ועכשיו
30 החזירה מפני מרים שנתבאה לו שעתיד בן
31 לצאת ממנו שיושיע את ישראל. כדנפאק לן
32 (סוטה יב, ב) מדכתיב "מרים הבניאה אחות
33 אהרן, שבעי שהיא אחות אהרן – ולא אחות
34 משה, שעתיד לן נולד – היתה היא נביאה,
35 שנתבאה על משה שעתיד להוולד. משוררין
36 – מתוך שמחה, שהיה עתיד משה רבינו לצאת

37 מתוך. והיינו דכתיב "לרעה מה יעשה לו" – מה יהיה סוף נבואתה, כדאייתא בסוטה (יג, א). להלן – כשנשאו בנות צלפחד, מנאן הכתוב דרך גדולתן, דכתיב "ותהיינה מחלה
38 תרצה חגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים", ומסתבר דכך נולדו, כדכתיב "לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה" (בראשית כט). ומאן – כשעמדו
39 לפני משה – דרך חכמות, כשר שדן חכמות זו יותר מזה, הקדימן הכתוב "מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה". ומסתבר אמרינן הכי, דלא ליקשו קראי אהרדי. בישיבה – בין לדין,
40 בין לשאר ישיבות של תורה – שדן החכם למעלה מן הזקן, וכדמפרש לקמיה, שיהא חכם מופלג מכל חבריו בחכמה. שחכם הוא מאל. אבל שבטיל שהוא חכם מעט מן
41 הזקן – אין מבכדין אותו יותר מן הזקן שהוא חכם קצת. ומבנות צלפחד איכא למילף דגבי שאילת הדין מקדים הכתוב חכמה תחלה. כמסיבה – של משתה, והוא הדין לנישואין.
42 והוא דמפליג – החכם בחכמה, או הלך אחר החכמה ולא אחר זקנה. והוא דמפליג בוקנה – שזקן מאד, או חולקין לו כבוד בבית המשתה יותר מן החכם, ואף על גב דמופלג
43 ההוא חכם בחכמה. ובגון שהזקן חכם קצת, אבל אם אינו מופלג בוקנה – החכם שהוא מופלג קודם לכבודו. שמעינן מהכא, דחכם מופלג, וזקן מופלג שאינו חכם כל כך כבודו
44 – בישיבה הלך אחר חכמה, להושיב החכם בראש ולדבר תחלה. במסיבה הלך אחר זקנה. והיכא דחכם הוי מופלג בחכמה, והזקן אינו מופלג בוקנה – בכל מקום הלך אחר
45 חכמה, אפילו במסיבה. והיכא דהזקן הוי מופלג בוקנה והחכם אינו מופלג בחכמה – בכל מקום הלך אחר זקנה, ואפילו בישיבה, והואיל והזקן חכם קצת, אף על פי שהבחור חכם
46 יותר ממנו. והיכא דלא מופלג כלל האוי בוקנה – נראה בעיני דבכל מקום הלך אחר זקנה. מדאמר רב אשי: והוא דמופלג בחכמה הוא דמופלג בוקנה, דהיכא
47 דהוי תרווייהו מופלגין וזולכין בישיבה אחר החכם, ובמסיבה אחר הזקן – מכלל דהיכא דלא הוי תרווייהו מופלגין לא האי ולא האי, והלכין בכל מקום אחר אחד מן, ומדלא
48 פירש – איכא למימר דמסתמא וזולכין אחר הזקן, דבשביל שהבחור חכם קצת יותר ממנו אין לנו לבייש את הזקן, והחכם אינו בוש בכך, מאחר שזקן ממנו יודע הוא שבשביל
49 זקנתו חולקין לו כבוד. שקולות היו – ולכך פעמים שהקדים זו לזו ופעמים איפכא. כדרשנין נמי (מגילה יג): "הוא אהרן ו"משה" "הוא משה ואהרן" – מלמד ששקולין היו. ולא
50 תסייעה לרבי אמי. ותהיינה – מיותר הוא. דמצי למכתב: בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים. חותרי – אף על פי ששאר בת יורשת נחלה נאסרה. עצה טובה – ואינה מצות
51 עשה. אמור אליהם לדורותיכם כל איש אשר יקרב מכל וזרעם אל הקדשים אשר יקדישו בני ישראל לה' וטומאתו עליה. אמור אליהם – היינו לאותן העומדים על הר סיני נשנה
52 פסוק זה. ומכאן תלמוד לשאר מצות האמורות בתורה סתם, שנאמרו בין לאבות בין לדורות הבאין. וכל בת וגו' – ליציא מצרים נאמר, כדמפרש לקמיה. אבל לדורות הבאין
53 ליכא איסור הסבת נחלה. נצטוו בנים – מצות התלויות בארץ, תרומה ומעשר חלה ערלה ורבעי לקט שבתה ופיאה, וכן הריבה. הוצרך לומר לאבות והוצרך לומר לבנים – שאם
54 נכתב סתם ולא פירש לא אבות ולא בנים – הוה אוקימנא ליה באבות, מדלא כתב "כי תבואו" כדכתב בשאר מצות האמורות לבנים. אי נמי, הוי ילפינן אז בגזירה שהוה או בבנין
55 אב או בקל וחומר מאחד ממצות המפורשות לבנים או לאבות, והוי אוקימנא ליה באחת מן. להכי כתיבי תרוייהו, ומהשתא נילף מהכא לכל מצות הסתומות, שנהוגות בין בבנים
56 בין באבות. עד שפירש לך הכתוב "כי תבואו" או "כתוב לך "זה הדבר" להעמידו בידו הזה, כדלקמן. לבר מננות צלפחד – דהאי "וכל בת יורשת נחלה" לאו אבנות צלפחד קאי,
57 דהא גלי להו קרא "לטוב בעיניהם תהיינה לנשים". מאי שמיטע – דהאי קרא לא משתעי אלא באותו הדור. זה הדבר – "אשר צוה ה' לבנות צלפחד וגו' ולא תסוב נחלה". ועל
58 כרחק האי "זה" לאו אבנות צלפחד קאי, אלא "וכל בת יורשת נחלה" דכתיב בתריה, "ולא תסוב נחלה". זה הדבר אשר צוה ה' דחשתי חוץ – "זה הדבר אשר צוה ה' איש איש
59 מבני ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במתנה", דהכי נמי דלא ההודרו על שחשתי חוץ אלא אותו דור בלבד? שאני התם – דכתיב "חוקת עולם תהיה זאת להם לדורותיכם."
וה

1 **שְׁהִפְרַת** נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת — פִּירֵשׁ רַבִּינוּ יִצְחָק בֶּן מֵרְכָבִי: דְּמַדְכֵּתִיב "רֵאשִׁי" —
2 שְׁנַיִם מִשְׁמַע, וְאֵין בֵּית דִּין שְׁקוּל, מוֹסְפִיף עֲלֵיהוֹן עוֹד אַחַד. וְאֵין נִרְאָה, דִּאֲרַבְרַב
3 מִרֵאשִׁי הַמְּטוֹת" דְּרִשִׁינן יָחִיד מוֹמָחָה, וְרֵאשִׁי" הֵינּוּ רֵאשִׁי דְעִלְמָא, כַּדפִּירֵשׁ הַקְּוֹנְטֵרַס,
4 הַדְּכִי נִדְרוּשׁ מִינֵיהּ דְּבַעֲיָנן שְׁלֵשָׁה; אֵלֵא נִרְאָה לְרַבִּינוּ יִצְחָק: דְּבֵלֵא קָרָא יִדְעִינן, דְּהָא
5 מְדַבְּעִינן יָחִיד מוֹמָחָה — אַם כֵּן בְּהַדְּיוּטוֹת לֹא סָגִי

1 **"וְהָ הִדְבָר" דְּרֵאשִׁי הַמְּטוֹת, הִכִּי נִמְי דְּלֵא יְהֵא נוֹחָג**
2 **אֶלֵא בְּדוֹר וְהָ? אָמַר לִיה: הָהוּא יְלִיף "וְהָ" "וְהָ"**
3 **מִהֶתָּם. - הָאֵי נִמְי לְיִלִּיף "וְהָ" "וְהָ" מִהֶתָּם! - הָאֵי**
4 **מֵאִי? בְּשִׁלְמָא הֶתָּם אֵיִצְטְרִיד לְגוֹרֵר שְׁוֵה, הֶכָּא לְמֵאִי**
5 **אֵיִצְטְרִיד? לְשִׁתּוֹק קָרָא מִינֵיהּ וְאָנָּא יִדְעָנָא דְּלְדוֹרוֹת**
6 **הוּא. מֵאִי גּוֹרֵר שְׁוֵה? דְּתִנְיָא: וְאָמַר פֶּאן "וְהָ הִדְבָר"**
7 **וְאָמַר לְהֵלן "וְהָ הִדְבָר", מַה לְהֵלן אַהֲרֹן וּבְנָיו וְכָל**
8 **יִשְׂרָאֵל, אָף פֶּאן אַהֲרֹן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל; וְמַה פֶּאן**
9 **רֵאשִׁי הַמְּטוֹת, אָף לְהֵלן רֵאשִׁי הַמְּטוֹת. אָמַר מֶר: מַה**
10 **לְהֵלן אַהֲרֹן וּבְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל, אָף פֶּאן אַהֲרֹן וּבְנָיו וְכָל**
11 **יִשְׂרָאֵל. לְמֵאִי הִלְכְתָּא? אָמַר רַב אַחָא בְּרַי עֵקֶב: לוֹמַר,**
12 **שְׁהִפְרַת נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת. - וְהָא "רֵאשִׁי**
13 **הַמְּטוֹת" פְּתִיב בֵּיהּ! - פְּרִאָמֵר רַב חֶסְדָּא אָמַר רַבִּי**
14 **יִחְזִין: בְּיָחִיד מוֹמָחָה, הִכִּי נִמְי בְּיָחִיד מוֹמָחָה. וְיִמָּה**
15 **פֶּאן רֵאשִׁי הַמְּטוֹת, אָף לְהֵלן רֵאשִׁי הַמְּטוֹת". לְמֵאִי**
16 **הִלְכְתָּא? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לוֹמַר, שֵׁישׁ שְׁאֵלָה בְּהֶקְדָּשׁ.**
17 **- וְלִבִּית שְׁמַיָא דְּאָמְרִי: אֵין שְׁאֵלָה בְּהֶקְדָּשׁ, דְּתִנְגֵן, בֵּית**
18 **שְׁמַיָא אוֹמְרִים: הֶקְדָּשׁ מְעוֹת הֶקְדָּשׁ, וְבֵית הֵלָל**
19 **אוֹמְרִים: אֵינוּ הֶקְדָּשׁ, הָאֵי "וְהָ" "וְהָ" מֵאִי עֲבָדִי לִיה?**
20 **- "וְהָ הִדְבָר" דְּשְׁחוּטֵי חוּץ מִבְּעֵי לִיה: עַל הַשְׁוֹחֵט**
21 **הוּא חֵיִב, וְאֵינוּ חֵיִב עַל הַמּוֹלֵךְ; "וְהָ הִדְבָר" דְּרֵאשִׁי**
22 **הַמְּטוֹת מִבְּעֵי לִיה לְחֶכֶם מִתִּיר וְאֵין בַּעַל מִתִּיר, בַּעַל**
23 **מִפְּר וְאֵין חֶכֶם מִפְּר. - וְלִבִּית שְׁמַיָא דְּלִית לְהוּ גּוֹרֵר**
24 **שְׁוֵה, הִפְרַת נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוּטוֹת מִנָּא לְהוּ? -**

25 **נִפְקָא לְהוּ מְדַתְנִיָא: "וְיִדְבַר מֵאֵה אֵת מַעְדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" - רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְוִי אוֹמְרִי:**
מוֹעֵד

1 זה הדבר ראשי המפות — דכתיב "ידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר
2 זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר" וגו', הכי נמי לא יאז נהוג דין הפרת נדרים
3 אלא בדור הזה? בתמימה. יליף זה — והפרת נדרים, מ"זה" דשחטי חוץ דכתיב ביה
4 דורות, הכי נמי דורות. ופרכינן: הכי נמי — לענין הסבת נחלה, נילף "זה" ידידה
5 מ"זה" דשחטי חוץ לדורות בשלמא התם —
6 בשחטי חוץ ובגדרים, לחכי כתב "זה", דהא
7 איצטרך להך גזירה שוה דבעינן למימר
8 בסמוך, והלכך דרשין ליה נמי לא גזירה שוה
9 שוה דאמרן, דקיימא לן. אן גזירה שוה
10 למחצה, אבל הכא — בהסיבת נחלה, לא
11 איצטרך האי "זה" לשום גזירה שוה אחרת, לא
12 נדרשה נמי למילף "זה" מ"זה" דשחטי חוץ
13 לדורות. ולהא גזירה שוה לחוד ליכא למימר
14 דלחכי איצטרך למילף משחטי חוץ לדורות,
15 דהא לא צריך קרא — לישתוק קרא מיניה,
16 דלא נכתביה כלל, ואנא ידענא דודאי הסבת
17 נחלה נהגת לדורות, מידי דהוה אשאר מצות
18 דעלמא, דלא גרע האי לאו משאר לאוין
19 שבתורה שהיו נוהגין לעולם. אלא מדכתביה
20 שמוע מינה למעטי אתא, דאינה נהגת
21 אלא בזה הוה. פאי גזירה שוה — דילפן
22 "זה" דנדרים ו"זה" דשחטי חוץ מהדרי. מה
23 להלן — בשחטי חוץ, כתיב בהו "דבר אל
24 אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל" — אף
25 בגדרים, אהרן ובניו כאילו כתיב בהם "וכל
26 ישראל", כדמפרש לקמן למאי הלכתא. מה
27 כאן ראשי המפות אף להלן — בשחטי חוץ
28 ראשי המפות. ובסמוך מפרש לה. למאי
29 הלכתא — בעינן נדרים אהרן ובניו וכל
30 ישראל; לומר שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות
31 — דכתיב "לא יחל דבר" — הוא אינו מחל,
32 אבל אחרים מתירין לו, כגון שלשה דהוו בית
33 דין, כדאמרין בסנהדרין (ג, א). ואפילו
34 לשמואל דאמר התם: שנים שדנו זניקין דין,
35 אלא שקראו בית דין חצוף — הני מילי דין
36 ממונות, אבל למשרי איסור נדר — לא סגי
37 בפתות משלשה. ולהכי אהני גזירה שוה, כאילו
38 נכתב בגדרים אהרן ובניו וכל ישראל, לומר לך
39 ששקולין כל ישראל להתייר נדרים, ואפילו הדיוטות, כאהרן ובניו. הא ראשי המפות כתיב — דמשמע מומחין כדאמר רב חסדא
40 בקי בתלמוד. כלומר, רב מובהק, והאי דכתב "ראשי" לשון רבים — מומחין דעלמא קאמר. למאי הלכתא — צריך ראשי המפות גבי שחטי חוץ, שיש שאלה בהקדש — כמו שיש
41 שאלה בגדרים. ובגדרים כתיב "לא יחל דבר", והוא הדין לכל הקדשות. שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת, ואחר כך הלך אצל חכם להתייר לו הקדש, ומצא לו פתח של
42 חרטה, ועקר את ההקדש מעיקרו, ועבדיה כהקדש טעות — איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם, ופטור מכרת. והוא הדין לכל דבר הקדוש במוצא שפתי, כגון תרומות
43 ומעשרות, דאי בעי מיתשל עלייהו וחזרין לטיבילן, כדאמרין בגדרים בשילהי פרק "הגדר מן הירק" (נט, א). ולבית שמאי דאמרי אין שאלה בשום הקדש — בעולם, דאפילו
44 כשימצא לו החכם פתח של חרטה — אינו יכול להתייר. דאף על גב דעוקר את הגדר מעיקרו ועטישו דרד של טעות, אפילו הכי יבני הקדש לא אמרינן בית שמאי הכי, דאפילו
45 כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדש חשבי ליה הקדש גמור — כל שכן יזכא דהוקדש בלא טעות, שלא יועיל פתח החרטה שימצא לו החכם להתייר. דתנן בית שמאי אומרים
46 בו' — תחלת הפרק הוא במסכת נזיר. הקדש מעות — כדמפרש התם: כיצד? אמר "שור שחט שיצא מביתו ראשון הרי הוא הקדש", ויצא לכן, בית שמאי אומרים: הקדש, ובית
47 חלבי אומרים: אינו הקדש. ואמרין בגמרא: לא טעמייהו דבית שמאי — דילפי תחלת הקדש מוטו הקדש, מה בתורה אשורו הקדש, ויצא אפילו בטעות. ובית הלל סברי:
48 הני מילי תמורה, אבל אחותי הקדש טענות לא טעמייהו. הקדש מעות הקדש — וכיון דסבירא להו דהוי הקדש אפילו בטעות, כל שכן דסבירא להו דכל הקדש שחוקדש בלא טעות,
49 כגון "שור זה הקדש", דלא יוכל החכם לעשותו חולין על ידי שום חרטה. דחכם נמי הקדש טעות משוי ליה, והקדש שטעונו ידוע למקדש, לבית הלל אפילו שאלה אין צריך,
50 שהרי הוא עצמו יודע שלא נתכוין להקדיש את זה. וכיון דחשבי ליה בית שמאי הקדש גמור — אלמא שאילת חכם אין מועיל. ובית הלל אומרים בו' ואפילו שאלה אינו צריך.
51 האי זה פאי עבדי ליה — "זה" דשחטי חוץ ו"זה" דראשי המטות, מאי דרשי בהו? דכיון דלית להו שאלה בהקדש — לית להו גזירה שוה ד"זה" "זה" כלל, ואפילו למילף נדרים
52 משחטי חוץ לאהרן ולבניו וכל בני ישראל, דאין גזירה שוה למחצה. ולקמן בעי להו: הדיוטות מנא להו. על השחיטה — בחוץ, חייב כרת. דאפילו השוחט עוף קדשים בחוץ,
53 כדנפקא לן בתורת כהנים ובבבלי (קמ, א) מ"א אשר ישחט", ואינו חייב על המליקה של עוף בחוץ. משמע ד"זה" — כענין שמפורש בפרשה חייב, דכתיב "כי ישחט" ולא כי מילוק. וכל
54 הכי גרסינן בתורת כהנים ובגדרים בפרק "נערה המאורסה": על השחיטה חייב, ואינו חייב על המליקה. ולבית הלל דרשי ליה לגזירה שוה, נפקא להו מדיכא דנפקא אית בתרת
55 כהנים: תלמוד לומר "אשר ישחט" — על השחיטה חייב, ואין חייב על המליקה. חכם מתיר — בלשון "מותר לך מותר לך". דכתיב "לא יחל דבר" — הוא דלא יחל, אבל אחרים
56 מוחלין לו. ולשון היתר משמע להו לרבנן האי "לא יחל". וטעם יש לדבר, לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל, בלא טענה, אלא על ידי שמוצא לו חרטה ועקר את הגדר
57 מעיקרו. הלכך לא שייך ביה לשון הפרה, אלא לשון התרה, שהתיר לו איסור על ידי הוראה וטענה גמורה. אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה. מוגזרת הכתוב, כמו
58 "הפר את ברייתך" (דברים לא). כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם — קרוי הפרה. ואין חכם מפר — שאם אמר "מופר לך" — לא אמר כלום. דהכי משמע "זה הדבר" — זה
59 הדבר כמו שכתוב בפרשה — מעוב, לזה לשון התרה וזה לשון הפרה. והכי אמרינן בהדיא בפרק "נערה המאורסה" (נדרים עב, ב), אמר רבי יוחנן: חכם שאמר בלשון בעל, ובעל
60 שאמר בלשון חכם — לא אמר כלום. דתניא: "זה הדבר" — חכם מתיר ואין בעל מתיר, שיכול בו'. ותניא אידך: "זה הדבר" — בעל מפר ואין חכם מפר, שיכול בו'. ולבית הלל
61 נפקא להו מסברא, כדפרישית לעיל, דבתכנס שייך לומר לשון היתר ובעל היתר ובעל לשון הפרה. תפתי נדרים בשלשה — היינו הרתת חכם, דבעינן אית דין — שלשה הדיוטות, אית יחיד
62 מומחה דהוה ליה כבית דין, אבל הפרה ממש סגי בבעל לחודיה. ואפילו הדיוט. והיינו דאמרין בשילהי מסכת שבת (קנו, א) דשאלה צריכה בית דין, הפרה אינה צריכה בית דין.
63 והפרה לדורות נפקא להו לבית שמאי מידי דהוה אשאר מצות, דהאי "זה" כיון דאיכא למידרשה למעטי הפרת חכם והתרת בעל — לא ממעטינן נמי דורות.

בבא בתרא דף קכ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) רכה

50 מובהק ובקי בגמרא, אבל כשבאים להתיר את הנדר בפני שלשה, 51 אף אם הם הדיוטות, כשרים. **הַבָּא נָמִי** – גם הפסוק 'ראשי המטות', 52 עוסק בְּיָחִיד מוֹפְקָה, ומשחזתי חוץ יש ללמוד ששלשה כשרים אף 53 בהדיוטות. 54 הגמרא מבררת את המשך דברי הברייתא. שנינו בברייתא: **וְזָה 55 כָּאֵן** בהפרת נדרים **נֹאמְרֵי רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת**, אף לְחֵלּוֹן בשחזתי חוץ 56 כאילו נאמר **רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת**. מבררת הגמרא: לְמַאי הִלְכְתָּא – איזו 57 הלכה ניתן ללמוד מהלשון 'ראשי המטות' לגבי שחזתי חוץ. 58 מבארת הגמרא: **אָמַר רַב שְׁשֵׁת**, דרשה זו באה לומר, **שֵׁשׁ שְׂאֵלָה 59 בְּקִדְשָׁךְ** – שאדם המקדיש בהמה יכול ללכת לחכם שיתיר לו את 60 הקדשו, ואפילו אם כבר שחט את בהמה בחוץ והתחייב כרת, 61 אם התיר לו החכם את הקדשו הרי עקר את הקדש מעיקרו, 62 ואינו חייב כרת. ודבר זה נלמד בגזירה שוה 'זה' 'זה' מהפרת 63 נדרים, כשם שבנדרים החכם יכול להתיר את הנדר, אף בקדשים 64 החכם יכול להתיר את דבריו של האדם ולבטל את הקדש. 65 מקשה הגמרא: **וְלִבֵּית שְׁמַאי דְאָמְרֵי אֵין שְׂאֵלָה בְּקִדְשֵׁי**, והמקדיש 66 קרבן אינו יכול להשאל אצל חכם ולבטל את הקדשתו, ומבארת 67 הגמרא מנין שכך היא דעת בית שמאי, **דְּתַנְּן בְּמִשְׁנַה בְּנִזְרֵי (א) בֵּית 68 שְׁמַאי אוֹמְרִים**, הַקֹּדֶשׁ מְעוֹת הֵרִי הוּא הַקֹּדֶשׁ, **וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים**, 69 הַקֹּדֶשׁ בְּטַעוֹת אֵינוֹ הַקֹּדֶשׁ. וכיון שחכם המתיר את הקדש היינו 70 על ידי שעושה כנדר בטעות, אם כן לבית שמאי ודאי לא תועיל 71 התרתו, שהרי אפילו הקדש בטעות ממש נחשב אצלם כקדש. וכיון 72 שבית שמאי סוברים שאין שאלה בהקדש, וממילא אינם לומדים 73 את הגזירה שוה 'זה זה', אם כן **הָאֵי יוֹהֵ' יוֹהֵ'** שנאמרו לגבי נדרים 74 ושחזתי חוץ, **מָאֵי עֲבָדֵי לִיה** – מה ידרשו מהם. 75 מתרצת הגמרא: **יֹהֵ הַדְּבָר' דְּשַׁחֲזֵי חוּץ**, מִיִּפְעֵי לִיה – נצרך לדעת 76 בית שמאי כדי ללמד שְׁעַל הַשְּׂחֻזָּה בחוץ **הוּא תְּיָיב כְּרַת**, ואפילו 77 אם שחט עוף, שאין הקרבתו בפנים על ידי שחיטה אלא על ידי 78 מליקה, **וְאֵינוֹ תְּיָיב עַל הַמּוֹלֵק עוֹף בַּחוּץ**, אף שכך היא דרך 79 הקרבתו בפנים. ולמדו זאת ממה שנאמר 'זה הדבר', כלומר, רק 80 העובר על ענין זה המפורש בפרשה, שכתוב בה לשון שחיטה, 81 חייב כרת, אבל לא כשמלק עוף. וכן **יֹהֵ הַדְּבָר'** הנאמר בפרשה 82 **דְּרֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת** לגבי הפרת נדרים, מִיִּפְעֵי לִיה – נצרך לפי בית 83 שמאי ללמד שרק חֲכָם מְתִיר את הנדר מעיקרו, ואומר בלשון 84 התרה 'מותר לך', **וְאֵין כְּעַל מְתִיר את נדרי אשתו מעיקרם אלא 85 מיפר אותם מכאן ולכן**, ולכן אינו אומר לשון התרה, אלא לשון 86 הפרה, 'מופר לך'. וכן ללמד שרק **כְּעַל מְתִיר את הנדר**, **וְאֵין חֲכָם 87 מְתִיר**, ואם אמר לשון מופר לך, אלא הותר הנדר. ודינים אלו נלמדו 88 ממה שנאמר 'זה הדבר', מלשון 'דיבור', כלומר, זה הדבור שצריך 89 שיאמר הבעל אינו הדבור שיאמר החכם, וזה הדבור שיאמר 90 החכם אינו הדבור שיאמר הבעל. 91 הגמרא מבררת לשיטת בית שמאי שאינם לומדים את הגזירה 92 שוה של 'זה זה' מנין ילמדו שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות. 93 שואלת הגמרא: **וְלִבֵּית שְׁמַאי דְלִית לְהוֹ נִזְרָה שְׂחֻה שֵׁל 'זוה' 'זה'**, 94 הַפֶּרֶת נְדָרִים בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוֹטוֹת, מָנָא לְהוֹ – מדיכן לומדים זאת, 95 והרי הגמרא למדה דין זה מגזירה שוה משחזתי חוץ, ולבית שמאי 96 אין דורשים גזירה שוה זו. משיבה הגמרא: **נִפְקָא לְהוֹ** – למדו בית 97 שמאי דין זה מְדַתְנֵיא בברייתא, נאמר בתורה (ויקרא כג מד) **וְיִדְבֵר 98 מִשָּׁה את מַעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגָּלִי אוֹמֵר,

1 רבה זוטי שב ומקשה ממקום אחר: אמר רבה זוטי לרב אשי, אם 2 כן שמשמעות לשון 'זה הדבר' היא שדין זה נאמר רק לאותו דור, 3 לשון 'זה הדבר' שנאמרה בדין הפרת נדרים בפרשה דנאמרה 4 לְרֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת, הָכִי נָמִי – האם כך נאמר גם בזה, **דְּלֹא יִהָא נִזְרָה 5 דִּין הפרת נדרים אֵלָא קְדוֹר זָה** שנאמרה בו הלכה זו. 6 **אָמַר לִיה רב אשי** לרבה זוטי, **הֲוָא – אוֹתוּ פִסְקוּ שֵׁל 'זוה הדבר'**, 7 הנאמר בהפרת נדרים, לִיָּה – נלמד בגזירה שוה 'זה' 'זה', **מְהִתָּם – 8 מ'זה הדבר' הנאמר בשחזתי חוץ**, כמו ששם נהוג הדבר לדורות, 9 שהרי נאמר בו 'לדורותם', אף 'זה הדבר' הנאמר בהפרת נדרים 10 נהוג גם לדורות. 11 מקשה רבה זוטי: **הָאֵי נָמִי** – גם דין הנחלה, שלא ינשאו בנות 12 שירשו נחלה לאנשים משבט אחר, לִיָּה – נלמד בגזירה שוה 'זה' 13 'זה', **מְהִתָּם** – משחזתי חוץ, שאיסור זה נהוג לדורות. מתרץ רב 14 אשי: **הָאֵי מָאֵי** – מהו הדמיון בין הדברים, **בְּשִׁלְמָא הָתָּם – מובנת 15 דרשה זו שם**, משחזתי חוץ להפרת נדרים, כיון דאֵיִצְטְרִיךְ – הוצרך 16 הפסוק לכתוב בשניהם 'זה הדבר' לְגִזְרָה שְׂחֻה, ללמד דינים אחרים 17 שנלמדים שחזתי חוץ והפרת נדרים זה מזה, כמו שיבואר להלן, 18 וכיון שהושוו בגזירה שוה זו, יש ללמוד ממנה גם שהלכה זו היא 19 לדורות, אבל **הַבָּא**, בענין איסור בת הירשת להנשא לשבט אחר, 20 לְמָאֵי אֵיִצְטְרִיךְ – לשם מה הוצרך הפסוק לכתוב 'זה הדבר', הרי 21 אינו נצרך כדי ללמוד בגזירה שוה דברים אחרים, ולא יתכן שהוא 22 נכתב רק בשביל ללמוד בגזירה שוה משחזתי חוץ שהלכה זו היא 23 לדורות, שהרי אם כן לְשִׁתּוֹק קָרָא מִנִּיָּה – לא היתה התורה 24 צריכה לכתוב כלל תיבות זה הדבר, **וְאֵנָּא יִדְעָנָא** – ואני אדע 25 מסתימת הלשון **דְּלְדוֹרוֹת הוּא**, ככל מצוות התורה. 26 הגמרא מבארת לגבי מה נדרשת גזירה שוה משחזתי חוץ להפרת 27 נדרים. מבררת הגמרא: **מָאֵי** – מה באה ללמד הַנִּזְרָה שְׂחֻה שבין 28 שחזתי חוץ להפרת נדרים. מבארת הגמרא: **דְּתַנֵּיא בברייתא, נֹאמְרֵי 29 כָּאֵן** בהפרת נדרים לשון 'זה הדבר', **וְנֹאמְרֵי לְחֵלּוֹן** – בשחזתי חוץ 30 'זה הדבר', **מַה לְחֵלּוֹן** – בשחזתי חוץ הוזכרו אַהֲרֹן וְבָנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל, 31 שנאמר (ויקרא יב) **דִּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בְּנֵי וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**, אף 32 כָּאֵן – בהפרת נדרים, כאילו הוזכרו אַהֲרֹן וְבָנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל. וְזָה 33 כָּאֵן – בהפרת נדרים הוזכרו **רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת**, שנאמר (במדבר ג) 34 **וְיִדְבֵר מִשָּׁה אֶל רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת**, אף לְחֵלּוֹן בשחזתי חוץ, כאילו 35 הוזכרו **רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת**. 36 הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא: **אָמַר מֶה, מַה לְחֵלּוֹן הוֹזְכְּרו 37 אַהֲרֹן וְבָנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל**, אף כָּאֵן כאילו הוזכרו אַהֲרֹן וְבָנָיו וְכָל 38 יִשְׂרָאֵל. מבררת הגמרא, לְמַאי הִלְכְתָּא – איזו הלכה ניתן ללמוד 39 מכך שהוזכרו בפרשה 'אהרן ובניו וכל ישראל', מבארת הגמרא: 40 **אָמַר רַב אֲחָא בְּרִי יַעֲקֹב**, לומר לך דין זה, **שֶׁהַפֶּרֶת נְדָרִים** אינה צריכה 41 בית דין של מומחים שיתירו לו את נדרו, אלא די בְּשִׁלְשָׁה הַדְּיוֹטוֹת, 42 ודבר זה נלמד משחזתי חוץ בגזירה שוה, מה בשחזתי חוץ נאמר 43 אהרן ובניו וכל ישראל, אף בנדרים כאילו נאמר אהרן ובניו וכל 44 ישראל, לומר לך ששקולים כל ישראל ואפילו הדיוטות, כאהרן 45 ובניו, שהיו מומחים. 46 מקשה הגמרא: **וְהָאֵי לשון 'רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת' כְּתִיב בֵּיה** בהפרת נדרים, 47 ומשמע דוקא מומחים, ואיך אפשר להתיר בשלשה הדיוטות. 48 מתרצת הגמרא: **כְּדָאָמַר רַב תַּסְדָּא**, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, שהפסוק 'ראשי 49 המטות' בא לחדש שאפשר להתיר את הנדר בְּיָחִיד מוֹפְקָה – רב

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ושלושה לעומר עמוד ב

8 כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, **וְהָנִי מִיָּלֵי שאינה 9 אוסרת בשתיים כְּנִגְדָּ שְׁתֵּים וְאִתָּה יוֹצֵאָה זָנֵב** – בכרם בשיעורו 10 המועט ביותר, **אָמַל בּוֹלֵי כֶּרֶם** – אם כל הכרם עשוי כן מְקִדְשֵׁי – 11 אוסר הזרעים. 12 מימרא נוספת שנינו משמם, **וְאָמַר רַבִּי יַצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם 13 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב**,

1 שחייבים במעשר אֵלָא שכניסם בְּשִׁרְיָה שלא ראו כולם כשכניסם, 2 אֲבָל אם כינסם בְּעֵידֵי אינו חייב לעשרם, כיון שֶׁקָּלָא אִית לִיה 3 לְמִלְתָּא שהוא לקט שכחה ופאה, שכל שכנינו ראו שהביאם מעט 4 מעט. 5 מימרא נוספת נאמרה משמם, **וְאָמַר רַבִּי יַצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן 6 מְשׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב**, שנטיעה יִלְדָה הַפְּחוּתָהּ מִפְּסַח 7 שנטעה בין הזרעים, **אֵינָה מְקַדְּשֶׁת** לאסור את הַדְּרָעִים מדין כלאים,

48 **בָּאֵב, וְכִיּוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁבֶּהֱ –** בימים אלו, מחמת שמחת היום בנות
 49 **יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ יוֹצְאוֹת לְבוֹשׁוֹת כְּבִלִי** – (בבגדין) לְבָן של משי, והיו
 50 בגדים אלו שְׂאוּלֵין – שהיתה כל אחת שואלת בגד מחברתה, ואף
 51 העשירות היו שואלות מחברותיהן, כּדִי שֶׁלֹא לְכַיֵּשׁ אֶת מִי שֶׁאִין
 52 לוֹ – את הבנות העניות שאין להם בגדי לבן וצריכות לשאול
 53 מחברותיהן, ומבואר בברייתא שם (א.ב.) שמי שאין לו אשה הולך
 54 לשם, ומובא בהמשך במשנה שם, שהיו יוצאות וחולות בכרמים,
 55 ומה היו אומרות, בחור שא נא עיניך שואל מה אתה בורר לך, אל
 56 תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה וכו'.
 57 הגמרא מבררת את דברי המשנה שם. שואלת הגמרא: מדוע ימים
 58 אלו נחשבים כימים טובים, בְּשֶׁלְמָא – מובן הדבר לגבי יום
 59 הַכַּפּוּרִים, שכיון שהוא יום סְלִיחָה וּמְחִילָה, ועוד, שהוא יום שְׁנַתְנּוּ
 60 בּוֹ לוחות אֶהְרֹזוֹת, הרי הוא יום טוב, אֵלֶּא הַמְשָׁעָ עֶשֶׂר כָּאֵב מֵאֵי
 61 הֵיא – מה הדבר שאירע בו, שמחמת כן הוא נחשב כיום טוב.
 62 הגמרא מביאה כמה דברים טובים שאירעו בחמשה עשר באב:
 63 אֶמֶר רַב יְהוּדָה אֶמֶר שְׂמוּאֵל, חמשה עשר באב הוא יום שְׁבוּ הַיְהוּדִים
 64 הַשְּׂכֵמִים לְבָא – להתחתן זֶה יוֹם, שהרי בדור הנכנסים לארץ לא
 65 הותרו בנות היורשות להינשא אלא לבני שבטן, כּדִי שלא תעבור
 66 נחלתן משבטן לשבט אחר, של בעליהן, שנאמר בפרשת בנות
 67 צלפחד (במדבר לו ח) וְכָל בַּת יְרֻשַׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְאֶחָד
 68 מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה, לְמַעַן יִירָשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
 69 וְבִישׁוֹת אֲבֹתָיו. אבל לבניהם שלא היו מבאי הארץ, הותר הדבר,
 70 וביום חמשה עשר באב פסק הדור של באי הארץ והותרו הבנות
 71 היורשות להנשא למי שירצו, אף משבטים אחרים, ולכן היה זה
 72 יום טוב.
 73 שואלת הגמרא: מֵאֵי דְרוֹשׁ – מה דרשו להתיר איסור זה. משיבה
 74 הגמרא: דרשו כן מהנאמר בתחילת פרשת בנות צלפחד (שם פסוק ו)
 75 וְזֶה הַדְּבָר, ומכך דרשו, דְּבָר זֶה – איסור זה של בת היורשת
 76 להינשא לשבט אחר, לֹא יִהְיֶה נוֹהֵג אֲלֵא בְּדוֹר זֶה – דור בנות
 77 צלפחד שנאמר בו איסור זה, והוא דור הנכנסים לארץ, אבל
 78 בבניהם לא נהג איסור זה.
 79 טעם אחר מדוע עשאוהו לחמשה עשר באב יום טוב: רָבָה פַר פַּר
 80 חֲנָה אֶמֶר בשם רַבִּי יוֹחָנָן, זהו יום שְׁהוֹתֵר שֶׁבֶט בְּנִימֵן לְבָא בְּקָהֶל –
 81 לישא את בנות שאר השבטים, דְּכֵתִיב במעשה פילגש בגבעה
 82 (שופטים א כ) וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִשְׁבַּע בְּמִצְפָּה לְאֹמֶר, אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן
 83 בַּתוֹ לְבְנִימֵן לְאִשָּׁה, ובחמשה עשר באב התירו איסור זה.
 84 שואלת הגמרא: מֵאֵי דְרוֹשׁ – כיצד דרשו להתיר את שבועתם.
 85 משיבה הגמרא: אמרו, לא נשבעו ישראל אלא ש'איש מִמֶּנּוּ לא
 86 יתן את בתו, וְלֹא מִבְּנֵינּוּ – אבל לא נשבעו על בניהם, שהם
 87 מותרים לתת את בנותיהם לבני שבט בנימין.
 88 טעם נוסף לשמחה ביום זה: רַב דִּימִי פַר יוֹסֵף אֶמֶר בשם רַב נְחֻמִּי,
 89 הטעם שעשאוהו יום טוב, משום שהוא יום שֶׁכָּלוּ בּוֹ מִתֵּי מִדְבָּר –
 90 יום שהפסיקו אנשי דור המדבר למות, שלאחר חטא המרגלים
 91 נגזר עליהם שימותו במדבר ולא יכנסו לארץ ישראל, ובחמשה
 92 עשר באב של שנת הארבעים מציאתם ממצרים פסקו מלמות,
 93 והטעם שקבעוהו יום טוב, משום דְּאֶמֶר מַר, עַד שֶׁלֹא כָּלוּ מִתֵּי
 94 מִדְבָּר

1 מוֹעֲדֵי ה' נֶאמְרוּ, שְׁבַת בְּרֵאשִׁית לֹא נֶאמְרָה. כֵּן עוֹזֵי אֹמְרֵי, מוֹעֲדֵי
 2 ה' נֶאמְרוּ, הַפֶּרֶת נְדָרִים לֹא נֶאמְרָה. ולהלן יבואר כיצד לומדים
 3 מכאן שהפרת נדרים בשלשה הדיוטות.
 4 הגמרא מבררת את פירוש הברייתא. מספרת הגמרא: רַב יוֹסִי פַר
 5 נֶתַן נְמִיר לָהּ לְהָא מַתְּנִיתָא – למד ברייתא זו, וְלֹא יָדַע לִיה לְפָרוּשָׁה
 6 – ולא ידע מה פירושה, אֲוֹל בְּתֵרִיה דְּרַב שִׁשַׁת לְנִתְרֵעָא – הלך
 7 לנהרדעא לבקש אחרי רב ששת, וְלֹא אֶשְׁכַּחֶיהּ – ולא מצאו שם.
 8 אֲוֹל בְּתֵרִיה לְמַחְזוּא הֵלךְ אחריו למחזוא, וְאֶשְׁכַּחֶיהּ – ומצאו. אֶמֶר
 9 לִיה רַב יוֹסִי לַרַב שֶׁשֶׁת, מֵאֵי – מהו פירוש דברי רבי יוסי הגלילי
 10 שאמר 'מוֹעֲדֵי ה' נֶאמְרוּ, שְׁבַת בְּרֵאשִׁית לֹא נֶאמְרָה'.
 11 אֶמֶר לִיה רַב שֶׁשֶׁת, כּוּוֹנֵת רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְגִּילִי הִיא שְׂמוֹעֲדֵי ה' – ימים
 12 טובים, צְרִיכִין קִידוּשׁ בֵּית דִּין, שהרי קביעת המועדים תלויה
 13 בקביעת החודש, וכיון שנצטוו ישראל על קידוש החודש, ובית דין
 14 קובעים מתי יהיה ראש חודש, נמצא שבקידוש ראש החודש על
 15 ידי בית דין מתקדשים המועדים שבתוך החודש, אבל שְׁבַת
 16 בְּרֵאשִׁית, כלומר, השבת שהיא מקודשת מששת ימי בראשית,
 17 אֵינָה צְרִיכָה קִידוּשׁ בֵּית דִּין – אין בית דין צריכים לקדש את היום
 18 הראשון בשבוע לענין זה שיום השביעי שלו יהיה שבת, אלא
 19 לעולם כל יום שביעי הוא שבת.
 20 והטעם שהוצרך הפסוק להשמיענו זאת, משום דְּלִקְאָ דְּעֵתָךְ
 21 אֶמְיָא – שהיה עולה בדתך לומר, הוֹאִיל וּבִתְיָבִי – (וכתובה)
 22 בתורה מצות שבת נְפִי – בסמוך לפרשת מוֹעֲדוֹת, שנאמר (ויקרא כג
 23 ב.) 'מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרְאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי,
 24 שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מִלְאָכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שְׁבַתוֹן מִקְרָא
 25 קֹדֶשׁ, תִּיבְעֵי – תצטרך גם השבת קידוש בֵּית דִּין, כְּמוֹעֲדוֹת, קֹא
 26 מִשְׁמַע לָן – השמיעה לנו התורה בכך שחזרה וכתבה (שם כג ד.) אֵלֶּה
 27 מוֹעֲדֵי ה' מִקְרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם, ולא כתבה רק
 28 'אלה אשר תקראו אותם מקראי קודש', שרק מועדים צריכים
 29 קידוש בית דין, אבל השבת אינה צריכה קידוש בית דין.
 30 הוסיף רב יוסי בר נתן ושאל את רב ששת: מֵאֵי – מהו פירוש דברי
 31 בן עזאי שאמר 'מוֹעֲדֵי ה' נֶאמְרוּ, הַפֶּרֶת נְדָרִים לֹא נֶאמְרָה'.
 32 השיב לו רב ששת: מוֹעֲדֵי ה' – כּדִי לקדש את החודשים, שעל פי
 33 זה נקבעים המועדות, צְרִיכִין שלשה מוֹמְחִין, ואין די בשלשה
 34 הדיוטות או ביהוד מומחה, אבל הַפֶּרֶת נְדָרִים אֵינָה צְרִיכָה מוֹמְחִין,
 35 אלא די בשלשה הדיוטות.
 36 מקשה הגמרא: וְהָא בְּפִרְשַׁת הַפֶּרֶת נְדָרִים לִשְׁוֹן רֵאשִׁי הַמְּטוֹת'
 37 פְּתִיב (במדבר ל א), ומשמע שצריך דווקא מומחין. מתרצת הגמרא:
 38 אֶמֶר רַב הִקְרָא, אֶמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּיְהוּדֵי מוֹמְחָה – הפסוק רֵאשִׁי
 39 הַמְּטוֹת' מלמד שאפשר להתיר את הנדר בפני יחיד מומחה, אבל
 40 כשבאים להתיר נדר בפני שלשה, אף אם הם הדיוטות, כשרים.
 41 ומברייתא זו למדו בית שמאי שדי בשלשה הדיוטות, כמו שאמר
 42 בן עזאי ופירש רב ששת את דבריו, מוֹעֲדֵי ה' צְרִיכִין מוֹמְחִין
 43 והפרת נדרים אינה צריכה מומחין.
 44 כיון שהגמרא עסקה באיסור הנישואין משבט לשבט כּדִי שלא
 45 תעבור הנחלה, הגמרא מביאה משנה שיש שלמדו ממנה מתי
 46 הותר איסור זה: תַּנֵּן הֵתָם – שנינו במשנה במסכת תענית (כו.), אֶמֶר
 47 רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, לֹא הָיוּ יָמִים מוֹכִיבִים לְיִשְׂרָאֵל בְּחַמְשָׁה עֶשֶׂר

אגרות קודש

[ג' סיון, תשט"ו]

... ובודאי למותר להכפיל הדברים, ולא באתי אלא לזרז למזורזין, אשר, א) לא זוהי הדרך
 להתפטר מעבודתו בעניני בית המדרש ובית הכנסת, אלא אדרבה צריך להוסיף אומץ בזה. ב) כיון
 שהשי"ת דורש מכל אחד ואחד מאתנו ענין השלום בהענין דאהבת ישראל, ובאופן דואהבת לרעך
 כמוך, הנה מזה מובן, שכמו בהנוגע לעצמו הנה על כל פשעים תכסה אהבה, הרי עכ"פ מעין ענין זה,
 צריך להיות בקיום הציווי דואהבת לרעך ובפרט שאי אפשר לאדם להיות בטוח בטענות עצמו בכל
 המאה אחוז, כיון שעפ"י תורה תורת חיים, אין אדם מעיד על עצמו. ויהי רצון שיבשרני בקרוב ממש
 אשר השלום בבית הכנסת ובמילא גם השמחה בגבולם...

1 מועדי ה' נאמרו — כוליה מפרש לקמיה. מועדי ה' צריכין קידוש — שהיו מקדשין את
2 החדש על פי הראייה ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו, שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים
3 המועדים מתעכבין. אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין, כי אם החדשים, כדתנן בראש
4 השנה (ב. כד.) לגבי קידוש החדש, שאב שבת דין אומר "מקדש" וכל העם עונין אחריז
5 "מקדש מקדש", שנאמר "אשר תקראו אותם"
6 קרי ביה "אתם". ותרזי זימני "מקדש, מקדש" —
7 נפקא לן מדכתיב "מקראי קדש", שהיו מקדשין
8 את החדש על פי הראייה. וחוה תיקון המועדות
9 וקדושתן. שבת בראשית אינה צריכה קידוש —
10 כעין שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי
11 חדשים. אין מקדשין אחד בשבת להיות שבעי
12 שלו שבת, אלא לעולם יום שבעי שבת הוא.
13 בלא קידוש בית דין. ונפקא ליה מדכתיב "מועדי
14 ה'" יתייא, דמצי למיכתב "אלה אשר תקראו
15 אותם מקראי קדש". "שבת בראשית" קרי לשבת
16 משום דכל מועדות נמי כתיב בהו "שבת שבתו",
17 הלכך קרי ליה שבת בראשית, שמקדשת ונאח
18 משבת ימי בראשית, דבשבת ראשונה כתיב בו
19 "יובילוך": ויקדש אותו. נבי מועדות — בפרשת
20 "שור או כשב" וקראי כו. מועדי ה' צריכין
21 מופאין — ולא מקדשין בשלשה הדיעות בהפרת
22 נדרים, ולא ביחיד מומחה כהפרת נדרים, אלא
23 בשלשה מומחין, כדילפינן בראש השנה: אין לך
24 מומחה בישראל יותר ממשא רבינו, וקאמר ליה
25 רחמנא: עד דאיכא אחרן בהדך, דכתיב "ויאמר
26 ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם"
27 — כבם, מומחין, ואין בית דין שקול, ומוסיפין
28 עליהם עוד אחד. תנן התם — במסכת תענית.
29 ומשום דקאמר לקמן "יום שהותרו שבטים" כו'
30 נקט לה. השאולין — שאפילו מי שיש לה
31 היתה שואלת, שלא לבייש את השואלת מחמת
32 שאין לה. כדאמרין במסכת תענית (א, א): בת
33 מלך שואלת מכת בן גדול כו'. יום שנתנו בו
34 לזכות האחרונות — כדתניא בסדר עולם: משה
35 עלה בששה בסיון לקבל לוחות הראשונות, וירד
36 בשבעה עשר בתמוז, דהיינו בסוף ארבעים יום.
37 עלה בשמינה עשר ובקש רחמים בגבול עין
38 העגול, שנאמר "ואתנפל לפני ה' את ארבעים
39 היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלת בי
40 אמר ה' להשדמי אתכם" (דברים ט), ובאותה
41 שעה נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה "פסל לך שני לוחות אבנים
42 כראשונים". וירד בעשרים ושמונה באב, ופסל שני לוחות אבנים, כדכתיב "ויפסול
43 שני לוחות אבנים כראשונים וישכם משה בבקר", ועלה בעשרים ותשעה באב, ועשה
44 עוד ארבעים יום משלשים באב עד עשרה בתשרי, שנאמר "ואנכי עמדתי בהר כימים
45 הראשונים ארבעים". וגו'. בעשרה בתשרי הוא יום הכפורים נתרצה המקום בשמחה
46 לישראל, ואותו היום ירד משה והלוחות כידו. יום שהותרו שבטים — הכי הזה קים
47 להו. לבא זה בוח — שהותרו הסבת נחלה, שפסק אותו דור של באי הארץ שנאסר
48 להם הסבת נחלה. והשתא מיהא, אם נשתירו עדיין בני אדם שהיו באותו הדור —
49 אבתי באיטרייהו קיימי, אבל שאר בני אדם שלא היו באותו הדור — מותרין. ויש
50 מפרשים: יום שהותרו שבטים — שהיו בתמשה עשר באב כלו מתי מדבר, כדלקמן.
51 וטענת הוא בידם, שהרי לא לדור המדבר נאמר, אלא לבאי הארץ, בערבות מואב
52 בסוף הארבעים שנה. יום שהותר שבט בנימן — כל הך אמוראי לא פליגי, אלא
53 מר גמיר הוא מרביה, ומר גמיר הוא מרביה, שכלו בו מתי מדבר — במדרש איכה:
54 יום שבטל בו החפר. דאמר רבי לוי: כל ערב תשעה באב היה כרוז יוצא: "הכל יצאו
55 לחפור", חפרין וישנן בהן, ובשחרית הכרוז יוצא: "בידלו החיים מן המתים", והיו
56 בודקין אותן, ונמצאו חמישה עשר אלף ופרוטרוט חסרין בכל שנה. וכן עשר ארבעים
57 שנה, יום לשנה יום לשנה, הרי ארבעים שנה. בשנה אחרונה עשו כן, בדקו עצמן
58 ונמצאו שלמים. אמרו: שמא טעינו בחשבון, וכן בעשרה בו, וכן באחד עשר, וכן בשנים
59 עשר, וכן בשלושה עשר, ובארבעה עשר, עד דאיתמלי סיהרא. כיון דאיתמלי סיהרא
60 — אמרו: ביטל הקדוש ברוך הוא אותה גזירה קשה מעלינו, ועשו משתה ושמהוה ויום טוב. דאמר מר ב' — ולכך עשו ימי משתה ושמהוה על הדיבור שחור למשה.
לא

1 **ושבת** בראשית אינה צריכה קידוש בית דין — ואם תאמר: דבסוף פרק קמא דקידושין (לו,
2 ב) נפקא לן מדכתיב "מושבתיכם", דאמרין התם: מושבות דכתב רחמנא גבי שבת
3 למה ליה איצטרך, סלקא דעתך אמינא הואיל ובענינא דמועדות כתיבא — תיבעי קידוש
4 בית דין כמועדות, קא משמע לן ויש לומר: דרשא דהתם איתאי כבן עזאי, דדריש הכא:
5 מועדי ה' נאמרו, הפרת נדרים לא נאמרו. אי נמי,
6 אפילו לרבי יוסי הלגלי צריכין תרי קראי, דאי לא
7 כתיב אלא חד לא היה ממועטים אלא מומחין —
8 כתיב קרא אחרינא למעוטי אפילו הדיוטות.
9 **יום** סליחה ומחילה — פירשתי בסוף "מרובה"
10 (בבא קמא פב, א). יום שכלו בו מתי מדבר
11 — בשנה אחרונה נמי מתו. וידעי שכבר בלתי
12 גזרה, כי כבר מתו כל בני עשרים, ולפי שהיו
13 אבלים עד מקצת יום של חמשה עשר — לא חזר
14 הדיבור, שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות
15 ולא מתוך עצבות, כדאשכחן גבי יעקב (תנחומא
16 פרשת וישב), שכל אותן ימים שנתאבל על יוסף
17 לא שרתה עליו שכינה, כדאמר (בשבת, לו, ב).
18 ולכך, כל ימי אבלות של ישראל לא חזר הדיבור,
19 שבזכותן היה מדבר עם משה, כדאמרין בריש
20 מכללתא: "לאמרו", מרבי יעקב אומר: צא אמרש
21 לדם שבזכותן יאני מדבר עמך. שכל אותן שלשים
22 ושמונה שנה שהיה כועס על ישראל — לא היה
23 מדבר עם משה ואהרן, שנאמר "וידי כאשר תמו"
24 וכו'. וממדרש איכה שיהיה רבינו שמואל מביא
25 ראייה, קשיא טובא, שאם לא מתו בשנה אחרונה
26 — למה נתעבב הדיבור שנה יותר שלא חזר?
27 ועוד, ששה עשר אלף ופרוטרוט היה למות כל
28 שנה. ולפי מדרש איכה היו מתי חמשה עשר אלף
29 ופרוטרוט בכל שנה ועוד: למאן דאמר בירושלמי
30 במועד קטן שבולן בני ששים מתו — החדוש גדול
31 הוא זה, שצריך לומר שחמש עשרה אלפים
32 ופרוטרוט נולדו במצרים בכל שנה, זה קודם זה.
33 ועוד, שלא היתה שמחה מפני הדיבור שחזר,
34 ואלא שאו כי איתמלי סיהרא ידעו שפסקא גזרה
35 מעליהם! ועוד: מה שמחה היא שקדמו למות
36 מאשתקד? והכתיב (שמות כב) "את מספר ימך
37 אמלא!" ועוד, אם מיהירו למות מאשתקד — אם
38 כן לא מתו בני ששים אותן שהושלמו להן עשרים
39 שנה בשעת יציאתם, שלכך תלה בעשרים שנה,
40 לפי שהיו בני עשרים בצמצום! ונראה לרבינו תנא
41 לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות, אלא בשנה אחרונה ביטל מהן הגזירה. ונשאר מהן
42 חמשה עשר אלף ופרוטרוט, אותן שהיו ראויין למות בשנה אחרונה. כמו שמצינו בחוקיהו
43 דכתיב (מלכים ב) "צו לבינתך כי מת אתה" והארץ לו הריבה. והא דכתיב (במדבר כו) "ולא
44 נותר מהם איש כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון" — היינו מאותן שראויין למות קודם
45 שנתבלה הגזירה. דכלב ויהושע היו בני ארבעים בשלוח מרגלים, כדפרישית לעיל (בבא
46 בתרא קיז, ב). אי נמי, בתהלה נגזר אפילו על בני עשרים בצמצום, ולכסוף ריחם עליהם,
47 הקדוש ברוך הוא ולא מתו אלא אותן שהיו בשעת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש,
48 שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד, כדאמרין (מסכת פרה פרק ראשון משנה ג)
49 גבי פלגס, שכל חדש שלם אינו לא שה ולא אילו, ונשאר בשנה אחרונה כל אותן שהיו בני
50 עשרים בצמצום. הכי נמי אשכחן ברילוק קז, וכו' — כי יג זיהה דרעך" מיצחק, לא וכו' —
51 "ועבדום וענו אותם" וכו'. והשתא אתי שפיר, דמשום חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לשנה
52 לא נתיחד הדיבור עד חמשה עשר באב של שנה אחרונה, שהיו ראויין למות, והיו עצביין
53 בכך עד דאיתמלי סיהרא. ומה שהקשה רבינו תם לפרושי הקונטרס: למה נשתנה הדיבור
54 שנה ויחזר? יש לומר נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות, והן היו עצביין לפי שהיו
55 סבורין למות באותה שנה. והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט — לאו על כל שנה
56 ושנה קאמר, אלא רוב השנים. ומיהו, קשה על פירוש רבינו שמואל: דלמה חפרו קברים
57 בשנה אחרונה? כיון שנאשתקד מתו כל אותן שהיו ראויין למות, שכל אחד היה יודע בעצמו
58 שלא היה מכן עשרים ועד ששים מפקדיי משה ואהרן!
שבעה

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60

1 **שבעה** קפלו כל העולם - האי תנא סבר
 2 דאליהו לא הוה פנתס. דאי הוה פנתס
 3 - בכצירי משבעה הוה מצי לאשכחוי, דיאיר ראה
 4 יעקב וראה פנתס. וסבר נמי האי תנא דסרח בת
 5 אשר אינה היה לעולם.
 6 **לְרַגְלֵי רַב מִתְּנָה אָמַר:** יום שְׁנַתְּנוּ הַרוּגֵי בֵיתָר לְקַבְרָהּ; דְּאָמַר רַב מִתְּנָה: אוֹתוֹ הַיּוֹם
 7 שְׁנַתְּנוּ הַרוּגֵי בֵיתָר לְקַבְרָהּ - תִּקְנוּ בִּבְנֵיהָ "הַטּוֹב וְהַמְּטִיב", "הַטּוֹב" - שְׁלֹא הַסְּרִיחַ,
 8 "וְהַמְּטִיב" - שְׁנַתְּנוּ לְקַבְרָהּ. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תְרוּיְהוּ: יוֹם שְׁפּוֹסְקִין בּוֹ מַלְכָּרוֹת
 9 עֲצִים לְמַעַרְכָּה. תְּנַיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגְּדוֹל אָמַר: בִּיּוֹן שְׁהִינַע חֲמִשָּׁה עָשָׂר פָּאָב תִּשְׁשׁ
 10 בְּחָה שֵׁל חֲמָה, וְלֹא הָיוּ בּוֹרְחִין עֲצִים לְמַעַרְכָּה. אָמַר רַב מְנַשֶּׁה: וְקָרוּ לִיהּ יוֹם תִּבְר
 11 מִגָּל. מִפְּאֵן וְאֵילָף, דְּמוֹסִיף - יוֹסִיף, שְׂאִינוּ מוֹסִיף - יוֹסִיף. מָאי "יוֹסִיף"? הִנֵּה רַב יוֹסֵף:
 12 תְּקַבְּרִיהּ אִמְיֵה. תְּנִי רַבְּנִי, שְׁבַעָה קִפְלוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם כּוּלוֹ: מִתּוֹשְׁלַח רָאָה אָדָם, שֵׁם
 13 רָאָה מִתּוֹשְׁלַח, יַעֲקֹב רָאָה אֶת שֵׁם, עֲמֶרְם רָאָה אֶת יַעֲקֹב, אַחֵיהּ הַשִּׁילּוּנֵי רָאָה אֶת
 14 עֲמֶרְם, אֱלֵיהּ רָאָה אֶת אַחֵיהּ הַשִּׁילּוּנֵי וְעַדְיִין קָיָים. - וְאַחֵיהּ הַשִּׁילּוּנֵי רָאָה אֶת עֲמֶרְם?
 15 וְהָא פְתִיב: "וְלֹא נוֹתַר מִהֶם אִישׁ פִּי אִם פֶּלֶב בֵּן יִפְנֵה וְיִהוּשָׁע בֵּן נוֹן!" אָמַר רַב
 16 הַמְנוּנָא: לֹא נְגוּרָה גְּזָרָה עַל שְׁכַמוֹ שֶׁל לֵוִי, דְּכִתְיב: "בְּמִדְבַר הַזֶּה יִפְלוּ פְגַרְיֶכֶם וְכָל
 17 פְּקֻדֵיכֶם לְכָל מוֹסְפְרָכֶם מִבְּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה", מִי שְׁפַקְדִּין מִבְּן עֲשָׂרִים, יֵצֵא שְׁכַמוֹ
 18 שֶׁל לֵוִי שְׁפַקְדִּין מִבְּן שְׁלֹשִׁים. - וּמִשְׁאָר שְׁכַמִּים לֹא עֵיילָ וְהִתְנַיָא: יָאִיר בֵּן מְנַשֶּׁה וּמְכוּר
 19 בֵּן מְנַשֶּׁה נוֹלְדוּ בִימֵי יַעֲקֹב, וְלֹא מֵתוּ עַד שְׁנַכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָא, שְׁנַאָמְרֵי: "וַיִּפּוּ מִהֶם
 20 אַנְשֵׁי הָעַי כְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ", וְתְנַיָא: שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְנַשֶּׁה, דְּבַרֵּי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ
 21 רַבִּי נַחְמֵיה: וְכִי נֶאֱמַר שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה? וְהֵלֵא לֹא נֶאֱמַר אֱלֹא "כְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה"! אֱלֹא זֶה
 22 יָאִיר בֵּן מְנַשֶּׁה, שְׁשִׁקוֹל כְּרוּבָה שֶׁל סְנַהֲדְרִין! אֱלֹא אָמַר רַב אַחָא פְר יַעֲקֹב: לֹא נְגוּרָה
 23 גְּזָרָה לֹא עַל פְּחוֹת מִבְּן עֲשָׂרִים וְלֹא עַל יְתַר מִבְּן שְׁשִׁים; לֹא עַל פְּחוֹת מִבְּן עֲשָׂרִים -
 24 דְּכִתְיב: "מִבְּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה", וְלֹא עַל יְתַר מִבְּן שְׁשִׁים - גְּמַר "וּמַעְלָה", "וּמַעְלָה"
 25 מְעַרְכִּין, מַה לְחַלְוֵי יְתַר מִבְּן שְׁשִׁים כְּפָחוֹת מִבְּן עֲשָׂרִים, אִף פְּאֵן יְתַר מִבְּן שְׁשִׁים כְּפָחוֹת
 26 מִבְּן עֲשָׂרִים. אִיפְעֵיָא לְהוּ: אַרְצָא יִשְׂרָאֵל לְשְׁכַמִּים אִיפְלוּג, אוּ דְלִמָּא לְקַרְקַף גְּבַרֵי אִיפְלוּג?
 תא

1 לא היה דיבור עם משה - פה אף לא כבתחלה. אבל אם הוצרכו לדיבור, כגון במעשה דקרח שהיה אחר מעשה המרגלים - היה מדבר על ידי מלאך, או באורים ותומים. אי נמי,
 2 לא היה מדבר עמו אלא על ידי צורך מעשה הצורך להם. אלי היה הדיבור - דמצי למכתב. והאמר ה' אלי, כדכתיב לעיל "ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב". אי נמי, מדסמכו
 3 ל"וידיה כאשר תמו" קרדיש הכי, ולא ממשמעותא דקרא, אלא מיתורא ד"וידיה כאשר תמו", דקרא יתירא הוא. יום שביטל הושע בן אלה פרדסאות = שומרים. כדתינא בסדר עולם:
 4 כשראה הושע בן אלה שגלו עגלי הזהב, עמד והעביר פרדסאות שהושבי ירבעם בן נבט שלא יעלו ישראל לרגל. שבכל מלכי ישראל הוא אומר "וילך בדרך ירבעם בן נבט ובחטאתו
 5 אשר החטיא את ישראל", אבל בהושע כתיב
 6 ז"ק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו. הרוגי
 7 ביתר - במסכת גיטין (נו, א). דאמר רב מתנה
 8 בו' - ולכך שמו, ובאן וילך תשש כח הדומה, ויש
 9 הסריחו. ברכת הטוב והמטיב - שבברכת
 10 המון, תקנו באותו היום. דמן התורה אינה אלא
 11 שלש ראשונות, כדנפקא לן מהאי קרא "וברכת
 12 את ה' אלהיך על הארץ" וגו'. מניסן ועד המשה
 13 עשר באב היו כורתיים עציץ לצורך המערכה
 14 לכל השנה. ובאן וילך תשש כח הדומה, ויש
 15 בעצים לחלוחית, ומעלין עשן, וגם יגדל
 16 תולעת. וכדאמרין במדרש איכה, רבי יעקב בר
 17 אחא בשם רבי יוסי אומר: שבו כלה זמן קציצה
 18 למזבח. שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול
 19 למזבח, וכל עץ שהוא נקצץ אינו עושה
 20 מאבולת. ואותו יום שפסקו היו שמתים, לפי
 21 שבאותו יום היו משלמין מצוה גדולה כזאת.
 22 יום תבר מגל - שנשברו הקרדומות, שאין
 23 צורך עוד בחן לחטוב עצים. מהמשה עשר באב
 24 ואילך דמוסוף - מן הלילה על היום לשנות -
 25 יוסף ימים, כדכתיב "כי הוא חיך" (דברים ל)
 26 וכתוב (משלי ג) "כי אורך ימים ושנות חיים
 27 ושלום" ויוסי לך". שמתוך שהלילות מאריכין גם
 28 הדימים מתקצרין - צריך לטעוק בלימודו גם
 29 בלילה. ודלא מוסיף יסף. מאי יסף תני רב
 30 יוסף תקבירה אימיה - שימות בחצי ימיו, כמו
 31 (אסתר ט) "וזכרם לא יוסף מרעם" - לשון
 32 כליה. ולא גרסינן "יאסף", דאם בן מאי קבעי
 33 תלמודא: הא מילתא דפשיטא היא ד"יאסף"
 34 לשון מיתה, כדכתיב (במדבר כ) יאסף אהרן אל
 35 עמו. תנו רבנן שבעה בו' - ברייתא היא בסדר
 36 עולם (סוף פרק א). ומשום דמיירי בכלל יהושע
 37 לקביה נקט ליה. אי נמי, משום דאיירי לעיל
 38 דמוסיף יסף, ובא להודיענו שאלו שבעה, מתוך
 39 שצדיקים היו ועסקו בתורה - חו כל כך. קפלו
 40 את כל העולם - סיבבוהו והקיפוהו, שנתקפל העולם ביניהם. וכל אלו השבעה שמשו זה את זה, כדקתני לעיל מינה בסדר עולם: נמצאת אומר שימשו יעקב את שם עשרים שנה,
 41 שימש שם את מתושלח תשעים ושמונה שנה, שימש מתושלח את אדם הראשון מאתיים ארבעים ושלוש שנה. ומחשבין שנות הדורות הכתובין בפרשה ית אחר דור יש ללמוד כל
 42 זה. מתושלח לא מת עד תיכף למבול, כדאמר בח"ק" (סנהדרין קח, ב): "וידי לשבעת הימים ומי המבול היר" - אלו שבעה ימי אבלו של מתושלח הצדיק. וכבר היה שם בן תשעים
 43 ושמונה שנה. כדכתיב "שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד שנתים אחר המבול". ולמן נמי ראה את אדם ואת שם, אלא צדיקים גמורים קחשיב, כמו שימשו זה את זה, כדפרישית
 44 לעיל. והאי תנא לא סבירא ליה: חנוך זה מטטרון, דהוה ליה למימר: שנים קפלו את כל העולם. דהאי תנא סדר עולם הוא. וסבירא ליה דהאי "אינינו כי לקח אותו אלהים" -
 45 היינו שמת בחצי ימיו, וכדקתני התם: חנוך קבר את אדם ואת (שם) וחוה, והיה אחרייו חמשים ושבע שנה, מתושלח הוציא שנותיו עד המבול. עמרם ראה את יעקב - סברא הוא,
 46 שהרי קתא אביו מיוירי מצרים היה, כדכתיב "ובני לי גרשון וקהת" (בראשית מו) "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", ובאותן שבע עשרה שנה נולד עמרם לקהת, שהרי בנו
 47 דהראשון היה, כדכתיב "ובני קהת עמרם ויצהר". אחיה השילוני ראה את עמרם ואחיהו ראה את אחיה - גמרא. והאי תנא לא סבירא ליה אלהיו זה פנתס. דאם איתא - לימנא: משה
 48 ראה עמרם, ופנתס ראה משה, ועדיין הוא קיים, ולא איצטרך ליה אחיה כלל. והא כתיב ולא נותר מהם - ואחיה השילוני נתנבא בימי ירבעם. ואם איתא דראה את עמרם במצרים
 49 - היאך יצא ממדבר וברא לו לארץ? והלא כל ימי יעקב במצרים שבע עשרה שנה, ועמרם ראה את יעקב יום אחד לכל הפחות, ושני חיי עמרם מאה שלשים ושבע שנה - הרי מאה
 50 חמשים וארבע. ואחיה ראה את עמרם. כמה פשו לזו ממאתים ועשר אחר מות עמרם - חמשים ושש שנה. נמצא אחיה השילוני בן חמשים ושש שנה כשיצא ממצרים לכל הפחות,
 51 ושמא יותר, בגון שנולד בחיי עמרם הרבה. אחיה השילוני - לוי היה, כדכתיב בדברי הימים (ב, כ): "והלוים אחיה על אוצרות בית אלהים". שפקודיו מבן שלשים - יום. שהיו הלוים
 52 נמנין מבן חדש ומעלה לפדות עליון הבכורות, כדכתיב בפרשת "במדבר טי"ז: "מבן חדש ומעלה תפקדם". ולא נהירא לי, דאם בן הזה ליה למימר: יצא שבטו של לוי שפקודיו מבן
 53 חדש. אלא האי שלשים - היינו שלשים שנה. כדכתיב "בני גרשון קהת ומררי מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה". והוא חשבון נקט, שאותו חשבון כנגד חשבון של
 54 ישראל הוא. דביצאי צבא קפיד רחמנא. דבישראל כתיב "כל יוצא צבא", ובלוים כתיב "מבן שלשים שנה וגו' כל הבא לצבא לעבוד" וגו'. ומשאר כשמיים לא עייל - מוציא מצרים
 55 לארץ? בתמייה. ואמאי דחקת לתרוצי דמשום דלוי היה אחיה לכך בא לארץ? נולדו בימי יעקב - גמרא. ולא מתו בו' - לא ליקף מקרא אלא חד מינייהו. סנהדרין היו שבעים ואחד,
 56 נמצא רובן שלשים וששה. ולא על יתר מבן ששים - ונדי נמי דאחיה ישראל היה. הרי ראה את עמרם חמש שנים, והוה ליה בן ששים ואחד כצאתו ממצרים. יתר על
 57 ששים בערכין אינו שוה לבן עשרים שנה ומעלה, שהרי ערכו מועט יותר, כדכתיב בפרשת ערכין. כפחות מעשרים - שמועט ערכו נמי מבן עשרים ומעלה. ואף על גב דאין
 58 ערך פחות מבן עשרים ויתר על ששים שוין זה לזה, מיהו בהכי שוים, ששנים מועטין מערך יתר מבן עשרים, ומוחלקין מדינו של יתר מבן עשרים. והכי נמי כי היכי
 59 דמוחלק פחות מבן עשרים מן הגזרה של יתר מבן עשרים - הוא הדין ליתר על בן ששים, ואיכא למימר נמי דלא נמנו בההוא חשבון. לשכמיים איתפלג - שנתחלקה לשנים
 60 עשר חלקים שוין, ואחר כך כל שבע ומשט מתחלק לפי אנשים, שהיו יוצאי מצרים. או לפי באי הארץ, למר כדכתיב ליה ולמר כדכתיב ליה. לקרקף גברי - לראשי אנשים.
 61 שכל אחד מיוצאי מצרים לרבי יאשיהו, או לבאי הארץ לרבי יותן, היה נוטל חלקו בארץ כפני עצמו. והיו כולם שוין בחלוקה.

בבא בתרא דף קכא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רכט

50 כיצד נכנס לארץ ישראל, והרי כל אותו דור מתו.
51 מתרצת הגמרא: אָמַר רב הַמְנוּנָא, לֹא נִגְרָה נִגְרָה זו שִׁימוּתוֹ בַּמְדַּבֵּר
52 עַל שְׂבָמוֹ שֶׁל לֹי, ואחיה השילוני היה משבט לוי. ומנן שלא נגזרה
53 עליהם הגזירה, דְּכֵתִיב (במדבר יד כט) 'בַּמִּדְבָּר הָיָה יַפְלוּ פְּגָרֵיכֶם וְכָל
54 פְּקָדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם מִבְּנֵי עַשְׂרִים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה', ודרשו חכמים
55 שנגזרה הגזירה רק על מי שִׁפְקָדוֹ יֹצֵא לְצַבָּא מִבְּנֵי עַשְׂרִים (במדבר א ג),
56 יֹצֵא שְׂבָמוֹ שֶׁל לֹי, שִׁפְקָדוֹ יֹצֵא לְצַבָּא מִבְּנֵי עַשְׂרִים (במדבר ד
57 א), שעליהם לא נגזרה הגזירה.
58 הגמרא מבררת האם גם משאר השבטים יש שזכו להכנס לארץ
59 ישראל. מקשה הגמרא: וְכִי מִשְׁאֵר הַשְּׂבָטִים לֹא עִיֵּל – לא נכנס
60 איש לארץ ישראל, מאלו שהיו בזמן חטא המרגלים, וְהִתְנַיֵּא
61 בברייתא, יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה וְיֹכִיד בֶּן מְנַשֶּׁה נִלְוְדוּ בַיָּמֵי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ
62 מִצְרַיִם, וְלֹא מֵתוּ עַד אַחַר שְׂנַבְנָסוֹ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ, ומנן שמת יאיר
63 רק אחרי שנכנס לארץ, שִׁנְאָמַר בְּמַלְחַמַת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַ בְּאֶרֶץ
64 יִשְׂרָאֵל (יהושע ט ז) 'וַיָּבֹאוּ מֵהֶם אֲנָשֵׁי הַעֵי בְּשָׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ, וְהִתְנַיֵּא
65 בברייתא בבואר הפסוק, 'שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מִמֶּשֶׁ, דְּכָרִי רַבִּי יְהוֹדָה.
66 אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֵמְיָה, וְכִי נֹאמַר 'שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה', וְהִלֵּא לֹא נֹאמַר אֱלֹא
67 'כְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה', אֱלֹא זֶה יָאִיר בֶּן מְנַשֶּׁה, שֶׁשְּׂקוֹל בַּחֲשִׁיבוֹתוֹ
68 כְּשִׁיעוֹר רֹבֵה שֶׁל סְנַהֲדְרִין, שְׁהָרִי בְּסַנְהֲדְרִין גְּדוּלָה יֵשׁ שְׁבַעִים
69 ואחד דיינים, וְרוֹב סְנַהֲדְרִין הוּא שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ, ומדברי רבי
70 נחמיה מוכח שנכנס יאיר לארץ הגם שהיה בזמן הגזירה, ולא היה
71 משבט לוי אלא משבט מנשה, ומדוע הוצרך רב המנונא לדחוק
72 ולומר שהטעם שנכנס אחיה השילוני לארץ ישראל הוא כיון
73 שהיה לוי, הרי אף משבטים אחרים נכנסו.
74 הגמרא מתרצת באופן אחר כיצד יתכן שאחיה השילוני נכנס
75 לארץ: אֱלֹא אָמַר רַב אַחָא בְּרַי יַעֲקֹב, אחיה השילוני נכנס לארץ כיון
76 שלא נִגְרָה נִגְרָה זו לא על מי שהיה בזמן החטא פָּחוֹת מִבְּנֵי עַשְׂרִים,
77 וְלֹא עַל מִי שְׁהִיָּה יֹתֵר מִבְּנֵי עַשְׂרִים, ואחיה שראה את עמרם חמש
78 שנים היה בזמן הגזירה בן שישים ואחת, ולכן גם יאיר ומכיר בני
79 מנשה נכנסו לארץ, שהיו בזמן החטא יותר מבני שישים.
80 מבאר רב אחא בר יעקב את המקור לדבריו: לֹא נִגְרָה הַגְּזִירָה עַל
81 פָּחוֹת מִבְּנֵי עַשְׂרִים, דְּכֵתִיב (במדבר יד כט) 'בַּמִּדְבָּר הָיָה יַפְלוּ פְּגָרֵיכֶם
82 וְכָל פְּקָדֵיכֶם לְכָל מִסְפָּרְכֶם מִבְּנֵי עַשְׂרִים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה'. ומה שלא
83 נגזרה הגזירה על מי שהיה יֹתֵר מִבְּנֵי עַשְׂרִים, נָמַר – יש ללמוד בגזירה
84 שוה של לשון 'יַמְעֵלָה' וְיַמְעֵלָה' מִעֲרָבֵין, נֹאמַר לַגְּבִי גִזְרָה זו 'מִבְּנֵי
85 עַשְׂרִים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה', וְנֹאמַר בְּמִקְדָּשׁ אֵת שׁוּי עֲרָבוֹ לְבִית
86 הַמִּקְדָּשׁ (ויקרא כו ז) 'יָאֵם מִבְּנֵי שְׁשִׁים שָׁנָה וְיַמְעֵלָה, מִה לְהֵלֵךְ –
87 בְּעֶרְבֵין, מִי שְׁהוּא יֹתֵר מִבְּנֵי עַשְׂרִים הָרִי הוּא כְּפָחוֹת מִבְּנֵי עַשְׂרִים,
88 שְׁעָרְךָ שְׁנִיחָם פָּחוֹת מְעַרְבוֹ שֶׁל בְּנֵי עַשְׂרִים שָׁנָה עַד שִׁשִּׁים שָׁנָה,
89 אֵף כֵּן יֹתֵר מִבְּנֵי עַשְׂרִים הָרִי הוּא כְּפָחוֹת מִבְּנֵי עַשְׂרִים, שלא נגזרה
90 עליהם הגזירה שלא יכנסו לארץ.
91 הגמרא מסתפקת כיצד היתה חלוקת ארץ ישראל לשבטים.
92 מסתפקת הגמרא: אֵיבְנֵיאוּ לָהֶן, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְשָׂבָטִים אֵיבְלוּ –
93 האם חלוקתה היתה לפי מספר השבטים, כלומר, חילקו את הארץ
94 לשנים עשר חלקים שוים, ואחר כך כל שבט חילק את הקרקע לפי
95 מספר האנשים שבו, או דְּלָמָּא לְקָרְבָּן נְבִירֵי אֵיבְלוּ – או שמא
96 לראשי האנשים נחלקה, כלומר, שחילקו את הארץ לפי מספר
97 האנשים, וכל אחד קיבל חלק שוה לחבירו, ונמצא ששבט שהיו
98 אנשיו מרובים קיבל חלק גדול יותר משבט שהיו אנשיו מועטים.

1 לֹא הָיָה הַדִּיבּוּר שֶׁל ה' עִם מֹשֶׁה פֶּה אֶל פֶּה בְּכַתְחִילָהּ, אלא על ידי
2 מלאך או באורים ותומים, שִׁנְאָמַר (דברים ב טו) 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תִּפְּנוּ כָּל
3 אֲנָשֵׁי הַמַּלְחָמָה לְמוֹת מְקַרֵּב הָעָם, וְסָמִיךְ לָיָה – נסמך לו הפסוק
4 'וַיִּדְבַּר ה' אֵלַי לְאָמַר', ומכך שנאמר 'וידבר' שוה לשון חיבה של
5 דיבור פה אל פה, ולא נאמר 'ויאמר ה' אלי' שאין זו לשון חיבה,
6 יש לדרוש שרק מאותו הזמן אֵלַי הָיָה הַדִּיבּוּר בְּדֶרֶךְ חִיבָה, ולכן
7 אותו יום עשאוהו יום טוב.
8 הגמרא מביאה טעם נוסף לשמחה שביום זה: עוֹלָא אָמַר, וְהוּא יוֹם
9 שְׂבִיטָל בּוֹ הוֹשָׁע בֶּן אֱלֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵת הַפְּרִדְקָאוֹת – שומרים
10 שְׁהוֹשִׁיב יְרֵבְעָם בֶּן נַבְט עַל הַדְּרָבִים, שהיו שומרים שלא יעלו יִשְׂרָאֵל
11 לְרָגֵל, שכיון שראה שגלו עגלי הזהב ביטל את השומרים, ומחמת
12 כן עשאוהו יום טוב.
13 טעם נוסף: רַב מִתְנָה אָמַר, וְהוּא יוֹם שִׁנְתָנוּ בּוֹ הַרוּגֵי בִיתֵר לְקַבּוּדָה,
14 שכשהגא אדריינוס קיסר את אנשי ביתר לא הניח לקוברם במשך
15 זמן רב, עד שבא מלך אחר ונתן לקוברם, ואותו יום היה חמשה
16 עשר באב, מבארת הגמרא על מה היתה השמחה באותו יום,
17 דְּאָמַר רַב מִתְנָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם שִׁנְתָנוּ הַרוּגֵי בִיתֵר לְקַבּוּדָה, תִּקְנוּ
18 חֲכָמִים בְּיָבֵנָה אֵת בְּרַכַּת הַטּוֹב וְהַטָּמִיב שֶׁבְּרַכַּת הַמוּזוֹן, הַטּוֹב עַל
19 שְׂאֵל הַסְּרִיחוֹ הַמֵּתִים, וְהַטָּמִיב עַל שִׁנְתָנוּ לְקַבּוּדָה, ומזמת כן
20 עשאוהו יום טוב.
21 טעם נוסף: רַבֵּי יוֹסֵף דְּאָמְרֵי תְּרִיוּחֵיהוּ – שאמרו שניהם, וְהוּא יוֹם
22 שְׁפּוֹסְקוֹן בּוֹ מְלָכּוֹת עַצִּים לְמַעַרְבָה שַׁעַל גְּבִי הַמַּזְבֵּחַ, והיו שמחים
23 על שזכו והשלימו מצוה גדולה כזאת. והטעם שהפסיקו לכרות
24 עצים ביום זה, דְּהִתְנַיֵּא בברייתא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמַר, בֵּינָן
25 שְׁהִנְיַע מְשִׁשָּׁה עֶשֶׂר בָּאָב, תְּשִׁשׁ בְּחָה שֶׁל חָמָה – נחלש כח השמש,
26 ואין העצים מתייבשים היטב עד שהיו ראויים להדלקה, וְלֹא הָיוּ
27 בּוֹרְתֵין עַצִּים לְמַעַרְבָה, כיון שיש בהם רטיבות והם מעלים עשן, וכן
28 גדלים בהם תולעים הפוסלים אותם למזבח (מדות פ"ב מ"ה). אָמַר רַב
29 מְנַשֶּׁה, יְקָרוֹ לָיָה – וקראו ליום זה, יוֹם תִּבְרַת מַגֵּל – יום שבירת
30 הקרדומות, שאין בהם עוד צורך. וּמִכָּאֵין וְאֵילָף – מיום חמשה עשר
31 באב והלאה, כיון שהלילות מתארכים, אדם דְּמִסְּפָן מִן הַלִּילָה עַל
32 הַיּוֹם לַעֲסוֹק בְּתוֹרָה, יוֹסִיף חַיִּים, אבל מי שְׂאִינוּ מוֹסִיף בְּתוֹרָה,
33 יוֹסִיף. שואלת הגמרא: מֵאֵי יוֹסִיף? משיבה הגמרא: תֵּנִי רַב יוֹסֵף,
34 תְּקַבְּרֵיהָ אִמִּיהָ – אמנו תקברהו, שימות בחצי ימיו.
35 מתוך שהגמרא עסקה לעיל ביהושע וכלב שקיבלו חלק בארץ,
36 מביאה הגמרא ברייתא השייכת לזה: תֵּנִי רַבֵּנָן, שְׂבָעָה אֲנָשִׁים קָשְׁלוּ
37 [–סיבה והקפוחו אֵת כָּל הַעוֹלָם כּוֹלוֹ, שמתחילת העולם ועד סופו
38 היה אחד מהם קיים, וכל השבעה צדיקים גמורים היו ושימשוהו
39 את זה, וכך הוא סדרם, אדם הראשון נברא בשבת ימי בראשית,
40 וּמִתּוֹשְׁלָה בֶן הַנוֹךְ רָאָה אֵת אָדָם הָרִאשׁוֹן, שָׁם בֶּן נֹחַ רָאָה אֵת
41 מִתּוֹשְׁלָה, יַעֲקֹב אֲבִינוּ רָאָה אֵת שָׁם, עֶמְרָם רָאָה אֵת יַעֲקֹב, אַחֲיָה
42 הַשִּׁילוֹנִי הִנְבִּיא רָאָה אֵת עֶמְרָם, אֱלֹהֵי רָאָה אֵת אַחֲיָה הַשִּׁילוֹנִי,
43 וְעִדְיָן אֵלִיהוּ קָנִים, עד סוף כל הדורות.
44 הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא שאחיה השילוני ראה את
45 עמרם. מקשה הגמרא: וְכִי אַחֲיָה הַשִּׁילוֹנִי שֶׁהִתְנַבֵּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
46 בזמן ירבועם בן נבט מלך ישראל, רָאָה אֵת עֶמְרָם, וְהָא כֵּתִיב עַל
47 דוֹר הַמְדַּבֵּר (במדבר כו טו) 'לֹא נֹתֵר מִהֶם אִישׁ כִּי אִם כָּלֵב בֶּן יִפְנֵה
48 וַיְהוֹשָׁע בֶּן נֹחַ, ואם ראה אחיה השילוני את עמרם אבי משה, שמת
49 קודם יציאת מצרים, בוודאי היה בעצמו מיוצאי מצרים, ואם כן

כאשר לא תשכון אש ומים בכלי אחת, כן לא תשכון בלב המאמין אהבת ה' ואהבת עולם הזה.

משיחת שבת פרשת במדבר ה'תשי"ט

התכלית היא לא לבטל את נפש הבהמית, אלא לבררה ולזככה.

משיחת שבת פרשת במדבר ה'תשי"ט

55 לפי אנשים. מסיימת הגמרא: שָׁמַע מִיָּמָה – אכן מוכח כן.
 56 הגמרא מבררת עתה את הכתוב בברייתא: אָמַר מִר בְּרִייתא,
 57 עֲתִידָה אֲרִיץ יִשְׂרָאֵל שֶׁתִּתְחַלֵּק לְשָׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים. שואלת
 58 הגמרא: אֵיךְ לָמָּן – למי הוא החלק השלשה עשר, היתר על
 59 שנים עשר השבטים. משיבה הגמרא: אָמַר רַב הֲדִיבָא, לְנִשְׂאֵי – מלך
 60 המשיח, דְּתָתִיב על חלוקת הארץ לעתיד לבוא (יחזקאל מח ט) 'וְהָעֶבֶד
 61 הָעֵיזָר יַעֲבֹדוּהוּ מִכָּל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל', והמלך הוא עובד העיר, שעל
 62 הצבור מוטל עליו והרי הוא כעבד של העם, ואומר הכתוב שכל
 63 השבטים יעבדוהו על ידי שיתנו לו לנחלה חלק משטחם.
 64 שואלת הגמרא: אָמַר לִיה רַב פֶּסָא לְאִבִּי, אֵימָא – נאמר שמה
 65 שאומר הכתוב שיעבדוהו היינו כרוּנְגָר – שכירים בְּעֵלְמָא,
 66 ישראל יעבדו את השיא כתלמידים שעובדים עבור רבם, ולא
 67 שיתנו לו חלק בקרקע כשאר שבטים. השיב לו אביו: לֹא סִלְקָא
 68 דְעֵתָךְ – אל תעלה בדעתך כן. דְתָתִיב (שם פסוק כא) 'וְהַנְּתוּר לְנִשְׂאֵי
 69 מִיָּמָה וּמִזָּח – מצד זה ומצד זה' וְהַרְוֵת הַקֹּדֶשׁ וְלֹאֲחֻזַּת הָעֵיר,
 70 משמע שהמלך נוטל חלק בקרקע לעצמו, חוץ ממה שניתן
 71 לתרומת הקודש ולאחוזת העיר.
 72 הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא. שנינו בברייתא: וְלֹא
 73 נִתְחַלְקָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶלָּא לְכַסְפִּים, שְׁנָאמַר בִּין רַב לְמַעֲטָא. שואלת
 74 הגמרא: לְמָא – לגבי מה נאמר דין זה, שהתחלקה הארץ לפי
 75 שויה, אֵילִימָא – אם נאמר לְשׁוֹפְרָא וְסָנְאִי – לקרקע טובה ורעה,
 76 שמי שקיבל קרקע טובה נתן ממון לזה שקיבל קרקע רעה, אָמַר
 77 בְּשׁוֹפְרָא עֶסְקִין – האם נתן עוסקים באנשים שונים, ממוכרים
 78 להסתלק מקרקע טובה לקרקע רעה תמורת דמים. משיבה
 79 הגמרא: אֵלָּא, מי שקיבל קרקע גרועה קיבל חלק גדול יותר ממי
 80 שקיבל קרקע טובה, ומה שנינו בברייתא שהארץ נתחלקה
 81 לכספים היינו לְקֹרְבָה וְרִחוּקָה – שקרקע הקרובה לירושלים שזה
 82 יותר מקרקע הרחוקה מירושלים, לפי שהיא קרובה לבית המקדש
 83 והעולה לרגל אינו צריך ללכת דרך ארוכה, ועוד, שקרקע
 84 הרחוקה מירושלים היא קרובה לדרך העמים ואדם דוגם
 85 מפניהם, ושזה פחות מהקרובה לירושלים. ולכן מי שיש לו קרקע
 86 קרובה לירושלים נותן דמים לזה שהקרקע שלו רחוקה.
 87 הגמרא תולה ענין זה במחלוקת תנאים: פְּתָנָא – מה שאמר
 88 בברייתא שמי שקיבל קרקע קרובה לירושלים נתן מעות לזה
 89 שקיבל קרקע רחוקה מירושלים, נחלקו בזה תנאים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 90 אָמַר, ארץ ישראל, בְּכַסְפִּים הַעֲלוּהָ – זה שקיבל קרקע קרובה
 91 לירושלים נתן מעות למי שקיבל קרקע רחוקה, כדי להשוות
 92 ביניהם. ורַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר, בְּקֹרְבָה הַעֲלוּהָ – זה שקיבל קרקע
 93 רחוקה מירושלים קיבל קרקע גדולה יותר ממי שקיבל קרקע
 94 סמוכה לירושלים.
 95 שנינו בברייתא: וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶלָּא בְּגוֹרָל, שְׁנָאמַר אֶדְ בְּגוֹרָל.
 96 הגמרא מביאה ברייתא הדרושת פסוק זה באופן אחר: תָּנָא
 97 בברייתא, אמרה תורה אֶדְ בְּגוֹרָל, ומהלשון 'אך' שהיא מיעוט יש
 98 לדרוש, שִׁצְאוּ מכלל זה 'וְהוֹשַׁע וְכָלֵב'. שואלת הגמרא: לְמָא –
 99 לגבי מה יצאו יהושע וכלב, אֵילִימָא – אם נאמר דִּלָּא שְׁקוּל כָּלֵל –
 100 שלא לקחו כלל חלק בארץ, אי אפשר לומר כן, שהרי הִשְׁתָּא דְלָאו
 101 דִּידְהוּ שְׁקוּל, דִּידְהוּ מִיַּבְעָא – הרי קיבלו אף חלק שאינו שלהם,
 102 וזהו חלקם של שאר המרגלים, כמבואר לעיל (קהל), ובודאי
 103 שקיבלו את החלק שלהם. משיבה הגמרא: אֵלָּא, שְׁלֹא נִטְלוּ את
 104 חלקם בְּגוֹרָל, אֵלָּא עַל פִּי ה' – על פי מה שצויה ה' בפירוש שיתנו
 105 להם.
 106 מוכיחה זאת הגמרא מפסוקים: וְהוֹשַׁע קִיבַל חֶלְקוֹ עַל פִּי ה', דְתָתִיב
 107 בחלוקת הארץ (יהושע ט ט) 'עַל פִּי ה' נָתַן לֹו אֶת הָעֵיר אֲשֶׁר שָׂאֵל
 108 אֶת תְּמַנַּת קָרָה בְּהַר אֶפְרָיִם'.

1 הגמרא פושטת את הספק מלשון הפסוק: תָּא שָׁמַע, נאמר בחלוקת
 2 הארץ (במדבר כו ט) 'עַל פִּי הַגּוֹרָל תִּחַלֵּק נְחֻלְתוֹ בֵּין רַב לְמַעֲטָא', וכוונת
 3 הפסוק, שעל פי הגורל תחלק הארץ וכל שבת יקח מה שיתן לו
 4 הגורל, בין שבת שיש בו מעט אנשים ויקבלו כל אחד חלק מרובה,
 5 ובין שבת שיש בו הרבה אנשים ויקבלו כל אחד חלק מועט, ואם
 6 היתה החלוקה לפי האנשים לא שייך לומר 'בין רב למעט', שהרי
 7 כל אחד קיבל חלק שווה, אלא ודאי היתה חלוקת הארץ לפי
 8 השבטים. אינם שניתן לדרוש את הפסוק באופנים אחרים.
 9 מביאה הגמרא ראייה נוספת מברייתא.
 10 וְעוֹד תָּנָא כֵּן בְּפִירוּשׁ בְּרִייתא, עֲתִידָה אֲרִיץ יִשְׂרָאֵל לְעִתִיד לְבּוֹא,
 11 שֶׁתִּתְחַלֵּק לְשָׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים, כְּלוּמַר, לְשָׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי חֻלְקִים,
 12 וְלֵהֲלֹךְ יִבּוֹאֵר מִי יִקְבַּל אֶת הַחֶלֶק הַשְּׁלֹשָׁה עֶשְׂרֵי, שֶׁבְּתַחֲלָה –
 13 כשנכנסו ישראל לארץ לֹא נִתְחַלְקָה אֶרֶץ אֵלָּא לְשָׁנִים עֶשְׂרֵי
 14 שְׁבָטִים, וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶרֶץ בּוֹמֵן יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא בְּכַסְף, וְהִבִּינָה עֵתָה
 15 הַגְּמָרָא שֶׁשֶׁבֶט שְׂקִיבֵל קִרְקַע טוֹבָה מְחַבֵּירוֹ נָתַן לֹו שְׂקִיבֵל קִרְקַע
 16 גְּרוּעָה כִּסְף, כְּפִי שׁוּי הַהִפְרָשׁ בֵּין הַקִּרְקַעוֹת, שְׁנָאמַר עַל הַחֲלוּקָה
 17 'בֵּין רַב לְמַעֲטָא', שְׂצִירָךְ לְחֻשְׁבֵּי אֶת הַפְּרָשׁ הַמְּמוֹן בֵּין מִי שְׂקִיבֵל
 18 קִרְקַע טוֹבָה לְבִין מִי שְׂקִיבֵל קִרְקַע גְּרוּעָה, וְכּוּמַר שְׁאֵמַר רַבִּי יְהוֹדָה,
 19 סָפָה תְּבוּאָה פְּאָרֶץ יְהוּדָה, שְׁוֹה כְּמִשַׁשׁ פְּאִין תְּבוּאָה בְּנִלְיָל, וְהַמְקַבֵּל
 20 קִרְקַע בִּיהוּדָה הִיָּה צִירָךְ לְתַת מַעוֹת לְאוֹתוֹ שְׂקִיבֵל קִרְקַע בְּגַלְיָל.
 21 הגמרא מביאה את המשך הברייתא, ולאחר מכן תפשוט ממנה
 22 את הספק: וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶרֶץ בּוֹמֵן יְהוֹשֻׁעַ, אֵלָּא בְּגוֹרָל, שְׁנָאמַר
 23 (שם כו טז) 'אֶדְ בְּגוֹרָל', וְלֹא נִתְחַלְקָה אֶלָּא בְּאוֹרִים, וְסוּמָא שְׁנָאמַר (שם
 24 כו טז) 'עַל פִּי הַגּוֹרָל', מְבֹרַרְת הַבְּרִייתא: הָא בִּיצֵד – איך יתכן שהארץ
 25 התחלקה גם בגורל וגם באורים ותומים, כְּלוּמַר, מְדוּעַ הִיָּה צוּרָךְ
 26 בְּשָׁנִיָּה. מְבֹרַרְת הַבְּרִייתא: כִּךְ הִיָּה הַחֲלוּקָה, אֱלִיעֶזֶר הַכּוֹהֵן
 27 הַגְּדוֹל מְלוֹכֵשׁ בְּאוֹרִים וְתוֹמִים, וְהוֹשַׁע וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים לְפָנָיו,
 28 וְקָלְפֵי שְׁלֹשׁ שְׁבָטִים – תִּיבָה שְׁמוֹנָחִים בָּה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי פְתָקִים עִם
 29 שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, וְקָלְפֵי שְׁלֹשׁ תְּחוּמִין – שְׁמוֹנָחִים בָּה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי
 30 פְתָקִים שֶׁל חֻלְקֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מְנַחֲמִין וְקוֹרְדִים שֶׁהֵעֵלוּ אֶת
 31 הַגּוֹרָלוֹת הֵיָּה אֵלְעוֹר מְכּוּיִן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ – וְשָׂאֵל בְּאוֹרִים וְתוֹמִים
 32 אִיזָה גּוֹרֵל יַעֲלֶה, וְאָמַר עַל פִּי הָאוֹרִים וְתוֹמִים, וְבוֹלָן עוֹלָה בְּגוֹרָל,
 33 וְתָחוּם – מְקוּם הַסְמוּךְ לְעֵבֹד עוֹלָה עִמּוֹ, מְרָף – עֵירֵב הַמְּמוֹנָה אֶת
 34 הַתְּתָקִים הַמְּנוּחִים בְּקָלְפֵי שְׁלֹשׁ הַשְּׁבָטִים וְעֹלָה בְּיָדוֹ וְבוֹלָן, מְרָף בְּקָלְפֵי
 35 שְׁלֹשׁ תְּחוּמִין, וְעֹלָה בְּיָדוֹ תָחוּם עִמּוֹ, וְנִמְצָא שְׂרוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וְהַגּוֹרָל
 36 כִּיּוֹנוֹ לְדַבֵּר אַחֲרָיו. וְחֹזֵר אֵלְעוֹר וּמְכּוּיִן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאָמַר, נִפְתְּלִי
 37 עוֹלָה וְתָחוּם גִּינוֹסָר עוֹלָה עִמּוֹ, מְרָף בְּקָלְפֵי שְׁלֹשׁ שְׁבָטִים וְעֹלָה בְּיָדוֹ
 38 נִפְתְּלִי, מְרָף בְּקָלְפֵי שְׁלֹשׁ תְּחוּמִין וְעֹלָה בְּיָדוֹ תָחוּם גִּינוֹסָר, וְכֵן כָּל
 39 שְׁבָט וְשְׁבָט, וְרֵא וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהַחֲלוּקָה אִמְתָּ.
 40 מְמַשִּׁיכָה הַבְּרִייתא: וְלֹא נִתְחַלְקָה שְׁלֹשׁ עוֹלָם תָּהָה – כְּשִׁבְאוֹ יִשְׂרָאֵל
 41 לְאֶרֶץ, הַלּוּקָה שְׁלֹשׁ עוֹלָם תָּהָה – לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ, שֶׁבַחֲלוּקַת הָעוֹלָם
 42 הָיָה, אָדָם שִׁישׁ לֹו שְׂדֵה לְכֵן – שְׂדֵה תְּבוּאָה, אִין לֹו שְׂדֵה פְרָדֵם –
 43 שֶׁל אֵילָנוֹת, וּמִי שִׁישׁ לֹו שְׂדֵה פְרָדֵם, אִין לֹו שְׂדֵה לְכֵן. אֲבָל לְעוֹלָם
 44 תָּהָה, אִין לָךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד שָׂאִין לֹו נַחֲלָה בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת פְּרָדֵם
 45 וּבְשָׂפְלָה וּבְעֵמֶק, שְׁנָאמַר עַל חֲלוּקַת הָאֶרֶץ לְעִתִיד לְבּוֹא (יחזקאל מח
 46 א) 'וְשַׁעֲרֵי הָעֵיר עַל שְׁמוֹת שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל שְׂעָרִים שְׁלוֹשָׁה צְפוּנָה,
 47 שְׂעַר רְאוּבֵן אֶחָד שְׂעַר יְהוּדָה אֶחָד שְׂעַר לְוִי אֶחָד', שְׁכָל מַה שִּׁיָּהִיָּה
 48 לְשִׁבְט אֶחָד יִהְיֶה לְשִׁבְט אַחֵר, וְהַקּוֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחַלֵּק לָמָן אֶת
 49 הָאֶרֶץ בְּעֵצְמוֹ, שְׁנָאמַר (שם פסוק טז) 'זֹאת הָאֶרֶץ אֲשֶׁר תְּפִילוּ מִנְחָלָה
 50 לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵלָּה מְחַלְקֵתֵם נָאִם ה'".
 51 הגמרא פושטת מהברייתא את הספק, האם הארץ נתחלקה לפי
 52 שבטים או לפי אנשים: קְתַנִּי מִיָּתָה – מכל מקום שנינו בברייתא,
 53 שֶׁבְּתַחֲלָה לֹא נִתְחַלְקָה אֶרֶץ אֵלָּא לְשָׁנִים עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים, שָׁמַע מִיָּמָה
 54 – מוכח מכך, דְלְשְׁבָטִים אֵיפְלוּג – לפי שבטים נתחלקה הארץ, ולא

כאשר יהודי אחד מניח תפילין לזכותו של חברו, מועילה הזכות להגן עליו וכו'.

בבא בתרא. יש נחלין – פרק שמיני דף קכב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלא רש"י תוספות

1 תא שמע בין רב למעט – על פי הגורל תחלק הארץ, נחלתן של ישראל, שיקח
2 כל שבת ושבת מה שיתן לו הגורל, בין שהיה מגיע לו חלק מרובה – כגון שבת
3 שיש בו אנשים מעט, בין שהיה לו חלק מועט – כגון שיש לו אנשים הרבה.
4 דכיון דכל השבטים לוקחין בשוה, שבת הקטן כשבת הגדול – נמצאו חלקי בני
5 שבת הקטן מרובה מחלק שבת בני הגדול, ואי

6 לרקקו גברי – מאי בין רב למעט? והלא נטלו
7 כולן בשוה. ועוד תניא – ביהיא דלשבתם
8 איתפלו. ומשום דאיכא למידרש נמי האי "בין
9 רב למעט" לכדלקמן בברייתא, איצטרך נמי
10 האי. ועוד תניא כו' – שתתחלק לעתיד לבא
11 לשלשה עשר שבטים, כלומר לשלשה עשר
12 חלקים שוין. ולקמי מפרש מאי ניהו אורו
13 חלק דפי תתם, דאי משום לוי נדקט נחלה
14 כשאר שבטים, כדכתיב הוה "שער לוי אחד"
15 – הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק
16 אחד, כדכתיב הוה "שער יוסף אחד". נמצאו
17 שנים עשר שבטים נטלין שנים עשר חלקים,
18 והשלשה עשר לנשיא, כדלקמן. שבתחלה –
19 כשבאו לארץ. ולא נתחלקה אלא לשנים עשר
20 שבטים – שלוי לא היה לו חלק בארץ, אלא
21 שכל שבת ושבת נתנו לו ערים לשבת בהן
22 להיות ערי מקלט, אבל מנשה ואפרים נטלו
23 שני חלקים, כדכתיב "אפרים ומנשה כראובן
24 ושמעון יהוה לוי" (בראשית מח). בכספים –
25 קא סלקא דעתך הוה השתא: מי שהיה לו חלק
26 יפה היה נותן דמים למי שהגיע לו חלק כחוש
27 מאי דבני בניו, שנאמר "בין רב למעט" –
28 כלומר, וצריך לדקדק בין רב למעט, להוסיף
29 דמים הרב למעט. שהזיבורית קרי ליה מעט,
30 והזיבורית קרי רב. שכן אמר רבי יהודה: סאה
31 ביהודה שוה חמש סאין בגליל, והיה מעלה
32 דמים זה שנפל חלקו ביהודה למי שנפל לו
33 חלקו בגליל. הכי נרשינן: אמר רבי יהודה
34 כו' – ולא בא לחלוק, מדלא קתני רבי
35 יהודה אומר. ולא נתחלקה אלא בגורל –
36 מסקנא דמיתתיה דתנא קמא היא. על פי –
37 משמע על פי אורים ותומים. הא כיצד –
38 אם אורים למה גורל, ואם גורל למה אורים,
39 ודכתיב מכתבישן את זה: את אלקעור מלוכב בו –
40 – דכתיב (במדבר כו) "לפני אלעזר הכהן
41 יעמוד ושאל לו במשפט האורים לפני ה' על

1 זבולן עולה תחום עכו עולה (עמון) – לאו עכו ממש, דעכו מחלק אשר, דכתיב (שופטים
2 א) "ואשר לא הוריש יושיבי עכו", אלא כלומר, תחום שבצד עכו. העולם הזה
3 יש לו פרס ואין לו שדה לבן – תימה: דבשלה "מרוחה" (בבא קמא פא. ב) אמרין מחלוקת
4 ארץ ישראל: אין לך מישראל שאין לו בהר ובשפלה ונגב. ומיהו, אית דגרסי: אין לך שבת
5 ושבת מישראל. אבל הבא גרסינן: אין לך אחד

6 מישראל לעולם הבא, ומשמע לו "שער ראובן
7 אחד" – היינו לכל הארץ ואחד. אי נמי, בעולם
8 הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה, אלא מזה מעט
9 ומזה הרבה, אבל לעולם הבא יש לו מן הכל
10 שיעור שוה.

11 ואידך למאן – אף על גב דכתיב "שער לוי
12 אחד" – שוה שבת שני יוסף ויוסף
13 אחד, דלא מנו שבת יוסף אלא כאחד.
14 לא סלקא דעתך דכתיב הוה נשיא וגו' –
15 ובבראשית רבה בפרק שני דריש מהבא דגבעוני
16 אינו מתרפא לעתיד לבא, מדכתיב "העובד
17 העיר" וגו'. ואיתא להא ואיתא להא. ומדאפקיה
18 בלשון עובד – דרוש ביה נמי גבעוני. או שמא
19 פליגי.

תחום עכו; וחזרו ומכוין ברוח הקדש ואומר: "נפתלי

עולה ותחום גינוסר עולה עמו", מרף בקלפי של שבטים ועלה בידו נפתלי, מרף בקלפי של
תחומין ועלה בידו תחום גינוסר. וכן כל שבת ושבת. ולא פתלוקה של עולם הוה חלוקה של
עולם הבא; העולם הזה, אדם יש לו שדה לבן – אין לו שדה פרדם, שדה פרדם – אין לו
שדה לבן; לעולם הבא, אין לך כל אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובקמח, שנאמר: "שער
ראובן אחד שער יהודה אחד שער לוי אחד"; הקדוש ברוך הוא מחלק להן בעצמו, שנאמר:
"ואלה מחלקתם נאם ה'". קתני מיהת: "שבתחלה לא נתחלקה אלא לשנים עשר שבטים",
שמע מיהא לשבטים איפלוג, שמע מיהא. אמר מר: עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה
עשר שבטים. אידך למאן? אמר רב חסדא: לנשיא. דכתיב: "העבד העיר ועבדוהו מכל שבטי
ישראל". אמר ליה רב פפא לאבין אימא: רונגר בעלמא! – לא סלקא דעתך, דכתיב: "הנוותר
לנשיא מזה ומזה לתרומות הקדש ולאחזת העיר". ולא נתחלקה אלא לכספים, שנאמר: "בין
רב למעט". למאי? אילימא לשיפרא ופניא – אטו בשופמני עסקינן? אלא, לקרובה ורחוקה.
כתנאי; רבי אלעזר אומר: בכספים העלוה, רבי יהושע אומר: בקרקע העלוה. ולא נתחלקה
אלא בגורל, שנאמר: "אך בגורל". תנא: "אך בגורל" – יצאו יהושע וכלב. למאי? אילימא דלא
שקול כלל, השתא דלאו דידהו שקול, דידהו מביעניא? אלא, שלא נטלו בגורל, אלא על פי
ה'; יהושע – דכתיב: "על פי ה' נתנו לו את העיר אשר שאל את תמונת סרח בהר אפרים".
כתיב:

42 פיו יצאו. וגו'. וקלפי של שבטים – ארגו שמונתים בו שנים עשר פתקין של
43 שנים עשר חלקים של ארץ ישראל. והיה מכוין ברוח הקדש – כלומר באורים ותומים, קודם שיתרף הממונה בקלפי. ובכך מתקרה
44 דעתן של ישראל, שרואין שהגורל היה עולה כמו שנתגבא תחלה וידועים שחלוקה ישרה היא, ולא היו מרגינים דבאר השבטים מרובים. ושני קלפי היו צריכין, אחד לשבטים
45 ואחד לתחומין, ולא סגי בחד דתחומין, ולימא: עכשיו אני נטל מה שיעלה בידי לצורך ראובן – דאם כן אין כל החלוקה עשויה בגורל, וקרא קאמר "אך בגורל" וגו'
46 – בלא הוי מקרא דידבר מפניו. ואמר זבולן עולה – עכשיו יבא לידי הטרף בקלפי בתב של זבולן. והאי דנקטינהו שלא כסוד – לפי שאין עולה שום גורל על הסוד,
47 אלא על ידי זמרת. מרף – עירבב הממונה לכך את השטרות יפה, שלא יאמרו: מדעת לקח את זה, שהיה יודע מה כתוב בה. כמו ביצים טרופות בקערה (עדיית פרק
48 שני משנה ד). שער ראובן אחד – שוה, דכל מה שיש לזה יש לזה. נאום ה' – הוא עצמו יאמר לכל אחד ליטול חלק פלוני ופלוני. אידך למאן – חלק שלשה עשר
49 למי? דהא שנים עשר שבטים לחד הוא דשקלי, כדכתיב ביהוקאל. לנשיא – למלך המשה. העובד העיר – היינו נשיא. דעול רבים מוטל עליה, כדכתיב ברחבעם "אם
50 היום תודה עבד לעם הזה" (מלכים א יב). ועבדוהו – יהנו לו נחלה מכל שבטי ישראל. וונגר – שכירים בעלמא. לעבוד לו תהלמידיים רוב, אבל לא יתנו לו מנחלתם.
51 ורבינו חננאל פירש: רון גר, "רון" בלשון פרס – יום, ו"גר" – שכיר, כלומר שכיר יום. והנוותר מזה ומזה – משמע שנטל חלק מזה ומזה. לתרומת הקדש – לבד
52 מקומו של בית המקדש. ולאחזת העיר – ולבד מקום העיר. וכתיב בספיה דקרא באחד החלקים. ולא נתחלקה בו' – כמו "אמר מר". למאי הלתבא – קאמר שיהו
53 מעלין כספים זה לזה: אילימא בשפרא ופניא – מה שזיהוה זו יפה מזו וזו יפה מזו, דמסליק ליה ברמי מנא דרית ליה שופרא למאן דרית ליה סניא. אטו בשופמני
54 עסקינן – דמסתלקי מנחלתם בוויז? אלא דאי בגליל נטל חמש סאין כנגד סאה ביהודה. לקרובה ורחוקה – הקרקעות היו חולקין בשוה, מי שלוקח מן הכחוש נטל
55 יותר עד כדמי היפה. אבל מי שעולה לו גורלו בקרוב לירושלים – מעלה מעות למי שעלה גורלו ברחוק מירושלים. שהרוחק גרוע הוא מפני שני דברים: אחד מפני
56 שרוחק מבית המקדש, ואחד מפני שקרוב הוא לארץ העמים, ויש לו דראג מוק. ורבי יהודה מילתא באפי נפשה קאמר, דמי שנפל גורלו בגליל נטל חמש סאין כנגד
57 סאה שחבירו נטל ביהודה. אי נמי, משום דקאמר תנא קמא דקורבא ורחוקא בכספים, אתא איהו לסייעיה ולמימר דסאה ביהודה שוה חמש סאין בגליל, בשביל
58 שיהיה קרוב לירושלים וגליל רחוק יותר, וצריך להעלות כספין שוה ארבע סאין לסאה שבגליל. בכספים העלוה – להחזיק ביני דקורבא ורחוקא. וסברא הוא. ומיבין רב
59 למעט" לא נפקא ליה, דמקרא לא שמענין אלא העלאתה, לא שנת בכספים לא שנת בקרקע. דלאו דידהו – חלק מרגלים, כדאמרן בפירקין דלעיל (בבא בתרא קיח. ב).
כתיב

1 סתם ואחר כך מחלוקת הוא ואין הלכה כסתם - תימה: נהי נמי דלא חשיב סתם גמור,
 2 מכל מקום אתני הא דחשיב כרבים, וחשיב רבי יוחנן כרבים לגבי רבים, ויכול להיות
 3 הלכה כמותו. דהא בריש מסכת ביצה (ב, א) אמרין: גבי שבת סתם לן תנא כרבי שמעון,
 4 דתנן: מתחבין את הדלוועין כו', אף על גב דסתם ואחר כך מחלוקת הוא, דפליג עליה רבי
 5 יהודה. דקתני, רבי יהודה אומר: אם לא היה
 6 נבלה מערב שבת - אסורה. אלמא דלכל הפחות
 7 חשיב ההוא כרבים לגבי יחידו ושמן גרע טפי
 8 כשאין מחלוקת בסמוך, דאיכא למימר דהדר ביה
 9 רבי מן הסתם ממה שסתם.
 תיזומה

1 **כְּתִיב: "סָרַח", וּכְתִיב: "הָרַס"! אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר:**
 2 **בַּתְּחִלָּה פִּירוּתֶיהָ כְּהָרַס, וּלְבַסּוֹף פִּירוּתֶיהָ מִסְרִיחוֹ;**
 3 **וְאִיפֹא דְאָמְרֵי: בַּתְּחִלָּה מִסְרִיחוֹ, וּלְבַסּוֹף כְּהָרַס.**
 4 **כָּלֵב - דְּכָתִיב: "וַיִּתְּנוּ לְכָלֵב אֶת הַחֲבוּן כַּאֲשֶׁר**
 5 **דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיִּוְרֹשׁ מִשָּׁם אֶת שְׁלֹשָׁה בְנֵי הָעֵנָק."**

6 **חֲבוּן עִיר מְקַלֵּט הוּא! אָמַר אַבְיִי: פְּרוּרָהָ, דְּכָתִיב: "וְאֵת שָׂרָה הָעִיר וְאֵת חֲצִירָהּ**
 7 **נָתַנוּ לְכָלֵב בְּן יִפְנֵה בְּאַחֲזוֹתוֹ". מִשְׁנֵה אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הִפֵּת בְּנַחְלָה, אֲלֵא שֶׁהֵבֵן נוֹטֵל**
 8 **פִּי שְׁנַיִם בְּנֻכְסֵי הָאֵב וְאִינוּ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנֻכְסֵי הָאֵם, וְהַבְּנוֹת זִגְנוֹת מְנַכְסֵי הָאֵב**
 9 **וְאִינוּ זִגְנוֹת מְנַכְסֵי הָאֵם. גַּמְרָא מַאי "אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הִפֵּת לְנַחְלָה"? אֵילִימָא דִּירְתִּי**
 10 **כִּי הִדְרִי - הָא תֵּנִן: בֵּן קוֹדֵם לְבֵת, כֹּל יוֹצֵא יְרִיכוֹ שֶׁל בֵּן קוֹדְמִין לְבֵת! (סִימָן:**
 11 **נִפְשָׁם) אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, הֲכִי קָאָמַר: אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הִפֵּת נוֹטֵלִין בְּרֵאזִי**
 12 **כְּבַמְוָזְקוּ. - הָא נִמְי תֵּינִינָא: בְּנוֹת צֶלְפַחַד נִמְלוּ שְׁלֹשָׁה חֻלְקִים בְּנַחְלָה, חֻלְקֵי אֲבִיהֶן**
 13 **שְׁתֵּיהּ מִיוֹצֵאֵי מִצְרוּם, וְחֻלְקוֹ עִם אֲחָיו בְּנֻכְסֵי חִפְרָי! וְעוֹד, מַאי "אֲלֵא"? אֲלֵא אָמַר רַב**
 14 **פַּפָּא, הֲכִי קָאָמַר: אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הִפֵּת נוֹטֵלִין חֻלְק בְּכּוּרְהָ. - הָא נִמְי תֵּינִינָא: וְשְׁתֵּיהּ**
 15 **בְּכוֹר נוֹטֵל שְׁנֵי חֻלְקִים! וְעוֹד, מַאי "אֲלֵא"? אֲלֵא אָמַר רַב אִשִּׁי, הֲכִי קָאָמַר: אֶחָד בֵּן**
 16 **בֵּין הַבָּנִים וְאֶחָד בֵּת בֵּין הַבָּנוֹת, אִם אָמַר "וַיִּרֶשׁ כָּל נֻכְסֵי" - דְּבָרֵי קְוִימִין. - כְּמָאן,**
 17 **כְּרַבִּי יוֹחֲנָן בֵּן בְּרוּקָא? הָא קִתְּנִי לָהּ לְקָמָן, רַבִּי יוֹחֲנָן בֵּן בְּרוּקָא אוֹמַר: אִם אָמַר עַל**
 18 **מִי שְׂרָאזִי לְיִוְרֶשׁוּ - דְּבָרֵי קְוִימִין, עַל מִי שְׂאִינוּ רָאוּ לְיִוְרֶשׁוּ - אִין דְּבָרֵי קְוִימִין! וְכִי**
 19 **תֵּימָא: קָא סַתְּם לֵן כְּרַבִּי יוֹחֲנָן בֵּן בְּרוּקָא - סַתְּם וְאַחַר כֵּךְ מַחְלוּקַת הוּא, וְסַתְּם וְאַחַר**
 20 **כֵּךְ מַחְלוּקַת - אִין הִלְכָה כְּסַתְּם! וְעוֹד, מַאי "אֲלֵא"? אֲלֵא אָמַר מֶר בַּר רַב אִשִּׁי, הֲכִי**
 21 **קָאָמַר: אֶחָד הֵבֵן וְאֶחָד הִפֵּת שְׁוִין בְּנֻכְסֵי הָאֵם וּבְנֻכְסֵי הָאֵב, אֲלֵא שֶׁהֵבֵן נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם**
 22 **בְּנֻכְסֵי הָאֵב, וְאִינוּ נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּנֻכְסֵי הָאֵם. תֵּנּוּ רַבְּנֵן: "לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם" - פִּי שְׁנַיִם**
 23 **כְּאֶחָד. אֵתְהּ אוֹמַר: פִּי שְׁנַיִם כְּאֶחָד, או אִינוּ אֲלֵא פִּי שְׁנַיִם בְּכָל הַנְּכָסִים? וְדִין הוּא:**
 חֻלְק

1 כתב סרח - ביהושע, וכתב חרם - בשופטים. בתחלה - קודם שבאת ליד
 2 יהושע, פירושה דומין לחרם - יבשין ורעים כחרס היבש בלי שומן, ולבסוף -
 3 כשבאת לידו - פירושה מסריחין מרוב שמנון, כשמסריחין אותו יותר מדאי, ומעלותא
 4 היא משום שומן, וכוונתו של יהושע גרם. ואיכא דאמרי בתחלה פירושה מסריחין
 5 - מרוב שמנון, ולא היו משתמרין, וגריעותא
 6 היא. ולבסוף פירושה דומין לחרס, כלומר, שלא
 7 היו שמינין יותר מדאי אלא במדה, שיכולין
 8 להכניסם לאוצר ומתקימין טובא, ומעלותא
 9 היא. כאשר דבר פשה - והיכן דבר - דכתיב
 10 "ולו אתן את הארץ אשר דרך בה ולבני"
 11 זו היא חבורן שדרך בה, כדרשין באגדה:
 12 "ויבא עד חבורן" - מלמד שנשתח כלב על
 13 מערת קברי צדיקים שבחבורן והתפלל שם לפני
 14 המקום שיצילוה מעצת מרגלים, שלא יכשל
 15 בזן עמקו. עיר מקלט הוא - דכתיב ביהושע:
 16 "ולבני אחרן הכהנים נתנו את עיר מקלט הררובא
 17 את חבורן ואת מגרשיה", פרווהא - כפרים
 18 ושדות שסביב להעיר, חוצה למגרש. משנה אחד
 19 הבן ואחד הבת כו' - כולה מפרש בגמרא. אלא
 20 שהבן כו' - בגמרא מפרש מאי "אלא", ואינו
 21 נוטל פי שנים בנכסי האם - כדרשין לעיל
 22 (בבא בתרא קיא, א) "לו משפט הבכורה" -
 23 משפט הבכורה לאיש, אבל לא לאשה. והבנות
 24 נוונות כו' - בנכסים מועטים, ולא הבנים.
 25 כדתנן לקמן בתחלת "מי שמת" (קלט, א) מי
 26 שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין
 27 - הבנים יירשו והבנות יזונו, נכסים מועטים -
 28 הבנות יזונו. והיבשו ושלחו על הפתחים. ואינן
 29 נוונות מנכסי האם - לא במרובין ולא במועטין
 30 במקום בנים, שהבנים יורשין את הכל. אבל גבי
 31 נכסי אב - נוונות בתנאי תרובה, שכן כתב
 32 לאשתו. "בן נוקבן דיהוון ליכי מינאי יהון מתוקן
 33 מנכסאי עד דתלקחן לגוברין", גמראא דירושין כי
 34 הדין - בת במקום בן תירש עם הבן, והתנן
 35 דלא ירתוין כי הדין. בן קודם לבת כו' - והכא

36 לא גרסינן "ועוד מאי אלא", דהא טובא קא פריך ליה, ולא שייך למימר "ועוד" אלא היכא דפריכא בתרייתא עדיפא מקמייתא. אמר רב נחמן בר יצחק הכי קאמר אחד הבן ואחד
 37 הבת - במקום שאין בן, שוין בנחלה לטול מה שהיה ראוי לאביהן כאלו היה מוחזק לו. דבן נבן או בת בתו של אדם יורשין אותו, שעומדין בני בנים במקום בנים לירש את הוקן,
 38 כדנפקא לן מ'זבן אין לו" - עיין עליה, ואם אין לו בת" - עיין עליה. אלמא, הבן או הבת יורשין את מה שהיה ראוי אביהן לירש אילו היה קיים. הא נמי תנינא - דבנות צלפחד
 39 נטלו חלק הראוי לצלפחד אביהן בנכסי חפר. ואף על גב דהוה ליה ראוי גבי צלפחד אביהן, דאפילו אם מת בחי חפר קאמרינן דנטלו בנותיו חלק הראוי לו אילו היה קיים, דהא
 40 לא מפליג תנא דמתניתין מידי. אלמא, אתא יורשת את הראוי לאביה במקום שאין בן, והוא הדין דהוה מצי למימרא: את נמי תנינא (בבא בתרא קטו, א). וכל יוצאי ירכו של בן קודמין
 41 לבת. ומדמה שמעינן דאפילו בת הבן יורשת בנכסי זקן, דהיינו ראוי לאביה, שהיה מת אביה בת הבן יורשת זקנה ואפילו הכי יורשת זקנה במקום אביה. אלא משבדא דבנות צלפחד ניהא
 42 ליה לאקשויי, דמעשה רב. ועוד - אפילו תאמר דמשום סיפא קתני רישא, שרוצה לתת חילוק ביניהן כסיפא, מאי "אלא"? היאך מוסב על הראשון? הא לא קתני ברישא דנכסי האב
 43 ונכסי האם שוין, דליתני כסיפא "אלא", שבדבר זה יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם שהבן כו'. וכיון דרישא קאמר דבן ובת שוין - לא היה לו לשנות כסיפא חילוק דאב ואם, אלא
 44 חילוק בין בן לבת. והכי הוה ליה למיתני: אלא שהבן נוטל פי שנים אבל לא הבת, והבת נוונת מן הנכסים אבל לא הבן. הכי גרסינן: ועוד מאי אלא אלא אמר רב פפא כו', וכן בבוילה
 45 גרסינן תרי זימני "אלא". אלא אמר רב פפא כו' - לרב פפא נמי קשיא ליה "אלא" כדלקמן. ואיהו לא בא לתרין האי "אלא", אבל קושיא קמייתא "הא נמי תנינא" אתא לתרוצי,
 46 לאוקמה בענין אחר, לדרתני מהדיא מתניתין דלעיל. ומהדיא מתניתין דלקמן דמקשינן לרב פפא מינה - אכתי לא היה מסיק אדעתיה. וכן בלם. אחד הבן ואחד הבת - במקום
 47 שאין בן, נוטלין חלק בכורת אביהן, אף על פי שמת בחי זקנם. דכי היכי דירתי חלק פשיטוהו - הכי נמי ירתי חלק בכורתו, וכדפרישית בפירוקן דלעיל (קט, ב) גבי מתניתין דבנות
 48 צלפחד. והבאתי ראיה מברייטא דבכורות, ומתלמוד ירושלמי. הא נמי תנינא - שהיה צלפחד בכור, ואף על פי שמת בחי חפר - נטלו בנותיו חלק בכורתו עם חלק פשיטוהו,
 49 וכשמת חפר ואחר כך צלפחד לא היה צריך להשמיענו אחד הבן ואחד הבת נוטלין חלק בכורה, דכיון דמת הווק תחלה - מיד ירש הבכור חלק בכורתו, דאין כאן ראוי כלל, וכשמת
 50 הבכור אחריו כן - פשיטא דירשהו בניו, חן חלק פשיטוהו חן חלק פשיטוהו. ועוד מאי אלא - מי דבר עדיין למעלה בנכסי האם, דקאתא לאיפולוגי כסיפא בין נכסי האב לנכסי האם?
 51 אחד בן בין הנכים - ולא אחר בין הנכים. דאינו יכול לעשותו יורש, דמתנה הוא על מה שכתוב בתורה, ועד שיתן לו בלשון מתנה לא קני, כדתנן בפירוקן (קל, א). בת בין הנכות -
 52 וכן אין לו. אם אמר ירש כל נכסי דבריו קיימין - הואיל ובר יורשה הוא במקצת. ונפקא לן מ'ביום הנחיל את בניו" - שמונחיל לבניו כל מה שירצה. והיינו דקתני: אחד הבן ואחד
 53 הבת דינן שוה, שיכול האב להנחיל כל הנכסים לאחד מן האחין, או לאחת מן האחיות היכא דאין בן. ופריכין: כמאן כרבי יוחנן כו' ועוד מאי אלא - דאפילו אם תאמר שהרבה
 54 יש סתם ואחד כך מחלוקת בגמרא, שבתחלה ראת את דברי התנא וסתמן, ואחר כך חזר בו ופירשו, ומשנה ראשונה לא זז ממקומה - מאי "אלא"? אחד הבן ואחד הבת -
 55 במקום שאין בן, שוין בנכסי האם לירש חלק בחלק. ונכנס האב - שאין חילוק בין נכסי האם לנכסי האב, בין לענין יורשת הבנים בין לענין הבנות, חוץ משני דברים שיש חילוקין
 56 בין נכסי האם לנכסי האב, דהיינו בכורה וזוון, כדמפרש ואולי: אלא שהבן חזר נוטל פי שנים בנכסי האב ולא בנכסי האם. דלענין יורשת הבן יש חילוק בין נכסי האב לנכסי האם,
 57 אבל לענין יורשת הבת - אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם, דאין בת נוטלת בכורה, כדרשין בספרי "וילדו לו בנים" - הבנים בתורה הזאת, ואין הבנות בתורה הזאת. ועוד
 58 חילוק אחר: שרבות זיוונת כו', ומיהו, וכן שוה לענין מונות בשניקן, שהרי יורש הכל. והכא דאין לו מה לירש - אפילו זיוונת אין לו, כגון בנכסים מועטין דאב. פי שנים כאחד -
 59 כנגד אחד מן האחין נוטל פי שנים, שאם היו חמשה אחין - חולקין הנכסים בששה חלקים ונטול הבכור פי שנים מהן. ככל הנכסים - שנטול פי שנים בכולן. ודין הוא - דפי שנים
 60 כאחד, שחלקו יא עם חמשה אחין דומה כחלקו עם אחד. כשאין שם אלא בכור ופשוט נוטל פי שנים בכל הנכסים, ממה נפשך, דפי שנים כאחד הוא, וגם פי שנים בכל הנכסים.
 ודויה

במשנה מי מת קודם, ומשמע שאף אם צלפחד מת לפני חפר אביו
היו בנותיו יורשות את החלק שהיה ראוי אביהם לירש מחפר,
ומוכח שבנות יורשות בראוי כבמוחזק.
ועוד קשה, אף אם נאמר שאכן ברישא אין חידוש, ונשנתה אגב
הסיפא, הרי עדיין קשה מאי – מהו פירוש הלשון 'אלא' שהבן נוטל
פי שנים בנכסי אביו ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם, שמשמעותו
שהדין הנוסף לא למעט מזהדין הקודם, והרי לפי ביאורו של רב
נחמן ברישא לא עסקה המשנה כלל בחילוק בין ירושת האב
לירושת האם, אלא בירושת הבנים והבנות.
רב פפא מביא ביאור אחר בדברי המשנה: 'אלא אמר רב פפא, הכי
קאמר התנא, אחד הדין הירושא את נכסי אביו, ואחד הדין הירושא
במקום שאין בנים, אם היה אביהם בכור שוים בכך שנואלין חלק
בירושת הבנות, הלא היה ראוי לבוא לידי אביהם, אף שמת אביהם
קודם שמת אביו, וכשימות אביו נוטלים יורשי הבן את שני
החלקים שהיו ראויים לבוא לידי אביהם.
מקשה הגמרא: הא נמי תנינא במשנה לעיל לגבי בנות צלפחד,
'ושקיה צלפחד בכור ונטיל שני חלקים', כלומר, שבנות צלפחד
נטלו את שני החלקים שהיה צלפחד ראוי לנטול בנכסי אביו חפר,
מתמת שהיה בכור, ומוכח שאף בנות נוטלות את חלק הבכורה
שהיה ראוי לאביהם, ומדוע הוצרכה משנתנו להשמיע דין זה.
ועוד קשה, מאי 'אלא' שאמרה המשנה, והרי אין שייכות בין
הדינים, וכמו שהקשה הגמרא על רב נחמן.
רב אשי מביא ביאור אחר לדברי המשנה: 'אלא אמר רב אשי, הכי
קאמר התנא, אחד הדין הדין הראויים לירש את אביהם, ואחד
הדין הדין הראויים לירש את אביהם, במקום שאין בנים, אם
אמר אביהם קודם שמת, על בן או בת אלו יירש כל נכסי, דבכרי
קיימי, ואין לשאר היורשים כלום בנכסים.
מקשה הגמרא: קמאן – כדעת מי סוברת משנתנו, הרי בודאי זהו
כרבי יוחנן הדין הדין הראויים לירש את אביהם, אי אפשי לומר
שאלו לדעת חכמים דברי האב בטלים ויורשים אותו כל הבנים
או כל הבנות בשוה, ואם כן קשה, הא תנינא ליה לדין במשנה (שם),
רבי יוחנן הדין הדין הראויים לירש את אביהם, האומר איש פלוני יירש את כל נכסי,
אם אמר כן על מי שאריו יורשו, דבכרי קיימי, אך אם אמר כן על
מי שאינו ראוי לירשו, אין דבכרי קיימי. ומדוע צריכה משנתנו
לכתוב דין זה.
הגמרא מנסה ליישב, ודוחה: ובי תמיא – ואם תאמר שדין זה נשנה
כאן, כיון דקא קתם לן – שנה רבי משנה זו ב'סתם', ללא מחלוקת,
כרבי יוחנן הדין הדין הראויים לירש את אביהם, כדילמינו שהלכה כמותו, אי אפשר לומר
כן, שהרי סדר משניות אלו 'סתם ואחר כך מחלוקת' היא, והכלל
הוא שסתם ואחר כך מחלוקת, אין הלכה כסתם, ושוב קשה מדוע
הוצרכה משנתנו להשמיע דין זה. ועוד קשה, מאי – מהו שאמרו
במשנה לשון 'אלא', וכמו שהקשה הגמרא לעיל.
מר בר רב אשי מביא יישוב אחר לדברי המשנה: 'אלא אמר רב פפא
רב אשי, הכי קאמר התנא, אחד הדין הדין הראויים לירש את אביהם
האם ובנכסי האב – אין חילוק בין נכסי האב לנכסי האם, בין אם
יורשם בן או שירש את אביו, כשאין בן, אלא בדבר זה, שבו יש
חילוק ביניהם, שיהי בכור נוטל פי שנים בנכסי האב, ואינו
נוטל פי שנים בנכסי האם.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת כיצד משערים 'פי שנים' של
חלק בכורה: תני רבנן בברייתא, נאמר בתורה בפרשת ירושת
הבכור (דברים כא יז) 'פי את הבכור הדין הדין הראויים לירש את אביהם
בכל אשר ימצא לו', ומה שאמר הפסוק 'פי שנים', פירושו, 'פי שנים'
– שני חלקים, שכל אחד מהם הוא פאחד – בחלק של אחד
האחים, שאם היו חמשה אחים, מחלקים את הנכסים לששה
חלקים והבכור נוטל שנים.
מבררת הברייתא את הדרשה ושואלת: איה אומר שפירוש
הפסוק הוא שהבכור מקבל פי שנים פאחד, או אינו כן, אלא
שהבכור מקבל פי שנים – שני חלקים ככל הנכסים כולם, שבכל
מקרה נוטל הבכור שני שליש מכל הנכסים, ואף אם יש לו כמה
אחים וחלקו כולם בשליש הנותר.
משיבה הברייתא: ודין הוא – הדעת נותנת, שהבכור יקבל פי שנים
רק כנגד חלק של אחד האחים, ולא כנגד כולם,

שואלת הגמרא: קתיב בפסוק שהובא עתה, שיהושע קיבל את
'תמנת סרח', וקתיב (שופטים ט) 'ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת
סרח', ומדוע אותו מקום נקרא בספר יהושע 'תמנת סרח' ובספר
שופטים 'תמנת סרח'.
משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, בתחלה – קודם שקיבלה יהושע,
היו פירושה רעים ויבשים פתחם, ונקראה 'תמנת סרח' ולכפוף –
אחר שקיבלה יהושע גרמה זכותו והיו פירושה רעים וטובים, עד
שמרוב שמן היו מפרוץ ומתקלקלין אם היו משאירים אותם זמן
רב, ולכן נקראה 'תמנת סרח'. ואיכא דאמרי – ויש שפירשו באופן
אחר, שבתחלה היו פירושה מפרוץ מרוב שמן, ולא היו
משתמרים, ולכפוף אחר שקיבלה יהושע, גרמה זכותו והיו
פירושה פתחם, שלא היו שונים מדאי, והיו טובים להשתמר זמן
רב.
הגמרא מבארת מניין שכלב קיבל חלק בארץ על פי ה: כלב, דכתיב
(שופטים א) 'ויהי לנו כלב את חברו דבר משה, ויירש משם את
שלישה בני הענק', והיו דיבר משה, שאמר (דברים א לו) 'וזלתי כלב
בן יפנה הוא יראנה ולו אמן את הארץ אשר דרך בה ולבנו',
נמצא שכלב קיבל את חלקו על פי ה.
מקשה הגמרא: איך יתכן שכלב קיבל את חברו, והרי חברו עיר
מקלט הוא – היתה עיר מקלט לרוצח בשגגה (יהושע כא יג). מתרץ
אביי: אמר אביי, לא קיבל כלב את חברו עצמה אלא את פירושה
– הכפרים והשדות שסביבותיה וחרץ למגרשה, דכתיב (יהושע כא
יג) 'ואת שדה העיר ואת חצירה נתנו לכלב בן יפנה פאחד'.

משנה

משנתנו עוסקת בחילוקים בין ירושת נכסי האב לירושת נכסי
האם: אחד הדין הדין הראויים לירש את אביהם, ובגמרא יבואר מה כוונת
המשנה בזה, אלא שהבכור נוטל פי שנים משאר אחיו בנכסי
האב, ואינו נוטל פי שנים בנכסי האם, אלא כשאר אחיו.
דין נוסף: והבנות של המת, אף שאינן יורשות אותו במקום שיש
בנים, מכל מקום הן נזונות מנכסי האב עד שינשא, וזהו אחד
מתנאי הכתובה (כתובות נב), ואפילו אם מחמת מזונותיהן לא ישאר
מזון מזירושא כלל לבנים, ואינן נזונות מנכסי האב, אם מתה ויש
לה בנים, כיון שתנאי כתובה זה נעשה על ידי האב בלבד, ואילו
האם אינה חייבת בכך.

גמרא

שואלת הגמרא: מאי – מה פירוש האמור במשנה 'אחד הדין הדין הראויים לירש את אביהם', איילימא – אם נאמר שמשנתנו באה לומר דירה כי
הדין – שהבן והבת יורשים את אביהם יחד, לא יתכן לומר כן,
דהא תנן במשנה לעיל (טו) הדין הדין הראויים לירש את אביהם, ובמקום שיש
בן אין הבת יורשת כלל, וכן כל יוצא יריבו של בן – בני בניו עד
סוף כל הדורות, קודמין בירושא אפילו לבת המת עצמו.
(סיפן נפשים)
משיב רב נחמן בר יצחק: אמר רב נחמן בר יצחק, הכי קאמר – כן
כוונת התנא לומר, אחד הדין הדין הראויים לירש את אביהם שיהם
יורשים, והיינו או הבנים, או הבנות במקום שאין בנים, הם נוטלין
ב'ראוי' כ'מחוקת', כלומר יורשים אף נכסים שעדיין לא היו
בזוקת אביהם, אלא רק ראויים לבוא לידיה, כגון שבשעת מיתת
ראובן היה יעקב אביו חי, ומת יעקב לאחר מכן, שירשים בניו או
בנות ראובן את נכסי יעקב, שהיה ראוי להירש את נכסיו
לאביהם, כשם שהם יורשים את הנכסים שהיו מוחזקים ביד
אביהם בשעה שמת, והתחדש במשנה שאף בנות יורשות בראוי
כבמוחזק.
מקשה הגמרא: הא נמי תנינא – הרי גם דין זה שנינו במשנה (לעיל
טט) הדין הדין הראויים לירש את אביהם, נחלת ארץ ישראל,
חלק אחד, הוא מה שהיה ראוי לאביה צלפחד שהיה מיוצא
מצרים ומת במדבר, וחלקו של צלפחד שהיה ראוי לירש עם אחיו
בנכסי חפר אביו, שגם הוא היה מיוצא מצרים ומת במדבר, ומוכח
מכאן שגם בנות יורשות בראוי כבמוחזק, שהרי לא התבאר

60 שנאמרה בבכור רגיל, מלשון 'בְּבוֹרָתוֹ' שנאמרה אצל יוסף לֹא
 61 גְּמָרִינִי – אי אפשר ללמוד, כיון שאין זו אותה לשון ממש, תָּא שְׂמַע
 62 ראייה מהפסוק 'וְהַבְּבוֹרָה לְיוֹסֵף', וכשם שבלשון זו הכוונה שיוסף
 63 קיבל פי שנים מאחד האחים כך בלשון 'בכורה' האמורה בבכור
 64 רגיל הכוונה שקיבל פי שנים מאחד האחים.
 65 וסיימה על זה הברייתא: וְכִי תִּמְאָא, יוֹסֵף גּוֹפִיָה – עצמו, מִמָּאִי דְּפִי
 66 שְׁנַיִם בְּאֶחָד תְּהוּ – מנין שהוא קיבל פי שנים כנגד אחד מהאחים,
 67 ולא כנגד כולם, תָּא שְׂמַע ראייה מפסוק זה, וְאֵינִי נִתְּתִי לְךָ שְׂכָם אֶחָד
 68 עַל אֶחָיִד, והיינו שקיבל יוסף רק חלק אחד נוסף על שאר האחים.
 69 רב פפא מקשה: אָמַר לִיה רַב פָּפָא לְאֵבְיִי, מנין שיוסף קיבל חלק
 70 כנגד אחד האחים, אִימָא – שמא נאמר שקיבל פחות מכך, כגון
 71 דִּיקְלָא בְּעֻלְמָא – עץ דקל אחד, או קרקע מועטת שהוסיף לו יעקב
 72 בשל בכורתו, ולא חלק שלם כשעור חלק אחד האחים. מתרץ
 73 אבִיִי אָמַר לִיה אבִי, עֻלְיָ – כדי שלא תאמר כן אָמַר קְרָא (בראשית
 74 מה טו) 'אָמַר וּמְנַשֶּׁה בְּרֹאבוֹן וְשָׁמְעוּן יְהוּי לִי', כלומר, אפרים ומנשה
 75 שהם בניו של יוסף, כל אחד מהם קיבל חלק בפני עצמו כשאר
 76 השבטים, הרי שיוסף קיבל פי שנים מכל אחד מהאחים.
 77 אגב שהובא בברייתא שיעקב העביר את הבכורה מראובן ליוסף,
 78 מבארת הגמרא ענין זה: בְּעָא מִיָּהּ – שאל ממנו רבי חלבו מִרְבִּי
 79 שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, מַה רָאָה יַעֲקֹב שֶׁנִּשְׁמַל את הַבְּבוֹרָה מִרֹּאבוֹן וְנִתְּנָה
 80 לְיוֹסֵף. תמזה הגמרא: מה כוונת רבי חלבו ששאלתו 'מה ראה יעקב
 81 שנתן את הבכורה מראובן', הרי 'בְּחֻלְלֵי יְצוּעֵי בְּתוּבִי' (דברי
 82 הימים א' ה א), ואם כן הטעם מפורש בפסוק. מבארת הגמרא את
 83 השאלה: אֵלֵא מַה רָאָה יַעֲקֹב שֶׁנִּתְּנָה דוּקָא לְיוֹסֵף, ולא לבן אחר.
 84 השיב לו רבי שמואל בר נחמני: אָמְשׁוּל לְךָ מִשְׁלַל לְמַה הִדְרָה דְּיוֹמָה,
 85 לְבַעַל הַבַּיִת שְׁגִדְל יְתוֹם בְּתוּדָה בִּיתוֹ, לְיָמִים הַעֲשִׂיר אוֹתוֹ יְתוֹם, וְאָמַר,
 86 אֶהְיֶינָה לְבַעַל הַבַּיִת מְנַכְּסִי, ויוסף נמשל לבעל הבית, ויעקב נמשל
 87 ליתום, שיוסף פרנס את יעקב במצרים, וכשהועברה הבכורה
 88 מראובן, כביכול העשיר יעקב, שהיה לו מתנה חשובה זו, והחזיר
 89 טובה ליוסף שפירנסו, ונתן לו את הבכורה.
 90 רבי חלבו דוחה את תשובתו של רבי שמואל בר נחמני: אָמַר לִיה
 91 רבי חלבו, ולדברייך, אִי לֹא דְחָטָא רֹאבוֹן, לֹא מִהֵי לִיה לְיוֹסֵף וְלֹא
 92 מְדַעֵם – וכי אם ראובן לא היה חוטא, האם יעקב לא היה מהנה
 93 את יוסף ולא היה נותן לו כלום.
 94 רבי חלבו מיישב את שאלתו באופן אחר. אמר רבי חלבו לרבי
 95 שמואל: אֵלֵא, רְבִי יוֹנָתָן בְּרֵךְ לָךְ אָמַר, כדברייך, אלא כך, רֹאבוֹן
 96 הִתְּנָה הַבְּבוֹרָה לְיָצֵאת מִחֻלָּה, שתלד רחל את יוסף לפני שמלד לאה
 97 את ראובן, דְּכִתְּבִי (בראשית לו א) 'אֵלֶּה תִּלְדוֹת יַעֲקֹב, יוֹסֵף, וּמְשֻׁעַם
 98 שעיקר תולדות יעקב הוא יוסף, והוא היה ראוי להיות הבכור,
 99 אֵלֵא שְׁתַּמְתְּהָ לְאָה להנשא ליעקב וללדת את בכורה, בְּרַחֲמִים –
 100 בתפילה, ואף על פי כן, בְּתוּדָה צְנִיעוּת שְׁחִיחָה בְּהַ בְּחַל, הַחֲזִיחָה
 101 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לָהּ, שיוסף יהא הבכור.
 102 הגמרא מבררת את דברי רבי יונתן. שואלת הגמרא: מָאִי – מה
 103 כוונתו במה שאמר שְׁתַּמְתְּהָ לְאָה בְּרַחֲמִים. משיבה הגמרא: דְּכִתְּבִי
 104 (בראשית כט ט) 'וְעֵינִי לְאָה רְבוֹת', ויש לברר מָאִי 'רְבוֹת', אִילִימָא –
 105 אם נאמר רְבוֹת מְשֻׁעַם, שהיו עיניה רגילות לדמוע ומפני כך היו
 106 רכות, וכי אֶפְשָׁר לומר כן, והרי אפילו בְּגִנּוּת בְּהֵמָה מְטָמְאָה לֹא דָבַר
 107 הַתְּבוּב, דְּכִתְּבִי אצל נח (שם טו) 'מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה
 108 אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה', ולא הוכירה התורה לשון 'טמאה' כדי לא
 109 לדבר בלשון מגונה, וכי יתכן שבגנות צדיקים דָּבַר הַתְּבוּב, לומר
 110 שהיו עיניה רכות. מבארת הגמרא: אֵלֵא, אָמַר רְבִי אֶלְעָזָר, 'ועיני
 111 לאה רכות' היינו שְׁתַּמְתְּהָ אֲרוּכּוֹת – שזכותה למתנות גדולות,
 112 שמבנה לוי יצאו כהנים ולוויים, ומיחודה יצאו מלכים. ורַב אָמַר,
 113 לְעוֹלָם רְבוֹת מְשֻׁעַם, מרוב בכי, וְלֹא נִנְאִי הוּא לָהּ, אֵלֵא שֶׁבַח הוּא לָהּ.
 114 ומבאר רב את השבח שבדבר, שְׁחִיחָה שׁוֹמַעַת עַל פְּרִשְׁתֵי דְרַבִּים בְּנֵי
 115 אָדָם שְׁחִי אֲמִירִים, שְׁנֵי כְּנֵים יֵשׁ לָהּ לְרַבָּקָה – עשיו ויעקב, וְשִׁתָּה
 116 בְּנוֹת יֵשׁ לִי לְלֶבֶן
 117 – לאה ורחל, גְּדוּלָה שהיא לאה, תִּינְשָׁא לְגִדּוּל – לעשיו, וְקִמְנָה
 118 שהיא רחל, תִּינְשָׁא לְקִמְנָן – ליעקב. וְהִתְּנָה לֹאָה וְיִשְׁבֶּתָה עַל פְּרִשְׁתָּה

1 שהרי דין זה של ירושת פי שנים בבכור הוא בין אם חָלְקוּ בירושה
 2 הוא רק עם אח אָחֵד, ובין אם חָלְקוּ בירושה הוא עם הַמְּשָׁה אחים
 3 נוספים, ויש ללמוד זה מזה, מַה באופן שחָלְקוּ בירושה הוא עם אח
 4 אָחֵד, הבכור מקבל פי שנים כנגד אָחֵד, כן הדין אִם כשמקבל חָלְקוּ
 5 וחולק בירושה עם הַמְּשָׁה אחים נוספים, מקבל הבכור פי שנים רק
 6 כנגד אָחֵד מן האחים, ולא פי שנים מכולם.
 7 הברייתא מנדה לדחות סברא זו: אוּ לְךָ לְדַרְךָ זו – שמא תלך
 8 בדרשה זו בדרך אחרת, ותדרוש כך, הרי הבכור יורש פי שנים בין
 9 כשהחלק עם אָחֵד, ובין כשהחלק עם הַמְּשָׁה, מַה באופן שחָלְקוּ עם
 10 אָחֵד מקבל הבכור פי שנים כְּכָל הַנְּכָסִים, שהרי מחלקים את
 11 הנכסים לשלשה, והבכור מקבל שני שליש ואחיו שליש, אִם באופן
 12 שחָלְקוּ עם הַמְּשָׁה, יקבל הבכור פי שנים כְּכָל הַנְּכָסִים, והיינו שני
 13 שליש מכל הנכסים, וחמשת אחיו יתחלקו בשליש הנותר. דוחה
 14 הברייתא: תְּלָמוּד לומר (דברים כא טו) 'וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ אֶת בְּנֵי אֵת
 15 אָשֶׁר יְהִיָה לוֹ, לֹא יוּכַל לְבַכֵּר אֶת הַבְּהוּבָה עַל פְּנֵי כֵן הַשְּׁנוּאָה
 16 הַבְּכֹר', והרי לכאורה פסוק זה מיותר, שהפסוק שאחריו כבר כתוב
 17 שהבכור נוטל פי שנים, שנאמר (שם כא יב) 'כִּי אֵת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׁנוּאָה
 18 יְבִיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם', אלא ודאי מכך שכתבה התורה 'ביום
 19 הנחילו את בניו' ותלתה את עיקר הירושה באחים ולא בבכור יש
 20 ללמוד שהתורה רִבְּתָה נְחִלָה אֶצֶל אֶחָד – באה התורה ללמד שיש
 21 אופנים שרוב הירושה מגיעה ליד האחים הפשוטים, ולא ליד
 22 הבכור, והיינו כשיש שלשה אחים או יותר, וללמד שאין
 23 הבכור נוטל פי שנים מכל הנכסים, אִם כן לעולם רוב הירושה
 24 מגיעה ליד הבכור. תָּא –[הרי] מדרשה זו מוכח, שאִין עֻלְיָ לְדוֹן
 25 כְּלָשׁוֹן הַחֲזִיחֵן, שהבכור מקבל פי שנים בכל הנכסים, אֵלֵא כְּלָשׁוֹן
 26 הַרְאִישׁוֹן, שהבכור מקבל פי שנים מאחד האחים.
 27 מביאה הברייתא ראייה נוספת לדין זה: וְאִומר – ויש ללמוד זאת
 28 מפסוק נוסף (דברי הימים א' ה א) 'וְכֵּן רֹאבוֹן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא
 29 הַבְּכֹר וּבְחֻלְלֵי יְצוּעֵי אֲבִיו נִתְּנָה בְּכֻרְתּוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף בֶּן יִשְׂרָאֵל וְלֹא
 30 הִתְּנִיחַשׁ לְבְּבוֹרָה', כלומר, ראובן הוא הבכור, וכיון שחילל את
 31 יצונו אביו נענש וניתנה בכורתו ליוסף, ולא שתייחס יוסף להיות
 32 בכור לגמרי, אלא רק לענין נטילת שני חלקים בירושה, בבכור.
 33 וְאִומר (שם ה א) 'כִּי יְהוּדָה בְּכֹר פִּתְחוֹ וּלְעִנִי מִמֶּנּוּ וְהַבְּבוֹרָה לְיוֹסֵף',
 34 ויש לדרוש, שבפסוקים אלו נִמְאָרָה לשון בְּבוֹרָה לְיוֹסֵף, וכן נִמְאָרָה
 35 לשון בְּבוֹרָה לְדוּרֹת, שנאמר (דברים כא טז) 'לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכוֹרָה, מַה
 36 לגבי בְּבוֹרָה הַאֲמוּרָה לְיוֹסֵף הכוונה שקיבל פי שנים בְּאֶחָד מן
 37 האחים, וכמו שיבאר אהלן, אִם בְּבוֹרָה הַאֲמוּרָה לְדוּרֹת היינו
 38 שקיבל הבכור פי שנים בְּאֶחָד, ולא פי שנים בכל הנכסים. ממשכיבה
 39 הברייתא בהוכחתה: וְאִומר בברכת יעקב ליוסף (בראשית מח כב),
 40 'וְאֵינִי נִתְּתִי לְךָ שְׂכָם –[חלק] אֶחָד עַל אֶחָד אֲשֶׁר לָקַחְתִּי מִיַּד הַאֲמֹרִי
 41 בְּתָרְבִי וּבְקִשְׁתִּי', וְכִי בְּחָרְבוּ וּבְקִשְׁתּוֹ לָקַח, וְהֵלֵא בְּכֹר נִמְאָר (תהלים
 42 מד ט) 'כִּי לֹא בְּקִשְׁתִּי אֶבְשָׁה וְחַרְבִי לֹא תוֹשִׁיעֵנִי', אֵלֵא חַרְבִי זו תְּפִלָּה,
 43 קִשְׁתִּי זו בְּקִשָּׁה, ולהלן יבואר מה מוכח מפסוק זה.
 44 הגמרא מבררת מה לומדת הברייתא מכל הפסוקים שהובאו בה.
 45 שואלת הגמרא: מָאִי – מהו שאמרה הברייתא וְאִומר וְכֵּן רֹאבוֹן
 46 בְּכֹר יִשְׂרָאֵל וגו', כלומר, מדוע הוצרכה הברייתא לראיה נוספת
 47 ולא היה די לברייתא במה שהוכיחה מן הפסוק 'וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ
 48 אֶת בְּנָיִו'.
 49 משיבה הגמרא: כך היא כוונת הברייתא, וְכִי תִּמְאָא דְהָאִי – הפסוק
 50 'וְהָיָה בְּיוֹם הַנְּחִילוֹ' לְבְּרִיבִי וְיִחְנֶן בֶּן בְּרוּקָא הוּא דְהָתָא – בא ללמד
 51 את דינו של רבי יוחנן בן ברוקא, שהאומר על בן אחד מבניו
 52 שיעירש את כל נכסיו, דבריו חלים, וכמבואר אהלן (קל). שהוא
 53 לומד זאת מפסוק זה, לכן אומרת הברייתא, תָּא שְׂמַע דִּין זה
 54 מהפסוק 'וְכֵּן רֹאבוֹן בְּכֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחֻלְלֵי יְצוּעֵי
 55 אֲבִיו נִתְּנָה בְּכֻרְתּוֹ לְבְנֵי יוֹסֵף' וכשם ש'בכורתו' הנאמר ביוסף
 56 הכוונה שקיבל פי שנים מכל אחד מהאחים, אף מה שנאמר לגבי
 57 בכור 'לו משפט הבכורה' הכוונה שיטול פי שנים מכל אחד
 58 מהאחים, ולא פי שנים בכל הנכסים.
 59 ועל זה המשיכה הברייתא ואמרה: וְכִי תִּמְאָא, שלשון 'בְּבוֹרָה'

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קכג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלה רש"י

1 והיה ביום הנחילו את בני וגו' – כוליה קרא יתירא הוא, דהא כתיב בתריה "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים" וגו'. ריבתה נחלה – שלא יטול פי שנים בכל הנבסס
2 היכא דאיכא שנים ושלושה אחים מלבדו. ואומר – לקמן מפרש מאי "ואומר". הני קראי דבברי הימים כתיבי. ולא להתיישב על הבכורה – לא שיקרא בכור ניתנה לו בכורה, דלעולם
3 ראובן קרי בכור ישראל, אלא לטול שני חלקים בכבור, כדכתיב "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" (בראשית מח). בכורה לדורות – "לו משפט הבכורה" (דברים כא). מה בכורה
4 האמורה ליוסף פי שנים כאחד – כדלקמן. שבס אחד על אחיו – שני חלקים כנגד שני אחיו, כדלקמן. זו תפלה – שהתפלל יעקב על בניו, ושוכה לקנות הבכורה מעשו בתפלתו. תא
5 שמע ובני ראובן בכור ישראל – וכתיב בהאי
6 קרא "ניתנה בכורתו", וישראל בנין אב "בכורה"
7 מ'בכורתו". דנד דבברי תורה מדברי קבלה לא
8 ילפינן – גלויי מילתא בעלמא הוא, דלא היינו
9 יודעין מהו חלק בכורה, ושמעון מהתם דפי
10 שנים כאחד. כדאמרין נמי בעלמא (מועד קטן
11 ה, א). דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו. עד
12 שבא יחזקאל ופירש "וכל בן בכור וגו' לא יבא אל
13 מקדשי" וגו', ואמרין: עד דאתא יחזקאל מאן
14 אמרנא אלא גמרא הוה גמירי לה, ואתא יחזקאל
15 ואסמכה אקרא. והוא הדין לבכורה. אימא
16 דיקלא – קרקע מועט הוסיף לו יעקב ליוסף
17 בשביל בכורה והוא הדין דהוה מצי למיפרך: פי
18 שנים בכל הנבסס, אלא משום דהא קא חזינן
19 דלא הואי להו נחלה כולי האי, דהא קצודי בני
20 יוסף, כראובן ושמעון – כנגד שני שבטים,
21 וכדאמרן לשבטים איתפלג – דהיינו פי שנים
22 כאחד. והאי דלא קאמר בברייתא: ואומר
23 "כראובן ושמעון יהיו לי" – היינו משום
24 דמילתא דפשיטא ליה לתנא יותר מדאי דהאי
25 "שבס אחד על אחיו" אההוא קרא קאי דכתיב
26 לעיל מיניה "כראובן ושמעון יהיו לי", ופירושא
27 דההוא קרא הוא, הלכך לא חש להוכיח, דזיל
28 קרי בי רב הוא. לבעל הבית – יוסף. יתום –
29 יעקב, דכתיב "ויכלכל את אביו" וגו' (בראשית
30 מז). לוסף הקשיר – יעקב, שבאה לידו בכורת
31 ראובן על ידי שחילל יצועי אביו, והיה יכול
32 ליתנה לכל מי שירצה. ואי לאו דהא ראובן לא
33 הוה מתוך רבי יוסף – בתמיה. כלומר, רבון נתן
34 יעקב ליוסף? שדרי מחלק שאר אחיו וחסיוף לו.
35 אבל משלו לא נתן לו כלום, דמשלו הוה לו
36 להתנותו ולא משל אחרים אלא ודאי משלו נתן
37 לו, חן ממונו חן ברכות שבירכו מכולן, כגון
38 ברכה שבירכו לאפרים ומנשה "וידגו לרוב" וגו'
39 שאין עק רעה שולטת בהן, ובגון "מאל אביך
40 ויעורך" וגו' "תחייך לראש יוסף" וגו'. הלכך, אבך
41 שנתן בכורת ראובן ליוסף – טעם אחר יש
42 בדבר. אלא רבי יונתן רבך לא כך אמר –
43 כדאמרין בכל דוכתא: אמר רב שמואל בר
44 נחמני אמר רבי יונתן. לצאת מרחל – שתלך
45 רחל את יוסף קודם שתלך לאה את ראובן,
46 דליהו יוסף ראשית אונן דיעקב. שקדפתה לאה
47 ברחמים – בתפלה, לקמיה מפרש. צניעות רחל
48 – לקמיה מפרש. רבות ממש – עיניה נוספות
49 דמעיה. אפשר – לומר כן? והלא בנות בהמה
50 מטאה – לא רצה הבהו לדרב, אלא עקם
51 שמונה אותיות, דכתיב "אשר אינה טהורה"
52 דאיכא שלש עשרה אותיות, והוה מצי למיכתב
53 "הטמאה" דליכא אלא חמשה אותיות. בנותן
54 של צדיקים דבר הכותב – בתמיה. אלא אמר
55 רבי אלעזר בו' – אליבא דרבי אלעזר לא
56 אשכחן שקדמתה לאה ברחמים, אלא אליבא
57 דרב. איכות – גדולות כבהונה ולויה. דלוי יצא
58 ממנה, שמונה כהנים ולוים, ומלכות מיהודה.
59 ויפת את הרמה – היינו שוכתה לבכורה. פטר
60 לה – יעקב סימנן לרחל, שתאמר לו בלילה

61 בשכבה. בעא מיניה אבא חליפא קרויא מרבי חייא בו' – משום דאיירי לעיל לביעבי דקראי דיעקב ובניו, נקט נמי לרך ביעבי הכא. בכללן – של ישראל כשבאו למצרים, אתה מוצא
62 כתוב "כל הנפש (הבאה ליעקב) מצרימה שבעים", ובפרטן – כשהוא מונה אותן אחד אחד למעלה בפרשה, אי אתה מוצא אלא ששים ותשע עם יוסף ושני בניו, וכדכתיב בהדיא "כל
63 נפש ששים ושש". ומבני לאה חסר, דכתיב בכלל דידה שלשים ושש ובפרטם אי אתה מוצא אלא שלשים ושנים. תימה – שגולדו ללאה שתי בנות בכרס אחד.
ואת

1 היתה מוכרתה או מושכרתה ביד אחרים בכור נוטל פי שנים - לקמן מוקי לה כרבי, דלרבנן
 2 אין הככור נוטל פי שנים בשבח ששכרו נכסים לאחר מיתת אביהן. אף על גב דככור
 3 ופשוט שהניח להן אביהן עבד או בהמה טמאה עובר לזה יום אחד ולזה שני ימים, הכי נמי
 4 אי אמר הככור: או תהלוק או אטול פי שנים בשבח - הרושות בידו. והא דלא נקט כהרהר
 5 ושכרה היתומין - משום דהשתא אשמועינן
 6 חידוש טפי, דאף על גב שהיתה כהרהר ושכרה
 7 בחייה האב - לא חשיבנה להפרה ראוי, ויטול פי
 8 שנים. **הכא** במכירי בהנהגה (וליהו עסקינן -
 9 בכל דוכתא עביד מכירי כהנהגה מוחזק, בפרק "כל
 10 הגנט" (גיטין ל, א); המלוה מעות את הכהן והלוי,
 11 וחינו טעמא: שהוה מתנהג מועטת, ואסור לחזור בו
 12 ואפילו בדברים בעלמא. ואף על פי שאם רצה
 13 יכול לחזור בו, מכל מקום כל כמה דלא הדר -
 14 הוי כמחזק. ודוקא דאשתחית בחיי אבותיה, הא
 15 לא הכי - לא, כיון דמת מי יוכה?
 16 **וקסבר** מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי
 17 - תימה: דבסמוך מוקי לה כרבי,
 18 ובסוף פרק שני דקידושין (נת, א) אית ליה דלא
 19 כמי שהורמו דמי! ויש לומר: דנתן דהכא לא סבר
 20 ליה כרבי אלא בהא דככור שקיל פי שנים בשבח.
 21 אי נמי, דוקא במתנות דתרומת מעשר אית ליה
 22 לרבי דלאו כמי שהורמו דמי, אבל מתנות דהכא,
 23 הורוע ולחיים, שהן ניכרות - אית ליה כמי
 24 שהורמו דמיין.

אף

1 **"וְאֵת בְּנֵימִן אָחִיו בֶּן אָמוֹ!" אָמַר: מִרְגְּלִית טוֹבָה**
 2 **הִיְתָה בְּיַדִּי וְאֶתָּה מִבְּקֵשׁ לְאַבְרָהָם מִפְּנֵי, הֲכִי אָמַר רַבִּי**
 3 **חֲמַא בַר חֲנִינְיָ? זֶו יוֹכְבֵד, שְׁהוֹרְתָהּ בְּדֶרֶךְ וְלִדְתָהּ בֵּין**
 4 **הַחוּמוֹת, שְׁנֵאמְרִי: "אֲשֶׁר יִלְדָה אוֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם,"**
 5 **לִידְתָהּ בְּמִצְרַיִם וְאִין הוֹרְתָהּ בְּמִצְרַיִם. בְּעָא מִינֵיהּ רַבִּי**
 6 **חֲלָפֵו מְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי, פְּתִיב: "וְהִי פִאֲשֶׁר**
 7 **יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף" וְגו', מַאי שְׁנָא כִּי אֲתִילִיד יוֹסֵף?**
 8 **אָמַר לִיה: רָאָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׂאִין זְרַעוּ שֶׁל עֵשׂוּ נִמְסַר**
 9 **אֶלָּא בְּיַד זְרַעוּ שֶׁל יוֹסֵף, שְׁנֵאמְרִי: "וְהִיָּה בֵּית יַעֲקֹב**
 10 **אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִכָּה וּבֵית עֵשׂוּ לְקֵשׁ" וְגו'. אִיתִיבֵיהּ:**
 11 **"וּנְיָבִים דּוֹד מִתְנַשֵּׁף וְעַד הָעָרֵב לְמַחְרָתָם", אָמַר לִיה:**
 12 **דְּאֶקְרִינָךְ נְבִיאִי לֹא אֶקְרִינָךְ פְּתִיבִי, דְּכִתְבִי: "בְּלִכְתּוֹ**
 13 **אֶל צִלְגָנָה נָפְלוּ עֵלָיו מִפְּנֵי מִפְּנֵי עֲרֵנָה וְיִזְבֵּד וְיִדְעָאֵל**
 14 **וּמִכֹּאֵל וְיִזְבֵּד וְאֵלֵיהּוּא וְעֲלִיתִי רֹאשֵׁי הָאֱלֹפִים אֲשֶׁר**
 15 **לְמִנְשָׁה". מְתִיב רַבִּי יוֹסֵף: "וּמֵהֵם מִן בְּנֵי שְׁמַעוֹן הֲלָכוּ**
 16 **לְהַר שַׁעִיר אֲנָשִׁים חָמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלִמְיָה וְנַעֲרֵיהּ וּרְפִיָּה**
 17 **וְעִזִּיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֵאשֵׁם, וַיָּבֹו אֶת שְׂאֵרֵית הַפְּלִמְיָה לְעַמְלָק וַיִּשְׁבּוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה". אָמַר**
 18 **רַבִּי בַר שִׁילָא: יִשְׁעִי מִכְּנֵי מְנַשֶּׁה אֲתִי, דְּכִתְבִי: "וּבְנֵי מְנַשֶּׁה חֲפָר וַיִּשְׁעִי". תְּנֵו רַבְּנֵי: הַכְּכּוֹר**
 19 **נוֹטֵל פִּי שָׁנִים בְּזֵרוּעַ וּבְלַחְיִים וּבְקִיבָה, וּבְמִקְדָּשֵׁינָה, וּבְשִׁבְחָה שֶׁשְׁכָּחוּ נְכֻסִים לְאַחַר**
 20 **מִיתַת אָבִיהֶן. מִיִּצֵּד? הַנִּיחַ לְהֶן אָבִיהֶן פָּרָה מוֹחֲפֶרֶת וּמוֹשֶׁפֶרֶת בְּיַד אַחֲרִים, או**
 21 **שְׁהִיתָה רוּעָה בְּאָפֶר, וְיִלְדָה - בְּכּוֹר נוֹטֵל פִּי שָׁנִים. אָבֵל בְּנֵו פְתִים וְנִמְעֵו פְרָמִים**
 22 **- אִין בְּכּוֹר נוֹטֵל פִּי שָׁנִים. הַאי הַזְרוּעַ וְהַלַּחְיִים וְהַקִּיבָה הִכִּי דְמִי? אִי דְאֲתִי לִידֵי אָבוּהֶן -**
 23 **פְּשִׁטָא, וְאִי דְלָא אֲתִי לִידֵי אָבוּהֶן - רֵאוּי הוּא, וְאִין הַכְּכּוֹר נוֹטֵל בְּרֵאוּי בְּכַמְחוּזָה? - הַכָּא**
 24 **בְּמִכְרֵי פְהוּנָה עֶסְקִינוּ, וְדִאשְׁתַּחֲוִית בְּחַיִּי דְאָבוּהֶן, וְקַסְבֵּר: מִתְּנִת שְׁלָא הוֹרְמֵו כְּמִי שְׁהוֹרְמוּ**
 25 **דְּמוּ. מוֹקְדָּשִׁין - לֹא דִידֵיהּ נִינְהוּ! - בְּקֶדְשִׁים קְלִים, וְאֵלִיבֵי דְרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי דְאָמַר: מִמּוֹן**
 26 **בְּעֵלִים הוּא; דְחֲנִיָא: "וּמַעְלָה מַעַל בַּה" - לְרַבּוֹת קְדָשִׁים קְלִים שְׁהֶן מִמּוֹן בְּעֵלִים, דְּבַרִּי רַבִּי**
 27 **יוֹסִי הַגְּלִילִי. הַנִּיחַ לְהֶן אָבִיהֶן פָּרָה מוֹחֲפֶרֶת וּמוֹשֶׁפֶרֶת בְּיַד אַחֲרִים, או שְׁהִיתָה רוּעָה בְּאָפֶר,**
 28 **וְיִלְדָה - בְּכּוֹר נוֹטֵל בַּה פִּי שָׁנִים. הַשְׁתָּא מוֹחֲפֶרֶת וּמוֹשֶׁפֶרֶת דְּלֹא בְרִשְׁתָּא דְמָרָה דִּידֵיהּ**
 29 **קְיִימָא, אָמַרְתָּ: שְׁקִיל רוּעָה בְּאָפֶר מִיִּבְעִיא? - הָא קָא מְזַמְעַ לָךְ, דְּמוֹחֲפֶרֶת וּמוֹשֶׁפֶרֶת**
 30 **דִּימְיָא דְרוּעָה בְּאָפֶר, מָה רוּעָה בְּאָפֶר - שְׁבַחָא דְמִימְלֵא קָא אֲתִי, וְלֹא קָא חֲסָרִי בַּה מִזְוָנָא,**
 אף

1 ואת - ריבוי הוא. מרגלית טובה - טעם יקר בעיני כמרגלית, שלא הייתי רוצה לגלות.
 2 ומעיקרא לחרודי הוא דבעי. לאברה מנני - כלומר, לגלותה לאחרים. ולחבב הטעם
 3 היה אומר כן. זו יוכבד - ולכך לא פרט בה, שהרי עדיין לא יצאה לאור העולם, אלא
 4 עובר במעי אמה הייתה בכניסתה למצרים. מאי שנא - דלא רצה לשוב לבית אביו עד
 5 שנולד יוסף ויבם דוד - בעמלק, כשפשוט על
 6 צלגנא ונהגו בני דוד מיירי, בספר שמואל. והלא
 7 דוד מיהודה היה ולא מיוסף, ונפל זרעו של עשו
 8 בידו, דעמלק היה בן אליפן בן עשו, ואתה
 9 אמרת שאינו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף.
 10 והלא גם ביד שאר שבטים נמסר, ואמאי קאמר
 11 קרא "ובית יוסף להבה" טפי משבט יהודה?
 12 דתיב - בדברי הימים: "בלכתו אל צלגנא
 13 להלחם בעמלק. נפלו עליו בו" - דאיש
 14 האלפים אשר למנשה. לפי שנותרתו עמו
 15 ממנשה, והיינו משבט יוסף, לכך נפלו בידו.
 16 מבני שמעון וגו' - ויבן את שארית הפלטה
 17 לעמלק" - אלמא ביד בני שמעון נמי נפלה,
 18 ואתה אמרת שאין נמסר אלא ביד זרעו של
 19 יוסף. כבור - בן כהן. נוטל בזרוע פי שנים בו
 20 - לקמן מפרש לה. ובמקורשים - לקמן מפרש
 21 לה. ששכחו - מעצמן, כיצד? הניח בו'. מוחזקת
 22 - למחצית שכר. מושכרת - בדבר קצוב עד
 23 זמן פלוני. באפר - אהו, דלא חסרי מזונו,
 24 כדלקמן, וילדה בכור נוטל פי שנים - בהאי
 25 ולד, הואיל ושכחא דממלא הוא. ודמי כאילו
 26 הוחזק בו אביו. אבל כתיב בתים - דהאי שבחא
 27 על ידי היתומים עצמן הוא, ולא ממילא - לא
 28 קא שקיל פי שנים. ראויו הוא - דלא דמי
 29 לשבחה שהשבחו הנכסים. דכיון דהוי אבוהון
 30 מחזק בכסיהם, והן עצמן הושבחו - כמי
 31 שהחזיקו בשבח דמי. אבל הני מתנות לא זכה
 32 אביון כלום מחיים, וכולן הוו שבח. הכי נרפינן:
 33 במכירי כהונה עסקינן - שאנשי העיר קרובי
 34 ומכירי של כהן זה, ומכין לו זוכו גמור
 35 במתנות בהמותיהן מיד כשנשחטו, קודם
 36 שהופרשו מן הבהמה. ודאשתחית בחיי אבוהון
 37 - ודמי כמאן דאתו לידיה בטבלייהו, דאמרינן
 38 ב"שחיטת חולין" בפרק "הזרוע" (קל, ב) דקני
 39 להו כהן אי אתו לידיה בטבלייהו. דמתנות שלא
 40 הורמו - כמי שהורמו דמיין, כדנפקא לן התם
 41 מ"וזה ידעה משפט הכהנים" - מלמד שהמתנות
 42 דינן להוציאן בדיינין אי אתו לידיה בטבלייהו,
 43 כדמפרש התם. והכא נמי, כיון דאשתחית בחיי
 44 אבוהון, והן מכירין של כהן זה ומרעיו ואוהביו,
 45 אף על פי שעדיין לא הופרשו - הרי הם כאילו באו לידו. שאלו אוהביו גמרו ולו המתנות כשהן עדיין בתוך הבהמה, ודמי כמי שהוחזק בהן בחייו, דמתנות שלא הורמו כמי
 46 שהורמו דמיין, ויטול בהן בכור פי שנים. והשתא ליבא למיפרך "פשיטא", דהשתא אשמועינן טובא, דאף על פי שלא הורמו - כמי שהורמו דמיין. מוקדשין לאו דידיה נינהו - כגון
 47 חטאות ואשמות מחיים - קדשי ה' נינהו, ויש בהן מעילה כל זמן שלא נשחטו. אבל שלמים אין בהן מעילה, כדדרשינן: "קדשי ה'" - קדשים המיוחדים לשם, יצאו קדשים קלים
 48 שאין מיוחדים לשם. ומיהו אינם ממונו. דמיקדש מיהא קדש, ולא קרינא בהו "בכל אשר ימצא לו". ואפילו אם נשחטו, שיכול לאכלן - אינם שלו. כדנתן בפרק שני דקדושין: המקדש
 49 בחלקו, בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים - אינה מקודשת, דמשלחן גבה קא זכו ומשני: בקדשים קלים ומחיים, דהוי ממונו לרבי יוסי הגלילי. ומיהו, לאחר שחיהו - לא,
 50 כדאמרינן בפרק ראשון דבבא קמא: כי אמר רבי יוסי הגלילי - מחיים, אבל לאחר שחיהו, דכי קא זכו משלחן גבה קא זכו - לא אמר. דאמרי פמון בעלים הם - לכל דבר, אף
 51 לקדש את האשה. ומעלה מעל בה' - וכחש בעמיתו בפקדון" וגו'. וכחש בה, ונשבע על שקר, וחזר והודה והביא את אשמו. לרבית קדשים קלים - להתחייב עליהם אשם גיילות
 52 אם כפר בהן ונשבע והודה, כשאר גול ממון. שהרי ממונו הן, שהבשר והעור שלו, ואין לגבוה בהן אלא אימורים, ולכהן חוה ושושן. ריבה" ר"בעמיתו" קדריש, והיינו שלמים,
 53 שהאימורים לשם והבשר לבעלים. והן מעילה דהכא אינו אלא לשון שינוי, וכן הוא אומר (דברי הימים ב) "וימעה בל' אלהיו", וכן בסוטה הוא אומר (במדרב) ה' איש איש כי
 54 תשטה אשתו ולשם והבשר לבעלים. דהא מעילה ממש ליבא בשלמים, כדפרישית, דמעמיע להו בתורת כהנים מוכתיב "קדשי ה'" - בגנחה מן הקדש גבי מעילה.
 55 דלאו ברשותיה - דאב קיימא. רועה באפר - דהוי מוחזק מיבעיא. מה רועה באפר שבחא דממילא - מעשבו השדה.

אף

56 אותה תמורת סכום קצוב, או שְׁהִיתָה פרת אביהם רועה בְּאֶפְרַיִם
 57 ובאחו, במקום מרעה הבהמות, ואינם צריכים להאכילה בעצמם,
 58 וְיִלְדָה לאחר שמת האב, הַכְּבוֹד נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בשכר החכירה
 59 והשכירות, וכן בולד. ואפילו שלא היה שבח זה בעולם בחיי האב,
 60 כל שבח שבא ממילא נחשב כאילו החזיק בו האב בחייו. אֲבָל אם
 61 הניח להם אביהם קרקע, וּבְנֵי עֲלִיָּה פְתִיחַ וְנִמְעָו בה פְּרָמִים, אִין
 62 כְּבוֹד נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בשבח הבנין והנטיעה, אלא נוטל בו חלק
 63 פשוט בלבד כשאר אחיו. שכן לא נאמר דין בכורה אלא בממון
 64 המוחזק לאב בחייו, וכל שבח שאינו בא ממילא אלא על ידי
 65 מעשה בידיים אינו נחשב כמוחזק אלא כראוי בלבד.
 66 הגמרא תמדה על הדין הראשון השנוי בברייתא בורוע לחיים
 67 וקבה: הַי תְּרוּעָה וְהַמְלָכִים וְהַקִּיבָה שהבכור נוטל בהן פי שנים, הַיבִי
 68 דָּמִי – באיזה אופן הדברים אמורים. אִי דָּתָי לִידֵי אֲבוּהוֹן – אם
 69 כבר ניתנו ליד אביהם הַכְּחוּן בחייו מאת הישראל, פְּשִׁיטָא שהבכור
 70 נוטל בהן פי שנים, שהרי הן ממונו לכל דבר. וְאִי דְלָא אֲתֵי לִידֵי
 71 אֲבוּהוֹן בחייו, הרי לא החזיק אביהם בממון זה בחייו, אלא רק רָאוּי
 72 הוּא לוֹ. וְהִלְכָה בידניו שאִין הַכְּבוֹד נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם מִמֶּמֶן הָרָאוּי
 73 בְּמִזְבוֹחַ, מתרצת הגמרא: הָאָא בְּמִפְרֵי הַהוֹנָה עֲסָקִין – הברייתא
 74 מדברת בכך שאנשי עירו הם קרוביו ומכריו, והם מוכנים להכן זה
 75 בויכוח גמור את כל מתנות הכהונה שבידיהם, וכן מדובר בהדמה
 76 דְאֲשֶׁתֵּיחַס פְּתִיחַ דְאֲבוּהוֹן – שכבר נשחטה בחיי אביהם של
 77 הירושים. וְקָסְבָּר הַתַּנָּא שְׁחֵי הַפְּרָשָׁה מִהַבְּהֵמָה יֵשׁ בְּהַן מִצְוֹת נִתְּנָה
 78 שְׁהִירָמוּ דָּמִי, ואף קודם שהופרשו מהבהמה יש בהן מצוות נתינה
 79 כדין מתנות כהונה. לפיכך מיד לאחר שחיטת הבהמה כבר זכה
 80 האב במתנותיה, ועל כן נוטל בהן הבכור פי שנים.
 81 הגמרא דנה בדין השני השנוי בברייתא, שהבכור נוטל פי שנים
 82 בבחמת קדשים שהוריש להם אביהם. תמדה הגמרא: והרי
 83 מוֹקְדִישֵׁן לֹא דִידֵיהּ נִיחָו – אינם ממונו של האב אלא של גבוה
 84 הם, ומדוע נוטל בהם הבכור פי שנים. והרי בדין בכור נאמר לְתַת
 85 לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ, וְקִדְשֵׁי שְׂאִינִם שְׂלוֹ אִינִם בְּכָלֵל
 86 'אשר ימצא לו'. מתרצת הגמרא: הברייתא מדברת בְּקִדְשֵׁי שֵׁם קְלָיִם,
 87 וְאֵלִיָּא דְרַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי, דְאָמַר קִדְשֵׁי קָלִים מִמֶּנּוּ בְּעָלִים הוּא.
 88 ולשיטתו אף הם בכלל 'אשר ימצא לו', ועל כן הבכור נוטל בהם
 89 פי שנים.
 90 הגמרא מביאה את מקור שיטתו של רבי יוסי הגלילי: דְתַנָּא,
 91 הגוזל את חבירו, ותבעו הגזול לדין וכפר הגזול ונשבע לו שבועת
 92 שקר שלא גזל, ואחר כך הודה, הרי הוא משלם לגזול קרן וחומש,
 93 ומביא אשם גזילות. ומה שנאמר בפרשה זו (ויקרא ה כא) 'פֶּשֶׁךְ פִּי
 94 תִּחְטָא וּמַעְלָה מַעַל בְּה' וְכַחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ', בא לְרַבּוּת אף את הגזול
 95 קִדְשֵׁי קָלִים מבעליהם ולחיובו חומש ואשם, לפי שֶׁהֵן מִמֶּנּוּ
 96 בְּעָלִים, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי.
 97 הגמרא מקשה על הדין השלישי השנוי בברייתא: הַיֵּת לָהֶן אֲבִיָּהֶן
 98 פְּרָה מוֹחֶפֶרֶת וּמוֹשְׁפֶרֶת בְּיַד אֲחֵרִים, או שְׁהִיתָה רועה בְּאֶפְרַיִם וְיִלְדָה,
 99 כְּבוֹד נוֹטֵל בָּהּ פִּי שְׁנַיִם.
 100 הַשְּׂתָא – מאחר שבפרה מוֹחֶפֶרֶת וּמוֹשְׁפֶרֶת ביד אחרים, דְלָא
 101 בְּרִשׁוּתָא דְפְרָה דִידֵהוּ קִיָּמָא אֲמַרַת שְׁקִיל – שאפילו שאינה עומדת
 102 ברשות בעליה (האב) אלא ברשות החוכר או השוכר, הַיֵּת אומר
 103 שהבכור נוטל בשבחה פי שנים, אם כן בְּרועָה בְּאֶפְרַיִם שהיא ברשות
 104 האב, מִיַּעֲרָא – וכי צריכה הברייתא להשמיענו שהבכור נוטל
 105 בשבחה פי שנים. מתרצת הגמרא: הָאָא מִשְׁמַעֲנָן לָן – הברייתא
 106 באה להשמיענו בהוסיפה את דין רועה באפר, דְּבִכּוֹר נוֹטֵל פִּי
 107 שְׁנַיִם בְּמוֹחֶפֶרֶת וּמוֹשְׁפֶרֶת דווקא באופן שהוא דוֹמֵיָא דְרועָה בְּאֶפְרַיִם.
 108 מַה רועָה בְּאֶפְרַיִם שְׂבָחָא דְמִמִּילָא קָא אֲתֵי, וְלֹא קָא חֲסְרֵי בְּהַ מְוֹנָא
 109 – שהוא שבח האב מאליו, ואין הירושים מוציאים ממון על מזונות
 110 הבהמה, שכן היא אוכלת מעשב השדה,

1 'וְאֵת בְּנֵימִין אֲחִיו בְּנֵי אִמּוֹ' (בראשית מג ט), ואם היתה לבנימין תאומה
 2 הרי שירדו יותר משבעים נפש.
 3 אָמַר רבי חייה בר אבא לאבא חליפא, מְרַגְלִית מוֹכֶה הִיתָה פְּרִי –
 4 טעם יקר כמרגלית היה בידי ולא רצינית לגלותה, וְאֲתָה מְבַקֵּשׁ
 5 לְאֶבְרָה מִמֶּנּוּ על ידי שאגלה אותו לאחרים. ומהו הטעם, הָיִי אָמַר
 6 רַבִּי חֵמָא בְּרַי חֲנִינְא, נפש השבערה החררה במנין כשהיו זו יִרְכָּה,
 7 שְׁהוֹרְתָה בְּרַבִּי – שאמה נתעברה בה כשהיו בדרך למצרים,
 8 וְיִלְדָתָה היתה בין החומות – בתוך מצרים, שְׁנָאֲמַר (במדבר כו ט) 'וְשֵׁם
 9 אֶשֶׁת עַמְרָם יוֹכְבֵד בַּת לֵוִי אִשְׁרֵי יִלְדָה אֹתָהּ לְלוֹי בְּמִצְרַיִם, ומדוע
 10 הוצרכה התורה לומר שילדה אותה ללוי במצרים, והרי כבר
 11 נאמר שהיתה בת לוי, אלא לומר שרק יִלְדָתָה היתה בְּמִצְרַיִם, וְאִין
 12 הוֹרְתָה בְּמִצְרַיִם, ולא הוצרכה בפירוש כיון שעדיין לא נולדה.
 13 הגמרא מביאה שאלה נוספת של רבי חלבו בענין יעקב ובניו: הָאָא
 14 מִיָּנִיה רַבִּי חֲלָבּוֹ מְרַבִּי שְׂמוּאֵל בְּרַי חֲתַמְנִי, פְּתִיב (בראשית ל כה) 'וְיָוִי
 15 בְּאִשְׁרֵי יִלְדָה רְחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'' וְיִאמַר יַעֲקֹב אֵל לָבֵן שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה
 16 אֵל מִקְוִמִי וְלֹאֲרִצִי, מֵאִי שְׂנָא בִי אֲתִילִיד יוֹסֵף – מדוע רק אחרי
 17 שנולד יוסף רצה יעקב לחזור לבית אביו.
 18 אָמַר ליה רבי שמואל, רָחָה יַעֲקֹב אֲבִינוּ בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שְׁאִין וְרַעוּ שֶׁל
 19 עֵשׂוֹ נִמְסָר אֵלָּא בְּיַד רועָה שֶׁל יוֹסֵף, שְׁנָאֲמַר בְּנִבּוּאֵת עֹבְדִיָה עַל
 20 הַעֲתִיד לְבוֹא (עובדיה יח א) 'וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אִשׁ וְיוֹסֵף הָיָה וְבֵית
 21 עֵשׂוֹ לְאִשׁ וְגו'' וְדַלְקוּ בָהֶם וְאֶכְלוּם וְלֹא יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשׂוֹ בִּי ה' וְלָבֵן
 22 דְּבָרֵי, הרי שביט יוסף יהיה הלהבה שתשרוף את בית עשו. ועו. ולכן
 23 בשעה שנולד יוסף לא חש יעקב מעשה ורצה לחזור לבית אביו.
 24 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיִּתְיָבִיָּה, והרי נאמר לגבי מלחמת צלגל אחר
 25 שכבשה עמלק, 'וַיִּכְּסֵם דּוֹד מִהַנְּשֵׁף וְעַד הָעָרִב לְמַחֲרָתָם' (שמואל א' ל
 26 ט), והרי עמלק היה נכדו של עשו ואילו דוד הוא משבט יהודה ולא
 27 מיוסף, ובכל זאת הכה בעמלק.
 28 מתרצת הגמרא: אָמַר ליה רבי שמואל, דְאֶקְרַבְךָ נְבִיאָא לֹא אֶקְרַבְךָ
 29 פְּתוּבִי – מי שלימודך נביאים, שם מובא מעשה זה, לא לימודך
 30 כתובים, דְּכַתְּבִיב (דברי הימים א' יב כא) 'בְּלָכְתוֹ אֵל יַעֲקֹב לְנַפְלֵי עֲלִיו
 31 מִמְּנַשֶׁה עֲדִנָה וַיּוֹזְכֵר וַיְרִיעֵאל וַיִּמְכָּאֵל וַיּוֹזְכֵר וְאֵלִיהוּא וְצִלְתִּי רָאשֵׁי
 32 הָאֵלִפִּים אִשְׁרֵי לְמַנְשֶׁה', הרי שבני מנשה שהם מזרעו של יוסף עזרו
 33 לדוד במלחמה עם עמלק, ולכן נפל עמלק בידו.
 34 מְתִיב רַב יוֹסֵף, והרי הכתוב כשהוא מונה את שמות בני השבטים
 35 הוא אומר (דברי הימים א' ד מב) 'וּמִהֶם מִן בְּנֵי שְׁמַעוֹן הָלְכוּ לְחַר שְׁעִיר
 36 אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת וּפְלִטְיָה וְנַעֲרִיָּה וְרַפְיָה וְעוֹזֵאל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֵאשִׁים
 37 וַיְכּוּ אֶת שְׂאִרֵי־הַפְּלִטָּה לְעַמְלָק וַיִּשְׁכּוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה', הרי
 38 שמבני שמעון גם נלחמו בעמלק ולא רק מיוסף. אָמַר רַבִּי בְּרַי
 39 שְׁיָלָא, יִשְׁעִי שהוזכר בפסוק, אינו מבני שמעון, אלא מִבְּנֵי מְנַשֶׁה
 40 אֲתֵי – הוא בא, דְּכַתְּבִיב וַיְכּוּ מְנַשֶׁה חֲסֵר יִשְׁעִי.
 41 שִׁנְיָו בְּכִכּוֹרוֹת (נא), הבכור אינו נוטל פי שנים בראוי כבמוחזק.
 42 שלא נאמר דין פי שנים של בכורה אלא בממון שהיה מוחזק ביד
 43 האב בחייו, ולא בממון שעדיין לא החזיק בו האב אלא רק היה
 44 ראוי ועומד להיות שלו. ומבואר (שם נב. ולהלן קבד) במקור דין זה,
 45 שהוא ממה שנאמר בדין בכורה (דברים כא ז) 'לְתַת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל
 46 אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ, ולא במה שאינו מצוי תחת ידו בחייו. הברייתא
 47 שלפנינו מחדשת דברים מסויימים, שהם נחשבים כמוחזק ולא
 48 כראוי.
 49 תְּנוּ רַבְּנֵי, הַכְּבוֹד שְׂהוּא בֵּן שֶׁל כַּהֵן נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּרועָה וְכַלְתוּמִים
 50 וְבִקְיָבָה שֶׁל בְּהֵמַת חוֹלֵץ טְהוֹרָה. וּבְמִזְבוֹחַיִן – בהמות קדשים של
 51 אביו. ובהמשך הסוגיא יבוארו דינים אלו. וכן נוטל הבכור פי שנים
 52 בְּשֶׁבַח שְׁשָׁבָה וְלִקְבִיָּים של הירושה מעצמם מִיתָת אֲבִיהֶן.
 53 הברייתא מפרשת באיזה שבח הדברים אמורים: בִּיצֵד, הַיֵּת לָהֶן
 54 אֲבִיָּהֶן פְּרָה שְׂלוֹ כְּשֵׁהִיא מוֹחֶפֶרֶת וּמוֹשְׁפֶרֶת בְּיַד אֲחֵרִים – שהחוכר
 55 אותה לאחר תמורת חלק מסויים מריוח מלאכתה, או שהשכיר

42 שורש הבכור יחד עם חלק הבכורה בתיבה אחת. נמצא שמקיש
 43 הכתוב את חלק הבכורה לחלק פשוט. מה חלק פשוט מורישו האב
 44 לבניו אף על גב דלא מטא לדידה – בא לידו בחייו, כגון שבח
 45 שהשביחו הנכסים לאחר מיתתו, אף את חלק הבכורה הוא מוריש
 46 לבכורו אף על גב דלא מטא לדידה בחייו.
 47 שואלת הגמרא: ורפנן נמי, הכתיב 'פי שנים', ולשיתם שחלוק דין
 48 חלק בכורה מחלק פשוט לענין שבח, לשם מה הקישם הכתוב.
 49 משיבה הגמרא: תהא ההיקש נאמר לענין למיתבא ליה – לתת לו
 50 לבכור את שני חלקי ירושתו אהד מצרא – בגבול אחד. שכשם
 51 שהפשוט נוטל את חלקו במקום אחד, כן הבכור מקבל את חלק
 52 בכורתו בסמיכות לחלק הפשוט שלו.
 53 שואלת הגמרא: ורפי נמי הכתיב בבורה לתת לו?
 54 שמשמעו מתנה. ולשיתו שהאב מוריש את חלק הבכורה אף
 55 בדבר שלא בא לידו, לענין מה מדמה אותו התורה למתנה.
 56 משיבה הגמרא: תהא לשון מתנה שנאמר בכורה בא ללמדנו,
 57 שאם אמר הבכור 'איני נוטל' פי שנים ואיני נותן פי שנים בפירעון
 58 חוב אבינו, רשאי. שכשם שבמתנה אין האדם זוכה אלא מדעתו,
 59 הוא הדין לירשת בכורה שאין הבכור זוכה בה בעל כרחו, אלא
 60 בידי להסתלק ממנה.
 61 מפרשת הגמרא באיזה שבח נחלקו רבי וחכמים: אמר רב פפא,
 62 דיקלא זאליס, ארעא ואסיק שירטון – אם הוריש להם אביהם דקל,
 63 ולאחר מיתתו גדל והתעבה, או שהוריש להם קרקע ולאחר מכן
 64 התייפתה מאליה על ידי שעלה בה שירטון, היינו חול וטיט
 65 שנגרפו אליה על ידי הים, דבולי עלמא לא פליגי דשקול – אין
 66 חולק על כך שהבכור נוטל פי שנים בשבח זה של הדקל והקרקע.
 67 שכן אף לשיתת חכמים שבח זה איננו דבר מחודש אלא הוא
 68 בכלל הממון שהחזיק אצל האב, שהרי לא השתנה שם הדקל
 69 והקרקע על ידי שבח זה. כי פליגי – ובמה נחלקו רבי וחכמים,
 70 בהפירה והנה שובלי – בשחת שהוריש להם אביהם ולאחר מיתתו
 71 נעשתה שבלים, וכן נחלקו בשלופפי והווי תמרי – בדקל שהתחיל
 72 להפריח פירות ולאחר מיתת האב נעשו תמרים. דמר (רבי) סבר,
 73 שבחא דמילא הוא, ועל כן הוא נחשב כמחזק אצל האב, והבכור
 74 נוטל בו פי שנים. ומר (חכמים) סבר, שלאחר שהושבחו השחת
 75 והפריחים ונעשו פירות אישתני שמש, והרי הם דבר חדש שאינו
 76 בכלל הממון שהחזיק בו האב, ועל כן אין הבכור נוטל בו פי שנים.
 77 הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה במחלוקת חכמים ורבי
 78 שהובאה לעיל: אמר רבה פר חנא אמר רבי חיאי, דין שעשה דבכרי
 79 רבי ופסק שיטול הבכור פי שנים בשבח, עשה – פסק דינו קיים
 80 ואינו חוזר, ואין הוא כטועה בדבר משנה. וכן אם עשה דבכרי
 81 תמרים ופסק שאין לבכור פי שנים בשבח, עשה – מה שעשה עשוי
 82 ואינו חוזר.

1 אף בפרה מוהקרת ומושקרת אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא
 2 אם כן הוא שבחא דמילא קא אתי, דלא חסרי פה מונוי – שאין
 3 היורשים צריכים להעלות לה זמנות משלהם, אלא חיוב
 4 זמנותיה הוא על השוכר. אבל אם היורשים מאכילים אותה, אין
 5 שבח דמי השכירות ושבח הולד באים ממילא, אלא על ידי
 6 העלאת היורשים את זמנותיה. וכל שבח שבא על ידי מעשיהם
 7 אינו נחשב למוחזק אצל האב בחייו אלא ראוי בלבד הוא, ואין
 8 הבכור נוטל פי שנים בראוי.
 9 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בדין השבח האמור. שואלת
 10 הגמרא: ברייתא זו הסוברת שהבכור נוטל פי שנים בשבח הבא
 11 מאליו, מני – בשיטת מי היא שנויה. משיבה הגמרא: בשיטת רבי
 12 היא. דתניא, אין בכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים לאחר
 13 מיתת אביהו. וכן היא שיטת חכמים. אבל רבי אומר, אומר אני,
 14 בכור נוטל פי שנים בשבח ששכחו נכסים מאליהם לאחר מיתת
 15 אביהו, אבל לא בשבח שהשביחו יתומים בידיים לאחר מיתת אביהו.
 16 ממשיכה הברייתא בשיטת רבי בדין פי שנים במלוה: ורשו שטר
 17 חוב שהיה לאביהם על אחרים, בכור נוטל פי שנים בדמים שייגבו
 18 מהלוה על ידי שטר זה. ואף שלא הוחזק האב בחייו בדמי הפירעון
 19 ואינם אלא ראוי, מכל מקום מכיון שהוא מחזק בשטר, ועל פי
 20 השטר גובים את החוב, הרי זה כמו שהשטר השביח את דמי
 21 הפירעון, ודינו כדין שבח דמילא. שלרבי נוטל בו הבכור פי
 22 שנים.
 23 יצא עליהו שטר חוב, שהיה אביהם חייב לאחרים חוב מלוה
 24 בשטר, ובא המלוה לגבותו מקרקעות הירושה המשועבדות לו,
 25 הכבוד נותן פי שנים בפירעון החוב. שכן כל הנכסים משועבדים
 26 בשוה לפירעון ההלוואה, ועל כל אחד מהיורשים לפרוע כפי חלקו
 27 בירושה. ואם אמר הבכור, איני נותן [נוטל] פי שנים בירושה,
 28 ולפיכך איני [נוטל] נותן פי שנים בפירעון החוב, רשאי הוא
 29 לעשות כן, ואינו יורש אלא חלק פשוט בלבד, וממילא אינו פורע
 30 למלוה אלא חלק אחד בפשוט.
 31 מפרשת הגמרא את טעמם של רבי וחכמים: מאי טעמייהו ורפנן
 32 הסוברים שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח דמילא, משום דאמר
 33 קרא בירושת בכור (דברים כא יז) 'לתת לו פי שנים', ומתנה קרייה
 34 דחמנא לחלק הבכורה, שכן 'לתת' היא לשון מתנה. ומלמדנו
 35 הכתוב שדין חלק זה כדין מתנה, מה מתנה אינה אלא עד דמטיא
 36 לדידה – שבא הדבר ליד הנותן, שכן אין אדם נותן דבר שעדיין לא
 37 בא לידו, אף חלק הבכורה לא זוכה בו הבכור עד דמטיא לדידה –
 38 אלא בדבר שכבר בא ליד מורישו בחייו. אבל שבח שהשביחו
 39 הנכסים לאחר מיתת האב ולא זכה בו בחייו, אינו מוריש בו לבנו
 40 הבכור חלק בכורה, ואין בו אלא דין ירושת פשוט. ורבי אומר,
 41 אמר קרא על ירושת בכורה 'פי שנים', וכלל את חלק הפשוט

אגרות קודש

בי"ה, ב' סיון, תשט"ו
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, בו שואל אודות הזריקות (איינשפריצונגען) שעושים עתה לילדים
 קטנים, איך ינהג בזה.

הנה בכגון דא נאמר אל תפרוש מן הצבור, וינהג כמו שעושים רוב הכתה בבית הספר בה
 לומדים ילידיהם שיחיו, ויעזרם השי"ת לגדל את כל ילידיהם שיחיו לתורה ולחופה ולמעשים טובים
 מתוך הרחבה.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

1 אף מוחרת ומושכרת בשבא דמיילא - קמיירי, דאין מעלין לה היתומים
2 מונות. ואם תאמר: ליני רועה באפר, ואנא דיענא דהוא הדין למוחרת ומושכרת
3 היבא דלא מחסרי מונני, ולמה לי למיתני מוחרת ומושכרת כלל, דאיצטרך תו
4 רועה באפר ללמד עליהם דבדלא חסרי מונות מייירי? איצטרך, סלקא דעתך
5 אמינא כל מוחרת ומושכרת לא שבא
6 דמיילא הוא, אלא על ידי בני אדם
7 שחרשי בה ועובדין בה, ולא לישקול בה
8 בכור פי שנים - קא משמע לן, דכיון
9 דהיתומין עצמן אין חורשין בהן ואין טורחין
10 בהן, אלא אחרים - שבא דמיילא חשבין
11 לה, היבא דאין מעלין לה מונות. הכי
12 גרסינן: מני רבי היא - ולא גרסין "ומני"
13 דלא קמהר איתרוצא דלעיל כלל, אלא
14 מילתא באפי נפשא היא דבקעי גמרא. מני
15 - הך ברייתא, דקתיני דנטול בכור בשבא
16 ששבחו נכסים ממיילא לאחר מיתת אביהן -
17 רבי היא. נשכח ששבחו - ממילא. אבל
18 כשהשבחו יורשי - הכל מודים דאינו נוטל
19 פי שנים. ירשו שטר חוב - היינו מלוח
20 בשטר - בכור נוטל פי שנים. דכיון דמוחק
21 בשטר ועל פי השטר גובין את המלוה -
22 הרי הוא כאילו השטר השבחו, דהיינו נכסים
23 ששבחו ממיילא. ומיהו, אליבא דרבנן אינו
24 נוטל פי שנים, ומסקא דמילתיה דרבי היא,
25 והכי מוכח לקמן בשמעתין. ודוקא מלוה
26 בשטר, אבל מלוה על פה, ואפילו בעדים,
27 כיון דליבא שטרא ומצי למטען "פרעתיה
28 לך", דהמלוה את חבירו בעדים אין צריך
29 לפרעו בעדים - אפילו רבי מודה דלא שקול
30 פי שנים, דהא אין מוחזקין מחוב זה כלל,
31 דנימא הנכסים שבחו מעצמן. יצא עליהן
32 שטר חוב - שחיב אביהם לאחרים. מילתא באנפי נפשא היא. דברי הכל, ואפילו בלא ירשו שטר חוב מייירי. בכור נותן פי שנים - כי היכי דנטול פי שנים, שאותן
33 נכסים נשתעבדו כולן למלוה. ואם אמר אינו נוטל - פי שנים מכל ירושת אבי, שהרינו מוחל חלק בכורה ואטול חלק בפשוט, ולפיכך לא אשלם המלוה פי שנים,
34 אלא כנגד מה שאני נוטל - רשאי, וכשזבועה זה המלוה לדין - אין בית דין יכולין לכופו לפרוע אלא כנגד חלק פשיטותו. נתפא מינה שצריך זה המלוה לתבוע
35 את אחיו של זה לדין, ואם אין יכול לכופם - מפסדי. או אם הלכו למדינת הים - אין מורדין לבעל חוב בקרקע עד דשמעו בית דין טענת האחיך, דמה דיעינין איזה
36 טענה יש להך? דשמא יטענו "פרענו", או "שטר פרוע הוא". דסלקא דעתך כיון דבכור הוא - זכי ליה רחמנא פי שנים, ואינו יכול לומר איני חפץ שיהיה שלי, דבעל
37 כרחו הרי הן שלו, דמשעה שמת אביו ירש פי שנים, עד שיפקרם או עד שימכרם או יתנם לאחרים, וצריך להגבות לזה המלוה כנגד פי שנים - קא משמע לן דבעל
38 כרחו לא זכי ליה רחמנא, דכתב "לתת לו" - כעין מתנה, אם ירצה לקבלה. ואם ימחה שלא לקבל - אין מוחזק לו לאדם בעל כרחו, דלא קרייה רחמנא ירושה אלא
39 מתנה. אבל מחלק פשיטותו - אינו יכול לומר כן, שהרי יורש הוא בעל כרחו. ויש מפרשי: ואם אמר אינו נוטל בשטר חוב שיש לאבי על אחרים פי שנים, וגם איני
40 נותן בשטר חוב היוצא עליו פי שנים - רשאי. ושיבוש גמור הוא, שהרי השטר היוצא על אביהן - אינו דיו לגבות משטר שיש לאביהן על אחרים, דמטלטלי דיתמי
41 לא כהשתעבד לבעל חוב, אלא ממקרקעי הוא דקני. הלכך, אף על גב דשמח חלק בכורה מן השטרות של אביו, כיון דבקרקעות הוא נוטל פי שנים - חיב להחזיר
42 למלוה פי שנים. מאי טעמיהו דרבנן - דאפילו בשבא דמיילא לא שקול חלק בכורה. עד דמיטא לידיה - דנותן, ואינו יכול ליטנה לאחרים, דאין אדם מקנה דבר
43 שלא בא לעולם. מקיש חלק בכורה לחלק פשוט - ד"פי שנים" היינו שני חלקים, חלק פשוט וחלק בכורה, והוכיחים בתיבה אחת, דהוה מצי למכתב "חלק אחד על
44 אחיו". מה חלק פשוט אף על גב דלא מיטא לידיה - דכל ראי שבעולם הן יורש מאביו, דהא לא איקריא ירושה מתנה, דנימא אינו נוטל חלק פשוט אלא במוחק
45 - אף חלק בכורה נמי, ומיהו, ראי גמור, כגון שהשבחו יתומים - לא שקול פי שנים, דלחכי אהני "בכל אשר ימצא לך". אחד מצריא - שני חלקים יטול במקום
46 אחד, כחלק פשוט שהוא חלק אחד ונטול במקום אחד. נתפא מינה דכל מקום שנפל לו הגורל לחלק פשוט - יטול שם בלא גורל חלק בכורה. ואם הן שני אחין
47 ושלש שדות - לא יפילו שלשה גורלות. שנים לבכור ואחד לפשוט. שהרי אם יפול חלק הפשוט בשדה האמצעי - לא יזכה בו, דאם כן נמצא נוטל הבכור בשני
48 מקומות. אלא שני גורלות יפילו, ויטלו על שני שדות החיצונות, ואיזה שיעלה לבכור - יקח, ויטול גם האמצעי שאצלו עמו. ורבי, איבא למימר דהך סברא נמי
49 דחד מצרא נתפא ליה מהיקשא. שאם אמר אינו נוטל בו - ורבנן נמי תרתי שמעת מינה; מדכתוב "לתת" שמעינן דמתנה קרייה רחמנא, ואינו יכול ליתן עד דאתא
50 לידיה דנותן. ומדכתוב "לו" שמעינן דלא זכה בה בכור עד שתבא לידו, שאם אמר "אינו נוטל" - רשאי. שאם אמר אינו נוטל ואינו נותן - האי "אינו נותן" לאו
51 דוקא נקט ליה הכא. דהא מקרא לא לפינן ליה, אלא מסברא. דכיון דאין נוטל - ודאי לא יתן, והכי פירושו: הווא שאם אמר "אינו נוטל, לפי שאינו רוצה ליתן" -
52 רשאי. ואורחא דמילתא נקט, שאין אדם רגיל לומר "אינו נוטל" אלא מפני שצריך להחזיר מה שהוא נוטל לאחרים, דמה לו ולצרה ליטול כדי ליתן? דיקלא - קטן
53 הניח להן אביהן, ואלים - שנתעבה אחרי כן. וכן הניח להן ארעא, ואסקא אחרי כן שירטון חבל ונתייפתה בכך. דכולי עלמא - רבי ורבנן, דשקיל - דעדיין שמו
54 עליו. בחפורה - שדות הניח להן, ונעשו אחרי כן שובלי. וכן שלופפי - דקלים שהפריהו פירות, ונעשו אחרי כן תמרים. כפי האי גונא שבא דמיילא פליגי. וטר
55 כבר. רבנן. אישתני - העשב להיות חסין, והפרחים להיות תמרים, דהוי דבר אחר ושם אחר. עשה - הדיין כדברי רבי. עשה - ולא נאמר: טעה בדבר משנה חזר.
מספא

1 אף מוחרת ומושכרת דלא חסרי בה מונני - ואם תאמר: אדתנא "אבל בנו בתים" -
2 לפילוג וליתני בדידה, במוחרת ומושכרת גופה; במה דברים אמורים - דלא חסרי
3 מונני, אבל חסרי מונני - אין הבכור נוטל פי שנים! ויש לומר: דהוה אמינא במוחרת
4 ומושכרת גופה דחסרי בה מונני, דוקא אין הבכור נוטל פי שנים, משום דהוי ראי גמור,
5 דאין השבח על גוף הפרה. אבל בנו בתים ונטעו
6 כרמים, שהשבח על גוף הקרקע - אימא שאין זה
7 ראי, ויטול פי שנים, קא משמע לן. ואם אמר
8 אינו נוטל ואינו נותן רשאי - אמר רבינו גמור:
9 דנפקא מינה אם היתומין קטנים, דיכול לומר
10 הבכור: אינו נוטל פי שנים, וישאר הקרקע לפני
11 היתומין, ולא יטול מהן, דאין נוקקין לנכסי יתומין
12 אלא אם כן רבית אוכלת בהן, ולקמן מפיק
13 מ"לתת לו" שיכול למחול לו בכורתו, משום
14 דעדיין לא אתאי לידיה, ואפילו בלא קנין,
15 כמישטמא לקמן, דאמר דירחי בכל הנכסים,
16 דמדאחיל בהא אחיל בהא. אבל חלק פשיטות לא
17 יוכל למחול ולסלק עצמו באמריה בעלמא, אם
18 לא על ידי קנין, ורבינו תם מפרש: דאם אמר
19 כשיצא עליו שטר חוב על הבכור עצמו, ולא על
20 האחיך: "אינו נוטל ואינו נותן" - רשאי, ומפסדי
21 בעל חוב, ואין לו על היתומין כלום, דלאו בעל
22 דברים דיידו הוא. ולא הוי דומיא דרשאי, דאיירי
23 דיצא על כולן שטר חוב.
מספא

אין מוחרת ומושכרת - שבחא דמיילא קא אתי,
דלא חסרי בה מונני. מיני? רבי היא; דתניא: אין
בכור נוטל פי שנים בשבא ששבחו נכסים לאחר
מיתת אביהן; רבי אומר, אומר אני: בכור נוטל פי
שנים בשבא ששבחו נכסים לאחר מיתת אביהן, אבל
לא בשבא שהשבחו יתומים לאחר מיתת אביהן.
ירשו שטר חוב - בכור נוטל פי שנים, יצא עליהן
שטר חוב - בכור נותן פי שנים, ואם אמר: איני
נותן ואינו נוטל - רשאי. מאי טעמיהו דרבנן? אמר
קרא: "לתת לו פי שנים", מתנה קרייה רחמנא, מה
מתנה עד דמיטא לידיה, אף חלק בכורה - עד
דמיטא לידיה. ורבי אומר, אומר קרא: "פי שנים",
מקיש חלק בכורה לחלק פשוט, מה חלק פשוט אף
על גב דלא מיטא לידיה, אף חלק בכורה - אף
על גב דלא מיטא לידיה. ורבנן נמי, הכתיב: "פי
שנים!" - ההוא, למיתבא ליה אחד מצרא. ורבי
נמי, הכתיב: "לתת לו!" - ההוא, שאם אומר: אינו נוטל ואינו נותן - רשאי. אומר רב
פפא: דיקלא ואלים, ארעא ואסיק שירטון - דכילי עלמא לא פליגי דשקיל, פי פליגי -
בתפורה והוה שובלי, שלופפי והוה תמרי, דמר סבר: שבחא דמיילא, ומר סבר: אישתני.
אמר רבה בר חנא אומר רבי חייא: עשה דבר רבי - עשה, דבר רבי חכמים - עשה;
מספא

בכוח עשי התועלת, על מוסדות ליתור מעולותיו יתור מלאך מיכאל.

מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו או אפילו מחבירו - תימה: דבבולי תלמוד אומר דאין הלכה כרבי מחבירו, והבא מספקא ליה! ותו, דרב נחמן דידיה אמר: אפילו מחבירו, וקיימא לן כרב נחמן בדיני. והא קיימא לן דאין הלכה כרבי מחבירו ומפרש רבינו תם: דרוקא הבא מספקא ליה, אבל בעלמא - לא, וכן לרב נחמן. אבל קצת קשה, דקאמר רב נחמן: מותר לעשות כדברי רבי, וכיון דסבירא ליה הבא שהלכה כרבי מחבירו - אמאי קאמר "מותרי? יחייב לעשות" הזה ליה למימרי! ותו, דקאמר: קסבר רבא משין אייתמר, כלומר, משין הדבר לעשות כרבנן לכתחלה, ובכל הגמרא לא קאמר "משין" אלא על אותו פסוק הלכה כמותו, כדאמרין ב"הכותב" (כתובות פד, ב) גבי הלכה כרבי עקיבא מחבירו, מר סבר, הלכה אייתמר, ומר סבר: משין אייתמר. והבא ליה הוזהרה הלכה אלא על רבי, ולא על רבנן? ונראה לרבינו יצחק דחייב מספקא ליה: אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו, שפסקו כך בהדיא.

אין הבכור נוטל פי שנים במלוה - כרבנן מוקי לה, ובמלוה בשטר, מה שפירש הקונטרס לעיל גבי ירשו שטר חוב בכור נוטל פי שנים, שהשטר הוא חנוך, ומלוה חייב שבח - אין נראה, דאם כן, אמאי אמרי רבנן דאין הבכור נוטל פי שנים? דכיון שיחלקו שטרות, ויטול בשטרות פי שנים שוק חנוך - ויטול גם השבח שיבא אחר כך, שהיא המלוה, דהא פשיטא דאחר שיחלקו - כל העשב שיבוא מחלקו שהוא שלו.

נהרדעי לטעמיהו - לפירוש רבינו תם דבסמוך, דפירש דרב נחמן אליבא דנפשיה אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו - אתי שפיר הא דקאמר הכא: נהרדעי לטעמיהו, דאימנר נמי סתמא קאמר, ונטול פי שנים במלוה בין גבו קרקע בין גבו מעות, אבל לפירוש הקונטרס, דמפרש בסמוך דרב נחמן אליבא דנפשיה אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו - לא יתכן הא דאמר "נהרדעי לטעמיהו".

גבו מעות יש לו - פירש הקונטרס: משום דמעות יחייב ומעות שקיל, ואין נראה, דבפרק "שור שנגח ארבעה חומשה" (בבא קמא מג, א), דפריך אמאי דאוקי רבה ורב נחמן לא דאין בעל יורש ונחין (קשותן לרבי עקיבא היינו דוקא בגרושה; ולקומה לרבה כגון שגבו מעות, ולרב נחמן כגון שגבו קרקע, דהוה ליה ראי, למח ליה למינקט קרקע; דגבו מעות נמי הי ראי, דהא דאמר הכא גבו מעות יש לו, הוה מוחזק - היינו משום דמעות יחייב מעות שקיל, אבל התם גבי נזק, דלא הוה מעות - מודי רב נחמן דגבו מעות נמי הוה ראווי! ואין לפרש דחייב פריך; ולקומה לרבה גבבו מעות ולרב נחמן אף גבבו קרקע, דהא לרבה נמי הוה מצי למינקט בין גבבו קרקע בין גבבו מעות, דחייב אית ליה בפרק "נט פשוט" (לקמן קעה, ב), אלא משום דלרב נחמן לא מצי למינקט אלא חרא, דהיינו גבבו קרקע נקט נמי לרבה חרא, אלא נראה: דטעמא דרב נחמן דאמר גבו מעות יש לו - משום דדרך בעל חוב לפרוע בחובם מעות ולא קרקע, והוי מוחזק בגבו מעות משום דסמיכי עלייהו, אבל קרקע, שאין דרך קרקע ליתן בחובם - לא סמיכי עליה, ולא הוי מוחזק.

מספקא ליה - הא דאמרין בעירובין (מו, ב): הלכה כרבי מחבירו, אי אמרין דוקא מחבירו - כשהחוק יחיד עליו, אבל לא מחבירו, דבכל מקום הלכה כחבירו, והבא חבירו פליגי עליה, ואפילו מחבירו - בכל מקום, והוא הדין לך. **אמור לעשות כדברי רבי** - אסור לזון כן, דקעבר א"ל אתה משפט, דהא אם עשה - אינו עשוי, כדמפרש לקמיה, קסבר: הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו. והאי דקאמר "אסור לעשות כך ולא קאמר "אין הלכה כרבי", היינו משום דאמר לעיל כי האי לישנא "עשה כדברי רבי עשה" - אמר איהו נמי "אסור לעשות". **אמר רבא הלכתא כרבי כו'** - אהא הלכתא לא סמיכין, אלא אהלכתא דרב פפא דהוא בתרא, לקמן בשמעתין (קבה, ב), **פסין אייתר** - כך נאמר בבית המדרש: משין את הדין אחר דברי חכמים לזון כן לכתחלה, ומיזה, ואי עבד כרבי - עבד, ולא מהדרין עובדא. והכי מפרשין לכל "משין אייתמר" שנגמרא, והכי אמרין בהדיא במסכת (כתובות) (פר, ב), **נשאר ספרי דבי רב** - "ספרי דבי רב" היינו תורת כהנים, ברייתא של ספר ויקרא, "שאר ספרי דבי רב" קרי למדרש של ספר במדבר משילחון מן המדבר; עד סוף הספר "אלה הדברים" כו', ומכילתא, דהיינו מדרש אלה שמות מה' החדש הזה לכם" עד סוף הספר - כולוהו אקרי "שאר ספרי דבי רב". והיינו דאמרין בעלמא (סנהדרין פו, א): סתם מתניתין רבי מאיר, סתם ספרא רבי יהודה, סתם ספרי רבי שמעון, סתם סדר עולם רבי יוסי, סתם תוספתא רבי תנחומי, וכו'ן אליבא דרבי עקיבא. **פירש לשבח ששכחו** - ממילא, שהשכחו - פירש כגון בנו בתים ונשעו כרמנים, או חסרו מוזני או מעות בהוצאת נכסים להשביחן, אין הבכור נוטל פי שנים במלוה - אפילו במלוה בשטר. **אליבא דפאן** - כלומר, כמאן סבירא ליה, שהוצרך לומר כן בשבחי דממילא - כגון חפורה והוה שובלי, שמוחזק קצת באותן הנכסים, מלוה - דאינו מוחזק כלל במעות, אלא בשטר, דהוה נירא בעלמא, מביעאי: עולום **אליבא דרבנן** - וחד דקתני: ירשו שטר חוב - רבי היא. במלוה - של גוי, אבל לא כריתית - אף על פי שכתוב בשטר, ומלוה כמאן דגביא דמיא הואיל ונקט שטר, אבל רבית, אף על גב דנקט שטר וכובר עבר הזמן משמת אביו - לא, דאין לך ראי כוה, דבר שלא היה שלו מעולם, אבל מעות מלוה, דקשקיל מעות הלווה ונמצא השטר מוחזק בידו במקום מעותיה, והרי הוא כמו משכון - וזוה הכל מודים דמלוה שהיה משכון עליה שקיל פי שנים, דבעל חוב קונה משכון, וכן פסק רבינו חננאל, הא דשלחו מתם פליגא אהך דרב יהודה אמר שמואל דלעיל, ותרייהו אליבא דרבנן, מר משוי ליה מוחזק, כיון דנקט שטרא, ומר לא חייש לשטרא, דנירא בעלמא הוא, ויש מפרשים: דהא דשלחו מתם - במלוה של גוי, כדקתני: אבל לא כריתית, וחד דרב יהודה אמר שמואל - במלוה של ישראל, ולא פליגי, והכל הוא בידם, דאדרבה, איפכא מסתברא, דבמלוה של ישראל הוה מוחזק פני מלוה של גוי, אשר פיהם דבר שוא, נהרדעי לטעמיהו - אממיר כרב נחמן סבירא ליה, דתרייהו הוו מנהרדעא, כדאמר אממיר (לעיל לא, א), אנא מנהרדעא אנא וסבירא ליה, ויש לה, שהרי מעות הלווה, ובמעות חשיבין ליה מוחזק אליבא דשלחו מתם, והיינו מעות, ורב נחמן פרושי אתא הא דשלחו מתם: בכור נוטל פי שנים במלוה, ולי נראה, דהאי דאמרין "נהרדעי לטעמיהו" לא כאל למעט דבר רבה דאמר: גבו קרקע יש לו, דהא אממיר סתמא: בכור נוטל פי שנים במלוה, אלא קרקע ולא שנת מעות, אלא למעטי מדרב יהודה אמר שמואל אתא, דאמר לעיל אליבא דרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, ואממיר סבירא ליה דשלחו מתם, וכבר נחמן ורבה דסבירא להו כדשלחו מתם, נבו קרקע - ממעל חוב, יש לו לכבור פי שנים, דהאי קרקע אשתעבד לאבדוהו בחייה, וכמי שהיה לו במשכון דמי, וחשיבין ליה מוחזק לטול הבכור פי שנים, נבו מעות אין לו - דמלוה להוצאה ניתנה, והני מעות אחרני ניתנה, וכאילו לא הוחזק בהם אביהן, **מאי**

מספקא ליה אי הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו, או הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחבירו. אמר רב נחמן אמר רב: אסור לעשות כדברי רבי, קא סבר: הלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו. ורב נחמן דידיה אמר: מותר לעשות כדברי רבי, קא סבר: הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחבירו. אמר רבא: אסור לעשות כדברי רבי, ואם עשה - עשוי; קא סבר: משין אייתמר. תני רב נחמן בשאר ספרי דבי רב: "בכל אשר ימצא לו" - פרט לשבח שהשביחו וירשוין לאחר מיתת אביהן; אבל שבח ששכחו נכסים לאחר מיתת אביהן - שקיל, ומני? רבי היא. תני רבי בר קמא בשאר ספרי דבי רב: "בכל אשר ימצא לו" - פרט לשבח ששכחו נכסים לאחר מיתת אביהן; וכל שכן שבח שהשביחו וירשוין לאחר מיתת אביהן דלא שקיל, ומני? רבנן היא. אמר רב יהודה אמר שמואל: אין בכור נוטל פי שנים במלוה. - למאן? איילמא לרבנן? השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן לא שקיל, מלוה מבעיא? אלא לרבי. - ואלא הא דתניא: ירשו שטר חוב - בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית, מני? לא רבי ולא רבנן! - לעולם לרבנן, ואצטריך; סלקא דעתך אמינא: מלוה, פיון דנקוט שטרא - כמאן דנקיבא דמיא, קא משמע לן, שלחו מתם: בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית. למאן? איילמא לרבנן, השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן דלא שקיל, מלוה מבעיא? אלא לרבי. - ורבי, ברבית לא? והתניא, רבי אומר: בכור נוטל פי שנים בין במלוה בין ברבית! לעולם רבנן היא, ומלוה כמאן דנקיבא דמיא. אמר ליה רב אחא בר רב לרבינא: איקלע אמימר לאתרוי, ויריש: בכור נוטל פי שנים במלוה אבל לא ברבית. אמר ליה: נהרדעי לטעמיהו, דאמר רבה: גבו קרקע - יש לו, גבו מעות - אין לו; ורב נחמן אמר: גבו מעות - יש לו, גבו קרקע - אין לו. אמר ליה אבי לרבה: לדידך קשיא, לרב נחמן קשיא; לדידך קשיא: מאי

לרבנן, מר משוי ליה מוחזק, כיון דנקט שטרא, דנירא בעלמא הוא, ויש מפרשים: דהא דשלחו מתם - במלוה של גוי, כדקתני: אבל לא כריתית, וחד דרב יהודה אמר שמואל - במלוה של ישראל, ולא פליגי, והכל הוא בידם, דאדרבה, איפכא מסתברא, דבמלוה של ישראל הוה מוחזק פני מלוה של גוי, אשר פיהם דבר שוא, נהרדעי לטעמיהו - אממיר כרב נחמן סבירא ליה, דתרייהו הוו מנהרדעא, כדאמר אממיר (לעיל לא, א), אנא מנהרדעא אנא וסבירא ליה, ויש לה, שהרי מעות הלווה, ובמעות חשיבין ליה מוחזק אליבא דשלחו מתם, והיינו מעות, ורב נחמן פרושי אתא הא דשלחו מתם: בכור נוטל פי שנים במלוה, ולי נראה, דהאי דאמרין "נהרדעי לטעמיהו" לא כאל למעט דבר רבה דאמר: גבו קרקע יש לו, דהא אממיר סתמא: בכור נוטל פי שנים במלוה, אלא קרקע ולא שנת מעות, אלא למעטי מדרב יהודה אמר שמואל אתא, דאמר לעיל אליבא דרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, ואממיר סבירא ליה דשלחו מתם, וכבר נחמן ורבה דסבירא להו כדשלחו מתם, נבו קרקע - ממעל חוב, יש לו לכבור פי שנים, דהאי קרקע אשתעבד לאבדוהו בחייה, וכמי שהיה לו במשכון דמי, וחשיבין ליה מוחזק לטול הבכור פי שנים, נבו מעות אין לו - דמלוה להוצאה ניתנה, והני מעות אחרני ניתנה, וכאילו לא הוחזק בהם אביהן, **מאי**

בבא בתרא דף כד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רמא

58 הרבית של מלוה זו, מני – בשיטת מי היא שנויה, הרי לפירוש
 59 האמור בדברי שמואל לא רבי ולא רבנן היא, שכן לדברי הכל אין
 60 הבכור נוטל פי שנים במלוה.
 61 מסיקה הגמרא: לעולם אמר שמואל את דבריו לשיטת רבנן
 62 הסוברים שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח, ומכל מקום אפילו
 63 להשמיענו שגם במלוה אינו נוטל. משום דלפני דעתך אמינא –
 64 שהיה עולה על דעתך לומר, שאפילו ששבח אינו קרוי מצוי,
 65 אבל מלוה בין דנקיט שפרא כמאן דנקיט דמיא – מכיון שהבא
 66 החזיק בידו שטר חוב נחשב החוב כגבוי כבר והרי הוא כמצוי
 67 בידו, ועל כן יש לבכור ליטול בו פי שנים. קא משמע לן שמואל
 68 שלא כן הוא, אלא אף מלוה בשטר אינו אלא ראוי, ואין בו דין
 69 בכורה.
 70 הגמרא מביאה את שיטת אמוראי ארץ ישראל בדין מלוה: שלחו
 71 מתיב – משם, מארץ ישראל, הניח להם אביהם מלוה בשטר, כבוד
 72 נוטל פי שנים בדמי פירעון המלוה עצמה שהיה לאביהם על אחר,
 73 שכן הם כנגד אותם דמים שהלווהו. אבל לא נוטל הבכור פי שנים
 74 בדמי הרבית של מלוה זו, משום שדמים אלו מעולם לא היו של
 75 האב, ואין לך ראוי גדול מזה. שואלת הגמרא: למאן – לשיטת מי
 76 נאמר דין זה. אילינא לרבנן, השתא שכתא דאיתיה פרשותיה אמרי
 77 רבנן דלא שקיל, מלוה מפניא – אם לשיטת חכמים נאמר, הלא
 78 יקשה, אם בשבח שבא מבכוסים שהיו ברשות האב אמרו חכמים
 79 שאין הבכור נוטל בו פי שנים, וכי צריך לומר שאינו נוטל במלוה
 80 שלא היתה מוחזקת אצל האב מעולם.
 81 מביאה הגמרא אפשרות ליישב: אלא לרבי הסובר שבכור נוטל פי
 82 שנים בשבח נאמר דין זה. דוחה הגמרא אפשרות זו: וכי לרבי
 83 ברבית לא נוטל בכור פי שנים. והתניא, רבי אומר, בכור נוטל פי
 84 שנים בחוב שהניח להם אביהם. בין מלוה בין ברבית. אם כן לא
 85 יתכן שהדין ששלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה ולא
 86 ברבית, נאמר לשיטת רבי.
 87 מסיקה הגמרא: לעולם המימרא ששלחו מתם בשיטת רבנן היא
 88 שנויה, ואף שלשיטתם אין הבכור נוטל פי שנים בשבח, מכל מקום
 89 הוא נוטל פי שנים במלוה, ומשום שמלוה כמאן דנקיט דמיא – הרי
 90 היא כגבויה כבר על ידי האב בחייו.
 91 הגמרא מביאה את שיטת בני נהרדעי במלוה: אמר ליה רב אחא
 92 בר רב לרבנא, איקלע אמימר לאתרוי ודריש – נקלע אמימר
 93 למקומנו ודרש, בכור נוטל פי שנים במלוה, אבל לא ברבית. והיינו
 94 כשיטה ששלחו מתם שהובאה לעיל. אמר ליה רבינא לרב אחא,
 95 נהרדעי לטעמייהו, שכן דברי אמימר שהוא מנהרדעי, הרי הם
 96 כדברי רב נחמן וישובאו בסמוך שגם הוא מנהרדעי. הגמרא
 97 מביאה את דברי רב נחמן: דאמר רב, יתומים שהניח להם אביהם
 98 מלוה, אם גבו מהלוה נקרקע לפירעון החוב, יש לו לבכור בקרקע
 99 זו פי שנים, שכן קרקעות הלוה משועבדות למלוה בשעבוד נכסים,
 100 והרי הוא כמוחזק בהן. אבל אם גבו מהלוה מעות, אין לו לבכור
 101 פי שנים במעות אלו, שכן מטלטלי הלוה אינם משועבדים
 102 בשעבוד נכסים, ועל כן אין אביהם המלוה נחשב כמוחזק בהם
 103 בחייו. ורב נחמן אמר, איפכא מסתברא, אם גבו מעות יש לו לבכור
 104 פי שנים במעות אלו, שכן גם ההלוואה היתה במעות, ועל כן האב
 105 נחשב מוחזק במעות העתירות להגבות מהלוה. אבל אם גבו קרקע
 106 אין לו פי שנים בקרקע זו, שכן מעות הלוהו ולא קרקע. הרי לנו כי
 107 אף רב נחמן סובר כאמימר, שבכור נוטל פי שנים בדמי פירעון
 108 המלוה.
 109 הגמרא דנה במחלוקת רבה ורב נחמן, ומבררת את שיטותיהם:
 110 אמר ליה אבי רב, בין לדין – לשיטתן שדווקא בגבו קרקע
 111 יש לבכור פי שנים קשיא, ובין לשיטת רב נחמן שדווקא בגבו מעות
 112 יש לו קשיא.
 113 לדין קשיא,

1 מפרשת הגמרא: מפניא ליה לרבי חייא, אי – האם הכלל הנקוט
 2 בידינו במסכת עירובין (מז): הלכה ברבי מחבירו אמור דווקא
 3 במחלוקת שבין רבי לבין תנא יחידי אחר, ולא מחבירו הרבים
 4 החולקים עליו, ומאחר שנחלקו עליו חכמים רבים בדין שבח, אין
 5 הלכה כמותו. אז שבכל מקום הלכה ברבי מחבירו, ואפילו מחבירו
 6 הרבים, ואף שבין שבח הלכה כמותו. ומאחר שספק הוא האם
 7 הלכה כרבי בשבח או לא, בין אם עשה הדיין כדבריו ובין אם
 8 עשה כדברי חכמים, מה שעשה עשוי.
 9 הגמרא מביאה שיטות אחרות בהכרעת ההלכה במחלוקת
 10 האמורה: אמר רב נחמן אמר רב, אסור לעשות כדברי רבי, ולתת
 11 לבכור פי שנים בשבח, ואם פסק הדיין כדבריו עבר על לא תטה
 12 משפט (דברים טו ט), ומה שעשה אינו עשוי אלא חוזר הדין. שכן קא
 13 סבר רבי, הלכה ברבי מחבירו, ולא מחבירו הרבים. כן היא שיטת
 14 רב נחמן בשם רב. ואולם רב נחמן דיהי – בשיטת עצמו אמר,
 15 מותר לעשות כדברי רבי, ולתת לבכור פי שנים בשבח. שכן קא
 16 סבר רב נחמן, הלכה ברבי מחבירו ואפילו מחבירו.
 17 אמר רבא, אסור לעשות כדברי רבי, ואם עשה הדיין בדיעבד
 18 כדבריו נתן לבכור פי שנים בשבח, מה שעשה עשוי, ואין חוזר
 19 הדין. שכן קא סבר רבא. מטיין איתמר – נאמר בבית המדרש
 20 שההלכה נוטה לדברי חכמים לדון לכתחילה כמותם, אבל לא
 21 נפסק בפירוש כמותם, ועל כן בדיעבד אם פסק הדיין כדברי רבי
 22 אינו חוזר בו.
 23 הגמרא מביאה ברייתא מהספרי השנויה בשיטת רבי: תני רב נחמן
 24 בשאר ספרי רבי רב, ממה שנאמר בירושת בכור (דברים כא ז) כי
 25 את הבכור בן השנואה יפיר לתת לו פי שנים בכל אשר ימצא לו,
 26 משמע ממון שהיה מצוי ביד האב בחייו, פרט לשבח שהשפיעו
 27 יורשיו בידים לאחר מיתת אביהו, כגון שבנו בתים או נטעו כרמים
 28 על קרקעות הירושה. שמכיון שלא נולד שבח זה מעצמו אלא על
 29 ידי מעשי היורשים, אינו נחשב כמצוי אצל האב, ואין הבכור נוטל
 30 בו פי שנים. אבל שבח ששפיעו נכסים מאליהם לאחר מיתת אביהו,
 31 שקיל בו הבכור פי שנים, משום שהוא כמצוי ביד האב. ומני – כמי
 32 היא ברייתא זו, בשיטת רבי היא שנויה. אבל לחכמים אין הבכור
 33 נוטל פי שנים אפילו בשבח האב מאליו.
 34 הגמרא מביאה ברייתא אחרת מהספרי השנויה בשיטת חכמים:
 35 תני רמי בר חמא בשאר ספרי רבי רב, ככל אשר ימצא לו, פרט
 36 לשבח ששפיעו נכסים מאליהם לאחר מיתת אביהו, שאין הבכור
 37 נוטל בהם פי שנים, שכן אין שבח זה מצוי ביד האב. וכל שכן שבח
 38 שהשפיעו יורשיו לאחר מיתת אביהו דלא שקיל בו הבכור פי
 39 שנים, שכן ודאי שאינו נחשב כמצוי ביד האב. ומני – כמי היא
 40 ברייתא זו, בשיטת רבנן החולקים לעיל על רבי היא שנויה.
 41 הגמרא מביאה את דברי שמואל בדין פי שנים במלוה: אמר רב
 42 יהודה אמר שמואל, אין בכור נוטל פי שנים בחוב של מלוה שהלוה
 43 אביהם לאחרים, אלא חולקים ביניהם כל האחיים את דמי פירעון
 44 המלוה בשוה. שואלת הגמרא: למאן – לשיטת מי אמר שמואל
 45 את דינו. אילינא לרבנן החולקים על רבי בדין שבח, הלא שפיטא
 46 הוא שאין במלוה דין בכורה. שהיה השתא שכתא דאיתיה
 47 פרשותיה אמרי רבנן לא שקיל – אם בנכסים שהחזיק בהם האב
 48 אמרו חכמים שאין הבכור נוטל פי שנים בשבח היוצא מהם משום
 49 שלא החזיק בשבח עצמו, מלוה שלא החזיק האב במעות כלל
 50 אלא רק בשטר שאינו אלא נייר בעלמא, מפניא – וכי צריך לומר
 51 שאינו קרוי מצוי אצל האב, ואין הבכור נוטל בו פי שנים.
 52 מביאה הגמרא אפשרות ליישב את דברי שמואל: אלא אמר
 53 שמואל את דינו לשיטת רבי. שדווקא בשבח נוטל הבכור פי שנים,
 54 משום שגוף הנכסים שמהם יצא השבח היו ברשות האב. אבל
 55 במלוה שלא היה כלל ברשות האב, אין הבכור נוטל פי שנים.
 56 דוחה הגמרא אפשרות זו: ואלא הא דתניא, ירשו האחיים שטר חוב,
 57 בכור נוטל בו פי שנים בין בדמי פירעון המלוה עצמה, בין בדמי

התחלת היום היא באמינת "מודה אני", שהוא עניין ההודאה בלבד, ללא הבנה והשגה.

ומעתה מתיישבות כל קושיות אביי כדלהלן: א. מה שהקשה אביי
 על שיטת רבה מאי בין גבו קרקע לגבו מעות לא קשה, משום
 שלשיטתו אכן אין לחלק ביניהם. אלא שבדעת בני מערבא
 שאמרו שבכור נוטל פי שנים במלוה הוכרח לו חילוק זה. שכן לא
 מסתבר שפסקו כרבי ולא כחכמים, ובהכרח שחלוק דין גבו מעות
 מדין גבו קרקע, וחכמים דיברו באופן אחד ובני מערבא דיברו
 באופן השני, והסתבר לרבה, שדווקא בגבו קרקע יש לכבד פי
 שנים, משום שקרקע הלוה המשועבדת לאביהם בחובו נחשבת
 למצויה אצלו. מה שאין כן במעות הלוה שאינן משתעבדות
 בשעבוד נכסים אלא בשעבוד הגוף בלבד, ועל כן אינן אלא ראוי.
 ב. ומעתה מיושבת גם קושיית אביי מסתירת דברי רבה בגבו
 קרקע יש לו, על דבריו בעובדא דסתא שכל ממון שאפשר
 להפקיעו מהמוריש אינו נחשב מוחזק אלא ראוי. שכן שם לא
 השתעבדו נכסי הסבתא לא לבת ולא לבעלה, שהרי לא לותה
 מהם מעולם, ועל כן מאחר שביד הסבתא למוכרם ולהפקיע את
 ירושת הבת, הרי הם בגדר 'ראוי' בלבד אצל הבת. מה שאין כן
 בקרקע הלוה המשועבדת לאב ושהרי גם אם ימכרנה הלוה יטרוף
 אותה האב מן הלקוחות, לפיכך היא כמוחזקת ביד האב, ונטל
 בה הבכור פי שנים.
 ג. מה שהקשה אביי על רב נחמן, מאי שנא קרקע ומאי שנא מעות,
 לא קשה, משום שאכן רב נחמן אינו מחלק בזה, וסובר שלעולם
 אין הבכור נוטל ועל כן מאחר שביד הסבתא למוכרם ולהפקיע את
 שהובאה לעיל (קבר), 'השתא שבחא דאיתיה ברשותיה אמרי רבנן
 דלא שקיל, שבחא מיבעיא'. אך בשיטת בני מערבא הוכרח רב
 נחמן לחלק כחילוק הנ"ל. שהרי פסקו בני מערבא במעשה דסתא
 שאין הבעל יורש את אשתו, משום שאם מכרה הסבתא את
 הנכסים מכירתה קיימת ואין הבת יורשת אותם, ועל כן הם
 נחשבים רק ל'ראוי'. ואם כן מאותו הטעם אף קרקע שגבו יורשים
 בחוב אביהם יש לה להחשב לראוי, ואיך שלחו מתם בני מערבא
 'בכור נוטל פי שנים במלוה'. ובהכרח שלא אמרו כן אלא בגבו
 מעות, ומשום שמעות יהיב מעות שקיל, אבל לא בגבו קרקע.
 ד. כמו כן מיושבת קושיית אביי מסתירת דברי רב נחמן לגבי בכור
 שבגבו קרקע אין לו פי שנים, על מה שפסק ביתומים שגבו קרקע
 בחובת אביהם, שבעל חוב חוזר וגובה אותה מהם. שכן לעולם אין
 קרקע זו נחשבת ל'מצויה' אלא שכבר התבאר בפסחים (לא) בטעם
 מה שבעל חוב חוזר וגובה אותה מהם, שאינו מדין שעבוד
 בעלמא, אלא מדין שעבודא דרבי נתן, שכן אומר הבעל חוב
 ליתומים, כשם שהשתעבד הלוה של אביכם לאביכם כן השתעבד
 גם לי.
 הגמרא מביאה את מעשה הסבתא שהוזכר לעיל. מבררת הגמרא:
 מאי סבתא. משיבה הגמרא: דהוא שכיב מרע דאמר להו לסובבים
 אותו,

מאי שנא – במה שונה דין גבו מעות בחוב אביהם דלא נוטל הבכור
 פי שנים, הלא הוא משום דלאו הני מעות שבבא אבוהון – שמעות
 הפירעון אינן אותן המעות שהשאיר אביהם, ומעות אלו לעולם
 לא היו מצויות אצלו. ולפי זה בגבו קרקע נמי יש לומר כסברא זו,
 דלאו הני קרקע שבבא אבוהון – לא קרקע זו בדווקא השאיר להם
 אביהם לגביית חובו, שכן אם רצה הלוה היה בידו למנוע ממנו
 מלגבות את הקרקע, ולפרוע לו את החוב בדמים. אם כן, אף
 בקרקע לא הוחזק האב מעולם, ומדוע נוטל בה הבכור פי שנים.
 ועוד הקשה אביי לרבה, (הא את הוא דאמרת) – הרי אתה רבה
 אמרת להלן (ע"ג) ולגבי מה שאמרו אמוראי ארץ ישראל שנכסים
 הראויים ליפול לאשה בירושה מקנתה, ומתה האשה קודם
 שנפלה הירושה, אין בעלה יורשה, משום שאין בעל יורש את
 אשתו 'בראוי', מסתבר מעמא דגני מערבא – מסתבר טעמם של
 אמוראי ארץ ישראל שהחשיבו נכסים הראויים לירושה ל'ראוי',
 משום דאי קדים סבתא וזבנא, וזניה זבני – שמכיון שהסבתא
 יכולה למכור את הנכסים, ובכך לגרום שלא יפלו בירושה, לכן
 נכסים אלו נחשבים 'ראוי', ומעתה גם הקרקע שגובים היתומים
 מבעלי חובות של אביהם צריכה להחשב 'ראוי', שהרי הלוה היה
 יכול למכרם, ולפרוע חובו במעות.
 עתה אביי אומר לרבה, מה שיש להקשות על שיטת רב נחמן: לרב
 נחמן קשיא, מאי שנא – במה שונה דין גבו קרקע בחוב אביהם דלא
 נוטל בה הבכור פי שנים, הלא הוא משום דלאו קרקע שבבא
 אבוהון שקרקע זו לא הניח להם אביהם, ומעולם לא היתה מצויה
 אצלו. ואם כן בגבו מעות נמי יש לומר כסברא זו, דלאו הני מעות
 שבבא אבוהון – מעות אלו לא הניח להם אביהם, שכן אינן מעות
 ההלוואה אלא מעות אחרות הן, ומדוע נוטל בהן הבכור פי שנים.
 ועוד הקשה אביי על שיטת רב נחמן, הא אמר רב נחמן אמר רב
 בר אבוחי, יתומים שגבו לאחר מיתת אביהם קרקע מהלוה פחזת
 אביהון – עבור חוב שהיה חייב לאביהם, וכמו כן היה חייב אביהם
 חוב לאדם אחר, פעל חוב זה של אביהם חוזר ונוקט פהן את אותה
 קרקע שגבו מהלוה של אביהם. ומוכח מדין זה שאותה קרקע
 שהיתה משועבדת לאביהם נחשבת מוחזקת אצלו אף קודם שגבה
 אותה בחובו, שאם לא כן איך גובה בעל חובו ממנה. הלא הלכה
 בדינו, שאין בעל חוב גובה אלא מהמצויה ביד הלוה, ולא מן
 הראוי. ומאחר שמוכרח מתוך דברי רב נחמן שקרקע זו נחשבת
 ל'מצויה', איך אמר לענין ירושה שאין הבכור נוטל בה פי שנים.
 תשובת רבה לאביי על כל קושיותיו: אמר ליה רבה לאביי, לא
 לדידי – לשיטתי קשיא, ולא לשיטת רב נחמן קשיא. כי מה
 שחילקנו בין גבו קרקע לגבו מעות, רק במעמא דגני מערבא
 שאמרו (לעיל קבר) שבכור נוטל פי שנים במלוה קאמרין כן. ואולם
 לן ואנו עצמנו לא סבריא לן, אלא סוברים אנו כשיטת שמואל,
 שאין הבכור נוטל פי שנים במלוה, בין בגבו קרקע ובין בגבו מעות.

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, תשס"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... נהינתי ממי"ש ששניהם משתדלים בעניני שידוכין של תלמידי הישיבה, ובפרט אלו
 הגלמודים וכו', ויה"ר שחפץ ד' בידם יצליח, ומובן גודל הענין ממי"ש ומה' אשה משכלת, ואמרז"ל,
 שעוד מששת ימי בראשית הקב"ה דוקא מזווג זיווגים, וכל העושה בזה שכרו גדול ביותר, וכמבואר
 בכמה מקומות...

ברכה לבשו"ט ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

בבא בתרא. יש נוחלין – פרק שמיני דף קכה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמג רש"י תוספות

מאי שנא מעות דלא – שקיל בהו בבור פי שנים? ודאי היינו טעמא דיהך משום דלא
הני מעות כו'. לאו הא קרקע שבק אבוהון – דאי הוה בעי ליה הוה מסלק ליה בוזי.
ועוד האמר [מר] – רבה, דאמר בעובדא דהדיא סבתא דהויא לה בת בנה הנשואה
לבעל, וראייה הוה הדיא בת לירושא, ומתה הדיא בת ואחר כך מתה הסבתא, ואתא
בעל וקא תבע וירשת הוקנה כאילו אשתו
קיימת. ושלתו מתם, דהיינו בני מערבא, שאן
הבעל נוטל, משום דהוה הנהו קרקעות ראוין
לאשתו אם תמות הוקנה בחייה, והרי מתה היא
בחייה הוקנה, ואין הבעל נוטל בראוי כבמחוק.
ואמר רבה: מסתבר טעמא דבני מערבא דאין
הבעל יורש, דהוה ליה ראי ולא מוחוק לבת.
שכל זמן שהוקנה בחייה אין לבת בהן כלום.
שהרי אם מכרה הוקנה הנכסים בחיי הבת –
מכירתה אמתא קיימת. כן אלו כבסי הלוח, אף על פי
שראיים הן לגבות המלוא חובו מהן, כיון שלא
הגיעו לידי המלוא מחיים – ראוין הן, דהא אי
הוה בעי ליה – הוה זבין להון, ומסלק ליה
למלוא בוזי או בקרקע אחרת חוץ מזה. הלכך,
הא קרקע הוה ליה ראי, ואין הבכור נוטל
בראוי פי שנים. ועוד – קשיא אחרת לרב נחמן,
דחשיב מעות מוחוקות טפי מקרקעות. הא

איפכא הוה ליה למימר, משום דקרקע של זה הוה מוחוק טפי למלוא. דהא הוא דאמר
משום רבה בר אבדו: יתומים בני מלוא שגבו קרקע מן הלוח בחובת אביהן, בעל חוב
של אביהן, שנתחייב לו אביהן מעות – חזרו וגובה אותה מהן. ואם לא היה מוחוק ביד
אביהן בחיים – איך יכול בעל חוב לגבות? והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהן
קרקע יוכל לגבות? והלא משנה שלמה שנינו בבכורות (נב, א) שאין האשה נוטלת
כתובתה בראוי, ובעל חוב כיוצא בו, ולמטעמי דינמי לא משתעבדי לבעל חוב. כן כתוב
בפירוש רבינו הגנאל. לפעמייהו דבני מערבא אמרינן ולן לא סבירא לן – ושנייהו הוא
דקמשני רבה: אנא ורב נחמן לא סבירא לן דבני מערבא דשלחו מתם כלל, אלא כרב
יהודה אמר שמואל, דאמר אליבא דרבנן, אין הבכור נוטל פי שנים במלוא, וכדפסקין
נמי הלכתא לקמן: לא שגא גבו מעות לא שגא גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים.
ואפילו לרב נחמן דאמר: יתומים שגבו קרקע בחוב אביהן, בעל חוב חזרו וגובה אותה
מהן – אפילו הכי מודה, דלגבי בכורה לא חשיב קרקע הלוה מוחוק למלוא, ולא שקיל
בה בבור פי שנים, כדפסקין הלכתא לקמן, וכלל היינו טעמא דרב נחמן, כדמפרש
בפסחים בפרק "כל שעה". דאיתמור: בעל חוב, אביי אמר: למפרע הוא גובה, רבא אמר:
מכאן ולהבא הוא גובה, דלא חשיב מוחוק אלא משעת גבייה ואילך. וכדמפרש התם
טעמא דרבא: כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסלק ליה זוזי – אשתכח דהשתא הוה דקא
קני. ומותבין לרבא מהא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבדו: יתומים שגבו קרקע כו', אי
אמרת שלשלא למפרע הוא גובה – אמטו להכי חזרו וגובה אותה מהן, דכמאן דגבי ליה
מזיחין דאבוהון דמי. אלא אי אמרת מכאן ולהבא הוא גובה – לא יתא אלא כובין יתמי,
ואילו קנו יתמי נכסי מי משתעבדי לבעל חוב? ומשני: שאני התם דאמר להו חוב חוב
דאבוהון: כי היכי דמשעבד ליה ההוא ליה לאבוהון – הכי נמי משעבד לירידי מדריב נתן
כו'. וההוא שניינא דסמכא הוא, דהא רבא דהלכתא כוותיה לגביה דאביי הוא משני
להא דרב נחמן הכי. הלכך, אפילו רב נחמן לא חשיב לקרקע של ליה מוחוק למלוא עד
שתבא לידו, משום דאי הוה בעי הוה מוכין ליה עד השתא, דמכאן ולהבא הוא גובה.
והלכך, מאי דאמר רב נחמן: גבו קרקע אין לו, גבו מעות יש לו – לטעמייהו דבני מערבא
קאמר, דאיתמי אליבא דרבנן דנוטל במלוא פי שנים, דחשיבין לה מוחוקת למלוא. ואתא
רב נחמן למימר: לירידי, לא שגא גבו קרקע לא שגא גבו מעות – אין לו, דקל וחומר הוא,
כדאמרן לעיל: שבחא דממילא אמרי רבנן דלא שקיל, מלוא מיבעי? אלא לירידיהו בקרקע
מודו לי מיהא דלא שקיל, דהיא ארעא לא שבק להו אבוהון. כדאמרין לקמן: שלחו מתם
הלכתא רב ענן כדפריש רב טעמייהו, דאי קדים סבתא כו'. דמהתם שמעינן דלא חשיב
בני מערבא לקרקע של ליה מוחוק למלוא. והלכך, האי שלחו מתם דלעיל – מיבעי לן
לאוקמי במעות ולא בקרקע. דלא תקשי דבני מערבא אבני מערבא, ומשום הכי אמר רב
נחמן: גבו קרקע אין לו, גבו מעות – יש לו. ומיהו, לא סבירא ליה, אלא בין קאר רב
מעות אין לו, כדפרישית. ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר: לירידי לא שגא מעות
לא שגא קרקע אין לו, כדרב יהודה אמר שמואל, דהא לא היה אבוהון מוחוק לא בהאי
קרקע ולא בהאי מעות. מיהא, בני מערבא, כיון דחשיבי ליה מוחוק במלוא, ויטול בה
הבכור פי שנים – איכא למימר דבגבו קרקע הוא דקאמר דיש לו, דדמי מוחוק טפי ממעות, דהא אשתעבד ליה מיהא בחייו. אבל הני מעות לא אשתעבדו ליה כלל, ובגבו מעות
מודו לי דאין לו. והאי דשלחו מתם לקמן: הלכתא רב ענן כו', וכדמפרש רבה: מסתבר טעמייהו דבני מערבא כו' – התם ודאי ברין הוה דלא ירית בעל, דהוה ליה ראי לגמרי, ולא
אשתעבד לא לבעל ולא לאשתו ולא כבסי זוקתה כלום, ושרי לא לוחת מן הרב ומן בעליה כלום, ואי קדים סבתא חובנא – זבינה זביני, אבל כבסי דלוח, כיון דמשתעבדי למלוא, ואי
זבין לא זביני, ויכול לטרוח מן הקלותח – חבין ומן מוחוקין בידו, ושקיל בהו בבור פי שנים. אבל גבו מעות – דאי אין לו.

לטעמייהו דבני מערבא קאמרין ולין סבירא לן – פירש הקונטרס: דבין רב נחמן ובין
רבה סברי תרוייהו אליבא דנפשייהו דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין לו.
והא דקאמר רב נחמן דבעל חוב חזרו וגובה אותה מהן – היינו כדתרצה (רבה) משום דרבי
נתן, ולפירושו, הא דפסיק לעיל רב נחמן כרבי – היינו דוקא בשבם ולא במלוא. וקשה: דלרב
נחמן עיקר התירוץ דמשני לירידיה חסר מן הספר,
דלא משני מידי מההוא דיתומין שגבו בחובת
אביהן. ועוד: דבפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה"
(בבא קמא מג, א) הוה ליה אליבא דנפשיה בין
לרבה בין לרב נחמן, בין גבו מעות: בין גבו קרקעו
ומיהו, זה יש לומר: שהיה צריך להאריך, דלא
דברו רבה ורב נחמן בהדיא בין גבו קרקע בין גבו
מעות אין לו. דבפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קעה,
ב) מוכח מההוא דסבר רבה שעבדיא לאו
דאורייתא קאמר, דסבר רבא אליבא דנפשיה דבין
גבו קרקע בין גבו מעות אין לו. להכי מקשה
בקוצר ובפשטות ממה שדברו בהדיא רבה ורב
נחמן. ורבינו תם מפרש: לטעמא דבני מערבא
קאמרין, ולא סבירא לן הכי, אלא לירידיה. בין
גבו קרקע בין גבו מעות – אין לו, כדאמר גבי האי
סבתא דאפילו גבו קרקע אין לו, כל שכן גבו
מעות. וכן מוכיח בפרק "גט פשוט", דלרבה בין גבו

קרקע בין גבו מעות אין לו, כיון דשעבדו לא דאורייתא. והא דאמר גבו קרקע יש לו –
אליבא דבני מערבא דאמרי הבכור נוטל פי שנים במלוא, ומסתבר ליה טפי לאוקמי בקרקע
ולא במעות. והא דאמר בני מערבא גבי סבתא דהוי ראי, אף על גב דהוי קרקע – היינו
משום שהבעל לא היה מוחוק מעולם, ולא היה לו ולאשתו שום חוב מעולם על הסבתא
ששתעבד להו הקרקע, ולכך ראי ראי, אבל גבי מלוא – הוי מוחוק אפילו לא יוכל לטרוח אם
מכר, כגון אם שטר חוב הוי שלא באחריות, מכל מקום היבא דלא מכר – הוי מוחוק, כיון
שהיה משעבד לו בחובו. והא דקאמר רבה טעמא משום דאי קדמה סבתא חובנא זבינה זביני
– לאו אליבא דבני מערבא, דלירידיה לא תלה בהכי, כדפרישית. אלא טעמא דנפשיה
קאמר, דלירידיה אפילו במלוא הוי ראי, משום דאי זבין הוי זביני. ועוד יש לומר: דלרבה,
אפילו אי זבין לא הוי זבינה זביני – הוי ראי. וגבי האי סבתא דוקא צריך להאי טעמא,
משום דסבר רבה: כל האומר "אחרוך" – כאומר "מעבשיו" דמי, והוי כאילו הוא מוחוק
מעיקרא. אלא משום דאי קדמה חבנא דהוי זבינה זביני – הוא דהוי ראי. אבל בני מערבא
לית להו כדאמר "מעבשיו" דמי, מטעם דזבינה זביני לא הוי חשבו ראי. כדאמר גבי מלוא,
אלא סברי דלאו כאומר "מעבשיו" דמי, ולא החזוק בו מעולם. ורב נחמן סבר: בין גבו קרקע
בין גבו מעות – יש לו, כמו שהביא אביו מההוא דיתומין שגבו קרקע בחובת אביהן. ולדברי
אביו קאמר ליה רבה, ולא לפי מה שתרצה רבא משום דרבי נתן. דלרב נחמן אליבא דנפשיה
– ודאי סבר דאפילו גבו קרקע יש לו. והא דקאמר: גבו קרקע אין לו – היינו אליבא דבני
מערבא, דאמרי גבי סבתא דקרקע הוי ראי. ויא תאמר: ומנא ליה לרב נחמן דלגבי מערבא
גבו קרקע אין לו? דלמא גבו מערבא סבירא להו נמי גבו קרקע יש לו לרב נחמן. וגבי סבתא
היינו טעמא – דלא נשתעבד לבעל הקרקע ולא החזוק בו מעולם ויש לומר: דסבירא ליה
לרב נחמן דמפלגי בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות: מודלא קאמר: הבכור נוטל פי שנים
במלוא בין גבו קרקע בין גבו מעות – מסתברא ליה לרב נחמן דטפי הוי מוחוק במעות
מבקרקע. ואם תאמר: בפרק "שור שנגח ארבעה וחמשה" (בבא קמא מג, א) כי פריך: ולקומה
לרבה בגבו מעות ולרב נחמן בגבו קרקע. ומשני: הני מילי לבני מערבא, וכי קאמרי אינהו
בגרושה כרבי, דחשיבין מלוא מוחוק, לכך אוקמה בגרושה. והשתא, לפירוש רבינו תם, לרבנן
נמי צריך לאוקמי בגרושה לרב נחמן, דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו! ויש לומר:
דנקט כרבי משום רבה, ולירידיה דסבר בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו – אין צריך
לאוקמי בגרושה אלא לרבי. והוה מצי לרבה לאוקמה בלא גרושה וברבנן. וכן לפירוש
הקונטרס הוה מצי בין רבה ובין רב נחמן לאוקמי בלא גרושה וברבנן, אלא נדיחא ליה
לישבה אפילו לרבי. ורבי יעקב דארוליי"ש תירץ: לפירוש הקונטרס לא הוה מצי לאוקמי
ברבנן, דרבה ורב נחמן אליבא דרשי לקישה דאמר: לא אמר רבי קושית דלא ירית ליה בעל
אלא בכופר, שאינו משתלם אלא לאחר מיתתו, אבל שאר נוקין – ירית ליה בעל. ואלבא
דידיה איצטריכו ליה לשנויי האי דקתני הבה אשה וינאו ליריה ללא ירית בעל. בגרושה
כו'. ולא מצי לאוקמי כרבנן ובלא גרושה – דאם כן שום נוקין לא ירית בעל, דהא בין גבו
קרקע בין לא גבו אין לו. ויריש לקיש קאמר דשאר נוקין ירית – והיינו על בדרך כרבי.
ליריתי

בבא בתרא דף קכה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רמה

44 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, דָּבָר זֶה נִפְתַּח בְּגִדּוּלָיִם – ברב
45 הונא שהתחיל להשמיענו דין זה, וְנִפְתַּח בְּיָדוֹ בְּקִטְנִים – בי
46 עצמי. שלעולם אין הנכסים קרויים 'ראוי' אלא אף בחיי הסבתא
47 הם נחשבים מוחזקים אצל הבת, משום שְׂבָל הָאֹמֵר 'אֶחְרִיד'
48 בְּאֹמֵר מַעֲבָשָׁיו דָּמִי. כלומר, כל האומר 'נכסי לפלוני ואחרי מותו
49 יהיו לאדם אחר', כבר מעבשיו הוא מקנה את גוף הנכסים לשני,
50 ואינו נותן בהם לראשון אלא קנין פירות עד מיתתו, ולאחר מכן
51 זוכה השני אף בקנין הפירות. לפיכך סובר רב הונא שאם אמר
52 'נכסי לסבתא ואחריה לבתי', אפילו שמתה הבת בחיי הסבתא הרי
53 היא מורשה את הנכסים לבעלה, שכן נקנו לה בקנין הגוף עוד
54 קודם מיתת הסבתא, והרי הם 'מצוי' אצלה ולא 'ראוי' בלבד.
55 ביאור סברת בני מערבא שנכסים אלו קרויים 'ראוי' ואין הבעל
56 יורשם: אָמַר רַבָּה, מִסְתַּבְּרָא טַעְמָא דְּרַבִּי מַעֲרָבָא – מסתבר טעמם
57 של אמוראי ארץ ישראל, שכל זמן שהסבתא בעולם אין הנכסים
58 מוחזקים אצל הבת, משום דְּאִי קְדִים מְבָרָא וְזִבְנָה זְבִינֵי –
59 שאם קדמה הסבתא ומכרה את הנכסים בחייה המכר קיים
60 לעולם. שכן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל הסובר שאם נתן
61 מתנה לפלוני, ואחריי לשני, אין השני זוכה במתנה אלא אם כן
62 עדיין נמצאת המתנה ברשות הראשון בשעת מיתתו. אבל אם
63 מכר אותה הראשון לאחרים בחייו, המכר חל לעולם, ואף לאחר
64 שמת הראשון אינה עוברת לשני, אלא נשארת אצל הלווקח. ומזה
65 מוכח שהאומר 'אחרי' אינו כאומר 'מעבשיו', ולא חלה מתנת
66 השני מיד, אלא רק לאחר מיתת הראשון. שהרי אם זוכה השני
67 מיד בגוף המתנה, ואין לו לראשון בה אלא קנין פירות בלבד, לא
68 יתכן שיוכל הראשון למכרה לאחרים לעולם. נמצא שכל זמן
69 שהסבתא בעולם אין לה לבת כלום בנכסים, ואינם מוחזקים
70 אצלה. לפיכך אין בעלה יורש נכסים אלו, שכן אין הבעל יורש
71 בראוי כבמוחזק.
72 הגמרא מביאה את הכרעת ההלכה בדין ירושת בעל וירושת
73 בכור: אָמַר רַב פֶּפְא, הַלְבָתָא אִין הַפְּעֵל נוֹטֵל בְּרָאוּי בְּבִמּוּחָזֵק.
74 כלומר, אין הבעל יורש את אשתו אלא בנכסים שהחזיקה בהם
75 קודם שמתה, ולא בנכסים שלא זכתה בהם מעולם, אלא היו רק
76 ראויים להיות שלה אילו היתה בעולם בשעת מיתת מורשה.
77 כגון שמתה בחיי אביה, ולאחר שמת אביה נפלה לה נחלתו
78 כשהיא בקבר, שאין הבעל יורש נחלה זו, אלא בנה יורשה. וכן אִין
79 הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמִמּוֹן הָרָאוּי לְאִבּוֹ, כִּשְׁם שְׁהוּא נוֹטֵל בְּמִמּוֹחָזֵק
80 לאב. וכגון בשבח שהשביחו הנכסים לאחר מיתת האב, שאין
81 הבכור נוטל בו פי שנים, משום שלא החזיק שבת זה על ידי האב
82 בחייו. וכן אִין הַבְּכוֹר נוֹטֵל פִּי שְׁנַיִם בְּמִלּוּהָ שְׁהִיא אַחַר חַיִּיב
83 לְאִבֵּיהֶם, בִּין שְׁנַיִם הַיּוֹרְשִׁים יִקְרָקַע בְּפִירְעוֹן הַחוּב, וּבִין שְׁנַיִם מְעוֹת
84 בַּחוּב זֶה. שכן לא החזיק האב בקרקע ובמעות אלו, ואינם אלא
85 'ראוי', ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק.

1 הריני נותן את כל נְכָסִי לְסַבְתָּא ולזקנתי, אם אביו או אם אמנו,
2 וּבְתַרְהָ לְיִרְתָּאֵי – ואחרי שתמות יהיו הנכסים ליורשים שלי ולא
3 יירשוה יורשיה. הָוּיָא לִיה בְּרַתָּא דְּהוּהָ נְסִיבָא – היה לו לאותו אדם
4 בת יחידה שהיתה נשואה, 'נְסִיבָא' – ומתה בְּחַיֵּי פְּעֻלָּה וְבַחַיֵּי
5 הַסְבָּתָא. בְּתַר דְּשִׁבְכָא סַבְתָּא, אָתָּא פְּעֵל קָא תַבַּע – לאחר שמתה
6 הסבתא בא בעל הבת ותבע את הנכסים. שכן בשעת הציווי היתה
7 הבת היורשת של סבתא זו, והרי זה כמו שצויה 'נכסי לסבתא
8 ואחריה לבתי'. לפיכך טען סבתא בעלה, מאחר שמתה אשתי יש לי
9 לרשת את הנכסים, שכן הבעל יורש את אשתו.
10 נחלקו האמוראים שלפנינו בהכרעת הדין במעשה האמור: אָמַר
11 רַב הוּנָא, מדברי הנותן משתמע 'לירתי' ואֶפִּילוּ לְיִרְתֵּי יִרְתִּי – הריני
12 נותן את הנכסים ליורשי ואפילו אם בסופו של דבר יפלו רק
13 ליורשי יורשי שהיו בעולם בשעת מיתת הסבתא, ובכלל זה בעל
14 הבת. לפיכך הדין עם הבעל, והוא זוכה בנכסים. וְרַב עֶזְרָא אָמַר,
15 משמע דברי הנותן הם, 'לירתי' ולא לירתי ירתי – ליורשי הבאים
16 מכחי ולא ליורשי יורשי שאינם באים מכחי אלא מכח יורשי.
17 ומאחר שבשעת מיתת הסבתא אין בתו קיימת, נמצא שאין לו
18 יורשים בעולם אלא רק יורשי יורשים, ועל כן אין יוצאים הנכסים
19 מרשות הסבתא, אלא נשארים הם אצל יורשיה.
20 הגמרא מביאה את דעת אמוראי ארץ ישראל: שְׁלַחוּ מִקָּם וּ–משם,
21 מארץ ישראל, הַלְבָתָא בְּנוֹתִיהָ דְּרַב עֶזְרָא, וְלֹא מִטַּעְמִיהָ – ההלכה
22 היא כדברי רב עזר, אך לא משמעו שלו אלא מטעם אחר. מפרשים
23 אמוראי ארץ ישראל את דברייהם: הַלְבָתָא בְּנוֹתִיהָ דְּרַב עֶזְרָא
24 לֹא יָרִית – לא יורשו נכסים אלו אם מתה אשתו בחיי הסבתא.
25 וְאוֹלָם לֹא מִטַּעְמִיהָ הַמְּבֹאֵר לְעֵיל שִׁמְשָׁמְעוֹת יּוֹרְשֵׁי אִינְהָ כּוֹלֵלֵת
26 את יורשי יורשיה. דְּאִילוּ רַב עֶזְרָא קָבַר שְׁלֹא רַק בְּעַל הַדִּין כּוּן, אֲלֵא
27 אִף עַל גַּב דְּהוּהָ לִיה בְּרָא לְבְרִיתָהּ לֹא יָרִית – שגם אם היה לה בן
28 לבת זו, לא היה יורש את הנכסים אם מתה בחיי הסבתא, משום
29 שלא נתן את הנכסים אלא ליורשי שהיו בעולם בשעת מיתת
30 הסבתא, ולא ליורשי יורשיה. וְלֹא הִיא – ואין זה נכון, אלא ההלכה
31 היא דְּאִילוּ הוּהָ לִיה בְּרָא לְבְרִיתָהּ וְדֵאֵי יָרִית – שאם היה לה בן לבת
32 ודאי היה יורש, ואין אומרים שדעת הנותן היא דווקא על יורשיה,
33 אלא דעתו אפילו על יורשי יורשי שהיו בעולם בשעת מיתת
34 הסבתא. וּבְעַל הַיַּיִנוּ טַעְמָא דְּלֹא יָרִית וְטַעַם מַה שְׁאִין בְּעַלְהָ יּוֹרֵשׁ
35 אותה אם מתה בחיי הסבתא. הוּא מְשׁוּם דְּהוּהָ לִיה מִמּוֹן זֶה 'רָאוּי'
36 בלבד לבת, שכן לא החזיקה בו בחייה, אלא היה עדיין ממון
37 הסבתא. וְאִין הַפְּעֵל נוֹטֵל את ירושת אשתו בְּמִמּוֹן הָרָאוּי לֵה פְּשִׁם
38 שהוא יורשה בְּמִמּוֹן הַמּוֹחָזֵק לָהּ, וממילא אינו בכלל 'יורשי
39 יורשי' לגבי נכסים אלו.
40 חוזרת הגמרא לשיטת רב הונא ומקשה: אם אכן נכסים אלו אינם
41 אלא 'ראוי' בלבד, מַפְּלֵל – משמע דְּרַב הוּנָא שִׁפְטַס שֶׁהַבְּעַל יּוֹרֵשׁ
42 אותם קָבַר שֶׁפְּעֵל נוֹטֵל בְּרָאוּי בְּבִמּוּחָזֵק. והרי לעיל (ק"ג) מבואר
43 מדרשות הכתובים שאין הבעל נוטל בראוי, ואין חולק בדבר.

אגרות קודש

ב"ה, אי סיון, תשס"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... הנני מעורר גם אותו ע"ד המבואר בתניא ובחסידות בכלל הענין דמוח שליט אל הלב,
ומוסיף רבנו הזקן שגם מצד הטבע והתולדה כן הוא, שמזה מובן שאצל כל אחד זו היא הנהגה טבעית,
ובלבד שלא יגרה את היצר הרע, ובהביא בחשבון ע"ד הזכות של עבודה במסודות חינוך הכשר הנקרא
ע"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר, הנה יש להשתדל שכל שזכה בזה ימשיך בעבודה זו (כמובן מבלי שזיקק
להתלמידים-ות), אף שלפעמים צריך להבליג על רגשות הלב ומוכרחים להתאפק אפילו מהוכחה שע"פ
תורה לפי שעה...

ברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולבשו"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ה. אם התפלל תוך הפעדה חל עליו חובת הבדלה ואסור לו לחזור לסעודתו עד שיבדיל מתחלה על
2 הכוס¹⁷ ואפלו הקדים להתפלל ערבית מבעוד יום²⁰ חל עליו חובת הבדלה מיד ואסור לו למעם
3 פלום²¹ חוץ ממים²² עד שיבדיל²³:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשנות ולא לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל סעיף ה

ביאורי הלכה

- יב] על הכוס - כשמברך ברכת המזון לאחר ההבדלה, אינו אומר 'רצה'¹⁹.
יג] עד שיבדיל - אם אמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול" תוך הסעודה, יש להסתפק אם מותר לו לחזור לסעודתו²³ או שחלה עליו חובת הבדלה על הכוס כמי שהתפלל ערבית²⁴.
ומכל-מקום יכול לענות "ברכו" אחר מניין המתפלל ערבית, ולהמשיך סעודתו²⁵.

ציונים והוספות

- 19) לעיל סי' קפח סי"ז: מי שנמשכה סעודתו למוצאי שבת והתפלל ערבית שאינו מזכיר עוד של שבת בברכת המזון.
20) כדלעיל סי' רצג סי"ב: מי שהוא אנוס שאי אפשר לו להבדיל על הכוס בלילה כגון שצריך לילך לדבר מצוה... יכול להתפלל ערבית ולהבדיל על הכוס בביתו מבעוד יום ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה.
21) עד"ז בסי' רעא סי"ט גבי קידוש: אסרו חכמים לטעום כלום אפילו מים משהגיע זמן הקידוש עד שיקדש... אפילו מבעוד יום אם התפלל ערבית מבעוד יום.
22) כדלעיל סי"א.
23) גם אם רשאי לחזור לסעודתו, אינו מזכיר של שבת בברכת המזון (סי' קפח סי"ז בסופו).
24) קצות השלחן סי' צד בדה"ש סי' ק"ז: וכתב בא"ר שאם

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

- 1 כו ואפילו חטה מבוקעת שנמצאת בתבשיל שהתבשיל
2 אסור אפילו בהנאה לדברי הכל, מכל-מקום יכול
3 למוכרה לנכרי לאחר שהסיר החטה ממנו אם הוא חולו של
4 מועד מטעם שנתבאר בסי' תמ"ז ויש אוסרין וכן המנהג
5 במדינות אלו ואין לשנות אלא במקום הפסד מרובה מאוד
6 כמו שנתבאר שם.
7 ומכל-מקום אם אין החטה בקועה יש להתיר למכור לנכרי
8 אע"פ שאין שם הפסד מרובה מאוד אבל אם אין שם הפסד
9 מרובה כלל אין להקל:
10 כז כשרוצה למכרו צריך למכרו תיכף ומיד שנודע
11 התערובת שהרי אסור להשהותו בפסח מטעם שנתבאר
12 שם ואם הוא שבת או יו"ט יוכל ליתנו לנכרי במתנה לדברי
13 המתירין למכרו בחולו של מועד שהרי מותר ליתן מזונות
14 לנכרי בשבת ויו"ט כמו שנתבאר בסי' שכ"ה:
15 כח ואם עבר והשהה אותם עד שמיני של פסח אפילו
16 היתה החטה בקועה יכול להשהותו עד לאחר הפסח
- 17 ואין צריך לומר אם נעשה התערובות ביום שמיני של פסח
18 שרשאי להשהותו ואין צריך ליתנו לנכרי לדברי המתירין
19 דכיון שיום שמיני אינו אלא מדברי סופרים לא החמירו בו
20 כל כך לאסור להשהות תערובת חמץ משהו.
21 אבל החמץ משהו עצמו אסור להשהותו אפילו ביום שמיני
22 אלא יעשה כמשפט שנתבאר בסימן תמ"ו ע"ש:
23 כט אף על פי שחמץ בפסח במשהו, מכל-מקום אינו אוסר
24 בצונן כגון אם נמצאת חטה בקועה בפסח במים או
25 ביין צוננים הרי הם מותרין אם ידוע שלא שהתה בתוכם
26 מעת לעת לפי שהצונן אינו מפליט ומבליע כלום ולא נפלט
27 מן החטה אפילו משהו לתוך היין או המים.
28 ומכל-מקום אם נפלה לתוכם פרוסת לחם או עיסה אפילו
29 נפלה קודם הפסח והסירה משם קודם הפסח אסור לשתותם
30 בפסח אלא אם כן סיננם קודם הפסח לפי שהלחם והעיסה
31 עשויין להתפרר ויש לחוש שמא נשארו פרוורין בתוך המים
32 והיין (עיינין סי' תמ"ז).

דכיון שיש כאן ספק ספיקא להקל כמו שנתבאר אין 48
מחמירין כל כך לאסור אף המכירה לנכרי כיון שיש מתיירין 49
אף התבשיל שנמצא בו חטה בקועה: 50

לד וכל זה בבשר בהמה וחיה או אפילו בשר עוף אלא 51
שהחטה שנמצאת במים היא שלימה אבל אם נשרה 52
בשר עוף במים חמין אפילו בכלי ראשון ולאחר שסילקוהו 53
משם מצאו שם חטה שבורה אפילו היא בקועה יש להתיר 54
העוף אפילו באכילה מכח ספק ספיקא שמא עתה נפלה 55
החטה שם לאחר שסילקו העוף משם ואם תמצא לומר 56
קודם לכן היתה שם שמא היתה חטה זו כבר במעי העוף 57
ונתעכל כבר במעיו עד שנשברה ושוב אין בה איסור חמץ 58
כמו שיתבאר וממעיו נפלה לבשרו ומבשרו נפלה לתוך 59
המים שנמצאת בהם: 60

לה חטה בקועה שנמצאת בפסח בעיסה או במצה אפוייה 61
יש רוצים להקל להתיר כל המצה והעיסה לפי 62
שהחטה שנתבקעה אינה חמץ גמור מיד שנתבקעה אלא 63
היא קרובה להחמץ ותיכף ומיד תבא לידי חימוץ גמור 64
וחטה זו שנמצאת בעיסה או במצה בודאי עדיין לא באה 65
לידי חימוץ שהרי מן הסתם לא נפלה לתוך העיסה בשעה 66
שהיה עוסק בה בלישה ועריכה שהרי היה רואה אותה 67
ומסירה אלא בודאי נפלה לתוך הקמח קודם הלישה ואז 68
בודאי לא החמיצה כיון שאין שם מים וגם אחר כך שנילוש 69
הקמח במים בודאי גם כן לא החמיצה החטה שהחטה היא 70
קשה ואינה ממהרת להחמץ כמו העיסה וכיון שהעיסה לא 71
החמיצה כל-שכן החטה ואין חוששין שמא היתה החטה 72
כבר בקועה קודם שנפלה לתוך הקמח שאין מחזיקין איסור 73
מספק לומר שכבר באה במים ונתבקעה קודם שנפלה לתוך 74
הקמח אלא תולין שנתבקעה מחמת המים שבעיסה זו 75
שנמצאת בה וכיון שהעיסה לא נתחמזה גם החטה לא 76
נתחמזה ואין חוששין שמא היתה חטה זו בתוך המים 77
שלוש בהם העיסה וכבר נתבקעה שם בתוך המים קודם 78
שבאה לעיסה זו לפי שרגילין ישראל לשמור יפה את המים 79
שנשאבו ללישת המצה שלא יפול לתוכם שום דבר כמו 80
שנתבאר בס' תנ"ה: 81

לו ויש חולקין על זה ואומרים שצריך להסיר מן העיסה 82
או מהמצה כדי נטילת מקום דהיינו שיסיר במקום 83
מגעה של החטה ברוחב גודל מכל סביבותיה לפי שיש 84
לחוש שמא היתה החטה כבר בקועה כשנפלה לתוך העיסה 85
ואוסרת את העיסה במקום מגעה ואף להאומרים שחמץ 86
בפסח אינו אוסר בצונן, מכל-מקום על ידי דוחק הלישה 87
מתמצה ונסחט מהחטה לתוך העיסה כרוחב גודל מכל 88
סביבותיה ולפי מנהג מדינות אלו הדין כן אפילו אם לא 89
נתבקעה החטה אלא שנתרככה. 90

ויש אומרים שאם נמצאת חטה בקועה בעיסה ולפי מנהג 91
מדינות אלו אפילו לא נתבקעה אלא שנתרככה כל העיסה 92
אסורה לפי שלא במקום אחד בלבד נגעה החטה אלא כאן 93
וכאן במקומות הרבה דרך גלגולה של עיסה ובכל מקום 94

יש חולקין על זה ואומרים שהצונן מפליט ומבליע משהו 1
ואם נמצאת חטה בקועה במים ששרו בהם בשר בפסח 2
הבשר אסור לפי שהמים מפליטין טעם משהו מן החטה 3
ומבליעין בבשר אף שלא שהה בתוכם ואין צריך לומר 4
שהמים אסורים ואם בישל בה תבשיל התבשיל אסור 5
ואפילו לא נתבקעה החטה אלא שנתרככה במים הללו 6
שנפלה לתוכם או שנפלה לתוכם כשהיא מרוככת הרי היא 7
כאילו נתבקעה לפי מנהג מדינות אלו כמו שנתבאר: 8

לז והעיקר כסברא הראשונה ומכל-מקום במקום שנהגו 9
להחמיר אין לשנות אלא אם כן יש שם הפסד מרובה 10
או שעת הדחק שאז יש להקל אפילו בחטה בקועה. 11

וכן אם יש שם עוד צד אחד להקל כגון שנמצאת החטה 12
במים לאחר שהסירו משם הבשר שנשרה בתוכם שיש 13
לתלות ולומר שכל זמן שהבשר היה שרוי במים לא היתה 14
שם חטה ואחר שהסירוהו משם נפלה החטה שמה הרי זה 15
מותר וכן אם נטל מים ממים [אלון] קודם שנמצאת בהם 16
החטה ובישל בהם תבשיל התבשיל מותר אפילו היתה 17
החטה בקועה: 18

לא ואפילו מים חמין שנמצאת בהן חטה אע"פ שנתרככה 19
אלא שאינה בקועה יש להתיר התבשיל שבשלו בהם 20
קודם שמצאו בהם חטה מכח ספק ספיקא שמא אחר כך 21
נפלה שמה החטה ואם תמצא לומר קודם לכן נפלה שמא 22
לא נתרככה עד עתה ובלא נתרככה אין לאסור התבשיל 23
אפילו לפי מנהגינו כמו שנתבאר: 24

לב אבל חמץ גמור כגון לחם או עיסה או חטה בקועה 25
שנמצאו במים חמים אפילו הם בתוך כלי שני יש 26
לאסור אף התבשיל שבישלו בה קודם שנמצא בהם החמץ 27
ואפילו במקום הפסד מרובה ומניעת שמחת יו"ט אין להקל 28
ואף להשהותו אסור לפי שמן הסתם היה כבר החמץ בתוך 29
המים כשנטלו מהם לבשל התבשיל שכל האיסורין אנו דנין 30
אותן כשעת מציאתן למפרע דהיינו כשאנו מוציין איסור 31
במקום אחד אנו מחזיקין איסור במקום הזה למפרע 32
ואומרים כאן נמצא האיסור עכשיו וכאן היה כבר קודם לכן 33
ואין זה נקרא ספק אלא לענין שכשיש שם עוד ספק אחד 34
הרי זה נקרא ספק ספיקא. 35

ומכל-מקום אם נתערב משהו מתבשיל זה בתבשיל אחר יש 36
להתיר אותו תבשיל אפילו באכילה אם יש שם הפסד 37
מרובה ומניעת שמחת יום טוב: 38

לג וכן בשר שנשרה בחמין הללו קודם שנמצא בהם 39
החמץ אסור אפילו להשהותו ואם נמצא בהם חטה 40
שאינה בקועה יש להתיר הבשר אפילו באכילה כמו 41
שנתבאר. 42

ויש חולקין על זה ואוסרין הבשר שנשרה בהם או התבשיל 43
שבישלו בהם אף שנמצא בהם חטה שאינה בקועה אלא 44
שנתרככה לפי מנהג מדינות אלו ויש לחוש לדבריהם אם 45
אין שם הפסד מרובה ולא מניעת שמחת יו"ט. 46

ואף לפי דבריהם מותר למכור הבשר או התבשיל לנכרי 47

49 לתוך הקערה גם הכרוב שבקערה אסור שמחזיקין איסור
50 מזמן לזמן ושמה היתה החטה בחבית קודם שנתנו ממנה
51 לקערה ונאסר אז כל מה שבחבית אף להאומרים שחמץ
52 בפסח אינו אסור בצונן שיש לחוש שמה נכבשה החטה
53 מעת לעת בתוך החבית וכל הכבוש מעת לעת הרי הוא
54 כמבושל.

55 ואין להתיר מה שבקערה מכח ספק ספיקא שמה עתה נפלה
56 החטה לתוך החבית לאחר שכבר נתן ממנה לתוך הקערה
57 ואם תמצא לומר קודם לכן נפלה שמה לא שהתה שמה
58 מעת לעת דכיון שמחזיקין איסור מזמן לזמן אנו אומרים
59 שחטה זו שנמצאת עתה בחבית כבר היתה שם בחבית מזמן
60 מרובה יותר ממת לעת וממילא נאסר גם מה שנתנו ממנה
61 לתוך הקערה בתוך זה הזמן ואין כאן ספק ספיקא כלל:

62 **מא** וכל זה כשהחטה מבוקעת אבל אם לא נתבקעה
63 החטה יש להתיר מה שבחבית אם יש שם הפסד
64 מרובה מכח ספק ספיקא שמה נפלה שם תוך מעת לעת ואם
65 תמצא לומר נפלה קודם לכן שמה לא נתרככה עד תוך מעת
66 לעת:

67 **מב** וכל זה כשנמצא החטה בתוך הציר שבחבית אבל אם
68 נמצא על גבי חתיכת כרוב ואין הציר עולה על גבה
69 אין בה דין כבוש כלל אלא דין מליח שיתבאר:

70 **מג** מי שפרס חתיכת מצה קטנה מחתיכת מצה גדולה
71 ונתנה לתוך פיו ונטל חתיכת בשר קטנה מהבשר צונן
72 המונח לפניו ונתנה גם כן לתוך פיו ולעסן יחד והרגיש בפיו
73 שיש שם חטה ונטל המאכל מפיו וראה שם חטה בקועה
74 ואין ניכר אם היתה במצה או בבשר יש להתיר הבשר
75 שנשאר מונח לפניו שאנו תולין שנפלה החטה עליו לאחר
76 שהניחו לפניו ואז היה צונן וצונן יבש בלא רוטב אינו אסור
77 לדברי הכל ואין חוששין שמה נפלה עליו בעודו רותח
78 בקדירה או בקערה שאין מחזיקין איסור ממקום למקום וגם
79 חתיכת מצה הגדולה יש להתיר אף על פי שיש לחוש שמה
80 היתה החטה בתוך המצה בפיו ובודאי לא נפלה עליה לאחר
81 האפייה שהרי היתה מתגלגלת ויורדת אלא נפלה עליה
82 קודם אפייתה בשעת לישתה ונאסרת כל המצה אם נאפית
83 בתוך הפסח שחמץ בפסח במשהו (עיין סי' תס"א),
84 מכל-מקום כיון שאיסור משהו אינו אלא מדברי סופרים
85 תולין להקל שלא היתה החטה מעולם בתוך המצה אלא
86 בתוך הבשר לאחר שנצטנן ושניהם מותרים ומכל-מקום
87 צריך להסיר כדי נטילת מקום מחתיכת מצה הגדולה באותו
88 מקום שפרס ממנה החתיכה קטנה שיש לחוש שמה היתה
89 החטה באותו מקום ונאסר שם כדי נטילת מקום מן המצה
90 לפי שנפלט טעם החטה לשם וטעם הוא כעיקר מן התורה
91 כמו שנתבאר ביורה-דעה סי' צ"ח:

92 **מד** וכל זה כשהבשר המונח לפניו היה צונן כבר כשהניחו
93 במקום זה אבל אם הניחו לפניו כשהוא רותח בקערה
94 שהוא כלי שני אסור (או אפילו לא היה שם רוטב לפי מנהג
95 מדינות אלו כמו שיתבאר) שהרי מחזיקין איסור מזמן לזמן.

1 ומקום יש חשש שמה נסחט לשם משהו מהחטה ולפיכך
2 יש לאוסרה כולה אם הוא בתוך הפסח שחמץ בפסח במשהו
3 אבל קודם הפסח אין צריך להסיר ממנה אלא כדי נטילת
4 מקום בלבד ואף אם נמצאת בה לאחר אפייתה די בנטילת
5 מקום בלבד (עיין סי' תס"א).

6 ולענין הלכה יש להחמיר כסברא האחרונה וכן נוהגין
7 ומכל-מקום בהפסד מרובה או שעת הדחק יש לסמוך על
8 סברא השנייה ואף בתוך הפסח די בנטילת מקום כיון שיש
9 אומרים שאף נטילת מקום אין צריך:

10 **לז** ואם חתך עיסה אחת גדולה למצות הרבה ונמצאת
11 חטה בקועה באחת מן המצות בין שנמצאת בה לאחר
12 אפייתה בין שנמצאת בה בעודה בצק היא אסורה אם
13 נילושה בה החטה בתוך הפסח ושאר המצות מותרות ואין
14 חוששין שמה היתה חטה זו בתוך העיסה הגדולה ונאסרה
15 כולה אלא תולין להקל לומר לאחר שנחתכה ממנה המצה
16 נפלה החטה לתוך מצה אחת מהן לפי שאנו אומרים כאן
17 נמצאת החטה עכשיו במצה זו כאן היתה בתחלה כשנפלה
18 ולא נפלה מעולם לתוך עיסה הגדולה שאין מחזיקין איסור
19 ממקום למקום:

20 **לח** ואם החטה היא מלאה מים ומלוחלחת מעבר אל עבר
21 אם כן נראה שהיתה במים ובעיסה הגדולה לכן יש
22 לאסור כל המצות ומכל-מקום אם יש תלות שהיתה במקום
23 אחר בלועה ממים ונפלה עכשיו לתוך מצה זו תולין להקל
24 אם יש במה תלות (שלעולם תולין במצוי בין להקל בין
25 להחמיר ואינו נקרא ספק אלא כשיש תלות בזה כמו בזה
26 כמו שנתבאר ביורה-דעה):

27 **לט** אבל מחזיקין איסור מזמן לזמן במקום אחד כגון מי
28 שחתך עיסה גדולה למצות הרבה וחלקן לבני אדם
29 הרבה ונתפורזו איש למקומו לעשותן ומצה אחת הותיר בידו
30 באותו מקום שחתך את העיסה ונמצאת בה חטה כולם
31 אסורות שאנו חוששין שמה היתה בה החטה קודם לכן
32 כשהיו עדיין כל המצות מחוברות עמה קודם שנחתכו ממנה
33 ונאסרו כולם.

34 ומכל-מקום אם אין החטה בקועה אף על פי שנתרככה יש
35 להתיר למכור שאר המצות לנכרי כיון שיש כאן הרבה
36 צדדים להקל שמה לא נתחמצה החטה ושמה נפלה שמה
37 לאחר שנחתכו שאר המצות ומכל-מקום אין זה ספק ספיקא
38 גמור להתירם אף באכילה לפי שהספק שמה לא נתחמצה
39 הוא ספק מחמת חסרון ידיעה דכיון שנתרככה אין אנו
40 בקיאים אם היא ראויה להתבקע אם לאו כמו שנתבאר
41 למעלה וכל ספק שהוא מחמת חסרון ידיעה אינו נקרא ספק
42 כלל כמו שנתבאר ביורה-דעה ואינו מועיל אלא להתיר
43 המכירה לנכרי לפי שיש מתירין אפילו בחטה בקועה:

44 **מ** וכן כרוב מליח הכבוש בחבית ונטל מעט ציר מן
45 החבית לתוך הקערה ונמצאת חטה בקועה בקערה
46 הכרוב שבחבית מותר שאנו תולין שלתוך הקערה נפלה ולא
47 היתה מעולם בחבית שאין מחזיקין איסור ממקום למקום.

48 אבל אם נמצאת חטה בקועה בחבית לאחר שנתן ממנה

14 היא שבורה יש להתיר הבשר מכח ספק ספיקא שמא נפלה
 15 עליו לאחר שנצטנן ואם תמצא לומר קודם לכן שמא היתה
 16 כבר במעי העוף ונתעכלה שם במעיו עד שנשברה ושוב אין
 17 בה איסור חמץ וממעיו נדבקה לבשרו וכיון שהבשר מותר
 18 יש להתיר גם המצה שאנו תולין שהחטה נפלה לתוך הבשר
 19 לאחר שנצטנן או שנתעכלה כבר במעיו ולפיכך שניהם
 20 מותרים שכל ספק דברי סופרים להקל רק שיסיר כדי נטילה
 21 מהמצה אבל מהבשר אין צריך להסיר כלום כיון שיש בו
 22 ספק ספיקא וכל ספק ספיקא מועיל אפילו באיסור של
 23 תורה:

חלק ג סימן תסז דין חטים שנפל עליהם מים ותבשיל שנמצא בתוכו
 חטה:

1 ואין להתיר מכח ספק ספיקא שמא חטה זו היתה במצה
 2 שבפיו ואם תמצא לומר בבשר שמא נפלה עליו לאחר
 3 שנצטנן שאם כן צריך אתה לאסור את המצה קודם שתתיר
 4 את הבשר ומה ראית להתיר הבשר ולומר שהחטה היתה
 5 במצה ולאסור המצה שמא היתה בבשר והמצה מותרת שכל
 6 ספק דברי סופרים להקל ואם תתיר את המצה אי אפשר
 7 להתיר את הבשר לפי שאין בו אלא ספק אחד להקל דהיינו
 8 שמא נפלה עליו לאחר שנצטנן ואין מקילין מספק זה בלבד
 9 כיון שהוא במקום אחד מזמן לזמן וכיון שאי אפשר לך
 10 להתיר שניהם שהרי בודאי היתה החטה באחד מהם צריך
 11 אתה לאסור שניהם:

12 **מה** וכל זה בבשר בהמה וחייה או אפילו בבשר עוף אלא
 13 שהחטה היא שלימה אבל אם הוא בשר עוף והחטה

‘לקוטי תורה’ פרשת במדבר – הפרשה החסידית

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי [א]

22 אַת כּוֹלֵם, וּמוֹצִיאֵם מֵאֵין לֵישׁ, וּמַחֲדִּשׁם בְּטוֹבוֹ בְּכָל יוֹם
 23 וּבְכָל רִגְעַ. וְכָל אֶחָד לְפִי מָה שֶׁהוּא מְשַׁעַר בְּלִבּוֹ יִכּוֹל
 24 הוּא לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ, וְלַהֲלִיב לְבוֹ וּנְפִשׁוֹ, לְקַשֵּׁר נַפְשׁוֹ
 25 בַּה', וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ כְּפִי עֶרְךָ עוֹמֵק שְׁכָלוֹ וּתְבוּנָתוֹ, וְכַפִּי
 26 רִיבּוּי הַהִתְמַדָּה וְהַתְשׁוּקָה שֶׁמַּעֲוֹרֵר בְּלִבּוֹ, כֹּל אֶחָד לְפִי
 27 מָה שֶׁהוּא, לְהִתְלַחֵב וְלַהֲתַלְהֵט לְדַבְּקָהּ בּוֹ יִתְבַּרְךָ.

28 וְהִנֵּה, "נוֹדַע" – הוּא לְשׁוֹן נַפְעַל, כִּי שִׁבְחָא דְקוּדְשָׁא
 29 בְּרִיךְ-הוּא – הוּא בַעֲלָה דְמֵטְרוֹנִיתָא³, שֶׁ"נוֹדַע בְּשַׁעְרִים".
 30 שֶׁהוּא יִתְבַּרְךָ, הוּא הַמְשַׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
 31 וְהַתְפַּשְׁטוֹת גְּדוּלְתוֹ יִתְבַּרְךָ – לְהִיּוֹת "נוֹדַע" עַל יְדֵי כֹן,
 32 וְנִתְפָּס בְּ"קָרֵב אִישׁ וְלֵב עֲמוּק"⁴, לְפִי מָה דְמַשְׁעַר בְּלִבּוֹ
 33 דְּוָקָא, כֹּל חָד וְחָד לְפִי עֶרְךָ שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה, לְהַמְשִׁיךְ
 34 וּלְקַשֵּׁר אֵלָיו יִתְבַּרְךָ לְדַבְּקָהּ בּוֹ. (כִּי "נוֹדַע" – הוּא לְשׁוֹן
 35 "הַתְקַשְׁרוֹת" כְּנוֹדַע). שֶׁ"בְּמִקּוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְדוּלְתוֹ – שָׁם
 36 אַתָּה מוֹצֵא עֲנוּתְנוּתוֹ". כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר.

37 וְהִנֵּה, הַרְצוֹן הַנְּמַשֵּׁךְ מִזֶּה לְקִיּוֹם הַמִּדּוֹת אֲהַבָּה
 38 וְיִרְאָה, שֶׁאַהֲבָה – הוּא לְדַבֵּר שֶׁהוּא פְּרָצוֹנוֹ. וְכֵן לְהִיפּוּךְ,
 39 הַשְׁנֵאָה – הוּא לְדַבֵּר שֶׁנִּגְדַּר רְצוֹנוֹ, וְהוּא לְפִי עֶרְךָ
 40 הַהֲשָׂגָה וְהַהֲשַׁפְּלָה בְּגְדוּלְתוֹ יִתְבַּרְךָ, דְּ"מִמְלָא כֹּל עֲלָמִין"
 41 וְסוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין, כִּי מִמֶּנּוּ נִלְקַח רְצוֹן זֶה. וְלִכֵּן נִקְרָא
 42 'רְצוֹן הַתְּחַתּוּן' – שֶׁהוּא לְמַטָּה מִן הַדַּעַת.

1 וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי, בְּאַהֲל מוֹעֵד וגו'. שְׁאוּ,
 2 אֶת-רֹאשׁ וגו' לְגַלְגֻּלוֹתָם וגו'¹;
 3 לְהַבִּין עֵנִין "נְשִׂיאוֹת רֹאשׁ", וְמָה עֵנִין פְּרָשָׁה זוֹ אֶל
 4 "אוֹהֵל מוֹעֵד"?

5 כִּי הִנֵּה כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית א, כו) "נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ",
 6 שִׁכְמוֹ שִׁישׁ רֹאשׁ וגו' וְגוֹלְגוּלַת בְּגִשְׁמִיּוֹת הַגּוֹף, שֶׁהָרֹאשׁ
 7 עֵיקְרוֹ הַמוֹחַ, וְעֵצֶם הַגּוֹלְגוּלַת מְקִיפוֹ, כֵּן יֵשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת
 8 הַנְּפִשׁ: "תִּלְתַּת מוֹחִין" – שֶׁהֵם חֲב"ד, וְהַרְצוֹן הַנְּמַשֵּׁךְ מֵהֶם
 9 – לְקִיּוֹם הַמִּדּוֹת וְחִיּוּתָן. דְּאִית רְצוֹן וְאִית רְצוֹן: אִית רְצוֹן
 10 לְתַתָּא, וְאִית רְצוֹן לְעִילָא – שֶׁהוּא נִקְרָא 'רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן',
 11 שֶׁהוּא בְּחִינַת מְקִיף עַל הַמוֹחַ.

12 וּבִיאור עֵנִין זֶה, הִנֵּה כְּתִיב (מְשִׁלֵי לֹא, כג): "נוֹדַע בְּשַׁעְרִים
 13 בַּעֲלָה". וּפִירֵשׁ בְּזֵהר (פְּרִשְׁת וְגַר דָּף ק"ג): "לְכָל חָד לְפִי
 14 שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה – כִּמוֹ דְמַשְׁעַר בְּלִבּוֹ". דְּהֵינּוּ, עַל יְדֵי
 15 שִׁיעֵמִיק וְיִתְבוּנָן בְּחֲב"ד שְׁלוֹ – בְּגְדוּלַת אֵינ-סוֹף בְּרוּךְ-
 16 הוּא כְּפִי עוֹמֵק מַחֲשַׁבְתּוֹ, וְכַאֲשֶׁר יוֹכֵל שֶׁאֵת בְּלִבּוֹ, עַל
 17 יְדֵי כֵּן הוּא מְכִיר אֶת בּוֹרְאוֹ הַכֶּהָרֵ בְּלֵב לְדַבְּקָהּ בּוֹ
 18 יִתְבַּרְךָ. הֵגֵם דְ"לִית מַחֲשַׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל", הֵינּוּ בִּיהַ
 19 דְּוָקָא, דְּהֵינּוּ בַעֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ כְּכִיכּוֹל.

20 אֲבָל הִנֵּה "זֶה כֹּל הָאָדָם"², לְהַתְבוּנָן בְּמָה שֶׁהוּא
 21 מִמֶּהָ עוֹלְמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתְּחַתּוֹנִים עַד אֵין מִסְפָּר, וּמַחֲזִיחַ

3. (עֵיין בְּזֵהר שְׁלַח, קס"ג, ב'. וּבְפִרְשֵׁת תּוֹרַע, מ"ב, ב'. וּבְפִרְשֵׁת אֲמֹר,
 צ"ו, ב'. וְעֵיין מָה שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל פְּרִשְׁת תַּשְׁא, עַל פְּסוּק "זֶה יִתְנוּ כו").
 4. (תְּהִלִּים סד, ז).

1. וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁנַיִן
 בְּשֵׁנֵה הַשְּׁנִיּוֹת לְצִאתְם מִצְרָיִם מִצְרַיִם לְאֵמֹר. שְׁאוּ. אֶת רֹאשׁ כָּל עַדְת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַשְׁפְּחוֹתֵם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת כָּל זָכָר לְגַלְגֻּלְתָּם
 (בְּמִדְבָר א, א-ב)
 2. (קְהֵלֵת יב, א).

38 מהותה ועצמותה של הנשמה, לפי מה שהיא במקור
 39 חוצצת, מריש כל דרגין וכו', "בראתיו: יצרתיו, אף"
 40 עשיתיו" (ישעיהו מג, ז), הוא למעלה מעלה מגדר ההשגה
 41 הנתפס בשכל אנושי. אלא שהיא דבוקה בשורשה
 42 באלהים חיים, בדביקות נצחי לעולמי עד, ואין לה אלא
 43 רצון אחד - לאביה שבשמים בלבד, לעולם בלי שינוי,
 44 בבחינת ביטול אליו יתברך, לפי שהיא "חלק אלוה
 45 ממעל" (איוב לא, ב) ממש, והשינויים הם למטה, מצד שינוי
 46 ההשגות בכחות הנפש בלבד.

47 והיינו, לפי שהנפש עצמה אינה מתלבשת בכחותיה,
 48 אלא עומדת עליהם מלמעלה בבחינת מקיף בלבד.
 49 ובשבועות, על ידי מתן תורה, נתגלה הרצון העליון
 50 שהוא למעלה מן הדעת, והאיר אז שורש נשמות - תוך
 51 כחות הנפש - בגילוי רב ועצום⁸.

52 ולכן "על כל דבור פרחה נשמתו", דהיינו שנסתלק
 53 למעלה מבחינת וגדר השכלה והשגה, להכלל ולבטל
 54 במציאות ממש אליו יתברך, בכלות הנפש ממש.

55 וזהו "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות ב, א) - שכל
 56 העולמות ומדרגות שלמטה מבחינה זו נקראים בשם
 57 "מצרים" לגבי בחינה זו, כי שאר כל עניני השגות,
 58 ודביקות באלהים חיים - הם עדיין בבחינה וגדר "מצר
 59 וגבול" הנזכר למעלה⁹.

60 וזהו "בטל רצונך מפני רצוני"¹⁰, שענין "עשה רצוני
 61 כרצונך" הוא מצד "רצון התחתון" הנמשך מהשגת
 62 והשפלת לבותם, כל אחד מכחות הנפש המתלבש בגוף,
 63 והרי עדיין יש לו רצון נפרד בפני עצמו. אלא שאף על
 64 פי כן, על ידי העמקת הדעת, והתבוננות בגדולתו
 65 יתברך, יתפעל ויעשה בנפשו ולבו - "רצוני" - של מקום
 66 ברור-הוא.

67 מה שאין כן ענין "בטל רצונך כו'" - הוא בחינת ביטול
 68 והעברה לגמרי - שלא יהיה לו רצון עצמו כלל כי אם
 69 רצון אחד לה' לבדו, דהיינו שיהיה רצון עליון לבדו
 70 מאיר בו להשתפך נפשו אל חיק אביה ממש.

71 וזהו "שאו את ראש וגו' לגלגלתם וגו'": דהיינו, לקשר
 72 רצון התחתון הנמשך מבחינת ראש ומוחין המלוכשים
 73 בגוף ונפש, ולחברו ולהעלותו למעלה מעלה למקור
 74 חוצצת, עיקרה ושרשה דיליה, שהוא מהות הנשמה

1 אב"ל "אית רצון לעילא" - שהוא למעלה מעלה מן
 2 הרצון הנולד מן הדעת והשכלה, שנתפס ומשיג בשכלו
 3 ובינתו, ענין התפשטות גדולתו של הקדוש ברוך-הוא
 4 שהוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, אלא נמשך
 5 מבחינת ביטול השגתו, והשגת כל הנבראים לגבי מהותו
 6 ועצמותו יתברך, מפני רוממותו עד אין קץ, ד"לית
 7 מחשבה תפיסא ביה כלל", והוא למעלה מבחינת
 8 ההשגה וגדר השכלה.

9 ועל ידי זה תתעורר הנפש לצאת מנרתיקה. והוא
 10 בחינת תשוקה וכלות הנפש ממש, להשתפך אל חיק
 11 אביה¹¹, הוא מהותו ועצמותו יתברך ד"כולא קמיה כלא
 12 חשיבא ממש".

13 ולא שייך לומר ממלא כל עלמין, וסובב כל עלמין,
 14 אלא בזיו וההארה מאור אין-סוף ברוך-הוא המאיר
 15 ומחיה כל עלמין, והוא בחינת "מלכות אין-סוף ברוך"
 16 הוא, כמו שכתוב: "מלך יחיד - חי העולמים", ובתיב
 17 (תהלים קמח, ג) "מלכותך - מלכות כל עולמים". אב"ל הוא
 18 לבדו" - הוא לא בגדר ממלא כל עלמין, ולא בגדר
 19 סובב כל עלמין, ו"לית מחשבה תפיסא ביה כלל". כי
 20 אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא כו", כנזכר
 21 לעיל, ו"אני הויה" - לא שנית" (מלאכי ג, ב) בתיב.

22 ותשוקה נפלאה זו, ורצון זה, נמשך לנשמות, והאיר
 23 בהתגלות על נפשם, בחג השבועות - על ידי מתן-תורה
 24 ב"עשרת הדברות". כמאמר רבותינו זכרונם לברכה
 25 ש"על כל דבור ודבור פרחה נשמתו". והיינו, שה"דבור"
 26 היה ממשיך להם תשוקה זו. שה"דבור" - הוא המשכה
 27 ממהותו ועצמותו יתברך לנשמות ישראל⁶.

28 וזהו "אנכי ה' אלהיך" (שמות ב, א) דייקא - המאיר
 29 ומתפשט בך. ו"אנכי" - מי שאנכי פירוש: שאין מכיר
 30 ומשיג בחינת "אנכי" - אלא אנכי בעצמי, והוא הוא
 31 "הויה אלקיך", דהיינו ניוצץ* אלהות השורה בך. כי
 32 "חלק הויה עמו" (דברים לב, ט), כמו שכתוב (דברים ה, ד)
 33 "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום".

34 כי הנה, מהות הנשמות ועצמותן לא ירדה להתלבש
 35 בעולם-הזה בגוף ונפש-הבהמית, אלא זיו והארה
 36 בעלמא ממנה בלבד - הוא שמתפשט ונתפס בשכל
 37 ומדות, כנזכר לעיל, שהן הן כחות הנפש. אב"ל עיקר

9. וכמו שנתבאר במקום אחר (לקמן על פסוק "וספרתם לכם"). ועיין
 מה שנתבאר ב"ביאור על פסוק 'אלה מסעי'" - הענין שעד "ירדן
 יריחו" נקרא יציאת מצרים).
 10. ונשח רצוני כרצונך. כדי שיעשה רצונך כרצוני. בטל רצונך מפני
 רצוני (אבות ב, ד).

5. ועל פי לשון התוב איכה ב, יב: "בהשתפך נפשם אל חיק אמתם".
 6. ועיין מה שנתבאר לעיל פרשת יתרו, בדבור המתחיל "מראיהם
 ומעשיהם". ומה שנתבאר על פסוק "ואהיה אצלו אמוני".
 7. (וכמבואר במקום אחר על פסוק "יוניתי בחגי כו").
 8. (ועיין מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק "כי תצא", בפירוש
 "בקשו פני, את פניך ה' אבקש כו").

36 האדם העוסק בה ממשיך ומאיר על נפשו אור הרצון
 37 העליון ממש, אשר "לית מחשבה תפיסא ביה" כלל¹⁶.
 38 אף שצריך האדם לתת עצות בנפשו שלא ישאר
 39 למטה. וצריך לזה ב' בחינות, בחינת "כהנים" ובחינת
 40 "לוים": בחינת כהנים הוא – מלמעלה למטה, בחינת
 41 מים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך. ובחינת לוים
 42 הוא – בחינת שלהבת אש העולה מטה למעלה.
 43 וביאור ענין זה:

44 הנה פתיב (במדבר א, נא): "ובחנת המשכן, יקימו אתו
 45 הלוים". פירושו: "ובחנות המשכן" – כשירד בחינת
 46 המשכן ממדרגתו – תהיה "הקמה" על ידי הלוים. דהיינו
 47 בנשמת האדם למטה, שירדה הארתה ונתלבשה בגוף
 48 ונפש הבהמית בעולם הזה, הנה זאת העצה לעורר על
 49 נפשו בחינת "גבורות קדושות", והם מתחלקים לשלש
 50 בחינות: גרשון, קהת ומרי.

51 גרשון הוא ענין מה שכתוב (בראשית כא, ז) "גרש האמה
 52 הזאת ואת בנה", שהוא מבחינת גבורות (שכן קוראין
 53 פרשה זו בראש השנה), כי "שמאל דוחה", ומגרש את הרע
 54 מקרב. ו"איזהו גבור – הופיבש את יצרו", והוא בחינה
 55 היותר מעולה ממה שכתוב ביציאת מצרים (שמות יד, ח)
 56 "כי ברח העם", לפי שהיה עדיין הרע בתוכו כמו שכתוב
 57 במקום אחר. אבל העיקר הוא, לגרש את הרע מקרב, ו
 58 שהיה הרע בורח ממנו, וכמו שכתוב (ויקרא כו, ח): "ורדפו
 59 מכם חמשה מאה", ולכן (לעתיד לבא) כתיב (ישעיהו נב, יב)
 60 "כי לא בחפזון תצאו וגו'" – דאתכפיא סטרא אחרא.

61 וזהו "ותאמר שרה"¹⁷, שהיא בחינת ומדת מלכותו
 62 ותברך – "לאברהם" – שהוא בחינת "חסד עליון": "גרש
 63 האמה הזאת, ואת בנה". כי לא יירש וגו': "ישמעאל"
 64 הוא בחינת תאוות רעות ושרשם, וכענין "לא פאברהם
 65 שיצא ממנו ישמעאל" וכמו שנתבאר במקום אחר.

66 ומררי הוא ענין המרירות, בהיות מ"מארי דחושבנא"
 67 על ימי חלדו, אשר ריבם ככולם בחשך ילף, בכריתות
 68 הגוף מן הראש, הוא בחינת "לגולגלותם" של נפשו
 69 שאינה מאירה בנפשו, כ"אם לעתים רחוקים מפני
 70 עוונותיו המבדילים.

1 עצמה העומדת למעלה, והיא בבחינת מקיף, ואינה
 2 מאירה בתוך הגוף "כי עונתיכם מבדילים ביניכם לבין
 3 אלהיכם"¹¹, ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה' (ויקרא
 4 כב, ג), וכמו שנתבאר במקום אחר.

5 והוא כמשל האדם שנכרת גופו מראשו. והעצה
 6 היעוצה לזה הוא, כמו דרך משל, אם היה נמצא
 7 ברפואות לחבר גופו אל ראשו, כך הוא הענין "נשיאת
 8 ראש", שהוא רצון התחתון הנולד משכל ומדות, כחות
 9 הנפש – להעלות למעלה לבחינת "גולגלותם" דווקא,
 10 דהיינו גולגולת שלהם עצמם – שהוא שרש נשמתם
 11 למעלה, כי שם מאיר רצון העליון כנוצר לעיל¹².

12 וזהו ענין ספירת העומר 'היום יום כו', פירושו: כי
 13 'מים' הם בחינת המשכות, והיינו המשכת רצון
 14 העליון¹³ מלמעלה למטה.

15 והיינו על ידי בחינת "אהל מועד"¹⁴. כי "מועד" – על
 16 שם "ונועדתי שמה, לבני ישראל". והנה "ונועדתי" –
 17 "ונועדתי", הוא ענין אחד – "אותיות דדין פאותיות
 18 דדין", ושניהם לשון התקשרות ודביקות הקדוש ברוך
 19 הוא – בנשמות ישראל. אלא ש"נועדתי" – הוא על ידי
 20 הדעת וההשגה בגדולתו יתברך, כמו שכתוב "נודע
 21 בשערים בעלה", אבל "ונועדתי" הוא בחינת יחוד וקשר
 22 עליון מבחינת "אנכי מי שאנכי", לקשר נפשם להשתפר
 23 אל חיק אביה¹⁵.

24 אף אי אפשר להמשיך ולהאיר על נפשם בהתגלות
 25 ממש – אור בחינה זו כ"אם על ידי בחינת "אהל"
 26 ו"משכן".

27 שהוא מה שכתוב (שיר השירים ג, ד): "אחזתינו, ולא ארפנו
 28 עד-שהביאתנו אל-בית אמי, ואל-חדר הורתני": "בית
 29 אמי" זו תורה שבכתב, ו"חדר הורתני" זו תורה שבפעל-
 30 פה.

31 כמו שהולך ניתן בבטן אמו, כך הוא ענין רצון העליון
 32 המלוכש בדיני התורה שבעל פה: איסור והיתר, חייב
 33 וחבאי כו',

34 והגם שירדה תורה ונתלבשה בדברים גשמיים, עם
 35 כל זה הרי מלוכש בה רצון העליון ממש, ועל ידי זה גם

11. ופי אם עונתיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם (ישעיהו נט, ב).

12. (ועיין מה שנתבאר פרשת כי תשא, סוף דבור המתחיל "שמאלו תחת לראשי", ועל פסוק "ויקהל משה").

13. (עיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וספרתם" הנ"ל, בפירוש וענין "תספרו חמשים יום" (ויקרא כג, טז), וענין גם כן מה שנתבאר בפרשת אמור, בפירוש "וספרתם לכם ממחרת השבת כו").

14. ופתח אהל מועד לפני ה', אשר אונע לכם שמה, לדבר אליז שם.

1. ונעדתי שמה, לבני ישוראל (שמות כט, מבי"ג).

15. (ועיין מה שנתבאר על פסוק "להקריב לי במועדו". ועיין בזהר פרשת ויגש, דף ר"ו, עמוד ב'. ובהרמ"ז שם, ובהרמ"ז דף צ"ז, עמוד א').

16. כמו שנתבאר במקום אחר. (ועיין בזהר חלק ב', צ"ו, א').

17. ונתאמר שרה... ונתאמר לאברהם. גרש האמה הזאת, ואת בנה. כי לא יירש בן האמה הזאת, עם בני. עם יצחק (בראשית כא, ו-ט).

24 והנה, כל זה הוא עבודת הלויים – להעלות נפשו לה'
 25 ממשה למעלה, להיות דבוקה בשורשה באלהים חיים.
 26 אבל בחינת הכהנים הוא מלמעלה למטה.
 27 כי הנה פתיב (במדבר ד, ח): "ובא אהרן ובניו וגו' וכסו
 28 וגו'²⁰, שהם הם המכסים ומלבישים את כלי הקדש
 29 בלבושים רבים, "שש וארנמן כו", שית גונוין – הם "שית
 30 סדרי משנה", שבהם מלובש רצון העליון יתברך. מה
 31 שאין כן בבני קהת פתיב (במדבר ד, ט): "ולא יבאו לראות
 32 כבלע את הקדש".
 33 והענין: כי אמרו רבותינו וזכרונם לברכה (יבמות קט, ב):
 34 "כל האומר אין לי אלא תורה – אפילו תורה אין לו",
 35 שעיקר תשוקתו וחפצו יהיה – לה' לבדו, ולדבקה בו
 36 יתברך, ולא להתורה בלבד.
 37 וכמו שכתוב (שיר השירים ג, ד): "אחזתיו ולא ארפנו",
 38 "אחזתיו" דוקא, אלא ש"הבאתיו אל בית אמי וגו' (שם),
 39 והוא על ידי בחינת אהרן הכהן העליון – המביא רצון
 40 העליון אל "בית אמי". כנזכר לעיל²¹.
 41 וכמו שכתוב בתורה בפמה פעמים "וידבר ה' אל משה
 42 ואל אהרן" – שדבר ה' נמשך לישראל על ידי בחינת
 43 משה ובחינת אהרן.
 44 וזהו ענין "עוטה אור כשלמה" (תהלים קד, ב). וכמו שנתבאר
 45 במקום אחר:

1 או, משום שעדיין לא אתכפייא סטרא אחרא וכי.
 2 או, משום שהלביש נפשו בלבושים צואים מהבל
 3 ורעות רוח, מדברים בטלים, ומחשבות אדם ותחבולותיו
 4 בעניני עולם הזה, וכסופין בטלין דיליה.
 5 ובחינה זו, היא גם כן מבחינת לויים – שרש הגבורות.
 6 שהמיריות הוא מיסוד אש, ושעל ידי זה הוא מתעורר
 7 כח החימיות וכמו שנתבאר במקום אחר.
 8 ועל ידי זה הוא בא לבחינת ומעלת קהת מלשון "ולו
 9 יקחת עמים" (בראשית מט, י). (אלא שהיו"ד נוספת להורות על
 10 הפעולה לעתיד), שהוא לשון אסיפה וקיווין, כתרגומו:
 11 "ולו יתפגשו עממיה". דהיינו שמתאסף ומתקבץ אליו
 12 לבו רוחו, ונשמתו אליו יאסף¹⁸, במקור חוצבה ברשפי
 13 אש שלהבת העולה למעלה.
 14 ומה שלא נאמר בפירוש לשון אסיפה כדכתיב (דברים
 15 ל. ה) "בהתאסף ראשי עם וגו'" – כי שם נאמר "יחד שבטי
 16 ישראל", שקבוצם נקרא אסיפה, אבל בהקבץ בחינת
 17 שאר "עמים" להתאסף למקורם – נאמר "יקחת" מלשון
 18 "קיווה", הוא ענין חריפות וחימיות. כמו דרך משל
 19 העושה מטעמים מדברים חריפים וחמוצים וכי, כך הוא
 20 בענין זה ד"אתהפכו מרירא למיתקא", ולכן נקרא בחינה
 21 זו "קהת".
 22 והיא גם כן עבודת הלויים מבחינת גבורות, שמרירו
 23 הוא דאתהפכא למיתקא, וחשוכא לנהורא¹⁹.

נפח להוריד את כל הדרושים ב'תורה אור' ו'לקוטי תורה' לפרשת השבוע הקסידית
 מנצקדים, מפסקים ועם פתיחת ראשי התיבות פפתות: docs.com/LikutayTorah

את ארן העדת

18. (איוב לר, יד. ושם: רוחו).

21. (וענין בזה פרשת קרח, דף קע"ז, ב'. ובהרמ"ז שם. וענין בזה
 וידוי, דף רל"ב, ב', פירוש פסוק (במדבר ד, ט) "ולא יבאו כו" –
 בענין אחר).

19. (וענין מה שנתבאר על פסוק "נשא את ראש בני גרשון כו", מענין
 ג' בחינת הלויים).
 20. ובא אהרן ובניו. בנטע המחנה, והורדו את פרכת המטה; וכסו בה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

7 וכך בתפלו' דוקא שכאשר מתעורר נה"א להפוך גם
 8 הרע שבנה"ב שאז מתקרב ומתאבק בנה"ב ונה"ב
 9 מתאחד ונדבק בנה"א לבלבלה במחשבות זרות כי היא
 10 הפכית ממש מרוח האדם ולזאת מתגברת בכל כחה אז
 11 דוקא לבלבל ב"מ"ז שונות שלא היה עולין מחשבות
 12 רעות כאלה שלא בשעת התפלה כי בשעת מלחמה

1 (ג) והנה כאשר רוח האדם נלחם עם רוח הבהמה
 2 בהכרח שיתאבקו ויתקרבו יחד וזהו שרש
 3 הטעם להתגברות המ"ז בשעת התפלה דוקא יתר
 4 מבשעה אחרת כי שעת צלות' שעת קרבא שנה"א
 5 נלחם לנצח לנה"ב ועיקר הניצוח אינו בא אלא מסיבות
 6 ההתאבקות מקירוב דוקא כמו במלחמו' ב' בנ"א כו'

27 כלי ואם תצא הנפש מגוף זה מיד תתפשט בגוף אחר
 28 וגם הנפשות העולות לג"ע מתלבשים ומתפשטים שם
 29 בכלי דוקא כידוע ומבואר במ"א וא"כ הרי מובן
 30 ממילא שגם המחשבות שהן בחי' התפשטות אורה
 31 המה בדומה אלי' בדבר הזה שא"א להם להתקיים בלי
 32 התפשטות בכלי מאחר שהן בחי' אור וחיות רוחני וכל
 33 בחי' אור וחיות רוחני אין לו מציאות בלי התלבשות
 34 והתפשטות בכלי שהוא הגוף כו' וזהו שאנו מוצאין
 35 שיוכל להיות התהוות הנפש שלמה להחיות גוף א'
 36 מבחי' ריבוי המחשבו' הזרות שמתקבצין ביותר
 37 ונעשים בחי' אור וחיות נפש שלמה כמו נפש בע"ח
 38 של המזיקין שנעשים ממ"ז של בנ"א והן המייסרין
 39 ורודפין את האדם (וכמ"ש במ"א שמנשמה גבוה
 40 נופלים המ"ז שלה ונעשים בחי' נפש שלימה למטה
 41 ומתלבשים בגוף והוא המקטרג ורודף ומייסרו כו' ויש
 42 נשמות גבוהו' שממ"ז שלהם בחי' נובלות ומותרות
 43 יהיה מזה שפע רב למטה כמשל עלה של אילן גבוה
 44 במעלה מתהווה ממנה פרי באילן שלמטה הימנה כו')
 45 ונמצא שרבויה המ"ז דרוח הבהמה מתהווה מהן אויבים
 46 ושונאים הרבה שנק' מקטרגים ומזיקין שרודפין לנפש
 47 האדם ונעשים רצועה לאלקאה כו' מפני שבאין
 48 בהתלבשות בגופין עד שהן כמו אויבים נפרדים
 49 ובאמת הן הן מחשבותיו שחשב בנפש ורוח הבהמ' כל
 50 ימיו כו' ולפ"ז יובן שבהתגברות המ"ז בשעת התפלה
 51 ה"ז כמו שקמים עליו אויביו ושונאיו להזיקו ולהפילו
 52 כו' וד"ל:

ביאור ביסוד ענין התפלה. פדה בשלוש. יב"פ

1 דוקא אז טבע הנלחם להתגבר בכל כחו על זולתו
 2 לנצחו ולהכניעו אליו שיוכלל בו כנ"ל וכך מתגבר'
 3 בכל כחה הנה"ב להכניע לנפש האלקית שלא תעלה
 4 למעלה אלא תרד ותמשך גם היא למטה מטה להיות
 5 כטבע נה"ב שיורדת למטה כו' והן הן התגברות המ"ז
 6 כו' משא"כ כשאין נה"א רוצה להלחם עם נה"ב אלא
 7 עבודתה מצד בחי' עצמותו לבדה ולא להפוך לנה"ב
 8 כלל (כמו ענין התפלה דשבת כנ"ל) אז אין מתגברין
 9 מ"ז כלל כידוע וד"ל. והנה ידוע שכמו שהנפש עצמ'
 10 אין לה איבוד וכליון כך גם כל כחות שלה המתפשטי'
 11 ממנה אין להם איבוד וכליון ולפ"ז אפי' מחשב' אחת
 12 שאדם חושב אין לה איבוד כי לא דבר גשמי הוא
 13 שיכלה ויאבד כו' ומאחר שהמחשבה הוא בחי'
 14 התפשטות אור וחיות מעצמות הנפש הרי בהכרח שיש
 15 קיום נצחי למחשבה זאת כמו שיתקיים עצם הנפש
 16 וא"כ בצאת הנפש ממאסר הגוף יצא עמה כל הכחות
 17 המתפשטו' ממנה וגם אפי' מחשבה א' שחשב תצא
 18 עמה ואין לה איבוד כלל ולפ"ז כל המ"ז אשר לא לה'
 19 המה שחשב האדם כל ימי חי' הבלו בעוה"ז אחת לא
 20 נעדרת בצאת הנפש מהגוף וגם כל אותיות הדיבור
 21 חיים וקיימי' כמ"ש במ"א (וראיה ממ"ש מגיד לאדם
 22 מה שיחו אפי' שיחה קלה כו' אך הבל אותיות הדיבור
 23 הוא נשאר באויר אבל אותיות המחשבה מתאחדת
 24 בנפש כו') והנה ידוע ג"כ שאין לנפש קיום בלי
 25 התפשטות וכלי שהוא הגוף כמו שאין לאור קיום בלא
 26 עץ ופתילה כו' ולזאת לא מצינו שתתקיים הנפש בלא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

13 וחיך אוכל יטעם, אבל הריח הוא רק שמריחין בחוטם
 14 ומשיב הנפש מחדש וחוזר ומריחין, כי הריח הוא אינו
 15 מדבר מאכל רק מסממנים וכמו ריח הקטורת שאינם
 16 דבר מאכל והוא למעלה מן המאכל, כך הוא למעלה כי
 17 המאכל הוא ענין התחברות אורות בכלים, כי הכלים נק'
 18 גופין וכמה גופין תקינת לון והאורות הוא נשמתא,
 19 והוא החיבור אורות בכלים וזהו עפ"י קבלה יחוד סובב
 20 וממלא, אבל הריח הוא עפ"י קבלה שם מ"ה החדש
 21 וזהו בחי' חוטמא דעתיק, וזהו לבעל החוטם אני
 22 מתפלל וכמ"ש ותהלתי אחטם לך, ולמטה הוא החוטם
 23 שלמעלה מהטעם שעפ"י השכל רק הריח הוא למעלה
 24 מהטעם וזהו הרצון שלמעלה מהטעם, וזהו וירח את

1 וזהו מ"ש וירח את ריח הניחוח ויאמר אל לבו לא
 2 אוסיף, כידוע שיש מאכל שהוא טעם, ויש ריח,
 3 והמאכל הוא נהפך לדם כי הדם הוא הנפש ומחבר
 4 הנפש בגוף ע"י המאכל המוח והלב והכבד שהם מלא
 5 דם, אבל הריח הוא שהנשמה נהנית ממנה ואין הגוף
 6 נהנה, כי הריח הוא בחוטם והוא משיב את הנפש
 7 מחדש, והריח הוא מדבר חריף דווקא ומחמת שהוא
 8 דבר חריף משיב את הנפש, והריח הוא יותר במעלה מן
 9 המאכל, כי המאכל הוא רק הטעם שבמאכל כשאוכלים
 10 אותו והוא מחבר הנפש בגוף להחיותו, כי המאכל נהפך
 11 לדם והדם הוא הנפש שמחבר הנפש בגוף, אבל הריח
 12 הוא שאינם אוכלים בפה כי הטעם הוא בפה וכמ"ש

11 ביטול והתכללות ואפשר להם להפוך המדות מן הקצה
12 לקצה, וזהו ענין החריפות שממנו הריח, וכמ"ש וירח
13 את ריח בגדיו א"ת בגדיו אלא בוגדיו וכמ"ש המשל
14 ופחד עמו עושה שלום במרומיו שר של אש ושר של
15 מים אין מכבין זא"ז מחמת שזהו בחי' שלמעלה
16 משניהם, וכמו שני שרים גדולים שהם שני הפכים
17 וכשבאים לפני המלך אזי הם בבחי' ביטול ולב א' להם,
18 כך הוא צדיקים לבם ברשותם שהם בבחי' ביטול, אבל
19 הרשעים הם ברשות לבם מחמת שא"א להם להפוך את
20 הלב שהם מדות דתוהו קשה כארז.

כי קרוב אליך כו' ואתא בלקו"א

1 ריח הניחות ויאמר אל לבו לא אוסיף עוד וכו' כי יצר
2 לב האדם כו' והוא מחמת זה הטעם גופא שמתחילה
3 הי' דין, ונהפך לחסד, מחמת שזהו למעלה מהטעם,
4 והרצון הוא מהפך מחוב לזכות, וזהו ענין כי מ"ה הוא
5 בחי' תיקון וב"ן הוא בחי' תוהו כי שרשו למעלה
6 מתיקון בשם ס"ג כידוע אך מחמת שנפל בשבה"כ מ"ה
7 מברר ב"ן אבל הכח בשם מ"ה הוא משם מ"ה החדש
8 שלמעלה מתוהו ותיקון משניהם וכידוע עפ"י קבלה
9 שזהו מלך השמיני, וזהו שצדיקי' דומין לבוראם, לבם
10 ברשותם כי הצדיקי' הם מבחי' התיקון והוא בחי'

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

27 נדמה לו בנפשו שהוא קרוב לאלקות כי הרע שבדקות
28 אין מרגישו עדיין, אך בתפלה שמתבונן עוצם גדולת
29 א"ס ומתפעל בהתפעלות עצומה ורוצה להתקרב ואינו
30 יכול, הרי אז מוצא שיש עדיין רע בנפשו המונע
31 ומעכב, ויתמרמר מאד מזה מרירות עצומה ויבקש
32 סליחה ומחילה ואז יומשך עליו קרבת אלקים, וזהו
33 מצרף לכסף וכור לזהב ואיש לפי מהללו היינו כמו
34 הכסף שיש בו בהעלם סיגים ופסולת, אך קודם
35 שמניחין אותו בכור אין ניכר בו עדיין הפסולת וכאשר
36 מניחין אותו בכור אז נראה וניכר הסיגים ונבדל הסיגים
37 מן הכסף, כן איש לפי מהללו שכל מה שישבח ויבין
38 בגדולת א"ס ימצא יותר הרע שבנפשו כמשנ"ת
39 בסידור. ובהו יובן מ"ש וגם את הצרעה ישלח ה"א במ
40 עד אבוד הנשואים והנסתרים מפניך כו' כי הוי' אלקיך
41 בקרבך אל גדול ונורא, ויש להבין מה זה נתנית טעם
42 לאיבוד הנסתרים מפני שהוא גדול ונורא כו', אך
43 להיות שיתגלו העלם המקיפים דקלי' שהם דקים מאד
44 הי' צריך לזה אור גדול דוקא כי לפני אור הקטן
45 דקדושה יתעלמו כו', וזהו שאמר עד אבוד הנסתרים
46 ונעלמים כו' הוא לפי שה' הוא אל גדול ונורא דוקא
47 פי' אור גדול מאד מהארת הקדושה הנק' גדול ונורא
48 ואז יאבדו גם הנסתרים ממך כי הרי יתגלו מן ההעלם
49 מפני האור הגדול כו', והוא כמשל שבמקום אופל
50 וחושך צריך להאיר באבוקה גדולה, וכדי לדחות חשך
51 קטן די בהארת אור הנר, אבל במקום חשך ואפל צריך
52 להאיר באור אבוקה שמאיר גם למרחוק.

לא יצא איש לא בטיף

בס"ד. פ' בשלח. תול"ב.

1 **ולהבין** זה צריך להבין ההפרש בין סייף ובין קשת,
2 כי סייף הורג למקרוב דוקא אבל קשת הורג
3 למרחוק, אך צ"ל מהיכן יהי' כח הקשת כ"כ במה
4 שאין בחרב כו', אמנם הענין הוא שאנו רואים שעיקר
5 סיבת זריקת החץ של הקשת למרחוק הוא בא מצד
6 משיכת היתר שע"ג הקשת לגבי עצמותו וכל שימשיך
7 יותר בכל כחו אליו את היתר יהי' תגבורת כח הזריקה
8 להלאה במרחוק כו'. ויובן בנמשל בנפש האדם כי יש
9 ב' מיני קליפות, הא' מה שהאדם מרגיש בנפשו כו',
10 והב' מה שלא יוכל להרגישו לעולם מפני שהוא בבחי'
11 מקיף עליו ונסתר ונעלם בו מאד כי הרע הוא בדקות
12 מאד והוא ג"כ רע גמור, והנה לרע זה הנרגש יועיל
13 חרב פיפיות להרגו, אך להרע המקיף ונסתר ונעלם
14 מאד לא יועיל החרב כי לא ישיגנו מפני גודל עוצם
15 העלמו וריחוקו כו', לזאת הוא תועלת הקשת לזרוק
16 חצים ולהשיג את הרע המקיף ג"כ ולהורגו, והיינו
17 להתבונן עוצם גדולת א"ס, ועי"ז הורג למרחוק היינו
18 שמבין עוצם ריחוקו שירגיש גם את הרע שבדקות,
19 וזהו שהורג למרחוק היינו ריחוק הנפש והרע שבדקות
20 נק' ג"כ רחוק כי א"א להרגישו. והענין כי הנה אנו
21 מבקשים בשמו"ע סלח לנו אבינו כי חטאנו ואחר
22 שמו"ע אומרים אשמנו על סדר א"ב, ולכאורה הלא
23 אין לך גרוע מבעל חטא וא"כ הי' נצרך לבקש ע"ז
24 קודם התפלה ולא בתפלה כאשר נתפעל מאלקות. אך
25 הענין דקודם התפלה דרך איש ישר בעיניו דכאשר אין
26 עושה עבירה בפו"מ ומקיים איזו מצוה ולומד מעט,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

21 זה כבר ענין של תנועה והטיה לאיזה דבר, ובעצם
22 האור-אין-סוף אין שום גילוי והמשכה, רק בבחינת
23 התפשטות האור שייך שם רצון להיות שענין הרצון הוא
24 רק גילוי העצם בו, כשמדברים על התפשטות האור,
25 שייך לקרותו בשם, והוא ענין הרצון. הרצון הוא אמנם
26 כבר ענין של גילוי, אך הגילוי הוא באופן של הטיית
27 העצם ולא כח נפרד מהעצם, שלא כפי שהוא בכוחות
28 הפנמיים כשכל ומידות, שענינם כבר כח פרטי ומוגבל
29 של הנפש.
30 וכאשר הוא האור-אין-סוף נמצא בבחינת רצון שזה
31 הדרגה של "התפשטות האור" כנ"ל, הרי הוא בבחינת
32 מקיף על-כל-פנים לעולמות בו' כלומר יש כבר איזה
33 שהוא יחס לעולמות, אלא שהיחס שלו הוא באופן של
34 מקיף וסובב, אבל אין בו התחלקות, וכמו בנפש האדם
35 שהרצון פועל בכל הכחות והאיברים בשוה ברגל כמו
36 בראש, בניגוד לכוחות הפנימיים, שבראש שורים
37 הכוחות הנעלים וברגל הכוחות הנמוכים, הנה כח
38 הרצון נמצא בכל האברים בשוה, כמו כן במקיף -
39 האור-אין-סוף שמתפשט ומתגלה הוא בכל העולמות
40 בשוה בו'.

1 כעת מסכם הרבי נ"ע את שורשו וענינו של האור
2 מקיף¹³¹:
3 אמנם האור מקיף בשרשו לפני הצמצום הוא בחינת
4 האור-אין-סוף שהוא בבחינת גילוי מן העצם¹³² שאין
5 ענינו להאיר את העולמות כפי שהוא בשרש האור פנימי
6 - הספירות הגנוזות, כי-אם בבחינת גילוי מן העצם
7 שהגילוי הוא מעין העצם, וכמו שהעצם הוא אין-סוף,
8 הרי גם הגילוי שלו הוא אין-סוף, ועל כן נקרא אין-סוף
9 שהוא בבחינת פשימות ממש ובבחינת בלי גבול בו'.
10 אלא שבאור-אין-סוף עצמו אנחנו מבחינים בין בו'
11 דרגות: עצם האור והתפשטות האור. והמשל לזה מאור
12 השמש, יש את עצם האור כפי שהוא טמון בתוך גוף
13 כדור השמש, ששם אין לו שום גילוי והגדרה והוא בטל
14 בתכלית, ויש את הארת אור השמש שמאיר מחוץ כדור
15 השמש, ששם כבר יש לאור הגדרה ופעולה - להאיר
16 (אלא שאין זה באופן של התחלקות, כפי שהוא באור
17 הפנימי, אלא הארה מן העצם כפי שהוא, באופן מקיף
18 וסובב).
19 ועל כן על עצם האור מצד הפשימות שלו אינו שייך בו
20 שם כלל¹³³, - אין שייך לקרותו בשום שם, כי כל שם

זה היום תחילת מעשיך
ליל ב' דר"ה, תער"ג

132. כפי שהאריך לבאר במאמר הארבעה עשר.
133. כפי שהאריך לבאר במאמר החמשה עשר.

131. כפי שהאריך לבאר החל ממאמר השלשה עשר (שהובא
בכרך זה) במשל מכח הרצון בנפש.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תש"ד

9 דאָתגלִיָא, וּבְכַדִּי שְׁתֵּהִיָה הַתְּחַבְּרוּת זֹו, זְהוּ עַל יְדֵי
10 הַמְּשִׁכָה מְעַצְמוֹת אֵין-סוּף, וְזֵהוּ עֲנִין "נִיּוּלֵךְ הַנּוֹי" אֵת
11 הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים", בְּחִינַת קְדֻמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲצֻמוֹת
12 אֵין-סוּף שֶׁלְמַעַל מְבַחֲינַת סוּבֵב כֹּל עֲלֵמִין וּמְמַלֵּא כֹּל
13 עֲלֵמִין, עֲלֵמָא דְאַתְפְּסִיָא וְעֵלְמָא דְאַתְגְּלִיָא, וְזֵה הִיָה
14 הַקְּדֻמָּה לְמַתַּן תּוֹרָה, לְהִיּוֹת עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַמְּשַׁכֶּת
15 בְּחִינַת עֲצֻמוֹת אֵין-סוּף, כִּי כֹּל הַתְּמַשְׁכוֹת שֶׁהֵן בְּבַחֲינַת
16 קְבִיעוּת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הִיָה תְּחִלָּה הַגְּלוּי מְזֵה לְפִי

1 ח) וְהִנֵּה הַלוֹף יִשְׂרָאֵל בֵּינָם הִיָה בְּמִסִּירוֹת נַפְשׁ דְּקַבְּלַת
2 עַל, שְׁהָרִי אַחֲרֵי הַגְּלוּיִים הָעֲצֻמִּים מֵה
3 שְׁנֵגְלָה עֲלֵיהֶם מְלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
4 וּגְאֹלָם, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים בְּיַד רַחֵם, הִנֵּה הַכְּרַח
5 הַהַלוֹף בֵּינָם סוּף הִיָה מִסִּירוֹת נַפְשׁ דְּקַבְּלַת עַל וְאֵז דְּוָקָא
6 נִקְרַע הַיָּם, דְּבַקְרִיעַת יָם סוּף הִנֵּה לֹא זֹו בְּלִבְד שְׁנַעֲשֶׂה
7 הַחֲבוּר דְּעֵלְמָא דְאַתְפְּסִיָא וְעֵלְמָא דְאַתְגְּלִיָא²², אֵלָא עוֹד
8 יוֹתֵר, דְּהַפֵּךְ יָם לְיַבְשָׁה, דְּעֵלְמָא דְאַתְפְּסִיָא נַעֲשֶׂה עֲלֵמָא

36 התחברות דחסד וגבורה, דיצור טוב ויצור הרע שישם
 37 מבחינת חסד וגבורה, ועל פן על ידי התפללות
 38 והתחברות שלהם נעשה התחברות דחסד וגבורה שזהו
 39 ענין מקל דיצקב. והענין הוא, דהנה כתיב³¹ "ואהבת
 40 את הו' אלקיך בכל לבבך", ואמרו רבותינו ז"ל³²
 41 "בשני יצריך, ביצור טוב ויצור הרע", ולכאורה אינו מוכן
 42 איך יבוא היצור הרע לאהבה את הו', הרי כל ענינו הוא
 43 להסית ולהדיח מדרך הטוב והישר, והגם דכונתו גם פן
 44 לשם שמים, דפנימיות פונתו הוא שלא ישמעו³³ אליו,
 45 וזהו רק פנימיות פונתו, אבל בחיצוניות הרי הוא מסית
 46 ומדיח בקיים המצות שלא לעשותם, או על-פל-פנים
 47 שתהיה העשיה בהרגשה או בפניה, ובדרך כלל הרי
 48 הוא מקרר מאד שתהיה העשיה בקרירות דרך מצות
 49 אנשים מלמדה, גם מסית בדברים אשר לא תעשינה
 50 להאשים נפשו, ואיך יבוא לאהבה את ה'. אף הענין
 51 הוא, דיצור הרע הרי עקרו מדות, וכל מדה בהכרח שיש
 52 לה שכל המחיב את המדה, דהינו שמכין בשכלו טוב
 53 הדבר ומשום זה רוצה בה, דכמו כן גם במדות רעות
 54 דנפש הבהמית יש בהם שכל, הגם שעקרו הוא מדות,
 55 מפלי-מקום יש בזה גם פן שכל, שתהי לא ירצה דבר
 56 שלא נודע לו ואינו יודע טוב הדבר, ומאחר שיש שכל
 57 גם בנפש הבהמית הרי יכול להכין גם פן ענין אלקי,
 58 וזוהי העבודה דנפש האלקית להתבונן בהתבוננות
 59 אלקית בענינים שיכולים להיות משג גם לנפש
 60 הבהמית, ושתהיה ההתבוננות באפן פנה שיהיה משג
 61 בשכל הטבעי דנפש הבהמית וירגיש גם פן הטוב
 62 דאלקות ועל ידי זה יבוא גם פן לרצות באלקות, וזהו
 63 "בכל לבבך בשני יצריך". אף אם ההתבוננות אינה
 64 פועלת בהיצור הרע ובדברים³⁴ לא יסור עבד, אזי ענין
 65 המקל הוא לרדותו במקל, והוא ענין "לעולם³⁵ ירגיז
 66 אדם יצור טוב על יצור הרע", והוא ההרגזה בדברים
 67 קשים שזה נקרא הכאה, וכמו במשה גבי המצרי פתוח
 68 "הלך הגניב³⁶ אתה אומר", שתרגו בשם, וכתיב³⁷ "ויך
 69 את המצרי", דדברים קשים הם הכאה, והוא שייפיר לו
 70 יום המיתה, ופרוש "יפיר לו" שלו יהיה לא טוב, כי

1 שעה, דתכלית ההמשכה דתורה בקביעות הוא שעל ידי
 2 עסק התורה יהיה שנוי הטבע, והינו שהנעלם המסתור
 3 בטבע יהיה בגלוי, והיה צריך להיות תחלה ההמשכה
 4 בגלוי לפי שעה, שעל ידי זה יוכל להיות אחר כך
 5 בקביעות, ועל-דרך ענין החנופה²⁶, שהוא הגלוי בתחלה
 6 מלמעלה בבחינת גלוי ממש, בכדי שיהיה אחר כך
 7 ההמשכה בסדר והדרגה דעבודה. וזהו ענין קריעת ים
 8 סוף שהיה הקדמה למתן תורה, וזהו דקריעת ים סוף
 9 היה בזכותו של יעקב, דהנה ביצקב כתיב²⁷ "ויקח לו
 10 יעקב מקל לבנה לח ולוה וערמון", ואיתא בזה²⁸ שזהו
 11 התפללות בחינת חסד וגבורה, דלבנה הוא בחינת חסד,
 12 ולח לחלוחית המים הוא בחינת החסדים, ולוה וערמון
 13 מראותיהן אדם בחינת גבורה, וינפצל בהן פצלות
 14 לבנות" הינו הנטיה אל החסד, דמדת הרחמים הוא
 15 שנותן מקום למדת הדין ומפל-מקום צריכים לרחם,
 16 "מחשף הלבן" דהינו ששרש ההמשכה הוא מבחינת
 17 לבן העליון, והינו ההמשכה מבחינת אין-סוף להיות
 18 התפללות ב' המדרגות דחסד וגבורה, וזהו ענין מקל
 19 דיצקב, הינו ההמשכה מבחינת עצמות אין-סוף להיות
 20 התחברות בחינת חסד וגבורה, וזהו שאמרו בזה "רוח
 21 קדים – דא רוחא דיצקב"²⁹, שמשפך מבחינת עצמות
 22 אין-סוף, ועל פן בזכותו היה קריעת ים סוף שיהיה
 23 עלמא דאתפסיא בבחינת עלמא דאתגליא, שזהו דוקא
 24 על ידי רוח קדים מבחינת קדמונו של עולם והיא היא
 25 ההמשכה דיצקב, וזהו ענין "מי כמוכה באלים הו'"
 26 שהיה במקלו של יעקב, דאלים הוא שם אלקים, ו"מי
 27 כמוכה באלים הו'" הוא התחברות דשם הו' ואלקים,
 28 דשרש ההתחברות הוא מעצמות אין-סוף, והשם הזה
 29 הוא גם פן ראשי תבות "ברוך כבוד הו' ממקומו",
 30 דהינו המשכת שם הו' משרשו ומקורו העצמי, דכל זה
 31 היה במקלו של יעקב. ובעבודה בנפש האדם מקל יעקב
 32 הוא, דהנה כתיב²⁹ "וייצר ה' אלקים את האדם",
 33 תריץ³⁰ יצריץ³¹ יצור טוב ויצור הרע, והעבודה היא להיות
 34 התחברות היצור טוב והיצור הרע, והינו שהיצור הרע
 35 יהיה נכלל בקדשה היצור טוב, ועל ידי זה נעשה

31 דברים ו, ה.

32 ברכות נד, א.

33 ראה זוהר חלק ב קסג, א.

34 משלי כט, יט.

35 ברכות ה, א.

36 שמות ב, יד (על פי שמות רבה שם).

37 שם ב, יב.

26 ראה לקוטי תורה במדבר כט, א. שם דברים צח, סוף עמוד ב.

27 בראשית ל, לו.

28 זוהר במקומו. ונתבאר באור התורה לצמח צדק על פסוק זה.

29 בראשית ב, ז.

30 תרגום יונתן בן עוזיאל. וראה ברכות מא, א.

16 עֲלֵמִין, וְלִכְּנֵן מְשֵׁה הַמְּשִׁיף מְעַצְמוֹת אֵינְ-סוֹף רוּחַ קָדִים
 17 לְהִיּוֹת קָרִיעַת יָם סוֹף, וְזֶהוּ "וַיִּזְלַף הַנְּי" אֶת הַיָּם בְּרוּחַ
 18 קָדִים, דָּא רוּחָא דִּיעֶקֶב", וְהָיָה עַל יְדֵי נְטִיַת יָדוֹ שֶׁל
 19 מְשֵׁה, וְזוֹ הִזְתָּה הַקְּדָמָה לְמַתָּן תּוֹרָה, לְהִיּוֹת הַמְּשִׁכַת
 20 עֲצָמוֹת אֵינְ-סוֹף עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה.
 21 קְצוּר. יְבָאָר דְּקָרִיעַת יָם סוֹף בָּא עַל-יְדֵי הַמְּסִירוֹת
 22 נְפֶשׁ דְּקַבְּלַת עַל, כָּל הַמְּשִׁכּוֹת הַקְּבוּעוֹת נִמְשְׁכוֹ
 23 תַּחֲלָה לְפִי שְׂעָה, קָרִיעַת יָם סוֹף הַקְּדָמָה לְמַתָּן תּוֹרָה,
 24 וְקָרִיעַת יָם סוֹף בְּזִכּוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּבְמַקְלוֹ פְּתוּבִים
 25 הַשְּׂמוֹת הַיּוֹצְאִים מִן הַפְּסוּקִים "מִי כְמוֹכָה בְּאֵלִים הַנְּי"
 26 ו"בְּרוּף כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ" הַמַּחְבֵּר חֶסֶד וּגְבוּרָה, וְעֲנִיּוֹ
 27 בְּעִבּוּדָה מִקַּל הַרוּדָה בִּיצֵר הָרַע לְקַבֵּל הַשְּׂגַת הַנְּפֶשׁ
 28 הָאֱלֹקִית וְלַחֲבֹר נְפֶשׁ הַבְּהִמִית וְנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית אֲשֶׁר גַּם
 29 הַנְּפֶשׁ הַבְּהִמִית יָבֹא בְּאֶתְרָהּ לָהּ. קָרִיעַת יָם סוֹף רוּחַ
 30 קָדִים בְּזִכּוּת יַעֲקֹב וְעַל יְדֵי נְטִיַת יָדוֹ שֶׁל מְשֵׁה.

שבועי של פסח, תש"ד

1 הָרִי לֹא הַשְּׁלִים הַפְּנִיָה וְיִהְיֶה עֲלָיו דִּין וּמִשְׁפָּט עַל זֶה,
 2 וְגַם כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּסִפְרֵי שְׁל בִּינּוּנִים³⁸ כִּי, "יִרְעִים עֲלָיו
 3 בְּקוֹל רַעַשׁ וְרִגְזוֹ כִּי אֶתָּה רַע רַשָּׁע מִשְׁחָץ וּמִתְעַב וְכוּ'
 4 עַד מִתִּי תִסְתִּיר", וְזֶה פּוֹעֵל שְׂבִירַת הַחֲמִירוֹת הַנְּפֶשׁ
 5 הַבְּהִמִית שְׂיֻכַל לְהִיּוֹת בְּבַחֲנֵית בְּטוֹל, וְזֶהוּ מִקַּל דִּיעֶקֶב
 6 בְּעִבּוּדָה לְהִיּוֹת הַבְּטוֹל דִּיעֵצֵר הָרַע וְנְפֶשׁ הַבְּהִמִית
 7 שְׁנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה הַתְּפִלָּוִית דְּחֶסֶד וּגְבוּרָה וְנִמְשָׁף
 8 מִבְּחִינַת עֲצָמוֹת אֵינְ-סוֹף, וְזֶהוּ דְּקָרִיעַת יָם סוֹף הִיָּה
 9 בְּזִכּוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, הִיָּנוּ מִקַּל דִּיעֶקֶב, שְׂזָהוּ עֲנִין רוּחַ
 10 קָדִים הַמְּשִׁכָה דְּעֲצָמוֹת אֵינְ-סוֹף קְדָמוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְזֶהוּ
 11 "וַיִּזְלַף הַנְּי" אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים, דָּא רוּחָא דִּיעֶקֶב",
 12 וּמְפַל-מְקוֹם הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת נְטִיַת יָדוֹ שֶׁל מְשֵׁה,
 13 דְּמְשֵׁה מִלְּגָאוֹ וְיַעֲקֹב מִלְּבַר³⁹ כִּי, שֶׁהַמְּשִׁכָה הִיא עַל יְדֵי
 14 מְשֵׁה, דְּבַמְשָׁה פְּתִיב⁴⁰ "כִּי מִן הַפְּמִים מְשִׁיתָהוּ", מִפְּמִים
 15 עֲלִיוֹנִים שְׁמַעַל הַשְּׁמַיִם שְׁלַמְעֵלָה מִבְּחִינַת סוּבָב כָּל

דבור המתחיל צו את בני ישראל (השני) פרק ד ובכמה מקומות.
 (40) שמות א, י. וראה זוהר חלק ב כא, ב. תורה אור נא, ד.
 ובתורת חיים שם.

(38) פרק כט. - וראה שיחת ל"ג בעומר תש"ח (ליקוט ל)
 עמוד כג ואילך.
 (39) תיקונים תיקון יג. ונתבאר בלקוטי תורה פנחס [מאמר]

כה. ספר התניא. כו. משה מבפנים ויעקב מבחוץ.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

18 את האמת מן ההכרח לומר שמאבדים חסידות
 19 ומובילים את החסידות בגלות. פעם הציע אחד לאבי
 20 שצריכים לעשות סדר בתורת החסידות בהתאם
 21 לעניני החסידות, ואז ידעו אילו ענינים צריכים
 22 ויכולים ללמוד בתחילה, ענין אחד היה כהקדמה
 23 ומבוא לענין שני, וכך היו יכולים לתת האפשרות גם
 24 לפשוטים ביותר ואף לחילוניים ללמוד ולהבין
 25 חסידות. ענה אבי למציע: חסידות היא ברשות היחיד,
 26 חסידות לא יכולים להוציא ברשות הרבים. אם
 27 לומדים חסידות כמו שלומדים חכמה - אין זה
 28 חסידות. חסידות יכולים להבין על ידי שני דברים:
 29 התבוננות בתפלה ועבודה בפועל.
 30 ב. מסגנון הגמרא בענין החסידות בהנוגע אל
 31 המדות, במאמר² מדת חסידות שנו כאן, מובן,
 32 שחסידות אינה מסכימה לפשרות. בחסידות אין
 33 הענין של פשרות. חסידות היא ענין של יקוב הדין
 34 את ההר³. מן ההכרח ללכת בדרך זו, לא לנטות לימין

1 השיחה¹ העיקרית: על אודות מצב החסידים
 2 בהוה בכלל ובמדינה זו בפרט. העזובה הגדולה
 3 בהעדר לימוד החסידות, והעדר ההתעסקות בעבודה
 4 שבלב. העדר המשמעת והעדר ההתעניינות לטובת
 5 חברו. נזהרים בכבוד הזולת כדי שהזולת יהדר
 6 בכבודו, מתחנפים ומחייכים כל אחד לחברו, ואין זו
 7 אהבה כִּי-אם חניפה ותרמית ותחבולה. גם
 8 בהתוועדות אין קורטוב של התוועדות חסידותית, או
 9 שמתחנפים או שדוקרים אחד לשני. כשאומרים
 10 דברי הסבר במאמר חסידות, כשיכולים להראות את
 11 הישות העצמית שהוא משכיל, זה כבר בעינינו
 12 חסידות, ושוכחים על העיקר שכל ענין החסידות הוא
 13 להפוך טבע מדותיו, כלומר שעל האדם לעבוד עם
 14 עצמו, הן בעניני מדות והן בעניני התבוננות, ואילו
 15 כעת הרי לא זו בלבד שלא עוסקים בחסידות, עושים
 16 גם את החסידות לכלי לישות וגסות הרוח. אינני
 17 רוצה לומר השם הנכון שמטמאים את החסידות. אך

(3) יבמות צב, א. סנהדרין ו, ב.

(1) מיומנו של כ"ק מו"ח אדמו"ר.
 (2) שבת קכ, א. וראה ג"כ מנחות מא, א.

- 1 או לשמאל, אלא לבצע הכל בהבנת ההשכלה
 2 והעבודה של חסידות. נטו רבות מדרך החסידות
 3 האמיתית. הגיעו כבר לגבול כזה שמוכרחים לחזור
 4 אל האמת, חזרה לנקודה החיונית.
 5 ג. מוכרחים תמיד לזכור שישנו ה'ואשימם
 6 בראשיכם'⁴, בראשכם - יחיד - בראשיכם - רבים.
 7 - יש מי שאשם. בכל חברה, אגודה, קיבוץ ועדה יש
 8 במנהיגים הראש והראשים. לפעמים נופלת האשמה
 9 רק על הראש, ולפעמים נופלת האשמה לא רק על
- 10 הראש אלא גם על הראשים, וזהו 'ואשימם
 11 בראשיכם'.
 12 ה'ואשימם בראשיכם', אשר אשמותיהם⁵ של
 13 ישראל תלויות בראשי דייניהם שהיה להם למחות
 14 ולכוון אותם לדרך הישרה, יש בכל תוקפו גם אצל
 15 חסידים.
 16 ה'ואשימם בראשיכם' הוא בגלל שני דברים: על
 17 שלא מחו ועל שלא כיוונו אותם לדרך הישרה. יש
 18 להתעמק בכך ולעזור להשתנות.

ש"פ ואתחנן, בסעודת היום היש"ת

(5) רש"י, שם.

(4) דברים א, יג.

אגרות קודש

[אדר"ח אד"ר תרפ"ז]

[תרגום]

2 בפברואר 1927

לכבוד ד"ר סירוס אדלער, יו"ד ועדת

התרבות של הנהלת הגוינט

- 5 למרות שסכום זה לא מספיק כדי לשלם הוצאות
 6 הועד - כפי שכתבנו בחשבון ההוצאות שנשלח ע"י מר
 7 יעקב ביליקאף - אנו מביעים את תודתנו לא רק על
 8 העזרה הכספית, אלא גם על ההשתדלות לטובתנו
 9 באסיפת ועד ההקצבות של ההנהלה.
 10 אגב, סכום ההוצאות שלנו הינו יותר מהתמיכה
 11 שקיבלנו מהגוינט.
 12 הועד ישלח בע"ה דו"ח מפורט על עבודתנו.
 13 חתי"ק.

- 1 בשם ועד הרבנים וכל הציבור הדתי ברוסי, הנני מביע
 2 את תודתנו להנהלת הגוינט ובמיוחד לוועדת התרבות
 3 שלה, על התמיכה למוסדות התורה ברוסי לשנת
 4 1926/1927 בסך 96,00056 רובל.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

נהניתי ממה שממשיך בהקישור עם מר... שי' ואם כלל כללו חזקה לתעמולה שאינה חוזרת
 ריקם, עאכ"כ מי שמרגיש כבר זעזועים פנימים, אף שלא תמיד מבין סיבתם או שלא תמיד ההבנה
 חודרת לחיצוניות הלב וע"י פעולות במחדו"מ.

נהניתי במאד מה שתהי' אצלו הזדמנות לשוחח עם התלמידים של הני"ל, וכיון שאיננו כותב רמת
 ידיעותיהם ומהותם קשה להורות נקודות דתוכן השיחה, ובפרט שבדאי גם הם מצדם יעוררו ענינים
 ולא רק שישמעו ממנו. ובכל אופן בטח ידוע לו תמצית מכתב הארוך מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
 נבגי"מ זי"ע שכתב לפרופסור באשכנז ונדפס בהתמים, ובו הענין ע"ד ההכרח במצות מעשיות ובדוגמת
 מי שנטמטמו חושיו שרק ע"י נגיעה בגופו אפשר להתקשר אתו, ושם ג"כ אשר ידיעת התורה קשורה
 בהכשרת האדם הלומד ולא להבדיל כחכמות חיצוניות, ובדאי למותר לעוררו אשר ישאיר א שליף,
 כוונתי שתהי' לו היכולת להפגש אתם גם לאחר זה, והשי"ת יהי' עם פיהו ויצליח לעורר בהם את
 הנקודה הפנימית שבדאי נמצאת בתוך כאו"א מישראל ואלו המחפשים את האמת בפרט.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

פרק שישי משנה א

שָׁנוּ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בְּרוּךְ שֶׁבָחָר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם: רַבִּי מֵאִיר אָמַר, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׁמְהָ, זוֹכֵה לְדַבְרֵים הַרְבֵּה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְרָאִי הוּא לוֹ. נִקְרָא רַע, אָהוּב, אֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׁמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמְלַבֶּשֶׁתוֹ עֲנוּה וְיִרְאָה, וּמְכַשְׂרָתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק חֲסִיד יִשְׂרָאֵל וְנֶאֱמָר, וּמְרַחֵקָתוֹ מִן הַחֲטָא, וּמְקַרְבָּתוֹ לְיָדֵי זְכוּת, וְנִהְיִין מִמֶּנּוּ עֲצָה וְתוֹשִׁיָה בֵּינָהּ וּגְבוּרָה, שְׁנֵאָמַר: "לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָה אֲנִי בֵּינָהּ לִי גְבוּרָה". וְנוֹתְנָת לּוֹ מַלְכוּת וּמְשֻׁלָּה וְחֲקוּר דִּין, וּמְגַלִּין לוֹ רְוֵי תּוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעֲזֵן הַמִּתְנַבֵּר וּבְנֵהר שְׁאִינוּ פוֹסֵק, וְהוּהוּ צָנוּעַ וְאָרְךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ, וּמְגַדְלָתוֹ וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים:

נקודות משיחות קודש

שהם מסייעים לו בעבודת ה' שלו, אין הם ניתנים לו בשלימות ומוטל עליו לעבוד כדי להשיגם באופן שלם - "ומלבשתו ענוה ויראה", דהיינו שמידות הענוה והיראה ניתנות לו כ"לבוש" שהוא מקיף וחיצוני לאדם (אבל אינו נעשה על-ידי זה עניו). כמו כן "ומכשרתו להיות צדיק, חסיד, ישר ונאמן"; "ומרחקתו מן החטא"; "ומקרבתו לידי זכות". הצד השווה לכל ה"דברים" האלה הוא שניתנים לו בתור מסייעים בלבד, אך הם אינם פוטרם אותו לגמרי מעבודה ויגיעה.

ב. "דברים" שהעוסק בתורה לשמה זוכה בהם בשלימותם, ללא צורך בתוספת יגיעה שלו - "אוהב את המקום, אוהב את הבריות", "משמח את המקום, משמח את הבריות", "ונהיין ממנו עצה ותושיה, בינה וגבורה".

נמצא אפוא כי הלומד תורה לשמה זוכה לסיוע הן בענינים ש"בין אדם למקום" והן בענינים ש"בין אדם לחבירו". ויתרה מזו, אף ב"מילי דעלמא" יוכל הוא להנות את הבריות בהשאת עצה ותושיה.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 401)

* * *

עוד יש להשיב על השאלה הנ"ל (בדרך שונה לגמרי): דברי המשנה אינם פונים ללומד תורה אלא למי שבא אל לומד תורה לשמה כדי ליטול מפיו עצה. אדם זה, עשוי לחשוב - מכיון שאיש זה עוסק אך ורק בלימוד התורה לשמה והוא מובדל מהבריות ומופרש מכל עניני העולם, כיצד ישיא לי עצה בעניני העולם (כדוגמת מסחר, עסקנות ציבורית וכיוצא בזה)! מבחינה המשנה ואומרת, "ונהיין ממנו עצה ותושיה". והיינו, לא זו בלבד ש"מקבלין ממנו עצה" אבל יתכן שהעצה אינה מוצלחת, אלא "נהנים ממנו עצה", כלומר שמכיון שעוסק בתורה לשמה, זוכה הוא להתעלות בשכלו ובחכמתו גם במילי דעלמא, וממילא עצותיו טובות ומועילות ומתקבלות על דעת הבריות עד לאופן של "הנאה" מהן.

(לקוטי שיחות, כרך יז, עמ' 406)

בדברי רבי מאיר יש, לכאורה, דבר והיפוכו: מצד אחד כוונתו היא לעודד עסק בתורה לשמה ומצד שני כיצד הוא עושה כן? על ידי שמבטיח לאדם "דברים הרבה" ("נקרא רע, אוהב וכו'") - הרי אם ילמד למטרה זו לא יהא זה לימוד תורה לשמה! ?
ויש לומר בביאור הדברים:

המשנה מדברת במי שכבר עוסק בתורה לשמה ("כל העוסק") ולומד תורה לשם השגת התורה ולא לשום מטרה אחרת, אפילו לא מטרה קדושה אחרת¹. והרגש הוא על המילה "עוסק בתורה לשמה", כלומר שלומד מתוך עמל ויגיעה, כאדם הטרוד בעסקו יום וליל.

אדם כזה, העוסק כל-כולו בלימוד תורה, עשוי להיות מוטרד מן השאלה - מכיון ש"כל האומר אין לי אלא תורה.. אפילו תורה אין לו"², כלומר, בנוסף לעסק התורה חייב הוא לעסוק גם בכל שאר עניני עבודת ה' (אהבתו ויראתו וכו')³, דבר הדרוש עמל רב; וכלשון הרמב"ם⁴, "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים.. וכשמחשב בדברים האלו עצמם, מיד הוא נרתע לאחוריו וכו'". ובנוסף לכך עליו לעסוק גם בעניני גמילות חסד; אס-כן - שואל הוא את עצמו - האמנם בכך שכל עסקו הוא בלימוד תורה יחסרו אצלו כל שאר עניני העבודה ?

על כך משיבה המשנה ואומרת לו - "כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה".

הטעם שנאמר כאן "זוכה לדברים הרבה" ולא "מקבל שר הרבה" הוא שאכן אין זה בגדר של קבלת שר, אלא - בנוסף לשכרו של הלומד תורה לשמה - "זוכה הוא לדברים הרבה". כלומר, הוא מקבל "דברים" שמעלתם פחותה ממעלת לימוד תורה לשמה, אך "דברים" אלה מסייעים לו בכל שאר עניני עבודת ה', כדי שלא יחסרו לו ענינים אלה.
"דברים" אלה שזוכה בהם ה"עוסק בתורה לשמה" נחלקים לשני סוגים:

א. "דברים" שמקבל באופן חלקי בלבד. כלומר, אף-על-פי

1. כגון "לידע את המעשה אשר יעשון" וכדומה. 2. יבמות קט, ב; וראה אגרת הקודש סימן ה (קח סוף עמ' ב) 3. ראה מאמרו"ל (יבמות קט, ב) "כל האומר אין לו אלא תורה.. אפילו תורה אין לו". 4. הלכות יסודי התורה פרק ב, הלכה ב.

פרשת במדבר

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי בְּאֶהַל מוֹעֵד בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כַּלְעֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כְּלִזְכֹּר לְגִלְגָּלְתֶּם: ג מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן: ד וְאַתְכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא: (ה) ה וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמְדוּ אִתְּכֶם לְרֹאוֹבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שַׁדְיָאוּר: ו לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: ז לְיְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב: ח לְיִשְׁשָׁכָר נַתַּנָּאֵל בֶּן־צוּעָדָה: ט לְזַבּוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן: י לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם אֱלִישַׁמֶּע בֶּן־עֲמִיהוּד לְמִנְשֶׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר: יא לְבִנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן־גֶּדְעִי: יב לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדָּי: יג לְאֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עַכְרָן: יד לְגַד אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: טו לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: טז אֶלֶּה כְּתִיב קְרִיאֵי קְרִי קְרוּאֵי הַעֲדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (יז) ז וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת: יח וְאֵת כָּל־הַעֲדָה הִקְהִילוּ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלָדוּ עַל־מִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה לְגִלְגָּלְתֶּם: יט כֹּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה

ויפקדם במדבר סיני: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 221)
 כל יצא צבא בישראל (א. ג)

כתב ה'אור החיים' (פסוק ט): "לא היה אחד מכל הבאים לכלל המספר שלא היה ראוי לצאת בצבא, אלא בלן גבורי כח... ונה גס שאינו פעמו". כשיהודי דבוק באדון הנפלאות יתברך על ידי קיים תורתו, הוא מתעלה מעל לחקי הטבע; ומפנין שעם ישראל עמד צדין תחת הרשם של מעמד הר סיני והיה מסור ונתון לחקי התורה, זכה למעמד נסי זה.

שני = ויהיו בני־ראובן ככר ישראל תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות לגלגלתם כל־זכר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כא פְּקַדְיָהם לְמִטָּה רֹאוֹבֵן שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם פְּקַדְיָו בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלְתֶּם כְּלִזְכֹּר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כב פְּקַדְיָהם לְמִטָּה שִׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי גַד תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כג פְּקַדְיָהם לְמִטָּה גַד חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: פ כֹּל לְבַנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כד פְּקַדְיָהם לְמִטָּה יְהוּדָה אַרְבָּעָה וְשֶׁבַעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כה פְּקַדְיָהם לְמִטָּה יִשְׁשָׁכָר אַרְבָּעָה וְשֶׁבַעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי זַבּוּלֹן תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כו פְּקַדְיָהם לְמִטָּה זַבּוּלֹן אַרְבָּעָה וְשֶׁבַעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כז פְּקַדְיָהם לְמִטָּה מְנַשֶּׁה אַרְבָּעִים אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי שִׁמְעוֹן תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כח פְּקַדְיָהם לְמִטָּה שִׁמְעוֹן אַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי דָן תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׂמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: כט פְּקַדְיָהם לְמִטָּה דָן אַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי נַפְתָּלִי תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: ל פְּקַדְיָהם לְמִטָּה נַפְתָּלִי אַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי גַד תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: לא פְּקַדְיָהם לְמִטָּה גַד אַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי זַבּוּלֹן תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: לב פְּקַדְיָהם לְמִטָּה זַבּוּלֹן אַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמוֹעֵלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא: לב פְּקַדְיָהם לְמִטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וְשֵׁלֹשִׁים אֶלֶף וּמֵאוֹת: פ כֹּל לְבַנֵי בִנְיָמִן תּוֹלְדֹתֶם לְמִשְׁפַּחְתֶּם לְבֵית אֲבֹתְכֶם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (מקוטי שיחות יג עמ' 111)

פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רְאוּבֵן שֵׁשָׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת

(א, כא)

יש להעיר, שבכל שכתב ישנו מספר המתחלק לחמשים. ולכאורה אין זו תופעה שכיחה כלל, וצריך עיון בטעם הדבר. ואי משום 'שְׁרֵי חֲמִשִּׁים' - הרי יש גם 'שְׁרֵי עֶשְׂרוֹת' ו'שְׁרֵי מֵאוֹת'. ולהעיר מ'חמשים איש רצים לפניו' (ש"ב טו, א), המורה על חשיבותה של קבוצה זו.

שלישי ב א וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר: ב איש על-דגליו באתה לבית אבתם יחנו בני ישראל מנגד סביב אהל-מועד יחנו: ג והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן-עמינדב: ד וצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ושש מאות: ה והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן-צוּעֵר: ו וצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: ז ומטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן-חלן: ח וצבאו ופקדיו שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: ט כל-הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים אלף וששת-אלפים וארבע-מאות לצבאתם ראשנה יסעו: ס דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור: א וצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש מאות: ב והחנם עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורישדי: ג וצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלוש מאות: ד ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן-רעואל: ה וצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: ו כל-הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע-מאות וחמשים לצבאתם ושמנים יסעו: ז ונסע אהל-מועד מחנה הלויים בתוך המחנה כאשר יחנו בן יסעו איש על-ידו

וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ז פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה בְּנִימֵן חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ ח לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ט פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה הֵן שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת: פ מ לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ז פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֶשֶׁר אַחַד וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ ז לבני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל יֵצֵא צָבָא: ט פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה נִפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ ט אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש-אחד לבית-אבתיו היו: טו ויהיו כל-פקודי בני-ישראל לבית אבתם מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל-יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: טו ויהיו כל-הפקדים שש-מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: טו והלויים למטה אבתם לא התפקדו בתוכם: פ טו וידבר יהוה אל-משה לאמר: טו אך את-מטה לוי לא תפקד ואת-ראשם לא תשא בתוך בני ישראל: ז ואתה הפקד את-הלויים על-משכן העדת ועל כל-כליו ועל כל-אשר-לו המה ישאו את-המשכן ואת-כל-כליו והם ישרתהו וסביב למשכן יחנו: טו ובנסע המשכן יורידו אתו הלויים ובחנת המשכן יקימו אתו הלויים והזר הקרב יומת: טו וחנו בני ישראל איש על-מחנהו ואיש על-דגלו לצבאתם: טו והלויים יחנו סביב למשכן העדת ולא-יהיה קצף על-עדת בני ישראל ושמרו הלויים את-משמרת משכן העדות: טו ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את-משה בן עשו: פ

רביעי ג וַאֲלֵה תוֹלְדוֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבְרַר יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי: וַאֲלֵה שְׁמוֹת בְּנֵי־אֶהְרֹן הַכֹּהֵן: נָדָב וַאֲבִיהוּא אֲלֻעָזָר וְאִיתָמָר: אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵנִים הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן: וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהַקְרֹבם אִישׁ זֵרָה לִפְנֵי יְהוָה בְּמִדְבַר סִינַי וּבָנִים לֹא־הָיוּ לָהֶם וַיְכַהֵן אֲלֻעָזָר וְאִיתָמָר עַל־פְּנֵי אֶהְרֹן אֲבִיהֶם: פ הַיָּדָבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: הַקְרֹב אֶת־מִטָּה לְאִי וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֶהְרֹן הַכֹּהֵן וְשִׂרְתוֹ אֹתוֹ: וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתּוֹ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לְעֵבֶד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: ה וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֵבֶד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: וַנִּתְּתָה אֶת־הַלְוִיִּם לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה לֹא מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהָזֵר הַקְרֹב יוֹמָת: פ וַיָּדָבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: י וַאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם: י בִּי לִי כָּל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַפֶּתִי כָּל־בְּכוֹר בְּאַרְצָ מִצְרַיִם הַקֹּדְשֹׁתִי לִי כָּל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 29)

וַאֲלֵה תוֹלְדוֹת אֶהְרֹן וּמֹשֶׁה (ג, א)

שָׁפַל הַמְּלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תוֹרָה . . . כְּאֵלֹה יִלְדוּ (רש"י)
אָמְרוּ רַבִּי ל"ה יְהוּ לֹא בָנִים בְּיַלְדוּתוֹ, יְהוּ לֹא בָנִים בְּזִקְנוּתוֹ . . . יְהוּ לֹא פְלִמְדִים בְּיַלְדוּתוֹ, יְהוּ לֹא פְלִמְדִים בְּזִקְנוּתוֹ.
וְהִנֵּנוּ, שְׂדִיךְ 'הוֹלְדָה' וְרוֹחֲנִית כְּדִין הוֹלְדָה גְּשָׁמִית, וּמִי שֶׁעָסַק בְּהַשְׁפָּעָה עַל הַזּוֹלָת חֵיב לְהַמְשִׁיךְ בְּכַף גַּם בְּהִגְעוֹ לְעַת זִקְנָה - עָלָיו לְלַמֵּד תּוֹרָה עִם פְּלִמְדִים, לְקַרֵּב עוֹד יְהוּדֵי עוֹד וְיְהוּדֵי לְתוֹרָה.

חמישי ה וַיָּדָבָר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינַי לֵאמֹר: טו פִּקֹּד אֶת־בְּנֵי לְוִי לְבֵית אֲבֹתָם

לְדֹגְלֵיהֶם: ס הִ הִגַּל מַחְנֵה אֲפָרִים לְצַבֹּאתָם יָמָה וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי אֲפָרִים אֲלִישְׁמַע בֶּן־עַמִּיהוּד: י וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֵלֶּה וְחֹמֶשׁ מֵאוֹת: כ וְעָלוּ מִמִּטָּה מִנְּשֵׂה וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי מִנְּשֵׂה גַמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצֹר: כג וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּה וּמֵאוֹת: כד וּמִטָּה בְּנִימָן וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי בְּנִימָן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעָנִי: כה וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמֹשֶׁה וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּה וְאַרְבַּע מֵאוֹת: כו כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחְנֵה אֲפָרִים מֵאֵת אֵלֶּה וּשְׁמֹנֶת־אֲלָפִים וּמֵאֵה לְצַבֹּאתָם וּשְׁלֹשִׁים יָסֵעוּ: ס הִ הִגַּל מַחְנֵה הָן צִפְנָה לְצַבֹּאתָם וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי הָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָי: ט וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֵלֶּה וּשְׁבַע מֵאוֹת: טו וְהַחֲנִים עָלוּ מִמִּטָּה אֲשֶׁר וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי אֲשֶׁר פְּגַעִיאֵל בֶּן־עֶכְרֹן: טז וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֵלֶּה וְחֹמֶשׁ מֵאוֹת: טז וּמִטָּה גַּפְתָּלִי וְנִשְׂאֵי לְבָנֵי גַּפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן־עֵינָן: טז וּצְבָאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְחֲמִשִּׁים אֵלֶּה וְאַרְבַּע מֵאוֹת: טז כָּל־הַפְּקֻדִים לְמַחְנֵה הָן מֵאֵת אֵלֶּה וּשְׁבַעַה וְחֲמִשִּׁים אֵלֶּה וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרָנָה יָסֵעוּ לְדֹגְלֵיהֶם: פ טז אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחְנֵה לְצַבֹּאתָם שְׁשֵׁי מֵאוֹת אֵלֶּה וּשְׁלֹשַׁת אֲלָפִים וְחֹמֶשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים: טז וְהַלְוִיִּם לֹא תִתְּקֹדוּ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: טז וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּנִיחָנוּ לְדֹגְלֵיהֶם וְכֵן נָסִעוּ אִישׁ לְמִשְׁפַּחְתּוֹ

על־בית אבותיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 8)

מִנְּגֵד סָבִיב לְאַהֵל מוֹעֵד יַחַד (ב, ב)

הַמְּרַחֵק בֵּין מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁכַּן הָיָה מִיֵּל, אֲלָפִים אֲמָה, כְּדֵי שְׁיִיכְלוּ לִבָּא בְּשֶׁבֶת (רש"י), וּמִשְׁעַם זֶה הָיָה מְרַחֵק מִיֵּל גַּם בַּיּוֹמֹת הַחַל. לֹמַר לָךְ: הַקְרִיבָה הַמְּחַדָּת הַקְּרִיבָה בֵּין יְהוּדֵי לְבֵין הַקְּרִיבָה (בֵּין מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל, לְבֵין הַמִּשְׁכָּן) בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת צְרִיכָה לְהַמְשִׁיךְ גַּם בַּיּוֹמֹת הַחַל: קִדְשַׁת הַשֶּׁבֶת צְרִיכָה לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַעוֹבְדֵיךָ דְחָלִי שֶׁל יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה.

וַיִּפְקְדָתָם מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי מִרְיָי קְרָשֵׁי הַמִּשְׁפָּחָן
 וּבְרִיחֵי וְעַמְדֵי וְאֲדָנָיו וְכָל־כְּלָיו וְכָל עֲבָדָתוֹ:
 וְעַמְדֵי הַחֲצֵר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם וַיִּתְּדֵתֶם
 וּמִיתְרֵיהֶם: וְהַחֲנִים לִפְנֵי הַמִּשְׁפָּחָן קִדְמָה לִפְנֵי
 אֹהֶל־מוֹעֵד | מִזְרָחָה מִשֶּׁה | וְאַהֲרֹן וּבְנָיו
 שְׂמָרִים מִשְׁמֶרֶת הַמִּקְדָּשׁ לְמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וְהַזֶּרֶק הַקָּרֵב וּיְמָת: כֵּן כָּל־פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר
 פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה לְמִשְׁפַּחְתֶּם
 כָּל־זָכָר מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה שָׁנִים וְעֹשְׂרִים
 אֵלֶּף: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 15)

מִבְּנֵי חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה (ג. טו)

וְהִיא הַשְּׂלִימָה אֶת הַמִּנְיָן (רש"י)

מבאר בפסידות שפסירת המלכות משלימה את כל
 הספירות בכך שהיא ממשיכה את אורם גם בעולמות
 בריאה יצירה עשיה; אבל אין זה מפקה (שקרי היא
 מתלבשת בהם ואין חבוש מתיר עצמו), אלא מלח אור
 הספירות שמאיר בה. ואף כאן:

יִזְכָּד גוֹלְדָה עִם הַכְּנִיסָה לְמִצְרַיִם, אִף יָמֵי עֲבוּרָה הָיוּ
 לִפְנֵי כְּנִיסָה זו.

שִׁשִּׁי ז' וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּקוּדֵי כָּל־בְּכֹר זָכָר
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה וְשֵׂא אֶת מִסְפַּר
 שְׂמֹתָם: כֵּן וְלִקְחָתָ אֶת־הַלְוִיִּם לוֹ אֲנִי יְהוָה תַּחַת
 כָּל־בְּכֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת
 כָּל־בְּכֹר בְּבֵהֶמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כֵּן וַיִּפְקַד מֹשֶׁה
 כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל: כֵּן וַיְהִי כָּל־בְּכוֹר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׂמֹת
 מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה לִפְקוּדֵיהֶם שָׁנִים וְעֹשְׂרִים אֵלֶּף
 שְׁלֹשָׁה וְשִׁבְעִים וּמֵאָתַיִם: פ' כֵּן וַיְדַבֵּר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כֵּן קַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־
 בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת־בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת
 בְּהֵמַתָּם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: כֵּן וְאֵת פְּדוּיָיו
 הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמֵּאָתַיִם הַעֲדִיפִים עַל־
 הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כֵּן וְלִקְחָתָ חֲמֹשֶׁת
 חֲמֹשֶׁת שְׂקָלִים לְגִלְגָּלַת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח

לְמִשְׁפַּחְתֶּם כָּל־זָכָר מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה תִּפְקְדֵם:
 וַיִּפְקַד אֹתָם מֹשֶׁה עַל־פִּי יְהוָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה:
 וַיְהִי־וַאֲלֵה בְנֵי־לְוִי בְשִׁמְתָם גִּרְשׁוֹן וַקֶּהֶת
 וּמִרְיָי: וְאֵלֵה שְׂמֹת בְּנֵי־גִרְשׁוֹן לְמִשְׁפַּחְתֶּם
 לְבְנֵי וְשִׁמְעִי: וּבְנֵי קֶהֶת לְמִשְׁפַּחְתֶּם עֶמְרָם
 וַיִּצְהָר חֲבֵרוֹן וְעִזִּיאֵל: וּבְנֵי מִרְיָי לְמִשְׁפַּחְתֶּם
 מַחֲלִי וּמוּשִׁי אֵלֵה הֵם מִשְׁפַּחַת הַלְוִי לְבֵית
 אֲבֹתָם: כֵּן לְגִרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַלְבְנִי וּמִשְׁפַּחַת
 הַשְּׁמִעִי אֵלֵה הֵם מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשֵׁנִי: כֵּן פְּקוּדֵיהֶם
 בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה פְּקוּדֵיהֶם
 שִׁבְעַת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת: כֵּן מִשְׁפַּחַת
 הַגִּרְשֵׁנִי אַחֲרֵי הַמִּשְׁפָּחָן יַחְנוּ יָמָה: כֵּן וַיִּנְשֵׂא
 בֵּית־אֵב לְגִרְשֵׁנִי אֶלִּיסָף בֶּן־לֵאל: כֵּן וּמִשְׁמֶרֶת
 בְּנֵי־גִרְשׁוֹן בְּאֹהֶל מוֹעֵד הַמִּשְׁפָּחָן וְהָאֹהֶל מִכְסֵּהוּ
 וּמִסְדָּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: כֵּן וְקִלְעֵי הַחֲצֵר וְאֶת־
 מִסְדָּ פֶתַח הַחֲצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁפָּחָן וְעַל־
 הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו לְכָל עֲבָדָתוֹ: ס
 וְלִקְחָתָ מִשְׁפַּחַת הַעַמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּצְהָרִי
 וּמִשְׁפַּחַת הַחֲבֵרֹנִי וּמִשְׁפַּחַת הָעִזִּיאֵלִי אֵלֵה הֵם
 מִשְׁפַּחַת הַקֶּהֶתִי: כֵּן בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ
 וְמוֹעֵלָה שְׂמֹתָ אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׂמָרֵי
 מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: כֵּן מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קֶהֶת יַחְנוּ עַל
 יַרְדֵּן הַמִּשְׁפָּחָן תִּימְנָה: וַיִּנְשֵׂא בֵּית־אֵב
 לְמִשְׁפַּחַת הַקֶּהֶתִי אֶלִּיצָפָן בֶּן־עִזִּיאֵל:
 וּמִשְׁמֶרֶתָם הָאָרֶן וְהַשְּׁלַחַן וְהַמִּנְרָה וְהַמִּזְבֵּחַ
 וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׂרָתוּ בָּהֶם וְהַמִּסְדָּ וְכָל
 עֲבָדָתוֹ: כֵּן וַיִּנְשֵׂא נְשִׂאֵי הַלְוִי אֶלְעֹזָר בֶּן־אַהֲרֹן
 הַכֹּהֵן פְּקִדַת שְׂמָרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: כֵּן לְמִרְיָי
 מִשְׁפַּחַת הַמַּחֲלִי וּמִשְׁפַּחַת הַמוּשִׁי אֵלֵה הֵם
 מִשְׁפַּחַת מִרְיָי: כֵּן וּפְקוּדֵיהֶם בְּמִסְפַּר כָּל־זָכָר
 מִבְּנֵי־חֹדֶשׁ וְמוֹעֵלָה שֵׁשׁ אֲלָפִים וּמֵאָתַיִם:
 כֵּן וַיִּנְשֵׂא בֵּית־אֵב לְמִשְׁפַּחַת מִרְיָי צוּרִיאֵל
 בֶּן־אֲבִיחַיִל עַל יַרְדֵּן הַמִּשְׁפָּחָן יַחְנוּ צַפְנָה:

עֲשׂוּרִים גְּרָה הַשְּׂקָל: ^מ וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן
 וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעֲדֻפִּים בָּהֶם: ^{מא} וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת
 כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעֲדֻפִּים עַל פְּדוּיֵי הַלְוִיִּם:
^נ מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
 וְשִׁשִּׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְפֵי בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
^{נא} וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו

על־פי יהוה כאשר צוה יהוה את־משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ד' סיון תשמ"ה)

קח את הלויים פחת כל בכור בכני ישראל (ג, מה)
 עבודת השרות לה' נועדה מלכתחלה לבכורים, והלויים
 נכנסו תחתיהם; הרי שיכולה להיות עבודה זו גם אצל מי
 שלא נועד לה מלכתחלה. ללמדך: גם מי ששייך בטבעו
 לעבודת שבת וזולזן, התעסקות בעניני העולם, יכול להגיע
 לעבודת שבת לוי, שרות לה'. ובלשון הרמב"ם: "ולא שבת
 לוי בלבד, אלא כל איש... אשר נדבה ורחו... נתקדש קדש
 קדשים".

שביעי ד ^א וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר: ^ב נִשְׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מֵתוֹד בְּנֵי לֵוִי
 לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם: ^ג מִזֶּמֶן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וְזַמְעָלָה וְעַד בְּנֵי־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לַצִּבָּא
 לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאַהֲל מוֹעֵד: ^ד זֹאת עֲבַדְתָּ
 בְּנֵי־קָהָת בְּאַהֲל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים: ^ה וְכֹא
 אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעַ הַמַּחֲנֶה וְהוֹדְדוּ אֶת פְּרֻכַת
 הַמִּסְדָּ וְכִסּוּ־בָה אֶת אֲרֹן הָעֵדֻת: ^ו וְנִתְּנָו עָלָיו
 כֶּסֶף עוֹר תַּחַשׁ וּפְרָשׁוּ בְּגַד־כִּלְיָל תְּכֵלֶת
 מְלֻמְעָלָה וְשָׂמוּ בְדִיו: ^ז וְעַל א שְׁלַחַן הַפָּנִים
 יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְנִתְּנָו עָלָיו אֶת־הַקְּעֻרָת
 וְאֶת־הַפַּת וְאֶת־הַמְּנַקִּית וְאֶת קְשׁוֹת הַנֶּסֶף
 וְלַחֵם הַתְּמִיד עָלָיו יִהְיֶה: ^ח וּפְרָשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגַד
 תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ
 אֶת־בְּדָיו: ^ט וְלָקְחוּ א בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֶת־מְנַרְת
 הַמָּאוֹר וְאֶת־גְּרִתֶיהָ וְאֶת־מְלַקְחֶיהָ וְאֶת־
 מַחְתֵּיתֶיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ
 בָּהֶם: ^י וְנִתְּנָו אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיָהּ אֶל־מַכְסֵה

עוֹר תַּחַשׁ וְנִתְּנָו עַל־הַמֹּט: ^{יא} וְעַל א מִזְבֵּחַ
 הַזֹּהֵב יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתוֹ בְּמַכְסֵה
 עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדָיו: ^{יב} וְלָקְחוּ אֶת־כָּל־
 כְּלֵי הַשְּׂרָת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בְכֶם בְּקֹדֶשׁ וְנִתְּנָו
 אֶל־בְּגַד תְּכֵלֶת וְכִסּוּ אֹתָם בְּמַכְסֵה עוֹר תַּחַשׁ
 וְנִתְּנָו עַל־הַמֹּט: ^{יג} וְדָשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ
 עָלָיו בְּגַד אֲרָגְמָן: ^{יד} וְנִתְּנָו עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו
 אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתָּת אֶת־
 הַמְּזוֹלְגָת וְאֶת־הַיַּעֲיִם וְאֶת־הַמְּזוֹרְקָת כָּל כְּלֵי
 הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו כֶּסֶף עוֹר תַּחַשׁ וְשָׂמוּ
 בְּדָיו: ^{טו} וְכִלְיָה אַהֲרֹן וּבָנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ
 וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַ הַמַּחֲנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן
 יָבֹאוּ בְּנֵי־קָהָת לְשֵׂאת וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ
 וּמָתוּ אֵלֶּה מִשְׂאָ בְּנֵי־קָהָת בְּאַהֲל מוֹעֵד:
^{טז} וּפְקֻדַת אֲלֻעֹר א בְּנֵי־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שְׁמֵן הַמָּאוֹר
 וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנַּחַת הַתְּמִיד וְשִׂמְן הַמִּשְׁחָה
 פְּקֻדַת כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ
 וּבְכִלָּיו: ^פ וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר: ^{פא} אֶל־תְּכַרְיֵתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת
 הַקְּהָתִי מֵתוֹד הַלְוִיִּם: ^{פב} וְזֹאת א עָשׂוּ לָהֶם וַחֲיוּ
 וְלֹא יָמָתוּ בְּנִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אַהֲרֹן
 וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ
 וְאֶל־מִשְׁאֹו: ^{פג} וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כְּבָלַע אֶת־
 הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: ^{פד}

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די כרא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בחייכון וכיומיכון ובחיי רכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן והא שמה רבא מברך
 לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,

”ממלכת כהנים” (שרים). מנזן בני קהת, בהם נאמר ”קדש הקדשים” - כנגד ”גוי קדוש”.

מפטיר ז' וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:
 ה' אל-תכריתו את-שכט משפחת הקהתי מתוך
 הלויים: י' וזאת | עשו להם וחי' ולא ימתו
 בגשתם את-קדש הקדשים אהרן ובניו יבאו
 ושמו אותם איש איש על-עבדתו ואל-משאו:
 כ' ולא יבאו לראות כבלע את-הקדש ומתו: פפפ

קנ"ט פסוקים, חלקיה"ו סימן.

ויתנשא, ויתחדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמרון בעלמא, ואמרו אמון: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 24)

נשא את ראש בני קהת (ד, ב)

ש'לשה מנזנים הם בפרשתנו, כנגד "סגלה מכל העמים",
 "ממלכת כהנים" ו"גוי קדוש". מנזן בני ישראל, שבטא את
 חשיבותם המיוחדת לגבי אמות העולם, כי דבר שבמנזן לא
 בטל - כנגד "סגלה מכל העמים". מנזן בני לוי, שנמנו בפני
 עצמם להיותם בגדר מיוחד של שומרי משמרת הקדש - כנגד

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטה במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עזיזים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. אךך ימים בימינה,
 בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים
 בתחילת שלישי התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנינה

**ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם
 הנאמרים באמת ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל
 עמו ובנביאי האמת וצדק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
 קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
 ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

בזמן הנאולה א' והיה מספר בני ישראל כחול הזים אשר לא ימד או אפשר למדוד אותם ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם בזמן הזה לא עמנו אתם לפי מעשיהם הרעים יאמר להם בזמן ההוא בני אלחי פי וישבו אל ה' והוא ישיב שבותם וירחמם: ב ונקבצו בימי

המשיה בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד והו מלך המשיח ועלו מן הארץ מארצות הגולה ועלו אל ארצם פי גדול יום יורעאל קבוצ בני ישראל אשר הפיצם האל במפור ורעים על פני השדה: ג אתם בני יהודה ובנימין אמרו לאחיכם בני עשרת השבטים שהם עמנו כמותכם עם פי מותרת להגלותם וקראתם או לא עמי, וכן אמרו ולאחותיכם נש עשרת השבטים רחמה: ד אמר אל הצדיקים שבדור ריבו באמכם שהיא אם לדורות תבאם ריבו איש ברעיו לחשיכם לדרך טובה פי מעשה יהוא לא אשתו פי סתה מעלי ואנכי לא אישה לחזיון לה ספוקה ותסר ונוניה מפניה ונאפוניה בשמים מבין שדיה מעשה שמעוב דרקה: ה פי אם לא תעוב דרקה פן אפשיטנה מבגדיה ותשאר ערמה והצגתיה אעמיד אותה מבלי לבוש ומכסה פנים הולדה ושמתיה כמדבר הפקר לכל כמו הפדבר, ושתה אשים אותה בארץ ציה שממה והמתיה בצמא: ו ואת בנייה אף על הצדיקים שהם לא ארחם שלכו בגולה פי בני ונונים הפה עברי עבודה וה: ז פי ונתה אפם כללות האפה סתה מעלי, האם שהרתה אותם הובישה הורתם עשתה מעשה בושה וכלימה פי אמרה אלכה אחרי מאהבי בדרכי הגוים נתני המתים לי לחמו ומימי צמרי ופשתו שמתה עם בגדים שמני לסוד ושקווי ומשקים - להתענג כמו יין וחלב: ח לכן

שי למורא

א אשר לא ימד, שלא יוכלו להיות נמדדים. במקום אשר יאמר להם, במקום אשר היה נאמר עליהם. לא עמנו אתם, לפי מעשיהם הרעים היה נאמר להם. בני אל חי, שחביבים לו קבוצים, יותר מעם. ב ראש אחד, מלך המשיח. ועלו מן הארץ, ועלו מארץ גלותם. פי גדול יום יורעאל,

פי יום גדול ונקבר יהיה יום קבוצ ישראל אשר הפיצם הקב"ה כפאור ורעים על פני השדה. ג אמרו לאחיכם עמי, אתם בני יהודה ובנימין, אמרו לאחיכם בני עשרת השבטים, שהם עמי כמכם, אף על פי שהלכו בגלות לפניכם, וישבו לקיים התורה. ולאחותיכם רחמה, ולנשים שבבעשרת השבטים, אמרו להן שרחם ה' עליהן. ד ריבו באמכם ריבו, כאן שב הנביא לדברי התוכחה שאמר בתחלה, ואמר אל הצדיקים שבדור, עשו מריבה עם כללות הצבור, שנקראת "אם" לבניה שהם הפרטים שבצבור. פי היא לא אשתו, פי סתה מעלי. ואנכי לא אישה, ואין עלי לחזיון לה צדיקה. ותסר ונוניה מפניה, שלא תצבע עוד את פניה להנות אחריה. כלומר, שלא יעשו עוד מעשים רעים, ונאפוניה מבין שדיה, ולא תשים בין שדיה מיני בשמים להלויב הנאפים. כלומר, שסיוו מיני עבודות זרות מבין הערים. ה פן אפשיטנה ערמה, פן אפשיטנה מתכשיתה. כלומר, אסלק שכניתי מהם. פיום הולדה, פיום שמוצאתיה במצרים. כלומר, כפי שהיו קדם שקבלו את התורה. כמדבר, הפקר לכל, כמו הפדבר, ושתה בארץ ציה, אשים אותה בארץ שוממה. ו ואת בנייה, הם הפרטים של הצבור. פי בני ונונים המתים, שהם ממשיכים למעוה בדרכי אבותיהם. ז פי ונתה אפם, כללות האפה סתה מעלי. הבישה, עשתה מעשה בושה.

הפטרה לפרשת במדבר לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום

הושע פרק ב

ב א והיה מספר בני ישראל כחול הזים אשר לא ימד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמנו אתם יאמר להם בני אלחי: ב ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ פי גדול יום יורעאל: ג אמרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רחמה: ד ריבו באמכם ריבו לא אישה ותסר ונוניה מפניה ונאפוניה מבין שדיה: ה פי אם לא תעוב דרקה פן אפשיטנה מבגדיה ותשאר ערמה והצגתיה פיום הולדה ושמתיה כמדבר בארץ ציה והמתיה בצמא: ו ואת בנייה לא ארחם שלכו בגולה פי בני ונונים הפה עברי עבודה וה: ז פי ונתה אפם כללות האפה סתה מעלי, האם שהרתה אותם הובישה הורתם עשתה מעשה בושה וכלימה פי אמרה אלכה אחרי מאהבי בדרכי הגוים נתני המתים לי לחמו ומימי צמרי ופשתו שמתה עם בגדים שמני לסוד ושקווי ומשקים - להתענג כמו יין וחלב: ח לכן

הורתם, מי שהרתה אותם. אחרי מאהבי, אחרי האמות שהיו לישראל ברית עמהם. ושקווי, תיין ושאר משקים. ח שך, סוגר בגדר. כמו

עטרת מרים

תמצא: ט ורדפה את מאהביה
עורה. ולא תשיג אתם ובקשתם שכאשר תבקש אותם ולא תמצא
ואמרה אז תאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון אכפת בה' כי
מאז כשתיה בנחתי בו כי טוב לי יהי או מעתה: יהיא לא ידעה

לא שמה על לבה לדעת כי אנכי
נתתי לה הדין והתירוש ענבי
הינו והיצהר השמן וכסף הרביתי
לה וזהב עשו אותו לבעל:
יא לכן הואיל וכן עשתה אשוב
ולקחתי דגני בעתו שאביא איביה
לקחתו ותירושי במועדו בזמן
הכפור והצלתו אסיר מהם צמרי
ופשתי שנתתי לה לכסות את
ערותיה כי גמורו הצאן ולא יהיה לה
צמר, והפשתים תלקח ולא יהיה לה
בגד ללבוש: יב ועתה כשאסיר צמרי
ופשתי אנגלה את נבלתה בעודה
וימשיה הרעים לעיני מאהביה
ובכל זאת ואיש לא יצילנה מידי:
יג והשפתי כל משושה
שמתה חנה, ויום שפורים להביא
בם שלמי חגיגה, חדשה ראש חדש
ושבתה וכל מועדה הקבועים, והם
ראש השנה ויום הכפורים ושמיני
עצרת: יד והשפתי אעשה שממה
מקום גפנה ותאנתה אשר אמרה
אתנה לשון אתנן וזנה המה לי
אשר נתנולי מאהבי ושמתים
הפרדסים ליער מקום הפקר
ואכלתם חית השדה:
טו ופקדתי אפיר עליה את ימי
הבעלים אשר תקטיר להם
לשלם הנמול לפי רוב הימים ותעד
נזמה וחליתה קשטה עצמה
בקשויה ותלך אחרי מאהביה ואני
שכחה נאם יהוה: טז לכן הגה אנכי
מפתיה אפתה אותה והלכתיה
המדבר של העמים, הם הגליות,
ודברתי על לבה להשיבה
לאהבת: יז ונתתי לה את
כרמיה משם את ארצם בבתחילה
ואת עמק עכור שמו לגנאי וקרא לו
שם לשבח לפתח תקנה וענתה

"הסר משופתי" (שעיה ה,ה). בפירים, בקוצים. כמו "סרים סבכים"
(נחום א, ט). ט) אל אישי הראשון, אל בעלי הראשון. כלומר, להקב"ה.
י) עשו לבעל, והם עשו מהקסף והזהב קשומים לעבודת זרה
שנקראה "בעל". יא) ולקחתי דגני בעתו, בעת גמר הבשול של

לא תמצא: ט ורדפה את מאהביה

ולא תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא

ואמרה אלכה ואשובה אל אישי

הראשון כי טוב לי אז מעתה: יהיא

לא ידעה כי אנכי נתתי לה הדין

והתירוש והיצהר וכסף הרביתי לה

וזהב עשו לבעל: יא לכן אשוב ולקחתי

דגני בעתו ותירושי במועדו והצלתו

צמרי ופשתי לכסות את ערותה:

יב ועתה אנגלה את נבלתה לעיני

מאהביה ואיש לא יצילנה מידי:

יג והשפתי כל משושה חנה חדשה

ושבתה וכל מועדה: יד והשפתי גפנה

ותאנתה אשר אמרה אתנה המה לי

אשר נתנולי מאהבי ושמתים ליער

ואכלתם חית השדה: טו ופקדתי עליה

את ימי הבעלים אשר תקטיר להם

ותעד נזמה וחליתה ותלך אחרי

מאהביה ואני שכחה נאם יהוה:

טז לכן הגה אנכי מפתיה והלכתיה

המדבר ודברתי על לבה: יז ונתתי לה

את כרמיה משם ואת עמק עכור

לפתח תקנה וענתה שמה בימי נעוריה וכיום עלותה

הדין, אפק אותו מהם על ידי כרד
וארבה וכדומה לזה. והצלתו וגו',
ואסיר את הצמר והפשתים שנתתי
לה לכסות את ערותה, כי גמורו
הצאן ולא יהיה צמר, והפשתים
ילקו בשדה. והשפתי, ואכפול.
יד) והשפתי, אעשה שממה.
אתנה, מלשון "אתנן", וענינו
מתנה בתנאי. ושמתים ליער,
אעשה את הפרדסים מקום הפקר
כיער. ואכלתם חית השדה,
כלומר, האויב יקח הכל.
טו) אשר תקטיר להם, אשר
תמיד היתה מקטירה להם. ותעד
נזמה וחליתה, קשטה עצמה
בערי של גום ותכשט מרגליות.
טז) אנכי מפתיה, כלומר, אתנן
בלבה לשוב בתשובה בעודה
בגלות. ודברתי על לבה, אנתם
אותה מצער הגלות ששכחה.
יז) ונתתי לה את כרמיה
משם, כלומר, בעודה במדבר
ובגלות אתנן לה פרנסים ומנהיגים.
ואת עמק עכור לפתח תקנה,
ואת עמק הגלות שהם עכורים
שם, אתנן לפתח תקנה, שמתוד
אותן צרות תתן לב לשוב אלי.
וענתה שמה, ושם תרים קול
שירי. בימי נעוריה, כמו בימי הנס
שנעשה לישראל בימי סיסרא,
שנאמר שם "ותשר דבורה"
(שופטים ה, א). וכן שירת דוד "ודבר
דוד לה' את דברי השירה הזאת"
(שמואל ב, כב, א). וכיום עלותה
מאין מצרים, ששירו "אז ישר
מושה ובני ישראל" (שמות ט, א).

תגנו וישרו שמה לאל ותכרד על הנפלות בימי נעוריה הנסים שנעשו עמיהם בימים הקדומים בעת כיבוש הארץ ובעת נבנה המקדש בימי שלמה וכיום

עטרת מרים

שי למורא

עלותה מארץ מצרים שרת משה על ים סוף: יח והיה ביום ההוא נאם יהוה תקראי אישי לשון אישות ולא תקראי לי עוד בעלי שם משותף לשם עבודת גלולים: יט והסרתי אתן בלבם להסיר את שמות הבעלים מפיה שמופירים אותם אף בלי כונה ולא יזכרו הבעלים עוד בשמם כי עבודת הבעלים תבטל

למרי: כ וברתי להם ברית ביום ההוא עמי חית השדה ועמי עוף השמים ורמש האדמה שאשביח מניקח מן העולם וקשת וחרב ומלחמה אשבור אבטל מן הארץ כמו שאמר וכתרו חרבותם לאתם (ישעיה יא) והשפכתים לבטח: כא וארשתיד לי לעולם אפח אותך להיות ארוסתי עד עולם ולא אמאם עוד בך וארשתיד לי בצדק לפני משורת הדין ובמשפט בעבור הצדקה והמשפט שתעשו או ובחסד וברחמים אני אתנהג אתכם: כב וארשתיד לי באמונה בשכר האמונה שהאמנת בי בגולה להבטחות שעל ידי נביאי וידעת את יהוה או תשיג השגה גדולה:

מארץ מצרים: יח והיה ביום ההוא נאם יהוה תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי: יט והסרתי את שמות הבעלים מפיה ולא יזכרו עוד בשמם: כ וברתי להם ברית ביום ההוא עמי חית השדה ועמי עוף השמים ורמש האדמה וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן הארץ והשפכתים לבטח: כא וארשתיד לי לעולם וארשתיד לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים: כב וארשתיד לי באמונה וידעת את יהוה:

יח תקראי אישי, תעבדוני מאהבה. "אישי", לשון אישות וחבת נעורים. בעלי, לשון אדנות ומורא. יט) ולא יזכרו עוד בשמם, שאפילו אמות העולם לא יזכירו עוד שמות עבודה זרה. כ) עם חית השדה, שלא יזיקו. ועם עוף השמים, כמו ארבה וזולתו, שלא יאכלו פרותיהם ותבואתם. ורמש האדמה, כמו נחשים ועקרבים. ומלחמה, ושאר כלי מלחמה. אשבור, אבטל. כא) וארשתיד לי וגו', שלש פעמים הזכיר "וארשתיד לי", כנגד שלש גלויות שגלו ישראל, גלות מצרים, גלות בבל, והגלות הזאת שאנחנו בה. וכל זמן צאתם מן הגלות תיה הקב"ה פאלו מארש אותם. הארושים הראשונים פשהוציאם ממצרים, לא היו לעולם, שהרי גלו, לפיכך אמר כנגדו "וארשתיד לי לעולם". והארושים השניים פשהוציאם מבבל לא היו בצדק ובמשפט, שהרי כתוב שהיו בהם מחללי שבתות ונושאים נשים נקביות ותיו כובשים אחיהם לעבדים, לפיכך אמר כנגדו

"וארשתיד לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים", שהרי ישוכו בתשובה, כמו שכתוב "ושבת עד ה' אלהיך" (דברים ד, ל). "עפ"י רד"ק. כב) וארשתיד לי באמונה, בשכר האמונה, שהאמנת בגולה להבטחות שלי על ידי נביאי. וידעת את ה', שתשיג השגה גדולה לדעת את ה'.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושבי ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על פסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד

אַחֲרַיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לּוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נִרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגֹן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ

אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַגִּרְשָׁנִי לְכָל־מִשְׁאֵם וְלִכְלֵל עֲבֹדָתְךָ וּפְקֻדָּתְךָ עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֶת כָּל־מִשְׁאֵם: כח זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי הַגִּרְשָׁנִי בְּאֶהֱל מוֹעֵד וּמִשְׁמֶרֶתְךָ בְּיַד אִיתָמָר בְּנ־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: ס (ישראל) שְׁנֵי כס בְּנֵי מִרְרֵי לְמִשְׁפַּחַתְךָ לְבֵית־אֲבֹתְךָ תִּפְקֹד אֹתָם: 1 מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיַעֲלֶה וְעַד בְּנֵי־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹדֵם כָּל־הַבָּא לְצַבָּא לְעֵבֶד אֶת־עֲבֹדַת אֶהֱל מוֹעֵד: 2 וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם לְכָל־עֲבֹדָתְךָ בְּאֶהֱל מוֹעֵד קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וְאֲדָנָיו: 3 וְעַמּוּדֵי הַחֲצָר סָבִיב וְאֲדָנֵיהֶם וַיִּתְדָתְךָ וּמִיתְרֵיהֶם לְכָל־כְּלֵיהֶם וְלִכְלֵל עֲבֹדָתְךָ וּבִשְׂמֹת תִּפְקְדוּ אֶת־כָּל־ מִשְׁמֶרֶת מִשְׁאֵם: 4 זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת בְּנֵי מִרְרֵי לְכָל־עֲבֹדָתְךָ בְּאֶהֱל מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בְּנ־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנַּחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ כא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: 22 נִשְׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גִרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתְךָ לְמִשְׁפַּחַתְךָ: 23 מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיַעֲלֶה עַד בְּנֵי־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לְצַבָּא לְעֵבֶד עֲבֹדָה בְּאֶהֱל מוֹעֵד: 24 זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפַּחַת הַגִּרְשָׁנִי לְעֵבֶד וּלְמִשְׁאֵ: 25 (לוי) כה וְנִשְׂאוּ אֶת־יְרֵיעַת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֶהֱל מוֹעֵד מִכִּסֵּהוּ וּמִכִּסֵּה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד: 26 וְאֶת קַלְעֵי הַחֲצָר וְאֶת־מִסְךְ פֶּתַח | שַׁעַר הַחֲצָר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מִיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתְךָ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָהֶם וְעֵבְדוּ: 27 עַל־פִּי אֶהֱרֹן וּבְנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשט"ו
ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים אשר בלוד
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

... במ"ש אודות חופש בימי הקיץ, הנה מובן שיותר נוגע שיהיו התלמידים בכותלי הישיבה בשילהי אלול ובעש"ית מאשר בחדש אב, אבל מובן ג"כ שאין ליתן חופש גם באב גם באלול ועש"ית.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

לוח זמנים לשבת פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:18	19:17	20:07	20:02	19:37	19:34	10:18	10:19	09:07	09:08	08:27	08:28	05:39	05:42	באר שבע (ק)
20:22	19:13	20:10	20:06	19:43	19:39	10:16	10:17	09:04	09:05	08:23	08:25	05:34	05:37	חיפה (ק)
20:18	19:02	20:06	20:02	19:42	19:38	10:16	10:17	09:04	09:05	08:24	08:26	05:36	05:39	ירושלים (ק)
20:21	19:19	20:09	20:05	19:39	19:35	10:18	10:18	09:06	09:07	08:25	08:27	05:37	05:40	תל אביב (ק)
21:42	20:23	21:24	21:16	20:42	20:35	10:15	10:17	08:55	08:58	07:48	07:54	05:02	05:08	אוסטריה, וינה (ק)
17:54	16:55	17:42	17:45	17:13	17:16	10:39	10:37	09:48	09:45	09:09	09:07	07:23	07:18	אוסטרליה, מלבורן (ח)
21:35	20:19	21:18	21:10	20:38	20:31	10:20	10:22	09:01	09:03	08:00	08:05	05:11	05:17	אוקראינה, אודסה (ק)
21:15	19:56	20:57	20:49	20:15	20:08	09:50	09:51	08:30	08:32	07:24	07:29	04:37	04:43	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:29	20:09	21:11	21:03	20:28	20:21	10:00	10:02	08:40	08:43	07:32	07:38	04:46	04:52	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
22:07	20:42	21:47	21:38	21:02	20:54	10:23	10:25	09:02	09:04	07:45	07:53	05:04	05:11	אוקראינה, זיטומיר (ק)
22:01	20:36	21:41	21:32	20:55	20:47	10:16	10:17	08:54	08:57	07:36	07:44	04:56	05:02	אוקראינה, קייב (ק)
21:55	20:44	21:39	21:32	21:03	20:56	10:48	10:49	09:29	09:31	08:31	08:35	05:41	05:46	איטליה, מילאנו (ק)
18:47	17:56	18:38	18:37	18:15	18:14	10:10	10:10	09:08	09:07	08:37	08:37	06:08	06:07	אקוודור, קיטו (ח)
18:33	17:36	18:22	18:24	17:54	17:57	11:10	11:08	10:18	10:16	09:41	09:39	07:49	07:45	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:12	18:10	19:00	19:03	18:27	18:31	12:07	12:05	11:18	11:15	10:36	10:34	08:57	08:52	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
21:11	20:05	20:57	20:52	20:24	20:19	10:37	10:38	09:22	09:24	08:34	08:37	05:44	05:48	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:06	19:58	20:51	20:46	20:17	20:12	10:25	10:26	09:09	09:11	08:20	08:23	05:29	05:33	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:06	19:59	20:52	20:46	20:18	20:12	10:26	10:27	09:10	09:11	08:20	08:23	05:30	05:34	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)
21:49	20:40	21:34	21:28	20:59	20:53	11:00	11:01	09:43	09:45	08:51	08:54	06:01	06:05	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:55	19:57	20:44	20:40	20:16	20:12	11:00	11:00	09:49	09:49	09:10	09:11	06:22	06:25	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:38	19:36	20:25	20:21	19:55	19:51	10:27	10:28	09:15	09:16	08:33	08:35	05:44	05:47	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:44	19:48	20:33	20:30	20:06	20:03	11:02	11:03	09:52	09:53	09:16	09:17	06:30	06:32	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:04	19:56	20:50	20:44	20:15	20:10	10:20	10:22	09:04	09:06	08:14	08:17	05:23	05:28	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:29	20:22	21:15	21:09	20:41	20:35	10:50	10:51	09:34	09:36	08:45	08:48	05:54	05:58	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
21:06	19:57	20:51	20:45	20:15	20:10	10:19	10:20	09:02	09:04	08:11	08:14	05:20	05:25	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:41	17:49	18:31	18:32	18:07	18:08	10:37	10:36	09:39	09:38	09:07	09:06	06:53	06:51	בוליביה, לה-פס (ח)
22:51	21:24	22:30	22:21	21:43	21:35	10:59	11:01	09:36	09:39	08:13	08:23	05:37	05:43	בלגיה, אנטוורפן (ק)
22:49	21:22	22:28	22:19	21:42	21:34	11:00	11:01	09:37	09:40	08:17	08:26	05:39	05:45	בלגיה, בריסל (ק)
18:04	17:15	17:54	17:56	17:33	17:35	10:16	10:14	09:19	09:18	08:46	08:45	06:39	06:36	ברזיל, סאן פאולו (ח)
17:53	17:00	17:44	17:45	17:18	17:19	10:03	10:02	09:07	09:05	08:34	08:32	06:26	06:23	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:12	20:48	21:50	21:41	21:04	20:57	10:16	10:18	08:54	08:57	07:28	07:39	04:53	05:00	בריטניה, לונדון (ק)
22:38	21:05	22:14	22:03	21:21	21:13	10:22	10:24	08:57	09:01	07:06	07:21	04:52	04:59	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:26	20:56	22:04	21:54	21:15	21:07	10:21	10:23	08:57	09:01	07:16	07:35	04:54	05:02	גרמניה, ברלין (ק)
22:26	21:02	22:06	21:57	21:21	21:14	10:44	10:45	09:22	09:25	08:06	08:14	05:25	05:31	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:01	17:13	17:50	17:52	17:31	17:33	10:18	10:16	09:23	09:21	08:49	08:47	06:45	06:42	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:46	18:52	19:36	19:34	19:11	19:08	10:24	10:24	09:16	09:17	08:42	08:43	06:01	06:02	הודו, מומבאי (ח)
19:41	18:47	19:31	19:29	19:06	19:03	10:20	10:21	09:13	09:13	08:39	08:40	05:58	05:59	הודו, פונה (ח)
21:27	20:09	21:09	21:02	20:28	20:22	10:05	10:07	08:46	08:48	07:41	07:47	04:54	05:00	הונגריה, בודפשט (ק)
21:11	20:04	20:57	20:51	20:22	20:17	10:30	10:31	09:13	09:15	08:23	08:27	05:33	05:37	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:24	20:20	21:11	21:06	20:38	20:34	10:57	10:58	09:42	09:44	08:57	08:59	06:07	06:10	יוון, אתונה (ק)
21:45	20:28	21:28	21:20	20:47	20:41	10:27	10:29	09:08	09:10	08:05	08:10	05:17	05:22	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבת פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	05:57	05:59	08:39	08:40	09:13	09:14	10:21	10:21	19:09	19:06	19:34	19:32	18:50	19:45
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	07:54	07:48	09:24	09:21	10:08	10:05	10:56	10:53	16:58	17:03	17:34	17:38	16:41	17:47
נפאל, קטמנדו (ח)	05:09	05:12	07:56	07:57	08:33	08:34	09:44	09:44	18:52	18:49	19:20	19:17	18:34	19:31
סינגפור, סינגפור (ח)	06:56	06:56	09:26	09:26	09:57	09:56	11:00	10:59	19:07	19:07	19:31	19:30	18:49	19:40
פולין, ורשא (ק)	04:25	04:32	06:52	07:07	08:27	08:31	09:51	09:53	20:42	20:34	21:31	21:21	20:22	21:53
פרו, לימה (ח)	06:21	06:19	08:40	08:39	09:11	09:10	10:11	10:10	17:50	17:50	18:14	18:14	17:32	18:23
צרפת, ליאון (ק)	05:58	06:03	08:47	08:51	09:46	09:48	11:05	11:06	21:19	21:12	21:58	21:51	21:00	22:14
צרפת, פריז (ק)	05:55	06:01	08:40	08:47	09:50	09:53	11:11	11:12	21:43	21:36	22:24	22:16	21:24	22:43
קולומביה, בוגוטה (ח)	05:42	05:42	08:15	08:15	08:46	08:46	09:50	09:49	18:04	18:04	18:29	18:27	17:47	18:38
קנדה, טורונטו (ק)	05:42	05:46	08:32	08:35	09:26	09:28	10:44	10:45	20:51	20:45	21:25	21:19	20:32	21:41
קנדה, מונטריאול (ק)	05:12	05:17	08:01	08:06	09:00	09:02	10:18	10:20	20:33	20:27	21:10	21:03	20:14	21:27
קפריסין, לרנקה (ק)	05:35	05:38	08:24	08:26	09:07	09:08	10:20	10:21	19:51	19:47	20:22	20:17	19:32	20:34
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	04:31	04:40	06:53	06:53	08:41	08:44	10:06	10:09	21:16	21:07	22:12	22:01	20:57	22:39
רוסיה, מוסקבה (ח)	03:59	04:08	06:27	06:26	08:11	08:15	09:38	09:40	21:00	20:50	21:54	21:42	20:40	22:23
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	04:33	04:38	07:20	07:26	08:24	08:26	09:43	09:45	20:04	19:58	20:45	20:38	19:45	21:03
שוויץ, ציריך (ק)	05:37	05:42	08:24	08:29	09:28	09:31	10:48	10:49	21:15	21:08	21:51	21:43	20:56	22:09
תאילנד, בנגקוק (ח)	05:50	05:50	08:28	08:29	09:01	09:01	10:07	10:07	18:41	18:39	19:06	19:04	18:23	19:15

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00579
21/05/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

